

විනයපිටකෙ

විනයවිනිවිජයපීඨා

ධම්මවිචය

පටුන

ගන්ථාරම්භකථා.....	1
ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා	4
හික්ඛුච්චිගභා.....	18
පාරාජිකකථා	18
පඨමපාරාජිකකථාවණ්ණනා	18
දුතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා	35
තතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා.....	88
චතුත්ථපාරාජිකකථාවණ්ණනා	98
සඬ්ඝාදිසෙසකථාවණ්ණනා	106
අනියතකථාවණ්ණනා	170
නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා	175
පාවිත්තියකථාවණ්ණනා	243
(දුතියො භාගො)	375
පාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා	375
සෙබියකථාවණ්ණනා.....	379
හික්ඛුනිච්චිගභා	395
පාරාජිකකථාවණ්ණනා	395
සඬ්ඝාදිසෙසකථාවණ්ණනා	400
නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා	409
පාවිත්තියකථාවණ්ණනා	415
පාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා	457
සික්ඛාකරණීයකථාවණ්ණනා	457
බන්ධකකථා	460
මහාවග්ගො	460
මහාබන්ධකකථා	460
උපොසථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	490
චස්සුපනායිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	505
පචාරණක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	511
චම්මක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	517
භෙසජ්ජක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	521

කථිනක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	525
චීරක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	533
වූළවග්ගො	544
පාරිවාසිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	545
සමථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.....	554
බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	558
සෙනාසනක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	566
වත්තක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා	583
හික්ඛුනික්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.....	589
චතුබ්බිධකම්මකථාවණ්ණනා	593
කම්මවිපත්තිකථාවණ්ණනා.....	598
පකිණ්ණකවිනිවිජයකථාවණ්ණනා	603
කම්මට්ඨානවිභාවනාවිධානකථාවණ්ණනා.....	619
නිගමනකථාවණ්ණනා	631
ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා	636
මහාවිභඩ්ගසඨ්ගහකථාවණ්ණනා	639
චතුර්විපත්තිකථාවණ්ණනා.....	662
අධිකරණපච්චයකථාවණ්ණනා	663
ඛන්ධකපුච්ඡාකථාවණ්ණනා	663
සමුට්ඨානසීසකථාවණ්ණනා.....	665
ආපත්තිසමුට්ඨානකථාවණ්ණනා	678
එකුත්තරනයකථාවණ්ණනා	681
සෙදමොවනකථාවණ්ණනා	701
සාධාරණසාධාරණකථාවණ්ණනා.....	705
ලක්ඛණකථාවණ්ණනා	710
සබ්බසඨ්කලනනයකථාවණ්ණනා	716
නිගමනකථාවණ්ණනා	722

“ධම්මා සුතා ධාතා චචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිද්ධා.”

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - හික්බු ධම්මවිහාරි

(ජව්ව සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයවිනිවිජයටීකා

(පඨමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

(ක)

ආදිච්චවංසම්බරපාතුභූතං;
බ්‍යාමජ්ජභාමණ්ඩලදෙවවාපං;
ධම්මමබ්‍රහ්මච්ඡායාපසංසම්මං;
චන්දාමහං බුද්ධ මහම්බුවන්තං.

(ඛ)

පසන්තගම්භිරපදාළිසොතං;
නානානායානන්තතරඨගමාලං;
සීලාදිබන්ධාමිතමච්ඡගුම්බං;
චන්දාමහං ධම්ම මහාසවන්තිං.

(ග)

සීලොරුචෙලං ධුතසඬ්ඛමාලං;
සන්තොසතොයං සමුද්ධිවිත්තං;
පධානකිච්චං අධිවිත්තසාරං;
චන්දාමහං සඬ්ඝ මහාසමුද්දං.

(ඝ)

යෙ තන්තිධම්මං මුනිරාජපුත්තා;
යාවජ්ජකාලං පරිපාලයන්තා;
සංවණ්ණනං නිම්මලමානසිංසු;
තෙ පුබ්බකෙ වාවරියෙ නමාමි.

(ඞ)

යො ධම්මසෙනාපතිතුලානාමො;
තථුපමො සීහළදීපදීපො;
මමං මහාසාම්මහායතින්දො;
පාපෙසි වුඩ්ඪිං ජිනසාසනම්හි.

(ච)

ටීකා කතා අට්ඨකථාය යෙන;
සමන්තපාසාදිකනාමිකාය;
අඬුගුත්තරායට්ඨකථාය වෙව;
සත්ථන්තරස්සාපි ව ජොතිසත්ථං.

(ඡ)

නිකායසාමග්ගිවිධායකෙන;
රඤ්ඤා පරක්කන්තිභූජෙන සම්මා;
ලඬිකිස්සරෙනාපි කතොපහාරං;
වන්දෙ ගරුං ගාරවහාජනං තං.

(ජ)

නමස්සමානොහමලත්ථමෙවං;
වත්ථුත්තයං වන්දිතවන්දනෙය්‍යං;
යං පුඤ්ඤසන්දොහමමන්දභූතං;
තස්සානුභාවෙන හතන්තරායො.

(ඤ)

යො බුද්ධසොසාවරියාසහෙන;
විඤ්ඤාප්පසත්ථෙතපි සුප්පසත්ථො;
සො බුද්ධදත්තාවරියාහිධානො;
මහාකථි ථෙරියවංසදීපො.

(ඤ)

අකාසි යං විනයවිනිවිජයවිහයං;
සලත්තරං පකරණමුත්තමං හිතං;
අපෙක්ඛතං විනයනායෙසු පාටවං;
පුරාසි යං විවරණමස්ස සීහලං.

(ට)

යස්මා න දීපන්තරිකානමත්ථං;
සාධෙති හික්ඛුනමසෙසතො තං;
තස්මා හි සබ්බත්ථ යතීනමත්ථං;
ආසීසමානෙන දයාලයෙන.

(ඨ)

සුමඬිගලත්ථෙරවරෙන යස්මා;

සක්කච්ච කල්‍යාණමනොරථෙන;
නයඤ්ඤනාරඤ්ඤනිවාසිකෙන;
අප්ඤ්ඤිතො සාධුගුණාකරෙන.

(ඩ)

ආකඨ්ඛමානෙන චිරජ්ජවත්තිං;
ධම්මස්ස ධම්මිස්සරදෙසිතස්ස;
වොළඪ්ජජීපෙන ච බුද්ධමිත්ත-
ත්ථෙරෙන සද්ධාදිගුණොදිනෙන.

(ඪ)

තථා මහාකස්සපඅව්භයෙන;
ථෙරෙන සික්ඛාසු සගාරවෙන;
කුදිට්ඨිමත්තෙහවිදාරකෙන;
සිහෙන වොළාවනිපුජිතෙන.

(ණ)

යො ධම්මකිත්තිති පසත්ථනාමො;
තෙනාපි සද්ධෙන උපාසකෙන;
සිලාදිනානාගුණමණ්ඩිතෙන;
සද්ධම්මකාමෙනිධ පණ්ඩිතෙන.

(ත)

සද්ධෙන පඤ්ඤාණවතා චළත්තා-;
මඬිගල්‍යවංසෙන මහායසෙන;
ආයාචිතො වාණිජභාණුනාපි;
චරඤ්ඤනා සාධුගුණොදයෙන.

(ථ)

තස්මා තමාරොපිය පාළිභාසං;
නිස්සාය පුබ්බාවරියොපදෙසං;
හිත්වා නිකායන්තරලද්ධිදොසං;
කත්වාතිවිත්ථාරනයං සමාසං.

(ද)

අවුත්තමත්ථඤ්ච පකාසයන්තො;
පාඨක්කමඤ්චාපි අවොක්කමන්තො;

සංවණ්ණයිස්සාමි තදත්ථසාරං;
ආදාය ගන්ථන්තරතොපි සාරං.

(ධ)

විරට්ඨිතිං පත්ථයතා ජනානං;
භිතාවහස්සාමලසාසනස්ස;
මයා සමාසෙන විධියමානං;
සංවණ්ණනං සාධු සුණන්තු සන්තොති.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

1-5

සුචිපුලාමලසද්ධාපඤ්ඤාදිගුණසමුදයාවහං
සකලජනහිතෙකහෙතුජීනසාසනට්ඨිතිමූලභූතං
විනයප්පකරණමිදමාරහන්තොයමාවරියො පකරණාරම්භෙ
රතනත්තයප්පණාමපකරණාහිධානාහිධෙයාකරණප්පකාරපයොජනනිමිත්
තකත්තුපරිමාණාදීති දස්සෙතුමාහ “චන්දිත්වා”තිආදි. තත්ථ රතනත්තයං
නාම.

“චිත්තිකතං මහග්ග්ඤ්ඤව, අතුලං දුල්ලභදස්සනං;
අනොමසත්තපරිභොගං, රතනං තෙන වුව්චති”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 2.33; සං. නි. අට්ඨ. 3.5.223; බු. පා. අට්ඨ. 6.3; සු. නි. අට්ඨ. 1.226; මහානි. අට්ඨ. 50) –

නිද්දිට්ඨසභාවං

“බුද්ධො සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං, ධම්මො ලොකුත්තරො නව;
සඬ්ඝො මග්ගඵලට්ඨො ව, ඉව්චෙනං රතනත්තය”න්ති. –

විභාවිතප්පහෙදං සකලභවදුක්ඛවිනිවාරණං තිභවෙනෙකපට්ඨසරණං
චන්ද්‍රත්තයං.

තස්ස පණාමො නාම පණාමකිරියානිජ්ඣාදිකා චෙතනා. සා තිව්ධා
කායපණාමො චරිපණාමො මනොපණාමොති. තත්ථ කායපණාමො නාම
රතනත්තයගුණානුස්සරණපුබ්බිකා
අඤ්ජලිකම්මාදිකායකිරියාවසප්පවත්තිකා කායවිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා
චෙතනා. චරිපණාමො නාම තථෙව පවත්තා
නානාවිධගුණවිසෙසවිභාවනසභාවථොමනාකිරියාවසප්පවත්තිකා
චරිවිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා චෙතනා. මනොපණාමො නාම
උභයවිඤ්ඤත්තියො අසමුට්ඨාපෙත්වා කෙවලං ගුණානුස්සරණෙන

විත්තසන්තානස්ස

තත්තීන්තතජ්ජොඤ්ඤාතජ්ජබ්භාරතාය

ගාරවබ්බුමානනවසජ්ජවත්තිසාධිකා වෙනනා.

ඉමස්ස තාව රතනත්තයපණාමස්ස දස්සනං
 යථාධිජ්ජෙතත්ථසාධනත්ථං. ගුණාතිසයයොගෙන හි පණාමාරහෙ
 රතනත්තයෙ කතො පණාමො පුඤ්ඤවිසෙසභාවතො
 ඉච්ඡිතත්ථාහිනිජ්ජත්තිවිබන්ධකෙන උපසාතකෙන, උපජීලකෙන ව
 අපුඤ්ඤකම්මෙන උපනීයමානස්ස උපද්දවජාලස්ස විනිවාරණෙන
 යථාලද්ධසම්පත්තිනිමිත්තකස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස අනුබලජ්ජදානෙන ව
 තබ්බිපාකසන්තතියා ආයුසුබ්බලාදිවඩ්ඪනෙන ව
 විරකාලජ්ජවත්තිහෙතුකොති යථාධිජ්ජෙතපකරණනිජ්ජත්තිවිබන්ධනකො
 හොති. අථාපි සොතුනඤ්ඤව වන්දනීයවන්දනාපුබ්බකෙනාරම්භෙන
 අනන්තරායෙන උග්ගහණධාරණාදික්කමෙන
 පකරණාවබෝධජ්ජයොජනසාධනත්ථං. අපිව සොතුනමෙව
 විඤ්ඤාතසත්ථුකානං හගවතො යථාභූතගුණවිසෙසානුස්සවනෙන
 සමුපජාතජ්ජසාදානං පකරණෙ ගාරවුජ්ජපාදනත්ථං, අවිඤ්ඤාතසත්ථුකානං
 පන පකරණස්ස ස්වාඛ්‍යාතතාය තජ්ජහවෙ සත්ථරි ගාරවුජ්ජපාදනත්ථඤ්ඤව
 සොතුජනානුග්ගහමෙව පධානං කත්වා ආවරියෙහි ගන්ථාරම්භෙ
 ථුතිජ්ජපණාමපරිදීපකානං ගාථාවාක්‍යානං නික්ඛෙපො විධියති. ඉතරථා
 විනාපි තත්තීක්ඛෙපං කායමනොපණාමෙනාපි
 යථාධිජ්ජෙතජ්ජයොජනසිද්ධිතො කිමෙනෙත ගන්ථගාරවකරෙනාති
 අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පන පණාමජ්ජයොජනං
 සාරත්ථදීපනියාදීසු (සාරත්ථ. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; වි. වි. ටී.
 2.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා) දස්සිතනයෙනෙව ඤාතබ්බං.

අභිධානකථනං පන වොහාරසුඛත්ථං. අභිධෙය්‍යස්ස සමුදිතෙන
 පකරණෙන පටිපාදෙතබ්බස්ස කථනං පකරණස්ස
 ආරහිතබ්බසභාවදස්සනත්ථං. විදිතානින්දිතසාත්ථකසුකරානුට්ඨානාහි
 ධෙය්‍යමෙව හි පකරණං පරික්ඛකජනා ආරහිතබ්බං මඤ්ඤන්තීති.
 කරණජ්ජකාරසන්දස්සනං සොතුජනසමුස්සාහනත්ථං.
 අනාකුලමසංකිණ්ණතාදිජ්ජකාරෙන හි විරචිතං පකරණං සොතාරො
 සොතුමුස්සහන්තීති. පයොජනකථනං පන පකරණජ්ජකායෙන
 සොතුජනසමුත්තෙජනත්ථං. අසති හි පයොජනකථනෙ
 අවිඤ්ඤාතජ්ජයොජනා අජ්ජකායෙන ඛ්‍යාවටා න හොන්තීති. නිමිත්තකථනං
 සරික්ඛකජනානං පකරණෙ ගාරවුජ්ජපාදනත්ථං.
 පසත්ථකාරණුජ්ජපන්තෙයෙව හි පකරණෙ සරික්ඛකා ගාරවං ජනෙන්නීති.

කත්තුකථනං පුග්ගලගරුකස්ස පකරණෙ ගාරවො පුග්ගලගාරවෙනපි
 හොතුති. පරිමාණකථනං අසජ්ජකායනාදිපසුතානං සම්පහංසනත්ථං.
 පකරණපරිමාණස්සවනෙන හි තෙ සම්පහට්ඨා “කිත්තකම්මදමජ්ජකං න
 විරෙනෙව පරිසමාපෙස්සාමා”ති සජ්ජකායනාදීසු වත්තන්තීති. ආදි-සද්දෙන

සක්කච්චසවනනියොජනං

සඬගහිතං,

තං

සබ්බසම්පත්තිනිදානසුතමයඤාණනිජ්ඣාදනත්ථං. අසක්කච්චං සුණමානස්ස ච සවනාභාවතො තංභෙතුකස්ස සුතමයඤාණස්සාපි අභාවොති. තථා හි වික්ඛිත්තවිත්තො පුග්ගලො සබ්බසම්පත්තියා වුච්චමානොපි “න මයා සුතං, පුත භණ්තබ්බ”න්ති භණති.

තත්ථ පඨමගාථායං තාව “චන්දිත්වා”ති ඉමිනා තිවිධොපි පණාමො අවිසෙසතො දස්සිතො. විසෙසතො පන “සෙට්ඨං, අප්පට්ඨුග්ගලං, භවාභාවකරං, නිරඬගණ”න්ති ඉමෙහි චතුහි පදෙහි වචිපණාමො, “සිරසා”ති ඉමිනා කායප්පණාමො, “බුද්ධං, ධම්මං, ගණඤ්චා”ති ඉමෙහි පන තීහි පදෙහි පණාමකිරියාය කම්මභූතං රතනත්තයං දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං.

“විනයස්සවිනිවිජය”න්ති ඉමිනා අභිධානං දස්සිතං අලුත්තසමාසෙන විනයවිනිවිජයනාමස්ස දස්සනතො. තස්ස අන්වත්ථභාවෙන සද්දප්පවත්තිනිමිත්තභූතං සකලෙනානෙන පකරණෙන පටිපාදෙනබ්බමහිධෙයාමිපි තෙනෙව දස්සිතං. “සමාසෙනා”ති ච “අනාකුලමසංකිණ්ණං, මධුරත්ථපදක්කම”න්ති ච එතෙහි කරණප්පකාරො දස්සිතො. “හිතත්ථායා”ති ච “පටුභාවකරං විනයක්කමෙ”ති ච “අපාරං ඔතරන්තාන”න්තිආදිනා ච පයොජනං. “හික්ඛුනං හික්ඛුනීන”න්ති ඉමිනා බාහිරනිමිත්තං දස්සිතං. අබ්භන්තරනිමිත්තං පන බාහිරනිමිත්තභූතහික්ඛුහික්ඛුනිවිසයා කරුණා, සා ආවරියස්ස පකරණාරම්භෙනෙව විඤ්ඤායතීති විසුං න වුත්තා. “පවක්ඛාමී”ති ඉමිනා සමානාධිකරණභාවෙන ලබ්භමානො “අභ”න්ති සුද්ධකත්තා සාමඤ්ඤෙන දස්සිතො. විසෙසතො පන පකරණාවසානෙන –

“රවිතො බුද්ධදත්තෙන, සුද්ධවිත්තෙන ධිමතා;
සුවිරට්ඨිතිකාමෙන, සාසනස්ස මහෙසිනො”ති. (උ. ව. 961) –

ඉමාය ගාථාය වෙච “ඉති තම්බපණ්ණියෙන පරමවෙය්‍යාකරණෙන තිපිටකනයවිධිකුසලෙන පරමකච්චරජන භද්‍යපදුමවනවිකසනකරෙන කච්චරාසහෙන පරමරතිකරවරමධුරවචනුග්ගාරෙන උරගපුරෙන බුද්ධදත්තෙන රවිතොයං විනයවිනිවිජයො”ති (වි. ව. 3183) ඉමිනා වාක්‍යෙන ච දස්සිතො – “මාදිසාපි කචි භොන්ති, බුද්ධදත්තෙ දිවඬගතෙ”තිආදිනා පච්ඡිමකෙහි ච පසත්ථතරෙහි කච්චරෙහි අභිත්ථුතගුණො භදන්තබුද්ධදත්තාවරියො වෙදිතබ්බො. භෙතුකත්තා ච තත්ථෙව වික්ඛමානො පකරණජ්ඣෙසනෙ කතාධිතො බුද්ධසිහමභාවෙරො, සො –

“වුත්තස්ස බුද්ධසිහෙන;
විනයස්ස විනිවිජයො;
බුද්ධසිහං සමුද්දිස්ස;

මම සද්ධිවිහාරිකං;
කතොයං පන භික්ඛුනං;
භික්ඛුථාය සමාසතො’’ති. (වි. වි. 3177-3178) –

එවං දස්සිතො.

උත්තරජපකරණස්ස හෙතුකත්තා පන සඤ්ඤාපාලමහාපෙරො, සොපි –

“ඛන්තිසොරච්චසොසිලා-බුද්ධිසද්ධාදයාදයො;
පතිට්ඨිතා ගුණා යස්මිං, රතනානිව සාගරෙ.

“විනයාචාරයුත්තෙන, තෙන සක්කච්ච සාදරං;
යාවිතො සඤ්ඤාපාලෙන, පෙරෙන ථීරචෙනසා.

“සුචිරට්ඨිතිකාමෙන, විනයස්ස මහෙසිතො;
භික්ඛුනං පාටවත්ථාය, විනයස්සවිනිවිජයෙ;
අකාසිං පරමං ඵලං, උත්තරං නාම නාමතො’’ති. (උ. වි. 965-968) –

එවං දස්සිතො. න කෙවලමෙන ද්වේයෙව මහාපෙරා හෙතුකත්තාරො, අථ
බො මහාවංසාදීසු –

“බුද්ධස්ස විය ගම්භීර-
සොසත්තා තං වියාකරුං;
‘බුද්ධසොසො’ති යො සො හි;
බුද්ධො විය මහීතලෙ’’ති. –

ආදිනා නයෙන අභිත්ථුතගුණො තිපිටකපරියත්තියා අට්ඨකථාකාරො
භදන්තබුද්ධසොසාවරියො ච අනුස්සුතිවසෙන “හෙතුකත්තා’’ති
වෙදිතබ්බො.

කථං? අයං කිර භදන්තබුද්ධදත්තාවරියො ලඬිකාදීපතො සජාතිභූමිං
ජම්බුදීපමාගච්ඡන්තො භදන්තබුද්ධසොසාවරියං ජම්බුදීපවාසිකෙහි
පටිපත්තිපරායනෙහි යුත්තබ්බත්තගුණොපෙතෙහි මහාපෙරවරෙහි
කතාරාධනං සිහළට්ඨකථං පරිවත්තෙත්වා සකලජනසාධාරණාය මූලභාසාය
තිපිටකපරියත්තියා අට්ඨකථං ලිඛිතුං ලඬිකාදීපං ගච්ඡන්තං අන්තරාමග්ගෙ
දිස්වා සාකච්ඡාය සමුපපරික්ඛිත්වා සබ්බලොකානිතෙන අසද්දිසෙන
පණ්ඩිතවගුණෙන රතනනිධිදස්සනෙ පරමදලිද්දො විය බලවපරිනොසං
පත්වා අට්ඨකථමස්ස කාතුකාමතං ඤාත්වා “තුම්හෙ
යථාධිජ්ජෙතපරියත්තලිඛිතමට්ඨකථං අම්භාකං පෙසෙථ, මයමස්සා
පකරණං ලිඛාමා’’ති තස්ස සම්මුඛා පටිජානිත්වා තෙන ච “සාධු තථා
කාතබ්බ’’න්ති අජ්ඣෙසිතො අභිධම්මට්ඨකථාය අභිධම්මාවතාරං,

විනයට්ඨකථාය සඋත්තරං විනයවිනිවිජයපකරණඤ්ච අකාසිති අනුස්සුයාතෙති.

“සමාසෙනා”ති ඉමිනා ච පරිමාණමිපි සාමඤ්ඤෙන දස්සිතං විත්ථාරපරිමාණෙ තස්ස පරිමාණසාමඤ්ඤස්ස විඤ්ඤායමානත්තා. විසෙසතො පන පරිච්ඡේදපරිමාණං ගන්ථපරිමාණන්ති දූවිධං. තත්ථ පරිච්ඡේදපරිමාණං ඉමස්මිං පකරණෙ කථාවොභාරොන වූච්චති.

සෙය්‍යටීදං? — පාරාජිකකථා සඬ්ඝාදිසෙසකථා අනියතකථා නිස්සග්ගියකථා පාවිත්තියකථා පාටිදෙසනීයකථා සෙබියකථාති භික්ඛුවිහඬිගකථා සත්තවිධා, තතො අනියතකථං චජ්ජේත්වා තථෙච භික්ඛුනිවිහඬිගකථා ඡබ්බිධා, මහාබන්ධකකථාදිකා භික්ඛුනික්ඛන්ධකකථාවසානා විසතිවිධා බන්ධකකථා, කම්මකථා, කම්මවිපත්තිකථා, පකිණ්ණකවිනිවිජයො, කම්මට්ඨානභාවනාවිධානන්ති විනයවිනිවිජයෙ කථාපරිච්ඡේදො සත්තතිංස.

උත්තරජ්ජකරණෙ ච චූත්තනයෙන භික්ඛුවිහඬිගෙ සත්තවිධා කථා, භික්ඛුනිවිහඬිගෙ ඡබ්බිධා, තදනන්තරා විපත්තිකථා, අධිකරණපච්චයකථා, බන්ධකපඤ්ඤාකථා, සමුට්ඨානසීසකථා, ආපත්තිසමුට්ඨානකථා, එකුත්තරනයකථා, සෙදමොචනකථා, විහඬිගද්වයනිදානාදිකථා, සබ්බඬිගලක්ඛණකථා, පරිවාරසඬ්ඝකලනකථාති ඡත්තිංස කථාපරිච්ඡේදො.

නිස්සන්දෙහෙ පන “අට්ඨතිංස කථාපරිච්ඡේදො”ති චූත්තං, තං එකුත්තරනයෙ අදස්සිතෙහිපි ද්වාදසකපන්තරසකනයෙහි සහ සොළසපරිච්ඡේදෙ ගහෙත්වා අජ්ජකං ඌනමධිකං ගණනුපගං න භොතීති කත්වා චූත්තන්ති දට්ඨබ්බං. උභයත්ථ කථාපරිච්ඡේදපරිමාණං තෙසත්තතිවිධං භොති. නිස්සන්දෙහෙ “පඤ්චසත්තතිවිධා”ති චචනෙ පරිභාරො චූත්තනයොච. ගන්ථපරිමාණං පන විනයවිනිවිජයෙ අසිතිගන්ථාධිකානි චත්තාරි ගන්ථසහස්සානි, උත්තරෙ පඤ්ඤාසගන්ථාධිකානි නච ගන්ථසතානි භොන්ති. තෙන චූත්තං උත්තරාවසානෙ —

“ගාථා චතුසහස්සානි, සතඤ්ච ඌනවීසති;
පරිමාණතොති විඤ්ඤෙය්‍යො, විනයස්සවිනිවිජයො.

පඤ්ඤාසාධිකසඬ්ඝානි, නච ගාථාසතානි හි;
ගණනා උත්තරස්සායං, ඡන්දසානුට්ඨුහෙන තු”ති. (උ. වී. 969-970);

ඉච්චෙචං විනයවිනිවිජයො උත්තරො වාති ද්වෙ පකරණානි තිංසාධිකානි පඤ්චගාථාසහස්සානි. එත්ථ ච විනයවිනිවිජයො නාම

උභතොවිහඬිගඬන්ධකාගතවිනිවිජයසඬිගාහකපකරණං. තතො පරං
පරිවාරත්ථසඬිගාහකපකරණං උත්තරො නාම. තෙනෙව චක්ඛති –

“යො මයා රචිතො සාරො, විනයස්සවිනිවිජයො;
තස්ස දානි කරිස්සාමි, සබ්බානුත්තරමුත්තර”න්ති. (උ. වි. 2)

තං කස්මා උත්තරනාමෙන වොහරියතීති? පඤ්ඤාත්තරවසෙන යිතෙ
පරිවාරෙ තථෙව සඬිගහෙනබ්බෙපි තෙන පකාරෙන පාරාජිකකථාමත්තං
දස්සෙත්වා –

“ඉතො පටියාය මුඤ්චිත්වා, පඤ්ඤාපුච්ඡනමත්තකං;
විස්සජ්ජනවසෙනෙව, හොති අත්ථවිනිවිජයො”ති. (උ. වි. 14) –

චත්වා පඤ්ඤං පභාය තතො පටියාය උත්තරමත්තස්සෙව දස්සිතත්තා තථා
වොහරියන්ති.

“තස්මා විනයනුපාය”න්තිආදිනා පන සොතුජනං සක්කච්චසවනෙ
නියොජෙති. සක්කච්චසවනපටිබද්ධා හි සබ්බාපි
ලොකීයලොකුත්තරසම්පත්තීති අයමෙත්ථ සමුදායත්ථො. අයං පන
අවයවත්ථො – සො යස්මා අත්ථයොජනක්කමෙන පදයොජනං කත්වා
චණ්ණිතෙ සුච්ඤ්ඤෙයො හොති, තස්මා තථා පදයොජනං කත්වා
අත්ථචණ්ණනං කරිස්සාම –

සෙට්ඨං අප්පටිපුග්ගලං බුද්ධඤ්ඤෙව භවාභාවකරං ධම්මඤ්ඤෙව
නිරඬිගණං ගණඤ්ඤෙව සිරසා චන්දිත්වා භික්ඛුනං භික්ඛුනිනඤ්ඤෙව භිතත්ථාය
සමාසෙන සමාහිතො විනයස්සවිනිවිජයං චක්ඛාමීති යොජනා.

තත්ථ සෙට්ඨන්ති සබ්බෙ ඉමෙ පසත්ථා අයමෙනෙසං අතිසයෙන
පසත්ථොති සෙට්ඨො. තථා හි සො භගවා “අභඤ්ඤි බ්‍රාහ්මණ ජෙට්ඨො
සෙට්ඨො ලොකස්සා”ති (පාරා. 11) වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණස්ස අත්තනො
ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවස්ස පරිජානනවිනිවිජයහෙතුභූතාහි ඤානාදීහි
නිරතිසයගුණසම්පත්තීහි සමන්තාගතත්තා –

“ත්වමෙව අසි සම්බුද්ධො, තුවං සත්ථා අනුත්තරො;
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං, නත්ථි තෙ පටිපුග්ගලො. (දී. නි. 2.370);

තුවං බුද්ධො තුවං සත්ථා, තුවං මාරාහිභූ මුනි;
තුවං අනුසයෙ ජෙත්වා, තිණ්ණො තාරෙසිමං පජං.

උපධි තෙ සමතික්කත්තා, ආසවා තෙ පදාලිතා;
සීහොසි අනුපාදානො, පහිනභයහෙරවො. (ම. නි. 2.400; සු. නි.
550-551; ථෙරගා. 839-940);

මහාවීර මහාපඤ්ඤා, ඉද්ධියා යසසා ජල;
සබ්බවෙරහයාතීත, පාදෙ වන්දාමි වක්ඛුමා”ති. (සං. නි. 1.159; ධ.
ප. අට්ඨ. 1.56); –

ආදීභී නානානයෙහි සදෙවකෙන ලොකෙන අභිත්ථවියතාය පසත්ථතමො,
තමෙව සෙට්ඨං පසත්ථතමන්ති අත්ථො.

අප්පටිපුග්ගලන්ති නත්ථි එතස්ස පටිපුග්ගලො අධිකො, සදිසො වාති
අප්පටිපුග්ගලො. තථා හි ගුණවසෙන අනන්තාපරිමාණාසු ලොකධාතුසු
අත්තනා අධිකස්ස, සදිසස්ස වා පුග්ගලස්ස අභාවතො –

“න මෙ ආවරියො අත්ථි, සදිසො මෙ න විජ්ජති;
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං, නත්ථි මෙ පටිපුග්ගලො”ති. (මහාව. 11)

අත්තනාව අත්තනො අවිපරිතො අප්පටිපුග්ගලභාවො පටිඤ්ඤාතො, තස්මා
තං අප්පටිපුග්ගලං සබ්බලොකුත්තමන්ති අත්ථො.

බුද්ධන්ති අනන්තමපරිමෙයාං ඤෙයාමණ්ඩලමනවසෙසං බුද්ධවාති
බුද්ධො, එතෙන අනෙකකප්පකොට්ඨකසහස්සං
සම්භතපුඤ්ඤාණසම්භාරානුභාවසිද්ධිමාරුපකායසිරිවිලාසපටිමණ්ඩි
තො සද්ධම්මවරවක්කවත්ති සම්මාසම්බුද්ධො දස්සිතො. අථ වා වත්තාරි
සච්චාති සයං විචිතොපචිතපාරමිතාපරිපාචිතෙන
සවාසනානවසෙසකිලෙසප්පභායකෙන සයම්භුඤ්ඤාණෙන බුජ්ඣති බුද්ධො.
යථාහ –

“අභිඤ්ඤෙයාං අභිඤ්ඤාතං, භාවෙනබ්බඤ්ච භාවිතං;
පහාතබ්බං පහිනං මෙ, තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා”ති. (ම. නි.
2.392, 399; සු. නි. 563; ථෙරගා. 828);

විත්ථාරො පනස්ස “බුජ්ඣති සච්චාතීති බුද්ධො, බොධෙනා පජායාති
බුද්ධො”තිආදිනා (මහානි. 192; චූළනි. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 97;
පටි. ම. 1.162) නිද්දෙසාදීසු චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. සද්දසිද්ධි
සාසනිකානං අවගමනත්ථෙ වත්තමානා බුධ-ධාතුතො “භාවකම්මෙසු ත”
ඉති ඉතො තාතිවත්තමානො “බුධගමාදිත්ථෙ කත්තරි”ති ඉමිනා
කච්චායනසුත්තෙන කත්තරි තප්පච්චයවිධානතො වෙදිතබ්බො. ලොකියානං
පන බොධනත්ථධාතුනම්පි ගමනත්ථතාය චුත්තත්තා ගත්තත්ථාකම්මකාදි
සුත්තතො කත්තරි ත-ප්පච්චයකරණෙන වෙදිතබ්බො.

අථ වා ධාතුනං අනෙකත්ථතාය බුධ-ඉච්චයං ධාතු
ජාගරණවිකසනත්ථෙසු වත්තමානො අකම්මකොති “පබුද්ධො පුරිසො,
පබුද්ධං පදුම”න්තිආදීසු විය බුද්ධවා අඤ්ඤාණනිද්දාවිගමෙන

ඤාණවක්ඛුනි උම්මේලන්තො පබ්බද්ධො, ගුණෙහි වා විකසිතොති කත්තරි සිද්ධොන
 බුද්ධ-සද්දෙන “බුද්ධො”ති
 තිභවනෙකවුළාමණිපාදපඨකජරාගරනතො භගවා ලොකනාමො වුව්චති,
 ඉමස්මිං පක්ඛෙපි ගත්තත්ථාදිසුත්තෙ අකම්මකග්ගහණෙන පච්චයවිධානං දට්ඨබ්බං.

අථ වා සකම්මකානං ධාතුනං කම්මවචනිවිජය අභාවෙ අකම්මකභාවතො “ඵලං සයමෙව පක්ක”න්තිආදීසු විය බොධනත්ථෙපයෙව බුද්ධ-ධාතුතො කත්තරි විධානං සිජ්ඣති. අථ වා නීලගුණයොගෙන පටාදීසු නීලවොහාරො විය භාවසාධනං බුද්ධ-සද්දං ගහෙත්වා බුද්ධගුණයොගතො “බුද්ධො”ති වොහරීයති. ඵලමනෙකධා සිද්ධොන බුද්ධ-සද්දෙන වුව්චමානං තං භගවන්තං තං ධම්මරාජන්ති අත්ථො.

“සෙට්ඨං අජපට්ඨග්ගල”න්ති පද්දවයං “බුද්ධ”න්ති ඵතස්ස විසෙසනං. ඵත්ථ ව “බුද්ධං, සෙට්ඨං, අජපට්ඨග්ගල”න්ති ඉමෙහි තීහි පදෙහි නයතො “ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො”තිආදිනා (දී. නි. 1.157; 3.6; ම. නි. 1.147, 144; 3.434; සං. නි. 1.249; 5.479; අ. නි. 5.14, 30; 6.25, 26; නෙත්ති. 93), “යො වදනං පවරො මනුෂ්සු, සකාමුනී භගවා කතකිච්චො”තිආදීහි (වි. ව. 886) ව අනෙකෙහි සුත්තපදෙහි දස්සිතදුරාවිදුරසන්තිකනිදානහෙතුඵලසත්තොපකාරාවත්ථාධම්මත්ථ-ලොකුද්ධාරත්තිකත්තයසඨගහිතං සුපරිසුද්ධං බුද්ධගුණසමුදයං නිරවසෙසං දස්සෙති. අයමෙව හි බුද්ධගුණානං නිරවසෙසතො දස්සනුපායො, යදිදං නයදස්සනං. ඉතරථා පටිපදවණ්ණනාය අපරිමිතානං බුද්ධගුණානං කො හි නාම සමත්ථො පරියන්තං ගන්තුං. යථාහ -

“බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණො වණ්ණං;
 කජ්ජමිපි වෙ අඤ්ඤමභාසමානො;
 බීයෙථ කජ්ජො විරදීසමන්තරෙ;
 වණ්ණො න බීයෙථ තථාගතස්සා”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 3.141; ම. නි. අට්ඨ. 2.425; උදා. අට්ඨ. 53; අප. අට්ඨ. 2.7.20; බු. වං. අට්ඨ. 4.4; වරියා. අට්ඨ. නිදානකථා, පකිණ්ණකකථා; දී. නි. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; ම. නි. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; සං. නි. ටී. 1.1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; අ. නි. ටී. 1.1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; වජිර. ටී. ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; සාරත්ථ. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; නෙත්ති. ටී. ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා);

ඵලමනෙහි තීහි පදෙහි නිරවසෙසගුණසංකිත්තනථුතියා වසෙන “වන්දිත්වා”ති ඉමිනා පණාමස්ස ව වුත්තත්තා ඉමාය අඨ්ඨගාථාය

බුද්ධරතනසංඝඛාතපටිමවන්දනීයවත්ථුට්ඨසයා ථුතිපණාමසභාවා වන්දනා දස්සිතාති දට්ඨබ්බං.

තදනන්තරං ධම්මරතනස්ස පණාමං දස්සෙතුමාහ “භවාභාවකරං ධම්ම”න්ති. එත්ථ භව-සද්දෙන ද්වෙ භවා වුත්තා කම්මභවො, උපපත්තිභවොති. තත්ථ කම්මභවො භවති එතස්මා ඵලන්ති “භවො”ති වුවවති. විපාකක්ඛන්ධකටත්තාරුපසංඛාතො පන උපපත්තිභවො අවිජ්ජාතණ්හුපාදානසංඛාරාදිසහකාරිකාරණයුත්තෙන කුසලාකුසලවෙනනාසංඛාතකම්මභවපච්චයෙන යථාරහං භවතීති “භවො”ති වුවවති. සො පන කාමභවරූපභවඅරූපභවසඤ්ඤිභවඅසඤ්ඤිභවනෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිභව-එකවොකාරභවචතුරවොකාරභවපඤ්චවොකාරභවවසෙන නවවිධො. එවමෙනෙසු නවසු භවෙසු දසවිධොපි ධම්මො අත්තානං ධාරෙන්තස්ස පුග්ගලසන්තානස්ස අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුයා පරං අප්පටිසන්ධිකතාසාධනෙන භවෙසු, භවස්ස වා අභාවං කරොතීති භවාභාවකරො, තං, අපරාපරජාතිප්පබන්ධස්ස හෙතුසමුග්ගාතෙන අප්පවත්තිධම්මතාපාදකන්ති අත්ථො.

ධම්මන්ති අත්තානං ධාරෙන්තෙ චතුසු අපායෙසු, සංසාරෙ ච අපතමානෙ ධාරෙතීති ධම්මො, සො චතුමග්ගඵලනිබ්බානසංඛාතනවලොකුත්තරධම්මො ච තප්පටිපාදකො නවසංසායනාපරනාමධෙයාවතුරාසිතිසහස්සධම්මක්ඛන්ධප්පහෙදහින්නො පරියත්තිධම්මො වාති දසවිධො. සොපි නිප්පරියායධම්මො, පරියායධම්මො වාති ද්විවිධො. තත්ථ නිප්පරියායධම්මො නාම අපායෙ, සංසාරෙ වා පධානහෙතුභූතානං උද්ධම්භාගියානං, ඔරම්භාගියානඤ්ච දසන්තං සංයොජනානං සමුච්ඡින්නදනෙන මග්ගධම්මො, තස්ස තංකිච්චනිප්පත්තිනිමිත්තභාවෙන නිබ්බානධම්මො වාති පඤ්චවිධොපි නිප්පරියායෙන පුග්ගලසන්තානං ධාරෙතීති කත්වා “නිප්පරියායධම්මො”ති වුවවති. වත්තාරි පන සාමඤ්ඤඵලානි පටිප්පස්සද්ධිපහානෙන මග්ගානුගුණප්පවත්තියා, පරියත්ති ච මග්ගනිබ්බානාධිගමස්ස මූලකාරණභාවතොති පඤ්චවිධොපි පරියායධම්මො නාම.

එත්තාවතා “ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො”තිආදීනා (සං. නි. 1.249; අ. නි. 3.76; දී. නි. 3.6; අ. නි. 6.10, 25, 26), “රාගවිරාගමනෙපමසොක”න්තිආදීනි (වි. ව. 887) ච සුත්තන්තෙහි වුත්තස්ස, තදට්ඨකථාදීසු ච වණ්ණිතස්ස සරණානුස්සරණවසෙනාපි සග්ගමොක්ඛසම්පත්තිපටිලාභකාරණස්ස අනවසෙසස්ස ධම්මරතනගුණස්ස නයතො උද්දිට්ඨත්තා ච “වන්දිත්වා”ති ඉමිනා පණාමස්ස දස්සිතත්තා ච ධම්මරතනසංඝඛාතස්ස දුතියස්ස වන්දනීයස්ස ථුතිපණාමසභාවා වන්දනා දස්සිතාති දට්ඨබ්බං.

තදනන්තරං සඨසරතනස්ස වන්දනාසන්දස්සනත්ථං චුත්තං
 “ගණඤ්චෙව නිරඨගණ”න්ති. එත්ථ “රාගො අඨගණං දොසො අඨගණං
 මොහො අඨගණං”න්ති (විහ. 924) චුත්තෙහි රාගාදිඅඨගණෙහි
 තදඨගචික්ඛමහනසමුච්ඡෙදපටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණවිමුත්තිවසෙන
 නිග්ගතො විමුත්තොති නිරඨගණො, තං නිරඨගණං. අරියවංසෙ
 සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසඨ්ඛාතෙහි ගුණගණෙහි
 ගණියතීති ගණො, තං.

එත්තාවතා “සුඡපට්ඨන්තො භගවතො සාවකසඬ්ඨසො” තිආදිනා (සං. නි. 1.249; අ. නි. 3.76; දී. නි. 3.6; අ. නි. 6.10, 25, 26;), “යත්ථ ච දින්නං මහජ්ඣලමාහු, චතුසු සුචිසු පුරිසයුගෙසු” තිආදීහි (වි. ව. 888) ච තෙහි තෙහි සුත්තපදෙහි වුත්තානං, තදට්ඨකථාදීසු ච චණ්ණිකානං විමලාතුලනිබ්බවිසාලපෙසලසීලාදිනානප්පකාරානග්ගසඬ්ඨසරත්තගුණානං සංකිත්තනසභාවාය චුතියා ච “චන්දිත්වා” ති එතෙන යථාවුත්තසරුපපහෙදපණාමස්ස වුත්තත්තා ච සඬ්ඨසරත්තසඬ්ඨාතත්තියචන්දනීයචන්චුචිසයා චුතිප්පණාමසඬ්ඨාතා චන්දනා දස්සිතාති චෙදිතබ්බා. සිරසාති අත්තප්පසාදගාරවාචහන්තෙන මුද්ධනා. චන්දිත්වාති පණමිත්වා ටොමිත්වා වා.

එවං පටිමගාලාය වන්දනීයස්ස රතනත්තයස්ස ථුතීප්පණාමසඤ්චානං වන්දනං දස්සෙත්වා තදනන්තරාය සන්දස්සෙතඛිබ්බපයොජනාදිපටිපාදිකාය ගාලාය “භික්ඛුන”න්ති ඉමිනා කිඤ්චාපි සංසාරෙ භයං ඉක්ඛතීති “භික්ඛු”ති කල්‍යාණපුපුජ්ජනෙන සද්ධිං අට්ඨ අරියපුග්ගලා වුච්චන්ති, පාළියං (පාරා. 44-45; විභ. 510) පන “භින්නපටං ධාරෙතීති භික්ඛු, භික්ඛනසිලොති භික්ඛු”තිආදිනා භික්ඛුසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරවසෙන නිඛිවනන්තරානි දස්සෙත්වා පාතිමොක්ඛසංවරසංවරණාරහස්සෙව අධිජ්ජෙතභාවං දස්සෙතුං “සමග්ගෙන සඤ්ඤෙන ඤාත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙන අකුජ්ජෙන ධානාරහෙන උපසම්පන්නො, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතො භික්ඛු”ති දස්සිතා සික්ඛාකාමා සාසනාවචාරා කුලපුත්තා ඉධාධිජ්ජෙතා, තෙසං භික්ඛුනඤ්ච. භික්ඛුනීනඤ්චාති අට්ඨවාචිකඋපසම්පදාකම්මෙන උභතොසඤ්ඤෙ උපසම්පන්නාතාදියායෙව කුලධීතරො දස්සිතා. එකතොපසම්පන්නාපි සාමඤ්ඤෙන ගය්හන්ති. එකතොපසම්පන්නාති ච භික්ඛුනිසඤ්ඤෙ උපසම්පජ්ජිත්වා යාව භික්ඛුසඤ්ඤෙ න උපසම්පජ්ජන්ති, තාව, භික්ඛුනී ච ලිඬිගපරිවත්තනෙන භික්ඛුනිභාවජ්ජන්තා අධිජ්ජෙතා, තෙසං භික්ඛුනීනඤ්ච.

හිතත්ථායාති සබ්බසම්පත්තිනිජ්ඣාදකරණත්ථාය හිනොති ගච්ඡති යථාධිජ්ජෙතඵලසාධනෙ පවත්තතීති හිතන්ති අරොගතාදිකාරණං අමනොසධාදි චූච්චති. ඉධ පන සග්ගමොක්ඛසම්පත්තිසිද්ධිකාරණං පාතිමොක්ඛසංවරසීලරක්ඛනං චූච්චති, තදත්ථාය.

සමාහිතො සම්මා ආහිතො පවත්තිතො විනිවිඡයමග්ගො එතෙනාති “සමාහිතො”ති පකරණකාරකො දස්සිතො. අථ වා සම්මා ආහිතං විනයවිනිවිඡයෙ යපිතං පවත්තිතං විත්තමෙතස්සාති “සමාහිතවිත්තො”ති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපෙන “සමාහිතො”ති වුත්තො. පරමගම්භීරසුදුත්තරවිනයපිටකත්ථවිනිවිඡයෙ පවත්තනාරහස්ස ඉමිනා විසෙසනෙන අත්තති සමාහිතවිත්තජ්ජපවත්තිනිමිත්තභූතො අත්තනො ඤාණස්ස පදට්ඨානභූතො සමාධි දස්සිතො තෙන සමාධිනා සමාහිතො භුත්වාති අත්ථො.

පවක්ඛාමීති පකාරෙන වක්ඛාමි, යෙන පකාරෙන විනයවිනිවිඡයෙ වුත්තෙ අජ්ජතනා මන්දසතිමතිවීරියා පටිපජ්ජනකා ගම්භීරතරං විනයපිටකත්ථවිනිවිඡයං සුබ්බෙන උග්ගණ්හිතුං, ධාරතුඤ්ච සක්කොන්ති, තාදිසෙන පකාරවිසෙසෙන වක්ඛාමීති අත්ථො. සමාසෙනාති සමසනං සංඛිපනං සමාසො, තෙන, සංඛිත්තරුචිකානමුග්ගාටිතඤ්ඤානං කතාධිකාරානං ඤාණුත්තරානං පුග්ගලානඤ්ච පපඤ්චභීරුකානං ගහණධාරණෙ මන්දයන්තානං මන්දබුද්ධිතඤ්ච උපකාරකෙන නාතිවිත්ථාරක්කමෙනාති අත්ථො. විනයස්සාති විනයපිටකස්ස. තඤ්භි –

“විවිධවිසෙසනයත්තා;

විනයනතො චෙව කායවාචානං;

විනයත්ථවිදුහි අයං;

විනයො ‘විනයො’ති අක්ඛාතො”ති. (දී. නි. අට්ඨ.

1.පඨමසඬගිතිකථා; පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමමහාසඬගිතිකථා; ධ. ස.

අට්ඨ. නිදානකථා) –

වුත්තෙහි අත්ථවිසෙසෙහි “විනයො”ති වුච්චති. තස්ස ඵලං සන්දස්සිතසභාවස්ස “විනයො නාම සාසනස්ස ආයු”ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.පඨමසඬගිතිකථා; පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමසඬගිතිකථා; බු. පා. අට්ඨ. 5.පඨමමහාසඬගිතිකථා) සඬගිතිකාරකෙහි මහාකස්සපාදීහි අහිත්ථුතගුණස්ස විනයපිටකුත්තමස්ස. විනිවිඡයන්ති විසෙසෙන, විවිධෙන වා ආකාරෙන විජ්ජපත්තිනිහරණවසෙන වියති විහජියතීති “විනිවිඡයො”ති ලද්ධනාමං විහජනං, විනයවිනිවිඡයං නාම පකරණන්ති වුත්තං හොති. “විනයස්සවිනිවිඡය”න්ති ච අලුත්තසමාසොයං “දෙවානංපියතිස්සො, කණ්ඨෙකාලො”තිආදීසු විය.

ඵලං

දුතියගාථාය

කත්තුනිමිත්තපයොජනාහිධානාහිධෙයාපකරණජ්ජකාරකදෙසං

දස්සෙත්වා සක්කච්චසවනකාරණනිදස්සනමුබ්බෙනාපි පකරණජ්ජකාරාදිං

දස්සෙතුමාහ “අනාකුල”මිච්චාදි. තත්ථ අනාකුලන්ති නත්ථි ඵත්ථ සද්දතො,

අත්ථතො, විනිවිඡයතො වා ආකුලං පුබ්බාපරවිරොධො, මිස්සතා වාති

අනාකුලො, විනයවිනිවිජයො, තං වදන්තො මෙ නිබ්බාදිතාති සම්බන්ධො.
අසංකිණිණන්ති නිකායන්තරලද්ධිහි අසම්මිස්සං.

මධුරත්ථපදක්කමන්ති පදානං කමො පදක්කමො, පදගති,
සද්දානමුවිචාරණන්ති අත්ථො. මධුරො අත්ථො ච පදක්කමො ච යස්ස සො
මධුරත්ථපදක්කමො, තං -

“පදාසත්තං පදත්ථානං, මධුරත්ථමුදිරිතං;
යෙන මජ්ජන්ති ධිමන්තො, මධුනෙව මධුබ්බතා”ති. -

ඉමිනා ලක්ඛණෙන සද්දානමත්ථානඤ්ච වසෙන
පදාසත්තාපරනාමධෙයාමාධුරියාලඬිකාරෙන සමලඬිකතත්තා
මධුරත්ථපදක්කමං.

පටුභාවකරන්ති පටති ගච්ඡති පජානාතීති පටු, පඤ්ඤවා, පටුනො
භාවො, සද්දප්පවත්තිනිමිත්තභූතා පඤ්ඤා, තං පටුභාවං පඤ්ඤාවිසෙසං
කරොති ජනෙතීති පටුභාවකරො, තං, පඤ්ඤාවිසෙසජනකන්ති අත්ථො.
එතං විනයස්ස විනිවිජයන්ති යොජනා. පරමන්ති උත්තමං. විනයක්කමෙති
විනයපිටකෙ, තදත්ථෙ ච, පවත්තික්කමෙ පටුභාවකරන්ති අත්ථො.

එවං තතියගාථාය පකරණගුණාපදෙසෙන සොතුජනං සමුස්සාහෙත්වා
ඉදාති “අපාර”න්තිආදිවතුත්ථගාථාය පකරණඤ්ච තන්තිස්සයං
විනයපිටකඤ්ච නාචාසාගරභාවෙන දස්සෙත්වා
තිරොභූතොපමෙයොපමානභෙදෙන රූපකාලඬිකාරෙන පකරණගුණං
පකාසෙත්තො සොතුජනං සමුත්තෙජෙති. තත්ථ අපාරන්ති නත්ථි පාරං
එතස්සාති අපාරො, විනයසාගරො. සො හි පුරිමබුද්ධප්පාදෙසු සාසනං
පසිදිත්වා විනයපිටකෙ උග්ගහණධාරණපටිපාදනපටිපත්තිවසෙන
අකතාධිකාරෙහි පුග්ගලෙහි
දුරධිගමනියධම්මත්ථනිරුත්තිපටිභානපරියන්තතාය “අපාරො”ති වුවචති.

ඔතරන්තානන්ති සජ්ඣායනසවනධාරණාදිවසෙන
අජ්ඣෙයාගාහන්තානං. සාරන්ති නිබ්බානසම්පාපකභාවෙන සාරභූතාය
අරියමග්ගසම්භාරාය පුබ්බභාගපටිපත්තියා
මූලභූතපාතිමොක්ඛසංවරසඬ්ඛාතසීලසාරප්පකාසකතාය සාරං.
විනයසාගරන්ති විනයපිටකසඬ්ඛාතං සාගරං. විනයො හි
සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා කාලප්පත්තජානනස්සාපි ධම්මසෙනාපතිආදීනම්පි
අවිසයත්තා අතිගම්භිරාතිවිත්ථිණිභාවෙන සාගරො වියාති සාගරො,
විනයො ච සො සාගරො චාති විනයසාගරො, තං, අගාධාපාරගුණයොගතො
සාගරොපමං විනයපිටකන්ති අත්ථො.

දුතියගාථාය “හික්ඛුනං හික්ඛුනීන”න්ති වත්ථාපි “හිතත්ථායා”ති
ඉමිනා සම්බන්ධත්තා ච වාක්‍යන්තරෙහි අන්තරිතභාවෙන දුරත්තා ච තං

අනාදිසිත්ථා

එත්ථ

විනයසාගරජ්ඣොගාහනතදත්ථපටිපජ්ජනාරහකත්තු විසෙසසන්දස්සනත්ථා ය “භික්ඛුනං භික්ඛුනීන”න්ති පුන චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. නාවා විය භූතො නාවාභූතො, තං, නාවාට්ඨානියං මහානාවාසදිසන්ති අත්ථො. මනොරමන්ති මනො රමති එත්ථ, එතෙනාති වා මනොරමො, තං, අජ්ඣායනාවොහාරපසුනානං පටිපත්තිපරායනානඤ්ච සාධුනං මනොරමන්ති අත්ථො.

එත්තාවතා පකරණගුණසංකිත්තනෙන සොතුජනං සමුත්තෙජෙත්ථා ඉදානි සක්කච්චසවනෙ නියොජෙන්නො “තස්මා විනයනුපාය”න්ති ආදිමාහ. තත්ථ තස්මාති යස්මා යථාචුත්තං අනාකුලතාදිවිවිධානග්ගුණාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතං, තෙන හෙතුනාති අත්ථො. විනයනුපායන්ති විවිධාකාරෙන, විසෙසනයතො වා කායවාචානං නයනං දමනං අකත්තබ්බතො නිවත්තෙත්ථා කත්තබ්බෙසු නියොජනං විනයනං, උපෙච්ච තං ඵලං ආයති උජ්ජජ්ජතීති උපායො, හෙතු, විනයනස්ස උපායො විනයනුපායො, තං, කායජීවිතානපෙක්ඛානං සික්ඛාකාමානං පෙසලානං භික්ඛුනං භික්ඛුනීනං කායවාචානං අනනුලොමිකවිජ්ජන්දිතාපනයනසංඛාතදමනස්ස කාරණභූතන්ති චුත්තං හොති.

එත්තාවතා අත්තනා කත්තුමිච්ඡිතෙ පකරණෙ පණ්ඩිතානං පවත්තිහෙතුභූතානං අනාකුලතාදිගුණානං විභාවනවසෙන “අනාකුල”න්ති ආදිවිසෙසනාති වත්ථා ඉදානි සක්කච්චසවනාවබොධෙ විසයං විසෙසිතබ්බං දස්සෙතුමාහ “විනයස්සවිනිවිජය”න්ති. එත්ථ ච දුතියගාථාය “විනයස්සවිනිවිජය”න්ති “පවක්ඛාමී”ති කිරියාය කම්මදස්සනවසෙන චුත්තං, තං ඉධ ආනෙත්ථා සම්බන්ධියමානමපි දුරසම්බන්ධං හොතීති තමනානෙත්ථා “නිබ්බොධා”ති ඉමිස්සා කිරියාය කම්මසන්දස්සනත්ථං “විනයස්සවිනිවිජය”න්ති චුත්තත්තා පුනරුත්තිදොසාහාවොති දට්ඨබ්බං.

අවික්ඛිත්තෙන චිත්තෙනාති එත්ථ විවිධෙ ආරම්මණෙ බිත්තං පෙසිතං වික්ඛිත්තං, උද්ධච්චවිචිකිච්ඡාදිපරෙතං අසමාහිතං චිත්තං, න වික්ඛිත්තං අවික්ඛිත්තං, තජ්ජපටිපක්ඛං සමාහිතං කුසලචිත්තං, තෙන, එතස්ස පකරණත්තමස්ස සවනාදිඛ්‍යාපාරං විනා නානාරම්මණෙසු පවත්තිවසෙන වික්ඛෙපමනාපන්නෙන සමාහිතෙන චිත්තෙනාති අත්ථො. “අවික්ඛිත්තෙන...පෙ.... නිබ්බොධා”ති වදන්තෙන ච “අවික්ඛිත්තස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො වික්ඛිත්තස්සා”ති වචනතො වික්ඛිත්තස්ස ධම්මෙසු දායාදාහාවතො අත්තතො පකරණත්ථභූතාය අධිසිලසික්ඛාය සම්මාපටිපජ්ජනාපදෙසො කතො හොති.

වදනො මෙනි එත්ථ ‘‘ගාරවෙන වා’’ති පාඨසෙසො. තත්ථායමත්ථො –
 භාසමානෙ මයි ගාරවෙන, යථාචුත්තෙන කාරණෙන වාති
 සාමිභුම්මානමවිසෙසතාය ‘‘මෙ’’ති සාමිවචනස්ස ‘‘මයි’’ති
 අත්ථසම්භවතො අයමත්ථො චුත්තො. පකරණස්ස
 අනාකුලතාදිගුණසමන්තාගතත්තා ච වත්තරි මයි ගාරවෙන ච සමාහිතෙන
 වෙනසාති අධිජ්ජායො. නිබ්බාදථාති වාක්‍යත්ථපදත්ථං
 සන්ධායභාසිතත්ථභාවත්ථාදිවසෙන නිසෙසතො බ්බාදථ, සක්කච්චං සුත්වා
 විනයවිනිවිජයං බුජ්ඣධං විජානාථාති අත්ථො, චිත්තභාවනාමයඤ්ඤාණානං
 මූලභූතපකරණවිසයං සුතමයඤ්ඤාණං නිජ්ඣාදෙථාති අධිජ්ජායො.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුවිහඩගො

පාරාජිකකථා

පඨමපාරාජිකකථාවණ්ණනා

6. එවං පඤ්චහි ගාථාහි රතනත්තයපණාමාදිං දස්සෙත්වා ඉදානි යථාපටිඤ්ඤාතවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “නිව්ඛෙ”තිආදි. තත්ථ “නිව්ඛෙ”තිආදිනා පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදවිනිවිජයං දස්සෙති. නිව්ඛෙති වච්චපස්සාවමුඛමග්ගානං වසෙන තිස්සකාරෙ මග්ගෙති ඉමිනා සම්බන්ධො. තිලමත්තමිපිති තිලබ්ජමත්තමිපි අභිගජාතන්ති සම්බන්ධො. මග්ගෙති වච්චපස්සාවානං නික්ඛමනද්වාරත්තය, අන්තපානපිත්තසෙමිහාදීනං පච්චෙසනනික්ඛමනද්වාරත්තය ව මග්ගවොහාරගතෙ සරීරජපදෙසෙ, අල්ලොකාසෙති සම්බන්ධො. “මග්ගෙසු තිලමත්තමිපි, තීසු සෙවනචෙතනො”ති වත්තබ්බෙපි “නිව්ඛෙ”ති පකාරවාචිවිධසද්දොපාදානෙන සජාතිසඬගහවසෙන තිහි රාසිහි සඬගහෙත්වා පහෙදවසෙන තිංසවිධො මග්ගො දස්සිතො හොති.

සෙය්‍යාපීදං? පාරාජිකවත්ථුහුතමුඛාදිමග්ගානං නිස්සයභූතෙ සත්තෙ දස්සෙතුං “නිස්සො ඉත්ථියො මනුස්සිත්ථි අමනුස්සිත්ථි තිරච්ඡානගතිත්ථි”තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන පාළියං දස්සිතමනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතිත්ථිනං පච්චෙකං තිණ්ණං මග්ගානං වසෙන නව මග්ගා, තථෙව දස්සිතානං තිණ්ණං උභතොබ්‍යඤ්ජනකානං වසෙන නව මග්ගා, තිණ්ණං පන පණ්ඩකානං මුඛමග්ගවච්චමග්ගානං වසෙන පච්චෙකං ද්වෙ ද්වෙ මග්ගාති ඡ මග්ගා, තථා තිණ්ණං පන පුරිසානන්ති එවං තිංසවිධො හොති.

සෙවනචෙතනොති සෙවනෙ මෙථුනපයොගෙ චෙතනා අස්සාති විග්ගහො, මෙථුනරාගූපසංහිතාය චෙතනාය සමන්තාගතොති අත්ථො. අල්ලොකාසෙති තිංසමග්ගානමඤ්ඤතරෙ මග්ගෙ පකතිවාතෙන අසංච්චිධෙ අල්ලපදෙසෙ, ඉමිනා බාහිරං පාරාජිකක්ඛෙත්තං න හොතීති දීපෙති. විසෙසනස්ස විසෙසාපෙක්ඛත්තා දුතියගාථාය “සසික්ඛො සො”ති පදද්වයං ආහරිත්වා “සෙවනචෙතනො සසික්ඛො සො භික්ඛු”ති යොජෙතබ්බං.

අඬගෙ සරීරෙ ජාතන්ති අඬගජාතං, පුරිසනිමිත්තං. සතිපි අවසෙසසරීරාවයවානං තථාභාවෙ රුල්භිවසෙන තදෙව තථා වුත්තං. පච්චෙසන්තොති ද්වයංද්වයසමාපත්තිසඬබ්‍යාතකායිකකිරියං නිජ්ඣාදෙන්තො. පරාජිතොති දුල්ලභාය ඛණ්ඩසම්පත්තියා ලද්ධබ්බතො දුල්ලභා ලොකියලොකුත්තරගුණසම්පත්තිසුඛතො පරිභාපෙත්වා කිලෙසසපත්තෙහි පරාජයමාපාදිතොති අත්ථො.

අයමෙත්ථ යොජනා - සසික්ඛො සෙවනචෙනනො තිව්ඨෙ මග්ගෙ අල්ලොකාසෙ අඬගජානං තිලමත්තමපි පචෙසෙන්තො සො භික්ඛු පරාජිතො හොතීති. එත්තාවතා -

“යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, අත්තමසො තිරච්ඡානගතායපි, පරාජිතො හොති අසංවාසො”ති (පාරා. 44) -

හගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

7. එවං ඉමිස්සා ගාථාය අත්තුපක්කමමුලකං පරාජිකං දස්සෙත්වා ඉදානි “භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන (පාරා. 58) අඬගජානෙ අහිනිසීදෙන්ති”ති ආදිනයප්පවත්තං පරොපක්කමමුලකං පරාජිකඤ්ච දස්සෙතුමාහ “පචෙසන”න්ති ආදි. තත්ථ පචෙසනන්ති භික්ඛුපච්චත්ථිකෙහි සුත්තපමත්තාදිමනුස්සිත්ථි ආදීනමඤ්ඤතරං ආනෙත්වා යථාචුත්තමග්ගානමඤ්ඤතරං මග්ගං යථා පවිසති, තථා භික්ඛුනො අඬගජානෙ අහිනිසීදාපනෙ සම්භවත්තං මග්ගප්පචෙසනමාහ. පචෙසනං සාදියන්තො සසික්ඛො සොති යොජනා. එත්ථ “පචෙසනං සාදියති අධිවාසෙති, තස්මිං බණ්ණෙ සෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.58) අට්ඨකථාවචනතො අග්ගතො යාව මූලං පචෙසෙන්තෙසු අස්සාදවත්තං උපට්ඨාපෙන්තො තඬ්ඛණ්ණෙයෙව සාසනතො චුතොති අත්ථො. පට්ඨයන්ති ආදීසු පදෙසුපි එවමෙව යොජනා.

පට්ඨයන්ති පට්ඨයක්ඛණ්ණො. “පට්ඨය”න්ති ආදිනා තාය තාය කිරියාය උපලක්ඛිතො ඛණ්ණො ගහෙතඬ්ඛො. තෙනෙවෙත්ථ අච්චත්තසංයොගෙ උපයොගවචනං කතං. ඨිතන්ති එත්ථ “සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසමයො”ති අට්ඨකථාවචනස්ස සබ්බථා ඛ්‍යාපාරරහිතං කාලං සන්ධාය චුත්තත්තා සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසමයොපි ගහෙතඬ්ඛො. තෙනෙව ගණ්ඨීපදෙ චුත්තනයෙන පට්ඨයස්ස ව යාව උද්ධරණාරම්භො, තාව සම්භවන්තො ඨිතකාලොපි ගහෙතඬ්ඛො. උද්ධරණන්ති නිහරණකාලො.

වාති විකප්පෙ, අපීති සමුච්චයෙ, සො වා-සද්දෙන විකප්පිතානං පක්ඛානං තුල්‍යබලතං ජොතෙති. ඉති ඉමෙහි ද්විතීයි “සො චෙ පචෙසනං සාදියති, පට්ඨයං සාදියති”ති ආදිනා (පාරා. 58) පාළියං ආගතනයෙන ලබ්භමානං පචෙසනාදිඵකක්ඛණ්ණමපි සාදියනපච්චයා ආපජ්ජමානං පරාජිකං දස්සෙති. සසික්ඛොති සික්ඛාය සහ වත්තතීති සසික්ඛො, අපච්චක්ඛාතසික්ඛොති අත්ථො. සාදියන්තොති සෙවනචිත්තං උපට්ඨාපෙන්තො. සො භික්ඛු. යපෙත්වා කිරියන්ති අත්තුපක්කමනං විනා.

වුතොති “හික්ඛුපච්චත්ථිකෙහි කතමිදං, න මයා”ති ලෙසෙන න මුච්චති, සාදියනවත්තෙ සති සාසනතො වුතොයෙව හොතීති අධිප්පායො.

එත්ථ ච සසික්ඛොති ඉදං “සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා”ති (පාරා. 44) සික්ඛාපදපාඨස්ස අත්ථදස්සනවසෙන නිද්දිට්ඨං. තස්ස පදභාෂනෙ (පාරා. 45), තදවිධකථාය ච විභත්තං සික්ඛාපච්චක්ඛානං සඬ්ඛෙපතො එවං වෙදිතබ්බං – චිත්තබ්බත්තකාලපයොගපුග්ගලවිජානනවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. උපසම්පන්නභාවතො ච විතුකාමතාවිත්තෙනෙනව හි සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න දවා වා රවා වා වදන්තස්ස. එවං චිත්තවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

තථා “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, ධම්මං පච්චක්ඛාමි, සඬ්ඝං පච්චක්ඛාමි, සික්ඛං, විනයං, පාතිමොක්ඛං, උද්දෙසං, උපජ්ඣායං, ආචරියං, සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානාවරියකං, සබ්බමචාරිං පච්චක්ඛාමි”ති එවං වුත්තානං බුද්ධාදීනං චතුද්දසන්තං, “ගිහිති මං ධාරෙහි, උපාසකො, ආරාමිකො, සාමණෙරො, තිත්ථියො, තිත්ථියසාවකො, අස්සමණො, අසකායපුත්තියොති මං ධාරෙහි”ති එවං වුත්තානං ගිහිආදීනං අට්ඨන්තඤ්චාති ඉමෙසං බාවිසතියා බ්බත්තපදානං යස්ස කස්සචි සචෙවචනස්ස වසෙන තෙසු යං කිඤ්චි වත්තුකාමස්ස යං කිඤ්චි වදනො සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න රුක්ඛාදීනං අඤ්ඤතරස්ස නාමං ගහෙත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තස්ස. එවං බ්බත්තවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

තත්ථ යදෙනං “පච්චක්ඛාමි”ති ච “මං ධාරෙහි”ති වාති වුත්තං වත්තමානකාලවචනං, යාති ච “අලං මෙ බුද්ධෙන, කිං නු මෙ බුද්ධෙන, න මමත්ථො බුද්ධෙන, සුමුත්තාහං බුද්ධෙනා”තිආදීනා නයෙන ආබ්‍යාතවසෙන කාලං අනාමසිත්වා පුරිමෙහි වුද්දසහි පදෙහි සද්ධිං යොජෙත්වා වුත්තාති “අලං මෙ”තිආදීනි වත්තාරි පදානි, තෙසංයෙව සචෙවචනානං වසෙන පච්චක්ඛානං හොති, න “පච්චක්ඛාසි”න්ති වා “පච්චක්ඛිස්ස”න්ති වා “මං ධාරෙහි”ති වා “මං ධාරෙස්සති”ති වා “යං නුනාහං පච්චක්ඛෙය්‍ය”න්ති වාතිආදීනි අතීතානාගතපරිකප්පවචනානි භණන්තස්ස. එවං වත්තමානකාලවසෙන චෙව අනාමට්ඨකාලවසෙන ච පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

පයොගො පන දුච්ඛො කාශිකො ච වාචසිකො ච. තත්ථ “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි”තිආදීනා නයෙන යාය කායචි භාසාය වච්චෙදං කත්වා වාචසිකපයොගෙනෙව පච්චක්ඛානං හොති, න අක්ඛරලිඛනං වා භත්ථමුද්දාදිදස්සනං වා කායපයොගං කරොන්තස්ස. එවං වාචසිකපයොගෙනෙව පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

පුග්ගලො පන දුට්ඨො යො ච පච්චක්ඛාති, යස්ස ච පච්චක්ඛාති. තත්ථ යො පච්චක්ඛාති, සො සචෙ උම්මත්තකඛිත්තවිත්තවෙදනට්ඨානං අඤ්ඤතරො න හොති. යස්ස පන පච්චක්ඛාති, සො සචෙ මනුස්සජාතිකො හොති, න ච උම්මත්තකාදීනං අඤ්ඤතරො, සම්මුඛිභූතො ච සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. න හි අසම්මුඛිභූතස්ස දුතෙන වා පණ්ණෙන වා ආරොචනං රුහති. එවං යථාචුත්තස්ස පුග්ගලස්ස වසෙන පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

විජානනම්පි නියමිතානියමිතවසෙන දුට්ඨං. තත්ථ යස්ස, යෙසං වා නියමෙත්වා “ඉමස්ස, ඉමෙසං වා ආරොචෙමි”ති වදති. සචෙ තෙ යථා පකතියා ලොකෙ මනුස්සා වචනං සුත්වා ආවජ්ජනසමයෙ ජානන්ති, එවං තස්ස වචනානන්තරමෙව තස්ස “අයං උක්කණ්ඨිතො”ති වා “ගිහිභාවං පත්ථයති”ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානභාවං ජානන්ති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අථ අපරභාගෙ “කිං ඉමිනා චුත්ත”න්ති විත්තෙත්වා ජානන්ති, අඤ්ඤෙ වා ජානන්ති, අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අනියමෙත්වා ආරොචෙත්තස්ස පන සචෙ චුත්තනයෙන යො කොචි මනුස්සජාතිකො වචනත්ථං ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. එවං විජානනවසෙන පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. යො පන අන්තමසො දවායපි පච්චක්ඛාති, තෙන අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා.

ඉති ඉමෙසං චුත්තජ්ජකාරානං චිත්තාදීනං වසෙන අපච්චක්ඛාතසික්ඛො “සසික්ඛො”ති චුත්තො.

8-10. “ඉදානි සන්ථතෙන සන්ථතස්ස සට්ඨතෙ උපාදින්නකසට්ඨනාභාවතො දොසො නත්ථි”ති පාපභික්ඛූනං ලෙසකජ්ජනං පටික්ඛිපිතුං “භික්ඛුපච්චක්ඛිකා මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන, පස්සාවමග්ගෙන, මුඛෙන අභිගජාතං අභිනිසිදෙන්ති සන්ථතාය අසන්ථතස්සා”තිආදිනා (පාරා. 61) නයෙන පාළියං චුත්තසන්ථතවාරානමත්ථං සඛිගණ්ඨන්තො ආහ “සන්ථතෙනා”තිආදි. තත්ථ සන්ථතෙනාති වම්මචොළතිපුපට්ඨාදිහි පටිච්ඡාදිතෙන. “පචෙසෙන්තො”ති ඉමිනා සන්ථතවාරස්ස පරොපක්කමං නිස්සාය දස්සනමුපලක්ඛණන්ති අත්තුපක්කමෙපි යොජෙතඛිඛනං දස්සෙති, තස්ස වක්ඛමානෙන “පරාජිතො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “තථෙවා”ති ඉමිනා පචෙසෙන්තොතිආදිජ්ජකාරං පරාමසති.

එවං පචෙසෙන්තො කදා පරාජිතො හොතිති ආහ “උපාදින්නෙනා”තිආදි. එත්ථ උපාදින්නෙනාති තණ්හාදිට්ඨිහි උපෙතෙන කම්මුනා අත්තනො ඵලභාවෙනෙව ආදින්නං ගහිතන්ති උපාදින්නං, එතෙන අත්තනො අභිගජාතස්ස, වත්ථුපුග්ගලානං මග්ගස්ස ච සට්ඨනට්ඨානගතං කායජ්ජසාදං දස්සෙති. ඉමිනාව අභිගජාතගතං අනට්ඨකායජ්ජසාදං වම්මඛිලං, පිළකාදි ච ගහෙතඛිඛං. “උපාදින්නකං නාම කායින්ද්‍රිය”න්ති

ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. තඛ්ඛිපරියායෙන “අනුපාදින්නක”න්ති තප්පට්ඨජාදකං වොළාදි වුත්තං. උපාදින්නෙන උපාදින්නෙ, අනුපාදින්නෙ වා පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ සට්ටිතෙ, අනුපාදින්නකෙන වා උපාදින්නෙ අනුපාදින්නෙ වා පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ සට්ටිතෙති යොජනා. එත්ථ ච කරණවචනන්තාති පදානි “අඛිගජාතෙනා”ති ඉමස්ස විසෙසනාති.

එත්තාවතා සන්ථතචතුක්කවසෙන අත්තූපක්කමෙ සති පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ පාරාජිකං දස්සෙත්වා ඉදානි පරුපක්කමෙපි දස්සෙතුමාහ “සචෙ”තිආදි. එත්ථාති එතෙසු චතුසු විකප්පෙසු. පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ පට්ටියෙ තුති එත්ථ තු-සද්දෙන පචෙසනට්ඨිතුද්ධාරක්ඛණත්තයං සමුච්චිනොති. යංතං-සද්දානං නිච්චසම්බන්ධත්තා හි “සො”ති තං-සද්දොපාදානෙ “යො”ති යං-සද්දොපි අජ්ඣාහරිතඛිබ්බො, සාමත්ථියෙන සම්පිණ්ඩනත්ථො අපිසද්දො ව. අයමෙත්ථ අත්ථයොජනා – භික්ඛුපච්චත්ථිකෙහි ආනෙත්වා භික්ඛුනො අඛිගජාතෙ අහිනිසිදාපිතමනුස්සිත්ථිආදිනං තිසු මග්ගෙසු අඤ්ඤතරමග්ගසඬ්ඛාතං පාරාජිකක්ඛෙන්තං පට්ටියෙ වා තු-සද්දෙන සම්පිණ්ඩිතපචෙසනට්ඨිතුද්ධාරානමඤ්ඤතරක්ඛණෙ වා සචෙ යො සාදියති, සප්පමුඛාදිප්පචෙසනකාලෙ විය අනුත්තසිත්ථා කාමරාගපිපාසාහිභූතො යදි සාදියති, සොපි භික්ඛු පරාජිතො භොතීති යොජනා. “සචෙ සාදියති”ති ඉමිනා සාසඬ්ඛවචනෙන න සාදියති, අනාපත්තීති සුචිතං භොති.

“පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ”ති ඉමිනා ඛ්‍යවච්ඡින්නෙ අඤ්ඤස්මිං යානෙ විතික්කමන්තස්ස ඉමස්මිංයෙව විකප්පෙ සම්භවන්තියො ඉතරාපත්තියො දස්සෙතුමාහ “ඛෙන්තෙ”තිආදි. “එත්ථා”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධනීයං. “ඛෙන්තෙ”ති සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙපි හෙට්ඨා “පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ”ති විසෙසිතත්තා, උපරිපුල්ලච්චයාදිනඤ්ච විධියමානත්තා අඤ්ඤආනුපපත්තිලක්ඛණාය සාමත්ථියා පුල්ලච්චයදුක්කටානං ඛෙන්තෙති අයමත්ථො ලඛ්භති. “කණ්ණවිජ්ද්දක්ඛිනාසාසු”තිආදිනා නයෙන චක්ඛමානෙසු ජීවමානකසරීරගතපුල්ලච්චයදුක්කටක්ඛෙන්තෙසුති වුත්තං භොති.

ඉමෙසු ද්විසු ඛෙන්තෙසු “සන්ථතාදිනා සන්ථතාදිං පචෙසෙත්තස්ස උපාදින්නාදිහි උපාදින්නාදිනං සට්ටිතෙ අධිවාසෙත්තස්ස අනාපත්තී”ති චත්තුමසක්කුණෙය්‍යත්තාය පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ වුත්තසඛ්ඛවිකප්පෙ එත්ථ යොජෙන්නෙහි එවං යොජෙතඛිබ්බං – පුල්ලච්චයක්ඛෙන්තෙ සන්ථතෙ වා අසන්ථතෙ වා සන්ථතෙන වා අසන්ථතෙන වා අඛිගජාතෙන සෙවන්තස්ස උපාදින්නෙ වා අනුපාදින්නෙ වා උපාදින්නෙන, තථා අනුපාදින්නෙන වා සට්ටිතෙ පුල්ලච්චයං තස්ස විනිද්දිසෙති. එවං දුක්කටක්ඛෙන්තෙ සන්ථතෙ වා...පෙ.... සට්ටිතෙ දුක්කටඤ්ච තස්ස විනිද්දිසෙති යොජෙතඛිබ්බං.

ඉහ සබ්බත්ථ තීසුපි ඛේත්තෙසු උපාදින්න-සද්දෙන අනට්ඨකායජ්ජසාදං අභිගජාතඤ්ච තත්ථජාතවම්මබ්ලපිළකා ච ගය්හන්ති, දුක්ඛට්ඨකේත්තෙ පන අභිගුලිආදිඉතරාවයවාපි. තීසුපි ඛේත්තෙසු අනුපාදින්න-සද්දෙන අභිගජාතාදිපටිච්ඡාදිතවත්ථාදයො ච ගය්හන්ති, දුක්ඛට්ඨකේත්තෙ පන නිමිත්තෙ නට්ඨකායජ්ජසාදවම්මබ්ලපිළකරොමාදීති. ඉමානි ච අනුපාදින්නානි. අභිගජාතෙතරොපාදින්නාවයවෙ ච තීසුපි ඛේත්තෙසු පවෙසෙන්නස්ස දුක්ඛට්ඨෙව.

11. එත්තාවතා ජීවමානසරීරෙ සන්ථතාසන්ථතවසෙන පච්චෙකං තිව්ධෙසුපි පාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්ඛට්ඨකේත්තෙසු සන්ථතාසන්ථතවසෙනෙව දුට්ඨෙන නිමිත්තෙන සෙවන්නස්ස පරොපක්කමෙ සති සාදියන්නස්ස ලබ්භමානපාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්ඛට්ඨකටාපත්තියො යථාසම්භවං දස්සෙත්වා ඉදානි “මතසරීරෙ පන තථා තථා සෙවන්නානං දොසො නත්ථී”ති පාපභික්ඛුනං ලෙසොකාසපට්ඨාහනත්ථං පාළියං දස්සිතෙසු යථාචුත්තෙසු තීසු ඛේත්තෙසු ලබ්භමානා තිස්සො ආපත්තියො දස්සෙතුමාහ “මතෙ”තිආදි.

තත්ථ “මතෙ”ති එතස්ස “මනුස්සිත්ථිආදිනං සරීරෙ”ති අජ්ඣාහරිත්වා අත්ථයොජනා කාතබ්බා. ඉමිනා “අක්ඛායිතෙ”තිආදිනා දස්සිතානං නිමිත්තානං නිස්සයං දස්සිතං හොති. “නිමිත්තමත්තං සෙසෙත්වා”තිආදිනා නයෙන වක්ඛමානගාථායං විය සකලසරීරෙ බාදිතෙපි නිමිත්තස්ස විජ්ජමානාවිජ්ජමානභාවොයෙව ආපත්තියාභාවාභාවස්ස පමාණන්ති “අක්ඛායිතෙ”ති එතෙන “මතෙ”ති එතං අවිසෙසෙත්වා “නිමිත්තෙ”ති අජ්ඣාහරිත්වා තං තෙන විසෙසිතබ්බං. අථ වා “නිමිත්තමත්ත”න්තිආදිනා වක්ඛමානගාථායං “නිමිත්තෙ”ති පදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං.

අක්ඛායිතෙති සබ්බථා අක්ඛායිතෙ පාරාජිකවත්ථුභූතෙ නිමිත්තෙ. යෙභුයාසක්ඛායිතෙපි වාති කිඤ්චි කිඤ්චි බාදිත්වා බහුකාවසිට්ඨෙ නිමිත්තෙ. “යස්ස චතුසු භාගෙසු තිභාගමත්තං බාදිතං, තං නිමිත්තං යෙභුයාසක්ඛායිතං නාමා”ති වදන්ති. මෙථුනන්ති රාගපරියුට්ඨානෙන සදිසභාවාපත්තියා මිථුනානං ඉදං මෙථුනං, මතිත්ථිආදිනං රාගපරියුට්ඨානෙන සදිසත්තාභාවෙපි තත්ථ චිතික්කමො රුළුභියා “මෙථුන”න්ති වුච්චති.

පාරාජිකොතිපාරාජිකො, පරාජයමාපන්නොති අත්ථො. අයඤ්ඨි පාරාජික-සද්දො සික්ඛාපදාපත්තිපුග්ගලෙසු වත්තති. තත්ථ “අට්ඨානමෙතං ආනන්ද අනවකාසො, යං තථාගතො වජ්ජීනං වා වජ්ජීපුත්තකානං වා කාරණා සාවකානං පාරාජිකං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං සමුහනෙය්‍යා”ති (පාරා. 43) එවං සික්ඛාපදෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. “ආපත්ති ත්වං භික්ඛු ආපන්නො පාරාජික”න්ති (පාරා. 67) ආපත්තියා. “න මයං පාරාජිකා, යො අවහටො, සො පාරාජිකො”ති (පාරා. 155) එවං පුග්ගලෙ.

“පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙය්‍යා” තිආදීසු (පාරා. 384) පන ධම්මෙ වත්තනීති වදන්ති. යස්මා පන තත්ථ ධම්මොති කත්ථවි ආපත්ති, කත්ථවි සික්ඛාපදමෙව අධිප්පෙනං, තස්මා සො විසුං න වත්තබ්බො.

තත්ථ සික්ඛාපදං යො තං අතික්කමති තං පරාජෙති, තස්මා “පාරාජික”න්ති වුච්චති. ආපත්ති පන යො නං අප්ඤ්ඤාපජ්ජති තං පරාජෙති, තස්මා “පාරාජිකා”ති වුච්චති. පුග්ගලො යස්මා පරාජිතො පරාජයමාපන්නො, තස්මා “පාරාජිකො”ති වුච්චති. සික්ඛාපදාපත්තිසු පාරාජික-සද්දො පරාජෙතීති “පාරාජිකො”ති කත්තුසාධනො, පුග්ගලෙ පන පරාජියතීති කම්මසාධනොති වෙදිතබ්බො. “නරො”ති ඉමිනා පුබ්බෙ වුත්තහික්ඛුයෙව අධිප්පෙනො. සාමඤ්ඤජොතනා විසෙසෙ අවතිට්ඨතීති.

12. යෙභුය්‍යක්ඛායිනෙති වතුසු කොට්ඨාසෙසු එකකොට්ඨාසාවසෙසං කත්වා බාදිතෙ. උපඩ්ඨක්ඛායිනෙති සමභාගාවසෙසං බාදිතෙ. ථුලො අවචයො ථුල්ලච්චයො, සොයෙව ආපජ්ජියතීති ආපත්තීති ථුල්ලච්චයාපත්ති. පාවිත්තියාදයො සන්ධායෙන්ථ ථුල්ලච්චයවොභාරො, න පාරාජිකසඩ්ඝාදිසෙසෙති දට්ඨබ්බං. සෙසෙති අවසෙසෙ උපකච්ඡකාදීසු. වුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං “අවසෙසසරීරෙ උපකච්ඡකාදීසු දුක්කට්”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60). දුට්ඨ කතන්ති දුක්කට්, දුක්කට්-සද්දො නියතනපුංසකත්තා ඉත්ථිලිඬිගස්සාපි ආපත්ති-සද්දස්ස සලිඬිගෙන විසෙසනං හොති.

13. නිමිත්තමත්තං සෙසෙත්වා බායිනෙපීති එත්ථ තිණ්ණමඤ්ඤතරං නිමිත්තං සෙසෙත්වා සකලසරීරෙ බාදිතෙපි. පි-සද්දො බ්‍යතිරෙකෙ, පගෙව ඉතරෙති දීපෙති. තස්මිං නිමිත්තෙ අක්ඛායිනෙ වා යෙභුය්‍යක්ඛායිනෙ වාති ද්විධා වුත්තෙසු තිසු නිමිත්තෙසු අඤ්ඤතරස්මිං නිමිත්තෙ මෙටුනං සෙවතොපි පරාජයො පාරාජිකාපත්ති හොතීති අධිප්පායො. සෙවතොපීති එත්ථ පි-සද්දො අපෙක්ඛායං. තස්මා න කෙවලං හෙට්ඨා වුත්තානමෙවාති අපෙක්ඛති. සන්ථතාදයො විකප්පා යථාවුත්තනයෙන එත්ථාපි යොජෙතබ්බො.

14. “උද්ධුමාතාදිසම්පත්තෙ”ති එත්ථ “යදා පන සරීරං උද්ධුමාතකං හොති කුටීතං නිලමක්ඛිකාසමාකිණ්ණං කිම්කුලසමාකුලං නවහි වණ්ණුබෙහි පග්ගරිතපුබ්බකුණපභාවෙන උපගන්තුමපි අසක්කුණෙය්‍යං, තදා පාරාජිකවත්ථුඤ්ඤ ථුල්ලච්චයවත්ථුඤ්ඤ ජහති, තාදිසෙ සරීරෙ යත්ථ කත්ථවි උපක්කමතො දුක්කට්මෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60) අට්ඨකථාවචනතො සබ්බත්ථාපි වාති අක්ඛායිනාදිසබ්බවිකප්පොපගතාති පාරාජිකථුල්ලච්චයදුක්කට්ක්ඛෙත්තාති ගහිතානීති දට්ඨබ්බං. තත්ථාපි වීතික්කමො අනාපත්ති න හොතීති දස්සෙතුමාහ “දුක්කට්”න්ති.

“බාගිතක්බාගිත”න්තිආදීසු බාගිතක්බාගිතස්ථ නාමෙන සබ්බං මතසරිරකෙයෙව වෙදිතබ්බං, න ජීවමානෙති යොජෙනබ්බං.

15. ජීවමානෙ කථන්ති ආහ “ජීන්දිත්වා පනා”තිආදි. තත්ථ වණ්ණසඛ්ඛෙපතොති වණ්ණසඛ්ඛගතො. තස්මිත්ති යත්ථ ධීතං නිමිත්තං උප්පාටිතං, තස්මිං පදෙසෙ. එත්ථ දුතියො පන-සද්දො ඉධ අදස්සිතං අට්ඨකථායං ආගතනයෙන විඤ්ඤායමානං අත්ථවිසෙසං ජොතෙති. අට්ඨකථායති “යදිපි නිමිත්තං සබ්බසො බාගිතං, ඡවිවම්මම්පි නත්ථි, නිමිත්තසංඝයානං පඤ්ඤායති, පචෙසනං ජායති, පාරාජිකමෙවා”ති එවං අජීවමානෙ චුත්තවිනිවිජයානුසාරෙන ජීවමානෙපි ඡවිවම්මමත්තං වෙ සබ්බසො උප්පාටිතං, නිමිත්තසංඝයානං පඤ්ඤායති, පචෙසනක්ඛමං හොති, තත්ථ සෙවන්තස්ස පාරාජිකමෙවාති විඤ්ඤායමානමත්ථං ජොතෙති චුත්තං හොති.

16. තතො නිමිත්තතොති සම්බන්ධො. පතිතායාති පතිතායං, අයමෙව වා පායො. නිමිත්තතොති නිමිත්තප්පදෙසතො පතිතායං මංසපෙසියන්ති සම්බන්ධො. ජීන්දිත්වා වා තච්ඡෙත්වා වා පතිතායං තස්සං නිමිත්තමංසපෙසියන්ති අත්ථො. මෙථුනරාගෙන උපක්කමන්තස්ස දුක්ඛං විනිද්දිසෙති යොජනා.

17. “නබ්බිට්ඨිප්පමාණෙපි”තිආදිගාථාය “ජීන්දිත්වා”තිආදිකා අට්ඨකථා ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බො. සතීති එත්ථ “අවසිට්ඨෙ”ති පාඨසෙසො. ජීවමානෙති එත්ථ “සරිරො”ති පාඨසෙසො. ජීවමානසරිරො පන ජීන්දිත්වා තච්ඡෙත්වා නිමිත්තෙ උප්පාටිතෙ නබ්බිට්ඨිප්පමාණෙපි මංසෙ, න්හාරුම්භි වා අවසිට්ඨෙ සති මෙථුනං පටිසෙවන්තො පරාජිතොති යොජනා.

18. “කණ්ණච්ඡිද්දක්ඛි”ති ගාථාය “ජීවමානෙ”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බො, “සරිරො”ති පාඨසෙසො. “අස්සගොමභිසාදින”න්තිආදිනා අස්සාදිනං වක්ඛමානත්තා පාරිසෙසතො “මනුස්සාන”න්ති ලබ්භති. මනුස්සානං ජීවමානසරිරො කණ්ණ...පෙ.... වණ්ණසු වාති යොජනා. වත්ථිකොසෙති මුත්තපථබ්භන්තරො. වණ්ණසු වාති සත්ථකාදිහි කතවණ්ණසු. අභිගජාතන්ති තිලමත්තම්පි අභිගජාතෙකදෙසං. රාගාති මෙථුනරාගෙන.

19. අවසෙසසරිරස්මිත්ති කණ්ණච්ඡිද්දාදියථාචුත්තසරිරාවයවච්ඡිතසරිරප්පදෙසෙ. තෙනාහ “උපකච්ඡුරුකාදිසු”ති උපකච්ඡං නාම බාහුමුලන්තරං. උරුකාදිසුති උරුවෙමඡ්ඤාදිසු. ආදි-සද්දෙන චුත්තාවසෙසං සරිරප්පදෙසං සඛ්ඛණ්භාති. “අභිගජාත”න්ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බො. “පචෙසෙත්වා”ති සාමත්ථියා ලබ්භති, අභිගජාතං තිලබ්ඡමත්තං පචෙසෙත්වාති චුත්තං හොති.

වසා මෙපුනරාගස්ස සෙවමානස්සාති මෙපුනරාගෙන විනික්කමන්තස්සාති අත්ථො. “සන්ථතෙනා” තිආදිනා චුත්තස්සකාරො එත්ථාපි යොජෙනබ්බො.

20. අස්සගොමභිසාදිනන්ති ආදි-සද්දෙන ගොකණ්ණගවජාදයො සඬගහිතා. අස්සාදයො පාකටායෙව. “මතාන”න්ති වක්ඛමානන්තා “ජීවමානාන”න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති. සෙවන්ති “වසා මෙපුනරාගස්සා”ති අනුවත්තමානන්තා මෙපුනරාගවසෙන තිලබ්ඡමත්තම්පි අඬගජාතජපදෙසං පවෙසෙන්නො පුල්ලච්චයං පුසෙති යොජනා. එත්ථ ච “ඔට්ඨගදුහදන්තිනං, අස්සගොමභිසාදින”න්ති පාදොන භවිතබ්බං. එවඤ්ඤි සති අට්ඨකථාවසානෙන නිද්දිට්ඨොන පකාරත්ථවාචිනා ආදි-සද්දෙන පුල්ලච්චයවිනික්කමාරහනාසාවත්ථිකොසවන්තො අවුත්තා සබ්බෙපි සත්තා ගස්හන්ති. “අස්සගොමභිසාදින”න්ති පට්ඨපාදාවසානෙන නිද්දිට්ඨොන ආදි-සද්දෙන ඔට්ඨගදුහදන්තිනම්පි සඬගහො හොතිති තෙසං පුනවචනං නිරත්ථකං සියාති.

21. තථා සෙවමානස්ස දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. සබ්බතිරව්ජානන්ති තිරියං අඤ්චන්ති වඬ්ඪන්තිති තිරව්ජා, සබ්බෙ ච තෙ තිරව්ජාවාති සබ්බතිරව්ජා, තෙසං සබ්බතිරව්ජානං. “තථා”ති ඉමිනා “වසා මෙපුනරාගස්සා”තිආදිනං පරාමට්ඨන්තා සබ්බතිරව්ජානානං අක්ඛිආදිසු තිලබ්ඡමත්තම්පි අඬගජාතජපදෙසං මෙපුනරාගෙන පවෙසෙන්නස්ස දුක්කටන්ති චුත්තං හොති. එත්ථාපි සන්ථතාදිවිකජ්ජෙ නිද්දොසභාවො න සක්කා වත්තුන්ති තම්පි යොජෙනබ්බං.

22. එවං තිරව්ජානානං ජීවමානකසරීරෙ ලබ්භමානා ආපත්තියො දස්සෙත්ථා තෙසංයෙව මතසරීරෙපි සම්භවනකආපත්තියො දස්සෙතුමාහ “තෙස”න්තිආදි. “තෙස”න්ති ඉමිනා මනුස්සතිරව්ජානගතානං ගහණන්ති වදන්ති. මනුස්සානං මතාමතසරීරෙ පාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්කටක්ඛෙත්තෙසු තිස්සන්තං ආපත්තීනං දස්සිතත්තා, පුන ගහණෙ පයොජනාභාවා තෙ වජ්ජෙත්ථා අනුවත්තමානසබ්බතිරව්ජානන්ති ඉමිනා යොජෙනබ්බං, තෙසං සබ්බතිරව්ජානගතානන්ති අත්ථො. අල්ලසරීරෙසුති උද්ධුමාකකාදිභාවමසම්පත්තෙසු අල්ලමතසරීරෙසු තිව්ඨෙ ඛෙත්තස්මිං අසන්ථතෙ, සන්ථතෙ චා සති මෙපුනරාගස්ස වසා සෙවතො තිව්ධාපි ආපත්ති සියාති අනුවත්තමානපදෙහි සහ යොජනා.

තිව්ඨෙ ඛෙත්තස්මිත්ති මතමනුස්සසරීරෙ චුත්තනයෙන අක්ඛායිතයෙභුයාක්ඛායිතහෙදෙ මග්ගත්තයසඬබාතෙ පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ ච යෙභුයාක්ඛායිතඋපඬ්ඪක්ඛායිතහෙදෙ තස්මිංයෙව මග්ගත්තයසඬබාතෙ ච, අක්ඛායිතයෙභුයාක්ඛායිතහෙදෙ කණ්ණවජ්ජිද්දක්ඛිනාසාවත්ථිකොසවණසඬබාතෙ ච පුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ උපඬ්ඪක්ඛායිතයෙභුයාක්ඛායිතහෙදෙ තස්මිංයෙව කණ්ණවජ්ජිද්දක්ඛිනාසාවත්ථිකොසවණසඬබාතෙ ච,

අක්ඛායිකයෙහුයාක්ඛායිකඋපධිසක්ඛායික යෙහුයාක්ඛායිකහෙදෙ අවසෙසසරීරසඬ්ඛානෙ දුක්ඛටක්ඛෙත්තෙ වාති තිවිධෙපි ඛෙත්තෙ. සතීති විජ්ජමානෙ. සන්ථනෙ වා අසන්ථනෙ වා මෙථුනරාගස්ස වසා සෙවතො යථාරහං. පාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්ඛටසඬ්ඛාතා තිවිධා ආපත්ති භවෙය්‍යාති අත්ථො.

එතෙසමෙව ච උද්ධුමානාදිභාවං සම්පත්තෙ සරීරෙ සන්ථනාදිවුත්තවිකප්පයුත්තෙසු තිසු මග්ගෙසු යත්ථ කත්ථවි මෙථුනරාගෙන සෙවතො ආපජ්ජිතබ්බදුක්ඛටඤ්ච උද්ධුමානාදිසම්පත්තෙ සබ්බත්ථාපි ච දුක්ඛටන්ති මනුස්සසරීරෙ වුත්තනයෙන විඤ්ඤාතුං සක්කාති ඉමස්මිං තිරච්ඡානගතසරීරෙ විසෙසමත්තං දස්සෙතුං “තෙසං අල්ලසරීරෙසු”තිආදීනං වුත්තත්තා දුක්ඛටං පුබ්බෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “කුටීනකුණපෙ පන පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සබ්බත්ථ දුක්ඛට”න්ති.

23. බහි ජුපන්තස්සාති යොජනා. නිමිත්තං මුත්තකරණං. “ඉත්ථියා”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි චතුත්ථගාථාය “තිරච්ඡානගතිත්ථියා”ති වක්ඛමානත්තා පාරිසෙසතො ඉමිනා මනුස්සාමනුස්සිත්ථිනමෙව ගහණං, ඉමිනා අමනුස්සිත්ථියාපි ගහණස්ස. ඉමිස්සානන්තරගාථාය ඉතො “ඉත්ථියා”ති අනුවත්තිතෙ තත්තාපි අමනුස්සිත්ථියාපි ගහණං සියාති තම්පි වජ්ජෙත්වා කායසංසග්ගසඬ්ඛාදිසෙසස්ස වත්ථුහුතං මනුස්සිත්ථිමෙව දස්සෙතුං තත්ථ වුත්තං “ඉත්ථියා”තිඅධිකවචනමෙව ඤාපකන්ති වෙදිතබ්බං.

මහාඅට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60) “ඉත්ථිනිමිත්තං මෙථුනරාගෙන මුඛෙන ජුපති, පුල්ලච්චය”න්ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්තා ච ධම්මක්ඛන්ධකෙ “න ච භික්ඛවෙ රත්තවිත්තෙන අඬ්ගජානං ජුපිතබ්බං, යො ජුපෙය්‍යා, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති (මහාව. 252) සාමඤ්ඤවචනතො ච උද්ධුමානාදිභාවමසම්පත්තාය අල්ලමතමනුස්සිත්ථියා ච අක්ඛායිකෙ වා යෙහුයාක්ඛායිකෙ වා නිමිත්තෙ සති පාරාජිකවත්ථුභාවතො තත්ථාපි බහි ජුපන්තස්ස පුල්ලච්චයන්ති අයමත්ථොපි මනාමතවිසෙසං අකත්වා “ඉත්ථියා”ති ඉමිනාච සාමඤ්ඤවචනෙන ගහෙතබ්බො.

24. නිමිත්තෙනාති අත්තනො අඬ්ගජානෙන. මුඛෙනාති පකතිමුඛෙන. නිමිත්තං ඉත්ථියාති ජීවමානකමනුස්සිත්ථියා අඬ්ගජානං. යස්මා පන කායසංසග්ගසඬ්ඛාපදවිනිතවත්ථුසු මතිත්ථිවත්ථුමිති මතිත්ථියා සරීරෙ කායසංසග්ගරාගෙන යො ජුපති, තස්ස “අනාපත්ති භික්ඛු සඬ්ඛාදිසෙසස්ස, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 281) වුත්තත්තා මතමනුස්සිත්ථි න ගහෙතබ්බා. තථෙව යක්ඛිවත්ථුමිති කායසංසග්ගරාගෙන යක්ඛිනියා සරීරං යෙන චුට්ඨං, තස්ස “අනාපත්ති භික්ඛු සඬ්ඛාදිසෙසස්ස, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති වුත්තත්තා, ඉධෙව උපරි දුතියසඬ්ඛාදිසෙසෙ “පණ්ඩක

යක්ඛිපෙතීසු, තස්ස ථුල්ලච්චයං සියා”ති (වි. වි. 341) වක්ඛමානත්තා ච අමනුස්සිත්ථිපි න ගහෙතඛිබ්බා. තෙන චුත්තං “ජීවමානකමනුස්සිත්ථියා අඛිගජාන”න්ති. අන්තො පචෙසෙතුකාමතාය සති කායසංසග්ගරාගාසමභවතො “කායසංසග්ගරාගෙනා”ති ඉමිනා ච ඛහි ජුපිතුකාමතා විඤ්ඤායතීති “ඛහි”ති අනුචත්තනං විනාපි තදත්ථො ලඛිහති. ගරුකන්ති සඬ්ඝාදිසෙසො.

25. තථෙව ඛහි ජුපන්තස්සාති යොජනා, අන්තො අප්පචෙසෙත්වා ඛහියෙව ජුපන්තස්සාති චුත්තං හොති. උභයරාගෙනාති කායසංසග්ගරාගෙන, මෙටුනරාගෙන වා. පුරිසස්සාපිති ජීවමානකපුරිසස්සපි. පි-සද්දො න කෙවලං චුත්තනයෙන ඉත්ථියා නිමිත්තං චුපන්තස්සෙව ආපත්ති, අථ ඛො පුරිසස්සාපිති දීපෙති. “නිමිත්ත”න්ති මුත්තකරණමෙව වුවිවති. “ජීවමානකපුරිසස්සා”ති අයං විසෙසො කුතො ලඛිහතීති චෙ? “කායසංසග්ගරාගෙන වා මෙටුනරාගෙන වා ජීවමානකපුරිසස්ස වත්ථිකොසං අප්පචෙසෙත්තො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ජුපති, දුක්කට”න්ති ඉතො අට්ඨකථාවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60) ලඛිහති.

26. අවිරවතිතරත්තානං ගුන්තං පිට්ඨිං අභිරුහන්තා ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු මෙටුනරාගෙන අඛිගජානෙන අඛිගජානං ජුපිංසුති ඉමස්මිං වත්ථුමහි “න ච භික්ඛවෙ රත්තවිත්තෙන අඛිගජානං ජුපිතඛිබ්බං, යො ජුපෙයා, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (මහාව. 252) ආගතනයං දස්සෙතුමාහ “නිමිත්තෙනා”තිආදි. එත්ථාපි “තථා”ති ඉමස්සානුචත්තනතො “ඛහි”ති ලඛිහති. අත්තතො නිමිත්තෙන තිරච්ඡානගතිත්ථියා නිමිත්තං මෙටුනරාගතො ඛහි ජුපන්තස්ස ථුල්ලච්චයං හොතීති යොජනා.

27. “මෙටුනරාගතො”ති ඉමිනා ඛාවච්ඡන්තමත්ථං දස්සෙතුමාහ “කායසංසග්ගරාගෙනා”තිආදි. එත්ථාපි “කායසංසග්ගරාගෙනා”තිවචනසාමත්ථියා ඛහි ජුපනං වෙදිතඛිබ්බං. නිමිත්තස්සාති පස්සාවමග්ගස්ස. ජුපනෙති චුපනෙ.

28. තමාවට්ඨකතෙති එත්ථ “තං ආවට්ඨකතෙ”ති පදවිජෙදො. ආවට්ඨකතෙති විවට්ඨෙ. “මුඛෙ”ති සම්බන්ධිසද්දත්තා, අඤ්ඤස්ස සම්බන්ධිතො ච අනිද්දිට්ඨත්තා සුතානුලොමිකානං සුතසම්බන්ධස්සෙව බලවත්තා ච පුරිමානන්තරගාථාය “තිරච්ඡානගතිත්ථියා මුඛෙ”ති කිඤ්චාපි සුතස්සෙව සම්බන්ධො විඤ්ඤායතී, තථාපි ඉමාය ගාථාය විනීතවත්ථුමහි (පාරා. 73) “අඤ්ඤතරො භික්ඛු සිවථිකං ගන්ත්වා ඡන්තසීසං පස්සිත්වා වට්ඨකතෙ මුඛෙ අවිජුපන්තං අඛිගජානං පචෙසෙසී”ති දස්සිතඡන්තසීසවත්ථුස්ස සඬ්ගහිතත්තා මනුස්සමුඛමෙව ගහෙතඛිබ්බං සියා. තිරච්ඡානගතානං, පන අමනුස්සානඤ්ච මුඛෙ තථා පචෙසො නිද්දොසොති

වත්තුමසක්කුණෙයාත්තා තත්ථාපි ඉදමෙව උපලක්ඛණන්ති පාරාජිකප්පභොනකානං සබ්බෙසං මුඛෙති දට්ඨබ්බං. තං අභිගජානං. තත්ථ ආවට්ටකතෙ පාරාජිකප්පභොනකානං මුඛෙ ආකාසගතං කත්වා කත්ථවි අච්ඡසාපෙත්වා නීහරන්තස්ස උක්ඛිපන්තස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. අථ වා තිරවිජානානං ආවට්ටකතෙ මුඛෙති යොජෙත්වා තදඤ්ඤසඬගභො උපලක්ඛණවසෙන කාතබ්බො.

29. තථාති “ආකාසගතං කත්වා”ති යථාචුත්තප්පකාරං පරාමසති. චතුහි පස්සෙහීති සහන්තේ කරණවචනං. “පස්සෙහී”ති සම්බන්ධිපද්දන්තා “නිමිත්තස්සා”ති සාමන්තීයා ලබ්හති. “ඉත්ථියා”ති සාමඤ්ඤසද්දන්තා “සබ්බස්සා”ති පාඨසෙසො. ජාතිවාචකත්තා එකවචනං. “චතුහි පස්සෙහි, හෙට්ඨිමත්තල”න්ති ච ඉමෙසං සම්බන්ධිපදස්ස අනිද්දෙසෙපි මෙච්ඡනපාරාජිකාධිකාරත්තා ච සන්ථතචතුක්කස්ස අට්ඨකථාවසානෙ ඉමාය ගාථාය සඬගහිතස්ස ඉමස්ස විනිවිඡයස්ස පරියොසානෙ “යථා ච ඉත්ථිනිමිත්තෙ චුත්තං, එවං සබ්බත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.61-62) නිමිත්තවිනිවිඡයස්සාතිදෙසස්ස කතත්තා ච සාමන්තීයෙන “නිමිත්තස්සා”ති ලබ්හති. ඉදමෙව “පවෙසෙත්වා”ති එතස්ස ආධාරවසෙන ගහෙතබ්බං. “අභිගජාන”න්ති අනුවත්තති.

එවං වාක්‍යං පූරෙත්වා “යථා ආවට්ටකතෙ මුඛෙ අභිගජානං පවෙසෙත්වා තමාකාසගතං කත්වා නීහරන්තස්ස දුක්කටං, තථා සබ්බස්සා ඉත්ථියා නිමිත්තෙ පස්සාවමග්ගසඬබානෙ අභිගජානං පවෙසෙත්වා තස්ස චතුහි පස්සෙහි සහ හෙට්ඨිමත්තලං වත්තාරො පස්සෙ, හෙට්ඨිමත්තලඤ්ච අච්ඡපන්තං ආකාසගතං කත්වා නීහරන්තස්ස දුක්කට”න්ති යොජෙත්වා අත්තො වත්තබ්බො.

30. උප්පාටිකොට්ඨමංසෙසුති උප්පාටිතං ඔට්ඨමංසං යෙසන්ති විග්ගභො. තෙසු දන්තෙසු. බහිනික්ඛන්තකෙසු වාති පකනියා ඔට්ඨමංසතො බහි නික්ඛමිත්වා යිතෙසු වා දන්තෙසු. වායමන්තස්සාති අභිගජානෙන ජුපන්තස්ස.

31. අට්ඨිසඬසට්ටනං කත්වාති නිමිත්තමංසසන්තිස්සයාති අට්ඨිති සඬසට්ටෙත්වා. මග්ගෙති අට්ඨිසඬසාතමයෙ මග්ගෙ. දුට්ඨරාගතොති මෙච්ඡනරාගෙන වා කායසංසග්ගරාගෙන වා. වායමන්තස්සාති අභිගජානං පවෙසෙත්වා වාරෙන්තස්ස.

32. ආලිඬගන්තස්සාති පරිස්සජන්තස්ස. හත්ථගාභාදීසු හත්තො නාම කප්පරතො පට්ඨාය යාව අග්ගනබා. හත්ථස්ස, තප්පට්ඨන්ධස්ස ච ගහණං හත්ථග්ගාභො. අවසෙසසරීරස්ස, තප්පට්ඨන්ධස්ස ච පරාමසනං පරාමාසො. නිස්සන්දෙහෙ පන “මාතුගාමස්ස සරීරස්ස වා තප්පට්ඨන්ධස්ස වා හත්තො ගහණං හත්ථග්ගාභො”ති චුත්තං, තං අට්ඨකථාය න සමෙති. තස්මා

යථාචුත්තනයස්සෙව අට්ඨකථාසු ආගතත්තා සොයෙව සාරතො පච්චෙතඛිබ්බො. පරාමසෙපි “හත්ථෙන සරිරස්ස, තප්පට්ඨන්ධස්ස ච පරාමසන”න්ති යං තත්ථ චුත්තං, තම්පි න යුජ්ජති. අවසෙසසරිරාවයවෙනාපි පරාමසතො දුක්ඛට්ඨෙව හොතිති. චූම්ඛනාදීසුති ආදි-සද්දෙන වෙණිග්ගාභාදිං සඬගණ්හාති. “අයං නයො”ති එතෙන “ඉත්ථියා මෙථුනරාගෙන හත්ථග්ගාභාදීසු දුක්ඛට්ඨ”න්ති ඉමමත්ථං අතිදිසති.

33. මනුස්සාමනුස්සෙහි අඤ්ඤාසු තිරච්ඡානගතෙසු හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන මෙථුනධම්මපාරාජිකවත්ථුභූතෙ සත්තෙ දස්සෙතුමාහ “අපදෙ”තිආදි. “අපදෙ, ද්විපදෙ, චතුප්පදෙ”ති ඉමෙහි විසෙසනෙහි විසෙසිතඛිබ්බං “සත්තනිකායෙ”ති ඉදං වත්තඛිබ්බං. අපදෙ සත්තනිකායෙ. අභයොති ථලවරෙසු උක්ඛට්ඨපරිච්ඡෙදතො හත්ථිගිලනකෙ අපගරෙ උපාදාය හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන නාගා ච. මච්ඡාති ජලපේසු උපරිමකොටියා පඤ්චසතයොජනිකාති තිමිරපිඬගලාදිමච්ඡෙ උපාදාය හෙට්ඨිමන්තතො පාඨිනපාචුසාදයො මච්ඡා ච. ද්විපදෙ සත්තනිකායෙ. කපොතාති උපරිමකොටියා ගරුලෙ උපාදාය හෙට්ඨිමන්තතො කපොතාකපොතපක්ඛි ච. පාරාවතාති කෙච්චි. චතුප්පදෙ සත්තනිකායෙ. ගොධාති උපරිමකොටියා හත්ථිං උපාදාය හෙට්ඨිමන්තතො ගොධා වාති ඉමෙ සත්තා. හෙට්ඨාති හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදතො. පාරාජිකස්සවත්ථුති මෙථුනධම්මපාරාජිකස්ස වත්ථුනිති පාඨසෙසො.

34. සෙවෙතුකාමතා මෙථුනසෙවාය තණ්හා, තාය මෙථුනරාගසඬිබ්බාතාය සම්පයුත්තං විත්තං සෙවෙතුකාමතාවිත්තං. මග්ගෙහි වච්චමග්ගාදීනං අඤ්ඤතරෙ මග්ගෙ. මග්ගස්ස අත්තතො මුත්තකරණස්ස පවෙසනං. පඛිබ්ජ්ජාය, පාතිමොක්ඛසංවරපිලස්ස වා අත්තෙ විනාසෙ හවොති අත්තිමො, පාරාජිකාපත්තො පුග්ගලො, තස්ස වත්ථු අත්තිමභාවස්ස කාරණත්තා පාරාජිකාපත්ති අත්තිමවත්ථුති චූච්චති, තදෙව පඨමං චතුත්තං පාරාජිකානං ආදිමිහි දෙසිතත්තා පඨමන්තිමවත්ථු, තස්ස පඨමන්තිමවත්ථුනො, පඨමපාරාජිකස්සාති චුත්තං හොති.

35. සාමන්තා ආපත්තිසම්පෙ හවං සාමන්තං, පාරාජිකාපත්තියා සම්පෙ පුඛිබ්බාගෙ හවන්ති අත්ථො. සෙසානං පන තිණ්ණමිපිති අවසෙසානං අදින්නාදානාදීනං තිණ්ණං පාරාජිකධම්මානං. ථූල්ලච්චයං සාමන්තමිති උදිරිතන්ති සම්බන්ධො. කථමුදිරිතං? “එන්දාපෙති, ආපත්ති ථූල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 94) දුතියෙ, “මනුස්සං උද්දිස්ස ඔපාතං ඛණ්ඩි, පතිත්වා දුක්ඛවෙදනං උප්පාදෙති, ආපත්ති ථූල්ලච්චයස්සා”ති, තතියෙ, “පට්ඨිජානන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්ස, අප්පට්ඨිජානන්තස්ස ආපත්ති ථූල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 215) චතුත්ථෙ සමුදිරිතං.

එත්ථ ච චතුත්ථපාරාජිකස්ස ථුල්ලවිවයාපත්තිසා සාමන්තාපත්තිභාවො යස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මං සමුල්ලපති, සො යාච න පටිච්ඡානාති, තාව සමුල්ලපනපච්චයා ථුල්ලවිවයාපත්තිසම්භාවෙ, සමුල්ලපිතෙ තස්මිං සමුල්ලපිතමත්ථෙ පටිච්ඡානන්තෙ පාරාජිකාපත්තිසම්භාවෙ ච යුජ්ජති. සො ච “අප්පටිච්ඡානන්තස්ස චුත්තෙ ථුල්ලවිවය”න්ති ඉමිනාව සඬගහිතොති දට්ඨබ්බං.

36. අජානන්තස්ස වාතුපත්ථද්ධං අඬගජාතං දිස්වා අත්තනො රුචියා චිතික්කමං කත්වා මාතුගාමෙසු ගච්ඡන්තෙසු අජානමානස්ස, මහාවනෙ දිවා නිද්දුපගතභික්ඛුනො විය පරෙහි කිරියමානං අජානන්තස්සාති චුත්තං භොති. තථෙවාති ඉමිනා “අනාපත්තිති ඤාතබ්බ”න්ති ඉදමාකඬ්ඪති. අස්සාදියන්තස්සාති භික්ඛුපච්චත්ථිකෙසු අභිභවිත්වා චිතික්කමං කරොන්තෙසු ච කාරාපෙන්තෙසු ච, සප්පමුඛං පට්ඨකාලෙ විය උත්තසිත්වා අනධිවාසෙත්තස්ස ච, මහාවනෙ දිවා විහාරොපගතභික්ඛුනො විය පරොපක්කමං ඤත්වාපි කායෙ ආදිත්තඅග්ගිනා විය උත්තසිත්වා අනධිවාසෙත්තස්සාති අත්ථො. “අජානන්තස්සා”ති එත්ථ අපි-සද්දො යොජෙතබ්බො. බුද්ධසාසනෙ ඛිරසාගරසලිලනිම්මලෙ සබ්බපට්ඨං පාතුභුතත්තා ආදි ච තං චිතික්කමසඬබාතං කම්මඤ්ඤාති ආදිකම්මං, තං එතස්ස අත්ථිති ආදිකම්මී, එත්ථ සුදින්නො භික්ඛු, තස්ස ආදිකම්මීනොති ගහෙතබ්බො. උපරිපි ඉමෙසං පදානං ආගතාගතට්ඨානෙ ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉධ ච උපරි සබ්බසික්ඛාපදෙසු ච නිදානාදිවසෙන සත්තරසවිධො සාධාරණවිනිවිජයො පකිණ්ණකෙ සඬබෙපනො, උත්තරෙ විත්ථාරනො ච ආචි භවිස්සති. තස්මා එත්ථ න දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

37-38. විනයෙති විනයපිටකෙ. අනුප්පරමෙති නෙති පාපෙති සීලසම්පදං සමාධිසම්පදං පඤ්ඤාසම්පදඤ්ඤාති නයො, කායච්චිද්ධාරෙහි අචිතික්කමසඬබාතො සංවරො, තප්පටිපක්ඛො අසංවරො අනායො නාම, තස්ස උපරමො නිවත්ති එත්ථාති අනුප්පරමො, විනයො, තත්ථ අනුප්පරමෙ විනයෙ.

තනො එව පරමෙ උක්කට්ඨෙ. අනයස්ස වා උපරමෙ නිවත්තනෙ පරමෙ උක්කට්ඨෙති ගහෙතබ්බං. පරා උත්තමා මා සාසනසිරි එත්ථාති පරමො, විනයොති එවම්පි ගහෙතබ්බං. “විනයො නාම සාසනස්ස ආයු”ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.පට්ඨසඬභිතිකවා; පාරා. අට්ඨ. 1.පට්ඨසඬභිතිකවා; බු. පා. අට්ඨ. 5.මහාසඬභිතිකවා; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.251) වචනනො උත්තමසාසනසම්පත්තියුත්තෙති අත්ථො.

සුඡන්තස්සාති සොභණො ජනො සුඡනො, සික්ඛාකාමො අධිසීලසික්ඛාය සොභමානො පියසීලො කුලපුත්තො, තස්ස නයනෙ නයනුපමෙ විනයෙති සම්බන්ධො. අනුප්පරමත්තා, පරමත්තා ච සුඡන්තස්ස කුලපුත්තස්ස නයනෙ

නයනුපමෙ. සුඛානයනෙති ලොකියලොකුත්තරහෙදං සුඛං ආනෙතීති සුඛානයනං, තස්මිං. ඉදංඤ්ච “නයනෙ”ති එතස්ස විසෙසනං.

එතං විසෙසනං කිමත්ථන්ති චෙ? උපමාභාවෙන ගහිතපකතිනයනතො ඉධ සම්භවත්තං විසෙසං දස්සෙතුන්ති චෙදිතබ්බං. කතරො සො විසෙසොති චෙ? පකතිනයනං රාගදොසාදිකිලෙසුපනිස්සයො හුත්වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකදුක්ඛස්ස ච පච්චයො හොති. ඉදං පන විනයනයනං ඉමස්ස කුලපුත්තස්ස එවං අහුත්වා එකංසෙන මොක්ඛාවහනසුඛස්සෙව පච්චයො හොතීති ඉමස්ස විසෙසස්ස දස්සනත්ථං. යථා විනයමචිරාධෙත්වා පටිපජ්ජනෙන

සිජ්ඣනකසීලසංවරමූලකඅවිජ්ජපටිසාරාදිඅනුපාදියෙසසපරිනිබ්බානාවසා-
නඵලසම්පත්තිවසෙන උප්පජ්ජනකලොකියලොකුත්තරසුඛාවහනෙ
විනයෙති වුත්තං හොති.

පධානරතොති එත්ථ “අපි”ති පාඨසෙසො. පධානෙ විනයාහියොගෙ රතොපි, විනයෙ අජ්ඣායනසවනවිත්තනාදිවසෙන වායමන්තොපීති අත්ථො. අථ වා “විරාගො සෙට්ඨො ධම්මාන”න්ති (ධ. ප. 273; තෙත්ති. 170; කථා. 872) වචනතො පධානං නිබ්බානං, තස්මිං රතොති අත්ථො. සාරමතෙති “සාර”න්ති අධිමතෙ. අථ වා සාරං අඵෙග්ගුමතං මහාවිහාරවාසීනං ආචරියමතං එත්ථාති “සාරමතො”ති විනයවිනිච්ඡයො වුත්තො, තස්මිං. ඉධාති ඉමස්මිං විනයවිනිච්ඡයෙ. රතොති අවිචන්තාහිරතො. “න රතො”ති එත්ථ න-කාරං “රමතෙ”ති ඔසානපදෙන යොජෙත්වා යො පන න රමතෙති සම්බන්ධො.

ථෙරනවමජ්ඣිමභික්ඛුභික්ඛුනීනං අත්තරෙ යො පන පුග්ගලො නිව්චපරිවත්තනසවනානුස්සරණවිත්තනවසෙන න රමතෙ න කීළති, සො පුග්ගලො විනයෙ පධානරතොපි විනයපිටකෙ අජ්ඣායනසවනාදිවසෙන යුත්තපයුත්තොපි පටු හොති කිං, න හොතෙවාති දස්සෙති. විනයපිටකෙ පාටවමාකඩ්ඛන්තෙහි පඨමං තාවෙත්ථ සක්කච්චං අහියොගො කාතබ්බොති අධිජ්ජායො.

ඉමමෙවත්ථං ආනිසංසපාරංපරියපයොජනෙන සහ දස්සෙතුමාහ “ඉම”න්තිආදි. ඉමන්ති වුව්චමානං විනයවිනිච්ඡයං, “අචෙදි”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “යො”ති පාඨසෙසො. යො කුලපුත්තො සතිසම්පජ්ඣඤ්ඤසද්ධාසම්පන්නො ඉමං විනයවිනිච්ඡයං සම්මා අචෙදි අඤ්ඤාසි. කිං භූතන්ති ආහ “භිතවිභාවන”න්ති. ලොකියලොකුත්තරසම්පත්තියා මූලසාධනත්තා සීලමිධ භිතං නාම, තං විභාවෙති පකාසෙතීති භිතවිභාවනොති විග්ගහො. “සීලෙ පතිට්ඨාය...පෙ.... විජටයෙ ජට”න්ති (සං. නි. 1.23, 192; මි. ප. 2.1.9) වුත්තත්තා සබ්බකිලෙසජටාවිජටනලොකුත්තරඤ්ඤාණස්ස පදට්ඨානසොපචාරසාහිඤ්ඤාරූපාරූපඅට්ඨසමාධීනං පදට්ඨානතාය

සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණසම්පදානං මූලභූතෙසු චතුපාරිසුද්ධිසිලෙසු පධානං පාතිමොක්ඛසංවරසිලං, තප්පකාසකත්තා අයං විනයවිනිවිජයො “භික්ඛාවනො”ති වුත්තො.

භාවනන්ති භාවියති පුනස්පුනං චෙතසි නිවෙසියතීති භාවනො, භාවනීයොති වුත්තං හොති. භික්ඛාවකත්තායෙව භික්ඛුචරිත පුනස්පුනං විත්තෙ වාසෙතබ්බොති වුත්තං හොති, තං ඵලංවිධං විනයවිනිවිජයං. සුරසම්භවන්ති රසියති අස්සාදියතීති රසො, සද්දරසො අත්ථරසො කරුණාදිරසො විමුත්තිරසො ච, සොභණො රසො එතස්සාති සුරසො, විනයවිනිවිජයො, තං සුරසං. භවං භවන්තං, සන්තන්ති වුත්තං හොති, සුරසං සමානං, සුරසං භූතන්ති අත්ථො. කිං වුත්තං හොති? “සිලෙසො පසාදො සමතා මධුරතා සුමුමාලතා අත්ථබ්බත්ති උදාරතා ඔජො කන්ති සමාධි”ති ඵලං.

වුත්තෙහි කවිජනෙහි අස්සාදෙනබ්බසිලෙසාදිදසවිධසද්දජීවිතගුණසම්බන්ධසද්දරසසම්පත්තීහි ච සභාවාඛ්‍යානං උපමා රූපකං දීපකං ආවුත්තීති ඵලමාදික්කමනිද්දිට්ඨපඤ්චනිංසඅත්ථාලඤ්ඤාකරෙසු අනුරූපසභාවාඛ්‍යානාදිප්පධානඅත්ථාලඤ්ඤාකරසම්බන්ධඅත්ථරසසම්පත්තීහි ච යථාසම්භවං පකාසිතබ්බකරුණාරසඅබ්භූතරසසන්තරසාදීහි ච යුත්තත්තා සුරසං ඉමං විනයවිනිවිජයන්ති වුත්තං හොති.

අථ වා ඉමිනා පකරණෙන පධානතො විධියමානපාතිමොක්ඛසංවරසිලස්ස එකන්තෙන සමාධිසංවත්තනිකත්තා සමාධිස්ස ච පඤ්ඤාය පට්ඨානත්තා පඤ්ඤාය ච නිබ්බානපාපනතො මූලකාරණං හුත්වා කමෙන නිබ්බානාමතඵලරසසම්පදායකං ඉමං විනයවිනිවිජයං පරමස්සාදනීයරූපෙන ධිතිවිමුත්තිරසෙන සුරසභූතන්ති වුත්තං හොතීති ච චෙදිතබ්බං. සම්භවන්ති ඵත්ථ සං වුව්චති සුඛං කායිකං චෙතසිකඤ්ච, තං භවති එතස්මාති සම්භවො, විනයවිනිවිජයො, තං, කායචිත්තසුඛානං මූලකාරණභූතං, වුත්තනායෙන සුරසත්තා ච යථාවුත්තරසසම්පදසාරමහුස්සචෙන සම්භූතමානසිකසුඛස්ස, තංසමුට්ඨානරූපනිස්සයකායිකසුඛස්ස ච පභවභූතන්ති අත්ථො. එත්තාවතා ඉමස්ස විනයවිනිවිජයස්ස සම්මා විඤ්ඤාතබ්බතාය කාරණං දස්සිතං හොති.

ඵලං නානාගුණරත්නාකරං ඉමං විනයවිනිවිජයං සම්පජානන්තො සො කුලපුත්තො කිං හොතීති චෙ? පාලිනා උපාලිනා සමො භවති. පාලිනාති සාසනං පාලෙතීති “පාලො”ති විනයො වුව්චති, වුත්තඤ්ඤි “විනයො නාම සාසනස්ස ආයු”ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.පට්ඨසංඝිතිකථා; පාරා. අට්ඨ. 1.පට්ඨසංඝිතිකථා; බු. පා. අට්ඨ. 5.මහාසංඝිතිකථා; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.251) සො අස්ස අත්ථිති පාලි, පරියත්තිපට්ඨපත්තිපට්ඨෙධවසෙන තිවිධසාසනස්ස ජීවිතභූතවිනයපඤ්ඤත්තිසම්බන්ධසාසනධරත්තා “පාලි”ති ලද්ධනාමෙන උපාලිනා, “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලි”ති (අ. නි. 1.219, 228) චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසින්තෙන

සද්ධම්මවරවක්කවත්තිනා සම්මාසම්බුද්ධෙන මුඛපද්මං විකාසෙන්වා
පකාසිතඵලදග්ගට්ඨානෙන විසෙසතො සායනරක්ඛනකභාවෙන
පටිලද්ධපාලිතිනාමධෙය්‍යෙන උපාලිමහාපේරෙන සමො හොතිති චුත්තං
හොති.

කස්මිං විසයෙ සමො භවතීති චෙ? සාසනෙ. සාසනෙති යථාචුත්තෙ
තිවිධෙ සාසනෙ, තත්‍රාපි ථාවරජඛගමසකලවත්ථුචිත්ථාරාධරමණ්ඩලසදිසෙ
පටිපත්තිපටිවෙද්ධවයධාරෙ පරියත්තිසාසනෙ, තත්ථාපි
විනයකථාධිකාරත්තා ලබ්භමානෙ
විනයපිටකසඬ්ඛාතපරියත්තිසාසනෙකදෙසෙ සමො භවතීති අත්ථො.

කිංභූතෙ සාසනෙ? මාරඛලිසාසනෙ. මාරස්ස ඛලි මාරඛලි,
මාරගොචරො, තස්ස සාසනං භිංසකං මාරඛලිසාසනං, තස්මිං. ඛන්ධාදීසු
පඤ්චසු මාරෙසු පධානභූතකාමරාගාදිපභවකිලෙසමාරස්ස ගොචරභාවෙන
ඛලිසඬ්ඛාතඉත්ථිසරීරාදිතිස්සයථොට්ඨබ්බාදිවිසයස්ස පරිච්චජාපනත්ථං
“යො පන භික්ඛු...පෙ.... අසංවාසො”තිආදිනා (පාරා. 44) නයෙන
චුත්තත්තා තස්ස මාරඛලිස්ස භිංසකං හොතිති
මාරඛලිසාසනනාමධෙය්‍යවිනයපඤ්ඤත්තිසඬ්ඛාතසාසනෙති අත්ථො.

අථ චා “ඛලිසෙනපි ජාලෙන, හත්ථෙන කුමිනෙන චා”ති
උදකට්ඨකථාය වක්ඛමානත්තා ඛලිස-සද්දෙන මච්ඡමාරණකණ්ටකමාහ,
තං මාරස්ස ඛලිසං අසති බ්‍යති වජ්ජෙතීති මාරඛලිසාසනං, තස්මිං,
“සමන්තපාසො මාරස්සා”ති චුත්තත්තා සංසාරසාගරෙ
පරිවත්තමානකසංකිලෙසදාසපුපුජ්ජනසඬ්ඛාතමච්ඡෙ ගණ්හිතුං
මාරමහාකෙවට්ටෙන
පක්ඛිත්තඛලිසසඬ්ඛාතඉත්ථිරූපසද්දාදිපඤ්චකාමගුණා-
මිසාචුතකාමරාගාදිකිලෙසමහාඛලිසං
තදඬගජ්ජහානවිතික්කමජ්ජහානාදිවසෙන පජ්ඣන්තෙ
විනයපඤ්ඤත්තිසඬ්ඛාතෙ සාසනෙති අධිජ්ජායො.

එත්ථ ච සාරමනෙ ඉධ ඉමස්මිං විනයවිනිවිජයෙ යො පන න රමනෙ,
සො පුග්ගලො අනුප්පරමෙ තතො එව පරමෙ උත්තමෙ සුජනස්ස
සුඛානයනෙ නයනෙ නයනුපමෙ විනයෙ රතො අභිරතො පධානරතොපි
විනයෙ අජ්ඣායනාදීසු යොගමාපජ්ජන්තොපි පටු හොති පටුතරො හොති
කිං, න හොතෙව. තස්මා විනයෙ පාටවත්ථිනා එත්ථෙව සක්කච්චාහියොගො
කාතබ්බොති සඬ්ඛෙපතො සාධිජ්ජායා අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. අථ චා
පධානෙ චතුබ්බිධෙ සම්මජ්ජධානෙ වීරියෙ රතො අභිරතො යො පන නරො
සාරමනෙ ඉධ ඉමස්මිං විනයවිනිවිජයෙ යතො රමනෙ, අතො තස්මා සො
අනුප්පරමෙ සුජනස්ස සුඛානයනෙ විනයෙ පටු හොති කුසලො හොතිති
යොජනාති නො ඛන්ති.

හිතවිභාවනං හිතජ්ජකාසකං භාවනං භාවනීයං ආසෙවිතබ්බං සුරසම්භවං සුරසං සමානං සුරසං භූතං සම්භවං සුබ්බෙතූකං ඉමං විනයවිනිවිඡයං යො අවෙදි අඤ්ඤාසි, සො පුග්ගලො මාරබ්ලිසාසනෙ මාරවිසයජ්ජභානකරෙ, අථ වා මාරබ්ලිසස්ස මාරස්ස වත්ථුකාමාමිසාචුතකිලෙසකාමබ්ලිසස්ස අසනෙ වජ්ජමානෙ සාසනෙ තිව්ධෙපි ජීනසාසනෙ, තත්ථාපි පටිපත්තිපටිවෙධානං පතිට්ඨානභූතෙ පරියත්තිසාසනෙ, තත්ත්වාපි සකලසාසනස්ස ජීවිතසමානෙ විනයපඤ්ඤත්තිසංඛ්ඛාතපරියත්තිසාසනෙකදෙසෙ පාලිනා විනයපරියත්තියං එතදග්ගෙ යපනෙන සාසනපාලනෙ තංමූලභාවතො පාලසංඛ්ඛාතවිනයපරියත්තියා පසත්ථතරෙන උපාලිනා උපාලිමහාටෙරෙන සමො භවතීති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිඡයවණ්ණනාය

පඨමපාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා

39. ඉදානි දුතියං පාරාජිකවිනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “ආදියන්තො”තිආදි. තත්ථ “ටෙය්‍යවිත්තෙනා”ති පාඨසෙසො. සො ච පච්චත්තෙකචචනත්තෙහි සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බො, ටෙය්‍යවිත්තෙන ආදියන්තො පරාජිතොති සම්බන්ධො. පරසන්තකං ආරාමාදිං අභියුඤ්ජිත්වා සාමිකං පරාජෙත්වා ටෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තො තදත්ථාය කතෙ පුබ්බපයොගෙ දුක්කටං, සාමිකස්ස විමතුජ්ජාදනෙ පුල්ලච්චයඤ්ච ආපජ්ජිත්වා තස්ස ච අත්තනො ච ධුරනික්ඛෙපෙන පාතිමොක්ඛසංවරසීලසම්පත්තියා අදායාදො හුත්වා පරාජිතො භොතීති චුත්තං භොති.

“තථා”ති ච “අපි”ති ච “පරාජිතො”ති ච “ටෙය්‍යවිත්තෙනා”ති ඉමිනා සහ එකතො කත්වා “හරන්තො”තිආදීහි චතුහිපි පදෙහි යොජෙතබ්බං. ටෙය්‍යවිත්තෙන හරන්තොපි තථා පරාජිතොති යොජනා සීසාදීහි පරසන්තකං හණ්ඩං හරන්තො ටෙය්‍යවිත්තෙන හණ්ඩස්ස ආමසනෙ දුක්කටඤ්ච එන්දාපනෙ පුල්ලච්චයඤ්ච ආපජ්ජිත්වා සීසතො ඛන්ධොභරණාදිපයොගං කරොන්තොපි තථා පරාජිතො භොතීති අත්ථො.

ටෙය්‍යවිත්තෙන අවහරන්තොපි තථා පරාජිතොති යොජනා. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – අඤ්ඤෙහි සංඛගොපනාදිං සන්ධාය අත්තති උපනික්ඛිත්තහණ්ඩං “දෙහි මෙ හණ්ඩ”න්ති වොදියමානො “න මයා ගහිත”න්තිආදිනා මුසා චත්වා ටෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තොපි තස්ස විමතුජ්ජාදනෙ පුල්ලච්චයමාපජ්ජිත්වා තටෙච ධුරනික්ඛෙපෙන පරාජිතො

හොතීති. “නාහං අග්ගහෙසි”න්තිආදිනා අවජානිත්වා පටික්ඛිපිත්වා හරන්තො “අවහරන්තො”ති වුත්තො.

ථෙය්‍යවිත්තෙන ඉරියාපථං විකොපෙන්නොපි තථා පරාජිතොති යොජනා. යං පන අඤ්ඤාසං භණ්ඩහරණකමනුස්සාදිනමඤ්ඤතරං “තෙන භණ්ඩෙන සහ ගණ්භාමී”ති භණ්ඩං හරන්තං ථෙය්‍යවිත්තෙන නිවාරෙත්වා අත්තනා ඉච්ඡිතදිසාහිමුඛං කත්වා තස්ස පකතිඉරියාපථං විකොපෙන්නොපි පට්ඨපාදුද්ධාරෙන ථුල්ලච්චයමාපජ්ජිත්වා දුතියපදවාරාතික්කමෙන තථෙව පරාජිතො හොතීති අත්ථො.

ථෙය්‍යවිත්තෙන යානා වාචෙන්තොපි තථා පරාජිතොති යොජනා. ථුල්ලාදියු ධීතං භණ්ඩං ථෙය්‍යවිත්තෙන අවහරිතුකාමතාය ධීතට්ඨානතො අපනෙන්තොපි දුතියපරියෙසනාදියු ආමසනාවසානෙසු සබ්බෙසුපි පයොගෙසු දුක්කටාති ව ඵන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච ආපජ්ජිත්වා උපරි වක්ඛමානජපකාරෙසු විය ධීතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තමිපි අපනෙන්තො තථෙව පරාජිතො හොතීති අත්ථො.

ඵවමෙතාය ගාථාය “ආදියෙය්‍ය හරෙය්‍ය අවහරෙය්‍ය ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය යානාවාචෙය්‍ය සඬකෙතං විනිනාමෙය්‍යා”ති (පාරා. 92) පදභාජනාගතෙසු ඡසු පදෙසු ආදො පඤ්ච පදානි සඬගහෙත්වා ඡට්ඨං පදං කස්මා න සඬගහිතන්ති චෙ? අයං ගාථා න තංපදභාජනං දස්සෙතුං වුත්තා, අථ ඛො තෙසං පදානං විනිවිජයං සන්ධාය අට්ඨකථාසු (පාරා. අට්ඨ. 1.92) වුත්තපඤ්චවිසතිඅවහාරෙ දස්සෙතුං තදවයවභූතපඤ්චපඤ්චකානි දස්සෙතුකාමෙන වුත්තා, තස්මා ඵත්ථ ඡට්ඨං පදං න වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. අථ වා වක්ඛමානෙ තතියපඤ්චකෙ නිස්සග්ගියාවහාරපදෙන, පඤ්චමපඤ්චකෙ පරිකප්පාවහාරපදෙන ව සඬගය්‍යමානන්තා ඵත්ථ නානෙකභණ්ඩපඤ්චකද්වයං අසඬකරතො දස්සෙතුං ඡට්ඨං පදං න ගහිතන්ති චෙදිතබ්බං.

40. ඉමස්මිං අදින්නාදානපාරාජිකෙ වත්ථුමිහි ඔතිණ්ණෙ කත්තබ්බවිනිවිජයස්ස පඤ්චවිසතිඅවහාරානං අඩ්ගානි හොන්ති, තෙ ව නානාභණ්ඩපඤ්චකං ඵකභණ්ඩපඤ්චකං සාහත්ථිකපඤ්චකං පුබ්බපයොගපඤ්චකං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකන්ති නිද්දිට්ඨා පඤ්චපඤ්චකහෙදා, තත්ථ ඉමාය ගාථාය නානෙකභණ්ඩපඤ්චකද්වයජ්ජහෙදෙ දස අවහාරෙ සඬගහෙත්වා අවසෙසපඤ්චකත්තයං දස්සෙතුං “තත්ථා”ති ආරද්ධං. තත්ථ තත්ථාති තිස්සං ගාථායං. නානෙකභණ්ඩානන්ති නානා, ඵකො ව භණ්ඩො යෙසන්ති විග්ගහො. සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකභණ්ඩවසෙන නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච සවිඤ්ඤාණකභණ්ඩවසෙනෙව ඵකභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච චෙදිතබ්බං. පඤ්ච පරිමාණා යෙසන්තෙ පඤ්චකා, තෙසං. අවහාරානි අවහරණානි, වොරකම්මානීති වුත්තං හොති. ඵතෙති

අනන්තරගාමාය “ආදියන්තො”තිආදිනා නිද්දිට්ඨා ආදියන්තාදයො. පටිපත්තිසන්නානෙ විසෙසං විනිවිඡයං භාවෙති උප්පාදෙතීති විභාවී, විනයධරො, තෙන විභාවිනා. විඤ්ඤාතබ්බාති පරෙසං ආරාමාදිසවිඤ්ඤාණකවත්ථුනි වා දාසමයුරාදිං කෙවලං සවිඤ්ඤාණකවත්ථුමත්තං වා අවහරිතුං කතා යථාචුත්තසරූපා ආදියනාදයො යානාවාවනපරියොසානා පඤ්ච අවහාරා යථාචුත්තනානාහණ්ඩපකහණ්ඩවිසයා හුත්වා පවත්තන්තීති නානාහණ්ඩපඤ්චකං එකහණ්ඩපඤ්චකන්ති දස අවහාරා භවන්තීති විනයධරෙන ඔතිණ්ණස්ස වත්ථුනො විනිවිඡයොපකාරකත්තා තථතො ඤාතබ්බාති අත්ථො.

41. එවං පඤ්චවිසති අවහාරෙ දස්සෙතුං වත්තබ්බෙසු පඤ්චසු පඤ්චකෙසු නානෙකහණ්ඩපඤ්චකානි ද්වෙ දස්සෙත්වා ඉදානි අවසෙසපඤ්චකත්තයං දස්සෙතුමාහ “සාහත්ථා”තිආදි. තත්ථ සාහත්ථොති සකො හත්ථො, තෙන නිබ්බන්තො, තස්ස වා සම්බන්ධීති සාහත්ථො, අවහාරො, චොරෙන සහත්ථා කතො අවහාරොති අත්ථො. ආණත්තිකො චෙවාති ආණත්තියා නිබ්බන්තො ආණත්තිකො, අවහාරො, චොරස්ස “ඉමං නාම හණ්ඩං ගණ්භා”ති යස්ස කස්සපි ආණාපනෙන සිද්ධො අවහාරො ව. නිස්සග්ගොති නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගො, අවහාරො, සුඛිකසාතට්ඨානෙන, පරිකප්පිතොකාසෙ වා යත්වා හණ්ඩස්ස බහි පාතනන්ති චුත්තං හොති.

අත්ථසාධකොති පාරාජිකාපත්තිසම්බානං අත්ථං සාධෙතීති අත්ථසාධකො, සො අවහාරො ව යථාණත්තිකං අවිරාධෙත්වා එකංසෙන අවහරන්තස්ස “අසුකස්ස හණ්ඩං අවහරා”ති අවිසෙසෙන වා අවහරිතබ්බවත්ථුවිසෙසො ගහණකාලො ගහණදෙසො ගහණාකාරො වාති එවමාදිවිසෙසානමඤ්ඤතරෙන විසෙසෙත්වා වා ආණාපනඤ්ච එකංසෙන පාදග්ගනකතෙලපිවනකං උපාහනාදිකිඤ්චිවත්ථුං තෙලහාජනාදියු පාතනාදිප්පයොගො වාති එවමාදිප්පයොගො ව කිරියාසිද්ධියා පුරෙතරමෙව පාරාජිකසම්බානස්ස අත්ථස්ස සාධනතො අත්ථසාධකො අවහාරො වාති චුත්තං හොති.

ධුරනික්ඛෙපනඤ්චාති ධුරස්ස නික්ඛෙපනං ධුරනික්ඛෙපනං, තඤ්ච අවහාරො, පරසන්තකානං ආරාමාදිනං අභියොගවිසයෙ ව උපනික්ඛිත්තස්ස හණ්ඩාදිනො විසයෙ ව චොරස්ස සාමිනො විස්සජ්ජනෙ ව සාමිනො ව, යදා කදාපි යථාකපඤ්චි ගණ්භිස්සාමීති ගහණෙ නිරුස්සාහභාවසම්බානො ධුරනික්ඛෙපාවහාරො වාති චුත්තං හොති. ඉති ඉදං ධුරනික්ඛෙපනඤ්ච යථාචුත්තප්පකාරං සාහත්ථාදිවතුක්කඤ්ච පඤ්චන්තං අවහාරානං සමුහො පඤ්චකං, සාහත්ථාදිපඤ්චකං “සාහත්ථපඤ්චක”න්ති චුච්චති. ආදි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති චෙදිතබ්බං.

42. පුබ්බසහපයොගා වාති එත්ථ “පුබ්බපයොගො සහපයොගො”ති පයොග-සද්දො පච්චෙකං යොජෙනබ්බො. “ආණත්තිවසෙන පුබ්බපයොගො වෙදිතබ්බො”ති අට්ඨකථාවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 1.92) යථාණත්තිකමචිරාධෙත්වා ගණිතො “අසුකස්ස ඉත්ථන්තාමං භණ්ඩං අවහරා”ති ආණාපනං පුබ්බපයොගො නාම අවහාරො. කායෙන, වාචය වා පසුජ්ජනං ආණාපනං පයොගො, ආණත්තස්ස භණ්ඩග්ගහණතො පුබ්බත්තා පුබ්බො ව සො පයොගො වාති පුබ්බපයොගො අවහාරොති දට්ඨබ්බං. “යානාවාචනවසෙන සහපයොගො වෙදිතබ්බො”ති අට්ඨකථාවචනස්ස උපලක්ඛණපදත්තා යානාවාචනඤ්ච පරායත්තභූමිගහණෙ බීලසඬකමනාදිකඤ්ච සහපයොගො අවහාරොති වෙදිතබ්බො.

සංවිදාහරණත්ති බහුභි එකතො හුත්වා “ඉදං නාම භණ්ඩං අවහරිස්සාමා”ති සංවිදහිත්වා සබ්බෙහි, එකතො වා සබ්බෙසං අනුමතියා එකෙන වා ගන්ත්වා පරසන්තකස්ස ථෙය්‍යවිත්තෙන හරණසඬාතො සංවිදාවහාරො ව. සමං එකී හුත්වා විසුං එකෙනාපි ථෙය්‍යවිත්තෙන පාදෙ වා පාදාරහෙ වා ගහිතෙ කතමන්තනානං සබ්බෙසමිපි පාරාජිකං භොතිති දට්ඨබ්බං. සංවිදහිත්වා මන්තෙත්වා අවහරණං සංවිදාහරණං. නිරුත්තිතයෙන සද්දසිද්ධි වෙදිතබ්බො. “සංවිදාහරණ”ත්ති “සංවිදාවහාරො”ති ඉමස්ස වෙච්චනං. “සම්බහුලා සංවිදහිත්වා එකො භණ්ඩං අවහරති, ආපත්ති සබ්බෙසං පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 118) වචනතො එවං සහකතමන්තනෙසු එකෙනාපි ථෙය්‍යවිත්තෙන පාදෙ වා පාදාරහෙ වා ගහිතෙ කතමන්තනානං සබ්බෙසං පාරාජිකං භොතිති දට්ඨබ්බං.

සඬකෙතකම්මන්ති පුබ්බණ්හාදිකාලපරිච්ඡේදෙන සඤ්ජානනං සඬකෙතො, තෙන කතං කම්මං අවහරණං සඬකෙතකම්මං නාම. තං පන පුරෙහත්තාදීසු කඤ්චි කාලං පරිච්ඡින්නිත්වා “ඉමස්මිං කාලෙ ඉත්ථන්තාමං භණ්ඩං අවහරා”ති චුත්තෙ තස්මිංයෙව කාලෙ තංයෙව යථාචුත්තං භණ්ඩං අවහරති වෙ, සඬකෙතකාරකස්ස සඬකෙතක්ඛණෙයෙව පාරාජිකන්ති සඬබ්බෙපතො වෙදිතබ්බං.

නෙමිත්තන්ති පරහණ්ඩාවහාරස්ස හෙතුත්තා අක්ඛිනිඛණනාදි නිමිත්තං නාම, තෙන නිබ්බත්තං නෙමිත්තං, අවහරණසඬාතකම්මං අවහාරො. “මයා අක්ඛිමහි නිඛණිතෙ වා හමුමහි උක්ඛිත්තෙ වා ඉත්ථන්තාමං භණ්ඩං අවහරා”ති ආණත්තෙන තං නිමිත්තං දිස්වා චුත්තමෙව භණ්ඩං චුත්තනියාමමචිරාධෙත්වා ගහිතං වෙ, නිමිත්තකාරකස්ස නිමිත්තකරණක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං භොති. චුත්තනියාමං චිරාධෙත්වා ගහිතං වෙ, නිමිත්තකාරකො මුච්චති, අවහාරකස්සෙව පාරාජිකං. පුබ්බපයොගො ආදි යස්ස තං පුබ්බපයොගාදි, පුබ්බපයොගාදි ව තං පඤ්චකඤ්චාති විග්ගහො.

43. ටෙය්‍යාඤ්ච පසස්භඤ්ච පරිකප්පො ච පටිච්ඡන්තො ච කුසො ච ටෙය්‍යාපසස්භපරිකප්පපටිච්ඡන්තකුසා, තෙ ආදී උපපදභූතා යෙසං අවහාරානං තෙ ටෙය්‍යා...පෙ.... කුසාදිකා, අවහාරා, ඉමිනා ටෙය්‍යාවහාරො ච...පෙ.... කුසාවහාරො චාති වුත්තං හොති. තත්ථ ටෙය්‍යාවහාරොති ටෙතො වුච්චති වොරො, තස්ස භාවො ටෙය්‍යං, එත්ථ න-කාරලොපො නිරුත්තින යෙන දට්ඨබ්බො, තෙන අවහරණං ටෙය්‍යාවහාරො, සන්ධිවිජෙදාදිවසෙන අදිස්සමානෙන ගහණඤ්ච කුට්ඨානකුට්ඨකභාපණාදිභි වඤ්චෙත්වා ගහණඤ්ච ටෙය්‍යාවහාරො.

පසස්භ අභිභවිත්වා අවහරණං පසස්භාවහාරො, ගාමවිලොපකා විය සාමිකෙ අභිභවිත්වා ගහණඤ්ච රාජහටාදයො විය අභිභවිත්වා නිබද්ධකරග්ගහණෙ අධිකග්ගහණඤ්ච පසස්භාවහාරො.

වත්ථසුත්තාදිකං පටිච්ඡිජ්ජ කප්පෙත්වා අවහරණං පරිකප්පාවහාරො, සො ච භණ්ඩොකාසපරිකප්පවසෙන දුට්ඨො හොති. තත්ථ නික්ඛිත්තභණ්ඩං අන්ධකාරප්පදෙසං පටිසිත්වා සුත්තාදිභණ්ඩානි තත්ථ නික්ඛිත්තානි, තෙ පෙළාදයො ගණ්හන්තස්ස “වත්ථානි චෙ ගණ්හිස්සාමි, සුත්තානි චෙ න ගණ්හිස්සාමි” තිආදිනා න යෙන පරිකප්පෙත්වා උක්ඛිපනං භණ්ඩපරිකප්පපුබ්බකත්තා භණ්ඩපරිකප්පාවහාරො නාම. ආරාමපරිවෙණාදිනි පටිසිත්වා ලොහනීයං භණ්ඩං දිස්වා ගබ්භපාසාදතලපමුඛමාලකපාකාරද්වාරකොට්ඨකාදිං යං කිඤ්චි යානං පරිකප්පෙත්වා “එත්ථන්තරෙ දිට්ඨො චෙ, ඔලොකෙතුං ගහිතං විය දස්සාමි, නො චෙ, හරිස්සාමි” ති පරිකප්පෙත්වා ආදාය ගන්ත්වා පරිකප්පිතට්ඨානානික්කමො ඔකාසපරිකප්පපුබ්බකත්තා ඔකාසපරිකප්පාවහාරො නාමාති සඬ්ඛෙපතො වෙදිතබ්බො.

තිණපණ්ණාදිභි පටිච්ඡන්තස්ස භණ්ඩස්ස අවහරණං පටිච්ඡන්තාවහාරො, උය්‍යානාදිසු කීළමානෙහි වා සඬ්ඝපරිච්ඡන්තෙහි වා මනුස්සෙහි ඔමුඤ්චිත්වා යපිතං අලඬිකාරාදිකං යං කිඤ්චි භණ්ඩං දිස්වා “ඔණමිත්වා ගණ්හන්තෙ ආසඬිකන්ති” ති යත්වා තිණපණ්ණපංසුචාලකාදිභි පටිච්ඡාදෙත්වා සාමිකෙසු පරියෙසිත්වා අදිස්වා සාලයෙසු ගතෙසු පච්ඡා ටෙය්‍යවිත්තෙන ගහණඤ්ච තදෙව භණ්ඩං කද්දමාදිසු ටෙය්‍යවිත්තෙන අඬ්ගුට්ඨාදිභි පිළෙත්වා ඔසිදාපෙත්වා හෙට්ඨාභාගෙන චුට්ඨට්ඨානං උපරිභාගෙන අතික්කමනඤ්ච පටිච්ඡන්තාවහාරොති වුත්තං හොති.

කුසෙන අවහාරො කුසාවහාරො, ටෙය්‍යවිත්තෙන කුසං සඬ්ඛාමෙත්වා පරකොට්ඨාසස්ස අග්ගෙහ මහන්තස්ස වා සමසමස්ස වා ගහණන්ති අත්ථො. යො පන භික්ඛු කුසපාතනෙන සඬ්ඝස්ස චීවරෙසු භාජියමානෙසු අත්තනො කොට්ඨාසෙන සමං වා අධිකං වා උග්ගකං වා අග්ගෙහ පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකං අඤ්ඤස්ස

කොට්ඨාසං අවහරිතුකාමො අත්තනො කොට්ඨාසෙ පතිතං කුසං පරකොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමො උද්ධරති, තඬ්ඛණෙ ච පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතිතක්ඛණෙ ච න පාරාජිකං අනාපජ්ජිත්වා පරකොට්ඨාසතො පරනාමලිබ්භිතං කුසං උක්ඛිපෙන්නො තතො කෙසග්ගමත්තම්පි අපනාමෙති, පාරාජිකො හොති. යදි පට්ඨමං පරකොට්ඨාසතො කුසං උද්ධරති, උද්ධට්ඨකක්ඛණෙ ච අත්තනො කොට්ඨාසෙ පාතිතක්ඛණෙ ච සකනාමලිබ්භිතං කුසං උද්ධරණක්ඛණෙ ච පාරාජිකං අනාපජ්ජිත්වා පරකොට්ඨාසෙ පාතනක්ඛණෙ හත්ථතො කෙසග්ගමත්තම්පි මුත්තෙ පාරාජිකො හොති.

යදි ද්වෙපි කුසෙ පටිච්ඡාදෙත්වා සබ්බෙසු භික්ඛුසු සකසකකොට්ඨාසං ආදාය ගතෙසු යස්මිං කුසං පටිච්ඡාදෙසී, තස්ස සාමිකෙන ආගන්ත්වා “මය්හං කුසො කස්මා න දිස්සති”ති චුත්තෙ වොරො “මය්හම්පි කුසො න දිස්සති”ති වත්වා අත්තනො කොට්ඨාසං තස්ස සන්තකං විය දස්සෙත්වා තස්මිං විචදිත්වා චා අවිචදිත්වා චා ගහෙත්වා ගතෙ ඉතරං කොට්ඨාසං උද්ධරති ටෙ, උද්ධට්ඨකක්ඛණෙයෙව පාරාජිකො හොති. යදි පරො “මය්හං කොට්ඨාසං තුය්හං න දෙමි, ත්වං තුය්හං කොට්ඨාසං විචිනිත්වා ගණ්භාහි”ති වදති, එවං චුත්තෙ සො අත්තනො අස්සාමිකභාවං ජානන්තොපි පරස්ස කොට්ඨාසං උද්ධරති, උද්ධට්ඨකක්ඛණෙ පාරාජිකො හොති. යදි පරො විවාදහිරුකත්තා “කිං විවාදෙනා”ති වින්තෙත්වා “මය්හං චා පත්තං හොතු තුය්හං චා, වරකොට්ඨාසං ත්වං ගණ්භාහි”ති වදෙය්‍ය, දින්නකං නාම ගහිතං හොතීති පාරාජිකං න හොතීති. යදි “තව රුච්චනකං ගණ්භාහි”ති චුත්තො විවාදහයෙන අත්තනො පත්තං වරභාගං යපෙත්වා ලාමකභාගං ගහෙත්වා ගතො, වොරො පච්ඡා ගණ්භන්තො විචිතාවසෙසං නාම අග්ගහෙසීති පාරාජිකො න හොති. එවං කුසාවහාරවිනිවිඡයො වෙදිතබ්බො. අයමෙත්ථ පඤ්චවිසතියා අවහාරෙසු සබ්බෙපො, විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

44. එත්තාවතා අදින්නාදානපාරාජිකස්ස විනිවිඡයාවයවරුපෙන උග්ගහෙතබ්බෙ පඤ්චවිසති අවහාරෙ දස්සෙත්වා ඉදානි අදින්නාදානවිනිවිඡයෙ සම්පත්තෙ සහසා ආපත්තිං අනාරොපෙත්වා පට්ඨමං ඔලොකෙතබ්බානි පඤ්ච යානානි දස්සෙතුං “චත්ථුකාලග්ගදෙසෙ චා”තිආදි ආරද්ධං.

තත්ථ චත්ථු නාම අවහට්ඨණ්ඩං. කිං චුත්තං හොති? අවහාරකෙන “මයා ඉත්ථන්නාමං හණ්ඩං අවහට්ඨන්ති චුත්තෙපි තස්ස හණ්ඩස්ස සස්සාමිකඅස්සාමිකභාවං උපපරික්ඛිත්වා සස්සාමිකං ටෙ, අවහාරකාලෙ තෙසං සාලයභාවං චා නිරාලයභාවං චා නියමෙත්වා සාලයකාලෙ ටෙ ගහිතං, හණ්ඩං අග්ගසාපෙත්වා මාසකං චා ඌනමාසකං චා හොති, දුක්කට්ඨෙන, අතිරෙකමාසකං චා ඌනපඤ්චමාසකං චා හොති, ථුල්ලච්චයෙන, පඤ්චමාසකං චා අතිරෙකපඤ්චමාසකං චා හොති, පාරාජිකෙන කාතබ්බො. සාමිකානං නිරාලයකාලෙ ටෙ ගහිතං, නත්ථි

පාරාජිකං. භණ්ඩසාමිකෙ පන භණ්ඩං ආහරාපෙත්තෙ තං වා භණ්ඩං තදග්ගනකං වා දාතබ්බන්ති.

කාලො නාම අවහාරකාලො. භණ්ඩං නාමෙතං කදාපි මහග්ගං හොති, කදාපි සමග්ගං. තස්මා අවහරභණ්ඩස්ස අග්ගං පරිච්ඡින්නන්තෙහි අවහරකාලානුරූපං කත්වා පරිච්ඡින්නන්තං කාලවිනිවිජයො කාතබ්බොති චුත්තං හොති.

අග්ගෙසා නාම අවහරභණ්ඩස්ස අග්ගෙසා. එත්ථ ච සබ්බදා භණ්ඩානං අග්ගෙසා සමානරූපො න හොති, නවභණ්ඩං මහග්ගං හොති, පුරාණං චෙ සමග්ගං. තස්මා අවහරකාලෙ භණ්ඩස්ස නවභාවං වා පුරාණභාවං වා නියමෙත්වා අග්ගෙසා පරිච්ඡින්නන්තොති අධිප්පායො.

දෙසො වාති භණ්ඩාවහාරදෙසො. එත්ථ ච සබ්බස්සාපි භණ්ඩස්ස උට්ඨානදෙසෙ සමග්ගං. හුත්වා අඤ්ඤත්ථ මහග්ගත්තා අවහරභණ්ඩෙ අග්ගං පරිච්ඡින්නන්තො තදනුරූපා ආපත්තියො නියමන්තෙහි අග්ගං පරිච්ඡින්නන්තො අවහරදෙසං නියමෙත්වා තස්මිං දෙසෙ අග්ගවසෙන තදනුරූපා ආපත්තියො කාරෙතබ්බොති අධිප්පායො.

පරිභොගො නාම අවහරභණ්ඩෙ අවහරතො පුබ්බෙ පරෙහි කතපරිභොගො. එත්ථ ච යස්ස කස්සපි භණ්ඩස්ස පරිභොගෙන අග්ගෙසා පරිභායතීති භණ්ඩසාමිකං පුච්ඡිත්වා තස්මිං භණ්ඩෙ නවෙපි එකවාරම්පි යෙන කෙනපි පකාරෙන පරිභුත්තෙ පරිභාපෙත්වා අග්ගෙසා පරිච්ඡින්නන්තොති චුත්තං හොති.

එවමාදිනා නයෙන එතානි පඤ්ච යානානි උපපරික්ඛිත්වා චිනිවිජයො කාතබ්බොති දස්සෙතුමාහ “පඤ්චපි ඤත්වා එතානි කත්තබ්බො පණ්ඩිතෙන විනිවිජයො”ති.

45. එත්තාවතා අදින්නාදානවිනිවිජයාවයවභූතෙ පඤ්චවිසති අවහරෙ ච පඤ්චට්ඨානාවලොකනඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අනාගතෙ පාපභික්ඛූනං ලෙසොකාසපිදහනත්ථං පරසන්නකං යං කිඤ්චි වත්ථුං යත්ථ කත්ථවි යීතං යෙන කෙනපි පකාරෙන ගණ්හතො මොක්ඛාභාවං දස්සෙතුකාමෙන තථාගතෙන යා පනෙනා —

භූමට්ඨඤ්ච ඵලට්ඨඤ්ච;
ආකාසට්ඨ මථාපරං;
වෙහාසට්ඨො දකට්ඨඤ්ච;
නාවා යානට්ඨමෙව ව.

භාරා රාම විහාරට්ඨං;
බෙත්ත වත්ථුට්ඨමෙව ව;

ගාමා රඤ්ඤට්ඨ මුදකං;
දන්තපොතො වනජ්ජති.

භරණකො පනිධි චෙව;
සුඛිකසාතකං පාණකා;
අපදං ද්විපදඤ්ඤචෙව;
චතුජ්ජපදං ඛහුජ්ජපදං.

ඔවරකොණ්ණරක්ඛො ව;
සංවිදාභරණමිපි ව;
සඬකෙතකමමං නිමිත්ත-
මිති තිං සෙත්ථ මාතිකා. —

නික්ඛිත්තා, තාසං යථාක්කමං පදභාජනෙ, තදට්ඨකථාය ව ආගතනයෙන විනිවිජයං දස්සෙතුකාමො පයමං තාව භූමට්ඨෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “දුතියං වාපි”තිආදි.

තත්ථ දුතියං ථෙය්‍යවිත්තෙන පරියෙසතො දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. එවං සබ්බපදෙසු. උපරි සඤ්ජාතාහි රුක්ඛලතාහි, ඉට්ඨකපාසාණාදීහි ව සඤ්ජන්තං මහානිධිං උද්ධරිතුකාමෙන “මයා එකෙනෙව න සක්කා”ති අත්තතො අඤ්ඤං සභායං පරියෙසිතුං ථෙය්‍යවිත්තෙන සයිතට්ඨානා උට්ඨානාදීසු සබ්බපයොගෙසු දුක්කටං හොතීති අත්ථො. කුදාලං භූමිඛණනත්ථාය පිටකං වාපි පංසුඋද්ධරණත්ථාය යං කිඤ්චි භාජනං. ඉමෙසු ද්විසු කුදාලස්ස චෙ දණ්ඩො නත්ථි, දණ්ඩත්ථාය රුක්ඛතො දණ්ඩං ඡින්දතො ව කුදාලො චෙ න හොති, කුදාලකරණත්ථාය අයොබ්ජං උද්ධරණත්ථාය අකජ්ජියපථවිං ඛණන්තස්සපි පච්ඡිකරණත්ථාය පණ්ණානි ඡින්දතොපි පිටකවායනත්ථාය වල්ලිං ඡින්දතොපි උභයත්ථාය පරියෙසනෙ මුසා භණතොපි දුක්කටඤ්ඤචෙව පාවිත්තියඤ්ච, ඉතරපයොගෙසු දුක්කටමෙවාති චෙදිතබ්බං.

ගච්ඡතොති දුතියාදිං පරියෙසිත්වා ලද්ධා වා අලද්ධා වා නිධිට්ඨානං ගච්ඡන්තස්ස පදෙ පදෙ දුක්කටන්ති අත්ථො. එත්ථ ව “ථෙය්‍යවිත්තො දුතියං වා පරියෙසති”තිආදි පාළියං (පාරා. 94) “ථෙය්‍යවිත්තො”ති චුත්තත්තා, ඉධ “ථෙය්‍යවිත්තෙනා”ති වචනතො “ඉමං නිධිං ලභිත්වා බුද්ධපුජං වා කරිස්සාමි, සඬසභත්තං වා කරිස්සාමි”ති එවමාදිනා නයෙන කුසලවිත්තජ්ජවත්තියා සති අනාපත්තීති දට්ඨබ්බං. පුබ්බයොගතොති අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගභාවතො, දුතියපරියෙසනාදීසු පුබ්බපයොගෙසු දුක්කටන්ති අත්ථො.

දුක්කටඤ්ච අට්ඨවිධං හොති පුබ්බපයොගදුක්කටං සහපයොගදුක්කටං අනාමාසදුක්කටං දුරුපවිණ්ණදුක්කටං විනයදුක්කටං ඤාතදුක්කටං

ඤාත්තිදුක්කටං පටිස්සවදුක්කටන්ති. තත්ථ “ථෙය්‍යාවිත්තො දුතියං වා කුදාලං වා පිටකං වා පරියෙසති ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තං පුබ්බපයොගදුක්කටං නාම. ඉධ පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියං, ඉතරෙසු පුබ්බපයොගෙසු දුක්කටං. “තත්ථජාතකං කට්ඨං වා ලතං වා ඡින්නද්ධි, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තං සහපයොගදුක්කටං. ඉධ අදින්නාදානසහිතපයොගත්තා පාවිත්තියවත්ථුමිහි, ඉතරත්‍ර ව දුක්කටමෙවාති අයමෙත්ථ විසෙසො. මුත්තාමණිආදීසු දසසු රතනෙසු, සාලිආදීසු සත්තසු ධඤ්ඤෙසු, සබ්බෙසු ව ආවුධහණ්ඩාදීසු ආමසනපච්චයා දුක්කටං අනාමාසදුක්කටං. කදලිනාලිකෙරපනසාදිරුක්ඛට්ඨයමෙව ඵලං ආමසන්නස්ස චුත්තං දුක්කටං දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං. උපවරණං උපච්ඡිණ්ණං, පරාමසන්නත්ති අත්ථො. දුට්ඨු උපච්ඡිණ්ණං දුරුපච්ඡිණ්ණං, දුරුපච්ඡිණ්ණෙ දුක්කටං දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං. භික්ඛාවාරකාලෙ පත්තෙ රජස්මිං පතිතෙ පත්තං අප්පටිග්ගහෙත්වා වා අධොවිත්වා වා භික්ඛාපටිග්ගහණෙන දුක්කටං විනයදුක්කටං, විනයෙ පඤ්ඤත්තං දුක්කටං විනයදුක්කටං. කිඤ්චාපි අවසෙසදුක්කටානිපි විනයෙ පඤ්ඤත්තානෙව, තථාපි රුල්භියා මයුරාදිසද්දෙහි මොරාදයො විය ඉදමෙව තථා වුවිති. “සුත්වා න වදන්ති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තං ඤාතදුක්කටං නාම. එකාදසසු සමනුභාසනාසු “ඤාත්තියා දුක්කට”න්ති චුත්තං ඤාත්තිදුක්කටං. “තස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුනො පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ව ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 207) චුත්තං පටිස්සවදුක්කටං නාම. ඉමෙසු අට්ඨසු දුක්කටෙසු ඉධ ආපජ්ජිතබ්බං දුක්කටං පුබ්බපයොගදුක්කටං නාම. තෙනාහ “පුබ්බපයොගතො”ති. ගාථාබන්ධසුඛත්ථං උපසග්ගං අනාදිශිත්වා “පුබ්බපයොගතො”ති වත්තබ්බෙ “පුබ්බපයොගතො”ති චුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

එත්ථ ව කිඤ්චාපි ඉමෙසු දුක්කටෙසු අසඬගහිතාති උභතොවිහඩගාගතාති දිවාසෙය්‍යාදිදුක්කටානි වෙව බන්ධකාගතාති ව බහුති දුක්කටානි සන්ති, තානි පනෙත්ථ විනයදුක්කටෙයෙව සඬගහිතබ්බාති. “විනයෙ පඤ්ඤත්තං දුක්කටං විනයදුක්කට”න්ති හි සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. 2.94) චුත්තන්ති. අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.94) පන රජොකිණ්ණදුක්කටස්සෙව “විනයදුක්කට”න්ති ගහණං උපලක්ඛණමත්තං. ඉතරථා අට්ඨ දුක්කටානිති ගණනාපරිච්ඡෙදොයෙව නිරත්ථකො සියාති පුබ්බපයොගෙ දුක්කටාදීනමිපි විනයදුක්කටෙයෙව සඬගහෙතබ්බහාවෙපි කතිපයාති දස්සෙත්වා ඉතරෙසමෙකතො දස්සන්නත්ථං තෙසං විසුං ගහණං සුත්තඬගසඬගහිතත්තෙපි ගෙය්‍යගාථාදීනං අට්ඨන්නං විසුං දස්සනං වියාති වෙදිතබ්බං.

46. තත්ථජාතකං කට්ඨං වාති තස්මිං විරනිහිතනිධුපරි ජාතං අල්ලං සුක්ඛං කට්ඨං වා. ලතං වාති තාදිසං වල්ලිං වා. ඉදං උපලක්ඛණං තිණාදීනං බුද්දකගච්ඡානඤ්ච ගහෙතබ්බත්තා. උභයත්ථාපිති අල්ලෙ ව සුක්ඛෙ වාති

වුත්තං හොති. අල්ලරුක්ඛාදීනි ඡන්දනො පාවිත්තියං අභුත්වා දුක්ඛටමත්තස්ස භවතෙ කාරණං දස්සෙති “සහපයොගතො”ති. අවහාරෙන සහිතපයොගත්තා පාවිත්තියට්ඨානෙනපි දුක්ඛටමෙවාති වුත්තං හොති. “සහපයොගතො උභයත්ථාපි දුක්ඛට”න්ති වදන්තො පටිමගාථාය දස්සිතපුබ්බපයොගතො ඉමාය දස්සිතසහපයොගස්ස විසෙසං දස්සෙති.

47. පට්චිත්ති කප්පියං වා අකප්පියං වා පට්චිං. අකප්පියපට්චිං ඛණතො සහපයොගත්තා දුක්ඛටමෙව. බ්‍යුහනොති පංසුං එකතො රාසිං කරොත්තස්ස. “විසුහති එකපස්සෙ රාසිං කරොති”ති අට්ඨකථාවචනතො උභ-ඉච්චෙනස්ස ධාතුතො විතක්කෙ උප්පන්නත්තෙපි ධාතුනමනෙකත්ථත්තා වි-උපසග්ගවසෙන ඉධ රාසිකරණෙ වත්තතීති ගහෙතඛිං. රාසිභූතං පංසුං කුදාලෙන වා හත්ථෙත වා පච්ඡියා වා උද්ධරත්තස්ස ව අපනෙත්තස්ස ව පයොගගණනාය දුක්ඛටං පංසුමෙව වාති එත්ථ අවුත්තසමුච්චයත්ථෙත වා-සද්දෙන සඬගහිතන්ති දට්ඨඛිං. ආමසන්තස්සාති නිධිකුම්භිං හත්ථෙත පරාමසන්තස්ස. වාති සමුච්චයෙ. දුක්ඛටන්ති දුට්ඨු කතං කිරියං සත්ථාරා වුත්තං විරාධෙත්වා බලිත්වා කතත්තාති දුක්ඛටං. වුත්තඤ්චෙනං පරිවාරෙ (පරි. 339) –

“දුක්ඛටන්ති හි යං වුත්තං, තං සුණොහි යථාතථං;
අපරද්ධං විරද්ධඤ්ච, බලිතං යඤ්ච දුක්ඛට”න්ති.

දුට්ඨු වා විරූපං කතං කිරියාති දුක්ඛටං. වුත්තමපි චෙනං පරිවාරෙ (පරි. 339) –

“යං මනුස්සො කරෙ පාපං, ආවි වා යදි වා රහො;
‘දුක්ඛට’න්ති පචෙදෙන්ති, තෙනෙනං ඉති වුච්චතී”ති.

එවං “තත්ථජාතක”න්තිආදිගාථාද්වයාගතං ඡෙදනදුක්ඛටං ඛණනදුක්ඛටං බ්‍යුහනදුක්ඛටං උද්ධරණදුක්ඛටං ආමසනදුක්ඛටන්ති පඤ්චස්ස සහපයොගදුක්ඛටෙස්ස පුරිමපුරිමපයොගෙහි ආපන්නා දුක්ඛටාපත්තියො පච්ඡිමං පච්ඡිමං දුක්ඛටං පත්වා පටිපස්සම්භන්ති, තංතංපයොගාවසානෙ උප්පිධම්මං ඔක්කමිත්වා ඔරමති චෙ, තංතංදුක්ඛටමත්තං දෙසෙත්වා පරිසුද්ධො හොති. ධුරනික්ඛෙපමකත්වා එත්ථාපෙත්තස්ස ථුල්ලච්චයං පත්වා ආමසනදුක්ඛටං පටිපස්සම්භන්ති මහාඅට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.94) වුත්තං. යථාපාළියා ගස්භමානෙ පුරිමපුරිමාපත්තීනං පටිපස්සද්ධි “ඤ්ඤාතියා දුක්ඛටං, ද්විති කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයා පටිපස්සම්භන්ති”ති පාළියං (පාරා. 414, 421, 428, 439) ආගතත්තා අනුස්සාවනාය එව ලබ්භතීති දට්ඨඛිං. ඉමස්ස පන සුත්තස්ස අනුලොමවසෙන මහාඅට්ඨකථායං වුත්තා ඉමස්මිං අදින්නාදානසික්ඛාපදෙපි ආපත්තිපටිපස්සද්ධි පමාණන්ති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තඛිං.

48. “එන්දාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. යානා වාචෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 94) චුත්තං යානාවාවනෙ පාරාජිකඤ්ච තස්ස සාමන්තාපත්තිභූතං. පුල්ලච්චයඤ්ච යානහෙදවිඤ්ඤාපනමුඛෙන චත්තබ්බන්ති ඉදානි තං දස්සෙතුමාහ “මුඛෙපාස”න්තිආදි. තත්ථ මුඛෙ කුම්භිමුඛවට්ටියං. පාසං පච්චෙසෙත්වාති බන්ධනං පාසං පක්ඛිපිත්වා. බාණුකෙති අයොබාණුමිහි, බදිරබාණුකෙ වා. බද්ධකුම්භියා යානහෙදො බන්ධනානං වසා ඤෙයොයාති සම්බන්ධො.

49. ඉදානි යානහෙදං දස්සෙති “ද්වෙ”තිආදිනා. “එකස්මිං බාණුකෙ”ති ඉමිනා ද්විසු දිසාසු වා තිසු චතුසු වා දිසාසු බාණුකෙ බණිත්වා බද්ධබාණුගණනයා සම්භවන්තො යානහෙදො උපලක්ඛිතො හොති. වලයං...පෙ.... කතාය වා ද්වෙ යානානීති යොජනා. වාති සමුච්චයෙ උපලක්ඛිතො හොති.

50. එවං යානහෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි යානවසෙන ආපජ්ජිතබ්බා ආපත්තියො දස්සෙතුමාහ “උද්ධරන්තස්සා”තිආදි. සඬ්ඛලින්නි දාමං. පුල්ලච්චයන්ති එකස්ස සන්තිකෙ දෙසෙතබ්බාසු ආපත්තියු පුලත්තා, අච්චයත්තා ච පුල්ලච්චයං නාම. චුත්තඤ්ඤෙතං පරිවාරෙ –

“පුල්ලච්චයන්ති යං චුත්තං;
තං සුඤ්ඤාහි යථාතථං;
එකස්ස මූලෙ යො දෙසෙති;
යො ච තං පටිගණ්හති;
අච්චයො තෙන සමො නත්ථි;
තෙනෙතං ඉති වුව්චති”ති. (පරි. 339);

එත්ථ ච පුලච්චයන්ති චත්තබ්බෙ “සම්පරායෙ ච (සං. නි. 1.49) සුග්ගති, තං හොති කටුකජ්ඵල”න්තිආදියු (ධ. ප. 66) විය ලකාරස්ස ද්විත්තං, සංයොගෙ උකාරස්ස රස්සො ච වෙදිතබ්බො. තතො සඬ්ඛලිකහෙදතො පරං. යානා වාචෙතීති යිතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තමිපි අපනෙති. එත්ථ ච නාවට්ඨකථායං “උද්ධං වා අධො වා තිරියං වා අන්තමසො කෙසග්ගමත්තමිපි සඬ්ඛාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 99) චුත්තනයෙන “තිරිය”න්ති චුත්තා චතස්සො දිසා, උද්ධමධො වාති ඡට්ඨානානි. තාසු එකං දිසං අපනියමානාය කුම්භියා තංදිසාහිමුඛං ඉතරදිසායං යිතපස්සෙ ඔරිමදිසාය යිතපස්සෙන චුට්ඨොකාසස්ස කෙසග්ගමත්තමිපි අනතික්කන්තෙ එන්දාපනවසෙන පුල්ලච්චයං හොති, අතික්කන්තෙ යානා වාචිතත්තා පාරාජිකං හොතීති වෙදිතබ්බො. ඉමමෙව සන්ධායාහ “යානා වාචෙති වෙ වුතො”ති. එසෙව නයො එන්දනරහිතාය නිධිකුම්භියා යානාවාවනෙපි.

51. එවං පට්ඨං ඛන්ධනං ඡිත්තදිත්වා පච්ඡා කුම්භිග්ගහණෙන නයං දස්සෙත්වා ඉදානි පට්ඨං කුම්භිං අපනෙත්වා පච්ඡා ඛන්ධනාපනයනෙ නයං දස්සෙතුමාහ “පට්ඨ”න්තිආදි. සො නයොති “පට්ඨමුද්ධාරෙ පුල්ලච්චයං, දුතියුද්ධාරෙ පාරාජික”න්ති තමෙවත්ථමතිදිසති.

52. චලයන්ති කුම්භියා බද්ධසඬ්ඛලිකාය මූලෙ පචෙසිතං චලයං. මූලෙ සංසන්තො ඉතො විතො ච සාරෙතීති යොජනා. සංසන්තොති චුසාපෙත්තො. ඉතො විතො ච සාරෙතීති ඔරතො ච පාරතො ච සඤ්චාලෙති. රක්ඛතීති එත්ථ “සීලං භික්ඛු”න්ති පාට්ඨසංඝො, පාරාජිකං නාපජ්ජතීති චුත්තං හොති. තත්ථාති තස්මිං මූලෙ. බෙගතං කරොන්තොවාති සබ්බපස්සතො මූලං අචුසාපෙත්වා ආකාසගතං කරොන්තොව. පරාජිතොති යානාවාවනස්ස කතත්තා පරාජයමාපත්තො හොති.

53. කුම්භිමත්ථකෙ ජාතන්ති යොජනා. විරකාලං නිහිතත්තා මූලෙහි කුම්භිං විනන්ධිත්වා ධීතන්ති අත්ථො. සමීපෙ ජාතං රුක්ඛං ඡිත්තදිත්වා යොජනා. එත්ථ ච “තත්ථජාතකං කට්ඨං වා”තිආදිකාය ගාථාය නිධිමත්ථකෙ භූමියං ධීතරුක්ඛලතාදිං ඡිත්තදන්තස්ස ආපත්ති චුත්තා, ඉමාය පන ගාථාය භූමිං නිබ්භිත්වා ඔතිණ්ණකාලෙ නිධිං විනන්ධිත්වා ධීතමූලං අල්ලරුක්ඛං, බාණුකං වා ගහෙත්වා ආහානි පුනරුත්තිදොසාහාවො වෙදිතබ්බො. “අතත්ථජ”න්ති ඉමිනා සහපයොගාහාවමාහ. ඉමිනාව පුරිමගාථාය චුත්තං කට්ඨලතාදීනි නිධිසම්බන්ධානි වෙ, යථාචුත්තදුක්ඛකට්ඨස්ස වත්ථුනි, සමීපානි වෙ, පාවිත්තියස්සෙව වත්ථුනීති දීපෙති.

54. ඉදානි එවං පරියෙසිත්වා දිට්ඨනිධිභාජනං ධීතට්ඨානතො අවාලෙත්වා අත්තොධීතං හණ්ඩමත්තං ගණ්හතො විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “අත්තොකුම්භිග්ග”න්තිආදි. තත්ථ එන්ද්‍රාපෙතීති අත්තොවාටියා පක්ඛිත්තෙ අත්තතො භාජනෙ පක්ඛිපිතුං රාසිකරණාදිවසෙන එන්ද්‍රාපෙති. අපබ්‍රහ්මනි වාති හෙට්ඨා ධීතං ගණ්හිතුං උපරි ධීතානි අපනෙත්තො විදුහති වා. අථ වා අපබ්‍රහ්මන්තොති (පාරා. අට්ඨ. 1.94) අට්ඨකථාවචනස්ස ද්විධා කරොන්තොති ගණ්ඨිපදෙ අත්ථො චුත්තොති අත්තතො භාජනෙ පක්ඛිපිතුං ඉතො විතො ච රාසිං කරොන්තොති අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථෙථානි අත්තොකුම්භියමෙව.

55. හරන්තොති අවහරන්තො. මුට්ඨිං ඡිත්තදීති අත්තතො භාජනං පක්ඛිපිත්වා ගණ්හිතුං අසක්කුණෙයොසා අත්තොකුම්භිමිති හත්ථං ඔතාරෙත්වා කුම්භිග්ගහණ්ඨෙන යථා අබද්ධං හොති, තථා මුට්ඨියා පරිච්ඡිත්තදීති, කුම්භිග්ගං මුට්ඨියා ගණ්හන්තො කුම්භිග්ගෙන මුට්ඨිග්ගං යථා අසමිමිස්සං හොති, තථා පරිච්ඡිත්තදිත්වා පාදග්ගනකං වා අතිරෙකපාදග්ගනකං වා ගණ්හාතීති චුත්තං හොති. අත්තතො භාජනෙ ගතං කත්වා වා ඡිත්තදීති යොජනා. අත්තතො භාජනගතං කත්වා කුම්භිග්ගෙන

යථා අසම්මිස්සං හොති, තථා පරිවර්ජන්දතීති අත්ථො, සචෙ අත්තනො භාජනගතං භුත්වා කුම්භිගතෙන අසම්මිස්සං භණ්ඩං පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝති, පාරාජිකොති වුත්තං හොති.

56. භාරං වාති මුත්තාභාරං වා. පාමඩගං වාති සුවණ්ණමයං, රජතමයං වා පාමඩගං දාමං. සුත්තාරුල්භන්ති සුත්තෙ ආරුල්භං සුත්තාරුල්භං, සුත්තඤ්ච සුත්තාරුල්භඤ්ච සුත්තාරුල්භන්ති එකදෙසසරූපෙකසෙසො දට්ඨබ්බො. “සුත්තෙන ආවුතස්සාපි සුත්තමයස්සාපි එතං අධිවචන”න්ති අට්ඨකථාවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 1.94) පටිමමුත්තාභාරං විනා සුවණ්ණරජතපවාළාදිමණ්ණිකං වා සුත්තෙසු ආවුණ්ණත්වා කතා නානාවලියො වෙච සුත්තමයානි ච භණ්ඩානි ගහෙතබ්බානි. කුම්භියා ධීතන්ති පාටිසෙසො. එන්ද්‍රාපෙතීති ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හිතුකාමතාය වාලෙති. යථාවත්ථුන්ති විනික්කමානුරූපං ථුල්ලච්චයං හොතීති අධිප්පායො. යානා වාචෙතීති ධීතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කාමෙති. වුතොති පාතිමොක්ඛසංවරසීලා පරිභිනොති අත්ථො.

අපරිපුණ්ණාය කුම්භියාඑකදෙසට්ඨං භණ්ඩං තතො තතො කෙසග්ගමත්තම්පි යානං අපනෙත්වා තත්ථෙච අන්තොකුම්භියා අඤ්ඤං යානං නෙත්තස්ස ච තත්ථෙච ආකාසගතං කරොත්තස්ස ච “අත්තනො භාජනගතං වා කරොති, මුට්ඨිං වා ඡින්දතී”ති (පාරා. 94) එතෙහි සදිසත්තා වත්ථුමිහි පාදං අග්ඝන්තෙ පාරාජිකා හොතීති මහාඅට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.94) ඉදං සන්නිට්ඨානං. භාජනතලෙ කොටිං යපෙත්වා කමෙන සකලභාජනකුච්ඡිං තෙනෙච පුරෙත්වා මුඛවට්ටියා එකා කොටි නික්ඛිත්තා වෙ, තථායපිතස්ස භාරාදිනො සකලභාජනං අට්ඨානන්ති කොටිං ගහෙත්වා උජුකං උක්ඛිපන්තස්ස ඔසානකොටි භාජනතලතො කෙසග්ගමත්තම්පි ආකාසගතං කරොතො ච මුඛවට්ටියං සංසිත්වා ආකඩ්ඨන්තස්ස සකලභාජනොදරං බෙපෙත්වා මුඛවට්ටියා යපිතකොටියා ථුට්ඨට්ඨානං අපරාය කොටියා කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කාමයතො ච භාජනකුච්ඡියා උපඩ්ඨං වත්ථාදිනා කෙනචි පුරෙත්වා තස්සොපරි යපිතභාරාදිසුත්තාරුල්භස්ස ධීතොකාසමෙච යානන්ති තතො කෙසග්ගමත්තං අපනෙත්තස්සපි පාරාජිකං හොතීති වුත්තං හොති.

57. සප්පිආදීසුති භාජනගතෙසු සප්පිආදිද්‍රවචත්ථුසු යං කිඤ්චි. පාදපුරණන්ති පාදං පුරෙතීති පාදපුරණං, පාදග්ඝනකන්ති අත්ථො. පිචතො පරාජයොති සම්බන්ධො. කදාති වෙ? එකෙනෙච පයොගෙන පිතමත්තෙ පාදපුරණෙති යොජනා. “මුඛගතං විනා”ති පාටිසෙසො. තත්ථ එකෙනෙච පයොගෙනාති ධුරනික්ඛෙපමකත්වා එකාබද්ධං කත්වා ආකඩ්ඨෙත්වා පිචනපයොගෙන. “මුඛගතං විනා”ති ඉමිනා සචෙ ගලගතෙනෙච පාදො පුරති, අන්තොගලං පවිට්ඨෙති වුත්තං හොති. මුඛගතෙන පුරති, මුඛගතං භාජනගතෙන වියොජෙත්වා ඔට්ඨෙසු පිහිතෙසුති වුත්තං හොති. වෙචනළාදිහි ආකඩ්ඨෙත්වා පිචන්තස්ස නාළගතෙන පුරති, නාළගතං

භාජනගතෙන විශොජේත්වා නාළිකොටියං අභිගුලියා පිහිතායන්ති චුත්තං හොති. ඉදං “අත්තනො භාජනගතං වා කරොති, මුට්ඨිං වා ඡින්දති”ති (පාරා. 94) චුත්තනයස්ස අනුලොමවසෙන මහාපච්චරියාදීසු (පාරා. අට්ඨ. 1.94) අට්ඨකථාසු චුත්තනයෙන ගහෙතඛිඛන්ති අධිප්පායො.

“එකෙනෙව පයොගෙන පිතමත්තෙ පරාජයො”ති ඉමිනා සප්පිආදීසු මහග්ගෙසු තත්තකෙනෙව පාදපුරණඤ්චෙ හොති, එකචාරමෙව මුඛෙන වා සප්පිආදිනා වා භාජනගතෙන එකාබද්ධභාවෙ ඡින්තමත්තෙපි අත්තනො භාජනෙ කුමිහිං පණාමෙත්වා පක්ඛිත්තෙන කුමිහිගතෙ ඡින්තමත්තෙපි පාරාජිකො හොතීති ගහෙතඛිඛං.

58. “ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පුනප්පුනං පිචන්තස්ස න පරාජයො”ති ඉමිනා ධුරනික්ඛෙපමකත්වා පුනප්පුනං පිචනො පරාජයොති සාමත්ථියා චුත්තං හොති. ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා පුනප්පුනං මුඛෙන ගහෙත්වා වා පුටාදිහි වා ගහෙත්වා පාදපුරණමත්තං පිචන්තස්ස පරාජයො හොතීති ගහෙතඛිඛං.

59-60. සචෙ බ්වපති ථෙය්‍යවිත්තොති සම්බන්ධො. යං කිඤ්චි භණ්ඩකන්ති තෙලපිචනාරහං දුකුලසාටකචම්මබණ්ඩාදිකං භණ්ඩං. තෙලකුමිහියං පරස්සාති ලබ්භති. තං නික්ඛිත්තභණ්ඩං. ධුවන්ති එකංසෙන. තාවදෙ විනස්සතීති සම්බන්ධො. තාවදෙති තස්මිං බණ්ණෙයෙව. කතරස්මිං බණ්ණෙති ආහ “හත්ථනො මුත්තමත්තෙ”ති, තෙලස්ස පිතකාලං අනාගම්ම පුබ්බපයොගත්තා පඨමමෙව හොතීති අධිප්පායො. විනස්සතීති සීලවිනාසං පාපුණාති. ආවිඤ්ජේත්වාති පණාමෙත්වා. ගාලෙතීති පග්ගරාපෙති. “සාලෙතී”තිපි පඨන්ති, සොයෙව අත්ථො. සාල සචනෙති ධාතු. තථාති “ථෙය්‍යවිත්තො විනස්සතී”ති ආකඨස්සති, ථෙය්‍යවිත්තෙන එවං කරොන්තස්ස පාරාජිකො හොතීති චුත්තං හොති.

61. තන්ති තෙලස්ස ඔකිරණභාවං ඤත්වා පඨමමෙව තුව්ඡභාජනෙ ථෙය්‍යවිත්තෙන නික්ඛිත්තං පාදග්ගනකතෙලපිචනකං තං චත්ථාදිභණ්ඩං. “උද්ධරන්තොවා”ති සාවධාරණචචනෙන “පිතමත්තෙ පරාජයො”ති දස්සිතං මහාඅට්ඨකථාමතං පටික්ඛිත්තං හොති. ධංසිතොති “සාසනකප්පරුක්ඛා පාතිතො, පාරාජිකාපන්තොති අධිප්පායො. “ථෙය්‍යවිත්තො”ති ආකඨස්සන්තං “තථා”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධතීයං. ඉමිනා සුද්ධචිත්තෙන ගොපනත්ථාය තුව්ඡභාජනෙ චත්ථාදිං නික්ඛිපිත්වා අඤ්ඤාන තං අනොලොකෙත්වා තෙලෙ ආසිත්තෙ පච්ඡා සුද්ධචිත්තෙනෙව උද්ධරන්තො න දොසොති දීපිතං හොති.

62. තත්ථෙවාවාති යිතට්ඨානෙයෙව. භින්දන්තොති යානා අචාවෙත්වා තිණ්ණප්පකස්ස විය භික්ඛුනො යානාවාචනාධිප්පායං විනා පාසාණාදිනා කෙනචි පහරිත්වා භින්දන්තො. “මත්තොසධානුභාවෙන භින්දන්තො”ති ව

වදන්ති. ඡඩ්ඛෙත්තස්සාති අඡඩ්ඛෙතුකාමස්සාපි සතො පරිපුණ්ණතෙලසටාදීසු වාපල්ලෙන වාලුකං වා උදකං වා ඔකිරිත්වා උත්තරාපෙත්තස්සාති අත්ථො. “උදකමාතිකං සටාහිමුඛං කත්වා ඔපිලාපෙත්තස්සා”ති වදන්ති. යානාවාවනාධිප්පායෙ සතිපි ථෙය්‍යවිත්තාභාවෙන පාරාජිකා න විජ්ජති, භණ්ඩදෙය්‍යං පන භොතීති සන්නිට්ඨානං. ඤාපෙත්තස්සාති කට්ඨානි පක්ඛිපිත්වා ඤාපෙත්තස්ස. අපරිභොගං කරොත්තස්සාති උච්චාරපස්සාවාදිමොකිරිත්වා අපරිභොගං කරොත්තස්ස. දුක්කටන්ති එතෙසු භින්දනාදීසු චතුසුපි යානෙසු පදභාජනියං දුක්කටමෙව ආගතත්තා වුත්තං.

භූමට්ඨකථාවණ්ණනා.

63. ඉදාති ථලට්ඨෙය්‍ය විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “යපිත”න්තිආදි. තත්ථ පත්ථරිත්වාති අත්ථරිත්වා. එත්ථ ච-සද්දො අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො, තෙන ථලෙ රාසිකතධඤ්ඤාදීසු විනිවිජයො නිමිකුම්භියා වුත්තවිනිවිජයානුසාරෙන විඤ්ඤාතුං සක්කාති තං සරූපතො අවුත්තං සමුච්චිනොති. අත්ථරණාදිකන්ති පච්චත්ථරණාදිකං. වෙයෙත්වා උද්ධරත්තස්සාති කිලඤ්ජසංහරණනියාමෙන වට්ටෙත්වා සංහරිත්වා උද්ධරත්තස්ස. මුත්තෙ යානාති කමෙන සංහරිත්වා යීතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි මුත්තෙ සති. පරාභවොති සාසනතො පරිභිනො.

64. එවං අත්ථරිත්වා යපිතවත්ථාදිනං සංහරිත්වා ගහණෙ විනිවිජයං දස්සෙත්වා තිරියතො ආකඩ්ඪනෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “ඔරිමන්තෙනා”තිආදි. පි, වාති පකාරත්තරමෙව සමුච්චිනොති. උජුකං කඩ්ඪනොපි වාති අත්ථරිත්වා යපිතවත්ථාදිකං චතුසු දිසාසු එකං දිසං උජුකමාකඩ්ඪනො ච පාරාජිකං භොති. කදාති වෙ? එත්ථාපි ඔරිමන්තෙන චුට්ඨමොකාසං පාරිමන්තතො අතික්කන්තෙ පාරාජිකන්ති යොජනා. ඔරිමන්තෙන චුට්ඨමොකාසන්ති ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්ස අත්තතො යීතදිසාගතපරියන්තෙන චුසිත්වා යීතට්ඨානං. පාරිමන්තතොති පාරිමන්තෙන, කරණත්ථෙ තො-පච්චයො.

ථලං නාම පටිච්ඡන්තාපටිච්ඡන්තභූමිපාසාදපබ්බතලාදීනි, තත්ථාධං ධඤ්ඤාදිභණ්ඩං ථලට්ඨං නාම භොති. තත්ථ සබ්බත්ථ විනිවිජයො වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො.

ථලට්ඨකථාවණ්ණනා.

65-6. පරිච්ඡෙදාති යානපරිච්ඡෙදා. සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

67-8. බෙගතන්ති ආකාසගතං. අස්සාති මොරස්ස. තන්ති මොරං.

69. යානාති යථාපරිච්ඡින්නා ඡබ්බිධා යානා. තස්සාති මොරස්ස ඵන්දාපනෙති යොජනා. තස්සාති වා භික්ඛුස්ස ථුල්ලච්චයමුදිරිතං.

70. අග්ගහෙත්වා හත්ථෙන ලෙඩ්ඛුබ්බිපනාදිපයොගෙන මොරං තාසෙත්වා ධීතට්ඨානතො අපනෙති. අත්තනො යානාති මොරස්ස අත්තනො ඡප්පකාරට්ඨානා. සයං යානාති භික්ඛු සකට්ඨානා, සමණභාවතොති වුත්තං හොති.

71-2. ඉදානි “යානා වාවෙති වෙ මොර”න්ති දස්සිතං යානාවාචනං විභාවෙතුමාහ “ථුට්ඨොකාස”න්තිආදි.

73. කරෙ නිලියතීති පසාරිතහත්ථතලෙ නිසීදති.

75. උඩ්ඛෙත්වාති ආකාසං උප්පතිත්වා.

76. අඬගෙ නිලීනන්ති අංසකුටාදිසරිරාවයවෙ නිලීනං. පාදෙති අත්තනො පට්මද්ධාරපාදෙ. දුතියෙ පාදෙ.

77. පාදානන්ති ද්විත්තං පාදානං. කලාපස්සාති භූමියං චුසියමානස්ස කලාපග්ගස්ස.

78. තතො පට්ඨිතොති තීභි අවයවෙහි පතිට්ඨිතපට්ඨිප්පදෙසතො, න පට්ඨමතො තත්ථ දුක්කටත්තා, න දුතියතො තත්ථ ථුල්ලච්චයත්තා, තතියා පන යානා කෙසග්ගමත්තම්පි වාවයතො පාරාජිකන්ති වුත්තං හොති.

ඵත්තාවතා –

“පඤ්ජරෙ ධීතං මොරං සහ පඤ්ජරෙන උද්ධරති, පාරාජිකං. යදි පන පාදං නග්ගති, සබ්බත්ථ අග්ගවසෙන කත්තබ්බං. අන්තොවත්ථුම්භි වරන්තං මොරං ථෙය්‍යවිත්තො පදසා බහිවත්ථුං නීහරන්තො ද්වාරපරිච්ඡෙදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජ්‍ජ ධීතබ්බිලිඛද්දස්ස හි වජො විය අන්තොවත්ථු තස්ස යානං. හත්ථෙන පන ගහෙත්වා අන්තොවත්ථුස්මිම්පි ආකාසගතං කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. අන්තොගාමෙ වරන්තම්පි ගාමපරිච්ඡෙදං අතික්කාමෙත්තස්ස පාරාජිකං. සයමෙව නික්ඛමිත්වා ගාමුපවාරෙ වා වත්ථුපවාරෙ වා වරන්තං පන ථෙය්‍යවිත්තො කට්ඨෙන වා කට්ඨාය වා උත්‍රාසෙත්වා අට්ඨිහිමුඛං කරොති, මොරො උඩ්ඛෙත්වා අන්තොගාමෙ වා අන්තොවත්ථුම්භි වා ඡදනපිට්ඨෙ වා නිලියති, රක්ඛති. සවෙ පන අට්ඨිහිමුඛො උඩ්ඛෙති වා ගච්ඡති වා, ‘අට්ඨිං පවෙසෙත්වා ගහෙස්සාමි’ති පරිකප්පෙ අසති පට්ඨිතො කෙසග්ගමත්තම්පි උප්පතිතමත්තෙ වා දුතියපදවාරෙ වා පාරාජිකං.

කස්මා? යස්මා ගාමතො නික්ඛමන්තස්ස ධීතට්ඨානමෙව යානං
හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.96) –

අට්ඨකථාගතො විනිවිජයො උපලක්ඛිතොති වෙදිතඛිඛං.
කපිඤ්ජරාදිපරසන්තකසකුණෙසු ච එසෙව විනිවිජයො දට්ඨඛිඛො.

79. පත්තෙති ද්වාරෙ භික්ඛාය ධීතං භික්ඛුනො හත්ථගතෙ පත්තෙ.
තස්ස ථෙය්‍යවිත්තස්ස.

80. අනුද්ධරිත්වාචාති පත්තෙ පතිතං සුවණ්ණාදිං හත්ථෙත
අනුක්ඛිපිත්වාච පටිමපදවාරෙ ථුල්ලච්චයං ගම්මමානත්තා න වුත්තං.

81. හත්ථෙති හත්ථතලෙ. වත්ථෙති චීවරෙ. මත්ථකෙති සිරසි.
ගාථාජන්දවසෙන වා-සද්දෙ ආකාරස්ස රස්සත්තං. පතිට්ඨිතන්ති පතිතං.
තන්ති ඡිජ්ජමානං තං සුවණ්ණඛණ්ඩාදි. යදි ආකාසෙ ගච්ඡන්තං, පතන්තං
වා හත්ථෙත ගණ්හාති. ගහිතහත්ථෙ ධීතට්ඨානමෙව යානං, තතො
කෙසග්ගමත්තම්පි අපනෙත්තස්ස පාරාජිකං. තථා ගහෙත්වා
ථෙය්‍යවිත්තෙන ගච්ඡතො දුතියපාදුද්ධාරෙ. වත්ථාදීසු පතිතෙපි එසෙව
නයො.

ආකාසට්ඨකථාවණ්ණනා.

82. මඤ්චපීඨාදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මඤ්චපීඨසදිසෙ වෙහාසභූතෙ
අට්ටචිතානාදයො සඬගණ්හාති. ආමාසම්පීති හත්ථෙත වා කායෙන වා
ආමසිතඛිඛං වත්ථාදිඤ්ච. අනාමාසම්පීති තථා අපරාමසිතඛිඛං සුවණ්ණාදිං.
ආමසන්තස්සාති හත්ථාදීහි පරාමසන්තස්ස. “දුක්කට්ඨ”න්ති ඉමිනා
එන්ද්‍රාපනෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච යානාවාවනෙ පාරාජිකඤ්ච හෙට්ඨා ථුල්ලට්ඨෙ
වුත්තනයෙන විඤ්ඤාතුං සක්කාති අතිදිසති. යානපරිච්ඡේදො පන මඤ්චාදීහි
එව උක්ඛිපන්තස්ස චතුත්තං පාදානං වසෙන, තත්ත්වයමෙව ගණ්හන්තස්ස
මඤ්චස්ස චතුසු පාදසිසෙසු චුසිත්වා මජ්ඣෙ අචුසිත්වා ධීතස්ස
බලිමක්ඛිතථද්ධසාටකස්ස චතුත්තං පාදසිසානං වසෙන, අට්ඨිසු චුසිත්වා
ධීතස්ස අට්ඨිතං වසෙන වා වෙදිතඛිඛො.

83. වංසෙති චීවරවංසෙ, ඉමිනා චීවරනික්ඛෙපනත්ථාය
යපිතරුක්ඛදණ්ඩසලාකාරජ්ජුආදයො උපලක්ඛිතා. ඔරතොති අත්තතො
ධීතදිසාහිමුඛතො. හොගන්ති සංහරිත්වා චීවරං තස්ස නාමෙත්වා
යපිතමජ්ඣට්ඨානං. අත්තන්ති නාමෙත්වා එකතො කතං, උභයානං වා
අත්තං. පාරතො කත්වාති වංසතො පරභාගෙ කත්වා.

84. විවරෙන චුට්ඨොකාසොති විවරෙන චුට්ඨට්ඨානං. තස්සාති තථා යපිතස්ස විවරස්ස. සො සකලො විවරවංසො යානං න තු හොතිති මතොති සම්බන්ධො.

85-6. ඔරිමන්තෙන චුට්ඨං වා තං ඔකාසන්ති සම්බන්ධො. විවරහොගං ගහෙත්වා ථෙය්‍යවිත්තෙන අත්තනො අභිමුඛං ආකඨ්ඨතො අත්තනො ධීතදිසාය විවරවංසෙ විවරෙන චුසිත්වා ධීතට්ඨානපරියන්තං ඉතරෙන අතික්කාමයතො චුතීති සම්බන්ධො. ඉතරෙන පාරිමන්තෙන භිත්තිදිසාය විවරස්ස චුට්ඨොකාසපරියන්තං ඉතරෙන චුට්ඨං තං ඔකාසං ඔරිමන්තෙන අතික්කාමයතො වා චුතීති යොජනා. ඉතරෙනාති පාරිමන්තෙන භිත්තිපස්සෙ විවරවංසෙ චුසිත්වා ධීතවිවරපරියන්තෙන. චුට්ඨං විවරවංසොකාසං. ඔරිමන්තෙනාති අත්තනො ධීතදිසාය විවරවංසෙ චුසිත්වා යපිතවිවරස්සදෙසෙන. අතික්කාමයතොති කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කාමෙත්තස්ස.

එවං දිසන්තාකඨ්ඨනෙ සම්භවන්තං විකප්පං දස්සෙත්වා ඉදාති තිරියන්තෙන අතික්කමනවිධිං දස්සෙතුමාහ “දක්ඛිණන්තෙනා”තිආදි. පුනාති අථ වා. දක්ඛිණන්තෙන චුට්ඨට්ඨානං වාමන්තෙන අතික්කාමයතො චුතීති යොජනා. විවරං හරිතුං විවරාභිමුඛං ධීතස්ස අත්තනො දක්ඛිණපස්සෙ විවරකොට්ඨා චුට්ඨං විවරට්ඨිතස්පදෙසං වාමපස්සෙ විවරන්තෙන අතික්කාමයතො පාරාජිකමෙවාති අත්ථො. වාමන්තෙන චුට්ඨට්ඨානං ඉතරෙන අතික්කාමයතො වා චුතීති යොජනා. වාමන්තෙන චුට්ඨට්ඨානන්ති විවරාභිමුඛං ධීතස්ස වාමපස්සෙ විවරන්තෙන චුට්ඨං විවරට්ඨිතස්පදෙසං. ඉතරෙන දක්ඛිණපස්සෙ විවරන්තෙන අතික්කාමයතො වා චුති පාරාජිකා හොතිති අත්ථො.

87. වංසතොති විවරෙන චුසිත්වා ධීතවිවරවංසස්පදෙසතො. “කෙසග්ගමත්ත”න්ති කත්ථවි පොත්ථකෙ ලිබන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. “උක්ඛිත්තෙ”ති භූමිමෙකවචනන්තෙන සමානාධිකරණන්තා පච්චිත්තෙකවචනන්තතා න යුජ්ජතීති. “කෙසග්ගමත්තෙ උක්ඛිත්තෙ”ති කත්ථවි පාඨො දිස්සති, සො ව පමාණං.

88. විමොචෙත්තො ජුල්ලච්චයං චුසෙති යොජනා. විවරවංසෙ චුසාපෙත්වා, අචුසාපෙත්වා වා රජ්ජයා බන්ධිත්වා යපිතවිවරං ගණ්හිතුකාමො ථෙය්‍යවිත්තෙන බන්ධනං මොචෙත්තො ජුල්ලච්චයං ආපජ්ජතීති අත්ථො. මුත්තෙති මුත්තමත්තෙ. පාරාජිකො හොති යානා චුතභාවතොති අධිජ්ජායො.

89. වෙයෙත්වාති එත්ථ “වංසමෙවා”ති සාමත්ථියතො ලබ්භති. විවරවංසං පලිවෙයෙත්වා තත්ථෙව යපිතවිවරං නිබ්බෙයෙත්තස්ස භික්ඛුනොපි අයං නයොති සම්බන්ධො. නිබ්බෙයෙත්තස්සාති

විනිවෙයෙන්නස්ස. අයං නයොති “නිබ්බෙයෙන්නස්ස ථුල්ලච්චයං, නිබ්බෙයිතෙ පාරාජික”න්ති යථාචුත්තනයමතිදිසති. චලයං ඡින්නතො වාපි අයං නයොති සම්බන්ධො. “භික්ඛුනො, වංසෙ, යපිතං, වීවර”න්ති ච ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. වීවරවංසෙ පවෙසෙත්වා යපිතං වීවරචලයං යථා ඡින්නමත්තෙ යානා වචති, තථා ඡින්නත්තස්ස භික්ඛුනො ඡෙදනෙ ථුල්ලච්චයං, ඡින්නෙ පාරාජිකන්ති අත්ථො. මොචෙන්නස්සාප්පයං නයොති එත්ථාපි “චලය”න්ති ඉමිනා සද්ධිං. “භික්ඛුනො”ති ආදිපදානි යොජෙතබ්බානි. වීවරවංසෙ යපිතං වීවරං චලයං මොචෙන්නස්සාපි ථුල්ලච්චයපාරාජිකානි පුබ්බෙ චුත්තනයානෙව.

ඉහ පුරිමෙන අපි-සද්දෙන යථාචුත්තපකාරද්වයෙ සම්පිණ්ඩිතෙ ඉතරෙන අපි-සද්දෙන අචුත්තසම්පිණ්ඩනමත්තරෙන අත්ථවිසෙසාභාවතො අචුත්තමත්ථං සම්පිණ්ඩෙති, තෙන “ආකාසගතං වා කරොති, නීහරති වා”ති පකාරද්වයං සධිගණ්භාති. තෙන රුක්ඛමූලෙ පවෙසෙත්වා යපිතනිධිසඬ්ඛලිකචලයමිව වීවරවංසෙ සබ්බට්ඨානෙහිපි අචුසාපෙත්වා වීවරචලයං ආකාසගතං කරොන්නස්සාපි වීවරවංසකොටියා බහි නීහරන්නස්සාපි ථුල්ලච්චයපාරාජිකානි චුත්තනයෙනෙව ඤාතබ්බානීති එතෙයෙව සධිගණ්භාති. “චලයං ඡින්නතො වාපි, මොචෙන්නස්ස වාපි, චලයං ආකාසගතං වා කරොති, නීහරති වා”ති ඉමෙසු චතුසු විකප්පෙසු එකමිපි තථා අකත්වා වීවරචලයං වීවරවංසෙ සංසෙත්වා ඉතො වීතො ච සඤ්චාරෙන්නස්ස වීවරචලයස්ස සබ්බොපි වීවරවංසො යානන්ති “යානාවාචනං නත්ථි”ති චුත්තබ්බානිරොක්ඛවසෙන දස්සිතබ්බන්ති ගහෙතබ්බං.

90. යපිතස්ස භීති එත්ථ පසිද්ධිසුචකං හි-සද්දං ආනෙත්වා “වීවරෙ විය භී”ති යොජෙත්වා විසෙසත්ථජොතකං තු-සද්දං ආනෙත්වා “යපිතස්ස තු”ති යොජෙතබ්බං. අථ වා නිපාතානමනෙකත්ථත්තා යථායානෙ යිත්තානමෙව විසෙසත්ථෙ හි-සද්දො, පසිද්ධියං තු-සද්දො ච යොජෙතබ්බො. විනිවිඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. දීඝතො වා තිරියතො වා පසාරෙත්වා වීවරවංසෙ නික්ඛිත්තස්ස වීවරස්ස විනිවිඡයො පන සංහරිත්වා වීවරවංසෙ යපිතවීවරවිනිවිඡයො විය චුත්තො, “ඔරිමන්නෙන...පෙ.... පාරාජිකං භවෙ”ති ගාථාත්තයෙ චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බොති අත්ථො.

91. සික්කායාති ඔලම්බිකාධාරෙ. යං භණ්ඩකන්ති සම්බන්ධො. පක්ඛිපිත්ථාති නිවෙසෙත්වා. ලග්ගිතං හොතීති ඔලම්බිතං හොති. “සික්කාතො තං හරන්තො වා චුතො”ති එතස්මිං විකප්පෙ සික්කාය පුට්ඨට්ඨානවසෙන යානාවාචනං වෙදිතබ්බං. දුතියවිකප්පෙ සික්කාය, බන්ධනට්ඨානස්ස ච භිත්තිපස්සෙ පුට්ඨට්ඨානං යදි සියා, තස්ස ච වසෙන යානාවාචනං වෙදිතබ්බං.

92-3. කුන්තාදීති ආදි-සද්දෙන භින්දිවාලාදි දීඝවත්ථු ගහෙනබ්බං. තට්ටිකාබාණුකා විය භික්තියං පටිපාටියා නිවෙසිතානි මිගසිඬගානි වා සුලානි වා නාගදන්තා නාම. අග්ගෙ වාති කුන්තඵලකොටියං වා. චූන්දෙ වාති කුන්තදන්තමුලෙ වා. පරිකඩ්ඨතොති උජුකං ආකඩ්ඨතො.

චුට්ඨොකාසන්ති තස්මිං තස්මිං නාගදන්තෙ චුට්ඨට්ඨානං අතික්කාමයතො කෙසග්ගමත්තෙන පරාජයො සියාති සම්බන්ධො, යපිතට්ඨපිතට්ඨානං විභාය කෙසග්ගමත්තමපි අතික්කාමයතො පාරාජිකන්ති අත්ථො. කෙසග්ගෙන අත්තරෙන හෙතුනා පරාජයොති ගහෙනබ්බං, කෙසග්ගමත්තමපි අපනයනහෙතු පාරාජිකං හොතීති අත්ථො.

94-5. එවං දීඝතො ආකඩ්ඨතො, උක්ඛිපතො ච විනිවිඡයං දස්සෙත්වා තිරියං ආකඩ්ඨතො, පරතො නයනෙ ච විනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “පාකාරාභිමුඛො”තිආදි. ආකඩ්ඨතීති අත්තතො ධීතට්ඨානාභිමුඛං ආවිඤ්ජති. ඔරිමන්තචුට්ඨොකාසන්ති ඔරිමන්තෙන චුට්ඨොකාසං, අත්තතො දිසාය කුන්තදණ්ඨෙන චුට්ඨොකාසන්ති අත්ථො. එත්ථ අච්චයනකිරියාසම්බන්ධෙ සාම්ච්චනජ්ජසඬගෙ උපයොගවචනං. “සකම්මකධාතුජ්ජයොගෙ උපයොගවචනස්ස මාගධිකවොහාරෙ දස්සනතො කම්මත්ථෙයෙව උපයොගවචන”න්ති එකෙ වදන්ති, එතං කච්චායනලක්ඛණෙන සමානං. ඉතරන්තච්චයෙති ඉතරන්තෙන කතො අච්චයොති ඉතරන්තච්චයො, මජ්ඣිමනිකායෙහි පාටිමන්තෙන කත්තබ්බාතික්කමෙ කතෙති අත්ථො. කෙසග්ගෙන චූතොති යොජනා. යථාචූත්තොයෙව අත්ථො.

පරතො පෙල්ලන්තස්සාති පරතො කත්වා පෙල්ලන්තස්ස, භික්තිපස්සාභිමුඛං කත්වා නිජ්ජිලෙන්නස්සාති අත්ථො. තථෙවාති “කෙසග්ගෙන චූතො”ති ආකඩ්ඨති. යපිතෙපි ච කුන්තාදිමිහි අයං නයොති යොජනා. “කෙසග්ගෙන”තිආදිනා අයමෙව විනිවිඡයනයො වත්තබ්බොති අත්ථො.

96. තාලස්ස ඵලං වාලෙන්තස්ස අස්ස භික්ඛුතො යෙන ඵලෙන වත්ථු පඤ්චමාසකං පූරති, තස්මිං ඵලෙ බන්ධනා මුත්තෙ පාරාජිකං භවෙති යොජනා.

97. තාලස්ස පිණ්ඩිං ඡින්දතීති තාලඵලකණ්ණිකං ඡින්දති. යාය වත්ථු පූරති, තස්සා ඡින්තමත්තාය “අස්ස පාරාජිකං සියා”ති හෙට්ඨා චූත්තනායො ඉධාපි යොජෙතබ්බො. තාලපිණ්ඩි සවෙ ආකාසගතා හොති, පිණ්ඩිමුලමෙව යානං. පණ්ණදණ්ඨෙ වා පණ්ණෙ වා අපස්සාය ධීතා වෙ, ධීතට්ඨානෙහි සහ පිණ්ඩිමුලං ගහෙත්වා යානහෙදං ඤත්වා යානාවාචනෙන පාරාජිකමිපි දට්ඨබ්බං. එසෙව නයොති “යෙන වත්ථු පූරති, තස්මිං බන්ධනා මුත්තෙ අස්ස පාරාජිකං සියා”ති යථාචූත්තො එව නයො. එතෙසු සබ්බෙසු යානෙසු

පාරාජිකවිනික්කමතො පුබ්බභාගානන්තරප්පයොගෙ පුල්ලච්චයඤ්ච
 සහපයොගෙ පාවිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටඤ්ච තතොපි පුබ්බපයොගෙ
 පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්ච
 ගමනදුතියපරියෙසනාදිඅවසෙසපයොගෙසු අදින්නාදානපුබ්බකත්තා
 දුක්කටඤ්ච අසම්මුස්භන්තෙහි වෙදිතබ්බං.

වෙහාසට්ඨකථාවණ්ණනා.

98. උදකෙ නිධිට්ඨානං ගච්ඡතොති සම්බන්ධො. අගමිභිරොදකෙ
 නිධිට්ඨානං පදවාරෙන ගච්ඡතො පදෙ පදෙ පුබ්බපයොගෙ දුක්කටං හොතීති
 යොජනා. ගමිභිරෙ පන තථාති “පදවාරෙන ගච්ඡතො දුක්කට”න්ති
 යථාචුත්තමතිදිසති. ගච්ඡතොති තරතො, හත්ථං අවාලෙත්වා තරන්තස්ස
 පදවාරගණනාය, හත්ථෙන ච වායමන්තස්ස “පදවාරෙනා”ති ඉදං
 උපලක්ඛණන්ති කත්වා හත්ථවාරගණනාය පදවාරගණනාය දුක්කටාති
 වෙදිතබ්බාති. තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං “ගමිභිරෙ හත්ථෙනි වා පාදෙහි වා
 පයොගං කරොන්තස්ස හත්ථවාරෙහි වා පදවාරෙහි වා පයොගෙ පයොගෙ
 දුක්කට”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.98).

උම්මුජ්ජනාදිසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන නිමුජ්ජනං සඬගණ්ණාති. එත්ථාපි
 “තථා”ති අනුචත්තමානත්තා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටන්ති අයමත්ථො
 වෙදිතබ්බො. නිහිතකුම්භියා ගහණත්ථං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනෙසුපි
 හත්ථවාරෙන, පදවාරෙන, හත්ථපදවාරෙහි ච දුක්කටමෙවාති චුත්තං හොති.
 තෙනාහ අට්ඨකථායං “එසෙව නයො කුම්භිගහණත්ථං
 නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනෙසු”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.98).

ඉමිස්සා ගාථාය “නිධිට්ඨානං ගච්ඡතො දුක්කට”න්ති වචනතො තථා
 ගච්ඡන්තස්ස උදකසප්පවණ්ඩමච්ඡදස්සනෙන භාගිත්වා පලායන්තස්ස
 ගමනස්ස අතදත්ථත්තා අනාපත්තීති බ්‍යතිරෙකෙන විඤ්ඤායති. එත්ථ
 දුතියපරියෙසනාදිසබ්බපයොගෙසු පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියඤ්ච
 පාවිත්තියෙන සහ දුක්කටඤ්ච අවසෙසපයොගෙසු සුද්ධදුක්කටඤ්ච
 සහපයොගෙ භාජනාමසනෙ අනාමාසදුක්කටඤ්ච එත්ථාපනෙ
 පුල්ලච්චයඤ්ච යානාවාවනෙ පාරාජිකඤ්ච නිධිකුම්භියා චුත්තනයෙන
 විඤ්ඤාතුං සක්කාති න චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තත්ථ යානභෙදො පඤ්චධා
 හොති, ඉධ පිළෙත්වා ඔසාරෙතුං සක්කුණෙය්‍යත්තා අධොදිසාය සහ
 ඡබ්බිධං හොතීති අයමෙතෙසං විසෙසො.

99. තත්ථ ජාතකපුජ්චෙසුති තස්මිං ජලෙ රුල්ලෙහෙසු උප්පලාදිකුසුමෙසු,
 නිද්ධාරණෙ භූමිමං. යෙන පුජ්චෙනාති නිද්ධාරිතබ්බං. ඡිත්තෙනාති එත්ථ
 චත්තමානකාලවසෙන අත්ථං අග්ගහෙත්වා “ඡිත්තවතො”ති භූතවසෙන
 අත්ථො ගහෙතබ්බො. එවං අග්ගහිතෙ අන්තිමස්ස පයොගස්ස යාව
 අනුපරමො, පුල්ලච්චයාරහත්තා පාරාජිකච්චනස්ස චත්ථුවිරොධිතාය ච

ඉමස්සෙව පච්ඡිමකුසුමස්ස කන්තනකාලෙ පුජ්ඵනාලපස්සෙ තවමත්තෙපි අව්ඡින්නෙ පාරාජිකං නත්ථිති දස්සෙතුං “එකනාල...පෙ.... පරිරක්ඛති”ති එත්ථෙව අනන්තරෙ වුවච්චමානනයස්ස විරුද්ධත්තා ව ඉමං විනිවිජයං දස්සෙතුං ලිඛිතස්ස “යස්මිං පුජ්ඵෙව වත්ථු පුරති, තස්මිං ඡින්නමත්තෙ පාරාජික”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.98) අට්ඨකථාවචනස්ස විරුද්ධත්තා ව වත්තමානකාලමගහෙත්වා භූතකාලස්සෙව ගහෙතඛිඛත්තා “කදා දෙවදත්ත ආගතොසී”ති පඤ්ඤාස්ස “එසොහමාගච්ඡාමි, ආගච්ඡන්තං මා මං විජ්ඣාමි”ති උත්තරෙ විය වත්තමානසමීපෙ වත්තමානෙවාති භූතෙ වත්තමානඛ්‍යාපදෙසතො වුත්තන්ති දට්ඨඛිඛං.

100. “උජ්ජලජාතියා”ති ඉමිනා “පදුමජාතියා”ති ඛානිරොකතො වුත්තත්තා “පදුමජාතිකානං පන දණ්ඨෙ ඡින්නෙ අඛින්නරෙ සුත්තං අව්ඡින්නමපි රක්ඛති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.98) අට්ඨකථානං සඬගහිතොති දට්ඨඛිඛං. එකනාලස්ස වා පස්සෙති “නාලස්ස එකපස්සෙ”ති වත්තඛිඛෙ ගාථාඛන්ධසුඛත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතඛිඛං. තතොති නාලතො.

101. භාරඛද්ධකුසුමෙසු විනිවිජයස්ස වක්ඛමානත්තා ඡින්නදිත්වා යපිතෙසුති අඛද්ධකුසුමවසෙන ගහෙතඛිඛං. පුඛිඛෙ වුත්තනයෙනාති තත්ත්වජාතකකුසුමෙසු වුත්තවිනිවිජයානුසාරෙන. “යෙන පුජ්ඵෙන පුරති, තස්මිං ඡින්නමත්තෙ”ති අවත්වා ගහිතමත්තෙ පාරාජිකන්ති යොජනා චෙත්ථ විසෙසො.

102. භාරං කත්වා ඛද්ධාති භාරඛද්ධාතීති මජ්ඣිමනිකායෙ. පුජ්ඵාතීති පාදග්ගනකාති උජ්ජලාදිකුසුමාති. ඡස්වාකාරෙසුති උදකෙ ඔසිදාපෙතුං සක්කුණෙය්‍යත්තා අධොදිසාය සහ වතස්සො දිසා, උද්ධන්ති ඉමාසු ඡසු දිසාසු, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. කෙනච්ච ආකාරෙනාති නිද්ධාරණඛිඛදස්සනං. යානාවාචනස්ස සාධකතමත්තා කරණෙයෙව කරණවචනං. නස්සතීති පාදග්ගනකපුජ්ඵානං යානාවාචනෙන පාරාජිකමාපජ්ජිත්වා ලොකියලොකුත්තරානං අනවසෙසගුණානං පතිට්ඨානභූතං පාතිමොක්ඛසංවරසීලං නාසෙත්වා සයං ගුණමරණෙන මීයතීති අත්ථො.

103. පුජ්ඵානං කලාපන්ති පාදග්ගනකඋජ්ජලාදිකුසුමකලාපං. උදකං වාලෙන්වාති යථා වීචි උට්ඨාති, තථා වාලෙන්වා. පුජ්ඵට්ඨානාති පුජ්ඵානං ධීතට්ඨානා. වාචෙතීති කලාපං කෙසග්ගමත්තමපි අපනෙති. “පුජ්ඵං යානා වාචෙතී”ති කත්ථවි පොත්ථකෙසු පායො දිස්සති. පුජ්ඵකලාපස්සෙව ගහිතත්තා පුරිමොයෙව ගහෙතඛිඛො.

104. “එත්ථ ගතං ගහෙස්සාමි”ති සහ පායසෙසෙන යොජනා. පරිකප්පෙතීති “එත්ථ ගතං ගහෙස්සාමි”ති යානං පරිච්ඡින්නදිත්වා තක්කෙති. රක්ඛතීති යානාවාචනෙපි සති සො පරිකප්පො පාරාජිකාපත්තිතො තං

භික්ඛුං රක්ඛති. ගතට්ඨානාති පුප්ඵකලාපෙන ගතං සම්පත්තඤ්ච තං
 ඨානඤ්චාති විග්ගහො. “උද්ධරන්තො”ති එතෙන “පුප්ඵානං කලාප”න්ති
 ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. “කතට්ඨානා”තිපි පාඨො, කතා පුප්ඵානං ඨානා
 උද්ධරන්තොති සම්බන්ධො. උදකං වාලෙන්වා වීචියො උට්ඨාපෙත්වා
 විචිජ්ජහාරෙන උදකපිටියෙන පරිකප්පිතට්ඨානං සම්පත්තං පුප්ඵකලාපං
 ඨිතට්ඨානා උද්ධරන්තො කෙසග්ගමත්තම්පි ඨානා වාචෙන්තොති අත්ථො.
 “ඨානා”ති ඉදං “භට්ඨො”ති ඉමිනා සම්බන්ධනීයං. භට්ඨො නාම
 පච්චිච්ඡිති අත්තනා සමාදාය රක්ඛියමානා
 පාතිමොක්ඛසංවරසීලසඬබ්බාතසබ්බගුණරතනඬකුරාහිතිබ්බත්තට්ඨානා
 පතීනො නාම භොතීති පච්චිච්ඡති.

105. ජලතො අච්චුග්ගතස්සාති එත්ථ “පුප්ඵස්ස”ති සාමන්ටියා
 ලබ්භති. ජලපිට්ඨිතො අච්චුග්ගතස්ස පුප්ඵස්ස සකලජලං ඨානං,
 කද්දමපිට්ඨිතො පට්ඨාය උදකපිට්ඨිපරියන්තං පුප්ඵදණ්ඨෙන ඵරිත්වා ඨිතං
 සබ්බමුදකං ඨානන්ති චුත්තං භොති. උප්පාටෙන්වාති පුප්ඵග්ගං ආකඬ්ඨිත්වා
 උප්පිලෙන්වා. තතොති තස්මා පුප්ඵට්ඨානභූතසකලජලරාසිතො. උජුන්ති
 උජුං කත්වා. උද්ධරන්තොති උප්පාටෙන්තස්ස.

106. නාළන්තෙති උප්පාටිතපුප්ඵනාළස්ස මූලකොටියා. ජලතොති
 උදකපිට්ඨිතො. මුත්තමත්තෙ කෙසග්ගමත්තං දුරං කත්වාති
 පාඨසෙසයොජනා කාතබ්බා. “ජලතො”ති පඨමතතියපාදෙසු ද්වික්ඛත්තුං
 වචනං අත්ථාවිසෙසෙපි පදාචුත්තිඅලඬිකාරෙ අඬ්ඨයමකවසෙන චුත්තත්තා
 පුනරුත්තිදොසො න භොතීති වෙදිතබ්බං. “මුත්තමත්තෙ, අමුත්තෙ”ති ව
 සම්බන්ධිතබ්බං, අත්ථානං වා විසෙසතො උභයත්ථ චුත්තත්ති වෙදිතබ්බං.
 තස්මිං නාළන්තෙති සම්බන්ධො.

107. තස්ස නාමෙත්වා උප්පාටිතස්ස. සහ ගච්ඡෙන උප්පාටිතස්සාපි
 අයමෙව විනිවිජයො. ඉධ පන සබ්බපුප්ඵපණ්ණනාළාති මූලතො පභුති
 පඨමං ඨිතට්ඨානතො අපනාමනවසෙන ඨානාවාචනං වෙදිතබ්බං. එවං
 පුප්ඵාදීති උප්පාටෙන්තස්ස භූතගාමවිකොපනාපත්තියා ඨානෙ
 සහපයොගදුක්කටං භොතීති වෙදිතබ්බං.

108-9. බලිසාදිමච්ඡග්ගහණොපකරණානං වචනතො, ජලෙ
 ඨිතමතමච්ඡානං විනිවිජයස්ස ව වක්ඛමානත්තා මච්ඡෙති
 ජීවමානකමච්ඡානං ගහණං. උපලක්ඛණවසෙන වා අචුත්තසමුච්චයත්ථ වා-
 සද්දෙන වා බිපකාදීති මච්ඡවධොපකරණාති චුත්තානෙවාති දට්ඨබ්බං.
 වත්ථුති පාදො. තස්මිං මච්ඡෙ. උද්ධටොයෙව උද්ධටමත්තො, මච්ඡො,
 තස්මිං. ජලාති උදකතො කෙසග්ගමත්තම්පි අපනෙත්වා උක්ඛිත්තමත්තෙති
 චුත්තං භොති.

110. පුජ්ඵානං විය මච්ඡානම්පි යීතට්ඨානමෙව යානන්ති අග්ගහෙත්වා සකලජලං යානං කත්වා කස්මා චුත්තන්ති ආහ “යානං සලිලජානං ඡී”තිආදි. සලිලෙ ජාතා සලිලජා, ඉති පකරණතො මච්ඡායෙව වුව්චන්ති. අත්ථජපකරණසද්දන්තරසන්තිධානාදිහි සද්දා විසෙසත්ථං වදන්තිති. ඡීති පසිද්ධියං. කෙවලන්ති අවධාරණෙ, ජලමෙවාති චුත්තං හොති. ඉමිනා බහිඋදකං නිවත්තිතං හොති. සකලං ජලමෙව යානං යස්මා, තස්මා සලිලට්ඨං ජලා විමොචෙන්තො පාරාජිකො හොතීති හෙතුහෙතුමන්තභාවෙන යොජනා වෙදිතබ්බො. ආපන්නං පරාජෙතීති පාරාජිකා, ආපත්ති, සා එතස්ස අත්ථිති පාරාජිකො, පුග්ගලො.

111. තීරං උදකං. වාරිමිහි ජලෙ ජාතො වාරිජො, ඉති පකරණතො මච්ඡොව ගය්හති. එතෙනෙව ආකාසෙ උජ්ජතිතමච්ඡො, ගොවරත්ථාය ව ඵලමුග්ගතකුම්මාදයො උපලක්ඛිතාති වෙදිතබ්බං. තෙසං ගහණෙ විනිවිජයො ආකාසට්ඨඵලට්ඨකථාය චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. හණ්ඩග්ගෙහ විනිද්දිසෙති දුක්කට්ඨවත්ථුනො හණ්ඩස්ස අග්ගවසෙන දුක්කට්ඨල්ලවිචයපාරාජිකාපත්තියො වදෙය්‍යාති අත්ථො.

112. තළාකෙති සරස්මිං, ඉමිනා ව වාපිපොක්ඛරණසොබ්භාදිජලාසයා සඬගය්හන්ති. නදියාති නින්තගාය, ඉමිනා ව කන්දරාදයො සඬගය්හන්ති. නින්තෙති ආවාටො. මච්ඡවිසං නාමාති එත්ථ නාම-සද්දො සඤ්ඤායං. මච්ඡවිසනාමකං මදනඵලාදිකං දට්ඨබ්බං. ගතෙති විසපක්ඛිපකෙ මච්ඡසාතකෙ ගතෙ.

114. සාමිකෙසුති විසං යොජෙත්වා ගතෙසු මච්ඡසාමිකෙසු. ආහරන්තෙසුති ආහරාපෙන්තෙසු. හණ්ඩදෙය්‍යන්ති හණ්ඩඤ්ච තං දෙය්‍යඤ්චාති විග්ගහො, අත්තනා ගහිතවත්ථුං වා තදග්ගනකං වා හණ්ඩං දාතබ්බන්ති අත්ථො.

115. මච්ඡෙති මතමච්ඡෙ. සෙසෙති නමතමච්ඡෙ.

116. අමතෙසු ගහිතෙසුති පකරණතො ලබ්භති, නිමිත්තත්ථෙ වෙතං භූමිමං. අනාපත්තිං වදන්තිති අදින්නාදානාපත්තියා අනාපත්තිං වදන්ති, මාරණජ්ජත්තියා පාවිත්තියං හොතෙව. අයඤ්ච විනිවිජයො අරක්ඛිතඅගොපිතෙසු අස්සාමිකතළාකාදීසු වෙදිතබ්බො.

උදකට්ඨකථාවණ්ණනා.

117. නාවන්ති එත්ථ “නාවා නාම යාය තරතී”ති (පාරා. 99) වචනතො ජලතාරණාරහං අන්තමසො එකම්පි වහන්තං රජනදොණ්චෙණුකලාපාදිකං වෙදිතබ්බං. නාවට්ඨං නාම හණ්ඩං යං කිඤ්චි ඉන්ද්‍රියබද්ධං වා අනින්ද්‍රියබද්ධං වා. “ථෙතෙත්වා ගණ්ඨස්සාමි”ති ඉමිනා

“ථෙය්‍යවිත්තස්සා”ති ඉමමත්ථං විඤ්ඤාපෙනි. පාදුද්ධාරෙති දුතියපරියෙසනාදිඅත්ථං ගච්ඡන්තස්ස පදෙ පදෙ. දොසාති දුක්කටාපත්තියො. වුත්තාති “නාවට්ඨං භණ්ඩං අවහරිස්සාමි”ති ථෙය්‍යවිත්තො දුතියං වා පරියෙසති ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 99) පදභාජනියං භගවතා වුත්තා, ඉමිනා පුබ්බපයොගසහපයොගදුක්කටාති, එත්ථාපනෙ පුල්ලව්වයං, යානාවාවනෙ පාරාජිකඤ්ච උපලක්ඛණවසෙන දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං.

118. වණ්ඩසොතෙති වෙගෙන ගච්ඡන්තෙ උදකජ්ජවාහෙ, “වණ්ඩසොතෙ”ති ඉමිනා බන්ධනං විනා සභාවෙන අට්ඨිතභාවස්ස සුවනතො “බන්ධනමෙව යාන”න්ති වුත්තට්ඨානපරිච්ඡෙදස්ස කාරණං දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං. යස්මා වණ්ඩසොතෙ බද්ධා, තස්මා බන්ධනමෙකමෙව යානං මතන්ති වුත්තං හොති. තස්මිත්ති බන්ධනෙ. ධීරා විනයධරා.

119-120. “නිව්වලෙ උදකෙ නාව-මබන්ධනමවට්ඨික”න්ති ඉමිනා ඡධා යානපරිච්ඡෙදස්ස ලබ්භමානත්තෙ කාරණං දස්සෙති. නාවං කඩ්ඪතො තස්ස පාරාජිකන්ති සම්බන්ධො. පුනපි කිං කරොන්තොති ආහ “එකෙනන්තෙන සම්පුට්ඨ”න්තිආදි. තං නාවං අතික්කාමයතොති සම්බන්ධො. එත්ථාපි “කඩ්ඪිතවතො අතික්කමිතවතො”ති භූතවසෙන අත්ථො යොජෙතබ්බො. යමෙත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

121. එවං චතුපස්සාකඩ්ඪස්ස විනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි උද්ධං, අධො ව උක්ඛිපනඔසිදාපනෙසු විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “තථා”තිආදි. තථාති “තස්ස පාරාජික”න්ති ආකඩ්ඪති. කස්මිං කාලෙති ආහ “උද්ධං කෙසග්ගමත්තමිපි”තිආදි. අධොනාවාතලන්ති නාවාතලස්ස අධො අධොනාවාතලං, තස්මිං උද්ධං කෙසග්ගමත්තමිපි උදකමිහා විමොචිතෙති ඉමිනා සම්බන්ධො. තෙන පුට්ඨං කෙසග්ගමත්තමිපි මුඛවට්ටියා විමොචිතෙති යොජනා. තෙනාති අධොනාවාතලෙන පුට්ඨෙ උදකෙ මුඛවට්ටියා කරණභූතාය කෙසග්ගමත්තමිපි විමොචිතෙති ගහෙතබ්බං.

122. තීරෙ බන්ධිත්වා පන නිව්වලෙ ජලෙ යපිතා යා නාවා, තස්සා නාවාය යානං බන්ධනඤ්ච ධීතොකාසො වාති ද්විධා මතන්ති යොජනා.

123. පුබ්බං පයමං බන්ධනස්ස විමොචනෙ පුල්ලව්වයං හොතිති යොජනා. කෙනවුපායෙනාති “පුරතො පච්ඡතො වාපි”තිආදික්කමෙන යථාවුත්තොපායජක්කෙසු යෙන කෙනවි උපායෙනාති අත්ථො. යානා වාවෙති නාවං.

124. පයමං යානා වාවෙත්ථාති “පුරතො පච්ඡතො වා”තිආදිනා යථාවුත්තෙසු ඡසු ආකාරෙසු අඤ්ඤතරෙන ආකාරෙන නාවං

යපිතට්ඨානතො පට්ඨං වාචෙත්වා. එසෙව ව නයොති නාවාය පට්ඨං ධීතට්ඨානතො වාචනෙ ථුල්ලච්චයං, පච්ඡා ඛන්ධනමොචනෙ පාරාජිකන්ති එසෙව නයො නෙතබ්බොති අත්ථො. එත්ථ ව “තීරෙ ඛන්ධිත්වා නිව්චලෙ උදකෙ යපිතනාවාය ඛන්ධනඤ්ච ධීතොකාසො වාති ද්වෙ යානානි, තං පට්ඨං ඛන්ධනා මොචෙති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා ඡන්තං ආකාරානං අඤ්ඤතරෙන යානා වාචෙති, පාරාජිකං. පට්ඨං යානා වාචෙත්වා පච්ඡා ඛන්ධනමොචනෙපි එසෙව නයො”ති (පාරා. 99) අට්ඨකථායං චුත්තවිනිවිඡයො සඬග්ගිතො. ආමසනඵන්දාපනෙසු දුක්ඛට්ඨුල්ලච්චයානි හෙට්ඨා කුම්භියං චුත්තනායෙනෙව ඤාතුං සක්කුණෙය්‍යත්තා න චුත්තානීති වෙදිතබ්බං. එවමුපරිපි.

125. උස්සාරෙත්වාති උදකතො ථුල්ලං ආරොපෙත්වා. නිකුජ්ජිත්වාති අධොමුඛං කත්වා. ථුල්ලෙ යපිතාය නාවාය මුඛවට්ඨියා ථුට්ඨොකාසො එව යානන්ති යොජනා. භීති විසෙසො, තෙන ජලට්ඨතො ථුල්ලට්ඨාය නාවාය චුත්තං විසෙසං ජොතෙති.

126. එත්ථ අධො ඔසිදාපනස්ස අලබ්භමානතාය තං විනා ඉතරෙසං පඤ්චන්තං ආකාරානං වසෙන යානාවාචනං දස්සෙතුමාහ “ඤ්ඤෙය්‍යා”තිආදි. යතො කුතොචිති තිරියං වතස්සන්තං, උපරිදිසාය ව වසෙන යං කිඤ්චි දිසාහිමුඛං කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කමෙත්තො.

127. උක්කුජ්ජිතායපිති උද්ධංමුඛං යපිතායපි. සට්ඨානන්ති දාරුඛණ්ඩානං. “තථා”ති ඉමිනා “ඤ්ඤෙය්‍යා යානපරිච්ඡෙදො”තිආදිනා චුත්තනායං අතිදිසති. සො පන උක්කුජ්ජිත්වා භූමියං යපිතනාවාය යුජ්ජති. සට්ඨානං උපරි යපිතාය පන නාගදන්තෙසු යපිතකුන්තෙ චුත්තවිනිවිඡයො යුජ්ජති.

128. “ථෙය්‍යා”ති ඉදං “පාපෙත්තස්සා”ති විසෙසනං. තිත්ථෙති තිත්ථාසන්තජලෙ. අරිත්තෙනානි කෙනිපාතෙන. ථීයෙනානි පාජනථුල්ලකෙන. පාපෙත්තස්සානි පෙසෙත්තස්ස. “තං පාපෙති”තිපි පාඨො දිස්සති, තං නාවං යො පාපෙති, තස්ස පරාජයොති අත්ථො.

129-30. ඡත්තන්ති ආතපවාරණං. පණාමෙත්වාති යථා වාතං ගණ්භානි, තථා පණාමෙත්වා. උස්සාපෙත්වාච වීචරන්ති වීචරං උද්ධං උච්චාරෙත්වා වා. ගාථාඡන්දවසෙන ‘ව’ඉති රස්සත්තං. ලඬකාරසදිසන්ති පසාරිතපට්ඨකං. සමීරණන්ති මාලුතං. න දොසො තස්ස විජ්ජති ඉදං වාතස්ස අවිජ්ජමානක්ඛණෙ එවං කරොතො පච්ඡා ආගතෙන වාතෙන නීතනාවාය වසෙන චුත්තං. වායමානෙ පන වාතෙ එවං කරොත්තස්ස ආපත්තියෙවාති දට්ඨබ්බං.

131-2. සයමෙව උපාගතන්ති සම්බන්ධො. ගාමසමීපෙ තිත්ථං ගාමකිත්ථං. තන්ති නාවං. යානාති ඡත්තෙන වා වීවරෙන වා ගහිතවාතෙන ගන්ත්වා ගාමකිත්ථෙ යීතට්ඨානා. අවාලෙන්තොති එන්දාපනම්පි අකරොන්තො, ඉමිනා පුල්ලච්චයස්සාපි අභාවං දස්සෙති. “අවාචෙන්තො”තිපි පායො, යීතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි අනපනෙන්තොති අත්ථො, ඉමිනා පාරාජිකාභාවං දස්සෙති. කිණිත්වාති මූලෙන වික්කිණිත්වා. සයමෙව ච ගච්ඡන්තින්ති එත්ථ ච-කාරො වත්තබ්බන්තරසමුච්චයෙ. තථා පණාමිතඡත්තෙන වා උස්සාපිතවීවරෙන වා ගහිතවාතෙන අත්තනා ගච්ඡන්තිං. යානා වාචෙතීති අත්තනා ඉච්ඡිතදිසාහිමුඛං කත්වා පාජනවසෙන ගමනට්ඨානා වාචෙති.

නාවට්ඨකථාවණ්ණනා.

133-4. යන්ති එතෙනාති යානං. රමයතීති රථො. වහති, වුය්හති, වහන්ති එතෙනාති වා වය්හං. “උපරි මණ්ඩපසදිසං පදරච්ඡන්තං, සබ්බපාලිගුණධීමං වා ඡාදෙත්වා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) අට්ඨකථායං චුත්තනයෙන කතං සකටං වය්හං නාම. සන්දමානිකාති “උභොසු පස්සෙසු සුවණ්ණරජතාදිමයා ගොපානසීයො දත්වා ගරුළපක්ඛකනයෙන කතා සන්දමානිකා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) අට්ඨකථායං චුත්තනයෙන කතයානවිසෙසො. යානා වාවනයොගස්මීන්ති යානා වාවනප්පයොගෙ.

135-6. දසට්ඨානාවාවනවසෙන පාරාජිකං වදන්තෙහි පටිමං යානහෙදස්ස ඤාතබ්බන්තා තං දස්සෙත්වා ආපත්තිහෙදං දස්සතුමාහ “යානස්ස දුකයුත්තස්සා”තිආදි. දුකයුත්තස්සාති දුකං ගොයුගං යුත්තස්ස යස්සාති, යුත්තෙ යස්මීන්ති වා විග්ගහො. දස යානානීති ද්විත්තං ගොණානං අට්ඨ පාදා, ද්වෙ ච චක්කානීති එතෙසං දසන්තං පතිට්ඨිතට්ඨානානං වසෙන දස යානාති වදෙය්සාති අත්ථො. එතෙනෙව නයෙන චතුයුත්තාදියානෙ අට්ඨාරසාති යානහෙදස්ස නයො දස්සිතො හොති. යානං පාජයතොති සකටාදියානං පෙසයතො. “ධුරෙති යුගාසන්තෙ”ති අට්ඨකථාය ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. රථීසාය යුගෙන සද්ධිං බන්ධනට්ඨානාසන්තෙති චුත්තං හොති. “ධුර”න්ති ච යුගස්සෙව නාමං. “ධුරං ඡඩ්ඛෙත්වා, ධුරං ආරොපෙත්වා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) අට්ඨකථාවචනතො තංසභවරියාය සම්බන්ධනට්ඨානම්පි ධුරං නාම. ඉධ පන ගඬිගා-සද්දො විය ගඬිගාසමීපෙ ධුරසමීපෙ පාජකස්ස නිසජ්ජාරහට්ඨානෙ ධුරස්ස වත්තමානතා ලබ්භති.

ගොණානං පාදුද්ධාරෙ තස්ස පුල්ලච්චයං විනිද්දිසෙති යොජනා. ඉදඤ්ච ගොණානං අවිලොමකාලං සන්ධාය චුත්තං. විලොමකාලෙ සම්භවන්තං විසෙසං ජොතෙතුං “පුල්ලච්චයං තු” ඉච්චත්තු තු-සද්දෙන අට්ඨකථායං “සවෙ පන ගොණා ‘නායං අම්භාකං සාමිකො’ති ඤත්වා ධුරං ඡඩ්ඛෙත්වා ආකඩ්ඪන්තා තිට්ඨන්ති වා එන්දන්ති වා, රක්ඛති තාව. ගොණෙ පුන උජුකං

පටිපාදෙත්වා ධුරං ආරොපෙත්වා දළ්භං යොජෙත්වා පාවනෙන විජ්ඣිත්වා පාඨෙත්තස්ස චුත්තනයෙනෙව තෙසං පාදුද්ධාරෙන පුල්ලව්වය”න්ති චුත්තවිසෙසො සඬගහිතොති දට්ඨබ්බො. වක්කානං හීති එත්ථ අධිකෙන හි-සද්දෙන “සවෙපි සකද්දමෙ මග්ගෙ එකං වක්කං කද්දමෙ ලග්ගං හොති, දුතියං වක්කං ගොණා පරිවත්තෙන්තා පවත්තෙන්ති, එකස්ස පන ධීතත්තා න තාව අවහාරො හොති. ගොණෙ පන පුන උජුකං පටිපාදෙත්වා පාඨෙත්තස්ස ධීතවක්කෙ කෙසග්ගමත්තං පුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජික”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) අට්ඨකථායං චුත්තවිසෙසො දස්සිතො හොතීති දට්ඨබ්බං.

137-9. එත්තාවතා යුත්තයානවිනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදාති අයුත්තයානවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “අයුත්තකස්සා”තිආදි. ධුරෙන උපත්ථම්භනියං ධීතස්ස තස්ස අයුත්තකස්සාපි ච යානකස්ස උපත්ථම්භනිවක්කකානං වසෙන තිණෙව යානාති හවන්තීති යොජනා. තත්ථ අයුත්තකස්සාති ගොණෙහි අයුත්තකස්ස. ධුරෙනාති යථාචුත්තනයෙන ධුරයුත්තට්ඨානසමීපදෙසෙන, සකට්ඨිසෙනාති චුත්තං හොති. උපත්ථම්භනියන්ති සකට්ඨිසොපත්ථම්භනියා උපරි ධීතස්ස. උපත්ථම්භයති ධුරන්ති උපත්ථම්භතී. සකට්ඨස්ස පච්ඡිමභාගොපත්ථම්භනත්ථං දීයමානං දණ්ඩද්වයං පච්ඡිමොපත්ථම්භනී නාම, පුරිමභාගස්ස දීයමානස්ස උපත්ථම්භනී පුරිමොපත්ථම්භනී නාමාති අයමුපත්ථම්භනීනං විසෙසො. ඉධ පුරිමොපත්ථම්භනී අධිජපෙතා. “උපත්ථම්භනිවක්කකානං වසෙන තිණෙව යානාතී”ති ඉදං හෙට්ඨා අකප්පකතාය උපත්ථම්භනියා වසෙන චුත්තං, කප්පකතාය පන වසෙන “වත්තාරී”ති වත්තබ්බං.

“තථා”ති ඉමිනා “යානාති තිණෙවා”ති ආකඩ්ඪති, දාරුචක්කද්වයවසෙන තිණි යානාතීති අත්ථො. “දාරුන”න්ති ඉමිනා බහුවචනානිද්දෙසෙන රාසිකතදාරුනං දාරුකස්ස එකස්සාපි ඵලකස්සාපි ගහණං වෙදිතබ්බං. “භූමියමිපි ධුරෙනෙව, තථෙව යපිතස්ස වා”ති ඉමිනා තිණියෙව යානාතීති අතිදිසති. එත්ථ ධුරවක්කානං පතිට්ඨිතොකාසවසෙන තිණි යානාති. එත්ථ ච උපරිට්ඨපිතස්ස වාති ව-කාරං “භූමියං යපිතස්සා”ති එත්ථාපි යොජෙත්වා සමුච්චයං කාතුං සක්කාති. තත්ථ අධිකවචනෙන ව-කාරෙන අට්ඨකථායං “යං පන අයුත්තකං ධුරෙ එකාය, පච්ඡතො ච ද්විති උපත්ථම්භනීහි උපත්ථම්භෙත්වා යපිතං, තස්ස තිණිණං උපත්ථම්භනීනං, වක්කානඤ්ච වසෙන පඤ්ච යානාති. සවෙ ධුරෙ උපත්ථම්භනී හෙට්ඨාභාගෙ කප්පකතා හොති, ඡ යානාතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) චුත්තවිනිවිජයං සඬගණ්හාති.

පුරතො පච්ඡතො වාපීති එත්ථ “කඩ්ඪිත්වා”ති පාඨසෙසො. අපි-සද්දෙන “උක්ඛිපිත්වාපි”ති අචුත්තං සමුච්චිතොති. යො පන පුරතො කඩ්ඪිත්වා යානා වාවෙති, යො වා පන පච්ඡතො කඩ්ඪිත්වා යානා වාවෙති,

යො වා පන උක්ඛිපිත්වා යානා වාවෙතීති යොජනා. තිණ්ණන්ති ඉමෙ තයො ගහිතා, “තෙස”න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති, තෙසං තිණ්ණං පුග්ගලානන්ති වුත්තං හොති. කදා කිං හොතීති ආහ “ථුල්ලව්වයං තු...පෙ.... පරාජයො”ති. “යානා වාවෙ”ති ඉදං “ථුල්ලව්වය”න්ති ඉමිනාපි සම්බන්ධතියං. තු-සද්දස්ස විසෙසජොතනත්ථං උපාත්තත්තා සාවසෙසට්ඨානාවාවනෙ එන්ද්‍යපනථුල්ලව්වයං, නිරවසෙසට්ඨානාවාවනෙ පන කතෙ යානාවාවනපාරාජිකා වුත්තා හොතීති දට්ඨබ්බං.

140. අක්ඛානං සීසකෙහීති අක්ඛස්ස උභයකොට්ඨි. “ජාත්‍යාඛ්‍යායමෙකස්මිං බහුවචනමඤ්ඤතරාය”මිති වචනතො එකස්මිං අත්ථෙ බහුවචනං යුජ්ජති. “ධීතස්සා”ති එතස්ස විසෙසනස්ස “යානස්සා”ති විසෙසිතබ්බං සාමත්ථියා ලබ්භති. “යානානි ද්වෙ”ති වුත්තත්තා යථා සකට්ඨුරං භූමිං න ඵුසති, එවං උච්චතරෙසු ද්වීසු තුලාදිදාරුසු ද්වෙ අක්ඛස්සෙ ආරොපෙත්වා යපිතං යානමෙව ගය්හති.

141. කඩ්ඪන්තොති ද්වින්තං අක්ඛස්සානං ආධාරභූතෙසු දාරුසු සංසිත්වා ඉතො විතො ව කඩ්ඪන්තො. උක්ඛිපන්තොති උජුං ධීතට්ඨානතො උච්චාරෙන්තො. ථුට්ඨොකාසව්වයෙනි ථුට්ඨොකාසතො කෙසග්ගමත්තාතික්කමෙ. අඤ්ඤස්සාති යථාවුත්තජ්ජකාරතො ඉතරස්ස. යස්ස කස්සවි රථාදිකස්ස යානස්ස.

142. අක්ඛුද්ධිනන්ති චතුත්තං අක්ඛරුද්ධනකආණිනං. අක්ඛස්ස උභයකොට්ඨි වක්කාවුණනට්ඨානතො අත්තො ද්වීසු සකට්ඨාහාසු අක්ඛරුද්ධනත්ථාය ද්වෙ අභිගුලියො විය ආකොට්ඨා චතස්සො ආණියො අක්ඛුද්ධි නාම. ධුරස්සාති ධුරබන්ධනට්ඨානාසන්නස්ස රථසීසග්ගස්ස. තං යානං. වා-සද්දෙන පස්සෙ වා ගහෙත්වා කඩ්ඪන්තො, මජ්ඣෙකෙ වා ගහෙත්වා උක්ඛිපෙන්තොති කිරියන්තරං විකප්පෙති. ගහෙත්වාති එත්ථ “කඩ්ඪන්තො”ති පාට්ඨසෙසො. යානා වාවෙතීති උද්ධිසු ගහෙත්වා කඩ්ඪන්තො අත්තතො දිසාය උද්ධිඅත්තෙන ථුට්ඨට්ඨානං ඉතරෙන උද්ධිපරියන්තෙන කෙසග්ගමත්තමිපි අතික්කාමෙති.

“උද්ධිසු වා”ති සාසඬ්ඨකවචනෙන අනුද්ධිකයානස්සාපි විජ්ජමානත්තං සුවිතං හොති. අට්ඨකථායං “අථ උද්ධිබාණුකා න හොන්ති, සමමෙව බාහං කත්වා මජ්ඣෙකෙ විජ්ඣිත්වා අක්ඛස්සානි පවෙසිතානි හොන්ති, තං හෙට්ඨිමතලස්ස සමන්තා සබ්බං පථවිං ඵුසිත්වා තිට්ඨති, තත්ථ චතුසු දිසාසු, උද්ධඤ්ච ථුට්ඨට්ඨානාතික්කමවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) වුත්තවිනිවිජයඤ්ච බ්‍යතිරෙකවසෙන සඬ්ඨගණ්හාති.

143. නාහියාති නාහිමුඛෙන. එකමෙව සියා යානන්ති එකං නාහියා ථුට්ඨට්ඨානමෙව යානං භවතීති අත්ථො. “එකමස්ස සියා යාන”න්ති පොත්ථකෙසු දිස්සති, තතො පුරිමපායොව සුන්දරතරො. පරිච්ඡේදොපිති

එත්ථ පි-සද්දො විසෙසත්ථජොතකො, පරිච්ඡෙදො පනාති අත්ථො. පඤ්චධාති නාහියා චතුපස්සපරියන්තං, උද්ධඤ්ච පඤ්චධා, යානාවාචනාකාරො හොතීති අත්ථො.

144. යානාති ද්වෙති නෙමියා, නාහියා ච පුට්ඨට්ඨානවසෙන ද්වෙ යානාති. අස්සාති චක්කස්ස. තෙසං ද්වින්තං යානානං. භික්තිආදිං අපස්සාය යපිතචක්කස්සාපි හි අට්ඨකථායං වුත්තො අයම්පි විනිවිජයො වුත්තො, යොපි ඉමිනා ච පායෙන දස්සිතො හොති.

145. අනාරක්ඛන්ති සාමිකෙන අසංවිහිතාරක්ඛං. අධොදෙත්වාති ගොණො අපෙසෙත්වා. චට්ටති, පාරාජිකං න හොතීති අධිප්පායො. සාමිකෙ ආහරාපෙන්නෙ පන භණ්ඩදෙය්‍යං හොති.

යානට්ඨකථාවණ්ණනා.

146. භාරට්ඨකථාය සීසක්ඛන්ධකටොලම්බවසාති එවංනාමකානං සරීරාවයවානං වසෙන භාරො චතුබ්බිධො හොති. තත්ථ සීසභාරාදීසු අසම්මොහත්ථං සීසාදීනං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො — සීසස්ස තාව පුරිමගලෙ ගලවාටකො පිට්ඨිගලෙ කෙසඤ්චි කෙසන්තෙ ආචට්ටො හොති, ගලස්සෙව උභොසු පස්සෙසු කෙසඤ්චි කෙසාවට්ටා ඔරුය්හ ජායන්ති, යෙ “කණ්ණචුළිකා”ති වුච්චන්ති, තෙසං අධොභාගො වාති අයං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො, තතො උපරි සීසං, එත්ථන්තරෙ ධීතභාරො සීසභාරො නාම.

උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචුළිකාහි පට්ඨාය හෙට්ඨා, කප්පරෙහි පට්ඨාය උපරි, පිට්ඨිගලාවට්ටතො ච ගලවාටකතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා, පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවට්ටතො ච උරපරිච්ඡෙදමජ්ඣෙකෙ හදයආවාටතො ච පට්ඨාය උපරි ඛන්ධො, එත්ථන්තරෙ ධීතභාරො ඛන්ධභාරො නාම.

පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවට්ටතො, පන හදයආවාටතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා යාව පාදනඛසිඛා, අයං කට්පරිච්ඡෙදො, එත්ථන්තරෙ සමන්තතො සරීරෙ ධීතභාරො කට්භාරො නාම.

කප්පරතො පට්ඨාය පන හෙට්ඨා යාව භත්ථනඛසිඛා, අයං ඔලම්බකපරිච්ඡෙදො, එත්ථන්තරෙ ධීතභාරො ඔලම්බකො නාම.

හරතීති භාරො, හරති එතෙන, එතස්මිත්ති වා භාරො, ඉති යථාවුත්තසීසාදයො අවයවා වුච්චන්ති. භාරෙ තිට්ඨතීති භාරට්ඨං. ඉති සීසාදීසු ධීතං භණ්ඩං වුච්චති. “භාරොයෙව භාරට්ඨ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.101) අට්ඨකථාවචනතො හරියතීති භාරො, කම්මති සිද්ධෙන භාර-සද්දෙන භණ්ඩමෙව වුච්චති.

147. සිරස්මිංයෙවාති යථාපරිච්ඡින්නෙන සිරසි එව. සාරෙතීති අනුක්ඛිපන්නො ඉතො විතො ව සාරෙති. පුල්ලව්වයං සියාති එන්දාපනපුල්ලව්වයං භවෙය්‍යා.

148. බන්ධන්ති යථාපරිච්ඡින්නමෙව බන්ධං. ඔරොපිතෙති ඔහාරිතෙ. සීසතොති එත්ථ “උද්ධ”න්ති පාඨසෙසො, යථාපරිච්ඡින්නසීසතො උපරීති අත්ථො. කෙසග්ගමත්තම්පීති කෙසග්ගමත්තං දුරං කත්වා. පි-සද්දො පගෙව තතො අධිකන්ති දීපෙති. මොචෙන්නොපීති කෙසග්ගෙන අචුසන්තං අපනෙන්නො. එත්ථාපි පි-සද්දෙන න කෙවලං බන්ධං ඔරොපෙන්තස්සෙව පාරාජිකං, අපිව බො මොචෙන්නොපි පරාජිතොති හෙට්ඨා වුත්තමපෙක්ඛති. පසිබ්බකාදියමකභාරං පන සීසෙ ව පිට්ඨියඤ්චාති ද්විසු යානෙසු යීතත්තා ද්විහි යානෙහි අපනයනෙන පාරාජිකං හොති, තඤ්ච “සීසතො මොචෙන්නො”ති ඉමිනාව එකදෙසවසෙන සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

149-50. එවං සීසභාරෙ විනිවිජයං දස්සෙත්වා තදනන්තරං උද්දෙසක්කමෙසු බන්ධභාරාදිසු විනිවිජයෙ දස්සෙතබ්බෙපි අවසානෙ වුත්තමලම්බකභාරෙ විනිවිජයං දස්සෙත්වා ආද්‍යන්තභාරානං වුත්තනසානුසාරෙන සෙසෙසුපි විනිවිජයං අතිදිසිතුමාහ “භාර”න්තිආදි. සුද්ධමානසොති පාතරාසාදිකාරණෙන අට්ඨෙය්‍යවිත්තො, හත්ථගතභාරං ට්ඨෙය්‍යවිත්තෙන භූමියං යපනනිස්සජ්ජනාදිං කරොන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකන්ති ඉදමෙතෙන උපලක්ඛිතන්ති දට්ඨබ්බං.

එත්ථ වුත්තනයෙනෙවාති සීසභාරමලම්බකභාරෙසු වුත්තානුසාරෙන. සෙසෙසුපි භාරෙසුති බන්ධභාරාදිකෙසුපි. මතිසාරෙන සාරමතිනා. වෙදිතබ්බො විනිවිජයොති යථාපරිච්ඡින්නෙසු යානෙසු යීතං පාදග්ගනකං යං කිඤ්චි වත්ථුං ට්ඨෙය්‍යවිත්තෙන “ගණ්හිස්සාමී”ති ආමසන්තස්ස දුක්කටං, යානා අවාචෙත්වා එන්දාපෙන්තස්ස පුල්ලව්වයං, යථාපරිච්ඡින්නට්ඨානාතික්කමනවසෙන වා උද්ධංඋක්ඛිපනවසෙන වා යානා වාචෙත්තස්ස පාරාජිකං හොතීති අයං විනිවිජයො වෙදිතබ්බොති අත්ථො.

භාරට්ඨකථාවණ්ණනා.

151-3. ඉදානි ආරාමට්ඨවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “දුක්කට”න්තිආදි. ආරාමන්ති වම්පකාදිපුප්ඵාරාමඤ්ච අම්බාදිඵලාරාමඤ්චාති ද්විසු ආරාමෙසු යං කඤ්චි ආරාමං. ආරමන්ති එත්ථ පුප්ඵාදිකාමිතොති විග්ගහො, තං ආරාමං, අභි-සද්දෙයොගෙ උපයොගවචනං. අභියුඤ්ජතොති පරායත්තභාවං ජානන්තො “මම සන්තක”න්ති අට්ඨං කත්වා ගණ්හිතුං ට්ඨෙය්‍යවිත්තෙන සභායාදිභාවත්ථං දුතියකපරියෙසනාදිවසෙන අභියුඤ්ජන්තස්ස දුක්කටං මුනිනා වුත්තන්ති ඉමිනා සම්බන්ධනීයං, අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගත්තා සහපයොගගණනාය දුක්කටන්ති හගවතා වුත්තන්ති අත්ථො. ධම්මං

වරන්තොති අට්ඨං කරොන්තො. පරං සාමිකං පරාජෙති චෙ, සයං සාසනතො පරාජිතොති යොජනා.

තස්සාති භණ්ඩසාමිතො. විමතිං ජනයන්තස්සාති “ඉමිනා සහ අට්ඨං කර්වා මම සන්තකං ලභිස්සාමි වා, න වා”ති සංසයං උප්පාදෙන්තස්ස චොරස්ස. යොපි ධම්මං වරන්තො සයං පරජ්ජති, තස්ස ච පුල්ලව්වයන්ති යොජනා.

සාමිතො ධුරනික්ඛෙපෙති “අයං ථද්ධො කර්ඛලො ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්තරායමිපි මෙ කරෙය්‍ය, අලං දානි මය්‍යං ඉමිනා ආරාමෙනා”ති සාමිතො ධුරනික්ඛෙපෙ සති, අත්තතො “න දස්සාමි”ති ධුරනික්ඛෙපෙ වාති යොජනා. එවං උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. තස්සාති අභියුක්ඛ්‍යන්තස්ස. සබ්බෙසං කුටසක්ඛිනක්ඛ්‍යාති ව-කාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති චෙදිතබ්බො. චොරස්ස අස්සාමිකභාවං ඤාත්වාපි තදායත්තකරණත්ථං යං කිඤ්චි වදන්තා කුටසක්ඛිනො, තෙසං සබ්බෙසමිපි භික්ඛූනං පාරාජිකං භොතීති අත්ථො.

ආරාමට්ඨකථාවණ්ණනා.

154. විහාරට්ඨකථායං විහාරන්ති උපලක්ඛණත්තා “පරිවෙණං වා, ආවාසං වා”ති ච ගහෙතබ්බං. සඬ්ඝිකන්ති වාතුද්දිසං සඬ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛූනං දින්නත්තා සඬ්ඝසන්තකං. කඤ්චිති බුද්දකං, මහන්තං වාති අත්ථො. අවිජින්දිත්වාන ගණ්හිතුං අභියුක්ඛ්‍යන්තස්ස පාරාජිකා න සිජ්ඣාතීතිපි පාඨසෙසයොජනා. හෙතුං දස්සෙති “සබ්බෙසං ධුරනික්ඛෙපාභාවතො”ති, සබ්බස්සෙව වාතුද්දිසිකසඬ්ඝස්ස ධුරනික්ඛෙපස්ස අසම්භවතොති අත්ථො. “විහාර”න්ති එත්තකමෙව අවත්වා “සඬ්ඝික”න්ති විසෙසනෙන දිසභාණකාදිහෙදස්ස ගණස්ස, එකපුග්ගලස්ස වා දින්නවිහාරාදිං අවිජින්දිත්වා ගණ්හන්තෙ ධුරනික්ඛෙපසම්භවා පාරාජිකන්ති චුත්තං භොති. එත්ථ විනිවිජයො ආරාමෙ විය චෙදිතබ්බො. ඉමෙසු තත්ත්වයන්තො විනිවිජයො භූමට්ඨප්පලට්ඨආකාසට්ඨවෙහාසට්ඨෙසු චුත්තනයෙන ඤාතුං සක්කාති න චුත්තොති චෙදිතබ්බො.

විහාරට්ඨකථාවණ්ණනා.

155-6. බෙත්තට්ඨෙ සිසානීති වල්ලියො. නිදම්පිත්වානාති යථා ධඤ්ඤමත්තං හත්ථගතං භොති, තථා කර්වා. අසිතෙනාති දාත්තෙන. ලාගිත්වාති දාගිත්වා. සබ්බකිරියාපදෙසු “සාලිආදීනං සිසානී”ති සම්බන්ධතීයං. සාලිආදීනං සිසානි නිදම්පිත්වා ගණ්හතො යස්මිං බිජෙ ගහිතෙ වත්ථු පුරති, තස්මිං බන්ධනා මොචිතෙ තස්ස පාරාජිකං භවෙති යොජනා. අසිතෙන ලාගිත්වා ගණ්හතො යස්මිං සිසෙ ගහිතෙ...පෙ....

හවෙ, කරෙන ඡන්දිත්වා ගණ්හතො යස්සං මුට්ඨියං ගහිතායං...පෙ....
හවෙති යොජනා. බීජෙති විහාදිඵලෙ. වත්ථු පුරතීති පාදග්ගනකං හොතීති.
මුට්ඨියන්ති සිසමුට්ඨියං, බීජමුට්ඨියං වා. ඛන්ධනා මොචිතෙති
ඛන්ධනට්ඨානතො මොචිතෙ.

157. දණ්ඨො වාති වත්ථුපුරකවිහිදණ්ඨො වා. අච්ඡින්නො රක්ඛතීති
සම්බන්ධො. තවො වාති තස්ස දණ්ඨස්ස ඵකපස්සෙ ඡල්ලි වා අච්ඡින්නො
රක්ඛතිච්චෙව සම්බන්ධො. වා-ග්ගහණෙන ඉධාචුත්තං අට්ඨකථාගතං
(පාරා. අට්ඨ. 1.104) “වාකො”ති ඉදං සඬගණ්හාති. වාකො නාම දණ්ඨෙ
වා තවෙ වා බාහිරං. ඉධාපි තවො වා අච්ඡින්නො රක්ඛතීති යොජනා.
විහිතාළම්පි වාති ගහිතධක්ඛණ්ඩාලිසීසෙන පතිට්ඨිතං විහික්ඛුද්ධාදිගච්ඡානං
නාළං, තවගබ්භොති චුත්තං හොති. දීඝන්ති දීඝං වෙ හොති.
“අනික්ඛන්තොවා”ති ඉමිනා “දණ්ඨො”ති සම්බන්ධො. “තතො”ති
පාඨසෙසො. තතො දීඝවිහිතාළතො සබ්භවිහිසිසදණ්ඨො සබ්බසො
ඡින්නො ඡින්නකොටියා කෙසග්ගමත්තම්පි බහි අනික්ඛන්තොති අත්ථො.
රක්ඛතීති තං භික්ඛුං දුක්කට්ඨල්ලච්චයපාරාජිකවත්ථුනං අනුරූපාපත්තිතො
පාලෙති. මුත්තො වෙ, න රක්ඛතීති අත්ථො.

චුත්තඤ්ඤවෙතං අට්ඨකථායං “විහිතාළං දීඝම්පි හොති, යාව
අන්තොනාළතො විහිසිසදණ්ඨකො න නික්ඛමති, තාව රක්ඛති.
කෙසග්ගමත්තම්පි නාළතො දණ්ඨකස්ස හෙට්ඨිමතලෙ නික්ඛන්තමත්තෙ
හණ්ඩග්ගවසෙන කාරොතබ්බො”ති (පාරා. 1.104). තථා ඉමිනාව
විනිවිජයෙන අට්ඨකථායං “ලාගිතබ්බවත්ථුපුරකවිහිසිසමුට්ඨියා මූලෙ
ඡින්නෙපි සීසෙසු අච්ඡින්නවිහිසිසග්ගෙහි සද්ධිං ජට්ඨන්වා ඨිතෙසු රක්ඛති,
ජට්ඨං විජට්ඨන්වා වියොජිතෙසු යථාචුත්තපාරාජිකාදිආපත්තියො හොන්ති”ති
ඵවමාදිකො විනිවිජයො ඵ සූචිතොති ගහෙතබ්බො.

158. මද්දිත්වාති විහිසිසාති මද්දිත්වා. පජ්චොට්ඨන්වාති භුසාදීති
ඔචුනිත්වා. ඉතො සාරං ගණ්හිස්සාමීති පරිකප්පෙතීති යොජනා. ඉතොති
විහිසිසතො. සාරං ගණ්හිස්සාමීති සාරභාගං ආදිසිස්සාමි. සවෙ පරිකප්පෙතීති
යොජනා. රක්ඛතීති වත්ථුපහොනකප්පමාණං දාත්තෙන ලාගිත්වා වා
හත්ථොන ඡන්දිත්වා වා යානා වාවෙත්වා ගහිතම්පි යාව පරිකප්පො න
නිට්ඨාති, තාව ආපත්තිතො රක්ඛතීති අත්ථො.

159. මද්දනෙපිති විහිසිසමද්දනෙපි. උද්ධරණෙපිති පලාලාපනයනෙපි.
පජ්චොට්ඨනෙපිති භුසාදිකවචරාපනයනෙපි. දොසො නත්ථීති අග්ගවසෙන
පාරාජිකාදිආපත්තියො න භවන්ති, සහපයොගදුක්කට්ඨං පන හොතෙව.
අත්තතො...පෙ.... පරාජයොති අත්තතො පඨමං පරිකප්පිතාකාරොන
සබ්බං කත්වා සාරභාගං ගණ්හිතුං අත්තතො භාජනෙ පක්ඛිත්තමත්තෙ
යථාචුත්තපාරාජිකාදියො හොන්තීති අත්ථො.

160. එත්තාවතා “බෙත්තට්ඨං නාම භණ්ඩං බෙත්තෙ චතුභි යානෙහි නික්ඛිත්තං හොති භූමට්ඨං ථලට්ඨං ආකාසට්ඨං වෙහාසට්ඨං”න්ති (පාරා. 104) චුත්තානි බෙත්තට්ඨානි චත්තාරි යථාචුත්තසදිසානීති තානි පභාය “තත්ථජාතක”න්තිආදි පාළියං ආගතෙ තත්ත්වජාතෙ විනිවිඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි “බෙත්තං නාම යත්ථ පුබ්බණ්ණං වා අපරණ්ණං වා ජායතී”ති (පාරා. 104) එවමාගතෙ බෙත්තෙපි විනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “ජාන”න්තිආදි. ජානන්ති පරසන්තකභාවං ජානන්තො. බීලන්ති අප්පිතක්ඛරං වා ඉතරං වා පාසාණාදිබීලං. සඬකාමෙතීති පරායත්තභූමිං සාමිකා යථා පස්සන්ති, තථා වා අඤ්ඤථා වා අත්තනො සන්තකං කාතුකාමතාය කෙසග්ගමත්තම්පි යානං යථා සසන්තකං හොති, තථා ථෙය්‍යවිත්තෙන නිබ්ණතීති අත්ථො.

161. තං පාරාජිකත්තං තස්ස කදා හොතීති ආහ “සාමිකානං තු ධුරනික්ඛෙපනෙ සතී”ති. “හොතී”ති පාඨසෙසො. තු-සද්දෙන “අත්තනො වා”ති විසෙසස්ස සඬගහිතත්තා සාමිනො නිරාලයභාවසඬබ්බාතධුරනික්ඛෙපෙ ව “සාමිකස්ස න දස්සාමී”ති අත්තනො ධුරනික්ඛෙපෙ ව තස්ස පාරාජිකත්තං හොතීති අත්ථො. එවමුදිරිතන්ති “කෙසග්ගමත්තම්පි”ති එවං නියමිතං කපීතං.

162. යා පනාති යා භූමි පන. තෙසු ද්විසු බීලෙසු. ආදො ථුල්ලච්චයන්ති පඨමෙ බීලෙ සඬකාමිතෙ සො භික්ඛු ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. දුතියෙති දුතියෙ බීලෙ සඬකාමිතෙ පරාජයො හොතීති යොජනා. බහුභි බීලෙහි ගහෙනබ්බට්ඨානෙ පරියන්තබීලෙසු ද්විසු විනිවිඡයො ව එතෙනෙව චුත්තො හොති. එත්ථ පන අත්තෙ බීලද්වයං විනා අවසෙසබීලනිබ්ණතො ව ඉතරෙසු තදත්ථෙසු සබ්බපයොගෙසු ව දුක්කටං හොතීති විසෙසො.

163-4. “මමෙදං සන්තක”න්ති ඤාපෙතුකාමොති සම්බන්ධො. පරසන්තකාය භූමියා පරායත්තභාවං ඤත්වාච ථෙය්‍යවිත්තෙන කෙසග්ගමත්තම්පි යානං ගණ්හිතුකාමතාය “එත්තකං යානං මම සන්තක”න්ති රජ්ජයා වා යට්ඨියා වා මිනිත්වා පරස්ස ඤාපෙතුකාමොති අත්ථො. යෙහි ද්විභි පයොගෙහීති සබ්බපච්ඡිමකෙහි රජ්ජපසාරණයට්ඨිපාතනානමඤ්ඤතරෙහි ද්විභි පයොගෙහි. තෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං.

ඉධ රජ්ජං වාපිති විකප්පත්ථවා-සද්දෙන “යට්ඨිං වා”ති යොජෙතබ්බෙපි අචුත්තසමුච්චයත්ථං අධිකච්චනභාවෙන චුත්තපි-සද්දෙන ඉධාචුත්තමරියාදවතීනං විනිවිඡයස්ස ඤාපිතත්තා යථාචුත්තරජ්ජයට්ඨිවිනිවිඡයෙසු විය පරසන්තකාය භූමියා කෙසග්ගමත්තම්පි යානං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හිතුකාමතාය වතිපාදෙ නිබ්ණිත්වා වා සාබ්බාමත්තෙන වා වතීං කරොන්තස්ස මරියාදං වා බන්ධන්තස්ස පාකාරං වා විනන්තස්ස පංසුමත්තිකා වා වඩ්ඪෙත්තස්ස පුබ්බපයොගෙ පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්ච සහපයොගෙ

කෙවලදුක්කටඤ්ච පච්ඡිමපයොගෙසු ද්විසු පට්ඨපයොගෙ පුල්ලව්වයඤ්ච අවසානපයොගෙ පාරාජිකඤ්ච හොතීති විනිවිජයොපි සඬගහිතොති දට්ඨබ්බං.

බ්‍රේතට්ඨකථාවණ්ණනා.

165. වත්ථට්ඨාදීසු වත්ථට්ඨස්සාති එත්ථ “වත්ථු නාම ආරාමවත්ථු විහාරවත්ථු”ති (පාරා. 105) පදභාජනෙ වුත්තත්තා පුජ්ඣාදිආරාමෙ කාතුං සඬබරිත්වා යපිතභූමි ව පුබ්බකතාරාමානං විනාසෙ තුව්ඡභූමි ව විහාරං කාතුං අභිසඬබ්බතා භූමි ව නට්ඨවිහාරභූමි වාති එවං විභාගවති වසති එත්ථ උපරොපො වා විහාරො වාති “වත්ථු”ති වුච්චති ඉච්චෙවං දුට්ඨං වත්ථුඤ්ච “වත්ථුට්ඨං නාම භණ්ඩං වත්ථුස්මිං වතුහි යානෙහි නික්ඛිත්තං හොති භූමට්ඨං ටලට්ඨං ආකාසට්ඨං වෙභාසට්ඨ”න්ති (පාරා. 105) වචනතො එවං චතුබ්බිධං භණ්ඩඤ්චාති ඉදං ද්වයං වත්ථු ව වත්ථුට්ඨඤ්ච වත්ථුවත්ථුට්ඨන්ති වත්තබ්බෙ එකදෙසසරූපෙකසෙසවසෙන සමාසෙත්වා, උ-කාරස්ස ව අකාරං කත්වා “වත්ථට්ඨස්සා”ති දස්සිතන්ති ගහෙතබ්බං. යථාවුත්තදුට්ඨවත්ථුනො, වත්ථට්ඨස්ස ව භණ්ඩස්සාති අත්ථො. බ්‍රේතට්ඨයෙති එත්ථාපි අයමෙව සමාසොති බ්‍රේතෙ ව බ්‍රේතට්ඨයෙ වාති ගහෙතබ්බං. නාට්ඨාදිවොභාරෙපි එසෙව නයො. ගාමට්ඨයෙපි වාති “ගාමට්ඨං නාම භණ්ඩං ගාමෙ වතුහි යානෙහි නික්ඛිත්තං හොති භූමට්ඨං...පෙ.... වෙභාසට්ඨ”න්ති (පාරා. 106) වුත්තෙ චතුබ්බිධෙ ගාමට්ඨභණ්ඩෙපිති අත්ථො.

වත්ථට්ඨගාමට්ඨකථාවණ්ණනා.

166. අරඤ්ඤට්ඨකථායං “තිණං වා”තිආදිපදානං “තත්ථජාතක”න්ති පදෙන සම්බන්ධො. තත්ථජාතකන්ති “අරඤ්ඤං නාම යං මනුස්සානං පරිග්ගහිතං හොතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) වචනතො තත්ථජාතං යං කිඤ්චි මනුස්සසන්තකං සාමිකානං අකාමා අගහෙතබ්බතො සාරක්ඛෙ අරඤ්ඤෙ උප්පන්නන්ති අත්ථො. තිණං වාති පරෙහි ලාගිත්වා යපිතං වා අත්තනා ලාගිතබ්බං වා ගෙභවිජාදනාරහං තිණං වා. පණ්ණං වාති එවරූපමෙව ගෙභවිජාදනාරහං තාලපණ්ණාදිපණ්ණං වා. ලතං වාති තථාරූපමෙව චෙත්තලතාදිකං වල්ලිං වා. යා පන දීඝා හොති, මහාරුක්ඛෙ ව ගච්ඡෙ ව විනිවිජ්ඣිත්වා වා වෙයෙත්වා වා ගතා, සා මූලෙ ඡින්නාපි අවහාරං න ජනෙති, අග්ගෙ ඡින්නාපි. යදා පන අග්ගෙපි මූලෙපි ඡින්නා හොති, තදා අවහාරං ජනෙති. සචෙ පන වෙයෙත්වා ධීතා හොති, වෙයෙත්වා ධීතා පන රුක්ඛතො මොචිතමත්තා අවහාරං ජනෙතීති අයමෙත්ථ විසෙසො. සාමිකෙන අවිස්සජ්ජිතාලයං ඡල්ලිවාකාදිඅවසෙසභණ්ඩඤ්ච ඉමිනාව උපලක්ඛිත්වා සඬගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. කට්ඨමෙව වාති දාරුං වා. භණ්ඩග්ගසෙනෙව කාතබ්බොති එත්ථ අන්තොභූතහෙතුත්ථවසෙන කාරෙතබ්බොති අත්ථො ගහෙතබ්බො. තෙනාහ අට්ඨකථායං

“භණ්ඩග්ගෙහ න කාරෙතඛ්ඛො”ති. අවහටතිණාදිභණ්ඩෙසු අග්ගවසෙන මාසකං වා උනමාසකං වා හොති, දුක්කටං. අතිරෙකමාසකං වා උනපඤ්චමාසකං වා හොති, පුල්ලව්වයං. පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා හොති, පාරාජිකං. පාරාජිකං වෙ අනාපන්නො, ආමසනදුක්කටං, එන්දාපනපුල්ලව්වයඤ්ච කාරෙතඛ්ඛොති අත්ථො. ගණ්හන්තොති අවහරන්තො.

167-74. ඉදානි “කට්ඨමෙව වා”ති වුත්තරුක්ඛදාරුසු විනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “මහග්ගෙස”තිආදි. මහග්ගෙසති පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගසකං හුත්වා මහග්ගෙස. නස්සතීති ථෙය්‍යවිත්තසමඬ්ඨි හුත්වා ඡින්නමත්තෙපි පාරාජිකං ආපජ්ජති. පි-සද්දො අවධාරණෙ. “කොච්ඡි”ති ඉමිනා අද්ධගතොපි අල්ලං වා හොතු පුරාණං වා, තච්ඡෙත්වා යපිතං න ගහෙතඛ්ඛමෙවාති අත්ථො.

මූලෙති උපලක්ඛණමත්තං. “අග්ගෙ ව මූලෙ ව ඡින්නො හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) අට්ඨකථාවචනතො මූලඤ්ච අග්ගඤ්ච ඡින්නත්වාති ගහෙතඛ්ඛො. අද්ධගතන්ති ජිණ්ණගලිතපතිතතවං, විරකාලං ධීතන්ති වුත්තං හොති.

ලක්ඛණෙති අත්තතො සන්තකං ඤාපෙතුං රුක්ඛක්ඛන්ධෙ තවං ඡින්නත්වා කතසල්ලක්ඛණෙ. ඡල්ලියොනද්ධෙති සමන්තතො අභිනවුජ්ජන්තාහි ඡල්ලිහි පරියොනන්ධිත්වා අදස්සනං ගමිතෙ. අජ්ඣාචුත්ථඤ්චාති එත්ථ “ගෙහ”න්ති පායසෙසො. ගෙහං කතඤ්ච අජ්ඣාචුත්ථඤ්චාති යොජනා. ගෙහං කාතුං අරඤ්ඤසාමිකානං මූලං දත්වා රුක්ඛෙ කිණිත්වා ඡින්නදාරුහි තං ගෙහං කතඤ්ච පරිභුත්තඤ්චාති අත්ථො. විනස්සන්තඤ්චාති එත්ථාපි “අවසිට්ඨං දාරු”න්ති පායසෙසො. තං ගෙහං කත්වා අවසිට්ඨං වස්සානපාදිහි විවිධා ජීරිත්වා විනස්සමානං, විපන්නදාරුන්ති වුත්තං හොති. ගණ්හතො න දොසො කොච්ඡි සම්බන්ධො. “සාමිකා නිරාලයා”ති ගණ්හතො කාච්ඡි ආපත්ති නත්ථිති අත්ථො. කිංකාරණන්ති වෙ? අරඤ්ඤසාමිකෙහි මූලං ගහෙත්වා අඤ්ඤෙසං දින්නත්තා, තෙසඤ්ච නිරාලයං ජඩ්ඞිතත්තාති ඉදමෙත්ථ කාරණං.

වුත්තඤ්ඤෙහෙතං අට්ඨකථායං “ගෙහාදීනං අත්ථාය රුක්ඛෙ ඡින්නත්වා යදා තානි කතානි, අජ්ඣාචුත්ථානි ව හොන්ති, දාරුනිපි අරඤ්ඤෙ වස්සෙන ව ආතපෙන ව විනස්සන්ති, ඊදිසානිපි දිස්වා ‘ජඩ්ඞිතානි’ති ගහෙතුං වට්ටති. කස්මා? යස්මා අරඤ්ඤසාමිකා එතෙසං අනිස්සරා. යෙහි අරඤ්ඤසාමිකානං දෙය්‍යධම්මං දත්වා ඡින්නානි, තෙ එව ඉස්සරා, තෙහි ව තානි ජඩ්ඞිතානි, නිරාලයා තත්ථ ජාතා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107). එවමිපි සති පච්ඡා සාමිකෙසු ආහරාපෙන්නෙසු භණ්ඩදෙය්‍යං හොතීති දට්ඨබ්බං.

යො වානි අරඤ්ඤසාමිකානං දෙය්‍යධම්මං පවිසන්තො අදත්වා “නික්ඛමන්තො දස්සාමි”ති රුක්ඛෙ ගාහාපෙත්වා නික්ඛමන්තො යො ච භික්ඛු. ආරක්ඛට්ඨානං පත්වානි අරඤ්ඤපාලකා යත්ථ නිසින්නා අරඤ්ඤං රක්ඛන්ති, තං යානං පත්වා. “චිත්තෙන්තො”ති කිරියන්තරසාපෙක්ඛන්තා “අතික්කමෙය්‍යා”ති සාමත්ථියතො ලබ්භති. තස්මා චිත්තෙ කම්මට්ඨානාදීනි කත්වානි එත්ථ ආදි-සද්දෙන පකාරත්ථෙන කුසලපක්ඛියා විතක්කා සඬගස්භන්ති. අඤ්ඤං චිත්තෙන්තො වා ආරක්ඛනට්ඨානං පත්වායෙව අතික්කාමෙය්‍යාති යොජෙත්වා අත්ථො වත්තබ්බො. තත්ථ අඤ්ඤං චිත්තෙන්තො වානි අඤ්ඤං විහිතො වා, ඉමිනා යථාචුත්තවිතක්කානං සඬගහො. අස්සාති එත්ථ “දෙය්‍ය”න්ති කිතයොගෙ කත්තරි සාමිවචනත්තා අනෙතාති අත්ථො.

“යොවා”ති එත්ථ අචුත්තසමුවිචයත්ථෙන ච-සද්දෙන අරඤ්ඤපවිසනකාලෙ යථාචුත්තතයෙන මූලං අදත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා දාරුනි ගහෙත්වා ගමනකාලෙ “අරඤ්ඤපාලකා සථෙ යාවන්ති, දස්සාමි”ති පරිකප්පෙත්වා ගන්ත්වා තෙහි අයාචිතත්තා අදත්වා ගච්ඡන්තොපි තථෙව ආගන්ත්වා ආරක්ඛකෙසු කිලාපසුතෙසු වා නිද්දායන්තෙසු වා බ්‍හි නික්ඛන්තෙසු වා තත්ථ යත්වා ආරක්ඛකෙ පරියෙසිත්වා අදිස්වා ගච්ඡන්තොපි තථෙව ආගන්ත්වා තත්ථ නියුත්තඉස්සරජනෙහි අත්තනො භත්ථනො දාතබ්බං දත්වා වා අත්තානං සම්මානං කත්වා වා පාලකෙ සඤ්ඤාපෙත්වා වා පාලකෙ ඔකාසං යාචිත්වා තෙහි දින්තොකාසො වා ගච්ඡන්තොපිති එත්තකා චුත්තෙන සදිසත්තා සඬගහිතාති දට්ඨබ්බො.

වරාහාති සුකරා. වග්ඝාති බ්‍යග්ඝා. අච්ඡාති ඉස්සා. තරච්ඡාති කාලසිභා. ආදි-සද්දෙන දීපිමත්තභත්ථිසිභාදයො වාලමිගා සඬගස්භන්ති. එතෙයෙව වරාහාදයො සමාගමවසෙන මරණාදිඅනිට්ඨසමීපචාරිත්තාය උප අනිට්ඨසමීපෙ දවන්ති පවත්තන්ති “උපද්දවා”ති චුච්චන්ති. ආරක්ඛට්ඨානං ආගතකාලෙ දිට්ඨවරාහාදිඋපද්දවතොති චුත්තං හොති. මුච්චිතුකාමතායාති මොක්ඛාධිප්පායෙන. “තථෙවා”ති ඉමිනා පවිසනකාලෙ දෙය්‍යධම්මං අදත්වා “නික්ඛමනකාලෙ දස්සාමි”ති පවිසිත්වා දාරුං ගහෙත්වා ආරක්ඛට්ඨානං පත්තොති පුරිමගාථාය සාමත්ථියතො ලබ්භමානොයෙවත්ථො දස්සිතො. තං යානන්ති තං ආරක්ඛට්ඨානං. අතික්කාමෙතීති “ඉදං තං යාන”න්තිපි අසල්ලක්ඛණමත්තභයුපද්දවො භුත්වා පලායන්තො අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතීති යොජනා.

සුඬකසාතතොති එත්ථාපි පි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති වෙදිතබ්බො, සුඬකගභණ්ට්ඨානතොපිති අත්ථො. සුඬකස්ස රඤ්ඤො දාතබ්බභාගස්ස සාතො මුසිත්වා ගභණ්මත්තො, සුඬකො භඤ්ඤති එත්ථාති වා සුඬකසාතොති විග්ගහො. සුඬකසාතසරූපං පරතො ආචි භවිස්සති. තස්මාති සුඬකසාතතො තස්ස ගරුකත්තා එව. තන්ති තං සුඬකසාතට්ඨානං.

අනොක්කම්ම ගච්ඡන්තොති අපවිසිත්වා ගච්ඡන්තස්ස. දුක්කටං උද්දිට්ඨං “සුඛිකං පරිහරති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 113).

එතන්ති යථාචුත්තආරක්ඛට්ඨානං. ථෙය්‍යවිත්තෙන පරිහරන්තස්සාති ථෙය්‍යවිත්තෙන පරිහරිත්වා දුරතො ගච්ඡන්තස්ස. ආකාසෙනපි ගච්ඡන්තො පාරාජිකමනුද්දිට්ඨං සත්ථුනාති සම්බන්ධො.

නනු ච “ඉදං පන ථෙය්‍යවිත්තෙන පරිහරන්තස්ස ආකාසෙන ගච්ඡන්තොපි පාරාජිකමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) අට්ඨකථායං චුත්තවචනං විනා පාළියං “අරඤ්ඤට්ඨ”න්ති මාතිකාපදස්ස විහඩගෙ “තත්ථජාතකං කට්ඨං වා ලතං වා තිණං වා පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකං ථෙය්‍යවිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලවිචයස්ස. යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 106) සාමඤ්ඤවචනතො සුඛිකසාතෙ “සුඛිකං පරිහරති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වචනං විය එත්ථ ආරක්ඛට්ඨානං පරිහරන්තස්ස විසුං චුත්තපාරාජිකාපත්තිවචනෙ අසතිපි “අට්ඨකථාය”න්ති අවත්වා “සත්ථුනා”ති කස්මා ආහාති? චුච්චනෙ – අට්ඨකථාවරියෙන තථෙව චුත්තත්තා ආහ. කස්මා පන අට්ඨකථාවරියෙන “අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤපෙස්සාම, පඤ්ඤත්තං න සමුච්ඡින්නදිස්සාමා”ති (පාරා. 565) පාළිපාඨං ජානන්තෙනපි පාළියං අචුත්තපාරාජිකං නිද්දිට්ඨන්ති? එත්ථ විනිවිජයං භික්ඛුහි පුට්ඨෙන භගවතා චුත්තනයස්ස මහාඅට්ඨකථාය ආගතත්තා තස්සෙව නයස්ස සමන්තපාසාදිකායං නිද්දිට්ඨභාවං ජානන්තෙන ඉමිනාපි ආවරියෙන ඉධ “සත්ථුනා”ති චුත්තන්ති ගහෙතඛිබ්බං.

අථ චා “සුඛිකං පරිහරති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වත්වා ආරක්ඛට්ඨානවිනිවිජයෙ අවචනං යථාචුත්තවිසයස්ස අදිට්ඨභාවෙන වා සියා, ඉමස්ස තථා අනවජ්ජතා වා සියා, චුත්තානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්‍යතා වා සියාති තයො විකප්පා. තෙසු පට්ඨවිකප්පො සබ්බඤ්ඤභාවබාධනතො දුබ්බිකප්පමත්තං හොති. දුතියවිකප්පො ලොකවජ්ජස්ස ඉමස්ස අනවජ්ජභාවො නාම අනුපපන්නොති අනාදාතඛිබ්බො. පාරිසෙසතො තතියවිකප්පො යුජ්ජති.

තත්ථ “චුත්තානුසාරෙනා”ති කිමෙත්ථ චුත්තං නාම, තදනුසාරෙන ඉමස්සාපි සුවිඤ්ඤෙය්‍යතා කථන්ති චෙ? පට්ඨනිද්දිට්ඨෙ අරඤ්ඤට්ඨනිද්දෙසෙ සාමඤ්ඤෙන “යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 106) ඉදං චුත්තං, න පන ථෙය්‍යවිත්තෙන ආරක්ඛට්ඨානපරිහරණඤ්ච. “ගමනකාලෙ ‘මූලං දත්වා ගමිස්සාමී’ති පුබ්බපරිකප්පිතනියාමෙන අදත්වා ගච්ඡන්තො පරිකප්පාවහාරොව හොති”ති ච “තං පන යෙන කෙනපි ආකාරෙන පරිකප්පිතට්ඨානං පහාය ගමනං යානාවාචනං නාම හොතෙවාති තෙන වත්ථුනා පාරාජිකමෙව හොති”ති ච “යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති ඉමිනා ච විඤ්ඤාතත්ථමෙව

හොති”ති ව විසුං න චුත්තං. සුඛිකට්ඨානපරිහරණං පන ඨානපරිහරණසභාවත්තා සභාවතො ඊදිසංව සන්තම්පි ඉදං විය පරිකප්පිතට්ඨානං න හොතිති වක්ඛමානරාජසම්මතට්ඨානතො අඤ්ඤං පරිකප්පිතට්ඨානං සමානම්පි ටෙය්‍යවිත්තුප්පත්තිමත්තෙන තං පරිහරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස ටෙය්‍යවිත්තෙන අත්තතො පත්තං ගණ්හන්තස්ස විය පාරාජිකාය අවත්ථුතඤ්ඤං දුක්ඛට්ඨස්සෙව වත්ථුභාවඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙනුං “සුඛිකං පරිහරති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති චුත්තත්ති හගවතො අධිප්පායඤ්ඤානා අට්ඨකථාවරියෙන “පාරාජිකමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) චුත්තත්තා තෙන අට්ඨකථායං චුත්තනීභාරමෙව දස්සෙනුං අයමාවරියොපි “සත්ථුනා පාරාජිකමනුද්දිට්ඨ”ත්ති ආහාති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

තස්මාති යස්මා එවං පරිහරිත්වා ටෙය්‍යවිත්තෙන දුරතො වජ්ජෙත්වා ගච්ඡන්තස්සාපි පාරාජිකප්පහොනකතාය අවචන්තහාරියං හොති, තස්මා. එත්ථාති ඉමස්මිං අරඤ්ඤාරක්ඛට්ඨානෙන. “විසෙසෙනා”ති ඉදං “අප්පමත්තෙන හොතබ්බ”ත්ති ඉමිනා හෙතුභාවෙන සම්බන්ධනීයං. සතිසම්පන්නවෙනසාති ව පියසීලෙනාති ව “භික්ඛුනා”ති එතස්ස විසෙසනං. අසික්ඛාකාමස්ස භික්ඛුනො ඉමස්ස ඔවාදස්ස අභාජනතාය තං පරිවජ්ජෙතුමාහ “පියසීලෙනා”ති. පියසීලස්සාපි සතිවිරහිතස්ස පමත්තට්ඨානෙන සරණාසම්භවා ඉමස්ස අභාජනතාය තං වජ්ජෙතුමාහ “සතිසම්පන්නවෙනසා”ති.

අරඤ්ඤට්ඨකථාවණ්ණනා.

175-6. තොයදුල්ලහකාලස්මිත්ති තොයං දුල්ලහං යස්මිං සො තොයදුල්ලහො, තොයදුල්ලහො ව සො කාලො වාති තොයදුල්ලහකාලො, තස්මිං. ආවජ්ජෙත්වා වාති උදකභාජනං නාමෙත්වා වා. පච්චෙසෙත්වා වාති අත්තතො භාජනං තස්මිං පක්ඛිපිත්වා වා. ඡිද්දං කත්වාපි වාති උදකභාජනෙ ඔමට්ඨාදිහෙදං ඡිද්දං කත්වා වා ගණ්හන්තස්ස හණ්ඨග්ගෙන විනිද්දිසෙති වක්ඛමානෙන සම්බන්ධනීයං.

තථාති යථා තොයදුල්ලහකාලස්මිං භාජනෙ රක්ඛිතගොපිතං උදකං අවහරන්තස්ස පාරාජිකං චුත්තං, තෙනෙව නීභාරෙන. වාපියං වාති පරසන්තකාය සාරක්ඛාය වාපියං වා. තළාකෙ වාති තාදිසෙ ජාතස්සරෙ වා. එවං සාරක්ඛානං පොක්ඛරණ්ණාදීනං එතෙහි වා අචුත්තසමුච්චයෙන වා-සද්දෙන වා ගහණං වෙදිතබ්බං. අත්තතො භාජනං පච්චෙසෙත්වා ගණ්හන්තස්සාති උපලක්ඛණපදන්ති භාජනගතජලෙ ව ඉධ ව තෙලභාජනෙ විය මුඛෙන වා වංසාදීහි වා ආකඩ්ඪිත්වා ටෙය්‍යවිත්තෙන පිචන්තස්ස යථාවත්ථුකමාපත්තිවිධානං වෙදිතබ්බං.

177. මරියාදන්ති වාපිආදිනං පාළිවට්ටබන්ධං. ඡීන්දකොති කුදාලාදිහි පංසුආදිති උද්ධරිත්වා ද්විධා කරොන්තස්ස. විසෙසත්ථාවජොතකෙන තු-සද්දෙන “මරියාදං ඡීන්දිත්වා දුබ්බලං කර්වා තස්ස ඡීන්දනත්ථාය විචියො උට්ඨාපෙනුං උදකං සයං ඔතරිත්වා වා ගොමහිංසෙ වා අඤ්ඤෙ මනුස්සෙ වා කීළන්තෙ දාරකෙ වා ඔතාරෙත්වා වා අත්තනො ධම්මතාය ඔතිණ්ණෙ තාසෙත්වා වා උදකෙ ධීතං රුක්ඛං ඡීන්දිත්වා වා ඡෙදාපෙත්වා වා පාතෙත්වා වා පාතාපෙත්වා වා ජලං බොහෙති, තතො උට්ඨිතාහි විචිහි මරියාදෙ ඡීන්තෙපි තෙනෙව ඡීන්තො හොති. එවමෙව ගොමහිංසාදයො මරියාදං ආරොහන්තෙනාපි අඤ්ඤෙහි ආරොහාපෙත්තෙනාපි තෙසං බුරෙහි මරියාදෙ ඡීන්තෙපි, උදකනිද්ධමනාදිං පිදහිත්වා වා පිදහාපෙත්වා වා වාපිමරියාදාය නිවට්ඨානං බන්ධිත්වා වා බන්ධාපෙත්වා වා අතිරෙකජලාපගමනමග්ගතො නිහරිතබ්බොදකං වාරෙත්වා වා බාහිරතො උදකං පච්චෙසත්වා වා පුරෙති, ඔසෙන මරියාදෙ ඡීන්තෙපි තෙනෙව ඡීන්තං හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.108 අත්ථතො සමානං) එවමාදිකං අට්ඨකථාගතවිසෙසං සඬගණ්හාති. අදින්නාදානපුබ්බතොති අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගත්තා. භූතගාමෙන සද්ධිමිපිති භූතගාමෙනපි සද්ධිං. අපි-සද්දෙන පථවිබණ්ණං සම්පිණ්ඩෙති. මරියාදං ඡීන්දන්තො තත්ථජාතං තිණාදිං ඡීන්දති, භූතගාමපාවිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කටං. ජාතපථවිං ඡීන්දති, පථවිබණ්ණපාවිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කටං. ආපජ්ජතිති අධිජ්ජායො.

178. කාතබ්බොති එත්ථ “භණ්ඩග්ගෙහෙ ආපත්තියා”ති පාටිසෙසො. අන්තොභූතහෙත්වත්ථවසෙන කාරෙතබ්බොති ගහෙතබ්බො. අන්තො යත්වා ඡීන්දන්තො බහිඅන්තෙන, බහි යත්වා ඡීන්දන්තො අන්තොඅන්තෙන, උභයත්ථාපි යත්වා ඡීන්දන්තො මජ්ඣතො භණ්ඩග්ගෙහෙ ආපත්තියා කාරෙතබ්බොති යොජනා. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – අන්තොවාපියං යත්වා මරියාදං ඡීන්දිත්වා උදකෙ බහි නික්ඛමිතෙ නික්ඛන්තඋදකග්ගෙහෙන දුක්කටථුල්ලවිචයපාරාජිකාසු යථාපන්නාය ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. බහි යත්වා මරියාදං ඡීන්දිත්වා අන්තොවාපියං පච්චන්තොදකස්ස ධීතට්ඨානතො වාචිතක්ඛණෙ නික්ඛන්තඋදකග්ගෙහෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. කදාචි අන්තො කදාචි බහි යත්වා මරියාදං මජ්ඣෙ යපෙත්වා ඡීන්දන්තො මජ්ඣෙ ධීතට්ඨානං ඡීන්දිත්වා උදකස්ස නිහට්ඨකණෙ නිහට්ඨකස්ස අග්ගෙහෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බොති.

උදකට්ඨකථාවණ්ණනා.

179-80. වාරෙතාති වාරෙන වාරෙන සාමණෙරා අරඤ්ඤතො යං දන්තකට්ඨං සඬසස්සත්ථාය ආනෙත්වා සචෙ ආචරියානම්පි ආහරන්ති, යාව තෙ දන්තකට්ඨං පමාණෙන ඡීන්දිත්වා සඬසස්ස ච ආචරියානඤ්ච න නිය්‍යාදෙන්ති, තාව අරඤ්ඤතො ආහතත්තා තං සබ්බං සඬසස්ස ච සකසකආචරියානඤ්ච ආහතං දන්තකට්ඨං තෙසමෙව ච දන්තකට්ඨභාරකානං සාමණෙරානං සන්තකං හොතිති අත්ථයොජනා.

181. තස්මාති යස්මා තෙසමෙව සාමණෙරානං සන්තකං හොති, තස්මා. තං අරඤ්ඤතො ආහතං දන්තකට්ඨඤ්ච සඬිසස්ස ගරුහණ්ඩඤ්ච දන්තකට්ඨන්ති සම්බන්ධො. සඬිසිකාය භූමියං උප්පන්නං සඬිසෙන රක්ඛිතගොපිතත්තා ගරුහණ්ඩභූතං දන්තකට්ඨඤ්චාති චුත්තං හොති. ගණ්හන්තස්ස වාති අධිකව-කාරෙන ඉහාචුත්තස්ස අට්ඨකථාගතස්ස ගණුපුග්ගලගිහිපරිබද්ධ

ආරාමියානසඤ්ජාතජින්නාජින්නරක්ඛිතගොපිතදන්තකට්ඨස්ස සමුච්චිතත්තා තඤ්ච ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස අවහට්ඨදන්තකට්ඨස්ස අග්ගවසෙන ආපත්තියො වත්තබ්බාති අයමත්ථො දීපිතො හොති.

182. තෙහි දන්තකට්ඨභාරකෙහි සාමණෙරෙහි. නිය්‍යාදිතන්ති මහාසඬිසස්ස පටිපාදිතං.

183. සඬිසිකකාලතො පට්ඨාය ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හතොපි අවහාරාභාවෙ කාරණං දස්සෙතුමාහ “අරක්ඛත්තා”තිආදි. තත්ථ අරක්ඛත්තාති සඬිසිකභාවෙන ලද්ධෙපි රක්ඛිතගොපිතදන්තකට්ඨෙ විස සඬිසෙන කතාරක්ඛායාභාවා. යථාචුඩ්ඪමහාජෙනබ්බතොති සඬිසිකත්තස්සාපි සතො යථාචුඩ්ඪං පටිපාටිමනතික්කම්ම භාජෙනබ්බඵලපුප්ඵාදීනං විස භාජෙනබ්බතාභාවතො. සබ්බසාධාරණත්තා වාති සඬිසපරියාපන්නානං සබ්බෙසමෙව සාධාරණත්තා.

ඉදන්ති සඬිසස්ස නිය්‍යාදිතදන්තකට්ඨං. අඤ්ඤං වියාති අඤ්ඤං ගණුපුග්ගලාදිසන්තකං රක්ඛිතගොපිතදන්තකට්ඨං විස. එවං වොරිකාය ගණ්හතො අවහාරාභාවෙ කාරණෙන සාධිතෙපි ථෙය්‍යවිත්තෙන සකපරික්ඛාරම්පි ගණ්හතො දුක්කට්ඨස්ස චුත්තත්තා තථා ගණ්හන්තො දුක්කට්ඨා න මුච්චතීති දට්ඨබ්බං. වත්තං පන ජානිතබ්බං – සඬිසිකදන්තකට්ඨං ගණ්හන්තෙන පධානසරාදීසු පවිසිත්වා විරෙන ඔසරන්තෙන බහි වීතිනාමෙතබ්බදිවසෙ ගණෙත්වා තංපමාණෙන ගහෙතබ්බං, මග්ගං ගච්ඡන්තෙන එකං ද්වෙ දන්තකට්ඨානි ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ගන්තබ්බං, තත්ථෙව වසන්තෙන දිවසෙ බාදිතබ්බදන්තකට්ඨං ගහෙතබ්බන්ති.

දන්තකට්ඨකථාවණ්ණනා.

184. “අග්ගිං වා දෙතී”තිආදීසු “රුක්ඛෙ”ති පකරණතො ලබ්භති “රුක්ඛො විනස්සති”ති වක්ඛමානත්තා, රුක්ඛො ව “වනජ්ජති නාම යො මනුස්සානං පරිග්ගහිතො හොති රුක්ඛො පරිභොගො”ති (පාරා. 110) පාළියං ආගතත්තා ව අට්ඨකථාය (පාරා. අට්ඨ. 1.110) ව චුත්තනයෙන අම්බලබුජපනසාදිකො මනුස්සානං පරිභොගාරහො මනුස්සායත්තො රක්ඛිතගොපිතොයෙව ගහෙතබ්බො. අග්ගිං වා දෙතීති වොරිකාය අග්ගිං ආලිම්පෙති වා. සත්ථෙත රුක්ඛෙ සමන්තතො ආකොටෙතීති

වාසිඵරසුආදිසත්ථෙත රුක්ඛතවං ඡිත්ඤ්ඤානො සමන්තතො ආවාටං දස්සෙති. මණ්ඩුකකණ්ටකනාමකං විසං වා රුක්ඛෙ ආකොටෙතීති චොරිකාය රුක්ඛං නාසෙතුකාමො රුක්ඛෙ මණ්ඩුකකණ්ටකනාමකං විසං පවෙසෙති.

185. යෙන වා තෙන වාති යථාචුත්තෙන වා අචුත්තෙන වා යෙන කෙනවි උපායෙන. රුක්ඛො විනස්සතීති අග්ගිං දත්වා ඤාපිතො ධඤ්ඤකලාපො විය, තෙලකුමභී විය ච විනාව යානාවාවනෙන යථාට්ඨිතමෙවනස්සති. “ඛය්හතී”ති ඉදං “අග්ගිං දෙතී”ති ඉදං සන්ධාය චුත්තං. විනස්සතීති මණ්ඩුකකණ්ටකාකොටනාදිඅවසෙසපයොගං සන්ධාය චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං “ථෙය්‍යවිත්තො ඡිත්ඤ්ඤා, පහාරෙ පහාරෙ ආපත්ති දුක්ඛටස්ස, එකං පහාරං අනාගතෙ ආපත්ති උල්ලච්චයස්ස, තස්මිං පහාරෙ ආගතෙ ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 110) යානාවාවනෙන පාරාජිකස්ස ආගතත්තා. පකාසිතන්ති එත්ථ “අට්ඨකථාය”න්ති ලබ්භති. පායාගතං පාරාජිකං පන පාරිසෙසතො ච සුචියතීති තබ්බාවකස්ස වා සඬිගාහකස්ස වා වචනස්ස ඉහාවිජ්ජමානත්තා තත්ථ විනිවිජයො පාසංසිකොපි ඉහාචුත්තො.

වනජපතිකථාවණ්ණනා.

186-7. “භරණකං නාම අඤ්ඤස්ස භරණකං භණ්ඩං. ථෙය්‍යවිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති උල්ලච්චයස්ස. යානා වාචෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 111) චුත්තභරණකනිද්දෙසෙ “යානා වාචෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 111) පායෙ “යාන”න්ති ගහිතසීසාදිට්ඨානජ්ජහෙදවසෙන අට්ඨකථාය (පාරා. අට්ඨ. 1.110) ආගතවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “ඡිත්ඤ්ඤා මොචෙත්වා ගණ්හතො”ති. කිරියානං සකම්මකත්තා “අලඬිකාර”න්ති පායසෙසො. ඡිත්ඤ්ඤාති ගීවෙය්‍යකාදිං. මොචෙත්වාති කණ්ණපිළන්ධනාදිං.

සීසාදීහි මොචිතමත්තස්මිත්ති එත්ථාපි විසෙසිතබ්බදස්සනත්ථං “අලඬිකාරස්මි”න්ති තමෙව භූමිමෙකවචනන්තවසෙන ගහෙතබ්බං. ආකඬ්ඨනවිකඬ්ඨනන්ති එත්ථ අභිමුඛං කඬ්ඨනං ආකඬ්ඨනන්ති කත්වා අත්තතො සමීපමාවිඤ්ජනං ආකඬ්ඨනං, විපරිතං කඬ්ඨනං විකඬ්ඨනන්ති කත්වා තබ්බිපරිතං විකඬ්ඨනං.

188-9. වලයන්ති අවඬිකං මට්ඨහත්ථුපගං. කටකම්පි වාති අනෙකවඬිකෙ යොජෙත්වා බුබ්බුළාදීනි දස්සෙත්වා වා අදස්සෙත්වා වා කතං හත්ථුපගං. අග්ගබාහුන්ති කජ්ජරතො පට්ඨාය අග්ගහත්ථං. අපරාපරං වාරෙතීති ඉතො විතො ච සඤ්චාරෙති. “සාරෙතී”ති වා පායො, සොයෙව අත්ථො. තං වලයං වා කටකං වා. ආකාසගතං කරොතීති සබ්බදිසාහි යථා හත්ථං න චූසති, තථා ආකාසගතං කරොති. නිධිවලයස්ස පවෙසිතරුක්ඛමුලෙ සබ්බදිසාහි අචූසන්තං ආකාසගතකරණෙ පාරාජිකං

හොති, ඉධ “රක්ඛති” ති කස්මා චුත්තන්ති ආහ “සවිඤ්ඤාණකතො” ති ආදි. ඉදන්ති වලයං කට්ඨකඤ්ච.

190. “නිවත්ථං වත්ථ”න්ති ඉමිනා විවරමපි ගස්හති. පරස්ස වත්ථසාමිකස්ස. පරොපීති වත්ථසාමිකොපි. තන්ති වොරෙන අවජ්ජිමානං අත්තනා නිවත්ථවත්ථං. ලජ්ජාය සහසා න මුඤ්චතීති ලජ්ජාය සිසතරං න පරිච්චජති.

191. වොරොපි ආකඨස්සති, සො පරොපි ආකඨස්සතීති යොජනා. සො පරො වොරතො අඤ්ඤො, වත්ථසාමිකොති අත්ථො. පරස්සාති වත්ථසාමිකස්ස.

192. “යානා වාවෙය්‍යා” ති පාඨෙ යාන-සද්දෙන සඬගහිතසීසාදිට්ඨානතො හරියතෙති හරණකන්ති චුත්තාලඬකාරාදිහණ්ඩස්ස වාවනෙන පාරාජිකං දස්සෙත්වා ඉදානි තදෙව හරණකං භාරකෙන සහ හරන්තස්ස භාරකස්ස ධීතට්ඨානතො අපනයනෙන යානාවාවනඤ්ච “යානා වාවෙය්‍යා” ති ඉමිනාව සඬගස්සතීති තත්ථාපි විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සහණ්ඩභාරක”න්ති ආදි. හණ්ඩං හරති නෙතීති හණ්ඩභාරකො, පුරිසාදිකො, තෙන සහාති සහණ්ඩභාරකං, අලඬකාරවත්ථාදීති ආදාය ගච්ඡන්තෙහි ඉත්ථිපුරිසාදිපාණෙහි සහෙව. හණ්ඩන්ති තෙහි හරියමානන්තා හරණකසඬබ්බතවත්ථාහරණාදිහණ්ඩං. නෙත්තස්සාති “නෙත්තො අස්සා” ති පදවිජෙදො. නෙත්තොති ධීතට්ඨානතො වාවෙත්වා අත්තනා ඉච්ඡිතදිසාහිමුඛං පාපෙත්තො. අස්ස පඨමෙ පාදෙ අතික්කන්තෙ ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජිත්වාති පාඨසෙසයොජනා. අස්සාති ඉමස්ස හණ්ඩභාරකස්ස. පඨමපාදෙ අතික්කන්තෙ අත්තනා පඨමං ගන්තබ්බදිසතො වොරස්සාහිමතදිසං ගතෙ ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජිත්වා දුතියෙ අතික්කන්තෙ චුතො සියාති යොජනා.

193. ථෙය්‍යවෙනතො සවෙ තජ්ජෙත්වා පරස්ස හත්ථතො හණ්ඩං පාතාපෙති, පරස්ස හත්ථතො හණ්ඩෙ මුත්තමත්තෙ තජ්ජෙත්වා පාතාපකස්ස පරාජයොති යොජනා. හණ්ඩෙ මුත්තමත්තෙති හණ්ඩෙ හත්ථතො කෙසග්ගමත්තමපි මුත්තක්ඛණේ.

194. අථාපීති අථ වා. පරිකප්පෙත්වා පාතාපෙති වාති එත්ථ “යං මය්‍හං රුච්චති, තං ගණ්හිස්සාමී” ති වා “ඵවරුපං වෙ හොති, ගණ්හිස්සාමී” ති විසෙසෙත්වා වා පරිකප්පෙත්වා තජ්ජෙත්වා පාතෙති, දුක්කටං. ඵවං පාතිතං හණ්ඩං තස්ස වොරස්ස ආමසනෙ දුක්කටං චුත්තන්ති යොජනා.

195. යථාවත්ථුන්ති හණ්ඩස්ස අග්ගානුරූපං, ථුල්ලච්චයං හොතීති අධිප්පායො. ජඩ්ඬිතෙපිති තස්ස වොරභාවං ජානිත්වා භීතතසිතෙන අත්තනා නියමානෙ හණ්ඩෙ ජඩ්ඬිතෙපි සති. තෙනෙව යානාවාවනං කාරාපිතන්ති

පාරාජිකන්ති න ගහෙනබ්බන්ති ආහ “න දොසො”ති. “තිට්ඨ තිට්ඨා”ති චුත්තෙ පන උත්තසින්වා ඡඩ්ඛිනං තස්ස ආණන්ති යා විනා හොතිති තත්ථ තස්ස අනාපත්තීති අධිප්පායො. තථා වදන්තො පන අදින්නාදානපුබ්බපයොගත්තා දුක්කටමෙව.

196. තන්ති තං ඡඩ්ඛිතං හණ්ඩං. තදුද්ධාරෙති තස්ස ඡඩ්ඛිතස්ස හණ්ඩස්ස උද්ධාරෙ පාරාජිකං. පාරාජිකං කදා සියාති ආහ “සාමිකෙ සාලයෙ ගතෙ”ති. නිරාලයං ඡඩ්ඛිතං පන ගණ්හතො අසති ථෙය්‍යවිත්තෙ න දොසොති ඛ්‍යතිරෙකතො දස්සෙති.

197. සාමිකස්ස සාලයකාලෙ ගණ්හන්තස්සාපි පාරාජිකාභාවප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “ගණ්හතො”ති. පුබ්බගාථාය “ත”න්ති ඉධානුවත්තතෙ. සකසඤ්ඤායගණ්හතොති “තිට්ඨ තිට්ඨා”ති වචනතො උත්තසින්වා සාලයං ඡඩ්ඛිතං තං වත්ථුං සකසඤ්ඤාය ගණ්හන්තස්ස. ගහණෙති සකසඤ්ඤාය ගහණහෙතු, සකසඤ්ඤාය ගහිතහණ්ඩං අත්තතො ගහණකාරණා භික්ඛුං අවහාරාපත්තීතො රක්ඛතීති අධිප්පායො. තෙනාහ “ගහණෙ පන රක්ඛතී”ති. හණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතිති යොජනා. “තථා”ති ඉමිනා ගහණෙ රක්ඛතීති අතිදිසති.

198-9. ධුරනික්ඛෙපං කත්වාති “මය්‍හං කිමෙනෙත හණ්ඩෙන, ජීවිතරක්ඛිතමෙව වරතර”න්ති නිරාලයො හුත්වා. තෙනාහ “භීතො වොරා පලායතී”ති. වොරාති එත්ථ ව හෙතුමිහි නිස්සක්කං. ගණ්හතොති එත්ථ “ත”න්ති පාඨසෙසො, තථා ඡඩ්ඛිතං තං හණ්ඩන්ති අත්ථො. උද්ධාරෙ දුක්කටන්ති වත්ථුමිහි අනවජ්ජෙපි ථෙය්‍යවිත්තවසෙන දුක්කටං හොති, අසති ථෙය්‍යවිත්තෙ දුක්කටමිපි න හොතිති චුත්තං හොති. ආහරාපෙන්නෙති එත්ථ භාවලක්ඛණෙ භූමිමං, තස්මිං හණ්ඩසාමිති ආහරාපෙන්නෙ සතීති අත්ථො.

200. නිරාලයෙන ඡඩ්ඛිතවත්ථුනො ගහණෙ හණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච අදෙන්තස්ස පරාජයො ව කස්මාති ආහ “තස්සා”තිආදි. අඤ්ඤාසුති මහාපච්චරියාදීසු ඉතරාසු අට්ඨකථාසු.

හරණකකථාවණ්ණනා.

201. උපනිධිකථාය “න ගණ්හාමි”ති සම්පජානමුසාවාදං භාසතොති යොජනා. යෙන කෙනචි රහසි “ඉදං මය්‍හං හණ්ඩං පටිසාමෙත්වා දෙහී”ති නිය්‍යාදිතං හණ්ඩං පච්ඡා සාමිකෙන “දෙහි මෙ තං හණ්ඩ”න්ති චුත්තෙ අවචන්තමුපගන්තුං “නාහං ගණ්හාමි”ති සම්පජානමුසාවාදං භාසතොති අත්ථො. ගණ්හාමිති අග්ගහෙසිං. අවචන්තා හෙසො අතීතෙ වත්තමානප්පයොගොයං. “සම්පජානමුසාවාදෙ පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 2) ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස විසයෙ කස්මා දුක්කටං චුත්තන්ති ආහ “අදින්නාදානපුබ්බකත්තා”තිආදි. තත්ථ අදින්නාදානපුබ්බකත්තාති

අදිත්තාදානස්ස සහපයොගවසෙන පුබ්බඛගමත්තා, න පුබ්බපයොගත්තා. න හි අදිත්තාදානස්ස පුබ්බපයොගෙ පාවිත්තියටියානෙ දුක්කටමත්ථිති. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “අදිත්තාදානස්ස පයොගත්තා”ති.

202. එතස්සාති එතස්ස සමීපෙ. කිං නු දස්සතීති දස්සති කිං නු. විමතුජ්ජාදෙනි හෙතුමහි භූමිමං. තස්සාති යස්ස භික්ඛුනො සන්තිකෙ උපනික්ඛිත්තං, තස්ස.

203. තස්මිත්ති යස්මිං උපනික්ඛිත්තං, තස්මිං භික්ඛුමහි. දානෙ නිරුස්සාහෙති අත්තති නික්ඛිත්තස්ස භණ්ඩස්ස සාමිකස්ස දානවිසයෙ උස්සාහරහිතෙ සති, “න දාති තං දස්සාමී”ති ධුරනික්ඛෙපෙ කතෙති අධිජ්ජායො. තෙනෙවාහ “උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙ”ති. පරොති භණ්ඩසාමිකො. ධුරන්ති “යෙන කෙනචි ආකාරෙන ගණ්හිස්සාමී”ති උස්සාහං. නික්ඛිපෙති නික්ඛිපෙය්‍ය.

204. විත්තෙනාදාතුකාමොවාති එත්ථ “යො තස්සා”ති පාඨසෙසො. චෙති අපි-සද්දත්ථෙ. යො චොරො විත්තෙන අදාතුකාමොව, තස්ස චොරස්ස “දස්සාමී”ති මුඛෙන වදනොපිති යොජනා. අථ වා අදාතුකාමොති එත්ථ “හුත්වා”ති පාඨසෙසො. චෙති චුත්තත්ථො. එවාති “පරාජයො”ති ඉමිනා යුජ්ජති. විත්තෙන අදාතුකාමො හුත්වා මුඛෙන “දස්සාමී”ති වදනොපි සාමිනො ධුරනික්ඛෙපෙ සති පරාජයො හොතෙවාති යොජනා.

උපනිධිකථාවණ්ණනා.

205. සුඛිකසාතස්සාති “සුඛිකසාතං නාම රඤ්ඤා යපිතං හොති පබ්බතඛණ්ඩෙ වා නදිතිත්ථෙ වා ගාමද්වාරෙ වා”ති (පාරා. 113) පාළියං ආගතස්ස “සුඛිකං තතො හනන්ති...පෙ.... විනාසෙන්නී”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.113) අට්ඨකථායං නිරුත්තස්ස “ඉතො පටියාය නියමානෙ භණ්ඩෙ එත්තකතො එත්තකං රාජභාගං ගහෙතඛ්ඛ”න්ති රාජාදිහි තංතංපදෙසසාමිකෙහි නියමිතස්ස පබ්බතඛණ්ඩාදිටියානස්ස. ඛණීති සුඛිකගහණත්ථාය පරිකප්පිතසීමතො ඛහි. පාතෙතීති එත්ථ “ටෙය්‍යවිත්තො”ති පකරණතො ලඛහති. “රාජාරහං භණ්ඩ”න්ති පාඨසෙසො. යතො කුතොචි භණ්ඩතො පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකො භාගො රාජාදිදෙසසාමිකස්ස දාතඛිබ්බො හොති, තාදිසං භණ්ඩං ටෙය්‍යවිත්තො යථා ඛහි පතති, එවං ඛිපතීති අත්ථො. ධූවං පතතීති එත්ථාපි “ත”න්ති පාඨසෙසො, “භණ්ඩ”න්ති පකරණතො ලඛහති. යථා ඛිත්තං තං භණ්ඩං එකන්තෙන ඛහි පතතීති. හත්ථතො මුත්තමත්තෙ තස්මිං භණ්ඩෙ.

206. “ධූවං පතතී”ති එත්ථ ඛ්‍යතිරෙකං දස්සෙතුමාහ “තං රුක්ඛෙ”තිආදි. තන්ති ටෙය්‍යාය ඛහි පාතෙතුං ඛිත්තං භණ්ඩං පටිහතං

හුත්වාති යොජනා. වාතක්ඛිත්තම්පි වාති පායො ගහෙනබ්බො. “වාතක්ඛිත්තො”ති ලිඬිගවිපල්ලාසො වා දට්ඨබ්බො.

207. පච්ඡාති පතිතට්ඨානෙ ථොකං විරායිත්වා, ඉමිනා ථොකම්පි විරායිතමත්තෙ පයොගසාධියං කාරියං සිද්ධමෙවාති පාරාජිකස්ස කාරණං සම්පන්නමෙවාති දස්සෙති. තෙනාහ “පාරාජිකං සියා”ති.

208. “යත්වා”තිආදිනා පතිතට්ඨානෙ අවිරායිත්වා ගතෙපි තස්මිං බහි පතිතට්ඨානානො ඉතරත්‍රාපි විරායිතෙන බහි පාතනප්පයොගෙන සාධියං කාරියං සිද්ධමෙවාති පාරාජිකකාරණස්ස සිද්ධතං දස්සෙති. තෙනෙවාහ “පරාජයො”ති. “අතිට්ඨමාන”න්තිආදිනා යත්ථ කත්ථවි අවිරායනෙන පයොගස්ස නිරත්ථකතං දස්සෙති. තෙනෙවාහ “රක්ඛති”ති.

209. තන්ති අට්ඨකථාවචනං.

210. සයං වා වට්ටෙතීති අන්තො ධිතො සයං වා හත්ථෙත වා පාදෙන වා යට්ඨියා වා බහිසීමාය නින්තට්ඨානං පරිවට්ටෙති. අට්ඨත්වාති පවට්ටිතමත්තෙ අන්තො කත්ථවිපි අට්ඨත්වා. වට්ටමානන්ති පවට්ටන්තං. ගතන්ති බහිසීමං කෙසග්ගමත්තට්ඨානම්පි අන්තොසීමමතික්කමමත්තං.

211. තං භණ්ඩං සවෙ අන්තො යත්වා යත්වා බහි ගච්ඡතීති යොජනා. යදි අන්තොසීමාය යත්වා යත්වා බහිසීමං ගච්ඡතීති අත්ථො. රක්ඛතීති අන්තොසීමාය පට්ඨගතිනිවත්තනෙනෙව එතස්ස භික්ඛුනො පයොගවෙගස්ස නිවත්තත්තා, තතො උපරි නිවත්තනාරහකාරණස්ස අලද්ධභාවෙන අත්තනා ව ගතත්තා තථා බහිසීමප්පත්තං. තං භණ්ඩං තංමුලකපයොජකං භික්ඛුං ආපත්තියා රක්ඛතීති අධිප්පායො. සුද්ධවිත්තෙන යපිතෙති “එවං යපිතෙ වට්ටිත්වා ගමිස්සති”ති ථෙය්‍යවිත්තෙන විනා “කෙවලං යපෙස්සාමි”ති විත්තෙන බහිසීමාහිමුඛං නින්තට්ඨානං ඔතාරෙත්වා යපිතෙ. සයං වට්ටතීති භණ්ඩං සයමෙව නින්තට්ඨානං නින්තං හුත්වා බහිසීමං වෙ පවට්ටන්තං ගච්ඡති. වට්ටතීති ආපත්තියා අකරණතො වට්ටති.

212. ගච්ඡන්තෙති වොරස්ස පයොගං විනා අත්තනාව ගච්ඡන්තෙ. තන්ති රාජදෙය්‍යපඤ්චමාසකඅතිරෙකපඤ්චමාසකමත්තං සුඬිකවන්තං භණ්ඩං. නිහටෙපි නාවහාරොති යොජනා. කෙවලං ථෙය්‍යවිත්තස්ස ආපත්තියා අනඬිගභාවතො, යානාදිපයොජකකායවච්ඡපයොගස්ස අභාවතො, භණ්ඩට්ඨපිතයානාදිනො අත්තනාව බහිසීමප්පත්තත්තා, තෙනෙව භණ්ඩස්සාපි ගතත්තා ව භික්ඛුනො අවහාරො නත්ථීති අත්ථො.

213. පයොගෙන විනාති වොරස්ස සකපයොගමන්තරෙන. අවහාරො න විජ්ජතීති එත්ථ යුත්ති වුත්තනායාව.

214. මණින්ති පාදාරහං සුඛිකදාතබ්බමණිරතනං, එතෙනෙව උපලක්ඛණපදත්තා යංකිඤ්චි හණ්ඩං සඬගහිතමෙව. පාරාජිකං සියාති යානස්ස අත්තනා පාජිතත්තාති අධිජ්ජායො. සීමාතික්කමනෙති සුඛිකග්ගහණස්ස නියමිතට්ඨානාතික්කමනෙ.

215. මතන්ති “එත්තකහණ්ඩතො එත්තකං ගහෙනබ්බ”න්ති රාජුහි අනුමතං. සෙසො කථාමග්ගොති “සුඛිකට්ඨානං පත්වා සුඛිකිකෙසු නිද්දායමානෙසු, කීළන්තෙසු, බහිගතෙසු වා පරියෙසිත්වා අදිස්වා ගච්ඡතො න දොසො, හණ්ඩදෙය්‍යං හොති”ති එවමාදිකො විනිවිජයකථාමග්ගො. අරඤ්ඤට්ඨකථාසමොති “යො වාරක්ඛට්ඨානං පත්වා”තිආදිනා (වි. වි. 170) යථාචුත්තඅරඤ්ඤට්ඨකථාය සදිසො,

“කම්මට්ඨානං විත්තෙ කත්වා;
විත්තෙන්තො අඤ්ඤවිහිතො;
සුඛිකට්ඨානං පත්වා ගච්ඡෙ;
හණ්ඩදෙය්‍යං හොතෙවස්සා”ති. —

ආදිනා නයෙන චුච්චමානසදිසොයෙව. තෙනෙව ගතත්ථතාය ඉදාති න විචාරියතීති අධිජ්ජායො.

සුඛිකසාතකථාවණ්ණනා.

216. “පාණො නාම මනුස්සපාණො චුච්චති”ති (පාරා. 114) පාළිකො ව “තම්පි භුජිස්සං හරන්තස්ස අවහාරො නත්ථි”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.114) අට්ඨකථාවචනතො ව පරදාසමනුස්සොයෙව අධිජ්ජෙතොති තමෙව දස්සෙතුමාහ “අන්තොජාත”න්තිආදි. ගෙහදාසියා කුච්ඡිමිහි දාසස්ස ජාතො අන්තොජාතො නාම, තං වා. ධනෙන කීතො ධනක්කීතො, තං වා. දිත්තං වා පන කෙනචීති මාතුලඅය්‍යකාදීසු යෙන කෙනචි දාසං කත්වා දිත්තං වා. දාසන්ති පච්චෙකං සම්බන්ධතීයං. කරමරාතීතං වා දාසන්ති පරවිසයං විලුම්පිත්වා ආනෙන්වා දාසභාවාය ගහිතසඬ්ඛාතං කරමරාතීතදාසං වා. හරන්තස්ස පරාජයොති එත්ථ “වොරිකාය හරිස්සාමි”ති ආමසනෙ දුක්කට්ඨං, එන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජිත්වා ධීතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කාමයතො පාරාජිකං හොතීති අධිජ්ජායො.

217. භුජිස්සං වාති යස්ස කස්සචි මනුස්සස්ස අදාසභූතං. මානුසන්ති මනුස්සජාතිකං සත්තං. ආයුපිතන්ති උපනික්ඛිත්තං.

218. තන්ති අන්තොජාතාදීසු දාසෙසු යං කඤ්චි දාසං. පලායිතුකාමොවාති පලාපෙතුකාමො නීහරිතුකාමො. අථ වා තං දාසං භුජෙහි උක්ඛිපිත්වා අයං පලායිතුකාමොතිපි අත්ථො ගහෙනබ්බො. භුජෙහීති උභොහි හත්ථෙහි. තං ධීතට්ඨානතොති තස්ස ධීතට්ඨානං

තංඨිතට්ඨානං, තතො තංඨිතට්ඨානතො, වොරෙන අත්තනා ඨිතට්ඨානතොති අත්ථො න ගහෙනබ්බොති දස්සෙතුමෙවං වුත්තං. කිඤ්චි සඬකාමෙතීති කෙසග්ගමත්තම්පි තතො අඤ්ඤං යානං පාපෙති. භූජෙහි වාති එත්ථ වා-සද්දො වක්ඛමානපකාරන්තරාපෙක්ඛො, “සඬකාමෙති වා”ති යොජෙතබ්බං.

219. තජ්ජෙත්වාති භයකරෙන වචනෙන ලෙසෙන, ඉඬ්ගිතෙන වා තාසෙත්වා නෙන්තස්ස තස්සාති සම්බන්ධො. පදවාරතොති පදවාරෙන යුත්තා පුල්ලච්චියාදයො ආපත්තියො හොත්තීති යොජනා. පඨමපදවාරයුත්තා පුල්ලච්චියාපත්ති, දුතියපදවාරයුත්තා පාරාජිකාපත්ති හොත්තීති අත්ථො.

220. භත්ථාදිසුති ආදි-සද්දෙන කෙසවත්ථාදිං සඬගණ්භාති. තන්ති දාසං. කඬ්ඨතොපීති ආකඬ්ඨතොපි. පරාජයොති “පදවාරතො”ති අනුවත්තමානත්තා පඨමපදවාරෙ පුල්ලච්චියං, දුතියපදවාරෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකන්ති අත්ථො. අයං නයොති “පදවාරතො යුත්තා පුල්ලච්චියාදයො ආපත්තියො හොත්තී”ති වුත්තනයො.

221. වෙගසාවාති වෙගගෙනෙව, වොරස්ස වචනෙන කාතබ්බවිසෙසරහිතෙන බලවගමනවෙගෙනාති වුත්තං හොති. ඉමිනා අනාපත්තිභාවස්ස කාරණං දස්සෙති.

222. සණ්කන්ති මන්දගතියා. වදන්ති “ගච්ඡ, යාහි, පලායා”තිආදිකං වචනං කථෙති. සොපි වාති යො මන්දගතියා ගච්ඡන්තො එවං වුත්තො, සොපි ව.

223. පලායිත්වාති සාමිකං පහාය ගන්ත්වා. අඤ්ඤන්ති සාමිකායත්තට්ඨානතො අඤ්ඤං යානං. සාපණං විථිසන්තිවෙසයුත්තං නිගමම්පි වා. තතොති පලායිත්වා පට්ටියගාමාදිතො. තන්ති පලායිත්වා පට්ටියං තං දාසං.

පාණකථාවණ්ණනා.

224. ථෙය්‍යාති ථෙය්‍යවිත්තෙන. සජ්ජකරණ්ඩන්ති සජ්ජසයනපෙළං. යථාවත්ථුන්ති පුල්ලච්චියමාහ. යානතොති සජ්ජපෙළාය ඨිතට්ඨානතො. වාවනෙති කෙසග්ගමත්තාතික්කමෙ.

225. කරණ්ඩන්ති සජ්ජපෙළං. උග්ගාටෙත්වාති විවරිත්වා. කරණ්ඩතලතොති අන්තොපෙළාය තලතො. නඬගුට්ඨයෙති නඬගුට්ඨපරියන්තෙ.

226. සංසිත්වාති පෙළාපස්සෙ ඵුසාපෙත්වා. සප්පකරණ්ඩස්ස මුඛවට්ටිකොති කරණ්ඩපුට්ඨමුඛවට්ටිකො. තස්ස නඬගුට්ඨෙ මුත්තමත්තෙති යොජනා.

227. නාමකොති නාමෙන, නාමං වත්වාති චුත්තං හොති. පක්කොසන්තස්සාති අවභායන්තස්ස. තස්සාති පක්කොසකස්ස.

228. තථාති කරණ්ඩං විවරිත්වා. මණ්ඩුකමුසිකානං රචං කත්වා නාමෙන පක්කොසන්තස්සාති යොජනා. වා-සද්දෙන ලාජාවිකිරණඅච්ඡරපභාරාදිකං සඬගණ්හාති.

229. මුඛන්ති සප්පකරණ්ඩස්ස මුඛං. එවමෙව ච කරොන්තස්සාති මණ්ඩුකසඤ්ඤං, මුසිකසඤ්ඤං කත්වා වා ලාජා විකිරිත්වා වා අච්ඡරං පහරිත්වා වා නාමං වත්වා පක්කොසන්තස්ස. යෙන කෙනචිති චුත්තනීභාරතො යෙන වා තෙන වා.

230. න පක්කොසති චෙති යථාචුත්තනයෙන යොජෙත්වා නාමං වත්වා න පක්කොසති. තස්සාති කරණ්ඩමුඛවිවරකස්ස භික්ඛුස්ස.

අපදකථාවණ්ණනා.

231. හත්ථීන්ති හත්ථීමිහි, භූමිමත්ථෙ එව උපයොගවචනං.

232. සාලායන්ති හත්ථීසාලායං. වසති එත්ථාති වත්ථු, රාජාගාරං, තස්ස අන්තො අන්තොවත්ථු, අන්තොරාජගෙහන්ති අත්ථො. අඬගණෙති අන්තොරාජඬගණෙ. පි-සද්දො “අන්තොනගරෙ”ති අචුත්තමිපි සම්පිණ්ඨෙති. වත්ථු වාති ව-සද්දෙන අඬගණං සමුච්චිතොති. සකලං අඬගණං යානන්ති හත්ථීතො විවරණයොග්ගං අඬගණට්ඨානං සන්ධායාහ, සකලසාලාති ගහෙතඬ්ඛං.

233. අඛද්ධස්සාති යථාචුත්තසාලාරාජවත්ථඬගණාපෙක්ඛාය චුත්තං. අඛද්ධස්ස හි හත්ථීතො සකලසාලාදයො යානං, තදතික්කමෙ යානාවචනං හොතිති අත්ථො. භීති අවධාරණෙ වා. “ඛද්ධස්ස භී”ති යොජනයා විසෙසත්ථොව දට්ඨඬ්ඛො, ඛද්ධස්ස පනාති චුත්තං හොති. ඛද්ධස්ස පනාති සාලාදීසු සන්තිහිතස්ස පන. ඨිතට්ඨානඤ්චාති සාලාදීසු ඨිතට්ඨානඤ්ච, චතුහි පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානන්ති චුත්තං හොති. ඛන්ධනඤ්චාති ගීවාය වා පච්ඡා පාදද්වයඛන්ධනවලයෙ වා උභයත්ථ වා ඛන්ධනට්ඨානඤ්ච. තස්මාති යස්මා ඨිතට්ඨානඤ්ච ඛන්ධනඤ්ච යානන්ති ඡ වා පඤ්ච වා යානාති ලඬහන්ති, තස්මා. තෙසං යානානං. කාරයෙති එත්ථ “ආපත්ති”න්ති සාමත්ථියා ලඬහන්ති. හරතොති හත්ථීසාලාදිතො චොරිකාය හරන්තස්ස. කාරයෙති ආමසනෙ දුක්කට්ඨං, යානහෙදගණනයා යාව පච්ඡිමට්ඨානා

පුරිමෙසු පුල්ලව්වයානි, අන්තිමට්ඨානා කෙසග්ගමත්තමපි වාවනෙ පාරාජිකං කාරෙය්‍යානි අත්ථො.

234. ධීතට්ඨානන්ති චතුහි පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානං, ඉදඤ්ච අබද්ධහත්ථිං සන්ධාය චුත්තං. බද්ධස්ස විනිවිජයො සාලාදීසු බද්ධස්ස චුත්තවිනිවිජයසදිසොති ගතත්ථතාය න චුත්තො.

235. එකං යානන්ති සයිතට්ඨානමත්තං. තස්මිත්ති ගජෙ. තස්සාති හික්ඛුස්ස. තුරඬගමහිසාදීසු ද්විපදෙ ච බහුප්පදෙ ච.

236. එසෙව නයො ඤෙය්‍යො, වත්තබ්බං කිඤ්චිපි නත්ථිති යොජනා. තත්ථ තුරඬගා අස්සා. මහිසා ලුලායා. ආදි-සද්දෙන ගොගදුහමට්ඨාදිචතුප්පදානං සඬගහො. නත්ථි කිඤ්චිපි වත්තබ්බන්ති අස්සසාලාරාජාගාරඬගණබහිනගරාදීසු අබන්ධිතසයනඅස්සාදීනං යානහෙදො යථාචුත්තසදිසත්තා න චුත්තො.

බන්ධිත්වා යපිතඅස්සස්ස පන සචෙ සො චතුසු පාදෙසු බද්ධො හොති, බන්ධනානං, බුරානඤ්ච ගණනාය අට්ඨි යානානි, සචෙ මුඛෙ ච බද්ධො හොති, නව යානානි, මුඛෙයෙව බද්ධො, පඤ්ච යානානීති යානහෙදො ච තථෙව සසම්ගසුකරාදිචතුප්පදෙසු බන්ධිත්වා යපිතෙසු බද්ධබද්ධට්ඨානෙහි සහ චතුහි පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානවසෙන ලබ්භමානො යානහෙදො ච ගොමහිසෙසු බද්ධෙසු එවමෙව ලබ්භමානො යානහෙදො ච වජාදීසු පදෙසෙසු පචෙසිතෙසු ද්වාරෙසු රුක්ඛසුචියො අපනෙත්වා වා අනපනෙත්වා වා නාමං වත්වා වා අවත්වා වා පක්කොසන්තස්ස, සාබ්භඬගතිණාදීනි දස්සෙත්වා පක්කොසිත්වා වා අපක්කොසිත්වා වා පලොහෙන්තස්ස තාසෙත්වා නික්ඛමන්තස්ස සප්පකරණ්ඩකෙ සප්පස්ස චුත්තනායෙන ලබ්භමානො විසෙසො ච නෙතබ්බො. ඉහ සබ්බත්ථ යානහෙදෙසු බහුකෙසුපි උපන්තට්ඨානෙසු පුල්ලව්වයං, අන්තට්ඨානෙ පාරාජිකං චුත්තසදිසත්ති ඉමස්ස සබ්බස්ස විනිවිජයස්ස “එසෙව නයො”ති ඉමිනාව ගතත්තා, ආහටතො අවිඤ්ඤායමානස්ස කස්සචි විසෙසස්සාභාවා ච චුත්තං “නත්ථි කිඤ්චිපි වත්තබ්බ”න්ති.

ද්විපදෙපිති “ද්විපදං නාම මනුස්සා පක්ඛජාතා”ති (පාරා. 115) පාළියං චුත්තා මනුස්සා ච මයුරාදිලොමපක්ඛා ච වග්ගුලිආදිවම්මපක්ඛා ච හමරාදිඅට්ඨිපක්ඛා වාති එවමාදිකෙ සත්තෙ ච. බහුප්පදෙති “බහුප්පදං නාම විච්ඡිකා සතපදී උච්චාලිඬගපාණකා”ති (පාරා. 117) පාළියං චුත්තබහුප්පදසත්තෙ වාති අත්ථො.

එත්තාවතා පාපහික්ඛුනං ලෙසොකාසපිදහනත්ථං පදභාජනෙ චුත්තභූමට්ඨාදිතිංසවිනිවිජයමාතිකාකථාසු පඤ්චවීසති මාතිකාකථා දස්සෙත්වා අවසිට්ඨාසු පඤ්චමාතිකාකථාසු සංවිදාචභාරො,

සඤ්ඤාකම්මං, නිමිත්තකම්මන්ති මානිකත්තයකථා පට්ඨමෙව
අදින්නාදානවිනිවිඡයසම්භාරභූතානං පඤ්ඤවිසතියා අවහාරානං
දස්සනට්ඨානෙ යත්වා —

“පුබ්බසහපයොගො ව, සංවිදාහරණම්පි ව;
සඤ්ඤාකම්මං නෙමිත්තං, පුබ්බයොගාදිපඤ්ඤක”න්ති. (වි. වි. 42)

ඉමිනා සඤ්ඤාකම්මානි තං පභාස අවසෙසෙ ඔවරකො, ඔණ්ණරක්ඛකොති
කථාද්වයෙ ඔවරණකකථාය ආණන්තිකප්පයොගත්තා, තඤ්ඤ
ඔණ්ණරක්ඛකෙන කරියමානං යානාවාවනං සාහත්ථිකෙන වා ආණන්තිකෙන
වා පයොගෙන හොතිති තස්සාපි “සාහත්ථාණන්තිකො වෙවා”ති
සාහත්ථිකපඤ්ඤකෙ පට්ඨමෙව සඤ්ඤාකම්මානි ව ඵලට්ඨවෙහාසට්ඨකථාදිසු
සඤ්ඤාකම්මානි ව තඤ්ඤ ද්වයං න වුත්තන්ති වෙදිතඛිබ්බං.

තත්ථ “ඔවරකො නාම භණ්ඩං ඔවරිත්වා ආවික්ඛති”ති (පාරා. 118)
පාළියං වුත්තො වොරාපනපුරිසො “ඔවරකො”ති වෙදිතඛිබ්බො. ඔවරතිති
ඔවරකො, තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා අත්තො අනුපවිසතිති වුත්තං හොතිති.
“ඔණ්ණරක්ඛො නාම ආහටං භණ්ඩං ගොපෙන්නො”ති (පාරා. 118) පාළියං
වුත්තො මුහුත්තං අත්තති යපිතස්ස පරහණ්ඩස්ස රක්ඛකො
“ඔණ්ණරක්ඛො”ති වෙදිතඛිබ්බො. ඔණ්ණං රක්ඛතිති ඔණ්ණරක්ඛො, යො පරෙන
අත්තතො වසනට්ඨානෙ ආහතං භණ්ඩං “ඉදං තාව හන්තෙ මුහුත්තං
ඔලොකෙට්ඨං, යාවාහං ඉදං නාම කිව්චං කත්වා ආගච්ඡාමි”ති වුත්තො
රක්ඛති, තස්සෙතං අධිවචනං.

ද්විවතුබ්බුප්පදකථාවණ්ණනා.

237. “පඤ්ඤාහි ආකාරෙහි අදින්නං ආදියන්තස්ස ආපත්ති
පාරාජිකස්සා”තිආදිනා (පාරා. 122) නයෙන පාළියං ආගතානි පඤ්ඤාකම්මානි
සඤ්ඤාකම්මානි “පරෙස”න්තිආදි. තත්ථ “පරෙසං සත්තකං ධන”න්ති
ඉමිනා පරමනුස්සස්සන්තකතා, “පරෙසන්ති විජානිත්වා”ති ඉමිනා
පරායත්තභාවස්ස ජානනං, “ගරුක”න්ති ඉමිනා පාදං වා අතිරෙකපාදං වා
අග්ගන්තකතා, “ටෙය්‍යවිත්තෙනා”ති ඉමිනා ටෙය්‍යවිත්තතා, “යානා
වාචෙති”ති ඉමිනා පඤ්ඤවිසතියා අවහාරානං අඤ්ඤාතරස්ස සමච්ඡිනානි
එවමෙත්ථ පඤ්ඤාකම්මානි වෙදිතඛිබ්බො.

238. එත්තාවතා තිංසමාතිකාකථාවිනිවිඡයං සඤ්ඤාකම්මානි ඉදානි
“අනාපත්ති සසඤ්ඤාදිස්ස විස්සාසග්ගාහෙ තාවකාලිකෙ පෙතපරිග්ගහෙ
තිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙ පංසුකුලසඤ්ඤාදිස්සා”තිආදිනා (පාරා. 131) නයෙන
පාළියං ආගතං අනාපත්තිවාරං සඤ්ඤාකම්මානි “අනාපත්ති”තිආදි. තත්ථ
සසඤ්ඤාදිස්සානි පරසන්තකම්පි “සසන්තක”න්ති සුද්ධසඤ්ඤාය

ගණ්හන්තස්ස අනාපත්තීති සබ්බත්ථ යොජෙනබ්බං. එවං ගහිතං සාමිකෙහි දිස්වා යාවිතෙ අදෙන්තස්ස උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං.

තිරච්ඡානපරිග්ගහෙති තිරච්ඡානෙහි පරිග්ගහිතවත්ථුමිහි. සචෙපි හි නාගගරුලුමාණවකමාණවිකාපි මනුස්සචෙසෙන ආපණං පසාරෙත්වා නිසින්නා භොන්ති, භික්ඛු ච ථෙය්‍යවිත්තෙන තෙසං සන්තකං ගණ්හාති, අනාපත්තීති චුත්තං භොති. සීහබ්‍යග්ගදීපිපභුතීහි වාළුමිගෙහි ගහිතගොචරං පඨමං මොවාපෙත්තස්ස තං මුඤ්ඤිත්වා අත්තමනොපි හිංසනතො ථොකං බාගිතෙ වාරෙත්තස්ස දොසො නත්ථි. සෙනාදීසු තිරච්ඡානෙසු යෙන කෙනචි ගහිතං ගොචරං මොවාපෙතුං වට්ටති. චුත්තඤ්ඤෙතං අට්ඨකථායං “සෙනාදයොපි ආමිසං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ පාතාපෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.131). එවමෙව ධම්මනිදෙඨිචුභාදීහි ගහිතමණ්ඩුකාදයො ජීවිතරක්ඛනත්ථාය මොවාපෙතුං වට්ටතීති වෙදිතබ්බං.

තාවකාලිකග්ගාහෙති “පටිකරිස්සාමි”ති තාවකාලිකං ගණ්හන්තස්ස එවං ගහිතං සචෙ හණ්ඩසාමිකො පුග්ගලො වා ගණො වා “තුම්භෙව ගණ්හථා”ති අනුජානෙය්‍ය, වට්ටති. නානුජානෙය්‍ය, න ගණ්හෙය්‍ය, දාතබ්බං. අදෙන්තස්ස උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං. “සඬ්ඝසන්තකං පන පටිදාතුමෙව වට්ටති”ති අට්ඨකථායං චුත්තං.

විස්සාසග්ගාහෙති “අනුජානාමි භික්ඛචෙ පඤ්චහඬිගෙහි සමන්තාගතස්ස විස්සාසං ගහෙතුං, සන්දිට්ඨො ච භොති, සම්භත්තො ච, ආලපිතො ච, ජීවති ච, ගහිතෙ ච අත්තමනො භොති”ති (මහාව. 356) පාළියං ආගතං පඤ්චහඬිගෙහි සමන්තාගතස්ස සන්තකං විස්සාසෙන ගණ්හන්තස්ස ගහණෙ විනිවිජයො යථාචුත්තසුත්තවණ්ණනායං වෙදිතබ්බො. යථාහ සමන්තපාසාදිකායං –

තත්ථ සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමත්තකමිත්තො. සම්භත්තොති දළ්භමිත්තො. ආලපිතොති “මම සන්තකං යං ඉච්ඡමි, තං ගණ්හෙය්‍යාසි, ආපුච්ඡිත්වා ගහණෙ කාරණං නත්ථි”ති චුත්තො. ජීවතීති අනුට්ඨානසෙය්‍යාය සගිතොපි යාව ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදං න පාපුණාති. ගහිතෙ ච අත්තමනොති ගහිතෙ තුට්ඨවිත්තො භොති, එවරුපස්ස සන්තකං “ගහිතෙ මෙ අත්තමනො හවිස්සති”ති ජානන්තෙන ගහෙතුං වට්ටති. අනවසෙසපරියාදානවසෙන චෙතාති පඤ්චඬිගාහි චුත්තාති, විස්සාසග්ගාහො පන තීහඬිගෙහි රුහති – සන්දිට්ඨො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො, සම්භත්තො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො, ආලපිතො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනොති.

යො පන ජීවති, න ච ගහිතෙ අත්තමනො භොති, තස්ස සන්තකං විස්සාසග්ගාහෙන ගහිතමිපි පුන දාතබ්බං. දදමානෙන ච මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං

දාතබ්බං. අනත්තමනස්ස සන්තකං තස්සෙව දාතබ්බං. යො පන පඨමංයෙව “සුට්ඨු කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තෙනා”ති වච්ඡෙදෙන වා චිත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්වා පච්ඡා කෙනවි කාරණෙන කුපිතො පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යොපි අදාතුකාමොව, චිත්තෙන පන අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදති, සොපි පුන පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යො පන “මයා තුම්භාකං සන්තකං ගහිතං වා පරිභුත්තං වා”ති චුත්තෙ “ගහිතං වා හොතු පරිභුත්තං වා, මයා පන තං කෙනවිදෙව කරණීයෙන යපිතං, තං පාකතිකං කාතුං වට්ටති”ති වදති, අයං පච්චාහරාපෙතුං ලහතීති (පාරා. අට්ඨ. 1.131).

පෙනපරිග්ගහෙති පෙත්තිවිසයුප්පන්නා ච මරිත්වා තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නිබ්බත්තා ච වාතුමහාරාජිකාදයො දෙවා ච ඉමස්මිං අත්ථෙ පෙනා නාම, තෙසං සන්තකං ගණ්හන්තස්ස ච අනාපත්තීති අත්ථො. සචෙපි හි සක්කො දෙවරාජා ආපණං පසාරෙත්වා නිසින්තො හොති, දිබ්බවක්ඛුකො ච භික්ඛු තං ඤාත්වා සතසහස්සග්ගසනකම්පි වත්ථං තස්ස විරවන්තස්සෙව අච්ඡින්නිත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති. දෙවපූජත්ථං රුක්ඛාදීසු මට්ඨවත්ථාදීති ගණ්හතො නිද්දොසතාය කිමෙව වත්තබ්බං. පංසුකුලසඤ්ඤාය ගණ්හතොපි අනාපත්ති. තථා ගහිතම්පි සචෙ සස්සාමිකං හොති, සාමිකෙ ආහරාපෙත්තෙ දාතබ්බත්ති උපලක්ඛණතො වෙදිතබ්බං.

239. එත්ථාති දුතියපාරාජිකවිනිවිජයෙ. ව-සද්දෙන අවුත්තසමුච්චයත්ථෙන අවසෙසසික්ඛාපදවිනිවිජයෙ සඬගණ්හාති. වත්තබ්බොති මාතිකට්ඨකථාදීසු විය අවසානෙ කථෙතබ්බො. පාළිමුත්තවිනිවිජයොති සමුට්ඨානාදිකො තංතංසික්ඛාපදපාළියං අනාගතො උපාලිත්ථෙරාදීහි යපිතො විනිවිජයො.

240. පරාජිකානෙකමලෙනාති අපරිමෙයාකප්පකොට්ඨසතසහස්සොපවිතපාරමිතාසම්භුතෙන සබ්බඤ්ඤාඤාඤාණපදට්ඨානෙන ආසවක්ඛයඤාණෙන සහ වාසනාය සමුච්ඡෙදප්පහානෙන පරාජිකා රාගාදයො අනෙකකිලෙසමලා යෙන සො පරාජිකානෙකමලො, තෙන පරාජිකානෙකමලෙන. ජිනෙන යං දුතියං පාරාජිකං චුත්තං, අස්ස දුතියපාරාජිකස්ස ච අත්ථො මයා සමාසෙන චුත්තො. අසෙසෙන අතිවිත්ථාරනයෙන වත්තුං තස්ස අත්ථං කථෙතුං කො හි සමත්ථොති යොජනා. එත්ථ ව-සද්දො පඨමපාරාජිකසමුච්චයත්ථො. හි-සද්දො අවධාරණෙ, තෙන අසෙසෙන තදත්ථං වත්තුං සමත්ථො නත්ථෙව අඤ්ඤා තථාගතාති දීපෙති.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

දුතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තනියපාරාජිකකථාවණ්ණනා

241-2. එවමනිසුබ්බමනයසමාකුලං දුතියපාරාජිකං දස්සෙත්වා ඉදානි තනියපාරාජිකං දස්සෙතුමාහ “මනුස්සජාති”න්තිආදි. තත්ථ මනුස්සජාතින්ති ජායතීති ජාති, රූපාරූපපටිසන්ධි, මනුස්සෙසු ජාති යස්ස සො මනුස්සජාති, මනුස්සජාතිකො මනුස්සවිග්ගහොති වුත්තං හොති, තං මනුස්සජාතිං.

එත්ථ ච මනුස්සෙසුති කුසලාකුසලමනස්ස උස්සන්තත්තා මනුස්සසංඛාරෙසු නරෙසු. “යං මාතුකුච්ඡිස්මිං පට්ඨං විත්තං උප්පන්න”න්ති (පාරා. 172) පදභාෂණෙ වුත්තනයෙන මාතුකුච්ඡිමිති පට්ඨං උප්පජ්ජමානපටිසන්ධිවිත්තඤ්ච තංසමපයුත්තවෙදනාසඤ්ඤාසංඛාරසංඛාරානන්ධත්තයඤ්ච තංසහජාතානි

“තිලතෙලස්ස යථා බිත්දු, සජ්ජිමණ්ඩො අනාවිලො;
එවං වණ්ණජපටිභාගං, ‘කලල’න්ති පවුච්චති”ති. (පාරා. අට්ඨ. 2.172; විහ. අට්ඨ. 26) –

වුත්තානි ජාතිඋණ්ණංසුමිති පසන්නතිලතෙලෙ වා සජ්ජිමණ්ඩෙ වා ඔතාරෙත්වා උක්ඛිපිත්වා විධුනිතෙ අග්ගෙ ලම්බමානබිත්දුජ්ජමාණකලලසංඛාරානි සභාවකානං කායභාවචත්ථුදසකවසෙන තිංස රූපානි ච අභාවකානං කායචත්ථුදසකවසෙන විසති රූපානි වාති අයං නාමරූපපටිසන්ධි ඉධ “ජාති”ති ගහිතා. “යස්සා”ති ඉමනා අඤ්ඤපදෙන “යාව මරණකාලා එත්ථන්තරෙ එසො මනුස්සවිග්ගහො නාමා”ති (පාරා. 172) පදභාෂණෙ වුත්තනයෙන පට්ඨමහවච්ඡිගතො පට්ඨාය වුතිවිත්තාසන්නහවච්ඡිගපරියන්තසන්නාසංඛාරාසන්නො ගහිතො. ඉමනා මනුස්සවිග්ගහස්ස පටිසන්ධිතො පට්ඨාය පාරාජිකචත්ථුභාවං දස්සෙති.

ජානන්තොති “සත්තො අය”න්ති ජානන්තො. ජීවිතා යො වියොජයෙති යො භික්ඛු ජීවිතින්ද්‍රියා වියොජෙය්‍යා වොරොපෙය්‍යා, තස්ස ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්නදෙය්‍යා උපරොධෙය්‍යානි වුත්තං හොති. තෙනාහ පදභාෂණෙ “ජීවිතා වොරොපෙය්‍යානි ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්නදති උපරොධෙති”ති (පාරා. 172).

තඤ්ච ජීවිතින්ද්‍රියං රූපාරූපවසෙන දුට්ඨං හොති. තත්ථ අරූපජීවිතින්ද්‍රියං අවිග්ගහත්තා උපක්කමවිසයං න හොති. රූපජීවිතින්ද්‍රියපච්ඡෙදෙන පන තදායත්තවුත්තිතාය තංසමකාලමෙව ඔච්ඡිජ්ජමානතාය එත්ථ සාමඤ්ඤෙන උභයමිපි ගහෙතබ්බං. ඉදඤ්ච අතීතානාගතං න ගහෙතබ්බං තස්ස අවිජ්ජමානත්තා. උපක්කමවිසයාරහං

පන පච්චුප්පන්තමෙව ගහෙනබ්බං. තඤ්ච ඛණසන්තතිඅද්ධාවසෙන තිවිධං හොති.

තත්ථ උප්පාදට්ඨිතිභද්ධිගවසෙන ඛණත්තයපරියාපන්නො භාවො ඛණපච්චුප්පන්නං නාම. තං සරසභද්ධිගභුතත්තා සයං භිජ්ජමානං උපක්කමසාධියං විනාසවන්නං න හොති. ආතපෙ යත්වා ගබ්භං පට්ටියස්ස අන්ධකාරවිගමන්තරඤ්ච සීතෙන ඔවරකං පට්ටියස්ස විසභාගඋතුසමුට්ඨානෙන සීතපනුදන්තරඤ්ච රූපසන්තති සන්තතිපච්චුප්පන්නං නාම. පටිසන්ධිචුතිනමන්තරාලප්පවත්ති ඛන්ධසන්තති අද්ධාපච්චුප්පන්නං නාම. ඉමස්මිං ද්වයෙ උපක්කමසම්භවො, තංවසෙන උපච්ඡිජ්ජමානං ජීවිතං සන්තානපරිභානිපච්චයභාවතො සන්තතිඅද්ධාපච්චුප්පන්නද්වයං යථාපරිච්ඡින්නකාලමප්පත්වා උපක්කමවසෙන අන්තරායෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා සන්තතිඅද්ධාපච්චුප්පන්නරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච තංතිරොධෙන නිරුජ්ඣමානඅරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්චාති උභයං එත්ථ “ජීවිතා”ති ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදමෙව සන්ධායාහ පදභාජනෙ “සන්තතිං විකොපෙති”ති (පාරා. 172).

ඉමිස්සාව පාණාතිපාතභාවෙ ආපත්තිභාවතො එත්ථ යත්වා අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.172) පාණපාණාතිපාතපාණාතිපාතිපාණාතිපාතප්පයොගානං විභාගො දස්සිතො. තත්ථ පාණොති වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො උපච්ඡිජ්ජමානං ජීවිතින්ද්‍රියං, තං “ජීවිතා”ති ඉමිතා වුත්තං. පාණාතිපාතො නාම වධකචෙතනා, සො ච “වියොජයෙ”ති ඉමිතා සන්දස්සිතො. පාණාතිපාති නාම පුග්ගලො, සො ච “යො”ති ඉමිතා සන්දස්සිතො. පාණාතිපාතප්පයොගො පන –

“වුත්තා පාණාතිපාතස්ස;
පයොගා ඡ මහෙසිනා”ති –

ආදිනා නයෙන ඉධෙව වක්ඛමානවිභාගත්තා වක්ඛමානනයෙනෙව දට්ඨබ්බො.

අස්ස සත්ථං නික්ඛිපෙය්‍ය වාති යොජනා. අස්සාති මනුස්සජාතිකස්ස. “හත්ථපාසෙ”ති පාඨසෙසො. හත්ථපාසො නාම සමීපොති. අස්සාති සමීපසම්බන්ධෙ සාම්චවනං. සත්ථන්ති එත්ථ ජීවිතවිහිං සනුපකරණභාවෙන සම්මතා ධාරාවන්තඅසිආදි ච ධාරාරහිතයට්ඨිහින්දිවාලලගුළාදි ච උපලක්ඛණවසෙන ගහෙනබ්බා. සසති හිංසතීති සත්ථං. තෙනෙවාහ පදභාජනෙ “අසිං වා සත්තිං වා හින්දිවාලං වා ලගුළං වා පාසාණං වා සත්ථං වා විසං වා රජ්ජුං වා”ති. ඉධාවුත්තං කරපාලිකාජුරිකාදි සමුඛං “සත්ථං වා”ති ඉමිතා සඬගහිතං. නික්ඛිපෙය්‍යාති යථා හොගහෙතුං ලහති, තථා උපනික්ඛිපෙය්‍ය, අත්තවධාය ඉච්ඡිතක්ඛණෙ යථා ගණ්භාති, තථා සමීපෙ

තෙනෙව චිත්තෙන යපෙය්‍යාති චුත්තං හොති. ඉමිනා ථාවරජ්ජයොගො සන්දස්සිනො.

මරණෙ ගුණං වා වදෙය්‍යාති යොජනා, මරණත්ථාය මරණෙ ගුණං වණ්ණෙතීති අත්ථො. “ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙති, මරණෙ ගුණං භණ්ණී”ති (පාරා. 172) පදභාෂනෙ චුත්තත්තා “කිං තුය්හිමිනා පාපකෙන දුජ්ජීවිතෙන, යො ත්වං න ලභසි පණ්ණිකොපනාති භුඤ්ජිතු”මිච්චාදිනා නයෙන මරණත්ථාය ජීවිතෙ අවණ්ණං වදන්තො ව “ත්වං බොසි උපාසක කතකල්‍යාණො අකතපාපො, මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යො, ඉතො ත්වං කාලකතො විවිධවිහඩ්ගමවිකුජ්ජිතෙ පරමසුරහිකුසුමභූසිතතරුවරනිවිතෙ පරමරතිකරලලිතගතිභාසිතවිලිපිතසුරසුවතිගණවිවරිතෙ වරනන්දෙන අවිජරාසඩ්ඝපරිවාරිතො විවරිස්සසි”තිආදිනා නයෙන මරණත්ථාය මරණානිසංසං දස්සෙන්නො ව “මරණෙ ගුණං වදෙය්‍ය”ඉච්චෙව චුච්චති.

මරණුපායං දෙසෙය්‍යාති යොජනා. මරණාධිප්පායෙනෙව “සත්ථං වා ආහර, විසං වා බාද, රජ්ජයා වා උබ්බන්ධිත්වා කාලඬකරොහී”ති පදභාෂනෙ චුත්තසත්ථහරණාති ව අචුත්තමිපි සොබ්හනරකපපාතාදීසු පපතනඤ්චාති එවමාදිකං මරණුපායං ආචික්ඛෙය්‍ය. “හොති අයමිපි”ති පදවිෂේදො, අපීති පුබ්බෙ චුත්තද්වයං සමුච්චිනොති. ද්වෙධා භින්නසිලා විය අසන්ධෙය්‍යොව සො ඤෙය්‍යාති ද්විධා භින්නපාසාණො විය භගවතො පටිපත්තිපටිවෙධසාසනද්වයෙන සො පච්චුප්පන්නො අත්තභාවෙ සන්ධාතුමසක්කුණෙය්‍යොවාති ඤාතබ්බොති අත්ථො.

243. ථාවරාදයොති ආදි-සද්දෙන විජ්ජාමයඉද්ධිමයපයොගද්වයං සඬගහිතං.

244. තත්ථාති තෙසු ඡසු පයොගෙසු. සකො හත්ථො සහත්ථො, තෙන නිබ්බන්තො සාහත්ථීකො, පයොගො. ඉධ හත්ථග්ගහණං උපලක්ඛණං, තස්මා හත්ථාදිනා අත්තතො අඬගපච්චඩ්ගෙන නිජ්ථාදිතො වධජ්ජයොගො සාහත්ථීකොති වෙදිතබ්බො.

245. “ත්වං තං එවං පහරිත්වා මාරෙහී”ති භික්ඛුනො පරස්ස යං ආණාපනං, අයමාණත්තිකො නයොති යොජනා. ආණත්තිකො නයොති ආණත්තියෙව ආණත්තිකො. තෙති පවත්තෙතීති නයො, පයොගස්සෙතං නාමං.

246. දුරන්ති දුරට්ඨං. කායෙන පටිබද්ධෙනාති එත්ථ කායෙකදෙසො හත්ථාදි කායො අවයවෙ සමුදායොපචාරතො “ගාමො දඩ්ඞො”ති යථා. කායපටිබද්ධං වාපාදිකං පටිබද්ධං නාම පුබ්බපදලොපෙන “දෙවදත්තො දත්තො”ති යථා. වා-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, කායෙන වා

කායපටිබද්ධෙන වානි වුත්තං හොති, “උසුආදිනිපාතන”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. විධානං වීධි, පයොගොති අත්ථො.

247. අසඤ්චාරිමුපායෙනාති අසඤ්චාරිමෙන නිව්වලෙන උපායෙන. ඔපතන්ති එත්ථාති ඔපාතො, සො ආදි යෙසං අපස්සෙනවිසහෙසජ්ජසංවිධානාදීනං තෙ ඔපාතාදියො, තෙසං විධානං ඔපාතාදිවිධානං, ඔපාතක්ඛණනාදිකිරියා.

248. විජ්ජායාති ආඨබ්බනවෙදාගතමරණමත්තසඬ්ඛාතවිජ්ජාය. ජප්පනන්ති යථා පරො න සුඤ්ඤාති, තථා පුනස්පුනං වචනං.

249. මාරණෙ සමත්ථා යා කම්මවිපාකජා ඉද්ධි, අයං ඉද්ධිමයො පයොගො නාමාති සමුදිරිතොති යොජනා. කම්මවිපාකෙ ජාතා කම්මවිපාකජා, ඉද්ධි, යා “නාගානං නාගිද්ධි සුපණ්ණානං සුපණ්ණිද්ධි යක්ඛානං යක්ඛිද්ධි”තිආදීනා (පාරා. අට්ඨ. 2.172) බහුධා අට්ඨකථායං වුත්තා. තත්ථ දිට්ඨදිට්ඨප්ථිට්ඨවිසානං නාගානං දිස්වා, ඩංසිත්වා, පුසිත්වා ච පරුපසාතකරණෙ නාගිද්ධි වෙදිතබ්බො. එවං සෙසානම්පි. ඉද්ධිමයෙව ඉද්ධිමයො, භාවනාමයො ඉද්ධිජපයොගො පනෙත්ථ න ගහෙතබ්බො. වුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං -

“කෙවි පන භාවනාමයිද්ධියාපි පරුපසාතකරණං වදන්ති. සහ පරුපසාතකරණෙන ච ආදිත්තසරුපරි බිත්තස්ස උදකසටස්ස හෙදනං විය ඉද්ධිවිනාසඤ්ච ඉච්ඡන්ති, තං තෙසං ඉච්ඡාමත්තමෙව. කස්මා? යස්මා තං කුසලවෙදනාවිතක්කපරිත්තත්තිකාදීහි න සමෙති. කථං? අයඤ්ඤි භාවනාමයිද්ධි නාම චතුත්ථජ්ඣානමයා කුසලත්තිකෙ කුසලා වෙච අබ්‍යාකතා ච, පාණාතිපාතො අකුසලො. වෙදනාත්තිකෙ අදුක්ඛමසුඛසම්පයුත්තා, පාණාතිපාතො දුක්ඛසම්පයුත්තො. විතක්කත්තිකෙ අවිතක්කඅවිචාරා, පාණාතිපාතො සවිතක්කසවිචාරො. පරිත්තත්තිකෙ මහග්ගතා, පාණාතිපාතො පරිත්තොයෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.172).

250. තත්ථාති තෙසු ඡබ්බිධෙසු පයොගෙසු. උද්දෙසොපීති උද්දිසනං උද්දෙසො, තංසහිතො පයොගොපි උද්දෙසොති වුත්තං හොති “කුත්තෙ පවෙසෙහි”ති යථා. එවං වත්තබ්බතාය ච අනුද්දෙසොති තබ්බිපරිතවචනමෙව ඤාපකන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථ එකෙකො උද්දෙසොපි අනුද්දෙසොපි හොතීති තෙසමයං හෙදො පන දුච්චො හොතීති පරිදීපිතොති යොජනා. ඉමෙසු ඡසු පයොගෙස්වෙච එකෙකස්සෙච උද්දිස්සානුද්දිස්සකිරියමානතාය දුච්චභාවතො තෙසං ද්වාදසවිධො හෙදො පදභාජනෙ ච අට්ඨකථාය ච දීපිතො, තත්ථ විනිවිජයමිදානි දස්සයිස්සාමීති අධිජ්ජායො.

251. බහුසුභිති මනුස්සෙසු බහුසුභි. තෙන කම්මෙනාති පහාරදානසඬාතෙන කම්මෙන. බජ්ඣකීති අපායං නෙතුං කම්මපාසෙන කම්මන්තරං නිවාරෙත්වා බජ්ඣකීති අත්ථො.

252. පහාරෙභිති පහරණෙභි. දෙහිනොති මනුස්සවිග්ගහස්ස. තස්සාති පහටස්ස.

253. පහටමත්තෙ වාති පහටක්ඛණෙ වා. පච්ඡාති තප්පච්චයා කාලන්තරෙ වා. උභයථාපි ච මතෙති ද්විත්තං ආකාරානමඤ්ඤතරෙන මතෙභි. හන්තා වධකො. පහටමත්තස්මිත්ති තස්මිං මරණාරහපහාරස්ස ලද්ධක්ඛණෙයෙව, මරණතො පුබ්බහාගෙයෙවාති මත්තසද්දෙන දීපෙති. මරණත්ථාය ච අඤ්ඤත්ථාය ච දින්නෙසු අනෙකෙසු පහාරෙසු මරණත්ථාය දින්නප්පහාරෙනෙව යදා කදාපි මරිස්සති, පහාරදානක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං හොති. අමරණාධිප්පායෙන දින්නප්පහාරබලෙන චෙ මරෙය්‍ය, න හොතීති චුත්තං හොතීති.

254. ද්වෙ පයොගාති උද්දිස්සානුද්දිස්සකිරියාහෙදහින්තා සාහත්ථිකාණත්තිකා ද්වෙ පයොගා.

255. කරණස්සාති කිරියාය. විසෙසොති නානත්තං. ආණත්තිනියාමකාති ආණත්තිං නියාමෙත්ති චවත්ථාපෙත්තිති ආණත්තිනියාමකා.

256. තත්ථාති තෙසු ආණත්තිනියාමකෙසු ඡසු ආකාරෙසු. යොබ්බනාදි වාති ආදි-සද්දෙන ථාවරියමන්දබ්බිච්චුද්ධාදිඅවත්ථාවිසෙසො සඬගහිතො.

257. යං මාතිකාය නිද්දිට්ඨං සත්ථං, තං කතමං?. සත්තමාරණන්ති සත්තෙ මාරෙත්ති එතෙනාති සත්තමාරණං, අසිආදිවධොපකරණං.

258. විජ්ඣනන්ති උසුආදීහි විජ්ඣනං. හෙදනන්ති කකවාදීහි ද්විධාකරණං. ඡෙදනන්ති බග්ගාදීහි ද්විධාකරණං. තාලනන්ති මුග්ගරාදීහි ආසාතනං. එවමාදිවිධොති එවමාදිප්පකාරො. අනෙකොති බහුකො හෙදො. කරණස්ස විසෙසො කිරියාවිසෙසොති අත්ථො.

259-60. “පුරතො පහරිත්වාන මාරෙහි”ති යො භාසිතො ආණාපකෙන, තෙන ආණත්තෙන පච්ඡතො...පෙ.... මාරිතෙති යොජනා. වත්ථාණත්ති විසඬකෙතාති එත්ථ “යං ‘මාරෙහි’ති...පෙ.... තතො”ති වත්ථුච්චසඬකෙතො දස්සිතො. “පුරතො...පෙ.... මාරිතෙ”ති ආණත්තිවිසඬකෙතො දස්සිතො. මූලට්ඨොති ආණාපකො. මූලන්ති හි පුබ්බකිරියානුරූපං ආණාපනං, තත්ථ ධිතොති මූලට්ඨො.

261. ඉමිනා විසඬිකෙතෙ ආණාපකස්ස අනාපත්තිං දස්සෙත්වා සඬිකෙතෙ අවිරාධිතෙ උභින්නම්පි පාරාජිකං දස්සෙතුමාහ “වත්ථු”න්තිආදි. තං වත්ථුං අවිරජ්ඣත්වා මාරිතෙ උභයෙසං...පෙ.... උදිරිතො, යථාණත්ති ච මාරිතෙ...පෙ.... උදිරිතොති යොජනා. මාරිතෙ වත්ථුස්මිත්ති සාමත්ථියා ලබ්භති. උභයෙසත්ති ආණාපකආණත්තානං. යථාකාලත්ති ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණං, ආණත්තස්ස මාරණක්ඛණඤ්ච අනතික්කමිත්වා. ඛන්ධනං ඛන්ධො, කම්මුනා ඛන්ධො කම්මඛන්ධො. අථ වා ඛජ්ඣති එතෙනාති ඛන්ධො, කම්මමෙව ඛන්ධො කම්මඛන්ධො.

264. විසඬිකෙතො නාති විසඬිකෙතො නත්ථි, ද්වින්නම්පි යථාකාලපරිච්ඡේදං කම්මඛන්ධොයෙවාති අත්ථො.

265. සඬ්ඛසොති සඬ්ඛෙසු කාලහෙදෙසු, සඬ්ඛසො වෙදිතඬ්ඛොති වා සම්ඛන්ධො. සඬ්ඛසොති සඬ්ඛජ්ජකාරෙන. විභාවිනාති පණ්ඩිතෙන. සො හි අත්ථං විභාවෙතීති තථා වුත්තො.

266-7-8. “ඉමං ගාමෙ යීත”න්ති ඉදං තං සඤ්ජානිතුං වුත්තං, න මාරණක්ඛණට්ඨානනියමත්ථායාති “යත්ථ කත්ථවි යීත”න්ති වත්ථාපි “නත්ථි තස්ස විසඬිකෙතො”ති ආහ. තස්සාති ආණාපකස්ස. “තත්ථා”ති වා පාඨො, තස්සං ආණත්තියන්ති අත්ථො. “ගාමෙයෙව යීතං වෙරිං මාරෙහි”ති සාවධාරණං ආණත්තො වනෙ වෙ යීතං මාරෙති වා “වනෙයෙව යීතං වෙරිං මාරෙහි”ති සාවධාරණං වුත්තො ගාමෙ යීතං වෙ මාරෙති වාති යොජනා. “භික්ඛුනා සාවධාරණ”න්ති ච පොත්ථකෙසු ලිඛන්ති, තං අග්ගහෙත්වා “වනෙ වා සාවධාරණ”න්ති පාඨොයෙව ගහෙතඬ්ඛො. විගතො සඬිකෙතො ආණත්තිනියාමො එත්ථාති විසඬිකෙතො.

269. සඬ්ඛදෙසෙසුති ගාමවනඅඬ්ගණගෙහාදීසු සඬ්ඛෙසු යානෙසු. හෙදතොති නානත්තතො.

270. “සත්ථෙත පන මාරෙහි”ති යෙන කෙනචි යො ආණත්තො, තෙන යෙන කෙනචි සත්ථෙත මාරිතෙ විසඬිකෙතො නත්ථිති යොජනා.

271-2. ඉමිනා වාසිනා භීති එත්ථ භීති පදපුරණෙ. “ඉමිනා අසිනා මාරෙය්‍යා”ති වුත්තො අඤ්ඤෙන අසිනා මාරෙති වා “ත්ථං ඉමස්ස අසිස්ස එතාය ධාරාය මාරය” ඉති වුත්තො තං වෙරිං සථෙ ඉතරාය ධාරාය මාරෙති වා ථරුනා මාරෙති වා තුණ්ඬෙන මාරෙති වා, තථා මාරිතෙ විසඬිකෙතොයෙව හොතීති යොජනා. ථරුනාති ඛග්ගමුට්ඨිනා. තුණ්ඬෙනාති ඛග්ගතුණ්ඬෙන. “විසඬිකෙතොවා”ති සඬිකෙතවිරාධෙනෙව පාරාජිකං න හොතීති දස්සනපදමෙතං.

273.

සබ්බාචුධකජාතිසුති

ඉධාචුත්තකරපාලිකාජුරිකාදිසබ්බපහරණසාමඤ්ඤෙසු.
හෙදතො.

විසෙසතොති

274. පරෙනාති භික්ඛුනා. සොති ආණත්තො. නිසින්නං නං මාරෙති,
විසඬකෙතො න විජ්ජති “ගච්ඡන්තමෙව මාරෙහි”ති සාවධාරණං
අචුත්තත්තා “නිසින්නොපි සොයෙවා”ති තං මාරෙන්තස්ස විසඬකෙතො න
හොති, අවධාරණං අන්තරෙන කථනං තං සඤ්ජානාපෙනුං වුව්චතිති
ඉරියාපට්ඨියාමකං න හොතිති අධිජ්ජායො.

275-6. අසති සාවධාරණෙ විසඬකෙතාභාවං දස්සෙත්වා ඉදාති
සාවධාරණෙ ඉරියාපට්ඨන්තරෙසු විසඬකෙතං දස්සෙතුමාහ
“නිසින්නංයෙවා”තිආදි. “නිසින්නංයෙව මාරෙහි”ති චුත්තො ගච්ඡන්තං
මාරෙති, විසඬකෙතන්ති ඤාතබ්බං. “ගච්ඡන්තංයෙව මාරෙහි”ති චුත්තො
නිසින්නං මාරෙති, විසඬකෙතන්ති ඤාතබ්බන්ති යොජනා. ඉමමෙව
යොජනාක්කමං සන්ධායාහ “යථාක්කම”න්ති.

277. විජ්ඣත්වාති සරාදිහි විජ්ඣත්වා.

278. ඡන්දිත්වාති අසිආදිහි ඡන්දිත්වා. පුන සොති පයොගො.

279. කරණෙසුති විජ්ඣනාදිකිරියාවිසෙසෙසු.

280-1. එත්තාවතා ආණත්තිනියාමකනිද්දෙසං දස්සෙත්වා ඉදාති
දීඝාදිලිඬගවසෙනාපි සම්භවන්තං විසඬකෙතං දස්සෙතුමාහ “දීඝ”න්තිආදි.
“දීඝං...පෙ.... ථුලං මාරෙහිති අනියමෙත්වා ආණාපෙති”ති (පාරා. අට්ඨ.
2.174) අට්ඨකථාවචනතො එව-කාරං විනා “දීඝං මාරෙහි”ති අනියමෙත්වා
කෙතවි යො ආණත්තො හොති, සොපි ආණත්තො යං කිඤ්චි තාදිසං සචෙ
මාරෙති, තත්ථි තත්ථ විසඬකෙතො, උභින්නම්පි පරාජයොති යොජනා. එවං
“රස්ස”න්තිආදිසබ්බපදෙහිපි පච්චෙකං යොජනා කාතබ්බා. අනියමෙත්වාති
විසඬකෙතාභාවස්ස හෙතුදස්සනං. එවකාරො වාකාලඬකාරො. තත්ථාති
ආණත්තිකප්පයොගෙ. “උභින්නම්පි පරාජයො”ති චුත්තත්තා ආණාපකං
විනා අඤ්ඤං යථාචුත්තක්ඛණං මනුස්සවිග්ගහං “යං කිඤ්චි තාදිසං”න්ති
ඉමිනා දස්සෙති.

සචෙ ආණාපකො ආණාපෙත්වා අත්තානමෙව මාරෙති, ආණාපකො
දුක්කටං ආපජ්ජිත්වා මරති, ආණත්තස්ස පාරාජිකං. ආණාපකෙන
අත්තානමුද්දිස්ස ආණත්තිනියා කතාය ආණත්තො අජානිත්වා තාදිසං අඤ්ඤං
මාරෙති, ඔකාසස්ස අනියම්තත්තා ආණාපකො මුව්චති, ඉතරො කම්මුනා
බජ්ඣති. යදි “අමුකස්මිං රත්තිට්ඨානෙ වා දිවාට්ඨානෙ වා නිසින්නං ඊදිසං
මාරෙහි”ති ඔකාසං නියමෙත්වා ආණාපෙති, තත්ථ ආණාපකතො

අඤ්ඤස්මිං මාරිතෙ උභින්නමපි පාරාජිකං. තතො ඛහි මාරිතෙ වධකස්සෙව කම්මබන්ධො. ආණාපකො අත්තානමෙව උද්දිස්ස ආණාපෙනි, ඉතරො ච තමෙව තත්ථ මාරෙති, ආණාපකස්ස දුක්කටං, ආණත්තස්ස පාරාජිකං. සචෙ අඤ්ඤත්ථ මාරෙති, මුලට්ඨො මුච්චති. අජානිත්වා අඤ්ඤං තත්ථ වා අඤ්ඤත්ථ වා මාරෙති, වධකො පාරාජිකං ආපජ්ජති, මුලට්ඨො මුච්චති. ආනන්තරියවත්ථුමහි ආනන්තරියෙන සද්ධිං යොජෙතබ්බං.

282. යො මනුස්සං කඤ්ඤි උද්දිස්ස සචෙ ඔපාතං ඛණ්ඨි, තථා ඔපාතං ඛණ්ත්තස්ස තස්ස දුක්කටං නාම ආපත්ති හොතිති අජ්ඣාභාරයොජනා. යොජනා ච නාමෙසා යථාරුතයොජනා, අජ්ඣාභාරයොජනාති දුට්ඨා. තත්ථ පාඨාගතපදානමෙව යොජනා යථාරුතයොජනා, උභනපුරණත්ථමජ්ඣාභාරපදෙහි සහ පාඨාගතපදානං යොජනා අජ්ඣාභාරයොජනාති වෙදිතබ්බා. “ඛණ්ත්තස්ස ච ඔපාත”න්ති පොත්ථකෙසු පාඨො දිස්සති. “ඛණ්ත්තස්ස තථොපාත”න්ති පාඨො සුන්දරො”ති නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. “ආවාටන්ති එතස්ස ‘ඔපාත’න්ති පරියායො”ති ච වුත්තං. තතොපි –

“මනුස්සං කඤ්ඤි උද්දිස්ස;
 යො චෙ ඛණ්ඨිවාටකං;
 ඛණ්තො තං තථා තස්ස;
 හොති ආපත්ති දුක්කට”න්ති. –

පාඨො සුන්දරතරො. ජාතපථවිං ඛණ්ත්තස්ස පාරාජිකපයොගත්තා පයොගගණනාය දුක්කටං.

283. තත්ථාති තස්මිං ආවාටෙ. තස්සාති පතිතස්ස මනුස්සවිග්ගහස්ස. දුක්ඛස්සුප්පත්තියාති දුක්ඛුප්පත්තිහෙතු. තස්සාති යෙන ආවාටො ඛතො, තස්ස භික්ඛුනො. පතිත්වා සො චෙ මරති, තස්මිං මතෙ තස්ස භික්ඛුනො පාරාජිකං භවෙති යොජනා.

284. අඤ්ඤස්මිත්ති යං සමුද්දිස්ස ආවාටො ඛතො, තතො අඤ්ඤස්මිං. අනුද්දිස්සකන්ති කිරියාවිසෙසනං, අනුද්දිස්සකං කත්වාති අත්ථො. ඔපාතවිසෙසනං චෙ, “අනුද්දිස්සකො ඔපාතො”ති පදවිෂෙදො. “අග්ගමක්ඛායති”තිආදීසු (සං. නි. 5.139; අ. නි. 4.34; 10.15; ඉතිවු. 90; නෙත්ති. 170) විය ඔ-කාරට්ඨානෙ අ-කාරො, ම-කාරාගමො ච දට්ඨබ්බො, අනොදිස්සකො ඔපාතො ඛතො හොතිති අත්ථො.

285. “එත්ථ පතිත්වා යො කොචි මරතු”ති අනොදිස්සකො ඔපාතො සචෙ ඛතො හොති, යත්තකා නිපතිත්වා මරන්ති චෙ, අස්ස තත්තකා දොසා හොන්තිති යොජනා. “යො කොචි”ති ඉමිනා අත්තනො මාතාපිතරො ච

සඬගහිතා. දොසාති කම්මබන්ධදොසා, පාරාජිකං පන එකමෙව. අස්සාති යෙන අනොදිස්ස ඔපානො බනො, තස්ස.

286. ආනන්තරියවත්ථුස්මි. මතෙති පාඨසෙසො, “තත්ථ පතිත්වා”ති අධිකාරො, අරහත්තෙ, මාහරි, පිතරි ච තස්මි. පතිත්වා මතෙ කාලකතෙති අත්ථො. ආනන්තරියකන්ති එත්ථ සකත්ථෙ, කුච්ඡිතෙ, සඤ්ඤායං වා ක-පච්චයො දට්ඨබ්බො. “තථා”ති ඉමිනා “ආනන්තරියවත්ථුස්මි”න්ති ඉමස්මි. සමාසපදෙ අවයවභූතමපි “වත්ථුස්මි”න්ති ඉදඤ්ච “තත්ථ පතිත්වා මතෙ”ති ඉදඤ්ච ආකඬ්භති. පුල්ලච්චයාදීනං වත්ථුස්මි. තත්ථ පතිත්වා මතෙ පුල්ලච්චයාදයො භොන්තිති යොජනා. තස්මි. ආවාටෙ පතිත්වා යක්ඛාදීසු මතෙසු, පාරාජිකවත්ථුනො දුක්ඛුප්පත්තියඤ්ච පුල්ලච්චයං, මනුස්සවිග්ගහෙ මතෙ පාරාජිකං, තිරච්ඡානෙ මතෙ පාචිත්තියන්ති වුත්තං භොති.

287. පාණාතිපාතා ද්වෙති ද්වින්නං මතත්තා ද්වෙ පාණාතිපාතා, එකෙන පාරාජිකං, ඉතරෙන කම්මබන්ධොයෙව. එකොවෙකෙකධංසනෙති මාත්‍ර වා දාරකස්ස වා මරණෙ එකො පාණාතිපාතොව.

288. වොරෙහි අනුබද්ධො එත්ථ ආවාටෙ පතිත්වා මරිස්සති වෙ, ඔපාතඛණකස්සෙව පාරාජිකං භොති කිරාති යොජනා. කිරාති අනුස්සවනෙ අරුචිසුචකං.

289-90. වෙරිනො භික්ඛුනො අඤ්ඤෙ වෙරිපුග්ගලා. තත්ථ තස්මි. ඔපාතෙ සවෙ මනුස්සං පාතෙත්වා මාරෙන්නි, තථා වෙරිනො තත්ථ සයමෙව පතිතං මනුස්සං බහි නිහරිත්වා සවෙ මාරෙන්නි, තත්ථ ඔපපාතිකා මනුස්සා ඔපාතෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො නික්ඛන්තුං අසක්කොන්තා මතා වෙ සිද්ධං, සබ්බත්ථ ච යථාචුත්තසබ්බවාරෙසු ඔපාතඛණකස්සෙව පරාජයොති යොජනා. නිබ්බත්තිත්වා හීති එත්ථ හීති පදපුරණෙ. යත්ථ යත්ථ නිපාතසද්දානං අත්ථො න දස්සිතො, තත්ථ තත්ථ පදපුරණමත්තතා වෙදිතබ්බො.

291. යක්ඛාදයොති ආදි-සද්දෙන තිරච්ඡානානං සඬගහො. වත්ථුචසාති පුල්ලච්චයපාචිත්තියානං වත්ථුභූතයක්ඛතිරච්ඡානානං වසා. පුල්ලච්චයාදයොති ආදි-සද්දෙන පාචිත්තියසඬගහො.

293. අයං නයොති “අනාපත්ති”ති යථාචුත්තො නයො.

294-5. බජ්ඣන්තිති සවෙ අවස්සං බජ්ඣන්ති. තත්ථාති තස්මි. පාසෙ. “භත්ථනො මුත්තමත්තස්මි”න්ති ඉමිනා පයොගස්ස අත්ථසාධකතං දීපෙති.

296. යං පන උද්දිස්ස පාසො ඔඩ්ඩිතො, තතො අඤ්ඤස්ස ඛන්ධනෙ තු අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

297. මුඛා වාපිති අමුලෙන වාපි. මුලට්ඨස්සෙවාති පාසකාරකස්සෙව. කම්මඛන්ධොති පාණාතිපාතො. ඛජ්ඣති එතෙනාති ඛන්ධො, කම්මමෙව ඛන්ධො කම්මඛන්ධො. පාරාජිකමත්තෙ වත්තඛිබ්බෙපි යාව සො වත්තති, තාව තත්ථ ඛජ්ඣත්වා මතසත්තෙසු පටිමමතස්ස වසෙන පාරාජිකං, අවසෙසානං පාණාතිපාතසඩ්ඛාතස්ස අකුසලරාසිනො සම්භවතො තං සබ්බං සඩ්ගහෙත්වා සාමඤ්ඤෙන ද්වයමිපි දස්සෙතුමාහ “කම්මඛන්ධො”ති.

298. “සචෙ යෙන ලද්ධො, සො උග්ගලිතං වා පාසං සණ්ඨපෙති, තස්ස පස්සෙන වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා වතිං කත්වා සම්මුඛෙ පචෙසෙති, ථද්ධතරං වා පාසයට්ඨිං යපෙති, දළ්භතරං වා පාසරජ්ජුං ඛන්ධති, ථීරතරං වා බාණුකං ආකොටෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.176) අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං සඩ්ගහිතුමාහ “පාසමුග්ගලිතමිපි වා”ති. එත්ථ අවුත්තසමුච්චයත්ථෙන පි-සද්දෙන “සණ්ඨපෙති”තිආදිකා “ඛන්ධති”ති දස්සිතකිරියාවසානා පයොගා දස්සිතා. ථීරං වාපිති එත්ථ අපි-සද්දො අට්ඨකථාය අවසිට්ඨං “බාණුකං ආකොටෙති”ති කිරියං සමුච්චිතොති උභයත්ථපි පකාරන්තරවිකල්පත්ථත්තාති ගහෙතඛිබ්බා. එවන්ති එවං සති. යෙන පාසො ලද්ධො, තෙනාපි එවං පාසෙ කතවිසෙසෙ සතීති වුත්තං හොති. උභින්නන්ති පාසකාරකස්ස ව ඉදාති ලහිත්වා පටිජග්ගන්තස්ස වාති උභයෙසං.

299-300. යොති පාසකාරකො, ලද්ධපාසකොති ඉමෙසං යො කොචි. උග්ගලාපෙත්වාති විසාටෙත්වා, යථා තත්ථ පාණිනො න ඛජ්ඣන්ති, එවං කත්වාති අත්ථො. තත්ථ වාති පුන සණ්ඨපිතෙ පාසෙ ව. කො විමුච්චති? යෙන ලද්ධො, සො.

301-2. ගොපෙත්වාති ගොපනහෙතු මොක්ඛො න හොතීති යොජනා. “සීහං දිස්වා හයං හොතී”තිආදීසු විය හෙතුමිහි ත්වා-පච්චයො දට්ඨබ්බො. තමඤ්ඤො...පෙ.... න ව මුච්චතීති එත්ථ න වාති නෙව. නාසෙත්වා සබ්බසො වාති සො යථා යස්ස කස්සපි සත්තස්ස විනාසොපකරණං න හොති, තථා ඡින්නාදීහි නාසෙත්වා. තං පාසයට්ඨිං. කො විමුච්චති? පාසකාරකො.

303. සුලං රොපෙන්තස්සාති සුලං නිබ්භන්තස්ස. සජ්ජෙන්තස්සාති සණ්ඨපෙන්තස්ස.

304. අසඤ්චිච්චාති එත්ථ “කතෙන පයොගෙනා”ති පාඨසෙසො, “මතෙපි අනාපත්ති”ති එතෙහි සම්ඛන්ධො. “ඉමිනාහං උපක්කමෙන ඉමං මාරස්සාමි”ති අවෙනෙත්වා අපකල්පෙත්වා අවධකචෙනතො හුත්වා කතෙන අඤ්ඤත්ථිකෙනපි උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි ආපත්ති නත්ථිති

අත්ථො, මුසලුස්සාපනාදිවත්ථුසු (පාරා. 180) විය අයං සත්තොතිසඤ්ඤී
 හුත්වා “ඉමිනා උපක්කමෙන ඉමං මාරෙස්සාමි”ති
 විනික්කමසමුට්ඨාපකචෙනනාසම්පයුත්තවිකප්පරහිතො හුත්වා
 අඤ්ඤත්ථිකෙන පයොගෙන මනුස්සෙ මනෙපි පාරාජිකං නත්ථිති වුත්තං
 හොති.

අජානන්තස්සාති “ඉමිනා අයං මරිස්සති”ති අජානන්තස්ස
 උපක්කමෙන පරෙ මනෙපි අනාපත්ති, විසගතපිණ්ඩපාතවත්ථුමිහි (පාරා.
 181) විය “ඉදං කාරණ”න්ති අජානිත්වා කතෙන මනුස්සෙ මනෙපි
 අනාපත්තිති වුත්තං හොති. “තථා”ති ඉමිනා “අනාපත්ති”ති ආකඩ්ඪති.
 අමරණවිත්තස්ස අමරණවිජාසහිතවිත්තස්ස උපක්කමෙන පරෙ මනෙපි
 අනාපත්ති වුද්ධපබ්බජිතාදිවත්ථුසු (පාරා. 180) වියාති අත්ථො.
 උම්මත්තකාදයො වුත්තසරුපායෙව.

305. “මනුස්සපාණම්හි”ති ඉමිනා මනුස්සභාවො අභිගහාවෙන
 දස්සිතො. “සචස්ස විත්තං මරණුපසංහිත”න්ති ඉමිනා
 මරණුපසංහිතවිත්තතා දස්සිතා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

තතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුත්ථපාරාජිකකථාවණ්ණනා

306-7. එවං නාතිසඬ්ඛෙපවිත්ථාරනායෙන තතියපාරාජිකවිනිවිජයං
 දස්සෙත්වා ඉදානි චතුත්ථපාරාජිකවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ
 “අසන්ත”න්තිආදි. තත්ථ “අසන්ත”න්ති අපෙක්ඛිත්වා “අත්තනී”ති ව
 “කුමානාදිහෙද”න්ති අපෙක්ඛිත්වා “උත්තරිමනුස්සධම්ම”න්ති ව
 “සමුදාවරෙය්‍යා”ති අපෙක්ඛිත්වා “යො භික්ඛු”ති ව සාමත්ථියා ලබ්භතීති
 අප්පකාමරිත්වා “අත්තනි අසන්ත”න්තිආදිනා නායෙන යොජෙතබ්බං.

අත්තනි අසන්තන්ති තස්මිං අත්තභාවෙ අත්තනො සන්තානෙ
 අනුප්පාදිතතාය අවිජ්ජමානං. අත්තස්සිතමෙව කත්වාති අත්තුපනායිකං
 කත්වා අත්තනි විජ්ජමානං විය කත්වා තං උපනෙත්වා. භවං අධිට්ඨාය ව
 වත්තමානන්ති පටිසන්ධිතො පට්ඨාය ව වත්තන්තං භවං විත්තෙන
 අධිට්ඨන්තිත්වා තක්කෙත්වා, විත්තෙ යපෙත්වාති වුත්තං හොති.
 අඤ්ඤාපදෙසඤ්ඤව විනාති “යො තෙ විහාරෙ වසන්ති භික්ඛු”තිආදිනා
 නායෙන වක්ඛමානං පරියායකථං යපෙත්වා. අධිමානඤ්ඤව විනාති අදිට්ඨෙ
 දිට්ඨසඤ්ඤිතාදිසභාවං අධිගතමානසඬ්ඛාතං
 “අධිගතඋත්තරිමනුස්සධම්මො අහම්හි”ති අධිමානඤ්ඤව යපෙත්වා.

ක්කානාදිහෙදන්ති ක්කානාදයො හෙදා විසෙසා යස්ස තං ක්කානාදිහෙදං,
 “උත්තරිමනුස්සධම්මො නාම ක්කානං විමොක්ඛො සමාධි සමාපත්ති
 ඤාණදස්සනං මග්ගභාවනා ඵලසච්ඡි කිරියා කිලෙසප්පහානං විනිවරණතා
 විත්තස්ස සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී”ති (පාරා. 198, 199) පදභාජනෙ චුත්තං
 ක්කානාදිධම්මවිසෙසන්ති අත්ථො. “උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති
 උත්තරිමනුස්සානං ක්කායිනඤ්චෙව අරියානඤ්ච ධම්ම”න්ති (පාරා. අට්ඨ.
 2.197) අට්ඨකථාය චුත්තං ක්කානලාභීභි වෙව අට්ඨභි අරියපුග්ගලෙභි ච
 අධිගතත්තා තෙසං සන්තකන්ති සඬ්ඛං ගතං උත්තරිමනුස්සධම්මං.

විඤ්ඤත්තිපටෙ ධීතස්ස කායෙන වා වාචාය වා යො භික්ඛු
 සමුදාවරෙය්‍යාති අප්ඤ්ඤාභරිත්වා යොජෙතඛිබ්බං. විඤ්ඤත්තිපටෙ ධීතස්සාති
 ද්වාදසහත්ථඛිහන්තරෙ පදෙසෙ ධීතස්ස “ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා
 ගහට්ඨස්ස වා පඛිබ්ඡිතස්ස වා”ති (පාරා. 198) පදභාජනෙ චුත්තස්ස යස්ස
 කස්සචි. කායෙන වාති හත්ථමුද්දාදිවසෙන කායෙන වා.
 “සික්ඛාපච්චක්ඛානං හත්ථමුද්දාය සීසං න ඔතරති, ඉදං අභුතාරොචනං
 හත්ථමුද්දායපි ඔතරති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.215) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා ඉධ
 හත්ථමුද්දාදිහත්ථවිකාරො ච අඬිගපච්චඩ්ගවොපනඤ්ච “කායෙනා”ති
 ඉමිනා ගහෙතඛිබ්බං. වාචාය වාති යො සවනුපවාලෙ ධීතො තෙන විඤ්ඤාතුං
 සක්කුණෙය්‍යෙන යෙන කෙනචි වොහාරෙන වා. යො භික්ඛුති යො
 උපසම්පන්නො ථෙරො වා නවො වා මජ්ඣිමො වා. සමුදාවරෙය්‍යාති
 “පට්ඨං ක්කානං සමාපජ්ජාමි”තිආදිවචනප්පකාරෙසු යං කඤ්චි පකාරං
 වදෙය්‍ය. තදත්ථෙති තෙන චුත්තවාක්‍යස්ස අත්ථෙ. ඤාතෙවාති ඤාතෙ ඵව.
 මාතුගාමං වා පුරිසං වා යං කිඤ්චි උද්දිස්ස චුත්තෙ, තෙනෙව වා අනුද්දිස්ස
 චුත්තෙ සවනුපවාලෙ ධීතෙන යෙන කෙනචි මනුස්සභූතෙන
 වචනසමනන්තරමෙව “අයං පට්ඨමජ්ඣානලාභී”තිආදිකෙ යථාචුත්තෙ
 අත්ථප්පකාරෙ ඤාතෙයෙව. “සො”ති අප්ඤ්ඤාභරිත්වා “සො පුන
 රුළුභිහාවෙ අභඛිබ්බො”ති යොජෙතඛිබ්බං, අත්තති අවිජ්ජමානගුණං සන්තං
 විය කත්වා ඉච්ඡාවාලෙ යත්වා ඵවං කල්හපුග්ගලො සීලෙ පතිට්ඨාය
 උපරුපරි ලඛ්භමානලොකියලොකුත්තරගුණෙහි බුද්ධිසඬ්ඛාතං සාසනෙ
 බුද්ධිමධිගන්තුං අනරහොති අත්ථො. කිං වියාති ආහ “යථෙව...පෙ....
 රුළුභාවෙ”ති. “යථා”ති එතෙන සම්බන්ධො “තථා”ති, යථා තාලො
 මත්ථකච්ඡින්නො අභඛිබ්බො පුන විරුළුභියා, සොපි පාරාජිකං ආපන්නො
 තථෙව දට්ඨඛිබ්බොති අත්ථො.

308-9. ඉදාති “ඤාතෙව අභඛිබ්බො”ති ව “අඤ්ඤාපදෙසඤ්ච විනා”ති
 ව එතස්මිං. වාක්‍යද්වයෙ ඛ්‍යතිරෙකත්ථවසෙන සම්භවන්තං ආපත්තිහෙදං
 දස්සෙතුමාහ “අසන්තමෙවා”තිආදි.

අනන්තරන්ති “පට්ඨං ක්කානං
 සමාපජ්ජාමි”තිආදිවචනසමනන්තරමෙව. සොති ද්වාදසහත්ථඛිහන්තරෙ

යන්වා යෙන තං වචනං සුතං, සො පරො පුග්ගලො. ජානාති චෙති “අයං පටිමජ්ඣානලාභී”ති ආදිවසෙන තෙන චුත්තවචනජපකාරෙන අත්ථං අවිරාධෙත්වා අවිරෙනෙව සචෙ ජානාතීති අත්ථො. යො පන ඤානාදීනං අත්තනා අලද්ධභාවෙන වා ආගමො උග්ගහපරිපූර්ණආදිවසෙන අපරිචිතත්තා වා ඤානාදිසරූපං අජානන්තොපි කෙවලං “ඤානං විමොක්ඛො සමාධි සමාපත්තී”ති ආදිවචනානං සුතපුබ්බත්තා තෙන “පටිමං ඤානං සමාපජ්ජාමී”ති ආදිවචනෙ චුත්තෙ “ඤානං කිර එස සමාපජ්ජතී”ති යදි එත්තකමත්ථමිපි ජානාති, සොපි “ජානාති”ච චෙව අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.215) චුත්තොති ගහෙතඛිබ්බො. චුත්තො භීති භී-සද්දො අවධාරණෙ, අත්තනා චුත්තෙ තෙන තත්තකෙයෙව ඤාතෙ සො අසන්තගුණදීපකො පාපපුග්ගලො ඵලසම්පත්තිසම්පන්නං ඉමං සාසනාමතමභාපාදපං ආරුය්භාපි ඵලං අපරිභුඤ්ජිත්වා විරාධෙත්වා පතිත්වා මතො නාම භොතීති චුත්තං භොති. ඉමස්සෙවත්ථස්ස “අසන්ත”මිච්චාදිනා පටිමං චුත්තස්සපි බ්‍යතිරෙකත්ථං දස්සෙතුං අනුචාදවසෙන චුත්තත්තා පුනරුත්තිදොසො න භොතීති දට්ඨබ්බං.

ඉදානි තං බ්‍යතිරෙකත්ථං දස්සෙතුමාහ “නො චෙ...පෙ.... භොතී”ති. යස්ස සො ආරොචෙති, සො චෙ න ජානාති, අස්ස අසන්තගුණදීපකස්ස මුසාවාදිනො.

“අඤ්ඤාපදෙසඤ්ච විනා”ති ඉමිනා දස්සිතබ්‍යතිරෙකත්ථස්ස භාවාභාවෙ සමභවත්තං ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුමාහ “යො තෙ”ති ආදි. යො භික්ඛු තෙ තච ඉධ ඉමස්මිං විහාරෙ වසතීති යොජනා. දීපිතෙති අත්තනො අධිජ්ජායෙ පකාසිතෙ. ජානාති චෙති යො තථා චුත්තවචනං අස්සොසි, සො “එස අඤ්ඤාපදෙසෙන අත්තනො ඤානලාභිතං දීපෙතී”ති වා “එසො ඤානලාභී”ති වා වචනසමනන්තරමෙව සචෙ ජානාති. අස්සාති ඵවං කථිතවචනවතො තස්ස භික්ඛුනො. තං තෙන චුත්තවචනං. දුක්කට්ඨෙව භොති, න පුල්ලවිචයන්ති අත්ථො. අත්තනො ආවාසකාරානං දායකානං අඤ්ඤස්ස පවත්තිං කට්ඨන්තස්ස විය අත්තනොයෙව අසන්තගුණං සන්තමිව කත්වා කථනාකාරො ඉමාය ගාථාය අත්ථනො චුත්තොති දට්ඨබ්බො.

එත්ථ ව ඤානලාභීති වානි අචුත්තසමුච්චයත්ථෙව ච-සද්දෙන පාළියං (පාරා. 220) ආගතා අවසෙසපරියායවාරා ව සඬගහිතාති දට්ඨබ්බං. තථා ඤානලාභීති එත්ථ ඤානග්ගහණෙන විමොක්ඛාදීනඤ්ච උපලක්ඛිතත්තා ඤානාදිදසවිධඋත්තරිමනුස්සධම්මවිසයපරියායකථං සුතවතා තඬ්ඨණෙ තදන්තෙ ඤාතෙ පරියායසමුල්ලාපකෙන ආපජ්ජිතබ්බං පුල්ලවිචයඤ්ච අවිඤ්ඤාතෙ වා විරෙන විඤ්ඤාතෙ වා ආපජ්ජිතබ්බං දුක්කට්ඨඤ්ච ඉමාය ගාථාය අත්ථනො දස්සිතමෙවාති දට්ඨබ්බං.

310. එතන්ති යථාචුත්තජපකාරං ඤානාදිහෙදං උත්තරිමනුස්සධම්මං. අධිමානාති “අධිගතොහ”න්ති එවං උප්පන්නමානා, අධිකමානාති අත්ථො, “අයං ධම්මො මයා අධිගතො”ති දුල්භමුප්පන්නෙන මානෙන කථෙන්නස්සාති චුත්තං හොති. චුත්තො අනාපත්තින යොති ආපත්තියා අභාවො අනාපත්ති, සා එව න යො නෙතඛිබ්බො බුද්ධිතඛිබ්බොති කත්වා, අනාපත්තිති චුත්තං හොති. “අධිමානෙනා”ති එවං චුත්තො භගවතාති අත්ථො, “අධිගතධම්මොහ”න්ති අධිමානෙන “අභං පටිමජ්ඣානලාභී”ති ආදීනි වදන්තස්ස අනාපත්තිති චුත්තං හොති.

අයමධිමානො කස්ස හොති, කස්ස න හොතීති වෙ? අරියානං න හොති මග්ගපච්චවෙක්ඛණාදීනි පඤ්චනි පච්චවෙක්ඛණානි සඤ්ජාතසොමනස්සානං විනිශ්ඡකඛිබ්බන්තා. දුස්සීලස්සාපි න හොති තස්ස අරියගුණාධිගමෙ නිරුප්පාහන්තා. සුසීලස්සාපි කම්මට්ඨානානුයොගරහිතස්ස නිද්දාරාමනාදිමනුයුත්තස්ස න හොති විස්සට්ඨභාවනාහි යොගත්තා. සුපරිසුද්ධාය සීලසම්පත්තියා පතිට්ඨාය සමථභාවනාමනුයුත්තස්ස රූපාරූපසමාපත්තියං පත්තාසිනො වා විපස්සනාහියුත්තස්ස සොපක්කිලෙසොදයඛිබ්බයඤ්ඤාණලාභිනො වා උප්පජ්ජති. සො සමථවිපස්සනාභාවනාහි කිලෙසසමුදාවාරස්ස අභාවෙ උප්පන්නෙ තෙ විසෙසභාගිනො භවිතුං අදත්වා ධීතිභාගිනො කත්වා යපෙතීති වෙදිතඛිබ්බො.

පනාති අපි-සද්දත්ථො. “එව”න්ති ඉමිනා “අනාපත්තින යො චුත්තො”ති පච්චාමසති. “අවත්තුකාමස්සා”ති ඉදඤ්ච පාළියං ආගතං “අනුල්ලපනාධිප්පායස්සා”ති (පාරා. 222, 225) ඉදඤ්ච අනත්ථන්තරං. අවත්තුකාමස්සාති එවං චුත්තොති යොජනා. කොහඤ්ඤෙන පාපිච්ඡාපකතස්ස “ඤානාදීනං ලාභිමිහී”ති වදන්තස්ස අජ්ඣාසයො උල්ලපනාධිප්පායො නාම, තථා අනුත්වා සමුභ්මවාරීසු අඤ්ඤං බ්‍යාකරොත්තස්ස එවමෙව අනාපත්තිභාවො චුත්තො භගවතාති අත්ථො. ආදිකස්සාපි එවං චුත්තොති යොජනා. “අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සා”ති (පාරා. 222) ආදිකම්මිකස්සාපි අනාපත්තිභාවො චුත්තො භගවතාති අත්ථො. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ වග්ගමුදාතීරියා භික්ඛු ආදිකම්මිකා. අචුත්තසමුච්චයත්ථෙන තථා-සද්දෙන ඉධ අචුත්තඋම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනට්ඨා ගහිතා.

311. පාපිච්ඡතාති “එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සතී”ති ඤානලාභිනාදිහෙතුකාය සම්භාවනාය සම්භාවනානිමිත්තස්ස පච්චයපටිලාභස්ස පත්ථනාසඛිබ්බාතාය පාපිකාය ලාමිකාය ඉච්ඡාය සමන්නාගතභාවො ව. තස්සාති යං ඤානාදිහෙදහින්තං උත්තරිමනුස්සධම්මං සමුල්ලපි, තස්ස ධම්මස්ස. අසන්නභාවොති අත්තසන්නානෙ පච්චුප්පන්නජාතියං අනුප්පාදිතභාවෙන අවිජ්ජමානභාවො. මනුස්සකස්ස ආරොවනඤ්චෙවොති චුත්තච්චනස්ස අත්ථං තඛිබ්බණ ජානනකස්ස මනුස්සජාතිකස්ස “පටිමං ඤානං සමාපජ්ජී”න්ති ආදිනා

නායෙන සචන්ද්‍රපචාරෙ යත්වා ආරොවනාඤ්ච. නාඤ්ඤාපදෙසෙන ආරොවනාඤ්චාති සම්බන්ධො. “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු පට්ඨං ඝානං සමාපජ්ජී”තිආදිනා (පාරා. 220) නායෙන පවත්නාඤ්ඤාපදෙසං විනා උජ්ජකමෙව ආරොවනාඤ්ච. තදෙව ඤාණන්ති තදා එව ඤාණං, අවිරාශිත්වා චුත්තක්ඛණෙයෙව ජානනන්ති අත්ථො. එත්ථාති ඉමස්මිං චතුත්ථපාරාජිකාපත්තියං. ධීරා විනයධරා.

312. පට්ඨමෙ දුතියෙ වත්තෙති මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකවජ්ජිතෙ යථාචුත්තපාරාජිකත්තයෙ. පරියායො න විජ්ජතීති පාරාජිකාපත්තිපථං පරියායවචනං න ලභති. “න පනෙතරෙ”ති ඉදං එත්ථාපි යොජෙතබ්බං, ඉතරෙ පන තතියපාරාජිකෙ පරියායො න විජ්ජතීති අත්ථො. “මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙය්‍යා”ති (පාරා. 172) ව “අම්භො පුරිස කිං තුය්හිමිනා”තිආදිනා (පාරා. 171) ව “යො එවං මරති, සො ධනං වා ලභතී”තිආදිනා (පාරා. 175) ව පරියායෙන වදන්තස්ස පාරාජිකමෙවාති චුත්තං හොති. ආණන්ති පාරාජිකහෙතුආණන්තිකප්පයොගො. න පනෙතරෙති පට්ඨමචතුත්ථපාරාජිකද්වයෙ පන පාරාජිකහෙතුභූතා ආණන්ති න ලභතීති අත්ථො.

313. ආදීති පට්ඨමපාරාජිකං. එකසමුට්ඨානන්ති එකකාරණං. සමුට්ඨාති ආපත්ති එතස්මාති සමුට්ඨානං, කාරණං කායාදි. තං පන ඡබ්බිධං කායො, වාචා, කායවාචා, කායචිත්තං, වාචාචිත්තං, කායවාචාචිත්තන්ති. තෙසං විනිවිජයං උත්තරෙ (උ. වි. 325 ආදයො) යථාගතට්ඨානෙයෙව ච වණ්ණයිස්සාම. තත්‍රිදං එකසමුට්ඨානං එකං කායචිත්තං සමුට්ඨානං එතස්සාති කත්වා. තෙනාහ “දුච්චිගං කායචිත්තතො”ති. “තං සමුට්ඨාන”න්ති අජ්ඣාහාරො. යෙන සමුට්ඨානෙන පට්ඨමපාරාජිකාපත්ති උජ්ජජ්ජති, තංසමුට්ඨානසඬ්ඛාතං කාරණං. අඬ්ඛජාතසඬ්ඛාතං කායඤ්ච සෙවනචිත්තඤ්චාති ද්වයං අඬ්ඛං අවයවං එතස්සාති දුච්චිගං, තදුභයසභාවන්ති අත්ථො යථා “දුච්චිගං චතුත්ථජ්ඣාන”න්ති. සෙසාති අවසිට්ඨාති තිණි පාරාජිකාති. තිසමුට්ඨානාති කායචිත්තං, වාචාචිත්තං, කායවාචාචිත්තන්ති තිසමුට්ඨානා තිණි සමුට්ඨානාති එතෙසන්ති කත්වා. තෙසන්ති තෙසං තිණ්ණං සමුට්ඨානානං. අඬ්ඛාතීති අවයවාති. සත්ත කායො, චිත්තං, වාචා, චිත්තං, කායො, වාචා, චිත්තන්ති, තංසභාවාති චුත්තං හොති.

314. ආදීති මෙජුනධම්මපටිසෙවනචිත්තසම්පයුත්තවෙතනාසභාවං පට්ඨමපාරාජිකං. සුඛොපෙක්ඛායුතං උදිරිතන්ති යොජනා. ඉට්ඨාලම්බණපටිලාභාදියොමනස්සහෙතුමිහි සති සුඛවෙදනාසම්පයුත්තං හොති, තස්මිං අසති උපෙක්ඛාවෙදනාය සම්පයුත්තං හොතීති චුත්තන්ති අත්ථො.

තතියං දුක්ඛවෙදනන්ති තතියං මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකං දොසචිත්තසම්පයුත්තවෙනනාසභාවත්තා දුක්ඛවෙදනාය සම්පයුත්තන්ති අත්ථො.

දුතියන්ති අදින්නාදානවෙනනාලක්ඛණං දුතියපාරාජිකං. ලොහෙන පරසන්තකං චොරිකාය ගණ්හන්තස්ස සොමනස්සසම්පයුත්තං හොති, කොධෙන අභිභූතස්ස විලුම්පිත්වා වා විලුම්පාපෙත්වා වා ගණ්හතො දොමනස්සසම්පයුත්තං හොති, සොමනස්සං, දොමනස්සඤ්ච විනා අග්ගහෙතුකාමො විය භුත්වා උදාසීනස්ස ගණ්හතො උපෙක්ඛාසම්පයුත්තං හොතිති “තිවෙදනමුදිරිත”න්ති ආහ.

චතුත්ථස්ඤ්චාති උත්තරිමනුස්සධම්මසමුල්ලපනවෙනනාලක්ඛණං චතුත්ථපාරාජිකඤ්ච. සම්භාවනිච්ඡාය පච්චයාසාය වා තුට්ඨතුට්ඨස්සෙව “අහං පඨමං ඤානං සමාපජ්ජාමි”තිආදිනා නයෙන අත්තනො උත්තරිමනුස්සධම්මලාභිතං වදන්තස්ස සොමනස්සසම්පයුත්තං හොති, අඤ්ඤපුග්ගලෙසු පටිහතචිත්තස්ස කලහපුරෙක්ඛාරතාය වදනො දොමනස්සසම්පයුත්තං හොති, පච්චයාලාහෙන ජීසව්ඡාදිදුක්ඛං සහිතුමසක්කුණෙය්‍යතාය උදාසීනස්ස වදනො උපෙක්ඛාසම්පයුත්තං හොතිති “තිවෙදනමුදිරිත”න්ති ආහ.

315. අට්ඨ විත්තානීති ලොහසහගතානි අට්ඨ විත්තානි ලබ්භරෙති යොජනා, ලබ්භන්තීති අත්ථො, වෙනනාසභාවෙන පඨමපාරාජිකෙන සම්පයුත්තානීති චුත්තං හොති. එවමුපරිපි. දුචෙති පටිසසම්පයුත්තානි ද්වෙ විත්තානි. දස විත්තානීති ලොහසහගතානි අට්ඨ, ද්වෙ පටිසසම්පයුත්තානීති. ලබ්භරෙති සම්පයුත්තභාවෙන ලබ්භන්ති.

316. තස්මාති යස්මා යථාචුත්තචිත්තෙහි සම්පයුත්තං, තෙන හෙතුනා. ක්‍රියාති කරණෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා කිරියා. විතික්කමසඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො සඤ්ඤාය විමොක්ඛො එතස්සාති සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. ලොකවජ්ජන්ති ලොකෙන අකුසලභාවතො වජ්ජනීයන්ති දීපිතං පකාසිතං.

317. ආපත්තියංයෙවාති එවකාරෙන න සික්ඛාපදෙති දස්සෙති. ඉදං විධානන්ති සමුට්ඨානාදිකං ඉදං යථාචුත්තං විධානං. විභාවිනාති පඤ්ඤවතා විනයධරෙන.

318-9. මුදුපිට්ඨි වාති ලතා විය නමිත්වා කරණං දස්සෙත්වා නච්චිතුං සමවාහිත්වා මුදුකතපිට්ඨිකො ව. ලම්ඨි වාති පලම්බමානෙන දීඝෙන අභිගජාතෙන යුත්තො. ලම්බතීති ලම්බං, අභිගජාතං, තං යස්ස අත්ථි සො ලම්ඨි. ඉමෙ ද්වෙපි කාමපරිලාභාතුරභාවෙ සති අත්තනො අභිගජාතං අත්තනො මුඛං, වච්චමග්ගඤ්ච පවෙසෙත්වා විතික්කමිතුමරහත්තා පාරාජිකාපන්තසදිසත්තා පරිවජ්ජිතා. මුඛග්ගාහීති මුඛෙන ගහණං

මුඛග්ගාහො, සො එතස්ස අත්ථිති මුඛග්ගාහී, පරස්ස අඬගජාතං මුඛෙන ගණ්හන්තොති අත්ථො. නිසීදකොති පරස්ස අඬගජාතෙ අත්තනො වච්චමග්ගෙන නිසීදන්තො. ඉමෙ ද්වෙ සහවාසිකානං සීලවිනාසනතො අඤ්ඤෙහි සංවසිතුං අනරහාති පාරාජිකාපන්තසදිසත්තා විචජ්ජිතා. තෙසන්ති අසංවාසතාසාමඤ්ඤෙන චත්තාරො පාරාජිකාපන්තෙ සඬගණ්හාති. “තෙසඤ්ච මග්ගෙනමග්ගපටිපත්තිසාමඤ්ඤෙන පඨමපාරාජිකාපන්තස්සෙව අනුලොමිකාති ගහෙතඛ්ඛා” ඉච්චෙවං නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. ඉමිනා ච අකතචිතික්කමානම්පි මුදුපිට්ඨිආදීනං චතුත්තං අනුලොමපාරාජිකභාවො වුත්තොති විඤ්ඤායති.

සමන්තපාසාදිකායං පන –

“අපරානිපි ලම්ඛි, මුදුපිට්ඨිකො, පරස්ස අඬගජාතං මුඛෙන ගණ්හාති, පරස්ස අඬගජාතෙ අභිනිසීදති ඉමෙසං චතුත්තං වසෙන චත්තාරි අනුලොමපාරාජිකානීති වදන්ති. එතාති හි යස්මා උභින්නං රාගවසෙන සදිසභාවුපගතානං ධම්මො ‘මෙථුනධම්මො’ති වුච්චති, තස්මා එතෙන පරියායෙන මෙථුනං ධම්මං අප්පට්ඨෙවිත්වායෙව කෙවලං මග්ගෙන මග්ගජ්ජෙවසනවසෙන ආපජ්ජිතඛ්ඛත්තා මෙථුනධම්මපාරාජිකස්ස අනුලොමෙත්තීති ‘අනුලොමපාරාජිකානී’ති වුච්චන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.233) –

වුත්තත්තා ච තඛ්ඛණ්ණනාය ච සාරත්ථදීපනියං –

“ලම්ඛංදීඝතාය පලම්ඛමානං අඬගජාතමෙතස්සාති ලම්ඛි. සො එත්තාවතා න පාරාජිකො, අථ ඛො යදා අනභිරතියා පිළිතො අත්තනො අඬගජාතං මුඛෙ වා වච්චමග්ගෙ වා පච්චෙසෙති, තදා පාරාජිකො භොති. මුදුකා පිට්ඨි එතස්සාති මුදුපිට්ඨිකො, කතපරිකම්මාය මුදුකාය පිට්ඨියා සමන්තාගතො. සොපි යදා අනභිරතියා පිළිතො අත්තනො අඬගජාතං අත්තනො මුඛෙ පච්චෙසෙති තදා පාරාජිකො භොති. පරස්ස අඬගජාතං මුඛෙන ගණ්හාති යො අනභිරතියා පිළිතො පරස්ස සුත්තස්ස වා පමත්තස්ස වා අඬගජාතං අත්තනො මුඛෙන ගණ්හාති. පරස්ස අඬගජාතෙ අභිනිසීදති යො අනභිරතියා පිළිතො පරස්ස අඬගජාතං කම්මනියං දිස්වා අත්තනො වච්චමග්ගෙන තස්සුපරි අභිනිසීදති, තං අත්තනො වච්චමග්ගං පච්චෙසෙති අත්ථො. ලම්ඛිආදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පඨමපාරාජිකෙන සඬගහිතා, යස්මා පන උභින්නං රාගපරිශුච්චානසඬබාතෙන පරියායෙන මෙථුනං ධම්මං අප්පට්ඨෙවිතො භොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තා”ති (සාරත්ථ. ටී. 2.233)

වුත්තත්තා ච කතචිතික්කමායෙවෙන “පාරාජිකා”ති ගහෙතඛ්ඛා.

භික්ඛුනිකඤ්ච වත්තාරීති එත්ථ “අසාධාරණානී”ති පාඨසෙසො, භික්ඛුහි අසාධාරණානි භික්ඛුනිකමෙව නියතානි උඛ්භජාණුමණ්ඩලිකා, වජ්ජපටිච්ඡාදිකා, උක්ඛිත්තානුවත්තිකා, අට්ඨවත්ථුකානි වත්තාරි පාරාජිකානි ව. විඛහන්තා භික්ඛුනී සයන්ති එත්ථ “තෙසං අනුලොමිකා”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. තෙසං චතුත්තං පාරාජිකානං අනුලොමිකා සයං විඛහන්තා භික්ඛුනී වාති යොජනා. චිත්තවසිකා හුත්වා අත්තනා නිවත්ථවිවරම්පි හි මාතුගාමානං නිවාසනනීහාරෙන සයමෙව නිවාසෙත්වා ගිහිවෙසං රොචෙත්වා ගහිතමත්තෙ සාසනතො චුතා භික්ඛුනී වාති චුත්තං හොති. එවංකරණෙන ගිහිභාවාපන්නතාසාමඤ්ඤෙන සංවාසාරහා න හොන්තීති ඉමෙසං චතුත්තං පාරාජිකානං අනුලොමිකා ජාතා.

තථාති යථා ඉමෙ දස්සිතා තෙන අසංවාසාරහතාය, භික්ඛුභාවාය අභබ්බතාය ච පාරාජිකාව, තථා එකාදස අභබ්බපුග්ගලාපි හොන්තීති අත්ථො. එකාදසාභබ්බාති මාතුසාතකො, පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, සඬ්ඝභෙදකො, ලොහිතුජ්ජාදකො, පණ්ඩකො, තිරච්ඡානගතො, උභතොඛ්‍යඤ්ජනකො, ථෙය්‍යසංවාසකො, භික්ඛුනිදූසකො, තිත්ථියපක්කන්තකොති එකාදස. සබ්බෙතෙ චතුච්ඡිති එතෙ සබ්බෙ චතුච්ඡිති පුග්ගලා සමොධානතො වෙදිතබ්බාති අධිජ්ජායො.

320. ඉමෙ චතුච්ඡිති පාරාජිකා පුග්ගලා සිසච්ඡන්තොච ජීවිතුං ඉධ භික්ඛුභාවාය අභබ්බාති චුත්තාති යොජනා.

321. ඉමෙසං එකාදසන්තං අභබ්බතාය භෙතුදස්සන්තථමාහ “පණ්ඩකො වා”තිආදි. පණ්ඩකො වාති ආසිත්තපණ්ඩකො, උසුයපණ්ඩකො, පක්ඛපණ්ඩකො, ඔපක්කමිකපණ්ඩකො, නපුංසකපණ්ඩකොති චුත්තො පඤ්චවිධො පණ්ඩකො ව. තිරච්ඡානොති තිරියං අඤ්ජති ගච්ඡති “තිරච්ඡානො”ති ගහිතො නාගසුපණ්ණාදිකො සබ්බතිරච්ඡානයොනිකො ව. යක්ඛාදයො සබ්බෙ අමනුස්සාපි ඉධ තිරච්ඡානෙයෙව සඬ්ගහිතාති වෙදිතබ්බා. උභතොඛ්‍යඤ්ජනොපි වාති ඉත්ථිපුරිසඛ්‍යඤ්ජනසාධකෙහි උභතො කම්මතො ජාතානි ථනාදිකානි ඛ්‍යඤ්ජනානි යස්සාති නිරුත්තො ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යඤ්ජනො, පුරිසඋභතොඛ්‍යඤ්ජනොති දූවිධො උභතොඛ්‍යඤ්ජනො ව. වත්ථුච්ඡන්තාති තබ්භාවභාවිතාය භික්ඛුභාවො වසති එත්ථාති වත්ථු, පුග්ගලානං භික්ඛුභාවාරහතා, සා පන පබ්බජ්ජාක්ඛන්ධකාගතසබ්බදොසවිරහිතගුණසම්පයුත්තතා, තං විපන්නං පණ්ඩකභාවාදියොගෙන යෙසං තෙ “වත්ථුච්ඡන්තා”ති ගහෙතබ්බා. හි-සද්දො භෙතුම්හි. යස්මා වත්ථුච්ඡන්තා, තස්මා ඉධ අත්තභාවෙ පබ්බජ්ජාය අභබ්බාති චුත්තං හොති. “අභෙතුපටිසන්ධිකා”ති වචනෙන ඉමෙසං විපාකාවරණයුත්තභාවමාහ, ඉමිනා එතෙසං මග්ගාධිගමස්ස වාරිතභාවො දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

322. පඤ්චානන්තරිකාති කම්මාවරණෙන යුත්තතාය සග්ගමොක්ඛසම්පත්තිනො පරිභාසිත්වා මරණානන්තරං අපායපටිසන්ධියං නියතා මාතුසාරකාදයො පඤ්චානන්තරිකා ව. ථෙය්‍යසංවාසොපි වාති ලිඛිගත්ථෙනකො, සංවාසත්ථෙනකො, උභයත්ථෙනකොති තිවිධො ථෙය්‍යසංවාසකො ව. දුස්සකොති පකතත්තාය භික්ඛුනියා මෙථුනං පටිසෙවිත්වා තස්සා දුස්සිතත්තා භික්ඛුනිං දුසෙතීති “භික්ඛුනිදුස්සකො”ති වුත්තො ව. තිත්ථිපක්කත්තකො වාති තිත්ථියානං ලද්ධිං, වෙසඤ්ච රොචෙත්වා තං ගහෙත්වා තෙසමන්තරං පවිට්ඨො ව. ඉති අට්ඨ පන කිරියානට්ඨාති යොජනා. ඉතීති ඉදමත්ථත්තා ඉමෙති වුත්තං හොති. තෙ ඉමෙති සම්බන්ධො. තෙ ඉමෙ අට්ඨ පන මාතුවධාදිකිරියාය ඉහත්තභාවෙ භික්ඛුභාවාය අනරහා හුත්වා නට්ඨාති අත්ථො. එත්තාවතා එකාදසඅභබ්බානං අභබ්බතාය කාරණං දස්සිතං හොති.

323. මයා පාරාජිකානං සාරභූතො යො අයං විනිවිජයො වුත්තො, තස්ස විනිවිජයස්ස අනුසාරෙන අනුගමනෙන සෙසොපි විනිවිජයො බුධෙන පණ්ඩිතෙන අසෙසතොව විඤ්ඤාතුං සක්කාති යොජනා.

324. පටුභාවකරෙ පරමෙ විවිධෙහි නයෙහි යුත්තෙ විනයපිටකෙ පරමත්ථනයං අභිපත්ථයතා අයං සතතං පරියාපුණ්ණිකබ්බොති යොජනා. තත්ථ විවිධෙහි නානස්පකාරෙහි. නයෙහීති නියන්ති වුත්තානුසාරෙන උදිරියන්තීති “නයා”ති වුත්තෙහි වක්කපෙය්‍යාලාදීහි නයෙහි. පරමත්ථනයන්ති පරමො ව සො අත්ථො වාති පරමත්ථො, පරමො වා විසෙසෙන නිවිජිතබ්බො අත්ථො පරමත්ථො, සොයෙව විනිවිජයත්ථිකානං බුද්ධියා නෙතබ්බොති පරමත්ථනයො, විනිවිජයුපායො නියති එතෙනාති කත්වා “පරමත්ථනයො”ති වුච්චති, තං පරමත්ථනයං. අභිපත්ථයතාති විනයපිටකෙ විනිවිජයං වා තදුපායං වා පත්ථයතා, ඉච්ඡන්තෙනාති අත්ථො. “පරියාපුණ්ණිකබ්බො අය”න්ති පදවිජෙදො. ම-කාරො ආගමසන්ධිජො, ඔ-කාරස්ස අ-කාරාදෙසො. පරියාපුණ්ණිකබ්බොති පඨිතබ්බො, සොතබ්බො වින්තෙතබ්බො ධාරෙතබ්බොති වුත්තං හොති. අයන්ති විනයවිනිවිජයො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දිපතියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

චතුත්ථපාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඬ්ඝාදිසෙසකථාවණ්ණනා

325. එවං නානානායපටිමණ්ඩිතස්ස පාරාජිකකණ්ඩස්ස විනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි තදනන්තරමුද්දිට්ඨස්ස තෙරසකණ්ඩස්ස විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “මොචෙතුකාමතා”තිආදි. මොචෙතුං කාමෙතීති මොචෙතුකාමො, තස්ස භාවො මොචෙතුකාමතා, තාය සම්පයුත්තං චිත්තං

මොවෙතුකාමතාවිත්තං. එත්ථ “මොවෙතුකාමතා”ති ඉමිනා එකාදසසු රාගෙසු “මොවනස්සාදො”ති වුත්තං ඉමස්ස සඛ්ඝාදිසෙසස්ස මූලකාරණං සුක්කමොවනවිසයං රාගමාහ.

එකාදස රාගා නාම “මොවනස්සාදො, මුච්චනස්සාදො, මුත්තස්සාදො, මෙටුනස්සාදො, එස්සස්සාදො, කණ්ඩුවනස්සාදො, දස්සනස්සාදො, නිසජ්ජස්සාදො, වාචස්සාදො, ගෙහස්සිතපෙමං, වනභඩ්ගිය”න්ති එවමාගතා. ඉධ මොවනං නාම සම්භවධාතුමොවනං, තදත්ථාය තඛ්ඛිසයරාගසම්පයුත්තවෙදනා මොවනස්සාදො නාම. තෙනාහ අට්ඨකථායං “මොවෙතුං අස්සාදො මොවනස්සාදො”ති. මුච්චමානෙ අස්සාදො මුච්චනස්සාදො, සම්භවධාතූමිහි මුච්චමානෙ තංරාගසම්පයුත්තා වෙදනා මුච්චනස්සාදො නාම. එතෙනෙව නයෙන මුත්තස්සාදාදිවාචස්සාදාවසානෙසු පදෙසු අත්ථක්කමො වෙදිතඛ්ඛො. ඉමෙහි නවහි පදෙහි අස්සාදසීසෙන කුන්තයට්ඨිඤායෙන තංසභවරිතො රාගො දස්සිතො. යථාහ අට්ඨකථායං “නවහි පදෙහි සම්පයුත්තඅස්සාදසීසෙන රාගො වුත්තො”ති.

ගෙහස්සිතපෙමන්ති එත්ථ ගෙහට්ඨා මාතුආදයො ආධෙය්‍යාආධාරවොහාරෙන “ගෙහා”ති වුච්චන්ති. “මඤ්චා උක්කුට්ඨිං කරොන්ති”තිආදීසු විය තන්තිස්සිතො සිනෙහපරියායො රාගො “ගෙහස්සිතපෙම”න්ති වුත්තො. ඉමිනා පදෙන රාගස්ස සභාවො සන්දස්සිතො. වනතො භඤ්ජිත්වා ආහතං යං කිඤ්චි ඵලපුජ්ඣාදි වනභඩ්ගියං නාම. ඉධ පන රාගවසෙන පටිබද්ධවිත්තං මාතුගාමෙහි විරහදුක්ඛාපනයනත්ථං (පාරා. අට්ඨ. 2.240) තෙසං යානෙ යපෙත්වා දස්සනච්ඡිසනවසෙන වින්දිතුං රාගීහි ගහෙතඛ්ඛිතො තෙහි පිළුන්ධිතමාලසහිතං තම්බුලන්ති එවමාදි “වනභඩ්ගිය”න්ති අධිජ්ජෙතං. ඉමිනා පත්ථිතවිසයගොචරො රාගො තදායත්තවත්ථුචසෙන සන්දස්සිතො. යථාහ අට්ඨකථායං “එකෙන පදෙන සරුපෙනෙව රාගො, එකෙන පදෙන වත්ථුනා වුත්තො. වනභඩ්ගො හි රාගස්ස වත්ථු, න රාගොයෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.240).

“මොවෙතුකාමතා”ති ඉදමෙව අවත්වා “විත්ත”න්ති වචනෙන විනික්කමසාධිකාය කායවිඤ්ඤත්තියා සමුට්ඨාපකං රාගසම්පයුත්තං විත්තවිසෙසං දස්සෙති. තෙන විත්තෙන සමුට්ඨාපියමානං විඤ්ඤත්තියඛ්ඛාතං විනික්කමං “වායාමො”ති ඉමිනා දස්සෙති. වායාමො නාම තංවිත්තසම්පයුත්තවීරියං. එත්ථ පන “සෙම්භො ගුළො”තිආදීසු විය එලෙ හෙතුපචාරඤායෙන විනික්කමස්ස විසෙසහෙතුභූතවීරියවාචකෙන ව පදෙන විනික්කමොව වුත්තොති දට්ඨඛ්ඛං. අජ්ඣත්තඛාහිරවත්ථුසට්ඨං, ආකාසෙ කට්ඨකම්පනන්ති සුක්කමොවනත්ථො වායාමොති අත්ථො. සුක්කස්ස මොවනං සුක්කමොවනං.

එත්ථ ච සුක්කස්සාති “සුක්කන්ති දස සුක්කාති නිලං ජිතකං ලොහිතකං ඔදානං තක්කවණ්ණං දකවණ්ණං තෙලවණ්ණං බීරවණ්ණං දඬුවණ්ණං සප්පිවණ්ණං”න්ති (පාරා. 237) පදභාජනෙ චුත්තාති සත්තානං පිත්තාදිආසයහෙදෙන, පථවිධාතුආදීනං චතුත්තං වා රසසොණිතමංසමෙදඅට්ඨිඅට්ඨිමිඤ්ජානං ඡන්තං දෙහධාතුනං වා හෙදෙන අනෙකධා හිත්තෙ දසවිධෙ සුක්කෙ අඤ්ඤතරස්ස සුක්කස්සාති අත්ථො. මොචනං විස්සට්ඨිති පරියායං, පකතියා යිතසකට්ඨානතො මොචනන්ති අත්ථො. යථාහ පදභාජනෙ “විස්සට්ඨිති යානතො වාවනා වුව්චති”ති (පාරා. 237). ඉහ “යානං නාම චත්ථිසිසසඬ්ඛාතං මුත්තකරණමූල”න්ති කෙචි. “කට්ඨ”ති අපරෙ. “සකලකායො”ති අඤ්ඤෙ. ඉමෙසං තිණ්ණං වචනෙසු “තතියස්ස භාසිතං සුභාසිතං”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.237) අට්ඨකථායං තතියවාදස්ස කතපාසංසත්තා කෙසලොමනබ්දන්තානං මංසවිනිමුත්තට්ඨානඤ්ච මුත්තකරීසබ්බෙළසිඬ්ඛාණිකාපද්ධසුක්ඛවම්මඤ්ච වජ්ජෙත්වා අවසෙසං සකලසරීරං කායප්පසාදභාවජීවිතින්ද්‍රියඅබ්ද්ධපිත්තානං විය සම්භවධාතුයා ච යානන්ති වෙදිතබ්බං.

“සුක්කමොචන”න්ති ඉමිනාකිං චුත්තං හොතීති? “ආරොග්‍යත්ථාය, සුඛත්ථාය, හෙසජ්ජත්ථාය, දානත්ථාය, පුඤ්ඤත්ථාය, යඤ්ඤත්ථාය, සග්ගත්ථාය, බ්‍රහ්මත්ථාය, වීර්‍යත්ථාය, දවත්ථාය මොචෙතී”ති (පාරා. 237) චුත්තදසවිධඅධිප්පායන්තොගධඅඤ්ඤතරඅධිප්පායො හුත්වා “රාගූපත්ථම්මහෙ, චච්චුපත්ථම්මහෙ, පස්සාචුපත්ථම්මහෙ, වාතූපත්ථම්මහෙ, උච්චාලිඬ්ඛපාණකදට්ඨුපත්ථම්මහෙ මොචෙතී”ති (පාරා. 237) චුත්තපඤ්චවිධකාලානමඤ්ඤතරකාලෙ “අජ්ඣත්තරූපෙ, බහිද්ධාරූපෙ, අජ්ඣත්තබහිද්ධාරූපෙ, ආකාසෙ කට්ඨං කම්පෙන්නො මොචෙතී”ති (පාරා. 237) චුත්තචතුරූපායානමඤ්ඤතරෙන උපායෙන යථාචුත්තරාගපිසාවචසෙන විචසො හුත්වා යථාචුත්තනීලාදිදසවිධසම්භවධාතුනමඤ්ඤතරං යථාචුත්තට්ඨානතො බුද්දකමක්ඛිකාය පිචනමත්තම්පි සචෙ මොචෙතීති සඬ්ඛෙපතො ගහෙතබ්බං. එත්ථ ච උච්චාලිඬ්ඛපාණකා නාම ලොමසපාණා, යෙසං ලොමෙ අල්ලිතෙ අඬ්ඟජාතං කම්මනියං හොති.

අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තෙනාති සුපිනො එව සුපිනන්තො, නිස්සක්කවචනප්පසඬ්ඛගෙ කරණවචනතො සුපිනන්තාති අත්ථො. සුපිනා නාම “වාතාදිධාතුක්ඛොභවසෙන වා පුබ්බානුභූතඉත්ථීරූපාදිවිසයවසෙන වා ඉට්ඨානිට්ඨදෙවනානුභාවෙන වා පුඤ්ඤෙන පටිලහිතබ්බඅත්ථස්ස, අපුඤ්ඤෙන පත්තබ්බානත්ථස්ස ච පුබ්බනිමිත්තවසෙන වා හොතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.237) චුත්තෙසු චතුසු කාරණෙසු එකෙන කාරණෙන කපිනිද්දාය සුපිනෙ දිස්සමානාරම්මණතො යං සුක්කමොචනං හොති, තං අවිසයං සුක්කමොචනං විනාති චුත්තං හොති.

සඤ්ඤාදිසෙසොව සඤ්ඤාදිසෙසනා. සඤ්ඤාදිසෙසං ආපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාතුකාමස්ස කුලපුත්තස්ස ආදිමිහි පරිවාසදානත්ථං, මජ්ඣෙ ව මූලායපටිකස්සනෙන විනා වා සහ වා මානත්තදානත්ථං, අවසානෙ අබ්භානත්ථංඤ්ඤාදි සඤ්ඤාදිසෙසො ඵසිතබ්බොති “සඤ්ඤාදිසෙසො ආදිමිහි වෙව සෙසෙ ව ඉවණ්තබ්බො අස්සාති සඤ්ඤාදිසෙසො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.237; කඩ්ධා. අට්ඨ. සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තත්තා සඤ්ඤාදිසෙසො නාම, සුක්කවිස්සට්ඨිසඤ්ඤාදිසෙසොපත්ති හොතිති අත්ථො. යථාහ පදභාෂනෙ “සඤ්ඤාදිසෙසො ආපත්තියා පරිවාසං දෙනි, මූලාය පටිකස්සති, මානත්තං දෙනි, අබ්බොති, න සම්බහුලා, න ඵකපුග්ගලො, තෙන වුව්චති ‘සඤ්ඤාදිසෙසො’ති. තස්සෙව ආපත්තිනිකායස්ස නාමං නාමකම්මං අධිවචනං, තෙනපි වුව්චති ‘සඤ්ඤාදිසෙසො’ති (පාරා. 237). ඵත්ථ ව පරිවාසාදිකථා සඤ්ඤාදිසෙසොවසානෙ ආගතට්ඨානෙයෙව ආවි භවිස්සති.

326. ඵත්තාවතා මූලසික්ඛාපදාගතං අත්තුපක්කමමූලකං ආපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි ඉමිස්සා සඤ්ඤාදිසෙසොපත්තියා පරුපක්කමෙනපි ආපජ්ජනං දස්සෙතුමාහ “පරෙනා”තිආදි. උපක්කමාපෙත්වාති අධිගජාතස්ස ගහණං වා සට්ඨනං වා කාරෙත්වා.

327. සඤ්චිච්චාති “උපක්කමාමි මොවෙස්සාමි”ති වෙනෙත්වා පකස්සෙත්වා. උපක්කමන්තස්සාති අජ්ඣත්තරුපාදිසු තිසු යත්ථ කත්ථවි සට්ඨෙත්තස්ස. සමුද්දිට්ඨන්ති “වෙනෙති උපක්කමති න මුව්චති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 262) පදභාෂනෙ භගවතා වුත්තන්ති අධිස්සායො.

328. ඉමිස්සං ගාථායං “අත්තනො අධිගජාතං උපක්කමන්තස්සා”ති ඉමිනා අජ්ඣත්තරුපෙ වා බ්බිද්ධාරුපෙ වා අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරුපෙ වා අත්තනො අධිගජාතං සට්ඨෙත්තස්සාති ඉමස්ස අත්ථස්ස වුත්තත්තා අධිගජාතසට්ඨෙනෙ විනාභාවතො ඉමිනා අසඤ්ඤාදිසෙසොපත්ති ආකාසෙ කට්ඨකම්පනෙන සුක්කමොවනෙ සඤ්ඤාදිසෙසස්ස පටිමගාථායං “වායාමො”ති සාමඤ්ඤාදිවෙනෙ සඤ්ඤාදිසෙසො තං යපෙත්වා “තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤාතරස්ස භික්ඛුනො මොවනාධිස්සායස්ස ආකාසෙ කට්ඨකම්පෙත්තස්ස අසුචි මුව්චි...පෙ.... අසුචි න මුව්චි. තස්ස කුක්කුච්චං අහොසි...පෙ.... අනාපත්ති භික්ඛු සඤ්ඤාදිසෙසස්ස, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති ආකාසෙකට්ඨකම්පනවත්ථුමිහි වුත්තත්තා අමුත්තෙ පුල්ලච්චයං සඤ්ඤාදිසෙසොහ “සඤ්චිච්චා”තිආදි.

තත්ථ සඤ්චිච්චාති “උපක්කමාමි මොවෙස්සාමි”ති ජානිත්වා සඤ්චානිත්වාති අත්ථො. “උපක්කමන්තස්සා”ති සාමඤ්ඤාදිතො තං විසෙසෙතුං “ආකාසෙ කම්පනෙනපි”ති ආහ, කට්ඨකම්පනෙනාති ගහෙනබ්බං. කථමිදං ලබ්බතිති වෙ? ඉමාය කථාය සඤ්ඤාදිසෙසොවත්ථුමිහි “ආකාසෙ කට්ඨකම්පෙත්තස්සා”ති (පාරා. 266) පාඨෙ “කට්ඨකම්පෙත්තස්සා”ති වචනසහවරස්ස “ආකාසෙ”ති වචනස්ස

සන්නිධානබලෙන ලබ්භති අත්ථප්පකරණසද්දන්තරසන්නිධානා සද්දානං විසෙසත්ථදීපනතො.

329. වත්ථීන්ති මුත්තවත්ථී, මුත්තකරණස්ස වත්ථීන්ති අත්ථො. කීළාය පුරෙත්වාති ගාමදාරකො විය කීළිතුකාමතාය මුත්තවත්ථී දළ්භං ගහෙත්වා පුරෙත්වාති අත්ථො. යථාහ වත්ථීවත්ථුම්භි අට්ඨකථායං “තෙ භික්ඛු වත්ථී දළ්භං ගහෙත්වා පුරෙත්වා පුරෙත්වා විස්සජ්ජේන්තා ගාමදාරකාවිය පස්සාවමකංසු”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.264). “න වට්ටති”ති සාමඤ්ඤෙන කස්මා චුත්තන්ති? තස්මිං වත්ථුස්මිං චුත්තනයෙන මොවනාධිප්පායෙන දළ්භං ගහෙත්වා පුරෙත්වා පුරෙත්වා විස්සජ්ජේන්තස්ස සුක්කෙ මුත්තෙ මොවනාධිප්පායො වෙනෙති, උපක්කමති, මුච්චතීති අඬගානං සම්පන්නත්තා සඬ්ඝාදිසෙසස්ස, අමුත්තෙ පුල්ලව්වයස්ස සම්භවතො උභයසඬ්ගහත්ථමාහ.

330. උපනිජ්ඣායනවත්ථුම්භි “න ච භික්ඛුවෙ සාරත්තෙන මාතුගාමස්ස අඬගජාතං උපනිජ්ඣායිතබ්බං, යො උපනිජ්ඣායෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 266) පාළියං “මාතුගාමස්සා”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තත්තා “තිස්සන්ත”න්ති වදති. තිස්සන්තං පන ඉත්ථීනන්ති මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතවසෙන තිස්සන්තං ඉත්ථීනං. “අඬගජාත”න්ති විසෙසෙත්වා චුත්තත්තා “නිමිත්ත”න්ති මුත්තකරණමෙව චුච්චති, පටසතෙනාපි පටිච්ඡාදිතං වා අප්පටිච්ඡාදිතං වා යොනිමග්ගන්ති අත්ථො. තෙනාහ අට්ඨකථායං “සවෙපි පටසතං නිවත්ථා හොති, පුරතො වා පච්ඡතො වා යත්වා ‘ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ නිමිත්ත’න්ති උපනිජ්ඣායන්තස්ස දුක්කටමෙව. අනිවත්ථානං ගාමදාරිකානං නිමිත්තං උපනිජ්ඣායන්තස්ස පන කිමෙව වත්තබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.266). පුරතො වාති එත්ථ “යත්වා”ති පාඨසෙසො.

331. එකෙන...පෙ.... පස්සතො එකං දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. “එකෙන පයොගෙන එකං දුක්කට”න්ති වචනතො අනෙකෙහි පයොගෙහි අනෙකානි දුක්කටානීති ඛ්‍යතිරෙකතො ලබ්භති. යථාහ අට්ඨකථායං “ඉතො විතො ව විලොකෙත්වා පුනප්පුනං උපනිජ්ඣායන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ දුක්කට”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.266). ඉමිස්සා අට්ඨකථායං “ඉතො විතො වා”ති චුත්තත්තා උම්මිලනනිම්මිලනන්ති එත්ථ “විවිධා තං අනොලොකෙත්වා තමෙව ඔලොකෙත්තස්සා”ති ලබ්භති.

332. අමොවනාධිප්පායස්ස මුත්තස්මිං අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. මොවනාධිප්පායං විනා හෙසජ්ජකරණත්ථං සුද්ධවිත්තෙන අඬගජාතෙ හෙසජ්ජලෙපං කරොන්තස්ස වා සුද්ධවිත්තෙනෙව උච්චාරපස්සාවාදිං කරොන්තස්ස වා මුත්තෙපි අනාපත්තීති ඉදං “අනාපත්ති සුපිනන්තෙන නමොවනාධිප්පායස්සා”තිආදිනා (පාරා. 263) නයෙන අනාපත්තිවාරෙ චුත්තමෙවාති අත්ථො.

ඉමස්මිං පාඨෙ “අනුපක්කමන්තස්සා”ති අවුත්තෙපි ඉමස්ස පාඨස්ස පුරතො “වෙනෙති න උපක්කමති මුච්චති, අනාපත්ති”ති (පාරා. 262) ච “න වෙනෙති න උපක්කමති මුච්චති, අනාපත්ති”ති (පාරා. 262) ච වචනතො තං සඬගහෙතුමාහ “අනුපක්කමතොපි ච මුත්තස්මිං අනාපත්ති පකාසිතා”ති. මොචනස්සාදරාගෙන පිළිතො හුත්වා “අහො වත මෙ මුච්චෙය්‍යා”ති වින්තෙන්වා වා ඵවරුපමොචනස්සාදරාගපිළාපුබ්බධගමවිත්තෙ අසතිපි කෙවලං කාමචිතක්කමත්තෙන උපහතො හුත්වා තාදිසඅප්ඤ්ඤාතිකබාහිරවත්ථුසු සට්ඨන්තවසෙන වා ආකාසෙ කට්ඨකම්පනවසෙන වා උපක්කමං අකරොන්තස්ස තාදිසවිත්තාබලෙන වා කාමචිතක්කබලෙන වා සුක්කෙ මුත්තෙපි අනාපත්තිති ඉදං යථාචුත්තපාඨවසෙන පකාසිතන්ති අත්ථො.

සුපිනන්තෙන මුත්තස්මිං, අනාපත්ති පකාසිතාති එත්ථ අන්තසද්දත්ථාභාවතො සුපිනෙති අත්ථො. සුපිනෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස වා මාතුගාමෙහි කායසංසග්ගං ආපජ්ජන්තස්ස වා සුක්කෙ මුත්තෙපි අවිසයන්තා අනාපත්ති පාළියං “අනාපත්ති භික්ඛු සුපිනන්තො”ති (පාරා. 263) ඉමිනා පකාසිතාති අත්ථො.

එත්ථ යත්වා අට්ඨකථායං “සුපිනෙ පන උප්පන්නාය අස්සාදවෙනනාය සවස්ස විසයො හොති, නිව්චලෙන භවිතබ්බං. න භත්ථෙන නිමිත්තං කීළාපෙනබ්බං. කාසාවපච්චත්ථරණරක්ඛන්තං. පන භත්ථපුට්ඨෙන ගහෙත්වා ඡග්ගන්තත්ථාය උදකට්ඨානං ගන්තුං වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.262) චුත්තත්තා අණ්ඩපාලිකා කිකිසකුණා විය, වාලපාලිකා වමරි විය, එකනෙත්තපාලකො පුරිසො විය ච කායජීවිතෙපි අපෙක්ඛං පභාය සීලං රක්ඛිතුකාමෙන සික්ඛාකාමෙන නිබ්බානගාමිනිපටිපත්තිං. පුරෙතුකාමෙන කුලපුත්තෙන “අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා”ති (පාරා. 237) වදනො තථාගතස්ස අධිජ්ජායානුකූලං අට්ඨකථාතො ඤත්වා අප්පමත්තෙන පටිපජ්ජිතබ්බන්ති අයමත්‍රානුසාසනී.

සුක්කවිස්සට්ඨිකථාවණ්ණනා.

333. මනුස්සිත්ථීන්ති මනුස්සජාතිකං ඉත්ථිං, “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා, අන්තමසො තද්වුජාතාපි දාරිකා, පගෙව මහත්තරි”ති (පාරා. 271) පදභාජනෙ චුත්තත්තා තද්වුජාතකුමාරිකාභාවෙනපි යිතං ජීවමානකමනුස්සමාතුගාමන්ති චුත්තං හොති. “මනුස්සිත්ථි”න්ති සාමඤ්ඤවචනෙන ජීවමානකමනුස්සිත්ථීන්ති අයං විසෙසො කුතො ලබ්භතිති? විනිතවත්ථුමිහි (පාරා. 281 ආදයො) මතිත්ථියා කායං චුසන්තස්ස ථුල්ලච්චයවචනතො පාරිසෙසතො ලබ්භති. ආමසන්තොති “භත්ථග්ගාහං වා වෙණිග්ගාහං වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඬගස්ස පරාමසන”න්ති (පාරා. 270) චුත්තත්තා භත්ථාදිඅඬගපච්චධගචුසනාදිනානප්පකාරානං අඤ්ඤතරෙන පකාරෙන

ආමසන්තොති අත්ථො. අත්තනො කායෙන ඉත්ථියා කායස්ස සංසග්ගෙ මිස්සිභාවෙ රාගො කායසංසග්ගරාගො. සඤ්ඤාදිසෙසො එතස්ස අත්ථිති සඤ්ඤාදිසෙසිකො, කායසංසග්ගසඤ්ඤාදිසෙසො ආපන්නො භොතිති චුත්තං භොති.

334. කායසංසග්ගරාගෙන ඉත්ථියා අත්තමසො ලොමමිපි අත්තනො සරීරෙ ලොමෙන චූසන්තස්ස භික්ඛුනො සඤ්ඤාදිසෙසාපත්ති භොතිති යොජනා. එත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.274) “ලොමගණනාය සඤ්ඤාදිසෙසා භොත්ති”ති කුරුන්දට්ඨකථාමතස්ස අට්ඨිතත්තා, “කොට්ඨාසගණනාය න භොති, ඉත්ථිගණනාය භොති”ති මහාඅට්ඨකථාමතස්ස ධීතත්තා සඤ්ඤාසන්තකෙ මඤ්චපියෙ පච්චත්ථරණාදිනා කෙනචි අප්පට්ඨිතාදිතෙ චූසන්තස්ස විය ලොමගණනාය අහුත්වා චුට්ඨලොමානං බහුත්තෙපි එකස්මිං පයොගෙ එකා එව ආපත්ති, බහුසු පයොගෙසු පයොගගණනාය ආපත්තියො භොත්තිති සන්නිට්ඨානං.

335. ඉත්ථියාති මනුස්සිත්ථියා. සම්පුට්ඨොති හත්ථාදිසරීරාවයවෙ සංසග්ගං සමාපන්නො. සෙවනචෙතනො වායමිත්වා කායසංසග්ගරාගෙන අත්තනො කායං වාලොක්ඛාති අත්ථො. සඤ්ඤාදිසෙසකාති එත්ථ සකත්ථෙ තද්ධිතප්පච්චයො. “සඤ්ඤාදිසෙසිකා”ති පන පායො සුන්දරො, සඤ්ඤාදිසෙසස්ස අත්ථිතා විජ්ජමානභාවොති අත්ථො. සඤ්ඤාදිසෙසාපත්තියා සබ්භාවසඤ්ඤාතා අත්ථිතා ඊපච්චයත්ථෙ පුග්ගලෙ සඤ්ඤාදිසෙසිසද්දපචත්තිනිමිත්තං භොතිති භාවපච්චයො තං අත්ථවසෙන ලබ්භති. යථාහු “යස්ස ගුණස්ස හි භාවා දබ්බෙ සද්දසන්නිවෙසො, තද්ධිධානෙ ත්තතාදයො”ති.

336. එකෙන හත්ථෙත ගහෙත්ථාති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා) එත්ථ “කායසංසග්ගරාගෙනා”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. “මනුස්සිත්ථි”න්ති අප්පකාමාරො. තං මනුස්සිත්ථිං. තත්ථ තත්ථාති ඉත්ථියා තස්මිං තස්මිං සරීරාවයවෙ. “එකාවාපත්ති”ති පට්ඨං ගහිතහත්ථස්ස අනපනිතත්තා චුත්තං. ගහිතහත්ථං පන මොචෙත්වා පුනස්පුනං චූසන්තස්ස පයොගගණනාය ආපත්ති භොතිති ඛාතිරෙකතො ලබ්භති.

337. එකෙන හත්ථෙත අග්ගහෙත්ථා සීසතො යාව පාදං, පාදතො යාව සීසඤ්ච කායා හත්ථං අමොචෙත්වා දිවසම්පි තං ඉත්ථිං චූසන්තස්ස එකාවාපත්තිති යොජනා. එත්ථාපි “අමොචෙත්වා”ති ඛාතිරෙකතො මොචෙත්වා චූසන්තස්ස පයොගගණනාය අනෙකාපත්තියොති ලබ්භති.

338. එකතො ගහිතපඤ්චඩ්ගුලීනං ගණනාය සවෙ ආපත්ති සියා, එකස්ස මාතුගාමස්ස සරීරං රාගවිත්තෙන චූසන්තස්ස ද්වත්තිංසකලාපකොට්ඨාසතො ඛාතිරෙකස්ස සරීරස්සාභාවා

ද්වන්තිංසකලාපකොට්ඨාසගණනාය ආපත්තියා භවිතබ්බං, තථා අභාවතො ඉදම්පි න භොතීති දස්සනත්ථං “න හි කොට්ඨාසතො සියා”ති ආහ.

340-1. ඉත්ථියා විමතිස්සාපි අත්තනො කායෙන ඉත්ථියා කායං චූසතො තස්ස චුල්ලච්චයං සියා, ඉත්ථියා පණ්ඩකාදිසඤ්ඤිතොපි අත්තනොපි කායෙන ඉත්ථියා කායං චූසතො තස්ස චුල්ලච්චයං සියා. ආදි-සද්දෙන පුරිසතිරච්ඡානගතානං සඬගහො. ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො අත්තනො කායෙන ඉත්ථියා කායසම්බද්ධං චූසතො තස්ස චුල්ලච්චයං සියා. පණ්ඩකෙ පණ්ඩකසඤ්ඤිතො අත්තනො කායෙන පණ්ඩකස්ස කායං චූසතො තස්ස චුල්ලච්චයං සියා. යක්ඛිපෙතීසු යක්ඛිපෙතීසඤ්ඤිතො අත්තනො කායෙන තාසං කායං චූසතො තස්ස චුල්ලච්චයං සියාති යොජනා. එත්ථ “පණ්ඩකග්ගහණෙන උභතොබ්බාසජනකොපි ගය්හතී”ති වජිරවුද්ධිටිකායං වුත්තං. “ඉත්ථියා වෙමතිකස්සාපි පණ්ඩකාදිසඤ්ඤිතොපි අත්තනො කායෙන ඉත්ථියා කායසම්බද්ධං චූසතො තස්ස චුල්ලච්චයං සියා”ති න යොජෙතබ්බං. කස්මා? තථා යොජනායං පාළියං දුක්කටං වුත්තං, න චුල්ලච්චයන්ති අනිට්ඨප්පසඬගතො.

“දුක්කටං කායසංසග්ගෙ, තිරච්ඡානගතීත්ථියා”ති ඉමිනා විනිතවත්ථුමිහි ආගතනායෙ සඬගහිතෙපි තෙනෙව නායෙන පණ්ඩකෙ විමතිඉත්ථිසඤ්ඤිතාදිසඤ්ඤමතිපක්ඛෙ ව පුරිසතිරච්ඡානගතෙසු පුරිසතිරච්ඡානගතසඤ්ඤිවිමතිපණ්ඩකාදිසඤ්ඤමතිපක්ඛෙ ව ඉති ඉමෙසං තිණ්ණං කායපට්ඨාමසනාදීසු ව පදභාජනෙ වුත්තසබ්බදුක්කටාපත්තියො උපලක්ඛිතාති දට්ඨබ්බං.

342. අත්තනො කායෙන පට්ඨද්ධෙන ඉත්ථියා කායෙන පට්ඨද්ධං චූසන්තස්ස භික්ඛුනො පන දුක්කටන්ති යොජනා. එත්ථ පි-සද්දො වුත්තදුක්කටානං සමුච්චයත්ථො. ව-සද්දෙන පන අවුත්තසමුච්චයත්ථොන “නිස්සග්ගියෙන කායං ආමසති. නිස්සග්ගියෙන කායපට්ඨද්ධං ආමසති. නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියං ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 276) පාළියං ආගතදුක්කටානං සඬගහො වෙදිතබ්බො.

343-4. න කෙවලං පදභාජනාගතඉත්ථිසරීරාදිකමෙව අනාමාසං, විනිතවත්ථුසු දාරුධිතලිකවත්ථුඅනුලොමතො පොත්ථලිකාදිඉත්ථිසරුපකඤ්ච නිස්සග්ගියවාරානුලොමතො අසරීරට්ඨං මාතුගාමෙහි පරිභුත්තවත්ථාහරණාදිඤ්ච විහඬගක්ඛන්ධකාදීසු වුත්තනායානුසාරෙන අට්ඨකථාගතං අවසෙසං අනාමාසවත්ථුඤ්ච ආමසන්තස්ස ආපත්තිං සඬගහෙතුමාහ “ඉත්ථින”න්තිආදි.

“ඉත්ථිනං ඉත්ථිසරුපඤ්චා”ති ඉදං “ඉත්ථිකාය ඉත්ථිධනං (පාරා. 34), සද්ධානං සද්ධාපරායන”න්තිආදීසු විය ලොකවොහාරවසෙන වුත්තං. ඉත්ථිනං දාරුලොහමයාදිකං ඉත්ථිසරුපඤ්චාති යොජනා. ආදි-සද්දෙන

හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදනො මත්තිකාය, පිට්ඨේන වා කතං මාතුගාමරූපං සඬගණ්හාති. මාතුගාමරූපං යෙන කෙනවි දින්නං සබ්බරතනමයං විනා අවසෙසං සාදිසිත්වා හින්දිත්වා සමණසාරූපපරික්ඛාරං කාරාපෙතුං, අච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බේ වා යොජෙතුං වට්ටති.

“වත්ථ”න්ති ඉමිනා නිවාසනපාරූපනද්වයමිපි සාමඤ්ඤෙන ගහිතං. ඉදඤ්ච මාතුගාමෙන පරිභුඤ්ජිතුං යපිතමිපි අනාමාසමෙව, විවරත්ථාය දින්නං සම්පට්ච්ඡිත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති. හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදන නිණුමිබ්බකං, අඬගුලියා පණ්ණමුද්දිකං උපාදාය අලඬිකාරමෙව. එත්ථ ච වාලකෙසවට්ටකෙසෙසු පවෙසනකදන්තසුච්ඡාදි කප්පියහණ්ඩං දියාමානං සමණසාරූපපරික්ඛාරත්ථාය ගහෙතබ්බං.

තත්ථජාතඵලං ඛජ්ජන්ති රුක්ඛේ යිතං බාදිතබ්බං පනසනාලිකෙරාදිඵලඤ්ච මනුස්සෙහි රාසිකතං පරිභුඤ්ජිතබ්බඵලඤ්ච “මනුස්සෙහි රාසිකතෙසුපි එසෙව නයො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා අනාමාසන්ති උපලක්ඛණතො ඉමිනාව ගහෙතබ්බං. අරඤ්ඤ රුක්ඛතො පතිතං ඵලං “අනුපසම්පන්නස්ස දස්සාමී”ති ගහෙතුං වට්ටති. “මුග්ගාදිං තත්ථජාතක”න්ති උපලක්ඛණපදත්තා ගච්ඡතො විසුත්තමිපි ගහෙතබ්බං. මුග්ගාදින්නි එත්ථ “අපරණ්ණ”න්ති පාඨසෙසො.

සබ්බානි ධඤ්ඤානීති “සාලි වීහි යවො කඬගු, කුදුසවරකගොධුමා”ති චුත්තානි සත්ත ධඤ්ඤානි. ඛෙත්තමග්ගෙන ගච්ඡතා සාලිසීසෙ හත්ථෙත අච්ඡසන්නෙන ගන්නබ්බං. සවෙ මග්ගො සම්බාධො හොති, සරීරෙ ධඤ්ඤං ඵුසන්නෙපි මග්ගත්තා න දොසො. වීරියං, ගෙහඬගණ වා ධඤ්ඤෙසු පසාරිතෙසු අපසක්කිත්වා වෙ ගන්නං න සක්කා, “මග්ගං අධිට්ඨාය ගන්නබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281) අට්ඨකථාවචනතො “ඉමං මග්ගං ගමිස්සාමී”ති ගන්නං වට්ටති. “කුලගෙහෙ ධඤ්ඤමත්ථකෙ වෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දින්නං හොති, නිසීදිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281 අත්ථතො සමානං) අට්ඨකථායං චුත්තං. “ආසනසාලායං ධඤ්ඤෙ විජ්ජකිණ්ණෙ අනුක්කමිත්වා එකමත්තෙ පිට්ඨකං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසීදිතබ්බං. සවෙ මනුස්සා තස්මිං ධඤ්ඤමත්ථකෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දෙන්නි, නිසීදිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281 අත්ථතො සමානං) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා අත්තනා තත්ථ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසීදිතුං න වට්ටති.

345. ධම්මසඬබාදිං සබ්බං පඤ්චඬගතුරියමිපි වානි සම්බන්ධො. ධම්මසඬබො නාම සද්දකරණසඬබො. ආදි-සද්දෙන වංසසිඬගතාලාදීනං සඬගහො. පඤ්චඬගතුරියන්ති ආතතං, විතතං, ආතතවිතතං, සනං, සුසිරන්ති පඤ්චඬගසඬබාතං තුරියං. තත්ථ ආතතං නාම වම්මපරියොනද්ධෙසු හෙරිආදිසු එකතො ආකඬසීත්වා ඔනද්ධං එකතලතුරියං. විතතං නාම උභතො ආකඬසීත්වා ඔනද්ධං උභයතලතුරියං. ආතතවිතතං නාම උභයතො

ව මජ්ඣිමනිකායෙ ච සබ්බකාමො පරියොනන්ධිතං. සනං සම්මාදි. සම්මන්ති තාළං, සංඝාදානිකානි ආදීනම්පි එත්ථෙව සභිගහො. සුසිරන්ති වංසාදි.

ඉධ (පාරා. අට්ඨ. 2.281) කුරුන්දට්ඨකථායං චුත්තනසෙන හෙරිපොක්ඛරඤ්ච හෙරිතලවම්මඤ්ච විණා ච විණාපොක්ඛරවම්මඤ්ච දණ්ඨො ච අනාමාසං. “පූජං කත්වා චෙතියඤ්ඤාදීසු යපිතහෙරියො අවාලෙන්තෙන අවසෙසට්ඨානං සම්මජ්ජිතබ්බං. කචචරජඤ්ඤාකාලෙ කචචරං විය ගහෙත්වා එකස්මිං යානෙ යපෙනබ්බං”න්ති මහාපච්චරියං චුත්තං. තුරියභණ්ඩෙසු යං කිඤ්චි අත්තනො දියමානං තං පරිවත්තෙත්වා කප්පියපරික්ඛාරං ගහෙතුං අධිවාසෙතබ්බං. දොණි වා පොක්ඛරං වා දත්තකට්ඨනික්ඛිපනත්ථාය, වම්මඤ්ච සත්ථකොසකරණත්ථාය ගහෙතබ්බං.

රතනානි ච සබ්බානීති මුත්තා මණි වෙළුරියො සභිබ්බො සිලා පවාළං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඤ්ඤා මසාරගල්ලන්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281) චුත්තානි සබ්බානි රතනානි ව. එත්ථ ච විද්ධා, අවිද්ධා වා සාමුද්දිකාදී සබ්බාපි මුත්තා අනාමාසා. භණ්ඩමූලත්ථඤ්ච ගණ්හිතුං න වට්ටති. අත්තමසො ජාතිඵලිකං උපාදාය නීලපිතාදිහෙදො සබ්බොපි මණි ධොතවිද්ධො අනාමාසො. ආහතාකාරෙනෙව ධීතො අවිද්ධාධොතො මණි පත්තාදි භණ්ඩමූලත්ථං අධිවාසෙතුං වට්ටතීති චුත්තං. මහාපච්චරියං පන පටික්ඛිත්තං. පචිත්වා කතො කාවමණියෙවෙකො වට්ටති. වෙළුරියෙ ච මණිසදිසොයෙව විනිවිජයො.

ධම්මසභිබ්බො “සබ්බං ධම්මසභිබ්බාදි”න්ති ආදිගාථාය තුරියෙසු ගහිතො. රතනබ්බිතො සභිබ්බො අනාමාසො. පාතියසභිබ්බො ධොතොපි අධොතොපි ආමාසො. අවසෙසසභිබ්බො පන අඤ්ජනාදිහෙසජ්ජත්ථං, පත්තාදිභණ්ඩමූලභාවෙන ච අධිවාසෙතුං වට්ටති. සුවණ්ණෙන එකතො විලියාපෙත්වා කතා මුග්ගවණ්ණා සිලා අනාමාසා. සෙසා සිලා බුද්දකතිසානාදිකම්මත්ථං අධිවාසෙතුං වට්ටති. “පවාළං ධොතමධොතඤ්ච විද්ධමවිද්ධඤ්ච සබ්බථා අනාමාසං, නාපි අධිවාසෙතබ්බං”න්ති මහාපච්චරියං චුත්තත්තා පවාළපට්ඨාවෙතියානි වෙච පොත්ථකෙසු පවෙසෙතබ්බආණියා මූලෙ, අග්ගෙව පවෙසෙතබ්බං පදුමාදිආකාරෙන කතං වට්ටඤ්ච න ගහෙතබ්බං න ඵුසිතබ්බං.

බීජතො පට්ඨාය රජතං, ජාතරූපඤ්ච කතං වා හොතු අකතං වා, සබ්බසො අනාමාසං, න ච සාදිතබ්බං. ඉමිනා කතං පට්ඨාදිකඤ්ච ආරකුට්ඨොභඤ්ච අනාමාසන්ති වක්ඛති. කතාකතසුවණ්ණරජතානං අසාදිසිතබ්බතාය ඉධ අට්ඨකථාය ආගතත්තා උත්තරෙන රාජපුත්තෙන කාරෙත්වා ආහං සුවණ්ණචෙතියං න වට්ටතීති මහාපදුමත්ථෙරෙන පටික්ඛිත්තන්ති සුවණ්ණපට්ඨාවෙතියපොත්ථකාවච්ඡාදකමණිපදුමවට්ඨාදි යං කිඤ්චි න සාදිතබ්බමෙව, න ච ආමසිතබ්බං. එතෙන කතං

සෙනාසනොපකරණං පන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. ධම්මමණ්ඩපෙ කතම්පි පටිජග්ගිතුං වට්ටති. ලොභිතවණ්ණො මණි, මසාරගල්ලමණි ච සබ්බථා අනාමාසො, න ච අධිවාසෙතබ්බොති මහාපච්චරියං වුත්තං.

346. සබ්බමාචුඛණ්ඩන්ති බග්ගාදි සබ්බං ආවුධොපකරණං පත්තාදිකජ්ජියපරික්ඛාරමූලත්ථාය දියමානං සත්ථවාණ්ජාය අකාතබ්බත්තා න ගහෙතබ්බං, “ඉමං ගණ්හථා”ති දින්නං භින්දිත්වා බණ්ඩාබණ්ඩිකං කත්වා “චූරාදිකජ්ජියපරික්ඛාරං කාරෙස්සාමි”ති සාදිතුං වට්ටති. සඬගාමභූමියං මග්ගෙ පතිතබග්ගාදිං දිස්වා පාසාණෙන භින්දිත්වා “චූරාදිකජ්ජියහණ්ඩානි කාරෙස්සාමි”ති ගණ්හිතුං වට්ටති. උසුසත්තිආදිකං ඵලතො දණ්ඩං අපනෙත්වා කජ්ජියපරික්ඛාරකාරාපනත්ථාය ගහෙතබ්බං.

ජියාති ධනුගුණො. ච-කාරෙන ඉමිස්සා ගාථාය අවුත්තං අඬකුසතොමරාදිං පරහිං සොපකරණං සඬගණ්හාති. ධනුදණ්ඩකොති ජියාවිරහිතො ධනුදණ්ඩකො. ඉදං පරහිංසොපකරණහණ්ඩාදිකං විහාරෙ සම්මජ්ජිතබ්බට්ඨානෙ යපිතං වෙ, සාමිකානං වත්වා තෙහි අග්ගහිතං වෙ, අවාලෙන්තෙන සම්මජ්ජිතබ්බං.

ජාලඤ්චාති මච්ඡජාලපක්ඛිජාලාදිජාලඤ්ච. ජාලං දියමානං ඡත්තවෙයනත්ථං, ආසනවෙතියාදිමත්ථකෙ බන්ධනාදිපයොජනෙ සති තදත්ථඤ්ච ගහෙතබ්බං. සරවාරණං නාම ඵලකාදිකං අඤ්ඤෙහි අත්තනො විජ්ඣනත්ථාය විස්සට්ඨසරනිවාරණං විනාසනොපරොධකාරණං හොතීති හණ්ඩමූලත්ථං සාදිතුං වට්ටති. “දන්තකට්ඨාධාරඵලකාදි යදිච්ඡිතං කරොමි”ති මුට්ඨිං අපනෙත්වා ගහෙතුං වට්ටති.

347. වෙතියන්ති එත්ථ “සුවණ්ණවෙතිය”න්ති ඉදං “සුවණ්ණපට්ඨිමබාදි”ති අනන්තරං වුත්තත්තා ලබ්හති. සුවණ්ණග්ගහණඤ්චුපලක්ඛණන්ති රජතමයඤ්ච ගහෙතබ්බං. ආරකුටකන්ති සුවණ්ණවණ්ණං ලොභවිසෙසමාහ. “අනාමාස”න්ති ඉදං “අසම්පට්ච්ඡියං වා”ති එතස්ස උපලක්ඛණං.

348. සබ්බං වාදිතමිති සම්බන්ධො. ඔනහිතුන්ති වම්මවරත්තතන්තිහි බන්ධිතුං. ඔනහාපෙතුන්ති තට්ඨ අඤ්ඤෙහි කාරාපෙතුං. වාදාපෙතුන්ති අඤ්ඤෙහි වාදාපෙතුං. වාදෙතුන්ති අත්තනා වාදෙතුං. වාදිතන්ති වාදනීයං යථා “කරණීයං කාරිත”න්ති, වාදනාරහං තුරියහණ්ඩන්ති අත්ථො. ඉදඤ්ච ඔනහනාදිකිරියාය කම්මං.

349. උපහාරං කරිස්සාමාති පූජං කරිස්සාම. ඉති අනුමතිග්ගහණත්ථාය. වත්තබ්බාති තෙ වත්තාරො වත්තබ්බාති යොජනා.

350-1. ධුත්තියා ඉත්තියානි විපන්නාචාරාය ලොළිත්තියා. සයං චුසියමානස්සාති භික්ඛුනො පයොගං විනා ඉත්තියා අත්තනාව චුසියමානස්ස. කායෙන අවායමිත්වාති තස්සා සරීරසම්ඵස්සානුභවනත්ථං අත්තනො කායං අවාලෙත්වා. එස්සං පටිච්ඡානතොති එස්සං අනුභවත්තස්ස.

අසඤ්චිච්චාති එත්ථ “චුසනෙ”ති පාඨසෙසො, “ඉමිනා උපායෙන ඉමං චුසාමි”ති අවෙනෙත්වා. කිං චුත්තං හොති? “ඉමිනා පත්තපටිග්ගහණාදිනා උපායෙන එතිස්සා සරීරසම්ඵස්සං අනුභවිස්සාමි”ති අවිත්තෙත්වා පත්තථාලකතට්ඨකපණ්ණපුට්ඨෙසජ්ජාදිං පටිග්ගණ්ණාපෙන්නියා හත්ථෙ අත්තනො හත්ථෙන චුසනාදීසු අනාපත්තීති චුත්තං හොති. “අස්සනියා”ති ඉදං පන ඉමිනාව සඬගහිතත්තා ඉධ විසුං න චුත්තං, මාතුගාමස්ස සරීරෙ චුසනභාවං අජානිත්වා අඤ්ඤවිහිතො හුත්වා සතිං අනුපට්ඨපෙත්වා හත්ථපාදපසාරණාදීසු චුසන්තස්සාති අත්ථො.

අජානන්තස්සාති දාරකාකාරං දාරිකං “මාතුගාමො”ති අජානිත්වා කෙනචි කරණීයෙන චුසන්තස්ස. මොක්ඛාධිජ්ජායිතො චාති “මොක්ඛාධිජ්ජායො කායෙන වායමති, එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති. මොක්ඛාධිජ්ජායො කායෙන වායමති, න ච එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති. මොක්ඛාධිජ්ජායො න ච කායෙන වායමති, එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති. මොක්ඛාධිජ්ජායො න ච කායෙන වායමති, න ච එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති”ති (පාරා. 279) චුත්තමොක්ඛාධිජ්ජායවතො චතුබ්බිධස්ස පුග්ගලස්සාති චුත්තං හොති. “අනාපත්ති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

ඉමෙසු යො මාතුගාමෙන ආලිඬිගනාදිපයොගෙන අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරයමානො තං අත්තනො සරීරතො අපනෙත්වා මුඤ්ඤිකාමො හත්ථවාලෙන, මුට්ඨිආදීහි වා පටිපණාමනං, පහරණාදිකඤ්ච පයොගං කරොති, අයං පඨමො පුග්ගලො. අත්තානමජ්ඣෙක්ඛාත්ථරිතුං ආගච්ඡන්තිං ඉත්තීං දිස්වා පහරණාකාරාදිසබ්බපයොගං දස්සෙත්වා තාසෙත්වා අත්තනො සරීරං චුසිතුං අදෙන්තො දුතියො. ඉත්තියා අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරිත්වා ආලිඬිගිතො චොපනරහිතං මං “අනත්තීකො”ති මන්ත්වා “සයමෙව පලායිස්සති”ති, “අවොපනමෙව මොක්ඛොපායො”ති ඤත්වා නිච්චලොච හුත්වා එස්සං පටිච්ඡානන්තො තතියො. අත්තානං අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරිතුමාගච්ඡන්තිං ඉත්තීං දිස්වා දුතියො විය තාසෙතුං කායජ්ජපයොගං අකත්වා “අගතෙ පාතෙස්සාමි, පහරිත්වා තාසෙස්සාමි”ති වා විත්තෙත්වා නිච්චලොච හුත්වා තිට්ඨන්තො චතුත්ථොති වෙදිතබ්බො.

352. පඨමෙනාති එත්ථ “පාරාජිකෙනා”ති පාඨසෙසො, කායවිත්තසමුට්ඨානන්ති චුත්තං හොති. ඉධ විත්තං නාම කායසංසග්ගරාගසම්පයුත්තං විත්තං, සුක්කවිස්සට්ඨිමිහි මොවෙතුකාමතාය සම්පයුත්තං විත්තං.

කායසංසග්ගකථාවණ්ණනා.

353-4. දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදෙනාති දුට්ඨු කුච්ඡිතභාවං උලති ගච්ඡතිති දුට්ඨුල්ලා, දුට්ඨුල්ලා ව සා වාචා වාති දුට්ඨුල්ලවාචා, වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ මෙථුනධම්මපටිසංයුත්තා වාචා, යථාහ “දුට්ඨුල්ලා නාම වාචා වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙථුනධම්මපටිසංයුත්තා වාචා”ති (පාරා. 285), දුට්ඨුල්ලවාචාය අස්සාදො දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදො, තථාපචත්තවච්චිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තසම්පයුත්තා චෙතනා, තෙන සම්පයුත්තො රාගො ඉධ සභවරියෙන “දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදො”ති චුත්තො, තෙන, දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදසම්පයුත්තෙන රාගෙනාති අත්ථො. ඉමිනා “ඔභාසන්තස්සා”ති වක්ඛමානඔභාසනස්ස හෙතු දස්සිතො.

ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො භික්ඛුනොති යොජනා. ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතොති “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙති, න තිරච්ඡානගතා, විඤ්ඤා පටිබලා සුභාසිතදුඛභාසිතං දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ආජානිතු”ත්ති පදභාජනෙ නිද්දිට්ඨසරුපාය සුභාසිතදුඛභාසිතං ජානන්තියා මනුස්සිත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො භික්ඛුනොති අත්ථො. “ද්විත්තං මග්ගාන”ත්ති එතස්ස සම්බන්ධිවසෙන “ඉත්ථියා”ති ඉදං සාම්චසෙන යොජෙතබ්බං, යථාචුත්තසරුපස්ස මාතුගාමස්ස වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගන්ති අත්ථො. වණ්ණාවණ්ණවසෙන වාති “වණ්ණං හණති නාම ද්වෙ මග්ගෙ ථොමෙති වණ්ණෙති පසංසති. අවණ්ණං හණති නාම ද්වෙ මග්ගෙ චුංසෙති වම්හෙති ගරහති”ති නිද්දෙසෙ චුත්තනයෙන උභො මග්ගෙ උද්දිස්ස ථොමනගරහණවසෙනාති චුත්තං හොති.

මෙථුනස්ස යාවනාදයො මෙථුනයාවනාදයො, තෙහි මෙථුනයාවනාදීහි, “යාවතිපි ආයාවතිපි පුච්ඡතිපි පටිපුච්ඡතිපි ආචික්ඛතිපි අනුසාසතිපි අක්කොසතිපි”ති (පාරා. 285) උද්දෙසෙ චුත්තමෙථුනයාවනාදිවසෙනාති චුත්තං හොති. ඉමෙහි ද්විති “ඔභාසන්තස්සා”ති චුත්තඔභාසනා දස්සිතා. ඔභාසන්තස්සාති උද්දෙසයන්තස්ස, පකාසෙත්තස්සාති අත්ථො. “විඤ්ඤ”ත්ති ඉමිනා ඔභාසනකිරියාය කම්මමාහ, ඉමිනා විසෙසිතබ්බං “මනුස්සිත්ථි”ත්ති ඉදං පකරණතො ලබ්භති, යථාදස්සිතපදභාජනාගතසරුපං විඤ්ඤං පටිබලං මනුස්සිත්ථිත්ති චුත්තං හොති. අත්තමසො හත්ථමුද්දායපිති ඔභාසනෙ අන්තිමපරිච්ඡෙදදස්සනං. දුට්ඨුල්ලවචනස්සාදභාවෙ සති යො වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගපටිබද්ධං ගුණදොසං වා මෙථුනධම්මයාවනාදිවසෙන වා දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ජානන්ති. මනුස්සිත්ථිං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන හත්ථමුද්දායපි වදෙය්‍යාති අත්ථො.

ඉමස්මිං ගාථාද්වයෙ දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදෙන ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො විඤ්ඤං තං ඉත්ථිං ද්විත්තං මග්ගානං වණ්ණාවසෙන අත්තමසො හත්ථමුද්දායපි ඔභාසන්තස්ස භික්ඛුනො ගරුකං සියාති එකං වාක්‍යං, තථා

“ද්විත්තං මග්ගානං අවණ්ණවසෙනා”ති ඉමිනා ව “මෙට්ඨනායාවනාදිහි”ති ඉමිනා ව යොජනාය වාක්‍යාද්වයන්ති එවං යොජනාවසෙන තිණි වාක්‍යානි හොන්ති.

තත්ථ පට්ඨමවාක්‍යා වණ්ණවවනෙන සචගහිතං ටොමනාදිකථං කට්ඨන්තස්ස සච්ඡාදිසෙසො හොති. “ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසි”ති එත්තකමෙව ටොමනත්ථං වදතො සච්ඡාදිසෙසො න හොති, “තව වච්චමග්ගො ව පස්සාවමග්ගො ව ඊදිසො සුභො සුසණ්ඨානො, තෙන නාම ඊදිසෙන ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසි”ති වදන්තස්ස හොති. “වණ්ණෙනි, පසංසති”ති පදද්වයඤ්ච “ටොමෙති”ති පදස්ස පරියායො.

දුතියවාක්‍යා අවණ්ණපදසචගහිතං බ්‍රුංසනාදිත්තයෙ බ්‍රුංසනං නාම පතොදොපමෙහි ඵරුසවවනෙහි තුදනං. යථාහ අට්ඨකථායං “බ්‍රුංසෙතීති වාචාපතොදෙන සට්ඨෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.285). පතුප්පතෙනෙනානි “පතොදො”තිඅගච්ඡන්තෙ අස්සාදයො පවත්තෙතං විජ්ඣනකපාවනදණ්ඩො වුවචති. වම්භනං නාම අපසාදනං. අපසාදනං නාම ගුණතො පරිභාපනං. යථාහ “වම්භෙතීති අපසාදෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.285). ගරහා නාම දොසාරොපනං. යථාහ “ගරහෙතිති දොසං දෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.285). ඉමං බ්‍රුංසනාදිපටිසංයුත්තවචනං වක්ඛමානෙසු “සිංරණිසි, සම්භින්නාසි, උභතොබ්‍යඤ්ජනාසි”ති ඉමෙසු තිසු පදෙසු අඤ්ඤතරෙන යොජෙත්වා කට්ඨන්තස්සෙව සච්ඡාදිසෙසො, න ඉතරස්ස.

තතියවාක්‍යා මෙට්ඨනායාවනාදිවවනෙහි සචගහිතං ආයාවනාදිං කරොන්තස්සාපි සච්ඡාදිසෙසො. “යාවති නාම දෙහි මෙ අරහසි මෙ දාතු”න්තිආදිනා (පාරා. 285) නයෙන එකෙකං පදං “දෙහි මෙ මෙට්ඨනං ධම්ම”න්තිආදිවසෙන මෙට්ඨනධම්මපදෙන සහ සට්ඨෙත්වා මෙට්ඨනධම්මං යාවන්තස්සෙව හොති.

“කදා තෙ මාතා පසිදිස්සති, කදා තෙ පිතා පසිදිස්සති, කදා තෙ දෙවතායො පසිදිස්සන්ති, කදා තෙ සුඛණො සුලයො සුමුහුත්තො භවිස්සති”තිආදිආයාවනපදනිද්දෙසෙ එකෙකං පදං තත්ථෙව ඔසානෙ වුත්තෙන “කදා තෙ මෙට්ඨනං ධම්මං ලභිස්සාමි”ති පදෙන සට්ඨෙත්වා මෙට්ඨනං යාවන්තස්සෙව හොති.

“කථං ත්වං සාමිකස්ස දෙසි, කථං ජාරස්ස දෙසි”ති (පාරා. 285) පුව්ඡානිද්දෙසවවනෙසු ව අඤ්ඤතරං මෙට්ඨනධම්මපදෙන සට්ඨෙත්වා පුව්ඡන්තස්සෙව හොති.

“එවං කිර ත්වං සාමිකස්ස දෙසී, එවං ජාරස්ස දෙසී”ති (පාරා. 285) පටිපුච්ඡානිද්දෙසවචනෙසු අඤ්ඤතරං මෙටුනධම්මපදෙන සට්ඨන්තා විසෙසෙත්වා පටිපුච්ඡන්තස්සෙව හොති.

“කථං දදමානා සාමිකස්ස පියා හොති”ති පුච්ඡතො මාතුගාමස්ස “එවං දෙහී, එවං දෙන්ති සාමිකස්ස පියා භවිස්සති මනාපා වා”ති ආණත්තිවචනෙ, අනුසාසනිවචනෙ ච එසෙව නයො.

355. අක්කොසනිද්දෙසාගතෙසු “අනිමිත්තාසි නිමිත්තමත්තාසි අලොභිතාසි ධුවලොභිතාසි ධුවොළාසි පග්ගරන්තිසි සිබරණිසි ඉත්ථිපණ්ඩකාසි වෙපුරිසිකාසි සමහින්තාසි උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසි”ති එකාදසසු පදෙසු “සිබරණිසි සමහින්තාසි උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසි”ති පදත්තයං පච්චෙකං ආපත්තිකරං, ඉමිනා පදත්තයෙන සහ පුබ්බෙ චුත්තානි වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙටුනධම්මපදානි තිණි වානි ඡප්පදානං පච්චෙකං ආපත්තිකරත්තා ඉතො පරානි අනිමිත්තාදීනි අට්ඨ පදානි “අනිමිත්තාසි මෙටුනධම්මං දෙහී”තිආදිනා නයෙන මෙටුනධම්මපදෙන සහ සට්ඨන්තා චුත්තානෙව ආපත්තිකරානීති වෙදිතබ්බානි, “මෙටුනඛ්‍යාවනාදීහි”ති එත්ථ ආදි-සද්දසඩගහිතෙසු “අනිමිත්තාසි”තිආදීසු එකාදසසු අක්කොසපදෙසු අන්තොගධත්තෙපි කෙවලං ආපත්තිකරත්තා ගරුතරං පදත්තයං විසුං සඩ්ගහෙතබ්බන්ති ඤාපෙතුමාහ “සිබරණිසි”තිආදි.

සිබරණිසිති එත්ථ “සිබරණි අසී”ති පදවිජෙදො. “අසී”ති පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. තු-සද්දො කෙවලයුත්තමිපි ආපත්තිකරං හොතීති විසෙසං ජොතෙති. කෙවලෙනාපි අක්කොසවචනෙනානි යොජනා. සිබරණිසිති බහි නික්ඛන්තආණිමංසා භවසී. සමහින්තාසිති මිස්සිභූතවච්චමග්ගපස්සාවමග්ගා. උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසිති ඉත්ථිනිමිත්තෙන, පුරිසනිමිත්තෙන වානි උභතොඛ්‍යඤ්ජනෙහි සමන්තාගතා. “අයං ඉත්ථි, අයං පුරිසො”ති ඛ්‍යඤ්ජයතීති ඛ්‍යඤ්ජනං, මුත්තකරණානි. සුණන්තියානි එත්ථ “විඤ්ඤමනුස්සිත්ථියා”ති අධිකාරතො ලබ්භති, ඉමිනා අක්කොසිතබ්බවත්ථු දස්සිතං හොති. භාසිතං සුණන්තියා සුභාසිතදුබ්භාසිතං ජානන්තියා මනුස්සිත්ථියා විසයෙ පවත්තඅක්කොසවචනෙන සඩ්ඝාදිසෙසො හොතීති අත්ථො.

356. පුනප්පුනං ඔභාසන්තස්ස වාචානං ගණනාය ගරුකා සියුන්ති යොජනා. එත්ථ “එකං ඉත්ථි”න්ති අජ්ඣාහරිතබ්බං. එකවාචාය බහු ඔභාසන්තස්ස ච ඉත්ථිනං ගණනාය ගරුකා සියුන්ති යොජනා. එත්ථාපි “ඉත්ථියොසී”ති ලබ්භති.

357. සා වෙ නප්පට්ඨානාතීති එත්ථ “යං සුණන්තිං මනුස්සිත්ථිං ද්විත්තං මග්ගානං වණ්ණාවණ්ණවසෙන ඔභාසති, සා වෙ න පට්ඨානාතී”ති සාමන්ථියා ලබ්භමානං ආදාය යොජෙතබ්බං. අත්තතො භාසිතං දුට්ඨුල්ලං

වුත්තසමනන්තරමෙව අත්ථවසෙන සචෙ න ජානාතීති අත්ථො. තස්සාති තස්ස දුට්ඨුල්ලභාසිතභික්ඛුස්ස. උබ්භජාණං, අධක්ඛකං වා ආදිස්ස භණනෙ වාපි තස්ස පුල්ලච්චයං සියාති යොජනා. භණනෙති ද්විත්තං මග්ගානං වණ්ණාදිකථනෙ, “භණනො”තිපි ලිඛන්ති, භණන්තස්ස, භණනහෙතූති අත්ථො. හෙතූමිහි අයමන්තපච්චයො “අසම්බුධ”න්තිආදීසු (පාරා. අට්ඨ. 1.ගන්ථාරම්භකථා) විය. උබ්භජාණන්ති ජාණනො උද්ධං. අක්ඛෙකන්ති අක්ඛකනො හෙට්ඨා.

358. උබ්භක්ඛකන්ති අක්ඛකනො උද්ධං. අධොජාණමණ්ඩලන්ති ජාණමණ්ඩලනො අධො. උද්දිසන්ති උද්දිස්ස. “උද්දිස්සඛිහක්ඛං වා තථා, අධොජාණමණ්ඩල”න්ති ව ලිඛන්ති, සො පාඨො සුන්දරො. වණ්ණාදිභණනෙ දුක්කථන්ති සම්බන්ධො. “විඤ්ඤාමනුස්සිත්ථියා”ති අධිකාරනො ලබ්භති. කායපට්ඨද්ධෙ වණ්ණාදිභණනෙ දුක්කථන්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගා සඛිසාදිසෙසක්ඛෙන්තං, අධක්ඛකං උබ්භජාණමණ්ඩලං පුල්ලච්චයක්ඛෙන්තං, උද්ධක්ඛකං අධොජාණමණ්ඩලං දුක්කථක්ඛෙන්තන්ති ඉමෙසු තීසු බෙන්තෙසු අක්ඛකඤ්චෙව ජාණමණ්ඩලඤ්ච පුල්ලච්චයදුක්කථානං ද්විත්තං අවධිභූතං කත්ථ සඛිගය්හතීති? දුක්කථක්ඛෙන්තෙයෙව සඛිගය්හති. යථාහ අට්ඨකථායං “අක්ඛකං, පන ජාණමණ්ඩලඤ්ච එත්ථෙව දුක්කථක්ඛෙන්තෙ සඛිගහං ගච්ඡති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.286).

359. පණ්ඩකෙ යක්ඛිපෙතීසු ද්විත්තං මග්ගානං වණ්ණාදිභණනෙ තස්ස භණන්තස්ස පුල්ලච්චයං භවෙති අධිකාරවසෙන ආගතපදෙහි සහ යොජෙතඛිබ්බං. පණ්ඩකාදීසුති ආදි-සද්දෙන යක්ඛිපෙතීනං ගහණං.

360. උබ්භක්ඛක...පෙ.... අයං නයොති “පණ්ඩකාදීසු”ති ඉමිනා යොජෙතඛිබ්බං. අයං නයොති “දුක්කථමෙව හොති”ති වුත්තො නයො. සබ්බත්ථාති සඛිසාදිසෙසපුල්ලච්චයදුක්කථක්ඛෙන්තවසෙන සබ්බෙසු බෙන්තෙසු.

361. අත්ථපුරෙක්ඛාරො හුත්වා ඔභාසතොපි අනාපත්තීති යොජනා. මාතුගාමානං “අනිමිත්තාසී”තිආදීසු පදෙසු අත්ථකථනං පුරෙක්ඛත්වා “අනිමිත්තාසී”තිආදිපදං භණන්තස්ස වා මාතුගාමෙහි සහ අට්ඨකථං සජ්ඣායන්තානං වා අනාපත්තීති අත්ථො. ධම්මපුරෙක්ඛාරො හුත්වා ඔභාසතො අනාපත්තීති යොජනා. පාළිධම්මං වාචෙන්තස්ස වා තාසං සුණන්තීනං සජ්ඣායනං වා පුරෙක්ඛත්වා “අනිමිත්තාසී”තිආදීසු පදෙසු යං කිඤ්චි පබ්බජිතස්ස වා ඉතරස්ස වා මාතුගාමස්ස කථෙන්තස්ස අනාපත්තීති. පුරෙක්ඛත්වානුසාසනින්ති “ඉදාති අනිමිත්තාසී...පෙ.... උභතොඛාසඤ්ජනාසී, අප්පමාදං දාති කරෙය්‍යාසී, යථා ආයතිමිපි එවරූපා නාහොසී”ති අනුසාසනීං පුරෙක්ඛත්වා.

362. උම්මත්තකාදීනන්ති පින්තුම්මත්තකයක්ඛුම්මත්තකවසෙන ද්විත්තං උම්මත්තකානඤ්ච ආදි-සද්දසඬගහිතස්ස ඉමස්මිං ආදිකම්මිකස්ස උදායිත්ථෙරස්ස ච අනාපත්තීති වුත්තං හොති. “ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං කායචිත්තතො ච වාචාචිත්තතො ච කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වට්ඨිකම්මං, අකුසලචිත්ත’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.287) අට්ඨකථායං වුත්තපකිණ්ණකචිනිවිජයං දස්සෙති “සමුට්ඨානාදයො...පෙ.... තුලාවා”ති. වෙදනාය අදින්නාදානෙන අසමත්තා “වෙදනෙත්ථ ද්විධා මතා”ති ආහ, සුඛොපෙක්ඛාවෙදනාවසෙන ද්විධා මතාති අත්ථො.

දුට්ඨුල්ලවාචාකථාවණ්ණනා.

363. කාමපාරිවරියායාති මෙථුනධම්මසඬබාතෙන කාමෙන පාරිවරියාය, මෙථුනධම්මෙන පාරිවරියායාති අත්ථො. අථ වා කාමිතා පත්ථිතාති කාමා, මෙථුනරාගවසෙන පත්ථිතාති අත්ථො, කාමා ච සා පාරිවරියා වාති කාමපාරිවරියා, තස්සා කාමපාරිවරියායාතිපි ගහෙතඬබං, මෙථුනරාගචිත්තෙන අභිපත්ථිතපාරිවරියායාතිඅත්ථො. “වණ්ණං භාසතො”ති ඉමිතා සම්බන්ධො, “එතදග්ගං හගිති පාරිවරියානං යා මාදිසං සීලවත්තං කල්‍යාණධම්මං බ්‍රහ්මචාරිං එතෙන ධම්මෙන පරිවරෙය්‍යා”ති අත්තතො මෙථුනධම්මෙන පාරිවරියාය ගුණං ආනිසංසං කථෙත්තස්සාති වුත්තං හොති. තස්මිංයෙව බණ්ණති තස්මිං භණ්ණක්ඛණ්ණෙයෙව. සා චෙ ජානාතීති යං උද්දිස්ස අභාසි, සචෙ සා වචනසමනන්තරමෙව ජානාති.

364. සා මනුස්සිත්ථි නො ජානාති චෙ, තස්ස ථුල්ලච්චයන්ති සම්බන්ධො. යක්ඛිපෙතිදෙව්භූ ජානන්තිභූ, පණ්ඩකෙ ච ජානන්තෙ අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසතො තස්ස භික්ඛුනො ථුල්ලච්චයං හොතීති යොජනා. සෙසෙති පුරිසතිරච්ඡානගතවිසයෙ, යක්ඛිආදීනං අජානනවිසයෙ ච අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසතො තස්ස ආපත්ති දුක්කටං හොතීති යොජනා.

365. විවරාදීහිති විවරපිණ්ඩපාතාදීහි. වත්ථුකාමෙහිති තණ්හාය වත්ථුභාවෙන වත්ථු ච කාමිතත්තා කාමාති ච සඬබාතෙහි පච්චයෙහි.

366. රාගො එව රාගතා. “රාගිකා”ති වා පායො, රාගො අස්ස අත්ථිති රාගී, තස්ස භාවො රාගිකා, අත්තකාමපාරිවරියාය රාගොති අත්ථො. ඕභාසොති අත්තකාමපාරිවරියාය ගුණභණ්ණනං. තෙන රාගෙනාති කාමපාරිවරියාය රාගෙන. බණ්ණ තස්මින්ති භණ්ණක්ඛණ්ණ. විජානනන්ති යං මනුස්සිත්ථි උද්දිස්ස අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භණ්ණති, තාය තස්ස වචනත්ථස්ස විජානනන්ති වුත්තං හොති.

367. පඤ්චඩ්ගානීති මනුස්සිත්ථිතා, තංසඤ්ඤිතා, පාරිවරියාය රාගිතා, තෙන රාගෙන ඔභාසනං, බණ්ණ තස්මිං විජානනන්ති ඉමානි එත්ථ අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදෙ පඤ්ච අඩ්ගානි, පඤ්ච ආපත්තිකාරණානීති අත්ථො. අස්සාති අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදස්ස.

අත්තකාමපාරිවරියකථාවණ්ණනා.

368. “පටිග්ගණ්හානී”ති ආදිකිරියාත්තයොපාදානසාමත්ථියෙන තික්ඛන්තුං පටිපාදනකං “යො භික්ඛු”ති ච “ගරු භොතී”ති පදසාමත්ථියෙන “තස්සා”ති ච ලබ්භමානත්තා තිව්ධෙහි සහ “යො භික්ඛු පුරිසස්ස සන්දෙසං පටිග්ගණ්හානි, වීමංසති පච්චාහරති චෙ, තස්ස ගරු භොතී”ති එකං වාක්‍යං භොති. එවං “ඉත්ථියාපි වා”ති ඉමිනා යොජනායපි එකං වාක්‍යං භොතීති ඉමිස්සා ගාථාය වාක්‍යද්වයං යුජ්ජති.

ඉධ සන්දෙසක්කමඤ්ච යොජනාක්කමඤ්ච ජානනත්ථං පඨමං තාව ඉත්ථිනඤ්ච හරියානඤ්ච පභෙදො ච සරුපඤ්ච විභාවියති – තෙසු ඉත්ථියො දසවිධා භොන්ති. යථාහ පදභාජනෙ “දස ඉත්ථියො මාතූරක්ඛිතා පිතූරක්ඛිතා මාතාපිතූරක්ඛිතා භාතූරක්ඛිතා හගිනිරක්ඛිතා ඤාතිරක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා සපරිදණ්ඩා”ති. හරියා ච දසවිධා භොන්ති. යථාහ පදභාජනෙ “දස හරියායො ධනක්කිතා ඡන්දවාසිනී භොගවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔහටචුම්ඛටා දාසී ච හරියා ච කම්මකාරී ච හරියා ච ධජාහටා මුහුත්තිකා”ති (පාරා. 303). ඉමාසං පභෙදො ච සරුපානි ච සඬ්ඛෙපතො එවං වෙදිතබ්බානි –

පුරිසෙහි සහ යථා සංවාසං න කරොති, එවං මාතරා රක්ඛිතා මාතූරක්ඛිතා. යථාහ “මාතූරක්ඛිතා නාම මාතා රක්ඛති ගොපෙති ඉස්සරියං කාරෙති වසං වත්තෙති”ති. පිතූරක්ඛිතාදීසුපි එසෙව නයො. තත්ථ යස්මිං කොණ්ඩඤ්ඤාදිගොත්තෙ ජාතා, තස්මිංයෙව ගොත්තෙ ජාතෙහි රක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා. යථාහ “ගොත්තරක්ඛිතා නාම සගොත්තා රක්ඛන්ති”ති ආදි. එකං සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිතෙහි වා එකගණපරියාපන්තෙහි වා රක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා නාම. යථාහ “ධම්මරක්ඛිතා නාම සහධම්මිකා රක්ඛන්ති”ති ආදි (පාරා. 304). සාරක්ඛා නාම “ගබ්භෙහි පරිග්ගහිතා භොති ‘මය්හං එසා’ති අත්තමසො මාලාගුළපරික්ඛිත්තාපි”ති පාළියං චුත්තසරුපා. සපරිදණ්ඩා නාම “කෙහිවි දණ්ඩො ධපිතො භොති ‘යො ඉත්ථන්තාමං ඉත්ථිං ගච්ඡති, තස්ස එත්තකො දණ්ඩො’ති චුත්තසරුපාති අයං දසන්තං ඉත්ථිනං සරුපසඬ්ඛෙපො. ඉමාසු දසසු සාරක්ඛසපරිදණ්ඩානං ද්විත්තං පරපුරිසසෙවායං මිච්ඡාචාරො භොති, ඉතරාසං න භොති. ඉමා දසපි පඤ්චසීලං රක්ඛන්තෙහි අගමනියා.

දසසු හරියාසු “ධනක්කිතා නාම ධනෙන කිණිත්වා වාසෙති”ති චුත්තත්තා හරියභාවාය අප්පකං වා බහුං වා ධනං දත්වා ගහිතා ධනක්කිතා

නාම. “ඡන්දවාසිනී නාම පියො පියං වාසෙතී”ති චුත්තත්තා අත්තරුචියා සංවසිතෙන පුරිසෙන සම්පට්ඨිකා ඡන්දවාසිනී නාම. “භොගවාසිනී නාම භොගං දත්වා වාසෙතී”ති චුත්තත්තා උදුක්ඛලමුසලාදිගෙභොපකරණං ලභිත්වා හරියභාවං ගච්ඡන්ති ජනපදින්ථි භොගවාසිනී නාම. “පටවාසිනී නාම පටං දත්වා වාසෙතී”ති චුත්තත්තා නිවාසනමත්තං වා පාරුපනමත්තං වා ලද්ධා හරියභාවං ගච්ඡන්ති දලිද්දින්ථි පටවාසිනී නාම. ඔදපත්තකිනී නාම “උදකපත්තං ආමසිත්වා වාසෙතී”ති (පාරා. 304) චුත්තත්තා “ඉදං උදකං විය සංසට්ඨා අභෙජ්ජා භොථා”ති වත්වා එකස්මිං උදකපත්තෙන පුරිසෙන සද්ධිං හත්ථං ඔතාරෙත්වා හරියභාවං නීතො මාතුගාමො වුච්චති. “ඔහටචුම්ඛටා නාම චුම්ඛටං ඔරොපෙත්වා වාසෙතී”ති (පාරා. 304) චුත්තත්තා සීසතො චුම්ඛටං ඔරොපෙත්වා හරියභාවමුපනීතා කට්ඨභාරිකාදිඉත්ථි ඔහටචුම්ඛටා නාම. දාසී ච හරියා ච නාම “දාසී චෙව භොති හරියා චා”ති (පාරා. 304) චුත්තත්තා හරියං කත්වා වාසිතා “තස්සෙව දාසී ච හරියා චා”ති චුත්තා. කම්මකාරී ච හරියා ච නාම “කම්මකාරී චෙව භොති හරියා චා”ති (පාරා. 304) චුත්තත්තා පධානිත්ථිනිරපෙක්ඛෙන කුටුම්ඛකිච්චං කාරෙත්වා හරියභාවං නීතා හරියා කතකම්මා “කම්මකාරී ච හරියා චා”ති චුත්තා. “ධජාහටා නාම කරමරානීතා වුච්චති”ති (පාරා. 304) චුත්තත්තා ධජං උස්සාපෙත්වා ගච්ඡන්ති යා මහාසෙනාය සද්ධිං ගත්ත්වා පරවිසයං විලුම්පත්තෙන පච්ඡිත්තත්වා ආනෙත්වා හරියභාවමුපනීතා ඉත්ථි ධජාහටා නාම. “මුහුත්තිකා නාම තඩ්ඛණිකා වුච්චති”ති (පාරා. 304) චුත්තත්තා අවිරකාලං සංවාසත්ථාය ගහිතා ඉත්ථි මුහුත්තිකා නාමාති අයං දසන්නං හරියානං සරූපසඩ්ධිපො. යථාචුත්තාසු දසසු ඉත්ථිසු අඤ්ඤතරං දසන්නං හරියානං අඤ්ඤතරට්ඨානෙ යපනත්ථමධිජපෙතභාවං වත්තුං පුරිසෙන “ගච්ඡ හන්තෙ ඉත්ථන්තාමං මාතුරක්ඛිතං බුහි ‘භොති කිර ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා’ති”ආදිනා නයෙන දින්නසන්දෙසං “සාධු උපාසකා”තිආදිනා නයෙන වච්චෙදං කත්වා වා සීසකම්පනාදිවසෙන වා පටිග්ගණ්හාතිති ආහ “පටිග්ගණ්හාති සන්දෙසං පුරිසස්සා”ති.

එත්ථ පුරිසස්සාති උපලක්ඛණත්තා “පුරිසස්ස මාතා හික්ඛුං පහිණති”තිආදිනා (පාරා. 321) නයෙන පාළියං චුත්තපුරිසස්ස මාතාපිතුආදයො ච ගහෙතඛිඛා. වීමංසනීති එවං පටිග්ගහිතසාසනං තස්සායෙව එකංසෙන අවිරාධෙත්වා වදන්තස්ස මාතාපිතුආදිනමඤ්ඤතරස්ස වා ආරොචෙතිති අත්ථො. එත්ථාපි වීමංසනීති උපලක්ඛණත්තා “පටිග්ගණ්හාති අත්තෙවාසිං වීමංසාපෙත්වා අත්තනා පච්චාහරති, ආපත්ති සඩ්ඝාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 338) චුත්තත්තා වීමංසාපෙතිතිපි ගහෙතඛිඛං. පච්චාහරතීති තථා ආහටං සාසනං සුත්වා තස්සා ඉත්ථියා සම්පට්ඨිකෙන ච අසම්පට්ඨිකෙන ච ලජ්ජාය තුණ්හිභුතාය ච තං පවත්තිං පච්චාහරිත්වා ආචික්ඛති චුත්තං භොති. ඉධාපි පච්චාහරතීති උපලක්ඛණත්තා “පටිග්ගණ්හාති වීමංසනි අත්තෙවාසිං පච්චාහරාපෙති,

ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 338) චුත්තත්තා පච්චාහරාපෙතීති ව ගහෙතඛිබ්බං.

“ඉත්ථියාපි වා”ති ඉමිනා යොජෙත්වා ගහිතදුතියවාකොස ව එවමෙව අත්ථො වත්තඛිබ්බො. තත්ථ සන්දෙසක්කමො පන “මාතුරක්ඛිතා භික්ඛුං පහිණති ‘ගච්ඡ හන්තෙ ඉත්ථන්තාමං ඛුහි ‘හොමි ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා’ති” ආදිපාළිනයෙන (පාරා. 330) දට්ඨඛිබ්බො. එත්ථාපි “විමංසාපෙති පච්චාහරාපෙතී”ති ඉදඤ්ච චුත්තනයෙනෙව ගහෙතඛිබ්බං. ඉමිනා නියාමෙන දසන්තං ඉත්ථිනං නාමං විසුං විසුං වත්වා දසන්තං හරියානං අඤ්ඤතරත්ථාය දියමානසන්දෙසක්කමො යොජෙතඛිබ්බො. ඉධාපි ඉත්ථියාපි වාති උපලක්ඛණත්තා “මාතුරක්ඛිතාය මාතා භික්ඛුං පහිණති ‘ගච්ඡ හන්තෙ ඉත්ථන්තාමං ඛුහි ‘හොතු ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා’ති ආදිපාළිවසෙන (පාරා. 324) ඉත්ථියා මාතුපිතු ආදිනඤ්ච සන්දෙසක්කමො යොජෙතඛිබ්බො.

370. තං පවත්තිං. සඤ්චරිත්තා සඤ්චරණහෙතු. න මුච්චතීති ඉත්ථිපුරිසානං අන්තරෙ සාසනං පටිග්ගහෙත්වා සඤ්චරණහෙතු ආපජ්ජිතඛිබ්බසඬ්ඝාදිසෙසතො න මුච්චතීති අත්ථො.

371. අඤ්ඤං වාති මාතාපිතුරක්ඛිතාදීසු අඤ්ඤතරං වා. “භාසතො”ති ලිබන්ති. “පෙසිතො”ති ඉමිනා විරුද්ධත්තා තං පභාය “භාසතී”ති පායො ගහෙතඛිබ්බො. පායසෙසො වා කාතඛිබ්බො. “යො අඤ්ඤං භාසති වෙ, තස්ස භාසතොති යොජනා”ති නිස්සන්දෙහෙ චුත්තං. “මාතරා රක්ඛිතං ඉත්ථිං ‘ගච්ඡ ඛුහි’ති යො පෙසිතො හොති, තස්ස පිතුරක්ඛිතං වා අඤ්ඤං වා භාසතො විසඬ්ඝකෙතොවා”ති, “මාතරා...පෙ.... ඛුහි’ති පෙසිතො හුත්වා පිතුරක්ඛිතං වා අඤ්ඤං වා භාසතො විසඬ්ඝකෙතොවා”ති යොජනා යුත්තතරාති අම්භාකං ඛන්ති.

372. පටිග්ගණ්හනතාදීහීති පටිග්ගණ්හනමෙව පටිග්ගණ්හනතා. ආදි-සද්දෙන විමංසනපච්චාහරණාති ගහිතාති. සඤ්චරිත්තෙති සඤ්චරණෙ. සමාපන්නෙති ගතෙ සති. ගරුකාපත්තිමාදිසෙති එත්ථ “තස්සා”ති සෙසො. ආදිසෙති කට්ඨයා.

373. ද්විහි පුල්ලච්චයං චුත්තත්ති එත්ථ ද්විහි ද්විහි අඬ්ගෙහි සඤ්චරිත්තෙ සමාපන්නෙ පුල්ලච්චයං චුත්තත්ති ගහෙතඛිබ්බං. “පටිග්ගණ්හාති විමංසති න පච්චාහරති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. පටිග්ගණ්හාති න විමංසති පච්චාහරති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. න පටිග්ගණ්හාති විමංසති පච්චාහරති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 338) ද්විහි ද්විහි අඬ්ගෙහි පුල්ලච්චයං චුත්තත්ති අත්ථො. පණ්ඩකාදීසුති පණ්ඩකයක්ඛිපෙතීසු. තීහිපි අඬ්ගෙහි සඤ්චරිත්තෙ සමාපන්නෙ පුල්ලච්චයං චුත්තත්ති යොජනා.

එකෙනෙවානි එකෙනෙව අඬගෙන. සබ්බත්ථානි මාතුරක්ඛිතාදීසු සබ්බමාතුගාමෙසු ව විනීතවත්ථුමිහි “තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො පුරිසො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආණාපෙසි ‘ගච්ඡ හන්තෙ ඉත්ථන්තාමං ඉත්ථිං වීමංසා’ති. සො ගන්ත්වා මනුස්සෙ පුච්ඡි ‘කහං ඉත්ථන්තාමා’ති. සුත්තා හන්තෙති...පෙ.... මතා හන්තෙති. නික්ඛන්තා හන්තෙති. අනිත්ථි හන්තෙති. ඉත්ථිපණ්ඩකා හන්තෙති. තස්ස කුක්කුච්චං අහොසි. අනාපත්ති භික්ඛු සඬ්ඝාදිසෙසස්ස, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (පාරා. 341) ආගතාසු සුත්තාදීසු පඤ්චසු ව.

374. අනාපත්ති පකාසිතානි චෙතියාදීසු කත්තබ්බං නිස්සාය ඉත්ථියා පුරිසස්ස, පුරිසෙන ව ඉත්ථියා දිත්තසාසනං පටිග්ගහෙත්වා වීමංසිත්වා පච්චාහරිත්වා ආරොචෙන්තස්ස අනාපත්තිභාවො “අනාපත්ති සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා ගිලානස්ස වා කරණීයෙන ගච්ඡති, උමමත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සා”ති (පාරා. 340) පාළියං වුත්තානි අත්ථො.

375. තථා තස්සානි මනුස්සජාතිකාය තස්සා. නනාලංචවනීයතානි “මමාය”න්ති වා නිග්ගහපග්ගහෙ වා නිරාසඬ්ඝං වත්තුං නාහරතීති අලංචවනීයා, අස්සාමිකා, සා හි කෙනචි “මය්හං එසා”ති වත්තුං වා නිරාසඬ්ඝකෙන නිග්ගහපග්ගහවචනං වා වත්තුං අසක්කුණෙය්සා, අලංචවනීයා න භවතීති නාලංචවනීයා, සස්සාමිකා, සා හි සාමිකෙන තථා කාතුං සක්කුණෙය්සානි නාලංචවනීයා, නාලංචවනීයා න භවතීති නනාලංචවනීයා, අලංචවනීයපදෙන වුත්තා අස්සාමිකා එව, පටිසෙධා ද්වෙ පකතිමත්ථං ගමයන්තීති, නනාලංචවනීයාය භාවො නනාලංචවනීයතා, නිරාසඬ්ඝකෙන අවචනීයතා අස්සාමිකභාවොති වුත්තං හොති. සඤ්චරිත්තවසෙන භික්ඛුනා වචනීයා න හොතීති වා “අලංචවනීයා”තිපි ගහෙතබ්බමෙව. පටිග්ගණ්හනතාදීනං වසානි එත්ථ වකාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. තතො පටිග්ගණ්හනවීමංසනපච්චාහරණසඬ්ඝාතානං තිණ්ණං අඬගානං වසෙන ව පුබ්බෙ වුත්තමනුස්සිත්ථිතා නනාලංචවනීයතානි වුත්තානං ද්විත්තං අඬගානං වසෙන ව ඉදං සික්ඛාපදං ආපත්තිකාරණෙහි පඤ්චහි අඬගෙහි යුත්තන්ති අත්ථො.

376. ඉදං සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදං. අථ වා ලිඬ්ගවිපල්ලාසෙන ව අයං සඬ්ඝාදිසෙසොති ගහෙතබ්බො. කායතො, වාචතො, කායවාචතො, කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො වා උප්පජ්ජනතො ජසමුට්ඨානං. තතො එව අවිත්තකමුදිරිතං. මිස්සකසමුට්ඨානඤ්ඤි අවිත්තකං. අවසෙසචිත්තෙසුපි යස්මිං චිත්තෙ අසති අවිත්තකං නාම හොති, තං දස්සෙතුමාහ “අලංචවනීයත්තං වා”තිආදි. ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො, “අලංචවනීයත්ත”න්ති ගහෙතබ්බං. යො සන්දෙසං පෙසෙති, තස්මිං පටිබද්ධභාවන්ති අත්ථො. පණ්ණත්තිං වානි සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදසඬ්ඝාතං පණ්ණත්තිං වා අජානතො අවිත්තකමුදිරිතන්ති සම්බන්ධො.

377. සාසනන්ති මාතුගාමස්ස, පුරිසස්ස වා සාසනං. කායවිකාරෙනාති සීසකම්පනාදිනා කායවිකාරෙන. ගහෙත්වාති පටිග්ගහෙත්වා. තං උපගම්මාති පටිග්ගහිතසාසනං යස්ස චත්තබ්බං හොති, තං මාතුගාමං, පුරිසං වා උපගම්ම. වීමංසිත්වාති තං කිච්චං තීරෙත්වා. හරත්තස්සාති පච්චාහරත්තස්ස. කායතො සියාති චච්චෙදං විනා පටිග්ගහණාදිනං කායෙනෙව කතත්තා කායසමුට්ඨානතොව සඬ්ඝාදිසෙසො හොතීති අත්ථො.

378. ඉත්ථියා වචනං සුත්වාති යොජනා. යථා නිසින්නොවාති පකතියා නිසින්නට්ඨානෙයෙව නිසින්නො. තං වචනං. තත්ථෙවගතස්සෙවෙති යත්ථ නිසින්නො ඉත්ථියා සාසනං පටිග්ගණ්හි, තමෙව ආසනං අවිජහිත්වා අත්තනා නිසින්නට්ඨානමෙව ආගතස්ස සන්තිසිතබ්බපුරිසස්සෙව, එත්ථ “ආරොචෙත්වා”ති පාඨසෙසො. පුන “ආරොචෙත්තස්සා”ති ඉදං තත්ථෙවගතාය තස්සා එව ඉත්ථියා එවං යොජෙතබ්බං. සාසනං දත්වා ගන්ත්වා පුන තත්ථෙව ආගතස්ස මාතුගාමස්සෙව ඤාතමනන්තරං කායිකකිරියං විනා වචනෙනෙව ආරොචෙත්තස්සාති අත්ථො. ඉදං ඉත්ථියා සාසනං පටිග්ගහණාදිවසෙන වුත්තං.

අථ වා පුරිසස්ස වචනං සුත්වා යථානිසින්නොව තං වචනං ඉත්ථියා ආරොචෙත්වා පුන තත්ථෙවගතස්සෙව පුරිසස්ස ආරොචෙත්තස්සාති එවං පුරිසසන්දෙසං පටිග්ගහණාදිවසෙනාපි යොජනා කාතබ්බා. එත්ථ ව තත්ථෙවගතස්සාති උපලක්ඛණං. සාසනවචනමත්තෙනෙව පටිග්ගහෙත්වා, කිච්චන්තරෙන ගන්ත්වා වා යදිච්ඡාවසෙන දිට්ඨට්ඨානෙ වා වත්වා පුනපි තත්ථෙව දිට්ඨට්ඨානෙ පුන ආරොචෙත්තස්ස ව වචනෙනෙව සමුට්ඨානභාවො වෙදිතබ්බො.

379. “අලං...පෙ.... අජානතො”ති අවිත්තකත්තකාරණං වුත්තමෙව, කස්මා පුන “අජානන්තස්ස පණ්ණත්ති”න්ති වුත්තන්ති වෙ? තද්දහයස්සාපි විසුං කාරණාභාවං විඤ්ඤාපෙතුං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. නං විධිත්ති සාසනං පටිග්ගහෙත්වා ආහරිත්වා ආරොචෙත්වා පච්චාහරිත්වා ආරොචනසඬ්ඛාතං විධානං. අරහතොපිති බිණ්ණසවස්සපි, සෙබ්බපුපුජ්ජනානං පගෙවාති අයමත්ථො සම්භාවනත්ථෙව අපි-සද්දෙන ජොතිතො.

380. ජානිත්වාති අලංචවනියභාවං වා පණ්ණත්තිං වා උභයමෙව වා ජානිත්වා. තථාති කායවාචනො කරොන්තස්සාති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. සවිත්තකෙහිති යථාවුත්තවිත්තෙන සවිත්තකෙහි. තෙහෙවාති කායාදිහි තෙහි එව, “තීහෙවා”තිපි පාඨො.

සඤ්චරිත්තකථාවණ්ණනා.

381-2. සංයාමිකකෙහෙවාති එත්ථ “උපකරණෙනි”ති පාඨසෙසො, “පුරිසං දෙථා”තිආදිනා නයෙන අත්තනාව යාවත්වා ගතිතෙහි උපකරණකෙහෙවාති අත්ථො. යථාහ “සඤ්ඤාවිකා නාම සංයාමිකා යාවත්වා පුරිසමිති පුරිසත්තකරමිති ගොණමිති සකටමිති වාසිමිති පරසුමිති කුඨාරමිති කුදාලමිති නිබ්බාදනමිති”ති. එත්ථ එවං-කාරෙන අයාමිතං නිවත්තෙති. තෙන අස්සාමිකන්ති දීපිතං හොති. “කුට්ඨික”න්ති ඉමිනා “කුට්ඨිකා නාම උල්ලික්ඛා වා හොති අවලික්ඛා වා උල්ලික්ඛාවලික්ඛා වා”ති (පාරා. 349) චුත්තත්තා භූමිතො පට්ඨාය භික්ඛිවිජදනාති පටිච්ඡාදෙන්වා මත්තිකාය වා සුඛාය වා ද්වාරවාතපානාදිඅලෙපොකාසං යපෙත්වා අත්තො ලිත්තභාවෙන උල්ලික්ඛානාමකං වා තථා ඛෙති ලිත්තභාවෙන අවලික්ඛානාමකං වා අත්තො ච ඛෙති ච ලිත්තභාවෙන උල්ලික්ඛාවලික්ඛානාමකං වා කුට්ඨිකා චුත්තං හොති.

අප්පමාණිකන්ති “තත්ත්වං පමාණං, දීපිතො ද්වාදසවිදන්ථියො සුගතවිදන්ථියා, තිරියං සත්තත්තරා”ති (පාරා. 348) දීපපුට්ඨානං චුත්තප්පමාණෙන අතිරෙකත්තා අප්පමාණිකන්ති අත්ථො.

එත්ථ ච තිලක්ඛණං පටිච්ඡික්ඛිත්වා තිණි කිලෙසමූලාති උප්පාටෙන්වා කාලත්තයවත්ත සබ්බධම්මෙ පටිච්ඡික්ඛිත්වා තිභුවනෙකපටිසරණභූතස්ස භගවතො ධම්මරාජස්ස අභිගුලං පමාණමජ්ඣිමපුරිසස්ස අභිගුලතො තිවච්ඡිගුලං හොති, එකා විදන්ථි තිස්සො විදන්ථියො හොන්ති, එකං රතනං තිණි රතනාති හොන්තිති එවං නියමිතා සුගතවිදන්ථි ච වඩ්ඪකිරතනෙන දියඨිඨරතනප්පමාණා හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “සුගතවිදන්ථි නාම ඉදාති මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදන්ථියො වඩ්ඪකිහත්ථෙන දියඨිඨො හත්ථො හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.348-349). තස්මා සුගතවිදන්ථියා ද්වාදස වඩ්ඪකිහත්ථෙන අට්ඨාරස හත්ථා හොන්ති. “දීපිතො ද්වාදස විදන්ථියො සුගතවිදන්ථියාති බාහිරිමෙන මානෙනා”ති (පාරා. 349) පදභාෂනෙ චුත්තත්තා අත්තිමං සුඛාලෙපං අග්ගහෙත්වා ථුසමත්තිකපරියන්තෙන වා මහාමත්තිකපරියන්තෙන වා බාහිරන්තො අට්ඨාරසහත්ථප්පමාණං, “තිරියං සත්තත්තරාති අබ්භන්තරිමෙන මානෙනා”ති (පාරා. 349) පදභාෂනෙ චුත්තත්තා අබ්භන්තරිමෙන පුට්ඨලතො ද්වාදසභිගුලාධිකදසහත්ථප්පමාණඤ්ච කුට්ඨිකා පමාණන්ති ගහෙතබ්බං. එවං ධීතපමාණතො දීපිතො පුට්ඨලතො වා උභතො වා කෙසග්ගමත්තාධිකාපි කුට්ඨි ආපත්තියා අභිගං හොතිති දස්සෙතුං “අප්පමාණික”න්ති ආහාති සඨිබ්බෙපතො වෙදිතබ්බං.

අත්තුද්දෙසන්ති උද්දිසිතබ්බොති උද්දෙසො, අත්තා උද්දෙසො එතිස්සාති අත්තුද්දෙසො, කුට්ඨි, තං අත්තුද්දෙසං. “අත්තුද්දෙසන්ති අත්තතො අත්ථායා”ති පදභාෂනෙ චුත්තත්තා “මය්හං එසා වාසත්ථාය හවිස්සති”ති අත්තානං උද්දිසිත්වාති අත්ථො. “කරොන්තස්සා”ති ඉදං “කාරයමානෙනාති කරොන්තො වා කාරාපෙන්නො වා”ති පදභාෂනෙ

වුත්තනයෙන පයොජකකත්තුතො ව ගහෙනබ්බත්තා උපලක්ඛණන්ති ගහෙනබ්බං. තථාති තෙනෙව පකාරෙන, යෙහි අස්සාමිකතාදිහි පකාරෙහි යුත්තං පමාණාතික්කන්තං කුටිං කරොන්තස්ස ආපත්ති, තෙනෙව පකාරෙහි යුත්තං අදෙසිතවත්ථුකම්පි කුටිං කරොන්තස්සාති. ඉමිනා අප්පමාණිකං විය අදෙසිතවත්ථුකම්පි විසුංයෙව ආපත්තියා පධානඩ්ගන්ති. වසති එත්ථාති වත්ථු, භූමි, සා අදෙසිතා එතිස්සාති අදෙසිතවත්ථුකා, කුටි, තං අදෙසිතවත්ථුකං.

කිං වුත්තං හොති? තෙන කුටිකාරෙන භික්ඛුනා කුටිවත්ථුං සොධෙත්වා සමතලං කාරෙත්වා සඩ්ඨං උපසඩ්ධකම්ත්වා වුඩ්ඞානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “අහං භන්තෙ සඤ්ඤාවිකාය කුටිං කත්තුකාමො අස්සාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං භන්තෙ සඩ්ඨං කුටිවත්ථුඔලොකනං යාවාමි”ති තික්ඛත්තුං වත්වා යාවිතෙන සඩ්ඨසෙන වා සඩ්ඨසෙන ඤත්තිදුතියාය කම්මවාවාය සම්මතෙහි ඛ්‍යත්තෙහි පටිබලෙහි ද්විහි භික්ඛුහි වා තෙන සද්ධිං ගන්ත්වා කුටිවත්ථුං ඔලොකෙත්වා සාරම්භභාවං වා අපරික්කමනභාවං වා උභයමෙව වා පස්සන්තෙහි “මායිධ කරි”ති නිවාරෙත්වා අනාරම්භං වෙ හොති සපරික්කමනං, ආගන්ත්වා සඩ්ඨස්ස ආරොචිතෙ කුටිකාරකෙනෙව භික්ඛුනා පුබ්බෙ වුත්තනයෙන සඩ්ඨං උපසඩ්ධකම්ත්වා වුඩ්ඞානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “අහං භන්තෙ සඤ්ඤාවිකාය කුටිං කත්තුකාමො අස්සාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං භන්තෙ සඩ්ඨං කුටිවත්ථුදෙසනං යාවාමි”ති තික්ඛත්තුං වත්වා යාවිතෙ වුඩ්ඞානුමතෙන ඛ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන ඤත්තිදුතියාය කම්මවාවාය දෙසෙත්වා නියාදිතකුටිවත්ථුස්ස අභාවා අදෙසිතවත්ථුකං, තෙනෙව අස්සාමිකතාදිපකාරෙන යුත්තං යථාවුත්තප්පකාරං කුටිකං අත්තනා යාවිතෙහි උපකරණෙහි කරොන්තස්ස, කාරාපෙන්තස්ස වාති වුත්තං හොති.

ද්වෙ සඩ්ඨසාදිසෙසා හොන්තිති “භික්ඛු වා අනභිනෙය්‍ය වත්ථුදෙසනාය, පමාණං වා අතික්කාමෙය්‍ය, සඩ්ඨසාදිසෙසො”ති (පාරා. 348) තුල්‍යබලතාසුචකෙන වා-සද්දෙන සම්පිණ්ඩිත්වා වුත්තඅඩ්ගද්වයසහිතත්තා ද්වෙ සඩ්ඨසාදිසෙසා හොන්තිති අත්ථො. යථාහ “භික්ඛු කුටිං කරොති අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං අනාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති ද්විත්තං සඩ්ඨසාදිසෙසාන”න්ති (පාරා. 355) ව “භික්ඛුකුටිං කරොති අදෙසිතවත්ථුකං අනාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති සඩ්ඨසාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 354) ව “භික්ඛු කුටිං කරොති පමාණාතික්කන්තං අනාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති සඩ්ඨසාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 355) ව වුත්තත්තා ද්විසු අඩ්ගෙසු එකං වෙ, එකොව සඩ්ඨසාදිසෙසො හොතිති. තං පන “සවෙ එකවිපන්නා සා, ගරුකං එකකං සියා”ති වක්ඛති.

සාරම්භාදීසුති එත්ථ සාරම්භ-සද්දො සොපද්දවපරියායො. යථාහ අට්ඨකථායං “සාරම්භං අනාරම්භන්ති සඋපද්දවං අනුපද්දව”න්ති (පාරා.

අට්ඨ. 2.348-349). එත්ථ “සෙනං ඡාගමාරහෙථ යජමානො”ති පයොගෙ විය ආ-පුබ්බස්ස රහස්ස භිංසත්ථෙපි දිස්සමානත්තා කත්තුසාධනො ආරම්භ-සද්දො භිංසකානං කිපිල්ලිකාදිසත්තානං වාවකො භවතීති තංසහිතට්ඨානං සාරම්භං නාම හොති. තෙනෙව පදභාජනෙපි චුත්තං “සාරම්භං නාම කිපිල්ලිකානං වා ආසයො හොති, උපවිකානං වා, උන්දුරානං වා, අභීනං වා, විච්ඡිකානං වා, සතපදීනං වා, හත්ථීනං වා, අස්සානං වා, සිභානං වා, බ්‍යග්ඝානං වා...පෙ.... ආසයො හොති”ති (පාරා. 353).

ආදි-සද්දෙන අපරික්කමනං සඬගණ්හාති. “සපරික්කමනං නාම සක්කා හොති යථායුත්තෙන සකටෙන අනුපරිගන්තුං, සමන්තා නිස්සෙණියා අනුපරිගන්තුං, එතං සපරික්කමනං නාමා”ති (පාරා. 353) චුත්තලක්ඛණවිපරියායතො නිබ්බකොසස්ස උදකපානට්ඨානෙ එකං චක්කං යථෙත්වා ඉතරං චක්කං බහි යථෙත්වා කුටිං පරික්ඛිපිත්වා ආවජ්ජියමානස්ස ගොයුත්තසකටස්ස වා නිස්සෙණියං යත්වා කුටිං ඡාදයමානානං නිස්සෙණියා වා පරතො ගමිතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා අපරික්කමනන්ති වෙදිතබ්බං.

එවං චුත්තසාරම්භඅපරික්කමනසඬබ්‍යාතඅඬගද්වයෙන යුත්තං වෙ, ද්වෙ දුක්කටානි හොන්ති. යථාහ “භික්ඛු කුටිං කරොති දෙසිතවත්ථුකං පමාණිකං සාරම්භං අපරික්කමනං, ආපත්ති ද්විත්තං දුක්කටාන”න්ති (පාරා. 355). එකං වෙ, එකමෙව හොති. යථාහ “භික්ඛු කුටිං කරොති දෙසිතවත්ථුකං පමාණිකං සාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති දුක්කටස්ස. භික්ඛු කුටිං කරොති දෙසිතවත්ථුකං පමාණිකං අනාරම්භං අපරික්කමනං, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 355) එතං තයමිපි “සාරම්භාදීසු දුක්කට”න්ති සාමඤ්ඤෙන සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

එකං අඬගං පමාණිකත්තං වා දෙසිතවත්ථුකත්තං වා විපන්නං එතිස්සාති එකවිපන්නා. පුබ්බෙ චුත්තත්ථානං සඬසාදිසෙසාදිපදානමත්ථො චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. සාති යථාචුත්තලක්ඛණකුටි.

383. ඉදානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ අට්ඨුප්පත්තියං “තෙ යාවනබ්‍රහ්මා විඤ්ඤත්තිබ්‍රහ්මා විහරන්ති ‘පුරිසං දෙථ පුරිසත්තකරං දෙථා’”තිආදිපාළියා (පාරා. 342) අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.342) ආගතං කප්පියාකප්පියවිනිවිජයං සඬබ්‍යෙතො දස්සෙතුමාහ “පුරිස”න්තිආදි. කම්මසභායත්ථායාති කිස්මිඤ්චි කම්මෙ සභායභාවාය, කම්මකරණත්ථායාති චුත්තං හොති. “ඉත්ථන්නාමං කම්මං කාතුං පුරිසං ලද්ධං වට්ටතී”ති යාවිතුං වට්ටතීති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “කම්මකරණත්ථාය ‘පුරිසං දෙථා’ති යාවිතුං වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342). මූලච්ඡේද්වයෙනාති සාමිකානං ආයත්තභාවසඬබ්‍යාතමූලස්ස ඡිත්තදනවසෙන, අත්තනො ආයත්තභාවකරණවසෙනාති චුත්තං හොති.

384. අවජ්ජන්ති වජ්ජරහිතං, නිද්දොසන්ති අත්ථො. මිගලුද්දකමච්ඡන්ධකාදීනං සකකම්මං වජ්ජකම්මං නාම. තස්මා මිගලුද්දකාදයො භත්ථකම්මං යාවත්තෙන පන “තුම්භාකං භත්ථකම්මං දෙථා”ති, “භත්ථකම්මං දාතබ්බ”න්ති සාමඤ්ඤෙන අවත්වා “ඉත්ථන්තාමං කම්මං දාතබ්බ”න්ති විසෙසෙත්වායෙව යාවිතබ්බං. ලුද්දකෙ වා ඉතරෙ වා නික්කම්මෙ අයාවිත්වාපි යථාරූචි කම්මං කාරාපෙතුං වට්ඨති. භත්ථකම්මයාවනාය සබ්බථාපි කප්පියභාවං දීපෙතුං තංතංසිප්පිකෙ යාවිත්වා මහන්තම්පි පාසාදං කාරාපෙත්තෙන භත්ථකම්මෙ යාවිතෙ අත්තනො අනොකාසභාවං ඤත්වා අඤ්ඤෙසං කරොන්තානං දාතබ්බං මූලං දියාමානං අධිවාසෙතුං වට්ඨතිති විත්ථාරතො අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.342 අත්ථනොසමානං) චුත්තත්තා කුසලානං අත්ථං අපරිභාපෙත්තෙන කප්පියෙන සාරුප්පෙන පයොගෙන යාවිතබ්බං. යාවිතකම්මං කාතුං අසමත්ථෙහි කරොන්තානං දියාමානං භත්ථකම්මමූලං කම්මං කාරාපෙත්වා කම්මකාරකෙ දස්සෙත්වා දාපෙතබ්බං. එවං යාවනාය අනවජ්ජභාවෙ අට්ඨකථාගතං කාරණං දස්සෙතුමාහ “භත්ථකම්මමිති”තිආදි. පි-සද්දො අවධාරණෙ, පදපුරුණෙ වා. හි-සද්දො හෙතුමිති. යස්මා ඉදං භත්ථකම්මං කිඤ්චි වත්ථු න හොති, තස්මා අනවජ්ජමෙව භත්ථකම්මං යාවිතුං පන වට්ඨතිති.

385. ඤාතකාදිකෙති ඤාතකපචාරිතෙ. යපෙත්වාති වජ්ජෙත්වා. ගොණමායාවමානස්සාති අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ තාවකාලිකං විනා කෙවලං කම්මකරණත්ථාය ගොණං යාවත්තස්ස. තෙසුපිති ඤාතකාදීසුපි මූලච්ඡෙද්දෙන ගොණමායාවනස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. “තාවකාලිකනයෙන සබ්බත්ථ වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342) අට්ඨකථාවචනතො යාව කම්මකරණකාලං, තාව නියමෙත්වා ඤාතකඅඤ්ඤාතකපචාරිතඅප්පචාරිතෙ සබ්බෙපි යාවිතුං වට්ඨති. තථා යාවිත්වා වා අයාවිත්වා වා ගහිතො වෙ, රක්ඛිත්වා පටිජග්ගිත්වා සාමිකානං නියායාදෙනබ්බො, ගොණො වා නට්ඨෙ විසාණො වා භින්තෙ සාමිකෙසු අසම්පට්ච්ඡන්තෙසු භණ්ඩදෙයාං.

386. දෙමාති එත්ථ “තුම්භාක”න්ති පාඨසෙසො. “විභාරස්ස දෙමා”ති චුත්තෙ පන ‘ආරාමිකානං ආවික්ඛට්ඨ පටිජග්ගනත්ථායා’ති වත්තබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342) අට්ඨකථායං චුත්තං. සකට්චිනිවිජයස්සාපි ගොණවිනිවිජයෙන සමානත්තා තං අවත්වා විසෙසමත්තමෙව දස්සෙතුමාහ “සකට්...පෙ.... වට්ඨති”ති. “තුම්භාකං දෙමාති චුත්තෙ”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “තුම්භාකමෙව දෙමාති චුත්තෙ දාරුභණ්ඩං නාම සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342).

387. කුයාරාදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන නිබාදනං සඬගණ්භාති. අයං නයො වෙදිතබ්බොති පාඨසෙසො. “සකට් ගොණො විය තාවකාලිකං අකත්වා අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ න යාවිතබ්බං, මූලච්ඡෙද්දෙන

අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ න යාවිතබ්බං, තාවකාලිකං යාවිතබ්බං”න්ති විනිවිජයො ච “සකටං...පෙ.... වට්ඨති”ති විසෙසවිනිවිජයො වානි අයං නයො වාසිආදීසු ච වෙදිතබ්බොති අත්ථො. අනප්ඤ්ඤාචුත්ථකන්ති කෙනචි “මමෙත”න්ති අපරිග්ගහිතං, “රක්ඛිතගොපිතට්ඨානෙයෙව හි විඤ්ඤත්ති නාම චුච්චති”ති අට්ඨකථාවචනතො අරක්ඛිතාගොපිතකන්ති චුත්තං හොති. අට්ඨකථාය වල්ලිආදිවිනිවිජයමිපි වත්ථා “අනප්ඤ්ඤාචුත්ථකං පන යං කිඤ්ච ආහරාපෙතුං වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342) චුත්තත්තා සබ්බන්ති ඉධ චුත්තගොණාදිකඤ්ච වක්ඛමානවල්ලිආදිකඤ්ච ගහෙතබ්බං. ඉමිනා පුබ්බෙ චුත්තවිනිවිජයස්ස රක්ඛිතගොපිතවිසයත්තං දීපිතං හොති. හරාපෙතුමිපි වට්ඨතිති එත්ථ අපි-සද්දෙන පගෙව කෙනචි හරිත්ථා දින්නන්ති දීපෙති.

388. වල්ලිආදිමිහිති ආදි-සද්දෙන චෙත්තමුඤ්ජනිණමත්තිකා සඬගණ්හාති. එත්ථ මුඤ්ජපබ්බජනිණං විනා ගෙහවිජාදනතිණං තිණං නාම. ගරුහණ්ඩප්පහොනකෙති “වල්ලි අඬ්ඬබ්බාහුමත්තාපි”තිආදිනා නයෙන චුත්තලක්ඛණෙ ගරුහණ්ඩප්පහොනකෙ. පරෙසං සන්නකෙයෙවාති අවධාරණෙන න අනප්ඤ්ඤාචුත්ථකෙ දුක්කටන්ති බ්‍යතිරෙකතො දීපෙති.

389. පච්චයෙසුති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනසඬබාතෙසු තීසු පච්චයෙසු. එව-කාරෙන ගිලානපච්චයසඬබාතෙ චතුත්ථපච්චයෙ විඤ්ඤත්ති වට්ඨතිති දීපෙති. විඤ්ඤත්ති නාම “ආහර, දෙහි”ති ඉච්ඡිතපච්චයෙ නාමං වත්ථා යාවනා. අට්ඨකථායං චුත්තං “සබ්බෙන සබ්බං න වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342) සාවධාරණත්ථං දස්සෙතුං “න ච වට්ඨති”ති චුත්තත්තා නෙව වට්ඨතිති අත්ථො ගහෙතබ්බො.

විඤ්ඤත්තියා අලබ්භමානභාවෙන සමත්තා පච්චයෙසු තීසු අනන්තරං සහනිද්දිට්ඨපච්චයත්තයතො තතියපච්චයෙයෙව ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙතුං “තතියෙ පරිකථොභාසනිමිත්තානි ච ලබ්භරෙ”ති චුත්තත්තා අවසිට්ඨද්වයෙ පන පරිකථාදයො න ලබ්භන්තිති චුත්තං හොති. අචුත්තෙ චතුත්ථපච්චයෙපි සමුච්චයත්ථෙන ව-කාරෙන පරිකථාදිත්තයං ලබ්භතිති සිද්ධත්තා “තීස්වෙවා”ති එව-කාරෙන බ්‍යතිරෙකමුඛෙන විඤ්ඤත්තියා ච අනුඤ්ඤාතත්තා චතුත්ථෙ ගිලානපච්චයෙ පරිකථොභාසනිමිත්තකම්මවිඤ්ඤත්තියො වට්ඨන්තිති සිද්ධං. එත්තාවතා චතුත්ථෙ පච්චයෙ පරිකථාදයො චත්තාරොපි වට්ඨන්ති, තතියපච්චයෙ විඤ්ඤත්තිං විනා සෙසත්තයං වට්ඨති, පුරිමපච්චයද්වයෙ සබ්බමිපි න වට්ඨතිති චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

සෙනාසනපච්චයෙ පරිකථාදිකන්ති උපොසථාගාරාදිකරණාරභට්ඨානං ඔලොකෙත්ථා උපාසකානං සුණන්තානං “ඉමස්මිං වත ඔකාසෙ එවරූපං සෙනාසනං කාතුං වට්ඨති”ති වා “යුත්ත”න්ති වා “අනුරූප”න්ති වා පවත්තා කථා පරිකථා නාම. “උපාසකා තුම්භෙ කත්ථ වසථා”ති පුච්ඡිත්ථා “පාසාදෙ හන්තෙ”ති චුත්තෙ “භික්ඛුනං පන උපාසකා පාසාදො න

වට්ටනී”තිආදිනා නයෙන පවත්නා කථා ඔහාසො නාම. උපාසකෙසු පස්සමානෙසු භූමියං රජ්ජුං පසාරෙත්වා භූමිං භාජෙත්වා බාණුකෙ ආකොටෙත්වා “කිමිදං හන්තෙ”ති වුත්තෙ “එත්ථ ආවාසං කරොම උපාසකා”තිආදිකා කථා නිමිත්තකථා නාම. ගිලානපච්චයෙ ච ඉමිනා නයෙන යථාරහං වෙදිතබ්බං. සබ්බමෙතං අට්ඨකථාය (පාරා. අට්ඨ. 2.342) වුත්තං.

390-3. ඉදානි කුටිකාරස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිදස්සනත්ථමාහ “අදෙසිතෙ”තිආදි. තං උත්තානත්ථමෙව. නිසෙන්නස්සාති පාසාණෙ සංසිත්වා තිබ්බං කරොන්නස්ස. පාවිත්තියා සහාති “භූතගාමපාතබ්බාතාය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 90) වුත්තපාවිත්තියෙන සද්ධිං.

ආපත්තින්ති පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියඤ්චෙව දුක්කටඤ්ච ඉතරත්ත සුද්ධපයොගදුක්කටඤ්චාති ආපත්තිං.

යා පනාති යා කුටි. පඨමෙ දුතියෙති එත්ථ “පිණ්ඩෙහි”ති කරණබහුවචනං. විහත්තිවචනවිපරිණාමවසෙන “පිණ්ඩෙ”ති භූමිමෙකවචනන්තං. කත්වා යොජෙතබ්බං, “නික්ඛිත්තෙ”ති අප්ඤ්ඤාහරිතබ්බං, භාවලක්ඛණෙ භූමිමං, නික්ඛිත්තෙ සතීති අත්ථො.

394. “සචෙ අඤ්ඤස්සා”ති පදච්ඡෙදො. විජ්ජකතන්ති ආරද්ධමනිට්ඨිතං. “අනාපත්ති”ති ඉදං නිට්ඨිතෙ ආපජ්ජිතබ්බසඤ්ඤාදිසෙසාභාවං සන්ධායාහ. පුබ්බපයොගමත්තෙන හි පාවිත්තියදුක්කටානිපි හොන්ති, තානි පන දෙසෙතබ්බානි. “තථා”ති ඉමිනා “අනාපත්ති”ති ආකඬ්ඨති, තෙන සඤ්ඤාදිසෙසාපත්තියා අභාවතො පුබ්බභාගෙ ආපන්නානං පාවිත්තියදුක්කටානං දෙසෙතබ්බතා ච දීපිතා හොති. තං කුටින්නි තං විජ්ජකතකුටිං.

395. අඤ්ඤං භොජනසාලාදිං. තථාති අනාපත්තිමාහ.

396. “කරොතො”ති ඉමිනා “කාරාපයතො”තිපි ලබ්භති. උභයෙනාපි “ක්‍රියතො”ති ඉමස්ස කාරණං දස්සෙති. “අප්පමාණික”න්ති ඉමිනා සඤ්ඤාදිසෙසස්ස අඬ්ඨං දස්සෙති.

397. තන්ති “අප්පමාණික”න්ති එවං පච්චාමසති. “ක්‍රියාක්‍රියතො”ති ඉදං කුටියා කරණඤ්ච වත්ථුදෙසනාය අකරණඤ්ච උපාදාය වුත්තං.

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා.

398. වත්ථුං අදෙසෙත්වාති සම්බන්ධො, “තෙන විහාරකාරකෙන භික්ඛුනා විහාරවත්ථුං සොධෙත්වා සඬ්ඝං උපසඬ්ඝමිත්වා”තිආදිනා (පාරා. 367) පදභාජනෙ ආගතනායෙන විහාරං කාරාපෙන්තෙන භික්ඛුනා

විහාරවත්ථුං සොධෙත්වා සමතලං කාරෙත්වා සඬ්ඝං උපසඬ්ඝකම්ම වුඬ්ඞානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “අහං හන්තෙ මහල්ලකං විහාරං කත්තුකාමො සස්සාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං හන්තෙ සඬ්ඝං විහාරවත්ථුඛලොකනං යාවාමි”ති තික්ඛත්තුං යාවිත්වා ලද්ධෙ වුඬ්ඞෙ වා භික්ඛු ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය සඬ්ඝෙන සම්මතෙ වා භික්ඛු නෙත්වා කතපරිකම්මං විහාරවත්ථුං දස්සෙත්වා කුටිවත්ථුඛලොකනෙ විය ගතභික්ඛුහි ඛලොකෙත්වා සාරම්භාදිභාවං උපපරික්ඛිත්වා අනාරම්භසපරික්කමනභාවං ඤත්වා ආගන්ත්වා සඬ්ඝස්ස ආරොචිතෙ පුන තෙන සඬ්ඝං උපසඬ්ඝකම්මිත්වා වුඬ්ඞානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “අහං හන්තෙ මහල්ලකං විහාරං කත්තුකාමො සස්සාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං හන්තෙ සඬ්ඝං විහාරවත්ථුදෙසනං යාවාමි”ති තික්ඛත්තුං යාවිත්වා සඬ්ඝෙන ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය විහාරවත්ථු දෙසෙනබ්බං, තථා අකත්වාති වුත්තං හොති. ඉහ සාරම්භාදි පඨමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

මහල්ලකන්ති “සස්සාමිකභාවෙන සඤ්ඤාවිකකුටිතො මහන්තභාවො එතස්ස අත්ථිති මහල්ලකො. යස්මා වා වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කමෙනාපි කාතුං වට්ටති, තස්මා පමාණමහන්තතායපි මහල්ලකො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.366) අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන මහන්තභාවෙන යුත්තන්ති අත්ථො. විහරන්ති “විහාරො නාම උල්ලිත්තො වා හොති අවලිත්තො වා උල්ලිත්තාවලිත්තො වා”ති (පාරා. 371) පදභාෂ්පනෙ වුත්තප්පකාරං සෙනාසනන්ති අත්ථො. විහරන්ති අස්මිත්ති විග්ගහො. උල්ලිත්තාදිසරූපං පුරිමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයමෙව. තං විහාරං යො කරෙය්‍යාති යොජනා. කරෙය්‍ය වා කාරාපෙය්‍ය වාති පුබ්බෙ වුත්තනයමෙව. අත්තවාසත්ථන්ති අත්තනො වාසං පටිච්ච, ඉමිනා පරස්ස වාසත්ථාය කරොති, අනාපත්තීති ඛ්‍යතිරෙකතො විඤ්ඤායති. “ගරුක”න්ති එත්ථ වත්ථුදෙසනාය අකාරාපනෙන “එකොව සඬ්ඝාදිසෙසො හොති”ති පුබ්බෙ වුත්තවිකප්පත්තයං න ගහෙතබ්බං. ඉදඤ්ච වක්ඛති “පමාණා...පෙ.... සඬ්ඝාදිසෙසනා”ති (වි. වි. 399 ආදයො).

399. ක්‍රියාසමුට්ඨානාභාවන්ති පමාණාතික්කමෙපි ආපත්තියා අසම්භවතො කිරියාසමුට්ඨානස්ස ඉධ අභාවො ඤාතබ්බො. ක්‍රිය...පෙ.... ලක්ඛයෙති එත්ථ ඛ්‍යතිරෙකතො අදෙසිතවත්ථුකතාය අකිරියාසමුට්ඨානතා අනුඤ්ඤාතා.

මහල්ලකවිහාරකථාවණ්ණනා.

401-3. තෙසුති චතුර්විසතියා පාරාජිකෙසු. භික්ඛුනො අනුරූපානි එකුනවිසතීති භික්ඛුනීනං පටිනියතා උබ්භජාණුමණ්ඩලිකාදයො චත්තාරො තදනුලොමාය විබ්භන්තභික්ඛුනියා සහ පඤ්ච පාරාජිකෙ විනා භික්ඛුනො අනුරූපා සෙසා එකුනවිසති පාරාජිකා.

ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පදභාජනෙ “පාරාජිකෙන ධම්මෙනාති චතුත්තං අඤ්ඤතරෙණා”ති (පාරා. 386) චුත්තනයස්ස ඉධ “එකුනවිසති”ති වචනං විරුජ්ඣතිති වෙ? න විරුජ්ඣති. කස්මා? යස්මා පදභාජනං පාතිමොක්ඛද්දෙසාගතමත්තං ගහෙත්වා පවත්තං, ඉදං පන බුද්ධානුමතිං ගහෙත්වා විනයපරියත්තිපවත්තකානං ආචරියානං මතං ගහෙත්වා පවත්තං, තස්මා න විරුජ්ඣතිති ගහෙතඛිබ්බං. ආචරියො සබ්බපාරාජිකානං “බ්‍රහ්මවරියා වාවෙය්‍ය”න්ති (පාරා. 385) චුත්තඅනුද්ධංසනස්ස එකන්තසාධනත්තා භික්ඛුනීනං පටිනියතසානුලොමපාරාජිකපඤ්චකං විනා අවසෙසං සබ්බං සචගණ්ඨි, තෙනෙව විනයට්ඨකථාය ගණ්ඨිපදවිවරණෙ “චතුත්තං අඤ්ඤතරෙණාති පාතිමොක්ඛද්දෙසෙ එව ආගතෙ ගහෙත්වා චුත්තං, ඉතරෙසං අඤ්ඤතරෙණාපි අනුද්ධංසෙත්තස්ස සචසාදිසෙසොවා”ති චුත්තං. තස්මා “අනුද්ධංසෙය්‍යා”ති (පාරා. 384) පාඨෙ අධිප්පායං ගහෙත්වා පවත්තත්තා ඉමෙසං ආචරියානං මතං පමාණන්ති ගහෙතඛිබ්බං. “තෙසු අඤ්ඤතරෙණා”ති වක්ඛමානත්තා “එකුනවිසති”ති එත්ථ “යානී”ති සාමත්ථියා ලඛිහති.

අඤ්ඤතරෙන අමුලකෙනාති යොජනා. අමුලකෙනාති වොදකස්ස දස්සනාදිහි වොදනාමුලෙහි විරහිතත්තා අමුලකං, පාරාජිකං, තෙන. යථාහ අට්ඨකථායං “යං පාරාජිකං වොදකෙන චුදිතකම්භි පුග්ගලෙ නෙව දිට්ඨං න සුතං න පරිසඬිකිතං, ඉදං එතෙසං දස්සනසවනපරිසඬිකාසඬිබ්බානානං මූලානං අභාවෙන අමුලකං නාමා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386). එත්ථ ච මංසවක්ඛුනා වා දිබ්බවක්ඛුනා වා දිට්ඨං දිට්ඨං නාම. පකතිසොතෙන වා දිබ්බසොතෙන වා සුතං සුතං නාම. විත්තෙන පරිසඬිකිතං පරිසඬිකිතං නාම. තං තිවිධං දිට්ඨසුතමුතපරිසඬිකිතවසෙන.

තත්ථ තාදිසෙ කම්මනියෙ ඔකාසෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං භික්ඛුනො අඤ්ඤටීයං පයොගං දිස්වා අඤ්ඤථා ගහෙත්වා “විතික්කමනං නු බොයමකාසී”ති ගහණං දිට්ඨපරිසඬිකිතං නාම. කුට්ටනිරොහිතෙ භික්ඛුමිහි මාතුගාමස්ස සද්දං සුත්වා තත්ථ අඤ්ඤස්ස විඤ්ඤපුරිසස්ස සබ්භාවං අජානිත්වා “විතික්කමනං නු බොයමකාසී”ති එවං ගහණං සුතපරිසඬිකිතං නාම. විහාරපරියන්තෙ තරුණමාතුගාමපුරිසානං දිවසං විනිනාමෙත්වා ගතට්ඨානෙ විජ්ජකිණ්ණපුප්ඵානි ඔලොකෙත්වා, මංසසුරගන්ධඤ්ච සායිත්වා “ඉදං කස්ස කම්ම”න්ති උපපරික්ඛන්තෙන භික්ඛුනො චෙතියපුජිතමාලාගන්ධස්ස ජිකාරිට්ඨස්ස භික්ඛුනො සරීරගන්ධං සායිත්වා “තං එතස්ස කම්මං නු බො”ති කිරියමානසංසයො මුතපරිසඬිකිතං නාම. එවරූපස්ස දිට්ඨසුතපරිසඬිකිතමුලකස්ස අභාවතො අමුලකෙන පාරාජිකෙනාති අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකාය (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386) චුත්තනයෙන දට්ඨබ්බො.

වොදෙතීති “පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසී”තිආදිවචනෙන සයං වොදෙති. වොදාපනං පන වක්ඛති. වාචනවෙනනො හුත්වාති “අජ්ජෙව නාම

නං ඉමමිහා බ්‍රහ්මවරියා වාටෙය්‍යා'න්ති උප්පන්නෙන පරං සාසනා වාටෙතුකාමෙන චිත්තෙන සමන්තාගතො හුත්වා. “සුද්ධං වා අසුද්ධං වා”ති ඉදං “වොදෙති”ති ඉමිනා චුත්තවොදනාකිරියාය කම්මනිද්දෙසො, “අඤ්ඤං භික්ඛු”න්ති සෙසො, පාරාජිකමනාපන්නං වා ආපන්නං වා අඤ්ඤං භික්ඛුන්ති අත්ථො. යොති මාතිකාගතභික්ඛු, “දුට්ඨො දොසො අප්පතීතො”ති ඉදං අප්ඤ්ඤාභරිතබ්බං, උප්පන්නෙන දොසලෙසෙන සයං දුසිතො, පරඤ්ච දුසෙන්තො පිතිසුඛාදීහි අපගතො යො භික්ඛුති අත්ථො. වක්ඛමානෙන “තස්සා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

“කතෙ ඔකාසමිහි”ති පදවිජේදො, ඔකාසං “කාරාපෙන්වා”ති (පාරා. 389) පාටිකො අන්තොනීතහෙන්වත්ථතාය “කතෙ”ති “කාරිතෙ”ති එතස්ස පරියායො හොති, “ඔකාසං මෙ කරොහි, අහං තං වත්තුකාමො”ති ඔකාසෙ කාරාපිතෙති අත්ථො. “අකතෙ ඔකාසෙ”ති පදවිජේදො, පුබ්බෙ චුත්තොයෙවත්ථො. දුක්ඛටාපත්තියා සහාති ඔකාසස්ස අකාරාපිතත්තා දුක්ඛටාපත්තියා සද්ධිං.

404-5. කොණ්ඨොසිති ධුත්තොසි. ජෙට්ඨබ්බතිකොසිති කාලිදෙව්වතනියුත්තොසි. කාලිදෙව් කිර සිරිදෙවියා ජෙට්ඨා, තස්මා තස්සා වතධරො ජෙට්ඨබ්බතිකො චුච්චති. තං පන වතං සමාදිශිත්වා පුරන්තො සකලසරීරෙ මසිං මක්ඛෙන්වා කාකපත්තාති මුට්ඨියං කත්වා කාලිදෙවිං එලකෙ ලිඛාපෙන්වා තං කාජකොටියං බන්ධිත්වා උච්ඡිට්ඨොදකාදිඅසුච්ඡන්තිවිතඔලිගල්ලං පවිසිත්වා “දුස්සිලොසි නිස්සිලොසි සිලවිරහිතොසි”ති ටොමෙන්තො විවරතිති.

දුස්සිලත්තා එව භීතප්ඤ්ඤාසයතාය පාපධම්මො ලාමකසභාවොසි. පුතිනා කම්මෙන සිලවිපත්තියා අන්තො පවිට්ඨත්තා අන්තොපුති. ඡහි ද්වාරෙහි රාගාදිකිලෙසානුස්සවනෙන තිත්තත්තා අවස්සුතො. සෙසමෙන්ථ උත්තානත්ථමෙව. ගරුකං නිද්දිසෙති එත්ථ “කතොකාසමිහි”ති ව “තට්ඨෙව අකතොකාසෙ, දුක්ඛටාපත්තියා සහා”ති ව ආනෙන්වා සම්බන්ධිතබ්බං. එවමුත්තරත්තාපි.

406. සම්මුඛාති චුදිතකස්ස සම්මුඛා, අවිදුරෙති අත්ථො. හත්ථමුද්දායාති මුත්තපාණාදිවසෙන. තං හත්ථමුද්දාය කටීතං. පරොති යං වොදෙසි, සො චුදිතකො පරො. භික්ඛුනොති වොදකස්ස භික්ඛුනො.

407. සම්මුඛෙ යත්වාති චුදිතකස්ස ආසන්නෙ යත්වා. “වොදාපෙන්තස්සා”ති එතස්ස කම්මභාවතො පරොති ඉදං උපයොගන්තවසෙන සම්බන්ධිතබ්බං. එවමුත්තරත්තා. කෙනචිති අඤ්ඤෙන කෙනචි පුග්ගලෙන. තස්ස වොදකස්ස. “වොදාපෙන්තස්සා”ති පුන වචනං නියමත්ථං.

408. සොපීති උග්ගභාපිතත්තා වොදනං කරොන්තො ඉතරො පයොජ්ජකපුග්ගලොපි. තෙසං ද්විත්තමීපිති පයොජකපයොජ්ජකානං ද්විත්තමීපි.

409. චුත්තට්ඨානං පණ්ණං වා සන්දෙසං වා හරන්තො දුතො නාම, සො “පණ්ණං වා සාසනං වා පෙසෙත්වා”ති ඉමිනා සඬගස්භතීති තස්මිං විසුං අවත්තබ්බෙපි “දුත”න්ති වචනෙන නිස්සට්ඨදුතමාහ. පණ්ණං වා අදත්වා “ඵවඤ්ච ඵවඤ්ච වදා”ති සාසනඤ්ච අදත්වා “තං වොදෙහී”ති අත්ථමත්තමෙව දත්වා නිස්සට්ඨො භික්ඛු ඉධ “නිස්සට්ඨදුතො”ති ගහෙතබ්බො.

අථ වා “දුත”න්ති ඉමිනා වොදෙතුං උග්ගභාපෙත්වා, තමනුග්ගභාපෙත්වා වා නිස්සට්ඨො භික්ඛු දුතොයෙව ගහෙතබ්බො. “පණ්ණං”න්ති ඉමිනා පබ්බජිතස්ස වා අපබ්බජිතස්ස වා කස්සචි හත්ථෙ වොදනං ලිඛිත්වා දිත්තපණ්ණං ගහෙතබ්බං. සාසනන්ති “පාරාජිකං ආපන්තො”ති ආදිනා නයෙන වත්වා පෙසියමානං සාසනං ගහෙතබ්බං. ඉදං තයමීපි දුරෙ නිසිදිත්වා අඤ්ඤෙහි කාරාපනතො “වොදාපෙත්තස්සා”ති ආහ. “පර”න්ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. ඵත්ථ ඔකාසකාරාපනං නත්ථි.

410. තථාති යථා අමුලකෙන පාරාජිකෙන සම්මුඛා ඔකාසෙ කාරිතෙ, අකාරිතෙ ච, තථා අමුලකෙහි සඬ්ඝාදියෙසෙහීති චුත්තං භොති. “චුත්තෙ සම්මුඛා පරෙ”ති භූමිමචසෙන අධිකතෙන යොජෙතබ්බං, වොදෙති වොදාපෙතීති චුත්තං භොතීති. පාවිත්තියාපත්තීති ඔකාසෙ කාරිතෙ කෙවලා, අකාරිතෙ දුක්කටෙන සභාති ගහෙතබ්බං. සම්මුඛා සෙසාපත්තීහි පරෙ චුත්තෙ වාචනසඤ්ඤිතො දුක්කටං භොතීති යොජනා. ඔකාසාකාරාපනෙනපි දුක්කටමෙව භොති.

411. අක්කොසනාධිජ්ජායස්සාති බුංසනාධිජ්ජායස්ස. අකතොකාසන්ති අකාරිතොකාසං, “පර”න්ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. අත්තනාති වොදකෙන, “සයං අකාරිතොකාස”න්ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. සහ පාවිත්තියෙනාති “ඔමසවාදෙ පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 14) චුත්තපාවිත්තියෙන සහ. වදන්තස්සාති වොදෙත්තස්ස වා වොදාපෙත්තස්ස වා, ඵත්ථ “සම්මුඛා”ති ඉදං වක්ඛමානස්ස “අසම්මුඛා”ති ඵත්තස්ස විපරියායතො ලබ්භති, ව-කාරෙන කාරිතොකාසපක්ඛෙ දුක්කටෙන පාවිත්තියසම්බන්ධි.

412. අසම්මුඛා වදන්තස්සාති ඵත්ථ “අක්කොසනාධිජ්ජායස්සා”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. “අකතොකාසමත්තනා”ති නානුවත්තති. සත්තහි ආපත්තීහීති පාරාජිකසඬ්ඝාදියෙසපුල්ලවිචයපාවිත්තියපාටිදෙසනීයදුක්කටදුබ්භාසිතසඬ්ඛාතෙසු සත්තසු ආපත්තීක්ඛන්ධෙසු යෙන කෙනචිති චුත්තං භොති.

“තථා”ති ඉමිනා “අසම්මුඛා”ති ඉදං සඬගණ්භාති. කම්මන්ති තජ්ජනියාදිසත්තවිධං කම්මං.

413. උම්මත්තකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන “අනාපත්ති සුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්ස අසුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්ස උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සා”ති (පාරා. 390) චුත්තෙ සඬගණ්භාති. පඤ්චඬගසංයුතන්ති යං වොදෙති, තස්ස “උපසම්පන්නො”ති සඬබ්බපගමනං, තස්මිං සුද්ධසඤ්ඤිකා, යෙන පාරාජිකෙන වොදෙති, තස්ස දිට්ඨාදිවසෙන අමුලකතා, වාවනාධිජ්ජායෙන සම්මුඛා වොදනා, තස්ස තඬ්ඛණවිජානනන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි අඬගෙහි යුත්තං භොති.

415. ඉදන්ති “සික්ඛාපද”න්ති සෙසො, “සික්ඛාපද”න්ති ච ඉමිනා තජ්ජපිපාදනියා ආපත්තියෙව ගස්හති. තිසමුට්ඨානන්ති කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතොති සචිත්තකෙහි තිහි සමුට්ඨානතො තිසමුට්ඨානං. තෙනෙවාහ “සචිත්ත”න්ති. පටිසචිත්තානං ද්විත්තං අඤ්ඤතරෙන සහිතත්තා සචිත්තකං. තංසම්පයුත්තාය දොමනස්සවෙදනාය වසෙන දුක්ඛවෙදනං.

දුට්ඨදොසකථාවණ්ණනා.

416. ලෙසමත්තන්ති “අඤ්ඤම්පි වත්ථුං ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙව ර්සකං අල්ලියතීති ලෙසො, ජාතිආදීනංයෙව අඤ්ඤතරකොට්ඨාසස්සෙතං අධිවචන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.391) අට්ඨකථාය දස්සිතතිබ්බවනෙසු “ලෙසො නාම දස ලෙසො ජාතිලෙසො නාමලෙසො”තිආදීනා (පාරා. අට්ඨ. 394) නයෙන පදභාජනෙ චුත්තෙසු ජාතිනාමගොත්තාදීසු දසසු ලෙසෙසු අඤ්ඤතරලෙසමත්තන්ති චුත්තං භොති.

තත්ථ ජාති නාම ඛත්තියබ්බාභ්මණාදිජාති. නාමං නාම ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ “ජගලකො දබ්බො මල්ලපුත්තො නාම, ජගලිකා මෙත්තියා භික්ඛුහී නාමා”ති යපිතං නාමං විය වොදකෙහි යපිතනාමඤ්ච බුද්ධරක්ඛිතාදිසකනාමඤ්චාති දුට්ඨං නාමං. ගොත්තං නාම ගොතමමොග්ගල්ලානාදිගොත්තං. ලිඬගං නාම දීඝතාදිසණ්ඨානනානත්තඤ්ච කණ්ඨතාදිවණ්ණනානත්තඤ්චාති ඉදං දුට්ඨලිඬගං. ආපත්තිලෙසො නාම ලහුකාදිරූපෙන ඨිතපාචිත්තියාදිආපත්ති. පත්තො නාම ලොභපත්තාදි. වීචරං නාම පංසුකුලාදි. උපජ්ඣායො නාම චුදිතකස්ස උපජ්ඣායො. ආචරියො නාම චුදිතකස්ස පබ්බජ්ජාචරියාදිකො. සෙනාසනං නාම චුදිතකස්සෙව නිවාසපාසාදාදිකං.

වොදෙය්‍යාති අඤ්ඤඛත්තියජාතිකං පුග්ගලං පාරාජිකං අජ්ඣාපජ්ජන්තං දිස්වා අත්තතො වෙරිඛත්තියජාතිකං පුග්ගලං “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො,

පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසී”ති ආදිනා නයෙන වොදෙති. ගරුකාපත්ති නාම සඬ්ඝාදිසෙසො. සචෙ වාවනචෙනනොති “අජ්ජෙව නාම නං ඉමම්භා බ්‍රහ්මවරියා වාවෙය්‍ය”න්ති (පාරා. 392) චුත්තත්තා සචෙ ඉමං සාසනා වාවෙය්‍යාමිති අධිප්පායො හුත්වා වොදෙතීති චුත්තං හොති, ඉමිනා බ්‍යතිරෙකවසෙන න අඤ්ඤාධිප්පායොති චුත්තමෙව හොතීති පුරිමසික්ඛාපදට්ඨකථායං දස්සිතෙසු “වාවනාධිප්පායො අක්කොසාධිප්පායො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.389) එවමාදිනානප්පකාරාධිප්පායෙසු ආපත්තියා අභිගභුතං වාවනාධිප්පායං දස්සෙත්වා සෙසාධිප්පායෙ පටික්ඛිපති.

417. තථාසඤ්ඤීති අයං පාරාජිකමජ්ඣාපන්නොයෙවාති තථාසඤ්ඤී. “වොදෙති වා වොදාපෙති වා”ති චුත්තත්තා “තථාසඤ්ඤී”ති ඉදං “වොදාපෙති”ති ඉමිනාපි යොජෙතඛිං. සෙසොති එත්ථ “පාරාජිකාති චුත්තාති”ති ආදිං කත්වා “සචිත්තං දුක්ඛවෙදන”න්ති පරියන්තං කත්වා දස්සිතපඨමසික්ඛාපදවිනිවිජයසඬ්ඝාහකකථාපබන්ධෙන චුත්තසඛිඛවිනිවිජයෙසු තංසික්ඛාපදනියතං “අමුලකෙනා”ති ඉදඤ්ච ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ “භික්ඛුමන්තිමචත්ථුනා...පෙ.... අනාපත්ති සියා”ති චුත්තමත්ථඤ්ච යපෙත්වා අවසිට්ඨසඛිඛවිනිවිජයොති අත්ථො. අනන්තරසමො මනො හෙට්ඨා අනන්තරං චුත්තසික්ඛාපදෙනෙව සදිසොති වෙදිතඛිංබො.

දුතියදුට්ඨදොසකථාවණ්ණනා.

418. සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්සාති “සමග්ගො නාම සඬ්ඝො සමානසංවාසකො සමානසීමායං ධිතො”ති පදභාජනෙ චුත්තත්තා විත්තෙන ව කායෙන ව එකීභූතස්ස සඬ්ඝස්සාති චුත්තං හොති. ච-කාරො පදපුරුණො, එච-කාරත්ථො වා, නසමග්ගස්සාති බ්‍යතිරෙකත්ථො වෙදිතඛිංබො. හෙදත්ථං වායමෙය්‍යාති “ඉමෙ කථං කදා භිජ්ජිස්සන්ති”ති රත්තින්දිවං විත්තත්ථා උපායං ගවෙසිත්වා පක්ඛපරියෙසනාදිං කරෙය්‍යාති අත්ථො. චුත්තඤ්චි පාළියං “හෙදාය පරක්කමෙය්‍යාති කථං ඉමෙ නානා අස්සු විනා අස්සු වග්ගා අස්සුති පක්ඛං පරියෙසති ගණං බන්ධතී”ති (පාරා. 412).

හෙදහෙතුන්ති “ඉදුපාලි භික්ඛු අධම්මං ‘ධම්මො’ති දීපෙති, ධම්මං ‘අධම්මො’ති දීපෙති”ති ආදිනා (පරි. 459) නයෙන බන්ධකෙ චුත්තං අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුසඬ්ඛාතං සඬ්ඝහෙදකාරණමාහ. ඉදමෙව භි පදභාජනෙ චුත්තං “හෙදනසංවත්තනිකං වා අධිකරණන්ති අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුති”ති. ගහෙත්වාති පග්ගස්ස. තිට්ඨෙය්‍යාති නප්පට්ඨිස්සජ්ජෙය්‍ය. පරිදීපයන්ති එත්ථ පරිදීපෙත්තො, න පට්ඨිස්සජ්ජන්තොති අත්ථො. යථාහ “තිට්ඨෙය්‍යාති න පට්ඨිස්සජ්ජෙය්‍යා”ති.

419. භික්ඛුහීනි තස්ස සඬ්ඝභෙදකස්ස පරක්කමනං පස්සන්තෙහි වා දුරෙ වෙ, යීනං පවත්තිං සුඤ්ඤන්තෙහි වා ලජ්ජීහි සුපෙසලෙහි සෙසහික්ඛුහි. චුත්තඤ්ඤෙතං “භික්ඛුහීනි අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහි. යෙ පස්සන්ති යෙ සුඤ්ඤන්ති, තෙහි වත්තබ්බො”ති (පාරා. 412). තස්ස වදන්තෙහි එවං වත්තබ්බන්ති වචනාකාරදස්සනත්ථමාහ “මායස්මා සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස භෙදාය පරක්කමී, භෙදනසංවත්තනිකං වා අධිකරණං සමාදාය පග්ගය්හ අට්ඨාසී, සමෙතායස්මා සඬ්ඝෙන, සමග්ගො හි සඬ්ඝො සම්මොදමානො අවිච්චමානො එකුද්දෙසො ඵාසු විහරතී”ති (පාරා. 411) පාඨං, තං එකදෙසසඬ්ගභවසෙන උපලක්ඛෙතුමාහ “භෙදත්ථං...පෙ.... භෙදකාරණ”න්ති. ඉති වත්තබ්බොති යොජනා.

420. චූච්චමානො හීනි එත්ථ හි-සද්දො අපි-සද්දත්ථො. “පී”ති වා පාඨො, තෙහි ලජ්ජීහික්ඛුහි “මායස්මා”තිආදිනා නයෙන විසුං තික්ඛත්තුං චුත්තොපිති අත්ථො. නිස්සජ්ජෙය්‍යා න වෙච නන්ති තං භෙදාය පරක්කමනං අප්පට්ඨිස්සජ්ජනපච්චයා දුක්කට්ඨපත්තිං ආපජ්ජිත්වාපි න විස්සජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤෙතං “නො වෙ පට්ඨිස්සජ්ජති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (පාරා. 412). තථා හි අප්පට්ඨිස්සජ්ජන්තො හත්ථෙසු, පාදෙසු ව ගහෙත්වා සඬ්ඝමජ්ඣෙ ආනෙත්වා තථෙව තික්ඛත්තුං චුත්තොපි තං අවිස්සජ්ජෙත්වා දුක්කට්ඨපත්තිං ආපන්නොති ඉමිනා ව සඬ්ගහිතො. චුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා “සො භික්ඛු සඬ්ඝමජ්ඣමිපි ආකඬ්ඨිත්වා වත්තබ්බො ‘මායස්මා...පෙ.... ඵාසු විහරතී’ති. දුතියමිපි වත්තබ්බො. තතියමිපි වත්තබ්බො. සථෙ පට්ඨිස්සජ්ජති, ඉච්චෙතංකුසලං. නො වෙ පට්ඨිස්සජ්ජති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති. ඉදං උභයත්ථ දුක්කට්ඨං සාමඤ්ඤෙන වක්ඛති “තික්ඛත්තුං පන චුත්තස්ස, අපරිච්චජනොපි ත”න්ති.

සමනුභාසිතබ්බොති එත්ථ “සො භික්ඛු”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, “යාවතතිය”න්ති සෙසො, යථාහ “සො භික්ඛු භික්ඛුහි යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බො”ති (පාරා. 411), තථා සඬ්ඝමජ්ඣෙපි තික්ඛත්තුං චූච්චමානොපි නො විස්සජ්ජෙත්වා දුක්කට්ඨං ආපන්නො සො ආධානග්ගාහී භික්ඛු සඬ්ඝෙන තික්ඛත්තුං චුත්තං කම්මවාචං වත්වා සමනුභාසිතබ්බොති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බොති යාව තතියං සමනුභාසනං, තාව සමනුභාසිතබ්බො, තීහි සමනුභාසනකම්මවාචාහි කම්මං කාතබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.411). තන්ති භෙදාය පරක්කමනං, භෙදනසංවත්තනිකං අධිකරණං පග්ගහෙත්වා යානඤ්ච. අච්චජන්ති, ඤත්තිචතුත්ථාය කම්මවාචාය චූච්චමානායපි අච්චජන්තො. ගරුකං චූසෙති තතියාය කම්මවාචාය “සො භාසෙය්‍යා”ති යාකාරජ්ජත්තාය සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති.

421. සඬ්ඝස්ස භෙදාය පරක්කමන්තං භික්ඛුං දිස්වා, සුත්වා, ඤත්වා ව අවදන්තස්ස භික්ඛුනො දුක්කට්ඨන්ති යොජනා.

422. කීවදුරෙ වසන්තෙහි සුත්වා ගන්ත්වා වත්තබ්බන්ති ආහ “ගන්ත්වා”තිආදි. අද්ධයොජනමෙව අද්ධයොජනතා, තතො අධිකං වා. ගිලානං පටිච්ච අද්ධයොජනං වුත්තං, ඉතරං පටිච්ච “අධිකං දුරමිපි පන ගන්තබ්බ”න්ති වුත්තං. තෙනෙවාහ “සචෙ සක්කොති”ති. තාවදෙනි තදා ඵව, අවිරාශිත්වාති අත්ථො.

423. තික්ඛන්තුං පන වුත්තස්සාති “මායස්මා”තිආදිනා නයෙන විසුඤ්ච සඬ්ඝමජ්ඣෙ ව තික්ඛන්තුං වුත්තස්සාපි අපරිච්චජන්තස්ස. තං හෙදාය පරක්කමාදිකං. හෙදප්පවත්තියා සුතක්ඛණෙ සයං අගන්ත්වා පණ්ණං වා සාසනං වා පෙසෙන්නස්ස ආපත්තිං දස්සෙතුමාහ “දුතං වා”තිආදි. යථාහ අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.411) “දුතං වා පණ්ණං වා පෙසෙත්වා වදනොපි ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථී”තිආදි.

425. යාකාරෙ පන සම්පත්තෙති “යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍යා”ති (පාරා. 413) තතියකම්මවාචාය අන්තෙ යාකාරෙ උච්චාරිතෙ. පස්සම්භන්තීති පටිප්පස්සම්භන්ති, වුපසමන්තීති අත්ථො. දුක්කටාදයොති ඤත්තියා දුක්කටං, ද්විතී කම්මවාචාහි ද්වෙ ව ටුල්ලච්චයා. යථාහ “සඬ්ඝාදිසෙසං අප්ඤ්ඤාපජ්ජන්තස්ස ඤත්තියා දුක්කටං, ද්විතී කම්මවාචාහි ටුල්ලච්චයා පටිප්පස්සම්භන්ති”ති (පාරා. 414). තස්මා ඤත්තියා පුබ්බෙ බහි ව සඬ්ඝමජ්ඣෙ ව තික්ඛන්තුං වුත්තෙපි අප්පට්ඨිස්සජ්ජනෙන ආපන්නාති ද්වෙ දුක්කටාති දෙසෙතබ්බාතීති විඤ්ඤායති.

ඉමිස්සා කම්මවාචාය කිං ආපන්නාපත්තියො පටිප්පස්සම්භන්ති, උදාහු අනාපන්නාති විචාරණාය “යො අවසානෙ පටිනිස්සජ්ජස්සති, සො තා ආපත්තියො න ආපජ්ජති, තස්මා අනාපන්නා පටිප්පස්සම්භන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.414) මහාසුමත්ථෙරස්ස වාදං “කිමනාපන්නානං පටිප්පස්සද්ධියා”ති පටිබාහින්වා “ලිඬ්ගපරිවත්තනෙ අසාධාරණාපත්තියො විය ආපන්නා පටිප්පස්සම්භන්ති”ති මහාපදුමත්ථෙරස්ස වාදො ධීතො.

426. අකතෙ පන කම්මස්මිත්ති යථාවුත්තසමනුභාසනකම්මෙ අකතෙ. අපරිච්චජනොපි වාති තං සඬ්ඝහෙදාය පරක්කමනං අපරිච්චජන්තස්සාපි. “සඬ්ඝාදිසෙසෙනා”ති ඉමිනා කම්මං අකත්වා සඬ්ඝමජ්ඣෙ ව බහි ව තික්ඛන්තුං වුච්චමානස්ස අප්පට්ඨිස්සජ්ජනෙන දුක්කටං පන භොතීති ඛාතිරෙකතොව දස්සෙති.

427. පුබ්බෙ වාති ඤත්තියා පුබ්බෙ විසුං, සඬ්ඝමජ්ඣෙ වා තික්ඛන්තුං වුච්චමානෙපි. තඬ්ඛණෙපිති ඤත්තික්ඛණෙ වා. ඤත්තියා අනිට්ඨිතායපි පච්ඡාපි, ඉමස්ස අවධිං දස්සෙති “අසම්පත්තෙ යාකාරස්මි”න්ති. පටිනිස්සජ්ජනොපි ව තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති පකාසිතාති පටිමගාථාය පච්ඡිමඬ්ඬං ඉධානෙත්වා යොජෙතබ්බං.

428. එත්තාවතා “අනාපත්ති අසමනුභාසන්තස්ස පටිනිස්සජ්ජන්තස්ස උම්මත්තකස්ස ඛිත්තවිත්තස්ස වෙදනාට්ඨස්ස ආදිකම්මිකස්සා”ති (පාරා. 416) පාඨෙ “පටිනිස්සජ්ජන්තස්සා”ති පදෙන ගභිතෙසු “ඤ්ඤත්තො”ති ආදිසු විනිවිජයං දස්සෙත්වා තං නිගමෙතුං “පටිනිස්සජ්ජනො වාපි ත”න්ති ආහ. නිගමනත්ථජොතකො ඵවං-සද්දො සාමත්ථියා ලබ්භති, ඵවං “ඤ්ඤත්තො”ති ආදිනා යථාචුත්තනයෙන පටිනිස්සජ්ජන්තස්ස වාති අත්ථො. තන්ති සඬ්ඝහෙදප්පයොගං. අසමනුභාසනො වාති අසමනුභාසියමානස්ස. “අසමනුභාසියනො”ති වත්තබ්බෙ විකරණපච්චයලොපෙන “අසමනුභාසනො”ති චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “අසමනුභාසන්තස්සාති අසමනුභාසියමානස්සා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.416). “සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති පකාසිතා”ති අනුවත්තමානත්තා ඉච්ඡිතත්ථෙ සිද්ධෙපි පුන “අනාපත්ති පකාසිතා”ති වචනෙ පුනරුත්තතා ආපජ්ජති? නාපජ්ජති, පදාචුත්ති නාම අලංකාරො භොතිති.

429. ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අත්ථුජ්ජන්තියං සඬ්ඝහෙදත්ථං පඤ්ච වත්ථුනි යාවත්තෙන දෙවදත්තෙන “සාධු හන්තෙ භික්ඛු යාවජ්චං මච්ඡමංසං න බාදෙය්‍යං, යො මච්ඡමංසං බාදෙය්‍යා, වජ්ජං නං චුසෙය්‍යා”ති (පාරා. 409) චුත්තෙ “අලං දෙවදත්ත මයා තිකොට්ඨපරිසුද්ධං මච්ඡමංසං අනුඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඬ්ඝිත”න්ති (පාරා. 409) අනුඤ්ඤාතෙසු මච්ඡමංසෙසු කප්පියාකප්පියවිනිවිජයං පුබ්බෙ අනොකාසාභාවෙන අවත්වා පකතං සික්ඛාපදවිනිවිජයං නිට්ඨාපෙත්වා ඉදානි පත්තාවසෙසං තං දස්සෙතුං “යඤ්ඡි”ති ආදි ආරද්ධං. “තං තස්සා”ති වක්ඛමානත්තා “ය”න්ති ඉදං “භික්ඛු”න්ති ඉමිනා ව “මච්ඡමංස”න්ති එතෙන ව යොජෙතබ්බං. මච්ඡන්ති ඔදකං. මංසන්ති ථලජානං මංසං. නිබ්බෙමතිකොති “මං උද්දිස්ස කත”න්ති වා “සඬ්ඝං උද්දිස්ස කත”න්ති වා උප්පන්නාය විමතියා විරහිතො.

430. සමුද්දිස්ස කතන්ති සඬ්ඝං වා අත්තානං වා උද්දිස්ස කතං. “ඤ්ඤත්තො”ති ඉමිනා අජානිත්වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිභාවමාහ.

431. හත්ථිනං අස්සානං අවිජානං මනුස්සානං අහීනං කුක්කුරානං දීපිනං සීහානං බ්‍යග්ඝානං තරච්ඡානං මංසං අකප්පියං භොතිති යොජනා.

432. සවිත්තකතා ආපත්තියායෙව යුජ්ජති, ඉධ පන තංහෙතුකං මංසමෙව හෙතුමිහි ඵලූපවාරෙන සවිත්තකන්ති ගභිතං. එත්ථ විත්තං නාම අත්තානං වා සඬ්ඝං වා උද්දිස්ස කතභාවජානනවිත්තං. සෙසන්ති අනුද්දිස්සකතං අකප්පියමංසං. අවිත්තකන්ති චුත්තනයමෙව.

433. පුච්ඡිත්වායෙවාති අකප්පියමංසපරිහාරත්ථං දසසු මංසෙසු නාමඤ්ච උද්දිස්සකතස්ස පරිහාරත්ථං උභයස්සාපි පටිලද්ධාකාරඤ්ච

අස්සාති දුතියසඨ්ඨසහෙදසික්ඛාපදස්ස. “සමුට්ඨානා...පෙ.... මතා”ති ඉමිනා සාධාරණවිනිවිජයො අතිදිට්ඨොති දට්ඨබ්බං.

දුතියසඨ්ඨසහෙදකථාවණ්ණනා.

436. උද්දෙසපරියාපන්නෙති එත්ථ “සික්ඛාපදෙ”ති සෙසො, නිදානපාරාජිකසඨ්ඨසාදිසෙසඅනියතවිත්ථාරසඨ්ඨානෙ පඤ්චවිධඋද්දෙසලක්ඛණපාතිමොක්ඛෙ අන්නොගධසික්ඛාපදවිසයෙති අත්ථො. “උද්දෙසපරියාපන්නෙ සික්ඛාපදෙ”ති ඉමිනා “අවචනියමත්තානං කරොති”ති ඉමස්ස විසයං දස්සෙති. භික්ඛු දුබ්බවජාතිකොති එත්ථ “යො”ති අප්ඤ්ඤාභාරො. “දුබ්බවජාතිකොති දුබ්බවසභාවො, වත්තුං අසක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.425-426) අට්ඨකථාය චුත්තදොවචස්සතාය හෙතුභූතපාපිච්ඡතාදීහි එකුනවිසතියා ධම්මෙහි සමන්තාගතො භුත්වා අත්තති චුත්තං අනුසිට්ඨිං සාදරමග්ගහණෙන නාසනතා දොවචස්සසභාවාති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤෙනං පදභාජනෙ “දුබ්බවජාතිකො හොතිති දුබ්බවො හොති දොවචස්සකරණෙහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො අක්ඛමො අප්පදක්ඛිණග්ගාහි අනුසාසනි”න්ති (පාරා. 426).

අවචනියමත්තානං කරොතිති “මා මං ආයස්මන්තො කිඤ්චි අවචුත්ථ කල්‍යාණං වා පාපකං වා, අහම්පායස්මන්තෙ න කිඤ්චි වක්ඛාමි කල්‍යාණං වා පාපකං වා, විරමථායස්මන්තො මම වචනායා”ති (පාරා. 425) චුත්තනයෙන අත්තානං අවචනියං කරොති. ගරුකං සියාති එත්ථ “තස්සා”ති ඉදං අප්ඤ්ඤාභාරනයසම්බන්ධෙන ලබ්භති. තත්‍රායං යොජනා – දුබ්බවජාතිකො යො භික්ඛු උද්දෙසපරියාපන්නෙ සික්ඛාපදෙ අත්තානං අවචනියං කරොති, තස්ස ගරුකං සියාති.

කිං චුත්තං හොති? යො භික්ඛු අත්තනො දොවචස්සතං පස්සන්තෙහි, සුණන්තෙහි ව ලජ්ජිභික්ඛුහි “මා ආයස්මා අත්තානං අවචනියං අකාසි...පෙ.... අඤ්ඤමඤ්ඤචුට්ඨාපනෙනා”ති (පාරා. 425) චුත්තනයෙන තික්ඛත්තුං චුත්තොපි දුක්කටං ආපජ්ජිත්වාපි න විස්සජ්ජෙති, “සො භික්ඛු සඨ්ඨසමජ්ඣමපි ආකඨ්ඨිත්වා වත්තබ්බො”ති (පාරා. 426) චුත්තත්තා හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකඨ්ඨිත්වාපි සඨ්ඨසමජ්ඣං නෙත්වා තථෙව තික්ඛත්තුං චුත්තෙ දුක්කටං ආපජ්ජිත්වාපි න විස්සජ්ජෙති, තස්ස දුබ්බවජාතිකස්ස ඤත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචාය කරියමානෙ සමනුභාසනකම්මෙ තතියාය කම්මවාචාය යාකාරජපත්තාය පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව ඤත්තියා දුක්කටං, ද්විති කම්මවාචාහි පුල්ලව්වයෙ ව පටිජ්ජස්සම්භයමානො සඨ්ඨසාදිසෙසො හොතිති චුත්තං හොති.

437. දුබ්බවෙති එත්ථ “සික්ඛාපදෙ”ති සෙසො, තථා සඨ්ඨසහෙදකවණ්ණනෙති එත්ථාපි. සඨ්ඨසහෙදො එව සඨ්ඨසහෙදකො, තං වණ්ණෙති කථෙතිති සඨ්ඨසහෙදකවණ්ණනං, කිං තං? සික්ඛාපදං, තඤ්ච

පඨමමෙව සඤ්ඤාදකසික්ඛාපදං ගහෙතඛ්ඛං, තස්මිං චුත්තනයෙනාති යොජනා. යථාහ අට්ඨකථායං “සමුට්ඨානාදීනි පඨමසඤ්ඤාදසදිසානෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.425-426). “සඤ්ඤා විනිවිජයො”ති එතෙන ඉධ දස්සිතෙන “ගරුකං සියා”ති එතෙන සඤ්ඤානං සඤ්ඤාදිසෙසාවසානවිනිවිජයං වජ්ජෙත්වා “අකතෙ පනා”තිආදිගාථාත්තයෙන චුත්තඅනාපත්තිප්පකාරෙ ව “ඉදමෙකසමුට්ඨාන”න්තිආදිගාථාය චුත්තසමුට්ඨානාදිකෙ ව අතිදිසති.

දුඛධවකථාවණ්ණනා.

438. යො කුලද්වයකො භික්ඛු, සො ඡන්දගාමිතාදීහි පාපෙන්තො භික්ඛුහි කම්මෙ කරියමානෙ තං ඡන්දගාමිතාදීහි පාපනං අවිච්ඡන්තො ගරුකං චූසෙ සඤ්ඤාදිසෙසං ආපජ්ජතිති යොජනා. “කුලද්වයකොති කුලානි දූසෙති පුජ්ජෙත වා එලෙන වා චුණ්ණෙන වා මත්තිකාය වා දන්තකට්ඨෙන වා වෙළයා වා වෙජ්ජිකාය වා ජඤ්ඤාපෙසනිකෙන වා”ති (පාරා. 437) වචනතො සද්ධාසම්පන්නකුලානි ලාභං නිස්සාය පුජ්ජදානාදීහි සඤ්ඤානිත්වා තථා අකරොත්තෙසු ලජ්ජිභික්ඛුසු කුලානං සද්ධාද්වයනතො කුලද්වයකො, භික්ඛු.

ඡන්දගාමිතාදීහි පාපෙන්තොති කුලද්වයනකම්මං කරොත්තං දිස්වා වා සුත්වා වා අවචනතො ආපජ්ජිතඛ්ඛද්ධක්කටතො මුච්චනත්ථාය “ආයස්මා ඛො...පෙ.... අලන්තෙ ඉධ වාසෙනා”ති වදන්තෙ ලජ්ජී පෙසලෙ භික්ඛු “ඡන්දගාමිතො ව භික්ඛු...පෙ.... එකච්චං න පඤ්ඤාපෙන්ති”ති ඡන්දගාමිතාදීහි වතුහි අගතිගමනෙහි යොජෙන්තොති අත්ථො. කම්මෙ කරියමානෙති යථාචුත්තනයෙන අත්තානං ගරහත්තානං භික්ඛුනං කරියමානං අක්කොසනඤ්ච පරිභාසනඤ්ච යෙ පස්සන්ති, යෙ ච සුණන්ති, තෙහි “මායස්මා එවං අවච, න ච භික්ඛු ඡන්දගාමිතො...පෙ.... අලන්තෙ ඉධ වාසෙනා”ති තික්ඛත්තුං චුච්චමානොපි දුක්කටං ආපජ්ජිත්වාපි අප්පට්ඨිස්සජ්ජන්තං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකඨස්සිත්වා සඤ්ඤාමජ්ඣං ආනෙත්වා “මායස්මා එවං අවචා”තිආදිනා නයෙනෙව පුනපි තික්ඛත්තුං චුත්තෙ දුක්කටං ආපජ්ජිත්වාපි අප්පට්ඨිස්සජ්ජන්තස්ස ඤාත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචාය සමනුභාසනකම්මෙ කරියමානෙති චුත්තං හොති. ගරුකං චූසෙති ඤාත්තියා දුක්කටං, ද්විති කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයෙ ව පටිප්පස්සම්භෙත්තො තතියකම්මවාචාය අන්තෙ යඤ්ඤාසම්පන්නෙ සඤ්ඤාදිසෙසං ආපජ්ජතිති චුත්තං හොති.

439-40. “කුලානි දූසෙති පුජ්ජෙත වා”තිආදිනා (පාරා. 437) නයෙන චුත්තකුලද්වයනොපකරණභූතචුණ්ණපණ්ණාදියු විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “චුණ්ණ”න්තිආදි. චුණ්ණන්ති සිරිසපණ්ණාදිචුණ්ණං. පණ්ණන්ති තම්බුලපණ්ණාදිපණ්ණාදිබාදිතඛ්ඛාදිතඛ්ඛපණ්ණං. එලන්ති තාලපනසාදිඑලං. පුජ්ජන්ති වම්පකාදිපුජ්ජං. වෙළන්ති අන්දොළිකාපාටං.

කිරණ්ඩාදිකං වෙළං. කට්ඨන්ති ගෙහදාරුං, ඉන්ධනඤ්ච. මත්තිකන්ති පාකතිකං, පඤ්චවණ්ණං වා මත්තිකං.

අත්තනො සත්තකං, තාවකාලිකාදිවසෙන ගහිතං වා චුණ්ණං...පෙ.... මත්තිකං කුලසඩගහණත්ථාය දදතො කුලද්දුසනද්දක්කටං හොතිති සම්බන්ධො. ටෙය්‍යාති වොරිකා. “දදතො”ති ඉදං සාමිවචනං “කාතබ්බො”ති පච්චත්තවචනන්තං විසෙසිතබ්බමපෙක්ඛිත්වා “දදන්තො”ති විහත්තිවිපරිණාමෙන පච්චත්තවචනන්තං අනුවත්තෙතබ්බං. කාතබ්බොති එත්ථ කාරෙතබ්බොති අත්ථො. ඉමිනා සඩ්ඝසත්තකං, ගණසත්තකං, අඤ්ඤපුග්ගලසත්තකඤ්ච චුණ්ණාදිං කුලසඩගහණත්ථං වොරිකාය දෙන්තො භණ්ඩග්ගෙන කාරෙතබ්බොති ඉමං විනිවිජයං දස්සෙති. සඩ්ඝඤ්ඤසත්තකෙති සඩ්ඝඤ්ඤසත්තකචුණ්ණාදිකෙති අත්ථො. එත්ථ අඤ්ඤ-සද්දෙන ගණපුග්ගලානං ගහණං.

441. සඩ්ඝිකං ගරුභණ්ඩං වාති සඩ්ඝසත්තකං ගරුභණ්ඩපහොනකං වා පණ්ණාදිකං. සෙනාසනනියාමිතන්ති “එත්තකා ඵලරුක්ඛාදයො සෙනාසනෙ නවකම්මත්ථායා”ති එවං නියමිතං වා. ඉස්සරවතායෙ වාති එවකාරෙන “ටෙය්‍යා”ති ඉදං නිවත්තිතං.

442. හරිත්වා වාති අත්තනායෙව හරිත්වා වා. “පුප්ඵං දෙන්තස්සා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. එස නයො උපරිපි. හරාපෙත්වා වාති අඤ්ඤස්ස හත්ථෙ පෙසෙත්වා වා. පක්කොසිත්වා වාති ආමන්තෙත්වා වා පක්කොසාපෙත්වා වාති උපලක්ඛණතො ලබ්භති. ආගතස්ස වාති අත්තනා එව ආගතස්ස වා. “කුලසඩගහණත්ථායා”ති වචනෙන “එවරුපෙ අධිප්පායෙ අසති වට්ඨති”ති චුත්තත්තා “වෙනියං පුප්ඵං කරොන්තාපි ‘පුප්පස්සාමා’ති පුප්ඵානි ගහෙත්වා ගච්ඡන්තාපි තත්ථ තත්ථ සම්පත්තානං වෙනියපුප්පන්තථාය දෙන්ති, එතම්පි පුප්ඵදානං නාම න හොති”තිආදිකං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) අට්ඨකථාගතං සබ්බං විනිවිජයං දස්සිතං හොති.

443. එවං උස්සග්ගං දස්සෙත්වා අපවාදං දස්සෙතුමාහ “හරිත්වා වා”තිආදි. “හරාපෙත්වා”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බස්ස වා-සද්දස්ස අචුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථාය “පක්කොසිත්වා වා පක්කොසාපෙත්වා වා, ආගතානං වා”ති ව සඩ්ගය්භති. ආගතස්සෙවාති එවකාරෙන හරිත්වා දානාදිං නිවත්තෙති.

444. තඤ්චාති මාතාපිතුආදීනං තං පුප්ඵදානඤ්ච. වත්ථුපුප්පත්ථන්ති රතනත්තයපුප්පන්තථං. න පනඤ්ඤථාති අඤ්ඤෙන පකාරෙන දාතුං න වට්ඨති. යෙන පකාරෙන දාතුං න වට්ඨති, කොයං පකාරොති ආහ “සිවාදී”තිආදි. සිවාදිපුප්පන්තථන්ති මහිස්සරාදිදෙවතාපුප්පන්තථඤ්ච. මණ්ඩනත්ථන්ති පිළන්ධනත්ථං. එවං අදාතබ්බප්පකාරනියමනෙන “ඉමං

වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙස්සන්ති”ති මාතෘපිතුආදීනං දාතුං වට්ටතීති වදන්ති.

445. “ඵලාදීසු ...පෙ.... විනිවිජයො”ති ඉමිනා “භරිත්වා වා භරාපෙත්වා වා”තිආදීනා පුබ්බෙ වුත්තවිනිවිජයො ඵලපණ්ණාදීසු සබ්බත්ථ සමානොති දස්සෙති.

446. “පුප්ඵාදිභාජනෙ”ති පුප්ඵඵලාදීනං භාජනකාලෙ. සම්මතෙනාති පුප්ඵාදිභාජනත්ථං බන්ධකෙ වුත්තනයෙන සඬ්ඝෙන සම්මතෙන භික්ඛුනා. අස්සාති භාජනට්ඨානං ආගතස්ස. ඉතරෙනාති සඬ්ඝසම්මුතිං විනා පුප්ඵාදීනි භාජාපෙත්තෙන. ඤාපෙත්වා දාතබ්බන්ති සබ්බං සඬ්ඝං ජානාපෙත්වා දාතබ්බං.

447. උපඩ්ඨභාවන්ති එකෙන භික්ඛුනා ලද්ධබ්බභාගතො උපඩ්ඨං. “ථොකං ථොක”න්ති ඉමිනා උපඩ්ඨතොපි අප්පතරං ගහිතං.

448. පරිබ්බයවිහීනස්සාති තණ්ඩුලාදිජීවිතවුත්තිවයමුලරහිතස්ස. සම්පත්තිස්සරියස්සාපීති අත්තනො සම්පමුපගතස්ස ඉස්සරස්ස ව. “දාතබ්බං තු සකං ඵල”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “පරිබ්බයවිහීනානං, දාතුං සපරසන්තක”න්ති බුද්දසික්ඛාය ආගතං, ඉධ “සකං ඵල”න්ති වුත්තං. තත්ථ පරවචනෙන විස්සාසිකානං ගහණං, ඉධ පන විස්සාසග්ගාහෙන ගහෙත්වා දියමානම්පි සසන්තකමෙවාති “සක”න්ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

449-50. යත්‍ර සඬ්ඝාරාමෙ සඬ්ඝෙන ඵලරුක්ඛපරිච්ඡේදං කත්වා කතිකා කතාති යොජනා, “ආගන්තුකානං එත්තකං ඵලං දාතබ්බ”න්ති ඵලපරිච්ඡේදං කත්වා වා “එත්තකෙසු රුක්ඛෙසු ඵලං දාතබ්බ”න්ති රුක්ඛපරිච්ඡේදං කත්වා වා සඬ්ඝෙන කතිකා යෙන පකාරෙන කතාති අත්ථො. තත්‍රාගතස්සපීති එවං යපිතකතිකවත්තං තං සඬ්ඝාරාමං ඵලත්ථාය ආගතස්සාපි.

යථාපරිච්ඡේදන්ති සඬ්ඝෙන තථාකතඵලරුක්ඛපරිච්ඡේදමනතික්කම්ම. දදතොති ඔවිනිත්වා යපිතඵලං, කප්පියකාරකෙහි ඔවිනාපෙත්වා වා දෙන්තස්ස. ඔවිතඵලෙ ව කප්පියකාරකෙ ව අසති ඵලත්ථාය ආගතෙසු වත්තිතබ්බවිධිං දස්සෙතුමාහ “දස්සෙතබ්බාපි වා”තිආදි. “වත්වා”ති සෙසො. ව-කාරං අපි-සද්දෙන එකතො කත්වා “අපිවා”ති යොජනා. එවං වත්වා සඬ්ඝෙන පරිච්ඡින්නරුක්ඛා දස්සෙතබ්බාති ඉමිනා “ඉධ ඵලානි සුන්දරානි, ඉතො ගණ්භථා”ති එවං පන න වත්තබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) අට්ඨකථා බ්‍යතිරෙකතො දස්සිතා හොති.

451. “බණ්ණිත්වා”ති එතෙන “බණ්ණාපෙත්වා”ති ඉදම්පි සඬ්ඝහිතං, “කප්පියභූමි”න්ති වක්ඛමානත්තා පට්ඨන්ති එත්ථ “අකප්පිය”න්ති

ලබ්භති. තෙනෙවාහ “පාවිත්තියෙනා”ති. “මාලාගච්ඡ”න්ති ඉමිනා පුජ්ඵපගෙ තරුණගච්ඡෙ ව මල්ලිකාසුමනාදිගුම්භගාගච්ඡෙ ව සඬගණ්භාති. යථාහ අට්ඨකථාය “තරුණකා හි පුජ්ඵරුක්ඛාපි පුජ්ඵගච්ඡාපි ‘මාලාගච්ඡා’ත්තෙව වුච්චන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431). ආදි-සද්දෙන ඵලපගරුක්ඛෙ ව හෙසජ්ජරසෙ ඔසධගච්ඡෙ ව සඬගණ්භාති. “රොපාපනෙ”ති වක්ඛමානත්තා “සය”න්ති ඉදං “රොපනෙ”ති ඉමිනා යුජ්ජති.

“සයං ඛණිත්වා”ති කස්මා න යුජ්ජති? “ඛණාපෙත්වා”ති වක්ඛමානස්ස අභාවා ව “යො පන භික්ඛු පථවිං ඛණෙය්‍ය වා ඛණාපෙය්‍ය වා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 85) වචනතො ඛණාපනෙ පාවිත්තියෙන භවිතඛිඛත්තා ව “ඛණිත්වා”ති ඉමිනා ව ඛණනඛණාපනානං ද්විත්තමෙව ගහෙතඛිඛත්තා න යුජ්ජති. කුලද්වයෙනි කුලද්වයනනිමිත්තං. අකප්පියපථවිං ඛණිත්වා, ඛණාපෙත්වා ව සයං මාලාගච්ඡාදිරොපනෙ කතෙ අස්ස මාලාගච්ඡාදිරොපකස්ස භික්ඛුනො අකප්පියපථවිඛණනපච්චයෙන පාවිත්තියෙන සද්ධිං කුලද්වයෙන කුලද්වයනනිමිත්තං දුක්ඛං භොතිති යොජනා.

452. “තථා”ති ඉමිනා “සයං රොපනෙ”ති ඉදං විනා අවසෙසජ්ජකාරං සඬගණ්භාති. “අකප්පියෙන වාකොනා”ති ඉදං “අකප්පියපථවිං ඛණාපෙත්වා”ති ඉමිනා ව “රොපාපනෙ”ති ඉමිනා ව යුජ්ජති. “ඉමං භූමිං ඛණං, ඉමං ගච්ඡං රොපෙහි”තිආදිකං අකප්පියං වොහාරං වත්වා අකප්පියපථවිං ඛණාපෙත්වා මාලාගච්ඡාදිරොපනං කාරාපෙන්තස්සාපි තථෙව පාවිත්තියඤ්ච දුක්ඛංඤ්ච භොතිති අත්ථො.

ඛණනරොපනෙහි ද්විති පාවිත්තියදුක්ඛටානි අවසිට්ඨෙහි තදත්ථිකෙහි සබ්බවොහාරපයොගහෙදෙහි කිං භොතිති ආහ “සබ්බත්ථා”තිආදි. කුලද්වයෙනි නිමිත්තෙ, විසයෙ වා භූමිමං. අකප්පියෙන වාකොන පන පථවිං ඛණාපෙත්වා අකප්පියෙන වාකොන රොපාපනෙපි තථා පාවිත්තියෙන සහ කුලද්වයෙන භික්ඛුනො දුක්ඛං වුත්තං. සබ්බත්ථ ඉතො පරෙසුපි තදත්ථිකෙන සබ්බවොහාරඛ්‍යාපාරෙසු කුලද්වයනනිමිත්තං භික්ඛුනො දුක්ඛං වුත්තන්ති යොජනා.

453. කප්පියභූමියා අත්තනා ඛණෙන, අකප්පියවොහාරෙන ඛණාපනෙ ව පාවිත්තියාභාවතො දුක්ඛංයෙව වුත්තන්ති ආහ “උභයත්ථ වා”තිආදි. එත්ථ “එව”න්ති සෙසො, සො යථාවුත්තමත්ථං නිගමෙති. එවං යථාවුත්තනයෙන කප්පියභූමියමපි මාලාගච්ඡාදිරොපනරොපාපනසඬබාතෙසු ද්විසු යානෙසු ව භික්ඛුනො දුක්ඛං වුත්තන්ති යොජනා.

454. සදුක්කටා පාවිත්තීති “ආවාටං ඛණං ගච්ඡං රොපෙහී”ති එකචාරං ආණත්තෙ ඛහු ආවාටෙ ඛණිත්වා ඛහුසු ගච්ඡෙසු රොපිතෙසුපි ආණත්තියා එකත්තා දුක්කටෙන සහ පාවිත්තියං හොතීති අයමත්ථො අකප්පියභූමිං සන්ධාය වුත්තො. “සුද්ධං වා දුක්කට”න්ති ඉදං අකප්පියභූමියං කප්පියෙන වොහාරෙන ආවාටං ඛණාපකස්ස ව කප්පියභූමියං අකප්පියවොහාරෙන ආවාටං ඛණාපකස්ස ව “ඉමං ගච්ඡං රොපෙහී”ති එකචාරාණත්තපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බං කුලදුසනදුක්කටං සන්ධාය වුත්තං.

455. කප්පියෙනෙව වාකොයනාති එත්ථ කප්පියවාක්‍යං නාම “එත්ථ ආවාටං ජාන, එත්ථ ආවාටං ජානිතබ්බං, එත්ථ ආවාටෙන හවිතබ්බං”න්ති එවරූපං වාක්‍යඤ්ච “ඉමං ගච්ඡං එත්ථ ජාන, අයං ගච්ඡො එත්ථ ජානිතබ්බො”ති ආදිවාක්‍යඤ්ච. එවකාරෙන අකප්පියවොහාරඤ්ච කප්පියාකප්පියමිස්සකවොහාරඤ්ච නිවත්තෙති. පරියායොහාසනිමිත්තකම්මං පන “ඉතරත්තයං වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාවචනතො වට්ටති. උභයත්ථ ව භූමියාති කප්පියාකප්පියභූමීසු ද්විසු. රොපනෙති එත්ථ සම්බන්ධතො, පකරණතො ව “මාලාගච්ඡාදීන”න්ති ලබ්භති.

“වාකොයනා”ති වුත්තත්තා “රොපාපනෙ”ති වත්තබ්බො, “රොපනෙ”ති කිමත්ථමාහාති වෙ? සුද්ධකත්තුනිද්දෙසෙන පයොජකස්සාපි සඬගහෙතබ්බතො ගාථාබන්ධවසෙන වුත්තං. ඉමිනා උපරිගාථාය “සයං රොපෙතු”න්ති එත්ථ “සය”න්ති ඉමිනා විසෙසෙත්වා “රොපාපෙතු”න්ති ඉදං නිවත්තෙති. “පරිහොගත්ථාය හි කප්පියභූමියං වා අකප්පියභූමියං වා කප්පියවොහාරෙන රොපාපනෙ අනාපත්තී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාවිනිවිජයො ඉමාය ගාථාය සඬගහිතොති වෙදිතබ්බො. කොච්ඡොසොති පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්චාති වුත්තදොසෙසු එකොපි දොසො න විජ්ජතිති අත්ථො.

456-7. “සයං රොපෙතු”න්ති ඉදං “ආරාමාදීනමත්ථායා”ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං.

ආදි-සද්දෙන වනාදිං සඬගණ්භාති. සයං රොපිතස්ස වාති එත්ථ වා-සද්දෙන “රොපාපිතස්සා”ති ඉදං සඬගණ්භාති, එතස්ස විසෙසනත්ථං “කප්පියෙන වොහාරෙනා”ති පාඨසෙසො. අයං පන විනිවිජයො “ආරාමත්ථාය පන වනත්ථාය ව ඡායත්ථාය ව අකප්පියවොහාරමත්තමෙව න වට්ටති, සෙසං වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාගතනයෙන වෙදිතබ්බො. අන්තො ආරාමභූසනත්ථාය, බහි අරඤ්ඤත්ථාය විය ඡායත්ථාය සුද්ධවිත්තෙන “ඉමං ජානා”ති ආදිකප්පියවොහාරෙන රොපාපිතරුක්ඛෙ ව කප්පියභූමියඤ්ච අත්තනා කතෙ වා අකප්පියවොහාරෙන කාරාපිතෙ වා අකප්පියභූමියඤ්ච කප්පියවොහාරෙන

අත්තනා කාරාපිනෙ වා අඤ්ඤෙහි කතෙ වා ආවාටෙ අත්තනා රොපිනෙ රුක්ඛෙ ව ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං ඉච්ඡති චෙ, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති අත්ථො.

ආරාමාදීනමත්ථාය කප්පියභූමියං සයං රොපිතස්ස වා කප්පියභූමියං වා අකප්පියභූමියං වා කප්පියවොහාරෙන රොපාපිතස්ස වා රුක්ඛස්ස යඤ්ච ඵලං, තං ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං භික්ඛුනං වට්ටතීති යොජනා. කත්ථවි පොත්ථකෙසු “ආරාමාදීනමත්ථායා”ති ගාථාය ලිඛිතට්ඨානෙ “කුලසඬ්ඛගහණත්ථායා”ති ආදිගාථා දිස්සති. සා පාළික්කමවිරුද්ධත්තා අට්ඨානප්පයුත්තා, “පුජ්ථාන”න්ති ආදිගාථාය පුරතො වුව්චමානා පන ඨානප්පයුත්තා හොති.

458. සබ්බත්ථාති ආරාමාදිඅත්ථාය පුබ්බෙ විය අත්තනා රොපිනෙසු, රොපාපිනෙසු ව සබ්බෙසු මාලාගච්ඡාදීසු. අකප්පියොදකෙනෙව පාවිත්තීති “යො පන භික්ඛු ජානං සප්පාණකං උදකං තිණං වා මත්තිකං වා සිඤ්චෙය්‍ය වා සිඤ්චාපෙය්‍ය වා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 140) චුත්තා පාවිත්ති ඵව, න දුක්කටන්ති අත්ථො.

459. ඉදානි දුක්කටෙන සද්ධිං පාවිත්තියවිසයං දස්සෙති “කුල...පෙ.... දුක්කට”න්ති. සිඤ්චතොති කප්පියොදකෙනෙව සිඤ්චතො, සිඤ්චාපයතො ව.

460. තෙසංයෙව ද්විත්තං පන අත්ථායාති කුලදුසනපරිභොගානං ද්විත්තමත්ථාය. සිඤ්චනෙ සිඤ්චාපනෙති ඵත්ථ “මාලාගච්ඡාදීන”න්ති පකරණතො ලබ්භති. දුක්කටන්ති ඵත්ථ “කෙවල”න්ති සෙසො.

461. ඔව්නාපනෙති අඤ්ඤෙහි පුජ්ථානං ඔව්නාපනෙ. සයමොච්ඡිනනෙ වාපීති අත්තනාව ඔව්නනෙ ව. සපාවිත්තියදුක්කටන්ති “භූතගාමපාතබ්‍යතාය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 90) චුත්තත්තා පුජ්ථොච්ඡිනනහෙතු පාවිත්තියඤ්ච කුලදුසනදුක්කටඤ්ච හොතීති චුත්තං හොති.

462. පුජාදිඅත්ථාය, කුලසඬ්ඛගහණත්ථාය ව පුජ්ථානං ඔව්නනඔව්නාපනාති කාරාපෙන්තස්ස ආපත්තියා ආපජ්ජනප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “පුජ්ථාන”න්ති. “පුජ්ථානං ගණනාය පාවිත්තියං හොතී”ති චුත්තත්තා පුජ්ථමොච්ඡිනතොති ඵත්ථ “විසුං විසු”න්ති සෙසො. එකෙකපුජ්ථං ඔව්නන්තස්ස පුජ්ථගණනාය පාවිත්තියං හොතීති අත්ථො. “එකෙන පයොගෙන බහුති පුජ්ථානි ඔව්නන්තස්ස පන පයොගගණනාය හොතී”ති අට්ඨකථායං චුත්තං ඉධ බ්‍යතිරෙකතො ලබ්භති. “ඔව්නතො”ති ඉමිනා “ඔව්නාපයතො”ති ඉදඤ්ච කිරියාසාමඤ්ඤෙ විසෙසස්ස අත්තොගධභාවතො වා උපලක්ඛණතො වා දස්සිතන්ති.

තත්ථ ච පුප්ඵානි විසුං විසුං වත්වා ඔව්නාපෙන්තස්ස පුප්ඵානං ගණනාය හොතීති ඉදමෙව ආපජ්ජති. එකවාරමාණත්තෙන බහුනි පුප්ඵානි බහුසු ච වාරෙසු ඔව්තෙසු ආණත්තිගණනාය හොතීති විනිවිජයො දට්ඨබ්බො. ඉදං සබ්බජ්ජකාරං අනන්තරචුත්තගාථාය දස්සිතවිධිමහි ච දට්ඨබ්බන්ති ඤාපෙතුමාහ “කුලත්ථං වෙ සදුක්කටා”ති. කුලත්ථන්ති කුලසඬගහත්ථං. “සදුක්කටා”ති චුත්තත්තා පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්ච පුප්ඵගණනාය හොතීති සිද්ධං. යථාහ අට්ඨකථායං “පුප්ඵගණනාය දුක්කටපාවිත්තියානී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431).

463. ගන්ථනං ගන්ථො, තෙන නිබ්බන්තං ගන්ථිමං. එස නයො සබ්බන්තං. ගන්ථිමාදිසරූපං සයමෙව චක්ඛති. සඬගහණං සඬගහො, පුප්ඵානං සඬගහොති විග්ගහො.

464. ඉමානි ගන්ථිමාදීනි සරූපතො දස්සෙතුමාහ “තත්ථ දණ්ඨෙන දණ්ඨං වා”තිආදි. තත්ථ තත්ථානි තෙසු ඡසු පුප්ඵසඬගහෙසු. “දණ්ඨෙන දණ්ඨං වා”ති ඉදං සදණ්ඨඋප්පලාදිකුසුමං සන්ධායාහ. “වණ්ඨෙන ව වණ්ඨක”න්ති ඉදං සවණ්ඨකරත්තකුසුමාදිං සන්ධායාහ. කරණං සබ්බන්ති කතං සබ්බං. ඉධ සබ්බන්තං කප්පියවිධිවිහාගං “සබ්බමෙත”ම්චවාදිගාථායං චක්ඛති.

465. සුත්තාදීහි ගොජ්ජේත්වානි එත්ථ “වස්සිකපුප්ඵාදීනී”ති සෙසො. සුත්තෙන වා කදලිවාකාදීනි වා වස්සිකාදිපුප්ඵේ ගන්ථිත්වා කතපුප්ඵවිකාරො ගොජ්ජිමං නාම. එකතො වණ්ඨානි යස්සාති විග්ගහො. උභතොවණ්ඨිකානි එත්ථාපි එසෙව නයො. අප්පත්තේ වා සකත්තේ වා කකාරො දට්ඨබ්බො. ඉත්ථිලිඬගවිසයෙ ක-කාරතො පුබ්බාකාරස්ස ඉ-කාරාදෙසො.

සබ්බපුප්ඵානං වණ්ඨානි එකදිසාය කත්වා ගන්ථිතපුප්ඵාවලි එකතොවණ්ඨිකා නාම, වණ්ඨානි උභයදිසාය කත්වා ගන්ථිතපුප්ඵාවලි උභතොවණ්ඨිකා නාමාති තං ගොජ්ජිමං එවං දුට්ඨං හොතීති අත්ථො. “වාකං වා වල්ලිං වා රජ්ජුං වා දිගුණං කත්වා තත්ථ නීපකදම්බාදිවණ්ඨරහිතානි පුප්ඵානි වෙදෙත්වා ගහණං ගොජ්ජිමං නාමා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431 අත්ථතො සමානං) අට්ඨකථාය චුත්තං.

466. බුන්දෙසුති මූලෙසු. මකුලාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන වණ්ඨරහිතමධුකාදිපුප්ඵඤ්ච වණ්ඨසහිතමල්ලිකාදිපුප්ඵඤ්ච සඬගහිතං. සුවිආදීහිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන තාලහීරාදිං සඬගණ්හාති. මාලාවිකනීති පුප්ඵමාලාවිකනි. සුවිආදීහි මකුලාදිකං පුප්ඵං බුන්දෙසු විජ්ඣිත්වා ආචුතා මාලාවිකනි වෙධිමං නාමාති වුව්චතීති යොජනා.

467. “වෙය්මං නාම පුජ්ඵදාමපුජ්ඵහත්ථකෙසු දට්ඨබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාය දස්සිතජ්ජකාරෙසු පයමජ්ජකාරං දස්සෙති “වෙයෙත්වා කතං මාලාගුණෙනි වා”ති. ධම්මදෙසනාය වා පටිමාය වා ධාතුයා වා පුජං කත්තුකාමා මුද්ධනි උජුකං කත්වා මාලාදාමකලාපං ඔලම්බිත්වා අග්ගෙ සට්ඨකාකාරදස්සනත්ථං මාලාවලියො අනෙකක්ඛත්තුං පරික්ඛිපන්තා වෙයෙත්ති, ඉදං ඵවරූපං මාලාගුණකරණමිපි වෙය්මං නාමාති වුත්තං හොති.

අඤ්ඤජ්ජකාරං දස්සෙති “වාකාදීහි ව බද්ධං වා”ති, “ඛන්ධිත්වා”තිපි පායො, “කත”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ඵකච්චෙ උජ්ජලාදිදීඝදණ්ඩකුසුමානි අට්ඨ වා නව වා දස වා කලාපං කත්වා තෙසමෙව දණ්ඩානං වාකෙහි වා අඤ්ඤෙන යෙන කෙනචි දණ්ඩකග්ගෙ යපෙත්වා වා විසුං වා ඛන්ධිත්වා උජ්ජලහත්ථාදිං කරොන්ති, තඤ්ච වෙය්මං නාමාති වුත්තං හොති. ඵතං ද්වයමිපි න වට්ඨති.

කජ්ජියකාරකෙහි ඔව්නිත්වා යජිතපුජ්ඵානි සාටකෙ පක්ඛිපිත්වා භණ්ඩිකං කත්වා ඛන්ධිතුං න වට්ඨති. තෙසුයෙව පුජ්ඵෙසු අවිජ්ජන්තෙන දණ්ඩෙන වා තස්මිංයෙව දණ්ඩෙ අවිජ්ජන්තවාකෙන වා කලාපං කත්වා ඛන්ධිතුං, අංසභණ්ඩිකාය පක්ඛිපිත්වා ගහෙනුඤ්ච වට්ඨති. යථාහ අට්ඨකථායං “තෙසංයෙව පන වාකෙන වා දණ්ඩෙන ඛන්ධිතුං අංසභණ්ඩිකං වා කාතුං වට්ඨති”ති. “වාකෙන වා දණ්ඩෙන වා”ති ච ඉදං අවිජ්ජන්තිත්වා පරික්ඛිපිත්වා ඛන්ධනං සන්ධාය වදන්ති”ති සිහලගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. පදුමාදිපුජ්ඵානි පදුමාදිපණ්ණෙසු නාලෙහි පවෙසෙත්වා නාලෙහි බහි කත්වා පණ්ණෙන පුජ්ඵානි පටිච්ඡාදෙන්වා පණ්ණග්ගෙ ඛන්ධිතුං වට්ඨති. “දණ්ඩෙ පන ඛන්ධිතුං න වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) ච අට්ඨකථායමෙව වුත්තං.

468. පුජ්ඵමාලාහි පූරණෙනි පුජ්ඵාවලීහි පූරණෙ. ඉදං කත්ථ ලබ්භතීති ආහ “බොධි”න්තිආදි. පුජ්ඵපටං නාම මාලාවලියො තත්තං විය පසාරෙන්වා වත්ථං වායන්තෙහි විය තිරියඤ්ච මාලාවලීහි වායිතපටං වුව්චති. ඉදං පුජ්ඵපටං මාලාවලීහි දීඝසො පූරණං සන්ධාය පූරිමෙ ගහිතං, තිරියතො වායනං සන්ධාය වක්ඛමානෙ වායිමෙපි ගහිතන්ති පුනරුත්තාභාවො වෙදිතබ්බො. පටාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන චෙතියධාතුකරණ්ඩකවෙදිකාදීනං ගහණං.

පරික්ඛෙපෙසු ලබ්භතීති බොධික්ඛන්ධාදීනං පුනස්සුනං පරික්ඛිපනෙසු ලබ්භති. බොධික්ඛන්ධාදයො පුජ්ඵාවලීහි පරික්ඛිපන්තෙහි පයමවද්ධට්ඨානෙ පුජ්ඵාවලියා අනතික්කාමිතෙ පූරිමං නාම යානං යාව පාපුණාති, තාව අඤ්ඤෙන ගහෙන්වා පරික්ඛිපන්තෙන ආහරිත්වා පුනපි තස්මිං යානෙ පත්තෙ අඤ්ඤස්ස දානවසෙන බොධික්ඛන්ධං, චෙතියං, ධාතුකරණ්ඩකං වා පුජ්ඵකඤ්චුකෙන ඡාදෙතුං වට්ඨතීති අට්ඨකථාය වුත්තං.

සචෙපි ද්වෙයෙව භික්ඛු උභොසු පස්සෙසු යත්වා පරියායෙන හරන්ති, වට්ටනියෙවාති වදන්ති. පුජ්ඵපට්ඨායනත්ථං පසාරියමානපුජ්ඵාවලීසු ච එසෙව විනිවිජයො.

දීඝපුජ්ඵාවලිං නාගදන්තෙසු පක්ඛිපිත්වා පුන පක්ඛිපිතුං න වට්ටති. “නාගදන්තෙසු පන පුජ්ඵවලයං පචෙසෙතුං වට්ටති”ති චුත්තත්තා අඤ්ඤෙහි වලයං කත්වා දින්නපුජ්ඵාවලිවලයං ධාතුකරණ්ඩප්පිකාය පචෙසෙතුං වට්ටති. “මාලාගුණෙහි පන බහුහිපි කතං පුජ්ඵදාමං ලහිත්වා ආසනමත්ථකාදීසු බන්ධිතුං වට්ටති”ති චුත්තත්තා පුජ්ඵදාමපුජ්ඵාවලීනං පුජ්ඵරහිතාය සුත්තකොට්ඨා රජ්ජුදණ්ඩාදීසු බන්ධිතුං වට්ටති.

469. පුජ්ඵරූපං නාම “ගොජ්ඣිමපුජ්ඵෙහෙව හත්ථිඅස්සාදිරූපකානි කරොන්ති, තානිපි වායිමට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) චුත්තත්තා තංතංරූපසණ්ඨානං කත්වා පුජ්ඵාවලියො නිවෙසෙත්වා කරියමානං හත්ථිඅස්සාදිරූපං. ඉමස්මිං අට්ඨකථාපාඨෙ “තානිපි වායිමට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති”ති චුත්තත්තා ච “අඤ්ඤෙහි කතපරිච්ඡෙදෙ පන පුජ්ඵානි යපෙන්නෙන හත්ථිඅස්සාදිරූපකම්පි කාතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාපාඨස්ස සාරත්ථදීපනියං. “පුජ්ඵානි යපෙන්නෙනානි අගන්ථිතානි පාකතිකපුජ්ඵානි යපෙන්නෙන. පුජ්ඵදාමං පන පුජනත්ථාය භූමියං යපෙන්නෙන පුසාපෙත්වා වා අපුසාපෙත්වා වා දිගුණං කත්වා යපෙතුං න වට්ටති”ති (සාරත්ථ. ටී. 2.431) චුත්තත්තා ච ඉමං හත්ථිආදිරූපං පුරෙන්නෙන මාලාවලිං අඤ්ඤෙහි කතපරිච්ඡෙදෙ සම්බන්ධිත්වා පාසාණආසනමඤ්චපීඨහත්ථිරූපාදිමත්ථකෙ යපෙත්වා පුජනස්පකාරො වායිමන්ති විඤ්ඤායති.

පුජ්ඵපටන්ති පුබ්බෙ චුත්තස්පකාරං පුජ්ඵපටං පුරෙන්නෙන එකාපි පුජ්ඵාවලි පරිවත්තෙත්වා න යපෙතබ්බා, වායන්තෙන අඤ්ඤෙහි පුරිතෙපි එකාපි පුජ්ඵාවලි න පාතෙතබ්බා, ඉදං පුරිමවායිමානං නානාකරණං. ආදිග්ගහණෙන පුජ්ඵජාලං සඬගණ්හාති, තං කරොන්තස්ස ජාලච්ඡිද්දගණනාය දුක්කටං හොති. “භික්තිවිජත්තබ්බොධිත්ථමහාදීසුපි එසෙව නයො”ති චුත්තත්තා ඡත්තාදීසු ච පුජ්ඵජාලං න දාතබ්බං.

470. ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස සාධාරණත්තා “භික්ඛුනං භික්ඛුනීනඤ්චා”ති ආහ. බුද්ධස්සපීති එත්ථ පි-සද්දො සම්භාවනෙ, “පුජත්ථ”න්ති වත්තබ්බං, බුද්ධස්ස පුජත්ථායපි කාතුං වා කාරාපෙතුං වා න වට්ටතීති අත්ථො. ධම්මසඬසරතනානිපි උපලක්ඛණතො සඬගය්හන්ති. සෙසෙ කිමෙව වත්තබ්බන්ති බ්‍යතිරෙකත්ථො.

471. “තථා”ති ඉමිනා “සයං පරෙහි වා කාරාපෙතුං භික්ඛුනඤ්ච භික්ඛුනීනඤ්ච බුද්ධස්සපී”ති අනන්තරගාථාය චුත්තමතිදිසති. කලම්බකන්ති ද්වින්නං ධනුකානමන්තරෙ ධලම්බකදාමං. යථාහ

අට්ඨකථායං “කලම්බකොති අඩ්ඨවන්දනාගදන්තන්තරෙ
 සට්ඨකාදාමඔලම්බකො චුත්තො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431). එත්ථ ච
 සට්ඨකාදාමඔලම්බකො නාම අන්තෙ සට්ඨකාකාරයුත්තො
 යමකදාමඔලම්බකො. කාතුන්ති බන්ධිතුං න වට්ටතීති යොජනා.
 එකෙකපුප්ඵදාමං පන නික්ඛන්තසුත්තකොටියා පබන්ධිත්වා ඔලම්බිතුං
 වට්ටති. පුප්ඵදාමද්වයං සඩ්ඨසට්ඨකාමෙනපි නික්ඛන්තසුත්තකොටියාව
 සුත්තකොටි සඩ්ඨසට්ඨතුං වට්ටති. අඩ්ඨවන්දකමෙව වාති “අඩ්ඨවන්දාකාරෙන
 මාලාගුණපරික්ඛෙපො”ති අට්ඨකථාය චුත්තසරූපං වා.

එත්ථ ච අඩ්ඨවන්දාකාරෙන මාලාගුණපරික්ඛෙපො නාම
 අඩ්ඨවන්දාකාරෙන මාලාගුණස්ස පුනස්පුනං හරණපච්චාහරණවසෙන
 පුරෙත්වා පරික්ඛිපනං. තෙනෙව තං පූරිමෙ පට්ටියං. තස්මා එතම්පි
 අඩ්ඨවන්දාකාරං පුනස්පුනං හරණපච්චාහරණවසෙන පූරිතං න වට්ටති,
 එකවාරං පන අඩ්ඨවන්දාකාරෙන මාලාගුණං හරිතුං වට්ටතීති වදන්ති. කාතුං
 න වට්ටතීති සම්බන්ධො. “තදුභයම්පි පූරිමෙයෙව පට්ටිය”න්ති (පාරා.
 අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථායං චුත්තං. අඤ්ඤෙහි පූරිතන්ති අඤ්ඤෙහි ආයතං
 පසාරෙත්වා පූරිතං පුප්ඵපට්ටං. වායිතුම්පි වාති තිරියං එකපුප්ඵාවලිම්පි වායිතුං
 “න වට්ටති”ති ඉමිනාව සම්බන්ධො.

472. පිට්ඨකාවමයන්ති තණ්ඩුලපිට්ඨාදීහි කතඤ්ඤෙව කාවමන්තිකාය ච
 කතං පුප්ඵදාමං. හෙණ්ඩුපුප්ඵමයම්පි වාති හෙණ්ඩුදණ්ඩකෙහි
 මල්ලිකාසුමනවම්පකාදිසදිසං කත්වා ඡිද්දෙහි කතදාමඤ්ඤව.
 “හෙණ්ඩුපුප්ඵමය”න්තිපි ලිබන්ති. බරපත්තමයන්ති එත්ථ බරපත්තං නාම
 කුඩ්ඛුට්ඨබ්බිතං පුප්ඵපට්ටන්ති වදන්ති. කාතුන්ති ගන්ථනගන්ථාපනාදීති
 කාතුං. හෙණ්ඩුබරපත්තදාමානං පටික්ඛිත්තත්තා චෙලාදීහි කතදාමම්පි න
 වට්ටති අකප්පියානුලොමත්තාති වදන්ති.

473. භීරාදීහිති තාලනාලිකෙරභීරාදීහි. ආදි-සද්දෙන තිණසලාකාදිං
 සඩ්ඨගණ්භාති. පටාකත්ථන්ති පටාකාකාරෙන පුප්පනත්ථං.
 “විජ්ඣන්තස්සා”ති ඉමිනා කණ්ටකෙහි විජ්ඣනං, භීරාදීහි ආවුණනඤ්ඤව
 සඩ්ඨගහිතං.

475. අසොකපිණ්ඩිආදීනන්ති අසොකපුප්ඵමඤ්ඤපරිකාදීනං. ආදි-
 සද්දෙන අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.431) එතෙහෙව සද්ධිං දස්සිතං
 ජාලවිතානං, ඡිද්දානි දස්සෙත්වා කතචෙදිකා, නාගදන්තකං,
 පුප්ඵචඩ්ඛකොටකාපිධානං, තාලපණ්ණවලයාදිඤ්ඤව සඩ්ඨගණ්භාති.
 ධම්මරජ්ජයාති එත්ථ සාරත්ථදීපනියං “ධම්මරජ්ජ නාම චෙතියං වා බොධිං
 වා පුප්ඵපචෙසනත්ථ ආවජ්ජිත්වා බද්ධරජ්ජ”ති මහාගණ්ඨිපදෙ,
 මජ්ඣිමගණ්ඨිපදෙ ච චුත්තං, තස්මා තථා බද්ධාය රජ්ජයා චෙතියස්ස ච
 අන්තරෙ පුප්ඵානි පචෙසෙතුං වට්ටතීති විඤ්ඤායති. ගණ්ඨිපදෙ පන

‘ධම්මරජ්ජුන්ති සිලිලවට්ඨිතං රජ්ජුං කත්වා බොධිං වා චෙතියං වා පරික්ඛිපිත්වා ධම්මාසනෙ වා ලම්බිත්වා තත්ථ පුජ්ථානි පච්චෙසෙත්ති’ති වුත්තං, තස්මා සිලිලවට්ඨිතාය රජ්ජුයා අන්තරෙපි පුජ්ථානි පච්චෙසෙතුං වට්ඨති විඤ්ඤායති, වීමංසිත්වා යුත්තතරං ගහෙතබ්බං. උභයත්ථාපි පනෙත්ථ නෙවත්ථි විරොධොති අම්භාකං බන්ති’ති (සාරත්ථ. ටී. 2.431) ලිඛිතං.

476. විජ්ඣාන්තස්සපිති පි-සද්දෙන ධම්මාසනවිතානාදීසු පුජ්ථපුජනත්ථං සයං කණ්ටකභීරාදිප්පච්චෙසනං සඬගණ්භාති. “විතානාදීසු පුජ්ථපුජනත්ථං කණ්ටකභීරාදිප්පච්චෙසනං න වට්ඨති’ති ඉදං අට්ඨකථාවරියප්පමාණතො ගහෙතබ්බං”න්ති සාරත්ථදීපනියං වුත්තං.

477. කප්පියවචනං නාම “එවං ජාන, එවං කතෙ සොහෙය්‍යා, යථා එතානි පුජ්ථානි න විකිරියන්ති, තථා කරොහි”තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාගතං කප්පියවචනං. වත්ථුපුජනෙති රතනත්තයපුජනෙ. නිමිත්තාදීසු නිමිත්තං නාම පුජ්ථානි ව ගන්ථනවාකෙ ව ගහෙත්වා ගන්ථිතුං ජානන්තානං සමීපෙ යපනං. ඔභාසො නාම “තුමහෙහි පිළන්ධිතකුසුමානි කස්මා න විකිරන්ති”ති වුත්තෙ “ගන්ථිතත්තා”ති වෙ වදති, නනු පුජනකපුජ්ථානි ගන්ථිතුං න වට්ඨතිආදිවචනානි. පරියායො නාම පණ්ඩිතෙහි පුජ්ථානි යථා න විකිරියන්ති, තථා ගන්ථිත්වා පුජෙතුං මනාපන්තිආදිවචනං. පකාසිතා අට්ඨකථායං.

478. “කුලානි දුසෙති පුජ්චෙන වා”තිආදිපාඨෙ (පාරා. 437) “වෙජ්ජිකාය වා ජඩ්ඝපෙසනිකෙන වා”ති (පාරා. 437) වුත්තං වෙජ්ජකම්මාදිං කුලදුසනතො විසුං කත්වා “න කෙවලං...පෙ.... කුදාවන”න්ති කස්මා වුත්තන්ති? විසුං කාතුං න වුත්තං. යොජනා පනෙත්ථ එවං වෙදිතබ්බා “න කෙවලමිදමෙව වුත්තප්පකාරං පුජ්ථදානාදිකුලදුසනං කුදාවනං අකත්තබ්බං, අථ බො වෙජ්ජකම්මාදි කුලදුසනමිපි කුදාවනං න කත්තබ්බං”න්ති. වෙජ්ජකම්මාදීනි එත්ථ ආදි-සද්දෙන වක්ඛමානපරිත්තොදකසුත්තදානඅනාමට්ඨපිණ්ඩදානදුතෙය්‍යජඩ්ඝපෙසනි කෙ සඬගණ්භාති.

479. “කුදාවනං න කත්තබ්බං”න්ති සාමඤ්ඤෙන නිසෙධෙත්වා ඉදානි “කත්තබ්බං”මිච්චාදිනා අපවාදවිධිං දස්සෙති. පඤ්චන්තං සහධම්මිනන්ති භික්ඛුභික්ඛුනිසික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරිතං. පඤ්චන්තං සහ සද්ධිං වරිතබ්බො පබ්බජ්ජාසාසනධම්මො එතෙසං අත්ථිති “සහධම්මිකා”ති සඬබ්බං ගතානං. අකතවිඤ්ඤත්තිං කත්වාපිති අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ හෙසජ්ජං යාචිත්වාපි “වදෙය්‍යාථ හන්තෙ යෙනත්ථො”ති එවං අකතට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති අකතවිඤ්ඤත්ති. අත්තනො ධනෙති සසන්තකවිසයෙ.

480. “තථා”ති සහධම්මිකානං වුත්තමතිදිසති. තදුපට්ඨාකප්පත්තනොති තෙසං ද්විත්තං මාතාපිතුනං වෙය්‍යාවච්චකරස්ස. භණ්ඩුකස්සාති ගිහිලිඨගෙ ධීතස්සාපි පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්සපීති අත්තනො කම්මකරස්සපි. එත්තකානඤ්ච ජනානං පඤ්චසහධම්මිකානං විය අකතවිඤ්ඤත්තියාපි භෙසජ්ජං කාතබ්බන්ති වුත්තං හොති.

481. ජෙට්ඨභාතාති අත්තනො පුබ්බජො භාතා. කනිට්ඨොති අනුජො භාතා. තථා හගිනියො දුට්ඨෙති ජෙට්ඨකනිට්ඨා ද්වෙ හගිනියො. චූළමාතාති මාතු කනිට්ඨා. චූළපිතාති පිතු කනිට්ඨො. මහාමාතාති මාතු ජෙට්ඨා. මහාපිතා පිතු ජෙට්ඨභාතා.

482. පිතුච්ඡාති පිතුහගිනී ජෙට්ඨකනිට්ඨා. මාතුලොති මාතු භාතා. ජෙට්ඨකනිට්ඨො ද්වෙ පිතුච්ඡා, ද්වෙ මාතුලෙ ච එකතො කත්වා “දසා”ති වුත්තං. භෙසජ්ජං කාතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො.

484. “දස්සන්ති මෙ ඉමෙ”ති ආභොගං කත්වා වා දාතබ්බන්ති යොජනා.

485. එතෙසං දසන්තං ඤාතීතං. යාව සත්තමා කුලාති එත්ථ කුලපරිච්ඡෙදො කථං ගහෙතබ්බොති? “සපුත්තදාරං භාතු කුටුම්භං එකං කුලං, එවං තස්ස පුත්තස්ස වා ධිතු වා කුටුම්භං එකං කුල”න්ති එවමාදිනා නයෙන යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ගහෙතබ්බා. “සපුත්තපතිහගිනියා කුටුම්භං එකං කුලං, තථා තස්ස පුත්තස්ස වා ධිතු වා කුටුම්භං එකං කුල”න්තිආදිනා නයෙන යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ගහෙතබ්බා. චූළමාතාදිනම්පි කුලපරම්පරා ඉමිනා නියාමෙන ගහෙතබ්බාති වදන්ති. කුලදුසනං න රුහතීති “දාතුං පුජ්චං පනඤ්ඤස්ස, ආගතස්සෙව ඤාතිනො”තිආදිනා (වි. වි. 443) නයෙන කථිතවිධිනා එතෙසු පවත්තන්තස්ස කුලදුසනං න රුහතීති වුත්තං හොති.

486. භාතුජායාති අත්තනො ජෙට්ඨස්ස වා කනිට්ඨස්ස වා භාතු භරියා. හගිනියාමිකොති අත්තනො ජෙට්ඨාය වා කනිට්ඨාය වා හගිනියා සාමිකො.

487. භාතුනොති ජෙට්ඨස්ස, කනිට්ඨස්ස ච භාතුනො. අනු පච්ඡා ජාතාති අනුජා, කනිට්ඨහගිනී. “අනුජා”ති උපලක්ඛණන්ති ජෙට්ඨායපි සඬිගහො. ජෙට්ඨකනිට්ඨභාතුනං භරියා ච ජෙට්ඨකනිට්ඨහගිනීතං සාමිකා ච සථෙ අඤ්ඤාතකා භොන්තීති යොජනා. දෙථාති එත්ථ “ඉමං භෙසජ්ජ”න්ති පාඨසෙසො.

488. තෙසම්පි භාතුහගිනීතං. “පුත්තාන”න්ති ඉමිනා ධිතුනම්පි සඬිගහො. කත්වාති වත්වා. තුම්භාකං මාතාපිතුනං දෙථාති එත්ථාපි “ඉමං භෙසජ්ජ”න්ති පකරණතො ලබ්භති. මාතාපිතුනන්ති

උභයසංඝයාගෙන් වන්නො “තුය්හං මාතු වා, තුය්හං පිතු වා” නි යථාසම්භවං විසුං විසුඤ්ච වත්තබ්බං. තෙසන්ති ච තුම්භාකන්ති ච සාමිවචනං. සුත්තානන්ති ච මාතාපිතුනන්ති ච සම්පදානවචනං.

489. භෙසජ්ජකරණාරහානං වත්තබ්බතාය “අකල්ලකො” නි ඉදං ඉස්සරාදිපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. අකල්ලකොති ආතුරො. කල්ලං වුවචති සුඛං, තං ඵතස්ස අත්ථිති කල්ලකො, න කල්ලකො අකල්ලකො. ඤාතිජත්තූප්ඤ්ඤා වාති ඤාතිජනෙන පරිච්චන්තො වා.

490. ඵතෙසං සබ්බෙසන්ති ඉස්සරාදිආතුරානං සබ්බෙසමෙතෙසං ජනානං. “සාධුනා” නි වක්ඛමානත්තා අපච්චාසිසතා සතාති ඵත්ථ සතාති කිරියාපදං. “ඉමස්මිං කතෙ ඉමෙ මය්හං ඵවරූපං දස්සන්ති” නි අත්තනො අත්ථාය පච්චාසිසනං අකරොත්තෙනාති අත්ථො. භික්ඛුසංඝස්ස උපකාරනං පච්චාසිසන්තෙන කාතුං වට්ටති. පටිසන්ථාරොති ආමිසපටිසන්ථාරො, ධම්මපටිසන්ථාරොති දුට්ඨො පටිසන්ථාරො. ඵත්ථ ආමිසපටිසන්ථාරො ගය්හති. භෙසජ්ජං ආමිසෙනපි හොතිති ධම්මකථාය සංඝගොපි යුජ්ජතෙව. පටිසන්ථරණං පටිසන්ථාරො. පටිලද්ධාමිසස්ස ච ධම්මස්ස ච තෙසු ච අත්තන්ති ච පතිරූපෙනාකාරෙන සමං අත්ථරණං පවත්තන්ති අත්ථො.

අපරො නයො – ආමිසස්ස ච ධම්මස්ස ච අලාභෙන අත්තනො, පරස්ස ච අත්තරෙ සම්භවත්තස්ස ඡිද්දස්ස විවරස්ස භෙදස්ස පටිසන්ථරණං පිදහනං සංඝගණං පටිසන්ථාරො. අයඤ්ඤි ලොකසන්තිවාසො අලබ්භමානෙන ආමිසෙන ච ධම්මෙන වාති ද්විති ඡිද්දො, තස්ස තං ඡිද්දං යථා න පඤ්ඤායති, ඵචං පිට්ඨස්ස විය පච්චන්ථරණෙන ආමිසෙන, ධම්මෙන ච පටිසන්ථරණං “ආමිසපටිසන්ථාරො, ධම්මපටිසන්ථාරො” නි වුවචති. සාධුනාති සාමිවිජ්ජපිපන්තතාදිඅරියධම්මෙ පතිට්ඨිතුකාමෙන අරියාවාරෙන භික්ඛුනාති අත්ථො. “අධුනා” නි ඉදං ඉමස්සා පටිපත්තියා සබ්බකාලං පටිපජ්ජිතබ්බතායපි පාපජනකණ්ඨකසංගාමෙ ඉමස්මිං විපන්තකාලෙ විසෙසෙන අජ්ජමත්තෙන පවත්තෙතබ්බන්ති අධිජ්ජායෙන වුත්තං.

491-2. කෙනචිති උපලක්ඛණත්තා උපාසකෙන වා උපාසිකාය වාති අත්ථො. හත්ථෙන්නාති හත්ථාවයවා අභිගුලියො වුත්තා සමුදායෙ පවත්තස්ස වොහාරස්ස අවයවෙ පවත්තනතො. කත්ථාති ඵත්ථ “පරිත්ත” නි පාඨසෙසො, කරොතිස්ස කිරියාසාමඤ්ඤෙ වත්තනතො හණිත්ථාති අත්ථො. තෙසමෙව ච සන්තකන්ති පරිත්තං හණාපෙන්නානමෙව සන්තකං සුත්තොදකං. ඵචං වුත්තත්තා “අත්තනො සුත්තොදකං ආහරිත්ථා පුඤ්ඤත්ථාය ඉදං හත්ථෙන්න වාලෙත්ථා, ආමසිත්ථා වා පරිත්තං හණ්ඨා” නි වුත්තෙ කෙනචි පරිත්තොදකං සුත්තං කාතබ්බං. කෙනචි “පරිත්තොදකසුත්තාති දෙථා” නි වුත්තෙ භික්ඛුනා තෙසමෙව සන්තකං ජලං හත්ථෙන්න වාලෙත්ථා සුත්තකං මද්දිත්ථා පරිත්තං කත්ථා දාතබ්බන්ති යොජනා.

493. අනාමට්ඨොපිති හත්ථොන අනාමසිතොපි, අපබ්බජිතස්ස හත්ථොනො ලද්දා අත්තනා වා අඤ්ඤෙන වා භික්ඛුනා අගභිතග්ගොති වුත්තං හොති.

494. චොරදාමරිකස්ස වාති ගාමවිලොපකස්ස චොරස්ස ව.

495. පණ්ඩුපලාසස්සාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස හණ්ඩුකස්ස, පණ්ඩුවණ්ණො පලාසො පණ්ඩුපලාසො, සො වියාති පණ්ඩුපලාසො, තංසදිසෙ තබ්බොහාරො “සිහොයං මාණවකො”තිආදීසු විය. යථා පණ්ඩුපලාසො රුක්ඛා පතනාහිමුඛො තිට්ඨති නියතපාතො, එවමයම්පි ගිහිලිඬගතො අපගමාහිමුඛො පබ්බජ්ජුපගමනෙ නියතොව තිට්ඨතීති “පණ්ඩුපලාසසදිසො”ති වෙදිතබ්බො.

ථාලකෙපි වාති අත්තනො පරිභොගථාලකෙපි. ඉදඤ්ච නිදස්සනමත්තං, පත්තොපි ගහිතොයෙවාති දට්ඨබ්බං. යපෙත්වාති එත්ථ “පිණ්ඩපාත”න්ති උපයොගවසෙන සම්බන්ධනීයං. තං පනාති අත්තනො පරිභොගථාලකෙ යපෙත්වා දියාමානං පිණ්ඩපාතං. “මාතාපිතුන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) අට්ඨකථාවචනතො එත්ථ “පිතුනො”ති උපලක්ඛණන්ති මාතාපිතුනම්පිති අත්ථො. සථෙ එකසෙසො ඉච්ඡිතො, “පිතුනම්පි”ති පාඨො යුජ්ජති.

496. ජඩ්ඝපෙසනියන්ති ගිහීනං දුතෙය්‍යසාසනහරණකම්මං “ජඩ්ඝපෙසනිය”න්ති වුච්චති. අපි වාති වුත්තසමුච්චයො.

497. එත්තාවතා සාමඤ්ඤවිධිං දස්සෙත්වා ඉදාති අපවාදවිධිං දස්සෙතුං “හණ්ඩු”තිආදි වුත්තං. සාසනන්ති සන්දෙසං. හරිතුන්ති වුත්තට්ඨානං නෙතුං.

498. අට්ඨවිධෙනපිති පුප්ඵදානාදිජඩ්ඝපෙසනියාවසානෙන අට්ඨජ්ජකාරොනපි. කුලදුසනකම්මෙනාති කුලානං සද්ධාවිනාසකෙන අනාවාරකම්මෙන. ලද්ධන්ති එත්ථ “භොජන”න්ති ඉදං “භුඤ්ජිතු”න්ති ව “අජ්ඣොභාරෙසු”ති ව වුත්තත්තා, “සෙසෙසුපි අයං නයො”ති වක්ඛමානත්තා ව ලබ්භති. පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු එකෙනාපි කුලදුසනෙන කම්මෙන උප්පාදිතපච්චයො සබ්බෙසම්පි න වට්ඨති “පඤ්චන්තං සහධම්මීනං න ව වට්ඨති”ති සබ්බපට්ඨෙසො කතො.

499. සබ්බත්ථාති “අජ්ඣොභාරෙසු”ති එතස්ස විසෙසනං, සබ්බෙසුති අත්ථො. “අජ්ඣොභාරෙ අජ්ඣොභාරෙ”ති අට්ඨකථාගතං සඬගණ්භාති. “අජ්ඣොභාරෙසු”ති ඉදං පරගලං කාතබ්බං ආමිසං සන්ධායාහ. සෙසපච්චයෙ පට්ච්ච පරිභොගවසෙනෙව “සෙසෙසු”ති ආහ, අනජ්ඣොහරණියෙසු සෙසපච්චයෙසුති අත්ථො. කිං වුත්තං හොති? විචරපච්චයෙ සරිරතො මොචෙත්වා පරිභොගගණනාය, සෙනාසනපච්චයෙ

නිබ්බකොසෙ උදකපතනට්ඨානතො අබ්භන්තරං පට්ටිඨවාරගණනාය,
මඤ්චපීඨාදිසෙනාසනෙ නිසිදනසයනාදිපරිභොගගණනාය,
අනප්ඤ්ඤාභරිත්වා අබ්භඤ්ජනාලෙපනාදිවසෙන කාතබ්බභෙසජ්ජෙ
සරිරතො මොචෙන්වා වාරගණනායාති වුත්තං හොති. අයං නයොති
“දුක්කටං පරිදීපිත”න්ති වුත්තො නයො.

500. “උප්පන්නපච්චයා”ති ඉදං “අභුතාරොචනෙනා”ති
ඉදමපෙක්ඛිත්වා වුත්තං. “කත්වා රුපියවොහාර”න්ති ඉදමපෙක්ඛිත්වා
“උප්පාදිතපච්චයා”ති යොජනා කාතබ්බා. රුපියවොහාරවිනිවිජයො
නිස්සග්ගියෙ ආවි හවිස්සති. අභුතාරොචනවිනිවිජයො චතුත්ථපාරාජිකෙ
වුත්තො. සමානාති පකාසිතාති කුලදුසනකම්මෙන උප්පාදිතපච්චයෙහි
සදිසාති අට්ඨකථායං වුත්තාති අත්ථො. ඉමිනා තත්ථාපි විනිවිජයො
එත්තකොසෙවාති අතිදිසති.

501. “සංසාරවාසො දුක්ඛ”න්ති ඤත්වා නිබ්බානාධිගමෙ මානසං
බන්ධිත්වා නිබ්බානගාමිනිං පටිපදං සන්ධාය සාසනාවතිශ්ණෙන
සික්ඛාකාමෙන කුලපුත්තෙන සෙවිතක්ඛණෙයෙව
ජීවිතහරණසමත්ථවිසමිස්සපුත්තිවුත්තං විය වජ්ජනීයං අකප්පියපච්චයං
උප්පාදෙතුං කරියමානං අකප්පියොපායජ්ජකාරං එකතො දස්සෙතුමාහ
“විඤ්ඤත්ති”තිආදි. තත්ථ විඤ්ඤත්ති යාවනා. අනුප්පදානන්ති
පිණ්ඩපටිපිණ්ඩදානං. වෙජ්ජකම්මං වුත්තනයමෙව. අනෙසනං නාම
අප්පිච්ඡතාය අනනුරූපෙන පයොගෙන පච්චයපරියෙසනං.

පාරිභට්ඨතා නාම ඉස්සරෙ සෙවිතුං පරිවාරෙන්වා තෙසං චිත්තරූචිතං
විලපන්නානං පරිභට්ඨානං සෙවකජනානං විය ලාභත්ථිකස්ස භික්ඛුනො
පච්චයදායකෙසු පවත්තීති වෙදිතබ්බො. පරි සමන්තතො හටති සෙවතීති
පරිභට්ඨො, ඉස්සරජනානං සමීපාවචරො සෙවකජනො, පරිභට්ඨො වියාති
පරිභට්ඨො, භික්ඛු, පරිභට්ඨස්ස කම්මං පාරිභට්ඨං, තස්ස භාවො පාරිභට්ඨතා.
අථ වා පරිභට්ඨි ධාති විය කුලදාරකෙ අඬකෙ කරණාදිවසෙන ධාරෙතීති
පරිභට්ඨො, පරිභට්ඨස්ස කම්මං පාරිභට්ඨං, තස්ස භාවො පාරිභට්ඨතාති
ලාභාසාය භික්ඛුනො කුලදාරකෙසු අනනුලොමිකා පවත්ති වුච්චති.

මුග්ගසුපතා නාම පක්කමුග්ගා විය පක්කාපක්කබ්බිජමිස්සා ලාභාසාය
දායකානං චිත්තාරාධනත්ථාය සච්චාලිකමිස්සකතා. යථා මුග්ගෙසු
පච්චමානෙසු කොට්ඨෙව න පච්චති, බහවො පච්චන්ති, එවමෙව යස්ස
දායකෙහි සද්ධිං කථෙත්තස්ස කිඤ්චිදෙව සච්චං හොති, අසච්චමෙව බහුකං
හොති, අයං වුච්චති මුග්ගසුපසදිසත්තා “මුග්ගසුපො”ති, තස්ස කම්මං
මුග්ගසුපං, තස්ස භාවො මුග්ගසුපතා. වත්ථුච්චිජ්ජකං නාම
කූපවත්ථුගෙහවත්ථුආදීනං ආචික්ඛනං. වත්ථුච්චිජ්ජායකානං කතං
වත්ථුච්චිජ්ජකං.

502. ජඩ්‍යපෙසනියං, දුක්ඛකම්මඤ්ච චුත්තනයමෙව. කුලදුස්සනන්ති චුත්තාවසෙසං. අභුතාරොචනඤ්ච චුත්තනයමෙව. බුද්ධපටිකුට්ඨන්ති බුද්ධෙහි පටික්කොසිතං ගරහිතං යථාචුත්තං මිච්ඡාජීවඤ්ච අචුත්තඤ්ච අභිගච්ඡානක්ඛන්තවිජ්ජාඋක්කාපාතදිසාඛාහභූමිවාලාදිහෙදං මිච්ඡාජීවනුපායං සබ්බං. විචජ්ජයෙති විසම්ච, ගුරුමුත්තං විය ව ආරකා පරිචජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. “සික්ඛාකාමො කුලපුත්තො”ති සාමන්ථියා ලබ්භති.

503. පටිනිස්සජ්ජකොපි තන්ති සමනුභාසනකම්මතො පුබ්බෙ වා ඤත්තිවතුත්ථාසු කම්මවාචාසු අන්තකම්මවාචාය යා-කාරං අප්පත්තාය වා කුලදුස්සනකම්මං පජ්ඣන්තස්සාති චුත්තං හොති. සඬ්ඝභෙදසමන්ති පට්ඨමසඬ්ඝභෙදෙන සමන්ති.

කුලදුස්සනකථාවණ්ණනා.

504. “ජාන”න්ති ඉමස්ස “භික්ඛුනා”ති එතස්ස විසෙසනත්තා ජානතාති ගහෙනබ්බං. පාළියා ලිඛිතෙ සිහලුගණ්ඨිපදෙ පන එවරූපං ආපත්තිං ආපන්නොස්මිති ඤත්වාති අත්ථො චුත්තො. යාවතීහන්ති යත්තකාති අභාති, “ජාදිතා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො, ඡාදනකිරියාඅච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. ඡාදිතාති “අහං ඉත්ථන්තාමං ආපත්තිං ආපන්නො”ති සබ්බමචාරීනං අනාරොචනදිවසෙන පටිච්ඡාදිතා. ආපත්තීති සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති. අකාමාති අරුචියාව සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජිත්වා අකතපටිකම්මස්ස සග්ගමොක්ඛානං අන්තරායකරත්තාති අධිජ්ජායො. පරිච්ඡන්තීති පරිවාසං සමාදාය චන්තීති. කිත්තකං කාලන්ති ආහ “තාවතීහ”න්ති, තත්තකාති අභාතීති චුත්තං හොති. ආපජ්ජිත්වා යත්තකාති අභාති පටිච්ඡාදෙති, තත්තකානෙව අභාතීති අත්ථො.

505-6. ආපත්ති කිත්තකෙන පටිච්ඡන්තා හොතීති ආහ “ආපත්ති වා”තිආදි. තත්ථ ආපත්ති වාති සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති ව. අනුක්ඛිත්තො වාති උක්ඛෙපනියකම්මෙන සයං අනිස්සාරිතො ව. පහු වාති සයං සබ්බමචාරීනං සන්තිකං ගන්ත්වා ආරොචෙතුං පහොති ව. අනන්තරාසිකො වාති ගමනවිබන්ධකෙන රාජවොරාදිඅන්තරායෙන විරහිතො ව. චතුස්ච පීති එත්ථ “එතෙසු”ති සෙසො, එතෙසු චතුස්සති අත්ථො. තංසඤ්ඤීති ආපත්තිසඤ්ඤී අනුක්ඛිත්තසඤ්ඤී පහුසඤ්ඤී අනන්තරාසිකසඤ්ඤීති චුත්තං හොති. තස්ස එවංසඤ්ඤීතො ඉමෙසු චතුස්ස තථාසඤ්ඤීතො පුග්ගලස්ස. ඡාදෙතුකාමතාති ආචරියාදිසු ගාරවෙන වා ගරහාදිහයා වා “න ආරොචෙස්සාමි”ති පටිච්ඡාදෙතුකාමතා ව. ඡාදනන්ති තථා වින්තෙත්වා “අහං ඉත්ථන්තාමං ආපන්නො”ති අවත්වා පටිච්ඡාදනඤ්චාති ඉමෙහි දසහි අඬගෙහි. “භික්ඛුනා”ති කත්තුනිද්දෙසත්තා ඡන්තාති එත්ථ ඡාදිතාති

අත්ථො. කාලවිධිං දස්සෙති “අරුණුග්ගමනෙනා”ති, ආපත්තිආපන්නදිවසං බෙපෙත්වා අරුණුට්ඨානෙන සද්ධිං ඡන්නා හොතීති අත්ථො.

ද්වෙභාණුවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

507. එවං පටිච්ඡන්තසඬ්ඝාදිසෙසපටිකම්මත්ථං “අකාමා පරිවත්ථබ්බ”න්ති විහිතස්ස පරිවාසස්ස කො හෙදො, කො පවත්තික්කමොති ආහ “තිව්ධො”තිආදි. සො පරිවාසො තිව්ධො දීපිතොති සම්බන්ධො. කෙනාති ආහ “තිව්ධාපෙනවෙනසා”ති. “තිස්සො විධා, සෙය්‍යාහමස්මීති විධා, සදිසොහමස්මීති විධා, භීනොහමස්මීති විධා”ති (දී. නි. 3.305) චුත්තවිධාය මානනාමධෙය්‍යතො තිව්ධමානතො අපගතවිත්තෙන සම්මාසම්බුද්ධෙනාති අත්ථො.

පටිච්ඡන්තා ආපත්ති එතස්සාති පටිච්ඡන්තො. අරිසාදීනං ආගතිගණත්තා තත්ථ පක්ඛිපනෙන අ-කාරපච්චයො දට්ඨබ්බො. තෙනෙව චක්ඛති “පටිච්ඡන්තාය දාතබ්බො”තිආදි.

සුද්ධන්තොති “උභො කොට්ඨො සොධෙත්වා දාතබ්බපරිවාසො සුද්ධන්තො නාමා”ති පාළිගණ්ඨීපදෙ චුත්තත්තා උපසම්පදාකාලසඬ්ඛාතො සුද්ධො පුබ්බන්තො, ආරොචිතකාලසඬ්ඛාතො සුද්ධො අපරන්තො ච පරිවාසසමාදානකාලෙ චා පරිවසනකාලෙ චා උපපරික්ඛිත්වා දිට්ඨා සුද්ධා අන්තා අනාපත්තිකාලසඬ්ඛාතා උභො කොට්ඨො අස්සාති කත්වා සුද්ධන්තනාමකො පරිවාසො ච. එත්ථ ච හෙදාදිං චක්ඛති.

සම්මා දිවසාදීනං ඔධානං පක්ඛෙපො යත්ථ සො සමොධානො, පරිවාසො. දිවසෙසු දිවසෙ චා ආපත්තීසු ආපත්තියො චා සබ්බා නානාවත්ථුකා ආපත්තියො එකතො කත්වා ඔධාය දාතබ්බපරිවාසොති අත්ථො. එත්ථාපි හෙදාදිං චක්ඛති.

508. තත්‍රාති තෙසු තිසු පරිවාසෙසු. “යො”ති සෙසො. ඉතීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. යො පටිච්ඡන්තපරිවාසො, අයන්ති එවං පකාසිතොති යොජනා.

509-10. පරිවාසදානකාලෙ වුව්චමානාය කම්මවාචාය පධානලක්ඛණං දස්සෙතුමාහ “චත්ථුගොත්තවසෙනා”තිආදි. තත්ථ “චත්ථු”ති සුක්කමොචනාදිකො වීතික්කමො වුව්චති. අයමෙව සුක්කචිස්සට්ඨිආදිකං ගං වාවං සඤ්ඤඤච තායති රක්ඛතීති කත්වා “ගොත්ත”න්ති වුව්චති. තඤ්ඤි සජාතියසාධාරණවිජාතියවිනිවත්තනවසෙන අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදත්වා වාවං සද්දං, තබ්බිසයං සඤ්ඤඤච රක්ඛති. ඉදං චත්ථුගොත්තද්වයවාචකං සුක්කචිස්සට්ඨිකායසංසග්ගවිසෙසවචනඤ්ච “නානාවත්ථුකා”ති සාමඤ්ඤචචනඤ්චාති ඉමිනා වචනද්වයෙනාති චුත්තං

හොති. වුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං “සුක්කච්ඡේදයං කායසංසග්ග’න්තිආදිවචනෙනාපි ‘නානාවත්ථුකායො’තිආදිවචනෙනාපි වත්ථුවෙව ගොත්තඤ්ඤ සඬගහිත’න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 102). නාමාපත්තිවසෙන වාති එත්ථ සඬසාදිසෙසොති සජාතිසාධාරණනාමං, ආපත්තීති සබ්බසාධාරණනාමන්ති ද්විති නාමෙහි තංතංචිතික්කමවසෙන ආපජ්ජිතබ්බතො තදෙව ආපත්තීති එවමුහින්තං නාමාපත්තීතං වසෙන වාති අත්ථො.

කම්මවාචා හි කාතබ්බාති “වත්ථුගොත්තවසෙනාපි”ති එත්ථ අපි-සද්දො “නාමාපත්තිවසෙන වා”ති එත්ථ සඬසාදිසෙසොති සජාතිසාධාරණනාමං, ආපත්තීති සබ්බසාධාරණනාමන්ති ද්විති නාමෙහිති ඉදං සමුච්චිනොතිති උභයං එකතො යොජෙත්වා කම්මවාචා කාතබ්බාති. “නාමාපත්තිවසෙන වා”ති එත්ථ විකප්පත්ථෙන වා-සද්දෙන, “අහං හන්තෙ සම්බහුලා සඬසාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං එකාහපට්ච්ඡන්තායො”ති එවං නාමමත්තවසෙන වා යොජනා කාතබ්බා”ති අට්ඨකථාය වුත්තවිසෙසනිවත්තනත්ථමත්තසද්දවසෙන ව වත්ථුගොත්තවිරහිතෙන කෙවලෙන නාමාපත්තිමත්තෙන පයොජෙත්වා කාතබ්බායෙවාති වුත්තං හොති. කම්මවාචාය කරුණප්පකාරො පන සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ ආගතනයෙන ආපන්නපුග්ගලනාමෙන ව එකාහපට්ච්ඡන්තාදිවචනෙන ව යොජෙත්වා දට්ඨබ්බො. තස්ස දාතබ්බොති යොජනා. “පරිවාසො”ති පකරණතො ලබ්භති, පට්ච්ඡන්තාපත්තිකස්ස පුග්ගලස්ස පරිවාසො දාතබ්බොති අත්ථො.

තෙන වාති ලද්ධපරිවාසෙන අන්තොසීමාය උක්කුට්ඨං නිසින්තෙන පග්ගහිතඤ්ඤා භික්ඛුනා ව. සමාදිශිත්වාති එත්ථාපි “වත්ත”න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති. “සමාදානෙප්පායං නයො”ති (වි. වි. 514) වක්ඛමානත්තා “වත්තං සමාදියාමි, පරිවාසං සමාදියාමි”ති ඉමෙසං ද්විත්තං අඤ්ඤතරං වා ද්වයමෙව වා තික්ඛත්තුං වත්වා පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ වුත්තවත්තපුරුණත්ථං සමාදිශිත්වාති වුත්තං හොති. ආදිතො සඬසස්ස ආරොචෙනබ්බන්ති යොජනා. තථා වත්තං සමාදිශිත්වා නිසින්තෙන පඨමං සඬසස්ස “අහං හන්තෙ එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං සඤ්චෙතනිකං සුක්කච්ඡේදයං එකාහපට්ච්ඡන්තං, සොහං සඬසං එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කච්ඡේදයා එකාහපට්ච්ඡන්තාය එකාහපරිවාසං යාචිං, තස්ස මෙ සඬසො එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කච්ඡේදයා එකාහපට්ච්ඡන්තාය එකාහපරිවාසං අදාසි, සොහං පරිවසාමි, වෙදයාමාහං හන්තෙ, වෙදයතීති මං සඬසො ධාරෙතු”ති එවං ආරොචෙනබ්බං.

“ඉමඤ්ච පනත්ථං ගහෙත්වා යාය කායචි වාචාය ආරොචෙතුං වට්ටතියෙවා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථාවචනතො යාය කායචි භාසායපි ආරොචෙතුං වට්ටති.

511. පුනස්පුනාගතානන්ති එත්ථ “භික්ඛුන”න්ති සෙසො. පුබ්බෙ ආරොචනට්ඨානං අසම්පත්තානං ආගන්තුකානං භික්ඛුනම්පි. ආරොචෙත්තොවාති එකස්ස ආරොචනෙ සො චෙ වුඩ්ඨතරො හොති, “හන්තෙ”ති වත්වා පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව වත්වා, නවකො චෙ, “ආවුසො”ති වත්වා අවසානෙ “මං ආයස්මා ධාරෙතු”ති, ද්වෙ චෙ හොන්ති, “මං ආයස්මන්තා ධාරෙත්තු”ති, තයො චෙ, “මං ආයස්මන්තො ධාරෙත්තු”ති වත්වා ආරොචෙත්තොව. රත්තියා ඡෙදං අකත්වාති “පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙ”තිආදිනා (වුළුව. 81) නයෙන චුත්තඑකසෙනාසනෙ පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං අරුණුට්ඨාපනවසෙන කරියමානෙන සභවාසෙන වා “පකතත්තභික්ඛුහි විනා එකකෙන වාසො”ති චුත්තවිජ්ජවාසෙන වා “ආගන්තුකානං ආරොචනාය අකරණ”න්ති චුත්තඅනාරොචනෙන වා සම්භවන්තං රත්තිවිඡෙදමකත්වා. වත්තභෙදං අකත්වා වා පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ පාරිවාසිකස්ස පඤ්ඤත්තවත්තතො එකම්පි අභාපෙත්වා ව. සදා වසෙති පරිවාසං වසිතුං පරිකප්පිතා සබ්බදිවසා යාව ඛිණන්ති, තාව වසෙය්‍යාති අත්ථො.

512. තත්ථ පරිවාසො විසොධෙතුං න සක්කා චෙති තස්ස විහාරස්ස මහන්තත්තා ආගතෙ ආගන්තුකභික්ඛු පරියෙසිත්වා ආරොචෙත්තෙන රත්තිවිඡෙදං අකත්වා පරිවාසං සොධෙතුං න සක්කා චෙ හොති. තං වත්තං නික්ඛිපිත්වානාති තථා සමාදින්නං වත්තං උපරි වක්ඛමානනයෙන නික්ඛිපිත්වා.

513. කත්ථ නික්ඛිපෙය්‍යාති ආහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථෙව සඬ්ඝමජ්ඣෙ වාති අත්තනො යස්මිං වත්තං සමාදින්නං, තස්මිංයෙව සඬ්ඝමජ්ඣෙ වා. පුග්ගලෙ වාති භික්ඛුසු උට්ඨාය තත්ථ තත්ථ ගතෙසු අන්තොසිමායයෙව ඔභිනෙ එකභික්ඛුම්හි වා අසතියා බහිසිමං ගතෙන සරිතක්ඛණෙ අත්තනා සද්ධිං ගච්ඡන්තෙ තස්සායෙව පරිසාය පරිවාසදානෙ සම්මුඛිභූතෙ පුග්ගලෙ වා ආගන්තුකභික්ඛු චෙ, තස්ස වා සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා වත්තං නික්ඛිපිතබ්බන්ති චුත්තං හොති. කථං නික්ඛිපෙ’ති ආහ “නික්ඛිපාමි”තිආදි. “තථා”ති ඉමිනා “නික්ඛිපාමි”ති එතං පච්චාමසති. තං වත්තන්ති අත්තනා සමාදින්නං තං වත්තං.

514. අයං නයොති “එකපදෙනාපි ද්විහි පදෙහි වා පනා”ති එවං අනන්තරොදිතනයො.

515-20. පකතත්තොති වුවචතීති සග්ගමොක්ඛාවරණාභාවෙන පකතො පුබ්බසරුපෙනෙව යිතො අත්තා එතස්සාති “පකතත්තො”ති කටීයති. පච්චුසකාලස්මිත්ති අරුණතො පුරිමකාලෙ.

පරික්ඛිත්තවිහාරස්සාති එත්ථ පාකාරාදිහි පරික්ඛිත්තං එකම්පි සෙනාසනං විහරන්ති අස්මිත්ති කත්වා තථා වුවචති. ද්වෙ ලෙඩ්ඛුපානෙ

අතික්කම්මාති යොජනා. ලෙඬ්ඬුපාතද්වයස්ස අවධිං දස්සෙති “පරික්ඛෙපතො ඛනී”ති, “අපරික්ඛිත්තතො පරික්ඛෙපාරහට්ඨානා ඛනී”ති ව.

පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං නාම කතමන්ති? විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.31) ධුතඬ්ඬුගතිද්දෙසෙ “මජ්ඣිමට්ඨකථායං පන විහාරස්සාපි ගාමස්සෙව උපචාරං නිහරිත්වා උභින්නං ලෙඬ්ඬුපාතානං අබ්භන්තරා මිනිතබ්බ’න්ති චුත්තං. ඉදමෙත්ථපමාණං”න්ති චුත්තත්තා අපරික්ඛිත්තස්ස පටිමලෙඬ්ඬුපාතං හොති, ගාමෙ චුත්තෙන විධිනා විහාරපරියන්තෙ ධීතභත්තසාලගිලානසාලාදියෙනාසනෙ වෙ පරික්ඛෙපො අත්ථි, තත්ථ වා, නත්ථි වෙ, නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානෙ ධීතෙන මාතුගාමෙන ඡඩ්ඬිතභාජනධොවනොදකපතනට්ඨානෙ වා සෙනාසනතො දුරෙ චෙතියඬ්ඬුගණෙ, බොධියඬ්ඬුගණෙ වා යත්වා බලමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස හත්ථං පසාරෙත්වා අත්තතො බලප්පමාණෙන ඛිත්තස්ස මුට්ඨියා ගහිතපාසාණස්ස පතනට්ඨානං විහාරුපචාරො නාම, තදෙව පාකාරාදිහි පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං නාම. තත්ථ යත්වා තථෙව ඛිත්තස්ස පාසාණස්ස පතනට්ඨානං එකො ලෙඬ්ඬුපාතො, තත්ථාපි යත්වා තථෙව ඛිත්තස්ස පාසාණස්ස පතනට්ඨානං එකො ලෙඬ්ඬුපාතොති එවං ද්වෙ ලෙඬ්ඬුපාතා ගහෙතබ්බා.

මග්ගතො ඔක්කමිත්වාති මග්ගතො අපසක්කිත්වා. ගුම්බෙනාති රුක්ඛගහනෙන වා ලතාගහනෙන වා. වතියාති කණ්ටකසාබාදිහි කතාය වතියා.

වත්තමාදායාති පුබ්බෙ චුත්තනයෙන වත්තං සමාදිශිත්වා. ආරොචෙත්වාති යථාචුත්තනයෙන ආරොචෙත්වා.

නික්ඛිපිත්වාති පුබ්බෙ චුත්තනයෙන වත්තං නික්ඛිපිත්වා. භික්ඛුති අත්තනා සද්ධිං හත්ථපාසදානත්ථාය ආගතො භික්ඛු. යස්ස කස්සචීති එත්ථ “සන්තිකෙ”ති සෙසො.

ආරොචෙත්වා වාති අත්තතො නවකතරො වෙ, “ආවුසො”ති, වුඬ්ඬො වෙ, “හන්තෙ”ති වත්වා යථාචුත්තනයෙනෙව ආරොචෙත්වා. සෙසන්ති අවසෙසවිනිවිජයං. සමුච්චයස්සාති වුළුවග්ගාගතස්ස තතියසමුච්චයක්ඛන්ධකස්ස. අට්ඨකථායවාති “සවෙ අඤ්ඤො කොචි භික්ඛු කෙනවිදෙව කරණියෙනා”තිආදිනා (වුළුව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථාගතවිනිවිජයෙනාපි.

විභාවයෙති “සවෙ යං භික්ඛුං තත්ථ ආගතං පස්සති, භාසමානස්ස සද්දං සුණාති, තස්ස ආරොචෙතබ්බං. තථා අකරොන්තස්ස රත්තිවිජෙදො ව වත්තහෙදො ව හොති දුක්කටං ආපජ්ජති. සවෙ සො ද්වාදසරතනබ්භන්තරං පත්වා තස්ස අජානන්තස්සෙව පක්කන්තො හොති, රත්තිවිජෙදොව හොති,

න වත්තහෙදො. සචෙ අත්තනා සද්ධිං ආගතො කෙනවිදෙව කරණියෙන ගතො හොති, විහාරං ගන්ත්වා යං පටිමං පස්සති, තස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා වත්තං නික්ඛිපිතබ්බං. එවං පරිකප්පිතදිවසෙ පුණ්ණෙ කුක්කුචවට්ටිනොදනත්ථං අතිරෙකෙ ව දිවසෙ වත්තං පුරෙත්වා පරියොසානෙ වත්තෙ අසමාදින්නෙ මානත්තාරහො න හොතීති සඬ්ඝං උපසඬ්ඝමිම වත්තං සමාදියිත්වා බන්ධකෙ ආගතනායෙනෙව මානත්තං යාවිතබ්බං. අනික්ඛිත්තවත්තෙන වරිතුකාමස්ස පුත වත්තසමාදානං කාතබ්බං න හොතී”ති එත්තකො විසෙසො, ඉමං අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං පකාසෙය්‍යාති වුත්තං හොතීති.

පටිච්ඡන්තපරිවාසකථාවණ්ණනා.

521. න ඡානතීති එත්ථ ඡන්දවසෙන රස්සො කතො. ආපත්තීනඤ්ච රත්තීනං, පරිච්ඡෙදං න ඡානතීති බහු සඬ්ඝාදිසෙසෙ ආපජ්ජිත්වාපි “එත්තකාහං ආපත්තියො ආපන්නො”ති අත්තනො ආපන්නසඬ්ඝාදිසෙසාපත්තීනං පරිච්ඡෙදං න ඡානාති, “මයා ආපන්නාපත්ති එත්තකෙ දිවසෙ පටිච්ඡන්තා”ති දිවසපරිච්ඡෙදං න ඡානාති.

522. ඉදානි තස්ස පහෙදං දස්සෙතුමාහ “එසෙවා”තිආදි. පරිසුද්ධෙහීති සකලසංකිලෙසජ්ජහානෙන පරිසුද්ධසන්තානෙන උපාලිත්ථෙරාදිපුබ්බාවරියෙහි. එසෙව සුද්ධන්තොති එසො යථාචුත්තසරූපො සුද්ධන්තපරිවාසො. චූළසුද්ධන්තනාමො වාති “යො උපසම්පදතො පට්ඨාය අනුලොමක්කමෙන වා”තිආදිනා (චූළව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථායං චුත්තනායෙන උපසම්පදමාලකතො පට්ඨාය අනුලොමවසෙන වා ආරොචිතදිවසතො පට්ඨාය පටිලොමවසෙන වා සරන්තෙ “කිත්තකාති දිවසාති පරිසුද්ධොති සරසී”ති විනයධරෙහි පුච්ඡිතෙ “එත්තකං කාලං පරිසුද්ධොස්මී”ති චුත්තවතො තෙන චුත්තසුද්ධදිනාති පරියන්තං කත්වා දින්නො යාව උපසම්පන්නදිවසො, තාව බහුදිවසෙසු නෙතබ්බං මහාසුද්ධන්තං සන්ධාය ඉතරදිනානං පුරෙතබ්බත්තා චූළසුද්ධන්තො නාමාති වුත්තං හොති.

“අයඤ්චි සුද්ධන්තපරිවාසො නාම උද්ධමපි ආරොහති, හෙට්ඨාපි ඔරොහති, ඉදමස්ස ලක්ඛණ”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 102) චුත්තත්තා ඉමං පරිවාසං පරිවසනතො පච්ඡා දිවසං සරන්තො පරිකප්පෙත්වා යොජෙත්වා ගහිතදිවසතො වඩ්ඪෙති වා භාපෙති වා, උභයත්ථාපි “පුත පරිවාසදානකිච්චං නත්ථී”ති (චූළව. අට්ඨ. 102) වචනතො පුබ්බෙ දින්නපරිවාසොයෙව පමාණං. “එතස්ස අජ්ජපටිච්ඡන්තං ‘පටිච්ඡන්තා’ති වා අවිරපටිච්ඡන්තං ‘විරපටිච්ඡන්තා’ති වා අසම්බහුලමපි ‘සම්බහුලා’ති වා විපරිතතො ගහෙත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස ආපත්තීනො වුට්ඨානං හොති, පටිච්ඡන්තං ‘අජ්ජපටිච්ඡන්තා’තිආදිවිපරියායෙන න හොතී”ති (චූළව. අට්ඨ. 102 අත්ථතො සමානං) අට්ඨකථාගතනායො වෙදිතබ්බො.

මහාසුද්ධන්තනාමකොති “යො පන යථාචුත්තෙන අනුලොමපටිලොමනයෙන පුච්ඡියමානොපි රත්තිපරියන්තං න ජානාති, නෙව සරති, වෙමතිකො වා හොති, තස්ස දින්නො සුද්ධන්තපරිවාසො මහාසුද්ධන්තොති චුච්චති”ති (චූළව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථායං නිද්දිට්ඨසරුපො මහාසුද්ධන්තො නාම. “අයං උද්ධං නාරොහති, හෙට්ඨා පන ඔරොහති”ති චුත්තත්තා අයං පරිවාසො යාව උපසම්පන්නදිවසො, තාව පුරෙතඛිඛතො තතො උද්ධං නාරොහති. අන්තරාලෙ අත්තනො සුද්ධකාලං පරිකප්පෙත්වා සරති වෙ, තතො පට්ඨාය නිවත්තනතො දිවසභානං පන හොතෙව.

523. “අඤ්ඤතරො භික්ඛු සම්බහුලා සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපන්නො හොති, සො ආපත්තිපරියන්තං න ජානාති, රත්තිපරියන්තං න ජානාති”ති (චූළව. 156) ආගතවත්ථුම්භි ඉමස්ස පරිවාසස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තං වත්ථුං සඬගහෙතුං “ආපත්තීනං වා”තිආදිං වත්වාපි “ආපත්තිපරියන්තං පන ‘එත්තකා අහං ආපත්තියො ආපන්නො’ති ජානාතු වා මා වා, අකාරණමෙත”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 102) පටිසෙධෙත්වා අට්ඨකථායං පධානභාවෙන චුත්තරත්තිපරියන්තස්ස අපරිජානනමත්තමෙව පමාණන්ති දස්සෙතුමාහ “දුට්ඨොපි”තිආදි. දුට්ඨොපි අයං සුද්ධන්තපරිවාසො එකච්චං රත්තිපරිච්ඡෙදං, සකලං වා රත්තිපරිච්ඡෙදං අජානතො වා විමතිස්ස වා දාතඛිඛොති යොජනා.

සුද්ධන්තපරිවාසකථාවණ්ණනා.

524. ඉතරොපි සො සමොධානපරිවාසො තිධා මතොති යොජනා. ධාතුසද්දානං අනෙකත්ථත්තා “ඔධාන”න්ති මක්ඛනං චුච්චති. තෙනාහ අට්ඨකථායං “ඔධුනිත්වා මක්ඛෙත්වා”ති (චූළව. අට්ඨ. 102). “සමොධාන”න්ති පක්ඛෙපො චුච්චති. යථාහ අට්ඨකථායං “සමොදහිත්වා”ති. ඔධානඤ්ච සමොධානඤ්ච ඔධානසමොධානං, තං යත්ථ සො පරිවාසො “ඔධානසමොධානො”ති වෙදිතඛිඛො. අරිසාදිගණෙ අන්තොගධත්තා හෙත්ථ, උපරි ච එවරුපෙ යානෙ අ-කාරපච්චයො දට්ඨඛිඛො. පරිචුත්ථදිවසානං මක්ඛනඤ්ච මූලාපත්තියං අන්තරාපත්තීනං පක්ඛිපනඤ්ච යස්මිං සො පරිවාසොති චුත්තං හොති. තෙනෙවෙත්ථ “දිවසෙ පරිචුත්ථෙ තු, ඔධුනිත්වා පදියතෙ”ති වක්ඛති. යථාහ අට්ඨකථායං “පරිචුත්ථදිවසෙ ඔධුනිත්වා මක්ඛෙත්වා පුරිමාය ආපත්තියා මූලදිවසපරිච්ඡෙදෙ පච්ඡා ආපන්නං ආපත්තිං සමොදහිත්වා”ති (චූළව. අට්ඨ. 102).

අග්ගපුඛ්ඛකො මිස්සකපුඛ්ඛකො සමොධානපරිවාසොති යොජනා, අග්ගසමොධානපරිවාසො මිස්සකසමොධානපරිවාසොති චුත්තං හොති. අග්ගො ච මිස්සකො ච අග්ගමිස්සකා, තෙ පුඛ්ඛකා එතස්සාති අග්ගමිස්සකපුඛ්ඛකො, සමොධානො. අග්ගෙහෙ සමොධානං

අග්ගසමොධානං, තං යත්ථ සො අග්ගසමොධානො, ආපන්නාසු බහුසු සබ්බවිරපට්ඨිජන්නාපත්තිනං දිවසගණනග්ගෙතෙව පච්ඡා ආපන්නආපත්තිනං පක්ඛෙපයුත්තපරිවාසොති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “අග්ගසමොධානො නාම සම්බහුලාසු ආපත්තිසු යා එකා වා ද්වෙ වා තිස්සො වා සම්බහුලා වා ආපත්තියො සබ්බවිරපට්ඨිජන්නායො, තාසං අග්ගෙත සමොධාය තාසං රත්තිපරිච්ඡේදවසෙන අවසෙසානං උනතරපට්ඨිජන්නානං ආපත්තිනං පරිවාසො දියාති, අයං වුව්චති අග්ගසමොධානො”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102). මිස්සකානං නානාවත්ථුකානං ආපත්තිනං සමොධානං මිස්සකසමොධානං, තං යත්ථ සො පරිවාසො මිස්සකසමොධානො. මිස්සකානං නානාවත්ථුකානං ආපත්තිනං එකතො පක්ඛෙපයුත්තො පරිවාසොති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “මිස්සකසමොධානො නාම යො නානාවත්ථුකා ආපත්තියො එකතො කත්වා දියාති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102).

525-7. එවං තිව්ධෙ සමොධානපරිවාසෙ පට්ඨපරිවාසස්ස විසෙසනභූතතාය අවයවානං ද්විත්තං ඔධානසමොධානසද්දානං අත්ථානුවාදෙන තද්වහයඔධානසමොධානසරූපං විධාතුමාහ “ආපජ්ජිත්වා...පෙ.... පකාසිතො”ති. තත්ථ පට්ඨස්ස ඔධාන-සද්දසඬ්ඛාතස්ස අවයවස්ස අත්ථසරූපානුවාදමාහ “ආපජ්ජිත්වා...පෙ.... පදීයතෙ”ති. දුතියාවයවසඬ්ඛාතසමොධාන-සද්දස්ස අත්ථසරූපානුවාදමාහ “පුරිමාපත්තියා...පෙ.... භික්ඛුනො”ති. තෙනෙව උභයත්ථානුවාදෙ “භික්ඛුනො”ති පද්දවයස්ස, “පදීයතෙ දාතබ්බො”ති කිරියාපද්දවයස්ස ව විසුං විසුං ගහිතත්තා පුනරුත්තිදොසාභාවො වෙදිතබ්බො. එවං අවයවත්ථානුවාදෙන විධාතබ්බසමුදායං දස්සෙතුමාහ “එසොධානසමොධානපරිවාසො පකාසිතො”ති. එත්ථ ඡාදෙන්තස්ස භීති හි-සද්දො හෙතුමිති. එසොධානසමොධානොති එත්ථ එත-සද්දසම්බන්ධෙන “යො”ති ලබ්භති.

තත්‍රායං යොජනා — ආපජ්ජිත්වා...පෙ.... ඔධුනිත්වා යො යස්මා පදීයතෙ, පුරිමාපත්තියා...පෙ.... යො යස්මා දාතබ්බො, තස්මා එසොධානසමොධානපරිවාසො පකාසිතොති.

තත්ථ අන්තරාපත්තිං ආපජ්ජිත්වාති පට්ඨිජන්නාපත්තියා පරිවසන්තො වා මානත්තාරහො වා මානත්තං වරන්තො වා අබ්භානාරහො වා හුත්වා කදාපි අඤ්ඤං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා. ඡාදෙන්තස්සාති පට්ඨං ආපන්නාපත්තියාපට්ඨිජාදිතකාලෙන සමං වා උනං වා කාලං පට්ඨිජාදෙන්තස්ස. “මුලායපට්ඨකස්සනෙන තෙ පරිවුත්ථදිවසෙ ව මානත්තවිණ්ණදිවසෙ ව සබ්බෙ ඔධුනිත්වා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථාවචනතො එත්ථ “පරිවුත්ථෙ”ති උපලක්ඛණත්තා

“මානත්තවිණ්ණෙ වා”ති ගහෙනබ්බං. ඔධුනිත්වාති ව මූලායපටිකස්සනවසෙන මක්ඛෙන්වා, අදිවසෙ කත්වාති අධිජ්ජායො.

යො යස්මා පදියතෙ, සො පරිවාසො සට්ඨිවස්සානි පරිවසිත්වා මානත්තාරහො භුත්වාපි අත්තරාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා එකාහම්පි පටිච්ඡාදිතෙ මූලායපටිකස්සනෙන තෙ දිවසෙ සබ්බෙ මක්ඛෙන්වා තානෙව සට්ඨිවස්සානි පුනපි යස්මා පදියතෙති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “සට්ඨිවස්සානි පරිවසිත්වා මානත්තාරහො භුත්වාපි හි එකදිවසං අත්තරාපත්තිං පටිච්ඡාදෙන්වා පුනපි සට්ඨිවස්සානි පරිවාසාරහො භොති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102).

පූර්මාපත්තියාති තෙන ආපන්තාසු සම්බහුලාසු ආපත්තිසු සබ්බාපත්තිනං පුරෙතරමෙව පටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා. මූලදිවසෙති පඨමං විතික්කමදිවසෙ. විනිවිජ්ජතෙති “අසුකසංචච්ඡරෙ අසුකමාසෙ අසුකදිවසෙ”ති නියමිතෙ. සමොධාය පක්ඛිපිත්වා දාතබ්බොති සම්බන්ධො. විධානතො යාවමානස්සාති විධානතො සඬ්ඝෙන දාතබ්බොති යොජෙතබ්බං, සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ වුත්තෙන විධිනා යාවමානස්ස තත්ථෙව වුත්තවිධිනා සඬ්ඝෙන දාතබ්බොති අත්ථො. “එසො ඔධානසමොධානපරිවාසො”ති පදවිජෙදො.

528-9. තථා වුවචති සම්බන්ධො. තාසං අග්ගවසෙන භීති හි-සද්දො හෙතුම්හි. “සොති තංසද්දසම්බන්ධෙන “යො”ති ලබ්භති. තත්ත්වං යොජනා — සම්බහුලා...පෙ.... තාසං අග්ගවසෙන තතො උභයපටිච්ඡන්තානං ආපත්තිනං සමොධාය යො යස්මා පදාතබ්බො පරිවාසො, තස්මා සො යථා අවයවත්ථවසෙන “ඔධානසමොධානො”ති පරිවාසො වුත්තො, තථා “අග්ගසමොධානො”ති වුවචති.

තත්ථ සම්බහුලාසුති යාසං ආපත්තිනං පරිවසිතුකාමො, තාසු සම්බහුලාසු ආපත්තිසු, නිද්ධාරණෙ භුම්මං. “එකා වා”තිආදි නිද්ධාරියනිද්දෙසො. තාසං ආපත්තිනං. අග්ගවසෙනාති ගණනවසෙන, රත්තිපරිවිජෙදවසෙනාති වුත්තං භොති. යථාහ අට්ඨකථායං “තාසං රත්තිපරිවිජෙදවසෙනා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102). “පදාතබ්බො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. තතොති විරපටිච්ඡන්තාපත්තිතො. උභයපටිච්ඡන්තානං ආපත්තිනන්ති එත්ථ උපයොගත්ථෙ සාම්චවනං, උභයපටිච්ඡන්තායො ආපත්තියො සමොධායාති වුත්තං භොති.

530. නානා සුක්කවිස්සට්ඨිආදීනි වත්ථුනි යාසං තා නානාවත්ථුකා, නානාවත්ථුකා සඤ්ඤා යාසං ආපත්තිනං තා නානාවත්ථුකසඤ්ඤායො. සබ්බාති එත්ථ “යා”ති සෙසො, සුක්කවිස්සට්ඨිආදිකුලඤ්ඤානාවසානා යා සබ්බා තෙරස සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියොති අත්ථො. තා සබ්බාති එත්ථ පි-සද්දො වත්තබ්බො. දාතබ්බොති එත්ථ “පරිවාසො”ති ආනෙත්වා

සම්බන්ධිතබ්බං. තා සබ්බාපි එකතො කත්වා දාතබ්බො පරිවාසොති යොජනා. තස්ස තෙරස සඛිසාදිසෙසාපත්තියොපි එකතො කත්වාති අත්ථො. “අහං භන්තෙ සම්බහුලා සඛිසාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං. එකං සුක්කවිස්සට්ඨිං...පෙ.... එකං කුලදුසකං, සොහං භන්තෙ සඛිසං තාසං ආපත්තීනං සමොධානපරිවාසං යාවාමී”ති තික්ඛත්තුං යාවනාය ව තදනුරූපාය ඤත්තියා ව කම්මවාචාසු ව නාමං වත්වා දාතබ්බපරිවාසො මිස්සකො මතො “මිස්සකසමොධානපරිවාසො”ති ඤාතො. ද්වෙ, තිස්සො, චතස්සො, අතිරෙකා ව ආපන්නස්සාපි පරිවාසං දෙන්තෙන ඉමිනා නියාමෙන වත්ථුං, නාමං විසෙසෙත්වා ගහෙතබ්බං.

සමොධානපරිවාසකථාවණ්ණනා.

531. පරිවුත්ථපරිවාසස්සාති තිවිධෙ පරිවාසෙ අඤ්ඤතරස්ස වසෙන පරිවුත්ථපරිවාසස්ස. උත්තරි ඡ රත්තියොති පරිවාසතො උත්තරි ඡ රත්තියො, ඡ දිවසෙති වුත්තං හොති, “වරිතු”න්ති සෙසො, වරණකිරියාය අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. මානත්තං දෙයාන්ති යොජනා, “සඛිසෙනා”ති සාමත්ථියා ලබ්භති. සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙන යොජෙත්වා ඡාරත්තඤ්ච දාතබ්බො, භික්ඛුමානනවිධි භික්ඛුස්ස දාතබ්බොති අත්ථො.

“පරිවුත්ථපරිවාසස්සා”ති ඉමිනා පටිච්ඡන්තමානත්තං පකතං, තත්ථ පහෙදෙ අසති කස්මා “පටිච්ඡන්තාපටිච්ඡන්තවසා දුවෙ”ති වුත්තන්ති? පකතහෙදමනපෙක්ඛිත්වා ඡාරත්තමානත්තෙ ලබ්භමානවිසයහෙදං දස්සෙතුං වුත්තං. එවඤ්ඤි සති සමොධානමානත්තෙ ව “ඡාරත්තං මානත්තං දෙතු”ති (වුළුව. 128) පාළියං වුත්තත්තා තම්පි ගහෙත්වා “තිධා”ති කස්මා න වුත්තන්ති? තම්පි පටිච්ඡන්තාපත්තියා පරිවුත්ථපරිවාසස්සෙව දාතබ්බමානත්තන්ති පටිච්ඡන්තමානත්තවචනෙනෙව සඬගහිතත්තා විසුං න වුත්තං. තෙනෙව චතුබ්බිධෙ මානත්තෙ ඉමෙහි ද්විහි විනා දස්සෙතබ්බෙසු ද්විසු මානත්තෙසු පක්ඛමානත්තමත්තං “ඡාදෙන්තියා”තිආදිගාථාය දස්සෙත්වා සමොධානමානත්තං විසුං න දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං.

534-6. විනිද්දිට්ඨප්පකාරන්ති “පරික්ඛිත්තවිහාරස්සා”තිආදිනා යථාවුත්තගාථාද්වයෙන නිද්දිට්ඨප්පකාරං. ආදිශිත්වාන තං තෙසන්ති එත්ථ “සන්තිකෙ”ති වක්ඛමානතො ලබ්භති. තෙසං චතුන්නං සම්මුඛා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තං වත්තං සමාදිශිත්වාති අත්ථො. “තං තෙසං සන්තිකෙ”ති ඉදං “ආරොචෙත්වා”ති ඉමිනාපි යුජ්ජති. තෙසමෙව සම්මුඛා නිසින්නෙන “අහං භන්තෙ එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං සඤ්චෙතනිකං සුක්කවිස්සට්ඨි”න්තිආදිනා නයෙන සමුච්චයක්ඛන්ධකාගතං ආරොචනං කත්වා. ඉමිනා අන්තොඅරුණෙ දිට්ඨානං අඤ්ඤෙසම්පි ආරොචනං උපලක්ඛිතං.

නික්ඛිපෙ සන්තිකෙ තෙසං වත්තන්ති එත්ථ “අරුණෙ උට්ඨිතෙ”ති අප්ඤ්ඤානිකං. අරුණෙ උග්ගතෙ තෙසං භික්ඛුනං සම්මුඛා යථාචුත්තනයෙනෙව නිසිදිත්වා “වත්තං නික්ඛිපාමි, මානත්තං නික්ඛිපාමි”ති ඉමෙසු ද්විසු එකං වා ද්වයමෙව වා වත්වා වත්තං නික්ඛිපෙ.

537. තස්ස මානත්තස්ස. රත්තිවිජ්ජාදිකොති එත්ථ ආදි-සද්දෙන වත්තහෙදො ගහිතො. අට්ඨකථාවසෙන පාළිවසෙනාති යොජනා.

538. විසතියා භික්ඛුනං වග්ගො සමුහො විසතිවග්ගො, සො එව විසතිවග්ගිකො. අබ්භෙය්‍යාති ඔසාරෙය්‍ය, අබ්භන්තරං කරෙය්‍යාති අත්ථො. විධිනාති සමුච්චයක්ඛන්ධකාගතක්කමෙන. අබ්භිතොති සංවාසෙන අත්තො කතො, පකතත්තොති පකතිසභාවො, ආපත්තිං අනාපන්නකාලසදිසො හොතිති අත්ථො.

539. ආපත්තිං ඡාදෙන්තියා භික්ඛුනියාති යොජනා, “ආපජ්ජිත්වා”ති සෙසො, ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා “ආපත්ති වා”තිආදිනා (වි. වි. 505) නයෙන පුබ්බෙ දස්සිතෙහි දසහි අභිගෙහි පටිච්ඡාදෙන්තියා භික්ඛුනියා අත්තතො ආපත්තිං ඡාදෙන්තියා භික්ඛුනියා. න ච ආපත්තීති එත්ථ “අත්තතො”ති ඉමිනා අඤ්ඤාස්සා ආපත්තිං පටිච්ඡාදෙන්තියා වජ්ජපටිච්ඡාදිකාසඤ්ඤාපාරාජිකාපත්තීති දීපිතං හොති. “භික්ඛුනියා”ති ඉමිනා භික්ඛුස්ස දුක්කටාපත්තිභාවං දීපෙති.

541. විරුද්ධමත්ථං නයති පජ්ඣතිති විනයො, විනිවිජයො, තං විනයපිටකත්ථවිනිවිජයවිසෙසවිසයං සම්මොහසඤ්ඤාතං විරුද්ධං පච්චත්ථිකං තදභිගවසෙන පජ්ඣනතො විනයනසඤ්ඤාතං තතො එව අතිබුද්ධිදීපනං, අතිසයෙන බුද්ධිං දීපෙතිති අතිබුද්ධිදීපනං, තං විනයත්ථවිනිවිජයකං ඤාණපදීපං විසෙසෙන ඡාලෙන්තං. විවිධෙහි නයෙහි යුත්තතාය විවිධනයයුතං. විනයනයෙති විනයපිටකස්ස පරසන්තානපාපතො, විනයවණ්ණනායන්ති චුත්තං හොති.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

සඤ්ඤාදිසෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතකථාවණ්ණනා

542-3. ඉදානි සඤ්ඤාදිසෙසකථානන්තරං අනියතකථං දස්සෙතුමාහ “රහොනිසජ්ජස්සාදෙනා”තිආදි. රහසි නිසජ්ජා රහොනිසජ්ජා, තස්සා අස්සාදො රහොනිසජ්ජස්සාදො, තෙන රහොනිසජ්ජස්සාදෙන, මෙටුනධම්මසන්තිස්සිතෙන කිලෙසෙනාති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං

“රහොනිසජ්ජස්සාදොති මෙට්ඨනධම්මසන්තිස්සිතකිලෙසො වුවුවති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.451). “රහො නාම චක්ඛුස්ස රහො සොතස්ස රහො. චක්ඛුස්ස රහො නාම න සක්කා හොති අක්ඛිං වා නිබ්ණියමානෙ හමුකං වා උක්ඛිපියමානෙ සීසං වා උක්ඛිපියමානෙ පස්සිතුං. සොතස්ස රහො නාම න සක්කා හොති පකතිකථා සොතු”න්ති (පාරා. 445) පදභාෂනෙ වුත්තරහෙසු චක්ඛුස්ස රහො එව ඉධාධිප්පෙතො. යථාහ අට්ඨකථායං “කිඤ්චාපි පාළියං ‘සොතස්ස රහො’ති ආගතං, චක්ඛුස්ස රහෙනෙව පන පරිච්ඡේදො වෙදිතබ්බො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.444-445).

චක්ඛුස්ස රහත්තා “පටිච්ඡන්ත”න්ති ඉමම්පි පටිච්ඡන්තත්තා එව “අලංකම්මනිය”න්ති ඉමම්පි සඬගණ්හාති. නිසජ්ජස්සද්දොපාදානෙන “ආසනෙ”ති ඉදම්පි ගහිතමෙව. “මාතුගාමස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො”ති ඉමිනා “මාතුගාමෙන සද්ධි”න්ති ඉදම්පි ගහිතමෙව. එවං සාමත්ථියා ලබ්භමානපදොපාදානෙන යො පන භික්ඛු මාතුගාමෙන සද්ධිං එකො එකාය රහො පටිච්ඡන්තෙ ආසනෙ අලංකම්මනියෙ නිසජ්ජස්සාදෙනාති වුත්තං හොති. චක්ඛුස්ස රහභාවෙන කුට්ඨාදිපටිච්ඡන්තෙ තෙනෙව මෙට්ඨනසෙවනකම්මස්ස අනුරූපෙ ආසනෙ තද්වුජාතායපි මනුස්සිත්ථියා සහ නිසජ්ජස්සාදරාගෙන සමන්තාගතො හුත්වාති අත්ථො. එත්ථ “මාතුගාමස්ස”ති තද්වුජාතම්පි ඉත්ථිං ගණ්හාතීති කුතො ලබ්භතීති? “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා, අන්තමසො තද්වුජාතාපි දාරිකා, පගෙව මහත්තරී”ති (පාරා. 445) පදභාෂනතො ලබ්භති.

“නිවාසෙති”ති ඉමිනා “කායබන්ධනං බන්ධනි, චීවරං පාරුපතී”ති ඉදං ලක්ඛියති. සබ්බත්ථාති යථාචුත්තං පයොගතො පුබ්බාපරපයොගෙ සඬගණ්හාති. තෙනෙව “පයොගෙ ව පයොගෙ වා”ති විච්ඡාපයොගො කතො. නිසිදතො වස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. “උභින්නම්පි නිසජ්ජාය පාවිත්තිය”න්ති චක්ඛමානත්තා දුක්කටං සන්ධාය එකකස්ස නිසිදතොති ගහෙතබ්බං.

544. නිසජ්ජාය උභින්නම්පිති එත්ථ “සකි”න්ති සෙසො, උභින්නං නිසජ්ජාපුරණවසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පුරෙ වා පච්ඡා වා එකක්ඛණෙ වා මාතුගාමස්ස වා භික්ඛුස්ස වා එකචාරං නිසජ්ජායාති වුත්තං හොති. වුත්තඤ්ඤෙනං පාළියං “මාතුගාමෙ නිසින්නෙ භික්ඛු උපනිසින්නො වා හොති”තිආදි (පාරා. 445). හොති පාවිත්තියන්ති යොජනා. පයොගගණනාය ව හොන්ති පාවිත්තියානීති ගහෙතබ්බං, මාතුගාමස්ස වා භික්ඛුනො වා උභින්නං වා උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං උපනිසිද්ධපයොගගණනාය වාති අත්ථො. “ආපත්තීහිපි තීහිපි”ති චක්ඛමානත්තා පාවිත්තියග්ගහණං පාරාජිකසඬසාදිසෙසානං උපලක්ඛණං හොති, තීසු එකං හොතීති වුත්තං හොති. එත්ථ “පයොගගණනායා”ති ඉදං පාරාජිකාය න ලබ්භති එකපයොගෙනෙව සිජ්ඣනතො. කායසංසග්ගසඬසාදිසෙසො, පන

සරිරතො පුනප්පුනං විසුජ්ජිත්වා ඵුසනෙන පාවිත්තියඤ්ච
යථාචුත්තනයෙනෙව ලබ්භති.

බහුසුභි මාතුගාමෙසු බහුකානි පාවිත්තියානි භොන්තිති යොජනා. බහුසු මාතුගාමෙසු නිසින්තෙසු නිසින්තානං ගණනය එකෙනෙව පයොගෙන බහුනි පාවිත්තියානි ච සඨසාදිසෙසා ච භොන්ති. “පයොගගණනය වා”ති ඉමස්ස එත්ථාපි යුජ්ජමානත්තා තාසු විසුං විසුං උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසිදන්තිසු, සයඤ්ච උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසිදතො තාසං ගණනය ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියො පයොගගණනය ච බහු භොන්තිති ඉදං ලබ්භති. එත්ථාපි පන පාරාජිකං න ලබ්භති, සඨසාදිසෙසො, පාවිත්තියඤ්ච ලබ්භති.

545. සමීපෙ ධිතොපි අන්ධො අනාපත්තිං න කරොතිති සොතස්ස රහභාවෙ අසතිපි පධානභූතස්ස “චක්ඛුස්ස රහො”ති ඉමස්ස අභිගස්ස විජ්ජමානත්තා චුත්තං “අන්තොද්වාදසහත්ථකෙ”ති, ඉමිනා සවනුපවාරෙ විජ්ජමානෙපිති චුත්තං භොති. ඉත්ථිනං තු සතම්පි ච න කරොති අනාපත්තින්ති යොජනා, විඤ්ඤුනො පුරිසස්ස අසන්නිහිතභාවෙනාති අධිජ්ජායො. “ඉත්ථිනම්පි සතම්පි වා”ති ලිඛන්ති, තතොපි අයමෙව පායො සුන්දරො. පි-සද්දො වා තු-සද්දත්ථෙව දට්ඨබ්බො.

546. නිපජ්ජිත්වාති එත්ථ “සමීපෙ”ති සෙසො, “නිද්දායන්තොපි”ති එතස්ස විසෙසකෙන “නිපජ්ජිත්වා”ති ඉමිනා නිසිදිත්වා නිද්දායන්තොති ඉමස්ස නිවත්තිතත්තා සමීපෙ නිසිදිත්වා නිද්දායන්තොපි අනන්ධො මනුස්සපුරිසො අනාපත්තිං කරොතිති ලබ්භති. “කෙවල”න්ති විසෙසනෙන බලවනිද්දුපගතො ගහිතොති තථා අහුත්වා අන්තරත්තරා ආපන්නාපන්නෙ විනිවිජ්ජිත්වා පවත්තමානයා කපිනිද්දාය නිද්දායන්තොපි අනාපත්තිං කරොතිති අයමත්ථො ලබ්භති. “පිහිතද්වාරගබ්භස්සා”ති වත්තබ්බෙ මජ්ඣපදලොපිසමාසවසෙන “පිහිතගබ්භස්සා”ති චුත්තං. “ද්වාරො”ති ඉමිනා ද්වාරකදෙසභූතං උම්මාරං වා තංසමීපං වා උපවාරෙන චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. සථෙ ගබ්භො පිහිතද්වාරො න භොති, අනාපත්තිති බ්‍යතිරෙකතො දස්සිතං.

547. ඉමස්මිං අනියතසික්ඛාපදෙ පාළියං අනාපත්තිවාරෙ අසතිපි “යො පන භික්ඛු මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො පටිච්ඡන්තො ආසනෙ නිසජ්ජං කප්පෙය්‍යා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 285) පඤ්චමස්ස අවෙලකවග්ගස්ස චතුත්ථසික්ඛාපදෙ අනාපත්තිවාරෙ “අනාපත්ති යො කොචි විඤ්ඤු පුරිසො දුතියො භොති, තිට්ඨති න නිසිදති, අරහොපෙක්ඛො, අඤ්ඤවිහිතො නිසිදති, උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සා”ති (පාවි. 288) චුත්තෙ අනාපත්තිවාරෙ සඨගහෙතුමාහ “අනන්ධෙ සති”තිආදි. “එතස්ස සමීපෙ”ති පකරණතො ලබ්භති. ඉධ පුල්ලිඪගනිද්දෙසෙන පුරිසො ලබ්භති, “තෙනාපි අබාලෙන හවිතබ්බං, මනුස්සජාතිකෙන හවිතබ්බං”න්ති ඉදඤ්ච “විඤ්ඤුස්මි”න්ති ඉමිනා ලබ්භති. අන්ධසද්ධිනිද්දුපගතපටිපක්ඛවාචිඅනන්ධපදෙන

“අනිද්දායන්තෙ”ති ලබ්භති, මනාපාමනාපං ජානන්තෙ අනිද්දායන්තෙ මනුස්සපුරිසෙ දස්සනුපවාරස්ස අන්තො විජ්ජමානෙති අත්ථො.

“නිසජ්ජපච්චයා දොසො නත්ථී”ති ඉමිනා සම්බන්ධො, එවරුපෙ රහො ආසනෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං නිසින්තපච්චයා ආපත්ති නත්ථීති අත්ථො. “ධීතස්සා”ති ඉමිනාපි තදෙව පදං යොජෙතබ්බං. විඤ්ඤුමිහි පටිබලෙ මනුස්සපුරිසෙ අසන්නිහිතෙපි තථාච්චෙ රහො ආසනෙ මාතුගාමෙ ආසනෙ නිසින්තෙපි සයානෙපි ධිතෙපි සයං ධීතස්ස නිසජ්ජාය අභාවා තජ්ජපච්චයා ආපත්ති න භොතිති අත්ථො. අරහස්සඤ්ඤිතො නිසජ්ජපච්චයා දොසො නත්ථීති රහො ආසනෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං නිසජ්ජන්තස්සාපි “රහො”ති සඤ්ඤාරහිතස්ස නිසිදතො නිසජ්ජපච්චයා අනාපත්තිති අත්ථො. වික්ඛිත්තවෙතසො නිසජ්ජපච්චයා දොසො නත්ථීති යොජනා.

548. එත්තාවතා පාවිත්තියාපත්තිමත්තතො අනාපත්තිජ්ජකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අනියතවොහාරහෙතුභූතාහි තිහි ආපත්තිහි අනාපත්තිජ්ජකාරං දස්සෙතුමාහ “න දොසො”තිආදි. ආපත්තිහිපි තිහිපිති “නිසජ්ජං භික්ඛු පටිජානමානො තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන කාරෙතබ්බො පාරාජිකෙන වා සඨිසාදිසෙසෙන වා පාවිත්තියෙන වා”ති (පාරා. 444) පාළියං චූත්තාහි “පඨමපාරාජිකාපත්තිකායසංසග්ගසඨිසාදිසෙසාපත්තිපාවිත්තියාපත්ති”ති ඉමාහි තිහිපි ආපත්තිහිති චූත්තං භොතිති.

පඨමානියතකථාවණ්ණනා.

549. වත්තබ්බහාවෙනාධිකතදුතියානියතවිනිවිජයතො පඨමානියතෙ චූත්තවිනිවිජයෙහි සමං විනිවිජයං පහාය තත්ථ අචූත්තං ඉමස්සෙව විනිවිජයවිසෙසං දස්සෙතුමාහ “අනන්ධා”තිආදි. ඉධ දුට්ඨල්ලවාචාසඨිසාදිසෙසස්සාපි ගහිතත්තා තතො අනාපත්තිකරං දස්සෙතුං “අබ්බරො”ති චූත්තං. අනන්ධො අබ්බරොති “පුරිසො”ති ඉදං සන්ධාය චූත්තං. “ඉත්ථී”ති ඉදං සන්ධාය “අනන්ධාබ්බරා”ති ගහෙතබ්බං. එවමුපරිපි. තෙනාපි සවනුපවාරන්තොගධෙන හවිතබ්බන්ති දස්සෙතුං “අන්තොද්වාදසහත්ථට්ඨො”ති චූත්තං.

550. “අන්ධො අබ්බරො අනාපත්තිං න කරොති”ති ඉදං කායසංසග්ගසඨිසාදිසෙසං සන්ධාය චූත්තං. “බ්බරො වාපි වක්ඛුමා, න කරොති අනාපත්ති”න්ති ඉදං පන දුට්ඨල්ලවාචාසඨිසාදිසෙසං සන්ධාය චූත්තන්ති එවමෙත්ථ සන්ධාය භාසිතත්ථො වෙදිතබ්බො.

පුරිමානියතකථාය අචූත්තවිසෙසස්ස දුතියානියතකථාය වත්තුමිච්ඡිතත්තා අයම්පි විසෙසො ඉධ වත්තබ්බො. කොයං විසෙසො, යො ඉධ වත්තබ්බොති වෙ? තත්ථ “පටිච්ජන්තො ආසනෙ අලංකම්මනියෙ”ති

(පාරා. 444) චුත්තං ආසනඤ්ඤාද්වයං ඉධ “න හෙව ඛො පන පටිච්ඡන්තං ආසනං හොති නාලංකම්මනිය”න්ති (පාරා. 453) නිසෙධෙත්වා “අලඤ්ච ඛො හොති මාතුගාමං දුට්ඨල්ලාහි වාචාහි ඔභාසිතු”න්ති (පාරා. 453) ඉදං අපුබ්බඤ්ඤා චුත්තං. තත්ත්ව මාතුගාමොති අන්තමසො තදනුජාතාපි දාරිකා ගහිතා, ඉධ “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා, විඤ්ඤා පටිබලා සුභාසිතදුබ්භාසිතං දුට්ඨල්ලාදුට්ඨල්ලං ආජානිතු”න්ති (පාරා. 454) විඤ්ඤා පටිබලො මාතුගාමොව චුත්තො. තත්ථ “පාරාජිකෙන වා සඬ්ඝාදිසෙසෙන වා පාවිත්තියෙන වා”ති (පාරා. 444) තිස්සො ආපත්තියො චුත්තා, ඉධ “නිසජ්ජං භික්ඛු පටිජානමානො ද්විත්තං ධම්මානං අඤ්ඤාතරෙන කාරෙතඛිඛො සඬ්ඝාදිසෙසෙන වා පාවිත්තියෙන වා”ති (පාරා. 453) ද්වෙයෙව ආපත්තියො චුත්තා. සඬ්ඝාදිසෙසෙසු ව තත්ථ “සා වෙ ඵලං වදෙය්‍ය ‘අය්‍යා මයා දිට්ඨො නිසින්තො මාතුගාමෙන සද්ධිං කායසංසග්ගං සමාපජ්ජන්තො’ති, සො ව තං පටිජානාති, ආපත්තියා කාරෙතඛිඛො”ති (පාරා. 448) කායසංසග්ගසඬ්ඝාදිසෙසොව චුත්තො, ඉධ සො ව චුත්තො, “සා වෙ ඵලං වදෙය්‍ය ‘අය්‍යස්ස මයා සුතං නිසින්තස්ස මාතුගාමං දුට්ඨල්ලාහි වාචාහි ඔභාසෙත්තස්සා’ති, සො ව තං පටිජානාති, ආපත්තියා කාරෙතඛිඛො”ති (පාරා. 455) දුට්ඨල්ලවාචාසඬ්ඝාදිසෙසො ව චුත්තො. එත්තකො උභින්නමනියතානං විසෙසො.

අයං කස්මා න චුත්තොති? අයං සම්බොධවත්ථුච්චිසෙසො වත්තුමිච්ඡිතො පන අට්ඨකථාගතවිනිවිජයවිසෙසතොති තස්මා න චුත්තොති දට්ඨබ්බො. තිසමුට්ඨානමෙවිදං කායවිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තවසෙන තිණි සමුට්ඨානාති එතස්සාති කත්වා.

ඉමෙහිපි ද්විති අනියතසික්ඛාපදෙහි සික්ඛාපදන්තරෙසු පඤ්ඤාත්තායෙව ආපත්තියො, අනාපත්තියො ව දස්සිතා, න කොචි ආපත්තිවිසෙසො චුත්තො, තස්මා කිමෙනෙසං වචනෙතාති? චුච්චනෙ — විනයවිනිවිජයලක්ඛණං යපෙනුං භගවතා උප්පන්නෙ වත්ථුමිහි ද්වෙ අනියතා පඤ්ඤාත්තා. කථං? ඵලරූපායපි සද්ධෙය්‍යාවචනාය උපාසිකාය චුච්චමානො පටිජානමානොව ආපත්තියා කාරෙතඛිඛො, න අප්පටිජානමානො, තස්මා “යාය කායපි ආපත්තියා යෙන කෙනචි වොදිතෙ පටිඤ්ඤාතකරණංයෙවඤ්ඤා කාතඛිඛ”න්ති ඉමෙහි සික්ඛාපදෙහි විනිවිජයලක්ඛණං යපිතන්ති වෙදිතඛිඛං. අථ කස්මා භික්ඛුනීනං අනියතං න චුත්තන්ති? ඉදමෙව ලක්ඛණං සබ්බත්ථ අනුගතන්ති න චුත්තං.

දුතියානියතකථාවණ්ණනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දිපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

අනියතකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා

551. එවං අනියතකථං දස්සෙත්වා ඉදානි නිස්සග්ගියකථං දස්සෙතුමාහ “බොම”න්තිආදි. බොමන්ති එවංනාමකං චීවරං. බොමන්ති ගච්ඡවිසෙසස්ස නාමං, තස්ස වාකෙහි කතචීවරං කාරණොපචාරවොහාරවසෙන “බොම”න්ති චුත්තං. කප්පාසන්ති කප්පාසසුත්තමයං චීවරං, ඉදම්පි චුත්තනායෙනෙව “කප්පාස”න්ති චුච්චති. කොසෙය්‍යං නාම කොසකාරකිම්කොසං, කොසෙන නිබ්බත්තං සුත්තං කොසෙය්‍යං. ඉධ පන තෙන කොසෙය්‍යසුත්තෙන නිබ්බත්තං චීවරං “කොසෙය්‍ය”න්ති චුත්තං. සාණන්ති සාණවාකසුත්තෙහි වායින්වා කතචීවරං. ඉදංඤ්ච බොමං විය දට්ඨබ්බං. භඩ්ගන්ති බොමසුත්තාදීනි සබ්බානි, එකච්චානි වා මිස්සෙත්වා කතචීවරං. ඉදම්පි කරණප්පකාරෙන ලද්ධනාමකං. “භඩ්ගං නාම එකා ගච්ඡජාති, තස්සා වාකමයසුත්තෙහි වායින්වා කතචීවර”න්ති කෙචි. ඉමස්මිං පක්ඛෙ බොමං විය ගහෙනබ්බං. කම්බලන්ති මනුස්සලොමවාළලොමං විනා සෙසලොමෙහි වායින්වා කතචීවරං චුත්තන්ති. ඉදං “චීවරං නාම ඡන්තං චීවරානං අඤ්ඤතරං චීවර”න්ති (පාරා. 463) පදභාජනෙ ව “බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං භඩ්ග”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.462-463) අට්ඨකථාය ව චුත්තං සන්ධායාහ. “ජාතිතො”ති ඉදං පමාණාදිහෙදස්ස වක්ඛමානත්තා චුත්තං. ජාතිතොති බොමාදිසාමඤ්ඤතො. සාමඤ්ඤඤ්ච “ජාති”ති චුච්චති. දීඝරස්සපුලසුබ්බමනීලපීතාදිහෙදහින්නානං සබ්බෙසං වත්ථාවයවානං සඩ්ධානිකබොමසුත්තමයනාසාමඤ්ඤං ජාතීති චුත්තං හොති. එවං සෙසෙසුපි.

552. දුකුලන්ති එවංනාමකං රුක්ඛවාකමයචීවරං. පත්තුණ්ණන්ති පත්තුණ්ණදෙසෙ සඤ්ජාතවත්ථං. “පත්තුණ්ණං කොසෙය්‍යවිසෙසො”ති අභිධානකොසෙ චුත්තං. විනන්ති විනදෙසෙ උප්පන්නවත්ථං. සොමාරපට්ඨකන්ති සොමාරදෙසෙ උප්පන්නවත්ථං. “සොමාරවිනපට්ඨක”න්තිපි ලිබන්ති, සොයෙවත්ථො. ඉද්ධිජන්ති එහිහික්ඛුනං පුඤ්ඤද්ධියා නිබ්බත්තං චීවරං. දෙවදින්තන්ති දෙවතාහි දින්තං චීවරං. තඤ්චි කප්පරුක්ඛෙ නිබ්බත්තං, ජාලිනියා දෙවකඤ්ඤාය අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස දින්තවත්ථසදිසං. තස්සාති ජාතිතො ඡබ්බිධස්ස කප්පියචීවරස්ස. ඉදං ඡබ්බිධචීවරං යථාරහං අනුලොමිකං චුත්තන්ති අත්ථො. දුකුලඤ්චි සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා, පත්තුණ්ණාදීනි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා, ඉද්ධිජම්පි බොමාදීනංයෙව අඤ්ඤතරං හොතීති තෙසං අනුලොමං, දෙවදින්තම්පි බොමාදීනංයෙව අනුලොමං හොති තෙසං අඤ්ඤතරභාවතො. යථාහ —

“සාණස්ස තු දුකුලඤ්චි, ඉද්ධිජං දෙවදින්තකං;
බොමාදීනංවසිට්ඨංතු, කොසෙය්‍යස්සානුලොමික”න්ති.

553. තිණ්ණං විවරානං සමාහාරො තිව්වරන්ති පමාණයුත්තං සඤ්ඤාදිනාමෙන අධිට්ඨිතවිවරස්සෙව නාමත්තා තදෙව වුච්චති. ගණනාවසෙන යං කිඤ්චි විවරත්තයං න වත්තබ්බං. සමුද්දෙකදෙසොපි යථා “සමුද්දෙහ”ති වුච්චති, එවං අධිට්ඨිතෙසු තිසු විවරෙසු අඤ්ඤාතරං “තිව්වර”න්ති වුච්චති. පරික්ඛාරවොළන්ති සඤ්ඤාදිවිසිට්ඨනාමෙහි අනාධිට්ඨිතං “අනුජානාමි භික්ඛවෙ ආයාමෙන අට්ඨංගිගුලං සුගතංගුලෙන චතුරංගුලවිත්ථං පච්ඡිමං විවර”න්ති (පාරා. 358) අනුඤ්ඤාතං පච්ඡිමවිවරපරියන්තං කත්වා කතාකතස්ස යස්ස කස්සවි විවරස්ස රුළුභිසඤ්ඤා.

මුඛං සන්දමානලාලං පුඤ්ඡති එතෙනාති මුඛපුඤ්ඡනන්ති කපොලතො නිව්චං සන්දමානලාලානං පුඤ්ඡනත්ථාය අනුඤ්ඤාතස්ස විවරවිසෙසස්ස නාමං. නිසිදන්ති එත්ථාති නිසිදනන්ති ච භික්ඛුනං අත්ථරිත්ථා නිසිදිතුං අනුඤ්ඤාතස්ස විවරස්ස නාමං. අධිට්ඨෙය්‍යාති “ඉමං කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදි”න්තිආදිනා (වි. වි. 585) වක්ඛමානනායෙන නාමං ගහෙත්ථා අධිට්ඨෙය්‍යාති අත්ථො. පච්චත්ථරණමෙව චාති සඤ්ඤාතෙ මඤ්චපියෙ සරීරසම්ප්ප්පනෙන ආපජ්ජිතබ්බාය ආපත්තියා මොචනත්ථාය තත්ථ අත්ථරිත්ථා පරිභොගත්ථාය අනුඤ්ඤාතං පච්චත්ථරණවිවරස්සව.

554. එකාහන්ති වසනකිරියාය අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගව්චනං. තිව්වරන්ති තිව්වරෙන. විජ්ජවසෙය්‍යාති “සඤ්ඤාදියා චා උත්තරාසඤ්ඤාතො චා අත්තරාසකෙන චා”ති (පාරා. 476) චුත්තත්තා එකදෙසෙ සමුදායොපචාරවසෙන අවයවස්ස වචනතො තිණ්ණං විවරානං අඤ්ඤාතරෙනාතිපි චුත්තං හොති. “තථා”ති ඉමිනා “විනා”ති ඉදං පච්චාමසති. අධිට්ඨාති අධිට්ඨායාති ගහෙතබ්බං. “පට්ඨංගිගුලං යොනියො”ති (ම. නි. 1.22, 23; අ. නි. 6.58) යථා, එත්ථ “වළඤ්ඤියමාන”න්ති සෙසො, අධිට්ඨාය වළඤ්ඤියමානං නිසිදනං තථා විනා චතුමාසං න වසෙය්‍යාති යොජනා.

555. කප්පියන්ති කප්පියකාරණං නිලාදිවණ්ණහෙදකරණං. කප්පියන්ති ච කාරණෙ කාරියුපවාසෙන ගහෙතබ්බං. බිත්ථං දත්ථාති “නිලං චා කද්දමං චා කාලසාමං චා”ති (පාවි. 368) චුත්තලොභමලාදිනා යෙන කෙනවිපි මඤ්චලපිට්ඨිප්පමාණාදිකං බිත්ථං දත්ථා. තත්ථාති තෙසු අධිට්ඨාතබ්බෙසු තිව්වරාදීසු, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. තිව්වරන්ති නිද්ධාරිතබ්බං. උපපන්නන්ති යුත්තං. පමාණෙනාති අනන්තරං වක්ඛමානෙන පමාණෙන. අධිට්ඨාතබ්බන්ති “ඉමං සඤ්ඤාදිං අධිට්ඨාමි”න්තිආදිනා වක්ඛමානනායෙන නාමං වත්ථා අධිට්ඨාතබ්බං. එවකාරෙන පන නාමං වත්ථා න විකප්පෙතබ්බන්ති දස්සෙති. එස නයො සෙසවිවරෙසුපි. චුත්තඤ්ඤාතං හගවතා “අනුජානාමි භික්ඛවෙ තිව්වරං අධිට්ඨාතුං, න විකප්පෙතු”න්තිආදි (මහාව. 358). තස්මා තිව්වරාදීනි අධිට්ඨන්තෙන “ඉමං සඤ්ඤාදිං

අධිට්ඨාමී”ති ආදිනා නාමං වත්වා අධිට්ඨානබ්බං. විකප්පෙන්තෙන පන “ඉමං සඬ්ඝාටී”න්ති ආදිනා තස්ස වීචරස්ස නාමං අග්ගහෙත්වා “ඉමං වීචරං තුය්හං විකප්පමී”ති විකප්පෙනබ්බං. තිවීචරං වා හොතු අඤ්ඤං වා, යදි තං තං නාමං ගහෙත්වා විකප්පෙති, අවිකප්පිතං හොති අතිරෙකවීචරට්ඨානෙන තිට්ඨති. තං වීචරන්ති සම්බන්ධො.

556-7. “උපපන්නං පමාණෙනා”ති එත්ථ චුත්තප්පමාණං දස්සෙතුමාහ “පච්ඡිමන්තෙනා”ති ආදි. සඬ්ඝටිතට්ඨෙන සඬ්ඝාටී. වත්ථබ්බන්ධාති සිබ්බනකම්මෙන සඬ්ඝටෙත්වා කතත්තා “සඬ්ඝාටී”ති වීචරානං සාමඤ්ඤනාමං. ඉධ පන රුළුභියා අන්තරවාසකාදිවිසෙසනාමඛ්‍යතිරිත්තෙ වීචරවිසෙසෙ වත්තති. මුට්ඨිපඤ්චකාති එත්ථ එකාදීනමට්ඨාරසන්නානං සඬ්ඛ්‍යාසද්දානං සඬ්ඛ්‍යායො වත්තමානත්තා පඤ්චසද්දො වීචරප්පමාණප්පකරණතො ලබ්භමානහත්ථසඬ්ඛාතරතනෙයෙව පවත්තති, තෙනෙව මුට්ඨිසද්දොපි උත්තරපදලොපෙන මුට්ඨිරතනෙ වත්තති. පඤ්චන්තං පුරණො පඤ්චමො, මුට්ඨියා පඤ්චමො මුට්ඨිපඤ්චමො. මුට්ඨිපඤ්චමො පරිමාණමෙතිස්සාති “මුට්ඨිපඤ්චමකා”ති වත්තබ්බෙ මංකාරලොපෙන “මුට්ඨිපඤ්චකා”ති සඬ්ඝාටී චුත්තා.

මුට්ඨිත්තිකාති එත්ථ චුත්තනයෙන සඬ්ඛ්‍යායො වත්තමානො ති-සද්දො වීචරප්පමාණප්පකරණතො ලබ්භමානහත්ථසඬ්ඛාතරතනෙයෙව වත්තති, තෙනෙව මුට්ඨිසද්දොපි උත්තරපදලොපෙන මුට්ඨිරතනෙ වත්තති. තිණ්ණං පුරණො තතියො, මුට්ඨියා තතියො මුට්ඨිතතියො, මුට්ඨිතතියො පරිමාණමෙතිස්සාති “මුට්ඨිතතියකා”ති වත්තබ්බෙ තිය-පච්චයලොපෙන “මුට්ඨිත්තිකා”ති සඬ්ඝාටියෙව චුච්චති. එවමුපරිපි. තිරියන්ති තිරියතො.

උත්තමන්තෙනාති උක්කට්ඨපරිමාණන්තෙන. සත්ථුනො වීචරුනාපීති “තත්තිදං සුගතස්ස සුගතවීචරප්පමාණං, දීඝයො නව විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං ඡ විදත්ථියො”ති (පාටි. 548) චුත්තප්පමාණසුගතවීචරතො උභ්‍යාපි. පි-සද්දො සම්භාවනෙ, උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන තත්තකම්පි වට්ටති, තතො චෙ උභ්‍යං වත්තබ්බමෙව නත්ථිති අත්ථො. අන්තද්වයසන්දස්සනෙන උභයමජ්ඣෙ යං පහොනකරුච්චනකප්පමාණං, තං ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙති.

558. මුට්ඨිපඤ්චකසද්දො පුබ්බෙ චුත්තනයෙනිධ දීඝන්තෙ වත්තති. මුට්ඨිපඤ්චකො දීඝන්තො යස්ස, යස්මිං වා පමාණෙති විග්ගහො, දීඝන්තතො මුට්ඨිපඤ්චකප්පමාණෙනාති චුත්තං හොති. “මුට්ඨිපඤ්චම”න්තිපි ලිබන්ති. තිරියන්තතොති විත්ථාරන්තතො. අධිසභත්ථො අධිසො උත්තරපදලොපෙන, සො තෙයො තතියො යස්ස පමාණස්සාති ගහෙතබ්බං, තං, අධිසතෙයාරතනප්පමාණං හොතිති අත්ථො. ද්විහත්ථං වාති ද්වෙ හත්ථා යස්ස පමාණස්සාති විග්ගහො, ද්විරතනප්පමාණං වා හොතිති අත්ථො. ඉදඤ්ච “තිරියං ද්විහත්ථොපි

වට්ටනි. පාරුපතෙනපි හි සක්කා නාහිං පටිච්ඡාදෙනු”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාගතත්තා චුත්තං. “සෙසෙ අන්තරවාසකෙ”ති ඉදං යථාචුත්තපරිමාණෙන පරිමිතවිවරනිදස්සනං.

559. අභතාහතකප්පානන්ති එත්ථ “වත්ථාන”න්ති සෙසො. අභතානං වත්ථානන්ති නවවත්ථානං. අභතතො කිඤ්චි ඌනානි අභතකප්පානි, තෙසං නවවොහාරුපගානං කතිපයධොතානං වත්ථානන්ති චුත්තං හොති. සඬ්ඝාටීති සඬ්ඝාටිනාමකච්චරං. දිගුණාති දූපට්ටකතා.

560. උතුද්ධවානන්ති අතික්කන්තදිවසානං, බහුකාලං නිවාසෙත්වා පරිච්චත්තානන්ති චුත්තං හොති. අථ වා යානි උතුතො උද්ධවානි, තෙසං වත්ථානන්ති ගහෙනබ්බං, තිණ්ණං උතුනමඤ්ඤතරං අතික්කමිත්වා යිතානං පුරාණවත්ථානන්ති චුත්තං හොති. විවරානන්ති විවරත්ථානි වත්ථානෙව ගහිතානි. චතුග්ගුණාති චතුපට්ඨා. සෙසා දූවෙති අන්තරවාසකඋත්තරාසඬ්ගා ද්වෙ. යථාසුඛන්ති යථාරුචි. පංසුකුලන්ති සුසානාදිසු පතිතපිලොතිකච්චරං.

561. “තිණ්ණපි”තිආදිසු “තිච්චරෙර කයිරමානෙ සබ්බං ඡින්නකං නප්පහොති”ති පාළියං ආගතවත්ථුමිහි “අනුජානාමි භික්ඛවෙ ද්වෙ ඡින්නකානි එකං අඡින්නක”න්ති (මහාව. 360) ආදිවචනතො “විවර”න්ති සෙසො. ඡින්නබ්බන්ති වත්ථානි ඡින්නත්වා සිබ්බෙන්වා කාතබ්බං. පහොති චෙති වත්ථානි ඡින්නත්වා කරණෙ යදි විවරස්ස පහොති. සබ්බෙසුති තිසු විවරෙසු. අප්පහොන්තෙසුති වත්ථානං ඡින්නත්වා සිබ්බනෙන අප්පහොන්තෙසු. අත්ථාධිකන්ති වත්ථෙ ඌනානිරෙකං අපනෙත්වා ආගන්තුකපත්තසඬ්ඛාතං අනුචාතං විවරස්ස පරියන්තෙ, මජ්ඣෙ ව යථාරහං දිසරස්සපරිමාණයුත්තං අල්ලියාපෙතබ්බන්ති චුත්තං හොති.

562. අවිඡින්නං වාති යථාචුත්තනයෙන අවිඡින්නං වා. අනාදින්නන්ති අනාදින්නආගන්තුකපත්තං. තිච්චරන්ති තිසු විවරෙසු එකෙකන්ති චුත්තං හොති. දුබ්භොගෙනාති දුට්ඨු පරිහොගෙන. යථා පරිභුත්තං නස්සති, තථා කිලිට්ඨානං ධොවනාදිමකත්වා නිවාසනාදිනා පරිහොගෙන.

563-4. කුසින්ති ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච අනුචාතං විවරමජ්ඣෙ තාදිසමෙව දිසපත්තඤ්ච. චුත්තඤ්ඤෙනං විවරක්ඛන්ධඅට්ඨකථායං “කුසිති ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච අනුචාතාදීනං දිසපත්තානමෙතං අධිවචන”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). අධිසකුසින්ති අනුචාතසදිසං විවරමජ්ඣෙ තත්ථ තත්ථ රස්සපත්තං. චුත්තමපි චෙනං “අධිසකුසිති අන්තරන්තරා රස්සපත්තානං නාම”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). මණ්ඩලන්ති එකෙකස්මිං බණ්ඩෙ මහාමණ්ඩලං. චුත්තමපි චෙනං “මණ්ඩලන්ති පඤ්චබණ්ඩිකවිවරස්ස එකෙකස්මිං බණ්ඩෙ මහාමණ්ඩල”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). අධිසමණ්ඩලන්ති මණ්ඩලස්ස අන්තො නිවෙසියමානං බුද්දකමණ්ඩලං. චුත්තමපි චෙනං “අධිසමණ්ඩලන්ති බුද්දකමණ්ඩල”න්ති

(මහාව. අට්ඨ. 345). විවට්ඨන්ති මණ්ඩලං, අඩ්ඨමණ්ඩලඤ්චාති ද්වෙ ඵකතො කත්වා සිබ්බිතං වෙමජ්ඣෙ ඛණ්ඩං. චුත්තම්පි චෙතං “විවට්ඨන්ති මණ්ඩලඤ්ච අඩ්ඨමණ්ඩලඤ්ච ඵකතො කත්වා සිබ්බිතං මජ්ඣමඛණ්ඩ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). අනුවිවට්ඨන්ති මජ්ඣමඛණ්ඩස්ස උභොසු පස්සෙසු සිබ්බිතං තථෙව ද්විමණ්ඩලපත්තං ඛණ්ඩද්වයං. චුත්තම්පි චෙතං “අනුවිවට්ඨන්ති තස්ස උභොසු පස්සෙසු ද්වෙ ඛණ්ඩානී”ති (මහාව. අට්ඨ. 345). බාහන්තන්ති තෙසං අනුවිවට්ඨානං බාහිරපස්සෙ සිබ්බිතං බාහිරඛණ්ඩද්වයං. චුත්තම්පි චෙතං “බාහන්තන්ති තෙසං අනුවිවට්ඨානං ඛෙ ඵකෙකං ඛණ්ඩ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345).

පඤ්චන්තං සමාහාරො පඤ්චකං, දස්සිතප්පකාරපඤ්චඛණ්ඩෙහි සිබ්බිතවීරං පඤ්චකං නාම. ආදි-සද්දෙන සත්තඛණ්ඩාදීහි සිබ්බිතවීරානං ගහණං. තෙනෙවෙත්ථාහ “කත්තබ්බං තු තිවීර”න්ති. සත්තඛණ්ඩස්ස වීරස්ස ඵකං මජ්ඣමඛණ්ඩං විවට්ඨනාමමෙව හොති, තස්ස උභොසු පස්සෙසු ද්වෙ ද්වෙ ඛණ්ඩානි චූළානුවිවට්ඨමහානුවිවට්ඨසඩ්ධාතානි අනුවිවට්ඨනාමානෙව හොන්ති. චුත්තඤ්චෙතං අට්ඨකථායං “අථ වා අනුවිවට්ඨන්ති විවට්ඨස්ස ඵකපස්සතො ද්වින්තං, ඵකපස්සතො ද්වින්තන්ති චතුන්තම්පි ඛණ්ඩානමෙතං නාම”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). බාහන්තන්ති ද්විසු පරියන්තෙසු සිබ්බන්තියං බාහිරඛණ්ඩද්වයං, තඤ්ච සඩ්ඨසට්ඨන්තා බාහමත්ථකෙ යපියමානත්තා “මඤ්චා උක්කුට්ඨිං කරොන්ති”තිආදියු විය ආධෙය්‍යො ආධාරොපචාරවසෙන බාහාති ච වීරස්ස පරියන්තාවයවත්තා “අන්ත”න්ති ච චූච්චති. චුත්තම්පි චෙතං “බාහන්තන්ති සුප්පමාණං වීරං පාරුපන්තෙන සංහරිත්වා බාහාය උපරි යපිතා උභො අන්තා ඛෙමුබා තිට්ඨන්ති, තෙසං ඵතං නාම”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). ඉදං සත්තඛණ්ඩවීරමෙව මහාඅට්ඨකථායං විහිතන්ති ඉදානිපි තදෙව වට්ඨති. චුත්තම්පි චෙතං “අයමෙව හි නයො මහාඅට්ඨකථායං චුත්තො”ති. භික්ඛුනා කුසිං...පෙ.... බාහන්තම්පිචාති සබ්බං විධිං දස්සෙත්වා ඡින්තං පඤ්චකාදිප්පහෙදකං සමණසාරුප්පං තිවීරං කත්තබ්බන්ති යොජනා.

565-6. යථාචුත්තවිධිං අවිරාධෙත්වා වීරං කප්පබ්බන්දුං දත්වා සඩ්ඨසාට්ඨාදිනාමෙන අධිට්ඨාය පරිභුඤ්ජන්තස්ස අධිට්ඨානං කථං භිජ්ජතිති ආහ “දානෙනා”තිආදි. දානෙනාති අඤ්ඤස්ස දානෙන. අවිජ්ජ්ජගාහෙනාති අඤ්ඤෙන අවිජ්ජන්දිත්වා ගහණෙන. විස්සාසග්ගහණෙන වාති අත්තති විස්සාසෙන අඤ්ඤස්ස ගහණෙන. භීනායාවත්තනෙනාති සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය ගිහිභාවුපගමනෙන අඤ්ඤස්ස දානෙ විය වීරෙ නිරාලයභාවෙනෙව පරිච්චත්තා.

කෙච් පන “භීනායාවත්තනෙනාති භික්ඛුනියා ගිහිභාවුපගමනෙනාති ඵවමත්ථං ගහෙත්වා භික්ඛු පන විබ්භන්තොපි යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, තාව භික්ඛුයෙවාති අධිට්ඨානං න විජ්ජති”ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං.

“භික්ඛුනියා භිනායාවත්තනෙනා”ති විසෙසෙත්වා අවුත්තත්තා, භික්ඛුනියා ච ගිහිභාවුපගමනෙ අධිට්ඨානවිජහනං විසුං වත්තබ්බන්ති නත්ථි තස්සා විබ්භමනෙනෙව අස්සමණිභාවතො.

සික්ඛායාති භික්ඛුසික්ඛාය. පභානෙනාති පච්චක්ඛානෙන. සික්ඛාපච්චක්ඛානං පනෙත්ථ සචෙ භික්ඛුලිඛිගෙ යීතො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, තස්ස කායලග්ගමිපිවිවරං අධිට්ඨානං විජහති දස්සනත්ථං ගහිතං. “සික්ඛාය ච පභානතො”ති ච ලිබන්ති, තං “භිනායාවත්තනෙනාපි, සික්ඛාය ච පභානතො”ති පාඨක්කමෙ සති යුජ්ජති. යථාචුත්තො පන පාඨො “සික්ඛාය ච පභානෙන, භිනායාවත්තනෙනාපි”ති පාඨක්කමෙ යුජ්ජති. යථා තථා වා භොතු, න කොපි විරොධො.

පච්චුද්ධාරෙනාති විවරස්ස පච්චුද්ධරණෙන. “කාලකිරියායා”ති අට්ඨකථාවචනතො විනායෙනාති විවරසාමිකස්ස ජීවිතවිනායොව වුච්චති. ලිඛිගස්ස පරිවත්තනාති භික්ඛුස්ස ඉත්ථිලිඛිගපරිවත්තනා, භික්ඛුනියා පුරිසලිඛිගපරිවත්තනාති එවං උභයථා ලිඛිගස්ස පරිවත්තනෙන. සබ්බං නවවිධමපි විවරං. අධිට්ඨානන්ති එත්ථ “ඉමෙහි අට්ඨහි”ති සෙසො. චුත්තොවායමත්ථො අට්ඨකථායං “තත්ථ පුරිමෙහි අට්ඨහි සබ්බවිවරානි අධිට්ඨානං විජහන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469). භිජ්ජතිති පජහති. ඡිද්දස්ස භාවො ඡිද්දභාවො, තස්මිං, ඡිද්දෙ සති ඡිද්දෙ ජාතෙති චුත්තං භොති. තිව්වරන්ති තිසු විවරෙසු අඤ්ඤතරන්ති චුත්තං භොති. තිව්වරමෙව වානි ගහෙතබ්බං. චුත්තඤ්ච “ඡිද්දභාවෙන පන තිව්වරස්සෙවා”ති.

567. කිවජ්ජමාණෙ ඡිද්දෙ ජාතෙති ආහ “කනිට්ඨස්සා”තිආදි. “කනිට්ඨ...පෙ.... මාණක”න්ති ඉමිනා හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදං දස්සෙති.

568. එකො තත්තුපිති දීසතො වා තිරියතො වා එකමිපි සුත්තං.

569. ඡිණ්ණට්ඨානෙ අග්ගලං දෙන්තෙන තෙව්වරිකෙන වත්තිතබ්බවිධිං දස්සෙතුමාහ “පයම”න්තිආදි. පයමන්ති ඡින්නට්ඨානස්ස ඡින්නෙනො පුබ්බෙයෙව. අග්ගලං දත්ථාති වත්ථබ්බන්ති අල්ලියාපෙත්වා. රක්ඛතීති එත්ථ “අධිට්ඨාන”න්ති අනුවත්තනෙ, “තෙව්වරිකො භික්ඛු”ති ලබ්භති, එවං වත්ථබ්බන්ති අල්ලියාපෙත්තො තෙව්වරිකො භික්ඛු අධිට්ඨානං රක්ඛතීති චුත්තං භොති. විපරියායෙන අධිට්ඨානං භින්නතීති ලබ්භති. පයමං ද්වෙ කොට්ඨො සට්ඨන්තාති යොජනා. මජ්ඣෙ ඡිණ්ණං අධිට්ඨිතවිවරං මජ්ඣෙ ඡින්නන්තො තතො පුබ්බෙයෙව ද්වෙ කොට්ඨො එකතො සට්ඨන්තා සිබ්බන්තවා. පච්ජාති කොට්ඨන්තො පච්ජා. ඡින්නතීති මජ්ඣං උභයකොට්ඨං කාතුං ඡින්නති. රක්ඛතීති චුත්තජ්ජකාරමෙව.

570. තිව්වරෙ කත්ථ ජාතං ඡිද්දමධිට්ඨානං භින්නතීති ආහ “චතුරඛිගුලා”තිආදි. වත්තාරි ච අට්ඨ ච චතුරට්ඨං, චතුන්නං අට්ඨන්නං වා

අභිගුලානං සමාහාරො චතුරට්ඨසිගුලං, තස්මාති ගහෙනබ්බං. චතුරභිගුලා අට්ඨසිගුලාති යොජනා. ඔරන්ති අබ්භන්තරං. එකඤ්ච ද්වෙ ච එකද්වෙ, තෙසං එකද්වින්නං, “විවරාන”න්ති පකරණතො ලබ්භති, එකස්ස විවරස්ස, ද්වින්නඤ්ච විවරානන්ති යොජනා. යථාසංඛ්ඛ්‍යානුද්දෙසවසෙන එකස්ස තිරියතො චතුරභිගුලතො ඔරං, ද්වින්නං තිරියතො අට්ඨසිගුලතො ඔරන්ති යොජනා. වාක්‍යද්වයෙපි “ඡිද්දං භින්දතෙවා”ති යොජෙතබ්බං.

එකස්ස විවරස්සාති අන්තරවාසකවිවරස්ස. තිරියතොති විත්ථාරතො. චතුරභිගුලං ඔරන්ති චතුරභිගුලතො අබ්භන්තරෙ ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති. ද්වින්නන්ති උත්තරාසංඛ්‍යාසංඛ්‍යාතං. තිරියතොති විත්ථාරතො. අට්ඨසිගුලතො ඔරන්ති අට්ඨසිගුලතො අබ්භන්තරෙ. තිණ්ණමිපි දීඝතො විදත්ථියා ඔරං ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දතෙවාති යොජනා. එත්ථ විදත්ථි වඩ්ඪකිවිදත්ථි ගහෙනබ්බා. එවං චුත්තපරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ ඡිද්දෙ ජාතෙ තස්ස විවරස්ස අතිරෙකවිවරත්තා දසාහමනතික්කමිත්වා සූචිකමිමං කත්වා අධිට්ඨාතබ්බං. තථා අකරොත්තෙන පන පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතබ්බං.

571. “නිසීදනස්සා”ති “නිසීදනවිවරස්සා”ති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපෙන චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. දියඩ්ඪාති එත්ථ විසෙසිතබ්බා විදත්ථි “ද්වෙ විදත්ථියො”ති ච “සුගතස්ස විදත්ථියා”ති ච චුත්තසාමත්ථියා ලබ්භති. අභිචේන දුතියා දියඩ්ඪා, දුතියං අභිච්ඡේතස්සාති “දුතියඩ්ඪා”ති වත්තබ්බෙ තිය-පච්චයලොපෙන “දියඩ්ඪා”ති චුත්තං, අභිච්ඡුතියාති චුත්තං හොති. “සුගතස්ස විදත්ථියා”ති පමාණනියමස්ස කතත්තා වඩ්ඪකිවිදත්ථියා තිස්සො විදත්ථියො එකා සුගතවිදත්ථි හොති. ඉදං නිසීදනවිවරං දීඝතො වඩ්ඪකිහත්ථෙන තිහත්ථං, විත්ථාරතො ඡළභිගුලාධිකද්විහත්ථස්පමාණං හොති. “දසා විදත්ථි”ති (පාචි. 533) චුත්තත්තා දියඩ්ඪහත්ථා දසාති වෙදිතබ්බා.

572. වතස්සොති එත්ථාපි “විදත්ථියො”ති සාමත්ථියාව ලබ්භති. “කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදියා”ති විහත්තිපරිණාමෙන දීඝතොති යොජනා.

573. අභිචං තෙය්‍යං තතියං යස්සා සා අභිච්ඡේතෙය්‍යා, අභිච්ඡතතියාති චුත්තං හොති.

574. තතො උත්තරිං තදුත්තරිං, තස්ස තස්ස චුත්තස්පමාණතො අතිරෙකං. අධිකච්ඡෙදනන්ති අධිකස්ස පමාණාතිරිත්තට්ඨානස්ස ඡෙදනං අස්ස පාචිත්තියස්ස දෙසනායාති අධිකච්ඡෙදනං, චුත්තස්පමාණතො අධිකට්ඨානං ඡින්දිත්වා දෙසෙතබ්බං පාචිත්තියං. උදිරිතං චුත්තං පාළියාති අත්ථො.

575. අස්පමාණෙනාති ගුණවසෙන අස්පමාණෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන.

576. සබ්බං වට්ඨනීති සම්බන්ධො. “සබ්බ”න්ති ඉමිනා අට්ඨකථාය ආගතං නිලාදිං සභිගණ්හාති. මහන්තාදිහෙදං සබ්බං පච්චත්ථරණචීවරං වට්ඨති.

577. “මුඛපුඤ්ජනවොළං එක”න්ති පදච්ඡේදො. එකං ධොවිත්වා යාව සුක්ඛාපියති, තාව අඤ්ඤෙන මුඛපුඤ්ජනෙන භවිතබ්බත්තා ආහ “ද්වෙපි වට්ඨන්ති සබ්බථා”ති.

579. පමාණතො, ගණනතො ච අතීතාති පමාණගණනාතීතා. “පමාණාතීතා”ති වචනෙන විනයධරානං අප්පමාණගුණතං දස්සෙති, “ගණනාතීතා”ති ඉමිනා අතීක්කන්තගණනතං. පකතං විනයෙ පට්ඨං කතං බුද්ධෙන භගවතා පඤ්ඤත්තං ජානන්තීති පකතඤ්ඤා, විනයධරා, තෙ පකතඤ්ඤානො.

අපරිමාණගුණමණිගණභූසිතඋපාලිදාසකාදිමහාථෙරාචරියපරම්පරාගතා සභ්බාසාපථාතීතා විනයධරාති චුත්තං හොති.

580. සුගතට්ඨභිගුලායාමන්ති වඩ්ඪකිරනනප්පමාණදීසං. චතුරභිගුලචිත්ථකන්ති වඩ්ඪකිවිදන්ථීප්පමාණචිත්ථාරං. විකප්පනුපගං පච්ඡිමං චීවරං නාම හොති. පච්ඡිමං චීවරන්ති පරිස්සාවනපට්ඨාදීනං විසෙසනං, පච්ඡිමචීවරප්පමාණන්ති චුත්තං හොති.

581. පරිස්සාවපටන්ති උදකපරිස්සාවනත්ථං පටං. පත්තත්ථචිකන්ති පත්තකඤ්චුකං. පොත්ථකත්ථචිකන්ති පොත්ථකකඤ්චුකං. ආදිග්ගහණෙන පච්ඡිමප්පමාණාදිං යං කිඤ්චි පටං, දණ්ඩපටඤ්ච සභිගණ්හාති.

582. අධිට්ඨාතුන්ති පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං. යපිතෙති අනධිට්ඨාය යපිතෙ. මහාපච්චරියං පන “අනාපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) ආහ. නත්ථී දොසතාති දොසො ඵව දොසතා. “අත්තතො සත්තකභාවතො මොචෙත්වා යපිතං සන්ධාය මහාපච්චරියං අනාපත්ති චුත්තා”ති වදන්ති. “ඉමිනා හෙසජ්ජං චෙතාපෙස්සාමි, ඉදං මාතුයා දස්සාමි”ති යපෙන්තෙන අධිට්ඨාතබ්බං. “ඉදං හෙසජ්ජස්ස, මාතුයා”ති විහජිත්වා සසත්තකභාවතො මොචිතෙ අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථීති අධිප්පායො. හොති චෙත්ථ –

“යං චත්ථං භික්ඛුනා ලද්ධං, කතං මාතාදිසන්තකං;
නිස්සග්ගියං න හොතීති, තමාහු විනයඤ්ඤානො”ති.

583. වස්සමාසෙ චතුරොති වස්සානෙ චතුරො මාසෙ, අධිට්ඨානකිරියාය චත්තාරො මාසෙ අච්ච්ඡේදොති අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ නිවාසෙතබ්බා සාටිකා වස්සිකසාටිකා.

584. කණ්ඩුං පටිච්ඡාදෙතීති කණ්ඩුප්පටිච්ඡාදි, කණ්ඩුරොගාතුරස්ස භික්ඛුනො තප්පටිච්ඡාදනත්ථමනුඤ්ඤාතච්චරස්සෙතමධිවචනං. හොන්ති චෙත්ථ –

“මාතිකට්ඨකථායස්සා, කණ්ඩුවිඡාදිකසාරියා;
න කාලාතික්කමෙ චුත්තං, අධිට්ඨානච්චට්ඨනං.

අධිට්ඨානපභානඤ්ඤා-සු චුත්තත්තා විසෙසතො;
විමංසිතබ්බං විඤ්ඤාහි, තත්ථ යං කාරණං සියා”ති.

586. “අසම්මුඛෙ එතන්ති වා”ති වචනෙනෙව සම්මුඛෙ “ඉම”න්ති විඤ්ඤායති. විචක්ඛණො පච්චුද්ධරෙය්‍යාති යොජනා.

587. අධිට්ඨිතන්ති අධිට්ඨානං.

588. ඉති සබ්බමිදන්ති එවං චුත්තං ඉදං තිච්චරාදීනං පමාණාදිසබ්බවිධානං. තෙච්චරිකභික්ඛුනොති තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතතෙච්චරිකස්ස විනයතෙච්චරිකස්ස. තිණ්ණං චිවරානං සමාහාරො තිච්චරං, තිණ්ණං තිච්චරානං සමාහාරොති “තිතිච්චර”න්ති වත්තබ්බෙ එකදෙසසරූපෙකසෙසනයෙන “තිච්චර”න්ති නචචිවරානි සඬගහිතානි, තිච්චරෙ නියුත්තො තෙච්චරිකොති විනයතෙච්චරිකො චුච්චති. ධුතඬගතෙච්චරිකස්සාපි තිච්චරෙ ඉදමෙව විධානන්ති සොපි සඬගස්සති. අඤ්ඤාසු වා පන ඡසු චිවරෙසු පරික්ඛාරවොළං එකං අංසකාසාවමෙව වට්ඨති. තථා වත්ථාචාති “ඉමං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාමි”තිආදිනා නයෙන වත්ථා. තං පරික්ඛාරවොළං. පරික්ඛාරවොළමස්ස අත්ථි, තත්ථ වා නියුත්තොති පරික්ඛාරවොළොකො.

589. “තිච්චරං පන පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං වට්ඨති, න වට්ඨති”ති අනුයොගං කත්වා “වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාය චුත්තත්තා ඉධ “තිච්චර”න්ති චිවරත්තයමෙව චුත්තං. “සුඛපරිහාරත්ථං එකමිපි විකප්පෙතබ්බං”න්ති වචනතො එකදෙසෙ සමුදායොපචාරවසෙන එකමිපි විකප්පෙතබ්බමෙව හොති.

පරික්ඛාරවොළං කාතුමිපි වට්ඨතීති බද්ධසීමතො බහි වසන්තෙන එකකෙන තෙච්චරිකෙන අන්තොඅරුණෙ අසතියා තිසු චිවරෙසු හත්ථපාසෙ අකතෙසු නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං හොතීති, විනයකම්මං කාතුං සභාගපුග්ගලානං දුල්ලහත්තා ව සුඛපරිහාරත්ථං තිසු එකං වා සබ්බානි එව වා තිච්චරනාමෙන කතාධිට්ඨානානි පච්චුද්ධරිත්වා පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨාතුමිපි වට්ඨතීති චුත්තං හොති.

එවං අග්ගහෙත්වා “සචෙ තිච්චරං පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානං ලභෙය්‍ය, උදොසිතසික්ඛාපදෙ පරිහාරො නිරත්ථකො භවෙය්‍යා”ති (පාරා. අට්ඨ.

2.469) වූත්තං මහාපදුමත්ථෙරස්ස මතං දස්සෙතුමාහ “එවං චූදොසිතෙ”තිආදි. එවං චෙති එවං තිථිවරං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨහිත්වා පරිහරිතුං වට්ටති චෙ. උදොසිතෙති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අනන්තරෙ දුතියකථිතසික්ඛාපදෙ. වූත්තො පරිභාරොති “එකකුලස්ස ගාමො භොති පරික්ඛිත්තො ව. අන්තොගාමෙ ථිවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බ”න්තිආදිනා (පාරා. 478) නයෙන පදභාජනාවසානෙ වූත්තො, ඉධ ව “ගාමාදීසු පදෙසෙසු”තිආදිනා නයෙන අනන්තරං වක්ඛමානො තිථිවරස්ස පරිහරණවිධි. නිරත්ථකොති පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨිතථිවරස්ස තෙන විධිනා තිථිවරං අපරිහරන්තස්සාපි භික්ඛුනො අනාපත්තිභාවතො නිප්පයොජනොති අත්ථො.

590. තප්පරිහරිතුමාහ “න”ඉච්චාදි. න නිරත්ථකොති යොජනා. හෙතුං දස්සෙතුමාහ “තෙච්චරිකස්සෙව”තිආදි. යො තිථිවරනාමෙන අධිට්ඨානං අපච්චුද්ධරිත්වා සතිං උපට්ඨපෙත්වා අන්තොඅරුණෙ ථිවරං හත්ථපාසනො අමොචෙත්වා අරුණං උට්ඨාපෙති, තාදිසස්ස තෙච්චරිකස්සෙව තස්මිං සික්ඛාපදෙ උදොසිතපරිහරස්ස හගවතා දෙසිතත්තාති අත්ථො. යස්මා තාදිසස්සෙව තෙච්චරිකස්ස උදොසිතසික්ඛාපදෙ පරිභාරො වූත්තො, තස්මා. තං සබ්බමිපිති තං නවට්ඨං සබ්බමිපි ථිවරං. පරික්ඛාරවොළස්සාති පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා ථිවරං පරිභුඤ්ජිතුකාමස්ස පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨාතුං වට්ටති.

591. ඉමිනා උදොසිතපරිහරස්ස අනිරත්ථකභාවං සාධෙත්වා ඉදාති “තිථිවරං පරික්ඛාරවොළනාමෙනාපි අධිට්ඨාතුං වට්ටති”ති ඉමස්ස අධිකත්ථස්ස මහාකාරුණිකෙන අනුඤ්ඤාතභාවෙ කිරියන්තරානුජානනසම්බාතඅධිකවචනස්ස ඤාපකහෙතුභාවං දස්සෙතුමාහ “අධිට්ඨෙති”තිආදි. ඉමස්මිංයෙව සික්ඛාපදෙ අනාපත්තිවාරෙ “අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති පාඨෙ අනාපත්තිභාවෙ “අධිට්ඨෙති”ති එත්තකෙනෙව පරියත්තෙ (පාරා. 469) “විකප්පෙති”ති කිරියන්තරානුජානනෙන පකාරන්තරෙතාපි දොසො නත්ථිති අධිප්පායස්ස විඤ්ඤාපිතත්තාති අත්ථො.

592. එවං කරොන්තස්සාති තිථිවරනාමෙන අධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨහන්තස්ස. ඉදාති අනිප්පසඬගං දස්සෙතුකාමස්ස වොදකස්ස අධිප්පායං දස්සෙතුමාහ “එව”න්තිආදි. මූලාධිට්ඨානං පභාය කාතබ්බප්පකාරන්තරස්සාපි විජ්ජමානත්තා තිථිවරං පච්චුද්ධරිත්වා මුඛපුඤ්ජනාදිකං කත්වා අධිට්ඨහතොපි දොසො න සියාති කස්මා නාපජ්ජතිති අත්ථො. නඉති අනිප්පසඬගනිවාරණෙ.

593. කිච්චවිධානතොති තෙසං මුඛපුඤ්ජනාදීනං අත්තනො අත්තනො කිච්චස්ස සාධනතො, තාදිසං කිච්චවිසෙසාපෙක්ඛං විනා තංතංනාමෙන අධිට්ඨාතුං න යුජ්ජතිති අධිප්පායො. අකිච්චස්සාති

මුඛපුඤ්ජනාදිකිව්වරහිතස්ස. අධිකස්සාති පච්චුද්ධරිත්වා පටමං අධිට්ඨානස්ස විජහිතත්තා අතිරෙකස්ස. අස්සාති තිච්චරස්ස. අධිට්ඨානං තු යුජ්ජතීති දසාහං අනතික්කමිත්වා පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨානං පන යුජ්ජති.

594. නිධානස්ස මුඛං උපායොති නිධානමුඛං, අන්තරවාසකාදිතංතංචීවරනාමෙන අධිට්ඨානතො අතිරෙකං යං කිඤ්චි චීවරං යථා යජිතං ආපත්තිං න කරොති, තථා නිධානස්ස උපායොති අත්ථො. එතං පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානං. මහාපච්චරියන්ති බ්‍රාහ්මණකිස්සහයෙ භික්ඛුසඬ්ඨං ජම්බුදීපං නෙතුං සක්කස්ස දෙවානමිත්දස්ස ආණත්තියා විසුකම්මෙන නිමිත්තමහාපච්චරියං නිසීදිත්වා ලිඛිතත්තා තංනාමකායං විනයට්ඨකථායං, “මහාපච්චරියාදිසු”තිපි ලිඛන්ති.

595. පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨානවිධානස්ස චුත්තජ්ජමාණං කතමන්ති ආහ “චීවර”න්තිආදි. “නිදානෙ උජ්ජත්තිතො”ති පදවිජෙදො. “චීවරං පරිපුණ්ණ”න්ති නිදානෙ “තිච්චරං සම්පුණ්ණං විජ්ජති, ඉදමතිරෙකචීවරං කිං කාතබ්බ”න්ති භික්ඛුහි භගවතො ආරොචිතවත්ථුම්භි. උජ්ජත්තිතොති පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානස්ස උජ්ජන්තත්තා, අනුඤ්ඤාතත්තාති අත්ථො. “තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛුනං පරිපුණ්ණං හොති තිච්චරං, අත්ථො ච හොති පරිස්සාවනෙහිපි ථවිකාහිපි. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. අනුජානාමි භික්ඛුවෙ පරික්ඛාරවොළක”න්ති (මහාව. 357) එත්ථ පාළියං එවං විජ්ජවාසසුඛත්ථං නාමෙනාධිට්ඨිතතිච්චරං අධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨාතුං වට්ටතීති සාධනෙන තදෙකසාධනත්තා එව එකම්පි චීවරං විකජ්ජෙතුං වට්ටතීති චුත්තමෙව හොති. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “එවඤ්ච සති යො තිච්චරෙ එකෙන චීවරෙන විජ්ජවසිතුකාමො හොති, තස්ස තිච්චරාධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විජ්ජවාසසුඛත්ථං විකජ්ජනාය ඔකාසො දින්නො හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469).

596-8. එත්තාවතා කජ්ජියචීවරඤ්ච තත්ථ කත්තබ්බඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අකජ්ජියචීවරං දස්සෙතුමාහ “කුසවාකාදී”තිආදි. කුසන්ති දබ්බතිණං. වාකන්ති රුක්ඛාදීනං වාකං. ආදි-සද්දෙන ඵලකං ගහිතං, වීර-සද්දො චීවරපරියායො, ඉමස්මිං කුසාදයො ගන්ථෙත්වා කතෙ චීවරෙයෙව වත්තති. කෙසජං කම්බලන්ති මනුස්සකෙසෙහි වීතකම්බලඤ්ච. වාලජං කම්බලන්ති අස්සවාලවමරවාලෙහි වීතකම්බලඤ්ච. උලුකපක්ඛන්ති කොසියසකුණපත්තං. ඉධ පන තං ගන්ථෙත්වා කතචීවරමෙව ගහෙතබ්බං. අජිනක්ඛිපෙති අජිනදීපිවම්මෙ. “ධාරයතො ථුල්ලච්චය”න්ති පච්චෙකං සම්බන්ධො.

කදලිදුස්සෙති කදලිවාකමයවත්ථෙ. ඵරකදුස්සෙති ඵරකමයවත්ථෙ. අක්කදුස්සෙති අක්කදුස්සෙති වා තෙසං සුත්තානි වා ගහෙත්වා කතවත්ථෙ. පොත්ථකෙති මකවිවාකමයවත්ථෙ. තිරිථෙ වානි ඵලංනාමකෙ රුක්ඛතවෙ. වෙයනෙති සීසවෙයනෙ. කඤ්චුකෙති කවචෙ.

සබ්බනිලකෙති කෙවලනිලකෙ. එස නයො මඤ්ජෙට්ඨාදිසු. මහානාමරත්තෙති තනුපද්මදෙවණ්ණරත්තෙ. මහාරභිගරත්තෙති සතපදිවණ්ණරත්තෙ.

599. අවිජිත්තදසකෙති අවිජිත්තා දසා යස්ස, තස්මිං චිවරෙ. එස නයො දීඝදසෙපි. ඵලදසෙති ඵලසදිසගන්ථිකා දසා යස්ස, තස්මිං. පුජ්ඵදසෙති කණ්ණිකං බන්ධිත්වා විකාසෙත්වා කතා දසා යස්ස, තස්මිං චිවරෙති අත්ථො. අවිජිත්තචිවරස්සානි නග්ගං කත්වා වොරෙහි විලුත්තචිවරස්ස. එත්ථානි කුසවාකාදිසු, සබ්බනිලාදිසු ව. කිඤ්චිති එකමපි අකප්පියං නත්ථි අනනුලොමිකං නත්ථි. “නග්ගෙන එතෙසු අකප්පියචිවරෙසු යංකිඤ්චි ලද්ධං, තෙන හිරිකොපිනං පටිච්ඡාදෙත්වා පච්ඡා කප්පියචිවරෙ ලද්ධෙ තං අධිවාසෙත්වා ඉදං අකප්පියචිවරං පරිච්ඡින්නබ්බං. සබ්බනිලකාදිවත්ථෙසු ලද්ධෙසු කප්පියරජනෙන රජිත්වා, තං වණ්ණං නාසෙත්වා වා කප්පියවත්ථානි උභයපස්සෙසු අල්ලියාපෙත්වා, පටිච්ඡාදෙත්වා වා නිවාසෙතුං වට්ටති”ති අට්ඨකථායං වුත්තං.

600. “අත්තොදසාහ”න්ති ඉදං “අධිට්ඨෙති”තිආදීහි සබ්බපදෙහිපි යොජෙතබ්බං. විස්සජ්ජෙතිති අඤ්ඤස්ස දෙති. ඉධ දානං දුට්ඨං සම්මුඛදානං, පරම්මුඛදානන්ති. පටිග්ගාහකං දිස්වා “ඉදං තුය්හං දමිමි”ති දානං සම්මුඛදානං නාම. පරම්මුඛා “ඉදං ඉත්ථන්තාමස්ස දමිමි”ති දින්නං පරම්මුඛදානං. “ඉදං ත්වං ගණ්හාහි”ති වා “තුය්හං ගණ්හාහි”ති වා වුත්තෙ “මය්හං ගණ්හාමි”ති සවෙ වදති, දානගහණද්වයමිපි සුද්ධං. “ඉදං තව සන්තකං කරොහි, තව සන්තකං භොතු, තව සන්තකං භොති”ති දායකෙන වුත්තෙ ගණ්හන්තොපි “මම සන්තකං කරොමි, මම සන්තකං භොතු, මම සන්තකං භොති”ති වදති වෙ, දානං, ගහණඤ්ච අසුද්ධං භොති. “තව සන්තකං කරොහි”ති වුත්තෙ පන “සාධු හන්තෙ මය්හං ගණ්හාමි”ති වත්ථා ගණ්හාහි, ගහණං සුද්ධං. “ඉදං තුය්හං ගණ්හාහි”ති වුත්තෙ “අහං න ගණ්හාමි”ති වදති, පුන “දින්නං මයා, තුය්හං ගණ්හාහි”ති වුත්තෙ ඉතරොපි පුන පටික්ඛිපති, තං චිවරං කස්සපි අසන්තකත්තා දසාහානික්කමෙනාපි නිස්සග්ගියං න භොතිති පච්ඡා තෙසු ද්විසු යො ඉච්ඡති, තෙන අධිට්ඨාය පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති සබ්බමිදං අට්ඨකථාය (පාරා. අට්ඨ. 2.469 අත්ථනො සමානං) වුත්තං.

අධිට්ඨිතචිවරෙ අධිට්ඨානෙ වෙමතිකෙන අත්තනො විමතිං පට්ඨං ආවි කත්වා “සවෙ අනධිට්ඨිතං, ඵලං කතෙ කප්පියං භොති”ති වින්තෙත්වා නිස්සජ්ජෙත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස මුසාවාදදොසො නාපජ්ජති.

යථාහ අට්ඨකථායං “න හි එවං ජානාපෙත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස මුසාවාදො හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469). “කෙච් ‘තථා වෙමතිකච්චරං අඤ්ඤෙන විස්සාසෙන ගහෙත්වා පුන දාතඛ්ඛ’න්ති වදන්ති, තං න සුන්දර”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469 ටොකං විසදිසං) තත්ථෙව චුත්තං.

විනස්සතිති වොරාදිහි විනස්සති. “නස්සති, ඩය්හති, අච්ඡින්නදිත්වා ගණ්හන්ති”ති ඉමානිපි විනාසප්පකාරත්තා “විනස්සති”ති ඉමිනාව සඬගය්හන්ති. තත්ථ “නස්සති”ති ඉදං වොරාදිහි හටං සන්ධාය චුත්තං, “විනස්සති”ති ඉදං උන්දුරබායිතාදිං සන්ධාය චුත්තං, “ඩය්හති”ති අග්ගිනා දඬුසං සන්ධාය. විස්සාසෙනි එත්ථ සන්දිට්ඨො ව සම්භත්තො ව ආලපිතො ව ජීවති ව ගහිතෙ වත්තමනො හොතිති පඤ්චඩ්ගසමන්තාගතෙන අත්තනි විස්සාසෙන අඤ්ඤෙන ගහිතෙති අත්ථො. පකාසිතාති “අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති”තිආදිනා (පාරා. 469) නයෙන චුත්තා.

601. ඉදං පන සමුට්ඨානං නාමෙන කථිතසමුට්ඨානං නාමාති අත්ථො. ඉදං කථිතසමුට්ඨානං නාම කායවාචනො ව කායවාචාවිත්තනො ව සමුට්ඨාති. අතිරෙකච්චරභාවස්ස ජානනවිත්තෙන පණ්ණත්තිජානනවිත්තෙ අසතිපි ආපත්තිසම්භවනො අවිත්තං. අනධිට්ඨානනො, අවිකප්පනනො ව අක්‍රියං. කම්මට්ඨානමනුයුඤ්ජන්තො වා වෙනියාදිං වන්දන්තො වා එකාදසමං අරුණං උට්ඨාපෙති, කුසලචිත්තො ආපජ්ජති, කලහාදිපසුතො වා විනික්කමං ජානන්තො වා උට්ඨාපෙති, අකුසලචිත්තො ආපජ්ජති, ඛිණාසවො පන අසතියා වා පණ්ණත්තිං අජානන්තො වා තථා කරොන්තො අබ්‍යාකතචිත්තො ආපජ්ජතිති තිවිත්තං. චුත්තනායෙන කම්මට්ඨානාදිමනුයුඤ්ජන්තස්ස සොමනස්සචිත්තසමඬිගිතො සුඛවෙදනා, උපෙක්ඛාවිත්තසමඬිගිතො උපෙක්ඛාවෙදනා, කලහාදිපසුතස්ස දොමනස්සචිත්තසමඬිගිතො දුක්ඛවෙදනා හොතිති තිවෙදනං. එස නයො උපරිපි එවරුපෙ යානෙ යොජෙතඛිබ්බො.

පටිමකථිතකථාවණ්ණනා.

602. ගාමාදිසු පදෙසෙසු තිපඤ්චසුති තිච්චරානි නික්ඛිපිත්වා විප්පවාසෙන දොසං, උප්පජ්ජනට්ඨානඤ්ච දස්සෙතුං “ගාමො එකුපවාරො”තිආදිනා (පාරා. 477) නයෙන පාළියං චුත්තගාමනිවෙසනඋදොස්සිතඅට්ටමාලපාසාදහම්මියනාවාසත්ථබ්බත්තධඤ්ඤකර- ණආරාමවිහාරරුක්ඛමුලඅජ්ඣෙකාකාසසඬබාතෙසු පන්තරසසු චිවරනික්ඛෙපට්ඨානෙසුති චුත්තං හොති. එත්ථ ගාමො නාම එකකුට්ඨාදිගාමො.

නිවෙසනං නාම ගාමනො ඛහි චතුසාලාදිකො ගෙහො. තෙනාහ ගණ්ඨිපදෙ “ගාමනිවෙසනානං විසෙසං වදන්තා ‘පුන එකපරිච්ඡෙදං කත්වා නිවෙසිතා ඛහුගෙහා නිවෙසනං නාම හොන්ති’ති වදන්ති, තස්මා ඉදං

නිවෙසනාදි සබ්බං ‘ගාමතො ඛභී’ති ගහෙනබ්බ’න්ති. ඉදංඤ්ච තත්ථෙව වුත්තං. “නිවෙසනාදිකං අන්තොගාමෙ වෙ හොති, ගාමෙ වුත්තපරිහාරස්සෙව ලබ්භනතො අන්තොගාමතො ඛභී’ති ගහෙනබ්බ’න්ති.

අට්ඨකථායං. “උදොසිතොති යානාදීනං හණ්ඩානං සාලා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.482-487) වුත්තසරුපං උදොසිතං නාම. “අට්ටොති පටිරාජාදිපටිබාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි කතො බහලහිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.482-487) වුත්තසරුපො අට්ටො නාම. “මාළොති එකකුටසඩ්ගහිතො චතුරස්සපාසාදො”ති (පාරා. අට්ඨ. 482-487) වුත්තො එකකණ්ණිකසඩ්ගහිතො චතුරස්සගෙහො මාළො නාම. පාසාදොති දීඝපාසාදො. හම්මීයන්ති මුණ්ඩවිජදනපාසාදො. නාවාති යානප්පත්ති. සත්ථන්ති ජඩ්ඝසත්ථසකටසත්ථවසෙන දුට්ඨො ජනසමුහො, සො ච නිවිට්ඨානිවිට්ඨවසෙන පච්චෙකං දුට්ඨො. තත්ථ නිවිට්ඨෙ වතිආදිපරික්ඛෙපොපි හොතෙව.

බෙත්තන්ති යවබෙත්තාදිබෙත්තං. ධඤ්ඤකරණං බලං. ආරාමො පුප්ඵාරාමො, ඵලාරාමො ව. විහාරොති එකමපි සෙනාසනං වුව්චති. “රුක්ඛො නාම යං මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ සමන්තා ඡායා ඵරතී”ති (පාරා. 494) වුත්තප්පමාණපරිච්ඡන්තො රුක්ඛො. අප්ඤ්ඤාකාසො නාම සත්තබ්භන්තරො, සො විඤ්චාටවිආදිඅගාමකාරඤ්ඤෙ ව මච්ඡබන්ධානං අගමනපථෙ සමුද්දදීපෙ ව ලබ්භති. මච්ඡබන්ධානං අගමනපථො නාම උදකපිට්ඨියා ගන්ත්වා පුන තදහෙව ගෙහං ආගන්තුං අසක්කුණ්ණයානාය දුරො සමුද්දප්පදෙසො වුව්චති.

අයං ගාමාදිකො පච්චෙකං එකුපවාරො, නානුපවාරොති දුට්ඨො. තත්ථ අප්ඤ්ඤාකාසං විනා ගාමාදිකො තංතංරාජාදිසාමිකකුලානං එකත්ථනානත්ථවසෙන එකකුලසන්තකො වෙ හොති, එකුපවාරො. නානාකුලසන්තකො වෙ, නානුපවාරො හොති. වුත්තඤ්ඤෙහං “ගාමො එකුපවාරො නාම එකකුලස්ස ගාමො හොති”තිආදි (පාරා. 478). අට්ඨකථායමපි වුත්තං. “එකකුලස්ස ගාමොති එකස්ස රඤ්ඤො වා හොජකස්ස වා ගාමො”ති ව “නානාකුලස්ස ගාමොති නානාරාජුනං වා හොජකානං වා ගාමො වෙසාලිකුසිනාරාදිසදිසො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.479) ව.

එකකුලෙන කාරාපිතො විහාරො එකුපවාරො, නානාකුලෙහි කාරාපිතො නානුපවාරො හොති. යථාහ ගණ්ඨිපදෙ “විහාරෙ එකකුලනානාකුලවොහාරො කාරාපකානං වසෙන වුත්තො”ති. අප්ඤ්ඤාකාසෙ පන උපචාරහෙදො අබ්භන්තරවසෙන වෙදිතබ්බො. වුත්තඤ්ඤෙවෙතං පාළියං. “අප්ඤ්ඤාකාසො එකුපවාරො නාම අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා එකුපවාරො. තතො පරං

නානුපවායො”ති. ඉධ එකං අබ්භන්තරං අට්ඨවිසතිරත්තං භොති. යථාහ අට්ඨකථායං “එකං අබ්භන්තරං අට්ඨවිසතිහත්ථ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.489). එවං සඬ්ඛෙපතො චුත්තසරුපජ්ජහෙදානි පන්තරස යානානි දස්සෙතුමාහ “ගාමාදීසු පදෙසෙසු තිපඤ්චසු”ති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන පාළිඅට්ඨකථාවණ්ණනතො වෙදිතබ්බො.

“තිව්වරෙන විජ්ජවාසෙය්‍යාති සඬ්ඝාටියා වා උත්තරාසඬ්ඛෙන වා අන්තරවාසකෙන වා. අන්තොගාමෙ වීවරං නික්ඛිපිත්වා”ති (පාරා. 476, 478) වචනතො එත්ථ තිව්වරන්ති තිණ්ණං වීවරානමඤ්ඤතරමෙව වීවරං වත්තබ්බං. එකරත්තන්ති විජ්ජවාසකිරියාය අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. අපි-සද්දෙන කිං පන දිරත්තාදිකන්ති දස්සෙති.

සඬ්ඝසම්මුතියා විනාති තිව්වරං පරිහරිතුං අසමත්ථෙන ගිලානෙන භික්ඛුනා සඬ්ඝං වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස “අහං හන්තෙ ගිලානො, න සක්කොමි තිව්වරං ආදාය පක්කමිතුං, සොහං හන්තෙ සඬ්ඝං තිව්වරෙන අවිජ්ජවාසසම්මුතිං යාවාමි”ති තික්ඛත්තුං යාවිතෙන සඬ්ඝෙන තස්ස ඤාත්තිදුතියාය කම්මවාචාය දින්නං අවිජ්ජවාසසම්මුතිං විනාති චුත්තං භොති. තථා ලද්ධසම්මුතිකස්ස ගිලානස්ස භික්ඛුනො තස්මිං ගෙලඤ්ඤෙ අවුපසන්තෙ වා වූපසන්තෙපි වීවරනික්ඛෙපට්ඨානං ආගමනකාලෙ වා උජ්ජන්තෙ අඤ්ඤෙපි රොගෙ අවුපසන්තෙ තායයෙව සම්මුතියා න දොසො.

603. භික්ඛුනොති අලද්ධසම්මුතිකස්ස භික්ඛුනො. තෙන වීවරෙන. විජ්ජවත්ථුං න වට්ඨති විනා වසිතුං න වට්ඨති. කිං චුත්තං භොති? “එකකුලස්ස ගාමො භොති පරික්ඛිත්තො ව, අන්තොගාමෙ වීවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බං. අපරික්ඛිත්තො භොති, යස්මිං සරෙ වීවරං නික්ඛිත්තං භොති, තස්මිං සරෙ වත්ථබ්බං, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. නානාකුලස්ස ගාමො භොති පරික්ඛිත්තො ව, යස්මිං සරෙ වීවරං නික්ඛිත්තං භොති, තස්මිං සරෙ වත්ථබ්බං සභායෙ වා ද්වාරමූලෙ වා, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං”න්තිආදිනා (පාරා. 478) නයෙන පාළියා චුත්තට්ඨානතො ඛහි අරුණං උට්ඨාපෙතුං න වට්ඨති චුත්තං භොති.

ඉමස්මිං පාඨෙ “පරික්ඛිත්තො”ති ඉදං පාකාරෙන වා වතියා වා පරිබාය වා පරික්ඛිත්තං සන්ධාය චුත්තං. හත්ථපාසා වානි එත්ථ හත්ථපාසා නාම අඬ්ඬිතිරත්තං භොති. යථාහ අට්ඨකථායං “තං සරං සමන්තතො හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං, අඬ්ඬිතෙය්‍යරත්තජ්ජමාණා පදෙසා උද්ධං න විජහිතබ්බන්ති චුත්තං භොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.477-478).

විජ්ජවසන්තස්ස කො දොසොති ආහ “භොති...පෙ.... අරුණුග්ගමෙ”ති. අනුඤ්ඤාතට්ඨානතො හි ඛහි වීවරෙන විනා අරුණං උට්ඨාපෙත්තස්ස තං වීවරං නිස්සජ්ජිතබ්බං භොති, තංභෙතුකා

පාචිත්තියාපත්තිපි භොතිති අත්ථො. තෙනෙව චක්ඛති
 “නිස්සප්පිත්වා...පෙ.... විඤ්ඤානා”ති.

604. න්භායන්තස්සෙවාවති වීවරස්ස හත්ථපාසතො දුරෙ
 න්භායන්තස්සෙව, අනාදරෙ සාමීච්චනං.

606. අවිජින්නං විලුන්නං වීවරං යස්ස සො අවිජින්නවීවරො, භික්ඛු,
 තස්ස යානං අවිජින්නවීවරට්ඨානං, තස්මිං.

607. නිවාසෙත්වාති එත්ථ “අන්තරවාසක”න්ති ච ගහෙත්වාති එත්ථ
 “ඉතරානී”ති ච සෙසො. ඉදං භන්තෙ වීවරං රත්තිවිජ්ජවුත්ථං
 අඤ්ඤාත්ව භික්ඛුසම්මුතිසා නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඤ්ඤාස්ස නිස්සප්පිත්වා”ති
 සඤ්ඤාස්ස වා “ඉදං භන්තෙ වීවරං...පෙ.... අහං ආයස්මන්තානං
 නිස්සප්පිත්වා”ති තිණ්ණං, ද්විත්තං වා සන්තිකෙ වා “ඉදං භන්තෙ
 ආවුසො...පෙ.... ඉමාහං ආයස්මන්තො නිස්සප්පිත්වා”ති එකස්ස සන්තිකෙ වා
 චත්තං නිස්සප්පිත්වාති වුත්තං භොති. විඤ්ඤානාති එවං
 නිස්සග්ගියවත්ථුනිස්සප්පිත්වාදිනානප්පකාරවිධිජානනකෙන ඤාණවතාති
 අත්ථො.

608. තං නිස්සග්ගියවීවරං.

609. “අදෙන්නස්ස ච නිස්සට්ඨං දුක්ඛං”න්ති ඉමිනා “ඛයන්තෙන
 භික්ඛුනා පටිබලෙන ආපත්ති පටිග්ගහෙත්වාති, නිස්සට්ඨවීවරං
 දාතබ්බං”න්ති වුත්තත්තා ඉමං විධිං ජානනාය ඛයන්තෙන යථා විධිං කාතුං
 සමත්ථතාය පටිබලෙන බන්ධකෙ (වුලුච. 239) ආගතනයෙන ආපත්තිං
 පටිග්ගහෙත්වා නිස්සට්ඨවීවරං හත්ථෙව ගහෙත්වා නිසිදාපෙත්වා සථෙ
 සඤ්ඤා භොති, “සුඤ්ඤා මෙ භන්තෙ සඤ්ඤා, ඉදං වීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස
 භික්ඛුනො නිස්සග්ගියං සඤ්ඤාස්ස නිස්සට්ඨං, යදි සඤ්ඤාස්ස පත්තකල්ලං,
 සඤ්ඤා ඉමං වීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍යා”ති, සථෙ තයො
 භොන්ති, “සුඤ්ඤා මෙ ආයස්මන්තා, ඉදං වීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස
 භික්ඛුනො නිස්සග්ගියං ආයස්මන්තානං නිස්සට්ඨං, යදායස්මන්තානං
 පත්තකල්ලං, ආයස්මන්තා ඉමං වීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො
 දදෙය්‍යු”න්ති, සථෙ එකකො භොති, “ඉමං වීවරං ආයස්මන්තො දම්මි”ති
 දාතබ්බං, නිස්සට්ඨවීවරං “අත්තනොයෙව දින්න”න්ති සුද්ධසඤ්ඤාය
 ගහෙත්වා අදෙන්නස්ස දුක්ඛං භොතිති වුත්තං භොති.

තස්ස සන්තකභාවං ඤත්වා ලෙසෙන විලුම්පන්තස්ස පන භණ්ඩග්ගවසෙන දුක්කටථුල්ලවිවයපාරාජිකාපත්තියො භොන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්ස සන්තකභාවං පන ඤත්වා ලෙසෙන අවිජින්දන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරොතබ්බො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469). පරියාප්පතන්ති “න භික්ඛවෙ නිස්සට්ඨවීරං න දාතබ්බං, යො න දදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 470) පාළියං වුත්තන්ති අත්ථො.

610-1. ටෙරෙ දහරෙ වාති එතෙසු උභොසුපි මග්ගං ගවිජන්තෙසුති යොජනා. “ටෙරෙ”ති ඉමිනා අනිස්සිතභාවමාහ, “දහරෙ වා”ති ඉමිනා නිස්සිතභාවං. ඔභිනෙති ඔසක්කිතෙ. සවෙ සො ටෙරො නිස්සයාවරියො භවෙය්‍යාති අධිජ්ජායෙනාහ “ගරු”න්ති. තස්මිං දහරෙ. වත්ථන්ති තස්ස භත්ථෙ ධීතවීරං. න පස්සම්භතීති ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා ගමනෙ සඋස්සාහත්තා නිස්සයපටිජ්ජස්සද්ධි න භොතීති අධිජ්ජායො. තෙනෙව “මුහුත්ත”න්තිආදිමාහ.

614. පච්චුද්ධාරෙ අන්තොයෙවාරුණෙති ඉමිනා සම්බන්ධො, දහරහික්ඛුනො දුරභාවඤ්ච අරුණුග්ගමනඤ්ච ඤත්වා විවරස්ස අනිස්සග්ගියත්ථං තස්ස භත්ථෙ ධීතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා පුරාරුණා පච්චුද්ධාරෙති අත්ථො. විස්සජ්ජෙතීති අඤ්ඤස්ස දෙනි. විනස්සතීති වොරාදිහි නස්සති.

දුතියකථිතකථාවණ්ණනා.

616. අකාලවීරන්ති “අකාලවීරං නාම අනත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසමාසෙ උජ්ජන්තං, අත්ථනෙ කථිනෙ සත්තමාසෙ උජ්ජන්තං, කාලෙපි ආදිස්ස දින්ත”න්ති (පාරා. 500) වචනතො අනත්ථකථිනෙ විහාරෙ “වීරමාසො”ති යො පුබ්බකත්තිකකාලපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය යාව අපරකත්තිකපුණ්ණමී, තාව මාසො වුව්චති, තතො පරෙසු එකාදසසු මාසෙසු උජ්ජන්තඤ්ච අත්ථකථිනෙ විහාරෙ යො වීරමාසො, හෙමන්තා ව වත්තාරො මාසාති පඤ්චමාසතො බහි සත්තසු මාසෙසු උජ්ජන්තඤ්ච අත්ථකථිනෙ පඤ්ච මාසා යථාපරිච්ඡින්නකාලෙ සඬ්ඝස්ස ව “ඉදං අකාලවීරං දම්මී”ති පුග්ගලස්ස ව “ඉදං තුය්හං දම්මී”ති දින්තඤ්චෙති ඉදං අකාලවීරන්ති අත්ථො. “උජ්ජන්ත”න්ති සෙසො, “උජ්ජජ්ජෙය්‍ය සඬ්ඝතො වා ගණතො වා ඤාතිතො වා මිත්තතො වා පංසුකුලතො වා අත්තතො වා ධනෙනා”ති (පාරා. 500) වචනතො සඬ්ඝස්ස වා “ඉදං සුත්තන්තිකගණස්ස දෙම, ඉදං ආභිධම්මිකගණස්ස දෙමා”තිආදිනා නයෙන ගණස්ස වා දින්තතො අත්තතො වස්සග්ගෙන වා ඤාතිආදිතො වා සුසානාදිපංසුකුලඛෙත්තතො වා අත්තතො සත්තකෙන සුත්තකජ්ජාසාදිකජ්ජියවත්ථුතො වා උජ්ජන්තවීරන්ති අත්ථො.

මාසපරමං. නික්ඛිපෙනි මාසො පරමං පමාණං එතස්ස නික්ඛිපනස්සාති මාසපරමං, නික්ඛිපනන්ති කිරියාවිසෙසනං කාතබ්බං, මාසපරමං නික්ඛිපනං කරොයාති චුත්තං හොති. “ආකඨ්ඨමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බං, පටිග්ගහෙත්වා බිජ්ජමෙව කාරෙතබ්බං, නො වස්ස පාරිපුරි, මාසපරමං තෙන භික්ඛුනා තං වීචරං නික්ඛිපිතබ්බං ඌනස්ස පාරිපුරියා”ති (පාරා. 500) වචනතො එවං උප්පන්නං වීචරං ඉච්ඡන්තෙන පටිග්ගහෙත්වා සචෙ පහොති, දසාහමනතික්කාමෙත්වා කාරෙතබ්බං. සචෙ නප්පහොති, ඌනස්ස පරිපුරණත්ථං මාසපරමං යපෙතබ්බන්ති අත්ථො.

කදා එවං නික්ඛිපිතබ්බන්ති ආහ “සති පච්චාසායා”ති, “පච්චාසා හොති සඨිසතො වා ගණතො වා ඤාතිතො වා මිත්තතො වා පංසුකුලතො වා අත්තතො වා ධනෙනා”ති (පාරා. 500) චුත්තසඨිසාදිතො අත්තතො වස්සග්ගාදිතො ලභෙය්‍ය, තෙන “ඉමස්ස ඌනෙ පරිපුරණෙ කාරෙස්සාමි”ති පච්චාසාය සති එවං නික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. තතො උද්ධං යපෙතුං න වට්ඨති මාසතො අතිරෙකකාලං නික්ඛිපිතුං න වට්ඨති, නිස්සග්ගියපාවිත්තියං හොතිති අත්ථො.

යදි එවං “තදුප්පන්නෙ මූලච්චරෙ පච්චාසාච්චරං උප්පජ්ජති, දසාහා කාරෙතබ්බං...පෙ.... වීසෙ උප්පන්නෙ මූලච්චරෙ පච්චාසාච්චරං උප්පජ්ජති, දසාහා කාරෙතබ්බං”න්ති (පාරා. 500) කස්මා ආහාති? පච්චාසාච්චරස්ස දසදිවසෙ අතික්කම්ම යපෙතුං අයුත්තත්තා, මූලච්චරස්ස තග්ගතිකත්තා එවං චුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං “මූලච්චරස්ස උප්පන්නදිවසතො යාව වීසතිමො දිවසො, තාව උප්පන්නං පච්චාසාච්චරං මූලච්චරං අත්තතො ගතිකං කරොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.500).

තතියකථිතකථාවණ්ණනා.

618-9. භික්ඛුනියා යො ධොවාපෙතිති සම්බන්ධො. “භික්ඛුනී නාම උභතොසඨිසෙ උපසම්පන්නා”ති (පාරා. 500) වචනතො භික්ඛුනිසඨිසෙ ඤත්තිචතුත්ථාය කම්මවාචාය, භික්ඛුසඨිසෙ ඤත්තිචතුත්ථාය කම්මවාචායාති අට්ඨවාචිකාය උපසම්පන්නා භික්ඛුනී නාම. භුත්තන්ති භික්ඛුනා අත්තනා පරිභුත්තං රජිතං ආදින්නකප්පං, “පරිහොගං කරිස්සාමි”ති අත්තමසො සීසං යපෙත්වා සයනමත්තෙනාපි පුරාණභූතං වීචරන්ති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “රජිත්වා කප්පං කත්වා එකචාරම්පි නිවත්ථං වා පාරුතං වා අත්තමසො පරිහොගසීසෙන අංසෙ වා මත්ථකෙ වා කත්වා මග්ගං ගතො හොති, උස්සීසකං වා කත්වා නිපන්නො හොති, එතම්පි පුරාණච්චරමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.503-505). වත්ථන්ති කාරියෙ කාරණොපචාරවසෙන වීචරමෙව ආහ.

අඤ්ඤාතිකායාති “අඤ්ඤාතිකා නාම මාතිතො වා පිතිතො වා යාව සත්තමා පිතාමහයුගා අසම්බද්ධා”ති වචනතො අත්තතො වා තස්සා වා

මාතු වා පිතු වා පරම්පරාය යාව සත්තමා යුගා, එත්ථන්තරෙ යෙන කෙනවි ඤාතකෙන අසම්බද්ධභාවෙන අඤ්ඤාතිකායාති අත්ථො. යථා වාහ අට්ඨකථායං “පිතාමහොයෙව පිතාමහයුගං. තතො උද්ධං සබ්බෙපි පුබ්බපුරිසා පිතාමහග්ගහණෙනෙව ගහිතා. එවං යාව සත්තමො පුරිසො, තාව යා අසම්බද්ධා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.503-505). ආකොටාපෙතීති පහරාපෙති.

තතො ධොවාපනාදිතො. නිස්සග්ගියාපත්තීති නිස්සග්ගියස්ස ආපත්ති නිස්සග්ගියාපත්ති, නිස්සග්ගියස්ස වීචරස්ස නාමෙන විසිට්ඨා පාවිත්තියාපත්ති භොතීති අත්ථො. ඉදඤ්ච තිණ්ණං පයොගානං අත්තෙ ආපජ්ජිතබ්බාය ආපත්තියා දස්සනං. තස්ස නියොගෙන ධොවනාදිං කරොත්ති යා භික්ඛුනියා තදත්ථං සබ්බපුබ්බපයොගගණනාය භික්ඛුනො දුක්කටං භොතීති ගහෙතබ්බො. යථාහ අට්ඨකථායං “යාව නං ධොවිත්වා උක්ඛිපති, තාව භික්ඛුනියා පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කට”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.503-505). පටිමෙනාති තිණ්පි කාරාපෙන්තස්ස යං පටිමං කාරාපෙති, තෙනාති අත්ථො. දීපිතන්ති “අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී පුරාණවීචරං ධොවාපෙති රජාපෙති ආකොටාපෙති, නිස්සග්ගියෙන ආපත්ති ද්විත්තං දුක්කටාන”න්තිආදිනා (පාරා. 506) දෙසිතං. ඉමිනා නයෙන ද්වෙ කාරාපෙන්තස්ස පටිමෙන නිස්සග්ගියාපත්ති, දුතියෙන දුක්කටන්ති අයමත්ථො සඬගය්හති.

620. “ධොවනත්ථාය දෙතී”ති ඉමිනා “භුත්තං වත්ථ”න්ති අධිකාරතො ලබ්හති.

621. සාමණෙරනිද්දෙසෙපිති “සාමණෙරා”ති නිද්දෙසො නාම යස්ස, තස්මිම්පි, අත්තනා පරිභුත්තං වත්ථං ධොවනත්ථාය දෙතීති යොජනා, අත්තනො පරිභුත්තං වීචරං ධොවනත්ථාය සාමණෙරස්ස දෙතීති අත්ථො. පි-සද්දො සමුච්චයත්ථො. උපසම්පජ්ජාති පුබ්බකිරියාය “ධොවති”ති අපරකිරියා සාමත්ථියා ලබ්හති.

622. දහරානඤ්ච භික්ඛුනන්ති අත්තනො නවකතරානං භික්ඛුනං. නියාදිතෙ දිත්තෙ. එස නයොති “එකෙන පාවිත්තියං, අවසිට්ඨෙහි ද්විති වා එකෙන වා සබ්බපයොගෙසු දුක්කටං භොතී”ති නයො.

623. වීචරෙති පරිභුත්තවීචරෙ.

624. “ධොවනජ්ජව්චයායෙවා”ති ඉමිනා ඉතරද්වයස්ස තස්ස අනාණත්තියා කතත්තා තතො අනාපත්තිභාවමාහ.

626. ඤාතිකාති එත්ථ “පටිසඬ්ඛා යොනියො”තිආදීසු (ම. නි. 1.22-23, 422; අ. නි. 6.58; 8.9; මහානි. 206; ධ. ස. 1355; විහ. 518) විය

ගාථාබන්ධවසෙන ය-කාරලොපො, ඤාතිකාය භික්ඛුනියාති අත්ථො. “ඤාතිකා අඤ්ඤාතිසඤ්ඤිස්සා”ති පදච්ඡෙදො. පච්චත්ථරණන්ති මඤ්චපීඨෙ අත්ථරිතබ්බං පච්චත්ථරණවීචරඤ්ච.

627. “භික්ඛුනීනං වසෙනා”ති ඉදං භික්ඛුසඤ්ඤි උපසම්පන්නා වෙ, පාචිත්තිසමභවා චුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං “භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන යථාවත්ථුකමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.506). භික්ඛුනිසඤ්ඤි පඨමං උපසම්පජ්ජිත්වා පච්ඡා භික්ඛුසඤ්ඤි වෙ උපසම්පජ්ජති, කෙවලං භික්ඛුසඤ්ඤි උපසම්පන්නාති න චුච්චතීති තා හගවති ධරමානෙ පඨමං පබ්බජිතා පඤ්චසතා සාකියානියො චුච්චන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා නාම පඤ්චසතා සාකියානියො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.506). භික්ඛුනො ලිඬගෙ පරිවත්තෙ තස්සෙව උපසම්පන්නකම්මස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා සොපි ගහෙතබ්බොයෙව.

628. අචුත්තා ධොවතීති “ඉමං වීචරං ධොවා”ති අචුත්තා වීචරං කිලිට්ඨං දිස්වා අවත්වා යපිතට්ඨානතො වීචරං ගහෙත්වා වා සයමෙව වත්වා යාවනාදිනායෙන වා අනාණත්තියා ව ගහෙත්වා වීචරධොවනාදිං කරෙය්‍ය වෙ. අපරිභුත්තං වාති හෙට්ඨා චුත්තනායෙන අපරිභුත්තං වීචරං. අඤ්ඤං වාති උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකපොත්ථකත්ථවිකමඤ්චපීඨාදිං යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං.

පුරාණවීචරධොවාපනකථාවණ්ණනා.

629. විකප්පනුපගං පච්ඡිමං උපාදාය කිඤ්චි වීචරං ගණ්හතොති යොජනා, එත්ථ “අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො”ති ව “ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤිස්සා”ති ව “එකතොඋපසම්පන්නාය හත්ථතො ගණ්හාති”ති ව වක්ඛමානවචනසාමත්ථියා ලබ්භමානතො පුබ්බෙ චුත්තනායෙන අඤ්ඤාතිකාය උහතොසඤ්ඤි උපසම්පන්නාය භික්ඛුනියා හත්ථතො විකප්පනුපගරතනවිදත්ථිප්පමාණවත්ථතො පට්ඨාය යං කිඤ්චි වීචරං ගණ්හන්තස්සාති අත්ථො. “ආපත්තී”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තෙපි “නිස්සග්ගියා පාචිත්තියාපත්තී”ති පකරණතො ව “නිස්සග්ගියාපත්තී”ති වක්ඛමානතො ව ලබ්භති. යපෙත්වා පාරිවත්තකන්ති “පාරිවත්තකං පරිත්තෙන වා විපුලං, විපුලෙන වා පරිත්ත”න්ති (පාරා. 514) වචනතො මහාපච්චරියං “අන්තමසො හරිතකඛණ්ඩෙනාපි”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.514) චුත්තත්තා ව හෙට්ඨිමන්තතො හරිතකඛණ්ඩමිපි දත්වා ගහෙතබ්බං තිවීචරඤ්ච පාරිවත්තකං නාම හොති, තං යපෙත්වාති චුත්තං හොති. පරිවත්තතං පරිවත්තං, තං එතස්ස අත්ථිති පාරිවත්තකං, කයවික්කයෙන ගහෙතබ්බං වීචරන්ති අත්ථො.

630. ගහණත්ථාය පයොගෙති ගණ්හිතුං හත්ථපසාරණාදිප්පයොගෙ. පරියාපුතන්ති “පට්ඨගණ්හාති පයොගෙ දුක්කට්”න්ති (පාරා. 512) දෙසිතං.

631. අනුපසම්පන්නහත්තේති භික්ඛුභික්ඛුනිතො අඤ්ඤා සබ්බෙ අනුපසම්පන්නා ගහිතා. යථාහ අට්ඨකථායං “සථෙ පන සික්ඛමානාසාමණෙරසාමණෙරිඋපාසකඋපාසිකානං හත්තේ පෙසිතං පටිග්ගණ්හාති, අනාපත්තී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.512).

632. එකතොති එත්ථ භික්ඛුනිසඬ්ඝතොති ගහෙතඛ්ඛං. අඤ්ඤාස්මිං පක්ඛෙ පාවිත්තියමෙව. යථාහ අට්ඨකථායං “භික්ඛුනං සන්නිකෙ උපසම්පන්නාය පන පාවිත්තියමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.513).

633. “පාරිවත්තකං දස්සාමී”ති ආභොගං කත්වා ගණ්හාති, දොසො න විජ්ජතිති යොජනා.

634. අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති ථවිකකායබන්ධනාදි අවිකප්පියං වා අවිකප්පනුපගං වා පරික්ඛාරමෙව ගහෙතඛ්ඛං. විකප්පනුපගං පන න වට්ටති. යථාහ අට්ඨකථායං “විකප්පනුපගං පච්ඡිමච්චරප්පමාණං පන පට්ඨප්පසාවනම්පි න වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.514). චිවරපටිග්ගණ්හනං කිරියා, පාරිවත්තකස්ස අදානං අකිරියාති කිරියාය ව අකිරියාය ව ආපජ්ජිතඛ්ඛතො ක්‍රියාක්‍රියං.

චිවරපටිග්ගණකථාවණ්ණනා.

635. “අඤ්ඤාතකං අප්පචාරිත”න්ති පදච්ඡෙදො. “ගහපතිං වා ගහපතානිං වා”ති පාඨසෙසො. චුත්තඤ්ඤි හගවතා “අඤ්ඤාතකං ගහපතිං වා ගහපතානිං වා”ති (පාරා. 516, 518). පුබ්බෙ චුත්තනායෙන යාව සත්තමා පිතාමහයුගා සම්බද්ධඤ්ඤාතිකතාය අභාවතො අඤ්ඤාතකං. “යං මය්හං ගෙහෙ අත්ථී, තං පචාරෙමී”තිආදිනා නායෙන අප්පචාරිතං. “ගහපති නාම යො කොචි අගාරං අජ්ඣාචසති”ති (පාරා. 519) පාළියං චුත්තං ගහපතිං වා. “ගහපතානී නාම යා කාචි අගාරං අජ්ඣාචසති”ති (පාරා. 519) පාළියං චුත්තං සරණං වාති අත්ථො.

හොති නිස්සග්ගියාපත්තීති “අඤ්ඤානු සමයා විඤ්ඤාපෙනි, පයොගෙ දුක්ඛං, පටිලාහෙන නිස්සග්ගියං හොති”ති (පාරා. 519) පාළියං චුත්තෙසු සබ්බෙසු පුබ්බපයොගෙසු දුක්ඛංතෙ සද්ධිං නිස්සග්ගියපාවිත්තියං හොතිති චුත්තං හොති. අඤ්ඤානු සමයාති “තත්ථායං සමයො, අච්ඡින්නච්චරො වා හොති භික්ඛු නට්ඨච්චරො වා”ති (පාරා. 518) මාතිකාය, “අච්ඡින්නච්චරො නාම භික්ඛුස්ස චිවරං අච්ඡින්නං හොති රාජුහි වා වොරෙහි වා ධුත්තෙහි වා යෙහි කෙහිචි වා අච්ඡින්නං හොති. නට්ඨච්චරො නාම භික්ඛුස්ස චිවරං අග්ගිනා වා දඬුසං හොති, උදකෙන වා වුළුහං හොති, උන්දුරෙහි වා උපවිකාහි වා බායිතං හොති”ති (පාරා. 519) පදභාෂ්‍යෙන ව නිද්දිට්ඨසරුපකාලතො අඤ්ඤානුති අත්ථො.

636. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “අඤ්ඤාතකෙ අඤ්ඤාතකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, ඤාතකසඤ්ඤී අඤ්ඤත්‍ර සමයා වීචරං විඤ්ඤාපෙනි, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 520) පාවිත්තියත්තයං භගවතා චුත්තං. “ඤාතකෙ අඤ්ඤාතිසඤ්ඤීස්සා”ති පදවිජෙදො. තත්ථාති තස්මිං ඤාතකෙ. වෙමතිකස්සාති “ඤාතකො නු ඛො, අඤ්ඤාතකො”ති වෙමතිකස්ස. ද්විකදුක්කටං තථෙවාති යොජනා. “තථෙවා”ති “චුත්ත”න්ති ඉදං ආකඩ්ඪති, “ඤාතකෙ අඤ්ඤාතකසඤ්ඤී, වෙමතිකො අඤ්ඤත්‍ර සමයා වීචරං විඤ්ඤාපෙනි, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 520) දෙසිතන්ති අත්ථො.

637-8. සමයෙ විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. එත්ථ “වීචරං අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිත”න්ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, යථාපරිච්ඡින්නකාලද්වයතො අඤ්ඤතරස්මිං කාලෙ අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතං වීචරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. ඤාතකෙ වා පචාරිතෙති එත්ථාපි “අත්තනො”ති අප්ඤ්ඤාභාරො, “සමයෙ”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං, අත්තනො ඤාතකපචාරිතෙ අසමයෙපි වීචරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. අඤ්ඤස්සත්ථායාති එත්ථ “අත්තනො”ති සෙසො, අත්තනො ඤාතකෙ, පචාරිතෙ වා විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා, අඤ්ඤං භික්ෂුං නිස්සාය අත්තනො ඤාතකෙ වා පචාරිතෙ වා වීචරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති චුත්තං භොති. ඉතරං පක්ඛං දස්සෙති “තස්ස ඤාතකෙ වා පචාරිතෙ වා”ති. තස්සාති “අඤ්ඤස්සා”ති චුත්තස්ස, “විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්ති”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. වාති පුරිමචිකප්පාපෙක්ඛං. යං සන්ධාය වීචරං විඤ්ඤාපෙනි, තස්ස ඤාතකෙ වා පචාරිතෙ වා තංයෙව සන්ධාය වීචරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති චුත්තං භොති.

“අත්තනො වා ධනෙනා”ති චුත්තං අනාපත්තිඅඩ්ඨං උම්මත්තකාදිනොති එත්ථ ආදි-සද්දෙන සඩ්ඨග්ගති, අත්තනො සන්තකං සුත්තකප්පාසාදිකං කප්පියවත්ථුං දත්වා ගණ්ඨිතුකාමතාය අකප්පියවොභාරොන යාවත්තස්ස ව අනාපත්තීති අත්ථො.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනා.

639. අප්පචාරිතමඤ්ඤාතින්ති එත්ථ “ගහපතිං වා ගහපතානිං වා”ති ඉදං සාමත්ථියා ලබ්භති. තතුත්තරිත්ති තතො සන්තරුත්තරපරමතො උත්තරිත්ති ගහෙතබ්බං, “සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ෂුනා තතො වීචරං සාදිතබ්බ”න්ති (පාරා. 523) චුත්තත්තා අවිච්ඡින්නවීචරෙන සාදිතබ්බඅත්තරවාසකඋත්තරාසඩ්ඨගමත්තෙන අධිකන්ති අත්ථො.

“තතො වෙ උත්තරි සාදියෙය්‍යා”ති (පාරා. 523) වචනතො “සාදියන්තස්සා”ති වත්තබ්බං, එවං වත්තබ්බෙ “විඤ්ඤාපෙන්තස්සා”ති

කස්මා චුත්තන්ති? අවිජ්ජන්තවීචරානං භික්ඛුනං ඡබ්බග්ගියෙහි භික්ඛුහි වීචරවිඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිං. “කථංඤ්ඤි නාම තුම්හෙ මොසපුරිසා න මත්තං ජානිත්වා බහුං වීචරං විඤ්ඤාපෙස්සවා”ති (පාරා. 522) ඡබ්බග්ගියෙ භික්ඛු ගරහිත්වා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා “සාදිතබ්බ”න්ති එත්ථ විඤ්ඤාපෙනබ්බන්ති අත්ථො හොති, තෙනෙව ඉමස්මිං පදභාජනෙ “තතො වෙ උත්තරි සාදියෙය්‍යාති තතුත්තරි විඤ්ඤාපෙති”ති (පාරා. 524) ච ආපත්තිහෙදසන්දස්සනට්ඨානෙ “අඤ්ඤාතකෙ අඤ්ඤාතකසඤ්ඤී තතුත්තරි වීචරං විඤ්ඤාපෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති ආදිවචනතො (පාරා. 525) ච චුත්තං. යදි එවං සික්ඛාපදෙයෙව “සාදිතබ්බං, සාදියෙය්‍යා”ති ච උභයත්ථ “විඤ්ඤාපෙනබ්බං, විඤ්ඤාපෙය්‍යා”ති ච කස්මා න චුත්තන්ති? අවිජ්ජන්තවීචරභාවං ඤාත්වා අවිඤ්ඤාපිතෙපි අභිහරිත්වා දියාමානම්පි අධිවාසෙත්තෙන එවමෙව සාදිතබ්බන්ති න චුත්තං. ඉමස්සෙව ච අධිකවිඤ්ඤාපනනිසෙධනත්ථං වදන්තෙනාපි “තඤ්ථෙව අඤ්ඤාතකො ගහපති වා ගහපතාතී වා බහුහි වීචරෙහි අභිහට්ඨං පචාරෙය්‍ය, සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො වීචරං සාදිතබ්බ”න්ති සාදිතබ්බනියමජ්ජධානං චුත්තං. තස්මා අවිජ්ජන්තවීචරෙන අත්තනා වා තං සන්ධාය අඤ්ඤාතෙ වා විඤ්ඤාපෙත්තෙනාපි අවිඤ්ඤාපෙත්තෙපි දියාමානං සාදියන්තෙනාපි සන්තරුත්තරපරමතං නාතික්කම්මිතබ්බන්ති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සන්ධාය භාසිතත්ථොති සල්ලක්ඛෙතබ්බන්ති එත්තකං ඤාපෙතුං “සාදියන්තස්සා”ති අවත්වා “විඤ්ඤාපෙන්තස්සා”ති චුත්තන්ති ආචරියාභිසන්ධි වෙදිතබ්බා.

640. ඉදානි විඤ්ඤාපනෙ ච අධිවාසනෙ ච උභයත්ථෙව නියමං දස්සෙතුං. “සථෙ තීණි නට්ඨානි හොන්ති, ද්වෙ සාදිතබ්බානි. ද්වෙ නට්ඨානි, එකං සාදිතබ්බං. එකං නට්ඨං, න කිඤ්චි සාදිතබ්බ”න්ති (පාරා. 524) පදභාජනෙ චුත්තවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “යස්සා”ති ආදි. “යස්ස තීණිපි නට්ඨානි, ද්වෙ වා නට්ඨානි, එකං වා නට්ඨ”න්ති සම්බන්ධිත්වා යථාක්කමං “තෙන ද්වෙ සාදිතබ්බානි, එකං සාදිතබ්බං, න කිඤ්චිපි සාදිතබ්බ”න්ති යොජනා කාතබ්බා. යස්ස තීණිපි වීචරානි නට්ඨානි, බහු ච දියානි, තෙන ද්වෙයෙව වීචරානි සාදිතබ්බානි. ද්වෙ වීචරානි නට්ඨානි, එකං සාදිතබ්බං. එකඤ්ථෙව නට්ඨං, න සාදිතබ්බං, අවසිට්ඨං පච්ඡා ධම්මෙන සමෙන ලද්ධනීභාරෙන ගහෙතබ්බන්ති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “සෙසං සභාගට්ඨානතො පරියෙසිස්සති”ති. “භික්ඛුනියා පන පඤ්චසුපි නට්ඨෙසු ද්වෙ සාදිතබ්බානි, චතුසු නට්ඨෙසු එකං සාදිතබ්බං, තිසු නට්ඨෙසු කිඤ්චි න සාදිතබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.522-524) අට්ඨකථායං චුත්තං.

641-2. සෙසකං ආහරන්තස්ස අනාපත්තීති ඤාතබ්බන්ති යොජනා. එවමුපරිපි යොජෙතබ්බං. වීචරං යොජෙත්වා අතිරෙකං වත්ථං පච්චාහරිත්වා “දස්සාමි”ති බහුම්පි ගහෙත්වා ගච්ජන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. අතිරෙකම්පි තුම්හෙයෙව ගණ්හථාති දින්නං ගණ්හතොපි අනාපත්ති. න අවිජ්ජන්තකාරණා දින්නෙති යොජනා, අවිජ්ජන්තවීචරභාවං අනුද්දිස්ස බහුනං

වීවරානං ගහණනිමිත්තෙනාපි අනාපත්තීති අත්ථො. එවමෙව “න නට්ඨකාරණා දෙන්ති”ති ඉදමපි දස්සිතමෙව. අවිජින්නවීවරෙ නිස්සාය තතුත්තරිවීවරවිඤ්ඤාපනවත්ථුමහි ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා අනාපත්තිවාමෙ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති න ගහිතං.

තතුත්තරිකථාවණ්ණනා.

643. කල්‍යාණකම්‍යතාහෙතුති සුන්දරස්ස මහග්ගස්ස කාමතං පටිච්ච වීවරෙ විකප්පනං ආපජ්ජෙය්‍යාති යොජනා, “කිදිසෙන තෙ හත්තෙ වීවරෙන අත්ථො”ති පුබ්බෙ අප්පචාරිතො “ආයතං වා හොතු විත්ථතං වා අප්පිතං වා සණ්භං වා”ති (පාරා. 529) පදභාජනෙ චුත්තවිසිට්ඨකප්පං අධිකවිධානං කරොතීති අත්ථො. තස්ස ලාභා නිස්සග්ගියං භවෙති තථා අප්පචාරිතෙන හුත්වා කතෙන අධිකවිධානෙන නිජ්ජින්නවීවරස්ස ලාභප්පයොගෙන දුක්කට්ඨස්සග්ගියපාවිත්තියා හොන්ති.

644. මහග්ගං ...පෙ.... විඤ්ඤාපෙතීති විසතිඅග්ගනකං වීවරං දාතුකාමමහි උපාසකෙ, “අලං මය්‍හං එතෙන, දසග්ගනකං වා අප්පග්ගනකං වා දෙහී”ති වදති.

645. “ඤාතකෙ අඤ්ඤාතිසඤ්ඤිස්සා”ති පදච්ඡෙදො.

පඨමොපක්ඛට්ඨකථාවණ්ණනා.

646. පඨමසික්ඛාපදෙ එකෙන උපාසකෙන පිළා ලද්ධා, ඉධ ද්විතීති එත්තකං නානාකරණං. සෙසං පඨමසික්ඛාපදසදිසමෙවාති ආහ “දුතියො...පෙ.... විනිවිජයො”ති. උපක්ඛට්ඨපදෙන ලක්ඛිතං සික්ඛාපදං උපක්ඛට්ඨං, දුතියඤ්ච තං උපක්ඛට්ඨඤ්චාති දුතියොපක්ඛට්ඨං, තස්මිං දුතියොපක්ඛට්ඨෙ. අස්සාති දුතියොපක්ඛට්ඨස්ස.

දුතියොපක්ඛට්ඨකථාවණ්ණනා.

647. රඤ්ඤා වාති රාජතො වා. රාජතො භොග්ගං භුඤ්ජිතබ්බං අස්ස අත්ථීති “රාජභොග්ගො”ති චුත්තො, රාජතො හත්තවෙත්තනලාභිතො යතො කුතොචි දායකා ආහතන්ති සම්බන්ධො. න ච වට්ඨතීති එත්ථ “නිස්සග්ගියපාවිත්තියභාවතො”ති අජ්ඣාහරිතබ්බං. ඉධ උත්තරිකරණියං “තික්ඛත්තු”න්තිආදිගාථාය (වි. වි. 671) වක්ඛති.

648. වීවරවේතාපන්නවසෙන අධිගතරජතාදි යෙන කෙනචි පරියායෙනාපි න සාදිතබ්බන්ති දස්සෙතුමාහ “රජතං වා”තිආදි. ධවලසභාවතාය රාජතීති රජතං, සජ්ඣු. ජාතං රූපං වණ්ණායතනමෙතස්සාති ජාතරූපං, සුචණ්ණං. කිඤ්චිති අප්පමත්තකමපි.

අත්තනො වා අත්ථාය පරස්ස වා අත්ථාය දියාමානං කිඤ්චි ගණ්හිතුං න වට්ටතීති යොජනා.

649. අත්තනො පටිග්ගහණෙ ආපත්තියා රුපියගහණසික්ඛාපදෙ වක්ඛමානත්තා අඤ්ඤස්ස අත්ථාය ගහණෙ ආපත්තිදස්සනත්ථමාහ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”තිආදි. තත්ථ අඤ්ඤස්සත්ථායාති අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස, ගණස්ස, සඬ්ඝස්ස, චෙතියස්ස, නවකම්මස්ස වා අත්ථාය. නිද්දිට්ඨන්ති ආහරිත්වා “ඉමං ගණ්හො”ති චුත්තං රජතං, ජාතරූපං වා අඤ්ඤං වා යං කිඤ්චි නිස්සග්ගියදුක්කට්ඨත්ථුං පටිග්ගහණො තස්ස භික්ඛුනො දුක්කට්ටං හොතීති මහාපච්චරියං චුත්තන්ති යොජනා.

650-1. චුත්තමෙවත්ථං සරූපතො විභාවෙතුමාහ “නෙත්වා”තිආදි. නෙත්වාති ආනෙත්වා. අකප්පියං හණ්ඩන්ති “රජතං ජාතරූපං වා”ති යථාචුත්තමෙව අකප්පියහණ්ඩං. ඉත්ථන්ති වක්ඛමානප්පකාරෙන. න ච වට්ටතීති එත්ථ ව-කාරෙන වට්ටති වාති අනුඤ්ඤාතං කතන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං -

“සචෙ පන ‘නයිදං භික්ඛුනං සම්පට්ඨිජිතුං වට්ටතී’ති පටික්ඛිත්තෙ ‘වඩ්ඪකීනං වා කම්මකරානං වා හත්ථෙ හවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ සුකතදුක්කට්ටං ජානාථා’ති වත්වා තෙසං හත්ථෙ දත්වා පක්කමති, වට්ටති. අථාපි ‘මම මනුස්සානං හත්ථෙ හවිස්සති, මය්හමෙව වා හත්ථෙ හවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ යං යස්ස දාතඛ්ඛං, තදත්ථාය පෙසෙය්‍යාථා’ති වදති, එවම්පි වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539).

652. විහාරස්සාති එත්ථ “නවකම්මස්සා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා වත්තඛ්ඛං ගාථාබන්ධවසෙන න චුත්තං.

654. රජතං ජාතරූපං වා සඬ්ඝස්සාති එත්ථ “චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජාති දින්ත”න්ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “සචෙ පන කොච්චි බහුමපි හිරඤ්ඤසුචණ්ණං ආනෙත්වා ‘ඉදං සඬ්ඝස්ස දම්මි, චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජාති’ති වදති, තං චෙ සඬ්ඝො සම්පට්ඨිජති, පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539). එවං ආහතං තස්මිං සඬ්ඝෙ යො කොච්චි භික්ඛු “නයිදං කප්පති”ති සචෙ පටික්ඛිපති, “අයං සඬ්ඝස්ස ලාහන්තරායං කරොතී”ති වදන්තස්සෙව ආපත්ති හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “යො හි තං වොදෙති, ස්වෙව සාපත්තිකො හොති, තෙන පන එකෙන බහු අනාපත්තිකා කතා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539). ඉධ ස්වෙව සාපත්තිකොති එත්ථ “දුක්කට්ඨාපත්තිකොති චුත්තං හොතී”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. ඉම්ස්සා ගාථාය “සඬ්ඝස්සා”ති අලිඛිත්වා “භික්ඛුනො”ති ච ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං. ඉදානි දස්සිතඅට්ඨකථාපාඨෙ “සඬ්ඝො සම්පට්ඨිජති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) චුත්තත්තා “සඬ්ඝස්සා”ති පාඨො සුන්දරො.

655. තළාකස්සාති වාපියා. සස්සුප්පත්තිනිදානතො තළාකං ඛෙත්තං, තතො තස්ස ගහණං වා පරිභොගො වා න ච වට්ටතීති යොජනා. තළාකස්ස වාති එත්ථ ච-කාරොන ඛෙත්තවත්ථු සඬගහිතං. න ච වට්ටතීති එත්ථ චකාරොන වට්ටති වාති දස්සිතං හොති.

656. තං කතමන්ති ආහ “චත්තාරො”තිආදි. සබ්බමිසිති තළාකපොක්ඛරණිඛෙත්තාදි සබ්බමිසි.

658-9. අපරිච්ඡින්නභාගස්මිත්ති “ඉමස්මිං භූමිභාගෙ කතස්ස කම්මෙහි එත්තකො භාගො දෙයොයා”ති එවං පුබ්බෙ අනියමිතආයෙ භූමිභාගෙ. අකතපුබ්බං නවසස්සං නාම. එත්තකං භාගං දෙථාති එත්තකං කභාපණභාගං දෙථ. උට්ඨාපෙතීති උප්පාදෙති.

“කසථ වපථා”ති අකස්සියං වාවං චත්ථාති යොජනා. වපථාති වාති එත්ථ ච-සද්දො ඉධ අවුත්තං තංකත්තුයොගකාලෙ වුව්වමානං අකස්සියවචනන්තරං සමුවිචිනොති. උප්පාදිතඤ්චාති එත්ථ ච-සද්දො කභාපණං සමුවිචිනොති. සබ්බන්ති තථා උප්පාදිතකභාපණඤ්ච එවං අකස්සියවොහාරොන උප්පාදිතඤ්චාති සබ්බං.

660. කසථාදිකං වචනං අවත්වා “එත්තිකාය භූමියා එත්තකො නාම භාගො”ති භූමිං යො ච පතිට්ඨාපෙති, තස්සෙවෙනමකස්සියන්ති චක්ඛමානෙන යොජෙතබ්බං. ච-සද්දො “යො පනා”ති චක්ඛමානපුග්ගලන්තරාපෙක්ඛො.

661-2. භූමියා සයමෙව පමාණස්ස ජානනත්ථං තුති යොජනා, “එත්තකෙ භූමිභාගෙ අම්මෙහි සස්සං කතං, එත්තකං නාම භාගං ගණ්හථා”ති කසකෙහි වුත්තෙ තෙසං වචනං අසද්දහිත්වා සයමෙව ඛෙත්තභූමියා පමාණං ඤාතුකාමතායාති අත්ථො. තු-සද්දො ඉමමෙව විසෙසං ජොතෙති. යො පන මිනාති, තස්සෙවෙනමකස්සියන්ති චක්ඛමානෙන යොජෙතබ්බං. රජ්ජුයාපි ච දණ්ඨෙධනාති එත්ථ පාදෙනාපි මිනිතුං න වට්ටතීති වදන්ති. “රක්ඛතී”තිආදිකිරියාපදෙහිපි එවමෙව යොජෙතබ්බං.

බලෙ යත්වා රක්ඛතීති ධඤ්ඤකරණෙ යත්වා අඤ්ඤෙ ගණ්හිතුං අදත්වා පාලෙති. කථං රක්ඛිතුං වට්ටති, කථං රක්ඛිතුං න වට්ටතීති? තං පන විහිං “ඉදං වා එත්තකං වා මා ගණ්හ, ඉදං ගහෙතුං න ලබ්හතී”ති වා “ඉතො අපනෙහි, ඉධ පුඤ්ජං කරොහී”ති වා එවමාදිනා පයොගෙන වෙ රක්ඛති, තං අකස්සියං. සවෙ “මයි යිතෙ රක්ඛිතං හොති”ති රක්ඛති, ගණ්හන්තෙ වා පස්සිත්වා “කිං කරොථා”ති හණති, වට්ටති. රුපියපට්ඨගහණසික්ඛාපදෙ ද්වාරං පිදහිත්වා රක්ඛන්තෙන වසිතබ්බන්ති හි වුත්තන්ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. අඤ්ඤස්මිම්පි ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං “ථෙතෙත්වා

ගණ්හන්තෙ සති එතං හො පවත්තිං භික්ඛුසඤ්ජස්ස කිං ආරොචෙස්සාමිති පටිපුච්ඡිතුං වට්ඨතීති වදන්ති”ති. නීහරාපෙතීති එත්ථාපි සචෙ පරියායෙන වදති, වට්ඨතීති වදන්ති. තස්සෙවෙනමකප්පියන්ති ඉදං ඛෙත්තමිනනාදිං කරොන්තෙන ලද්ධබ්බතො අඤ්ඤස්ස අභිනවුප්පාදිතස්ස අභාවා අඤ්ඤස්සං වට්ඨතීති ද්විසු ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං.

663. “එත්තකෙහි විහිහි ඉදං ආහරථා”ති වුත්තා සචෙ ආහරන්තීති යොජනා. එත්ථ “තස්සෙවෙනමකප්පිය”න්ති ඉදං ධඤ්ඤස්ස විචාරිතත්තා වුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්සෙව අකප්පියං. කස්මා? ධඤ්ඤස්ස විචාරිතත්තා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539).

664. භිරඤ්ඤනාති කභාපණෙන. “තමකප්පිය”න්ති ඉදං කභාපණානං විචාරිතත්තා වුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං “සබ්බෙසං අකප්පියං. කස්මා? කභාපණානං විචාරිතත්තා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539).

665. පෙසකාරකදාසං වාති පෙසකාරකසඤ්ඤාතං දාසං වා, පෙසකාරො තන්තවායො. ආරාමිකානං නාමෙන දෙන්තෙති “ආරාමිකං දම්මි, වෙය්‍යාවච්චකරං දම්මි”ති ආදිනා නයෙන දෙන්තෙ.

666. බීරං දධි තක්කං සප්පි නවනීතන්ති පඤ්චගොරසා.

667. අජිකාදිසුති ආදි-සද්දෙන මහිසං සඬගණ්හාති.

669. පටිසිද්ධෙපිති පටික්ඛිත්තෙපි. මූලං දත්ථාති කප්පියහණ්ඩමූලං දත්ථා. කුක්කුථාදයො පන “සුඛෙන වසන්තු”ති අරඤ්ඤයෙව විස්සජ්ජෙතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “කුක්කුටසුකරෙ ‘සුඛං ජීවන්තු’ති අරඤ්ඤ විස්සජ්ජෙතුං වට්ඨතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539). සුකරමයුරාදිසුපි ලද්ධෙසු තෙසං අනුරූපෙයෙව විසයෙ විස්සජ්ජෙතබ්බා.

671. “තික්ඛන්තු”න්ති ආදිගාථාය කො සම්බන්ධො? “රඤ්ඤා වා රාජහොග්ගෙනා”ති ආදිගාථාය සඬගහිතනයෙන රාජරාජාමච්චබ්‍රාහ්මණගහපතාදිසු යෙන කෙනචි අත්තනා වා විවරචෙතාපන්තෙන විවරං චෙතාපෙත්වා “ඉත්ථන්තාමං භික්ඛුං විවරෙන අච්ඡාදෙහි”ති වත්ථා තං විවරචෙතාපන්තසඬබ්බාතං විවරමූලං දත්ථා පහිතදුතෙන වා භික්ඛුං උපසඬකමිත්වා “ඉදං බො හන්තෙ ආයස්මන්තං උද්දිස්ස විවරචෙතාපන්තං ආහතං, පටිග්ගණ්හාතු ආයස්මා විවරචෙතාපන්ත”න්ති යදි වුවවෙය්‍ය, භික්ඛුනා “න බො මයං ආවුසො විවරචෙතාපන්තං පටිග්ගණ්හාම, විවරඤ්ච බො මයං පටිග්ගණ්හාම කාලෙන කප්පිය”න්ති වුත්තෙ සචෙ තෙන “අත්ථි පනායස්මතො කොචි වෙය්‍යාවච්චකරො”ති වුත්තෙ විවරත්ථිකෙන භික්ඛුනා “එසො බො ආවුසො භික්ඛුනං වෙය්‍යාවච්චකරො”ති ආරාමිකෙ වා උපාසකෙ වා

දස්සිතෙ යදි සො තස්ස අත්තනා ආහරිත්වා “ඉමස්ස භික්ඛුනො චීවරෙන අත්ථෙ සති ඉමිනා චීවරං වෙනාපෙත්වා අච්ඡාදෙහි”ති වත්වා තං භික්ඛුං උපසඬ්ඤාමිත්වා “යං බො භන්තෙ ආයස්මා වෙය්‍යාවච්චකරං නිද්දිසි, සඤ්ඤත්තො සො මයා, උපසඬ්ඤාමතු ආයස්මා කාලෙන, චීවරෙන තං අච්ඡාදෙස්සති”ති යදි වදෙය්‍ය, තෙන චීවරත්ථිකෙන භික්ඛුනා කිං කාතබ්බන්ති භගවතා චුත්තන්ති ආහාති අයමිමිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො.

තික්ඛත්තුං වොදනා චුත්තාති “චීවරත්ථිකෙන භික්ඛුවෙ භික්ඛුනා වෙය්‍යාවච්චකරො උපසඬ්ඤාමිත්වා ද්වත්තික්ඛත්තුං වොදෙතබ්බො සාරෙතබ්බො ‘අත්ථො මෙ ආචුසො චීවරෙනා’ති තික්ඛත්තුං වොදනා කාතබ්බාති චුත්තා.

ඡක්ඛත්තුං යානමබ්චිති “ද්වත්තික්ඛත්තුං වොදයමානො සාරයමානො තං චීවරං අභිනිජ්ඣාදෙය්‍ය, ඉච්චෙනං කුසලං, නො වෙ අභිනිජ්ඣාදෙය්‍ය, චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හිභුතෙන උද්දිස්ස යාතබ්බ”න්ති (පාරා. 538) චුත්තත්තා තික්ඛත්තුං උපසඬ්ඤාමිත්වා “අත්ථො මෙ ආචුසො චීවරෙනා”ති කතාය වොදනාය න නිජ්ජප්පෙය්‍ය, තෙන පුන ගන්ත්වා යං කිඤ්චි අවත්වා “න ආසනෙ නිසිදිතබ්බං, න ආමිසං පටිග්ගහෙතබ්බං, න ධම්මො භාසිතබ්බො”ති (පාරා. 539) වචනතො යානභඤ්ජනකං නිසජ්ජාදිං කිඤ්චි අකත්වා “කිං කාරණං ආගතොසි”ති පුච්ඡිතෙ “ජානාහි, ආචුසො”ති එත්තකමත්තං වත්වා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන ඡක්ඛත්තුං යානං සද්ධම්මවරවක්කවත්තිනා භගවතා දෙසිතන්ති චුත්තං හොති.

යදි වොදෙතියෙවාති සවෙ යානං අකත්වා වොදනාමත්තං කරොති, ඡ අබ්චිති යොජනා, “වොදනා”ති සාමත්ථියතො ලබ්භති, ඡක්ඛත්තුං වොදෙත්වා සකිම්පි න යාතබ්බන්ති චුත්තං හොති.

ඡවොදනං අකත්වා යො යානමෙව කරොති, තෙන කති යානානි කාතබ්බානීති ආහ “වොදනාදිගුණා යිති”ති, “කාතබ්බා”ති සෙසො, “අබ්චි”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං, “චතුක්ඛත්තුං වොදෙත්වා චතුක්ඛත්තුං යාතබ්බං, පඤ්චක්ඛත්තුං වොදෙත්වා ද්වික්ඛත්තුං යාතබ්බං, ඡක්ඛත්තුං වොදෙත්වා න යාතබ්බ”න්ති (පාරා. 539) වචනතො, “ඡක්ඛත්තුපරම”න්ති (පාරා. 539) වචනතො ච ඡක්ඛත්තුං වොදනාය දිගුණා ද්වාදසක්ඛත්තුකා යිති හොතිති සිද්ධත්තා වොදනමෙව අකත්වා යානමත්තමෙව කරොත්තස්ස ද්වාදසක්ඛත්තුං චුත්තනායෙන යාතබ්බමෙවාති චුත්තං හොති. තතො පරං කාතබ්බං අදස්සෙත්වා එත්තකෙනෙව නිවත්තෙතබ්බන්ති ඤාපෙත්තො “තතො වෙ උත්තරි වායමමානො තං චීවරං අභිනිජ්ඣාදෙති, පයොගෙ දුක්කට්ඨං, පටිලාහෙන නිස්සග්ගිය”න්ති (පාරා. 539) චුත්තනායා ආපත්ති හොතීති දස්සෙති.

672. “අවොදෙත්වා ලද්දෙ”ති ඉදං උපලක්ඛණං “අට්ඨත්වා ලද්දෙ”ති ච ගය්හමානත්තා.

රාජසික්ඛාපදකථාවණ්ණනා.

ථිවරවග්ගො පටමො.

673. “එකෙනාපි”ති ඉමිනා කිං පන ද්විති, බහුති වාති චුත්තං හොති. මිස්සෙත්වාති අන්තමසො වාතෙන ආභට්ටනාපි කොසියංසුනා මිස්සෙත්වා. සන්ථතන්ති “සන්ථතං නාම සන්ථරිත්වා කතං හොති අවාසිම”න්ති (පාරා. 544) පදභාජනෙ ච “සමෙ භූමිභාගෙ කොසියංසුනි උපරුපරි සන්ථරිත්වා කඤ්ජිකාදීහි සිඤ්චිත්වා කතං හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.542) අට්ඨකථාය ච චුත්තසරුපං කඤ්ජිකං සිඤ්චිත්වා කොසියංසුනි අන්ථරිත්වා යාව බහලමිච්ඡති, තාව වඩ්ඪෙත්වා නිසිදනනිපජ්ජනාදිඅත්ථං කාතබ්බං සන්ථතන්ති අත්ථො. කොසියංසුනාති කොසියකිමිකොසියස්ස ඉදන්ති කොසියං, සුත්තං, තස්ස සුත්තස්ස අංසු, තෙන කොසියංසුනාති අත්ථො. කාරාපෙන්තස්සාති උපලක්ඛණත්තා “කරොන්තස්සා”තිපි ගහෙනබ්බං. චුත්තඤ්ඤෙතං “කාරාපෙය්‍යාති එකෙනාපි කොසියංසුනා මිස්සෙත්වා කරොති වා කාරාපෙති වා”ති (පාරා. 544). තෙනෙවාහ “පරත්ථාය කරොන්තස්ස කාරාපෙන්තස්සා”ති.

675. භූමත්ථරණන්ති පරිකම්මකතාය භූමියා ඡවිරක්ඛනත්ථාය අත්ථරිතබ්බං අත්ථරණං. හිසි නාම මඤ්චහිසි, පියහිසිති ද්වයං. බිබ්බොහනං උපධානං.

කොසියකථාවණ්ණනා.

676. කාළකෙළකලොමානන්ති “කාළකං නාම ද්වෙ කාළකාති ජාතියා කාළකං වා රජනකාළකං වා”ති (පාරා. 549) වචනතො එවං කාළකානං එළකලොමානං. සුද්ධානන්ති ඉතරවණ්ණෙහි එළකලොමෙහි අමිස්සානං. යථාහ අට්ඨකථායං “සුද්ධකාළකානන්ති සුද්ධානං කාළකානං, අඤ්ඤෙහි අමිස්සිතකාළකානන්ති අත්ථො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.547). කරෙය්‍යාති කරොන්තස්ස ච කාරාපෙන්තස්ස වාති චුත්තං හොති. යථාහ “කාරාපෙය්‍යාති කරොති වා කාරාපෙති වා”ති. ආපත්ති හොතීති “පයොගෙ දුක්කටං, පටිලාභෙන නිස්සග්ගිය”න්ති පාළියං චුත්තං පුබ්බපයොගදුක්කටඤ්ච නිස්සග්ගියපාවිත්තියඤ්ච ආභ.

සුද්ධකාළකකථාවණ්ණනා.

677. ඔදාතං තුලං වා බහුං වා සබ්බමෙව වා ගහෙත්වානාති යොජනා. කපිලම්පි වාති එත්ථාපි එවමෙව යොජෙතබ්බං. එත්ථ සබ්බමෙව වාති

සන්ථතස්ස ගහෙනබ්බං සබ්බමෙව වා ලොමං. කරොන්තස්සාති එත්ථ “සන්ථත”න්ති අධිකාරතො ලබ්භති. “නව”න්ති ඉදං “කරොන්තස්සා”ති පදසාමත්ථියෙන ලබ්භති, නවං සන්ථතං කරොන්තස්සාති අත්ථො, “අනාපත්තී”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. කපිලමිපි වාති වාකාරොන පකාරන්තරොනාපි කරොන්තස්ස අනාපත්තිං සඬගණ්භාති. සෙය්‍යථිදං? “නවං පන භික්ඛුනා සන්ථතං කාරයමානෙන ද්වෙ භාගා සුද්ධකාලකානං ඵලකලොමානං ආදාතබ්බා තතියං ඔදාතානං චතුත්ථං ගොවරියාන”න්ති (පාරා. 553) මාතිකාය අනුඤ්ඤාතප්පකාරො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ “ඔදාතං කපිලමිපි වා”ති එතස්ස “බහුං වා”ති විසෙසනෙන කාලකානං ඵලකලොමානං යථාචුත්තභාගද්වයතො අධිකං ඵලකලොමමිපි න ගහෙනබ්බන්ති දීපෙති කෙවලානං කාලකානං ඵලකලොමානං අග්ගහෙනබ්බතාය පඨමසික්ඛාපදෙනෙව චුත්තත්තා. “සබ්බමෙව වා”ති ඉමිනාපි පුරිමසික්ඛාපදෙ විය ඉමෙ ඔදාතාදයො සබ්බෙ කෙවලා න ගහෙනබ්බා න භොන්තීති දස්සිතං භොති. “අනාපත්තී”ති ඉමිනා එවං අකත්වා අඤ්ඤෙන පකාරොන කරොන්තස්ස ආපත්ති භොතීති බ්‍යතිරෙකතො දීපිතං භොති.

සෙය්‍යථිදං? චුත්තඤ්ඤෙතං හගවතා “අනාදා වෙ භික්ඛු ද්වෙ භාගෙ සුද්ධකාලකානං ඵලකලොමානං තතියං ඔදාතානං චතුත්ථං ගොවරියානං නවං සන්ථතං කාරාපෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති. යත්තකප්පමාණෙහි ඵලකලොමෙහි නවං සන්ථතං කාතුකාමො භොති, තෙ ලොමෙ චතුභාගං තුලයිත්වා ද්වෙ තුලෙ වා ඌනෙ වා කාලකලොමෙ ගහෙත්වා එකං තුලං ඔදාතෙහි වා එකං තුලං ගොවරියෙහි වා කාලකෙහි වා ඌනෙ කත්වා ද්විභිපි අධිකෙ වා කත්වා කාලකලොමෙ වජ්ජෙත්වා ද්විසු එකං වා ද්වෙ එව වා ගහෙත්වා කාතුඤ්ඤ චතුත්ථං තුලං වට්ටතීති චුත්තං භොති. එවං අනාපත්තිදස්සනෙන සබ්බොපි සික්ඛාපදත්ථො සඬගහිතොති දට්ඨබ්බො.

678. “අනුක්කමෙනා”ති ඉමිනා ඉමමෙව අග්ගහෙත්වා පුරිමානන්තරං චුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ඤ ව ගහෙනබ්බන්ති දීපෙති. නිස්සජ්ජිත්වා ලද්ධානිපිති යොජනා. “අපි”ති ඉමිනා “අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 555) චුත්තදුක්කටඤ්ඤ “නිස්සග්ගියං චීවරං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 468) පඨමනිස්සග්ගියසික්ඛාපදෙ චුත්තනායෙන ඉහාපි “නිස්සග්ගියං සන්ථතං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තමිපි ධම්මසඬගහකාරකෙහි පෙය්‍යාලවසෙන සංඛිත්තං තං දුක්කටඤ්ඤාති ඉදං ද්වයං සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

679. තතියං තු ක්‍රියාක්‍රියන්ති ඉදං තතියසික්ඛාපදං පන “ද්වෙ භාගා සුද්ධකාලකාන”න්තිආදිනා (පාරා. 554) චුත්තනායෙන අග්ගහෙත්වා

කාළකානං අතිරෙකග්ගහණවසෙන අනනුඤ්ඤාතප්පකාරෙන කරණතො කිරියාකිරියං නාම. යථාහ අට්ඨකථායං “ආදාය ව අනාදාය ව කරණතො කිරියාකිරිය”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.552).

ද්වෙභාගකථාවණ්ණනා.

680. ඡන්තං වස්සානං ඔරෙනාති පුබ්බෙ සන්ථතස්ස කතදිවසතො පට්ඨාය උපරි ඡන්තං වස්සානං අබ්භන්තරෙති අත්ථො. හොති නිස්සග්ගියාපත්තීති ඡබ්බස්සන්තරෙ කතසන්ථතං නිස්සග්ගියං හොති, කාරකස්ස ව පාවිත්තියං හොතීති අත්ථො. භික්ඛුසම්මුතිං යපෙත්වාති සන්ථතං ගහෙත්වා අද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජිතුං අසමත්ථස්ස ගිලානස්ස “අහං හන්තෙ ගිලානො න සක්කොමි සන්ථතං ආදාය පක්කමිතුං, සොහං හන්තෙ සඬ්ඝං සන්ථතසම්මුතිං යාවාමී”ති (පාරා. 559) සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිසජ්ජ අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තික්ඛත්තුං යාවිතෙ ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය ගතට්ඨානෙ ඡබ්බස්සානං අත්තොපි සන්ථතං කාතුං සඬ්ඝෙන දින්නසම්මුතිං විනාති අත්ථො.

682. ඡබ්බස්සානි කරොන්තස්සානි එත්ථ “යදා පරිපුණ්ණානි, තදා”ති සෙසො, ඡබ්බස්සෙසු පරිපුණ්ණෙසු සන්ථතං කරොන්තස්සානි අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “යදා ඡබ්බස්සානි පරිපුණ්ණානි හොන්ති, තදා සන්ථතං කරොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.557). තදුද්ධම්පිති ඡබ්බස්සතො උපරිපි. විතානෙති විතානනිමිත්තං කරොන්තස්ස. සාණිපාකාරෙති පාකාරසදිසතිරොකරණියනිමිත්තං කරොන්තස්ස. නිස්සජ්ජිත්වා කතෙපි වාති පුරාණසන්ථතෙ අඤ්ඤස්ස දත්වා අඤ්ඤස්මි. සන්ථතෙ ඔරතො ඡන්තං වස්සානං කතෙපි ව අනාපත්තීති යොජනා. අයමනාපත්තිවාරො නෙව පාළියං, න අට්ඨකථාසු දිස්සති, තස්මා සො ආචරියපරම්පරාහතො ආචරියෙන දස්සිතොති විඤ්ඤායති. සාධාරණවිනිවිඡයං පන “අනන්තරස්සිමස්සාපි, විසෙසො නුපලබ්භතී”ති වක්ඛති.

ඡබ්බස්සකථාවණ්ණනා.

683. අනාදායාති නවං නිසිදනසන්ථතං කරොන්තෙන භික්ඛුනා තස්ස විචණ්ණකරණත්ථාය පාළියං “පුරාණසන්ථතස්ස සාමන්තා සුගතවිදත්ථි ආදානබ්බා දුබ්බණ්ණකරණායා”ති (පාරා. 567) යා ආදාතුං චුත්තා, තං පුරාණසන්ථතස්ස ඡින්තමුඛාවත්තතො සුගතවිදත්ථිං අදත්වා. එවමෙතං චුත්තන්ති කථං විඤ්ඤායතීති? “අනාදානවසෙනස්ස, සුගතස්ස විදත්ථියා”ති වක්ඛමානෙන විඤ්ඤායති. සන්ථතෙති එත්ථ “පුරාණෙ”ඉති ව කාරෙතුං කතඤ්ඤාති එත්ථ “නවං නිසිදනං සන්ථත”න්ති ව සෙසො, පුරාණෙ සන්ථතෙ අසන්තෙ සාමන්තා සුගතවිදත්ථිං අනාදාය නවං නිසිදනසන්ථතං කරොන්තස්ස අනාපත්ති. අඤ්ඤස්සත්ථාය නවං

නිසිදනසන්ථනං කාරෙතුං, නවං නිසිදනසන්ථනං අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුඤ්ච අනාපත්තීති යොජනා.

“අඤ්ඤස්සත්ථාය කාරෙතු”න්ති ඉදමෙත්ථ පාවිත්තියෙනෙව අනාපත්තිදස්සනන්ති ගහෙතබ්බං. තස්මා “අඤ්ඤස්සත්ථාය කරොති වා කාරාපෙති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 569) චුත්තත්තා ච අට්ඨකථාය, තබ්බණ්ණනාසු ච අදිස්සමානත්තා වා තං න වත්තබ්බං. “අනාපත්ති ඡබ්බස්සානි කරොති...පෙ.... අඤ්ඤස්සත්ථාය කරොති වා කාරාපෙති වා”ති (පාරා. 564) අනන්තරසික්ඛාපදෙ චුත්තමොලොකෙත්වා වා දුක්කටස්ස ච විහිතත්තා පාවිත්තියෙන අනාපත්තිභාවං සන්ධාය ලිඛිතන්ති විඤ්ඤායති. කතඤ්ච පරිභුඤ්ජිතුන්ති එත්ථ “අඤ්ඤෙනා”ති වත්තබ්බං, ඉමිනා “අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, අනාපත්ති”ති පාඨොව දස්සිතො.

684. සුගතස්ස විදත්ථියා අනාදානවසෙන ච අස්ස සන්ථතස්ස කරණෙන ච සත්ථාරා එතං සික්ඛාපදං කිරියාකිරියං චුත්තන්ති යොජනා.

685. නනු ච ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අට්ඨකථාය “සමුට්ඨානාදීනි කිරියාකිරියත්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ද්වෙභාගසික්ඛාපදසදිසානී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.567) චුත්තානි, ඉහ “සඤ්චරිත්තසමා”ති කස්මා චුත්තානීති? චුච්චතෙ — ද්වෙභාගසික්ඛාපදෙ “සමුට්ඨානාදීනිපි කොසියසික්ඛාපදසදිසානෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.552) අට්ඨකථාය චුත්තානි, කොසියසික්ඛාපදෙ සමුට්ඨානාදීනං සඤ්චරිත්තෙන සමභාවස්ස චුත්තත්තා, මූලමෙව සරිත්වා කිරියාකිරියසඬ්ඛාතවසෙසස්ස විසුං දස්සිතත්තා අවසිට්ඨවිනිවිජයමත්තං සන්ධාය එවං චුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. ඉමං විසෙසං මුඤ්චිත්වා අවසිට්ඨවිනිවිජයෙන ද්වීසු සික්ඛාපදෙසු සාධාරණවිනිවිජයස්ස අවිසෙසතං දස්සෙතුමාහ “අනන්තරස්සා”තිආදි.

නිසිදනසන්ථතකථාවණ්ණනා.

686-7. ගච්ඡන්තෙති තියොජනපුරණට්ඨානං අතික්කම්ම ගච්ඡන්තෙ. යානෙති සකටාදිකෙ. ලොමානීති එළකලොමානි. සාමිකස්සානි යානාදිසාමිනො. අජානනොති අනාදරෙ සාමිච්චනං. අද්ධානමග්ගපටිපන්නො යො පන භික්ඛු එළකලොමං ලභිත්වා “තියොජනපරමං සහත්ථා භාරෙතබ්බානී”ති (පාරා. 573) අනුඤ්ඤාතත්තා තියොජනබ්හන්තරෙ සහත්ථොනාපි හරිත්වා තියොජනාතික්කමෙ පරෙසං යානාදිසු සාමිකෙසු අජානන්තෙසු “එතෙ හරිස්සන්ති”ති වින්තෙත්වා යදි ධ්වපෙය්‍යානි අත්ථො. තෙසුති යෙසු එළකලොමානි ධ්විතානි, තෙසු යානාදිසු තියොජනමතීතෙසු භික්ඛුස්ස පයොගං විනාපි තියොජනං අතික්කන්තෙසු තස්ස භික්ඛුනො ආපත්ති භොතීති යොජනා, තස්ස භික්ඛුනො “පඨමං පාදං තියොජනං අතික්කාමෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති,

නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 573) වුත්තත්තා දුක්කට්ඨපාවිත්තියා හොන්තීති අත්ථො.

අයං නයොති භික්ඛුනො පයොගං විනා යත්ථ ඵලකලොමානි යපිතානි, තෙසු යානාදීසු තියොජනං අතික්කමන්තෙසු ආපත්ති හොතීති අයමත්ථො දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

688. අගච්ඡන්තෙති තියොජනබ්හන්තරෙ යිතෙ. “අභිරුහිත්වා”ති ඉදං අනාපත්තිකාරණෙසු එකං දස්සෙතුමාහ. “භූමියඤ්ඤි යත්වා දෙන්තො, අවිභායන්තො වා පුරතො ගච්ඡති, එසෙවනායො”ති අට්ඨකථායං වුත්තං. අනාපත්තිවාගෙ “අඤ්ඤං භරාපෙතී”ති වචනතො අත්තනා පෙසිතෙ අඤ්ඤස්මිං භරන්තෙ වට්ටතීති දස්සෙතුමාහ “සචෙ සාරෙති වට්ටතී”ති. තෙනෙවාහ “තං පනඤ්ඤං භරාපෙති, වචනෙන විරුජ්ඣති”ති.

690. කණ්ණවජ්ජදෙසුති අත්තනො කණ්ණබ්බෙලෙසු.

691. අනාපත්තිවාගෙ “කතභණ්ඩ”න්ති වුත්තත්තා තත්ථ අත්තමසො සුත්තකෙන බද්ධමත්තමපි කතභණ්ඩමෙවාති ආහ “සුත්තකෙන ව බන්ධිත්වා”ති. චෙණිං කත්වාති කුදුසසිසපලාලචෙණිසදිසං චෙණිං කත්වා. ආපත්ති පරිදීපිතාති “චෙණිං කත්වා භරති, ඉදං නිධානමුඛං නාම, ආපත්තියෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.575) අට්ඨකථායං වුත්තං.

692. සුඛිකසාතන්ති එත්ථ “තං යාන”න්ති සෙසො, යදි තං යානං සුඛිකසාතන්ති යොජනා, තියොජනොසානට්ඨානං යදි සුඛිකසාතට්ඨානං භවෙය්‍යාති අත්ථො. අනුප්පත්තවාති තං යානං පත්වා. චොරාදීහි උපද්දතො වා ගච්ඡති, යො අඤ්ඤවිහිතො වා ගච්ඡතීති යොජනා. ආපත්තීති එත්ථ ආපත්ති තස්ස ගච්ඡතොති ලබ්භති. එත්ථ “ආපත්තී”ති ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්තිමාහ. ඉමිස්සා අවිත්තකතාය තෙසං ද්විත්තමපි හොති. අදින්නාදානපාරාජිකං පන සවිත්තකතාය එතෙසං න හොති. තෙනාහ අට්ඨකථායං “යා හි තත්ථ ආපත්ති, සා ඉධ අනාපත්ති. යා ඉධ ආපත්ති, සා තත්ථ අනාපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.572). ථෙය්‍යවිත්තෙන භරතො භණ්ඩග්ගවසෙන පාරාජිකථුල්ලවිවයදුක්කට්ඨෙසු එකං හොති. තෙනාහ අට්ඨකථායං “අදින්නාදානෙ පන සුඛිකසාතෙ ආපත්ති හොතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.572).

693. තියොජනන්ති එත්ථ භරණකිරියාය අවචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. “භරන්තස්සා”ති ඉමස්ස කම්මදීපකං “ලොමානී”ති ඉදං පකරණතො ලබ්භති. “අනාපත්ති පකාසිතා”ති ඉදං සබ්බත්ථ වක්ඛමානෙන සම්බන්ධනීයං. තානියෙව පච්චාභරන්තස්සාති යොජනා. තියොජනන්ති එත්ථ තංයෙව තියොජනන්ති ලබ්භති. අත්තනා ගතං තියොජනං පුන තානෙව ලොමානි ගහෙත්වා පච්චාගච්ඡන්තස්සාති අත්ථො.

694. නිවාසත්ථාය වා ගන්ත්වාති තියොජනබ්භන්තරෙ වා සීමාය වා ආවාසෙ වසිතුකාමතාය ගන්ත්වා. තතො පරං හරන්තස්සාති තස්මිං ආවාසෙ උද්දෙසාදිං අලභිත්වා තතො පරං අඤ්ඤස්මිං ආවාසෙ වසිතුකාමතාය පුනපි තියොජනං හරන්තස්සාති අත්ථො. ඉමිනාව නයෙන තතොපි අඤ්ඤං යානං, තතොපි අඤ්ඤන්ති සුද්ධචිත්තෙන ගතගතට්ඨානතො පුනපි පරම්පරං යානං ගමනවසෙන යොජනසතම්පි හරතො දොසො නත්ථිති ඉදම්පි වුත්තං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “එවං යොජනසතම්පි හරන්තස්ස අනාපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.575). අවිජිත්තං වාපි ලභිත්වා හරතොපිති “වොරාවහටපරිච්චත්තං ලභිත්වා හරන්තස්ස. ඉධ සබ්බත්ථෙව “නිවාසත්ථාය වා ගන්ත්වා”තිආදිකෙ අනාපත්තිවාරෙ පටිමලද්ධට්ඨානතො පභුති අතිරෙකතියොජනම්පි හරන්තස්ස අනාපත්තිති අත්ථො විඤ්ඤායති. නිස්සට්ඨං ලභිත්වාති නිස්සජ්ජිත්වා විනයකම්මං කත්වා දිත්තං ලභිත්වා.

695. අඤ්ඤනාති තාති භාරිනා අඤ්ඤන. කතභණ්ඩකන්ති “කම්බලකොපවසන්ථතාදිං යං කිඤ්චි අන්තමසො සුත්තකෙන බද්ධමත්තම්පි”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.575) අට්ඨකථායං වුත්තඵලකලොමෙහි කතභණ්ඩකං.

696. ඉදං සමුට්ඨානන්ති ඉදං ඵලකලොමසමුට්ඨානං. පණ්ණත්තිං අජානනතාය වා ඤාත්වාපි වීචරාදිපරික්ඛාරෙසු ලොමස්ස අල්ලිනභාවං අජානිත්වාපි වා තියොජනං අතික්කාමෙන්තස්ස අරහතොපි ඉමාය ආපත්තියා සම්භවතො “අවිත්ත”න්ති ආහ.

ඵලකලොමකථාවණ්ණනා.

697. ඵලකලොමධොවාපනකථා උත්තානායෙව.

ඵලකලොමධොවාපනකථාවණ්ණනා.

698. ගණ්ඨෙය්‍ය වාති එත්ථ “යො”ති සෙසො. “ගණ්ඨෙය්‍ය වා ගණ්ඨාපෙය්‍ය වා”ති ඉමිනා “තත්ථත්තනො පනත්ථායා”ති වක්ඛමානත්තා ව “නිස්සජ්ජිත්වා”තිආදිවචනතො ව අත්තනො අත්ථාය උග්ගණ්ඨෙය්‍ය වා උග්ගණ්ඨාපෙය්‍ය වාති වුත්තං හොති. වාකාරෙන “උපනික්ඛිත්තං වා සාදියෙය්‍යා”ති ඉදං සඬගණ්ඨාති, “ඉදං අය්‍යස්ස හොතු”ති උපනික්ඛිත්තං වෙ සාදියතීති අත්ථො.

රජතන්ති අඤ්ඤත්ථ සජ්ඣු වුච්චති, ඉධ පන වොහාරූපගකභාපණාදි වුච්චති. වුත්තඤ්ඤෙනං පාළියං “රජතං නාම කභාපණො ලොභමාසකො දාරුමාසකො ජතුමාසකො, යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති (පාරා. 584). ඉධ කභාපණාදිතං සරූපං අට්ඨකථායං –

“තත්ථ කභාපණොති සොවණ්ණමයො වා රුපියමයො වා පාකතිකො වා. ලොභමාසකොති තම්බලොභාදීහි කතමාසකො. දාරුමාසකොති සාරදාරුනා වා වෙළුපෙසිකාය වා අන්තමසො තාලපණ්ණෙපි රූපං ඡින්නිත්වා කතමාසකො. ජතුමාසකොති ලාබාය වා නියායාසෙන වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා කතමාසකො. ‘යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති’ති ඉමිනා පන පදෙන යො යො යත්ථ යත්ථ ජනපදෙ යදා යදා වොහාරං ගච්ඡති, අන්තමසො අට්ඨිමයොපි වම්මමයොපි රුක්ඛඵලබ්භිමයොපි සමුට්ඨාපිතරූපොපි අසමුට්ඨාපිතරූපොපි සබ්බො සඬගහිතො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) –

චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ච පාකතිකො නාම එතරහි පකතිකභාපණො. රුක්ඛඵලබ්භිමයොති තිත්තිණ්ණාදිරුක්ඛානං ඵලබ්භෙන කතො.

ජාතරූපකං සුවණ්ණං. යථාහ පාළියං “ජාතරූපං නාම සත්ථුවණ්ණො චුච්චති”ති (පාරා. 584). නිස්සජ්ජිත්වාති එත්ථ “තෙනා”ති ලබ්භති, “භික්ඛුනා”ති ඉමිනා යුජ්ජති, එවං සාදිතභික්ඛුනාති අත්ථො. නිස්සජ්ජිත්වාති අත්තනා උග්ගහිතං වා පරෙන උග්ගහාපිතං වා උපනික්ඛිපිතස්ස සාදියනවසෙන සාදිතං වා රජතං වා ජාතරූපං වා “තෙන භික්ඛුනා සඬසං උපසඬකමිත්වා එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වා චුඬ්ඬානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා”ති (පාරා. 584) වචනතො සඬසමජ්ඣෙ උපසඬකමිත්වා චුඬ්ඬානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ “අහං හත්තෙ රුපියං පටිග්ගහෙසිං, ඉදං මෙ නිස්සග්ගියං, ඉමාහං නිස්සජ්ජාමි”ති නිස්සජ්ජිත්වාති චුත්තං හොති.

ආපත්ති දෙසෙතබ්බාවාති අත්තනා එව ආපන්නං නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං තස්මිං සඬසමජ්ඣෙ එවමෙව නිසිදිත්වා දෙසෙතබ්බා. එවං දෙසිතා ආපත්ති සඬසානුමතෙන ඛ්‍යත්තෙන පටිබලෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බා. චුත්තඤ්ජෙන “ඛ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බා”ති (පාරා. 584).

699. රජතන්ති රුපියං. ජාතරූපන්ති සුවණ්ණං. ඉමිනා පද්ද්වයෙන කතාකතං සබ්බං සඬගණ්හාති. උභින්නං මාසකොති ජාතරූපමාසකො, රජතමාසකොපි වාති චුත්තං හොති. ඉධ රජතමාසකොති “රජත”න්ති පදභාජනෙ (පාරා. 584) චුත්තකභාපණාදි පඤ්චජ්ජකාරො මාසකො ගහිතො. යථාහ අට්ඨකථායං “චුත්තජ්ජකාරො සබ්බොපි රජතමාසකො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584). ඉධ “ජාතරූපමාසකො”ති විසුං ගහිතත්තා කභාපණපදෙන සුවණ්ණකභාපණං වජ්ජෙත්වා ඉතර්ද්වයමෙව වත්තබ්බං. “නිස්සග්ගියාවහ”න්ති ඉදං අත්තනො අත්ථාය

උග්ගණ්හනඋග්ගණ්හාපනසාදියනානි කරොන්තං සන්ධායාහ.
 “තත්ථා”තිආදිනා වක්ඛමානනායෙන දුක්ඛටාවහඤ්ච හොතෙව.

700-1. මුත්තාදීනං ඉමස්මිං සික්ඛාපදවිභඩ්ගො අවුත්තත්තෙපි පාවිත්තියකණ්ඨෙ නවමවග්ගෙ දුතියස්ස රතනසික්ඛාපදස්ස පදභාජනෙ “රතනං නාම මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬබ්බො සිලා පචාලං රජනං ජාතරූපං ලොහිතඩ්කො මසාරගල්ල”න්ති (පාවි. 506) වුත්තානං දසන්තං රතනානං ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ නිස්සග්ගියවත්ථුං කත්ථා වුත්තං රජනං, ජාතරූපඤ්ච වජ්ජෙත්ථා අවසිට්ඨානං අට්ඨන්තං රතනානං දුක්ඛටවත්ථුභාවො ඉමස්ස අට්ඨකථායං වචන්ථාපිතොති දස්සන්තථමාහ “මුත්තා...පෙ.... මසාරගල්ල”න්ති. එත්ථ වෙළුරියො ගාථාබන්ධවසෙන න වුත්තො, සො එකයොගනිද්දිට්ඨානං සත්තන්තං රතනානං ගහණෙනෙව ගස්හති. මුත්තාදයො යථාදස්සිතසරූපායෙව. බ්‍රහ්මජාලාදිසුත්තන්තවසෙනාපි “අකප්පියා”ති සිද්ධානං සත්තධඤ්ඤාදීනං පටිග්ගහණෙ ආපත්තිං දස්සෙතුමාහ “ධඤ්ඤානී”තිආදි.

702. රතනසික්ඛාපදෙයෙව “රතනසම්මත”න්ති ආගතං කප්පියවත්ථුං පටිග්ගණ්හතො අනාපත්තිභාවං දස්සෙතුමාහ “මුග්ගමාසාදික”න්තිආදි.

703-4. එවං තිප්පකාරොන ධීතං වත්ථුං ගණ්හතො අධිප්පායනානත්තෙන සම්භවන්තං ආපත්තිප්පහෙදං දස්සෙතුමාහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථාති තෙසු තිසු නිස්සග්ගියාදිවත්ථුසු. සඬසාදීනන්ති සඬසගණපුග්ගලචෙතියාදීනං. තන්ති නිස්සග්ගියවත්ථුං. සබ්බත්ථායාති සබ්බෙසං අත්ථායාති විග්ගහො. අත්තනො අත්ථාය ව සඬසාදීනමත්ථාය ව දුක්ඛටවත්ථුං ගණ්හන්තස්සාපි දුක්ඛටමෙව හොතීති අත්ථො. අවුත්තසමුච්චයෙනෙත්ථ ව-සද්දෙන “සබ්බමපි නික්ඛිපන්තථාය හණ්ඩාගාරිකසීසෙන සම්පට්ඨිතො උපරි රතනසික්ඛාපදෙ ආගතවසෙන පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) අට්ඨකථාය වුත්තවිනිවිජයවිසෙසස්ස සඬගහො කතො.

705. කභාපණාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන සුවණ්ණාදීනං සඬගහො. “සහස්ස”න්ති ඉදං උපලක්ඛණං, සහස්සමිපිති වුත්තං හොති.

706. ථව්කාදීසුති ආදි-සද්දෙන සිටීලපුරිතානි භාජනානි ගහිතානි. “සිටීලබ්ද්ධෙසු”ති විසෙසනෙන ඛාතිරෙකවසෙන “සනබ්ද්ධෙ, පන සනපුරිතෙ වා එකාව ආපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) අට්ඨකථායෙසං දීපෙති.

707. උපනික්ඛිත්තසාදියනකම්මං දස්සෙතුමාහ “ඉද්”න්තිආදි. ගණ්හිතුකාමොපිති එත්ථ “හොතු”ති සෙසො. නිසෙධෙනබ්බමෙව්නි කායෙන වා වාචාය වා “ඉදං න කප්පතී”ති පටික්ඛිපිතබ්බමෙව, එවං සති

අනාපත්තිසෙවාති අත්ථො. අයමත්ථො අට්ඨකථායං “කායවාචාහි වා අප්පට්ඨිකම්මිත්වාපි සුද්ධචිත්තො හුත්වා ‘නයිදං අම්භාකං කප්පති’ති න සාදියති, අනාපත්තිසෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) ආගතොසෙව.

708. තං වත්ථුන්ති තථා පටික්ඛිත්තං වත්ථුං. යපෙත්වා යදි ගච්ඡති “තුම්භෙ ගණ්හං වා, මා වා, දින්නං දින්නමෙවා”ති සචෙ සො යපෙත්වාච ගච්ඡති. යථා තං න විනස්සති, තථා තං ගොපයිතබ්බන්ති යොජනා. “අඤ්ඤා තත්ථ ආගන්ත්වා පුච්ඡති”ති ආදිනා අට්ඨකථාය වුත්තනයෙන තත්ථාගතෙන කප්පියකාරකෙන “කිම්ද”න්ති පුච්ඡිතෙ සරූපං ආචි කත්වා “ගොපයිස්සාමහං හන්තෙ, ගුත්තට්ඨානං දස්සෙමා”ති වුත්තෙ “ඉමං ගහෙත්වා එහි”ති අවත්වා සත්තභූමිකම්පි පාසාදං අභිරුහිත්වා “ඉධ යපෙහි”ති අවත්වා “ඉදං ගුත්තට්ඨානං”න්ති සුරක්ඛිතට්ඨානං දස්සෙත්වා තත්ථ යපිතෙ අග්ගළං දත්වා රක්ඛිතබ්බන්ති වුත්තං හොති.

709. ගුත්තට්ඨානං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස කප්පියකාරකස්ස අවත්තබ්බවොහාරං දස්සෙතුමාහ “ආහරෙදම්ද”න්ති ආදි. අකප්පියන්ති එත්ථ “චචන”න්ති ලබ්භති. එවං අකප්පියචචනං අවත්වා සුරක්ඛිතට්ඨානෙ ආහරිත්වා යපිතෙ කිං කාතබ්බන්ති? වික්කායිකෙ පත්තවිචරාදිකප්පියහණ්ඨෙ ආහටෙ “අම්භාකං ඉමිනා අත්ථො, ඉමස්ස එවරූපං මූලම්පි අත්ථි, කප්පියකාරකො එව නත්ථි”ති වත්වා තෙන “අහං කප්පියකාරකො, මය්හං දස්සෙමා”ති වුත්තෙ සචෙ රුච්චති, ද්වාරං විවරිත්වා “ඉදං ගණ්හා”ති අවත්වා “එත්ථ යපිත”න්ති දස්සෙත්වා තස්මිං තස්ස අග්ගස්පමාණං ගහෙත්වා දෙන්තෙ අධිවාසෙතබ්බං. අතිරෙකං ගණ්හන්තෙ “මයං තුම්භාකං හණ්ඨං න ගණ්හාම, ගච්ඡමා”ති නිහරිත්වා අග්ගළං දත්වා කප්පියකාරකෙ ලද්ධෙ “අම්භාකං එවරූපෙන අත්ථො, ඉදං නාම මූලං අත්ථි”ති වත්වා තෙන කිණිත්වා දින්නෙ අධිවාසෙතබ්බන්ති අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බං.

710. යපෙත්වා රූපියග්ගාහන්ති අනන්තරසික්ඛාපදෙ වක්ඛමානසරූපං සුවණ්ණාදිරූපියං පටිග්ගහෙත්වා නිස්සජ්ජිත්වා දෙසිතාපත්තිකං පුග්ගළං යපෙත්වා. නිස්සට්ඨපරිවත්තිතන්ති එත්ථ නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තියා දෙසිතාය “සචෙ තත්ථ ආගච්ඡති ආරාමිකො වා උපාසකො වා”ති ආදිනා (පාරා. 584) පදභාජනෙ වුත්තනයෙන තත්ථාගතං කප්පියකාරකං “ආවුසො ඉමං ජානා”ති වත්වා “ඉමිනා කිං ආහරියාතු”ති තෙන වුත්තෙ “ඉමං වා ඉමං වා ආහරා”ති අවත්වා “කප්පියං ආචික්ඛිතබ්බං සප්පි වා තෙලං වා මධු වා එාණිකං වා”ති (පාරා. 584) වුත්තත්තා භික්ඛූනං කප්පියවත්ථුමත්තෙ ආචික්ඛිතෙ තෙන නිස්සට්ඨවත්ථුං පරිවත්තෙත්වා ආහටං කප්පියහණ්ඨන්ති අත්ථො.

711. අත්තනො පත්තභාගම්පිති තථා ආහටෙ කප්පියහණ්ඨෙ සඩ්දසස්ස භාජියමානෙ අත්තනො වස්සග්ගෙන අත්තනො පත්තකොට්ඨාසම්පි.

පටිග්ගාහකභික්ඛුනොති රුපියං පටිග්ගහෙත්වා ආපජ්ජිත්වා නිස්සජ්ජිත්වා දෙසිතාපත්තිකස්ස භික්ඛුනො න වට්ටති සම්බන්ධො. අඤ්ඤානොති අත්තතො අඤ්ඤස්මා පබ්බජිතමනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතිත්ථිපුරිසානං අඤ්ඤතරතො. ලද්ධන්ති තෙහි අත්තනා ලද්ධකොට්ඨාසතො දිත්තවසෙනපි ලද්ධං තං වත්ථුං.

712. යං කිඤ්චි පච්චයන්ති තං වත්ථුං පරිවත්තෙත්වා ගහිතෙසු චතුසු පච්චයෙසු අඤ්ඤතරමපි පච්චයං. අත්තමසො පථවිං බණ්ණිත්වා උප්පාදිතොදකමපි දාරුහි ආදිත්තඅග්ගිමපි තෙලෙන ජලිතපදීපමපි රුක්ඛෙ වා ගෙහෙ වා පකතිජායමපි තාලපණ්ණුමපි උපහොගපරිභොගාරහං අඤ්ඤමපි යං කිඤ්චිති අට්ඨකථාය චුත්තනයං ඉමිනාව සඬගහිතන්ති ගහෙනබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “අත්තමසො මක්කටාදීහි තතො හරිත්වා අරඤ්ඤෙ යපිතං වා තෙසං හත්ථතො ගලිත්වා තිරච්ඡානපරිග්ගහිතමපි පංසුකුලමපි න වට්ටතියෙවා”තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584), “රුපියපටිග්ගාහකස්ස පන කෙනචි පරියායෙන තතො උප්පන්නපච්චයපරිභොගො න වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.585) වාති. භික්ඛුනොති රුපියපටිග්ගාහකස්ස භික්ඛුස්ස.

713. අජ්ඣාරාමෙ වාති උපරි වක්ඛමානලක්ඛණෙන පරිච්ඡින්නෙ අජ්ඣාරාමෙ වා. තං රුපියං, “පතිතං දිස්වා”ති සෙසො. අජ්ඣාවසංචෙපි වාති වක්ඛමානලක්ඛණෙ අන්තොආවාසෙ ව. නික්ඛිපන්නස්සාති “යස්ස භවිස්සති, සො හරිස්සති”ති චුත්තෙ යානෙ තස්මිං වත්ථුස්මිං ගණනඤ්ච උපලක්ඛණඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා යපෙන්නස්ස.

714. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “රුපියෙ රුපියසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අරුපියසඤ්ඤී රුපියං පටිග්ගණ්හාති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං”න්ති (පාරා. 586) හගවතා පාවිත්තියං චුත්තං. දුක්කටන්ති එත්ථ “ද්විකදුක්කට”න්ති සාමත්ථියා ලබ්හති.

715. ක්‍රියාක්‍රියන්ති ගහණෙන ආපජ්ජනතො කිරියං. පටික්ඛෙපස්ස අකරණතො අකිරියන්ති.

රුපියපටිග්ගහණකථාවණ්ණනා.

716-7. නිස්සග්ගියස්සාපි වත්ථුන්ති “නිස්සග්ගියපාවිත්තියස්ස වත්ථු”ති පඨමසික්ඛාපදෙ නිද්දිට්ඨෙසු රජතාදීසු චතුසු අඤ්ඤතරං වත්ථුං. දුක්කටස්ස ව වත්ථුං වාති පඨමං දස්සිතමුත්තාදිදුක්කටවත්ථුසු අඤ්ඤතරං වා, ඉහොභයත්ථ හෙතුඵලසම්බන්ධෙ සාම්ච්චනං. කප්පියස්ස ව වත්ථුං වාති යථාදස්සිතෙසු එව මුග්ගමාසාදිකප්පියවත්ථුසු අඤ්ඤතරං වා, ඉහ අවයවාචයවිසම්බන්ධෙ සාම්ච්චනං. අවයවාචයවීනං අහෙදෙපි හෙදුප්පාරවසෙන යථා “සිලාපුත්තකස්ස සරිර”න්ති කප්පියවත්ථුන්ති

චුත්තං හොති “කප්පියෙන වත්ථුනා”ති වක්ඛමානත්තා. ඉදානෙත්ථ දුක්ඛටචත්ථුනො, කප්පියවත්ථුනො ච නිස්සග්ගියවත්ථුනා පරිවත්තිතත්තා ආපත්ති හොතීති ගහෙනබ්බං. නිස්සග්ගියවත්ථුනා යො පරිවත්තෙති, තස්ස ආපත්තීති යොජනා.

දුක්ඛටස්ස වත්ථුනා, කප්පියෙන ච වත්ථුනා වත්ථුං නිස්සග්ගියස්ස පරිවත්තෙති, ආපත්තීති යොජනා. ඉධ උභයත්ථාපි පරිවත්තිතස්ස නිස්සග්ගියවත්ථුත්තා ආපත්ති හොති. එවං තිසුපි යානෙසු “ආපත්ති”ති සාමඤ්ඤවචනෙන නිස්සග්ගියපාචිත්තියමෙව චුත්තත්ති පකරණතො ලබ්භති.

718. දුක්ඛටස්සෙව වත්ථුනා දුක්ඛටස්ස ච වත්ථුං වා පරිවත්තෙති, දුක්ඛටත්ති යොජනා. “වත්ථුං වා කප්පියස්සා”ති ඉදං චුත්තනයමෙව, කප්පියවත්ථුත්ති චුත්තං හොති. ඉමස්ස කප්පියවත්ථුනොපි දුක්ඛටචත්ථුනා පරිවත්තිතත්තා දුක්ඛටං හොතීති ගහෙනබ්බං.

719. “වත්ථුනා කප්පියස්සා”ති ඉදමිපි චුත්තනයමෙව. කප්පියවත්ථුනොපි පරිවත්තිතෙ දුක්ඛටචත්ථුවසෙන දුක්ඛටං හොතීති ආභ “තථා”ති.

720. “තථා”ති ඉමිනා “වත්ථුනො”ති ඉදං ආකඩ්ඪති. “නිස්සග්ගියස්සා”ති ඉමිනා පාචිත්තියමාභ. පුබ්බත්ති පඨමං, පුබ්බෙ චුත්තරුපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙති චුත්තං හොති. ඉමිනාති රුපියසංවොහාරසික්ඛාපදෙන. පරිවත්තනං වාරිතත්ති සම්බන්ධො.

721. රුපියන්ති ච සඤ්ඤිස්සාති “රුපියං නාම සත්ථුවණ්ණො කභාපණො ලොභමාසකො දාරුමාසකො ජත්තමාසකො, යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති (පාරා. 589) පදභාජනෙ චුත්තෙසු රුපියසඤ්ඤිතෙසු වත්ථුසු “අඤ්ඤතර”න්ති සඤ්ඤිස්ස. අරුපියෙති බරපත්තාදිමිති. තෙන අරුපියෙන. “චෙතාපෙත්තස්ස අරුපිය”න්ති පදච්ඡෙදො. “අරුපියෙ රුපියසඤ්ඤි රුපියං චෙතාපෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය”න්ති (පාරා. 591) චුත්තත්තා රුපියපරිවත්තනෙ දුක්ඛටස්ස අභාවතො, පාචිත්තියස්ස ච සම්භවතො රුපියං න ගහෙනබ්බං. අරුපියෙ රුපියං ඉති සඤ්ඤිස්ස ච විමතිස්ස ච අරුපියං චෙතාපෙත්තස්ස තෙන ද්වෙ දුක්ඛටාති හොත්තීති යොජනා.

722. අරුපියෙ අරුපියන්ති සඤ්ඤිස්සාති එත්ථ “අරුපියං පරිවත්තෙන්තස්සා”ති සෙසො. පඤ්චගීති සහත්ථෙ කරණවචනං, “සහධම්මිකෙහි”ති සෙසො, පඤ්චගී සහධම්මිකෙහි සද්ධිත්ති අත්ථො. වදනොති වොහරතො, කයවික්කයං කරොන්තස්සාති අත්ථො. භික්ඛුභික්ඛුනිසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානාසඩ්ධාතෙහි පඤ්චගී සහධම්මිකෙහි අරුපියං පරිවත්තෙන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො.

723. සංචොභාරෙත සමුට්ඨානතො ක්‍රියසමුට්ඨානං.

රුපියසංචොභාරකථාවණ්ණනා.

724.**කප්පියං****නාම**

“වීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරා, අන්තමසො චුණ්ණපිණ්ඩොපි දන්තකට්ඨමපි දසිකසුත්තමපි”ති පදභාජනෙ චුත්තානි කප්පියවත්ථුනි. යථාහ අට්ඨකථායං “වීවරාදීනං කප්පියහණ්ඩානං වසෙන අනෙකවිධ”න්ති. කප්පියෙනෙවාති තෙනෙව කප්පියෙන වත්ථුනා. “කයවික්කයං සමාපජ්ජෙය්‍යාති ‘ඉමිනා ඉමං දෙහි, ඉමිනා ඉමං ආහර, ඉමිනා ඉමං පරිචත්තෙහි, ඉමිනා ඉමං චෙතාපෙහි’ති අජ්ඣාචරති”ති (පාරා. 595) වචනතො “පරිචත්තයතො”ති ඉමස්ස “කයවික්කයං සමාපජ්ජතො”ති පරියායො.

තත්ථ අඤ්ඤස්ස හත්ථතො කප්පියවත්ථුනා පරිචත්තෙත්වා ගහණං කයො නාම. අන්තතො හත්ථතො කප්පියවත්ථුං පරිචත්තෙත්වා දානං වික්කයො. යථාහ අට්ඨකථායං “ඉමිනා ඉමං දෙහි”තිආදීනා හි නයෙන පරස්ස කප්පියහණ්ඩං ගණ්හන්තො කයං සමාපජ්ජති, අන්තතො කප්පියං දෙන්තො වික්කය”න්ති. “යපෙත්වා සහධම්මිකෙ”ති චුත්තත්තා පරිචත්තයතොති එත්ථ අඤ්ඤෙහි සද්ධිත්ති ලබ්භති. එත්ථ අඤ්ඤෙ නාම ගිහිනො ඉත්ථිපුරිසා, සාසනතො බාහිරා පබ්බජිතා ව. තස්මා අයං කයවික්කයො අන්තමසො මාතාපිතුහිපි න කාතබ්බොයෙව. යථාහ අට්ඨකථායං “අයඤ්ඤි කයවික්කයො යපෙත්වා පඤ්ච සහධම්මිකෙ අවසෙසෙහි ගිහිපබ්බජිතෙහි අන්තමසො මාතාපිතුහිපි සද්ධිං න වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.595).

725.**අකප්පියස්ස****වත්ථුස්සාති****ඉමස්මි.****සික්ඛාපදෙ**

චුත්තවීවරාදිකප්පියවත්ථුතො අඤ්ඤස්ස නිස්සග්ගියදුක්කට්ඨවත්ථුස්ස. තෙනෙවාති අකප්පියවත්ථුනායෙව. “කප්පියස්ස වා”ති පාඨසෙසො, තෙනෙව අකප්පියෙන වත්ථුනා කප්පියස්ස වත්ථුස්ස පරිචත්තනඤ්ඤාති යොජනා. එවඤ්ඤි පාඨසෙසෙ අකතෙ අකප්පියෙන වත්ථුනා කප්පියස්ස පරිචත්තනං කයවික්කයෙ සඬග්ගෙතබ්බං සියා, තං න යුජ්ජති තස්ස රුපියසංචොභාරෙයෙව සඬග්ගිතත්තා, ඉධ ව “කප්පියවත්ථුස්සෙව කප්පියවත්ථුනා පරිචත්තනං කයවික්කයො”ති නියමිතත්තා. නිද්දිට්ඨන්ති “අකප්පියහණ්ඩපරිචත්තනඤ්ඤි කයවික්කයසඬග්ගං න ගච්ජති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.594) අට්ඨකථායං නිද්දිට්ඨන්ති අත්ථො.

726.

තස්මාති යස්මා අඤ්ඤත්‍ර සහධම්මිකෙහි කප්පියවත්ථුස්සාපි කයවික්කයො න වට්ටති, අකප්පියස්ස, කප්පියස්ස ව වත්ථුතො අකප්පියෙනෙව වත්ථුනා පරිචත්තනඤ්ඤ රුපියසංචොභාරෙ සඬග්ගිතත්තා කයවික්කයසඬග්ගං න ගච්ජති, තස්මා.

729. ඉදං නාමානි ඔදනාදිකප්පියවත්ථුමෙව ආහ.

730-1. “ගහෙත්වා”ති ආදිගාථාය වත්ථුලක්ඛණස්ස උදාහරණං දස්සෙත්වාච ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුමාහ “විසාසාද”න්ති ආදි. ඡල්ලින්නි රුක්ඛතචං. වල්ලින්නි ලතං. කට්ඨන්නි ඉන්ධනදාරුං. දාරුන්නි ගෙහසම්භාරාදිදාරුං. විපල්ලාසෙනාපි වත්තඛිං “වල්ලිං වා පන ඡල්ලිං වා, දාරුං වා කට්ඨමෙව වා”ති. වත්ථුනන්නි තථා වත්වා ආහරාපිතානං ඡල්ලිආදිවත්ථුනං. කයවික්කයෙ ආපත්තියො හොන්තීති යොජනා, නිස්සග්ගියපාවිත්තියාපත්තියො හොන්තීති චුත්තං හොති.

732. “ඉති එවා”ති පදවිෂේදො, “පිවිත්වා”ති ආදිනා නයෙන පුබ්බකාලෙ විහිතපච්චයන්තං අකත්වා චුත්තනායෙනෙවාති අත්ථො.

733. භූමියා ලිම්පනෙති යොජනායං පන සෙනාසනභූමියං පරිභණ්ඩකරණකාලකාදිවණ්ණකරණවසෙන ලෙපනෙ. වත්ථුධොවනෙති වීචරාදිවත්ථුනං ධොවනෙ. එත්ථාති තෙසු චුත්තජ්ජකාරෙසු. එතෙසං ගහණස්ස උපලක්ඛණත්තා එවරුපෙසු අඤ්ඤෙසු යානෙසු.

734. අයන්ති භූමිසොධනාදිවසෙන ආපන්නා පාවිත්තියාපත්ති.

735. යපෙත්වා භණ්ඩසාමිකන්ති එත්ථ ඛාතිරෙකවසෙන අඤ්ඤස්ස කප්පියකාරස්සාති ලඛිහති.

736. භාසතො අනාපත්තීති යොජනා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

කයවික්කයකථාවණ්ණනා.

කොසියවග්ගො දුතියො.

737. කප්පියා පත්තා මත්තිකායොමයා ජාතිතො දූවෙති යොජනා. වණ්ණාති පමාණාති. යථාහ අට්ඨකථායං “තයො පත්තස්ස වණ්ණාති තිණි පත්තස්ස පමාණාතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602). තෙනාහ “උක්කට්ඨො මජ්ඣිමොමකො”ති.

738. ද්විත්තං තණ්ඩුලනාළිනන්ති සුකොට්ඨිතානං අඛණ්ඩානං පුරාණසාලිතණ්ඩුලානං ද්වෙ නාළියො ගහෙතඛිං. යථාහ අට්ඨකථායං “අනුපහතපුරාණසාලිතණ්ඩුලානං සුකොට්ඨිතපරිසුද්ධාන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602). භත්තන්ති අවස්සාවිතං අනුත්තණ්ඩුලං අකිලින්නං අපිණ්ඩිතං සුවිසදං කුන්දමකුලරාසිසදිසං සුපක්කොදනමෙව ගහෙතඛිං. යථාහ අට්ඨකථායං “අනුත්තණ්ඩුලං අකිලින්නං අපිණ්ඩිතං සුවිසදං කුන්දමකුලරාසිසදිසං අවස්සාවිතොදන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602).

මගධනාළියාති මගධරටියෙ නාළියා, සා නාළි තිලානං අට්ඨපසනාති ගණ්හාති. තෙනාහු පොරාණා -

“බාරිදසද්වයං වාහො, බාරි දොණට්ඨකද්වයං;
ද්විඅට්ඨනාළියො දොණො, නාළෙකා පසතට්ඨකං;
ලක්ඛං තිලානං පසතං, එතං චුත්තං පමාණතො”ති.

“මගධනාළි නාම අඬිසිතෙරසපලා හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602) අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං. තඛ්ඛණ්ණනාය “අඬිසිතෙරසපලාති මාසෙහි ගහෙතඛ්ඛාති”ති චුත්තං. කෙච්ඡි පනාහු -

“චතුප්පසතිකා මුට්ඨි, පලඤ්චෙතං චතුග්ගුණං;
කුඩුවප්පසතඤ්චෙව, චත්තාරි වෙව නාළි තු.

“සොයෙව පත්ථො චත්තාරො, පත්ථා අල්භකමුව්චතෙ;
අල්භකානම්පි චත්තාරි, ‘දොණො’ති පරිකිත්තිතො”ති.

ආචරියා පන “අට්ඨපසනා මාගධනාළි”ති පුඛ්ඛපක්ඛමෙව රොචයන්ති.

බාදනඤ්ච චතුඛ්භාගන්ති තස්මිං හත්තෙ චතුරා විහත්තෙ එකභාගමත්තං හත්ථහාරියසනමුග්ගසුපන්ති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්ස ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණො නාතිසනො නාතිතනුකො හත්ථහාරියො සඛ්ඛසම්භාරසඬ්ඛතො මුග්ගසුපො පක්ඛිපිතඛ්ඛො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602).

බ්‍යඤ්ජනඤ්ච තදුපියන්ති යාව චරිමාලොපං, තාව සඛ්ඛාලොපානුරූපං මච්ඡමංසාදිබ්‍යඤ්ජනඤ්ච. යථාහ අට්ඨකථායං “ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපං යාවචරිමාලොපප්පහොනකං මච්ඡමංසාදිබ්‍යඤ්ජනං පක්ඛිපිතඛ්ඛො”න්ති. එත්ථ ච ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපන්ති “බ්‍යඤ්ජනස්ස මත්තා නාම ඔදනචතුත්ථභාගො”ති (ම. නි. අට්ඨ. 2.387) චුත්මාසුසුත්තස්ස අට්ඨකථායං චුත්තත්තා ආලොපස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණං බ්‍යඤ්ජනං ආලොපස්ස අනුරූපන්ති ගහෙතඛ්ඛං. ඉධ පන සුපස්සෙව ඔදනචතුත්ථභාගප්පමාණං දස්සෙත්වා එතස්ස ලක්ඛණෙ දස්සිතෙ ඉතරස්සාපි දස්සිතමෙව හොතිති බ්‍යඤ්ජනස්ස තථා විසෙසෙත්වා පමාණං න දස්සිතං. ඔදනෙ පක්ඛිපිතඛ්ඛාති සප්පිතෙලතක්කරසකඤ්ජිකාදීති ගණනුපගාති න හොන්ති.

739. තං සඛ්ඛන්ති යථාචුත්තහත්තාදිතිරවසෙසං. ගණ්හතීති චක්ඛමානෙහි තීහි පකාරෙහි ගණ්හාති. තස්සාති උක්කට්ඨස්ස පත්තස්ස. උපඨිඨොති තස්මිං පත්තෙ ගණ්හනකදඛ්ඛසම්භාරගාහී පත්තො තංසභවරියෙන “උපඨිඨො”ති චුත්තො. තදුපඨිඨො වාති එත්ථාපි එසෙව නයො. තස්ස මජ්ඣිමස්ස පත්තස්ස උපඨිඨො තදුපඨිඨොති ගහෙතඛ්ඛං.

740. ඉමෙසු තීසු පත්තෙසු උක්කට්ඨස්ස චුත්තං ඔදනාදි සබ්බං යස්මිං පත්තෙ පක්ඛිත්තං, තස්ස මුඛවට්ටිමත්ථකෙ පුඤ්ජියමානං භීරකං හෙට්ඨාභාගෙ චූසති, සො උක්කට්ඨමජ්ඣමො නාම, භීරතො අතිරෙකං තිට්ඨති, සො උක්කට්ඨොමකො නාම, අන්තොපත්තෙ මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමත්තං අප්පත්වා තිට්ඨති, සො උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම, එවං මජ්ඣමො ච ඔමකො ච පච්චෙකං තිව්ධො හොතිති සබ්බෙ නච පත්තා හොත්තිති දස්සෙතුමාහ “උක්කට්ඨස්සා”තිආදි. තස්සෙවාති උක්කට්ඨස්සෙව. ඔමකො ච මජ්ඣමො වාති ඔමකමජ්ඣමා. ඉධ මජ්ඣමො ච ඔමකො ච උක්කට්ඨස්සෙව හෙදො. එස නයො ඉතරද්වයෙපි. “එව”න්ති ඉමිනා යථා “උක්කට්ඨුක්කට්ඨො උක්කට්ඨොමකො උක්කට්ඨමජ්ඣමො”ති යොජෙතබ්බො, එවං මජ්ඣමොමකානම්පි යථාක්කමයොජනං දස්සෙති “මජ්ඣමො මජ්ඣමුක්කට්ඨො මජ්ඣමොමකො, ඔමකුක්කට්ඨො ඔමකමජ්ඣමො ඔමකොමකො වා”ති.

741. තෙසුති නචසු පත්තෙසු. තස්මාති අපත්තභාවතො. න ගච්ඡන්තිති උක්කට්ඨුක්කට්ඨස්ස ඔමකොමකස්ස වාති ද්වෙ අපෙක්ඛිත්වා බහුවචනං කතං. එතෙ භාජනසඨ්ඨිබ්බෙපෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බාති. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්මා එතෙ භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602).

742. පත්තලක්ඛණසංයුතන්ති එත්ථ පත්තලක්ඛණං නාම යථාචුත්තපමාණයුත්තතා, “අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි පක්කො මත්තිකාපත්තො ද්විහි පාකෙහි පක්කො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.608) චුත්තා පාකසම්පත්ති, කිණිත්වා ගණහාති වෙ, තස්ස දාතබ්බමූලස්ස අසෙසෙත්වා දින්නභාවො, ඡිද්දාභාවො, ඡින්නරාජීනං අභාවොති පඤ්චවිධං. හොති චෙත්ථ —

“පමාණයුත්තතා පාක-සම්පත්ති දින්නමූලතා;
අච්ඡිද්දාරාජීනා චෙති, පත්තලක්ඛණපඤ්චක”න්ති.

“අධිට්ඨාය වා විකප්පෙත්වා වා”ති වා-සද්දො යොජෙතබ්බො. අධිට්ඨායාති පටිමං පරිභුත්තෙ පත්තෙ සති තං පච්චුද්ධරිත්වා අධිට්ඨාතබ්බපත්තො හත්ථපාසෙ වෙ හොති, වක්ඛමානනයෙන “ඉමං පත්තං අධිට්ඨාමී”ති වච්චෙදකරණවසෙන වාචාය වා වච්චෙදං අකත්වා එවමෙව වින්නෙත්වා හත්ථෙත ගහෙත්වා එන්ද්‍රාපෙන්නෙන කායෙන වා දුරෙ වෙ හත්ථපාසා හොති, යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං පත්තං අධිට්ඨාමී”ති වාචා භින්දිතබ්බාති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.608 අත්ථතො සමානං) චුත්තනයෙන එකකෙන වා පච්ඡා සතිසම්මොසෙ සරාපෙත්වා කුක්කුච්චං වූපසමෙතුං සමත්ථස්ස පුග්ගලස්ස සන්නිධානෙ වා අධිට්ඨායාති චුත්තං හොති. “අඤ්ඤස්ස සන්නිකෙ අධිට්ඨානෙ අයමානිසංසො — සචස්ස ‘අධිට්ඨිතො නු ඛො මෙ, නො’ති විමති උප්පජ්ජති, ඉතරො සාරෙත්වා විමති. ඡින්නිස්සති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.608) අයමත්ථො

අට්ඨකථායං වුත්තො. “ද්වෙ පත්තෙ අධිට්ඨාතුං න ලහතී”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

විකප්පෙත්වාති (පාවි. 373; පාරා. අට්ඨ. 2.608; කඨිකා. අට්ඨ. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා) ත්ථ විකප්පෙතබ්බස්ස පත්තස්ස එකත්තබ්බත්තං, සන්නිහිතාසන්නිහිතත්තඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා එකං වෙ සන්නිහිතං, “ඉමං පත්තං තුය්හං විකප්පෙමී”ති වා “ඉමං පත්තං තිස්සස්ස භික්ඛුනො විකප්පෙමී”ති වා ආදිනා නයෙන එකං විකප්පෙත්වාති වුත්තං හොති. එත්ථ “පරිභුඤ්ජෙය්‍යා”ති වුත්තත්තා, “මය්හං සත්තකං පරිභුඤ්ජෙහි වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී”ති තෙන අපච්චද්ධටෙ පරිභුඤ්ජිතුං අයුත්තත්තා “විකප්පෙත්වා”ති පච්චද්ධටවිසෙසො ගහෙතබ්බො.

743. ධාරෙය්‍යාති අනධිට්ඨහිත්වා, අවිකප්පෙත්වා ච පරිභුඤ්ජිතබ්බො. තං කාලං පත්තං අතික්කාමයතොති යොජනා. “තිස්සග්ගිය”න්ති ඉමිනාපි “පත්ත”න්ති ඉදං යුජ්ජති. පත්ත-සද්දො මාගධිකානං ද්විලිඬිගකො, තස්මා එවං වුත්තො.

744. අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසු අනන්තොගධත්තා අතිරෙකභාවං දස්සෙතුමාහ “යං පත්ත”න්තිආදි.

745. සම්මුඛෙති අඬ්ඨිතෙය්‍යහත්ථප්පදෙසතො අන්තො යීතං පත්තං. දුරස්මිත්ති අඬ්ඨිතෙය්‍යරතනතො පරභාගෙ “අන්තොගබ්භෙ වා උපරිපාසාදෙ වා සාමන්තවිහාරෙ වා”ති අට්ඨකථායං වුත්තප්පකාරෙ දුරෙපි. යත්ථ කත්ථවි විකප්පනකාලෙපි සන්නිකදුරච්චනහෙදා එවමෙව යොජෙත්වා වත්තබ්බො. “විකප්පෙතුං පන බ්බුනිපි ලබ්භතී”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. අයං නයොති “ඉමං පත්තං පච්චද්ධරාමී”තිආදිනයො.

746. වාචාකායවසෙන දුට්ඨෙ අධිට්ඨානෙ වාචාධිට්ඨානං දස්සෙත්වා කායාධිට්ඨානං දස්සෙතුමාහ “ආභොග”න්තිආදි. ආභොගන්ති “ඉමං පත්තං අධිට්ඨාමී”ති ආභොගං. “මනසා”ති ඉමිනා න වචසාති වුත්තං හොති. කායවිකාරොච කායවිකාරකං, හත්ථෙත එන්ද්‍රාපනාදිකායකිරියාති අත්ථො. එතෙනෙව කායාධිට්ඨානං හත්ථෙත අපත්තබ්බෙ දුරෙ න කාතබ්බන්ති දස්සෙති.

747-8. “ජහති අධිට්ඨාන”න්ති පදවිජෙදො. දානතොති අඤ්ඤස්ස දානෙන. හෙදකතොති භිජ්ජනෙන. නාසතොති පත්තසාමිකස්ස කාලකිරියාය. විබ්භමතොති සික්ඛං අපච්චක්ඛාය ගිහිභාවුපගමනෙන. උද්ධාරතොති පච්චද්ධරණෙන. පච්චක්ඛතොති සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන. පරිවත්තනතොති ලිඬිගපරිවත්තනෙන. ගාහතොති විස්සාසග්ගහණෙන, අවිජ්ජිත්වා ගහණෙන ව.

කඬගුසිත්ථප්පමාණෙනාති සත්තන්තං ධඤ්ඤානං බුද්දකතරස්ස කඬගුතො සිත්ථප්පමාණෙන. ඛෙනාති මුඛවට්ටියා ද්වඬගුලතො හෙට්ඨා ආකාසපරියායෙන ඡිද්දෙන. ආණියා වාති අයොමයාය ආණියා වා.

750-1. මණිපත්තොති මණිනා කතො. වෙළුරියුඛිභවොති මරකතමණිමයො. ඵලිකුඛිභවොති ඵලිකපාසාණෙන කතො. කාවමයොති කාවමත්තිකාමයො. කංසමයොති කංසලොභෙන කතො. තිපුමයොති කාලතිපුමයො. සීසමයොති සෙනතිපුමයො. විපල්ලාසෙන ච වදන්ති. සජ්ඣුමයොති රජතමයො.

752. සටකටාහොති සටකපාලං. සීසකටාහොති ඡවසීසකපාලං. තුම්බන්ති අලාබු. අස්සාති එකාදසවිධස්ස පත්තස්ස. අනුලොමිකන්ති අකප්පියවසෙන අනුලොමං. තත්ථාති තස්මිං එකාදසවිධෙ. තම්බමයං ලොභමයං ථාලකං පන වට්ටතීති යොජනා, පත්තොයෙව න වට්ටති, තම්බලොභමයා ථාලකා පන වට්ටන්තීති අත්ථො.

753. තට්ටිකාදීනීති ආදි-සද්දෙන වට්ටකාදීනං සඬගහො. වට්ටකන්ති ච අඬඬවන්දාකාරො ලොභාදිමයො භාජනියවිසෙසො. පුග්ගලස්සාති හික්ඛුස්ස. ගිහී ච සඬසො ච ගිහිසඬසා, තෙසං සත්තකා ගිහිසඬසිකා.

754. යං කිඤ්චි පත්තන්ති සත්තසු පත්තෙසු යං කිඤ්චි පත්තං. වොදකං කත්වාති විගතොදකං කත්වා. පටිසාමෙය්‍යාති නික්ඛෙපාරහට්ඨානෙ නික්ඛිපනවසෙන, ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ඛන්ධනවසෙන වා සඬගොපෙය්‍ය.

755. ඔතාපෙතුන්ති ආතපෙ, අග්ගිමිහි වා තාපෙතුං. උණ්හෙති තස්මිංයෙව උණ්හෙ. න නිදහෙතඛිඛොති න ඤාපෙතඛිඛො. සීසාපනයනමෙව න වට්ටතීති න නිදහෙතඛිඛොති අත්ථො අධිකනිවාරණෙනෙව විඤ්ඤායති.

756. මිඬ්ඬන්තෙති මිඬ්ඬියා අන්තෙ. පරිභණ්ඩන්තෙති පමුඛෙ මහාමිඬ්ඬියා අන්තෙ. “විත්ථිණ්ණෙති අන්තමසො ද්විපත්තමත්තොකාසවිත්ථාරෙ”ති කෙවි. යපෙතුං පන වට්ටතීති යොජනා, වලයාදිආධාරෙන විනාපි යපෙතුං වට්ටතීති අත්ථො. “මිඬ්ඬියා පමුඛෙ මිඬ්ඬියා ච ඛරභූමිපදෙසාදීසු ච වලයමත්ථකෙ යපෙතුං වට්ටතී”ති වදන්ති.

757. දාරුආධාරකෙති උදුක්ඛලසදිසෙ දාරුමයෙ ආධාරෙ. ද්වෙ පත්තෙ යපෙතුමිපි වට්ටතීති පත්තමත්ථකෙ අපරස්සාපි පත්තස්ස යපනවසෙන ද්වෙ පත්තෙ යපෙතුමිපි වට්ටති. අපි-සද්දෙන එකස්මිං වත්තඛිඛමෙව නත්ථිති දස්සෙති. අයමෙව නයොති “ද්වෙපි පත්තෙ යපෙතුං වට්ටතී”ති අයං නයො. දණ්ඩභූමිආධාරකෙසුති එත්ථ දණ්ඩාධාරො නාම ඛහුහි දණ්ඩෙහි

කතො. භූමිආධාරකො නාම භූමියං කතො ආලවාලවලයාකාරො සිලිට්ඨාධාරො. “දන්තවෙත්තලතාදිමයො භූමිආධාරකො”ති කෙවි.

758-9. තට්ටිකායාති තාලපණ්ණාදීහි කතතට්ටිකාය. පොත්ථකෙති මකච්චාකමයෙ වා රුක්ඛවාකමයෙ වා අත්ථරණෙ. කටසාරකෙති තාලපණ්ණාදීහි විතෙ අත්ථරණෙ. පරිභණ්ඩකතායාති කතගොමයපරිභණ්ඩාය. අපි-සද්දෙන සුධාකම්මං කත්වා පාසාණෙන සංසිත්වා මට්ඨකතාය භූමියා වත්තබ්බමෙව නත්ථිති දස්සෙති. වාලුකාසු වාති ලෙඩ්ඛුපාසාණසක්ඛරකපාලාදිඅමිස්සාසු සණ්භසුබ්බමවාලුකාසුති චුත්තං හොති. තෙනෙවාහ “තථාරූපාසු”තිආදි. රජමිහි සත්තෙපි අසත්තෙපි විසුංයෙව “බරභූමියා න යපෙනබ්බ”න්ති චුත්තත්තා “සරජායා”ති ඉමිනා රජාකිණ්ණං සණ්භභූමිමාහ. බරභූමියාති ඵරුසභූමියා.

760. ලග්ගෙතුන්ති ඔලම්බෙතුං. දණ්ඩකොටියා, නාගදන්තකොටියා ව පත්තමුඛෙන පක්ඛිපිත්වා යපනම්පි ලග්ගනං නාම. ජත්තඩ්ඛමඤ්චපීඨෙයුති ජත්තෙ, අඩ්ඛෙ, මඤ්චපීඨෙ ව.

761. අට්ඨිසුති අඩ්ගෙසු. බන්ධිත්වාති ථවිකාය අංසවද්ධනකාදිනා යෙන කෙනවි බන්ධිත්වා. ඔලම්බෙතුමිති ලග්ගෙතුමිපි. “යපෙතුං උපරී”ති පදවිජෙදො.

762. මඤ්චපීඨට්ටකෙති මඤ්චපීඨෙයු යපිතපත්තා යථා න පතන්ති, තථා අට්ඨිමත්ථකෙ දාරුනා පරික්ඛෙපෙ කතෙ මඤ්චපීඨට්ටකා නාම හොන්ති, තාදිසෙ මඤ්චපීඨට්ටකෙ යපෙතුං වට්ටතීති අත්ථො. භත්තපුරොපීති භත්තස්ස පුරොපි. අපි-සද්දෙන යාගුතෙලපරිපූරිතස්සාපි සඬගහො. තුච්ඡපත්තෙ විනිවිජයො යථාචුත්තොයෙව. පූරණං පුරො, භත්තස්ස පුරො භත්තපුරො.

තිභාණුවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

763. කවාටන්ති ද්වාරකවාටඵලකං. “සෙනාසනෙ ද්වාරකවාටවාතපානකවාටාදී”තිආදිසු ද්වාරඵලකං “කවාට”න්ති භි චුත්තං. න පණාමෙය්‍යාති න නාමෙය්‍ය න වාලෙය්‍ය, න ව පිදහෙය්‍යාති අත්ථො. පත්තං හත්ථෙ යස්ස සො පත්තහත්ථොති භින්නාධිකරණොයං බාහිරත්ථසමාසො “වජිරපාණි”තිආදිසු විය. “පණාමෙය්‍ය අස්සා”ති පදවිජෙදො.

764. න නීහරෙය්‍ය පත්තෙන වලකානීති රසං පිචිත්වා පාතිතමධුකඵලට්ඨිකාදි ඡඩ්ඞිතාති බහි ඡඩ්ඞෙතුං පත්තෙන න නීහරෙය්‍ය. අට්ඨිකානි වාති පනසට්ඨිකොලට්ඨිආදිඅට්ඨිකානි වා. උච්ඡිට්ඨමුදකන්ති මුඛධොවනාදිකං උච්ඡිට්ඨමුදකං. පත්තෙන නීහරන්තස්සාති යොජනා, බහි

ජඩ්ඛෙතං තං පත්තෙ ආසිඤ්චිත්වා හරන්තස්සාති වුත්තං හොති. ඉතරථා උච්ඡිට්ඨපත්තධොවනොදකම්පි තෙනෙව පත්තෙන බහි න නිහරිතබ්බං සියා.

765. පටිග්ගහෙති මුඛධොවනොදකන්ති පටිග්ගහො, බෙළුමල්ලකොව. මුඛතො නිහටන්ති මුඛෙන ජඩ්ඛිතං මංසබ්බණ්ඩාදි යං කිඤ්චි.

766. විනස්සතීති විබ්භමෙන වා සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන වා කාලකිරියාය වා විනස්සති. අථ වා යොති පච්චත්තවචනං “යස්සා”ති සාමිවසෙන පරිණාමෙත්වා යස්ස භික්ඛුනො පත්තො හෙදෙන වා අච්ඡෙදෙන වා චොරිකාය හරණෙන වා නස්සති, තස්ස අනාපත්තීති යොජනා.

767. පයමස්සාති පත්තවග්ගස්ස පයමං සඬගහිතත්තා පයමස්ස. පත්තස්සාති පත්තසික්ඛාපදස්ස. පයමෙනාති වීචරවග්ගස්ස පයමං සඬගහිතත්තා පයමෙන කථිතෙනාති සම්බන්ධො. මහෙසිනාති මහත්තෙ සිලක්ඛන්ධාදයො ගුණෙ එසි ගවෙසිති මහෙසි. පයමස්ස පත්තස්ස සමුට්ඨානාදයො සබ්බෙ ඉධ අනිද්දිට්ඨවිනිවිජයා පයමෙන කථිතෙන සමා සදිසා ඉති මහෙසිනා මතා අනුමතා අනුඤ්ඤාතාති යොජනා.

පයමපත්තකථාවණ්ණනා.

768. පඤ්ච ඛන්ධනාති ඌනාති යස්ස සො පඤ්චඛන්ධනඌනො, පත්තො, තස්මිං, අඛන්ධනඤ්ච එකද්විතිවතුඛන්ධනඤ්ච “පඤ්චඛන්ධනඌන”න්ති ගහිතං. යථාහ පාළියං “ඌනපඤ්චඛන්ධනො නාම පත්තො අඛන්ධනො වා එකඛන්ධනො වා ද්විඛන්ධනො වා තිඛන්ධනො වා චතුඛන්ධනො වා”ති (පාරා. 613). ඛන්ධනෙ අකතෙපි ඛන්ධනාරහො චක්ඛමානලක්ඛණරාජියුත්තොපි “ඌනපඤ්චඛන්ධනොයෙවා”ති ගහෙතබ්බො. එත්ථ අඛන්ධනො නාම යස්ස ඛන්ධනමෙව නත්ථි, සො. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “යස්මා අඛන්ධනස්සපි පත්තස්ස පඤ්ච ඛන්ධනාති න පුරෙන්නි සබ්බසො නත්ථිකායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.612-613). ද්වඩ්ගුලජ්ජමාණතො ඌනරාජියුත්තො අඛන්ධනොකාසොපි “අඛන්ධනොයෙවා”ති ගහෙතබ්බො. යථාහ පාළියං “අඛන්ධනොකාසො නාම පත්තො යස්ස ද්වඩ්ගුලා රාජි න හොති”ති (පාරා. 613).

769. උද්දිට්ඨන්ති “ඛන්ධනොකාසො නාම පත්තො යස්ස ද්වඩ්ගුලා රාජි හොති”ති (පාරා. 613) පදභාජනෙ වුත්තං. ද්වඩ්ගුලාය රාජියා එකඤ්ච ඛන්ධනන්ති යොජනා. “මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා හට්ඨා”ති අට්ඨකථාවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 2.612-613) “සබ්බාපි රාජියො මුඛවට්ටිතො පට්ඨාය හෙට්ඨා හට්ඨායෙව ගහෙතබ්බා”ති නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. මුඛවට්ටිං විනා අඤ්ඤත්ථාපි ඌනපඤ්චඛන්ධනෙ වා

ඌනපඤ්චබන්ධනොකාසෙ වා සති සොපි පත්තො ඌනපඤ්චබන්ධනො න භොතීති න සක්කා වත්තුං, තස්මා “මුඛවට්ටිතො පට්ඨායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.612-613) අට්ඨකථායං නියමෙත්වා වචනං වීමංසිතබ්බං. ඉධ පන තථා නියමො න දස්සිතො, තස්මා අයමෙව විනිවිජයො සාමඤ්ඤෙන චුත්තාය පාළියා අඤ්ඤදත්ථු සංසන්දති සමෙති. ච-කාරස්ස අචුත්තසමුච්චයත්ථත්තා ද්වචගුලද්වචගුලාහි ද්විහි ද්වෙ බන්ධනානි ච තීණි බන්ධනානි වාහි ඉදම්පි චුත්තමෙව භොති. යථාහ අට්ඨකථායං “යස්ස පන ද්වෙ රාජියො, එකායෙව වා චතුරචගුලා, තස්ස ද්වෙ බන්ධනානි දාතබ්බානි. යස්ස තිස්සො, එකායෙව වා ඡළචගුලා, තස්ස තීණි බන්ධනානි දාතබ්බානී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.612-613).

ඌනපඤ්චබන්ධනපත්තෙසු අන්තිමපත්තස්ස විභාගං දස්සෙතුමාහ “බන්ධනානි වා”තිආදි. මුඛවට්ටියා අට්ඨචගුලජ්ජමාණානං චතුත්තං රාජීනං චත්තාරි බන්ධනානි වාහි චුත්තං භොති. චකාරො පුබ්බෙ චුත්තස්සෙව සමුච්චයං කරොති. අට්ඨචගුලරාජියා තථාහි මුඛවට්ටිතො පට්ඨාය අට්ඨචගුලායාමං හට්ඨාය රාජියා ද්වචගුලද්වචගුලමත්තෙ යානෙ තෙනෙව නීභාරෙන බද්ධානි චත්තාරි බන්ධනානි වාහි අත්ථො.

770. එවං ඌනපඤ්චබන්ධනපත්තං දස්සෙත්වා ඉදාහි පරිපුණ්ණපඤ්චබන්ධනපත්තං දස්සෙතුමාහ “පඤ්ච වා”තිආදි. මුඛවට්ටියා ද්වචගුලද්වචගුලායාමං ඔතිණ්ණා පඤ්ච රාජියො ච. වා-සද්දෙන පඤ්චබන්ධනවිකප්පා දස්සිතා. එකා වාපි දසචගුලාහි මුඛවට්ටිතො දසචගුලායාමා එකා වා රාජී භොති. අපි-සද්දෙන තස්සා රාජියා බන්ධනො පඤ්චබන්ධනපක්ඛො දස්සිතො. අයං පත්තොති යස්ස පඤ්ච රාජියො වා තත්ථ බන්ධනානි පඤ්චබන්ධනානි වා, දසචගුලා එකා රාජී වා තත්ථ බන්ධනානි පඤ්චබන්ධනානි වා සන්ති, අයං පත්තො පඤ්චබන්ධනො නාම.

771. එත්තාවතා මත්තිකාපත්තෙ විනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදාහි අයොපත්තෙ දස්සෙතුමාහ “අයොපත්තො”තිආදි. ඡිද්දාහි පට්ච්ඡාදෙනුං බන්ධිතබ්බානි අයොපට්ටානි ලොහමණ්ඩලකානි නාම. “භණ්ඩි”තිපි තස්සෙව පරියායො. භණ්ඩිතබ්බං බන්ධිත්වා ඡිද්දෙ පට්ච්ඡාදිතෙපි යත්ථ අසණ්හතාය ආමිසං තිට්ඨති, තාදියොපි අපත්තොයෙවාහි ආහ “මට්ඨො වට්ටති”ති. අයොචුණ්ණෙන වාණියාහි එත්ථාපි “මට්ඨො වට්ටති”ති සම්බන්ධතීයං.

772. තස්ස නිස්සග්ගියං සඬ්ඝස්ස නිස්සට්ඨං තං පත්තං තස්මිං අනුකම්පාය අගණ්හන්තස්සාහි යොජනා, “සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බො”ති (පාරා. 613) වචනතො සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සට්ඨං තස්ස තං පත්තං තස්මිං පත්තනිස්සජ්ජකෙ පුග්ගලෙ අනුකම්පාය අගණ්හන්තස්ස.

773. දීයමානෙ තු පත්තස්මිත්ති උනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන විඤ්ඤාපිතනවපත්තෙ භික්ඛුමහි තං පත්තං සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තිං දෙසෙත්වා නිසින්නෙ වතස්සො අගතියො අගමනං, ගහිතාගහිතජානනන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි අඩ්ගෙහි සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා පටිමං සඬ්ඝං යාවිත්වා ඤත්තිදුත්තියාය කම්මවාටාය සඬ්ඝෙන පත්තගාහකං කත්වා සම්මතෙන නිස්සට්ඨපත්තං හත්ථෙන ගහෙත්වා තස්මිං සඬ්ඝෙ සඬ්ඝත්ථෙරතො පටියාය අනුක්කමෙන උපසඬ්ඝකම්ම විඤ්ඤායමානං ගුණං වත්වා පණාමිතෙ. යස්සාති තස්මිං සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්නස්ස යස්ස භික්ඛුනො, රොචනත්ථයොගෙ සම්පදානවචනං. සො දීයමානො පත්තො. තං දීයමානං පත්තං.

774. දීපිතොති “අපත්තකස්ස න ගාහෙතබ්බො”ති (පාරා. 615) වුත්තො. තත්ථාති තස්සං භික්ඛුපරිසායං. පත්තපරියන්තොති එත්ථ “එවං පරිවත්තෙත්වා පරියන්තෙ ධීතපත්තො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.615) අට්ඨකථායං වුත්තත්තා තෙන පත්තපරිවත්තනෙන ආගතො වා සබ්බෙහි අග්ගහිතත්තා ආගතො සො එව වා පත්තො පරියන්තො නාම භොතීති අත්ථො. තස්ස භික්ඛුනොති පත්තං නිස්සජ්ජිත්වා නිසින්නස්ස තස්ස භික්ඛුනො.

775. තන්ති අත්තනො දින්නං තං පරියන්තපත්තං. අප්පදෙසෙති මඤ්චපීඨාදිඅට්ඨානෙ. යථාහ අට්ඨකථායං “මඤ්චපීඨජත්තනාගදන්තාදිකෙ අදෙසෙ”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.615). විස්සජ්ජෙතීති අඤ්ඤස්ස දෙති. අත්තනා අදාපෙත්වා අඤ්ඤෙන තං පත්තං සයමෙව අත්තනො ගහෙත්වා අඤ්ඤං අනුරූපං පත්තං දියාමානං ගණ්හිතුං වට්ටතීති අට්ඨකථායං වුත්තං. අභොගෙන පරිභුඤ්ජතීති යාගුරන්ධනාදිවසෙන පරිභුඤ්ජති. යථාහ අට්ඨකථායං “අභොගෙනාති යාගුරන්ධනරජනපවනාදිනා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.615). “අත්තරාමග්ගෙ පන බ්‍යාධිමිහි උප්පන්නෙ අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ අසති මත්තිකාය ලිම්පිත්වා යාගුං වා පවිතුං උදකං වා තාපෙනුං වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.615) අට්ඨකථායං වුත්තත්තා තාදිසෙ යානෙ තථාපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතීති එත්ථ විසෙසො.

776. නට්ඨෙති අත්තනො පරිභුඤ්ජියමානෙ පත්තෙ වොරග්ගහණාදිනා නට්ඨෙ. භින්නෙති හෙදමුපගතෙ. අනාපත්තීති අඤ්ඤං පත්තං විඤ්ඤාපෙත්තස්ස අනාපත්ති. පකාසිතාති “අනාපත්ති නට්ඨපත්තස්ස භින්නපත්තස්ස ඤාතකානං පචාරිතානං අඤ්ඤස්සත්ථාය අත්තනො ධනෙනා”තිආදිනා (පාරා. 617) නයෙන පාළියං දෙසිතා. ඉධ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති වුත්තත්තා අත්තනො වළඤ්ජියමානෙ පත්තෙ සතිපි අඤ්ඤස්සත්ථාය පත්තං විඤ්ඤාපෙනුං වට්ටති. ඤාතකාදීනං ගණ්හතොති එත්ථ “සත්තක”න්ති ලබ්හති. අත්තනො ධනෙනාති යොජනා. එත්ථ ධනං නාම සුත්තවත්ථාදි කප්පියවත්ථු.

777. එත්ථ විඤ්ඤාපනං ක්‍රියං.

දුතියපත්තකථාවණ්ණනා.

778. සප්පිආදිං භෙසජ්ජන්ති එත්ථ පාළියං “සෙය්‍යටීදං? සප්පි නවනීතං තෙලං මධු එාණිත”න්ති (පාරා. 622) උද්දිසිත්වා “සප්පි නාම ගොසප්පි වා අප්පිකාසප්පි වා මහිංසසප්පි වා, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි”ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං සතඤ්ච “තෙසංයෙව නවනීත”න්ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං නවනීතඤ්ච “තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං එරණ්ඩකතෙලං වසාතෙල”න්ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං තෙලඤ්ච “මධු නාම මක්ඛිකාමධු”ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං මධුඤ්ච “එාණිතං නාම උච්ඡුම්භා නිබ්බන්ත”න්ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං ගුළාදිඑාණිතඤ්චාති එතස්මිං පඤ්චභෙසජ්ජරාසිම්භි යං යං භෙසජ්ජන්ති අත්ථො. පුරෙහත්තන්ති පුරෙහත්තෙ. පටිගය්භාති පටිග්ගහෙත්වා.

779. තං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං භෙසජ්ජං. සත්තාහන්ති එත්ථ “වට්ටති”ති කිරියාය අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. “සත්තාහං අතික්කමන්තස්සා”ති පදවිජෙදො. “සත්තාහාතික්කමෙ තස්සා”ති වා පාඨො. සත්තාහස්ස අතික්කමො සත්තාහාතික්කමො, තස්මිං සත්තාහාතික්කමෙ. තස්සාති භෙසජ්ජපටිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො. “නිස්සග්ගිය”න්ති ඉමිනා පාවිත්තියමෙව දස්සිතං. නිස්සග්ගියවත්ථු භාජනගණනාය ආපත්තිං කරොති. එකස්මිං භාජනෙපි විසුං විසුං යපිතාති නවනීතපිණ්ඩගුළපිණ්ඩසක්කරමධුපට්ඨානිපි අත්තනො ගණනාය ආපත්තිං කරොත්ති.

780. ගණ්හිත්වාති පටිග්ගහෙත්වා. සන්තිධියතීති සන්තිධි, සන්තිහිතවත්ථු, තස්ස කාරකං කරණං අපරාපරදිවසත්ථාය යපනං, තං කත්වා, පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතං යථා අපරං දිවසං ගච්ඡති, තථා කත්වා නික්ඛිපිත්වාති අත්ථො. නිරාමිසං සායතොති ආමිසෙන අමිස්සෙත්වා භුඤ්ජන්තස්ස.

781. උග්ගහිතන්ති අප්පටිග්ගහාපෙත්වා හත්ථෙත ගහිතං. සරිරභොගෙති ඛහි සරිරපරිභොගෙනෙව.

782. ගහිතං පටිග්ගහිතං. තාපෙත්වාති විලීයාපෙත්වා.

783. “සයං තාපෙති...පෙ.... න භොති සො”ති ඉදං සුධොතනවනීතං සන්ධාය චුත්තං, දුද්ධොතෙන පන දධිගුළිකාදිසහිතෙන සාමංපාකො භොතෙව. නවනීතස්ස යං සයං තාපනං, සො සාමංපාකො න භොතීති යොජනා.

784. යෙන කෙනච්ඡි උපසම්පන්නෙන, අනුපසම්පන්නෙන වා.

785. “සයං කරොති”ති ඉමිනා අනුපසම්පන්නං නිවත්තෙති. තෙන කතං පන තද්වු පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ඨති. යථාහ අට්ඨකථායං “පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතබ්බරෙන වා දධිනා වා කතසප්පි අනුපසම්පන්නෙන කතං සාමිසම්පි තද්වු පුරෙහත්තං වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622).

786. සවත්ථුකස්සාති එත්ථ වත්ථු නාම බිරදධි.

787. අස්සාති පටිග්ගහිතබ්බරදධිති කතසප්පිමාහ. “පටිග්ගහෙත්වා තාති”ති වුත්තත්තාති ඉදං “යාති ඛො පන තාති ගිලානානං භික්ඛුනං පටිසායනියාති හෙසජ්ජාති, සෙය්‍යථිදං? සප්පි නවනිතං තෙලං මධු ඵාණිතං, තාති පටිග්ගහෙත්වා”ති (පාරා. 622) ඉමස්මිං මාතිකාපායෙ “යාති”ති වුත්තසප්පිආදිනමෙව “තාති පටිග්ගහෙත්වා”ති වුත්තත්තාති වුත්තං හොති, තත්ථ බිරදධිතං අවුත්තත්තාති අධිප්පායො.

788. කප්පියසප්පිමිහිති කප්පියමංසානං සත්තානං සතෙ. අකප්පියසප්පිමිහිති අකප්පියමංසානං සත්තානං සතෙ, පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහෙ අතික්කන්තෙති වුත්තං හොති.

789. තෙන සප්පිනා අකප්පියෙන භවිතබ්බන්ති ඉදං දුක්කටං කථං හොතිති ආහ “සබ්බා”තිආදි. අකප්පියං මංසං යෙසං තෙ අකප්පියමංසා, මනුස්සාදයො, සබ්බෙ ව තෙ අකප්පියමංසා වාති සබ්බාකප්පියමංසා, තෙසං.

790-1. එවං වෙ වට්ඨති, “යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි”ති කස්මා පාළියං වුත්තන්ති වොදනං සමුට්ඨාපෙත්වා තං පරිහරිතුමාහ “යෙස”න්තිආදි. තත්ථ “යෙසඤ්චි කප්පති මංසං, තෙසං සප්පි”ති ඉදං වචනං කිං පයොජනං සාධෙතීති වුත්තං හොති. ඉදානි පරිච්ඡෙදනියමනසඩ්ධාතං තංපයොජනඤ්ච තබ්බිසයඤ්ච දස්සෙතුමාහ “පණ්ණිකහොජනස්සා”තිආදි. පණ්ණිකහොජනස්ස පරිච්ඡෙදනියාමනන්ති යොජනා. සත්තාහකාලිකෙ පඤ්චවිධෙ හෙසජ්ජෙති වුත්තං හොති, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. නිස්සග්ගියස්ස වත්ථුනන්ති නිද්ධාරිතබ්බදස්සනං. නිස්සග්ගියස්සාති එත්ථ තංහෙතුකස්ස පාවිත්තියස්සාති අත්ථො. වත්ථුනන්ති සප්පිනවනිතද්වයමෙව වුත්තං. සත්තාහකාලිකෙ නිස්සග්ගියපාවිත්තියස්ස වත්ථු නාම එතෙසමෙව සප්පිනවනිතාති, පණ්ණිකහොජනඤ්ච තෙසමෙව බිරදධිසප්පිනවනිතාතීති දස්සෙතුං තථා වුත්තං, න අකප්පියමංසසත්තානං සප්පිආදිනිවාරණත්ථං වුත්තන්ති අයං පාළියං තථාගතා ධිප්පෙතො අත්ථොති වුත්තං හොති.

792. ගහිතුග්ගහිතාදිකෙ උග්ගහිතපටිග්ගහිතාදිකෙ නවනිතෙපි සබ්බො විනිවිජයො සප්පිමිහි වුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බොති යොජනා. ආදි-

සද්දෙන පුරෙහත්තං, පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතබිරදධිහි, උග්ගහිතබිරදධිහි ව කතං නවතීතං, තාදිසමෙව අකප්පියමංසනවතීතඤ්ච සඬගහිතං. සබ්බො විනිවිජයොති ආපත්තිආදිකං සබ්බවිනිවිජයං සඬගණ්හාති. යථාහ අට්ඨකථායං “සබ්බො ආපත්තානාපත්තිපරිභොගාපරිභොගනායො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622).

793-4. භික්ඛුනං ආකිරන්තීති එත්ථ “පත්තෙ”ති සාමන්ථියා ලබ්භති. ආදිච්චපක්කන්ති ආතපෙ විලීනං. සංසට්ඨං පරිස්සාවිතං.

795-6. තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං ඵරණ්ඩකතෙලං. ගහිතන්ති පටිග්ගහිතං. පුරෙහත්තං සාමිසමිපි නිරාමිසමිපි සායිතබ්බන්ති යොජනා. තෙසං වසාති සත්තාහාතික්කන්තානං තෙසං තෙලානං වසෙන, තෙලභාජනගණනායාති චුත්තං හොති.

798. තෙසං තිණ්ණමිපිති ඵරණ්ඩමධුකසාසපඨිජානං තිණ්ණං.

799. නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං.

800. සාසපාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පටිලොමෙන මධුකෙරණ්ඩකානං ගහණං. ගහෙත්වාති පටිග්ගහෙත්වා. භික්ඛුනා තෙලත්ථායෙව ගහෙත්වා යපිතානං සාසපාදීනං සත්තාහාතික්කමෙ දුක්කටං සියාති යොජනා.

801-2. නාළිකෙරඤ්ච කරඤ්ජඤ්ච නාළිකෙරකරඤ්ජානි, තෙසං, නාළිකෙරඵලානං, නත්තමාලට්ඨිනඤ්ච තෙලන්ති සම්බන්ධො. කුරුවකස්සාති අතසිඛිජස්ස. නිම්බඤ්ච කොසම්බකඤ්ච නිම්බකොසම්බකානි, තෙසං, පුට්ඨන්දබ්බිජස්ස ච ඵන්දනබ්බිජස්ස ච තෙලන්ති සම්බන්ධො. හල්ලාතකස්සාති ඵචංනාමකස්ස රුක්ඛබ්බිජස්ස. සමයච්චයෙති සත්තාහාතික්කමෙ.

803. යාවකාලිකභෙදඤ්චාති එත්ථ “යාවකාලික”න්ති භෙදො විසෙසනං යස්සාති විග්ගහො, “ඉදං වත්ථු”න්ති එතස්ස අජ්ඣොහරණීයවිසෙසිතබ්බස්ස විසෙසනං. යාවජීවිකන්තිපි තස්සෙව විසෙසනං. සෙසන්ති “සාමංපාකසවත්ථුක පුරෙහත්තපච්ඡාහත්තපටිග්ගහිතඋග්ගහිතකවත්ථුවිධානං සබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622) අට්ඨකථායං දස්සිතං සෙසං විසෙසජ්ජකාරජාතමාහ. එත්ථාපීති ඉමස්මිං තෙලවිනිවිජයෙපි.

804. අව්ඡස්ස ඉසස්ස. මච්ඡස්ස ජලජස්ස. වරාහස්ස සුකරස්ස. සුසුකාසඬ්ඛාතස්ස මකරස්ස. මච්ඡවචනෙනෙව මකරස්ස සඬගහිතත්තෙපි වාළමච්ඡභාවෙන විසුං ගහණන්ති අට්ඨකථායං චුත්තං. ගද්දස්ස බරස්ස.

ඉමෙසං පඤ්චන්තං සත්තානං වසෙන පඤ්චවිධානං වසානං තෙලඤ්ච පඤ්චජ්ජකාරං භොතීති අත්ථො.

805. කප්පියාකප්පියස්ස වාති කප්පියාකප්පියමංසස්ස සත්තස්සාති චුත්තං භොති, සබ්බමෙව වසාතෙලං වට්ටතීති ඉමිනා සම්බන්ධො. එත්ථ “අනුජානාමි භික්ඛවෙ වසාති භෙසජ්ජාති අච්ඡවසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සුකරවසං ගද්දවසං”න්ති (මහාව. 262) අනුඤ්ඤාතපාඨෙ අච්ඡවසාග්ගහණෙන මනුස්සෙහි අඤ්ඤෙසං සබ්බාකප්පියමංසසත්තානං වසාය අනුඤ්ඤාතත්තා තං සඬගහෙතුං අකප්පියග්ගහණං කතන්ති දට්ඨබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “අච්ඡවසං”න්ති වචනෙන යපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං අකප්පියමංසානං වසා අනුඤ්ඤාතා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623). එත්ථ අකප්පියමංසසත්තානං මංසානං අකප්පියභාවො “මංසෙසු හි දස මනුස්සහත්ථිඅස්සසුනඛඅභිසිභබ්බාග්ගදීපිඅච්ඡතරච්ඡානං මංසාති අකප්පියාති. වසාසු එකා මනුස්සවසාව. බීරාදීසු අකප්පියං නාම නත්ථි”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) අට්ඨකථාවචනතො වෙදිතබ්බො. අකප්පියවචනෙන මනුස්සවසායපි ගස්ගමානත්තා තස්මිං නීහරිතුමාහ “යපෙත්වා”ති.

806. පුරෙහත්තන්ති පුරෙහත්තෙ. සංසට්ඨං පරිස්සාවිතං. “පුරෙහත්ත”න්ති ඉදං “පටිග්ගහෙත්වාන, පක්කං, සංසට්ඨ”න්ති ඉමෙහි පදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. යථාහ පාළියං “කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 262).

807. තං කත්වා දෙතීති අපටිග්ගහිතවසං ගහෙත්වා පවිත්වා තෙලං දෙතීති අත්ථො. තෙනාහ අට්ඨකථායං “අනුපසම්පන්නෙහි කතං නිබ්බට්ඨිතවසාතෙලං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623). තතො උද්ධං සත්තාහමනතික්කම්මාති ගහෙතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623). ඉධ උභයත්ථාපි කාලෙ, විකාලෙ ච කප්පියාකප්පියමංසවසානං තෙලං දියාමානං සුබ්බමමංසචුණ්ණාදිකං අබ්බොභාරිකං. යථාහ අට්ඨකථායං “යං පන තත්ථ සුබ්බමරජසදිසං මංසං වා න්භාරු වා අට්ඨි වා ලොහිතං වා භොති, තං අබ්බොභාරික”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623).

808. පටිග්ගහෙතුන්ති එත්ථ “වස”න්ති ච කාතුන්ති එත්ථ “තෙල”න්ති ච පකරණතො ලබ්භති. කාතුන්ති එත්ථ පච්ඡං පරිස්සාවිතුන්ති උභයමෙවාති අත්ථො. “ත වට්ටතී”ති ඉදං පටිග්ගහණාදිපයොගත්තයෙ විසුං විසුං දුක්කටත්තා චුත්තං. යථාහ පාළියං “විකාලෙ වෙ භික්ඛවෙ පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිජ්ජක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං වෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති තිණ්ණං දුක්කටාන”න්ති (මහාව. 262). ඉමානි හි තීහි පයොගෙහි තිණ්ණං දුක්කටානි භොන්ති. සෙසොති

උග්ගහිතකපටිග්ගහිතකසවත්ථුකවිසයො විනිවිජයො ච භාජනගණනාය ආපත්තිහෙදො වාති එවංපකාරො චත්තබ්බවිසෙසො.

809. ගහිතන්ති පටිග්ගහිතං. මධුකරිකතන්ති මධුමක්ඛිකාබුද්දකමක්ඛිකාහමරමක්ඛිකාසඬ්ඛාතාහි තීහි මධුකරිහි කතං.

810. වත්ථුනං ගණනාති මධුපටලෙන ධීතං වෙ, පටලගණනාය, පිළෙත්වා භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා යපිතං වෙ, භාජනගණනාය, සිලෙසමිව පත්ථිත්තං වෙ, මහාහමරමධුබණ්ඩපිණ්ඩවසෙන, විසුං විසුං කතෙ තෙසං ගණනායාති අත්ථො.

811. සනාසනන්ති එත්ථ ගුලඤ්ච නානප්පකාරා සක්කරා ච සනපක්කං නාම. පක්කතනුකං ථාණිතං අසනපක්කං නාම. උච්ඡුසිලෙසො අපක්කසනං නාම. උච්ඡුදණ්ඩතො පිළිතරසො අපක්කාසනං නාම. “ථාණිතං නාම උච්ඡුමිහා නිබ්බත්ත”න්ති (පාරා. 623) සාධාරණපාළිවචනතො, “ථාණිතං නාම උච්ඡුරසං උපාදායා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා; වි. සඬ්ඛ අට්ඨ. 98) අට්ඨකථාවචනතො ච ඉහ රසාදීහි උච්ඡුපානමිපි සඬ්ඛහිතං. කෙචි උච්ඡුතො චතුකාලිකත්තං චණ්ණයන්ති, තං න සාරතො පච්චෙතබ්බං.

812. ථාණිතන්ති චුත්තප්පකාරෙ තස්මිං ථාණිතෙ අඤ්ඤතරං. ගහිතං පටිග්ගහිතං.

813. අසංසට්ඨෙතාති අපරිස්සාවිතෙන. කතථාණිතන්ති පරිස්සාවෙන්වා අත්තනා කතථාණිතං. පුරෙහත්තං ගහිතෙනාති පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතෙන. “සයං කත”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) චුත්තත්තා කතන්ති උච්ඡුරසො ගහෙතබ්බො.

816. කත්වාති පචිත්වා ථාණිතං කත්වා.

817. පච්ඡාහත්තං කතඤ්ඤවාපීති පච්ඡාහත්තං අත්තනා ච කතං අනුපසම්පන්නෙන ච කතං ථාණිතමිපි.

818. කතං ...පෙ.... සීතවාරිනාති සීතුදකෙ මධුකපුප්ථාති පක්ඛිපිත්වා යපෙත්වා මද්දිත්වා පරිස්සාවිතරසෙන කතං මධුකථාණිතං.

819. අස්සාති මධුකථාණිතස්ස. දුක්කටන්ති තදාධාරභාජනගණනාය දුක්කටං. බීරං පක්ඛිපිත්වා කතං මධුකථාණිතං යාවකාලිකං වෙ හොති, කථං බණ්ඩසක්කරාකතං සත්තාහකාලිකං හොතීති විචාරණායං බීරජල්ලිකං ධොවිත්වා ධොවිත්වා ගය්හමානත්තා වට්ටතීති පරිහරන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “බණ්ඩසක්කරං පන බීරජල්ලිකං අපනෙත්වා අපනෙත්වා සොධෙත්ති, තස්මා වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623). “බීජතො පට්ඨාය න

වට්ටනී”ති පටික්ඛිත්තමධුකපුප්ඵමෙරයං විනා ආමකඤ්ච පක්කඤ්ච මධුකපුප්ඵං පුරෙහත්තං වට්ටනීති අට්ඨකථායං වුත්තං.

820. සබ්බෙසං පන ඵලානන්ති කදලිබ්ඡ්ජුරිආදිඵලානං.

821. සාමඤ්ඤජොතනාය විසෙසෙපි අවට්ඨානතො “කාලිකා”ති ඉමිනා “පවිජාහත්තං සති පව්වයෙ”ති වචනසාමත්ථියා යාවකාලිකවජ්ජා තයො කාලිකා ගහෙතබ්බා, “පුරෙහත්තං යථාසුඛ”න්ති වචනසාමත්ථියා චත්තාරොපි ගහෙතබ්බා. යාවකාලිකවජ්ජා තයො කාලිකා පවිජාහත්තං විකාලෙ පව්වයෙ පිපාසාදිකාරණෙ සති කෙවලමිපි පව්වෙකමිපි මිස්සෙත්වාපි පරිභුඤ්ජිතුං භික්ඛුස්ස වට්ටන්ති. කාලිකා චත්තාරොපි පුරෙහත්තං කාලෙ යාවමජ්ඣන්තා කෙවලමිපි මිස්සෙත්වාපි යථාසුඛං අසතිපි පව්වයෙ පරිභුඤ්ජිතුං භික්ඛුස්ස වට්ටන්තිති යොජනා.

822. අරුආදීනීති චණාදීනී. “මක්ඛෙතුං න වට්ටනී”ති ඉමිනා බාහිරපරිභොගොපි නිවාරිතො.

823. අනාපත්තිවාරො “අන්තොසත්තාහ”න්ති අධිකාරො “අනුපසම්පන්නස්ස චත්තෙන චත්තෙන මුත්තෙන අනපෙක්ඛො දත්වා පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති”ති (පාරා. 625) වුත්තත්තා චජිත්වාති එත්ථ “අන්තොසත්තාහං අනුපසම්පන්නස්සා”ති චත්තබ්බං. ලභිත්වාති එත්ථ “සත්තාහාතික්කමෙපි”ති සාමත්ථියා ලබ්භති. තෙනාහ මහාපදුමත්ථෙරො “අන්තොසත්තාහෙ දින්නස්ස හි පුන පරිභොගෙ ආපත්තියෙව නත්ථි, සත්තාහාතික්කන්තස්ස පන පරිභොගෙ අනාපත්තීති දස්සනත්ථමිදං වුත්ත”න්ති. ලභිත්වාති ගහිතතෙලෙන අනුපසම්පන්නෙන සක්කච්චං, අසක්කච්චං වා දින්නං ලභිත්වා. සායිතුන්ති එත්ථ “ලභති”ති සෙසො.

824. “අනාපත්ති අධිට්ඨෙතී”ති ද්වින්නං පදානං අන්තරො “අන්තොසත්තාහ”න්ති සෙසො, සබ්බපදෙහිපි යුජ්ජති. අධිට්ඨෙතීති සත්තාහබ්භන්තරො සප්පිඤ්ච තෙලඤ්ච වසඤ්ච මුද්ධනි තෙලං වා අබ්භඤ්ජනං වා, මධුං අරුමක්ඛනං, ඵාණිතං සරද්ධපනං හවිස්සතීති අධිට්ඨෙතී. අධිට්ඨිතෙන අනධිට්ඨිතං වෙ මිස්සං හොති, පුනපි අධිට්ඨාතබ්බං. විස්සජ්ජෙතීති අන්තොසත්තාහෙ අඤ්ඤස්ස උපසම්පන්නස්ස දෙනි. සවෙ තථා දින්නං අඤ්ඤෙන අප්පට්ඨගහිතත්තා, තෙන පට්ඨගහිතමිපි ඉතරස්ස දින්නත්තා තෙසං අනාපත්තීති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.625 අත්ථතො සමානං) වුත්තං.

විනස්සතීති සත්තාහබ්භන්තරො යෙන කෙනවි ආකාරෙන යථා අපරිභොගං හොති, තථා වොරිකාය හරණාදිවසෙන නස්සති. යථාහ අට්ඨකථායං “විනස්සතීති අපරිභොගං හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.625). අවිජිත්දිත්වා ගණ්හතීති අඤ්ඤො තස්මිං සත්තාහබ්භන්තරො විලුම්පිත්වා

ගණ්භාති. විස්සාසං ගණ්භාති තස්මිංයෙව සත්තාහබ්භන්තරෙ අඤ්ඤො විස්සාසං ගණ්භාති.

825. අකථිතවිත්තෙන සත්ථුනා සමුට්ඨානාදයො සබ්බෙව පඨමෙන කථිතෙන සමා පකාසිතාති යොජනා. අකථිතවිත්තෙනාති මහාකරුණාරසෙන තිත්තතාය අකක්කසවිත්තෙන, අවිහිංසාහිරතවිත්තෙනාති වුත්තං හොති. සත්ථුනාති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකාදීහි අත්ථෙහි සදෙවකං ලොකං අනුසාසතීති සත්ථා, තෙන සබ්බඤ්ඤානා දසබ්බලෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන.

හෙසජ්ජසික්ඛාපදකථාවණ්ණනා.

826. ගිම්භානන්ති එත්ථ “මාසාන”න්ති සාමන්ථියා ලබ්භති, නිද්ධාරණෙ සාම්චවනං, ගිම්භෙසු චතුසු මාසෙසුති අත්ථො. නිද්ධාරිතබ්බං දස්සෙති “මාසො සෙසො”ති, එත්ථ “චත්තබ්බෙ කාලෙ”ති සෙසො. එග්ගුනමාසකණ්ඨපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය ජෙට්ඨමාසපුණ්ණම්පරියොසානෙසු තිසු මාසෙසු අතික්කන්තෙසුති අත්ථො. සෙසමාසො නාම ජෙට්ඨමාසස්ස කණ්ඨපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය ආසාළ්භිමාසපුණ්ණම්පරියොසානො. ගිම්භානං මාසො සෙසොති චත්තබ්බෙ කාලෙති අත්ථො.

ඉමස්මිං පච්ඡිමෙ ගිම්භමාසෙ ජෙට්ඨමාසස්ස කණ්ඨපක්ඛො වස්සිකසාටිකා වෙ න ලද්ධා, පරියෙසිතුං ලද්ධං කාතුං බෙත්තං, අධිට්ඨානනිවාසනානං අබෙත්තං. ආසාළ්භිපුරිමපක්ඛො පරියෙසනකරණනිවාසනානං බෙත්තං, අධිට්ඨාතුං අබෙත්තං. ආසාළ්භිකණ්ඨපක්ඛපාටිපදතො යාව පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණම්, ඉදං චතුත්තම්පි බෙත්තන්ති අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො.

පරියෙසෙය්‍යාති “යෙ මනුස්සා පුබ්බෙ වස්සිකසාටිකං දෙන්ති”ති ආදිනා (පාරා. 628) පදභාජනෙ වුත්තනයෙන පුබ්බෙ වස්සිකසාටිකදායකං උපසඬ්ඛිතම් “දෙථ මෙ වස්සිකසාටිකච්චර”න්ති ආදිනා වචනෙන අවිඤ්ඤාපෙත්වා “කාලො වස්සිකසාටිකාය සමයො වස්සිකසාටිකාය, අඤ්ඤපි මනුස්සා වස්සිකසාටිකං දෙන්ති”ති එවං සතුප්පාදමත්තකරණෙන පරියෙසෙය්‍ය.

සාටිකන්ති වස්සිකසාටිකං. “අද්ධමාසො සෙසො”ති ඉදං “ගිම්භාන”න්ති ඉමිනාව යුජ්ජති. තත්ථ “චත්තබ්බෙ කාලෙ”ති අජ්ඣාහරිතබ්බං, ආසාළ්භිමාසස්ස පුරිමපක්ඛෙති අත්ථො. කත්ථාති එත්ථ “ලද්ධ”න්ති සාමන්ථියා ලබ්භති. යථාවුත්තනයෙන සතුප්පාදෙන වා අවසෙසානං සද්ධාසම්පන්නකුලානං වා සන්තිකා ලද්ධං

සිබ්බනරජනකප්පබ්බන්ද්දානවසෙන නිට්ඨාපෙත්වාති චූත්තං හොති.
පරිදහෙති නිවාසෙය්‍යා.

827-8. පිට්ඨිසම්මතෙ සමයෙති “කත්තිකපුණ්ණමාසියා පන පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පටියාය යාව ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමා ඉමෙ සත්ත මාසා පිට්ඨිසමයො නාමා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628) එවං දස්සිතෙසු සත්තසු මාසෙසු. ඥාතකාඤ්ඤාතකාදිනො සතුප්පාදං කත්වාති යොජනා. ආදි-සද්දෙන පවාරිතාපවාරිතානං සඬගහො. යථාහ අට්ඨකථායං “අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතට්ඨානතො”ති.

තෙසුයෙවාති ඥාතකඅඤ්ඤාතකපවාරිතඅප්පවාරිතෙසු. “කථා”ති ඉමිනා “හොති නිස්සග්ගියාපත්ති”ති ඉදං දස්සිතං. සා ආපත්ති අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “දෙථ මෙ වස්සිකසාටිකචීවර’න්තිආදිනා නයෙන විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිප්ථාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628). ඥාතකපවාරිතෙසු තෙන සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, පිට්ඨිසමයත්තා ඉමිනා ආපත්ති හොති. අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු ච වක්ඛමානනයෙන වත්තහෙදදුක්කටෙන සද්ධිං හොතීති දට්ඨබ්බං.

829-30. අඤ්ඤාතකාදිනො කත්වා පන සතුප්පාදන්ති යොජනා. ආදි-සද්දෙන අප්පවාරිතානං සඬගහො. කුච්ඡිසඤ්ඤිතෙ සමයෙති යථාචූත්තපිට්ඨිසමයෙ සත්තමාසෙ විනා ඉතරෙ පඤ්ච මාසා චූත්තා. යථාහ අට්ඨකථායං “ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසියා පන පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පටියාය යාව කත්තිකපුණ්ණමා ඉමෙ පඤ්ච මාසා කුච්ඡිසමයො නාමා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628). වත්ථන්ති වස්සිකසාටිකං. අදින්තපුබ්බෙසුති යෙහි වස්සිකසාටිකා න දින්තපුබ්බා, තෙසු, ඉමිනා වත්තහෙදස්ස කාරණමාහ. ඉහ වත්තහෙදො නාම “යෙ මනුස්සා පුබ්බෙ වස්සිකසාටිකචීවරං දෙන්ති”තිආදිවචනතො (පාරා. 628) දින්තපුබ්බෙසු කාතබ්බස්ස සතුප්පාදස්ස අදින්තපුබ්බෙසු කරණං. බ්‍යතිරෙකතො දින්තපුබ්බෙසු නත්ථිති දීපිතං හොති.

තත්ත්වාති අඤ්ඤාතකාදිමිති. “නිස්සග්ගිය”න්ති ඉමිනා අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන ආපත්තිං ආහ. යථාහ කුච්ඡිසමයවතුක්කෙ “විඤ්ඤත්තිමිති කත්වා නිප්ථාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති. අයං පාවිත්තියාපත්ති පකතියා වස්සිකසාටිකදායකෙසුපි හොතීති ඉදං අට්ඨකථායං “ඉදං පන පකතියා වස්සිකසාටිකදායකෙසුපි හොතියෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628) වචනතො විඤ්ඤායති.

831. ඔවස්සාපෙතීති ආකාසනො පතිතඋදකෙනෙව කායං තෙමෙති, ඉමිනා “සටාදීහි ඔසිඤ්චිතං වට්ටතී”ති දීපිතං හොති. “නිබ්බකොසම්බුතා නභායිතං වට්ටතී”ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. සතිපි වීචරෙති වස්සිකසාටිකාය සතියාපි. “පරියොසානෙ දුක්කට්”න්ති ඉමිනා බිත්ථුගණනායාති දීපෙති. වීචට්ඨගණෙති රුක්ඛාදිනා කෙනවි අනාවට්ටයානෙ.

832. මාසස්මිත්ති ගිම්භානං පච්ඡිමමාසස්මි.

833. “අච්ඡින්නවීචරස්සාති එතං වස්සිකසාටිකමෙව සන්ධාය වුත්ත”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.630) අට්ඨකථායං වුත්තං. වස්සිකසාටිකං නිවාසෙත්වා නභායන්තස්ස වොරුපද්දවො ආපදා නාම. න්භානකොට්ඨකන්ති නභානත්ථාය කතකොට්ඨකං. “වාපි”ති ඉමිනා පොක්ඛරණිජාතස්සරාදයො උපලක්ඛිතා. න්භායන්තස්සාති නග්ගො හුත්වා නභායන්තස්සාති පකරණතො ලබ්භති. “ආකාසනො පතිතඋදකෙනෙව”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.629) අට්ඨකථායමෙව වුත්තං.

834. ක්‍රියන්ති අකාලෙ පරියෙසනකරණඅධිට්ඨානනිවාසනෙහි ආපජ්ජිතබ්බතො කිරියං. කායෙන ච වාචාය ච විඤ්ඤාපනාදිං කරොන්තස්ස කායකම්මං වච්ඡිකම්මං හොති.

වස්සිකසාටිකකථාවණ්ණනා.

835. “යො පන භික්ඛු භික්ඛුස්ස සාමං වීචරං දත්වා”ති (පාරා. 632) වචනතො සාමන්ති එත්ථ “භික්ඛු”ති ව දත්වාති එත්ථ “භික්ඛුස්ස”ඉති ව ලබ්භති. වීචරන්ති ඡන්තං වීචරානං අඤ්ඤතරං වීචරං විකප්පනුපගං පච්ඡිමං. “කුපිතො අනත්තමනො අච්ඡින්නදෙය්‍යා”ති (පාරා. 632) වචනතො අච්ඡින්නදන්තස්සාති එත්ථ “කුපිතස්ස අනත්තමනස්සා”ති සෙසො, කුපිතස්ස අනත්තමනස්ස අච්ඡින්නදන්තස්ස වා අච්ඡින්නදාපෙන්තස්ස වාති අත්ථො. තන්ති අත්තනා දින්නවීචරං. “සකසඤ්ඤායා”ති ඉමිනා පාරාජිකාය අවත්ථුභාවං දීපෙති.

836. තථාති එකායෙව ආපත්තීති දීපෙති.

837. වත්ථානන්ති වීචරානං. අස්සාති භික්ඛුස්ස.

841. සඬ්ඝාටිං ගණ්ඨ, උත්තරාසඬ්ගං ගණ්ඨාති යොජනා.

842. විකප්පනුපගං පච්ඡිමන්ති එත්ථ “වීචර”න්ති ලබ්භති. ආයාමතො වඩ්ඨකිහත්ථං තිරියං තථා විදන්ථිප්පමාණං වත්ථබ්බං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදතො විකප්පනුපගං නාම. අඤ්ඤං කිඤ්චි පරික්ඛාරන්ති යොජනා, අත්තමයො සුචිම්පිති වුත්තං හොති. පරං පුග්ගලං.

ඡන්දාපෙත්තස්සාති අවිඡන්දාපෙත්තස්ස. කාරිතන්තස්ස ද්විකම්මකත්තා “පර”න්ති ච “පරික්ඛාර”න්ති ච කම්මද්වයගහණං. අඤ්ඤන්ති පරික්ඛාරවිසෙසනං. දුක්කටං චත්ථුගණනාය, චචනගණනාය ච.

844. එවන්ති යථා අනුපසම්පන්නෙ අනුපසම්පන්නසඤ්ඤිතො දුක්කටං, එවං අනුපසම්පන්නෙ...පෙ.... වෙමතිකස්සාපි දුක්කටන්ති යොජනා. අවිඡන්දන්තස්සාති එත්ථ යථාචුත්තං “අනුපසම්පන්නෙ”ති ඉදං විහත්තිවිපරිණාමෙන සාම්චචනං කත්වා “දින්න”න්ති අප්ඤ්ඤානරොධ සහ යොජෙතඛිබ්බං, “වීචර”න්ති පකරණතො ලඛ්භති, අනුපසම්පන්නස්ස දින්නං වීචරං අවිඡන්දන්තස්සාති චුත්තං හොති.

845. සො වාති යස්ස වීචරං දින්නං, සො එව වා භික්ඛු. තුට්ඨො වා දුට්ඨො වා සො දෙතීති යොජනා. විස්සාසමෙව වාති විස්සාසං කත්වා ගණ්භතොති යොජනා.

846. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

වීචරවිඡන්දනකථාවණ්ණනා.

847. විඤ්ඤාපෙත්වාති චත්ථවායාපනං සන්ධාය යාවිත්වා. ඡබ්බිධං සුත්තන්ති පදභාජනෙ “බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං භඩ්ග”න්ති (පාරා. 638) ආගතං ඡප්පකාරං සුත්තං. කම්බලන්ති එළකලොමසුත්තං. සානුලොමාති ඡප්පකාරසුත්තාති හෙට්ඨා වීචරවිනිවිජයෙ චුත්තානුසාරෙන වෙදිතඛිබ්බාති. වීචරත්ථං චත්ථං “වීචර”න්ති චුත්තං. තත්තවායෙහිති කප්පියාකප්පියෙහි පෙසකාරෙහි. පොත්ථකෙසු “වායාපෙතුං න චට්ටතී”ති පාඨො දිස්සති, “සචෙ”ති ඉමිනා අයුජ්ජමානත්තා සො අපාඨො. “වායාපෙති න චට්ටතී”ති පාඨො යුජ්ජතීති සචෙ වායාපෙතීති යොජනා, අත්තතො අත්ථාය යදි වායාපෙය්‍යාති අත්ථො.

848. තථා අකප්පියො. කීදිසොති ආහ “අඤ්ඤාතකාදිකො”ති. අඤ්ඤාතකාදිකොති අඤ්ඤාතකො ආදි යස්ස සො අඤ්ඤාතකාදිකො. ආදි-සද්දෙන අප්පචාරිතො ගහිතො. යො භික්ඛු තත්තවායස්ස අඤ්ඤාතකො, තෙන අප්පචාරිතො ච, තස්ස අඤ්ඤාතකාදිකො භික්ඛුනා විඤ්ඤත්තො සො තත්තවායො අකප්පියොති අත්ථො.

849. අකප්පියෙනාති විඤ්ඤාපිතෙන. වායාපෙත්තස්සාති එත්ථ “පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං, පටිලාභෙනා”ති සෙසො. යථාහ “වායාපෙති, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. පටිලාභෙන නිස්සග්ගිය”න්ති (පාරා. 638).

850. කිත්තකෙ වීතෙ නිස්සග්ගියං හොතිති ආහ “විදන්ටීමත්තෙ”ති ආදි. භත්ථමත්තෙති රතනමත්තෙ. පදභාජනෙ “පටිලාභෙන නිස්සග්ගිය”න්ති වුත්තං, ඉධ “වීතෙ නිස්සග්ගිය”න්ති කස්මා ආහාති? අට්ඨකථායං වුත්තත්තා. තත්ථාපි තථා කස්මා වුත්තන්ති? තදනන්තරං අත්තනො සන්තකත්තා විතච්ඡිධානං පටිලද්ධමෙව හොති, පදභාජනෙපි ඉමිනා අධිප්පායෙන පටිලාභෙන නිස්සග්ගියං වුත්තං, තස්මා යාව වීචරං වඩ්ඪති, තාව ඉමිනා පමාණෙන ආපත්තියො වඩ්ඪන්ති. ඵලකෙපි වාති ඵත්ථ ඵලකං නාම තුරිච්ඡිධානං, යත්ථ සංහරිත්වා යපෙන්නි. ඵලකෙ ඵලකෙපි ච නිස්සග්ගියං වුත්තන්ති යොජනා.

851. තෙනෙවාති විඤ්ඤත්තතන්තවායෙනෙව. කප්පියං සුත්තන්ති අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධසුත්තං. කප්පියෙන තන්තවායෙන අකප්පියසුත්තං වායාපෙන්නස්ස තථෙව දුක්කටන්ති යොජනා.

852. ඵකන්තරිකතො වා කප්පියාකප්පියෙහෙව සුත්තෙහි වීතෙ දුක්කටන්ති යොජනා, අන්තරන්තරා අකප්පියසුත්තානං පසාරණෙන, වායනෙන ච දුක්කටං හොතිති අත්ථො. දීඝතො වා තිරියතො වා කප්පියාකප්පියෙහෙව සුත්තෙහි වීතෙ දුක්කටන්ති යොජනා, දීඝතො කප්පියසුත්තං පසාරෙත්වා තිරියං අකප්පියසුත්තෙන වීතෙ දුක්කටං හොතිති අත්ථො. වාග්ගහණෙන වුත්තවිපරියායනොපි යොජෙතඛ්ඛං. දීඝතො අකප්පියසුත්තං පසාරෙත්වා තිරියතො කප්පියසුත්තෙන වීතෙති අයමෙත්ථ විපරියායො. වීතෙති ඵත්ථ “ඵලකෙ ඵලකෙ”ති අනුවත්තෙතඛ්ඛං.

853. කප්පියාකප්පියෙහි තන්තවායෙහි කප්පියාකප්පියසුත්තං මිස්සෙත්වා කතෙ වීතෙ ඵලකෙ ඵලකෙ තස්ස භික්ඛුස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. වෙති නිපාතමත්තං, අථ වා වෙ තස්මිං කතෙ වීතෙති අත්ථො.

854-5. තෙ කප්පියාකප්පියතන්තවායා පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා වාරෙතෙව අකප්පියසුත්තං සථෙ විනන්තිති යොජනා. අකප්පියෙන තන්තවායෙන වීතෙ. ඡන්දානුරක්ඛනත්ථං “වීතෙ”ති වුත්තං. පමාණස්මිත්ති විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණස්මිං. තදුනෙති තතො විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණතො උනෙ. ඉතරෙතාති කප්පියතන්තවායෙන. උභයත්ථාති පමාණස්මිං, තදුනෙ ච දුක්කටං ඵවාති යොජනා.

856. සථෙ කප්පියාකප්පියතන්තවායා ද්වෙපි වෙමං උභයකොටියා ගහෙත්වා ඵකතොව විනන්ති වාති යොජනා. තිරියං සුත්තං පච්චෙසෙත්වා යෙන ආකොටෙන්තො සනභාවං සම්පාදෙන්නි, තං වෙමං වුච්චති.

857. සඛ්ඛත්ථ හෙදෙති කප්පියාකප්පියසුත්තතන්තවායෙහි කතෙ පමාණතදුනඵකන්තරිකදීඝතිරියප්පකාරෙ සඛ්ඛත්ථ වාරහෙදෙ. ආපත්තිහෙදොති අකප්පියසුත්තෙහි ආයාමවිත්ථාරතො

අකප්පියතන්තවායෙන විතප්පදෙසෙ පමාණුයුත්තෙ පාවිත්තියං, ඉතරත්‍ර දුක්කටන්ති හෙදො.

858. කප්පියො තන්තවායො නාම ඤාතකො වා පචාරිතො වා කප්පියමුලෙන පයොජිතො වා.

859. “අනාපත්ති විවරං සිඛ්ඛෙතුං, ආයොගෙ, කායබන්ධනෙ, අංසබද්ධකෙ, පත්තත්ථවිකාය, පරිස්සාවනෙ, ඤාතකානං, පචාරිතානං, අඤ්ඤාස්සත්ථාය, අත්තනො ධනෙනා”තිආදිකං (පාරා. 640) අනාපත්තිවාරං දස්සෙතුමාහ “අනාපත්ති”තිආදි. ඉධ නිද්දිට්ඨොව ලක්ඛණෙන අනිද්දිට්ඨමිති වෙදිතඛිං. එත්ථ විවරං සිඛ්ඛෙතුං සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. ධනං නාම තණ්ඩුලාදි කප්පියවත්ථු. “පරිස්සාවනෙ”තිආදිසු නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං, පරිස්සාවනාදිනිමිත්තං සුත්තඤ්ච තන්තවායෙ ව විඤ්ඤාපෙත්තස්ස අනාපත්තීති වුත්තං හොති.

සුත්තවිඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනා.

860. අප්පචාරිතඤ්ඤාතීනන්ති අප්පචාරිතානං අඤ්ඤාතීනං, “කිදිසෙන තෙ හන්තෙ විවරෙන අත්ථො, කිදිසං තෙ විවරං වායාපෙමී”ති (පාරා. 643) පදභාෂ්‍යෙන වුත්තනයෙන අප්පචාරිතානං අඤ්ඤාතීනන්ති අත්ථො. සමෙච්චාති උපගන්ත්වා. විකප්පන්ති විසිට්ඨං කප්පං අධිකවිධානං. ආපජ්ජතීති කරොති, “ඉදං බො ආවුසො විවරං මං උද්දිස්ස වියාති, ආයතඤ්ච කරොථ, විත්ථතඤ්ච අප්පිතඤ්ච සුචිතඤ්ච සුප්පචායිතඤ්ච සුචිලෙඛිතඤ්ච සුචිතච්ඡිතඤ්ච කරොථා”තිආදිනා (පාරා. 642) නයෙන දායකානං අධිප්පායතො අධිකතරආයතාදිකරණත්ථං විධානං කරොතීති වුත්තං හොති.

තත්ථ ආයතන්ති දීසං. විත්ථතන්ති පුටුලං. අප්පිතන්ති සනං. සුචිතන්ති සුට්ඨු වීතං සඛ්ඛට්ඨානෙසු සමං කත්වා වීතං. සුප්පචායිතන්ති සුට්ඨු පචායිතං සඛ්ඛට්ඨානෙ සමං කත්වා තන්තෙ පසාරිතං. සුචිලෙඛිතන්ති ලෙඛනියා සුට්ඨු විලිඛිතං. සුචිතච්ඡිතන්ති කොච්ඡෙන සුට්ඨු චිතච්ඡිතං, සුචිනිද්ධොතන්ති අත්ථො.

861. සුත්තවඩ්ඪනප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “දීඝායතප්පිතත්ථායා”ති. තෙන ව පදභාෂ්‍යෙන “තස්ස වචනෙන ආයතං වා විත්ථතං වා අප්පිතං වා කරොති, පයොගෙ දුක්කටං, පටිලාභෙන නිස්සග්ගියං හොති”ති (පාරා. 643) එතං ආයතාදිත්තයමෙව වුත්තං. සුත්තවඩ්ඪනකෙ කතෙති එත්ථ අනන්තරං වත්තඛිබ්බෙන “පයොගෙ දුක්කටං පටිලාභෙනා”ති පාඨසෙසෙන සහ යොජනා කාතඛිබ්බා, දායකෙහි තුලයිත්වා දිත්තප්පමාණතො සුත්තං

වඩිසීතුං තෙන කතෙන සබ්බෙනාපි පයොගෙන භික්ඛුනො දුක්ඛට්ඨත්ථ පටිලාභෙන නිස්සංගියපාවිත්තියඤ්ච භොතිති අත්ථො.

862. ඤාතකාදීනං තත්තවායෙසු වීචරෙ විකප්පං ආපජ්ජන්තස්ස අනාපත්තිං විනිද්දිසෙති යොජනා. අත්තනො ධනෙනාති එත්ථ “පයොජ්ජෙසු”ති සෙසො, තත්තවායෙසුති එතස්ස විසෙසනං. අත්තනො ධනෙන පයොජ්ජෙසු තත්තවායෙසු වීචරෙ විකප්පං ආපජ්ජන්තස්ස අනාපත්තිං විනිද්දිසෙති යොජනා, අත්තනො සත්තකං කප්පියවත්ථුං ගහෙත්වා විනන්තෙසු විකප්පං ආපජ්ජන්තස්සාති අත්ථො. අඤ්ඤස්සත්ථාය විනන්තෙසු විකප්පං ආපජ්ජන්තස්සාති සහ පාඨසෙසෙන යොජනා දට්ඨබ්බා.

863. මහග්ගං කත්තුකාමිනො තත්තවායෙහි අප්පග්ගං වායාපෙන්නස්ස අනාපත්තිං විනිද්දිසෙති යොජනා.

පෙසකාරකථාවණ්ණනා.

864. වස්සංවුත්ථෙ භික්ඛු උද්දිස්සාති පුරිමිකාය වස්සුපගතෙ භික්ඛු උද්දිස්සිත්වා. පචාරණාය පුබ්බෙව යං වීචරං දියතීති සම්බන්ධො. ඉදං වුත්තං භොති – “දසාහානාගතං කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණම”න්ති (පාරා. 648) පාළියං වුත්තං මහාපචාරණාඋපොසඨදිවසස්ස පුරෙතරමෙව පුබ්බකත්තිකමාසස්ස පුණ්හපක්ඛපඤ්චමියං යං වීචරං “අච්චෙකච්චරං නාම සෙනාය වා ගන්තුකාමො භොති”තිආදීනා (පාරා. 649) පදභාජනාගතෙසු ගමිකගිලානගබ්භිනිඅභිනවුජ්ජන්තසද්ධාදීසු අඤ්ඤතරෙන දුතං පෙසෙත්වා වා අත්තනා වා ආගන්ත්වා “වස්සාවාසිකං දම්මි”ති වත්වා දියාතීති. තං භොතච්චෙකච්චරන්ති තං අච්චාසිකච්චරං නාම භොති.

865. පුරෙ පචාරණායෙවාති මහාපචාරණාය පුරෙතරමෙව පඤ්චමිනො පට්ඨාය යස්මිං කිස්මිඤ්චි දිවසෙ. භාජෙත්වා යදි ගය්හතීති එත්ථ “යෙනා”ති ච න කාතබ්බොති එත්ථ “තෙනා”ති ච කරොති චෙති එත්ථ “සො වස්සච්ඡෙද”න්ති ච සාමත්ථියා ලබ්භති. භාජෙත්වා යදි යෙන ගය්හති, තෙන වස්සච්ඡෙදො න කාතබ්බො. සො වස්සච්ඡෙදං කරොති චෙ, තං භාජෙත්වා ගහිතච්චරං සඬ්ඝිකං භොතිති යොජනා, ඡින්නවස්සෙන තං වීචරං සඬ්ඝස්සෙව දාතබ්බන්ති වුත්තං භොති.

866. “අත්තොසමයමෙවා”ති ඉදං “අධිට්ඨෙති”තිආදීහි පදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. පදභාජනෙ “වීචරකාලසමයො නාම අනත්ථතෙ කට්ඨෙන වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො, අත්ථතෙ කට්ඨෙන පඤ්චමාසා”ති වුත්තසමයබ්භන්තරෙයෙව තං අච්චෙකච්චරං.

867. කථිනෙ තු අනත්ථනෙති යස්මිං කථිනං අනත්ථනං, තස්මිං විහාරෙති චුත්තං භොති. තු-සද්දො විසෙසත්ථජොතකො. අනධිට්ඨාය අවිකප්පෙත්වා පරිහරියති එත්ථ අවිචෙකච්චරන්ති පරිභාරො, මාසො, එකො ව සො මාසො චාති එකමාසො, පුබ්බකත්තිකමාසස්ස පාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව අපරකත්තිකමාසස්ස පුණ්ණමී, අයං චිවරකාලසමයොති චුත්තො මාසො. දසන්තං අභානං සමාභාරො දසාහං, තං පරමං අධිකං එතස්සාති දසාහපරමො, මාසො. “දසාහානාගතං කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණම”න්ති (පාරා. 648) පාළියං චුත්තපුබ්බකත්තිකපුණ්ණමීපරියන්තදසාහාධිකොති අත්ථො. කථිනෙ අනත්ථනෙ තු දසාහපරමො එකමාසොව තස්ස අවිචායිකචත්ථස්ස පරිභාරො මනොති යොජනා.

868. අත්ථනෙ කථිනෙති කථිනත්ථනවිහාරෙති චුත්තං භොති. තස්ස අවිචායිකචත්ථස්සාති සම්බන්ධො. දසාහපරමා පඤ්ච මාසාති සම්බන්ධො. අනත්ථනකථිනෙ විහාරෙ යථාචුත්තචිවරකාලසමයසඬ්ඛාතවස්සානාවසානමාසො ච කථිනුද්ධාරදිවසසඬ්ඛාතපච්ඡිමකත්තිකකාලපක්ඛපාටිපදතො යාව එග්ගුනමාසපුණ්ණමී, තාව භෙමන්තා චත්තාරො මාසා චාති පඤ්ච මාසා. පකාසිතාති “අනත්ථනෙ කථිනෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො, අත්ථනෙ කථිනෙ පඤ්ච මාසා”ති (පාරා. 649) දීපිතා. දසාහපරමාති චුත්තත්ථොයෙව. අත්ථනෙ කථිනෙ දසාහපරමා පඤ්ච මාසා තස්ස අවිචායිකචත්ථස්ස පරිභාරො කාලොති මුනින්දෙන පකාසිතාති යොජනා.

අයමුහයත්ථ චුත්තා දසාහපරමතා අට්ඨකථායං “අනත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.650) චුත්තපාඨෙන යථා න විරුජ්ඣති, තථා විචාරෙත්වා ගභෙතබ්බා. එවඤ්චි පාඨෙ සති න විරුජ්ඣති –

“තස්සවිචායිකචත්ථස්ස, කථිනෙ තු අනත්ථනෙ;
පරිභාරෙකමාසෙකා-දසාහපරමො මනො.

අත්ථනෙ කථිනෙ තස්ස, පඤ්ච මාසා පකාසිතා;
පරිභාරො දිනෙනෙකා-දසාහපරමා පනා”ති.

869. පටිමෙන කථිනෙනාති යොජනා. “අක්‍රියං අවිත්ත”න්ති පදවිෂේදො. අක්‍රියන්ති අන්තොසමයෙ අධිට්ඨානාදිඅකරණං.

අවිචෙකච්චරකථාවණ්ණනා.

870-1. භික්ඛුති සාසඬ්ඛකසම්මනෙ සප්පට්ඨයෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ වසන්තං භික්ඛුමාහ. යථාහ “යාති බො පන තාති ආරඤ්ඤකාති

සෙනාසනානි සාසඬකසම්මතානි සජ්ජටිහයානි, තථාරූපෙසු භික්ඛු සෙනාසනෙසු විහරන්තො”ති (පාරා. 653). පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමං වසිත්වාති සම්බන්ධො. පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමා නාම අස්සයුජමාසස්ස ජුණ්භපක්ඛපන්නරසී, එත්ථ පන සහවරියනයෙන තදුපලක්ඛිතා පුරිමිකා තයො වස්සානමාසා වුවුවන්ති. පුණ්ණමන්ති එත්ථ වාසකිරියාය අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා අවිජින්නවස්සො හුත්වා තයො මාසෙ වසිත්වාති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “යස්මා පන යො වස්සං උපගන්ත්වා යාව පටිමකත්තිකපුණ්ණමං වසති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654).

“වීවර”න්ති තිණ්ණං වීවරානං අඤ්ඤතරං වුවුවති. ගාමෙ ය්පෙත්වාති සම්බන්ධො, එත්ථ “කත්තිකපුණ්ණම”න්ති ව “ආකඬ්ඛමානො”ති ව සෙසො, අපරකත්තිකමාසෙ කත්තිකවොරහයෙන වීවරං පටිසාමෙතුකාමො භික්ඛු ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස සාමන්තා ගොවරගාමෙ නික්ඛිපිත්වාති අත්ථො. යථාහ “උපවස්සං බො පන කත්තිකපුණ්ණමං...පෙ.... ආකඬ්ඛමානො තිණ්ණං වීවරානං අඤ්ඤතරං වීවරං අන්තරසරෙ නික්ඛිපෙය්‍යා”ති (පාරා. 653).

“සමන්තා ගොවරගාමෙ”ති ඉදං “අන්තරසරෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති සමන්තා ගොවරගාමෙ නික්ඛිපෙය්‍යා”ති (පාරා. 654) පදභාජනෙ වුත්තත්තා වුත්තං. “අපරකත්තිකමාසෙ”ති ව “කත්තිකපුණ්ණමන්ති කත්තිකවාතුමාසීනී වුවුවති”ති (පාරා. 654) පදභාජනියවසෙන වුත්තං. ඉධාපි භි “කත්තිකපුණ්ණම”න්ති අපරකත්තිකපුණ්භපක්ඛපන්නරසීයා වුවුවමානායාපි සහවරියනයෙන තංසහවරිතො වතුත්ථො මාසො වුත්තො.

එත්තාවතා පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා මහාපචාරණාය පචාරෙත්වා වුත්තලක්ඛණෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ වසන්තස්ස ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනො පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ කත්තිකවොරහයෙ සති තිණ්ණං වීවරානං අඤ්ඤතරං ගොවරගාමෙ ය්පෙත්වා ආරඤ්ඤකඬ්ඛං පුරයතො වීවරෙන විජ්ජවාසො තස්මිං මාසෙ න භොතිති අනුඤ්ඤාතභාවො දීපිතො. තදෙව පකාසෙතුං නික්ඛෙපොපායසන්දස්සනමුඛෙන වක්ඛති “කත්තිකෙයෙව මාසස්මිං...පෙ.... වට්ටති”ති.

ඉදානි අස්මිංයෙව මාසෙ තතො අඤ්ඤත්ථ තස්ස භික්ඛුනො කෙනවි කරණීයෙන ගච්ඡතො ගාමෙ ය්පිතෙන තෙන වීවරෙන විජ්ජවසතො නිද්දොසභාවං අනුජානන්තෙන භගවතා “සියා ව තස්ස භික්ඛුනො...පෙ.... තෙන වීවරෙන විජ්ජවසිතඛ්ඛ”න්ති (පාරා. 653) වුත්තමත්ථං දස්සෙතුමාහ “පච්චයෙ...පෙ.... සම්මුති”න්ති. පච්චයෙ සති තාදිසෙති “සියා පච්චයො, සියා කරණීය”න්ති (පාරා. 654) වචනතො තාදිසෙ කිච්චෙ සතීති අත්ථො. ඡාරත්තපරමන්ති ඡ රත්තියො පරමා යස්ස වාසකම්මස්ස තං ඡාරත්තපරමං, කිරියාවිසෙසනං, ඡාරත්තපරමං වාසකම්මං කාතඛ්ඛන්ති අත්ථො. තෙන

විනා වසිතබ්බන්ති ගාමෙ නික්ඛිත්තෙන තෙන චීවරෙන විනා තම්භා ආවාසා අඤ්ඤත්ථ වසිතබ්බං. තදෙව පාකටං කාතුං වක්ඛති “අඤ්ඤත්ථෙව වසන්තස්ස, ඡාරත්තපරමං මත”න්ති.

තතොති ඡාරත්තතො. උත්තරි වසතොති සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙත්වා වසන්තස්සාති අත්ථො. යථාහ “තතො චෙ උත්තරි විජ්ජවසෙය්‍යාති සත්තමෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගිය”න්ති (පාරා. 654). දොසොති නිස්සග්ගියපාවිත්තියං. “විනා සඛ්ඝස්ස සම්මුති”න්ති ඉමිනා කිං චුත්තං හොති? උදොසිතසික්ඛාපදෙ අනුපඤ්ඤත්තිං කත්වා කොසම්ඛියං ගිලානභික්ඛුනො “අනුජානාමි භික්ඛවෙ ගිලානස්ස භික්ඛුනො තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසසම්මුතිං දාතු”න්ති (පාරා. 473) අනුඤ්ඤාතත්තා ගිලානස්ස භික්ඛුනො සඛ්ඝෙන ඤත්තිදුත්තියාය කම්මවාචාය පුරිමමෙව යා අවිජ්ජවාසසම්මුති දින්නා, තං විනාති චුත්තං හොති. තෙන ලද්ධසම්මුතිකෙන යාව රොගො වූපසම්මති, තාව චිරම්පි තෙන චීවරෙන විනා වසිතුං වට්ටතීති අධිජ්ජායො. යථාහ අට්ඨකථායං “අඤ්ඤත්ත භික්ඛුසම්මුතියාති යා උදොසිතසික්ඛාපදෙ කොසම්ඛකසම්මුති අනුඤ්ඤාතා, තස්සා සම්මුතියා අඤ්ඤත්ත. සචෙ සා ලද්ධා හොති, ඡාරත්තාතිරෙකම්පි විජ්ජවසිතුං වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654).

872-3. චීවරනික්ඛෙපං දස්සෙතුමාහ “කත්තිකෙයෙව...පෙ.... පකාසිතො”ති. කත්තිකෙයෙව මාසස්මිත්ති චතුත්තං වස්සානානං මාසානං පච්ඡිමෙ කත්තිකමාසෙයෙව ඉදමෙකච්ඡිගං. පඨමාය පචාරිතොති දුත්තියමච්ඡිගං, ඉධ පඨමාය වස්සුපනායිකාය වස්සං උපගන්ත්වා පචාරිතොති යොජනා, මහාපචාරණාය පචාරිතොති චුත්තං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “පුරිමිකාය උපගන්ත්වා මහාපචාරණාය පචාරිතො හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654). පච්ඡිමෙන පමාණෙන යුත්තෙති තතියමච්ඡිගං. සෙනාසනෙති එතස්ස විසෙසනං. ඉහ ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස පච්ඡිමජ්ජමාණං නාම පාකාරෙන වා වතියා වා පරිබාය වා පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්ද්‍රිලසඛිබාතගාමද්වාරකොට්ඨකුම්මාරතො වා අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානසඛිබාතෙ පරියන්තගෙහස්ස උපවාරෙ යීතස්ස ථාමමජ්ඣමස්ස පුරිසස්ස බලජ්ජමාණෙන විස්සට්ඨලෙඛිචුපාතද්වයතො වා පට්ඨාය පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස සපරික්ඛෙපං වා අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස යස්සං දිසායං ගාමො හොති, තත්ථ ගාමපරියන්තසෙනාසනං වා චෙතියං වා බොධිං වා අවධිං කත්වා විහාරගමනීයෙන පකතිමග්ගෙන විදත්ථිගම්භීරං ආරොපිතෙන ආවරියධනුනා පමිතපඤ්චධනුසතපමාණදුරන්ති සඛිබෙපතො ගහෙතබ්බං.

සාසඛිකසම්මතෙති චතුත්ථමච්ඡිගං, “ඉහ සජ්ජට්ඨයෙ”ති සෙසො. “සාසඛිකසම්මතාති සජ්ජට්ඨයානී”ති (පාරා. 653) හි පාළි. ඉදං ද්වයම්පි “සෙනාසනෙ”ති එතස්ස විසෙසනං. ආරාමආරාමුපවාරෙසු චොරානං නිසින්නසයිතට්ඨිතභුත්තපීතට්ඨානාදීනං දිස්සමානතාය ආසඛිකාසහිතෙ

තත්ථෙව ආරාමාදීසු පහටමාරිතවිලුත්තමනුස්සානං දිස්සමානතාය විසෙසෙන සහභයතාය සප්පට්ඨයෙ ආරඤ්ඤකෙ සෙනාසනෙති අත්ථො. වසන්තො භික්ඛු. වසන්තොවාති එත්ථ එවකාරො අට්ඨානප්පයුත්තො. තස්මා තතො ආනෙත්වා චතුරභිගසමායොගෙ එවාති යොජෙතබ්බො. චතුරභිගසමායොගෙ එවාති යථාචුත්තානං චතුත්තං අභිගානං සමායොගෙ සන්නිපාතෙ සති එව. එත්ථ එවකාරෙන තස්ස අභිගස්ස අභාවෙ අලබ්භමානතං දීපෙති. පකාසිතොති “තත්ත්වං අභිගසමිපත්ති”ති ආදිකාය (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654) අට්ඨකථාය වුත්තො.

874. තං වීචරං. මාසමෙකන්ති වස්සානස්ස පච්ඡිමමාසසඤ්ඤාතං එකං මාසං. යො ගාමො සචෙ පුරිමබද්ධාය අවිජ්ජවාසස්මාය අන්තො හොති, තත්ථ මාසතො අතිරෙකමිපි යපෙතුං වට්ටතිති (වජිර. ටී. පාරාජික 653 අත්ථතො සමානං) වජිරබුද්ධිත්ථෙරෙන වුත්තං.

875. අඤ්ඤත්ථෙවාති යස්ස ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස ගොචරගාමෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තතො ආරඤ්ඤකසෙනාසනතො බහි එව. අයං අධිජ්ජායොති “යං ගාම”න්ති ආදිකාය දියඨිඨගාථාය පටිපාදිතත්ථද්වයසඤ්ඤාතො අධිජ්ජායො. අස්සාති සාසඨිකස්සික්ඛාපදස්ස. එවං ඉමිනා සික්ඛාපදෙන “වීචරෙන විනා කත්තිකමාසෙ අරඤ්ඤෙ වසෙය්‍යා”ති අනුඤ්ඤාතත්තා “ඡාරත්තපරමං තෙන භික්ඛුනා තෙන වීචරෙන විජ්ජවසිතබ්බ”න්ති (පාරා. 653) ඉමිනා ගොචරගාමෙ තං යපෙත්වා තස්මිං ආරඤ්ඤකාචාසෙ වසිත්වා කෙනවි කරණීයෙන තතො ආචාසතො ගන්ත්වා බහි වසතො දිවසපරිච්ඡෙදස්ස විඤ්ඤායමානත්තායෙවාහ “පටිච්ඡන්තො පකාසිතො”ති.

876. “සචෙ ගොචරගාමතො පුරත්ථිමාය දිසාය සෙනාසනං, අයඤ්ච පච්ඡිමං දිසං ගතො හොති”ති ආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.656) අට්ඨකථායං කට්ඨිනනියාමෙන විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සෙනාසනමථාගන්ත්වා”ති ආදි. සෙනාසනන්ති අත්තනා නිවුත්ථං ආරඤ්ඤකසෙනාසනං. ආගන්ත්වාති බහි ගතට්ඨානතො ආගන්ත්වා. ගොචරගාමෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා තතො පුරත්ථිමාය දිසාය ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ විහරතො විහාරා නික්ඛම්ම තතො ගොචරගාමතො පච්ඡිමදිසාය දුරට්ඨානං ගතස්ස ආගතට්ඨානතො තං සෙනාසනං ආගන්ත්වා විදුරත්තා සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙතුං අසක්කොත්තස්ස භික්ඛුනො කිං විහිතන්ති අයමෙත්ථ යොජනා.

877. ගාමසීමම්පි වාගන්ත්වාති යත්ථ වීචරං නික්ඛිත්තං, තං ගාමසීමම්පි පුරාරුණායෙව ආගන්ත්වා. යත්ථ කත්ථවීති (පාරා. අට්ඨ. 2.656) සභාදෙවාලයද්වාරකොට්ඨකාදීසු යත්ථ කත්ථවි කප්පියට්ඨානෙන. “යත්ථ කත්ථවී”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්තා තස්සා ගාමසීමාය අන්තො ආරඤ්ඤකභිගාරක්ඛනාරහං දුරට්ඨානං ලද්ධං චෙ, අභිගහෙදං අකත්වා

තත්ථ අරුණං උට්ඨාපෙනබ්බං. ධුතඬිගෙ විජ්ජමානෙපි ආපත්තිං අනාපජ්ජිතුං අත්තොගාමෙපි අරුණං උට්ඨාපෙත්වා විවරපවත්තියෙව ඤාතබ්බා. යථාහ අට්ඨකථායං “ගාමසීමම්පි ඔක්කමිත්වා සභායං වා යත්ථ කත්ථවි වා වසිත්වා විවරජ්ජවත්තිං ඤත්වා පක්කමිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.656).

878. එවඤ්චාපි අසක්කොත්තොති අඬිගහෙදං අකත්වා, කත්වා වා අත්තොගාමසීමාය අරුණං උට්ඨාපෙතුම්පි ගන්තුං අසක්කොත්තො. ඤත්වාති අත්තො විවරස්ස යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා. තත්ථෙවාවාති එත්ථ “ධිතො”ති ලබ්භති. ඛිජ්ජන්ති සිසං, පුරාරුණාති වුත්තං හොති. අතිරෙකෙ යානෙති යොජනා, යථාහ අට්ඨකථායං “අතිරෙකවිවරට්ඨානෙ යස්සති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.656), “අතිරෙකවිවරට්ඨානෙ තිට්ඨති”ති වින්තෙත්වාති අත්ථො.

879. විස්සජ්ජෙති සත්තමඅරුණුට්ඨානතො පුරෙතරමෙව අඤ්ඤස්ස දෙති. උපරිපි එවමෙව වත්තබ්බං.

880. සාසඬකසම්මතෙ එවංනාමකෙ සික්ඛාපදෙ සමුට්ඨානාදයො සබ්බෙ තෙන දුතියෙන කටීනෙන සමා ඉති මුනින්දෙන මනා අනුමතා අනුඤ්ඤාතාති යොජනා.

සාසඬකකථාවණ්ණනා.

881. ජානන්ති “සඬසස්ස දෙමා”ති වචනෙන පරිණාමිතභාවං යෙන කෙනවි ආකාරෙන ජානන්තො. යථාහ පදභාජනෙ “සාමං වා ජානාති”තිආදි (පාරා. 659). පරිණතන්ති එත්ථ පදභාජනෙ “පරිණතං නාම ‘දස්සාම කරිස්සාමා’ති වාචා භින්තා හොති”ති වුත්තනියාමෙන සඬසස්ස පරිණතන්ති අත්ථො. ලාභන්ති ලභිතබ්බං විවරාදි යං කිඤ්චි. යථාහ “ලාභො නාම විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරා, අත්තමසො වුණ්ණපිණ්ඩොපි දත්තකට්ඨම්පි දසිකසුත්තම්පි”ති. අත්තො පරිණාමෙය්‍යාති “බහු ආවුසො සඬසස්ස දායකා, බහු සඬසස්ස භත්තා, මයං තුම්හෙ නිස්සාය තුම්හෙ සම්පස්සන්තා ඉධ විහරාම. තුම්හෙ වෙ අම්භාකං න දස්සථ, අථ කො වරහි අම්භාකං දස්සති. දෙථාවුසො අම්භාකං ඉමානි විවරානි”ති (පාරා. 657) පාළියා ආගතනයෙන අත්තො පරිණාමෙය්‍යාති වුත්තං හොති. තස්ස නිස්සග්ගියන්ති එත්ථ “පයොගෙ දුක්කටං, පටිලාභෙනා”ති සෙසො. නිස්සග්ගියන්ති ඉදං පරිණතෙ පරිණතසඤ්ඤිං සන්ධාය වුත්තං. වෙමතිකස්ස පන දුක්කටං හොති. යථාහ “පරිණතෙ වෙමතිකො අත්තො පරිණාමෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති. අපරිණතසඤ්ඤිතො අනාපත්ති. යථාහ “පරිණතෙ අපරිණතසඤ්ඤි අත්තො පරිණාමෙති, අනාපත්ති”ති.

882. “අඤ්ඤස්ස දෙහි”ති සචෙ පරිණාමෙතීති තථා සඤ්ඤස්ස පරිණතභාවං ජානන්තො “අඤ්ඤස්ස දෙහි”ති යදි පරිණාමෙති. සුද්ධිකං පාවිත්තියන්ති නිස්සජ්ජිතබ්බවත්ථුරහිතං කෙවලං පාවිත්තියමත්තන්ති අත්ථො. සුද්ධච්ඡිත්තෙනාති සවාසනානවසෙසකිලෙසජ්ජහානෙන පරිසුද්ධච්ඡිත්තෙන භගවතා. පාවිත්තියමුදිරිතන්ති පාවිත්තියෙසු අට්ඨමස්ස සහධම්මිකවග්ගස්ස අවසානෙ “යො පන භික්ඛු ජානං සඤ්ඤාං ලාභං පරිණතං පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 490) දෙසිතං.

883. එකං චීවරන්ති සඤ්ඤස්ස පරිණතචීවරතො එකං චීවරං. චීවරං වාති එත්ථ වා-සද්දො පච්චයන්තරවිකජ්ජත්ථො. වා පනාති එත්ථ වා-සද්දො අත්ථවිකජ්ජත්ථො. එකං චීවරං වා අඤ්ඤං වා පච්චයං පරස්ස, එකං පන අත්තතො වා පරිණාමෙය්‍ය චෙති යොජනා. සද්ධිත්ති එකතො, එකක්ඛණෙති වුත්තං හොති. ද්වෙ පාවිත්තියො සද්ධිං සියුන්ති යොජනා, අඤ්ඤස්ස පරිණාමෙනෙ සුද්ධපාවිත්තියඤ්ච අත්තතො පරිණාමෙනෙ නිස්සග්ගියපාවිත්තියඤ්චාති ද්වෙ පාවිත්තියො එකක්ඛණෙ හොන්තීති අත්ථො.

884. පරිණාමෙත්වා යපිතෙ විනිවිජයං දස්සෙත්වා පරිච්චජිත්වා දින්තෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සඤ්ඤස්සා”තිආදි. “පරාජයො”ති ඉදං පාදජ්ජහොනකං වත්ථුං සන්ධාය වුත්තං. යථාවත්ථුචසෙන පන දුක්ඛට්ඨල්ලච්චයාපි වත්තබ්බා.

885. අඤ්ඤස්ස චෙතියස්ස පොණං පරිණතං අඤ්ඤස්ස චෙතියස්ස වා සඤ්ඤස්ස වා පුග්ගලස්ස වාපි පන පරිණාමෙය්‍යාති යොජනා. සඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්සාති පදද්වයෙපි එවමෙව යොජෙතබ්බං. යථාහ “සඤ්ඤස්ස පරිණතං අඤ්ඤස්ස සඤ්ඤස්ස වා චෙතියස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පරිණාමෙති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”තිආදි (පාවි. 492). අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස පොණං අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍යාති.

886. ඉමස්ස සබ්බසත්තවිසයතං දස්සෙතුමාහ “යො පනා”තිආදි.

887. ඉදං පරිණතසික්ඛාපදං. තිසමුට්ඨානන්ති කායචිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තසඤ්ඤාතෙහි තීහි සචිත්තකසමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨානතො තිසමුට්ඨානං. පරිණාමනපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බතො ක්‍රියං. සඤ්ඤාදිනං පරිණතන්තිසඤ්ඤාය අභාවෙන විමුච්චනතො සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. කායවිඤ්ඤත්තිවච්චිඤ්ඤත්තිහි පරිණාමෙතබ්බතො කායකම්මං වච්චිකම්මං.

පරිණතකථාවණ්ණනා.

පත්තවග්ගො තතියො.

888. යෙ ඉමං විනිවිජයං තරන්ති, තෙ පඤ්ඤත්තිමහාසමුද්දං තරන්තිති යොජනා. පඤ්ඤත්තිසංඛාරානං විනයපිටකමෙව මහාසමුද්දො වියාති පඤ්ඤත්තිමහාසමුද්දො, තං. එවං සමුදායං දස්සෙත්වා තදවයවෙ දස්සෙතුමාහ “නෙකා”තිආදි. නෙකානි නානාජපකාරානි වත්තානි සෙනාසනවත්තාදීනි ඛන්ධකාගතානි උග්ගා උත්තුඛිගා තරඛිගමාලා මහාවිච්ඡරම්පරා යස්සාති විග්ගහො, නානාජපකාරඛන්ධකවත්තසංඛාරානමහාතරඛිගපරම්පරාය සජ්ජිතන්ති අත්ථො. සීලං පාතිමොක්ඛසංවරාදිකමෙව අත්තො වෙලාවලයො යස්ස සො සීලන්තො, තං, පාතිමොක්ඛසංවරසීලාදිවතුපාරිසුද්ධිසීලමෙව පටිපාදෙනබ්බතාය අත්තං වෙලාවලයභූතන්ති අත්ථො. ආපත්තියො සත්තාපත්තික්ඛන්ධා, සීලාචාරදිට්ඨිආජීවිපත්තියො ච ගාහකා මකරාදයො යස්සාති විග්ගහො, සීලාචාරාජීවදිට්ඨිසම්පත්තිසංඛාරානමුදුසත්තනාසකආපත්තිවිපත්තිසංඛාරා- තමාතඛිගමකරාදිවණ්ඩසත්තවත්තන්ති අත්ථො. එවං අයං ගාථා සමුදායාවයවානං සබ්බෙසමෙව රූපකාලඛිකාරෙන විරචිතාති දට්ඨබ්බා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා

889. එවං නාතිවිත්ථාරසංඛ්‍යාපනො නිස්සග්ගියවිනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි තදනන්තරං නිද්දිට්ඨස්ස පාවිත්තියකණ්ඩස්ස විනිවිජයං දස්සෙතුං “සම්පජානමුසාවාදෙ”තිආදි ආරද්ධං. සම්පජානමුසාවාදෙති අත්තතො වචනස්ස මුසාභාවං ඤාත්වා, අදිට්ඨං “දිට්ඨ”න්තිආදිනා නයෙන මුසාවාදෙ සම්පජානන්තස්ස මුසාහණනෙතිපි අත්ථො ගහෙතබ්බො. යථාහ අට්ඨකථායං “ජානිත්වා ජානන්තස්ස ච මුසාහණනෙ”ති (පාවි. අට්ඨ. 2). “මුසාවාදෙ”ති හි නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං, මුසාවාදනිමිත්තන්ති අත්ථො.

දවා හණන්තස්සාති යොජනා. අනුපපරික්ඛිත්වා වෙගෙන දිට්ඨමිපි “අදිට්ඨං මෙ”ති වදන්තස්සාති අත්ථො. යථාහ “දවා හණති නාම සහසා හණති”ති පදභාජනිඅට්ඨකථායං “සහසා හණතිති අවිමංසිත්වා අනුපධාරෙත්වා වෙගෙන දිට්ඨමිපි ‘අදිට්ඨං මෙ’ති හණති”ති (පාවි. අට්ඨ. 11). රවා හණන්තස්සාති “වීර”න්ති වත්තුකාමස්ස “වීර”න්ති වචනං විය මන්දත්තා මොමුහත්තා “අඤ්ඤං හණ්ණස්සාමි”ති අඤ්ඤං හණන්තස්ස. යථාහ “රවා හණති නාම ‘අඤ්ඤං හණ්ණස්සාමි’ති අඤ්ඤං හණති”ති.

890. අඤ්ඤත්ථානි චතුත්ථපාරාජිකාදීසු. අත්තනා අලද්ධං උත්තරිමනුස්සධම්මං “ලද්ධං මයා”ති මුසා යස්ස හණති, තෙන

තඬ්ඛණමෙව සුත්වා තදත්ථෙ ඤාතෙ පාරාජිකස්ස, අඤ්ඤාතෙ කාලන්තරෙන ඤාතෙ ච පරියායවචනෙ ච ඤාතෙ ථුල්ලව්වයස්ස, පරියායවචනෙ අවිඤ්ඤාතෙ දුක්ඛටස්ස, දුට්ඨදොසසික්ඛාපදෙ පාරාජිකං අනාපන්නස්ස “ආපන්නො”ති මුසාහණනෙ සඬ්ඝාදිසෙසස්ස, ඔමසවාදසික්ඛාපදෙ දුබ්භාසිතස්ස ච වුත්තත්තා ආහ “මුසාවාදස්ස කාරණා පඤ්ච ආපත්තියො”ති. ඉමාය පාවිත්තියා සද්ධිං ඡ ආපත්තික්ඛන්ධා භොන්ති.

සම්පජානමුසාවාදකථාවණ්ණනා.

891-3. වුත්තෙසු ජාතිආදීසු දසසු අක්කොසවත්ථුසුති යොජනා, පදභාජනෙ වුත්තෙසු ජාතිනාමගොත්තකම්මසිප්පආබාධලිඬ්ගකිලෙසආපත්තිඅක්කොසානං වසෙන දසසු අක්කොසවත්ථුසුති අත්ථො. තෙසු කිලෙසං විනා සබ්බෙන භීනුක්ඛට්ඨවසෙන ද්විප්පකාරා භොන්ති. යථාහ පදභාජනෙ “ජාති නාම ද්වෙ ජාතියො භීනා ච ජාති උක්ඛට්ඨා ච ජාති”තිආදි.

තත්ථ වණ්ඩාලාදිජාති භීනා, ඛත්තියබ්බාහ්මණජාතියො උක්ඛට්ඨා. නාමෙසු අවකණ්ණකජවකණ්ණකාදිනාමානි දාසනාමත්තා භීනානි, බුද්ධරක්ඛිතාදිනාමානි උක්ඛට්ඨානි. කොසියාදිගොත්තං භීනං, ගොතමාදිගොත්තං උක්ඛට්ඨං. කම්මෙසු වඩ්ඪකිමණිකාරාදිකම්මානි භීනානි, කසිවාණිප්පාගොරක්ඛකම්මානි උක්ඛට්ඨානි. සිප්පෙසු නළකාරකුම්භකාරාදිසිප්පං භීනං, මුද්දාගණනාදිසිප්පං උක්ඛට්ඨං. ආබාධෙසු සබ්බෙපි ආබාධා භීනා, අපිච මධුමෙහො පිළාජනකත්තාභාවා උක්ඛට්ඨො. ලිඬ්ගෙසු අතිදීඝතාදයො භීනා, නාතිදීඝතාදයො උක්ඛට්ඨා. සබ්බෙපි කිලෙසා භීනා. සබ්බාපත්තියොපි භීනා, අපිච සොතාපත්තිසමාපත්ති උක්ඛට්ඨා. අක්කොසෙසු “ඔට්ඨොසි මෙණ්ඩොසි ගොණොසි”තිආදිකො භීනො, “පණ්ඩිතොසි බ්‍යත්තොසි”තිආදිකො උක්ඛට්ඨො.

අඤ්ඤාත්‍රඤ්ඤාපදෙසෙනාති පරියායකථනෙන විනා. ඔමසන්නස්සාති වචනපතොදෙන ඔවිප්ඤ්ඤාත්තස්ස. සම්බුද්ධෙන පකාසිතාති “වණ්ඩාලොසි වෙනොසි නෙසාදොසි රථකාරොසි පුක්කුසොසි”ති භණති, ආපත්ති වාචාය වාචාය පාවිත්තියස්සා”ති සාමං සබ්බධම්මාවබොධතො “සම්බුද්ධො”ති පඤ්ඤාතෙන භගවතා දෙසිතා.

894. තෙහෙවාති ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථුහෙව. අඤ්ඤාපදෙසෙන භූතෙන වා...පෙ.... ආපන්නමෙව වා අනුපසම්පන්නං අක්කොසන්නස්ස දුක්ඛටං සම්බුද්ධෙන පකාසිතන්ති සම්බන්ධො. ඉධ භූතාභූතපදානි තෙහීති අපෙක්ඛිත්වා බහුවචනන්තානි යොජෙතබ්බානි. එතෙන “සන්නි ඉධෙකච්චෙ”තිආදිදුතියවාරත්ථං (පාවි. 26) දස්සෙන්නෙන

දුක්කටසාධනත්ථෙත තදෙකකාරියං තතියං යෙනුනවාරඤ්ච චතුත්ථං න මයන්තිආදිවාරඤ්ච සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “සන්ති ඉධෙකච්චෙ”ති වාරෙ පන පරිහරිත්වා චුත්තභාවෙන දුක්කටං. එසෙව නයො ‘යෙනුන...පෙ.... න මය’න්ති වාරෙසුපි”ති (පාවි. අට්ඨ. 26).

පාළිමුත්තපදෙහිපිති එත්ථාපි තථෙව “භූතෙන වා”තිආදීනි පදානි සම්බන්ධිතබ්බානි. “වොරොසි, ගණ්ඨිහෙදකොසි”තිආදි පාළිමුත්තපදං නාම. සබ්බත්ථානි සබ්බෙසු චතුසු වාරෙසු, පාළිමුත්තපදෙසු ව. චුත්තඤ්චි “අනුපසම්පන්නෙ පන චතුසුපි වාරෙසු දුක්කටමෙව. ‘වොරොසි, ගණ්ඨිහෙදකොසි’තිආදිවචනෙහි පන උපසම්පන්නෙපි අනුපසම්පන්නෙපි සබ්බවාරෙසු දුක්කටමෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 26). “අනුපසම්පන්න”න්ති ඉමිනා “ඉමස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ යථෙත්වා භික්ඛුං භික්ඛුනිආදයො සබ්බෙ සත්තා අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ යීතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 26) අට්ඨකථායං චුත්තා අනුපසම්පන්නා සඬගහිතා. තෙනෙවෙත්ථාපි චක්ඛති “පට්ටිඨානුපසම්පන්නට්ඨානෙ ඉධ ව භික්ඛුනී”ති.

895. දවකමායතානි එත්ථ “පටිසඬ්ඛා යොනිසො”තිආදීසු (ම. නි. 1.22, 23, 422; අ. නි. 6.58; 9.9; මහානි. 206; විහ. 518) විය ය-කාරලොපො. සබ්බත්ථානි සබ්බෙසු චුත්තපාචිත්තියවත්ථුසු ව දුක්කටවත්ථුසු වානි සබ්බත්ථෙව. දුබ්භාසිතමුදිරිතන්ති “චණ්ඩාලොසි...පෙ.... පුක්කුසොසි”ති භණ්ති, ආපත්ති වාචාය වාචාය දුබ්භාසිතස්සා”ති (පාවි. 32) චුත්තන්ති අත්ථො. පරමිමුඛා පන පාචිත්තියවත්ථුහි ව දුක්කටවත්ථුහි ව අක්කොසනෙ දුක්කටමෙව. තථා දවකමායතාය පරමිමුඛා වදන්තස්සාපි දුබ්භාසිතමෙවානි ආචරියා වදන්ති.

896-7. අත්ථං පුරක්ඛත්වා වදන්තො භික්ඛුස්ස අනාපත්තීනි යොජනා. ධම්මො නාම “චණ්ඩාලොසි”තිආදිපාළියෙව. යථාහ අට්ඨකථායං “පාළිං වාචෙත්තො ධම්මපුරෙක්ඛාරො”ති (පාවි. අට්ඨ. 35). අනුසාසනී නාම “ඉදානිපි චණ්ඩාලොසි, මා පාපධම්මං අකාසි, මා තමො තමපරායනො අහොසි”තිආදිනා (පාවි. අට්ඨ. 35) නයෙන අට්ඨකථායං චුත්තසරුපායෙව අනුසාසනීපුරෙක්ඛතාය යත්වා වදන්තස්ස චිත්තස්ස ලභුපරිවත්තිතභාවතො අන්තරා කොධෙ උප්පන්නෙපි අනාපත්ති.

එත්ථානි ඉමස්මිං ඔමසවාදසික්ඛාපදෙ. පටිසසම්පයුත්තචිත්තෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා මානසිකදුක්ඛවෙදනාව හොති.

ඔමසවාදකථාවණ්ණනා.

898. දුට්ඨාකාරතො භික්ඛුපෙසුඤ්ඤෙ ආපත්ති සියාති යොජනා. පිසනීති පිසුණා, වාචා, සමග්ගෙ සත්තෙ අවයවභූතෙ වග්ගෙ භින්නෙ කරොතීති අත්ථො. පිසුණා එව පෙසුඤ්ඤං, තාය වාචාය සමන්තාගතො පුග්ගලො

සහවරියන යෙන පිසුණො, තස්ස කම්මං පෙසුඤ්ඤං, භික්ඛුනං පෙසුඤ්ඤං භික්ඛුපෙසුඤ්ඤං, තස්මිං භික්ඛුපෙසුඤ්ඤෙ. පදභාජනෙ “උපසම්පන්නො උපසම්පන්නස්ස සුත්වා උපසම්පන්නස්ස පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති ‘ඉත්ථන්තාමො තං ‘චණ්ඩාලො...පෙ.... පුක්කුසො’ති භණති’ති ආපත්ති...පෙ.... පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 39) චුත්තත්තා සයං උපසම්පන්නො හුත්වා උපසම්පන්නස්ස ජාතිආදීසු දසසු අක්කොසවත්ථුසු අඤ්ඤතරෙන අඤ්ඤං උපසම්පන්නං පරම්මුඛා අක්කොසන්නස්ස සුත්වා තස්ස සන්නිකං ගන්නවා වක්ඛමානසරුපෙසු අත්තනො පියකාමතාහෙදාධිප්පායසඬ්ඛාතෙසු ද්විසු කාරණෙසු අඤ්ඤතරකාරණං පටිච්ච “අසුකො තුය්හං එවං වදති”ති පෙසුඤ්ඤං හරති, තස්ස පෙසුඤ්ඤකථනනිමිත්තං පාවිත්තියං භොතිති අත්ථො.

දුට්ඨාකාරතොති එත්ථ ආකාර-සද්දො කාරණපරියායො. යථාහ අට්ඨකථායං “ද්විභාකාරෙහිති ද්විහි කාරණෙහි”ති (පාවි. අට්ඨ. 38). එත්ථ කාරණං නාම අධිප්පායවිසෙසො. තං කාරණං අධිප්පායමුඛෙන දස්සෙතුමාහ “අත්තනො”තිආදි. අත්තනො පියකාමස්සාති අත්තනො පියභාවකාමස්ස පෙසුඤ්ඤං භණන්නස්ස, අත්තනො පියභාවං කාමයන්නස්සාති අත්ථො, තාදිසෙන අධිප්පායෙනාති චුත්තං භොති. යථාහ අට්ඨකථායං “එවං අහං එතස්ස පියො භවිස්සාමි”ති අත්තනො පියභාවං පත්ථයමානස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 38). පරහෙදත්ථිනොපි වාති අක්කොසකස්ස ච අත්තනො පෙසුඤ්ඤවචනං සුණන්නස්ස වාති උභින්නං හෙදං ඉච්ඡන්නස්සාති අත්ථො, හෙදාධිප්පායෙනාති චුත්තං භොති. යථාහ අට්ඨකථායං “පරස්ස පරෙන හෙදං ඉච්ඡන්නස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 38).

899. පරියායන යෙන අක්කොසන්නස්ස වචනස්ස...පෙ.... දුක්කටන්ති යොජනා, පරියායඅක්කොසවචනං සුත්වා පරස්ස සන්නිකං ගන්නවා වදන්නස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං භොතිති අත්ථො. යථාහ “ඉත්ථන්තාමො සන්නි ඉධෙකච්චෙ චණ්ඩාලො...පෙ.... භණති, න සො අඤ්ඤං භණති, තංයෙව භණතිති ආපත්ති වාචාය වාචාය දුක්කටස්සා”තිආදි (පාවි. 41). පාළිමුත්තනයෙන අක්කොසන්නස්ස වචනස්ස...පෙ.... දුක්කටන්ති යොජනා. එත්ථ “වොරොසි, ගණ්ඨිහෙදකොසි”තිආදිනා දස්සිතො පාළිමුත්තනයො නාම.

900. අනුපසම්පන්නස්ස අක්කොසං උපසම්පන්නං හරතොපි ච තථා දුක්කටන්ති යොජනා. ව-සද්දෙන උපසම්පන්නස්ස අක්කොසං අනුපසම්පන්නං හරතොපි ච, අනුපසම්පන්නස්ස අක්කොසං අනුපසම්පන්නං හරතොපි ච තථා දුක්කටන්ති විකප්පද්වයඤ්ච සමුච්චිතොති. “ඉධාපි භික්ඛුනිං ආදිං කත්වා සබ්බෙ අනුපසම්පන්නා නාමා”ති (පාවි. අට්ඨ. 38) අට්ඨකථාවචනතො “භික්ඛුනි”ති උපලක්ඛණං.

901. න වෙව පියකාමස්සාති පියභාවං අකාමයන්තස්ස ච. න හෙදත්ථිනොපි වාති හෙදං අනිවිජන්තස්ස ච. පාපානං ගරහත්ථායාති එත්ථ “කෙවල”න්ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “එකං අක්කොසන්තං, එකඤ්ච බමන්තං දිස්වා ‘අහො නිල්ලජ්ජො, ඊදිසම්පි නාම ආයස්මන්තං සුත වත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සති’ති එවං කෙවලං පාපගරහිතාය භණන්තස්ස අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 38).

පෙසුඤ්ඤකථාවණ්ණනා.

903. අඤ්ඤානාති සාමණෙරාදිනා. “යඤ්ච පදං යඤ්ච අනුපදං යඤ්ච අන්වක්ඛරං යඤ්ච අනුබ්‍යඤ්ජනං, සබ්බමෙතං පදෙසා නාමා”ති (පාවි. 46) පදභාජනෙ වුත්තත්තා අවයවෙ සමුදායොපචාරවසෙන “පිටකත්තය”න්ති තදෙකදෙසපදාදි එව වුත්තොති ගහෙතබ්බො. එත්ථ පදාදිසරූපං අට්ඨකථාය වෙදිතබ්බං. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ “පදන්ති එකො ගාථාපාදො අධිජ්ජෙතො. අනුපදන්ති දුතියො පාදො. අන්වක්ඛරන්ති එකෙකමක්ඛරං. අනුබ්‍යඤ්ජනන්ති පුරිමබ්‍යඤ්ජනෙන සදිසං පච්ඡාබ්‍යඤ්ජන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 45). ඉදං ගාථාමයදෙසනං සන්ධාය වුත්තං. “යං කිඤ්චි වා එකමක්ඛරං අන්වක්ඛරං, අක්ඛරසමුහො අනුබ්‍යඤ්ජනං, අක්ඛරානුබ්‍යඤ්ජනසමුහො පදං, පඨමපදං පදමෙව, දුතියං අනුපදන්ති එවමෙත්ථ නානාකරණං වෙදිතබ්බං”න්තිපි (පාවි. අට්ඨ. 45) වුත්තං. ඉදං වුණ්ණියදෙසනං සන්ධාය වුත්තං.

ධම්මන්ති බුද්ධභාසිතාදිපාළිධම්මං. පටිසම්භිදායඤ්ඤි ධම්මපඤ්චකෙ පාළිපි ධම්මොති වුත්තා. ධම්මපඤ්චකං නාම ඵලනිබ්බත්තකො හෙතු, අරියමග්ගො, භාසිතං, කුසලාකුසලං වෙති එතෙ ධම්මසඤ්ඤිතාති නිද්දිට්ඨං. එත්ථ හි භාසිතන්ති පාළි වුත්තා. අට්ඨකථානිස්සිතොපි එත්ථෙව සඬගහං ගවිජති. සො ච පුබ්බෙ මගධභාසාය ධීතො සඬගීතිත්තයාරුල්ලො ගහෙතබ්බො.

“සහ භණන්තස්ස පාවිත්තියං සියා”ති ඉමිනා “එකතො පට්ඨපෙත්වා එකතො ඔසාපෙත්ති”තිආදිනා (පාවි. 46) පදභාජනාගතනයෙන අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං ආරහිත්වා එකතො උච්චාරණවසෙන පදං වා අනුපදං වා අන්වක්ඛරං වා අනුබ්‍යඤ්ජනං වා වදනො පදාදිගණනාවසෙන පාවිත්තියන්ති වුත්තං හොති.

904. සඬගීතිං අනාරුල්ලෙහෙසු ධම්මෙසු රාජොවාදාදයො සුත්තන්තා ආපත්තිජනකායෙවාති මහාපච්චරියාදිසු වුත්තාති යොජනා. රාජොවාදො නාම එකො සුත්තන්තො. ආදි-සද්දෙන තික්ඛිත්ථියාදිසුත්තන්තා ගහිතා.

905. භික්ඛුස්මිම්පි භික්ඛුනියාපි ච අනුපසම්පන්නසඤ්ඤිතො, විමතිස්ස වා භික්ඛුස්ස තථා පදෙසාධම්මෙ දුක්කටං හොතීති යොජනා.

906-7. එකතො උද්දිසාපෙනීති එකතො උද්දෙසං ගණ්හන්තෙනි අනුපසම්පන්නෙනි සද්ධිං උච්චාරණවසෙන උද්දිසාපෙනි. සජ්ඣායං වා කරොතීති තථා එකතො සජ්ඣායති.

“සචෙ එකගාථාය එකො පාදො න ආගච්ඡති, සෙසං ආගච්ඡති, අයං යෙභුය්‍යන පගුණගන්ථො නාම. එස නයො සුත්තෙපි වෙදිතබ්බොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 48) අට්ඨකථාවචනතො පගුණගන්ථන්ති එත්ථ “යෙභුය්‍යනා”ති සෙසො. ඔපාතෙතීති “එවං භණාහී”ති එකතො භණති. උද්දෙසන්ති උද්දිසිතබ්බං. තෙනාති අනුපසම්පන්නෙන.

908. යස්මා ඉදං පදසොධම්මසික්ඛාපදං වාවතො ච සමුට්ඨාති, වාචාවිත්තද්වයාපි ච සමුට්ඨාති, තස්මා ඉදං සමුට්ඨානං පදසොධම්මසඤ්ඤිතන්ති චුත්තන්ති යොජනා.

පදසොධම්මකථාවණ්ණනා.

909-10. සබ්බච්ඡන්තසබ්බපරිච්ඡන්තෙ සෙනාසනෙ තිස්සන්තං පන රත්තීනං යො පන භික්ඛු රත්තියං යපෙත්වා භික්ඛුං අඤ්ඤෙන සචෙ නිපජ්ජෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්තියං සියාති යොජනා. “යං කිඤ්චි පටිච්ඡාදනසමත්ථං ඉධ ඡදනඤ්ච පරිච්ඡන්තඤ්ච වෙදිතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා ඡදනාරහං ඉට්ඨකාසිලාසුධාතිණපණ්ණාදීනං යෙන කෙනචි සබ්බසො ඡාදිතං සෙනාසනං සබ්බච්ඡන්තං. “භූමිතො පට්ඨාය යාව ඡදනං ආහව්ව පාකාරෙන වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි අන්තමසො වත්ථෙන්නපි පරික්ඛිත්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා යෙන කෙනචි පරික්ඛිපිත්වා පටිච්ඡාදිතසෙනාසනං සබ්බපරිච්ඡන්තං. “ඡදනං අනාහව්ව සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන දියඬිඬහත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරාදීනා පරික්ඛිත්තාපි සබ්බපරිච්ඡන්තායෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 51) කුරුන්දට්ඨකථායං චුත්තං, තං “දියඬිඬා”ති ආදීනා වක්ඛති.

එවං සබ්බච්ඡන්තසබ්බපරිච්ඡන්තෙ එකස්මිං සෙනාසනෙ යො භික්ඛු උපසම්පන්නතො අඤ්ඤෙන එකෙන වා අනෙකෙහි වා තිරත්තං සහසෙය්‍යං කජ්ජෙත්වා චතුත්ථරත්තිං ආදිං කත්වා සබ්බරත්තිසු සුරියත්ථඬිගමතො පට්ඨාය සකලරත්තියං පයමං වා පච්ඡා වා අපුබ්බාවරිමං වා පිට්ඨීං පසාරෙත්වා සචෙ එකසෙනාසනෙ සෙය්‍යං කජ්ජෙති, තස්ස දෙවසිකං පාවිත්තියං භොතීති ඉදං විධානං. “අපිචෙත්ථ එකාවාසාදිකම්පි චතුක්කං වෙදිතබ්බ”න්ති ආදීනා (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථායං චුත්තං.

“යෙභුය්‍යන පරිච්ඡන්තෙ ඡන්තෙ”ති ඉමිනාපි එවමෙව යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. “යස්සා පන උපරි බහුතරං යානං ඡන්තං, අජ්ජං අච්ඡන්තං, සමන්තතො ච බහුතරං පරික්ඛිත්තං, අජ්ජං අපරික්ඛිත්තං, අයං

යෙහුයොනජන්නා යෙහුයොනපරිච්ඡන්නා නාමා”ති (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථායං චුත්තනසෙන යෙහුයොන ඡන්තපරිච්ඡන්තං වෙදිතබ්බං. අත්ථො චුත්තනසොයෙව. “යෙහුයොන පංසුකා”ති එතස්ස අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 86) තීසු ද්වෙ යෙහුයාං නාම, ඉධ පන පදසොධම්මෙ “යෙහුයොන පගුණං ගන්ථ”න්ති එතස්ස අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 48) “එකගාථායා”තිආදිවිවරණෙ විය චතුසු තයොපි භාගා යෙහුයාං නාමාති වෙදිතබ්බං.

911. මෙටුනස්ස පහොනකං යං පන චත්ථු පට්ඨපාරාජිකාය නිද්දිට්ඨං අත්තමසො තිරච්ඡානගතෙනපි, තෙන පට්ඨපාරාජිකචත්ථුනා පුග්ගලෙන සහ නිපජ්ජිත්වා ආපත්ති සහසෙය්‍යාපත්ති හොතිති යොජනා.

912-3. “උභො වා නිපජ්ජන්ති”ති විකප්පස්ස පට්ඨගාථාද්වයෙනෙව අත්ථතො දස්සිතත්තා පුබ්බාපරියවසෙනපි සම්භවන්තං දස්සෙතුං “අනුපසම්පන්නෙ”තිආදිනා (පාවි. 52-54) නයෙන දස්සිතපක්ඛද්වයං නිදස්සෙතුමාහ “නිපන්නෙ”තිආදි. “උට්ඨහිත්වා”ති ඉදං විච්ඡාවසෙන ගහෙතබ්බං. අනුපසම්පන්නගණනායපි වාති බහුසු අනුපසම්පන්නෙසු තෙසං ගණනාය ව. අනුපසම්පන්නෙසු බහුසු තෙසං ගණනාය එකස්ස භික්ඛුනො බහු ආපත්තියො හොන්තිති එවං දස්සනෙන උපසම්පන්නෙසු බහුසු එකස්මිං අනුපසම්පන්නෙ සති තෙසඤ්ච තස්ස පයොගගණනාය ආපජ්ජිතබ්බා බහු ආපත්තියො ව උභොසුපි බහුසු එකෙකස්සෙව උපසම්පන්නස්ස අනුපසම්පන්නගණනාය බහු ආපත්තියො ව හොන්තිතිපි දස්සිතං හොති.

914. එකෙනෙව ද්වාරොන වළඤ්ජිතබ්බතො එකූපචාරෙ සතගබ්භෙපි සෙනාසනෙ උපසම්පන්නො එකස්මිං ගබ්භෙ වසන්තො අත්තනා සයනගබ්භෙ ද්වාරං පිදහිත්වා වා අපිදහිත්වා වා චතුත්ථරත්තියං සයති වෙ, උපරිමතලෙ, අවසෙසගබ්භෙසු ව සයන්තෙහි අනුපසම්පන්නෙහි පුබ්බෙ චුත්තආපත්තිනියමොයෙවාති දස්සනත්ථමාහ “සවෙ පිධායා”තිආදි. ගබ්භද්වාරං උත්තරපදලොපෙන “ගබ්භ”න්ති චුත්තං. චතුත්ථදිවසෙ අත්ථඨගතෙ සූරියෙ නිපජ්ජති, ආපත්ති සියාති යොජනා. “අනුපසම්පන්නෙ සහා”ති පකරණතො ලබ්භති. ආපත්ති පාවිත්තියං.

915. දියඨ්ඨහත්ථුබ්බෙධෙනාති වඨ්ඨකිරතනෙන දියඨ්ඨරතනුබ්බෙධෙන. පාකාරො නාම නිට්ඨිතො. වයනං නාම විජ්ජකපාකාරොතිපි වදන්ති. ඉමිනා ව ආලින්දස්ස අග්ගහණත්ථං “දසහත්ථුබ්බෙධාපි ජගති පරික්ඛෙපසඨ්ඨං න ගච්ඡති”ති (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථා පමාණන්ති වදන්ති. ජගතීති ආලින්දං. ආදි-සද්දෙන භිත්තිපණ්ණාවරණාදිගහණං.

916. දුස්සකුටියන්ති චත්ථකුටියං.

917.

“සබ්බවිජන්තපරිච්ඡන්තාදිප්පහෙදතො
යෙභුය්‍යාදිප්පහෙදතො”ති ආදි-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. පටිමෙන
ආදි-සද්දෙන

සබ්බවිජන්තයෙභුය්‍යපරිච්ඡන්තසබ්බවිජන්තඋපධිසපරිච්ඡන්තසබ්බපරිච්ඡ
න්තයෙභුය්‍යවිජන්ත- සබ්බපරිච්ඡන්තඋපධිසවිජන්තසඩ්ධාතානි චත්තාරි
සෙනාසනානි ගහිතානි. ගාථාය සරූපෙන
චුත්තසබ්බවිජන්තසබ්බපරිච්ඡන්තෙන සද්ධිං පඤ්ච සෙනාසනානි
දස්සිතානි භොන්ති. දුක්ඛයෙන ආදි-සද්දෙන
යෙභුය්‍යවිජන්තයෙභුය්‍යපරිච්ඡන්ත යෙභුය්‍යවිජන්තඋපධිසපරිච්ඡන්ත
යෙභුය්‍යපරිච්ඡන්තඋපධිසවිජන්තසඩ්ධාතානි තිණි සෙනාසනානි ගහිතානි.
ඉමෙ අට්ඨ විකප්පා ලබ්භන්ති. කස්මා චුත්තං “සත්ත පාවිත්තියානී”ති?
මහාඅට්ඨකථාය චුත්තත්තා. යථා “මහාඅට්ඨකථායං පන ‘සබ්බවිජන්තෙ
යෙභුය්‍යපරිච්ඡන්තෙ පාවිත්තියං, සබ්බවිජන්තෙ උපධිසපරිච්ඡන්තෙ
පාවිත්තියං, යෙභුය්‍යනවිජන්තෙ උපධිසපරිච්ඡන්තෙ පාවිත්තියං,
සබ්බපරිච්ඡන්තෙ යෙභුය්‍යනවිජන්තෙ පාවිත්තියං, සබ්බපරිච්ඡන්තෙ
උපධිසවිජන්තෙ පාවිත්තියං, යෙභුය්‍යපරිච්ඡන්තෙ උපධිසවිජන්තෙ
පාවිත්තියං, පාළියං චුත්තපාවිත්තියෙන සද්ධිං සත්ත පාවිත්තියානී’ති
චුත්ත”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 53).

කස්මා පන අට්ඨකථායං “අට්ඨ පාවිත්තියානී”ති චත්වා “සත්තා”ති
ගණනපරිච්ඡෙදො කතොති? නිස්සන්දෙහෙ තාව “සෙය්‍යා නාම
සබ්බවිජන්තා සබ්බපරිච්ඡන්තා, යෙභුය්‍යනවිජන්තා
යෙභුය්‍යපරිච්ඡන්තා’ති (පාචි. 52) පාළියං ආගතෙසු ද්විසු විකප්පෙසු
එකස්මිං චුත්තපාවිත්තියං ගහෙත්වා පාළියං චුත්තෙන පාවිත්තියෙන
‘සත්තා’ති චුත්ත”න්ති පරිභාරො දස්සිතො. සාරත්ථදීපනියඤ්ච “සත්ත
පාවිත්තියානී’ති පාළියං චුත්තපාවිත්තියද්වයං සාමඤ්ඤතො එකත්තෙන
ගහෙත්වා චුත්තං. විසුං පන ගය්හමානෙ සබ්බවිජන්තෙ සබ්බපරිච්ඡන්තෙ
පාවිත්තියං, යෙභුය්‍යනවිජන්තෙ යෙභුය්‍යපරිච්ඡන්තෙ පාවිත්තියන්ති
අට්ඨෙව පාවිත්තියානි භොන්ති”ති (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.53) පරිභාරො
චුත්තො.

සබ්බයෙභුය්‍යඋපධිසපදෙසු ඡන්තපරිච්ඡන්තපදෙහි යොජිතෙසු නව
විකප්පා සම්භවන්ති, තෙසු නවමෙ
උපධිසවිජන්තඋපධිසපරිච්ඡන්තවිකප්පෙ දුක්ඛටස්ස දස්සිතත්තා
පාරිසෙසතො ඉතරෙසු අට්ඨසු අට්ඨ පාවිත්තියානෙව සම්භවන්ති.
අට්ඨකථායං පන අප්පකං උනාමධිකං වා ගුණනූපගං න භොතීති කත්වා
“සත්තා”ති චුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. එත්ථානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

918.

“අධිසවිජන්තෙ අධිසපරිච්ඡන්තෙ”ති යොජනා.
“සබ්බපරිච්ඡන්තෙ චූළවිජන්තෙ”ති යථාක්කමෙන යොජනා. ඉමිනා

අට්ඨකථාගතෙසු පඤ්චසු විකප්පෙසු තනියවිකප්පං දස්සෙත්වා ආදි-සද්දෙන සබ්බවිජන්තාදයො සෙසවිකප්පා ගතිතා. යථාහ අට්ඨකථායං “සබ්බවිජන්තෙ වුළකපරිවිජන්තෙ දුක්කටං, යෙහුයොනවිජන්තෙ වුළකපරිවිජන්තෙ දුක්කටං, සබ්බපරිවිජන්තෙ වුළකවිජන්තෙ දුක්කටං, යෙහුයොනපරිවිජන්තෙ වුළකවිජන්තෙ දුක්කටං, පාළියං ආගතදුක්කටෙන සහ පඤ්ච දුක්කටානිහි වුත්ත”න්ති (පාටි. අට්ඨ. 53). පාළියං ආගතදුක්කටං නාම ඉමිස්සායෙව ගාථාය ආදිමිහියෙව වුත්තදුක්කටං. යථාහ “උපධිච්ඡන්තෙ උපධිච්ඡපරිවිජන්තෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාටි. 53).

වුළවිජන්තාදීනි චෙත්ථ එවං වෙදිතබ්බානි – යස්ස චතුසු භාගෙසු එකො ඡන්තො, සෙසා අවිජන්තා, ඉදං වුළකවිජන්තං. යස්ස තිසු භාගෙසු ද්වෙ ඡන්තා, එකො අවිජන්තො, ඉදං යෙහුයොනවිජන්තං. යස්ස ද්විසු භාගෙසු එකො ඡන්තො, එකො අවිජන්තො, ඉදං උපධිච්ඡන්තං නාම සෙනාසනං. වුළපරිවිජන්තාදීනි ඉමිතා නයෙන වෙදිතබ්බානි. ඡන්තාදීනිසිති සහත්ථෙ කරණවචනං. පි-සද්දො සමුච්චයත්ථො. සබ්බවුළපරිවිජන්තඡන්තාදීනි චතුහිසි සහ අධිච්ඡන්තපරිවිජන්තෙ පඤ්චධා දුක්කටං පරිදිපිතන්ති යොජනා.

920. සබ්බවිජන්තාදිකෙති එත්ථ ආදි-සද්දෙන “සබ්බපරිවිජන්තෙ සබ්බඅවිජන්තෙ යෙහුයොනඅවිජන්තෙ යෙහුයොනඅපරිවිජන්තෙ”ති (පාටි. 54) පාළියං වුත්තා අනාපත්තිවාරසෙසා ච අට්ඨකථායං වුත්තා “උපධිච්ඡන්තෙ වුළකපරිවිජන්තෙ, උපධිච්ඡපරිවිජන්තෙ වුළකවිජන්තෙ, වුළකවිජන්තෙ වුළකපරිවිජන්තෙ”ති (පාටි. අට්ඨ. 53) තයො අනාපත්තිවාරා ච ගතිතා.

921. නිපන්නෙපිති එත්ථ පි-සද්දෙන “භික්ඛු නිපන්නෙ අනුපසම්පන්නො නිසීදති, උභො වා නිසීදන්ති”ති (පාටි. 54) පාළියං වුත්තපකාරන්තරෙ සමුච්චිතොති.

සහසෙය්‍යකථාවණ්ණනා.

922. අපි-සද්දෙන පගෙව මහත්තරියාති දස්සෙති. සහසෙය්‍යං පකප්පෙය්‍යාති යථාවුත්තලක්ඛණං සබ්බවිජන්තසබ්බපරිවිජන්තාදිසෙනාසනං පවිසිත්වා සූරියත්ථභිගමතො පට්ඨාය පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරෙනෙව පිට්ඨිප්පසාරණලක්ඛණං සෙය්‍යං කප්පෙය්‍යා.

923-4. දෙවියාති දෙවිත්ථියා. තිරච්ඡානගතිත්ථියාති ගොධාදිකාය. “මෙථුනවත්ථුභුතායා”ති ඉමිතා මෙථුනධම්මස්ස අවත්ථුභුතාය සහසෙය්‍යාය දොසාභාවං දස්සෙති. වත්ථුනං ගණනායාති මාතුගාමස්ස ගණනාය ච තාසඤ්ච අත්තනො ච පයොගගණනාය ච. අස්සාති භික්ඛුස්ස.

මාතුගාමෙන තයො දිවසෙ සහසෙය්‍යාය ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා චතුත්ථදිවසෙ සහසෙය්‍යාය ද්විතිති සික්ඛාපදෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජතිති එත්ථ දුක්කටචත්ථුභුතාය ඉත්ථියා තත්ථෙව සහසෙය්‍යාය ඉමිනා සික්ඛාපදෙන දුක්කටං ආපජ්ජිත්වා චතුත්ථදිවසෙ රත්තියං සහසෙය්‍යාය ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපජ්ජිතබ්බදුක්කටෙන සහ පුරිමසික්ඛාපදෙන පාවිත්තියං ආපජ්ජතිති වෙදිතබ්බං.

දුතියසහසෙය්‍යාකථාවණ්ණනා.

926. ඡප්පඤ්චවාචාහි උද්ධං ඉත්ථියා ධම්මං භණන්තස්සාති සම්බන්ධො. ඉත්ථියාති “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා, විඤ්ඤ පටිබලා හොති සුභාසිතදුබ්බාසිතං දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ආජානිතු”න්ති පාළියං. චුත්තමනුස්සිත්ථියා. භණන්තස්සාති චක්ඛමානලක්ඛණං ධම්මං ඡහි පදෙහි උත්තරි භණන්තස්ස. විඤ්ඤං පුරිසවිග්ගහං විනාති “විඤ්ඤ නාම පුරිසවිග්ගහො පටිබලො හොති සුභාසිතදුබ්බාසිතං දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ආජානිතු”න්ති (පාවි. 64) පාළියං. චුත්තසචත්තපචාරගතමනුස්සපුරිසං විනා. ධම්මන්ති චක්ඛමානඡපකාරසරූපං දෙසනාධම්මං.

927. ගාථාමයා, චුණ්ණියගන්ථමයාති දුට්ඨා දෙසනා, තත්ථ ගාථාමයදෙසනාය වාචා නාම ගාථාපාදලක්ඛණාති දස්සෙතුමාහ “ගාථාපාදො”තිආදි. චුණ්ණියදෙසනායං පන වාචාපරිච්ඡේදො විහත්‍යන්තවසෙන වෙදිතබ්බො. තෙනාහ ගණ්ඨීපදෙ “එකො ගාථාපාදො”ති ඉදං ගාථාබන්ධමෙව සන්ධාය චුත්තං, අඤ්ඤත්ථ පන විහත්තිඅන්තපදමෙව ගහෙතබ්බ”න්ති. පදසොධම්මං නිද්දිට්ඨං ධම්මන්ති පිටකත්තයං. “අට්ඨකථ”න්ති ඉමිනා සඬගීතිත්තයාරුල්භං පොරාණට්ඨකථං ගහෙතබ්බං. තෙනෙව ගණ්ඨීපදෙ චුත්තං “අට්ඨකථං ධම්මපදජාතකාදිචත්ථුඤ්ඤා”ති. ඉමිනාපි පොරාණකං සඬගීතිආරුල්භමෙව අට්ඨකථං චුත්තන්ති වදන්ති. අට්ඨකථාදිපාඨං යපෙත්වා දම්මොදිභාසන්තරෙන යථාරූචි කථෙතුං වට්ටතිති.

928. පදාදීනං වසා ඡන්තං වාචානං උපරි ධම්මං දෙසෙන්නස්සාති යොජනා. දෙසෙන්නස්සාති පදසොධම්මෙ චුත්තලක්ඛණපදාදිසරූපාහි ඡහි වාචාහි උත්තරි ධම්මං දෙසෙන්නස්ස. පදාදිගණනායාති යථාචුත්තලක්ඛණපදඅනුපදඅන්තක්ඛරඅනුබ්‍යඤ්ජනගණනාය.

929. පුරිසවිග්ගහන්ති මනුස්සපුරිසවෙසං. එත්ථ තිරච්ඡානගතා නාම වෙසනිම්මානාරහා ඉද්ධිමන්තා නාගසුපණ්ණා.

931. වදකොති අධිකං ධම්මං භාසතො.

932. ඉත්ථීරුපත්ති මනුස්සිත්ථිවෙසං. තිරච්ඡානගතිත්ථියාති
චුත්තසරුපාය තිරච්ඡානගතිත්ථියා.

933. සයං උට්ඨාය නිසිදිත්වා පුන ධම්මං දෙසෙන්තස්ස අනාපත්ති
පකාසිතාති සම්බන්ධො. මාතුගාමස්ස වා තථාති එත්ථ “තථා”ති ඉමිනා
චුත්තප්පකාරස්ස ගහිතත්තා උට්ඨාය නිසිත්තස්ස මාතුගාමස්ස පුන ධම්මං
දෙසෙන්තස්ස අනාපත්ති පකාසිතාති චුත්තං භොති. “උට්ඨායා”තිආදිනා
ඉරියාපට්ඨපරිවත්තනදස්සනෙන නානාඉරියාපට්ඨෙ අනාපත්තිං දිපෙති.

934. අඤ්ඤිස්සා පුන අඤ්ඤිස්සාති එත්ථ “ආගතාගතායා”ති සෙසො.
යථාහ අට්ඨකථායං “අඤ්ඤස්ස මාතුගාමස්සාති එකිස්සා දෙසෙන්වා පුන
ආගතාගතාය අඤ්ඤිස්සාපි දෙසෙතිති එවං එකාසනෙ නිසින්නො
මාතුගාමසතසහස්සන්තම්පි දෙසෙතිති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 66).
අචුත්තසමුච්චයත්ථෙත ව-සද්දෙන “පඤ්ඤං පුට්ඨො කථෙති”ති (පාවි. 66)
ඉදං සමුච්චිතොති. “දීඝනිකායො කිමත්ථියො හන්තෙ”ති පඤ්ඤං පුච්ඡතො
මාතුගාමස්ස සබ්බං දීඝනිකායං වදන්තොපි අනාපත්ති. යථාහ අට්ඨකථායං
“පඤ්ඤං පුච්ඡති, පඤ්ඤං පුට්ඨො කථෙතිති මාතුගාමො ‘දීඝනිකායො නාම
හන්තෙ කිමත්ථං දිපෙති’ති පුච්ඡති, එවං පඤ්ඤං පුට්ඨො භික්ඛු සබ්බං වෙපි
දීඝනිකායං කථෙති, අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 66). එත්ථ ව සබ්බං වෙපි
දීඝනිකායං කථෙතිති යාව න නිට්ඨාති, තාව පුනදිවසෙපි කථෙති.

935. ධම්මස්ස දෙසනාය, විඤ්ඤමනුස්සපුරිසස්ස අසන්නිහිතකරණෙන
ව ආපජ්ජිතබ්බතො ක්‍රියාක්‍රියං.

ධම්මදෙසනාකථාවණ්ණනා.

936. මහග්ගතං රුපාරුපජ්ඣානං. පණිතං ලොකුත්තරධම්මං.
පධානභාවං නිතන්ති පණිතං. ආරොචෙන්තස්සාති “පට්ඨං ඥානං
සමාපජ්ජාමි”තිආදිනා (පාරා. 201) නයෙන චතුත්ථපාරාජිකෙ චුත්තනායෙන
වදන්තස්ස. පරිනිබ්බානකාලෙ ව පුට්ඨකාලෙ ව භික්ඛුභික්ඛුනිනං අත්තනා
ලද්ධස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ආරොචෙන්තබ්බත්තා “යපෙන්වා භික්ඛුනිං
භික්ඛු”න්ති චුත්තං. “අඤ්ඤස්සා”ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං
“උපසම්පන්නස්ස භූතං ආරොචෙතිති උත්තරිමනුස්සධම්මමෙව සන්ධාය
චුත්තං. පරිනිබ්බානකාලෙ, හි අත්තරා වා අතිකඩ්ඪියමානෙන
උපසම්පන්නස්ස භූතං ආරොචෙතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 77). භූතෙති
එත්ථ “උත්තරිමනුස්සධම්මෙ ආරොචිතෙ”ති වත්තබ්බං, නිමිත්තත්ථෙ
භූමිමං, අත්තනො සන්තානො ඉමස්මිං අත්තභාවෙ
සිද්ධඋත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ආරොචනනිමිත්තන්ති අත්ථො.

937. නො වෙ ජානාති සො චුත්තන්ති යස්ස ආරොචෙති, සො සවෙ
සුත්තක්ඛණෙයෙව චුත්තනායෙනෙව “එස පට්ඨමජ්ඣානස්ස ලාභී”තිආදිනා

නයෙන චුත්තං නො ජානාති. පරියායවචනෙති “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො පඨමස්ස ඤානස්ස ලාභී”ති එවමාදිපරියායවචනෙ. යස්ස උත්තරිමත්තස්සධම්මං ආරොචෙති, සො සචෙ සුතසමනන්තරං “එස එවං වදතී”ති චුත්තං නො ජානාති, තාදිසස්ස ආරොචෙන්තස්ස භික්ඛුනො හොති ආපත්ති දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. අස්ස භූතස්ස පරියායවචනෙ ච භික්ඛුනො ආපත්ති දුක්ඛටං හොතීති යොජනා.

938. තථාරූපෙ කාරණෙ සතීති පරස්ස කාරණභාවං ඤත්වාපි පටිපත්තියා අමොසභාවදස්සනසමුත්තෙජනසම්පහංසනාදිකරසඬ්ඛාතෙ කාරණෙ සති. සබ්බස්සාපිති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නස්ස සබ්බස්ස. සීලාදින්ති සීලසුතපරියත්තිගුණං. වදනොති එත්ථ “භික්ඛුනො”ති පකරණනො ලබ්භති.

939. තදසම්භවාති දිට්ඨිසම්පන්නස්ස උම්මාදාදීනං අසම්භවා. යථාහ අට්ඨකථායං “දිට්ඨිසම්පන්නානං උම්මාදස්ස වා විත්තක්ඛෙපස්ස වා අභාවාති. මහාපච්චරියමපි හි විචාරිත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 77). උම්මත්තකපදස්ස අවචනෙ කාරණං වදන්තෙනෙව ඛිත්තවිත්තාදිපදානං අවචනෙ කාරණංඤ්ච උපලක්ඛණනො දස්සිතමෙවාති දට්ඨබ්බං. එත්ථ ච මග්ගඵලදිට්ඨියා සමන්නාගතානං අරියානමෙව හි උම්මත්තකාදිභාවො නත්ථි. ඤානලාභිනො පන තස්මිං සති ඤානා පරිභායන්ති, තස්මා තෙසං අභූතාරොචනපච්චයා අනාපත්ති වත්තබ්බා, න භූතාරොචනපච්චයා.

940. ඉමිස්සාපත්තියා අඤ්ඤත්ව ඤානමග්ගාදිලාභිනං අඤ්ඤස්ස අසම්භවා “කුසලාබ්‍යාකතෙහෙව ද්විවිත්ත”න්ති චුත්තං. ඉදඤ්ච උක්ඛට්ඨපරිච්ඡේදෙන අරියපුග්ගලෙයෙව සන්ධාය චුත්තං. පණ්ණත්තිං අජානන්තා පන ඤානලාභී පුපුජ්ජනා නානාවත්ථුම්හි ලොභවසෙන අකුසලවිත්තෙනාපි න ආරොචෙන්තීති නත්ථි, තස්මා “තිවිත්ත”න්ති වත්තබ්බං සියා, තථාපි බහුලෙන කුසලාබ්‍යාකතානමෙව සම්භවොති එවං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. ද්විවෙදනං සුඛොපෙක්ඛාවසෙන. ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං පණ්ණත්තිඅජානනවසෙන අවිත්තකසමුට්ඨානං හොති. අරියා චෙත්ථ පණ්ණත්තිං ජානන්තා විතික්කමං න කරොන්ති, පුපුජ්ජනා පන පණ්ණත්තිං ජානිත්වාපි විතික්කමං කරොන්ති. තෙ ච සත්ථුනො ආණාවිතික්කමවෙනාය බලවඅකුසලභාවනො ඤානා පරිභායන්තීති දට්ඨබ්බං.

භූතාරොචනකථාවණ්ණනා.

941. භික්ඛුනො දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං භික්ඛුසම්මුතිං යපෙත්වා අනුපසම්පන්නෙ ආරොචෙන්තස්ස භික්ඛුනො ආපත්තීති යොජනා. දුට්ඨුල්ලං ආපත්තින්ති සඬ්ඝාදිසෙසො. නනු ච “දුට්ඨුල්ලා නාම ආපත්ති වත්තාරි ච පාරාජිකාති තෙරස ච සඬ්ඝාදිසෙසා”ති (පාවි. 79) පදභාෂනෙ

පාරාජිකසඤ්ඤාදිසෙසා දස්සිතා, කස්මා ඉධ සඤ්ඤාදිසෙසොව ගභිතොති? වුවුවතෙ — පාරාජිකං දුට්ඨුල්ලසද්දන්ථදස්සනත්ථං වුත්තං, ඉධ පන සඤ්ඤාදිසෙසොයෙව භගවතා අධිජපෙතොති අට්ඨකථායං විචාරිතමෙනං. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ “පාරාජිකානි දුට්ඨුල්ලසද්දන්ථදස්සනත්ථං වුත්තානි, සඤ්ඤාදිසෙසං පන ඉධ අධිජපෙත”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 78). වක්ඛති ච “ඉධ සඤ්ඤාදිසෙසාව, දුට්ඨුල්ලාපත්තියො මතා”ති. අනුපසම්පන්නොති “භික්ඛුඤ්ඤ භික්ඛුනිඤ්ඤ යපෙත්වා අවසෙසො අනුපසම්පන්නො”ති (පාචි. 80) පදභාජනෙ නිද්දිට්ඨඅනුපසම්පන්නස්ස ආරොචෙන්තස්සාති වුත්තං හොති.

යපෙත්වා භික්ඛුසම්මුතින්ති “අත්ථි භික්ඛුසම්මුති ආපත්තිපරියන්තා න කුලපරියන්තා”තිආදිනා (පාචි. 80) පදභාජනෙ දස්සිතං අභිණ්භාපත්තිකස්ස භික්ඛුනො ආයතිං සංවරත්ථං හිරොත්තජපජනනත්ථං ආපත්තියො වා උපාසකකුලානි වා උභයමෙව වා පරිච්ඡින්නදිත්වා වා අපරිච්ඡින්නදිත්වා වා ආපත්තියො ආරොචෙතුං සඤ්ඤන සඤ්ඤමජ්ඣෙ තික්ඛත්තුං සාවෙන්වා කතසම්මුතිං යපෙත්වාති වුත්තං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “අභිණ්භාපත්තිකං භික්ඛුං දිස්වා ‘ඵවමෙස පරෙසු හිරොත්තජපෙනාපි ආයතිං සංවරං ආපජ්ජිස්සති’ති තස්ස භික්ඛුනො හිතෙසිතාය තික්ඛත්තුං අපලොකෙත්වා සඤ්ඤන කාතබ්බා”ති (පාචි. අට්ඨ. 80).

942. සටෙන්වා වදන්තස්සෙවාති ඵවකාරො යථායානෙ යොජෙතබ්බො. ඵවකාරෙන බ්‍යවච්ඡින්නමත්ථං වක්ඛති “වත්ථු”න්තිආදිනා. “අසුචිං මොචෙන්වා”ති ඉමිනා වත්ථුමාහ, “සඤ්ඤාදිසෙස”න්ති ඉමිනා ආපත්තිං. වජ්ජමෙව වජ්ජතා. “පාවිත්තියාපත්ති”ති ඉමස්සායං පරියායො. “අයං අසුචිං මොචෙන්වා සඤ්ඤාදිසෙසං ආපන්නො”ති වත්ථුනා සද්ධිං සටෙන්වා ආපත්තිං වදන්තස්ස වජ්ජතා පාවිත්තියාපත්ති හොතිති යොජනා.

943. සුද්ධස්සාති පාරාජිකමනාපන්නස්ස. වදන්ති වදනහෙතු, වත්ථුනා සද්ධිං සඤ්ඤාදිසෙසස්ස කථනතොති අත්ථො.

944. අදුට්ඨුල්ලායාති සඤ්ඤාදිසෙසතො අඤ්ඤාය ආපත්තියා. දුට්ඨුල්ලසඤ්ඤිතොති සඤ්ඤාදිසෙසසඤ්ඤිතො. සෙසා ආපත්තියොපි වාති සඤ්ඤාදිසෙසං විනා සෙසෙ ඡළාපත්තික්ඛත්ථෙ.

945. තථාති දුක්කටං අතිදිසති. පඤ්චධා මතං අනුපසම්පන්නස්ස දුට්ඨුල්ලං අජ්ඣාචාරං ආරොචෙන්තස්ස තථා දුක්කටන්ති යොජනා. අනුපසම්පන්නස්ස පඤ්චධා මතං දුට්ඨුල්ලං අජ්ඣාචාරන්ති ච පාණාතිපාතාදිපඤ්චසික්ඛාපදවිතික්කමා ගභිතා. කෙචි පන “සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිආදයො පඤ්චා”ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. පාණාතිපාතාදීනි හි දසෙව සික්ඛාපදානි සාමණෙරානං පඤ්ඤත්තානි. තෙසං

පඤ්ඤාත්තෙසුයෙව ච සික්ඛාපදෙසු දුට්ඨල්ලාදුට්ඨල්ලවිචාරණා කාතබ්බා, න ච සුක්කචිස්සට්ඨිආදීනි විසුං තෙසං පඤ්ඤාත්තානි අත්ථිති.

අථ භික්ඛුනො දුට්ඨල්ලසඬානානි සුක්කචිස්සට්ඨිආදීනි අනුපසම්පන්නස්ස කිං නාම භොන්තීති? අජ්ඣාචාරො නාම භොන්තීති. යථාහ අට්ඨකථායං “සුක්කචිස්සට්ඨි...පෙ.... අජ්ඣාචාරො නාමාති වුත්ත”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 82). ඉමිනාපි චෙතං සිද්ධං “අනුපසම්පන්නස්ස සුක්කචිස්සට්ඨිආදි දුට්ඨල්ලං නාම න භොති”ති. “අජ්ඣාචාරො නාමා”ති හි වදන්තො අනුපසම්පන්නස්ස සුක්කචිස්සට්ඨිආදි කෙවලං අජ්ඣාචාරො නාම භොති, න පන දුට්ඨල්ලො නාම අජ්ඣාචාරොති දීපෙති. “අජ්ඣාචාරො නාමා”ති ච අට්ඨකථායං වුත්තත්තා, අකත්තබ්බරූපත්තා ච අනුපසම්පන්නස්ස සුක්කචිස්සට්ඨිආදීනි දණ්ඩකම්මවත්ථුපක්ඛං භජන්ති. තානි ච අඤ්ඤස්ස අනුපසම්පන්නස්ස අවණ්ණකාමතාය ආරොචෙන්තො භික්ඛු දුක්කටං ආපජ්ජන්ති වදන්ති. ඉධ පන අනුපසම්පන්නග්ගහණෙන සාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානානං ගහණං වෙදිතබ්බං.

අදුට්ඨල්ලං අජ්ඣාචාරන්ති යොජනා. “අනුපසම්පන්නස්සා”ති ච අජ්ඣාචාරිතබ්බානි. අනුපසම්පන්නස්ස යථාවුත්තෙහි පඤ්චසික්ඛාපදෙහි අඤ්ඤං විකාලභොජනාදිං අදුට්ඨල්ලං අජ්ඣාචාරං වා. යථාහ “අනුපසම්පන්නස්ස දුට්ඨල්ලං වා අදුට්ඨල්ලං වා අජ්ඣාචාරං”න්තිආදි (පාචි. 82).

946. කෙවලං වත්ථුං වා ආරොචෙන්තස්සාති “අයං සුක්කචිස්සට්ඨිං ආපන්නො”තිආදිනා නයෙන වත්ථුමත්තං ආරොචෙන්තස්ස. කෙවලං ආපත්තිං වා ආරොචෙන්තස්සාති “අයං පාරාජිකං ආපන්නො, අයං සඬාසාදිසෙසං ආපන්නො”තිආදිනා නයෙන ආපත්තිමත්තං ආරොචෙන්තස්ස ච. භික්ඛුසම්මුතියාති එත්ථ වත්ථුනා සට්ඨන්වා ආපත්තිං ආරොචෙන්තස්සාති ගහෙතබ්බං. “කථා”ති ඉමිනා “අනාපත්ති”ති එතං පරාමසති.

දුට්ඨල්ලාරොචනකථාවණ්ණනා.

948. අකජ්ජියං පට්ඨන්ති පදභාජනෙ “ද්වෙ පට්ඨියො ජාතා ච පට්ඨි අජාතා ච පට්ඨි”ති (පාචි. 86) උද්දිසිත්වා –

“ජාතා නාම පට්ඨි සුද්ධපංසු සුද්ධමත්තිකා අප්පපාසාණා අප්පසක්ඛරා අප්පකථලා අප්පමරුමබා අප්පවාලිකා යෙහුයොනපංසුකා යෙහුයොනමත්තිකා, අද්ඨසාපි වුව්චති ජාතා පට්ඨි. යොපි පංසුපුඤ්ජො වා මත්තිකාපුඤ්ජො වා අතිරෙකවාතුමාසං ඔවට්ඨො, අයම්පි වුව්චති ජාතා පට්ඨි”ති (පාචි. 86) ච,

“අජාතා නාම පථවී සුද්ධපාසාණා සුද්ධසක්ඛරා සුද්ධකථලා
සුද්ධමරුමිබා සුද්ධවාලිකා අප්පපංසු අප්පමත්තිකා
යෙභුය්‍යෙනපාසාණා යෙභුය්‍යෙනසක්ඛරා යෙභුය්‍යෙනකථලා
යෙභුය්‍යෙනමරුමිබා යෙභුය්‍යෙනවාලිකා, දඩ්ඨාපි වුව්චති අජාතා
පථවී. යොපි පංසුපුඤ්ජො වා මත්තිකාපුඤ්ජො වා ඌනවාතුමාසං
ඔවට්ඨො, අයම්පි වුව්චති අජාතා පථවී”ති (පාවි. 86) ව –

නිද්දිට්ඨාසු ද්වීසු පථවීසු ජාතපථවිසඩ්ඛාතං අකප්පියපථවිං.

එත්ථ පාසාණාදීනං ලක්ඛණං අට්ඨකථායං “මුට්ඨිප්පමාණතො උපරි
පාසාණාති වෙදිතඛිබ්බා, මුට්ඨිප්පමාණා සක්ඛරා. කථලාති කපාලඛණ්ඩාති.
මරුමිබාති කටසක්ඛරා. වාලිකාති වාලුකායෙවා”ති වුත්තනයෙනෙව
වෙදිතඛිබ්බං. යෙභුය්‍යෙනපංසුකාදීනං ලක්ඛණං “යෙභුය්‍යෙනපංසුකාති තීසු
කොට්ඨාසෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා පංසු, එකො පාසාණාදීසු අඤ්ඤතරො
කොට්ඨාසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 86) ව “අද්ධිසාපිති
උද්ධනපත්තපචනකුම්භකාරාවාපාදිවසෙන තථා තථා අද්ධිසා”තිආදි
අට්ඨකථාතො ව වෙදිතඛිබ්බං. “අප්පපංසුඅප්පමත්තිකා”ති ද්වීසුපි පදෙසු
නිද්දෙසරූපෙන යෙභුය්‍යෙනපාසාණාදිපදපඤ්චකං වුත්තං, තත්ථාපි අත්ථො
යෙභුය්‍යෙනපංසුපදාදීසු වුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතඛිබ්බො. යථාහ
අට්ඨකථායං “තෙසංයෙව හි ද්විත්තං පහෙදදස්සනමෙත”න්ති (පාවි. 86).

ඛණ්ණයා වාති එවරූපං අකප්පියපථවිපදෙසං අන්තමසො
පාදඩ්ගුට්ඨොනාපි සම්මුඤ්ජනිසලාකායපි සයං වා ඛණ්ණාති. ඛණ්ණාපෙය්‍යා වාති
අඤ්ඤත වා “ඉදං ඛණ්ණාහී”තිආදිනා අකප්පියවොභාරෙන ඛණ්ණාපෙය්‍යා.
හෙදාපෙය්‍යාති තථෙව හෙදාපෙය්‍යා. භින්දෙය්‍යා වාති පස්සාවධාරාදීහිපි
භින්දෙය්‍යා. අධිකාරවසෙන වා-සද්දස්ස සබ්බකිරියාපදෙහි සම්බන්ධො
ලඛිතතීති හෙදාපෙය්‍යා වාති එත්ථ ව-සද්දො ඉධ අවුත්තස්ස “දහති වා,
දහාපෙති වා”ති පද්ද්වයස්ස සමුව්චයකොති වෙදිතඛිබ්බො. අන්තමසො
පත්තම්පි පචන්තො සයං වා දහති, අඤ්ඤත වා දහාපෙතිතිආදි ඉමෙසං
පදානං අට්ඨකථාවසෙන (පාවි. අට්ඨ. 87) වෙදිතඛිබ්බං. පාවිත්තියං සියාති
ඛණ්ණත්තස්ස, භින්දත්තස්ස ව පහාරෙ පහාරෙ පාවිත්තියං.

949. ආණාපෙනත්තස්ස ආණත්තිගණනාය, දහන්තස්ස
අග්ගිපාතගණනාය හොතීති ඉදං “පහාරෙ පහාරෙ
පාවිත්තිය”න්තිආදිඅට්ඨකථාවචනවසෙන වෙදිතඛිබ්බං, ඉමමෙව
දස්සෙතුමාහ “සයමෙවා”තිආදි.

950. ආණාපෙනත්තස්සාති සකිං ආණාපෙනත්තස්ස.

951. “ඛණ්ණාපෙය්‍යා”ති සාමඤ්ඤවචනස්ස අපවාදදස්සනත්ථං “ඛණ්ණ
පොක්ඛරණ්ණ”න්තිආදිමාහ. කොච්ඡි දොසො න විජ්ජතීති එත්ථ

පොක්ඛරණිආවාටාදිසද්දානං පථවිපරියායත්තාභාවතො එවංවචනෙන
අනාපත්තිති අධිප්පායො.

952. “ඉමං ඉධා” තිආදීනං පදානං පච්චක්ඛෙභ්‍යාධිප්පෙතභ්‍යමිච්චාචකත්තා
තෙහි යොජෙත්වා චුත්තස්ස තස්සෙව පයොගස්ස ආපත්තිකරභාවං
දස්සෙතුමාහ “ඉම” තිආදි.

953. කන්දන්ති තාලාදිකන්දං. කුරුන්දන්ති කුලචොවරුක්ඛං. පුණන්ති
ථම්මං. බාණුකන්ති සාබ්බට්ඨපරහිතං රුක්ඛාවයවං. මූලන්ති පථවියා
සුප්පතිට්ඨිතභාවකරං රුක්ඛාවයවං. වට්ඨන්ති අනියමෙත්වා වචනෙන
අනාපත්තිභාවතො වට්ඨති.

954. ඉමන්ති පච්චක්ඛපරාමාසපදෙන නියමෙත්වා වචනතො ආපත්ති
භොගීති ආහ “නියමෙත්වාන වත්තුං පන න වට්ඨති” ති.

955. සට්ඨෙහි උස්සිඤ්චිතුන්ති සට්ඨෙහි ගහෙත්වා අවසිඤ්චිතුං.
තනුකද්දමොති ජම්බාලො. බහලං කද්දමං භික්ඛුනා අපනෙතුං න ච
වට්ඨන්ති යොජෙතඛිබ්බං.

956. නදියාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගඩ්ගාකන්දරාදීනං ගහණං.
“තට්” තිආදීනා සම්බන්ධො. වට්ඨන්ති වුට්ඨිහි ඔවට්ඨස්සව. වාතුමාසන්ති
විකොපනකිරියාය අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං, වාතුමාසබ්හන්තරෙ
විකොපෙනුං වට්ඨන්ති අත්ථො.

957. සචෙ තොයස්මිං පතති තටන්ති යොජනා, සචෙ කුලං හිජ්ජිත්වා
අන්තොඋදකෙ පතති. දෙචෙ වුට්ඨෙය්හි පජ්ජුන්තදෙචෙ වුට්ඨෙය්හි. වුට්ඨ-
සද්දො කත්තුසාධනො. වාතුමාසමතික්කන්තෙය්හි යොජනා. තත්ථ
හෙතුදස්සනත්ථමාහ “තොයෙ දෙචො හි වස්සති” ති.

958. සොණ්ඩිත්ති පාසාණපොක්ඛරණිං. තත්ථ තුති උදකරහිතෙ තස්මිං
සොණ්ඩිආවාටෙ.

959. අන්තොවාතුමාසං සොධෙතුං හින්දිතුන්ති යොජනා. “සොධෙතුං
හින්දිතුං විකොපෙනු” ති කිරියාපදෙහි “රජ” තිආදීනා කම්මපදං ආනෙත්වා
සම්බන්ධිතඛිබ්බං. තං රජොරාසිං දෙචෙ වුට්ඨෙය්හි පච්ඡා උදකස්ස ඡින්නත්තා
බහලභ්‍යමිසුක්ඛමිසි වුට්ඨිපාතදිවසතො පටියාය අන්තොවාතුමාසෙ
කොපෙනුං හින්දිතුං වට්ඨන්ති අත්ථො.

960. පුණ්ණෙ සොණ්ඩිමිහි තං රජං විකොපෙනුං වට්ඨති වාතුමාසතො
උද්ධන්ති යොජනා.

961. “චුසායන්තෙ”ති එතෙන “දෙවො”ති ඉදං භූමිමවසෙන විපරිණාමෙත්වා “දෙවෙ චුසායන්තෙ”ති යොජෙතබ්බං, පච්ඡන්තදෙවෙ වුට්ඨිපාතං කරොන්තෙති අත්ථො. පිට්ඨිපාසාණකෙති පාසාණපිට්ඨෙ. තම්පිති තථා පාසාණපිට්ඨෙ ලග්ගං තම්පි රජං.

962. අකතපබ්භාරො නාම යථා හෙට්ඨාභාගො වුට්ඨිචුසිතෙහි න තෙමීයති, තථා නමිත්වා යිතපබ්බතජ්ජදෙසො. ඉදං අනොවස්සකට්ඨානෙ උට්ඨිතවම්මිකානං උපලක්ඛණං.

963. අබ්භොකාසෙ වුට්ඨිතො වම්මිකො සචෙ ඔවට්ඨො, කං වාතුමාසං විකොපෙතුං වට්ටතිති සම්බන්ධො. වාතුමාසන්ති විකොපනකිරියාය අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. රුක්ඛෙති ච ථම්හපාසාණාදීනං උපලක්ඛණං. උපවිකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන කාලකිපිල්ලිකාදීනං ගහණං. සො නයොති “ඔවට්ඨදිවසතො උත්තරි වාතුමාසබ්භන්තරෙ කොපෙතුං වට්ටති”ති යථාවුත්තො නයො.

964. මුසිකුක්කිරං නාම මුසිකාහි උද්ධට්ඨංසු. මුසිකානං උක්කිරො මුසිකුක්කිරොති විග්ගහො. ගොකණ්ටකං නාම ගුන්තං බුරානං උට්ඨිතමත්තිකා. ගණ්ඩුජ්ජාදමලං නාම භූලතාය මලමත්තිකා. සම්බන්ධං පන පකතිභූමිං අකොපෙන්නෙන මත්ථකතො ගණ්හිතුං වට්ටති.

965. කසිති කසිතට්ඨානං, තත්ථ නඩගලෙන උද්ධට්ඨමත්තිකා කසිතඩගලමත්තිකා. “අවජින්නා”තිඉමිනා බණ්ඩාබණ්ඩිකං කත්වා ආයතං හුත්වා යිතමත්තිකාපටලමිපි අජාතපථවි සියාති ආසඩ්කානිවත්තනත්ථමාහ “භූමිසම්බන්ධා”ති. සාති කසිතඩගලමත්තිකා.

966. සෙනාසනන්ති එත්ථ “පුරාණ”න්ති පාඨසෙසො ගහෙතබ්බො. ඔවට්ඨං වාතුමාසතො උද්ධං න විකොපයෙති යොජනා.

967. තතොති ඔවට්ඨදිවසතො පට්ඨාය වාතුමාසාතික්කන්තගෙහතො. “ගොපානසි”න්ති ඉමිනා ගොපානසිමත්ථකෙ යිතඋපවිකාපංසුමිහි හිජ්ජන්තෙපි අනාපත්තිභාවං දීපෙති. “හිත්ති”න්ති ඉමිනා තදෙකදෙසං හිත්තිපාදාදිදාරුමාහ. ඉදමපි හිත්තිමත්තිකං උපවිකාමත්තිකං සන්ධාය වුත්තං. “ථම්හ”න්ති ඉදමපි තංසම්බන්ධපාකාරභූමිමත්තිකාඋපවිකාදිපංසුං සන්ධාය වුත්තං. පදරත්ථරන්ති අත්ථතපදරං. ඉදමපි පදරානං උපරි මත්තිකාඋපවිකාපංසුං සන්ධාය වුත්තං. “ගොපානසි”න්තිආදිහි පදෙහි “ගණ්හිස්සාමි”ති පවිචෙකං යොජනීයං. “ගණ්හිස්සාමි”ති ඉමිනා විකොපනාධිජ්ජායාභාවං දීපෙති.

968. ගණ්හන්තස්සාති එත්ථ අනාදරෙ සාමිවචනං, “සුද්ධවිත්තෙනා”ති පාඨසෙසො. ඉට්ඨිකාති ඡදනිට්ඨකා. ආදි-සද්දෙන පාසාණසමුද්දෙචණාදීනං

ගහණං. පතතීති සුද්ධවිත්තෙන ගණ්හන්තෙ සචෙ මත්තිකා ඡ්ඡ්ඡිත්වා පතති,
අනාපත්තීති අත්ථො. මත්තිකන්ති භිත්තියං, ඡදනෙ ච
වාතුමාසාධිකොවට්ඨමත්තිකං, අනොවට්ඨං චෙ, ගණ්හිතුං වට්ටතීති. යථාහ
අට්ඨකථායං “සචෙ යා යා අතින්තා, තං තං ගණ්හාති, අනාපත්තී”ති (පාවි.
අට්ඨ. 86). යදි ගණ්හති, ආපත්ති සියාති යොජනා.

969. අතින්තොති වස්සොදකෙන අතින්තො, ඉමිනා විනිවිජ්ඣනබ්බවත්ථුං
දස්සෙති. තස්ස අන්තොගෙහෙ ච බහි ච සම්භවතො අන්තොගෙහෙ ධීතස්ස
තාව විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “අන්තොගෙහෙ සචෙ සියා”ති. වස්සොදකෙන
තින්තාතින්තෙසු ද්විසු මත්තිකාපුඤ්ජෙසු අතින්තං තාව දස්සෙතුමාහ
“අනොවට්ඨො වා”ති.

970. වස්සොදකෙන තින්තෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “චුට්ඨෙ පුන
වා”තිආදි. “චුට්ඨෙ”ති ඉමිනා “මත්තිකාපුඤ්ජො”ති පදං භූමිමවසෙන
විපරිණාමෙත්වා චුට්ඨෙ මත්තිකාපුඤ්ජෙති යොජෙතබ්බං, “එකදිවසම්පී”ති
සෙසො, ගෙහස්මීන්ති එත්ථ “ධීතෙ”ති වත්තබ්බං, ගෙහස්මී. ධීතෙ
මත්තිකාපුඤ්ජෙ වස්සොදකෙන එකදිවසම්පී තින්තෙති චුත්තං හොති.
වක්ඛමානනායෙන අඤ්ඤත්ථ පහරිත්වා උට්ඨිතෙන තෙන අතෙමිත්වා
උජුකං පතිතෙහි වස්සපුසිතෙහි තින්තෙති ගහෙතබ්බං. සචෙ සබ්බො
තින්තො හොතීති යොජනා. “මත්තිකාපුඤ්ජො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

971. “සබ්බො”ති ඉමිනා විසෙසනෙන ඛ්‍යවච්ඡින්නං එකදෙසතින්තෙ
විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “යත්තක”න්තිආදි. තු-සද්දො ඉමමෙව විසෙසං
ජොතෙති. යත්තකන්ති හෙට්ඨා අනොතරිත්වා මත්ථකතො, පරියන්තකතො
ච යත්තකජ්ජමාණං. තත්ථාති මත්තිකාපුඤ්ජෙ. “අකජ්ජිය”න්ති එතස්ස
“වාතුමාසව්චයෙනා”ති අනුවත්තති. “අතින්තං...පෙ.... කජ්ජිය”න්ති
ඉමිනා අකජ්ජියට්ඨානං පරිහරිත්වා වා කජ්ජියකාරකෙහි කජ්ජියවචනෙන
හරාපෙත්වා වා අතින්තං යානං යථාකාමං වළඤ්ජෙතබ්බන්ති අයමත්ථො
දස්සිතො හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “කජ්ජියකාරකෙහි”තිආදි (පාවි.
අට්ඨ. 86).

972. වාරිනාති උජුකං ආකාසතො පතිතවස්සොදකෙන. අඤ්ඤත්ථ
පහරිත්වා තත්ථ පතිත්වා තෙමිතෙ වට්ටති. සො මත්තිකාපුඤ්ජො. තතො
පරන්ති එකාබ්බද්ධකාලතො උත්තරිං සො මත්තිකාපුඤ්ජො වාරිනා
තෙමිතො භූමියා එකාබ්බද්ධො චෙ හොති, තතො පරං සා ජාතා පථවී එව,
කොපෙතුං න වට්ටතීති යොජනා.

973. “ඔවට්ඨො”ති ඉමිනා අනොවට්ඨපාකාරො කජ්ජියොති
ඛ්‍යතිරෙකවසෙන දස්සෙති. “මත්තිකාමයො”ති විසෙසනෙන
ඉට්ඨකපාකාරාදිං ඛ්‍යවච්ඡින්නද්ධි. තස්ස පන කජ්ජියභාවං වක්ඛති “සචෙ

ඉට්ඨකපාකාරො” තිආදිනා. “වාතුමාසච්චයෙ” ති ඉමිනා තතො අන්තො විකොපනියභාවං දස්සෙති.

974. තත්ථාති ඔවට්ඨෙය මත්තිකපාකාරෙ. අසංසන්තොවාති පාකාරමත්තිකං අකොපෙන්තො. මත්තසො ඡුපිත්වාති පමාණතො මුද්දකං කත්වා හත්ථතලං යපෙත්වා. අල්ලහත්ථෙන්නාති උදකතින්තෙන හත්ථතලෙන. හත්ථෙකදෙසො හත්ථො නාම.

975. යෙභුය්‍යකථලෙ යානෙති පුබ්බෙ චුත්තනයෙන යස්සා තිසු භාගෙසු ද්වෙ භාගා කථලා භොන්ති, තාදිසෙ කප්පියපථවිට්ඨානෙ.

976. අබ්භොකාසෙති උපලක්ඛණත්තා අන්තොගෙහෙපි ථම්හං වාලෙන්වා ජාතපථවිං විකොපෙතුං න වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. ද්විසුපි යානෙසු සුද්ධචිත්තෙන නිද්දොසභාවං යථාචුත්තෙන “ථම්හං වා පදරත්ථරං. ගණ්භිස්සාමි” ති සඤ්ඤාය, ගහෙතුං පන වට්ටතී” ති ඉමිනා නයෙනාහ. පථවිත්ති අකප්පියපථවිං.

977. උජුමුද්ධරතො න දොසොති යොජනා.

978. උච්චාලෙන්වාති උක්ඛිපිත්වා වාලෙන්වා පරිවත්තෙන්වා. පවට්ටතීති පවට්ටෙන්වා පවට්ටෙන්වා නෙතීති අත්ථො. සුද්ධචිත්තස්සාති “භූමි භිජ්ජති” ති අසල්ලක්ඛෙන්වා “පාසාණං පවට්ටෙන්වා පවට්ටෙන්වා හරිස්සාමි” ති සුද්ධචිත්තවතො.

979. භූමියං දාරුනි ථාලෙන්තානම්පි භූමියං සාබ්බාදීති කඩ්ඪතො වාති යොජනා.

980. කණ්ටකන්ති රුක්ඛකණ්ටකං, මච්ඡකණ්ටකඤ්ච. සුචි නාම අයොමයදන්තමයතම්බමයකට්ඨමයාදිසුචිතං අඤ්ඤතරා. අට්ඨිං වාති ගොමභිංසාදිතං අට්ඨිං වා. භීරං වාති නාළිකෙරාදිභීරං වා. ආකොටෙතුන්ති යථා එකකොටි භූමිං පවිසති, තථා තාලෙතුං. පවෙසෙතුන්ති භූමිං ගමයිතුං.

981. පස්සාවං මුත්තං. මෙදනින්ති එත්ථ අකප්පියපථවිමාහ. භින්දිස්සාමිති එත්ථ “එවං විත්තෙන්වා” ති සෙසො.

982. කරොන්තස්සාති සුද්ධචිත්තෙන පස්සාවං කරොන්තස්සාතියොජෙතබ්බං. “සම්මජ්ජතො” ති ඉදං “සම්මජ්ජන්තො” ති ගහෙතබ්බං, “සම්මජ්ජනියා” ති සෙසො, අනන්තරං මෙදනීපදං උපයොගවසෙන “මෙදනී”න්ති ගහෙතබ්බං, “විසම”න්ති සෙසො, “සමං කාතු”න්ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං, සම්මජ්ජන්තෙන උච්චට්ඨානං මද්දිත්වා, ආවාට්ඨානං පවෙසෙත්වා සමං කාතුං

සම්මජ්ජනියා සංසෙතුං න වට්ටතීති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “විසමං භූමිං සමං කර්ස්සාමිති සම්මජ්ජනියා සංසිතුමිති න වට්ටතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 86).

983. පාදභිගුට්ඨෙයන වාති එත්ථ සමුච්චයත්ථෙන වා-සද්දෙන අට්ඨකථායං චුත්තං “කත්තරයට්ඨියා භූමිං කොට්ටෙන්ති”ති ඉදං සඬගණ්හාති. ලිඛිතුමිති රාජිං කාතුමිති භූමිං භින්නන්තෙනාති යොජනා. පාදෙහීති පාදතලෙහි.

985. භූමින්ති අකප්පියභූමිං. දහති දහාපෙතීති එත්ථ “යො”ති ව “තස්සා”ති ව සම්බන්ධවසෙන ලබ්භති. පත්තං දහන්තස්සාති ඡවියා ටීරභාවත්ථං ධූමං ගාභාපෙත්වා තිණුක්කාදීහි පත්තං ගණ්හන්තස්ස.

986. තත්තකානෙවාති යානප්පමාණානෙව. ඉධාපි “යො”ති ව “තස්සා”ති ව සාමන්ථියා ලබ්භති.

987. භූමියන්ති අකප්පියභූමියං. පත්තං පථියති එත්ථාති පත්තපචනං, කපාලං, තස්මිං කපාලෙ.

988. සො අග්ගි තානි දාරුනි දහන්තො ගන්ත්වා චෙ එකංසෙන භූමිං දහති, තස්මා දාරුනං උපරි අග්ගිං යපෙතුං න වට්ටතීති යොජනා.

989. ඉට්ඨකා ආවපියන්ති පච්චන්ති එත්ථාති ඉට්ඨකාවාපො, සො එව ඉට්ඨකාවාපකො, ඉට්ඨකාපචනට්ඨානං. ආදි-සද්දෙන කුම්භකාරාවාපාදිං සඬගණ්හාති.

990. උපාදියතීති උපාදානං, ඉන්ධනං, න උපාදානං අනුපාදානං, ඉන්ධනතො අඤ්ඤං, තතො අනුපාදානතොති අත්ථො. බාණුකෙති මතබාණුකෙ ව සුක්ඛරුක්ඛෙ ව භූමිගතං අදත්වා “නිබ්බාපෙස්සාමි”ති අග්ගිදානං වට්ටති. පච්ඡා උස්සාගෙ කතෙපි න නිබ්බායති, න දොසොති. යථාහ අට්ඨකථායං “සචෙ පන භූමිං අප්පත්තමෙවා”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 87).

991. තිණුක්කන්ති තිණෙන බද්ධඋක්කං. තිණුක්කන්ති උපලක්ඛණං. නාලිකෙරපණ්ණාදීහි බද්ධාපි සඬගය්හන්ති.

992. තස්ස අග්ගිස්ස පතිතට්ඨානෙ ඉන්ධනං දත්වා පුන තං අග්ගිං කාතුං වට්ටතීති මහාපච්චරියං රුතං කථිතන්ති යොජනා.

993. “තස්ස අපථවිය”න්ති පදච්ඡෙදො. විමතිස්සුභයත්ථාපීති පථවිඅපථවිද්වයෙපි චෙමතිකස්ස. තත්ථ ජාතා පථවී, ඉතරා අපථවී.

994. ඉමන්ති ආවාටං, මන්තිකං, පංසුං වා.

පඨවිබ්බන්ධනකථාවණ්ණනා.

මුසාවාදවග්ගො පඨමො.

995. භවන්තස්සාති ජායන්තස්ස, වච්ඡිමානස්ස ව. භූතස්සාති ජාතස්ස, වච්ඡිතස්ස වාති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “භවන්ති අහුච්ඡාදාති භූතා, ජායන්ති වච්ඡන්ති, ජාතා වච්ඡිතා වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 90). එත්ථ ව “භවන්ති”ති ඉමිනා විරුළුභමුලෙ නිලභාවං ආපජ්ජිත්වා වච්ඡිමානකෙ තරුණගච්ඡෙ දස්සෙති. “අහුච්ඡ”න්ති ඉමිනා පන වච්ඡිත්වා යිතෙ මහන්තෙ රුක්ඛගච්ඡාදිකෙ දස්සෙති. “භවන්ති”ති ඉමස්ස විවරණං “ජායන්ති වච්ඡන්ති”ති, “අහුච්ඡ”න්ති ඉමස්ස “ජාතා වච්ඡිතා”ති. එවං භූත-සද්දො පච්චුප්පන්තානීතවිසයොති දස්සෙති. “භවන්තස්ස භූතස්සා”ති ඉමිනා පදද්වයෙන “භූතගාමස්සා”ති පදස්ස තුල්‍යාධිකරණතාදස්සනෙන ගාම-සද්දස්ස දිට්ඨිගතවනන්තාදිසද්දානං දිට්ඨිවනාදිසද්දත්ථෙ විය භූතසද්දත්ථෙ චුත්තිපක්ඛමාහ. යථාහ අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 90) “භූතා එව වා ගාමො භූතගාමො, පතිට්ඨිතහරිතතිණරුක්ඛාදීනමෙතං අධිවචන”න්ති. භූතානං දෙවතානං ගාමො නිවාසොති වා භූතගාමො. භූමියං පතිට්ඨහිත්වා හි හරිතභාවමාපන්නා තිණරුක්ඛගච්ඡාදයො දෙවතාහි පරිගස්හන්තිති. ජායන්තස්ස වච්ඡන්තස්ස වා සම්පත්තචුද්ධිමරියාදස්ස වා රුක්ඛාදීනොති අත්ථො.

පාතබ්‍යතානිමිත්තන්ති	එත්ථ	පාතබ්‍යභාවො	පාතබ්‍යතා,
“ෂෙදනහෙදනාදිහි	යථාරූචි	පරිභුඤ්ජිතබ්බතාති	අත්ථො”ති
අට්ඨකථාවචනතො	පාතබ්‍යතා-සද්දස්ස	පරිභුඤ්ජිතබ්බතාති	අත්ථො
වෙදිතබ්බො,	සා නිමිත්තං හෙතු යස්ස	පාවිත්තියස්ස තං	පාතබ්‍යතානිමිත්තං.
රුක්ඛාදීනං			ෂෙදනඵාලනාදිවසෙන
විකොපනීයතාසඬාතපාතබ්‍යතානිමිත්තං			පරිභුඤ්ජිතබ්බතාහෙතු
පාවිත්තියං උදිරිතං	චුත්තන්ති		අත්ථො.

996-7. සොති භූතගාමො. නිලබ්භිජාදිකොති නිලබ්භිජමෙත්ථ සුමුමපණ්ණසෙවාලාදිකො. ආදි-සද්දෙන ව තාදිසා ඉතරා සෙවාලජාති ගහිතා. “උපරි බුද්දානුබුද්දකපණ්ණසඬාකුරො, හෙට්ඨා බුද්දානුබුද්දකමුලඬාකුරො සෙවාලො නිලබ්භං නාමා”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තන්ති. විකොපෙන්තස්ස තං සබ්බන්ති භූමියං පතිට්ඨාය උදකෙ ජායමානකසෙවාලාදිං භූමියා උප්පාටනවිෂෙදනවසෙන ජලෙ එව පතිට්ඨිතං සුමුමපණ්ණනීලිකාදිං උදකතො උද්ධරණවිෂෙදනවසෙන තං සබ්බං සෙවාලං විකොපෙන්තස්සාති අත්ථො.

1006. එලිතා කදලී යාව නීලපණ්ණා, තාව සා ව භූතගාමොති පකාසිතාති යොජනා. යථාහ අට්ඨකථායං “කදලී පන එලිතා යාව නීලපණ්ණා, තාව භූතගාමෙතෙව සඬගහිතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 92). නළන්ති බුද්දකචෙච. චෙළුති මහාචෙච. තිණාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන සස්සාදයො ගහිතා.

1007. යො අයං පන චෙච අග්ගතො පට්ඨාය යදා සුස්සති, තදා සො ඛිජගාමෙන සඬගහිතො නාම හොතීති යොජනා. ඛිජගාමෙනාති එච්ඛිජගාමෙන. යථාහ අට්ඨකථායං “කතරඛිජගාමෙන? එච්ඛිජගාමෙනා”ති.

1008. ඉන්දසාලො සල්ලකී. ආදි-සද්දෙන සොහඤ්ජනාදීනං සඬගහො. කු-සද්දෙන අට්ඨකථායං “කිඤ්චාපි රාසිකතදණ්ඩකෙහි රතනජ්ජමාණාපි සාධා නික්ඛමන්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 92) චුත්තවිසෙසං ජොතෙති. ඡන්දිත්වා යපිතදණ්ඩකෙසු රතනමත්තාසුපි සාධාසු උට්ඨිතාසු භූතගාමං අහුත්වා ඛිජගාමමෙව හොති අවිරුළුභමුලකත්තාති අයං විනිවිජයො විනයඤ්ඤානා ඤාතො කුක්කුච්චකානමුපකාරාය හොතීති ආහ “විඤ්ඤෙයොයා විනයඤ්ඤානා”ති. ඉමමෙවත්ථං “මුලමත්තෙපි වා”තිආදිනා වක්ඛති.

1009. මණ්ඩපාදීනමත්ථායාති මණ්ඩපවතිපාකාරාදීනමත්ථාය. සචෙ තෙ නික්ඛණන්ති යදි තෙ ඉන්දසාලාදිදණ්ඩකෙ භූමියං නිඛණන්ති. නිග්ගතෙ මූලපණ්ණස්මිත්ති තථා නිබාතදණ්ඩතො මූලෙ ව පණ්ණෙ ව ජාතෙ. භූතගාමෙන සඬගහොති එත්ථ “තෙස”න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති, “විඤ්ඤෙයොයා”ති අධිකාරො.

1010. නිග්ගතෙපිති තතියෙන පි-සද්දෙන අතිබුද්දකතං සුචෙති.

1011. සකන්දා තාලට්ඨිති සකන්දතාලඛිජං. පත්තවට්ඨිති සුවිසණ්ඨානා අඬකුරපත්තවට්ඨි. න ව ඛිජගාමොති වුව්චතීති යොජනා. “භූතගාමො”ති ඉදං යථාචුත්තස්ස ඛ්‍යතිරෙකවසෙන දස්සෙති.

1012. නාළිකෙරතවන්ති නාළිකෙරඵලජල්ලිං. දන්තසුව්චාති දන්තමයසුවි ඉව. සොපිති නාළිකෙරොපි. රුක්ඛතවසද්දානං ඵලෙසු වත්තමානකාලෙසුපි තංලිඬගතා න විරුජ්ඣතීති “සො”ති ආහාති විඤ්ඤායති.

1013. මිගසිඬගසමානායාති හරිතවිසාණසදිසාය. පත්තවට්ඨියාති අඬකුරපත්තවට්ඨියා. සතියාති විජ්ජමානාය. භූතගාමොති වුව්චතීති අමුලකභූතගාමොති වුව්චති. ඉදං නාළිකෙරස්ස ආවෙණිකං කත්වා චුත්තං.

චතුර්භාණවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1015-6. අම්බට්ඨිති අම්බබ්ඡං. ජම්බුට්ඨිති ජම්බුබ්ඡං. ආදි-සද්දෙන මධුකපනසාදිබ්ඡානං ගහණං. වන්දාකාති රුක්ඛාදතී. අඤ්ඤං වාති භණ්ඩකදලිමනොරහං වා. අස්සාති වන්දාකාදිනො. අමුලවල්ලීති එවංනාමිකා වල්ලී.

1017. සො සෙවාලොති යොජනා.

1018. සංසිත්වාති යෙන කෙනවි සංසිත්වා. තං සෙවාලං. තස්මාති තස්මා පාකාරා.

1019. සෙවාලෙ අපනීතෙ. අන්තොති පානියසටාදීනං අන්තොකුච්ඡිමහි. කණ්ණකං අබ්බොහාරන්ති යොජනා. පානියසටාදීනං බහි සෙවාලො උදකෙ අට්ඨිතත්තා, බ්ඡගාමානුලොමත්තා ව දුක්කටවත්ථුති වදන්ති. කණ්ණකං නීලවණ්ණමපි අබ්බොහාරිකමෙව.

1020. පාසාණදද්දුති මනුස්සසරීරෙ රොගාකාරෙන පාසාණෙ ජායමානස්සෙතං අධිවචනං. සෙවාලන්ති පාසාණසෙවාලං. සෙලෙය්‍යකා නාම සිලාය සම්භූතා එකා සුගන්ධජාති. අපත්තානීති පණ්ණරහිතානි.

1021. පුප්ඵිතන්ති විකසිතං. තං අභිවිජත්තං. මකුලන්ති අවිකසිතං.

1022. අල්ලස්මිං රුක්ඛෙ තචං විකොපෙත්වා යථා ගහෙතුං න වට්ටති, තථා පජ්ජටිකමපි නිය්‍යාසමපි විකොපෙත්වා ගහෙතුං න වට්ටතීති යොජනා, පාවිත්තියමෙවාති අධිප්පායො. පජ්ජටිකමපිති අල්ලතචමත්ථකෙ සුක්ඛතචපටලමපි. “අල්ලස්මි”න්ති ඉමිනා ඛ්‍යාතිරෙකෙන මතරුක්ඛෙ දොසාභාවං දීපෙති. “තචං විකොපෙත්වා”ති වචනතො රුක්ඛතචමපි පජ්ජටිකමපි සාලකපිත්ථාදිනිය්‍යාසමපි රුක්ඛෙ අල්ලතචං අවිකොපෙත්වා මත්ථකතො ඡිත්ථිත්වා ගහෙතුං වට්ටති.

1023. අක්ඛරච්ඡිත්ථනාරහෙසු නුභිකදලිආදීසු රුක්ඛෙසු, තත්ථජාතෙසු තාලපණ්ණාදිකෙසු වා අක්ඛරං ලිඛතො පාවිත්තියමුදිරයෙති යොජනා. “තත්ථජාතෙසු”ති ඉමිනා රුක්ඛතො අපනීතපණ්ණෙසු ලිඛිතුං වට්ටතීති ඛ්‍යාතිරෙකතො දීපෙති.

1024. “පක්කමෙව වා”ති විසුං වචනතො “ඵලං වා”ති ඉමිනා අපක්කං ඵලං ගහිතං.

1025. ඵලිනිංසාඛන්ති ඛාදනාරහඵලවතිං ජම්බුසාඛාදිකං සාඛං. ගණ්හතො අනුපසම්පන්නස්සාති ගහෙනබ්බං. සයං ඛාදිතුකාමො චෙති තථා ඔනමිත්වා සාඛතො ඔවිනිත්වා දින්නඵලං සචෙ සයං ඛාදිතුකාමො හොති. එවං දාතුන්ති යථාචුත්තජ්ජකාරං නාමෙත්වා දාතුං.

1026. පරං කඤ්චි උක්ඛිපිත්වානි අඤ්ඤං කඤ්චි අනුපසම්පන්නං උක්ඛිපිත්වා. පුප්ඵානි ඔව්නන්තෙසුති කුසුමානි ලුනන්තෙසු. අයමෙව විනිවිඡයොති සාමඤ්ඤාදිද්දෙසෙපි එත්ථ අත්තනො නාමෙත්වා දිත්තසාධාය පුප්ඵානි පානීයවාසත්ථාය න ගහෙතබ්බානි. අනුපසම්පන්නං උක්ඛිපිත්වා පුප්ඵානි ඔව්නාපෙත්වා ගහිතපුප්ඵානි ගහෙතබ්බානීති අයමෙත්ථ විසෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “තෙහි පන පුප්ඵෙහි පානීයං න වාසෙතබ්බං. පානීයවාසත්ථිකෙන සාමණෙරං උක්ඛිපිත්වා ඔව්නාපෙතබ්බානී”ති (පාටි. අට්ඨ. 92).

1027. “සාධා”ති භින්නිත්වා වා ඡින්නිත්වා වා මොචිතා වුච්චති. සාඛිනන්ති රුක්ඛානං. තන්ති යථාචුත්තරුක්ඛතො මොචිතසාධං. යෙසං රුක්ඛානං සාධා රුහති, තෙසං සාඛිනං තං සාධං කප්පියං අකාරාපෙත්වා විකොපෙත්තස්ස දුක්ඛටන්ති යොජනා. “යෙසං රුක්ඛානං සාධා රුහති”ති චුත්තත්තා යෙසං සාධා න රුහති, තෙසං තස්සා කප්පියකරණකිච්චං නත්ථිති වදන්ති.

1028. අල්ලසිඬගිවෙරාදිකෙසුපිති ආදි-සද්දෙන වචලසුඤ්ඤාදීනං ගහණං.

1029. අනියාමතො වට්ටතෙවාති යොජනා. නියාමසරූපං දස්සෙතුං “ඉමං රුක්ඛ”න්ති ආදිවක්ඛමානත්තා අනියාමතොති සාමඤ්ඤාදිද්දෙසෙ “ඉම”න්ති නියාමවචනාභාවතොති ගහෙතබ්බං.

1032. උච්ඡුඛණ්ඩානන්ති පුරණයොගෙ සාම්ච්චනං, උච්ඡුඛණ්ඩෙහීති චුත්තං හොති. සබ්බමෙවාති පච්ඡියං ධීතං සබ්බං ඛණ්ඩං. කතං හොතීති කතං කප්පියං හොති. එකස්මිං කප්පියෙ කතෙති පච්ඡියං සබ්බඛණ්ඩෙසු ඵ්ඨිත්වා ධීතෙසු එකස්මිං ඛණ්ඩෙ කප්පියෙ කතෙ. “අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං අග්ගිපරිජිතං සත්ථපරිජිතං නඬපරිජිතං අබ්ජං නිබ්බට්ඨිජංයෙව පඤ්චම”න්ති (චූළව. 250) ඉති චුත්තෙසු අග්ගිසත්ථනබ්බෙසු අඤ්ඤතරොත තත්ත අයොඛණ්ඩෙන වා ජලිතග්ගිනා වා සුවිමුඛෙන වා නඬච්ඡෙදනෙන වා සත්ථකධාරාය වා මනුස්සසීභාදීනං උප්පාටිතානුප්පාටිතඅපුතිනබ්බෙන වා විජ්ඣිත්වා වා ඡින්නිත්වා වා කප්පියං කාතබ්බං. කරොන්තෙන ච අනුපසම්පන්නෙන භික්ඛුනා “කප්පියං කරොහි”ති චුත්තෙයෙව “කප්පිය”න්ති පඨමං වත්වා පච්ඡා අග්ගිපරිජිතාදි කාතබ්බන්ති ගහෙතබ්බං. වක්ඛති ච “කප්පියන්ති...පෙ.... වට්ටති”ති. “කප්පිය”න්ති වචනං පන යාය කායවි වාචාය වත්තුං වට්ටතීති වදන්ති. පඨමං අග්ගිං නික්ඛිපිත්වා නඬාදීහි වා විජ්ඣිත්වා වා ඡින්නිත්වා වා කප්පියං කාතබ්බං. කරොන්තෙන ච තං අනුද්ධරිත්වාච “කප්පිය”න්ති වත්වා පච්ඡා උද්ධරිතුං වට්ටතීති වදන්ති, “කප්පිය”න්ති වත්තුකාමො “කප්ප”න්ති වෙ වදති, වට්ටතීති කෙච්චි.

1033. දාරුන්ති උච්ඡුහි සද්ධිං එකතොඛද්ධදාරුං. දාරුං විජ්ඣානීති එත්ථ ජානිත්වාපි විජ්ඣානි වා විජ්ඣාපෙනි වා, වට්ඨනියෙව. “එකසිත්ථෙපි”ති එත්ථාපි එසෙව නයො.

1034. තානි උච්ඡුදාරුනි. තත්ති වල්ලිං, රජ්ජුං වා.

1035. මරිවපක්කෙහීති පරිණතෙහි මරිවපක්කෙහි. අපරිණතානං පන අබ්භිජන්තා කප්පියෙ අකතෙපි වට්ඨනි. ඉදඤ්ච සෙතලසුණතවලසුණාදීහි මිස්සහත්තස්ස උපලක්ඛණං. එත්ථ ච හත්තසිත්ථසම්බන්ධවසෙන එකාඛද්ධතා වෙදිතබ්බා, න ඵලාදීනමෙව අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධවසෙන.

1036. තිලතණ්ඩුලකාදියුති කප්පියං කාතබ්බතිලෙහි මිස්සතණ්ඩුලාදියු. ආදි-සද්දෙන කප්පියං කාතබ්බවත්ථුහි මිස්සිතානි ඉතරවත්ථුනි ගහිතානි. එකාඛද්ධෙ කපිත්ථෙපිති කටාහෙන ඛද්ධබ්බෙ පරිණතකපිත්ථඵලෙපි. කටාහෙති ඛද්ධමිඤ්ඤෙ කපාලෙ.

1037. කටාහං මුඤ්චිත්වාති සුක්ඛත්තා සමන්තතො කටාහං මුඤ්චිත්වා. මිඤ්ඤකන්ති පරිණතකපිත්ථඵලමිඤ්ඤං. තං කපිත්ථං හින්දාපෙත්වාති කපිත්ථකටාහං හින්දාපෙත්වා, ඉදං බීජතො මුත්තස්ස කටාහස්ස භාජනගතිකත්තා වුත්තං.

1038. “අභුතගාමඅබ්බිජෙසු”ති පදවිජෙදො, අභුතගාමෙ ච අබ්බිජෙ වාති අත්ථො. නනු ච “අබ්බිජෙ බීජසඤ්ඤී, වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාචි. 92) පාඨං විනා “අභුතගාමෙ භුතගාමසඤ්ඤී”ති පාඨො නත්ථීති අභුතගාමග්ගහණං කස්මා කතන්ති? වුවුවතෙ — තස්මිං පාඨෙ බීජං භුතගාමඤ්ච බීජගාමං බීජඤ්ච බීජබීජන්ති වත්තබ්බෙ එකසෙසනායෙන “බීජ”න්ති ගහෙත්වා විනිවිජිතන්ති උභයං විහජිත්වා දස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ තස්මිං අභුතගාමඅබ්බිජගාමද්වයෙ. ඉමිස්සා ගාථාය “අභුතගාමෙ භුතගාමසඤ්ඤීතො දුක්කටං, වෙමතිකස්ස දුක්කටං, අබ්බිජගාමෙ බීජගාමසඤ්ඤීතො දුක්කටං, වෙමතිකස්ස දුක්කටං”න්ති වත්තාරි දුක්කටානි දස්සිතානි. තත්ථ අභුතගාමන්ති බීජගාමං ගහෙතබ්බං. අබ්බිජගාමන්ති නො බීජං.

1039. තත්ථ තස්මිං භුතගාමබීජගාමද්වයෙ. “අතථාසඤ්ඤීතො”තිආදියු “භුතගාමං විකොපෙත්තස්සා”ති සෙසො, අනාපත්ති පකාසිතානි සම්බන්ධො, අභුතගාමං, අබ්බිජන්ති වා සඤ්ඤීතො භුතගාමං බීජමිපි විකොපෙත්තස්ස අනාපත්ති පකාසිතානි අත්ථො ගහෙතබ්බො. යථාහ පාළියං “බීජෙ අබ්බිජසඤ්ඤී ඡින්දති වා...පෙ.... අනාපත්ති”ති.

අසඤ්චිච්ච භූතගාමං විකොපෙන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. එවමුපරිපි යොජෙතඛිබ්බං. ගච්ඡන්තස්ස පාදෙසු ගහෙන්වා වා ආලම්බණකත්තරයට්ඨියා සංසිත්වා වා තිණාදියු ඡිජ්ජෙසුපි “ඉමං ඡින්දිස්සාමි”ති අමනසිකතත්තා අනාපත්තීති අත්ථො. අසනිස්සාති අඤ්ඤාචිතිසනිස්ස වා අඤ්ඤාන කථයතො වා පාදභිගුට්ඨාදිහි තිණාදිහි ඡින්දන්තස්ස. ච-කාරොන ඉධ අවුත්තං “අජානන්තස්සා”ති ඉදං සමුච්චිතං. “ඉමං භූතගාම”න්ති වා “ඉමස්මිං අග්ගිමිහි පතිතෙ ඉමං ධය්හතී”ති වා “ඉමිනා ඉදං හිජ්ජති ඡිජ්ජතී”තිආදිං වා අජානන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො.

1040. ඉදං වාති ඉදං භූතගාමසික්ඛාපදඤ්ච. තිසමුට්ඨානන්ති කායචිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තවසෙන තිසමුට්ඨානං. ඡෙදනාදිකිරියාය ආපජ්ජනතො ක්‍රියං. තිච්ඡිත්තන්ති පණ්ණත්තිං අජානිත්වා වෙනියාදියු තිණගහනාදිකං කරොන්තස්ස අබ්ණාසවස්ස කුසලං, බ්ණාසවස්ස කිරියං, ඵලපුප්ඵාදිලොභෙන විකොපෙන්තානං සෙබ්බපුප්ප්ජනානං අකුසලන්ති තිච්ඡිත්තං.

භූතගාමකථාවණ්ණනා.

1041. අඤ්ඤවාදවිභෙසකෙ කම්මස්මිං සඬ්ඝෙන කතෙති යොජනා, අඤ්ඤවාදකවිභෙසකාරොපනකම්මෙ ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය පච්චෙකං සඬ්ඝෙන කතෙති අත්ථො. “අඤ්ඤං වදන්ති අඤ්ඤවාදකං, අඤ්ඤානඤ්ඤං පටිවරණස්සෙතං නාමං. විභෙසෙතීති විභෙසකං, තුණ්හිභූතස්සෙතං නාම”න්ති (පාටි. අට්ඨ. 98) වචනතො සඬ්ඝමජ්ඣෙ වත්ථුනා, ආපත්තියා වා වොදනාය කතාය තං අවත්තුකාමො හුත්වා “කො ආපන්තො, කිං ආපන්තො, කිස්මිං ආපන්තො”තිආදිනා (පාටි. 94) පදභාජනානුක්කමෙන පුච්ඡිතං යපෙත්වා අඤ්ඤස්ස අවචනං අඤ්ඤානඤ්ඤං පටිවරණං, තං කරොන්තො අඤ්ඤවාදකො. ඉධ පන භාවජ්ජධානවසෙන කිරියා ගහිතා.

තථෙව වොදියමානො හුත්වා පුච්ඡිතං අවත්තුකාමො හුත්වා ආපත්තිභීරුකතාය අඤ්ඤානඤ්ඤං පටිවරණං අකත්වා සඬ්ඝං විභෙසෙතුං තුණ්හිභූතො විභෙසකො නාම. එත්ථාපි භාවජ්ජධානවසෙන කිරියාව ගහෙතඛිබ්බා. ඉධ පන තඬ්භාවාරොපනකම්මං වුච්චතීති සංඛෙපො. පුන තථා කරොන්තස්සාති පුනපි තෙනෙව පකාරෙන අඤ්ඤවාදකවිභෙසකාති විසුං විසුං කරොන්තස්ස. පාචිත්තියද්වයං හොතීති පදභාජනෙ “රොපිතෙ අඤ්ඤවාදකෙ”තිආදිනා (පාටි. 100) නයෙන ච “රොපිතෙ විභෙසකෙ”තිආදිනා (පාටි. 100) නයෙන ච විසුං විසුං පාචිත්තියස්ස වුත්තත්තා එකෙකස්මිං වත්ථුමිහි එකෙකාය ආපත්තියා සම්භවතො පාචිත්තියද්වයං හොතීති ගහෙතඛිබ්බං.

1042. ධම්මෙති එත්ථ “කම්මෙ”ති සෙසො. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අධම්මකම්මසඤ්ඤීති තිසු විකප්පෙසු. අධම්මෙති එත්ථාපි එසෙව නයො. කම්මෙ අරොපිතෙති අඤ්ඤවාදකකම්මාරොපනෙ අකතෙ. එවං වදන්තස්සාති “කො ආපන්නො”ති ආදීනි වදන්තස්ස. වදන්තස්ස වාති එත්ථ චකාරොන කම්මෙ අරොපිතෙ එවං විභෙසන්තස්ස ච දුක්ඛටන්ති සමුච්චිතොති. ඉමස්මිං පක්ඛෙ කම්මෙ අරොපිතෙති විභෙසකකාලමාහ.

1043. ආපන්නන්ති අත්තනා ආපන්නං. භණ්ඩනං භවිස්සතීති සඤ්ඤිස්සාති මයා ඉමස්මිං චුත්තෙ සඬ්ඝස්ස භණ්ඩනකලභාදයො භොන්තිති සඤ්ඤාය තුණ්හි භවන්තස්ස. ගිලානස්සාති වත්තුං අසක්කුණෙයාමුඛරොගාදියුත්තස්ස.

1044. ක්‍රියාක්‍රියන්ති අඤ්ඤෙනඤ්ඤපට්චරණං ක්‍රියං. තුණ්හිභාවො අක්‍රියං.

අඤ්ඤවාදකකථාවණ්ණනා.

1045-6. සම්මතස්සාති ඛන්ධකාගතසෙනාසනපඤ්ඤාපකසම්මුති ආදීසු තෙරසසු සම්මුතිසු එකං වා කතිපයා වා සබ්බා වා දාතුං සඬ්ඝෙන ඤත්තිං යපෙත්වා කම්මවාචං වත්වා දින්නසම්මුතිකස්ස. “උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන සම්මත”න්ති (පාටි. 106) වචනතො භික්ඛුනොති උපසම්පන්නමාහ, අයසං කත්තුකාමොති සම්බන්ධො. වදන්තොති “ඡන්දෙන ඉත්ථන්තාමො සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙති, ඡන්දෙන භත්තාති උද්දිසති”ති ආදිං භණන්තො. “උපසම්පන්නෙ”ති ඉදං “උප්ඤ්ඤාපෙති”ති කිරියමපෙක්ඛිත්වා කම්මති උපයොගබ්භවචනං. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – උප්ඤ්ඤාපෙති අවඤ්ඤාය ඕලොකාපෙති, ලාමකතො වා චිත්තාපෙති, බියතීති “ඡන්දෙන ඉත්ථන්තාමො සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙති”ති ආදිං කට්ඨන්තො පකාසෙතිති. ඉමස්මිං පක්ඛෙ “උපසම්පන්නාන”න්ති වත්තබ්බෙ සාමීඅත්ථෙ උපයොගවසෙන “උපසම්පන්නෙ”ති චුත්තං, උපසම්පන්නානං සන්තිකෙ පකාසෙතිති අත්ථො.

“පාචිත්තියද්වයං භොති”ති ඉදං “උප්ඤ්ඤාපනකෙ බියානකෙ පාචිත්තිය”න්ති (පාටි. 105) ද්විත්තං වත්ථුනං එකතො චුත්තත්තා ඉධාපි එකතො චුත්තං, විසුං විසුං පන ගහෙනබ්බං. ධම්මෙති එත්ථ “කම්මෙ”ති සෙසො, උපසම්පන්නස්ස සම්මතස්ස සඬ්ඝෙන දින්නසම්මුතිකම්මං සචෙ ධම්මකම්මං භොතිති අත්ථො. අධම්මෙති එත්ථාපි එසෙව නයො.

1047-8. භික්ඛුනොති සම්මතස්ස භික්ඛුනො. අසම්මතස්ස භික්ඛුස්ස අවණ්ණං භාසතොති යොජනා. යස්ස කස්සචීති එත්ථ “සන්තිකෙ”ති සෙසො, උපසම්පන්නස්ස ච අනුපසම්පන්නස්ස ච යස්ස කස්සචි සන්තිකෙති

අත්ථො. උපසම්පන්නකාලෙ සම්මතං පච්ඡා සාමණෙරහාවං උපගතං සන්ධාය “සම්මතස්ස සාමණෙරස්සා”ති වුත්තං. අවණ්ණං වදනොති යොජනා.

1049. කරොන්තං සම්මතං. භණ්ණොති උජ්ඣාපයනො, බියනො. අත්ථො පන වුත්තනයොව. උජ්ඣාපනබියනකිරියාහි ආපජ්ජනනො ක්‍රියං. යස්මා උජ්ඣාපනං, බියනඤ්ච මුසාවාදවසෙනෙව පවත්තං, තස්මා “ආදිකම්මිකස්ස අනාපත්ති”ති පාවිත්තියට්ඨානෙ, දුක්කට්ට්ඨානෙ ච ඉමිනා ච අනාපත්තිදස්සනත්ථං වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. එවඤ්ච කත්වා උජ්ඣාපෙන්නස්ස, බියන්නස්ස ච එකක්ඛණෙ ද්වෙ ද්වෙ ආපත්තියො භොන්තිති ආපන්නං.

උජ්ඣාපනකකථාවණ්ණනා.

1050. සඬ්ඝස්ස මඤ්චාදින්නි සම්බන්ධො. “සඬ්ඝිකං මඤ්චං වා පීඨං වා හිසිං වා කොච්ඡං වා”ති පාළියං දස්සිතං සඬ්ඝසන්නකං මඤ්චාදිං. එත්ථ ච මඤ්චො නාම පාළියං “චත්තාරො මඤ්චා මසාරකො බුන්දිකාබද්ධො කුළීරපාදකො ආභවිවපාදකො”ති (පාවි. 111) ච දස්සිතො චතුබ්බිධො මඤ්චො. තත්ථ මසාරකො නාම මඤ්චපාදෙ විජ්ඣිත්වා තත්ථ අට්ඨාසිඛාහි ආවුණ්ත්වා කතමඤ්චො. සො ඉදානි චත්තමානො චෙත්තමඤ්චො. බුන්දිකාබද්ධො නාම අට්ඨාසිසෙසු බුන්දිකරන්නරතො මඤ්චපාදෙ ඩංසාපෙත්වා කතො චෙත්තමඤ්චපදරමඤ්චො දට්ඨබ්බො. කුළීරපාදකො නාම පාදබුන්දෙ අස්සබුරාදිආකාරං දස්සෙත්වා කක්කට්ඨපාදෙහි විය වඬ්ඝපාදෙහි යොජ්නමඤ්චො. ආභවිවපාදකො නාම අට්ඨාසි විජ්ඣිත්වා අට්ඨාසිද්දෙ පාදසිසෙ සිඛං කත්වා තං පච්චෙසෙත්වා අට්ඨාසි උපරි නික්ඛන්තෙ පාදසිඛාමත්ථකෙ තිරියං විජ්ඣිත්වා ආණ්ණං පච්චෙසෙත්වා කතමඤ්චො.

පීඨං නාම එවමෙව කතං තත්තාමකමෙව චතුබ්බිධං;

හිසි නාම “පඤ්ච හිසියො උණ්ණහිසි වොළහිසි වාකහිසි තිණහිසි පණ්ණහිසි”ති ගබ්භවසෙන දස්සිතා පඤ්ච හිසියො. තත්ථ උණ්ණා නාම මනුස්සලොමං යපෙත්වා අවසෙසලොමානි. වොළා නාම පිලොතිකා. වාකං නාම මකවිවාකාදිකං. තිණං නාම දබ්බතිණාදි. පණ්ණං නාම තමාලපණ්ණං යපෙත්වා අවසෙසපණ්ණං.

කොච්ඡන්ති පාළියං “කොච්ඡං නාම වාකමයං වා උසිරමයං වා මුඤ්ජමයං වා පබ්බජමයං වා අත්තො සංවෙයෙත්වා බද්ධං භොති”ති (පාවි. 111) දස්සිතං වාකං වා උසිරං වා මුඤ්ජනිණං වා එළකලොමානි වා පබ්බජනිණං වා ආදාය උභොහි කොට්ඨි විත්ථතං කත්වා මජ්ඣෙ පිළෙත්වා සඬ්ඝවිත්වා තං බන්ධිත්වා සිභවම්මාදිහි වෙයනබන්ධනානි පටිච්ඡාදෙත්වා

පාදපුඤ්ජනී විය නිසජ්ජත්ථාය කතං ආසන්නති වදන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “හෙට්ඨා ව උපරි ව විත්ථනං, මජ්ඣෙ සංඛිත්තං, පණ්ණාසකං කත්වා ඛද්ධං හොති, තං කිර මජ්ඣෙ සිහබ්බාග්ගවම්මපරික්ඛිත්තම්පි කරොන්ති. අකජ්ජියවම්මං නාමෙත්ථ නත්ථි”තිආදි (පාචි. අට්ඨ. 111). සන්ථරාපෙත්වාති උපසම්පන්නෙන වා අනුපසම්පන්නෙන වා සන්ථරාපෙත්වා. එත්ථ විනිවිඡයං වක්ඛති. සන්ථරිත්වාති සයං සන්ථරිත්වා වා.

1051. නෙවුද්ධරෙය්‍යාති පඤ්ඤත්තට්ඨානතො උද්ධරිත්වා න පටිසාමෙය්‍ය. න උද්ධරාපෙය්‍ය වාති අඤ්ඤෙන වා තථා න කාරාපෙය්‍ය. තන්ති මඤ්චාදිං. පක්කමන්තොති එත්ථ “යො භික්ඛු”ති ලබ්භති, මඤ්චාදීනං අත්ථතට්ඨානතො ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ථාමප්පමාණෙන හත්ථං පසාරෙත්වා ඛිත්තපාසාණස්ස පතනට්ඨානං අතික්කම්ම ගවිජන්තොති අත්ථො. යථාහ පාළියං “මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඛුපාතං අතික්කමන්තස්සා”ති.

1052. වස්සිකෙ චතුරො මාසෙති අන්තොවස්සං චාතුමාසෙ. සචෙ දෙවො න වස්සතීති එත්ථ “කත්ථවි ජනපදෙ”ති සෙසො. තෙනෙව “සචෙ”ති සාසඬකමාහ. “යෙසු ජනපදෙසු වස්සකාලෙ න වස්සති, තෙසුපි චත්තාරො මාසෙ නික්ඛිපිතුං න වට්ටතියෙවා”ති (පාචි. අට්ඨ. 110) අට්ඨකථායං වුත්තං. තථා වාටීති තෙ චත්තාරො මාසෙ අවස්සන්තෙපි.

1053. යත්ථාති යස්මිං ලඬකාදීපසදිසෙ දෙසෙ. යත්ථ අපරෙපි හෙමන්තෙ චත්තාරො මාසෙ දෙවො වස්සති, තත්ථ අට්ඨ මාසෙ අජ්ඣොකාසෙ මඤ්චාදිං යපෙතුං න වට්ටතීති යොජනා. ගිම්හානෙ පන චත්තාරො මාසෙ ඛහි යපෙතුං වට්ටතීති බ්‍යතිරෙකතො දස්සෙති.

1054. නිවාසස්මිත්ති රුක්ඛෙ කුලාවකං කත්වා නිරන්තරවාසෙ සති. යථාහ අට්ඨකථායං “යස්මිං පන ධුවනිවාසෙන කුලාවකෙ කත්වා වසන්ති”ති (පාචි. අට්ඨ. 110). කදාවිපිති අන්තොවස්සකාලෙපි.

1055-6. සඬ්ඝිකං යං කිඤ්චි මඤ්චාදීති යොජනා. සන්ථනං යදීති අනාණත්තෙන යදි අත්ථනං, පඤ්ඤත්තන්ති වුත්තං හොති. යත්ථ කත්ථවි යානෙති රුක්ඛමුලමණ්ඩපඅබ්භොකාසාදිමිහි යත්ථ කත්ථවි යානෙ. යෙන කෙනචිති සද්ධිවිහාරිකෙන වා අන්තෙවාසිකෙන වා අඤ්ඤෙන වා. භික්ඛුනාති උපසම්පන්නෙන. සොති යස්සත්ථාය පඤ්ඤත්තං, සො භික්ඛු.

1057. තන්ති තං සඬ්ඝිකං චෙන්තමඤ්චාදිං. සන්ථරාපිත-සද්දො කත්තුසාධනො, සන්ථරිතුං නියොජකස්සෙව භික්ඛුනොති අත්ථො.

1058. භික්ඛුනාති එත්ථ ‘‘ආණාපකො’’ති වක්ඛමානත්තා ආණත්තෙන භික්ඛුනා උපසම්පන්නෙනාති ලබ්භති. තස්සෙවාති ආණත්තියා ආසනපඤ්ඤාපකස්ස තස්සෙව භික්ඛුනො. ‘‘නිසීදති’’ති වචනස්ස උපලක්ඛණත්තා ආගන්ත්වා ථවිකං වා වීචරං වා යං කිඤ්චිදෙව යපෙති, ‘‘මය්හමෙව භාරො’’ති වා වදති, පඤ්ඤාපකො මුච්චතීති ගහෙතබ්බො.

1059-60. අනාපුච්ඡාති එත්ථ ‘‘යො භික්ඛු වා සාමණෙරො වා ආරාමිකො වා ලජ්ජී හොති, අත්තනො පලිබොධං විය මඤ්ඤති’’ති (පාවි. අට්ඨ. 113) අට්ඨකථාය චුත්තසරූපං යං කඤ්චි අනාපුච්ඡාති අත්ථො. ‘‘භික්ඛු වා සාමණෙරො වා ආරාමිකො වා ලජ්ජී හොති’’ති (පාවි. අට්ඨ. 113) චුත්තත්තා අලජ්ජීං ආපුච්ඡත්වා ගන්තුං න වට්ටතීති වදන්ති. ‘‘මයං ගමිස්සාමා’’ති වත්වා අනුමතිගහණං ආපුච්ඡනං නාම, තං අනාපත්තියා කථං අඩගං හොතීති වෙ? ගමනස්ස අනුමතියා ලද්ධත්තා. ‘‘කප්පං ලහිත්වා ගන්තබ්බ’’න්ති වචනතො අනුමතිදායකෙන වත්තාවත්තං සම්පට්චිෂ්ඨං විය හොතීති ලද්ධකප්පත්තා එවං ගච්ඡති වෙ, වට්ටති. අනියායාතෙත්වාති නියායාතනං අකත්වා වත්තාවත්තං අප්පට්ඨාදෙත්වා, අසම්පට්චිෂ්ඨාපෙත්වාති චුත්තං හොති. වාරෙති පදවාරෙ.

1062. තස්මා යානාති අත්තනා යත්වා ආණාපිතහොජනසාලතො. යථාහ අට්ඨකථායං ‘‘හොජනසාලතො නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති’’ති (පාවි. අට්ඨ. 111).

1063. සඬ්ඝිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤිවෙමතිකපුග්ගලිකසඤ්ඤිනං වසෙන තිකපාවිත්තියං. තිකාතීතෙනාති අකුසලමූලත්තිකාදිතො සවාසනසමුච්ඡෙදප්පහානවසෙන අතික්කන්තෙන. තිකදුක්කටන්ති ‘‘පුග්ගලිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤි, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤි අඤ්ඤස්ස පුග්ගලිකෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (පාවි. 112) වචනතො දුක්කටත්තයං හොති.

1064-5. විමිලිකං නාම පරිකම්මකතාය භූමියා ඡවිරක්ඛනත්ථං අත්ථරිතබ්බපිලොතිකං. තට්ටිකා නාම තාලපණ්ණාදීහි කතතට්ටිකා. වම්මං සිහවම්මාදි. සෙනාසනපරික්ඛාරෙ අකප්පියවම්මං නාම නත්ථි. යථාහ ‘‘අට්ඨකථාසු හි සෙනාසනපරිහොගෙ පටික්ඛිත්තවම්මං නාම න දිස්සති, තස්මා සිහවම්මාදීනං පරිහරණෙයෙව පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො’’ති (පාවි. අට්ඨ. 112). ඉමස්ස ව අට්ඨකථාපාඨස්ස සාරත්ථදීපනියා (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.112) එවං අත්ථො වණ්ණිතො –

‘‘සිහවම්මාදීනං පරිහරණෙයෙව පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො’’ති ඉමිනා ‘‘න භික්ඛවෙ මහාවම්මාති ධාරෙතබ්බාති සිහවම්මං බ්‍යග්ඝවම්මං දීපිවම්මං, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති එවං චුත්තාය බන්ධකපාළියා අධිප්පායං විභාවෙති. ඉදං චුත්තං හොති – ‘‘අත්තොපි මඤ්චෙ

පඤ්ඤත්තානි භොන්ති, ඛනිපි මඤ්ඤෙ පඤ්ඤත්තානි භොන්ති”ති (මහාව. 255) ඉමස්මිං චත්ථස්මිං සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා මඤ්චපීයෙසු අත්ථරිත්වා පරිභොගොයෙව පටික්ඛිත්තො, භූමත්ථරණවසෙන පරිභොගො පන අප්පටික්ඛිත්තොති. යදි එවං “පරිහරණෙයෙව පටික්ඛෙපො”ති ඉදං කස්මා චුත්තන්ති? යථා “අනුජානාමි භික්ඛවෙ සබ්බං පාසාදපරිභොග”න්ති (චූළව. 320) චචනතො පුග්ගලිකෙපි සෙනාසනෙ සෙනාසනපරිභොගවසෙන නියමිතං සුවණ්ණසංඛාරිකං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටමානමිපි කෙවලං අත්තනො සන්තකං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති, එවමිදං භූමත්ථරණවසෙන පරිභුඤ්ජියමානමිපි අත්තනො සන්තකං කත්වා තං තං විහාරං හරිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටතිති දස්සනත්ථං “පරිහරණෙයෙව පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො”ති චුත්තන්ති.

“එලක”න්ති ඉමිනා පාඨාගතං එලකපීයමෙව දස්සිතං. යථාහ අට්ඨකථායං “එලකපීයං නාම එලකමයං පීය”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 112). පාදපුඤ්ජනිත්ති කදලිවාකාදිහි කතං පාදපුඤ්ජනිකං. භූමත්ථරණං නාම විමිලිකාය සති තස්සා උපරි, අසති සුද්ධභූමියං අත්ථරිතබ්බා කට්ඨාරකාදිවිකති. උත්තරත්ථරණං නාම සඬිඝිකමඤ්චපීයාදීනං උපරි අත්ථරිතබ්බපච්චත්ථරණං.

පත්තාධාරකන්ති පත්තවලයාධාරකං. තං යථාචුත්තපරික්ඛාරං. ගච්ඡතොති ලෙඩ්චූපාතං අතික්කම්ම ගච්ඡතො. සචෙ පන දායකෙහි දානකාලෙයෙව සහස්සග්ගසනකම්පි කම්බලං “පාදපුඤ්ජනිං කත්වා පරිභුඤ්ජපා”ති දින්නං, තථෙව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. තස්මා ඉමං මඤ්චපීයාදියෙනාසනමිපි “අබ්භොකාසෙපි යථාසුඛං පරිභුඤ්ජපා”ති දායකෙහි දින්නං චෙ, සබ්බස්මිමිපි කාලෙ අබ්භොකාසෙ නික්ඛිපිතුං වට්ටතිති වදන්ති.

1066. ආරඤ්ඤකෙනාපි සචෙ ගන්තබ්බං භොති, අනොවස්සකෙ නොසති මඤ්චපීයාදිං රුක්ඛස්මිං ලග්ගෙත්වා යථාසුඛං ගන්තබ්බන්ති යොජනා.

1067. උපච්ඡිකාදිහිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මුසිකා ගහිතා. න ලුප්පතීති න නස්සති. තං සබ්බන්ති මඤ්චාදිකං සකලං.

1068. අත්තනො සන්තකෙති අත්තනො පුග්ගලිකෙ මඤ්චාදිවිසයෙ. රුද්ධෙති වුඩ්ඞහික්ඛුනා වා ඉස්සරාදිහි වා යක්ඛසිභාදිහි වා මඤ්චාදිකෙ රුද්ධෙ අප්ඣාචුත්ථෙ, අභිභවිත්වා ගහිතෙති අත්ථො. ආපදාසුපිති බ්‍රහ්මවරියන්තරායාදිසු ච සන්තෙසු. ගච්ඡතො භික්ඛුනො අනාපත්තීති යොජනා.

1069. කායවාචනො, කායවාචාචිත්තනො ච සමුට්ඨානං කථිතසමුට්ඨානං නාම. පඤ්ඤත්තිං අජානිත්වා සයං අනුද්ධරිත්තස්ස කායෙන හොති, අනාපුච්ඡන්තස්ස වාචාය හොති, පඤ්ඤත්තිං ජානිත්වා එවං අකරොන්තස්ස සචිත්තකෙන තෙනෙව ද්වයෙන සමුට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං. ලෙඩ්ධුපාතාතික්කමො ක්‍රියං. මඤ්චාදීනං අනුද්ධරණාදි අක්‍රියං.

පට්ඨමසෙනාසනකථාවණ්ණනා.

1070-3. භිසිති පට්ඨමසික්ඛාපදෙ වුත්තපඤ්චස්පකාරො ඉමිස්සා අට්ඨකථාය “මඤ්චකහිසි වා පියකහිසි වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 116) එවං දස්සිතහිසි ච. පච්චත්ථරණං නාම පාවාරො කොප්ථො වා. “එත්තකමෙව වුත්තන්ති අට්ඨකථාසු වුත්තං. ‘ඉදඤ්ච අට්ඨකථාසු තථාවුත්තභාවදස්සනත්ථං වුත්තං, අඤ්ඤමපි තාදිසං මඤ්චපියෙසු අත්ථරිතබ්බං පච්චත්ථරණමෙවා’ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්ත”න්ති (සාරත්ථ. අට්ඨ. පාවිත්තිය 3.116) සාරත්ථදීපනියා ලිඛිතං. නිසිදනන්ති නිසිදනච්චරං.

තිණසන්ථාරො ඵරකාදීනි තිණානි ද්විසු තිසු යානෙසු ගොපෙත්වා කතසන්ථාරො. පණ්ණසන්ථාරො නාම නාලිකෙරාදිපණ්ණෙ තථෙව ගොපෙත්වා කතසන්ථාරො. සයන්ති එත්ථාති සෙය්‍යා. “සබ්බච්ඡන්තපරිච්ඡන්තෙ”ති ඉදං සහසෙය්‍යකථාය වුත්තත්ථමෙව.

දසවිධං සෙය්‍යන්ති දසවිධාසු සෙය්‍යාසු අඤ්ඤතරන්ති වුත්තං හොති. සන්ථරිත්වාපි වාති එත්ථ පි-සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, සො සන්ථරාපෙත්වාපිති ඉමං සම්පිණ්ඩෙති. වා-සද්දං “සයං අනුද්ධරිත්වා”ති එත්ථ “අනුද්ධරිත්වා වා”ති යොජෙත්වා “අනුද්ධරාපෙත්වා වා”ති අයං විකප්පො සඬග්ගති. තං සෙය්‍යං.

ආරාමස්සුපවාරන්ති “අපරික්ඛිත්තස්ස උපවාරො නාම සෙනාසනතො ද්වෙ ලෙඩ්ධුපාතා”ති අට්ඨකථායං වුත්තං උපවාරමාහ. අස්සාති විහාරස්ස පරික්ඛිත්තස්ස.

1074. උභයෙසන්ති සෙනාසනසෙය්‍යානං. අන්තොගබ්භෙ සන්ථරිත්වා ගච්ඡතොති සම්බන්ධො.

1075. උපවාරෙ විහාරස්සාති එත්ථ විහාරො නාම අන්තොගබ්භාදිසබ්බපරිච්ඡන්තගුත්තසෙනාසනං. යථාහ අට්ඨකථායං “විහාරොති අන්තොගබ්භො වා අඤ්ඤං වා සබ්බපරිච්ඡන්තං ගුත්තසෙනාසනං වෙදිතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 117). තත්ථ උපවාරො නාම තංසමීපං යානං. යථාහ “උපවාරොති තස්ස බහි ආසන්තෙ ඔකාසෙ”ති. මණ්ඩපො නාම පරිච්ඡන්තාපරිච්ඡන්තසන්තිපාතමණ්ඩපො. යථාහ

“මණ්ඩපෙ වානි අපරිච්ඡන්තෙ පරිච්ඡන්තෙ වාසි බහුතං සන්නිපාතමණ්ඩපෙ”ති. ආදි-සද්දෙන උපට්ඨානසාලාරුක්ඛමූලානි සඬගහිතානි. උපට්ඨානසාලා නාම අගුත්තා භොජනසාලා. යථාහ “උපට්ඨානසාලායං වානි භොජනසාලායං වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 117). අගුත්තතා ව “යානස්ස අගුත්තතායා”ති (පාවි. අට්ඨ. 117) අට්ඨකථාවචනතො වෙදිතබ්බාති.

1076. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “සඬසිකෙ සඬසිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී”ති වාරත්තයෙ පාවිත්තියත්තයං චුත්තං. දසවත්ථුපු හවං තදන්තොගධත්තානි දසවත්ථුකං, දසන්නං වා වත්ථු දසවත්ථු, තංයෙව දසවත්ථුකන්ති හිසිආදිකං අඤ්ඤතරං සෙය්‍යාහණ්ඩං. තස්සානි සන්ථාරකස්ස. “පුග්ගලිකෙ සඬසිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී අඤ්ඤස්ස පුග්ගලිකෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 117) තිකදුක්කටං දීපිතං.

1077. උද්ධරිත්වානි අත්ථතසෙය්‍යං යථා උපට්ඨකාහි න ඛජ්ජති, තථා පටිසාමෙත්වා, “ගච්ඡතො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. අඤ්ඤෙන චුද්ධහික්ඛුඉස්සරාදිනා. පලිබුද්ධෙති සෙනාසනෙ පරිබුද්ධෙ නිවාරිතෙ.

1078. සාපෙක්ඛොව ව ගන්ත්වානි “අජ්ජෙව ගන්ත්වා ඉදං පටිසාමෙස්සාමි”ති අපෙක්ඛාසහිතොව ගාමන්තරාදිං ගන්ත්වා. යථාහ “අජ්ජෙව ආගන්ත්වා පටිජග්ගිස්සාමි”ති එවං සාපෙක්ඛො නදීපාරං වා ගාමන්තරං වා ගන්ත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 118). තත්ථ යත්වානි ගතට්ඨානෙ යත්වා, තතො බහි ගච්ඡාමිති විත්තෙ උජ්ජන්තෙති චුත්තං හොති. යථාහ “යත්ථස්ස ගමනවිත්තං උජ්ජන්නං, තත්ථෙව යීතො”ති (පාවි. අට්ඨ. 118). තං පුච්ඡතිති සම්බන්ධො. තං සෙය්‍යං කඤ්චි පෙසෙත්වා ආපුච්ඡතිති චුත්තං හොති. යථාහ “කඤ්චි පෙසෙත්වා ආපුච්ඡති”ති (පාවි. අට්ඨ. 118). එත්ථ ව පුරිමසික්ඛාපදෙ මඤ්චාදීනං පඤ්ඤත්තට්ඨානතො අත්තොවිහාරෙ වා හොතු බහි වා, ලෙඬ්චුපාතානික්කමෙන, ඉධ උපචාරානික්කමෙන පාවිත්තියන්ති අයං විසෙසො වෙදිතබ්බො.

අබ්භොකාසම්භි මඤ්චාදිං, විහාරෙ සෙය්‍යමත්තකං;
හිත්වා වජන්තස්ස දොසො, ලෙඬ්චුපාතුපචාරතොති.

දුතියසෙනාසනකථාවණ්ණනා.

1079. යො භික්ඛු සඬසිකාවාසෙ පුබ්බුපගතං භික්ඛුං ජානං අනුපබ්ජ්ජ සෙය්‍යං කජ්ජෙය්‍ය වෙ, අස්ස භික්ඛුතො පාවිත්තියං සියාති යොජනා. පුබ්බුපගතො නාම වස්සග්ගෙන පාපෙත්වා දින්නං සෙනාසනං ගහෙත්වා වසන්තො. ජානන්ති “අනුට්ඨාපනීයො අය”න්ති ජානන්තො. අනුට්ඨාපනීයා නාම චුද්ධාදයො. යථාහ පදභාජනෙ “ජානාති නාම

වුඩ්ඬොති, ගිලානොති, සඬ්ඝෙන දින්නොති ජානාති”ති (පාවි. 121). අනුපබ්ජනාති අනුපවිසිත්වා, තස්ස පඨමං පඤ්ඤත්තං මඤ්චාදීනං ආසන්නතරං වක්ඛමානලක්ඛණං උපචාරං පවිසිත්වාති අත්ථො. සෙය්‍යං කප්පෙය්‍යාති දසවිධාසු සෙය්‍යාසු අඤ්ඤතරං අත්ථරිත්වා සයනං කරෙය්‍ය, නිපජ්ජෙය්‍යාති චුත්තං භොති. වක්ඛති ව “දසස්වඤ්ඤතරං සෙය්‍ය”න්තිආදි. “නිසජ්ජං වා”ති සෙසො. යථාහ පදභාෂනෙ “අභිනිසිදති වා අභිනිපජ්ජති වා”ති.

1080-2. උද්දිට්ඨමත්ථං නිද්දිසිතුකාමො පඨමං “අනුපබ්ජ්ජසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යා”ති එත්ථ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “පාදධොවනපාසාණා...පෙ.... දුක්කට”න්ති. සෙනාසනං පවිසන්නස්ස භික්ඛුනො පාදධොවනපාසාණා යාව තං මඤ්චං වා පීඨං වා නික්ඛමන්නස්ස පන මඤ්චපීඨතො යාව පස්සාවට්ඨානං, එත්ථන්නරෙ තු යං යානං, ඉදමෙව උපචාරොති චුච්චතීති යොජනා. තත්ථ උපචාරෙති යොජනා. බාධෙතුකාමස්සාති “යස්ස සම්බාධො භවිස්සති, සො පක්කමිස්සති”ති එවං උජ්ජන්නවිත්තස්ස. සයන්ති එත්ථාති විග්ගහො.

1983. “පාවිත්තියස්සා”ති උද්දෙසතො චුත්තං නිද්දිසිතුමාහ “නිසිදන්නස්සා”තිආදි. තත්ථාති තථා අනුපබ්ජ්ජ අත්ථනාය සෙය්‍යාය. “පාවිත්තියද්වය”න්ති ඉදං “ද්වෙපි කරොන්නස්සා”ති ඉමං පවිජ්ඣිකප්පං සන්ධාය චුත්තං. පුරිමවිකප්පද්වයෙ පන “නිසිදන්නස්ස වා පාවිත්තියං, නිපජ්ජන්නස්ස වා පාවිත්තිය”න්ති වත්තබ්බං. ඉමස්මිං විකප්පත්තයෙ පව්චෙකං “තිකපාවිත්තියං තිකදුක්කට”න්ති උභයස්සාපි වත්තබ්බතා අට්ඨකථායං චුත්තා. කථං? සඬ්ඝිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී නිසජ්ජං කප්පෙති, පාවිත්තියන්ති නිසජ්ජාය තිකපාවිත්තියං, එවං සෙය්‍යාය තිකපාවිත්තියං, උභයත්ථ තිකපාවිත්තියද්වයන්ති එවං විකප්පද්වයෙ ද්වාදස පාවිත්තියානි. පුග්ගලිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී අඤ්ඤස්ස පුග්ගලිකෙ නිසජ්ජං කප්පෙති, දුක්කටන්ති නිසජ්ජාය තිකදුක්කටං, එවං සෙය්‍යාය තිකදුක්කටං, උභයත්ථ තිකදුක්කටද්වයන්ති ද්වාදස දුක්කටානි ව වෙදිතබ්බානි.

1084. කරොන්නස්සාති එත්ථ “නිසිදනාදි”න්ති පකරණතො ලබ්භති. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “සඬ්ඝිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී”ති විකප්පත්තයෙ තිකපාවිත්තියං පාළියං (පාවි. 122) චුත්තං. එවං පුග්ගලිකෙපි තිකදුක්කටං චුත්තං. තෙනාහ “පුග්ගලෙ තිකදුක්කට”න්ති. ඉමිනා යථාචුත්තපාවිත්තියදුක්කටානි සාමඤ්ඤෙන තිකෙ පක්ඛිපිත්වා එවං චුත්තානීති වෙදිතබ්බං.

1085-6. “චුත්තූපචාර”න්තිආදිගාථාද්වයෙ විහාරස්ස චුත්තූපචාරං මුඤ්චිත්වා උපචාරෙ වා අබ්භොකාසෙපි වා සන්ථරතොපි වා

සන්ථරාපයතොපි වා තත්ථ නිසීදතො වා දුක්ඛං චුත්තං. තත්ථ සබ්බත්ථෙව තස්ස නිවාසො වාරිතොති යොජනා. තත්ථ විහාරස්සාති යථාචුත්තසෙනාසනස්ස. උපවාරෙති අවිදුරෙ. අබ්භොකාසෙති තස්ස සෙනාසනස්ස නච්චාසන්නෙ අභිගණප්පදෙසෙ.

නිසීදතො වාති වාග්ගහණෙන නිපජ්ජතො වා ද්වෙපි කරොන්තස්ස වාති සඬගණ්හාති. යථාහ පාළියං “අහිනිසීදති වා අහිනිපජ්ජති වා, ආපත්ති දුක්ඛංස්සා”ති (පාවි. 122). තත්ථාති තස්මිං පුබ්බුපගතස්ස පත්තෙ සෙනාසනෙ. සබ්බත්ථෙව්වාති යථාචුත්තූපවාරතො අන්තො ච බහි ච අන්තමසො අජ්ඣොකාසෙපිති සබ්බත්ථෙව. තස්සාති අනත්තමනස්ස අනුපබ්ජ්ජ සෙය්‍යං කප්පයතො තස්ස විසභාගපුග්ගලස්ස. නිවාසො වාරිතො පරවිභෙදකෙන සහවාසස්ස මහානත්ථකරත්තාති අධිප්පායො. යථාහ අට්ඨකථායං “එවරුපෙන හි විසභාගපුග්ගලෙන එකවිහාරෙ වා එකඬගණෙ වා වසන්නෙන අත්ථො නත්ථි, තස්මා සබ්බත්ථෙවස්ස නිවාසො වාරිතො”ති (පාවි. අට්ඨ. 122).

1087. “සීතාදිඋපපිළිතස්සා”ති පදවිෂේදො, සීතාදීහි උපපිළිතස්ස බාධිතස්සාති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන “උණ්හෙන වා”තිආදිකං සඬගණ්හාති. යථාහ “සීතෙන වා උණ්හෙන වා පිළිතො පවිසති”ති. එත්ථ ආපදා නාම බහි සයන්තස්ස ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්තරායාපජ්ජනං.

1088. ඉදං සික්ඛාපදං දුක්ඛවෙදනං හොතීති යොජනා.

අනුපබ්ජ්ජකථාවණ්ණනා.

1089. නික්කඬ්ඨෙය්‍යාති නිහරෙය්‍ය. නික්කඬ්ඨාපෙය්‍ය වාති නිහරාපෙය්‍ය වා.

1990. බහු භූමියො වාලිකාතලසඬ්ඛාතා යස්ස සො බහුභූමො, පාසාදො. සමාසන්තවිධිවසෙන “බහුභූමො”ති වුවිති.

1091. යපෙත්වා යපෙත්වාති තස්මිං තස්මිං යානෙ ගතීතිවත්තිං කත්වා කත්වා.

1092. අයං නයොති “නික්ඛමා”ති එකවචනෙන ගච්ඡන්තෙ අනෙකෙපි ද්වාරකොට්ඨකෙ අතික්කන්තෙ ආණාපකස්ස එකාව ආපත්ති හොති, ධීතට්ඨානතො යත්වා යත්වා නිහරන්තස්ස ද්වාරකොට්ඨගණනාය හොති”ති අයං නයො. ආණත්තියා බණ්ණෙයෙවාති “ඉමං නික්කඬ්ඨාහි”ති ආණත්තික්ඛණ්ණෙයෙව.

1093. එකාවාති එත්ථ “පාවිත්ති හොති”ති වත්තබ්බො. බහුකානි චෙති එත්ථ “ද්වාරානී”ති වත්තබ්බං, අතික්කාමෙතීති සම්බන්ධො. “එත්තකෙ

ද්වාරකොට්ඨකෙ අතික්කමාපෙත්වා නික්කඩ්ඨාහී”ති ව “යාව පරියන්තද්වාරකොට්ඨකා නික්කඩ්ඨාහී”ති ව “බහු ද්වාරකොට්ඨකෙ අතික්කාමෙත්වා නික්කඩ්ඨාහී”ති ව ආණත්තත්තා බහු ද්වාරකොට්ඨකෙ අතික්කාමෙත්වා සචෙ නික්කඩ්ඨාහීති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “සචෙ පන එත්තකානි ද්වාරානි නික්කඩ්ඨාහී”ති වා ‘යාව මහාද්වාරං, තාව නික්කඩ්ඨාහී’ති වා එවං නියමෙත්වා ආණත්තො හොති, ද්වාරගණනයා පාවිත්තියානී”ති (පාවි. අට්ඨ. 126). බහුනි පාවිත්තියානි හොත්තීති යොජනා.

1094. උපට්ඨානසාලාදීති එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙ පච්චත්තවචනතො උපට්ඨානසාලාදිතොති අත්ථො ගහෙතඛ්ඛො. “උපචාරතො”ති ඉමිනා සමානාධිකරණත්තා විහාරස්ස උපට්ඨානසාලාදිතො උපචාරතොති වුත්තං හොති. යථාහ ගණ්ඨිපදෙ “උපචාරො නාම උපට්ඨානසාලාදිමත්තමෙවා”ති. කායෙනපි වාචායපි තථා නික්කඩ්ඨනෙ ව දුක්කටන්ති වක්ඛමානෙන සහ යොජනා. තස්සාති උපසම්පන්නස්ස. ආදි-සද්දෙන මණ්ඩපාදයො ගහිතා. යථාහ “විහාරස්ස උපචාරා වා උපට්ඨානසාලාය වා මණ්ඩපා වා රුක්ඛමූලා වා අජ්ඣොකාසා වා නික්කඩ්ඨති වා නික්කඩ්ඨාපෙති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 127). “වාචායා”ති ඉමිනා “නික්ඛමා”ති ව “ඉමං නික්කඩ්ඨාහී”ති ආණාපනඤ්ච ගහිතං. “තථා”ති ඉමිනා එකෙන පයොගෙන එකාපත්ති, නානාපයොගෙසු පයොගගණනයා, ද්වාරගණනයා වා හොතීති වුත්තමෙව පකාරං උපසංහරති.

1095. “තථා”ති ඉදං “ඉතරං නික්කඩ්ඨන්තස්ස දුක්කට”න්ති ඉමිනාපි යොජෙතඛ්ඛං. යථා විහාරුපචාරතො උපට්ඨානසාලාදිතො උපසම්පන්නං නික්කඩ්ඨන්තස්ස, නික්කඩ්ඨාපෙත්තස්ස ව දුක්කටං හොති, තථා අනුපසම්පන්නස්ස විහාරතො ව විහාරුපචාරතො ව නික්කඩ්ඨනාදිං කරොත්තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං හොතීති අත්ථො. තථා විහාරස්සුපචාරා වා විහාරා වා සඛ්ඛෙසම්පි පරික්ඛාරං නික්කඩ්ඨන්තස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. සඛ්ඛෙසන්ති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං. පරික්ඛාරන්ති අන්තමසො රජනජල්ලිපි සඬග්ගහති. යථාහ අට්ඨකථායං “අන්තමසො රජනජල්ලිමිපි”ති (පාවි. අට්ඨ. 126).

1096. “අසම්බද්ධෙසු”ති ඉමිනා ඛානිරෙකතො අසිලිලබ්ද්ධෙසු පරික්ඛාරෙසු එකිස්සායෙව ආපත්තියා සම්භවං දස්සෙති. යථාහ අට්ඨකථායං “ගාල්භං බන්ධිත්වා යපිතෙසු පන එකාව ආපත්තී”ති මහාපච්චරියං වුත්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 126). සිලිලබන්ධනං පන සම්මා බන්ධනං න හොතීති අසම්බද්ධවචනෙන ගහිතන්ති දට්ඨඛ්ඛං. අස්ස භික්ඛුස්ස වත්ථුනං ගණනයා දුක්කටං පරිදීපයෙති යොජනා, පරික්ඛාරං නීහරන්තස්ස, නීහරාපෙත්තස්ස ව අස්ස භික්ඛුනොති වුත්තං හොති.

1097-8. අන්තෙවාසිනී ව සද්ධිවිහාරිකනී ව එත්ථ “අසම්මාවත්තන්ත”නී සෙසො. යථාහ අනාපත්තිවාරෙ “අන්තෙවාසිකං වා සද්ධිවිහාරිකං වා න සම්මා වත්තන්තං නික්කඩ්ඪන්ති”තිආදි (පාවි. 128). නික්කඩ්ඪන්තස්සාති එත්ථ “නික්කඩ්ඪාපෙත්තස්සා”ති සෙසො. අසම්මාවත්තන්තං අන්තෙවාසිං වා අලජ්ජිං වා තථා අසම්මාවත්තන්තං සද්ධිවිහාරිකං වා උම්මත්තකං වා තෙසං අන්තෙවාසිආදීනං පරික්ඛාරං වා අත්තනො වසනට්ඨානා වා තථා විස්සාසිකස්ස වසනට්ඨානා වා නික්කඩ්ඪන්තස්ස, නික්කඩ්ඪාපෙත්තස්ස වා උපසම්පන්නං වා අනුපසම්පන්නං වා සඤ්ඤා විහාරා නික්කඩ්ඪන්තස්ස සයං උම්මත්තකස්ස වා අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

අට්ඨකථායං “අලජ්ජිආදයො පන අත්තනො වසනට්ඨානතොයෙව නික්කඩ්ඪිතබ්බා”ති (පාවි. අට්ඨ. 128) වුත්තං, පාළියඤ්ඤ “අත්තනො පුග්ගලිකෙ අනාපත්ති”ති (පාවි. 127) වුත්තං, “අත්තනො විස්සාසිකස්ස වසනට්ඨානා”ති ඉදං කස්මා වුත්තන්ති වෙ? ඉමස්සෙව පාට්ඨස්ස අනුලොමතො වුත්තං. අන්තෙවාසිකනීආදීසු පට්ඨං අසම්මාවත්තනාදිභාවෙන “නික්කඩ්ඪිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා නික්කඩ්ඪන්තස්ස විත්තලභුපරිවත්තිතාය කොපෙ උප්පන්නෙපි අනාපත්ති.

1099. “තථා”ති ඉමිනා “නික්කඩ්ඪන්තස්සා”ති ව තත්ථෙව සෙසං “නික්කඩ්ඪාපෙත්තස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 126) ව “තස්ස පරික්ඛාරං වා”ති ව යථාවුත්තං උපසංහරති. “සඤ්ඤාමාපි සබ්බස්මා”ති ඉදං කලහකාරකෙනෙව යොජෙතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “භණ්ඩනකාරකකලහකාරකමෙව සකලසඤ්ඤාමතො නික්කඩ්ඪිතුං ලහති. සො හි පක්ඛං ලහිත්වා සඤ්ඤාමි හින්දෙය්‍යා”ති (පාවි. අට්ඨ. 128). ඉදං තුති එත්ථ විසෙසත්ථජොතකෙන තු-සද්දෙන වුත්තවිසෙසනං විනා අවසෙසවිනිවිජයො අනන්තරසද්දියොයෙවාති දීපෙති. තිසමුට්ඨානං කායවිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨානතොති.

නික්කඩ්ඪනකථාවණ්ණනා.

1100-1. මජ්ඣිමාසීසසට්ඨායාති සීසං න සට්ඨෙති අසීසසට්ඨා, මජ්ඣිමස්ස අසීසසට්ඨා මජ්ඣිමාසීසසට්ඨා, තාය, පමාණමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සීසාසට්ඨනප්පමාණුබ්බෙධහෙට්ඨිමතලායාති අත්ථො. වෙහාසකුට්ඨාති පදරාදීහි උපරි අවිජන්තතලාය ද්විභූමිකාදිහෙදාය කුට්ඨා. උපරිති මත්ථකෙ, අකතපදරාදිඅත්ථරණාය තුලාමත්තයුත්තාය උපරිමතලෙති වුත්තං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “යාහි කාහිවි උපරි අවිජන්තතලා ද්විභූමිකකුට්ඨාති තිභූමිකාදිකුට්ඨාති වා ‘වෙහාසකුට්ඨාති’ති වුච්චති, ඉධ පන අසීසසට්ඨා අධිජ්ජෙතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 131). ආහව්වපාදකෙ මඤ්ඤෙති “ආහව්වපාදකො නාම මඤ්ඤො අභිගෙ විජ්ඣිත්වා යිතො හොති”ති පාළියං දස්සිතෙ අට්ඨාසීසාති විජ්ඣිත්වා පාදසිඛං ආවුණිත්වා උපරිසිඛාය

අනාකොට්ඨකාණිමිති යිතමඤ්ඤෙති අත්ථො. ආහව්වපාදකෙ පීඨෙති සම්බන්ධො. යථාහ පාළියං “ආහව්වපාදකං නාම පීඨං අභිගෙ විජ්ඣන්තවා යිතං හොති”ති (පාවි. 131). සොයෙවත්ථො.

තස්මිං ආහව්වපාදකෙ මඤ්ඤෙ වා පීඨෙ වා නිසිදන්තස්ස වා නිපජ්ජන්තස්ස වා තස්ස භික්ඛුනො පයොගගණනාය පාවිත්තියො සිද්ධන්ති යොජනා.

1102-3. සඨසිකෙ සඨසිකසඤ්ඤිවෙමනිකපුග්ගලිකසඤ්ඤිතං වසෙන තිකපාවිත්තියං. පුග්ගලෙති පුග්ගලිකෙ විහාරෙ. වෙහාසකුටියා...පෙ.... ගණනායෙව තස්ස තිකදුක්කටන්ති යොජනා. පුග්ගලිකෙ සඨසිකසඤ්ඤිවෙමනිකඅඤ්ඤපුග්ගලිකසඤ්ඤිතං වසෙන තිකදුක්කටං.

හෙට්ඨා අපරිභොගෙ වාති දාරුසම්භාරාදීනං වසෙන හෙට්ඨිමතලෙ අවලඤ්ඤෙ වා. සිසසට්ඨාය වාති සිසසට්ඨනස්පමාණතලාය කුටියා වා. අවෙහාසවිහාරෙ වාති අවෙහාසකුටියා භූමියං කතපණ්ණසාලාදීසු. එත්ථාපි “විස්සාසිකවිහාරෙ”ති ඉදං “අත්තනො පුග්ගලිකෙ අනාපත්ති”ති (පාවි. 132) ඉමස්ස අනුලොමනතො වුත්තං.

1104. යත්ථ පටාණි වා දින්නාති යස්මිං මඤ්ඤෙ පාදසිසානං උපරි අට්ඨමත්ථකතො තිරියං ආණි පවෙසිතා හොති, තත්ථ අභිනිසිදතො, අභිනිපජ්ජතො වා න දොසොති යොජනා. තත්ථාති පුබ්බෙ වුත්තඅපවෙසිතපටාණිමිති මඤ්ඤෙ වා පීඨෙ වා. “යත්ථා”ති ඉමිනා නිපජ්ජනං නිවත්තෙති. ලගෙනීති උපරිබද්ධඅභිකුසසික්කාදීසු යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං ලගෙති. ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානතො ඵලකලොමෙන සික්ඛාපදෙන සමං මතන්ති යොජනා.

වෙහාසකුටිකථාවණ්ණනා.

1105. යාව ද්වාරස්ස කොසම්භාති එත්ථ “මහල්ලකස්ස විහාරස්සා”ති සෙසො, “මහල්ලකො නාම විහාරො සස්සාමිකො වුව්වති”ති (පාවි. 136) පාළියං වුත්තත්තා කාරාපෙතානං දායකානං සම්භවතො මහල්ලකස්ස “විහාරො නාම උල්ලිත්තො වා හොති අවලිත්තො වා උල්ලිත්තාවලිත්තො වා”ති දස්සිතහෙදස්ස විහාරස්ස ද්වාරකොසසඨිබාතපිට්ඨසඨිසාටස්ස “සමන්තා හත්ථපාසා”ති (පාවි. 136) පාළියං වුත්තද්වාරකවාටපුටුලප්පමාණද්වාරබාහසමීපං අවධිං කත්ථාති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “ද්වාරකොසො නාම පිට්ඨසඨිසාටස්ස සමන්තා කවාටවිත්ථාරස්පමාණො ඔකාසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 135).

අග්ගලුට්ඨපනායාති එත්ථ අග්ගලුසහවරියෙන තංසහිතද්වාරකවාටෙන යුත්තද්වාරබාහානමෙව වුත්තත්තා ද්වාරබාහානං නිව්වලත්ථායාති අත්ථො.

යථාහ අට්ඨකථායං “සකවාටස්ස ද්වාරඛන්ධස්ස නිව්චලභාවත්ථායාති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 135). ලිම්පිතඛිඛන්ති එත්ථ “පුනප්පුන”න්ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “පුනප්පුනං ලිම්පිතඛිඛො වා ලෙපාපෙතඛිඛො වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 135). තිණමත්තිකානං උපරි පුනප්පුනං මත්තිකාලෙපො කාතඛිඛොති අත්ථො.

1106-7. යො ඤෙය්‍යො, අයං නයොති සම්බන්ධො, “පුනප්පුනං ලිම්පිතඛිඛං වා ලෙපාපෙතඛිඛමෙව වා”ති යො චුත්තො, අයං නයො වෙදිතඛිඛොති අත්ථො. ආලොකං සන්ධෙති පිධෙතීති ආලොකසන්ධි, වාතපානකවාටානමෙතං අධිවචනං. යථාහ “ආලොකසන්ධීති වාතපානකවාටකා වුච්චන්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 135). එත්ථ කවාටස්ස සාමන්තා කවාටද්වාරඵලකචිත්ථාරජපමාණං ලෙපට්ඨානං. යථාහ “සබ්බදිසාසු කවාටචිත්ථාරජපමාණො ඔකාසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 135).

එත්ථායමධිප්පායො — වාතපානකවාටස්ස සාමන්තා ද්වාරඵලකචිත්ථාරජපමාණො යානෙ තිණ්ණං මත්තිකානං උපරිපි යත්තකං බහලං ඉච්ඡති, තත්තකෙ යානෙ ආලොකසන්ධි පරිකම්මත්ථාය ලිම්පිතඛිඛො වා ලෙපාපෙතඛිඛො වාති. “පුනප්පුනං ඡාදාපෙසි පුනප්පුනං ලෙපාපෙසි”ති (පාවි. 134) ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං උජ්ජන්තදොසෙන සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා ලෙපං අනුජානන්තෙන ච ද්වාරඛන්ධනස්ස සාමන්තා අභිසන්තයාහත්ථප්පමාණොයෙව පදෙසෙ පුනප්පුනං ලෙපස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තතො අඤ්ඤත්ථ පුනප්පුනං ලිම්පෙන්නස්ස වා ලිම්පාපෙන්නස්ස වා භිත්තියං මත්තිකාහි කත්තඛිඛකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා පුන චතුත්ථලෙපෙ දින්නෙ පාවිත්තියෙන භවිතඛිඛන්ති වදන්ති. ගණ්ඨිපදෙසු පන තීසුපි පුනප්පුනං ලෙපදානස්ස චුත්තජපමාණතො අඤ්ඤත්ථ පටික්ඛිත්තමත්තං යපෙත්වා පාවිත්තියස්ස අචුත්තත්තා දුක්කටං අනුරූපන්ති චුත්තං.

ඡදනස්සාති

පදභාජනෙ

චුත්තානං

ඉට්ඨකාසිලාසුධානිණපණ්ණවිඡදනානං අඤ්ඤතරස්ස. ද්වන්තිපරියායන්ති එත්ථ අට්ඨකථායං “පරියායෙනාති පරික්ඛෙපෙන, එවං ඡදනං පන තිණපණ්ණෙහි ලබ්භති”ති (පාවි. අට්ඨ. 136) චුත්තත්තා පරියායන්ති තිණෙහි වා පණ්ණෙහි වා පරික්ඛිපිත්වා ඡදනමෙව ගහෙතඛිඛං. ඉට්ඨකාය වා සිලාය වා සුධාය වා ඡදනෙ ලබ්භමානං මග්ගෙන ඡදනං පන උපලක්ඛණවසෙන ලබ්භති. ද්වන්තිපරියායෙන ඡදනඤ්ච “සබ්බමිපි චෙතං ඡදනං ඡදනුපරි වෙදිතඛිඛ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 136) අට්ඨකථාවචනතො උපරූපරි ඡදනවසෙන වෙදිතඛිඛං. හරිතං නාම පුබ්බණ්ණාදි. යථාහ අට්ඨකථායං “හරිතන්ති චෙත්ථ සත්තධඤ්ඤාදො පුබ්බණ්ණං, මුග්ගමාසතිලකුලත්ථඅලාඤ්ඤාමිහණ්ඩාදිහෙදඤ්ච අපරණ්ණං

අධිජ්ජෙත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 135). ඉමෙසු අඤ්ඤාතරස්සාභාවෙන අභරිතං නාම.

අධිට්ඨෙය්‍යන්ති විධාතඛිං. තතො උද්ධන්ති තීහි පරියායෙහි වා තීහි මග්ගෙහි වා උද්ධං. යථාහ අට්ඨකථායං “තිණ්ණං මග්ගානං වා පරියායානං වා උපරි”ති (පාවි. අට්ඨ. 136). පාවිත්තියං හොතීති චක්ඛමානදුරතාය යුත්තෙ අභරිතට්ඨානෙ යත්වා සංවිදහිත්වා තික්ඛත්තුං ඡාදාපෙත්වා තතියවාරෙ “ඵවං කරොහි”ති ආණාපෙත්වා පක්කමිතඛිං. අපක්කමන්තෙන තුණ්හිභූතෙන යාතඛිං, තතො උත්තරි චතුත්ථවාරෙ ඡදනත්ථං විදහන්තස්ස ඉට්ඨකාදිගණනාය, තිණෙසු තිණගණනාය, පණ්ණෙසු පණ්ණගණනාය පාවිත්තියන්ති චුත්තං හොති. යථාහ පාළියං “මග්ගෙන ඡාදෙන්තස්ස ද්වෙ මග්ගෙ අධිට්ඨහිත්වා තතියාය මග්ගං ආණාපෙත්වා පක්කමිතඛි”න්තිආදි (පාවි. 136). තතියාය මග්ගන්ති ඵත්ථ තතියායාති උපයොගත්ථෙ සම්පදානවචනං, තතියං මග්ගන්ති අත්ථො. තත්ථාති හරිතෙ, “සචෙ හරිතෙ ඨිතො අධිට්ඨාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (පාවි. 137) වචනතො අධිට්ඨානාය තිට්ඨතොති ලඛිහති. ඛිජරොපනතො පට්ඨාය යාව සස්සං තිට්ඨති, තාව හරිතං නාම. යථාහ අට්ඨකථායං “යස්මිම්පි ඛෙත්තෙ චුත්තං ඛිජං න තාව සම්පජ්ජති, චස්සෙ පන පතිතෙ සම්පජ්ජස්සති”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 135).

1108-9. අභරිතට්ඨානෙපි තිට්ඨතො පරිච්ඡෙදං දස්සෙතුමාහ “පිට්ඨිවංසෙ”තිආදි. “පිට්ඨිවංසෙ”ති ඉදං වංසයුත්තසෙනාසනවසෙන චුත්තං. කණ්ණිකං ගාභාපෙත්වා කතසෙනාසනස්සාපි උපලක්ඛණං හොති. පිට්ඨිවංසෙති ච “ගඬිගායං සොසො”තිආදීසු විය සාමිපිකාධාරෙ භූමිමං. කුතොයං විසෙසො ලඛිහතීති? අට්ඨකථායං “පිට්ඨිවංසස්ස වා කූටාගාරකණ්ණිකාය වා උපරි, පුපිකාය වා පස්සෙ නිසින්තො හොතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 135) චුත්තවිධානතො ලඛිහති. “නිසින්තො”ති අට්ඨකථාවචනතො ඨිතොති ඵත්ථ ගතිනිවත්තිසාමඤ්ඤෙන නිසින්තො ච චුත්තොති ගහෙතඛිං. යස්මිං යානෙති ඵත්ථ “අභරිතෙ”ති පකරණතො ලඛිහති. “යාතු”න්ති ඉදං අධිට්ඨානකරණත්ථාය යානං ගහෙත්වා චුත්තන්ති “තස්ස අන්තො අභරිතෙපි යත්වා අධිට්ඨාතුං න ලඛිහතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 136) අට්ඨකථාවචනතො විඤ්ඤායති.

පතනොකාසතොති ඵත්ථ පට්ඨමත්ථෙ තො-පච්චයො. තඤ්ඤි යානං විහාරස්ස පතනොකාසොති යොජනා. ඡීති හෙතුඅත්ථෙ වත්තමානතො යස්මා අභරිතෙ පතන්තස්ස විහාරස්සෙතං යානං පතනොකාසො, තස්මා තත්ථ යාතුං න වට්ටතීති ගහෙතඛිං.

1111. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ආදො තාව විහාරපදස්ස පදභාජනෙ “විහාරො නාම උල්ලිත්තො වා”තිආදිචුත්තත්තා (පාවි. අට්ඨ. 136)

තබ්බිපරියායතො තිණෙහෙව කතජදනභිත්තිකා කුටි තිණකුටිකාති විඤ්ඤායතීති තිණජදනා කුටිකා තිණකුටිකා.

ද්වත්තිපරියායකථාවණ්ණනා.

1112. ජානන්ති තොයස්ස සප්පාණකභාවං ජානන්තො. සිඤ්ඤෙය්‍ය සිඤ්ඤාපෙය්‍යාති එත්ථ “තෙන උදකෙනා”ති වත්තබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “තෙන උදකෙන සයං වා සිඤ්ඤෙය්‍යා”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 140).

1113. යො පන ධාරං අවිජ්ජිත්තවා සචෙ මත්තිකං සිඤ්ඤෙය්‍ය, එවං සිඤ්ඤතො තස්සාති යොජනා.

1114-5. සන්දමානකන්ති තොයවාහිනිං. මාතිකං ආලිං. සම්මුඛං කරොන්තස්සාති උදකං න්භායිතුමිච්ඡිතං යදි, සයං අභිමුඛං කරොන්තස්ස. තත්ථ තත්ථ ඛන්ධතො අස්ස භික්ඛුස්ස පයොගගණනාය ආපත්ති සියාති යොජනා. පයොගගණනාති පයොගගණනාය, උදකං ඛන්ධිත්වා ඛන්ධිත්වා යථිච්ඡිතදිසාහිමුඛකරණපයොගානං ගණනායාති අත්ථො.

1116-7. යං ජලං තිණාදිමිහි පක්ඛිත්තෙන සචෙ ඛයං වා ආවිලත්තං වා ගච්ඡති, තාදිසෙ උදකෙ මත්තිකං, තිණමෙව වා සචෙ සකට්ඨණ්ණමිපි එකතො පක්ඛිපෙය්‍ය, එවං පක්ඛිපන්තස්ස එකා පාවිත්ති. එකෙකං මත්තිකං, තිණමෙව වා. වා-සද්දෙන කට්ඨගොමයාදිං වා පක්ඛිපන්තස්ස පයොගගණනාය පාවිත්තියන්ති යොජනා. ආවිලත්තන්ති පාණකා යථා නස්සන්ති, තථා ආලුලිතභාවං. ඉමිනා එවං අවිනස්සමානපාණකෙ මහාඋදකෙ තිණාදිං පක්ඛිපන්තස්ස අනාපත්තිභාවං දීපෙති. යථාහ අට්ඨකථායං “ඉදං පන මහාඋදකං...පෙ.... සන්ධාය චුත්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 140).

1118. දුක්කටං හොතීති ආණාපනපච්චයා දුක්කටං හොති. එකා පාවිත්ති.

1119. සබ්බත්ථාති සප්පාණකෙ ච අප්පාණකෙ ච. විමතිස්සාති සහවරියෙන විමතිසහිතමාහ.

1120. “සබ්බත්ථාපාණසඤ්ඤිස්සා”තිආදීසු අධිකාරතො ලබ්භමානං “සිඤ්ඤානාදීසු යං කිඤ්ඤි කරොන්තස්සා”ති ඉදං පච්චෙකං සම්බන්ධනීයං. සබ්බත්ථාති සප්පාණකෙ, අප්පාණකෙ ච. අපාණසඤ්ඤිස්සාති එවං කතෙන පයොගෙන නස්සමානා පාණකා න සන්තීතිසඤ්ඤිස්ස. අසඤ්චිච්චාති යථා පාණකා න නස්සන්ති, එවං සට්ඨාදිහි ගහිතං සප්පාණකඋදකං උදකෙයෙව ඔසිඤ්ඤන්තස්ස වා ඔසිඤ්ඤාපෙන්තස්ස වා වට්ටිත්වා තස්මිං උදකෙ තිණාදිමිහි පතිතෙ අසඤ්චිච්ච කතං නාම හොති. අසතිස්සාති අසතියා

කරොන්තස්ස. අජානනොති පාණකානං අත්ථිභාවං අජානිත්වා කරොන්තස්ස.

1121-2. වධකචිත්තෙ සති සත්තමෙ සප්පාණකවග්ගෙ පට්ඨසික්ඛාපදස්ස විසයභාවතො තතො විසෙසෙතුමාහ “විනා වධකචිත්තෙනා”ති. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පාළියං (පාවි. 140) “සප්පාණකං උදක”න්ති ඉමිනා අට්ඨකථාගතං පට්ඨකථාසංඝ්‍රහේ “ජාන”න්ති ඉමිනා දුතියධිගස්ස “සිඤ්ඤායා වා සිඤ්ඤාපෙයා වා”ති ඉමිනා වතුත්ථධිගස්ස වුත්තං, න වුත්තං තතියධිගං. තස්ස ඛො වධකචිත්තස්ස සත්තමවග්ගෙ පට්ඨසික්ඛාපදෙන පාවිත්තියවචනතො එත්ථ තදභාවලක්ඛණං තතියධිගං වුත්තමෙව භොතීති අධිප්පායෙන අට්ඨකථායං වුත්තන්ති ආහ “විනා වධකචිත්තෙනා”ති. තෙනෙවාහ “වත්තාරොවස්ස අභිගානි, නිද්දිට්ඨානි මහෙසිනා”ති. අස්සාති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස.

1123. සප්පාණකසඤ්ඤස්ස “පරිභොගෙන පාණකා මරිස්සන්ති”ති පුබ්බභාගෙ ජානන්තස්සාපි සිඤ්ඤානසිඤ්ඤාපනං “පදිපෙ නිපතිත්වා පට්ඨගාදිපාණකා මරිස්සන්ති”ති ජානන්තස්ස පදිපුප්පලනං විය විනාපි වධකවෙනාය භොතීති ආහ “පණ්ණත්තිවජ්ජං තිච්ඡන්ති”න්ති. එත්ථ කිස්මිඤ්චි කුපිතස්ස වා කිලාපසුතස්ස වා සිඤ්ඤාතො අකුසලචිත්තං, මාලාගච්ඡාදිං සිඤ්ඤාතො කුසලචිත්තං, පණ්ණත්තිං අජානතො ඛිණාසවස්ස අඛ්‍යාතචිත්තන්ති තිච්ඡන්තං වෙදිතබ්බං. තස්සාති සත්තමවග්ගෙ පට්ඨසික්ඛාපදස්ස. අස්ස වාති ඉමස්ස සිඤ්ඤානසික්ඛාපදස්ස ව. ඉදං විසෙසනන්ති ඉදං නානාකරණං. එත්ථ ඉමස්මිං පකරණෙ නිද්දිට්ඨං පකාසිතන්ති අත්ථො. තං ලොකවජ්ජං, ඉදං පණ්ණත්තිවජ්ජං. තං අකුසලචිත්තං, ඉදං තිච්ඡන්තං. තං දුක්ඛවෙදනං, ඉදං තිවෙදනන්ති වුත්තං භොති.

සත්තමවග්ගෙ දුතියස්ස ඉමස්ස ව කො විසෙසොති වෙ? ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස “සිඤ්ඤායා වා සිඤ්ඤාපෙයා වා”ති බාහිරපරිභොගවසෙන පට්ඨං පඤ්ඤත්තන්තා “සප්පාණකං උදකං පරිභුඤ්ඤායා”ති (පාවි. 388) සික්ඛාපදං අත්තතො නභානපානාදිපරිභොගවසෙන පඤ්ඤත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මිං වා පට්ඨං පඤ්ඤත්තෙපි අත්තතො පරිභොගවසෙනෙව පඤ්ඤත්තන්තා පුන ඉදං සික්ඛාපදං බාහිරපරිභොගවසෙන පඤ්ඤත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

සප්පාණකකථාවණ්ණනා.

සෙනාසනවග්ගො දුතියො.

1124-6. අට්ඨකථාසුත්තස්සාති එත්ථ “සිලවා”තිආදි එකමධිගං, “බහුස්සුතො”තිආදි දුතියං, “උභයානි ඛො පනස්සා”තිආදි තතියං,

“කල්‍යාණවාටො භොති” තිආදි චතුත්ථං, “යෙභුය්‍යෙන භික්ඛුනීනං පියො භොති මනාපො” ති පඤ්චමං, “පට්ඨලො භොති භික්ඛුනියො ඔවදිතු” ති ඡට්ඨං, “න ඛො පනෙනං භගවන්තං උද්දිස්සා” තිආදි සත්තමං, “විසතිවස්සො වා භොති අතිරෙකවිසතිවස්සො වා” ති අට්ඨමන්ති එතානි පාඨාගතානි අට්ඨ අභිගානි නාම. භික්ඛුනීනං ඔවාදො, තදත්ථාය සම්මුතීති විග්ගහො. ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. ඤත්ති චතුත්ථී යස්ස කම්මස්සාති විග්ගහො. “කම්මෙනා” ති සෙසො.

අට්ඨඨගයුත්තස්ස භික්ඛුස්ස මහෙසිනා ඤත්තිචතුත්ථොන කම්මෙන යා භික්ඛුනොවාදකසම්මුති ඉධ අනුඤ්ඤාතා, තාය අසම්මතො යො භික්ඛුති යොජනා.

ගරුධම්මෙහි අට්ඨනීති “වස්සසතුපසම්පන්නාය භික්ඛුනියා තද්‍රුපසම්පන්නස්ස භික්ඛුනො අභිවාදනං පච්චුපට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමිච්ඡිකම්මං කාතබ්බ” තිආදිහි (පාටි. 149) පාළියං ආගතෙහි අට්ඨනී ගරුධම්මෙහි. එකං භික්ඛුනී, සම්බහුලා වා භික්ඛුනියොති ඉදං පකරණතො ලබ්භති. ඔසාරෙත්තොවාති පාළිං උච්චාරෙත්තොව. යථාහ අට්ඨකථායං “ඔසාරෙත්තබ්බාති පාළි වත්තබ්බා” ති (පාටි. අට්ඨ. 149). තෙ ධම්මෙති පුබ්බෙ වුත්තෙ තෙ අට්ඨ ගරුධම්මෙ. ඔවදෙය්‍යාති අට්ඨගරුධම්මපාළිභාසනසඬ්ඛාතං ඔවාදං කරෙය්‍ය.

කිං වුත්තං භොති? පාටිපදෙ ඔවාදත්ථාය ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා භික්ඛුනියො “තෙන භික්ඛුනා” තිආදිනා පාඨාගතනයෙන “සමග්ගත්ථ භගිනියො” ති පුච්ඡිත්වා “සමග්ගම්භය්‍යා” ති යදි වදෙය්‍යං, “වත්තන්ති භගිනියො අට්ඨ ගරුධම්මා” ති පුනපි පුච්ඡිත්වා “වත්තන්තය්‍යා” ති යදි වදෙය්‍යං, “එසො භගිනියො ඔවාදො” ති නිය්‍යාදෙය්‍ය. “න වත්තන්තය්‍යා” ති යදි වදෙය්‍යං, “වස්සසතුපසම්පන්නාය” තිආදිනා අට්ඨගරුධම්මපාළිභාසනවසෙන ඔවාදං කරෙය්‍යාති වුත්තං භොති. යථාහ “ඔසාරෙත්තොව තෙ ධම්මෙ ඔවදෙය්‍යා” ති.

1127. අඤ්ඤෙන ධම්මෙනාති සුත්තන්තෙන වා අභිධම්මෙන වා. එකතොඋපසම්පන්නන්ති භික්ඛුනිසඬ්ඛෙයෙව උපසම්පන්නං. යථාහ අට්ඨකථායං “භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ එකතොඋපසම්පන්නායා” ති. තථාති ඔවදන්තස්ස දුක්කටන්ති දස්සෙති.

1128. භික්ඛුනං සන්තිකෙයෙව උපසම්පන්නන්ති මහාපජාපනියා ගොතමියා සද්ධිං පබ්බජිතා පඤ්චසතා සාකියානියො සඬ්ඛණ්භාති. ලිඬ්ඛවිපල්ලාසෙ උපසම්පන්නභික්ඛුනො ලිඬ්ඛපරිවත්තනෙ සති තථා පාවිත්ති එව පකාසිතාති අත්ථො.

1129. ඔවාදං අනිය්‍යාදෙන්වාති “වත්තන්ති භගිනියො අට්ඨ ගරුධම්මා”ති පුච්ඡන්තවා “වත්තන්තය්‍යා”ති චුත්තෙති එත්ථාපි සොයෙවත්තො.

1130. ගරුධම්මෙහි ඔවදනො දුක්කටන්ති යොජනා.

1131. අගණ්භන්තස්ස ඔවාදන්ති එත්ථ ඔවාදන්ථං යාවනසන්දෙසො තදන්ථකාය ඔවාදොති ගහිතොති ඔවාදසාසනං අසම්පට්ච්ඡන්තස්සාති අත්තො. අපච්චාහරතොපි තන්ති තං අත්තනා ගහිතං ඔවාදසාසනං උපොසථග්ගෙ ආරොචෙත්වා පාතිමොක්ඛද්දෙසකෙන දින්නං පටිසාසනං භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස නෙත්වා අවදන්තස්සාපි. බාලන්ති සාසනසම්පට්ච්ඡනඤ්ච උපොසථග්ගං නෙත්වා ආරොචනඤ්ච පටිසාසනං හරිත්වා පාටිපදෙ භික්ඛුනිසඬ්ඝගණුපුග්ගලානං යථානුරූපං පච්චාරොචනඤ්ච කාතුං අජානනකාය බාලං. ගිලානන්ති උපොසථග්ගං ගන්ත්වාපි ආරොචනස්ස බාධකෙන ගෙලඤ්ඤෙන සමන්තාගතං ගිලානං. ගමිකන්ති පාටිපදං අනිසිදිත්වා ගන්තබ්බං අච්චායිකගමනං ගමිකඤ්ච යපෙත්වා දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

1132. කම්මස්මිත්ති එත්ථ කම්ම-සද්දෙන භික්ඛුනොවාදකස්ස ඤත්තිවතුත්තොපන කම්මෙන දින්නං සම්මුතිකම්මං අධිජපෙතන්ති අට්ඨකථායං චුත්තං. ඤත්තිං, කම්මවාචඤ්ච පරිභාපෙත්වා, පරිචත්තෙත්වා වා කතං චෙ, අධම්මකම්මං නාම. වග්ගෙති ඡන්දාරභානං ඡන්දස්ස අනාහරණෙන වා සන්නිපතිතානං උක්කොටෙන වා වග්ගෙ සති. තිකපාවිත්තියං සියාති “අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤී වග්ගං භික්ඛුනිසඬ්ඝං වග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, චෙමතිකො ඔවදති, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 150) අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤීපක්ඛෙ චුත්තපාවිත්තියත්තයං හොති.

1133. අධම්මෙ පන කම්මස්මිං චෙමතිකස්සාපිති යොජනා. “තථා”ති ඉමිනා “වග්ගෙ භික්ඛුනිසඬ්ඝස්මිං, තිකපාවිත්තියං සියා”ති ඉදං සඬ්ගණ්භාති. කිං චුත්තං හොති? අධම්මකම්මෙ චෙමතිකපක්ඛෙ “වග්ගං භික්ඛුනිසඬ්ඝං වග්ගසඤ්ඤී, චෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 150) අධම්මිකකම්මෙයෙව විමතිවාරෙ චුත්තතිකපාවිත්තියං හොතීති චුත්තං හොති. “ධම්මකම්මන්ති සඤ්ඤීනො”ති ඉමිනාපි “අධම්මෙ පන කම්මස්මි”න්ති ඉදං යොජෙතබ්බං, “තථා”ති සම්බන්ධො, තෙන “වග්ගෙ”ති ආදිකං සඬ්ගණ්භාති. “අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී වග්ගං භික්ඛුනිසඬ්ඝං වග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, චෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 150) චුත්තං තිකපාවිත්තියං හොති. එවමෙනා පාවිත්තියො සන්ධායාහ “නව පාවිත්තියො චුත්තා”ති.

ඉමස්මිං විය අධම්මකම්මවාරෙ “සමග්ගෙ භික්ඛුනිසඤ්ජස්මි”න්ති විකස්සෙ ච එවමෙව නව පාවිත්තියො භොන්තිති අනිදිසන්තො “සමග්ගෙපි ච තත්තකා”ති ආහ. යථාහ “අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤී සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. අධම්මකම්මෙ වෙමතිකො සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 150).

1134. ද්විත්තං නවකානං වසාති යථාදස්සිතං වග්ගනවකං, සමග්ගනවකන්ති ද්විත්තං නවකානං වසෙන. තාති පාවිත්තියො.

“ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤී වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. ධම්මකම්මෙ වෙමතිකො වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති වග්ගපක්ඛෙ නව දුක්කට්ඨාති. “ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤී සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. ධම්මකම්මෙ වෙමතිකො සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං වග්ගසඤ්ඤී, වෙමතිකො ඔවදති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ජං සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, අනාපත්ති”ති (පාවි. 151) එත්ථ අන්තෙ චුත්තං අනාපත්තිවාරං විනා අවසෙසෙසු අට්ඨසු වාරෙසු සමග්ගපක්ඛෙ අට්ඨ දුක්කට්ඨාති. එවං පුරිමානි නව, ඉමානි අට්ඨානි ධම්මකම්මපක්ඛෙ සත්තරස දුක්කට්ඨානි භොන්තිති ආහ “දුක්කට්ඨං ධම්මකම්මෙපි, සත්තරසවිධං සියා”ති.

1135. “ඔසාරෙහි”ති චුත්තො කට්ඨෙති වාති යොජනා. “අට්ඨගරුධම්මං කට්ඨෙහි”ති චුත්තො තං කට්ඨෙති වා. පඤ්භං පුට්ඨො කට්ඨෙති වාති අට්ඨගරුධම්මවිසයෙ පඤ්භං පුට්ඨො තමෙව වදති වා. සික්ඛමානාය කට්ඨෙති වාති සම්බන්ධො. සික්ඛමානාය අට්ඨගරුධම්මෙ කට්ඨෙති වා, නෙව දොසොති අත්ථො. උම්මත්තකාදිනො කථයතො නෙව දොසොති යොජනා.

1136. ඉදානි තිණ්ණම්පි බහුස්සුතානං ලක්ඛණෙ එකත්ථ දස්සිතෙ භික්ඛුනොවාදකස්ස විසෙසො සුවිඤ්ඤෙයො භොතිති තං දස්සෙතුමාහ “වාචුග්ගතාව කාතබ්බා”තිආදි. ද්වෙ මාතිකා පගුණා වාචුග්ගතා කාතබ්බාති යොජනා. භික්ඛුභික්ඛුනිච්ඡඩ්දගො මාතිකා පගුණා වාචුග්ගතාව කාතබ්බාති යොජනා, භික්ඛුභික්ඛුනිච්ඡඩ්දගමාතිකා පගුණා කත්වා තාසං අට්ඨකථං උග්ගහෙත්වා පාළිතො, අත්ථතො ච වචනපථාරුළ්භා වොහාරක්ඛමායෙව

කාතබ්බාති චුත්තං හොති. චත්තාරො භාණ්ඩාරා පගුණා වාචුග්ගතාව කාතබ්බාති පකාසිතාති යොජනා. “පගුණා”ති ඉමිනා පාළියං පගුණං කත්වා ධාරෙත්වා පරිපුච්ඡිතබ්බන්ති දස්සෙති. “වාචුග්ගතාව කාතබ්බා”ති ඉමිනා තදත්ථං සුත්වා ධාරෙත්වා පරිපුච්ඡිතබ්බමෙවාති දස්සෙති.

1137. පරිකථත්ථායාති සම්පත්තානං ධම්මකථනත්ථාය. කථාමග්ගොති මහාසුදස්සනකථාමග්ගො. මඬගල...පෙ.... අනුමොදනාති අග්ගස්ස දානාදිමඬගලෙසු භත්තානුමොදනාසඬබ්බාතා දානකථා ව, කුමාරමඬගලාදීසු මහාමඬගලසුත්තාදිමඬගලානුමොදනා ව, අමඬගලං නාම කාලකිරියා, තත්ථ මතකභත්තාදීසු තිරොකුට්ඨාදිකථා වාති එවං තිස්සොයෙවානුමොදනා.

1138. උපොසථාදිඅත්ථායාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පචාරණාදීනං සඬගහො. කම්මාකම්මවිනිවිජයොති කම්මවග්ගෙ චුත්තවිනිවිජයො, පරිවාරෙ කම්මවග්ගෙ ආගතබුද්දානුබුද්දකකම්මවිනිවිජයොති චුත්තං හොති. “කම්මට්ඨාන”න්ති ඉමිනා “උත්තමත්ථස්ස පාපක”න්ති වක්ඛමානත්තා විපස්සනාකම්මට්ඨානමාහ. විපස්සනාවසෙන උග්ගණ්හන්තෙන ව ධාතුවචත්ථානමුඛෙන උග්ගහෙතබ්බන්ති ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. උත්තමත්ථස්සාති අරහත්තස්ස.

1139. එත්තකං උග්ගහෙත්වාන බහුස්සුතොති යථාචුත්තධම්මානං උග්ගහිතත්තා බහුස්සුතො. පඤ්චවස්සොති උපසම්පදතො පට්ඨාය පරිපුණ්ණපඤ්චසංවච්ඡරො. “දසවස්සො”ති එත්ථාපි එසෙව නයො. සංවච්ඡරවසෙන පඤ්චවස්සෙසු පරිපුණ්ණෙසු චුත්ථවස්සවසෙන අපරිපුණ්ණෙසුපි පඤ්චවස්සොයෙව. ඉතරථා උනපඤ්චවස්සොති වෙදිතබ්බො. පරිපුණ්ණවිසතිවස්සපසම්පදාදීසු විය කෙච්ඡි සංවච්ඡරගණනං අවිචාරෙත්වා “පඤ්චවස්සො”තිවචනසාමඤ්ඤෙන චුත්ථවස්සගණනමෙව ගණ්හන්ති, තදයුත්තං. තථා ගහණෙසු යුත්ති වා මග්ගිතබ්බො. මුඤ්චිත්වා නිස්සයන්ති නිස්සයවාසං ජහිත්වා. ඉස්සරොති නිස්සයාවරියවිරහෙන ඉස්සරො, ඉමිනා නිස්සයමුත්තලක්ඛණං දස්සිතං.

1140. ද්වෙ විහඬගාති භික්ඛුභික්ඛුනිවිහඬගද්වයං. ඉධ “වාචුග්ගතා”ති ඉදං පරිපුච්ඡමිපි සන්ධායාභාතිපි චුත්තං. තෙනාහ සාරත්ථදීපනියං “ද්වෙ විහඬගා පගුණා වාචුග්ගතා කාතබ්බා”තිඉදං පරිපුච්ඡාවසෙන උග්ගහණමිපි සන්ධාය චුත්ත’න්ති වදන්ති”ති (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.145-147). බ්‍යඤ්ජනාදිතොති එත්ථ බ්‍යඤ්ජනං නාම පදං, ආදි-සද්දෙන සඬගහිතං අනුබ්‍යඤ්ජනං නාම අක්ඛරං, පදක්ඛරාති අපරිභාෂෙත්වාති චුත්තං හොති. චතුස්චපි නිකායෙසුති දීඝමජ්ඣිමසංයුත්ත අඬගුත්තරනිකායෙසු, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. එකො වා නිකායො පොත්ථකොපි ව එකොති යොජනා. අපි-සද්දෙන බුද්දකනිකායස්සාපි සඬගහො වෙදිතබ්බො. “පි වා”ති ඉමිනා බුද්දකනිකායෙ ජාතකභාණකෙන සාට්ඨකථං ජාතකං

උග්ගහෙත්වාපි ධම්මපදං සහ වත්ථුනා උග්ගහෙතඛිබ්බමෙවාති දස්සිතෙ ද්වෙ පොත්ථකෙ සමුච්චිතොති, වත්තාරි බන්ධකවත්තාති වා.

1142. දිසාපාමොක්ඛො යත්ථ යත්ථ වසති, තස්සා තස්සාදිසාය පාමොක්ඛො පටානො. යෙනකාමංගමොති යත්ථ කත්ථවි දිසාභාගෙ යථාකාමං වුත්තිකො හොතිති අත්ථො. පරිසං උපට්ඨාපෙතුං කාමං ලභතෙ ඉස්සරොති යොජනා, ඉස්සරො භුත්වා භික්ඛුපරිසාය අත්තානං උපට්ඨාපෙතුං යථාරුචියා ලභතිති අත්ථො. එත්තාවතා පරිසුපට්ඨාපකලක්ඛණං වුත්තං.

1143. වාචුග්ගන්ති වාචුග්ගතං. එත්ථ ව “ඉදානි අයං භණ්ඩපාථාවිධි න හොතිති මිහකපරිපුච්ඡනකථානුරූපතො අත්ථකරණං න වාචුග්ගතකරණං නාමාති විඤ්ඤායති”ති නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. ඉමිනා යථාවුත්තං දුතියඛිගමෙව සඛිගහිතං.

1144. අස්සාති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස. අසම්මතතාදීනි තිණි අඛිගානීති අත්තතො අසම්මතතා, භික්ඛුනියා පරිපුණ්ණපසම්පන්නතා, ඔවාදවසෙන අට්ඨගරුධම්මභණනන්ති ඉමානි තිණි අඛිගානි.

ඔවාදකථාවණ්ණනා.

1146. තිකපාවිත්තියන්ති “අත්ථඛිගතෙ සුරියෙ අත්ථඛිගතසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අනත්ථඛිගතසඤ්ඤී”ති විකප්පත්තයෙ. එකතොඋපසම්පන්නන්ති භික්ඛුනිසඛිසෙ උපසම්පන්නං. “භික්ඛුසඛිසෙ උපසම්පන්නං පන ඔවදතො පාවිත්තියමෙවා”ති අට්ඨකථායං වුත්තං.

1148. උද්දෙසාදිනායෙනාති “අනාපත්ති උද්දෙසං දෙන්තො, පරිපුච්ඡං දෙන්තො”තිආදිනා අනාපත්තිවාරනායෙන. අස්සාති භික්ඛුස්ස.

අත්ථඛිගතසුරියකථාවණ්ණනා.

1149. “සවෙ අසම්මතො”ති වක්ඛමානත්තා ඔවදන්තස්සාති එත්ථ “සම්මතස්සා”ති ලබ්භති. භික්ඛුනුපස්සයන්ති භික්ඛුනිවිහාරං. අඤ්ඤත්තු කාලාති “තත්ථායං සමයො, ගිලානා හොති භික්ඛුනී”ති වුත්තකාලතො අඤ්ඤත්තු. “ගිලානා නාම භික්ඛුනී න සක්කොති ඔවාදාය වා සංවාසාය වා ගන්තු”න්ති (පාටි. 161) දස්සිතෙ ගිලානකාලෙ අනාපත්තීති වුත්තං හොති.

1150. පාවිත්තියද්වයං හොතිති පට්ඨසික්ඛාපදෙන, ඉමිනා ව සික්ඛාපදෙන ද්වෙ පාවිත්තියානි හොන්තිති. “තිණිපි පාවිත්තියානී”ති යොජෙතඛිබ්බා, පට්ඨදුතියතතියෙහි සික්ඛාපදෙහි තිණි පාවිත්තියානි හොන්තිති අත්ථො.

1151. අඤ්ඤාන ධම්මෙතානි ගරුධම්මෙන අඤ්ඤාන බුද්ධවචනෙන. දුක්ඛට්ඨවයන්ති අසම්මතභික්ඛුනුපස්සයගමනමූලකං. දුක්ඛට්ඨවයං. භික්ඛුනොති අසම්මතස්ස “සම්මතස්සාපි”ති වක්ඛමානත්තා. “අට්ඨහි වා ගරුධම්මෙහි අඤ්ඤාන වා ධම්මෙන ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 155) අත්ථභිගතසික්ඛාපදෙ වුත්තත්තා “රත්තිහෙතුක”න්ති ආහ, රත්තිඔවාදනමූලන්ති අත්ථො.

1152. පාවිත්තියද්වයන්ති දුතියතතියමූලකං. ගරුධම්මෙන ඔවාදො ගරුධම්මො, සො නිදානං යස්ස පාවිත්තියස්සාති විග්ගහො. සම්මතත්තා ගරුධම්මනිදානස්ස පාවිත්තියස්ස අභාවතොති සම්බන්ධො. ඉමිනා පට්ඨසික්ඛාපදෙන අනාපත්තිභාවං දස්සෙති.

1153. තස්සෙවාති සම්මතස්සෙව. දුක්ඛට්ඨං ඉමිනා තතියසික්ඛාපදෙන. අනාපත්ති පට්ඨසික්ඛාපදෙන, තෙනෙවාහ “සම්මතත්තා”ති. පාවිත්ති දුතියසික්ඛාපදෙන, තෙනෙවාහ “රත්තිය”න්ති.

1154. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී භික්ඛුනුපස්සයං උපසම්පන්නසඤ්ඤී අඤ්ඤානු සමයා ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 162) තිකපාවිත්තියං වුත්තං. ඉතරද්වයෙති “අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤී, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. අනුපසම්පන්නාය වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (පාටි. 162) දස්සිතෙ ඉතරද්වයෙ. ඔවදන්තස්සාති යෙන කෙනවි ඔවදන්තස්ස.

1155. තිකපාවිත්තියං, දුක්ඛට්ඨයානෙ දුක්ඛට්ඨෙව භොතිති දස්සෙතුමාහ “තථා”ති. භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා අඤ්ඤාන ධම්මෙන ඔවදන්තස්ස තථාති යොජනා.

භික්ඛුනුපස්සයකථාවණ්ණනා.

1156. චීවරාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන පිණ්ඩපාතාදිඉතරපච්චයත්තයඤ්ච සක්කාරගරුකාරමානනවන්දනපූජනාති ව සභිගහිතාති. සම්මතෙති භික්ඛුනොවාදකසම්මුතියා සම්මතෙ.

1157. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අධම්මකම්මසඤ්ඤී ඵලං වදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 167) තිකපාවිත්තියං පාළියං දස්සිතමෙව. ඉධ කම්මං නාම යථාවුත්තං සම්මුතිකම්මං. අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤීවෙමතිකාඅධම්මකම්මසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්ඛට්ඨං. වීසතිවස්සො වා අතිරෙකවීසතිවස්සො වාති සම්මුතියා අභිගාති.

1158. “සම්මතං අනුපසම්පන්න”න්ති කං සන්ධායාහානි චෙ? සම්මතෙන හුත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛාය සාමණෙරභාවමුපගතං සන්ධාය චුත්තං. ආමිසක්ථායානි විවරාදිනමත්ථාය.

ආමිසකථාවණ්ණනා.

1162. භික්ඛුනියා දින්නන්ති එත්ථ “භික්ඛුස්සා”ති වත්තබ්බං. භික්ඛුනා දින්නන්ති යොජනා. “භික්ඛුනියා”ති සෙසො. තත්ථානි විවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙ. සුචිතානි පකාසිතා.

විවරදානකථාවණ්ණනා.

1163. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා විවරන්ති යොජනා.

1164. එත්ථානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

1165. සුචිං විවරං පවෙසෙත්ථානි සම්බන්ධො. සුචිනීහරණෙනි විවරතො.

1166. පයොගස්ස වසානි එකක්ඛණෙ බහු ආචුණිත්ථා සුචියා නීහරණපයොගගණනාය. බහු පාවිත්තියොති යොජනා, පයොගප්පමාණාපත්තියො හොන්තීති අත්ථො.

1169. අනෙකා පාවිත්තියාපත්තී හොන්තීති යොජනා. ආරපථෙති සුචිමග්ගෙ. දුතියෙ පථෙති එත්ථ ආර-සද්දො ගාථාබන්ධසුබත්ථං ලුත්තොති චෙදිතබ්බො.

1170. කා හි නාම කථානි “අනෙකාපත්තියො හොන්තී”ති එත්ථ කිං වත්තබ්බන්ති අත්ථො. තිකපාවිත්තියන්ති “අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, ඤාතිකසඤ්ඤී විවරං සිබ්බති වා සිබ්බාපෙති වා, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාචි. 178) චුත්තං තිකපාවිත්තියං.

1172. අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති උපාහනත්ථවිකාදිං. සිබ්බතොති එත්ථ “සිබ්බාපයතො”ති අධිකාරතො ලබ්භති. සික්ඛමානසාමණෙරියො සික්ඛමානාදිකා නාම.

1173. සිබ්බනකිරියාය ආපජ්ජිතබ්බතො ක්‍රියං.

විවරසිබ්බනකථාවණ්ණනා.

1174-5. සංවිධායානි “අජ්ජ යාම, ස්වෙ යාමා”තිආදිනා නයෙන සංවිදහිත්ථා. යථාහ “අජ්ජ වා හියොයා වා පරෙ වා ගච්ඡාමානි සංවිදහති”ති

(පාටි. 183). මග්ගන්ති එකද්ධානමග්ගං, අන්තමසො ගාමන්තරම්පි. අඤ්ඤානු සමයාති “තත්ථායං සමයො, සත්ථගමනීයො හොති මග්ගො සාසඨිකසම්මතො සප්පට්ඨයො”ති (පාටි. 182) චුත්තකාලවිසෙසා අඤ්ඤානුති චුත්තං හොති. සත්ථවාහෙහි විනා අගමනීයො මග්ගො සත්ථගමනීයො නාම. වොරානං සයිතනිසිත්තට්ඨිතබ්බදිතපිතට්ඨානානි යත්ථ දිස්සන්ති, තාදිසො මග්ගො සාසඨිකො නාම. වොරෙහි හතමාරිතසාතවිලුත්තමනුස්සා යත්ථ පඤ්ඤායන්ති, සො සප්පට්ඨයො නාම. ඉධාති ඉමස්මිං භික්ඛුනියා සද්ධිං කතසංවිධානං අවිරාධෙන්වා තාය එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජනකාලෙති අත්ථො.

අඤ්ඤො ගාමො ගාමන්තරං, තත්ථ ඔක්කමනං උපගමනං ගාමන්තරොක්කමො, තස්මිං කතෙති අත්ථො. අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනාතික්කමෙ වාති යොජනා, ගාමරහිතං අරඤ්ඤමග්ගම්පි ද්විගාචුතං අතික්කන්තෙ වාති අත්ථො.

1176. “ආපත්ති හොති”ති සාමඤ්ඤතො දස්සිතආපත්තියා හෙදාහෙදං දස්සෙතුමාහ “එත්ථා”තිආදි. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදවිනිවිජයෙ, පකරණෙ වා. දුක්කටං දීපිතන්ති සම්බන්ධො. අකප්පියභූමට්ඨොති එත්ථ අකප්පියා භූමි නාම අන්තොගාමෙ භික්ඛුනුපස්සයද්වාරකොට්ඨකොති එවමාදි. යථාහ අට්ඨකථායං “සවෙ පන අන්තොගාමෙ භික්ඛුනුපස්සයද්වාරෙ රටිකාය, අඤ්ඤසු වා චතුක්කසිඨිසාටකහත්ථිසාලාදිසු සංවිදහන්ති, භික්ඛුනො ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාටි. අට්ඨ. 182-183). එත්ථ ච චතුත්තං මග්ගානං සම්බන්ධට්ඨානං චතුක්කං. තිණ්ණං මග්ගානං සම්බන්ධට්ඨානං සිඨිසාටකං.

1177. කප්පියභූමි නාම භික්ඛුනුපස්සයාදි. යථාහ “සවෙ උභොපි භික්ඛුනුපස්සයෙ වා අන්තරාරාමෙ වා ආසනසාලාය වා තිත්ථියසෙය්‍යාය වා යත්වා සංවිදහන්ති, අනාපත්ති. කප්පියභූමි කිරායං. තස්මා එත්ථ සංවිදහනපච්චයා දුක්කටාපත්තිං න වදන්ති”ති (පාටි. අට්ඨ. 182-183). තෙනෙවාහ “න වදන්තස්ස දුක්කට”න්ති. “න වදන්ති අස්සා”ති පදවිජේදො.

1178. උභයත්ථාති අකප්පියභූමියං යත්වා සංවිධාය ගමනෙ, කප්පියභූමියං යත්වා සංවිධාය ගමනෙ වාති උභයවිකප්පෙ. ගච්ඡන්තස්සෙවාති එවකාරෙන නික්ඛන්තස්ස ජොතකං. යථාහ “නික්ඛමනෙ අනාපත්ති”ති. “භික්ඛුනො”ති ඉමිනා භික්ඛුනියා අනාපත්තිභාවං දීපෙති. ආපත්තිබ්බන්තනියමනත්ථමාහ “අනන්තරස්සා”තිආදි.

1179. තත්‍රාපිති කප්පියභූමිඋපවාරොක්කමනෙපි. උදිරිතන්ති මහාපච්චරියං. යථාහ “මහාපච්චරියං චුත්ත”න්ති.

1180. අන්තරාති අත්තනො නික්ඛන්තගාමස්ස, අනන්තරගාමස්ස ව වෙමජ්ඣෙ. යථාහ “ගාමනො නික්ඛමිත්වා පන යාව අනන්තරගාමස්ස උපචාරං න ඔක්කමති, එත්ථන්තරෙ සංවිදහිතෙපි භික්ඛුනො දුක්කට්ඨන්ති (පාවි. අට්ඨ. 182-183). ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ කාලද්වාරමග්ගානං වසෙන තයො සඤ්ඤානවිසඤ්ඤානාති තෙසු මග්ගද්වාරවිසඤ්ඤානෙපි ආපත්ති භොතෙවාති දස්සෙතුමාහ “ද්වාර...පෙ.... වුවිච්ඡි”ති. කාලවිසඤ්ඤානෙ පන අනාපත්තිං වක්ඛති. ආපත්ති පාවිත්ති.

1181. අසංවිදහිතෙ කාලෙති “පුරෙහත්තං ගමිස්සාමා”ති ආදිනා කතසංවිධානානං පච්ඡාහත්තාදි අසංවිදහිතකාලං නාම, තස්මිං. භික්ඛුස්සෙව විධානස්මිත්ති භික්ඛුනියා සංවිධානං විනා භික්ඛුස්සෙව විධානෙ සති ආපත්ති දුක්කට්ඨං.

1182. සමයෙ විදහිත්වා ගච්ඡතො වා අසමයෙ විදහිත්වා විසඤ්ඤානෙත ගච්ඡතො වා ආපදාසු විදහිත්වා ගච්ඡතො වා අනාපත්තිති යොජනා. තථාති “විදහිත්වා ගච්ඡතො අනාපත්ති”ති ඉදං අතිදිසති.

තත්ථ සමයො නාම යථාචුත්තකාලවිසෙසො. විසඤ්ඤානො නාම කාලවිසඤ්ඤානො, “අසුකස්මිං දිවසෙ අසුකවෙලාය ගමිස්සාමා”ති සංවිදහිත්වා ගමනකාලෙ තස්ස කාලසඤ්ඤාතස්ස විභවනන්ති චුත්තං භොති. යථාහ “කාලවිසඤ්ඤානෙයෙව අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 185). ආපදා නාම රට්ඨහෙදෙ ජනපදානං පලායනකාලො. යථාහ “රට්ඨහෙදෙ චක්කසමාරුල්ලා ජනපදා පරියායන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු”ති (පාවි. අට්ඨ. 185). එත්ථ ව රට්ඨහෙදෙති රට්ඨවිලොපෙ. චක්කසමාරුල්ලාති ඉරියාපථචක්කං, සකථචක්කං වා සමාරුල්ලා. උම්මත්තකාදිනොති ආදි-සද්දෙන ඛිත්තවිත්තාදයො ගහිතා.

1183. කායවාචාදිකත්තයාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන විත්තං ගහිතං, කායවාචාවිත්තාති චුත්තං භොති.

සංවිධානකථාවණ්ණනා.

1184. උද්ධං ජවතීති උජ්ජවතී, පටිසොතගාමිනී නාවා, තං. අධො ජවනතො ඔජ්ජවතී, අනුසොතගාමිනී නාවා, තං. අභිරුහෙය්‍යාති එත්ථ “සංවිධායා”ති සෙසො. යථාහ “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධාය එකං නාවං අභිරුහෙය්‍යා”ති (පාවි. 186). ලොකස්සාදසඤ්ඤාතමිත්තසන්ථවෙන තං නාවං ආරුය්‍ය කීළනවිත්තං පුබ්බභිගමං කත්වා අඤ්ඤාමඤ්ඤං සංවිධායාති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසෙන කීළාපුරෙක්ඛාරො සංවිදහිත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 188).

1185. සගාමකීරපස්සෙන ගමනෙ ගාමන්තරවසෙන වා පාවිත්ති, අගාමකීරපස්සෙන ගමනෙ අද්ධයොජනෙ පාවිත්ති අද්ධයොජනාතිරෙකෙ යානෙ ගාමෙ විජ්ජමානෙපි අවිජ්ජමානෙපි.

1186. යොජනපුචුලාය නදියා මජ්ඣිකෙතෙ ගච්ඡන්තො අද්ධයොජනවසෙන ආපත්තිදස්සනත්ථමාහ “තථා”තිආදි. “උනායොජනපුචුලාය නදියා මජ්ඣිකෙතෙ ගච්ඡන්තො හජන්ති තාදිසිකාය නදියා මජ්ඣිකෙතෙ ගච්ඡන්තස්ස ගාමන්තරගණනාය, අද්ධයොජනගණනාය ව ආපත්ති”ති වදන්ති.

1187. යථාසුඛං සමුද්දස්මීන්ති එත්ථ “ගන්තබ්බං”න්ති සෙසො. “සබ්බඅට්ඨකථාසු”තිආදිනා යථාසුඛගමනානුඤ්ඤාය හෙතුං දස්සෙති. ඉමිනාව අසන්දමානොදකෙසු වාපිතලාකාදීසු අනාපත්ති විඤ්ඤායති.

1188. තිත්ථසම්පාදනත්ථායාති පරතිත්ථං පාපෙතුං. තං නාවං. යුත්තාති නාවාපාජකා.

1189. “තථා”ති ඉමිනා “අනාපත්ති පකාසිතා”ති ඉමං සචගණ්භාති. අසංවිදහිත්වා භික්ඛුනියා සද්ධිං එකං නාවං අභිරුහෙය්‍ය වා, තිරියං තරණාය භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිදහිත්වාපි එකං නාවං අභිරුහෙය්‍ය වා, ආපදාසු භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිදහිත්වාපි එකං නාවං අභිරුහෙය්‍ය වා, තථා අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

“අනන්තරසමො”ති ඉමිනා “අසංවිදහිතෙ කාලෙ”තිආදිනා චුත්තවිනිවිජයං සචගණ්භාති. ඉධාපි කාලවිසඬකෙතෙ අනාපත්ති, තිත්ථනාවාවිසඬකෙතෙ ආපත්තියෙව. යථාහ “ඉධාපි කාලවිසඬකෙතෙතෙව අනාපත්ති”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 191). “ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසෙන කීළාපුරෙක්ඛාරො සංවිදහිත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 188) වචනතො කෙවි “ඉමං සික්ඛාපදං අකුසලචිත්තං ලොකවජ්ජ”න්ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. කීළාපුරෙක්ඛාරතාය හි අභිරුහිත්වා ගාමන්තරොක්කමනෙ, අද්ධයොජනාතික්කමෙ වා කුසලාඛ්‍යාකතචිත්තසමඬගීපි හුත්වා ආපත්තිං ආපජ්ජති. යදි හි සො සංවෙගං පටිලභිත්වා අරහත්තං වා සච්ඡිකරෙය්‍ය, නිද්දං වා ඔක්කමෙය්‍ය, කම්මට්ඨානං වා මනසි කරොන්තො ගච්ඡෙය්‍ය, කුතො තස්ස අකුසලචිත්තසමඬගීතා, යෙනිදං සික්ඛාපදං “අකුසලචිත්තං, ලොකවජ්ජ”න්ති වුවවති, තස්මා පණ්ණත්තිවජ්ජං, තිච්ඡන්ති සිද්ධං.

නාවාභිරුහනකථාවණ්ණනා.

1190. ගිහිසමාරම්භං හිත්වා භික්ඛුනියා පරිපාචිතං හත්තං ඤත්වා භුඤ්ජන්තො භික්ඛුනො පාවිත්ති භොතිති යොජනා. පරිපාචිතං නාම භික්ඛුනො සීලසුතාදිගුණං කුලානං වත්වා නිජ්ජාදිතං. යථාහ “භික්ඛුනියා

පරිපාචිතං, ගුණප්පකාසනෙන නිජ්ඣාදිතං ලද්ධබ්බං කතන්ති අත්ථො”ති (පාචි. අට්ඨ. 194). ගිහිසමාරම්භන්ති භික්ඛුනියා පරිපාචනතො පුබ්බෙයෙව ගිහිපටියත්තං. යථාහ “භික්ඛුනියා පරිපාචනතො පටිමමෙව යං ගිහීනං පටියාදිතං භත්ත”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 194). වක්ඛති හි “ගිහිසම්පාදිතම්පි වා චිනා”ති.

1191. “තස්සා”ති වක්ඛමානන්තා “යං භොජන”න්ති යොජෙතබ්බං. තස්සාති පඤ්චධා චුත්තස්ස භොජනස්ස. සබ්බෙසු අප්පකොභාරෙසුති සබ්බෙසු පරගලකරණප්පයොගෙසු.

1192. භික්ඛුනියා පරිපාචිතං භුඤ්ජතො දොසොති යොජනා.

1193. උභොසුති පරිපාචිතෙපි අපරිපාචිතෙපි. සබ්බත්ථාති ඉමෙසු ද්විසු පරිභුඤ්ජතො අප්පකොභාරවසෙනෙව දුක්කටන්ති යොජනා.

1195. පඤ්චභොජනං යපෙත්වා අඤ්ඤං පන යං කිඤ්චි යාගුබ්ජ්ජඵලාදිකං භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා.

පරිපාචිතකථාවණ්ණනා.

1197. ඉදං සබ්බං දසමං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානනායාදිනා දුතියානියතෙනෙව සදිසං මතන්ති යොජනා. ඉදං සික්ඛාපදන්ති “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනියා සද්ධිං ඵකො ඵකාය රහො නිසජ්ජං කප්පෙයා, පාචිත්තිය”න්ති (පාචි. 199) චුත්තං රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං.

රහොනිසජ්ජකථාවණ්ණනා.

භික්ඛුනිවග්ගො තතියො.

1198. ඵකොති ඵකදිවසිකො. ආවසථො පිණ්ඩොති පුඤ්ඤත්ථිකෙහි ඵකං පාසණ්ඩං අනුද්දිස්ස යාවදත්ථං දාතුං සාලාදීසු පඤ්ඤත්තං පඤ්චසු භොජනෙසු අඤ්ඤතරං භොජනං. යථාහ “ආවසථපිණ්ඩො නාම පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං සාලාය වා මණ්ඩපෙ වා රුක්ඛමුලෙ වා අප්පකොකාසෙ වා අනොදිස්ස යාවදත්ථො පඤ්ඤත්තො භොති”ති (පාචි. 206). අගිලානෙනාති ඵත්ථ “අගිලානො නාම සක්කොති තම්භා ආවසථා පක්කම්තු”න්ති චුත්ත පදභාජනියඅට්ඨකථායං “අද්ධයොජනං වා යොජනං වා ගන්තුං සක්කොති”ති (පාචි. අට්ඨ. 206) චුත්තන්තා තම්භා ආවසථා අද්ධයොජනං වා යොජනං වා ගන්තුං සමත්ථෙත අගිලානෙනාති අත්ථො. තතො උද්ධන්ති දුතියදිවසතො උත්තරි.

1199. අනොදිස්සෙව පඤ්ඤත්තෙ පිණ්ඩෙති යොජනා, “ඉමෙසංයෙව වා”ති අඤ්ඤතරං පාසණ්ඩං වා “ඵත්තකානංයෙව වා”ති තත්ථ

පුග්ගලපරිච්ඡේදං වා අකත්වා සබ්බසාධාරණං කත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආවසංපිණ්ඩෙති අත්ථො. යාවදත්ථෙ එව පිණ්ඩෙ පඤ්ඤත්තෙති යොජනා, යාවතා අත්ථො කුච්ඡිපුරණාදිකං පයොජනමත්ථ පිණ්ඩෙති විග්ගහො, “එත්තකං දාතබ්බ”න්ති අපරිච්ඡින්නදිත්වා “භුඤ්ජන්තානං යාවදත්ථං දාතබ්බ”න්ති පඤ්ඤත්තෙ පිණ්ඩෙ එවාති අත්ථො. භුඤ්ජිතබ්බන්ති කම්මසාධනං වා භාවසාධනං වා. “භොජන”න්ති අප්පකාමරණියං. සකින්නි එකචාරං. තත්ථාති ආවසංපෙ.

1200. තස්ස පිණ්ඩස්ස. අප්පකාමාරොසු සබ්බෙසුති සබ්බෙසු අප්පකාමාරොප්පයොගෙසු කතෙසු. තස්ස අප්පකාමාරකස්ස. පාවිත්තියො පයොගගණනාය.

1201. “එකෙන කුලෙන නානෙකට්ඨානහෙදෙසු පඤ්ඤත්තෙ”ති, “නානාකුලෙහි වා නානෙකට්ඨානහෙදෙසු පඤ්ඤත්තෙ”ති වාති යොජනා. “පිණ්ඩෙ”ති අධිකාරො. නානා ව එකො ව නානෙකා, යානානං හෙදා යානහෙදා, නානෙකා ව තෙ යානහෙදා වාති විග්ගහො, තෙසු. එකභොගොති එකපිණ්ඩපරිභොගො. එවකාරෙන දුතියදිවසාදිපරිභොගං නිවත්තෙති.

1204. ගිලානස්සාති චුත්තලක්ඛණෙන ගිලානො හුත්වා පුනස්පුනං භුඤ්ජන්තස්ස ගච්ඡතො වා ආගච්ඡන්තස්ස වා අනාපත්තිති යොජනා, අන්තමසො අද්ධයොජනම්පි ගච්ඡතො, ගන්ත්වා ආගච්ඡතො වා අන්තරාමග්ගෙ ව ගතට්ඨානෙ ව එකස්මිං දිවසෙ භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිති චුත්තං හොති. යථා “යො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකදිවසං, ගතට්ඨානෙ ව එකදිවසං භුඤ්ජති, තස්සාපි අනාපත්ති. ආගච්ඡන්තෙපි එසෙව නයො”ති (පාවි. අට්ඨ. 208). ඔදිස්ස පඤ්ඤත්තෙති එත්ථ “භික්ඛු”ති සෙසො. යථා “භික්ඛුනංයෙව අත්ථාය උද්දිසිත්වා පඤ්ඤත්තො හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 208). පරිත්තෙති උදරපුරණාය අප්පහොනකෙ ථොකෙ භොජනෙ. යථා “යාවදත්ථං පඤ්ඤත්තො න හොති, ථොකං ථොකං ලබ්භති, තාදිසං නිච්චම්පි පරිභුඤ්ජිතං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 208). සකින්නි යාවදත්ථං පඤ්ඤත්තං චුත්තනායෙන එකචාරං භුඤ්ජතො අනාපත්ති.

1205. යාගුආදීනීති ආදි-සද්දෙන පඤ්චභොජනතො අඤ්ඤෙසං අප්පකාමරණියානං ගහණං.

ආවසංපකථාවණ්ණනා.

1206. චුත්තා සමයා අඤ්ඤත්තාති යොජනා, “තත්ථායං සමයො, ගිලානසමයො විවරදානසමයො විවරකාරසමයො අද්ධානගමනසමයො

නාචාභිරුහනසමයො මහාසමයො සමණහත්තසමයො”ති (පාවි. 217) වුත්තා සත්තවිධකාලා අඤ්ඤානු.

තත්ථ යදා පාදානං ඵලිතත්තා න සක්කොති පිණ්ඩාය වරිත්තං, අයං ගිලානසමයො. අත්ථකකපීනානං පඤ්ච මාසා, ඉතරෙසං කත්තිකමාසොති අයං වීචරදානසමයො. යදා වීචරෙ කරියමානෙ කිඤ්චිදෙව වීචරෙ කත්තබ්බං කරොති, අයං වීචරකාරසමයො. යදා අද්ධයොජනම්පි ගන්තුකාමො වා හොති, ගච්ඡති වා, ගතො වා, අයං අද්ධානගමනසමයො. නාචාභිරුහනසමයෙපි එසෙව නයො. යදා ගොචරගාමෙ වත්තාරො භික්ඛු පිණ්ඩාය වරිත්තා න යාපෙන්නි, අයං මහාසමයො. යදා යො කොචි පබ්බජිතො හත්තෙන නිමන්තෙති, අයං සමණහත්තසමයො. ගණො කතමොති ආහ “ගණො”තිආදි.

1207. ගණභොජනං නාම කිත්ති ආහ “ය”න්තිආදි. යං පඤ්චන්තං අඤ්ඤතරං නිමන්තනතො, විඤ්ඤත්තිතො වා ලද්ධං, තං ඉධ භොජනන්ති අධිජ්ජෙතං හොතීති යොජනා. නිමන්තනතොති “භොජනාන”න්තිආදිනා වක්ඛමානජ්ජකාරෙන කතං අකජ්ජියනිමන්තනමාහ. විඤ්ඤත්තිතොපි වාති “සචෙපි”තිආදිනා වක්ඛමානනායෙන කතමකජ්ජියවිඤ්ඤත්තිමාහ.

1208-11. භොජනානන්ති නිද්ධාරණෙ සාම්ච්චනං, “අඤ්ඤතරස්සා”ති සෙසො, “ඔදනො සත්තු කුම්මාසො, මච්ඡො මංසඤ්ච භොජන”න්ති සඬගහිතානං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරස්ස. නාමන්ති වක්ඛමානං ඔදනාදිනාමං. භික්ඛු නිමන්තෙතීති එත්ථ “එකතො, නානතො වා”ති සෙසො. යථාහ “එකතො නිමන්තිතා. නානතො නිමන්තිතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 217-218). එකතො නිමන්තනං නාම සබ්බෙසං භික්ඛූනං එකතො යීතානං නිමන්තනං. නානතො නිමන්තනං නාම භික්ඛූනං විසුං විසුං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වා එකතො යීතට්ඨානං ගන්ත්වා වා අනෙකෙහි නිමන්තනං. යථාහ “චත්තාරි පරිචෙණාති වා විහාරෙ වා ගන්ත්වා නානතො නිමන්තිතා, එකට්ඨානෙ යීතෙසුයෙව වා එකො පුත්තෙන, එකො පිතරාති එවම්පි නානතො නිමන්තිතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 217-218).

වෙච්චනං නාම ඔදනාදිසබ්බපදානං, සම්පට්ඨජ්ජාතිආදිකිරියාපදානඤ්ච පරියායවචනං. භාසන්තරං නාම මාගධවචනතො අඤ්ඤං සීහළදම්මිලාදිවොහාරන්තරං. වෙච්චනෙහි එව වා භාසන්තරෙන වා නිමන්තෙතීති සම්බන්ධො.

තතො නිමන්තනානන්තරං. නිමන්තනන්ති යථාවුත්තං අකජ්ජියනිමන්තනං. එකතො ගණහත්තීති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ද්වාදසහත්ථං අමුඤ්චිත්වා යීතා වා නිසින්නා වා එකතො ගණහත්ති.

“ගණභොජනකාරණ”න්ති ඉදං භොජනපච්චයා පාවිත්තියං එවං ගණමන්තරෙන න භොතීති චුත්තං.

1212. එකතො, නානතො වාපි යං ගමනං, භොජනමිපි වා, තං ගණභොජනෙ න කාරණන්තිපි විඤ්ඤා භණන්තිති යොජනා. එකතො නානතො වාපිති එත්ථ “ධීතා වා නිසිත්තා වා”ති සෙසො.

1213-4. විඤ්ඤාපෙත්වාති “අම්භාකං චතුත්තමිපි භත්තං දෙහී”තිආදිනා එකතො වා “මය්භං දෙහී, මය්භං දෙහී”ති පාටෙක්කං වා විඤ්ඤාපෙත්වා. එවමිපිති විඤ්ඤත්තීතොපි.

1215. දුට්ඨස්සාති නිමන්තකස්ස, විඤ්ඤාපකස්ස ව.

1216. සත්තසුපි සමයෙසු භුඤ්ජනං අනාපත්තීති යොජනා, “ගණභොජන”න්ති පකරණතො ලබ්භති, යථාචුත්තෙසු ගිලානාදීසු සත්තසු කාලෙසු ලෙසං විනා භුඤ්ජන්තානන්ති අත්ථො. “එකතො”ති ඉදං “ගහෙත්වා”ති ඉමිනා යොජෙනබ්බං. භුඤ්ජනන්ති භුඤ්ජන්තානං. තථාති “අනාපත්තී”ති ඉදං පච්චාමසති.

1217. අනුපසම්පන්නො ව චාරී ව පත්තො ව අනිමන්තිතො ව අනුපසම්පන්න...පෙ.... නිමන්තිතා, තෙ චතුත්ථෙ කත්වාති අත්ථො, අනුපසම්පන්නං වා පිණ්ඩචාරීං වා චතුත්ථස්ස පත්තං වා අනිමන්තිතං වා චතුත්ථං කත්වා එකතො ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තානං ගණභෙදො මුනිනා පකාසිතො, ගණස්ස අපරිපුණ්ණතා දීපිතාති චුත්තං භොති. පිණ්ඩාය වරති සීලෙනාති පිණ්ඩචාරී, සො ඉධ පුබ්බපදලොපෙන “චාරී”ති චුත්තො, පිණ්ඩපාතිකො. සො හි නිමන්තනං අසාදියන්තො ගණභොජනකො ගණබාදකො න භොතීති අධිජ්ජායො. පත්තො නාම විහාරෙ නිසිදිත්වා චතුත්ථෙන අත්තනා ලද්ධබ්බභොජනත්ථාය පෙසිතො පත්තො. අනිමන්තිතො නාම පට්ඨං අකප්පියනිමන්තනාය නිමන්තිතෙ අනන්තොගධො උපසම්පන්නො. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. අපි-සද්දො හෙට්ඨා දස්සිතං ද්විත්තං, තිණ්ණං වා වසෙන චුත්තවිනිවිජයං අපෙක්ඛති.

1218. සමයලද්ධානන්ති ගිලානාදයො සත්තසමයා ලද්ධා යෙහි තෙ සමයලද්ධා, තෙසං, නිද්ධාරණෙ සාම්චවනං. “අඤ්ඤතරස්සා”ති සෙසො, “වසෙනා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. තෙව ගණභෙදොති යොජනා. සමයලද්ධකස්ස අත්තතො අනාපත්තිභාවමන්තරෙන තං චතුත්ථං කත්වා ගණභොජනං ගණ්භන්තානං පන ආපත්තිසම්භවතො ආහ “ආපත්ති පන වෙදිතබ්බා”ති. යථාහ මහාපච්චරියං “සමයලද්ධකො සයමෙව මුච්චති, සෙසානං ගණපුරකත්තා ආපත්තිකරො භොතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 220).

1219. පඤ්චභොජනෙසු අඤ්ඤතරස්ස නාමං ගහෙත්වා නිමන්තෙත්වා තෙසුයෙව අඤ්ඤං දියාමානං ගණ්හන්තස්ස විසඬිකෙතාභාවං දස්සෙතුමාහ “භොජනානඤ්ඤා”තිආදි. භොජනානන්ති නිද්ධාරණෙ සාම්ච්චනං, අඤ්ඤතරස්ස වසෙනාති වුත්තං භොති. තං විසඬිකෙතං, ඔදනාදීනං නාමෙන නිමන්තෙත්වා දියාමානං යාගුආදිං ගණ්හන්තස්ස ගණභොජනං න භොතීති වුත්තං භොති.

1221. “නිච්චහත්ත”න්ති ධූවහත්තං වුච්චති. “නිච්චහත්තං ගණ්හං”ති වදන්ති, බහුනම්පි එකතො ගහෙතුං වට්ටති. සලාකහත්තාදීසුපි එසෙව නයො.

ගණභොජනකථාවණ්ණනා.

1223-4. බහුහි මනුස්සකෙහිති විසුං විසුං නිමන්තිතෙහි අනෙකෙහි මනුස්සෙහි. පඤ්චසු යස්ස කස්සාති එත්ථ “සහධම්මිකෙසු”ති සෙසො, නිද්ධාරණෙ භුම්මං, පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යස්ස කස්සවීති අත්ථො. “හිත්වා”තිආදිනා කිමාභාති? යස්ස විකප්පෙති, තස්මිං සන්තිහිතෙ “මය්හං හත්තපච්චාසං තුය්හං දම්මී”ති සම්මුඛා විකප්පනවසෙන වා තස්මිං අසන්තිහිතෙ තස්ස නාමං ගහෙත්වා “මය්හං හත්තපච්චාසං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී”ති අසම්මුඛා විකප්පනවසෙන වා පඨමනිමන්තනාය විකප්පනං හිත්වා, තං අවිකප්පෙත්වාති වුත්තං භොති.

හත්තන්ති එත්ථ “යො භුඤ්ජති”ති සෙසො. නිමන්තිතො යො පච්ඡා නිමන්තිතං හත්තං භුඤ්ජති, තස්ස පාචිත්තියන්ති යොජනා. උප්පට්ඨපාටියා එකසිත්ථම්පි භුඤ්ජතො තස්ස පාචිත්තියං සියාති යොජනාති. කිං වුත්තං භොති? පච්ඡා නිමන්තිතානං භොජනං පඨමං භුඤ්ජිත්වා පඨමං නිමන්තිතානං භොජනං පච්ඡා භුඤ්ජන්තස්ස ච එකපත්තෙයෙව හෙට්ඨා පඨමං නිමන්තිතානං භොජනං පක්ඛිපිත්වා ඉතරං උපරි පක්ඛිපිත්වා හෙට්ඨා හත්ථං ඔතාරෙත්වා හෙට්ඨා ධීතභොජනෙ එකසිත්ථම්පි පඨමං අභුඤ්ජිත්වා උපරි ධීතං පඨමං භුඤ්ජන්තස්ස වාති වුත්තං භොති. තෙනෙව යථා උප්පට්ඨපාටි න භොති, තථා මිස්සිකතං භොජනං භුඤ්ජන්තස්ස න දොසොති මහාපච්චරියං විනිවිජයො ඛ්‍යාතිරෙකතො දස්සිතො භොති. යථාහ “ද්වෙ තිණි කුලානි නිමන්තෙත්වා එකස්මිං යානෙ නිසිදාපෙත්වා ඉතො චිතො ච ආහරිත්වා හත්තං ආකිරන්ති, සුපඛ්‍යඤ්ජනං ආකිරන්ති, එකමිස්සකං භොති, එත්ථ අනාපත්තීති මහාපච්චරියං වුත්තං”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 229).

1225-6. පරම්පරභොජනස්ස සරූපං පදභාජනෙ වුත්තනයෙන දස්සෙතුමාහ “භොජනානම්පි”තිආදි. තෙසමෙව පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං පරිභුඤ්ජතීති යොජනා. මහෙසිනා පරිදීපිතන්ති පදභාජනෙ “පරම්පරභොජනං නාම පඤ්චන්තං භොජනාන”න්තිආදිනා (පාවි. 227) නයෙන වුත්තං.

1227. යත්ථාති අනෙකෙහි එකභාජනෙ පක්ඛිත්තෙ යස්මිං භොජනෙති චුත්තං හොති එකෙනෙව දිත්තෙ විචාරණාභාවා. සබ්බමෙකරසං සියාති විසුං විසුං විඤ්ඤායමානරසං අහුත්වා එකරසමෙව හොති.

1230. “ගාමෙතා”ති ඉමිනා ගාමට්ඨායෙව චුත්තා. “නිමන්තිතස්ස දොසො න විජ්ජති”ති ඉදං ගාමපුගතිගමෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. ගාම-සද්දෙන “ගාමා වා අරඤ්ඤා වා”ති (පාරා. 91) එත්ථ විය නගරමිපි සඬිගහිතං. පුගො නාම විසුං විසුං සමුහා හුත්වා පුඤ්ඤකාරිනො ධම්මිකමනුස්සා. නිගමො නාම සාපණො මහාගාමො. සකලගාමෙන නිමන්තිතො හුත්වා සම්පත්තෙ යත්ථ කත්ථවි ගෙහෙ භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. පුගාදිසුපි එසෙව නයො. යථාහ “සකලෙන ගාමෙන එකතො හුත්වා නිමන්තිතස්සෙව යත්ථ කත්ථවි භුඤ්ජතො අනාපත්ති. පුගෙහි එසෙව නයො”ති (පාවි. අට්ඨ. 229). නිච්චහත්තෙ දොසො න විජ්ජති අනෙකට්ඨානතො දියාමානං නිච්චහත්තමිපි උප්පට්ඨාටියා භුඤ්ජන්තස්ස න දොසොති චුත්තං හොති.

1231. කායො වාචා කායවාචාවිත්තන්ති ඉමෙහි ආපජ්ජනං කට්ඨසමුට්ඨානං නාම. ඉධ ක්‍රියං නාම භොජනං, අක්‍රියං නාම පඨමනිමන්තනස්ස අවිකජ්ජනං, ඉදං ද්වයමෙවාහ “භොජනඤ්චාවිකජ්ජන”න්ති.

පරම්පරභොජනකථාවණ්ණනා.

1232-3. පූචාති අතිරසාදයො රසා. පහෙණකත්ථායාති පණ්ණාකාරත්ථාය. පටියත්තාති සම්පාදිතා. පාඨෙයාත්ථායාති ගම්කස්ස සම්බලත්ථාය. පටියත්තා මන්ථා වාති සම්බන්ධො. මන්ථා නාම බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුතිලනණ්ඩුලාදයො. යථාහ “බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුතිලනණ්ඩුලාදි සබ්බං ඉධ මන්ථොත්ථෙව සඬිබං ගච්ඡති”ති (පාවි. අට්ඨ. 233). යෙ පූචා, මන්ථා වාති යොජනා. භීති නිපාතමත්තං. තත්ථ පටියත්තෙසු තෙසු පූචෙසු වා මන්ථෙසු වා. භික්ඛුනාති එත්ථ “ආකඬ්ඛමානෙනා”ති සෙසො.

ද්වන්තිපත්තාති ද්වෙ වා තයො වා පත්තාති විග්ගහො. පූරාති මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමරාජ්සමං පුණ්ණා. යථාහ “මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමලෙඛාය සමපුරෙ පත්තෙ ගහෙත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 233). “ද්වන්තිපත්තා පූරා”ති චෙත්ථ පරිමාණං දස්සිතං, පරිමාණපරිමෙයානං අහෙදොපවාරෙන පූචමන්ථා ගහෙතබ්බා යථා “ද්වෙ තිස්සො තණ්ඩුලනාළියො”ති. පූචෙහි වා සත්තුහි වාති යොජනා. සත්තුති බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුනං ගහණං, ඉමිනාව තිලාදිති උපලක්ඛිතාති. තතියපත්තස්ස මුඛවට්ටියා හෙට්ඨාරාජියා උද්ධං කත්වා පක්ඛිත්තඤ්චෙන “තතො උත්තරි”න්ති ඉමිනා ව ගස්හති. යථාහ

“සචෙ තතියං පත්තං උපිකතං ගණ්හාති, පුච්ඡානාය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 233).

1237. තත්ථ තෙසු පුච්ඡෙසු වා මන්ථෙසු වා ද්වෙ චෙ පත්තපුරා ලද්ධාති යොජනා. එකො පත්තපුරො පදාතබ්බොති යොජනා. එකතොති එකපත්තපුරතො න පදාතබ්බොති යොජනා, කිඤ්චිපි අකාමා න දාතබ්බන්ති අත්ථො. යථාහ “යෙන එකො ගහිතො, න තෙන කිඤ්චි අකාමා දාතබ්බං. යථාරුචි කාතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 233). එවං දදන්තෙන ආසනසාලාය වා අත්තතො නිබ්ද්ධවාසට්ඨානෙන වා දිට්ඨස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස සාධාරණං කත්වා දාතමන්තරෙන න මිත්තානමෙව දාතබ්බං. යථාහ “යථාමිත්තං පන දාතුං න ලබ්හති”ති (පාවි. අට්ඨ. 233).

1238-9. අපගෙණකං අපාටෙය්‍යං දෙන්තානන්ති සම්බන්ධො. යථාහ “න පගෙණකත්ථාය න පාටෙය්‍යත්ථාය පටියත්තං දෙන්ති”ති (පාවි. 235). තතොති පගෙණකපාටෙය්‍යතො. වා-සද්දෙන ඉධ අවුත්තං “ගමනෙ පටිප්පස්සද්ධෙ දෙන්ති”ති (පාවි. 235) අනාපත්තිවාරෙ වුත්තං සඤ්ඤාහාති. තදුනකන්ති තතො ද්වත්තිපත්තතො උනකං. යථාහ “උනකද්වත්තිපත්තපුරෙ පටිග්ගණ්හාති”ති (පාවි. 235). අපාටෙය්‍යාදිඅත්ථාය පටියාදිතන්ති සඤ්ඤාය පාටෙය්‍යාදිං ගණ්හන්තස්සාපි ආපත්තියෙව අවිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස. අත්තතොයෙව ගහණත්ථං “ඉමස්ස හත්ථෙ දෙහී”ති වචනෙනාපි ආපජ්ජනතො වචිකම්මං.

කාණමාතුකථාවණ්ණනා.

1240. අඤ්ඤානාති තද්ධිතලොපෙන නිද්දෙසො, අඤ්ඤතරෙනාති අත්ථො, පචාරිතොති සම්බන්ධො. භොජනානන්ති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. පචාරිතොති “ගණ්හථ හන්තෙ යාව ඉච්ඡා”ති එවං යාවදත්ථපචාරණාය, සයඤ්ච ‘අලං ආවුසො ථොකං ථොකං දෙහී’ති එවං පටික්ඛෙපපචාරණාය”ති අට්ඨකථාය වුත්තජ්ජකාරද්වයෙන පචාරිතොති අත්ථො. විකජ්ජද්වයෙ පකාරද්වයෙ පචාරිත-සද්දෙ වර-ධාතුස්ස පත්ථනචාරණත්ථවසෙනායමත්ථො වෙදිතබ්බො, “පාවිත්ති අනතිරිත්ත”න්ති පදවිජෙදො. “අනතිරිත්තං භොජන”න්ති විසෙසිතබ්බමපෙක්ඛිත්වා “අඤ්ඤානා”ති එත්ථ විහත්ති. විපරිණාමෙත්වා “පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජන”න්ති යොජෙතබ්බං, වක්ඛමානෙ අනතිරිත්තකතභොජනනිද්දෙසෙ වුත්තෙසු පඤ්චසු භොජනෙසු අඤ්ඤතරං භොජනන්ති අත්ථො. “බාදනීයං වා භොජනීයං වා”ති (පාවි. 236, 238) සහ දෙසිතත්තා එකයොගඤ්ඤායෙන “බාදනීයං වා”ති ව ගහෙතබ්බං. පඤ්ච භොජනානි, කාලිකත්තයඤ්ච යටෙත්වා සබ්බං යාවකාලිකං බාදනීයන්ති වුත්තං.

1241. අසන්නති එත්ථ විජ්ජකතභොජනං දිස්සති, භුඤ්ජමානො චෙ පුග්ගලො හොති, භොජනකිරියානුපවිජ්ජන්නා චත්තතීති අත්ථො. භොජනන්ති පචාරණපභොනකඔදනාදි හත්ථාදීසු දිස්සති. හත්ථපාසොති පචාරණපභොනකං භොජනං දාතුං අභිහරිත්වා යිතොකාසො අඩ්ඨතෙය්‍යහත්ථජ්ජමාණො හොතීති වුත්තං හොති. අභිහරණං අභිභාරො, සො එච අභිභාරතා, තථා දාතුං යිතස්ස කායෙන කතො අභිභාරො දිස්සතීති වුත්තං හොති. කායවාචාපටික්ඛෙපොති තථා අභිහටෙ භොජනෙ පටිග්ගාහකස්ස හත්ථවිකාරාදිකො කායිකො වා “අල”න්තිආදිකො වාචසිකො වා පටික්ඛෙපො පඤ්ඤායතීති අත්ථො.

1242. නිජ්ජපඤ්ඤෙතාති සහ වාසනාය පභිනතණ්හාදිපපඤ්චත්තයරහිතෙන තථාගතෙන.

1243. තත්ථාති ඔදනාදීසු. සත්තන්තන්ති “සාලි”තිආදිනා චක්ඛමානානුරූපානං.

1244. ඔදකොති උදකෙ භවො. එත්ථාති පඤ්චඩ්ගපචාරණාය. අයංනිවිජ්ජයොති චක්ඛමානවිධිජ්ජකාරං විනිවිජ්ජයං දස්සෙති.

1245. සාලිති සබ්බසාලිජාති. වීඪිති සබ්බවීඪිජාති. කඩ්දුති සෙතරත්තකාලභෙදා සබ්බා කඩ්දුජාති. වරකො සෙතවරකො. ධඤ්ඤෙන සම්භතපුඤ්ඤසම්භාරෙන භගවතා.

1246. තිණන්ති තිණබීජමෙව වුත්තං. දීපිතං සඬගහිතං. වරකචොරකොති සුබුමවරකො.

1248. අඩ්ගසම්පත්තිං දස්සෙතුමාහ “හත්ථෙන්නා”තිආදි.

1249. තනුති තනුකා.

1250. න රක්ඛති පචාරණං.

1251-2. ධඤ්ඤරසාදීනීති ආදි-සද්දෙන දධිආදයො ගහිතා. ආරොපෙත්වාති උද්ධනං ආරොපෙත්වා. ඵලන්ති ඵලාඵකාදිඵලං. පණ්ණන්ති සුපසාකං. කළිරන්ති චෙඵආදීනං කළිරං. බහුතීති තෙසමෙව විසෙසනං. තත්ථ වාති පක්ඛිත්තපණ්ණාදිමිහි තක්කාදිකෙ. ඔධිං දස්සෙතීති එත්ථ “පරිභොගකාලෙ”ති සෙසො. සඤ්ජනෙතීති එත්ථ “ඵලාදියාගු”ති ලබ්භති.

1253-4. රසෙති මංසාදිරසෙ. “යාගුං ගණ්හථා”ති වා “යාගු”න්ති වා චත්ථාති යොජෙතබ්බා. යාගු සඬගහිතාති එත්ථ

ඔධිපඤ්ඤායනඅපඤ්ඤායනවිකප්පද්වයෙ යාගුයා සමො විනිවිජයොති අධිප්පායො.

1255. ඡුපන්තීති සම්චුසන්ති. ඡුප සම්ඵස්සෙති ධාතු, පක්ඛිපන්තීති චුත්තං හොති. යථාහ “යත්ථ මච්ඡමංසං පක්ඛිපන්තී”ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239). සාසපමත්තමපි මච්ඡමංසං වා සචෙ පඤ්ඤායතීති යොජනා. පචාරණන්ති එත්ථ “ජනෙතී”ති සෙසො. යාගුයාති පදං පච්චත්තවසෙන විපරිණාමෙත්වා යාගු ජනෙතීති යොජෙතබ්බං.

1256. සංසට්ඨොති පරිස්සාවිතො න සඤ්ජනෙතීති යොජනා.

1257. සබ්බසො යපෙත්වාති සම්බන්ධො. මංසාදිපක්ඛිත්තඔදනාදිප්පකරණාවසෙසතො අඬගං දස්සෙතුමාහ “සබ්බසො”ති. සබ්බසො න පචාරෙතීති යොජනා. වෙළුනණ්ඩුලන්ති වෙළුච්ඡිනං තණ්ඩුලං. ආදි-සද්දෙන කන්දමුලං සඬගහිතං. යථාහ “වෙණුතණ්ඩුලාදිහි වා කන්දමුලඵලෙහි වා යෙහි කෙහිවි කතහත්ත”න්ති.

1258. තතොති සාලිආදිතො, වෙළුආදිතො ච, තතො නිබ්බත්තා පුටුකා වාති අත්ථො. තාහීති පුටුකාහි. සුද්ධාති පුටුකාදිහි අමිස්සා න පචාරෙතීති සම්බන්ධො.

1259. භට්ඨානන්ති භජ්ජිතානං. සත්තුහි සඬගහිතං සත්තුසඬගහිතං.

1261. සත්තුනං මොදකොති සත්තුබද්ධං, බද්ධසත්තුති අත්ථො.

1263. තෙහෙවාති ලාජෙහි ඵච. සුද්ධං බජ්ජකං වාති වක්ඛමානනයෙන මච්ඡාදිහි අසම්මිස්සං බජ්ජකං.

1264. “පූරිත”න්තිආදිතා තබ්බිපරියායං දස්සෙති. තන්ති කුණ්ඩකාදි.

1266. අකප්පියං මංසං. අවත්ථුත්තාති අකප්පියමංසානං වාරෙතබ්බත්තා පචාරණාය අවත්ථුත්තා.

1267. වත්ථුකත්තාති කප්පියමංසස්ස පචාරණාය වත්ථුභුතත්තා. පචාරෙතීති එත්ථ “බාදියමානස්ස ච මංසත්තා”ති සෙසො දට්ඨබ්බො. යථාහ “යං පන බාදති, තං කිඤ්චාපි පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ සීතං, බාදියමානං පන මංසභාවං න ජහති”ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239).

1268. කිඤ්චි කප්පියභොජනන්ති පඤ්චසු භොජනෙසු යං කිඤ්චි කප්පියභොජනං.

1269. අකප්පියං මංසං අඤ්ඤන්ති අකප්පියමංසතො අවසෙසං
කුලද්වසනාදිවසෙන උප්පන්නභොජනං ගහිතං. යථාහ
“කුලද්වසනවෙජ්ජකම්මඋත්තරිමනුස්සධම්මාරොවනසාදිතරුපියාදීහි
නිබ්බත්තං බුද්ධපටිකුට්ඨං අනෙසනාය උප්පන්නං අකප්පියභොජනං
පටික්ඛිපති, න පචාරෙති”ති.

1270-1. අසනං භොජනන්ති අභිගද්වයෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සවෙ
අප්ඤ්ඤාහං”න්තිආදි. අප්ඤ්ඤාහංන්ති පරගලගතං භොති. “පත්තෙ”ති
ඉමිනා ථාලකාදිභාජනඤ්ච ගහිතං. කත්ථවි භොජනං නත්ථිති යොජනා.
පත්තෙ, හත්ථෙ, මුඛෙ වා යත්ථ කත්ථවි පඤ්චන්තං භොජනානං කිඤ්චි න
විජ්ජති, ගන්ධමත්තං පඤ්ඤායතීති වුත්තං භොති.

1272. ආදායාති එත්ථ “අඤ්ඤත්තු භුඤ්ජිතු”න්ති සෙසො. “යොපි
අඤ්ඤත්තු ගන්ත්වා භුඤ්ජිතුකාමො මුඛෙ හත්තං ගිලිත්වා සෙසං
ආදායා”තිආදිනා (පාවි. අට්ඨ. 238-239) මහාපච්චරියට්ඨකථායං
වුත්තවචනස්ස පමාණත්තා ආහ “න පචාරෙති”ති.

1273. “මුඛෙ හත්තං ගිලිතං, හත්ථෙ හත්තං විසාසාදස්ස දාතුකාමො,
පත්තෙ හත්තං භික්ඛුස්ස දාතුකාමො, සවෙ තස්මිං ඛණෙ පටික්ඛිපති, න
පචාරෙති”ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239) එවමාගතං කුරුන්දට්ඨකථං
සඬගහෙතුං “මුඛෙ ව හත්ත”න්තිආදිවචනතො ව “අසනස්ස
උපච්චෙදා”තිආදිනා වක්ඛමානාය යුත්තියා අසනාවසානෙ යුජ්ජමානත්තා ව
ඉමිස්සා ගාථාය “භොත්තුකාමො”ති පාඨං අග්ගහෙත්වා “දාතුකාමො”ති
පාඨො ගහෙතඛිබ්බො.

1274. “අසනස්ස උපච්චෙදා”ති ඉමිනා තස්මිංයෙව ආසනෙ
යථානිසින්නෙනෙව කාතඛිබ්බෙ අසනෙ ආසාවච්චෙදො දීපිතො. යථාහ
අට්ඨකථායං “තස්මිං පන ආසනෙ න භුඤ්ජිතුකාමො, විහාරං පවිසිත්වා
භුඤ්ජිතුකාමො, අඤ්ඤස්ස වා දාතුකාමො”ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239).
කුරුන්දට්ඨකථායං තස්ස විනිවිජයස්ස දස්සිතත්තා “මහාපඤ්ඤා”ති
කුරුන්දට්ඨකථාවරියං සන්ධායාහ. කාරණාකාරණඤ්ඤුතොති
“පචාරණස්ස ඉදං කාරණං, ඉදං අකාරණං”න්ති ජානන්තා.
“කාරණාකාරණඤ්ඤුනා”ති කත්ථවි පොත්ථකෙ ලිඛන්ති. තත්ථ
මහාපඤ්ඤා කාරණාකාරණඤ්ඤුතො ආචරියා අසනස්ස...පෙ.... සොති හි
කාරණං කථයන්තීති යොජනා.

1275. හත්ථපාසඩ්ගෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “ගණ්හතො...පෙ....
පසාරිත”න්ති. ගණ්හතොති යෙන ඉරියාපථෙන සමන්තාගතො හුත්වා
ගණ්හාති, එවං ගණ්හතො. පච්ඡිමං අභිගන්ති දායකෙන දින්නස්ස
පටිග්ගාහකස්ස යො අවයවො පරභාගෙ භොති, තං
ධානාදිඉරියාපථසමන්තාගතස්ස පටිග්ගාහකස්ස පණ්ඨිආදිං පච්ඡිමං අභිගං.

දදනො පසාරිතං හත්ථං විනා පුරිමං අඩගන්ති යොජනා. පසාරිතං හත්ථන්ති එත්ථ “දාතු”න්ති සෙසො. උභින්නන්ති එත්ථ “අන්තරෙ”ති සෙසො. පටිග්ගාහකදායකානං පවිජ්මපුරිමානං උභින්නං අඩගානං අන්තරෙ ඔකාසෙ. අඩ්ඨං උපඩ්ඨං හත්ථං තෙය්‍යං තතියං යස්සාති විග්ගහො, අතිරෙකවිදන්ථිද්විරතනප්පමාණන්ති අත්ථො.

1276. අභිභාරඩගෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “තස්මි”න්තිආදි. අඩ්ඨතෙය්‍යො තස්මිං යානෙ යත්වාති යොජනා, ද්විරතනවිදන්ථිපමාණෙ තස්මිං යානෙ යත්වාති අත්ථො. අභිහටන්ති උපනීතං. තාදිසන්ති අභිහටසදිසං, පවාරණපහොනකානං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරන්ති අත්ථො.

1277-8. ආධාරකෙ වාපීති වලයාදිපත්තාධාරකෙපි. උරුසුති ද්වින්නං උරුනං මජ්ඣෙ, අඩකෙති අත්ථො. ආහරිත්වාති අභිහරිත්වා. හත්තං ගණ්භාතීති එත්ථ “ඉතො”ති සෙසො, “ඉතො හත්තං ගණ්භා”ති අනන්තරෙ නිසින්තො ව භාසතීති යොජනා. හත්තන්ති උපලක්ඛණං, පඤ්චසු භොජනෙසු යං කිඤ්චිති අත්ථො. තන්ති තථා ගණ්භිතුං වුත්තහත්තාදිභොජනං. අභිභාරස්ස වාති එත්ථ ව-සද්දො පදපුරණත්ථො, එවකාරත්ථො වා, අභාවා එවාති යොජනා.

1279. “හත්තපවිජ්”න්ති ඉදං උපලක්ඛණං.

1280. දියමානෙති එත්ථ “භොජනෙ”ති සෙසො. ඉතරොති හත්ථපාසෙ නිසින්තො. අභිභාරඩගස්ස අභාවා සො න පවාරිතොති.

1281. පටික්ඛෙපඩගෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “කායෙනා”තිආදි. වාචාභිභාරස්ස අනඩගත්තා ආහ “කායෙනාභිහට”න්ති. යථාහ “වාචාය අභිහටං පටික්ඛිපතො පවාරණා නත්ථි”ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239). අභිහටභොජනං පටික්ඛිපිතුං අඩගුලියො වා හත්ථං වා හත්ථගතස්ස කස්සචි වලනාදිං යං කඤ්චි කායවිකාරං කරොන්තො, හමුං උක්ඛිපන්තො, කුප්ඤ්ඤිත්වා ඔලොකෙන්තො වා කායෙන පටික්ඛිපතීති වුව්වති. “අල”න්ති වා “න ගණ්භාමි”ති වා “ආගමෙහි”ති වා “අධිවාසෙහි”ති වා “මා ආකිරා”ති වා “අපගච්ඡාහි”ති වා එවමාදිකං වදන්තො වාචාය පටික්ඛිපතීති වුව්වති.

1282-3. ආකිරාති එත්ථාපි “ඉති වා”ති යොජෙතඛ්ඛං. එවං වදන්තස්ස නිවාරෙතුකාමතාවිත්තෙ සතිපි නිවාරණවචනෙන භොන්තං පවාරණං ආකිරාතිආදිවිධිවචනෙ න භොතීති ආහ “න පන”න්ති පවාරණා”ති. පවාරණා පන න අත්ථිති යොජනා.

1284. “රසං ගණ්හො”ති වදෙති සම්බන්ධො. තං සුත්වාති තං වචනං සුත්වා.

1285. “සාර”න්ති ඉදං වණ්ණහණනමත්තං. “ඉද”න්ති සාමඤ්ඤෙන මච්ඡමංසං වදති, පචාරණඤ්ඤාං හොති. මච්ඡරසං මංසරසන්ති එත්ථ ද්වන්ද්වසාමාසස්සපි සම්භවතො “මච්ඡං, මංසං ගණ්හා”ති ව චුත්තං හොති, තඤ්ච අඤ්ඤාං හොති.

1286. “රසං ගණ්හා”ති චුත්තෙ පනස්ස විකප්පස්ස අභාවා පචාරණස්ස අඤ්ඤාං න හොති. තෙනෙවාහ “අත්ථි ව මංසං වෙ”ති.

1287. මුහුත්තං ආගමෙහිති කඤ්චි කාලං ඔලොකෙහි.

1288. පනසාදිහිති ආදි-සද්දෙන වෙත්තඤ්ඤාදිනං ගහණං.

1290. මච්ඡසුපං මංසසුපන්ති එත්ථ සමාසවිකප්පා “මච්ඡරසං මංසරස”න්ති එත්ථ විය දට්ඨබ්බා.

1291. කරම්බකන්ති මච්ඡමංසෙන වා අඤ්ඤාදින වා මිස්සස්සෙව සුපවිසෙසස්ස නාමං. තෙනෙව ව “මංසකරම්බකං ගණ්හො, මච්ඡකරම්බකං ගණ්හො”ති චුත්තෙ නිසෙධෙන පචාරණා හොති, “කරම්බකං ගණ්හො”ති චුත්තෙ අනියතවචනත්තා න හොති. කළීරසුපාදිහි සමානවිනිවිජයභාවං දස්සෙතුමාහ “එසෙව නයො චුත්තො”ති.

1292. චුත්තස්මිත්ති චුත්තෙ.

1293. යෙනාති හත්තෙන. ආපුච්ඡිතොති “ගණ්හො”ති චුත්තො. තස්ස හත්තස්ස. අත්ථිතාය යාගුයා විජ්ජමානත්තා. ඉති කාරණන්ති ඉදං පචාරණකාරණං.

1294. “යාගුමිස්සකං ගණ්හා”ති චුත්තෙ සා යාගු තත්ථ තස්මිං අභිභට්ඨො භාජනෙ පක්ඛිත්තහත්තෙන සමා වා බහුතරා වා වෙ හොති, සො එවං වත්වා අභිභට්ඨං පටික්ඛෙපං භික්ඛු න පචාරෙති කිරාති යොජනා. කිරාති අරුචිං සුචෙති. තෙනෙව වක්ඛති “කාරණං පන දුද්දස”න්ති.

1295. සබ්බත්ථාති සබ්බඅට්ඨකථාසු.

1296. විසුං කත්වාති එකසිත්ථමිපි යථා න හොති, තථා රසං වා බීරං වා හත්තතො වියොජෙත්වා.

1297. ගච්ඡන්තෙනෙවාති යාව හොජනනිට්ඨානං, තාව ගච්ඡන්තෙනෙව. යථාහ “ගච්ඡන්තෙන නදිපුරං පත්තෙනපි අට්ඨත්වා

නදිතීරෙ ගුම්ඛං පරික්ඛිපිත්වා විවරන්තෙන නාවං වා සෙතං වා ආරුළුහෙන අට්ඨත්වා වට්ටෙන්වා විවරන්තෙනා”ති.

1298. සොති ගච්ඡන්තො. තතොති යානතො, ගමනඉරියාපට්ඨස්ස විකොපිතත්තාති අධිප්පායො.

1299. ආසනං අවිචාලෙන්වාති නිසජ්ජාවසෙන චුට්ඨට්ඨානං අචාලෙන්වා, අනුට්ඨහිත්වාති චුත්තං හොති. “අදින්නාදානෙ විය යානාවාවනං ගහෙතඛ්ඛ”න්ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

1300. තතොති පචාරිතකාලතො උද්ධං, තතො නිසින්නට්ඨානතො වා. ඉතො, එත්තො වා. ඊසකම්පි සංසරිතුන්ති නිසින්නට්ඨානතො ඉතො විතො ව ටොකම්පි සංසරිතුං, අපගන්තුන්ති අත්ථො.

1301. සබ්බත්ථාති පීඨකාදිසංභාරිමෙ සබ්බස්මිං ආසනෙ. “විනයඤ්ඤානා”ති ඉමිනා “සචෙ පන නං සහ මඤ්චෙන උක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤානු නෙන්නි, වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239) අට්ඨකථායං “පීඨකාදිසුපි අයමෙව විනිවිජයො”ති චුත්තභාවං ඡානන්තෙනාති චුත්තං හොති.

1302. නිපජ්ජිත්වාති එත්ථ “පරිවත්තන්තෙන යෙන පස්සෙන නිපන්තො, තස්ස යානං නාතික්කමෙතඛ්ඛ”න්ති වචනතො පුබ්බසයිතට්ඨානං අවිජහිත්වා සයිත්වායෙවාති අත්ථො. තථෙවාති උක්කුටිකො හුත්වාවාති චුත්තං හොති. “තස්ස පන හෙට්ඨා පලාලපීඨං වා කිඤ්චි වා නිසීදනකං දාතඛ්ඛ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239) අට්ඨකථායං චුත්තං.

1303. අතිරිත්තං කරොන්තෙන සික්ඛුනා භාජනං ඔනමෙත්වාන හොජනෙ දස්සිතෙ අථ “අලමෙනං සබ්බ”න්ති වත්තඛ්ඛන්ති යොජනා. තත්ථ අතිරිත්තං කරොන්තෙනාති “අතිරිත්තං නාම කප්පියකතං හොති, පටිග්ගහිතකතං හොති, උච්චාරිතකතං හොති, හත්ථපාසෙ කතං හොති, භුත්තාවිනා කතං හොති, භුත්තාවිනා පචාරිතෙන ආසනා අවුට්ඨිතෙන කතං හොති, ‘අලමෙනං සබ්බ’න්ති චුත්තං හොති, ගිලානාතිරිත්තං හොති”ති (පාවි. 239) චුත්තෙසු අට්ඨසු ආකාරෙසු අන්තං විනා පුරිමෙහි සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි අතිරිත්තං කරොන්තෙනාති චුත්තං හොති. යථාහ “ඉමෙහි සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි යං අතිරිත්ත”න්තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 238-239).

ඉධ අතිරිත්තං කාතුං අභිභට්ඨොජනං කප්පියඤ්ච නාම හොති, කප්පියකතෙන සිඬ්ඨිවෙරලසුඤ්චිවත්ථුනා යුත්තතාය ව අකප්පියමංසාභාවෙන ව කුලදුසනාදීහි අනුප්පන්නභාවෙන ව කතඤ්ච නාම

හොති. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති අතිරික්තකතභාවතො එවං කප්පියඤ්ච තං කතං වාති කප්පියකතන්ති වුත්තං හොති. එවමුපරිපි කත-සද්දස්ස අත්ථො ව සමාසවිග්ගහො ව වෙදිතබ්බො. අවසිට්ඨපදෙසු භික්ඛුනා පටිග්ගහිතං පටිග්ගහිතං නාම. තං කාරාපෙත්වා ආගතෙන භික්ඛුනා ථොකං උච්චාරෙත්වා, ඔතාරෙත්වා වා දස්සිතං උච්චාරිතකතං නාම. කප්පියං කාරාපෙතුමාගතස්ස අභිසන්තොසාහත්ථප්පමාණහත්ථපාසබ්භන්තරගතෙන අතිරික්තකතං “හත්ථපාසෙ කත”න්ති වුච්චති. අන්තමසො පචාරණජනකං යං කිඤ්චි හොජනං කුසග්ගෙනාපි ගහෙත්වා භුත්තත්තා භුත්තාවිනා. යථාහ “පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරං හොජනං අන්තමසො කුසග්ගෙනාපි භුත්තං හොති”ති. භුඤ්ජන්තො පචාරිතො හුත්වා යො ආසනං න කොපෙති, සො භුත්තාවි පචාරිතො “ආසනා අවුට්ඨිතො”ති වුච්චති, තෙන කතං “භුත්තාවිනා...පෙ.... අවුට්ඨිතෙන කත”න්ති වුත්තං. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති වච්ඡෙදං කත්වා වුත්තං “අලමෙතං සබ්බන්ති වුත්තං හොති”ති දස්සිතං. අයං සත්තවිධො විනයකම්මාකාරො නාම.

ගිලානාතිරික්තකං පන ඉමිස්සා ගාථාය අවුත්තම්පි අනතිරික්තසන්දස්සනත්ථං වක්ඛමානාය “කත”න්තිආදිගාථාය “න ගිලානාතිරික්තඤ්චා”ති ඉමස්ස විපරියායතො වෙදිතබ්බං. ගිලානතො අතිරික්තං, තස්ස අඤ්ඤදිනෙසු භුඤ්ජනත්ථාය උපට්ඨාපිතම්පි ගිලානාතිරික්තං නාම.

“තෙන භික්ඛුනා”ති ඉමිනා “භුත්තාවිනා”ති ව “භුත්තාවිනා පචාරිතෙන ආසනා අවුට්ඨිතො”ති ව වුත්තජ්ජකාරෙන විසිට්ඨං තෙනෙව පාකටං භික්ඛුං පරාමසති, පචාරණජනකානං පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරං අප්පමත්තකම්පි භුත්තාවිනා, භුත්තාවි පචාරිතොපි හුත්වා ආසනා අවුට්ඨිතෙන වා භික්ඛුනාති වුත්තං හොති. ඔනමිත්ථාන භාජනෙති එත්ථ “දස්සිතෙ හොජනෙ”ති සෙසො, “අථා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. කප්පියකරණාරහාති සිඬිගිවෙරාදීනි කප්පියං කාරෙත්වා පටිග්ගහාපෙත්වා ආගන්ත්වා හත්ථපාසබ්භන්තරෙ පත්වා අතිරික්තං කාරාපෙත්තෙන භික්ඛුනා භාජනං ථොකං ඔතාමෙත්වා උච්චාරෙත්වා දස්සිතකාලානන්තරාති වුත්තං හොති. උත්තරි කාතබ්බං දස්සෙතුමාහ “අල”න්තිආදි.

එත්තාවතා “තෙන භික්ඛුනා”ති ඉමිනා “භුත්තාවිනා කතං, භුත්තාවිනා පචාරිතෙන ආසනා අවුට්ඨිතෙන කත”න්ති අභිගද්දයං සඬිගහිතං. “ඔනමෙත්ථාන භාජන”න්ති ඉමිනා “උච්චාරිතකතං හොති”ති ඉදං සඬිගහිතං. “කප්පියකතං, පටිග්ගහිතකතං, හත්ථපාසෙකත”න්ති ඉදං තයං අනන්තරියවාචිනා අථ-සද්දෙන සඬිගහිතං. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති ඉදං පනෙත්ථ සරුපෙනෙව දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං.

1304. පත්තෙ යිතභොජනමෙව අතිරික්තං කාතබ්බන්ති නත්ථී, පච්ඡිආදිසු යත්ථ කත්ථවි භාජනෙ යිතම්පි කාතබ්බන්ති දස්සෙතුමාහ

“කප්පියං පනා”ති. කුණ්ඩෙති භණ්ඩුක්කලියං. භාජනෙති යං කිඤ්චි භාජනං ගහිතං.

1305. එතන්ති අතිරික්තකතං එතං භොජනං. තං එකමෙව යපෙත්වාති යොජනා. “වට්ටනෙවා”ති වුත්තෙපි අබ්භඩ්ගාදීනමත්ථායාති ගණ්ඨෙය්‍යුත්ති ආහ “භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති, තමෙකං විනා පරෙහි පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො.

1306-7. කප්පියං කාරොත්වාති අතිරික්තං කාරොත්වා. ආකීරන්ති චෙති යදි පක්ඛිපන්ති. පුන තථා අතිරික්තං කාරොත්වා භුඤ්ජිතබ්බන්ති යොජනා.

තං කෙන අතිරික්තං කාතබ්බන්ති ආහ “යෙනා”තිආදි. තන්ති අතිරික්තකතං භොජනං. යෙන අකතන්ති යෙන භික්ඛුනා පදමං අතිරික්තං න කතං, තෙන කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. යථාහ “යෙන අකතන්ති අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා යෙන පදමං න කතං, තෙන කාතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239). යං වා අකතං, තං විසුං තෙන වා කාතබ්බන්ති යොජනා. යං වා අකතන්ති තස්මිං අතිරික්තකතභොජනෙ අපක්ඛිත්තං යං භොජනං අතිරික්තං න කතං. තං විසුං තෙන වා කාතබ්බන්ති පච්ඡා පක්ඛිත්තං භොජනං අතිරික්තං කතෙන යථා අමිස්සං හොති, තථා අඤ්ඤස්ස භාජනස්ස ගහණවසෙන විසුං කාරොත්වා තෙන පදමං කතාතිරිත්තෙනාපි අතිරික්තං කාතබ්බං. යථාහ — “යඤ්ච අකතන්ති යෙන පදමං කප්පියං කතං, තෙනාපි යං අකතං, තං කාතබ්බං. පදමභාජනෙ පන කාතුං න ලබ්භති. තත්ථ භි කරියමානං පදමං කතෙන සද්ධිං කතං හොති, තස්මා අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ කාතුං වට්ටතිති අධිප්පායො”ති.

1308. අකප්පියාදීහි සත්තහීති “අනතිරික්තං නාම අකප්පියකතං හොති, අප්පට්ඨගහිතකතං හොති, අනුච්චාරිතකතං හොති, අහත්ථපාසෙ කතං හොති, අභුත්තාවිනා කතං හොති, භුත්තාවිනා ච පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන කතං හොති, ‘අලමෙතං සබ්බ’න්ති අවුත්තං හොති”ති (පාවි. 239) වුත්තෙහි සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි. අතිරික්තං කතන්ති යොජනා. “හොති අනතිරික්තක”න්ති පදවිජේදො.

1309. උපකට්ඨවෙලායපි අතිරික්තං කරොත්තෙන “අහං පාතොව භුඤ්ජි”න්ති වා “ථොකං පරිභුඤ්ජි”න්ති වා අවිත්තෙත්වා කාතබ්බන්ති දස්සෙතුමාහ “යොපි”තිආදි. උපකට්ඨපනීතමිහි උපකට්ඨවෙලාය උපනීතමිහි භොජනං.

1310. යාමාදිකාලිකන්ති යාමසත්තාහයාවජීවිකකාලිකං. අනාමිස්සන්ති ආමිසෙන අමිස්සං. තං යාමාදිකාලිකං පරිභුඤ්ජතොති සම්බන්ධො.

1312. ගිලානස්ස භුත්තාතිරිත්තං විය කදාචි භුඤ්ජිස්සතීති උද්දිස්ස යපිතම්පි ගිලානාතිරිත්තං නාමාති අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 238-239 අත්ථනො සමානං) චුත්තං. “විහාරාදීසු ගිලානස්ස පාපුණනකොට්ඨාසම්පි ගිලානාතිරිත්තං නාමා”ති වදන්ති.

1313. කපීනෙනාති පදමකපීනෙන.

පදමපචාරණකථාවණ්ණනා.

1314. අනතිරිත්තෙනාති එත්ථ “බාදනීයෙන වා භොජනීයෙන වා”ති සෙසො. එත්ථ “බාදනීයං නාම පඤ්චභොජනාති යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං යපෙත්වා අවසෙස”න්ති (පාවි. 239) චුත්තං පඤ්චභොජනනො අඤ්ඤං සබ්බං යාමකාලිකං බාදනීයං නාම. “භොජනීයං නාම පඤ්ච භොජනාති ඔදනො කුමමාසො සත්තු මච්ඡො මංස”න්ති (පාවි. 239) චුත්තං. එත්ථ විනිවිජයො අනන්තරසික්ඛාපදෙ චුත්තො. පචාරෙය්‍යාති එත්ථ “අභිභට්ඨ”න්ති සෙසො. අභිභට්ඨං පචාරෙය්‍යාති අභිභරිත්වා “හන්ද භික්ඛු යාවතකං ඉච්ඡසි, තාවතකං ගහෙත්වා බාද වා භුඤ්ජ වා”ති එවං පචාරෙය්‍ය. “පචාරිත”න්තිපදං චුත්තත්ථමෙව. ජානන්ති සුත්වා වා දිස්වා වා තස්ස පචාරිතභාවං ජානන්තො. ආසාදනාපෙක්ඛොති ආසාදනං චොදනං මඬකුකරණභාවං අපෙක්ඛමානො. භුත්තෙති තස්ස පයොගෙන ඉතරෙන භුඤ්ජිත්වා පරියොසාපිතෙ. තස්සාති යො තස්ස පචාරිතභාවං ඤත්වා “භුඤ්ජා”ති නියොපෙසි, තස්ස.

1315-6. එකස්ස භුඤ්ජනෙන අඤ්ඤස්ස පාවිත්ති භොතීති කථමෙතන්ති ආසඬකාය තථා චුත්තත්තා පරිහරිතුමාහ “දුක්කටං...පෙ.... දස්සිත”න්ති. ඉතරස්ස ගහණෙති පචාරිතභික්ඛුනො භුඤ්ජනත්ථාය පටිග්ගහණෙ. අජ්ඣොභාරපයොගෙසු වාති එත්ථාපි “ඉතරස්සා”ති සම්බන්ධො. සබ්බං දුක්කටං, පාවිත්තියඤ්ච. දස්සිතන්ති “අභිභරති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. තස්ස වචනෙන ‘බාදිස්සාමි භුඤ්ජිස්සාමි’ති පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අජ්ඣොභාරෙ අජ්ඣොභාරෙ ආපත්ති දුක්කටස්ස. භොජනපරියොසානෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 244) දෙසිතං භගවතාති අත්ථො.

1317. උභයත්ථාපි විමතිස්සාති පචාරිතෙ ව අපචාරිතෙ ව විමතිස්ස. දුක්කටං පරිදීපිතන්ති “පචාරිතෙ වෙමතිකො. අප්පචාරිතෙ වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 245) දෙසිතං.

1318. කාරාපෙත්වාති එත්ථ “භුඤ්ජාහි”ති සෙසො. අඤ්ඤස්සත්ථායාති එත්ථ “අභිභරන්තො ගච්ඡාහි”ති සෙසො.

1319. ඔමසවාදතුල්‍යාවාති ඉදං අදින්නාදානසමුට්ඨානං සන්ධායාහ.

දුතියපචාරණකථාවණ්ණනා.

1320. බාදනීයං වාති පඤ්ච භොජනානි ච කාලිකත්තයඤ්ච විනා අවසෙසෙසු යං කිඤ්චි වා. භොජනීයං වාති පඤ්චසු භොජනෙසු අඤ්ඤතරම්පි. විකාලෙති විගතෙ කාලෙ. කාලො නාම අරුණුග්ගමනතො යාව මජ්ඣන්තිකා, තදඤ්ඤො විකාලො. යථාහ “විකාලො නාම මජ්ඣන්තිකෙ විතිවත්තෙ යාව අරුණුග්ගමනා”ති (පාවි. 249). ධීතමජ්ඣන්තිකොපි කාලෙයෙව සඬගස්හති. යථාහ “ධීතමජ්ඣන්තිකොපි කාලසඬගහං ගච්ඡති. තතො පටියාය පන බාදිතුං වා භුඤ්ජිතුං වා න සක්කා, සහසා පිවිතුං පන සක්කා භවෙයා. කුක්කුච්චකෙන පන න කාතබ්බං. කාලපරිච්ඡේදජානනත්ථඤ්ච කාලත්ථම්හො යොජෙතබ්බො, කාලබ්හන්තරෙව භත්තකිච්චං කාතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 248-249). දොසන්ති පාවිත්තියං.

1321. “බාදනීයං වා භොජනීයං වා”ති එත්ථ භොජනීයස්ස පචාරණසික්ඛාපදෙ දස්සිතසරුපත්තා බාදනීයං තාව සරුපතො දස්සෙතුමාහ “යමාමිසගත”න්තිආදි. එත්ථාති එතෙසු බාදනීයභොජනීයෙසු. යං පන වනමූලඵලාදිකං ආමිසගතං ආමිසෙ යාවකාලිකෙ පරියාපන්නං, තං බාදනීයන්ති යොජනා. කාලිකෙස්වසමොහත්ථන්ති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන ම-කාරලොපො, අසම්මොහත්ථන්ති චුත්තං හොති. ඉදන්ති වක්ඛමානං සන්ධායාහ.

1322. මූලන්ති යං කිඤ්චි රුක්ඛලතානං මූලං. කන්දන්ති රුක්ඛලතානමෙව කන්දං. මූලාලන්ති පදුමගච්ඡමූලකන්දං. මත්ථකන්ති තාලනාළිකෙරාදීනං මත්ථකං, වෙළකළීරපල්ලවඬකුරානඤ්ච එත්ථෙව සඬගහො. බන්ධකන්ති උච්ඡ්ආදිබන්ධකං. තවන්ති ඡල්ලි. පත්තන්ති පණ්ණං. පුප්ඵන්ති කුසුමං. ඵලන්ති රුක්ඛලතාදීනං ඵලං. අට්ඨීති රුක්ඛලතාදිබීජං. පිට්ඨන්ති ධඤ්ඤාදිපිට්ඨං. නියාසන්ති සිලෙසං. “බාදනීය”න්ති සබ්බත්ථ පකරණතො ලබ්හති.

1323. එවං බාදනීයානං මාතිකං නික්ඛිපිත්වා තෙ සරුපතො දස්සෙතුමාහ “මූලබාදනීයාදීන”න්තිආදි. තත්ථ රුක්ඛමූලමෙව බාදනීයං, තං ආදි යෙසන්ති විග්ගහො. මුඛමත්තනිදස්සනං නිබ්බාධටාති එත්ථ “මයා කරියමාන”න්ති සෙසො. මුඛමත්තන්ති පවෙසද්වාරමත්තං, නිරවසෙසතො දස්සනෙ පපඤ්චභීරුකානං පුබ්බෙ භයං හොතීති සඬබ්බෙපතො බාදනීයානි දස්සිස්සන්ති චුත්තං හොති. තථා දස්සනෙ පයොජනමාහ “නාමත්ථෙසු භික්ඛූනං පාටවත්ථායා”ති, මූලබාදනීයාදීනං නාමෙසු ච තදත්ථෙසු ච භික්ඛූනං පාටවුප්පාදනත්ථන්ති අත්ථො.

1324-5. මූලකමූලාදීනි උපදෙසතොයෙව වෙදිතබ්බානි. න භි තානි පරියායන්තරෙන වුව්චමානානිපි සක්කා විඤ්ඤාතුං. පරියායන්තරෙනපි භි

චුච්චමානෙ තං තං නාමං අජානන්තානං සම්මොභොයෙව සීයා, තස්මා තත්ථ න කිඤ්චි වක්ඛාම. සාකානන්ති සුපෙය්‍යපණ්ණානං. ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. ආභාරත්ථන්ති ආභාරෙන කත්තබ්බපයොජනං, ආභාරකිච්චන්ති චුත්තං හොති. “ආමිසත්ථ”න්තිපි ලිබන්ති. එරන්තීති විත්ථාරෙන්නි.

1326. ජරට්ඨන්ති පුරාණකන්දං. යං තං ජරට්ඨන්ති සම්බන්ධො. සෙසානං ජරට්ඨං යාවකාලිකන්ති යොජනා. සෙසානන්ති මූලකාදීනි චුත්තානි. යථාහ “මූලකබාරකජ්ඣරිමූලානං පන ජරට්ඨානිපි ආමිසගතිකානෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 248-249).

1331. ධොතොති නිබ්බන්තිතපිට්ඨො.

1332. අධොතො ඛීරවල්ලියා කන්දොති යොජනා. වාක්‍යපථානීතාති “අසුකො වා අසුකො වා”ති වත්ථා පරියන්තං පාපෙතූං අසක්කුණෙය්‍යත්තා වචනපථානීතා.

1333. පුණ්ඩරිකං සෙතං. පදුමං රත්තං.

1334. සම්භවං ජාතං.

1338. ජරට්ඨබුන්දොති කන්දස්ස හෙට්ඨා අතිව පරිණතට්ඨානං.

1339. පථවියං ගතොති අන්තොපථවියං ගතො, පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ගතතරුණදණ්ඩොති චුත්තං හොති.

1340. එවං අන්තොභූමියං ගතො. “පණ්ණදණ්ඩො උජ්ජලාදීන”න්ති පද්විෂෙදො. සබ්බොති තරුණොපි පරිණතොපි. උජ්ජලාදීනං, පදුමජාතියා ව සබ්බො පණ්ණදණ්ඩො යාවකාලිකොති යොජනා.

1345. පත්තබාදනීයංනාමාති පත්තසඩ්ධාතං බාදනීයං නාම.

1348. මූලකාදීනන්ති “මූලකං බාරකඤ්චෙවා”තිආදිකාය ගාථාය චුත්තමූලකාදීනං.

1349. කණ්ණිකාති පදුමකණ්ණිකා.

1360. කෙතකාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන තිම්බරුසකං ගහිතං. තාලඵලට්ඨිති තරුණඵලානං අට්ඨි.

1361. “පුත්තාගමධුකට්ඨිනී”ති ච “පුත්තාගමධුකට්ඨිවා”ති ච පොත්ථකෙසු උභයථා පාඨො දිස්සති, අත්ථො පන ඵකොයෙව. “සෙලු අට්ඨි”ති පදවිජෙදො. අනාමිසෙති යාවජීවිකෙ.

1363. ධොතං තාලපිට්ඨන්ති තාලපේග්ගං කොට්ටෙන්වා උදකෙ මද්දිත්වා පරිස්සාවෙන්වා කලලෙ භාජනතලං ඔතිණ්ණෙ පසන්තොදකං අපනෙන්වා ගහිතතාලපිට්ඨන්ති චුත්තං හොති. තථා ඛීරවල්ලියා පිට්ඨන්ති යොජනා, තට්ඨ කොට්ටෙන්වා පරිස්සාවෙන්වා ගහිතඛීරවල්ලියා පිට්ඨන්ති අත්ථො.

1364. අධොතං චුත්තවිපරියායනො ගහෙතඛිබ්බං. “ආභාරත්ථමසාධෙත්තං, සඛිබ්බං තං යාවජීවික”න්ති වචනතො තෙසු තෙසු ජනපදෙසු මනුස්සානං ආභාරකිච්චං අකරොත්තං මූලාදි යාවජීවිකං, තදඤ්ඤං යාවකාලිකන්ති සඛිබ්බෙපලක්ඛණං කාතඛිබ්බන්ති.

විකාලභොජනකථාවණ්ණනා.

1369. භොජනං සන්තිධිං කත්වා බාදනං වාති ඵත්ථ භොජනබාදනීයාති යථාචුත්තභෙදසරූපානෙව. සන්තිධිං කත්වාති පටිග්ගහෙත්වා ඵකරත්තම්පි අතික්කාමෙත්වා, සන්තිදහිත්වාති චුත්තං හොති. යථාහ “පටිග්ගහෙත්වා ඵකරත්තම්පි විතිනාමිතස්සෙතං අධිවචන”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 253). තදෙව චක්ඛති “සය”න්තිආදිනා. බාදනන්ති කම්මසාධනොයං, “බජ්ජ”න්ති ඉමිනා සමානත්ථො.

1371. “සන්තිධිං කත්වා”ති ඵත්ථ නිද්දෙසං දස්සෙතුමාහ “සය”න්තිආදි.

1372. “තං න වට්ටති”ති ඵත්ථ අත්ථං දස්සෙතුමාහ “තතො”තිආදි. තතොති සන්තිධිකතභොජනතො. සුද්ධචිත්තෙනාති සවාසනසකලකිලෙසජ්ජහානතො නිම්මලචිත්තෙන. තාදිනාති අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු නිබ්බිකාරභාවෙන තාදිනා. අථ වා යාදිසා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා රූපාරූපගුණෙහි අහෙසුං, තාදිසෙන භගවතා.

1373. ඔදනාදීසු පඤ්චසු භොජනෙසු තාව අකප්පියමංසෙන සන්තිධිවසෙන පාවිත්තියඤ්ච ආපත්තිවිසෙසඤ්ච දස්සෙතුමාහ “අකප්පියෙසු”තිආදි. පාවිත්තීති සන්තිධිපාවිත්තියමාහ. ඉතරෙති සීභාදිමංසමිහි. දුක්කට්ටන සහ පාවිත්තීති යොජනා.

1374. යාමකාලිකසඛිබ්බාතං පරිභුඤ්ජතොති ඵත්ථ “සන්තිධිං කත්වා”ති අධිකාරතො ලඛිහති. “දුක්කට්ටන සහ”ති අවත්වා “පාවිත්තී”ති චුත්තත්තා සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජතොති ගහෙතඛිබ්බං. යථාහ

“යාමකාලිකං සති පච්චයෙ අප්පකාමාරතො පාවිත්තියං. ආහාරත්ථාය අප්පකාමාරතො දුක්ඛටෙන සද්ධිං පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 253).

1375. අන්තන්ති එත්ථාපි “සන්තිධිකත”න්ති ඉදං පුරෙ විය ලබ්භති, “පකති”න්ති ඉදං “අන්ත”න්ති එතස්ස විසෙසනං, මනුස්සමංසාදිහි අසම්මිස්සං නාතිරිත්තකතං අන්තමත්තන්ති අත්ථො. පාවිත්තියද්වයන්ති අනතිරිත්තපච්චයා ච සන්තිධිපච්චයා ච ද්වෙ පාවිත්තියාති.

1376. “ද්වෙ, ද්වය”න්ති උභයත්ථාපි අයමෙවත්ථො.

1377. සාමිසෙන මුඛෙන ද්වෙති එත්ථ “පඤ්ච භොජනානි යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං යපෙත්වා අවසෙසං බාදනීයං නාමා”ති (පාවි. 254) චුත්තත්තා බාදනීයාසංඛගහිතෙන යාමකාලිකෙන ච තෙන සම්මිස්සත්තා සන්තිධිනාමෙන මුඛගතආමිසමූලකෙන ච සන්තිධිපාවිත්තියාති ද්වෙ භොන්තීති අත්ථො. සාමිසෙන මුඛෙනාති උපලක්ඛණත්තා යථාකථස්ථි ආමිසෙ මිස්සිභූතෙ එත්තකා ආපත්තියොති දට්ඨබ්බං. නිරාමිසං යාමකාලිකං භුඤ්ජතො එකමෙව පාවිත්තියන්ති යොජනා, යෙන කෙනචි ආකාරෙන අසම්මිස්සං යාමකාලිකං පරිභුඤ්ජතො එකමෙව පාවිත්තියං භොතීති අත්ථො.

1378. තමෙවාති සන්තිහිතමෙව කාලිකං. තෙසු ද්විසු විකප්පෙසුති සාමිසනිරාමිසවිකප්පද්වයෙ. කෙවලං දුක්ඛං වඩ්ඪතීති පට්ඨවිකප්පෙ ද්විහි පාවිත්තියෙහි සද්ධිං දුක්ඛං, දුතියවිකප්පෙ පාවිත්තියෙන සද්ධිං දුක්ඛං භොතීති චුත්තං භොති.

1379. සුද්ධන්ති එත්ථ “සන්තිධිකතං භොජන”න්ති සෙසො. ඉදං “පකතිභොජනෙ”ති (පාවි. අට්ඨ. 253) අට්ඨකථායං, ඉධ ච “න දොසො යාමකාලිකෙ”ති යාමකාලිකස්ස විසුං වක්ඛමානත්තා විඤ්ඤායති, අකප්පියමංසයාමකාලිකෙහි අමිස්සං භොජනන්ති චුත්තං භොති.

1380. මංසෙති එත්ථ “අකප්පියෙ”ති ඉදං පුල්ලච්චයාදිවචනෙනෙව ලබ්භති. වඩ්ඪතීති පුබ්බෙ චුත්තෙහි පාවිත්තියද්වයෙහි සද්ධිං මනුස්සමංසෙ පුල්ලච්චයඤ්ච සීහාදිමංසෙ දුක්ඛංඤ්ච වඩ්ඪතී. මනුස්සමංසෙ ච සෙසෙ සීහමංසාදිකෙ අකප්පියමංසෙ ච යථානුක්කමතො පුල්ලච්චයඤ්චෙව දුක්ඛංඤ්චාති ද්වයං වඩ්ඪතීති යොජනා.

1381. අනතිරිත්තමිති භොජනං විකාලෙ පරිභුඤ්ජතො භික්ඛුනො තන්තිමිත්තකො දොසො යථාචුත්තෙසු සංඛවිකප්පෙසු නත්ථීති යොජනා. “විකාල...පෙ.... කාලිකෙ”ති යාමකාලිකස්ස විසුං වක්ඛමානත්තා ච අතිරිත්තකාරාපනඤ්ච භොජනෙයෙව සම්භවතීති අනතිරිත්තන්ති එත්ථ “නිහිතභොජන”න්ති සෙසො. “අනතිරිත්තපච්චයා පන විකාලෙ

සබ්බවිකප්පෙසු අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 253) අට්ඨකථාවචනතො දොසොති අනතිරිත්තපච්චයා පාවිත්තියමාහ. තෙනෙව චක්ඛති “තන්තිමිත්තකො”ති, අනතිරිත්තනිමිත්තකොති අත්ථො. සබ්බවිකප්පෙසුති “සුද්ධං වා මනුස්සමංසමිස්සං වා සීහාදිමංසමිස්සං වා යාමකාලිකමිස්සං වා”ති සබ්බෙසු විකප්පෙසු. “තන්තිමිත්තකො”ති වචනෙනෙව වාරිතවිකාලාදිතිමිත්තස්ස දොසස්ස සම්භවං දස්සෙති.

1382-3. විකාලපච්චයා වාති එත්ථ වා-සද්දෙන “අනතිරිත්තපච්චයා”ති ඉදං සමුච්චිතං. අපි-සද්දො “යාමකාලිකෙපි”ති යොජෙතබ්බො. සත්තාහකාලිකං, යාවජීවිකං ආහාරස්සෙව අත්ථාය පටිග්ගණ්හතො ගහණෙ, යථාචුත්තස්ස සත්තාහකාලිකයාවජීවිකහෙදෙන දුට්ඨස්ස තු අජ්ඣොභාරපයොගෙසු නිරාමිසෙ වා දුක්ඛටත්ති යොජනා. තු-සද්දො එව-කාරත්ථො.

1384. අථාති වාක්‍යාරම්භෙ නිපාතො. ආමිසසංසට්ඨං සත්තාහකාලිකං, යාවජීවිකං වාති යොජනා. ගහෙත්වාති පටිග්ගහෙත්වා. යපිතන්ති අරුණං අතික්කාමෙත්වා යපිතං. පාවිත්තීති සන්තිධිපාවිත්ති.

1385. කාලොති අරුණුග්ගමනාදිමජ්ඣන්තිකාවසානො කාලො. යාමොති මජ්ඣන්තිකාදිදුතියඅරුණුග්ගමනාවසානො. තං තං කාලං කාලිකං අතික්කාමයතො තු දොසොති යොජනා. තු-සද්දො එවකාරත්ථො. තං වා කාලිකන්ති යථාක්කමං යාවකාලිකං යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකන්ති චුත්තං හොති.

1386. යාවකාලිකං අත්තනා සම්භින්නාති ඉතරාති තීණි කාලිකාති අත්තනොයෙව සභාවං උපනෙතීති යොජනා. සකො භාවො සභාවො, තං.

1387-8. එවමෙව විනිද්දිසෙති “පුරිමං පුරිමං කාලිකං අත්තනා සම්මිස්සං පච්ඡිමං පච්ඡිමං අත්තනො සභාවමෙව ගාභාපෙතී”ති කට්ඨොයාති චුත්තං හොති.

ඉමෙසුතිආදීසු නිද්ධාරණෙ භූමිමං. අන්තොචුත්ථං හොතීති අකප්පියකුටියං යපෙත්වා අරුණුට්ඨාපනෙන අන්තොචුත්ථං නාම හොති. සන්තිධි ව හොතීති පටිග්ගහෙත්වා පටිග්ගහණං අවිජහිත්වා අරුණුට්ඨාපනෙන සන්තිධි ව නාම හොති. පොත්ථකෙසු “සන්තිධි”න්ති සානුනාසිකො පාඨො දිස්සති, “හොතී”ති කිරියාය සම්බන්ධත්තා සන්තිධි-සද්දො පටිමෙකවචනන්තොති අනුනාසිකො ආගමසන්ධිපොති වෙදිතබ්බො. උභයමිථි යථාචුත්තං අන්තොචුත්ථං, සන්තිධි වාති උභයමිථි. න හොතෙවාති පුරිමකාලිකද්වයෙන අමිස්සං න හොතෙව.

1389. කප්පියකුටිනාමෙන අකතං, අසම්මතං, අපරිග්ගහං, පාකාරාදීහි පරික්ඛිත්තං සෙනාසනං අකප්පියකුටි නාමාති සඬ්ඛෙපතො ගහෙනබ්බං. අන්තද්වයෙනාති සත්තාහකාලිකයාවජීවිකෙන, සහත්ථෙ කරණවචනං. “මිස්සිත”න්ති සෙසො. ගහිතන්ති පටිග්ගහිතං. තං පුබ්බං ද්වයන්ති යාවකාලිකයාමකාලිකද්වයං. පුරිමකාලිකද්වයෙ යං කිඤ්චි තද්වුපටිග්ගහිතමිපි අකප්පියකුටියායෙව යපෙත්වා අරුණං උට්ඨාපිතෙන පච්ඡිමකාලිකද්වයෙ යෙන කෙනවි සම්මිස්සං අන්තොවුත්ථං නාම භොතීති වුත්තං භොති.

1390. අන්තොවුත්ථෙන පච්ඡිමකාලිකද්වයෙන සංසට්ඨං යදිදං පුරිමකාලිකද්වයං, අයං මුඛසන්තිධි නාම භොතීති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 295 අත්ථතො සමානං) වුත්තං. මහාපච්චරියං පන අන්තොවුත්ථං භොති, න කප්පති ඉති දළ්භං කත්වා වුත්තන්ති යොජනා.

තත්ථ “මුඛසන්තිධි”ති ච “අන්තොවුත්ථ”න්ති ච නාමමත්තමෙව නානාකරණං, සොයෙවත්ථොති උභින්නං අට්ඨකථාවචනානං අනත්ථන්තරතා වෙදිතබ්බා. තථා හි මුඛ-සද්දො අන්තො-සද්දපරියායො, සන්තිධි-සද්දො පරිවුත්ථ-සද්දපරියායො. මුඛෙ සන්තිධි මුඛසන්තිධිති කම්මසාධනං. බහි සන්තිධිතිවත්තනත්ථං අට්ඨකථාසු මුඛ-ග්ගහණං, අන්තො-ගහණඤ්ච කතං. බහිති ච පටිග්ගහෙත්වා අකප්පියකුටියා බහි යත්ථ කත්ථවි පරිවුත්ථං පච්ඡිමකාලිකද්වයං පුරිමෙන කාලිකද්වයෙන සංසට්ඨං අධිජ්ජෙතං. මුඛසන්තිධිඅන්තොවුත්ථපදානං අනත්ථන්තරභාවො සමන්තපාසාදිකායං වුත්තො.

යථාහ “සාමණෙරො භික්ඛුස්ස තණ්ඩුලාදිකං ආමිසං ආහරිත්වා කප්පියකුටියං නික්ඛිපිත්වා පුනදිවසෙ පවිත්වා දෙති, අන්තොවුත්ථං න භොති. තත්ථ අකප්පියකුටියං නික්ඛිත්තසප්පිආදීසු යං කිඤ්චි පක්ඛිපිත්වා දෙති, මුඛසන්තිධි නාම භොති. මහාපච්චරියං පන ‘අන්තොවුත්ථං භොතී’ති වුත්තං, තත්ථ නාමමත්තමෙව නානාකරණ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 295). නිස්සන්දෙහෙ පන අඤ්ඤා චුත්තො විය විඤ්ඤායති, තත්ථපි අයමෙව නයො වෙදිතබ්බො.

1391. න දොසොති සන්තිධිදොසො න භොති. නිදහිත්වාති පටිග්ගහෙත්වා පටිග්ගහණං අවිජ්ඣිත්වා සකසකකාලබ්භන්තරෙයෙව නිදහිත්වා. එත්ථ ච හෙට්ඨිමන්තතො සන්තිධිං දස්සෙතුං “පත්තං ධොවිත්වා පුන තත්ථ අවිජ්ජාදකං වා ආසිඤ්චිත්වා අභිගුලියා වා සංසිත්වා නිස්සන්තභාවො ජානිතබ්බො”ති (පාටි. අට්ඨ. 253) අට්ඨකථායං වුත්තං. එතෙන නිරපෙක්ඛෙන පටිග්ගහණං අවිස්සජ්ජෙත්වාච සයං වා අඤ්ඤෙන වා තුච්ඡං කත්වාන සම්මා ධොවිත්වා නිට්ඨාපිතෙ පත්තෙ ලග්ගමිපි අවිජ්ඣිතපටිග්ගහිතමෙව භොතීති තත්ථ ආපත්ති වුත්තාති ගණ්ඨිපදෙසු

වුත්තං. එතෙන නිරපෙක්ඛෙන පටිග්ගහණෙ විස්සට්ඨෙ තාදිසෙපි පත්තෙ දොසො නත්ථිති සිද්ධං.

සන්තිධිකථාවණ්ණනා.

1393. පණිනාති භොජනානීති පාළියං “සෙය්‍යට්ඨං? සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිතං මච්ඡො මංසං ඛීරං දධි”ති (පාටි. 259) උද්දිසිත්වා –

“සප්පි නාම ගොසප්පි වා අජිකාසප්පි වා මහිංසසප්පි වා, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි. නවනීතං නාම තෙසඤ්ඤෙව නවනීතං. තෙලං නාම තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං ඵරණ්ඩකතෙලං වසාතෙලං. මධු නාම මක්ඛිකාමධු. ඵාණිතං නාම උච්ඡුම්භා නිබ්බත්තං. මච්ඡො නාම ඔදකො වුව්චති. මංසං නාම යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං මංසං. ඛීරං නාම ගොඛීරං වා අජිකාඛීරං වා මහිංසඛීරං වා, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං ඛීරං. දධි නාම තෙසඤ්ඤෙව දධි”ති (පාටි. 260) –

නිද්දිට්ඨානි නව පණිතභොජනානීති අත්ථො. අගිලානොති “අගිලානො නාම යස්ස විනා පණිතභොජනානි ඵාසු භොතී”ති (පාටි. 260) වුත්තො. අගිලානොති එත්ථ “හුත්වා”ති සෙසො.

1394. සප්පිනා දෙහීතිආදි විඤ්ඤාපනප්පකාරො. සප්පිහත්තන්ති එත්ථ කිඤ්ඤාපි සප්පිසංසට්ඨං භත්තං, සප්පි ච භත්තඤ්ඤෙව සප්පිහත්තන්ති විඤ්ඤායති, අට්ඨකථාසු පන “සාලිහත්තං විය සප්පිහත්තං නාම නත්ථි”ති (පාටි. අට්ඨ. 259) කාරණං වත්වා දුක්ඛට්ඨසෙව දළ්භතරං කත්වා වුත්තත්තා න සක්කා අඤ්ඤං වත්තුං. අට්ඨකථාවරියා එව හි ඊදිසෙසු යානෙසු පමාණං.

1395. පාවිත්ති පරියාප්තාති “අජ්ඣොභාරො අජ්ඣොභාරො ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 260) එවං අජ්ඣොභාරගණනාය පාවිත්ති වුත්තා.

1396. සුද්ධානීති අන්තෙන අමිස්සානි. සෙඛියෙසුති සික්ඛාකරණියෙ වුත්තන්ති අත්ථො.

1397. යස්මා සුද්ධානං පණිතභොජනානං විඤ්ඤාපෙත්වා පරිභුඤ්ජනං දුක්ඛට්ඨසයං, තස්මා. සත්තධඤ්ඤමයන්ති සාලිආදීනං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං අඤ්ඤතරස්ස විකාරභූතං.

1398. සවෙ දදාතීති යොජනා. විසඬකෙතන්ති අනාපත්ති භොතීති වුත්තං භොති.

1399. දෙති වෙති සම්බන්ධො. අඤ්ඤානරොනාති සහත්ථෙ කරණවචනං. “භත්ත”න්ති අධිකාරතො ලබ්භති. අස්ස භික්ඛුස්ස. විසඬකෙතන්ති අඤ්ඤං යාවිතස්ස අඤ්ඤස්ස දින්නත්තා සඬකෙතස්ස විරාධනෙන අනාපත්තීති චුත්තං හොති.

1400. යෙන යෙන භීති එත්ථාපි තථෙව කරණවචනං. “විඤ්ඤාත්ත”න්ති ඉදං අධිකතස්ස “භත්ත”න්ති එතස්ස විසෙසනං. යෙන යෙනාති අනියමෙන පණිනෙන. තෙන සප්පිආදි විසුං විසුං ගහිතමෙව, සප්පිආදීනං ගොසප්පිආදිහෙදො ව සඬගහිතො. තස්මිං ලද්ධෙයිති යාවිතෙයෙව ලද්ධෙ සති. තස්ස තස්ස මූලෙයි ලද්ධෙති විච්ඡාවසෙන යොජනා.

කිං චුත්තං හොති? “සප්පිනා භත්තං දෙහී”ති සාමඤ්ඤෙන විඤ්ඤාපෙත්තස්ස තමෙව වා “ඉමිනා සප්පිං කත්වා ගණ්හවා”ති නවනීතාදීසු අඤ්ඤාරං වා ධෙත්වා වා මූලං වා දෙති වෙ, “ගොසප්පිනා භත්තං දෙහී”ති විසෙසයුත්තං කත්වා විඤ්ඤාපෙත්තස්ස තමෙව වා ගොනවනීතාදීනි වා ගාවිං වා “ඉදං දත්වා සප්පිං ගණ්හවා”ති මූලං වා සවෙ දෙති, විසඬකෙතං න හොති, යථාවත්ථුකමෙව ආපත්තිං ආපජ්ජතිති චුත්තං හොති.

න අඤ්ඤාතාති සප්පිං යාවිතවතො “ඉමං ගහෙත්වා සප්පිං කත්වා ගණ්හවා”ති අවත්වා “සප්පි නත්ථී, ඉදං ගණ්හවා”ති වත්වා වා තුණ්හිභුතෙන වා නවනීතාදීසු කිස්මිඤ්චි දින්නෙ විසෙසවිඤ්ඤාපකස්ස තදඤ්ඤදානෙයි විසඬකෙතමෙව හොතීති අත්ථො. පාළියා අනාගතෙයි දින්නෙ විසඬකෙතමෙව හොති. “සවෙ පන අඤ්ඤං පාළියා ආගතං වා අනාගතං වා දෙති, විසඬකෙත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 259) අට්ඨකථායං චුත්තං.

1401. පාළියන්ති පුබ්බෙ දස්සිතං “සප්පි නාම ගොසප්පි”තිආදිං නිද්දෙසපාළිමාහ. යථාහ “පාළියං ආගතනවනීතාදීනි යපෙත්වා”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 259). අඤ්ඤෙහි නවනීතාදීහි. සහත්ථෙ කරණවචනං.

1402. “විඤ්ඤාපෙත්වා”ති ඉමස්ස කම්මභූතං “භත්ත”න්ති අධිකතං. ගාථාබන්ධවසෙන වා-සද්දස්ස රස්සො කතො. එකතො වාති යොජනා, “නානතො”තිපි ගහිතමෙව, එකට්ඨානතො වා නානට්ඨානතො වාති චුත්තං හොති. යථාහ “සවෙ පන සබ්බෙහිපි සප්පිආදීහි එකට්ඨානෙ වා නානට්ඨානෙ වා විඤ්ඤාපෙත්වා”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 259). තෙනෙව භුඤ්ජතිති එත්ථ පරිකප්පසුවකං “වෙ”ති ඉදඤ්ච අවකංසසන්දස්සනත්ථං “කුසග්ගෙන එකබ්බන්දුමිපි”ති ඉදඤ්ච අජ්ඣාහරිතබ්බං. මතාති අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 259) චුත්තං සන්ධායාහ. එකතො වා නානතො වා යානා භත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා එකරසං කත්වා අන්තමසො කුසග්ගෙන එකබ්බන්දුමිපි භුඤ්ජති වෙ, නව පාවිත්තියො මතාති යොජනා.

1403. අකප්පියෙන සප්පිනා දෙහිති චුත්තෙපිති යොජනා, සහත්ථෙ කරණවචනං. “හත්ත”න්ති අධිකතං. “යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි”ති (පාචි. 260) චුත්තප්පකාරස්ස විපරියායතො අකප්පියං දට්ඨබ්බං. තෙන චෙ දෙහිති යදි තෙන යාවිතෙන තෙනෙව අකප්පියෙන සද්ධිං ඔදනං දෙහිති.

1404. තථාසඤ්ඤස්සාති තථාසඤ්ඤිතො, ගිලානොම්හිතිසඤ්ඤිතොති අත්ථො. යථාහ “ගිලානො ගිලානසඤ්ඤි, අනාපත්ති”ති (පාචි. 261).

1405. ගිලානකාලෙ විඤ්ඤත්තං අගිලානස්ස භුඤ්ජතො අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. එවම්තරෙහිපි ද්විති පදෙහි යොජෙතබ්බං. යථාහ “අනාපත්ති ගිලානො හුත්වා විඤ්ඤාපෙත්වා අගිලානො භුඤ්ජති”තිආදි (පාචි. 262). ඤාතකාදීනන්ති එත්ථ “ආයත්ත”න්ති සෙසො. ආදි-සද්දෙන “පචාරිතානං අඤ්ඤස්සත්ථාය අත්තතො ධනෙන උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සා”ති ඉදං සඬගණ්භාතිති.

1406. චත්තාරි සමුට්ඨානාති දස්සෙතුමාහ “කායතො”තිආදි.

පණිතභොජනකථාවණ්ණනා.

1407. “අදින්න”න්ති ඉමිනා අදින්නාදානසික්ඛාපදෙ (පාරා. 91 ආදයො) විය පරපරිග්ගහිතං අවත්වා අප්පට්ග්ගහිතමෙව චත්තබ්බං. යථාහ “අදින්නං නාම අප්පට්ග්ගහිතකං වුවචති”ති (පාචි. 266). මුඛද්වාරන්ති මුඛෙ ද්වාරං මුඛද්වාරං, ගලනාලිකා, ඉමිනා පන වචනෙන යං කිඤ්චි අප්පකොභරණියං, තං මුඛෙන වා පවිසතු නාසිකාය වා, ගලබ්ලං පට්ඨයමෙව ආපත්තිකරන්ති දීපෙති. ආහාරන්ති උදකදන්තපොතෙහි අඤ්ඤං අප්පකොභරිතබ්බං යං කිඤ්චි යාවකාලිකාදිං. යථාහ “ආහාරො නාම උදකදන්තපොතං යපෙත්වා යං කිඤ්චි අප්පකොභරණිය”න්ති (පාචි. 266).

ආහරෙය්‍යාති මුඛද්වාරං පචෙසෙය්‍ය, ඉමිනා පරගලං අකත්වා මුඛෙන පට්ග්ගහිතග්ගහණෙපි නත්ථි දොසොති සුචිතං. තෙනෙවාහ “දන්තපොතොදකං හිත්වා”ති. තෙනෙව චුත්තං ගණ්ඨිපදෙ “භගවතො දන්තකට්ඨස්ස මුඛද්වාරයපනෙ අනාපත්තිවචනෙනෙව යං කිඤ්චි චත්ථුං පරගලං අකත්වා මුඛෙ යපනෙ අනාපත්තිභාවො චුත්තො”ති. උදකඤ්චි යථාසුඛං පාතුං, දන්තකට්ඨඤ්ච දන්තපොතපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, තස්ස පන රසං ගිලිතුං න වට්ටති. සචෙපි දන්තකට්ඨරසො අජානන්තස්ස අන්තො පවිසති, පාවිත්තියමෙව. දන්තෙ පුනන්ති නිම්මලෙ කරොන්ති එතෙනාති දන්තපොතං.

1408-9. ඛානිකමුඛෙන අදින්නලක්ඛණං, පදභාජනෙ ච
වුත්තනයෙන පට්ඨං දින්නලක්ඛණං දස්සෙන්නො ආහ
“හත්ථපාසො”ති ආදි. හත්ථපාසොති පචාරණසික්ඛාපදෙ –

“ගණ්හතො පච්ඡිමං අභිගං, දදතො පුරිමං පන;
උභින්නං අභිසන්තොස්සං චෙ, විනා හත්ථං පසාරිත”න්ති. (වි. වි.
1275) –

වුත්තලක්ඛණො හත්ථපාසො. අභිනිහාරොති තත්ථෙව වුත්තනයෙන
අභිමුඛං කත්වා හරණඤ්ච. මජ්ඣිමුවිචාරණක්ඛණොති
පටිග්ගහෙතඛිඛාරස්ස උක්ඛට්ඨපරිච්ඡේදෙන ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන
උක්ඛිපනාරහතා. භාවජ්ජධානොයං නිද්දෙසො. අවකංසො පන
“අන්තමසො රථරෙණුමත්තමිපි”ති (පාටි. අට්ඨ. 269) අට්ඨකථාවචනතො
චෙදිතඛිඛො. උච්චාරණං උක්ඛිපනං. “අමනුස්සො”ති ඉමිනා
තදඤ්ඤසත්තසාමඤ්ඤෙන තිරච්ඡානගතාපි චෙදිතඛිඛො. “පක්ඛි
වා”ති ආදිවක්ඛමානෙන චා චෙදිතඛිඛො. කායාදිනාති
කායකායපට්ඨිකානිස්සග්ගියානං අඤ්ඤතරෙන. තෙනෙවාහ “තිධා”ති.

ද්විධාති කායෙන චා කායපට්ඨිකානිධානෙ චා. පඤ්චඛිගසංයොගෙති එත්ථ
“හත්ථපාසො”ති පට්ඨමභිගං, “අභිනිහාරො”ති දුතියං,
“මජ්ඣිමුවිචාරණක්ඛණො”ති තතියං, “මනුස්සො...පෙ.... තිධා”ති
චතුත්ථං, “පටිග්ගහෙතඛි...පෙ.... ද්විධා”ති පඤ්චමත්ති ඉමානි පඤ්ච
අභිගානි, පඤ්චත්තං අභිගානං සංයොගො සමාගමො සන්නිපාතො
පඤ්චඛිගසංයොගො, තස්මිං. ගහණන්ති පටිග්ගහණං. තස්ස භික්ඛුනො.
රුහති සම්පජ්ජති.

1410-12. ඉතරොති පටිග්ගහකො. තස්ස අභිගස්ස. න ගච්ඡති නගො,
“නගො”ති රුක්ඛොපි පඛිඛතොපි වුවචති. එවරුපෙති ඊදිසෙ
උච්චතීච්චියානෙ.

1413. සොණ්ඩායාති හත්ථෙත.

1415-6. ඊසකං ඔනත්වා ථොකං නාමෙත්වා තෙන භික්ඛුනා තං
හෙට්ඨිමං භාජනං එකදෙසෙනාපි පටිච්ඡිතඛිඛන්ති යොජනා.

1417. උග්ගාචෙත්වා උච්චාරෙත්වා, භාජනාති විසුං විසුං
ඔරොපෙත්වාති වුත්තං හොති.

1418. කාජහත්තන්ති හත්තකාජං, හත්තහරිතං පිටකන්ති වුත්තං හොති.
ඔනත්වා දෙතීති සයං ඔනමිත්වා ඛාහභිගිං දෙති.

1419. “තිංසහත්ථො”ති ඉදං තිංසරතනමත්තො වෙ හොති, “දුර”න්ති න පරිසඬිකිතබ්බොති දස්සනත්ථමාහ. ගහිතෙකස්මීන්ති උභයකොට්ඨු යපිතෙ ද්වෙ සටෙ පටිග්ගභාපෙතුං හත්ථපාසෙ යිතෙන දායකෙන දියාමානං. තිංසහත්ථවෙණුං පටිග්ගණ්හන්තෙන යෙන කෙනවි කායජ්ජදෙසෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා “ඉමං ගණ්හාමී”ති ආහොගං කත්වා මඤ්චාදීසු යත්ථ කත්ථවි ඵ්ඨස්මිත්වා පටිග්ගහිතෙති වුත්තං හොති. තං සබ්බන්ති තෙසු ද්වීසු සටෙසු පක්ඛිත්තං සබ්බමෙව. ගහිතමෙවාති පටිග්ගහිතමෙව හොති, දායකස්ස හත්ථපාසබ්හන්තරෙ ගතත්තා ඉදං තස්ස කායපට්ඨද්ධන්ති “දුර”න්ති සඬිකා න කාතබ්බාති එවකාරෙන දීපෙති. “ද්වීසු සටෙසු භූමියං යපිතෙසුපි තත්ථ බන්ධනවෙළයං පටිග්ගණ්හනමත්තෙනෙව පටිග්ගහිතං හොති”ති ගණ්ඨපදෙ වුත්තං.

1420-24. “කටසාරකෙ”ති ඉමිනා දොණ්ඨලකාදයො උපලක්ඛිතා. “නිසීදති”ති ඉදං “නිට්ඨති”තිආදීනං උපලක්ඛණං. මඤ්චාදීනි ඵ්ඨස්මිත්වාති එත්ථ “අඬිගුලියාපි”ති සෙසො. යථාහ “පටිග්ගහණසඤ්ඤාය මඤ්චාදීනි අඬිගුලියාපි ඵ්ඨස්මිත්වා යිතෙන වා නිසීන්තො වා නිපන්තො වා”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 265). පත්තෙසුති තථා යපිතෙසු සබ්බෙසු පත්තෙසුයෙව. යඤ්ච දීයතීති එත්ථ “තථා යිතො”ති සාමත්ථියා ලබ්හති.

මඤ්චාදීසු අඬිගුලිආදීනා යෙන කෙනවි ඵ්ඨයමත්තෙපි පටිග්ගහණස්ස රුහණභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තදාරොහණෙනාපි සිජ්ඣතීති දස්සෙතුමාහ “පටිග්ගහණස්සාමී”තිආදි. සටෙ පන පටිග්ගහණස්සාමීච්චෙව මඤ්චාදීනි ආරුහිත්වා නිසීදති, දායකොපි හත්ථපාසෙ යත්ථාන දෙති වෙ, තං සබ්බං ගහිතං හොතීති යොජනා.

කුච්ඡියා කුච්ඡං ආහව්ව යෙ පත්තා භූමියං යිතා, තෙසු යං යං පත්තං අඬිගුලියාපි වා සුචියාපි වා ඵ්ඨස්මිත්වා නිසීන්තො, තත්ථ තත්ථෙව දීයමානමපි පටිග්ගණ්හාති, වට්ටතීති යොජනා.

1425. කටසාරාදයො සටෙ මහන්තා, පටිග්ගහණං න රුහෙය්‍යාති විකජ්ජො සියාති තන්තිවත්තනත්ථමාහ “කටසාරකෙ”තිආදි. “මහන්තස්මී”න්ති ඉමිනා කටසාරකස්ස පුන වචනෙ හෙතුමාහ. හත්ථත්ථරං නාම හත්ථිපිට්ඨෙ අත්ථරිතබ්බං අත්ථරණං. ආදි-සද්දෙන අස්සත්ථරරත්ථරාදිං සඬිගණ්හාති. යිතපත්තෙසු දියාමානං ගණ්හතො පටිග්ගහණරුහණහෙතුං දස්සෙති “හත්ථපාසස්මීං විජ්ජමානෙ තු”ති. තු-සද්දො වුත්තවිසෙසමෙව ජොතෙති.

1426. තත්ථජාතකපණ්ණෙසුති රුක්ඛෙයෙව යිතෙසු පණ්ණෙසු. ගහෙතුන්ති පටිග්ගහෙතුං. “න පනොතාති”තිආදි යෙන හෙතුනා න වට්ටති, තස්ස දස්සනං. හි-සද්දො පසිද්ධිං සුචෙති.

1427. ටාමමජ්ඣමෙන පුරිසෙන උක්ඛිපිතුං අසක්කුණෙයාං අසංභාරියං. තාදිසෙති තථාරූපෙ, අසංභාරියෙති චුත්තං හොති. බාණුබද්ධෙති භූමියං නිබාතබාණුකෙ බද්ධෙ.

1428. තිත්තිණිකාති විඤ්චා. ආදි-සද්දෙන තථා බුද්දකානං කදම්බපුප්ඵපණ්ණාදීනං ගහණං. “තිත්තිණිකාදිපණ්ණෙසු”ති වචනතො සාබ්බසු පටිග්ගහණං රුහතීති දට්ඨබ්බං. භූමියං පත්ථටෙසුති යොජෙනබ්බං. යථාහ “භූමියං අත්ථතෙසු සුබ්බමෙසු තිත්තිණිකාදිපණ්ණෙසුපි පටිග්ගහණං න රුහතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1429. පරිවෙසකොති දායකො.

1430. අසෙසතො පුඤ්ජිත්වාති යොජනා.

1431. පටිග්ගහෙත්වාචාති පත්තං පටිග්ගහෙත්වාච. භික්ඛා ගහෙතබ්බාති සම්බන්ධො.

1432. අපටිග්ගහිතෙති එත්ථ “පත්තෙ”ති සෙසො. තං පච්ඡා පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජතො අනාපත්තීති යොජනා.

1433. අනාදිසිත්වාති අග්ගහෙත්වා, තස්මිං වචනෙ ආදරං අකත්වාති චුත්තං හොති.

1435. අඤ්ඤස්ස අනුපසම්පන්නස්ස.

1436. පුබ්බාභොගස්ස අනුරූපවසෙන “සාමණෙරස්ස තං දත්වා...පෙ.... පන වට්ටති”ති චුත්තං. යස්මා පන තං “අඤ්ඤස්ස දස්සාමි”ති විත්තුප්පාදමත්තෙන පරසන්නකං නාම න හොති, තස්මා තස්ස අදත්වාපි පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

1437-9. භික්ඛුනොති අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස. භත්තස්සාති කඤ්ජිකාදිද්‍රවමිස්සභත්තමාහ. උප්ප්ලවතීති උපරි ප්ලවති. කඤ්ජිකන්ති ආරනාලං, ඉමස්ස උපලක්ඛණත්තා බීරතක්කාදිද්‍රවං සඬගහිතං. පවාහෙත්වාති මත්ථකතො පලාපෙත්වා. අත්තො පවිට්ඨං සචෙ තන්ති තං රජං යදි භත්තස්ස අත්තො පවිට්ඨං හොති. පටිග්ගහෙතබ්බන්ති අනුපසම්පන්නො අසති භත්තො අමොචෙන්තෙනෙව යත්ථ අනුපසම්පන්නො අත්ථි, තං තත්ථ නෙත්වා පටිග්ගහෙතබ්බං.

1440. අපනීයාචාති එත්ථ “පුල”න්ති ඉදං “සුබ්බමං චෙ”ති වක්ඛමානවිපරියායතො ලබ්භති. සභත්තං අපනීයාති සම්බන්ධො. යථාහ “උපරිහත්තෙන සද්ධිං අපනෙතබ්බං, පටිග්ගහෙත්වා වා භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1441. ථෙවොති ඛිත්ථු. ථෙවො...පෙ.... වට්ඨතීති එත්ථ යථා පඨමතරං පතිතථෙවෙ දොසො නත්ථි, තථා ආකිරිත්වා අපනෙන්නානං පච්ඡා පතිතථෙවෙපි අභිහටත්තා නෙවත්ථි දොසො.

1442-4. වරුකෙනාති බුද්දකඋක්ඛලියා. තතො වරුකතො. මසීති ජල්ලිකාආදිකා හස්මා. භාජනෙති භාජනපත්තාදිභාජනෙ. තස්ස වාති තස්ස මසිආදිතො ව.

අනන්තරස්ස භික්ඛුස්ස දීයමානං යං පත්තතො උප්පතිත්වා ඉතරස්ස භික්ඛුතො පත්තෙ සථෙ පතති, තං පටිග්ගහිතමෙව හොති, තස්මා වට්ඨතෙවාති යොජනා. “දීයමාන”න්ති එත්ථ “හත්තාදිකං යං කිඤ්චි”ති පකරණතො ලබ්භති. වට්ඨතෙවා යන්ති එත්ථ “වට්ඨතෙව අය”න්ති පදච්ඡේදො න කාතබ්බො “අය”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධනීයස්ස අභාවතො. තස්මා ව-කාරො ගාථාජන්දවසෙන දීසං කත්වා චුත්තොති වෙදිතබ්බො.

1445-6. පායාසස්සාති එත්ථ පූරණයොගෙ සාමිවචනං, පායාසෙනාති චුත්තං හොති. උණ්භතොති උණ්භත්තා. න සක්කතීති න සක්කොති. මුඛවට්ඨියං වට්ඨතීති මුඛවට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා හත්ථෙ ඵ්ඨාපිතෙ ගණ්හිතුං වට්ඨති. තථා මුඛවට්ඨියා ගහෙතුං න සක්කා චෙ, ආධාරකෙනපි ගහෙතබ්බොති යොජනා.

1447-8. ආහරියමානං වා නෙව ජානාති, දීයමානං වා න ජානාතීති යොජනා. ගාථාබන්ධවසෙන “ජානතී”ති රස්සො කතො. ආභොගන්ති “ගණ්භාමි”ති ආභොගං. යථාහ මහාපච්චරියං “ආභොගමත්තමෙව හි එත්ථ පමාණ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265). “කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා පටිග්ගණ්භාතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 265) චුත්තත්තා පත්තං ගහෙත්වා නිසින්නත්තා “කායපට්ඨද්ධෙන ගණ්හිස්සාමි”ති ආභොගං කත්වාතිපි යුජ්ජතෙව.

1449. “හත්ථෙන මුඤ්චිත්වා”ති ඉදං “ආධාරකම්පි වා”ති ඉමිනාපි යොජෙතබ්බං. “පාදෙන පෙල්ලෙත්වා”ති ඉමිනා පන “ආධාරක”න්ති ඉදමෙව යොජෙතබ්බං. යථාහ “හත්ථෙන ආධාරකං මුඤ්චිත්වා පාදෙන පෙල්ලෙත්වා නිද්දායතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 265). පෙල්ලෙත්වාති පිළෙත්වා, අක්කමිත්වාති චුත්තං හොති.

1450. කම්-ධාතුස්ස මජ්ඣෙ “අක්ක”ඉති පදච්ඡේදො යතිහිතදොසොති.

“සිලොකෙ නියතට්ඨානං, පදච්ඡේදං යතිං විදු;
තදපෙතං යතිබ්භට්ඨං, සවනුබ්බෙජනං යථා”ති. —

දණ්ඩිනා වුත්තලක්ඛණතො සිද්ධතාය දොසො යථා න භොති, තථා විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. කෙච් පනෙත්ථ ඉ-කාරාගමස්ස පච්චයභාවත්තා තංසහිතො ම-කාරො තග්ගහණෙන සඬගය්හතීති උභයපක්ඛභාගීති ධාතුපච්චයානං මජ්ඣෙකෙ යනියා ඉච්ඡිතත්තා න දොසොති පරිහරන්ති. ජාගරස්සාපීති අනිද්දායන්තස්සාපි. අනාදරොති අනාදරභාවො.

1451. තස්මාති තථා ගහණස්ස අනාදරභාවතො. තන්ති තං ආධාරකං පාදෙන අක්කමිත්වා පටිග්ගහණඤ්ච. දීයමානන්ති දායකෙන පටිග්ගහාපියමානං. පතතීති පටිග්ගහකස්ස හත්ථං අච්ඡින්නවා රජොරහිතාය සුද්ධභූමියා වා පදුමිනිපණ්ණාදිසු වා පතති. යථාහ “යං දියාමානං දායකස්ස හත්ථතො පරිගලිත්වා සුද්ධාය භූමියා වා පදුමිනිපණ්ණවත්ථකටසාරකාදිසු වා පතති, තං සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 265). සරජාය භූමියා පතීතෙ රජං පුඤ්ජිත්වා වා ධොවිත්වා වා පටිග්ගහාපෙත්වා වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති ඉදං අට්ඨකථායං පන “සරජාය භූමියං පතතී”ති ආදිනා දස්සිතං. ගහෙතුන්ති එත්ථ “භුඤ්ජිතු”න්ති ව වට්ටතීති එත්ථ “පරිච්චත්තං දායකෙහි”ති ව සෙසො. යථාහ “අනුජානාමි භික්ඛවෙ යං දියාමානං පතති, තං සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං. පරිච්චත්තං තං භික්ඛවෙ දායකෙහි”ති (චූළව. 273). “යං දියාමානං පතතී”ති අවිසෙසෙන වුත්තත්තා චතුසුපි කාලිකෙසු අයං නයො වෙදිතබ්බො.

1452. අබ්බොහාරිකනයං දස්සෙතුමාහ “භුඤ්ජන්තාන”න්ති.

1453-4. තං මලං. තෙසුති උච්ඡ්ඤාදිසු වත්ථුසු. තන්ති මලමිස්සකං උච්ඡ්ඤාදිකං වත්ථු. න පඤ්ඤායතීති න පන පඤ්ඤායති. තස්මිත්ති උච්ඡ්ඤාදිවත්ථුස්මිං.

1455. නිසදොදුක්ඛලාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන නිසදපොතමුසලාදීනං ගහණං.

1456. වාසියා උපලක්ඛණත්තා තජ්ජාතිකං යං කිඤ්චි සත්ථමිපි ගහෙතබ්බං. ඛීරෙති අනුපසම්පන්නෙන තාපිතඛීරෙ, ඉදං උපරි ආමකස්ස විසුං ගහණෙන විඤ්ඤායති. නිලිකාති නිලවණ්ණං. සත්ථකෙ විය නිව්ඡයොති සත්ථෙත උට්ඨිතමලෙ උච්ඡ්ඤාණ්ඨෙ විය පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බො.

1457. තන්ති තං අග්ගිසන්තත්තවාසිආදිං, තාපවත්ථුතො වාසි ගහෙතබ්බො.

1459. තන්ති තං හත්ථාදිකායාවයවං වා වීවරං වා ධොවිත්වා පතීතකිලිට්ඨප්පලමිස්සමොදනං. රුක්ඛමූලාදිසු නිසිදිත්වා භුඤ්ජන්තස්ස

පත්තාදීසු රුක්ඛපණ්ණාදිං ධොවිත්වා පතිතකිලිට්ඨොදකෙපි එසෙව විනිවිජයොති දස්සෙතුමාහ “එසෙවා”තිආදි.

1460. ජලං සචෙ සුද්ධං පතති, වට්ටතීති යොජනා, “රුක්ඛතො”ති ලබ්භති. අබ්භොකාසෙ ච සචෙ සුද්ධං තොයං පතති, වට්ටතීති එත්ථ “ආකාසතො”ති ලබ්භති. උභයත්ථාපි රුක්ඛපණ්ණෙසු, ආකාසෙ ච රජස්ස පටිමමෙව වස්සොදකෙන ධොවිතත්තා ආහ “සුද්ධ”න්ති.

1461. අවිජුපත්තෙනාති අවුසත්තෙන. තස්ස සාමණෙරස්ස.

1462. පත්තන්ති අනුපසම්පන්නස්ස පත්තං. ඡුපිත්වාති අනුපසම්පන්නපත්තගතොදනං චුපිත්වා. කං අත්තනො පත්තෙ භත්තං. යථාහ “අප්පට්ඨගහිතෙ ඔදනං ඡුපිත්වා පුන අත්තනො පත්තෙ ඔදනං ගණ්හන්තස්ස උග්ගහිතකො භොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1464. පච්ඡාති තස්මිං ගහිතෙපි අගහිතෙපි පච්ඡා. කං පට්ඨගහිතභොජනං.

1467. තස්ස අත්තනො පත්තගතස්ස භත්තස්ස.

1468. පරෙනාති අප්පට්ඨගහිතපත්තෙන.

1469-70. “යාගුආදීනං පවනෙ භික්ඛුනං භාජනෙ”ති සම්බන්ධො. පවන්ති එත්ථාති පවනං, භාජනං. භාජනුපරි භත්ථෙසු සාමණෙරස්සාති භාජනස්ස උපරි කතෙසු සාමණෙරස්ස භත්ථෙසු. පතිතං භත්ථතො තස්මීන්ති තස්ස සාමණෙරස්ස භත්ථතො පරිගලිත්වා තස්මිං භාජනෙ පතිතං.

1471. “න කරොති අකප්පිය”න්ති එත්ථ කාරණමාහ “පරිච්චත්තඤ්ඤි ත”න්ති. තඤ්ඤි යස්මා පරිච්චත්තං, තස්මා අකප්පියං න කරොතීති චුත්තං භොති. එවං අකත්වාති යථාචුත්තපකාරෙන අකත්වා. ආකිරතෙව චෙති සචෙ භාජනෙ ආකිරති එව. කං තථා පක්ඛිත්තං භත්තභාජනං. නිරාමිසං කත්වාති තත්ථ පතිතං ආමිසං යථා න තිට්ඨති, එවං ධොවිත්වා භුඤ්ජීතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

1472-3. කුටන්ති සටං. ආවජ්ජෙතීති කුටං නාමෙත්වා යාගුං ආසිඤ්චති.

1474. භත්ථෙති ද්වෙ භත්ථෙ. තත්ථාති තත්ථ භූමියං යපිතෙසු ද්විසු භත්ථතලෙසු.

1475-6. එකස්ස ගහණුපගං වෙ භාරන්ති ටාමමජ්ඣිමෙන එකෙන පුරිසෙන උක්ඛිපනප්පමාණං භාරං සචෙ භවෙය්‍ය. “තථා”ති ඉමිනා “එකස්ස ගහණුපගං භාර”න්ති ඉදං පච්චාමසති.

1477. උග්ගෙන්ති ඔලම්බන්ති. තත්ථාති තස්මිං මඤ්චපීඨෙ. වට්ඨතෙචාති උග්ගහිතකං න භොතිති දීපෙති.

1478. සම්මුජ්ජන්තොති සම්මජ්ජන්තො. සට්ඨෙති අසඤ්චිච්ච සම්මජ්ජනියා ඵුසති.

1479. තං ඤාත්ථාති පටිග්ගහිතභාවං ඤාත්ථා. යපෙනුං වට්ඨති උග්ගහිතකං න භොතිති අධිප්පායො.

1480. තන්ති පටිග්ගහිතසඤ්ඤාය ගහිතං තං අප්පටිග්ගහිතං. අඤ්ඤථා පන න කත්තඛිබන්ති අපිහිතං පිටාතුඤ්ච පිහිතං විවරිතුඤ්ච න වට්ඨතිති අත්ථො.

1481. බහි යපෙති වෙති යදි පුබ්බෙ යපිතට්ඨානතො බහි යපෙති. තෙනාති බහි යපෙත්ථා මුත්තහත්ථෙත තෙන භික්ඛුනා. තන්ති බහි යපිතං හත්ථතො මුත්තං. ඤාත්ථාති අප්පටිග්ගහිතභාවං ඤාත්ථා. තං තථා ඤාත්ථා යපිතං.

1482-3. උට්ඨෙති යදි කණ්ණිකාති සචෙ කණ්ණිකා සඤ්ජායති. සිඬ්ඨිවෙරාදිකෙති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පිප්ඵලිආදීනං ගහණං. මූලෙති පඤ්චමූලාදිකෙ මූලෙ. සුණුචුණ්ණන්ති සුණුපාණකෙහි උප්පාදිතචුණ්ණං. “තථා”ති ඉමිනා “උට්ඨෙති”ති කිරියං පච්චාමසති. තංසමුට්ඨානතොති පටිග්ගහිතතෙලාදිසු සමුජ්ජන්තත්තා. තඤ්ඤොඤාති පචුච්චති පයමපටිග්ගහිතං තමෙව තෙලාදිකන්ති චුච්චති. තෙනාහ “පටිග්ගහණං...පෙ.... න විජ්ජති”ති.

1484-5. කොචි පුග්ගලොති සාමණෙරගමිකාදීසුපි යො කොචි සත්තො. තාලපිණ්ඩන්ති තාලකණ්ණිකං ඵලං. අඤ්ඤො භූමට්ඨොති භූමියං යිතො අඤ්ඤො කොචි පුග්ගලො ඉත්ථි වා පුරිසො වා.

1486. ඡන්දිත්ථාති ඡන්දං කත්ථා. වතින්ති හත්ථපාසප්පභොනකබහලවතිං. යථාහ “හත්ථපාසෙ සති”ති (පාවි. අට්ඨ. 265). දණ්ඩකෙ අචුසිත්ථාචාති යත්තකෙන ගමනවෙගො නිබ්බායති, එත්තකං, පහරණතො වතිදණ්ඩකෙ වා අප්පහරිත්ථාති චුත්තං භොති. පහරිත්ථා යත්ථා ගච්ඡති වෙ, න වට්ඨති. යථාහ අට්ඨකථායං “මයං පන ‘යං යානං පහටං, තතො සයං පතිතමිව භොති’ති තක්කයාම. තස්මිම්පි අට්ඨත්ථා

ගච්ඡන්තෙ යුජ්ජති සුඛිකසාතකතො පවට්ඨෙත්වා බහි පතිතහණ්ඩං වියා”ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1487-8. පාකාරොති එත්ථ “වතිං වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 265) අට්ඨකථායං ආගතත්තා ඉදං අධිකාරතො ගහෙතබ්බං. “න පුටුලො”ති එත්ථ අධිජ්ජෙනජ්ජමාණං දස්සෙතුමාහ “අත්තො...පෙ.... පහොති වෙ”ති. “උද්ධං හත්ථසතං ගන්ත්වා”ති ඉමිනා දායකස්ස දාතුමිච්ඡාය ආකාසං තං උක්ඛිපිත්වා විස්සට්ඨභාවං ඤාපෙති. සම්පත්තන්ති හත්ථජ්ජත්තං. ගණ්හතොති පටිග්ගහණසඤ්ඤාය ගණ්හතො.

1489. “සාමණෙර”න්ති ඉදං උපලක්ඛණන්ති ගිහිනොපි ගහණං. තත්ථෙව්වාති ඛන්ධෙ එව. නිසින්නො සාමණෙරො.

1491-2. ඵලිනිං සාබන්ති ඵලවතිං සාබං. “බාදිතු”න්ති ඉදං “විත්තෙ සමුජ්ජන්තෙ”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. සචෙ ඵලං බාදති, ඵවං බාදිතුං වට්ටතීති යොජනා. මක්ඛිකානං නිවාරත්ථන්ති මක්ඛිකානං නිවාරෙතුං.

1493. ඡායත්ථඤ්ච මක්ඛිකා නිවාරෙතුඤ්ච ගය්හමානා ඵලසාබා සුඛපරිභොගත්ථාය කජ්ජියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගහිතා වෙ, බාදිතුමිච්ඡාය සති පුන අජ්ජටිග්ගහිතාපි වට්ටතීති දස්සෙතුමාහ “කජ්ජියං පන කාරෙත්වා”තිආදි.

1494-5. “තං සො පටිග්ගහාපෙත්වා”ති වක්ඛමානත්තා “ගහෙත්වා”ති ඉදං අජ්ජටිග්ගහාපෙත්වා ගහණං සන්ධාය චුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. තං පටිග්ගහිතන්ති එත්ථ “වෙ පුබ්බමෙවා”ති සෙසො.

1496-9. භික්ඛුස්ස පාටෙය්‍යතණ්ඩුලෙති සම්බන්ධො. සොති සාමණෙරො. ඉතරෙහීති භික්ඛුනා ගහිතෙහි අත්තතො තණ්ඩුලෙහි.

ද්විසු පත්තෙසුති උපලක්ඛණං. බහුසුපි එසෙව නයො. අත්තනා ලද්ධං භික්ඛුනං දත්වා තෙහි ලද්ධං අත්තනා ගහෙත්වා අඤ්ඤෙසං දානවසෙන බහුන්තම්පි දාතුං වට්ටතීති අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 265 අත්ථතො සමානං) චුත්තං තමෙව දස්සෙතුමාහ “යාගුං භික්ඛුස්සා”තිආදි. “ආවුසො තුය්හං යාගුං මය්හං දෙහී”ති එවං ථෙරෙහි පටිපාටියා යාවිත්වාපි පිචිතුං වට්ටති, සබ්බෙහි සාමණෙරස්ස සන්තකමෙව භුත්තං හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 265) අට්ඨකථායං චුත්තං. සාමණෙරස්ස ජිතත්තාති එත්ථ “යාගුයා”තිඉදං අධිකාරතො ලබ්භති.

1500. ඉමස්සාති පාටෙය්‍යතණ්ඩුලභාරකස්ස. “න විසෙසතා”ති ඉමිනා විසුං අවත්තබ්බතං දීපෙති.

1501. අස්ස විසෙසස්සාති යථාචුත්තවිනිවිජයවිසෙසස්ස විසුං වත්තබ්බභාවෙති සෙසො. තස්සාති සාමණෙරතණ්ඩුලභාරකස්ස භික්ඛුස්ස. සාලයභාවන්ති අත්තනා හටතණ්ඩුලෙසු පරික්ඛිණෙසු “ඉදං අමිහාකම්පි පදස්සති”ති සාලයභාවො. ඡායාදීනමත්ථාය ගය්හමානාය සාඛාය ඉමිස්සා එලං බාදිතුකාමතාය සති බාදනාරහන්ති ආලයස්ස කාතුං සක්කුණෙයාත්තා අයම්පි අවිසෙසොති විඤ්ඤායති, තත්ථ සම්භවන්තං පන විසෙසං දස්සෙතුමාහාති වත්තුං යුජ්ජති.

1502-4. නිව්වාලෙතුං න සක්කොති නිව්වාලෙත්වා සක්ඛරා අපනෙතුං න සක්කොති. චෙලකොති චූළසාමණෙරො. පක්කකාලස්මිං විවරිත්වා පක්කතා ඤාතබ්බාති යොජනා. පි-සද්දො පන-සද්දත්ථෙ. ඔරොපෙත්වාති උද්ධනතො ඔරොපෙත්වා. පුබ්බතණ්ඩුලධොවනත්ථාය කතපටිග්ගහණස්සෙව පමාණත්තා ආහ “න පච්ඡස්ස පටිග්ගහණකාරණ”න්ති. අස්සාති භොජනස්ස.

1505. කාරිතන්තස්ස ද්විකම්මකත්තා ආහ “උද්ධනං සුද්ධභාජන”න්ති, උද්ධනෙති චුත්තං හොති.

1506. කොච්ඡි අනුපසම්පන්නො. තෙන භික්ඛුනාති උද්ධනං සුද්ධභාජනං ආරොපෙත්වා යෙන අග්ගි කතො, තෙන භික්ඛුනා. ඉදඤ්ච උපලක්ඛණං අඤ්ඤෙතපි න කාතබ්බත්තා.

1507. පච්ඡාති තණ්ඩුලපක්ඛෙපතො පච්ඡා. තං යාගුං. සචෙ පචතීති අග්ගිං කරොන්තො පචති. සාමපාකා න මුච්චතීති තං යාගුං පිචන්තො සාමපාකදුක්කටතො න මුච්චති.

1508. වල්ලියා සහ තත්ථ වල්ලියං ඡාතං එලං කිඤ්චි ඊසකම්පි වාලෙති, තතො ලද්ධං කිඤ්චි එලං තස්සෙව භික්ඛුනො න වට්ටතීති යොජනා, තං පරිභුඤ්ජතො දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං හොතීති අධිජ්ජායො. තස්සෙවාති එවකාරෙන අඤ්ඤෙසං වට්ටතීති දීපෙති.

1509. පරාමට්ඨන්ති ආමසිතුං. අපස්සයිතුන්ති අවලම්බිතුං, අපස්සනං වා කාතුං. “කිරා”ති ඉමිනා කෙවලං මහාපච්චරියං (පාවි. අට්ඨ. 265) චුත්තභාවං සුචෙති.

1510-1. තත්ථාති තස්මිං තෙලෙ. හත්ථෙන සණ්ඨාසග්ගහණං අමුඤ්චන්තෙන. තං තෙලං.

1515-6. ලොණකිච්චන්ති අලවණට්ඨානෙ ලොණෙන කාතබ්බකිච්චං. සන්නිහිතසෙසකාලිකසම්මිස්සං යාවජීවිකං විය සමුද්දොදකස්ස

අසන්තිධිභාවං

දස්සෙතුමාහ

“යාවජ්චිකසඬ්ඛාත”න්තිආදි.

කාලවිනිම්බුත්තන්ති අකාලිකං, චතුසු කාලිකෙසු අසඬ්ගහිතන්ති අත්ථො.

1517. හිමස්ස කරකාති හිමොදකස්ස මුත්තා විය පත්ථිනසක්ඛරා. බහලම්පි වාති පක්ඛිත්තට්ඨානො මුඛෙ වා කද්දමචණ්ණස්ස අපඤ්ඤායනප්පමාණබහලං පාතියඤ්ච. අප්පට්ඨගහිතං වට්ටති. සචෙ කද්දමචණ්ණං පඤ්ඤායති, න වට්ටතීති. යථාහ “සචෙ පන මුඛෙ ච හත්ථෙ ච ලග්ගති, න වට්ටති, පට්ඨගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1518. කසිතට්ඨානොති කට්ඨට්ඨානො. න වට්ටති අප්පට්ඨගහිතං. එවං සබ්බත්ථ.

1519. සොබ්භො දුක්ඛොගාහනප්ලාසයො. “ආවාටො”ති කෙවි. කකුඛොති අප්පුනො.

1520. පාතියස්ස සටෙති පාතියසටෙ. තං පාතියසටං.

1521. වාසත්ථාය පුප්ඵාති වාසපුප්ඵාති. තත්ථාති තස්මිං පාතියසටෙ. කමල්ලිකාසුති පාටලිකුසුමාදීහිපි සහ කණ්ටකමල්ලිකාසු. දිත්තාසුති පාතියෙ පක්ඛිත්තාසු.

1522. විසතීති අන්තොගලං පවිසති. තෙනෙව අට්ඨකථායං “අප්පට්ඨගහෙත්වා යපිතං පට්ඨගහෙතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265) වුත්තං. ඉදං අට්ඨකථාවචනං “අඤ්ඤත්ව උදකදන්තපොනා”ති (පාවි. 266) පාළියා විරුප්ඤ්ඤාති වෙ? න විරුප්ඤ්ඤාති. සා හි කෙවලං දන්තකිච්චං සන්ධාය වුත්තා, ඉදං රසං සන්ධාය වුත්තන්ති. තෙනෙව තදන්තරං “අජානන්තස්ස රසෙ පවිට්ඨෙපි ආපත්තියෙව. අවිත්තකඤ්ඤි ඉදං සික්ඛාපද”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265) වුත්තං. තස්ස සික්ඛාපදස්ස අවිත්තකතා “අප්පට්ඨගහිතකෙ පට්ඨගහිතසඤ්ඤී”තිආදිකාය පාළියා කප්පියසඤ්ඤිනොපි පාවිත්තියස්ස වුත්තත්තා විඤ්ඤායති. පසන්තොදකස්ස පන අප්පට්ඨගහෙත්වාපි පාතබ්බතාය දන්තකට්ඨෙත සදිසත්තා එකයොගනිද්දිට්ඨානං සහෙව පවත්තීති විඤ්ඤායති. උදකස්ස ච දන්තපොනස්ස ච තුල්යදොසෙන හවිතබ්බන්ති.

1523. මුත්තොදකසිඬ්ඝාණිකාදිද්වආස්සුබ්බරාදිද්වස්ස ආපොධාතුප්පකාරත්තා, කණ්ණමලාදිනො සනදබ්බස්ස පථවිධාතුප්පකාරත්තා “සරීරට්ඨෙසු භූතෙසු”ති ඉමිනා බ්බරාදිමාහ. “කි”න්ති ඉදං න වට්ටතීති පදෙනපි යොජෙතබ්බං. කප්පාකප්පියමංසානන්ති එත්ථ “සත්තාන”න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති.

1524. ලොඤ්ඤානි ඵත්ථ “ඵතං සබ්බමිථි”ති ඉදං අධිකාරතො ලබ්භති.

1525. ඵත්ථාති ඵතෙසු යථාචුත්තෙසු කණ්ණමලාදීසු.

1528. චත්තාරි විකටානීති මහාවිකටං නාම ගුථං, මත්තිකා, මුත්තං, ඡාරිකා වාති චුත්තානි චත්තාරි විකටානි. තානි හි විරුද්ධානි සප්පවිසානි කතානි විහතානීති “විකටානී”ති වුවුවන්ති. නත්ථි දායකො ඵත්ථාති නදායකං, ධානං, තස්මිං. “න අ නො මා අලං පටිසෙධෙ”ති චුත්තත්තා පටිසෙධවාචිනා න-සද්දෙන සමාසො, “අදායකෙ”ති ඉමිනා අනත්ථත්තරං. ඉධ දුබ්බචො ව අසමත්ථො ව අසන්නො නාමාති අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 265; කඬ්ඛා. අට්ඨ. දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා, අත්ථතො සමානං) චුත්තං. ඉදං කාලොදිස්සං නාම.

1529. පට්ඨන්ති අකප්පියපට්ඨං. තරුන්ති අල්ලරුක්ඛං. ඉමිනා සප්පදට්ඨකාලෙ අසති කප්පියකාරකෙ විකටත්ථාය අත්තනා ව කත්තබ්බන්ති දස්සෙති.

1530. අවිජේදගාහතොති විලුම්පිත්වා ගණ්භනතො. “තස්සා”ති ඉදං සබ්බබ්බෙහි හෙතුපදෙහි යුජ්ජති. තස්සාති අප්පට්ඨගහිතස්සාති අත්ථො. අපරස්ස අභික්ඛුකස්ස දානෙන වාති යොජනා. “අභික්ඛුකස්සා”ති පන විසෙසනෙන උපසම්පන්නස්ස දින්නෙ පට්ඨගහණං න විජහතීති දීපෙති. සබ්බන්ති යථාචුත්තං කායෙන ගහණාදිප්පකාරස්ස කල්‍යාං ගහිතං. ඵවන්ති ඉමිනා නියාමෙන.

1531. දුරුපවිණ්ණෙති දුට්ඨු උපවිණ්ණෙ දුරාමට්ඨෙ, අප්පට්ඨගහිතස්ස ආමිසහත්තභාජනාදිනො කිලාවසෙන හත්ථෙන පරාමසනෙ ව තත්ථජාතකඵලිනිං සාධාය වා වල්ලියා වා ගහෙත්වා වාලනෙ වාති අත්ථො. උග්ගහිතස්ස ගහණෙති අප්පට්ඨගහිතභාවං ඤත්වා ව ගහිතස්ස කස්සවි චත්ථුතො පට්ඨගහණෙ ව. අත්තොචුත්ථෙ වාති අකප්පියකුටියා අත්තො ධපෙත්වා අරුණං උට්ඨාපිතෙ ව. සයංපක්කෙ වාති යත්ථ කත්ථවි අත්තනා පක්කෙ ව. අත්තොපක්කෙ වාති අකප්පියකුටියා අත්තොයෙව පක්කෙ ව. දුක්කටං නිද්දිට්ඨන්ති සම්බන්ධො.

1532-3. පට්ඨගහිතකෙ තස්මිං පට්ඨගහිතසඤ්ඤිස්සාති සම්බන්ධො. දන්තපොනං දන්තකට්ඨං.

1534. භික්ඛුනීනන්ති භික්ඛුතො ව භික්ඛුනියා ව භික්ඛුනීනං, ඵකදෙසසරුපෙකසෙසො. ඵත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. විනිවිජයො නවමජ්ඣිමපෙරභික්ඛුනීනං යතො අවිසෙසෙන ඉච්ඡිතබ්බකො, තතො තස්මා හෙතුනා සකලො අයං විනිවිජයො අසමාසතො මයා කට්ඨොති යොජනා. කුසලත්තිකාදීසු විය අත්ථසාකල්‍යස්ස අත්ථසම්බෙපතොව චත්තුං

සක්කුණෙය්‍යත්තා “සකලො”ති වත්වාපි කථාය විත්ථාරිතභාවං දස්සෙතුමාහ “අසමාසතො”ති.

දන්තපොතකථාවණ්ණනා.

භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

1535. “අවෙලකාදීන”න්තිආදීසු “අවෙලකො නාම යො කොච්ඡ පරිබ්බාජකසමාපන්නො නග්ගො”ති (පාවි. 271) පදභාජනෙ චුත්තං, තදවිධකථාය “පරිබ්බාජකසමාපන්නොති පබ්බජ්ජං සමාපන්නො”ති (පාවි. අට්ඨ. 269) චුත්තං, තස්මා අවෙලකපබ්බජ්ජමුපගතොයෙවෙත්ථ අවෙලකො නාම. ආදි-සද්දෙන “පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා”ති (පාවි. 270) මාතිකා-ගතෙ ද්වෙ සඬ්ගණ්හාති. ඉමෙසු ච ද්වීසු “පරිබ්බාජකො නාම භික්ඛුඤ්ච සාමණෙරඤ්ච යපෙත්වා යො කොච්ඡ පරිබ්බාජකසමාපන්නො”ති (පාවි. 271) චුත්තො පරිබ්බාජකො නාම. “භික්ඛුනිඤ්ච සික්ඛමානඤ්ච සාමණෙරිඤ්ච යපෙත්වා යා කාච්ඡ පරිබ්බාජිකසමාපන්නා”ති (පාවි. 271) චුත්තා පරිබ්බාජිකා නාමාති ගහෙනබ්බා. පරිබ්බාජකා පනෙත්ථ ඡන්තායෙව ගහෙනබ්බා. දෙන්තස්සාති එත්ථ “භික්ඛුස්සා”ති පකරණතො ලබ්හති, එත්ථ “කායාදිනා”ති සෙසො. යථාහ “දදෙය්‍යාති කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා දෙති”ති (පාවි. 271).

1536. තිකපාවිත්තියන්ති තිත්ථියෙ තිත්ථියසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අතිත්ථියසඤ්ඤීති තිකෙ පාවිත්තියත්තයං.

1537. අතිත්ථියෙ තිත්ථියසඤ්ඤීස්ස, වෙමතිකස්ස ච තස්ස භික්ඛුනො දුක්ඛටන්ති යොජනා.

1538-9. තෙසන්ති තිත්ථියානං. බහිලෙපනන්ති බහිසරීරෙ ලිම්පිතබ්බං කිඤ්චි දෙන්තස්ස. තෙසං තිත්ථියානං සන්තිකෙ සමීපෙ අත්තනො භත්තපත්තාදිකං භොජනං යපෙත්වා “භොජනං ගණ්හවා”ති වදෙන්තස්ස ච අනාපත්තීති යොජනා. “සමුට්ඨානං ඵලකූපම”න්ති පදවිෂෙදො.

අවෙලකකථාවණ්ණනා.

1540-2. භික්ඛු භික්ඛුනො යං කිඤ්චි ආමිසං දාපෙත්වා වා අදාපෙත්වා වාති යොජනා. කිං චුත්තං භොති? “ඵහාචුසො, ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසිස්සාමා”ති (පාවි. 275) සික්ඛාපදෙ චුත්තනායෙනෙව වත්වා යෙන සද්ධිං ගාමං පිණ්ඩාය පට්ටියො, තස්ස භික්ඛුස්ස බාදනීයාදිහෙදං යං කිඤ්චි ආමිසං දාපෙත්වා වා අදාපෙත්වා වාති.

තං භික්ඛුං “ගච්ඡා”ති වත්වා උයොෂෙතීති යොජනා. කිං චුත්තං හොති? එවං යො භික්ඛු තෙන සද්ධිං ගාමං පටිට්ඨො, තං “ගච්ඡාචුසො, න මෙ තයා සද්ධිං කථා වා නිසජ්ජා වා එසු හොති, එකකස්ස මෙ කථා වා නිසජ්ජා වා එසු හොති”ති (පාචි. 275) වත්වා තප්පච්චයා තෙසං ඉත්ථියාසද්ධිං වචනාදීනං අනාවරානං පච්චයා ගන්තුං නියොජෙතීති. තප්පච්චයාති “උයොෂනමත්තස්මි”න්ති විසෙසනං. පටිමෙන වාති එත්ථ ච-සද්දො අට්ඨානප්පයුත්තො “උයොෂනමත්තස්මිඤ්චා”ති යොජෙතබ්බො. තස්සාති උයොෂකස්ස.

අස්සාති උයොෂිතස්ස, අවයවසම්බන්ධෙ සාම්ච්චනං. උපචාරස්මිං අතික්කන්තෙති වක්ඛමානලක්ඛණෙ දස්සනුපචාරෙ වා සචනුපචාරෙ වා අතික්කන්තෙති අත්ථො, භාවලක්ඛණෙ භූමිමං. පුන අස්සාති උපචාරස්ස. ද්වාදසරතනපරියොසානං, තදන්තොගධං පාකාරාදි එව වා උපචාරස්ස සීමා නාම.

1543. තං සරූපතො දස්සෙතුමාහ “දස්සනෙ”තිආදි. අජ්ඣොකාසෙ දස්සනෙ උපචාරස්ස ද්වාදස හත්ථා පමාණං දෙසිතාති යොජනා. සචනෙ ච අජ්ඣොකාසෙ එවං සචනුපචාරස්ස අජ්ඣොකාසෙ ද්වාදස හත්ථා පමාණං දෙසිතාති යොජනා, සචනෙ ච උපචාරස්ස අවධි ද්වාදසහත්ථප්පමාණමෙවාති චුත්තන්ති අත්ථො. න චෙනරෙති ඉතරස්මිං අනජ්ඣොකාසෙ එවං උපචාරස්ස පමාණං ද්වාදසහත්ථා න ච දෙසිතා, කිං නු බ්‍යාවධාකරා කුට්ටාදයො උපචාරස්ස පමාණන්ති දෙසිතාති චුත්තං හොති. චුත්තඤ්චෙනං අට්ඨකථායං “සචෙ පන අන්තරා කුට්ටද්වාරපාකාරාදයො හොන්ති, තෙහි අන්තරිතභාවොයෙව දස්සනුපචාරාතික්කමො, තස්ස වසෙන ආපත්ති වෙදිතබ්බා”ති (පාචි. අට්ඨ. 276). ඉධ උපචාරද්වයෙ සමානෙපි උයොෂිතමවධිඅන්තං සන්ධාය අසචනුපචාරං චුත්තන්ති විඤ්ඤායති.

1544. “තිකපාචිත්තීති උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිති තිකපාචිත්තියං. ඉතරෙති අනුපසම්පන්නෙ. තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිකදුක්කටං. “ඉතරෙති සාමණෙරෙයෙවා”ති නිස්සන්දෙහෙ ලිඛිතං. එතස්සෙවත්ථස්ස වජිරවුද්ධිනාපි චුත්තභාවො දස්සිතො. තථාදස්සනං පඤ්චසහධම්මිකෙසු ඉධාධිප්පෙතමනුපසම්පන්නං සන්ධාය චුත්තං චෙ, යුජ්ජති. අඤ්ඤථා පාළිඅට්ඨකථාසු “අනුපසම්පන්නෙ”ති සාමඤ්ඤෙන නිද්දිට්ඨන්තා ගහට්ඨානුපසම්පන්නම්පි තථා උයොෂෙත්තස්ස අනාපත්ති න වත්තබ්බාති අම්භාකං බන්ති.

උභින්නන්ති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං. නිස්සන්දෙහෙ පන “භික්ඛුසාමණෙරාන”න්ති ලිඛිතං. කලිසාසනාරොපනෙති එත්ථ කලීති

කොධො, තස්ස සාසනං ආණා කලිසාසනං, තස්ස ආරොපනං පවත්තනං කලිසාසනාරොපනං, තස්මිං, කොධවසෙන යානනිසජ්ජාදීසු දොසං දස්සෙත්වා “පස්සථ හො ඉමස්ස යානං නිසජ්ජං ආලෝකිතං විලෝකිතං, බාණුකො විය තිට්ඨති, සුනබො විය නිසීදති, මක්කටො විය ඉතො චිතො ච විලෝකෙති”ති එවං “අප්පෙව නාම ඉමිනාපි උබ්බාළිහො පක්කමෙය්‍යා”ති අමනාපවචනස්ස භණ්ණෙනි චුත්තං හොති.

1545. උයොපෙත්තස්ස කිච්චෙනාති විහාරපාලකාදීනං භොජනභරණාදිකිච්චෙන පෙසෙත්තස්ස, ඉමස්ස උපලක්ඛණත්තා “අනාපත්ති ‘උහො එකතො න යාපෙස්සාමා’ති උයොපෙති”ති ආදිනා (පාවි. 278) අනාපත්තිවාරාගතා සබ්බෙපි පකාරා ගහෙතබ්බා.

උයොපනකථාවණ්ණනා.

1546. බුද්දකෙති එත්ථ “සයනිසරෙ”ති සෙසො උපරි “අසයනිසරෙ තස්ස, සයනිසරසඤ්ඤිතො”ති චක්ඛමානත්තා ලබ්භති. “මහල්ලකෙ”ති එත්ථාපි එසෙව නයො. පිට්ඨිසඬ්ඝාටතො අඬ්ඬතෙය්‍යභත්ථජ්ජමාණං යස්ස චෙමජ්ඣෙකෙ හොති, ඊදිසෙ බුද්දකෙ සයනිසරෙති අත්ථො. පිට්ඨිවංසන්ති පිට්ඨිවංසෙන නියමිතං ගෙහමජ්ඣං. තෙනාහ අට්ඨකථායං “පිට්ඨිවංසං අතික්කමිත්වා”ති ඉමිනා මජ්ඣාතික්කමං දස්සෙති”ති (පාවි. අට්ඨ. 280). සභොජනෙති සහ භොජනෙහිති සභොජනං, තස්මිං සභොජනෙ. අථ චා සභොජනෙති සභොගෙ. රාගපරිශුච්ඡිතස්ස පුරිසස්ස හි ඉත්ථි හොගො, ඉත්ථියා ච පුරිසො, මෙටුනරාගෙන සාරත්තපුරිසිත්ථිසහිතෙති චුත්තං හොති. යථාහ පදභාජනෙ “සභොජනං නාම කුලං ඉත්ථි චෙව හොති පුරිසො ච, ඉත්ථි ච පුරිසො ච උහො අතික්ඛන්තා හොන්ති, උහො අචිතරාගා”ති (පාවි. අට්ඨ. 281). ඉමිනා පරිශුච්ඡිතස්ස මෙටුනරාගග්ගිතො තඬ්ඬණෙ නිබ්බත්තභාවො දීපිතො. කුලෙති සරෙ.

1547. භත්ථපාසන්ති අඬ්ඬතෙය්‍යරතනජ්ජමාණදෙසං. පිට්ඨිසඬ්ඝාටකස්ස වාති ද්වාරසබන්ධස්ස ච. සයනස්සාති සයන්ති එත්ථාති සයනං, තස්ස, ආසන්නෙ යානෙ යො නිසීදති සභොජනෙ කුලෙ, “තස්සා”ති ඉමිනා යොපෙතබ්බං, සයනස්ස සමීපෙ යානෙ යො නිසීදතීති අත්ථො. මහල්ලකෙති පුබ්බෙ චුත්තජ්ජමාණතො මහන්තෙ සයනිසරෙ. “ඊදිසඤ්ච සයනිසරං මහාවතුසාලාදීසු හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 280) අට්ඨකථායං චුත්තං.

1548. සයනමෙතස්ස අත්ථිති සයනී, සයනී ච තං සරඤ්චාති විග්ගහො. තත්ථාති සයනිසරෙ.

1549-50. දුතියෙ සතීති දුතියෙ භික්ඛුමිහි සති. යථාහ අනාපත්තිවාරෙ “භික්ඛු දුතියො හොති”ති (පාවි. 283). චිතරාගෙසුති චිතරාගපරිශුච්ඡායානෙසු.

චුත්තලක්ඛණං පදෙසන්ති බුද්දකමහන්තසෙනාසනෙ චුත්තලක්ඛණපදෙස. අනතික්කම්ම නිසින්තස්සාති අනතික්කම්මිත්වා නිසිදතො.

සභොජනකථාවණ්ණනා.

1552. තෙසන්ති ද්වින්නං අනියතසික්ඛාපදානං. එසන්ති ඉමෙසං ද්වින්නං රහොපට්ඨින්නරහොනිසජ්ජසික්ඛාපදානං, අයමෙව විසෙසොති අනන්තරසික්ඛාපදෙන සමුට්ඨානභාවසඬ්ඛාතො අයං විසෙසො දීපිතොති යොජනා.

රහොපට්ඨින්නරහොනිසජ්ජකථාවණ්ණනා.

1553-6. චුත්තොති නිමන්තිතො. සන්තං භික්ඛුන්ති “කුලං උපසඬ්ඛම්මස්සාමි”ති යස්මිං පදෙසෙ චිත්තං උජ්ජන්තං, තස්ස සාමන්තා ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ යිතං භික්ඛුන්ති අත්ථො. යථාහ “යත්ථ යිතස්ස කුලාති පශිරූපාසනචිත්තං උජ්ජන්තං, තතො පට්ඨාය යං පස්සෙ වා අභිමුඛෙ වා පස්සති, යස්ස ව සක්කා හොති පකතිවචනෙන ආරොචෙතුං, අයං සන්තො නාමා”ති (පාටි. අට්ඨ. 298). එත්ථ යං ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ යිතෙන සොතුං සක්කා භවෙය්‍ය, තං පකතිවචනං නාම. අනාපුච්ඡාති “අහං ඉත්ථන්තාමස්ස සරං ගච්ඡාමි”ති වා “චාරිත්තං ආපුච්ඡාමි”ති වා ඊදිසෙන වචනෙන අනාපුච්ඡිත්වා. චාරිත්තං ආපජ්ජෙය්‍ය චෙති යදි සඤ්චරෙය්‍යාති චුත්තං හොති. අඤ්ඤානු සමයාති “තත්ථායං සමයො, චීවරදානසමයො චීවරකාරසමයො”ති (පාටි. 299) සික්ඛාපදෙ අනුපඤ්ඤත්තිවසෙන චුත්තා දුට්ඨා සමයා අඤ්ඤස්මිං කාලෙ.

ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුමාහ “යපෙත්වා”තිආදි. “අච්චිවත්තෙ මජ්ඣන්තෙ”ති ඉමිනා පුරෙහත්තං, පච්ඡාහත්තඤ්ච සඬ්ඛිතං. එත්ථ ව පුරෙහත්තං පච්ඡාහත්තන්ති යෙන හත්තෙන නිමන්තිතො, තස්මිං අභුත්තෙ වා භුත්තෙ වාති අත්ථො. යථාහ “පුරෙහත්තං නාම යෙන නිමන්තිතො, තං අභුත්තාවි. පච්ඡාහත්තං නාම යෙන නිමන්තිතො, තං අන්තමසො කුසග්ගෙනපි භුත්තං හොති”ති (පාටි. 300) පදභාජනෙ චුත්තං. අඤ්ඤස්ස සරන්ති නිමන්තිතතො අඤ්ඤස්ස ගෙහං. සරූපචාරොක්කමනෙ දුක්කටන්ති සම්බන්ධො, අන්තනා ගතගෙහස්ස උපචාරොක්කමනෙ දුක්කටන්ති අත්ථො. පඨමෙන පාදෙනාති සම්බන්ධො.

සරුම්මාරෙති අඤ්ඤස්ස ගෙහුම්මාරෙ. සරූපචාරෙ දුක්කටං සන්ධාය “අපරම්පි වා”ති චුත්තං. “සමතික්කමෙ”ති ඉමිනා සහ “සරුම්මාරෙ”ති පදං “සරුම්මාරස්සා”ති විහත්තිවිපරිණාමෙන යොජෙතබ්බං.

1557. යිතට්ඨානෙති යත්ථ යිතස්ස ගමනචිත්තං උජ්ජන්තං, තස්මිං යානෙ ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙති ඉදං යථාචුත්තනියාමෙනෙව ගහෙතබ්බං.

ඔලොකෙත්වාති උභයපස්සං, අභිමුඛඤ්ච ඔලොකෙත්වා. “යං පස්සෙ වා අභිමුඛෙ වා පස්සති”ති (පාවි. අට්ඨ. 298) අට්ඨකථායං වුත්තං.

1558. දුරෙති ද්වාදසහත්ථතො දුරමෙවාහ. ඉතො චිතො ච ගවෙසිත්වා ආරොචනෙ කිච්චං නත්ථිති යොජනා.

1559. න දොසොති අනාපත්ති. සමයෙති එත්ථ “අනාපුච්ඡතො”ති සෙසො. එත්ථ ච උපරි ච “න දොසො”ති පච්චෙකං යුජ්ජති. සත්තං භික්ඛුත්ති සම්බන්ධො. සරෙනාති අඤ්ඤස්ස සරෙන, එත්ථ “සරුපචාරෙන වා”ති සෙසො. ආරාමං ගච්ඡතොති එත්ථ තෙන මග්ගෙනාති වුත්තං හොති.

1560. “තෙන මග්ගෙනා”ති ච “ගච්ඡතො”ති ච පදද්වයං “තිත්ථියානං පස්සය”න්ති ච “භික්ඛුනිපස්සය”න්ති ච උභයත්ථ තථා-සද්දෙන ලබ්භති. තෙන සරෙන, සරුපචාරෙන වා ගන්තබ්බමග්ගෙන තිත්ථියාරාමං වා භික්ඛුනිපස්සයං වා ගච්ඡතො අනාපත්තිති අත්ථො. ආපදාය ගච්ඡතිති යොජනා. ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්තරායා ආපදා. ආසනසාලං වාති සීහලදීපෙ විය භික්ඛුනං භුඤ්ජනත්ථාය යත්ථ දානපතිහි ආසනාති පඤ්ඤාපියන්ති, තං ආසනසාලං වා, හොජනසාලන්ති අත්ථො. “ආපදායාසනසාල”න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන යකාරලොපො. හත්තියස්ස සරන්ති නිමන්තිතසරං වා සලාකහත්තදායකානං වා සරං.

1561. පවෙසනං ක්‍රියං. අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං. අවිත්තකසමුට්ඨානමිස්සකත්තා “අවිත්ත”න්ති වුත්තං. කුසලාකුසලාබ්‍යාකතානං අඤ්ඤතරවිත්තසමඬ්ඛිනා ආපජ්ජිතබ්බං සන්ධාය “තිවිත්තඤ්චා”ති වුත්තං.

වාරිත්තකථාවණ්ණනා.

1562. “සබ්බා”ති ඉදං විවරන්තො “චතුමාසපචාරණා පුනපචාරණා නිච්චපචාරණා”ති පචාරණත්තයං දස්සෙති. එත්ථ ච “චතුමාසපච්චයපචාරණා සාදිතබ්බාති ගිලානපච්චයපචාරණා සාදිතබ්බා”ති (පාවි. 307) පදභාජනෙ වුත්තං. පුනපචාරණා ච වත්තාරොයෙව මාසෙ හෙසජ්ජෙන පචාරණං. තෙනාහ අට්ඨුජ්ජත්තියං “තෙන හි ත්වං මහානාම සඬ්ඝං අපරමපි චතුමාසං හෙසජ්ජෙන පචාරෙහි”ති. නිච්චපචාරණා නාම යාවජීවං හෙසජ්ජෙනෙව පචාරණා. වුත්තමපි චෙනං භගවතා අට්ඨුජ්ජත්තියං “තෙන හි ත්වං මහානාම සඬ්ඝං යාවජීවං හෙසජ්ජෙන පචාරෙහි”ති (පාවි. 303).

සබ්බා චෙනා පචාරණා
හෙසජ්ජපරියන්තරත්තිපරියන්තතදුභයපරියන්තඅපරියන්තවසෙන
චතුබ්බිධා හොන්ති. යථාහ —

“හෙසජ්ජපරියන්තා නාම හෙසජ්ජානි පරිග්ගහිතානි භොන්ති ‘එත්තකෙහි හෙසජ්ජෙහි පචාරෙමි’ති. රත්තිපරියන්තා නාම රත්තියො පරිග්ගහිතායො භොන්ති ‘එත්තකාසු රත්තියු පචාරෙමි’ති. හෙසජ්ජපරියන්තා ච රත්තිපරියන්තා ච නාම හෙසජ්ජානි ච පරිග්ගහිතානි භොන්ති රත්තියො ච පරිග්ගහිතායො භොන්ති ‘එත්තකෙහි හෙසජ්ජෙහි එත්තකාසු රත්තියු පචාරෙමි’ති. නෙවහෙසජ්ජපරියන්තා නරත්තිපරියන්තා නාම හෙසජ්ජානි ච අපරිග්ගහිතානි භොන්ති රත්තියො ච අපරිග්ගහිතායො භොන්ති”ති (පාවි. 307).

1563. “සාදිතබ්බා”ති චුත්තෙ සාදියනප්පකාරෙ දස්සෙතුමාහ “විඤ්ඤාපෙස්සාමි”ති ආදි. හෙසජ්ජමිපි සති මෙ පච්චයෙ විඤ්ඤාපෙස්සාමිති යොජනා, “සාදිතබ්බා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. තදෙව බ්‍යතිරෙකතො දස්සෙතුමාහ “න පටික්ඛිපිතබ්බා”ති. පටික්ඛෙපකාරණං දස්සෙතුමාහ “රොගොදානි න මෙති වා”ති. සා තිට්ඨා පචාරණා.

1564. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “තතුත්තරි තතුත්තරිසඤ්ඤි, වෙමතිකො, නතතුත්තරිසඤ්ඤි හෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 309) චුත්තං පාවිත්තියත්තයං. ඉධ තතුත්තරිති එත්ථ යෙහි හෙසජ්ජෙහි පචාරිතො, යාසු ච රත්තියු පචාරිතො, තතො වෙ උත්තරි අධිකන්ති අත්ථො. යථාහ “හෙසජ්ජපරියන්තෙ යෙහි හෙසජ්ජෙහි පචාරිතො භොති, තානි හෙසජ්ජානි යපෙත්වා අඤ්ඤානි හෙසජ්ජානි විඤ්ඤාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති ච “රත්තිපරියන්තෙ යාසු රත්තියු පචාරිතො භොති, තා රත්තියො යපෙත්වා අඤ්ඤාසු රත්තියු විඤ්ඤාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 308) ච. තත්ථ වෙමතිකස්ස ච දුක්ඛං චුත්තන්ති යොජනා.

1565. තතො චතුමාසතො උත්තරි අතිරෙකං තතුත්තරි, තතුත්තරි න භොතීති නතතුත්තරි, නතතුත්තරිති සඤ්ඤා අස්ස අත්ථිති නතතුත්තරිසඤ්ඤි, භික්ඛු, තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. යෙහි හෙසජ්ජෙහි පචාරිතො, තානි විඤ්ඤාපෙත්තස්ස අනාපත්තීති සහ සෙසෙන යොජෙතබ්බං. යථාහ “අනාපත්ති යෙහි හෙසජ්ජෙහි පචාරිතො භොති, තානි හෙසජ්ජානි විඤ්ඤාපෙති”ති (පාවි. 310). යෙන වා යෙහි හෙසජ්ජෙහි යාසු වා රත්තියු පචාරිතො, තතො අඤ්ඤමිපි යථාතථං ආචික්ඛිත්වා භියොසා විඤ්ඤාපෙත්තස්ස අනාපත්තීති සහ සෙසෙන යොජෙතබ්බං. යථාතථං ආචික්ඛිත්වා භියොසා විඤ්ඤාපෙත්තස්සාති එත්ථ “ඉමෙහි තයා හෙසජ්ජෙහි පචාරිතමිහ, අමහාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච හෙසජ්ජෙන අත්ථො”ති ආචික්ඛිත්වා විඤ්ඤාපෙති, ‘යාසු තයා රත්තියු පචාරිතමිහ, තායො ච රත්තියො වීතිවත්තා, අමහාකඤ්ච හෙසජ්ජෙන අත්ථො’ති ආචික්ඛිත්වා විඤ්ඤාපෙති”ති (පාවි. 310) වචනතො යථාතථං වත්වා අධිකං විඤ්ඤාපෙත්තස්සාති අත්ථො.

1566. අඤ්ඤාස්ස භික්ඛුස්ස අත්ථාය වා විඤ්ඤාපෙන්නස්ස භික්ඛුස්ස අනාපත්තීති යොජනා. ඤාතකානං විඤ්ඤාපෙන්නස්ස අනාපත්තීති එත්ථ ඤාතකානං සන්නකං විඤ්ඤාපෙන්නස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. අත්තනො වා ධනෙන විඤ්ඤාපෙන්නස්ස අනාපත්තීති යොජනා. එත්ථ ධනං නාම තණ්ඩුලාදි කප්පියවත්ථු.

1567. “තථා”ති ඉමිනා “විඤ්ඤාපෙන්නස්සා”ති ඉදං පච්චාමසති. උම්මත්තකාදීනන්ති විසෙසිතබ්බමපෙක්ඛිත්වා “විඤ්ඤාපෙන්නාන”න්ති බහුවචනං කාතබ්බං.

හෙසජ්ජකථාවණ්ණනා.

1568. උය්‍යුත්තන්ති සඬගාමත්ථාය කතඋය්‍යාගං, ගාමතො නික්ඛම්ම ගච්ඡන්තං වා එකත්ථ සන්නිවිට්ඨං වා. යථාහ “උය්‍යුත්තා නාම සෙනා ගාමතො නික්ඛම්ත්වා නිවිට්ඨා වා හොති පයානා වා”ති (පාවි. 314). අඤ්ඤත්‍ර පච්චයාති යිපෙත්වා තථාරූපපච්චයං.

1569. දස්සනස්සුපචාරස්මිත්ති එත්ථ දස්සනුපචාරං නාම යස්මිං යානෙ ධීතස්ස සෙනා පඤ්ඤායති, තං යානං. යථාහ “යත්ථ ධීතො පස්සති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 314). උපචාරං විමුඤ්චිත්වා පස්සන්තස්සාති යථාචුත්තදස්සනොපචාරට්ඨානං එත්ථ යත්වා ඔලොකෙතුං න සුකරන්තිආදීනා කාරණෙන තං යානං පහාය අඤ්ඤත්ථ විලොකෙන්තස්සාති චුත්තං හොති. කෙනචි පටිච්ඡන්තං හුත්වා අදිස්සමානම්පි නින්තං යානං ඔතිණ්ණං අපඤ්ඤායමානම්පි පඤ්ඤායන්තම්පි ඔලොකෙතුං න සක්කා එවමෙව විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. යථාහ “කෙනචි අත්තරිතා වා නින්තං ඔරුළ්භා වා න දිස්සති”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 314). පයොගතොති යථාචුත්තදස්සනපයොගගණනාය.

1570. ඉදානි චතුරඬ්ඨගසෙනාලක්ඛණං දස්සෙතුමාහ “ආරොහා පන චත්තාරො”තිආදි. ආරොහාති එත්ථ හත්ථාරොහා දට්ඨබ්බා. තප්පාදරක්ඛකාති තස්ස පාදරක්ඛකාති විග්ගහො. ද්වෙ ද්වෙති එකෙකං පාදං රක්ඛන්තා ද්වෙ ද්වෙ. ද්වාදසපොසාති ද්වාදස පොසා එතස්සාති විග්ගහො. ද්වාදසපුරිසයුත්තො එකො හත්ථි නාම.

1571. ආරොහොති එත්ථ අස්සාරොහො වුච්චති. තිපුරිසොති තයො පුරිසා අස්සාති විග්ගහො. හයොති අස්සො. එකො සාරථීති රථචාරිකො. “යොධො එකො”ති පදච්ඡෙදො. ආණ්ණරක්ඛාති රථචක්කද්වයස්ස අගලනත්ථං අක්ඛකස්ස උභොසු කොට්ඨු ආකොට්ඨා ද්වෙ ආණ්ණො රක්ඛනකා.

1572. චතුපොසොති චත්තාරො පොසා යස්සාති විග්ගහො. චතුසච්චවිභාවිනාති චතුත්තං අරියසච්චානං දෙසකෙන භගවතා. පදහත්ථාති ආවුධහත්ථා. පජ්ජතෙ ගම්‍යතෙ අනෙත පරෙ හනිතුන්ති පදං, ආවුධං, පදාති හත්ථෙසු යෙසං තෙ පදහත්ථාති භිත්තාධිකරණො බාහිරත්ථසමාසො යථා “වජිරපාණි”ති. පත්තිපදාති-සද්දො අනත්ථත්තරා, මනුස්සසෙනාය අධිවචනං.

1573. චතුරභිගසමායුත්තාති චතුහි අභිගෙහි අවයවෙහි සමායුත්තාති විග්ගහො.

1574. හත්ථිආදීසුති යථාචුත්තලක්ඛණහත්ථිඅස්සරථපදාතිනාමකෙසු චතුසු අභිගෙසු, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. එකෙකන්ති එකෙකං අභිගං. එතෙසු අවකංසතො එකං පුරිසාරුළ්භමපි හත්ථිඤ්ච තථා අස්සඤ්ච එකං පදහත්ථපුරිසඤ්ච එකමෙකං කත්වා ආහ “එකෙකං දස්සනත්ථාය ගච්ඡතො”ති. යථාහ අට්ඨකථායං “අන්තමසො එකපුරිසාරුළ්භං එකමපි හත්ථිමපි”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 315). අනුයුත්තෙපිති සඬගාමං විනා අඤ්ඤෙන කාරණෙන නික්ඛන්තෙ. යථාහ “අනුයුත්තා නාම රාජා උය්‍යානං වා නදිං වා ගච්ඡති, එවං අනුයුත්තා හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 315).

1575. සම්පත්තන්ති එත්ථ “සෙන”න්ති පකරණතො ලබ්භති. ආපදාසුති ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්තරායෙ සති “එත්ථ ගතො මුච්චිස්සාමි”ති ගච්ඡතො අනාපත්ති. තථාරූපෙ පච්චයෙ ගිලානාවලොකනාදිකෙ ගමනානුරූපපච්චයෙ සති අනාපත්තිති යොජනා.

උයුත්තකථාවණ්ණනා.

1576-7. “සියා ච තස්ස භික්ඛුනො කොච්ඡෙව පච්චයො සෙනං ගමනාය, දිරත්තතිරත්තං තෙන භික්ඛුනා සෙනාය වසිතබ්බ”න්ති (පාවි. 318) අනුඤ්ඤාතත්තා කෙනචි කරණීයෙන සඬගාමත්ථං උයුත්තාය සෙනාය දිරත්තතිරත්තං පටිපාටියා වසිත්වා චතුත්ථරත්තියං වසන්තස්ස පන භික්ඛුනො ආපත්තිං දස්සෙතුමාහ “චතුත්ථෙ”තිආදි. අනාපත්තිවාරෙ “ගිලානො වසති”ති (පාවි. 321) චුත්තත්තා ආහ “අරොගවා”ති. සෙනායාති එත්ථ පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන වා සඤ්චරණපරියන්තෙන වා සෙනා පරිච්ඡින්නබ්බා, එවං පරිච්ඡින්නාය සෙනාය අන්තොවාති අත්ථො.

තිකපාවිත්තියන්ති “අතිරෙකතිරත්තෙ අතිරෙකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, උනකසඤ්ඤී සෙනාය වසති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 320) පාවිත්තියත්තයං චුත්තං.

සෙනාවාසකථාවණ්ණනා.

1580. උයොයාධිකං නාම සඬිගාමට්ඨානං. යථාහ අට්ඨකථායං “උග්ගන්ත්වා උග්ගන්ත්වා එත්ථ යුජ්ඣන්තීති උයොයාධිකං, සම්පහාරට්ඨානස්සෙතං අධිවචන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 322). බලග්ගන්ති “එත්තකා හත්ථී”තිආදිනා (පාවි. 324) පදභාජනාගතනායෙන බලස්ස ගණනට්ඨානං බලග්ගං. යථාහ “බලස්ස අග්ගං ජානන්ති එත්ථාති බලග්ගං, බලගණනට්ඨානන්ති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 322). සෙනාබ්බුහන්ති “ඉතො හත්ථී භොන්තු, ඉතො අස්සා, ඉතො රථා, ඉතො පත්තී භොන්තු”ති (පාවි. 324) පදභාජනෙ වුත්තසෙනාසන්නිවෙසට්ඨානං සෙනාබ්බුහං. යථාහ “සෙනාය වියුහං සෙනාබ්බුහං, සෙනාසන්නිවෙසස්සෙතං අධිවචන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 322).

1581. පුරිමෙති අනන්තරසික්ඛාපදෙ. “ද්වාදසපුරිසො හත්ථී”ඉති යො හත්ථී වුත්තොති යොජනා. තෙනාති තෙන හත්ථීනා හෙතුභූතෙන.

1582. “සෙසෙසු”ති ඉමිනා අස්සානීකරථානීකපත්තානීකා ගහිතා. පත්තානීකං නාම “චත්තාරො පුරිසා පදහත්ථා පත්තී පච්ඡිමං පත්තානීක”න්ති (පාවි. 324) සෙනඩිගෙසු පටිනිද්දෙසෙන නිබ්බිසෙසං කත්ථා වුත්තං. තිණ්ණන්ති එතෙසං උය්‍යුත්තාදීනං.

උයොයාධිකකථාවණ්ණනා.

අවෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

1583. පිට්ඨාදීනීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පුචාදිං සඬිගණ්භාති. යථාහ “සුරා නාම පිට්ඨසුරා පුචසුරා ඔදනසුරා කිණ්ණපක්ඛිත්තා සම්භාරසංයුත්තා”ති (පාවි. 328). එත්ථ ච පිට්ඨං භාජනෙ පක්ඛිපිත්ථා තජ්ජං උදකං දත්ථා පක්ඛිපිත්ථා කතා පිට්ඨසුරා. එවං පුචෙ, ඔදනෙ ච භාජනෙ පක්ඛිපිත්ථා තජ්ජං උදකං දත්ථා මද්දිත්ථා කතා “පුචසුරා, ඔදනසුරා”ති වුච්චති. “කිණ්ණා”ති පන තස්සා සුරාය ඛිජං වුච්චති, යෙ “සුරාමොදකා”තිපි වුච්චන්ති, තෙ පක්ඛිපිත්ථා කතා කිණ්ණපක්ඛිත්තා. හරිතකිසාසපාදිනානාසම්භාරෙහි සංයොජ්ජනා සම්භාරසංයුත්තා.

පුජ්ඣාදීනීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ඵලාදීනං ගහණං. යථාහ “මෙරයො නාම පුජ්ඣාසවො ඵලාසවො මධ්වාසවො ගුළාසවො සම්භාරසංයුත්තො”ති (පාවි. 328). තත්ථ ච පුජ්ඣාසවො නාම මධුකපුජ්ඣාදීනං ජාතිරසකතො වෙච තාලනාළිකෙරපුජ්ඣානඤ්ච රසො විරපරිවාසිතො. ඵලාසවො පන මුද්දිකාපනසඵලාදීනි මද්දිත්ථා තෙසං රසෙන කතො. මධ්වාසවො නාම මුද්දිකානං ජාතිරසෙන කතො. මක්ඛිකාමධුනාපි කරියතීති වදන්ති. උච්ඡුරසො ගුළාසවො. හරිතකාමලකකුකභණ්ඩාදිනානාසම්භාරානං රසො විරපරිවාසිතො සම්භාරසංයුත්තො. ආසවො මෙරයං භොතීති යොජනා.

1584. ඛේජනො පටිඨායාති සම්භාරෙ පටියාදිත්වා වාටියං පක්ඛිත්තකාලනො පටිඨාය තාලනාලිකෙරාදීනං පුජ්ඵරසෙ පුජ්ඵනො ගලිතාභිනවකාලනොයෙව ච පටිඨාය. පිචන්තස්සාති එත්ථ “කුසග්ගෙනා”තිපි සෙසො. උභයමිපි වාති සුරං, මෙරයඤ්චාති උභයමිපි. ඛේජනො පන පටිඨාය කුසග්ගෙන පිචන්තස්සපි භික්ඛුනො පාවිත්තියං භොතීති යොජෙතබ්බං. පයොගබ්බාහුල්ලෙන ආපත්තිබ්බාහුල්ලං දස්සෙතුමාහ “පයොගෙ ච පයොගෙ වා”ති. ඉදඤ්ච විච්ඡින්නදිත්වා විච්ඡින්නදිත්වා පිචන්තස්ස භික්ඛුනො පයොගෙ ච පයොගෙ ච පාවිත්තියං භොතීති යොජෙතබ්බං. යථාහ “විච්ඡින්නදිත්වා විච්ඡින්නදිත්වා පිචනො පයොගගණනාය ආපත්තියො”ති (පාවි. අට්ඨ. 328). එකෙනෙව පයොගෙන බ්‍රහ්මපි පිචන්තස්ස එකං එව ආපත්තිං බ්‍යාතිරෙකනො දීපෙති. යථාහ “එකෙන පන පයොගෙන බ්‍රහ්මපි පිචන්තස්ස එකා ආපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 328).

1585. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “මජ්ඣෙ මජ්ඣසඤ්ඤී, මජ්ඣෙ වෙමතිකො, මජ්ඣෙ අමජ්ඣසඤ්ඤී පිචති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 328) තිකපාවිත්තියං චුත්තං.

1586. “අනාපත්ති නමජ්ජං භොති මජ්ජවණ්ණං මජ්ජගන්ධං මජ්ජරසං, තං පිචති”ති (පාවි. 328) චුත්තත්තා ආහ “අමජ්ජං මජ්ජවණ්ණං”න්තිආදි. අරිට්ඨං නාම ආමලකඵලරසාදීහි කතො ආසවවිසෙසො. ලොණසොචිරකං නාම අට්ඨකථායං –

“හරිතකාමලකච්ඡිතකසාවෙ, සබ්බධඤ්ඤාති,
සබ්බඅපරණ්ණාති, සත්තන්තමිපි ධඤ්ඤානං ඔදනං, කදලිඵලාදීති
සබ්බඵලාති, වෙත්තකෙතකබ්ජ්ජුරිකලීරාදයො සබ්බකලීරෙ,
මච්ඡමංසබ්ණ්ඩාති, අනෙකාති ච
මධුඵාණිතසිත්ඨවලොණතිකචුකාදීති හෙසජ්ජාති පක්ඛිපිත්වා
කුම්භිමුඛං ලිම්පිත්වා එකං වා ද්වෙ වා තිණි වා සංචච්ඡරාති යපෙත්ති,
තං පරිපච්චිත්වා ජම්බුරසවණ්ණං භොති.
වාතකාසකුට්ඨපණ්ඩුහගන්දලාදීනඤ්ච සිනිද්ධභොජනභුත්තානඤ්ච
උත්තරපානං හත්තජීරණකහෙසජ්ජං තාදිසං නත්ථි. තං පනෙතං
භික්ඛුනං පච්ඡාහත්තමිපි වට්ටති, ගිලානානං පාකතිකමෙව.
අගිලානානං පන උදකසමිහින්නං පානපරිභොගෙනා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.192) –

විභාවිතො හෙසජ්ජවිසෙසො. සුත්තං නාම අනෙකෙහි හෙසජ්ජෙහි අභිසඬ්ඛිතො අමජ්ජභූතො ආසවවිසෙසො.

1587. වාසගාභාපනත්ථායාති සුගන්ධිභාවගාභාපනත්ථං. ඊසකන්ති මජ්ජවණ්ණගන්ධරසා යථා න පඤ්ඤායන්ති, එවං අප්පමත්තකං. යථාහ

“අනතික්ඛිත්තමජ්ජෙයෙව අනාපත්ති. යං පන අතික්ඛිත්තමජ්ජං හොති, යත්ථ මජ්ජස්ස චණ්ණගන්ධරසා පඤ්ඤායන්ති, තස්මිං ආපත්තියෙවා”ති (පාචි. අට්ඨ. 329). සුපාදීනං තු පාකෙති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මංසපාකාදයො සඬගහිතා. යථාහ “සුපසම්පාකෙ මංසසම්පාකෙ තෙලසම්පාකෙ”ති (පාචි. 328).

1588. වත්ථුඅජානනා අවිත්තන්ති සම්බන්ධො. යථාහ “වත්ථුඅජානනාය චෙත්ථ අවිත්තකතා වෙදිතබ්බා”ති (පාචි. අට්ඨ. 329). වත්ථුඅජානනා ව නාම “මජ්ජ”න්ති අජානනභාවො. ඉදන්ති ඉදං සික්ඛාපදං. ච-සද්දෙන අඤ්ඤාති ච ගිරග්ගසමජ්ජාදිසික්ඛාපදාති සමුච්චිතොති. අකුසලෙනෙවාති අකුසලචිත්තෙනෙව. පානතොති පාතබ්බතො. ලොකවජ්ජකන්ති සාධුලොකෙන වජ්ජෙතබ්බන්ති අත්ථො. ලොකවජ්ජමෙව ලොකවජ්ජකං.

නනු චෙත්ථ වත්ථුඅජානනාය අවිත්තකත්තෙ තංවත්ථුඅජානනං කුසලාඛ්‍යාකතචිත්තසමඬගිතොපි සම්භවති, කස්මා “අකුසලෙනෙව පානතො ලොකවජ්ජක”න්ති චුත්තන්ති? චුච්චතෙ – යස්මා අමජ්ජසඤ්ඤාය පිවතො, මජ්ජසඤ්ඤාය ච පිවතො මජ්ජං වත්ථුනියාමෙන කිලෙසුප්පත්තියාව පච්චයො හොති, යථා මජ්ජං පිතං අජානන්තස්සාපි අකුසලානමෙව පච්චයො හොති, න කුසලානං, තථා අජ්ඣොභරණකාලෙපි වත්ථුනියාමෙන අකුසලස්සෙව පච්චයො හොතීති කත්වා චුත්තං “අකුසලෙනෙව පානතො ලොකවජ්ජක”න්ති. යථා තං නිළිනිජාතකෙ (ජා. 2.18.1 ආදයො; ජා. අට්ඨ. 5.18.1 ආදයො) හෙසජ්ජසඤ්ඤාය ඉත්ථියා මග්ගෙ අඬගජාතං පචෙසෙන්නස්ස කුමාරස්ස “ඉත්ථි”ති වා “තස්සා මග්ගෙ මෙටුනං පටිසෙවාමි”ති වා සඤ්ඤාය අභාවෙපි කාමරාගුප්පත්තියා සීලාදිගුණපරිභාති වත්ථුනියාමතො ච අහොසි, එවමිධාපි දට්ඨබ්බො.

කෙච් පන “අකුසලෙනෙව පානතො”ති ඉදං ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස සචිත්තකපක්ඛං සන්ධාය චුත්තං, අඤ්ඤාථා පාණාතිපාතාදීසුපි අතිජ්ජසඬගොති මඤ්ඤාමානා බහුකාරණං, නියමනඤ්ච දස්සෙසුං. විනයට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ. 329), පන බුද්දකපාට්ඨකථායං (බු. පා. අට්ඨ. සික්ඛාපදචණ්ණනා), විභඩ්ගට්ඨකථාදීසු ච “තිවිත්ත”න්ති අවත්වා “අකුසලචිත්ත”මිච්චෙව චුත්තත්තා, සික්ඛාපදස්ස සාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සෙන්නෙන පක්ඛන්තරලක්ඛණදස්සනස්ස අයුත්තත්තා ච අට්ඨකථාසු යථාරුතවසෙනෙව අත්ථග්ගහණෙ ච කස්සචි විරොධස්ස අසම්භවතො සචිත්තකපක්ඛමෙව සන්ධාය අකුසලචිත්තතා, ලොකවජ්ජතා චෙත්ථ න චත්තබ්බා. “වත්ථුං ජානිත්වාපි අජානිත්වාපි මජ්ජං පිවතො භික්ඛුස්ස පාචිත්තියං. සාමණෙරස්ස පන ජානිත්වාච පිවතො සීලහෙදො, න අජානිත්වා”ති (මාභාව. අට්ඨ. 108 අත්ථතො සමානං) යං චුත්තං, තත්ථ කාරණං මග්ගිතබ්බං. සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා බුද්ධානමෙව විසයත්තා න තං මග්ගිතබ්බං, යථාපඤ්ඤත්තෙයෙව චත්තිතබ්බං. ඉදං පන සික්ඛාපදං

අකුසලවිත්තං, සුඛොපෙක්ඛාවෙදනානං වසෙන දුච්ඡේදනාඤ්ච හොති. විනයට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 329), පන මානිකට්ඨකථායඤ්ච (කඨබ්බ. අට්ඨ. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා) “තිවෙදන”න්ති පාඨො දිස්සති, බුද්දකපාඨවණ්ණනාය (බු. පා. අට්ඨ. සික්ඛාපදවණ්ණනා), විභඩ්ගට්ඨකථාදීසු (විභ. අට්ඨ. 703 ආදයො) ච “සුඛමජ්ඣත්තවෙදනාවසෙන දුච්ඡේදන”න්ති ච “ලොභමොහමුලවසෙන ද්විමුලක”න්ති ච චුත්තත්තා සො “පමාදපාඨො”ති ගහෙතබ්බො.

සුරාපානකථාවණ්ණනා.

1589. යෙන කෙනවි අභිගෙනාති අභිගුලිආදිනා යෙන කෙනවි සරීරාවයවෙන. හසාධිප්පායිනොති හසෙ අධිප්පායො හසාධිප්පායො, සො එතස්ස අත්ථිති විග්ගහො, තස්ස, ඉමිනා කීළාධිප්පායරහිතස්ස අනාපත්තිං ඛාතිරෙකතො දීපෙති. චක්ඛති ච “අනාපත්ති නහසාධිප්පායස්සා”ති. චුසතො චුසන්තස්ස.

1590. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු උපසම්පන්නානුපසම්පන්නෙසු. කායපට්ඨද්ධාදිකෙ නයෙති “කායෙන කායපට්ඨද්ධං ආමසති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”තිඵලමාදිනා (පාවි. 332) දස්සිතෙ නයෙ. අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිණි දුක්ඛට්ඨාති චුත්තාතීති ආහ “තට්ඨවානුපසම්පන්නෙ, දීපිතං තිකදුක්ඛට්ඨ”න්ති. එත්ථ ච “තට්ඨවා”ති ඉමිනා උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිකපාවිත්තියස්ස චුත්තභාවො දීපිතො හොති. යථා උපසම්පන්නෙ තිකපාවිත්තියං දීපිතං, තට්ඨව අනුපසම්පන්නෙ තිකදුක්ඛට්ඨං දීපිතන්ති යොජනා.

1591. එත්ථ...පෙ.... භික්ඛුනීති එත්ථ භික්ඛුපි භික්ඛුනියා අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ ධීතොති වෙදිතබ්බො.

1592. නහසාධිප්පායස්ස චුසතොති හසාධිප්පායං විනා වන්දනාදීසු පාදාදිසරීරාවයවෙන පරං චුසන්තස්ස. කිච්චෙ සතීති පිට්ඨිපරිකම්මාදිකිච්චෙ සති.

අභිගුලිපතොදකකථාවණ්ණනා.

1593. ජලෙති එත්ථ “උපරිගොප්ඵකෙ”ති සෙසො. යථාහ “උපරිගොප්ඵකෙ උදකෙ”ති (පාවි. 337). නිමුජ්ජනාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන උමුජ්ජනප්ලවනාති ගහිතාති. යථාහ “උපරිගොප්ඵකෙ උදකෙ හසාධිප්පායො නිමුජ්ජති වා උමුජ්ජති වා පලවති වා”ති (පාවි. 337). “කෙවල”න්ති ඉමිනා නහානාදිකිච්චෙත ඔතරන්තස්ස අනාපත්තීති දීපෙති.

1594. උපරිගොඡ්ඵකෙ ජලෙති ගොඡ්ඵකානං උපරිභාගඡ්ඵමාණෙ ජලෙ. නිමුජ්ජෙය්‍යාපි වාති අන්තොජලං පටිසන්තො නිමුජ්ජෙය්‍ය වා. කරෙය්‍ය වාති ජලවෙය්‍ය වා.

1595-6. අන්තොයෙවොදකෙ නිමුජ්ජිත්වාන ගච්ඡතො තස්ස භත්ථපාදපයොගෙහි පාවිත්තිං පරිදීපයෙති යොජනා.

1597. භත්ථාදිසකලසරීරාවයවං සඬගණ්හිතුං “යෙන යෙනා”ති අනියමාමෙඬිතමාහ. ජලං තරතො භික්ඛුනො යෙන යෙන පන අඬගෙන තරණං භොතීති යොජනා.

1598. තරුතො වාපිති රුක්ඛතොපි වා. තිකපාවිත්තියන්ති උදකෙ භසධම්මෙ භසධම්මසඤ්ඤිවෙමතිකඅභසධම්මසඤ්ඤිනං වසෙන තිකපාවිත්තියං. “තිකදුක්කට”න්ති පාඨො දිස්සති, “උදකෙ අභසධම්මෙ භසධම්මසඤ්ඤි, ආපත්ති දුක්කටස්ස. උදකෙ අභසධම්මෙ වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 338) වත්වා “උදකෙ අභසධම්මෙ අභසධම්මසඤ්ඤි, අනාපත්ති”ති (පාවි. 338) තතියවිකප්පෙ පාළියං අනාපත්ති චුත්තාති සො පමාදපාඨො, “ද්විකදුක්කට”න්ති පාඨොයෙව ගහෙතබ්බො.

1599. නාවං තීරෙ උස්සාරෙන්තොපි වාති සම්බන්ධො. උස්සාරෙන්තොති තීරමාරොපෙන්තො. “කිළුති”ති ඉදං “පාපෙන්තො”ති ඉමිනාපි යොජෙතබ්බං.

1600. කථලාය වාති බුද්දකකපාලිකාය වා. උදකන්ති ඵත්ථ “භාජනගතං වා”ති සෙසො. “භාජනගතං උදකං වා”ති (පාවි. 338) හි පදභාජනෙ චුත්තං.

1601. කඤ්චිකං වාති ධඤ්ඤරසං වා. අපි-සද්දො “බීරං වා තක්කං වා රජනං වා පස්සාවං වා”ති (පාවි. 338) පාළියං ආගතෙ සම්පිණ්ඩෙති. වික්ඛල්ලං වාපිති උදකකද්දමං වා. ඵත්ථ විසෙසජොතකෙන අපි-සද්දෙන “අපිව උපරිගොඡ්ඵකෙ චුත්තාති උම්මුජ්ජනාදීනි යපෙත්වා අඤ්ඤෙන යෙන කෙනවි ආකාරෙන උදකං ඔතරිත්වා වා අනොතරිත්වා වා යත්ථ කත්ථවි යීතං උදකං අන්තමසො බිත්ථං ගහෙත්වා බිපතකීළායපි කිළන්තස්ස දුක්කටමෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 336) අට්ඨකථාගතං විනිවිජයවිසෙසං සම්පිණ්ඩෙති. වික්ඛිපන්ති වික්ඛිපිත්වා.

1602. සති කිච්චෙ ජලං විගාහිත්වා නිමුජ්ජනාදිකං කරොන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. කිච්චං නාම නභානාදිකං.

1603. අනන්තරස්සාති අඛිගුලිපතොදකසික්ඛාපදස්ස. විසෙසොව විසෙසතා, කොචි විසෙසො නත්ථිති අත්ථො.

හසධම්මකථාවණ්ණනා.

1604-5. යො භික්ඛු භික්ඛුනා පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො අස්ස වචනං අකත්තුකාමතාය ආදරං පන සචෙ න කරොති, තස්ස තස්මිං අනාදරියෙ පාචිත්තියමුදිරියෙති යොජනා, ඉමිනා වාකොයන පුග්ගලානාදරමුලකං පාචිත්තියං වුත්තං. යථාහ “අනාදරියං නාම ද්වෙ අනාදරියානි පුග්ගලානාදරියඤ්ච ධම්මානාදරියඤ්චා”ති (පාචි. 342), “පුග්ගලානාදරියං නාම උපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො ‘අයං උක්ඛිත්තකො වා වම්භිතො වා ගරභිතො වා ඉමස්ස වචනං අකතං භවිස්සතී’ති අනාදරියං කරොති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති (පාචි. 342) ව.

ධම්මමෙව වා අසික්ඛිතුකාමො යො භික්ඛු භික්ඛුනා පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො අස්ස වචනං අකත්තුකාමතාය ආදරං පන සචෙ න කරොති, තස්ස තස්මිං අනාදරියෙ පාචිත්තියමුදිරියෙති යොජනා, ඉමිනා ධම්මානාදරියමුලකං පාචිත්තියං වුත්තං. යථාහ “ධම්මානාදරියං නාම උපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො කථායං නස්සෙය්‍ය වා විනස්සෙය්‍ය වා අන්තරධායෙය්‍ය වා, තං නසික්ඛිතුකාමො අනාදරියං කරොති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති (පාචි. 342). අනාදරියෙති නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං.

1606. තිකපාචිත්තියං වුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, චෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී අනාදරියං කරොති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති (පාචි. 343) තිකපාචිත්තියං වුත්තං. තිකාතීතෙනාති ලොකත්තිකමතික්කන්තෙන. අනුපසම්පන්නානාදරෙ තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤීචෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටං.

1607. සුත්තෙනවාහිධම්මෙතාති එත්ථ එවකාරො “දුක්කට”න්ති ඉමිනා යොජෙතඛිබ්බො. “සුත්තෙන අහිධම්මෙතා”ති පදද්වයෙන අභෙදොපචාරතො සුත්තාහිධම්මාගතො පරියත්තිධම්මො වුත්තො. අපඤ්ඤත්තෙනාති පඤ්ඤත්තසඛිධාතවිනයතො අඤ්ඤත්තා අපඤ්ඤත්තෙන. “අපඤ්ඤත්තෙනා”ති ඉදං “සුත්තෙන අහිධම්මෙතා”ති පදද්වයවිසෙසනං. භික්ඛුනා වුත්තස්ස තස්මිං භික්ඛුමිහි වා ධම්මෙ වා අනාදරං කරොතො දුක්කටමෙව. සාමණෙරෙන උභයෙනපි පඤ්ඤත්තෙන වා අපඤ්ඤත්තෙන වා වුත්තස්ස තස්මිං සාමණෙරෙ වා පඤ්ඤත්තෙ වා අපඤ්ඤත්තෙ වා ධම්මෙ අනාදරං කරොතො භික්ඛුස්ස දුක්කටමෙවාති යොජනා.

1608. දොසොති පාවිත්තියදුක්කටසඬ්ඛාතො කොචි දොසො.

1609. එත්ථාති ඉමස්මිං ආවරියානං ගාහෙ. ගාරය්හො ආවරියුග්ගහො නෙව ගහෙතඬ්ඛොති යොජනා. ගාරය්හො ආවරියුග්ගහොති එත්ථ “යස්මා උච්ඡුරසො සත්තාහකාලිකො, තස්ස කසටො යාවජීවිකො, ද්විත්තංයෙව සමවායො උච්ඡුයට්ඨි, තස්මා විකාලෙ උච්ඡුයට්ඨිං බාදිතුං වට්ටති ගුලහරිතකෙ වියා”ති එවමාදිකො සම්පති නිබ්බන්තො ගාරය්භාවරියවාදො. කතරො පන ගහෙතඬ්ඛොති? පචෙණියා ආගතො ආවරියුග්ගහොව ගහෙතඬ්ඛො.

කුරුන්දියං පන “ලොකවජ්ජෙ ආවරියුග්ගහො න වට්ටති, පණ්ණත්තිවජ්ජෙ පන වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 344) වුත්තං. මහාපච්චරියං “සුත්තං, සුත්තානුලොමඤ්ච උග්ගහිතකානංයෙව ආවරියානං උග්ගහො පමාණං, අජානන්තානං කථා අප්පමාණ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 344) වුත්තං. “තං සබ්බං පචෙණියා ආගතෙ සමොධානං ගච්ඡති”ති (පාවි. අට්ඨ. 344) අට්ඨකථායං වුත්තං. එත්ථ ලොකවජ්ජෙ ආවරියුග්ගහො න වට්ටතිති ලොකවජ්ජසික්ඛාපදෙ ආපත්තිට්ඨානෙ යො ආවරියවාදො, සො න ගහෙතඬ්ඛො, ලොකවජ්ජමතික්කමිත්වා “ඉදං අම්භාකං ආවරියුග්ගහො”ති වදන්තස්ස උග්ගහො න වට්ටතිති අධිප්පායො. සුත්තානුලොමං නාම අට්ඨකථා. පචෙණියා ආගතෙ සමොධානං ගච්ඡතිති “පචෙණියා ආගතො ආවරියුග්ගහොව ගහෙතඬ්ඛො”ති (පාවි. අට්ඨ. 344) එවං වුත්තෙ මහාඅට්ඨකථාවාදෙයෙව සඬ්ගහං ගච්ඡතිති අධිප්පායො.

අනාදරියකථාවණ්ණනා.

1610-1. “යො පන භික්ඛු භික්ඛුං භිංසාපෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 346) මාතිකාවචනතො භයසඤ්ජනනත්ථායාති එත්ථ “භික්ඛුස්සා”ති සෙසො. තෙනෙව වක්ඛති “ඉතරස්ස තු භික්ඛුස්සා”ති. රූපාදීන්ති රූපසද්දගන්ධාදිං. උපසංභරෙති උපට්ඨපෙනි, දස්සෙතීති වුත්තං හොති. භයානකං කථන්ති වොරකන්තාරාදිකථං. යථාහ “වොරකන්තාරං වා වාලකන්තාරං වා පිසාවකන්තාරං වා ආචික්ඛති”ති (පාවි. 348). පරසන්තිකෙති එත්ථ “පරො”ති වුත්තනයෙන ලබ්භමානො උපසම්පන්නො ගහෙතඬ්ඛො.

දිස්වා වාති උපට්ඨාපිතං තං රූපාදිං දිස්වා වා. සුත්වා වාති තං භයානකං කථං සුත්වා වා. යස්ස භයදස්සනත්ථාය තං උපට්ඨාපෙසි, සො භායතු වා මා වා භායතු. ඉතරස්සාති තදුපට්ඨාපකස්ස භික්ඛුස්ස. තඬ්ඛණෙති උපට්ඨාපිතක්ඛණෙ.

1612. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී භිංසාපෙනි, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති

(පාවි. 348) තිකපාවිත්තියං වුත්තං. තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිකදුක්කටං. “අනුපසම්පන්නං භිංසාපෙතුකාමො”තිආදිකෙ දුක්කටවාරෙ අනුපසම්පන්නග්ගහණෙන ගිහිනොපි සඬගය්ගමානත්තා “සාමණෙරං ගහටියං වා”ති ආහ. සාමණෙරං...පෙ.... භික්ඛුනො තථෙව භිංසාපෙත්තස්ස තිකදුක්කටං වුත්තන්ති යොජනා.

භිංසාපනකථාවණ්ණනා.

1614. ජොතින්ති අග්ගිං. තප්පෙතුකාමොති විසිබ්බෙතුකාමො. “තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු පදීපෙපි ජොතිකෙපි ජන්තාසරෙපි කුක්කුච්චායන්ති”ති (පාවි. 352) උප්පන්නවත්ථුමිහි “අනුජානාමි භික්ඛුවෙ තථාරූපපච්චයා ජොතිං සමාදහිතුං සමාදහාපෙතු”න්ති (පාවි. 352) වුත්තත්තා එත්ථ “තථාරූපං පච්චය”න්ති ඉමිනා පදීපුජ්ජලනඤ්ච පත්තපචනසරීරසෙදනාදිකම්මඤ්ච ජන්තාසරවත්තඤ්ච ගහෙනබ්බං. එත්ථ ව ජොතිකෙපිති පත්තපචනසෙදනකම්මාදීසු ජොතිකරණෙනි අත්ථො.

1615. සයංසමාදහන්තස්සාති අත්තනා ජාලෙන්තස්ස.

1616. ජාලාපෙත්තස්ස ...පෙ.... දුක්කටන්ති ආණත්තියා ආපජ්ජිතබ්බං දුක්කටං සන්ධායාහ. ආණත්තියා ජලිතෙ ආපජ්ජිතබ්බාපත්ති “ජාලුට්ඨානෙ පනාපත්ති, පාවිත්ති පරිකිත්තිතා”ති අනුවත්තමානත්තා සිද්ධාති විසුං න වුත්තා.

1617. ගිලානස්සාති “ගිලානො නාම යස්ස විනා අග්ගිනා න ඵාසු හොති”ති (පාවි. 354) වුත්තස්ස ගිලානස්ස. අවිජ්ඣාතං අලාතං උක්ඛිපන්තස්සාති ගහණෙන හටියං අනිබ්බුතාලාතං අග්ගිනො සමීපං කරොන්තස්ස, යථායානෙ යපෙත්තස්සාති වුත්තං හොති.

1618-9. විජ්ඣාතං අලාතන්ති නිබ්බුතාලාතං. යථාවත්ථුකං පාවිත්තියන්ති වුත්තං හොති. අඤ්ඤෙන වා කතං විසිබ්බෙන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. විසිබ්බෙන්තස්සාති තප්පෙන්තස්ස. අඬගාරන්ති විතච්චිකං අඬගාරං. පදීපුජ්ජලනාදිකෙති ආදි-සද්දෙන “ජොතිකෙ ජන්තාසරෙ තථාරූපපච්චයා”ති (පාවි. 352) ආගතං සඬගණ්හාති. එත්ථ ව තථාරූපපච්චයාති යපෙත්වා පදීපාදීනි අඤ්ඤෙනපි තථාරූපෙන පච්චයෙන.

ජොතිසමාදහනකථාවණ්ණනා.

1620-1. මජ්ඣිමෙ දෙසෙති ජම්බුදීපෙ යත්ථ බොධිමණ්ඩලං හොති, තස්මිං නවයොජනසතාවට්ඨෙ මජ්ඣිමමණ්ඩලෙ, ඉමිනා ඉදං සික්ඛාපදං තත්ථෙව දෙසොදිස්සකතාය නියතන්ති දස්සෙති. තෙනෙව වක්ඛති

අනාපත්තිවාරෙ “පච්චන්තිමෙපි වා දෙසෙ”ති. චුණ්ණන්ති සිරිසචුණ්ණාදිකං චුණ්ණං. අභිසංඛරතොති පටියාදෙන්තස්ස.

1622-3. “මාසෙ උනසඤ්ඤිතො”ති පදවිජේදො. අතිරෙකද්ධමාසෙ උනසඤ්ඤිතො වා අතිරෙකද්ධමාසෙ විමතිස්ස වා දුක්කටන්ති යොජනා. අතිරෙකද්ධමාසෙ න්භායන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. සමයෙසු ච න්භායන්තස්ස අනාපත්තීති එත්ථ “උණ්භසමයො පරිලාභසමයො ගිලානසමයො කම්මසමයො අද්ධානගමනසමයො වාතවුට්ඨිසමයො”ති (පාවි. 363) දස්සිතෙසු ඡසු සමයෙසු අඤ්ඤතරෙ සම්පත්තෙ සමයෙ සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා උනමාසෙපි න්භායන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො.

තත්ථ ඡෙට්ඨමාසො ච ආසාළ්භිමාසස්ස පුරිමපක්ඛො වාති දියඩ්ඨමාසො උණ්භසමයො නාම. යථාහ “උණ්භසමයො නාම දියඩ්ඨො මාසො සෙසො ගිම්භාන”න්ති (පාවි. 364), වස්සානස්ස පඨමො මාසො පරිලාභසමයො නාම. යථාහ “පරිලාභසමයො නාම වස්සානස්ස පඨමො මාසො”ති (පාවි. 364). “යස්ස විනා නභානා න ඵාසු හොති”ති (පාවි. 364) චුත්තො සමයො ගිලානසමයො නාම. “අන්තමසො පරිවෙණුමපි සම්මට්ඨං හොති”ති (පාවි. 364) චුත්තො කම්මසමයො නාම. “අද්ධයොජනං ගච්ඡිස්සාමී”ති නභායිතඛිඛ”න්ති (පාවි. 364) චුත්තො අද්ධානගමනසමයො නාම. “භික්ඛු සරජෙන වාතෙන ඔකිණ්ණා හොන්ති, ද්වෙ වා තීණි වා උදකචුසිතාති කායෙ පතිතාති හොන්ති”ති (පාවි. 364) චුත්තො වාතවුට්ඨිසමයො නාම.

නදිපාරං ගච්ඡතොපි උනකද්ධමාසෙ න්භායන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. වාලිකං උක්කිරිත්වානාති එත්ථ සුක්ඛාය නදියා වාලිකං උක්කිරිත්වා. කතාවාටෙසුපි උනකද්ධමාසෙ න්භායන්තස්සපි අනාපත්තීති. “තථා”ති ඉමිනා “න්භායන්තස්ස අනාපත්තී”ති ඉදං පච්චාමසති.

1624. පච්චන්තිමෙපි වා දෙසෙති ඡම්බුදීපෙ යථාචුත්තමජ්ඣිමදෙසතො ඛහි පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු, බුද්දකෙසු ච දීපෙසු. සබ්බෙසන්ති ලද්ධසමයානං, අලද්ධසමයානඤ්ච සබ්බෙසං භික්ඛුනං. ආපදාසුති හමරඅනුබන්ධාදිආපදාසු. යථාහ “හමරාදිහි අනුබද්ධස්ස උදකෙ නිමුජ්ජිතං වට්ඨති”ති (පාවි. අට්ඨ. 366). කායචිත්තසමුට්ඨානං ඵලකලොමසමුට්ඨානං නාම.

න්භානකථාවණ්ණනා.

1625-7. “නවං නාම අකතකප්පං චුච්චති”ති (පාවි. 369) පාළිවචනතො ච “පටිලද්ධනවච්චරෙනාති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) අට්ඨකථාවචනතො ච වීචරන්ති එත්ථ “නව”න්ති සෙසො. කප්පියං බින්නං අදත්වා නවං වීචරං භික්ඛු පරිභුඤ්ජති, තස්සෙවං පරිභුඤ්ජතො පාචිත්තීති

සම්බන්ධො. ඡන්තන්ති බොමාදීනං, නිද්ධාරණෙ සාමිවචනං. අඤ්ඤතරං නවං වීචරන්ති නිද්ධාරණබ්බං. යත්ථ කත්ථවීති “චතුසු වා කොණෙසු තිසු වා ද්විසු වා එකස්මිං වා කොණෙ”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) අට්ඨකථාවචනතො වීචරකොණෙසු යත්ථ කත්ථවි.

කංසනීලෙනාති වම්මකාරනීලෙන. වම්මකාරනීලං නාම පකතිනීලං. ගණ්ඨිපදෙ පන “වම්මකාරා උදකෙ තිඵලං, අයොගුථඤ්ච පක්ඛිපිත්වා වම්මං කාළං කරොන්ති, තං වම්මකාරනීල”න්ති චුත්තං. මහාපච්චරියං පන “අයොමලං ලොහමලං, එතං කංසනීලං නාමා”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) චුත්තං. පත්තනීලෙන වාති “යො කොචි නීලවණ්ණො පණ්ණරසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) අට්ඨකථාය චුත්තෙන නීලපණ්ණරසෙන. යෙන කෙනවි කාලෙනාති අභිගාරජල්ලිකාදීසු අඤ්ඤතරෙන යෙන කෙනවි කාලවණ්ණෙන. “කද්දමො නාම ඔදකො චුච්චති”ති (පාවි. 369) චුත්තත්තා කද්දමෙනාති උදකානුකද්දමසුක්ඛකද්දමාදිං සඬගණ්හාති.

“මඬගුලස්ස පිට්ඨිප්පමාණකං මයුරස්ස අක්ඛිප්පමාණක”න්ති යථාක්කමෙන යොජනා.

1628. “පාළිකප්පො කණ්ණිකාකප්පො”ති යොජනා, මුත්තාවලි විය පාළිං කත්වා අප්පිතකප්පො ච කණ්ණිකාකාරෙන අප්පිතකප්පො වාති අත්ථො. කත්ථවීති එත්ථ “යථාචුත්තප්පදෙසෙ”ති සෙසො. “චතුසු වා කොණෙසු තිසු වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) චුත්තත්තා “අනෙකං වා”ති ආහ. වට්ඨමෙව වට්ඨකං, ඉමිනා අඤ්ඤං විකාරං න වට්ඨතීති දස්සෙති. යථාහ “යපෙත්වා එකං වට්ඨබ්බන්දුං අඤ්ඤෙන කෙනවිපි විකාරෙන කප්පො න කාතබ්බො”ති (පාවි. 368).

1629. “අනාපත්ති පකාසිතා”ති ඉදං “විමතිස්සවා”ති එත්ථ ව-සද්දෙන සමුච්චිතං. “ආදිත්තෙ ආදිත්තසඤ්ඤිතො”ති තතියවිකප්පං සන්ධාය චුත්තං. යථාහ “ආදිත්තෙ ආදිත්තසඤ්ඤි, අනාපත්ති”ති.

1630. “කප්පෙ නට්ඨෙපි වා”තිආදීහි ච යොජෙතබ්බං. පි-සද්දෙන “කප්පකතොකාසෙ ජිණ්ණෙ”ති ඉදං සම්පිණ්ඩෙති. යථාහ “කප්පකතොකාසො ජිණ්ණො හොති”ති. තෙන කප්පකතෙනාති සහත්ථෙ කරණවචනං. සංසිඛ්ඛිතෙසුති එත්ථ “අකප්පකතෙසු”ති සෙසො. යථාහ “කප්පකතෙන අකප්පකතං සංසිඛ්ඛිතං හොති”ති. නිවාසනපාරුපනං ක්‍රියං. කප්පබ්බන්දුඅනාදානං අක්‍රියං.

දුබ්බණ්ණකරණකථාවණ්ණනා.

1631-4. “විකප්පනා නාම ද්වෙ විකප්පනා සම්මුඛාවිකප්පනා ච පරම්මුඛාවිකප්පනා වා”ති (පාවි. 374) චුත්තත්තා “විකප්පනා

දූවෙ”තිආදිමාහ. ඉතීති නිදස්සනෙ, එවන්ති අත්ථො. කථං සම්මුඛාවිකප්පනා හොතීති ආහ “සම්මුඛාය...පෙ.... නිද්දිසෙ”ති. එකස්සාති එත්ථ “ඛ්‍යත්තස්සා”ති සෙසො. ඉධ ඛ්‍යත්තො නාම විකප්පනපච්චුද්ධාරණවිධිං ජානන්තො.

යථාවචනයොගතොති “ඉමං චීවර”න්ති වා, ‘ඉමානි චීවරානී’ති වා, ‘එතං චීවර’න්ති වා, ‘එතානි චීවරානී’ති වා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාය චුත්තං අනතික්කම්ම, වචනසම්බන්ධක්කමෙනාති අත්ථො. තදෙකදෙසසරූපං දස්සෙති “ඉමං චීවර”න්ති.

“අපච්චුද්ධටතො”ති ඉමිනා “න කප්පති”ති එතස්ස හෙතුං දස්සෙති.

1635. “සන්තක”මිච්චාදි පච්චුද්ධරණප්පකාරො. යථාපච්චයං කරොහීති තුය්හං රුච්චනකං කරොහීති අත්ථො.

1636. සම්මුඛාවිකප්පන්තරං දස්සෙතුමාහ “අපරා සම්මුඛා චුත්තා”තිආදි. අත්තනා අභිරුචිතස්ස යස්ස කස්සචි නාමං ගහෙත්වාති යොජනා. සහධම්මිනන්ති එත්ථ “පඤ්චන්ත”න්ති සෙසො, නිද්ධාරණෙ සාමිවචනං.

1639. එවන්ති චක්ඛමානාපෙක්ඛං. අපි-සද්දො පන සද්දස්සත්ථෙ.

1640. මිත්තොති දළ්භමිත්තො, “තෙන චත්තඛ්ඛං ‘කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා’ති (පාවි. 374) වචනතො ඉදං උපලක්ඛණං. පුන තෙනපි භික්ඛුනා චත්තඛ්ඛන්ති යොජනා.

1641-2. “අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො දම්මී”ති වා...පෙ.... ‘තිස්සාය සාමණෙරියා දම්මී’ති වා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) සෙසඅට්ඨකථාපාඨෙන “ඉද”මිච්චාදිපාඨො යොජෙතඛ්ඛො.

1643. ද්විසුති නිද්ධාරණෙ භුම්මං, එත්ථ “විකප්පනාසු”ති පකරණතො ලඛ්භති.

1644-5. ඉධ පන ඉමස්මිං සාසනෙ යෙන පන භික්ඛුනා සහ චීවරසාමිකෙන තං විනයකම්මං කතං, තස්ස අවිස්සාසෙන විස්සාසභාවං විනා සො විනයකම්මකතො භික්ඛු තං චීවරං පරිභුඤ්ජෙය්‍යා, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තීති යොජනා. ඡන්දානුරක්ඛනත්ථං “විනයංකම්ම”න්ති අනුස්සාරාගමො වෙදිතඛ්ඛො, විනයකම්මන්ති අත්ථො. තං චීවරං අධිට්ඨහන්තස්ස වා විස්සජ්ජන්තස්ස වා දුක්කටන්ති යොජනා.

1646. පච්චුද්ධාරකචත්ථෙසුති පච්චුද්ධට්ඨත්ථෙසු. අපච්චුද්ධාරසඤ්ඤිතොති අපච්චුද්ධට්ඨසඤ්ඤිතො. තත්ථාති

අපච්චුද්ධටචන්ථෙසු. චෙමතිකස්සාති “පච්චුද්ධටානි නු ඛො මයා, අපච්චුද්ධටානි”ති සංඝයාපන්තස්ස.

1647. පච්චුද්ධාරණසඤ්ඤිස්සාති පච්චුද්ධටමිදන්ති සඤ්ඤිස්ස. විස්සාසාති යස්ස වා චීවරං විකප්පෙසි, තෙන අපච්චුද්ධටමිපි තස්ස විස්සාසා පරිභුඤ්ජතො ච. යථාහ “තස්ස වා විස්සසන්තො පරිභුඤ්ජති”ති (පාචි. 376).

විකප්පනකථාවණ්ණනා.

1648-9. “පත්තො නාම ද්වෙ පත්තා අයොපත්තො මත්තිකාපත්තො”ති (පාචි. 379) ජාතියා කප්පියපත්තානං වුත්තත්තා ආහ “අධිට්ඨානුපගං පත්ත”න්ති. තාදිසන්ති අධිට්ඨානුපගං. සුච්ඡරං නාම සසුචිකං වා අසුචිකං වා. කායබන්ධනං නාම පට්ටිකා වා සුකරන්තකං වා. නිසීදනං නාම සදසං වුච්චති.

“පත්තං වා”තිආදීහි උපයොගන්තපදෙහි “අපනෙත්වා නිධෙන්තස්සා”ති පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. නිධෙන්තස්සාති එතස්ස “භසාපෙක්ඛස්සා”ති විසෙසනං. යථාහ “භසාපෙක්ඛොපිති කීළාධිප්පායො”ති (පාචි. 379). “කෙවල”න්ති ඉමිනා දුන්නික්ඛිත්තස්ස පටිසාමනාධිප්පායාදිඅඤ්ඤාධිප්පායාභාවං දීපෙති. චක්ඛති ච “දුන්නික්ඛිත්තමනාපත්ති, පටිසාමයතො පනා”ති.

1650. තෙනාපිති ආණත්තෙන. තස්සාති ආණාපකස්ස. තිකදුක්කටං වුත්තන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිචෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටං වුත්තං, ඉමිනා ච උපසම්පන්නසන්නකෙ තිකපාචිත්තියන්ති ඉදඤ්ච වුත්තමෙව හොති.

1651. අඤ්ඤන්ති පාළියං අනාගතං පත්තත්ථවිකාදිපරික්ඛාරං.

1652. සබ්බෙසුති පාළියං ආගතෙසු ච අනාගතෙසු ච සබ්බෙසු පරික්ඛාරෙසු.

1653. ධම්මකථං කත්වාති “සමණෙන නාම අනිහිතපරික්ඛාරෙන භවිතුං න චට්ටති”ති (පාචි. අට්ඨ. 377) අට්ඨකථාගතනයෙන ධම්මකථං කත්වා. අනිහිතපරික්ඛාරෙනාති අප්පට්ඨාමිතපරික්ඛාරෙන. නිධෙති චෙ, තථා අනාපත්තිති යොජනා. අවිභෙසෙතුකාමස්සාති විභෙසාධිප්පායරහිතස්ස. අකීළස්සාති කීළාධිප්පායරහිතස්ස කෙවලං චත්තසීසෙන “පටිසාමෙත්වා දස්සාමි”ති අපනිධෙන්තස්ස.

1654. අදින්නාදානසමුට්ඨානාපත්තීනං අකුසලාදිවසෙනපි සවිත්තකත්තා ආහ “ඉදං අකුසලෙනෙව සවිත්ත”න්ති.

වීචරාපනිධානකථාවණ්ණනා.

සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

1655. “තිරච්ඡානගතං පාණ”න්ති ඉමිනා “යො පන භික්ඛු සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 383) ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ අධිප්පෙනං පාණං දස්සෙති. ආපත්තිනානත්තාභාවා ආහ “මහත්තං බුද්දකම්පි වා”ති. යථාහ “ඉමස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ තිරච්ඡානගතොයෙව ‘පාණො’ති වෙදිතබ්බො, තං බුද්දකම්පි මහත්තම්පි මාරෙන්තස්ස ආපත්තිනානාකරණං නත්ථි, මහත්තෙ පන උපක්කමමහත්තත්තා අකුසලං මහත්තං හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 382). “මාරෙන්තස්ස අස්සා”ති පදවිජෙදො. “බුද්දකම්පි වා මාරෙන්තස්සා”ති ඉමිනා අට්ඨකථායං “අන්තමසො මඤ්චපීයං සොධෙන්තො මඬගුලඛිපකෙපි පාණසඤ්ඤී නික්කාරුණිකතායනං භින්දන්තො අපනෙති, පාවිත්තියං. තස්මා ඵවරුපෙසු යානෙසු කාරුඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අප්පමත්තෙන වත්තං කාතබ්බ”න්ති චුත්තවිනිවිඡයොපි සඬගහිතො.

1656. උභයත්ථ වාති පාණො වා අපාණො වාති උභයත්ථාපි. අවසෙසවිනිවිඡයො පනෙත්ථ මනුස්සවිග්ගහෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

සඤ්චිච්චපාණකථාවණ්ණනා.

1658. සප්පාණකන්ති සහ පාණකෙහිති සප්පාණකං. යෙ පරිභොගෙන මරන්ති, ඵවරුපා ඉධ “පාණකා”ති අධිප්පෙනා. අස්සාති භික්ඛුනො.

1659. “අවිච්ඡිජ්ජා”ති ඉමිනා විච්ඡෙදෙනෙව පයොගනානත්තං හොතීති දීපෙති. පත්තපුරම්පීති ඵත්ථ පි-සද්දො බ්‍යතිරෙකෙ.

1660-1. අස්ස පාවිත්ති පරිදිපිතාති සම්බන්ධො. තාදිසෙනාති සප්පාණකෙන. ආවිඤ්ජිත්වානාති පරිබ්භමිත්වා. යාගුයොති ඵත්ථ “උණ්හා”ති සාමත්ථියා ලබ්භති. ඉදඤ්ච පාණිනං මාරණත්ථං යං කිඤ්චි උණ්භවත්ථුං සප්පාණකෙන උදකෙන අනිබ්බාපෙනුං උපලක්ඛණං. තං සප්පාණකං උදකං. න්භායනොපි වාති ඵත්ථ පි-සද්දෙන අට්ඨකථායං —

“උදකසොණ්ඩං වා පොක්ඛරණං වා පවිසිත්වා බහි නික්ඛමනත්ථාය විචිං උට්ඨාපයනොපි. සොණ්ඩං වා පොක්ඛරණං වා සොධෙන්තෙහි තතො ගහිතඋදකං උදකෙයෙව ආසිඤ්චිතබ්බං. සම්පම්භි උදකෙ අසති කප්පියඋදකස්ස අට්ඨ වා දස වා සට්ඨ

උදකසණ්ඨානකප්පදෙසෙ ආසිඤ්චිත්වා තත්ථ ආසිඤ්චිතබ්බං.
 ‘පවට්ඨිත්වා උදකෙ පතිස්සතී’ති උණ්හපාසාණෙ උදකං
 නාසිඤ්චිතබ්බං. කප්පියඋදකෙන පන පාසාණං නිබ්බාපෙත්වා
 ආසිඤ්චිතං වට්ඨතී’’ති (පාවි. අට්ඨ. 387) –

චුත්තවිනිවිඡයං සම්පිණ්ඨෙති.

1662. උභයත්ථපීති සප්පාණකෙපි අප්පාණකෙපීති උභයත්ථෙව.

1664-6. පාණපට්ඨිද්ධතාය කාරණං දස්සෙතුමාහ “පතන”න්තිආදි.
 සලභාදීනන්ති පට්ඨගාදීනං. ඤාත්වානි එත්ථ පි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො.
 එවමුපරිපි. පදීපුප්පලනන්ති එත්ථ “වියා”ති සෙසො. එත්ථානි ඉමස්මිං
 සික්ඛාපදෙ. සප්පාණභාවොව සප්පාණභාවතා, තං. භුඤ්ජතොති
 භුඤ්ජිතබ්බතො.

සලභාදීනං පතනං ඤාත්වාපි සුද්ධෙන චෙතසා පදීපුප්පලනං විය
 සපාණභාවං ඤාත්වාපි ජලසඤ්ඤාය භුඤ්ජිතබ්බතො එත්ථ
 පණ්ණත්තිවජ්ජතා ඤෙය්‍යාති යොජනා.

එවං සන්තෙ සිඤ්චනසප්පාණකසික්ඛාපදානං උභින්නම්පි කො
 විසෙසොති ආහ “සිඤ්චනෙ”තිආදි. සිඤ්චනං සිඤ්චනසික්ඛාපදං සිඤ්චන
 චුත්තං සිඤ්චනවිසයෙ පඤ්ඤත්තං, ඉදං පන සප්පාණකසික්ඛාපදං
 පරිභොගෙ චුත්තං අප්පකොභාරවිසයෙ පඤ්ඤත්තන්ති අයමෙව තස්ස වෙව
 අස්ස ව විසෙසොති යොජනා.

සප්පාණකකථාවණ්ණනා.

1667. යථාධම්මන්ති යො යස්ස අධිකරණස්ස වූපසමනාය ධම්මො
 චුත්තො, තෙනෙව ධම්මෙනාති අත්ථො. “කිච්චාධිකරණ”න්ති ඉමිනා
 ඉතරානි අධිකරණානි උපලක්ඛිතානි. යථාහ “අධිකරණං නාම චත්තාරි
 අධිකරණානි විවාදාධිකරණං අනුවාදාධිකරණං ආපත්තාධිකරණං
 කිච්චාධිකරණ”න්ති (පාවි. 394). අපලොකනකම්මාදීනි චත්තාරි
 සඨසකිච්චං නාම, තදෙව සමථෙහි අධිකරණීයත්තා වූපසමෙතබ්බත්තා
 අධිකරණන්ති කිච්චාධිකරණං. පුන නිභාතබ්බන්ති පුන නිහරිතබ්බං,
 වූපසමෙතබ්බන්ති අත්ථො. ඉමිනා “අකතං කම්ම”න්තිආදීනා පාළියං
 දස්සිතා ද්වාදස උක්කොටා උපලක්ඛිතානි දට්ඨබ්බා. උක්කොටෙන්තස්සාති
 තස්ස තස්ස භික්ඛුනො සන්තිකං ගන්ත්වා “අකතං කම්ම”න්තිආදීනි චත්වා
 උච්චාලෙන්තස්ස යථාපතිට්ඨිතභාවෙන පතිට්ඨාතුං න දෙන්තස්ස. එත්ථ ව
 පතිට්ඨාතුං න දෙන්තස්සාති තස්ස පවත්තිආකාරදස්සනත්ථං චුත්තං. යං පන
 ධම්මෙන අධිකරණං නිහට්ඨං, තං සුනිහට්ඨෙව.

1668. “අකතං කම්මං, දුක්කටං කම්මං, පුන කාතබ්බං කම්ම”න්ති වදනා වදන්තෙන භික්ඛුනා තං කම්මං උච්චාලෙතුං න වට්ටනීති යොජනා.

1669. විජ්ජකතෙති ආරද්ධානිට්ඨිතෙ. තන්ති පටික්කොසන්තං. සඤ්ඤාපෙත්වාති කතකම්මස්ස අනවජ්ජහාවං ඤාපෙත්වා. න පනඤ්ඤාපාති තථා අසඤ්ඤාපෙත්වා.

1670. අධම්මෙ පන කම්මස්මිත්ති යථාපාළිආගතෙ කම්මස්මිං. උභයත්ථාපීති ධම්මකම්මෙ, අධම්මකම්මෙ වාති උභයත්ථ.

1671. න ච කම්මාරහස්ස වාති එත්ථ ව-සද්දො “වග්ගෙන වා”ති යොජෙතබ්බො. ව-සද්දො වා-සද්දත්ථෙ දට්ඨබ්බො. “අධම්මෙන, වග්ගෙන වා න කම්මාරහස්ස වා කත”න්ති ජානතො උක්කොටතෙ දොසො නත්ථීති යොජනා.

උක්කොටතකථාවණ්ණනා.

1673. “දුට්ඨුල්ලා නාම ආපත්ති වත්තාරි ච පාරාජිකානි තෙරස ච සඬ්ඤාදිසෙසා”ති (පාවි. 399) වචනතො පාරාජිකානම්පි දුට්ඨුල්ලත්තා, ඉධ ච පාරාජිකස්ස අනධිජ්ජෙතත්තා ඉධාධිජ්ජෙතමෙව දස්සෙතුං “සඬ්ඤාදිසෙස”න්ති ඉමිනා දුට්ඨුල්ල-පදං විසෙසිතං. යථාහ “එත්ථ වත්තාරි පාරාජිකානි අත්ථුද්ධාරවසෙන දස්සිතාති, සඬ්ඤාදිසෙසාපත්ති පන අධිජ්ජෙතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 399). ඤත්වාති සාමං වා අඤ්ඤතො වා ජානිත්වා. ඡාදයතො තස්ස පරියාපුතාති “ඉමං ජානිත්වා වොදෙස්සන්ති, සාරෙස්සන්ති, නාරොවෙස්සාමි”ති පටිච්ඡාදෙන්තස්ස තස්ස පරියාපුතා දෙසිතා.

1674-5. ධුරං නික්ඛිපිත්වාති “අඤ්ඤස්ස න ආරොවෙස්සාමි”ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා. තස්සාති දුට්ඨුල්ලස්ස. පටිච්ඡාදනං හෙතු කාරණං යස්ස ආරොවනස්සාති විග්ගහො. පටිච්ඡාදනහෙතුකන්ති ආරොවනකිරියාය විසෙසනං, “ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං සඬ්ඤාදිසෙසං ආපන්නො, අඤ්ඤස්ස න ආරොවෙහි”ති වත්වා ආරොවනං කරොතීති චුත්තං හොති. ඉතීති චුත්තනිදස්සෙන, භීති එවකාරත්ථෙ, එවමෙව වදනීති අත්ථො.

යාව කොටි න ඡිජ්ජති, තාව එවං භික්ඛුනං සතම්පි සහස්සම්පි තං ආපත්තිං ආපජ්ජති එවාති යොජනා.

1676. මූලෙනාති සඬ්ඤාදිසෙසං ආපන්නපුග්ගලෙන. ආරොචිතස්ස දුතියස්සාති සමානාධිකරණං. මූලෙන “මම ආපත්තිං ආපන්නහාවං අඤ්ඤස්ස න ආරොවෙහි”ති ආරොචිතස්ස දුතියභික්ඛුස්ස සන්තිකා සුඤ්ඤන්තෙන තතියෙන නිවත්තිත්වා තස්සෙව දුතියස්ස පකාසිතෙ

ආරොචනස්ස කොටි ඡින්නාති වුච්චතීති යොජනා. කොටිති ආරොචනකිරියාවසානං වුච්චති.

1677. දුට්ඨුල්ලාය ච දුට්ඨුල්ලසඤ්ඤීති එත්ථ “ආරොචෙත්තො”ති පකරණතො ලබ්භති. ඉතරෙසු පන ද්විසුති දුට්ඨුල්ලාය වෙමතිකො, අදුට්ඨුල්ලසඤ්ඤීති ද්විසු.

1678. අදුට්ඨුල්ලායාති පඤ්චවිධාය ලභුකාපත්තියා. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු විකප්පෙසු. තිකදුක්කටං නිද්දිට්ඨන්ති අදුට්ඨුල්ලාය දුට්ඨුල්ලසඤ්ඤීවෙමතිකඅදුට්ඨුල්ලසඤ්ඤීනං වසෙන දුක්කටත්තයං පාළියං (පාවි. 400) දස්සිතන්ති අත්ථො. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු. අනුපසම්පන්නවාරෙසුති තිසු අනුපසම්පන්නවිකප්පෙසු. දුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤීවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටන්ති අත්ථො.

1679-80. “සඬ්ඝස්ස හෙදනාදීනි භවිස්සන්ති”තිආදීහි සබ්බෙහි පදෙහි “න ආරොචෙති වෙ, දොසො නත්ථී”ති ඉදං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. සභාගං වා න පස්සතීති තථා අපස්සන්තො න ආරොචෙති වෙ, දොසො නත්ථී. කක්ඛලො අයන්ති න ආරොචෙති වෙ, දොසො නත්ථී.

1681. අඤ්ඤස්ස අනාරොචනෙන ආපජ්ජිතබ්බතො “අක්‍රිය”න්ති වුත්තං. “ආරොචෙතබ්බ”න්ති අනුඤ්ඤාතස්ස අනාරොචනං අනාදරමත්තරෙන න භොතීති ආහ “දුක්ඛවෙදන”න්ති. එත්ථ ච මාතිකට්ඨකථායං “සමනුභාසනසදිසානෙවා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. දුට්ඨල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, ඉධ “ධුරනික්ඛෙපතුලාචා”ති, උභයත්ථ නාමමත්තමෙව විසෙසො, එකමෙව සමුට්ඨානන්ති වෙදිතබ්බං.

දුට්ඨුල්ලකථාවණ්ණනා.

1682. ඌනවීසතිවස්සන්ති එත්ථ “ජාන”න්ති සෙසො, “ඌනවීසතිවස්සො”ති ජානන්තොති අත්ථො. ඌනවීසතිවස්සො නාම පටිසන්ධිතො පට්ඨාය අපරිපුණ්ණවීසතිසංචච්ඡරො. යොති යො භික්ඛු උපජ්ඣායො හුත්වා. කරෙය්‍යාති කාරාපෙය්‍ය. උපසම්පජ්ජතීති උපසම්පදො, තං. යො ජානං ඌනවීසතිවස්සං පුග්ගලං උපසම්පදං උපසම්පන්නං කරෙය්‍ය, තස්ස එවං උපසම්පාදෙන්තස්ස භික්ඛුතො පාවිත්තියං භොතීති යොජනා. සෙසානන්ති “ගණස්ස ච ආවරියස්ස ච ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 404) පාළියං දස්සිතානං ගහණං.

1683. ඌනවීසතිවස්සභාවං ජානතා වා අජානතා වා භික්ඛුනා යො පුග්ගලො වෙ උපසම්පාදිතො, සො අනුපසම්පන්නොව භොති, පුන සො

පරිපුණ්ණවිසතිවස්සො සමානො උපසම්පන්නො කාතබ්බො
උපසම්පාදෙනබ්බොයෙවාති යොජනා.

1684. දසවස්සච්චයෙන පරිපුණ්ණදසවස්සො හුත්වා උපජ්ඣායස්ස සතො අස්ස භික්ඛුපටිඤ්ඤස්ස අඤ්ඤෙසං උපසම්පාදනෙ කොචි දොසො වෙ එකංසෙන නත්ථි න විජ්ජතිති යොජනා.

1685. තං භික්ඛුන්ති ඌනවිසතිවස්සො හුත්වා උපසම්පජ්ජන්වා පරිපුණ්ණදසවස්සො උපජ්ඣායො හුත්වා උපසම්පාදෙන්තං තං භික්ඛුපටිඤ්ඤං. ගණො වෙ පරිපුරතිති මජ්ඣිමදෙසෙ දසවග්ගො, පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පඤ්චවග්ගො ගණො සවෙ අනුනො හොති. තෙති උපසම්පාදිතා. සුපසම්පන්නාති සුට්ඨු උපසම්පන්නා.

1686-7. යො භික්ඛු උපජ්ඣායො හුත්වා “ඌනවිසතිවස්සපුග්ගලං උපසම්පාදයිස්සාමි” ඉති ගණමිපි වා ආවරියමිපි වා පත්තමිපි වා පරියෙසති, මාලකඤ්ච සම්මන්තති බද්ධසීමං බන්ධති, තස්ස සබ්බෙසු පයොගෙසු දුක්ඛං. තථා ඤත්තියා දුක්ඛං. තථා ද්විසු කම්මවාලාසුපි දුක්ඛටන්ති යොජනා.

1688-9. විසති ව තාති වස්සාති වාති විසතිවස්සාති, ඌනාති විසතිවස්සාති යස්ස සො ඌනවිසතිවස්සො, ඌනවිසතිවස්සොති සඤ්ඤා ඌනවිසතිවස්සසඤ්ඤා, සා එතස්ස අත්ථිති “ඌනවිසතිවස්සසඤ්ඤි” ඉති වත්තබ්බෙ නිපාතනලක්ඛණෙන වස්ස-සද්දලොපං කත්වා “ඌනවිසතිසඤ්ඤි” ති වුත්තං, තස්ස ඌනවිසතිසඤ්ඤිස්ස. පරිපුණ්ණාති විසතිවස්සාති එතස්සාති “පරිපුණ්ණවිසතිවස්සො” ති වත්තබ්බෙ නිපාතනලක්ඛණෙන විසතිවස්ස-සද්දලොපං කත්වා “පරිපුණ්ණො” ති පුග්ගලො වුව්චති, තස්මිං පරිපුණ්ණො, පරිපුණ්ණවිසතිවස්සෙ පුග්ගලෙති අත්ථො. උභයත්ථාති ඌනවිසතිපරිපුණ්ණවිසතිවස්සෙසු උභොසු පුග්ගලෙසු.

ඌනවිසතිවස්සකථාවණ්ණනා.

1691. ටෙය්‍යසත්ථෙත සද්ධිත්ති “ටෙය්‍යසත්ථො නාම ටොරා කතකම්මා වා හොන්ති අකතකම්මා වා” තිආදිනා (පාටි. 409) පදභාෂනෙ වුත්තසරූපෙන සත්ථසඛිබාතෙන ජනසමූහෙන සහාති වුත්තං හොති. සහාදියොගෙ කරණවචනං. ජානන්තොති “ටෙය්‍යසත්ථො” ති ජානන්තො. සංවිධායාති “ගච්ඡාමාවුසො, ගච්ඡාම හන්තෙ, ගච්ඡාමාවුසො, අජ්ජ වා හියොයා වා පරෙ වා අපරෙ වා ගච්ඡාමා” ති පදභාෂනෙ වුත්තනයෙන සංවිදහිත්ථාති අත්ථො. මග්ගන්ති එකද්ධානමග්ගං, එත්ථ “අන්තමසො ගාමන්තරමිපි” ති සෙසො. යථාහ “එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍ය අන්තමසො ගාමන්තරමිපි” ති. පාවිත්තියං සියාති “ගාමෙ ගාමන්තරෙ

ගාමන්තරෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්සා’ති වුත්තප්පකාරං පාවිත්තියං භවෙය්‍ය.

1692. න උද්ධටොති ඉධ න වුත්තො.

1693-4. මග්ගාටච්චිසඬකෙතෙති මග්ගච්චිසඬකෙතෙ, අටච්චිසඬකෙතෙ ව. යථාවත්ථුකමෙවාති පාවිත්තියමෙව. තෙසුති සත්ථිකෙසු. අසංවිදහන්තෙසුති සංවිධානං අකරොන්තෙසු. සයං විදහන්තොපි වාති අත්තනා සංවිදහන්තස්ස ව. උභයත්ථාති ථෙය්‍යසත්ථෙ වා අථෙය්‍යසත්ථෙ වාති ද්විසු.

1695. අථෙය්‍යසත්ථසඤ්ඤිස්සාති එත්ථ “උභයත්ථා”ති අනුවත්තෙතබ්බං. කාලස්සායන්ති කාලිකො, විසඬකෙතො, තස්මිං, කාලසම්බන්ධිති විසඬකෙතෙ ව අනාපත්තීති අත්ථො. “කාලිකො”ති ඉමිනා විසඬකෙතවිසෙසනෙන මග්ගාටච්චිසඬකෙතෙපි ආපත්තියෙවාති දීපෙති.

1696. කායවිත්තතො, කායවාචාවිත්තතො ව සමුට්ඨානතො ඉදං සික්ඛාපදං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං කථිතන්ති යොජනා.

ථෙය්‍යසත්ථකථාවණ්ණනා.

1697. සත්තමන්ති “යො පන භික්ඛු මාතුගාමෙන සද්ධිං සංවිධායා”තිආදිනා (පාවි. 413) උද්දිට්ඨං සත්තමසික්ඛාපදං. භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධානෙනාති භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධානසික්ඛාපදෙන. සමුට්ඨානාදිනාති සමුට්ඨානාදිනා විනිවිජයෙන. තුල්‍යන්ති සදිසං. කොච්ඡිති අප්පමත්තකොපි.

සංවිධානකථාවණ්ණනා.

1698. එතෙ පඤ්ච ධම්මා අන්තරායකරාති පකාසිතාති යොජනා. ඉධ අයං අන්තරායකර-සද්දො පාළියං ආගතෙන අන්තරායික-සද්දෙන සමානත්ථො. තස්මා කම්මන්තරායිකා, කිලෙසන්තරායිකා, විපාකන්තරායිකා, උපවාදන්තරායිකා, ආණාචිතික්කමන්තරායිකාති ඉමෙ පඤ්ච අන්තරායිකා ධම්මා භගවතා පකාසිතාති වුත්තං හොති.

තත්ථ තංතංසම්පත්තියා විබන්ධනවසෙන සත්තසන්තානස්ස අන්තරෙ වෙච්ඡේකො එති ආගච්ඡන්ති අන්තරායො, දිට්ඨධම්මිකාදිඅනත්ථො, අනතික්කමනට්ඨෙන තස්මිං අන්තරායෙ නියුත්තා, අන්තරායං වා එලං අරහන්ති, අන්තරායස්ස වා කරණසීලාති අන්තරායිකා (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.417; කඬබා. අභි. ටී. අර්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා).

පඤ්චානන්තරියකම්මානෙව කම්මන්තරායිකා, තථා භික්ඛුනිද්දසකකම්මං. තං පන මොක්ඛස්සෙව අන්තරායං කරොති, න සග්ගස්ස. ඉදඤ්ච මිච්ඡාචාරලක්ඛණස්ස අභාවතො වුත්තං. න භි භික්ඛුනියා ධම්මරක්ඛිතභාවො අත්ථි. පාකතිකභික්ඛුනිවසෙන චෙතං වුත්තං. අරියාය පන පචත්තං අපායසංචත්තනිකමෙව. නන්දමාණවකො (ම. නි. අට්ඨ. 3.7; ධ. ප. අට්ඨ. 1.68 උප්පලවණ්ණත්ථෙරිවත්ථු; අ. නි. අට්ඨ. 2.3.34) චෙත්ථ නිදස්සන්. උභින්නං සමානච්ඡන්දතාවසෙන වා න සග්ගන්තරායිකතා, මොක්ඛන්තරායිකතා පන මොක්ඛත්ථාය පටිපත්තියා විද්දසන්තො. අභිභවිත්වා පන පචත්තියා සග්ගන්තරායිකතාපි න සක්කා නිවාරෙතුන්ති වදන්ති.

අහෙතුකදිට්ඨිඅකිරියදිට්ඨිනත්ථිකදිට්ඨිසඬ්ඛාතා මිච්ඡාදිට්ඨිධම්මා නියතභාවජ්ජත්තා කිලෙසන්තරායිකා නාම. පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතොඛ්‍යඤ්ජනකානං පටිසන්ධිචිත්තුප්පාදධම්මා විපාකන්තරායිකා නාම. පණ්ඩකාදිග්ගහණඤ්චෙත්ථ නිදස්සන්තමත්තං සබ්බායපි අහෙතුකපටිසන්ධියා විපාකන්තරායිකභාවතො. අරියුපවාදා උපවාදන්තරායිකා නාම. තෙ පන යාව අරියෙ න ඛමාපෙන්නි, තාවදෙව, න තතො පරං. සඤ්චිච්ච ආපන්නා සත්තාපත්තික්ඛන්ධා ආණාචිතික්කමන්තරායිකා නාම. තෙපි යාව භික්ඛුභාවං වා පටිජානාති, න වුට්ඨාති වා න දෙසෙති වා, තාවදෙව, න තතො පරං.

1699-700.

“අනන්තරායිකා එතෙ;
යථා භොන්ති තථා අහං;
දෙසිතං මුනිනා ධම්මං;
ආජානාමීති යො වදෙ”ති. —

එවං දුතියගාථා වත්තබ්බො. තථා අවුත්තෙ “තික්ඛන්තු”න්තිආදිගාථා පඨමගාථාය සද්ධිං සට්ඨා එව න සියා. තස්මා එත්ථායං ගාථා පරිභිනාති විඤ්ඤායති.

එතෙති “අන්තරායිකා”ති හගවතා පකාසිතා පඤ්ච ධම්මා “යථා අනන්තරායිකා භොන්ති, තථා අහං මුනිනා දෙසිතං ධම්මං ආජානාමී”ති යො භික්ඛු වදෙය්‍ය, සො පන භික්ඛු තික්ඛන්තුං වත්තබ්බොති සම්බන්ධො. කෙහි කථං වත්තබ්බොති ආහ “යෙ පස්සන්ති”තිආදි. යෙ තථාචාදිතං භික්ඛුං පස්සන්ති, “අසුකො ආයස්මා එවංචාදී”ති පරතො සුඤ්ඤාති ව, තෙහි. සො පන භික්ඛු “මා ආයස්මා එවං අච්චා”ති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බොති යොජනා.

1701. අවදන්තස්සාති තං දිස්වා වා සුත්වා වා යථාචුත්තනයෙන අවදන්තස්ස. දුක්කටන්ති ඤාතදුක්කටං. තං දුලද්ධිං. අනිස්සජතොති භික්ඛුහි එවං චුත්තෙපි අනිස්සජන්තස්ස. තථා දුක්කටන්ති අතිදිසති.

1702. කම්මවාචායාති තතියාය කම්මවාචාය. ඔසානෙති පරියොසානෙ, යාකාරෙ පත්තෙති අධිප්පායො. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී න පටිනිස්සජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ධම්මකම්මෙ වෙමතිකො න පටිනිස්සජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤී න පටිනිස්සජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 421) තිකපාවිත්තියං චුත්තං. අධම්මෙ තිකදුක්කටං චුත්තන්ති අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤීවෙමතිකඅධම්මකම්මසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටං චුත්තං.

1703. “අනාපත්ති අකතකම්මස්සා”ති පදවිජෙදො. කම්මං නාම සමනුභාසනකම්මං. යථාහ “අනාපත්ති අසමනුභාසන්තස්සා”ති (පාවි. 422).

අර්ට්ඨකථාවණ්ණනා.

1704. ඤත්වාති අනොසාරිතභාවං සයමෙව වා පරතො වා තස්ස වා සන්තිකා ඤත්වා. අකතානුධම්මෙනාති අකතො ඔසාරණසඬ්ඛාතො අනුධම්මො යස්ස සො අකතානුධම්මො, තෙන, සහයොගෙ කරණවචනං. තථාචාදිකභික්ඛුනාති “තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි”තිආදිං වදන්තෙන භික්ඛුනා. “අකතානුධම්මෙනා”ති ඉමිනා සමානාධිකරණං. සංවසෙය්‍යාති උපොසථාදිකං සඬ්ඛකම්මං කරෙය්‍ය. භුඤ්ජෙය්‍ය වාති ආමිසසම්භොගං වා ධම්මසම්භොගං වා කරෙය්‍ය. සහ සෙය්‍ය වාති නානුපවාරෙපි එකච්ඡන්තෙ නිපජ්ජෙය්‍ය.

1705. ඉදානි යථාචුත්තපාවිත්තියස්ස ඛේතනනියමං දස්සෙතුමාහ “උපොසථාදිකං කම්ම”න්තිආදි. ආදි-සද්දෙන පචාරණං ගහිතං. යථාහ “උපොසථං වා පචාරණං වා”ති (පාවි. 425). තෙන සභාති උක්ඛිත්තකෙන සහ. “කම්මස්ස පරියොසානෙ”ති ඉදං සංවාසෙන ආපත්තිඛේතනනිදස්සනං.

1706. එකෙනෙව පයොගෙන බහුං යාමකාලිකාදිආමිසං ගණ්හතො එකං පාවිත්තියං. තථා එකෙනෙව පයොගෙන බහුං ආමිසං දදතොපි එකං පාවිත්තියං. බහුසු පයොගෙසු බහුනි පාවිත්තියානීති යොජනා. ඉමිනා ව ආමිසසම්භොගෙන තුල්‍යඵලං ධම්මසම්භොගමපි සහවරියෙන ආහාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ පන පදාදිහි උද්දිසන්තස්ස වා උද්දිසාපෙන්තස්ස වා පදසොධම්මෙ චුත්තනයෙන ආපත්ති වෙදිතබ්බා.

1707. ඉතරොති පකතත්තො. ඉතරස්මිත්ති උක්ඛිත්තකෙ. පරොති පකතත්තො. උභොපි වාති පකතත්තඋක්ඛිත්තා ද්වෙපි වා. “එකත්ථ එකතො නිපජ්ජන්ති”ති සෙසො. ඉමෙසු තිසුපි යානෙසු “පාවිත්ති”ති පකරණතො ලබ්භති.

1708. උට්ඨභිත්වා පුනස්සුතං නිපජ්ජන්තස්ස නිපජ්ජනපයොගානං වසෙන ආපත්තියො සිද්ධන්ති අජ්ඣාභාරයොජනා කාතබ්බා. “උක්ඛිත්තකෙ නිපන්තස්මි”න්තිආදිනා චුත්තාපත්තිවිනිවිජයො කත්ථ භොතීති ආභ “එකනානුපචාරෙසු, එකච්ඡන්තෙ විනිවිජයො”ති. නානුපචාරෙසුති එත්ථ පි-සද්දො ව “විනිවිජයො”ති එත්ථ අයන්ති ව යොජෙතබ්බො. එකො උපචාරො අස්සාති එකුපචාරං, නානා උපචාරො අස්සාති නානුපචාරං, එකුපචාරඤ්ච නානුපචාරඤ්ච එකනානුපචාරානි එකදෙසසරූපෙකසෙසෙන, තෙසු. එකතො ඡන්තානි එකච්ඡන්තානි, තෙසු එකච්ඡන්තෙසුති වත්තබ්බෙ වණ්ණලොපෙන වා වචනවිපල්ලාසෙන වා “එකච්ඡන්තෙ”ති චුත්තං. එකනානුපචාරෙසුපි සෙනාසනෙසු එකච්ඡන්තෙසු අයං යථාචුත්තආපත්තිවිනිවිජයො දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

1709. උභයත්ථාපිති උක්ඛිත්තානුක්ඛිත්තෙසු ද්විසුපි.

1710. “සඤ්ඤිස්ස ඔසාරිතොති වා”ති පදවිජෙදො.

උක්ඛිත්තකථාවණ්ණනා.

1712. තථා විනාසිතන්ති “අජ්ජතග්ගෙ තෙ ආවුසො සමණුද්දෙස න වෙව සො භගවා සත්ථා අපදිසිතබ්බො, යම්පි වඤ්ඤෙ සමණුද්දෙසා ලභන්ති භික්ඛුහි සද්ධිං දිරත්තතිරත්තං සහසෙය්‍යං, සාපි තෙ නත්ථි, වර පිරෙ විනස්සා”ති (පාවි. 429) චුත්තනයෙන නාසිතං. “තථා නාසිතං සමණුද්දෙස”න්ති (පාවි. 428) වචනතො “සමණුද්දෙස”න්ති සෙසො. ඡානන්ති චුත්තනයෙන “නාසිතො අය”න්ති ඡානන්තො. උපලාපෙය්‍යාති “උපලාපෙය්‍ය වාති තස්ස පත්තං වා චීවරං වා උද්දෙසං වා පරිපුච්ඡං වා දස්සාමි”ති (පාවි. 430) පදභාජනෙ ආගතනයෙන සඬගණ්ඨෙය්‍ය. තෙනාති නාසිතෙන. උපට්ඨාපෙය්‍ය වාති තෙන දියාමානාති චුණ්ණමත්තිකාදීනි සාදියන්තො තෙන අත්තතො උපට්ඨානං කාරාපෙය්‍ය වා. “තෙනා”ති ඉදං සහත්ථෙ කරණවසෙන “සම්භුඤ්ඤෙය්‍යා”තිආදීහි ව යොජෙතබ්බං. වාති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො. සම්භොගසහසෙය්‍යා අනන්තරසික්ඛාපදෙ චුත්තනයා එව. තස්මා ආපත්තිපරිවිජෙදොපෙත්ථ තස්මිං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

1713. අත්ථුද්ධාරවසෙන අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 428) චුත්තා තිස්සො නාසනා දස්සෙතුමාභ “සංවාසෙන...පෙ.... තිස්සො”ති. තත්ථ තිසු කතමා අධිජ්ජෙතාති ආභ “එත්ථා”තිආදි. දණ්ඩකම්මෙන නාසනා එත්ථ

අධිප්පෙතාති යොජනා. එතාසං විහාගො ව “තත්ථ ආපත්තියා අදස්සනාදිසු උක්ඛෙපනා සංවාසනාසනා නාම. ‘දුසකො නාසෙතඛ්ඛො, මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා’ති අයං ලිඛිගනාසනා නාම. ‘අජ්ජතග්ගෙ තෙ ආවුසො සමණුද්දෙස න වෙව සො භගවා සත්ථා අපදිසිතඛ්ඛො’ති අයං දණ්ඩකම්මනාසනා නාමා”ති (පාටි. අට්ඨ. 428) අට්ඨකථාය වුත්තො.

1715. “වුත්තා සමනුභාසනෙ”ති (වි. වි. 1703) තත්ථ වුත්තත්තා ආභ “අරිට්ඨෙත සමා මතා”ති.

කණ්ටකකථාවණ්ණනා.

සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

1716-7. යො භික්ඛු සික්ඛාපදං විනික්කමන්තො තං විනික්කමං යෙ පස්සන්ති, සුභන්ති ව, තෙහි භික්ඛුහි සික්ඛාපදෙන වුච්චමානො “මාවුසො එවං අකාසි, න කප්පති එතං භික්ඛුස්සා”ති සික්ඛාපදෙ වුත්තනායෙන වුච්චමානො “එතස්මිං සික්ඛාපදෙ යෙන මං තුම්හෙ වදෙථ, එතස්මිං සික්ඛාපදත්ථෙ යාව අඤ්ඤං වියත්තං බහුස්සුතං පකතඤ්ඤං විනයධරං න පුච්ඡාමි, තාව අහං න සික්ඛස්සාමි”ති භණති, තස්ස එවං භණන්තස්ස පාවිත්තියං සියාති සාධිප්පායයොජනා.

1718-9.

අනුපසම්පන්නෙ

උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිතං වසෙන අනුපසම්පන්නෙ සත්ථුනා තිකදුක්කටං දීපිතන්ති යොජනා, ඉමිනා ව උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිතං වසෙන උපසම්පන්නෙ තිකපාවිත්තියං දීපිතං හොති. අපඤ්ඤත්තෙන ඔවදනප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “න සල්ලෙඛාසිදං හොති”ති. උභොහිපි උපසම්පන්නානුපසම්පන්නෙහි. “ඉදං සල්ලෙඛාය න හොති”ති අපඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානස්ස “න තාවාහ”න්තිආදීනි වදන්තො තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං හොතිති යොජනා. “න දොසො උම්මත්තකාදීන”න්ති පදවිජ්ජෙදො.

සහධම්මිකකථාවණ්ණනා.

1720. “යො පන භික්ඛු පාතිමොක්ඛෙ උද්දිස්සමානෙ එවං වදෙය්‍යා”තිආදිසික්ඛාපදපාඨතො (පාටි. 439) උද්දිට්ඨෙහිති එත්ථ “බුද්දානුබුද්දකෙහි සික්ඛාපදෙහි”ති සෙසො. පාරාජිකං යපෙත්ථා අවසෙසා උපාදායුපාදාය බුද්දානුබුද්දකාති නිද්දිට්ඨා. එත්ථ කිත්ති පටික්ඛෙපෙ, එතෙහි කිං, පයොජනං නත්ථිති වුත්තං හොති. එතෙහිති සම්පත්ථෙ වචනසාමඤ්ඤෙන “ඉමෙහි”ති එතස්ස පරියායො. “කිං පනිමෙහි”ති (පාටි. 439) සික්ඛාපදපාඨෙ පටික්ඛෙපස්ස කාරණං දස්සෙති

“කුක්කුච්චාදිනිදානතො”ති. එත්ථ ආදි-සද්දෙන විභෙසාවිලෙඛා ගහිතා. එත්ථ කුක්කුච්චං නාම “කප්පති නු ඛො, න කප්පති නු ඛො”ති කුක්කුච්චකරණං. විභෙසා නාම විජ්ජපටිසාරො. විලෙඛා නාම විචිකිච්ඡාසඬ්ඛාතා මනොවිලෙඛතා මනොවිලෙඛා, ඉමෙහි සකලෙහි පදෙහි සික්ඛාපදවිච්ඡේණකප්පකාරො දස්සිතො. “ඉති සික්ඛාපදවිච්ඡේණනෙ”ති ඉති-සද්දො අජ්ඣාභරිත්වා යොජෙතබ්බො. විච්ඡේණනෙති නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං.

කුක්කුච්චාදිනිදානතො එතෙහි බුද්දානුබුද්දකෙහි සික්ඛාපදෙහි උද්දිට්ඨෙහි කිං ඉති සික්ඛාපදවිච්ඡේණනෙ පාවිත්තියාපත්ති හොතිති යොජනා.

1721. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී විනයං විච්ඡේණෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. උපසම්පන්නෙ චෙමතිකො...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී...පෙ.... පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 441) තිණි පාවිත්තියානි වුත්තානි. තං විනයං සචෙ පන අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ විච්ඡේණෙති, තිකදුක්කටන්ති යොජනා.

1722-4. උභින්නම්පිති උපසම්පන්නානං, අනුපසම්පන්නානං උභින්නම්පි, “සන්තිකෙ”ති සෙසො. අඤ්ඤාධම්මවිච්ඡේණනෙති විනයතො අඤ්ඤාසං සුත්තාහිධම්මානං විච්ඡේණනෙ.

අනාපත්තිවිසයං දස්සෙතුමාහ “නවිච්ඡේණතුකාමස්සා”තිආදි. නවිච්ඡේණතුකාමස්ස “හන්ද සුත්තන්තං පරියාපුණ, පච්ඡාපි විනයං පරියාපුණස්සසි” ඉති එවං වදන්තස්ස අනාපත්තිති යොජනා. සදිසා එව සාදිසා.

විලෙඛනකථාවච්ඡේණනා.

1725. මොහනකථායං තාව –

“අන්වඬ්ඨමාසං යො හික්ඛු;
පාතිමොක්ඛෙ අසෙසතො;
උද්දිස්සමානෙ අඤ්ඤාණ-
තාය පුච්ඡති අත්තතො”ති. –

පඨමගාථාය හවිතබ්බං. එවඤ්ඤි සති “අඤ්ඤාණෙනා”තිආදිගාථා පරිපුණ්ණසම්බන්ධා සියාති විඤ්ඤායති.

අඤ්ඤාණෙනානි එත්ථ වා “ආපන්නත්තා”ති සෙසො. ආපත්තිමොක්ඛොති ආපත්තියා මොක්ඛො. අඤ්ඤාණෙන ආපන්නත්තා ආපත්තිමොක්ඛො නෙව විජ්ජතිති යොජනා. කිං කාතබ්බන්ති ආහ

“කාරොතබ්බො”තිආදි. යථා ධම්මො ධීතො, තථා භික්ඛු කාරොතබ්බොති සම්බන්ධො. ධම්ම-සද්දො පාළිවාචකො, පාළියං යථා චුත්තං, තථා කාරොතබ්බොති අත්ථො, දෙසනාගාමීනී ආපත්ති වෙ, දෙසාපෙතබ්බො, වුට්ඨානගාමීනී වෙ, වුට්ඨාපෙතබ්බොති චුත්තං හොති. යථාහ “යථාධම්මො කාරොතබ්බො”ති (පාවි. 444). අඤ්ඤාණෙන ආපන්නත්තා තස්ස ආපත්තියා මොක්ඛො නත්ථි. යථා පන ධම්මො ච විනයො ච ධීතො, තථා භික්ඛු කාරොතබ්බො, දෙසනාගාමීනිං වෙ ආපන්නො හොති, දෙසාපෙතබ්බො, වුට්ඨානගාමීනිං වෙ, වුට්ඨාපෙතබ්බොති අත්ථො.

1726. උත්තරිත්ති යථාධම්මකරණතො උත්තරිං. දුක්ඛයෙනෙවාති ඤත්තිදුක්ඛයෙනෙව. නින්දිත්වාති “තස්ස තෙ ආවුසො අලාභා”තිආදිනා ගරහිත්වා.

1727. එවං ආරොපිතෙ මොහෙති යථාධම්මකරණතො උපරි යථාචුත්තනයෙන තං පුග්ගලං ගරහිත්වා ඤත්තිදුක්ඛියාය කම්මවාචාය තස්ස එවං මොහෙ ආරොපිතෙ. පුන යදි මොහෙතීති යොජනා. තස්මිං මොහනකෙ පුග්ගලෙ පාවිත්ති චුත්තාති යොජනා.

1728. දීපිතං තිකදුක්කටන්ති “අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී මොහෙති, වෙමතිකො, අධම්මකම්මසඤ්ඤී මොහෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 447) තිකදුක්කටං දස්සිතං. එතස්ස විපරියායතො තිකපාවිත්තියං වෙදිතබ්බං. යථාහ “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී මොහෙති, වෙමතිකො, අධම්මකම්මසඤ්ඤී මොහෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 447). එත්ථ කම්මන්ති මොහාරොපනකම්මං අධිජ්ජෙතං. යථාහ “ධම්මකම්මෙතිආදීසු මොහාරොපනකම්මං අධිජ්ජෙත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 447).

1729-30. “න ච මොහතුකාමස්සා”තිආදිහි “අනාපත්තීති විඤ්ඤෙය්‍ය”න්ති ඉදං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. “චිත්ථාරොන අසුතස්සා”ති පදවිජ්ජෙදො. එත්ථ “පාතිමොක්ඛ”න්ති කම්මපදං අපෙක්ඛිතබ්බං. චිත්ථාරොන උනකද්වත්තික්ඛත්තුං සුතස්ස වාති යොජනා. තථාති ඉමිනා “අනාපත්තීති විඤ්ඤෙය්‍ය”න්ති ඉදං පච්චාමසති.

මොහනකථාවණ්ණනා.

1731-2. කුද්ධොති කුපිතො. පහාරං දෙතීති කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා අත්තමසො උප්පලපත්තෙනාපි පහාරං දෙති. යථාහ “පහාරං දදෙය්‍යාති කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා අත්තමසො උප්පලපත්තෙනාපි පහාරං දෙති”ති (පාවි. 451). එත්ථ “අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්සා”ති සෙසො. තස්සාති අපෙක්ඛිත්වා “යො”ති ලබ්භති.

අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සම්පහරිතුකාමෙනා”තිආදි,
ඉමිනා මරණාධිප්පායෙන පහටෙ පාරාජිකන්ති චුත්තං හොති.

1733. “ඉති එවං කතෙ අයං සඬ්ඝමජ්ඣෙකින විරොචති”ති
විරූපකරණාපෙක්ඛො විරූපකරණෙ අපෙක්ඛවා තස්ස ච අපෙක්ඛිතස්ස
භික්ඛුස්ස කණ්ණං වා නාසං වා යදි ඡින්දති, දුක්ඛටන්ති යොජනා.

1734. අනුපසම්පන්නෙති සාම්ච්චනත්ථෙ භූමිමං. “ඉත්ථියා”තිආදිහි
පදෙහි යථාරහං යොජෙතඛිබ්බං “අනුපසම්පන්නාය ඉත්ථියා
අනුපසම්පන්නස්ස පුරිසස්සා”ති. තිරච්ඡානගතස්සපීති එත්ථ
“අන්තමසො”ති සෙසො. යථාහ “අන්තමසො තිරච්ඡානගතස්සපී”ති
(පාවි. අට්ඨ. 452).

1735. “සචෙ පහරති ඉත්ථිඤ්ඤා”ති පදච්ඡෙදො. රත්තෙන චෙතසාති
කායසංසග්ගරාගෙන රත්තෙන චිත්තෙන. විනිද්දිට්ඨාති “යො පන භික්ඛු
ඔතිණ්ණො විපරිණතෙන චිත්තෙන මාතුගාමෙන සද්ධිං කායසංසග්ගං
සමාපජ්ජෙය්‍යා”තිආදිනා (පාරා. 270) දස්සිතා.

1736. මොක්ඛාධිප්පායොති තතො අත්තනො මොක්ඛං පත්ථෙත්තො.
දොසො න විජ්ජතීති දුක්ඛටාදිකොපි දොසො නත්ථි.

1737-9. හෙයෙතුකාමමායන්තං චොරම්පි වා පච්චත්ථිකම්පි වා
අන්තරාමග්ගෙ පස්සිත්වාති යොජනා. දිස්වා කථං පටිපජ්ජිතඛිබ්බන්ති ආහ
“මා ඉධාගච්ඡුපාසකා”තිආදි, ආගමනපටික්ඛෙපෙන තත්ථෙච තිට්ඨාති
චුත්තං හොති. ආයත්තන්ති එවං චුත්තෙ තං අනාදිසිත්වා ආගච්ඡන්තං.
යථාහ “චචනං අනාදිසිත්වා ආගච්ඡන්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 453).

එසෙව නයොති “මා ආගච්ඡා”ති චුත්තෙපි ආගච්ඡන්තං පහටෙ මතෙපි
අනාපත්තී”ති අයං නයො.

1740. තිකපාචිත්තියං චුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී,
චෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී පහාරං දෙති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති
(පාවි. 452) තිකපාචිත්තියං චුත්තං. සෙසෙති අනුපසම්පන්නෙ.
තිකදුක්ඛටන්ති “අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, චෙමතිකො,
අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී පහාරං දෙති, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (පාවි. 452)
තිකදුක්ඛටං චුත්තං. අනාණත්තිකත්තා ආහ “කායචිත්තසමුට්ඨාන”න්ති.
කායචිත්තානං සුඛොපෙක්ඛාපි සම්භවන්තීති තතො විසෙසෙතුමාහ
“දුක්ඛචෙදන”න්ති.

පහාරකථාවණ්ණනා.

1741. කායන්ති කායෙකදෙසං හත්ථාදිඅවයවමාහ. වාති දුතියත්ථසම්පිණ්ඩනෙ. කායබද්ධන්ති කායපටිබද්ධං පහරණයොග්ගායොග්ගෙසු කත්තරයට්ඨිසත්ථාදීසු අඤ්ඤතරං. සචෙ උච්චාරෙය්‍යාති සචෙ පහරණාකාරං දස්සෙත්වා උක්ඛිපෙය්‍ය, ඉදං “කායං වා කායපටිබද්ධං වා”ති ඉමෙහි පදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. තස්මාති උච්චාරිතකායාදිකස්ස. උග්ගිරණපච්චයාති උක්ඛිපනකාරණා.

1742. අසම්පහරිතුකාමෙනාති පහාරදානං අනිවිජන්තෙන. දින්නත්තාති පහාරස්ස දින්නත්තා. අප්පහරිතුකාමත්තා පුරිමසික්ඛාපදෙන පාවිත්තියං න හොති, උග්ගිරිතුකාමත්තා කතපයොගස්ස උග්ගිරණමත්තෙ අට්ඨත්වා පහාරස්ස දින්නත්තා ඉමිනාපි පාවිත්තියං න හොති, අප්ඣාසයස්ස, පයොගස්ස ව අසුද්ධත්තා අනාපත්තියාපි න භවිතබ්බන්ති දුක්ඛං වුත්තං.

1743. සචෙ තෙන පහාරෙන භික්ඛුනො හත්ථාදීසුපි යං කිඤ්චි අභිගං භිජ්ජති, පහටස්ස පහාරදායකස්ස දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො.

1744. සෙසො විනිවිජයො “මොක්ඛාධිප්පායො”තිආදිකො ඉධ අවුත්තො විනිවිජයො සමුට්ඨානාදිනා සද්ධිං අනන්තරෙ වුත්තනයෙන විනයඤ්ඤානා වෙදිතබ්බොති යොජනා. “තිරච්ඡානාදිනං වච්චකරණාදිං දිස්වාන පලාපෙතුකාමත්තා කුජ්ඣිත්වාපි උග්ගිරන්තස්ස මොක්ඛාධිප්පායො එවා”ති වදන්ති.

තලසත්තිකථාවණ්ණනා.

1745. අමුලකෙනාති දිට්ඨාදිමුලවිරහිතෙන, එත්ථ “භික්ඛු”න්ති සෙසො. සඬ්ඝාදිසෙසෙනාති තෙරසන්නං අඤ්ඤතරෙන. තස්මාති වොදකස්ස, වොදාපකස්ස වා පාපහික්ඛුනො. සචෙ වුදිතකො තස්මිං බණ්ණ “එස මං වොදෙති”ති ජානාති, පාවිත්තියං සියාති යොජනා, ඉමිනා “සචෙ එවං න ජානාති, විරෙන වා ජානාති, දුක්ඛං හොති”ති සිද්ධං.

1746. තත්ථාති උපසම්පන්නෙ. තිකපාවිත්තියන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤි අමුලකෙන සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. වෙමතිකො...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤි අමුලකෙන සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 462) තිකපාවිත්තියං. දිට්ඨාචාරවිපත්තියා වොදකො දුක්ඛටාපත්තීති අමුලිකාය දිට්ඨිවිපත්තියා වා ආචාරවිපත්තියා වා අනුද්ධංසෙන්තස්ස දුක්ඛටාපත්ති හොතීති අත්ථො. සෙසෙ වාති අනුපසම්පන්නෙ. තිකදුක්ඛටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිණි දුක්ඛටාති හොන්තීති අත්ථො.

1747. “තථාසඤ්ඤිස්ස අනාපත්ති”ති පදවිජෙදො. තථාසඤ්ඤිස්සාති සමුලකසඤ්ඤිස්ස.

අමුලකකථාවණ්ණනා.

1748-9. සඤ්චිච්චාති තස්ස පරිපුණ්ණවිසතිවස්සාදිභාවං ජානන්තොයෙව. භික්ඛුනොති එත්ථ “අඤ්ඤස්සා”ති සෙසො. ඌනවිසතිවස්සො ත්වං මඤ්ඤෙති එත්ථ “මඤ්ඤ”ති ඉමිනා පරිකප්පත්ථවාචිනා නිපාතෙන “උදකං මඤ්ඤෙ ආදිත්ත”න්තිආදීසු (පාරා. 383) විය මුසාවාදාපත්තියා අවිසයනං දීපෙති. භිතෙසිත්තාය අනුසිට්ඨිදානාදිකෙ තථාරූපෙ අඤ්ඤස්මිං පච්චයෙ කාරණෙ අසති “ඌනවිසතිවස්සො ත්වං මඤ්ඤෙ” ඉති එවමාදිනා අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො යො භික්ඛු සථෙ සඤ්චිච්ච කුක්කුච්චං උප්පාදෙය්‍ය, තස්ස එවං කුක්කුච්චං උප්පාදෙන්තස්ස භික්ඛුනො වාචාය වාචාය පාවිත්ති හොතිති යොජනා.

1750. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී සඤ්චිච්ච කුක්කුච්චං උපදහති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. වෙමතිකො...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී සඤ්චිච්ච කුක්කුච්චං උපදහති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 467) තිකපාවිත්තියං වුත්තං. සෙසෙ වාති අනුපසම්පන්නෙ ව. තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤීවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටං. වජ්ජමෙව වජ්ජනා.

1751. භිතෙසිත්තාය භාසතොති සම්බන්ධො. මා එවන්ති එත්ථ “කරොහී”ති සෙසො, පුනපි මා එවං කරොහීති අත්ථො. “අභං තං ඉත්ථියා සහ නිසින්තං මඤ්ඤෙ, තයා විකාලෙ භුත්තං මඤ්ඤෙ, පුන මා එවං කරොහී” ඉති භිතෙසිත්තාය භාසතො අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

සඤ්චිච්චකථාවණ්ණනා.

1753. භණ්ඩනං නාම කලහො, භණ්ඩනං ජාතං යෙසන්ති විග්ගහො, ජාතභණ්ඩනානන්ති අත්ථො, “වචන”න්ති සෙසො. සොතුං උපස්සුතිං තිට්ඨෙය්‍යාති යොජනා. උපෙච්ච සුය්‍යාති එත්ථාති හි උපස්සුති, යානං, යං යානං උපගතෙන සක්කා හොති කථෙන්නානං සද්දං සොතුං, තත්ථාති අත්ථො. යො පන භික්ඛු භණ්ඩනජාතානං භික්ඛුනං වචනං සොතුං උපස්සුතිං සථෙ තිට්ඨෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

1754. වොදෙතුකාමතාය ගච්ඡතො අස්සාති යොජනා.

1755. සොතුන්ති පච්ඡතො ගච්ඡන්තානං භණ්ඩනජාතානං වචනං සොතුං. ඔභීයන්තස්සාති පකතිගමනං භාපෙත්වා ඔසක්කන්තස්ස. පුරතො

ගච්ඡන්තො භික්ඛුස්ස දුක්ඛටන්ති යොජනා. ගච්ඡන්තො තුරිතං වාපිති පුරතො ගච්ඡන්තානං. භණ්ඩනජාතානං වචනං සොතුං පච්ඡන්තො සීසං ගච්ඡන්තස්සාපි. අයමෙව විනිවිජයොති පදෙ පදෙ අයං එව විනිවිජයො.

1756. අත්තනො ධීතොකාසන්ති සම්බන්ධො. උක්කාසිත්වාපි වාති උක්කාසිතසද්දං කත්වා වා. එත්ථ අහන්ති වා වත්වා ඤාපෙනබ්බන්ති යොජනා.

1757. තිකපාවිත්තියං චුත්තං උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන. සෙසෙ වාති අනුපසම්පන්නෙ. තිකදුක්ඛං අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන.

1758. ඔරම්ස්සන්ති මයා ගහිතදුග්ගාහතො විරම්ස්සාමි.

1759. කායවිත්තතො ච කායවාචාවිත්තතො ච සමුට්ඨානතො ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. සියා කිරියං සොතුකාමතාය ගමනවසෙන, සියා අකිරියං ධීතට්ඨානං ආගන්ත්වා මත්තයමානං අජානාපනවසෙන, තෙනාහ “ඉදං හොති ක්‍රියාක්‍රිය”න්ති. ගමනෙන සිජ්ඣනතො කායකම්මං. තුණ්හිභාවෙන සිජ්ඣනතො වචිකම්මං. සදොසන්ති සාවජ්ජං, අකුසලචිත්තන්ති චුත්තං හොති.

උපස්සුතිකථාවණ්ණනා.

1760. ධම්මිකානන්ති ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන කතානං. කම්මානන්ති අපලොකනකම්මං, ඤත්තිකම්මං, ඤත්තිදුතියකම්මං, ඤත්තිවතුත්ථකම්මන්ති ඉමෙසං චතුත්තං කම්මානං. ඛියතීති අරුචිං පකාසෙති.

1761. උභයත්ථාති අධම්මෙ, ධම්මෙ ච.

1762. අධම්මෙනාති එත්ථ “කම්මෙනා”ති සෙසො, ධම්මවිරුද්ධෙන කම්මෙනාති අත්ථො. “කම්මස්මි”න්ති ඉදං විහත්තිං විපරිණාමෙත්වා “කම්මෙනා”ති අනුවත්තෙතබ්බං. වග්ගෙනාති “ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආහටො හොති, සම්මුඛිභූතා න පටික්කොසන්ති”ති (මහාව. 387) චුත්තසාමග්ගිලක්ඛණස්ස විරුද්ධත්තා අසමග්ගෙන, එත්ථ “සඬ්ඝෙනා”ති සෙසො. “තථා අකම්මාරහස්සා”ති පදවිජේදො. “අධම්මෙන කම්මෙන ඉමෙ කම්මං කරොන්ති”ති ච “අසමග්ගෙන සඬ්ඝෙන ඉමෙ කම්මං කරොන්ති”ති ච “අධම්මෙන කම්මෙන වග්ගෙන සඬ්ඝෙන ඉමෙ කම්මං කරොන්ති”ති ච තථා “අකම්මාරහස්ස ඉමෙ කම්මං කරොන්ති”ති ච ඤත්වා යො ඛියති, තස්ස ච අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

කම්මපටිබාහනකථාවණ්ණනා.

1764-5. ආරොචිතං වත්ථු යාව න විනිවිජිතං වාති යොජනා, “වොදකෙන ව චුදිතකෙන ව අත්තනො කථා කථිතා, අනුච්ඡේදකො සම්මතො, එත්තාවතාපි වත්ථුමෙව ආරොචිතං භොති”ති (පාචි. අට්ඨ. 481) අට්ඨකථාය චුත්තත්තා ආරොචිතං වත්ථු යාව න විනිවිජිතං භොතිති අත්ථො. ඤත්ති වා යපිතා, කම්මවාචා නිට්ඨං යාව න ගච්ඡති, එතස්මිං...පෙ....භොති ආපත්ති දුක්කටන්ති යොජනා.

1766. ඡන්දං අදත්ථා හත්ථපාසෙ ඡහිතෙ තස්ස පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

1767-9. අධම්මෙපි කම්මස්මිං ධම්මකම්මන්ති සඤ්ඤිතො දුක්කටන්ති යොජනා. ධම්මකම්මෙ ව අධම්මකම්මසඤ්ඤිතො අනාපත්ති ඉධ න චුත්තා, පාළියං පන චුත්තත්තා ඉධාපි යොජෙතඛ්ඛා. “සඬ්ඝස්ස භණ්ඩනාදීති භවිස්සන්ති”ති සඤ්ඤිතො ගච්ඡතො ව යො වා ගිලානො භොති, තස්ස ගච්ඡතො ව ගිලානස්ස කරණියෙ සති ගච්ඡතො ව කම්මං නකොපෙතුකාමස්ස ගච්ඡතො ව පස්සාවනාදිනා පිළිතස්ස ගච්ඡතො ව “ආගමිස්සාමි”ඉති එවං ගච්ඡතොපි න දොසතාති යොජනා. තත්ථ දොසො එව දොසතා, ආපත්ති, නදොසතා අනාපත්ති. හත්ථපාසං විජහිත්ථා ගමනෙන, ඡන්දස්ස අදානෙන ව ආපජ්ජනතො ක්‍රියාක්‍රියං.

ඡන්දං අදත්ථාගමනකථාවණ්ණනා.

1770-1. සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන සද්ධිනි සමානසංවාසකෙන සමානසීමායං ධීතෙන සඬ්ඝෙන සද්ධිං. චුත්තඤ්ඤි “සමග්ගො නාම සඬ්ඝො සමානසංවාසකො සමානසීමායං ධීතො”ති (පාචි. 486). චීවරන්ති විකප්පනුපගමාහ. යථාහ “චීවරං නාම ඡන්තං චීවරානං අඤ්ඤතරං චීවරං විකප්පනුපගං පච්ඡිම”න්ති (පාචි. 486). සම්මතස්සාති සෙනාසනපඤ්ඤාපකාදිසම්මුතිං පත්තෙසු අඤ්ඤතරස්ස. ඛියතීති “යො යො මිත්තො, තස්ස තස්ස දෙන්ති”තිආදිනා නයෙන අවණ්ණං භණති.

ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤිවෙමතිකඅධම්මකම්මසඤ්ඤිතං වසෙන තිකපාවිත්තියං චුත්තං.

1772-4. සඬ්ඝෙනාසම්මතස්සාපි චීවරං, අඤ්ඤමෙව වා තථෙව සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන දත්ථා ඛියති, තස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. අනුපසම්පන්නෙ තථෙව සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන දින්නෙ සබ්බත්ථ චීවරෙ, අඤ්ඤපරික්ඛාරෙ ව දුක්කටන්ති යොජනා. අනුපසම්පන්නෙති සම්පදානත්ථෙ භූමිමං, අනුපසම්පන්නස්සාති අත්ථො.

සභාවතො ඡන්දාදීනං වසෙනෙව කරොන්තං බියන්තස්ස ව අනාපත්තීති යොජනා. නයා විනිවිජයක්කමා.

දුබ්බලකථාවණ්ණනා.

1775. ඉදං ද්වාදසමන්ති සම්බන්ධො, “යො පන භික්ඛු ජානං සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණතං පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 490) ඉමං ද්වාදසමං සික්ඛාපදන්ති අත්ථො. තිංසකකණ්ඩස්මිං නිස්සග්ගියකණ්ඩෙ. අන්තිමෙනාති එත්ථ “සික්ඛාපදෙනා”ති පකරණතො ලබ්භති. ව-සද්දො එවකාරත්ථො. “යො පන භික්ඛු ජානං සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණතං අත්තතො පරිණාමෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 658) ඉමිනා අන්තිමෙනෙව සික්ඛාපදෙන සබ්බථා සබ්බං වත්තබ්බං තුල්‍යන්ති යොජනා. අයමෙව විසෙසනාති එත්ථ විසෙසොයෙව විසෙසනා, අයමෙව විසෙසොති අත්ථො.

1776. තත්ථාති තස්මිං නිස්සග්ගියාවසානෙ සික්ඛාපදෙ. අත්තතො පරිණාමනාති අත්තතො පරිණාමනහෙතු.

පරිණාමනකථාවණ්ණනා.

සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

1777-8. යො පන භික්ඛු දෙවියා වාපි රඤ්ඤො වාපි අවිදිතාගමනො අප්පට්ඨංවිදිතාගමනො සයනියසරා රාජස්මිං අනික්ඛන්තෙ, දෙවියා අනික්ඛන්තාය තස්ස සයනියසරස්ස උම්මාරං ඉන්දබ්බිලං සවෙ අනික්කමෙය්‍ය, තස්ස භික්ඛුනො පඨමෙ පාදෙ දුක්කටං සියා, දුතියෙ පාදෙ පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

1779. පට්ඨංවිදිතෙති අත්තතො ආගමනෙ නිවෙදිතෙ. නෙවපට්ඨංවිදිතසඤ්ඤිතොති අනිවෙදිතසඤ්ඤිතො. තත්ථාති තස්මිං පට්ඨංවිදිතාගමනෙ. වෙමතිකස්සාති “පට්ඨංවිදිතං නු ඛො, න පට්ඨංවිදිතං නු ඛො”ති සංසයමාපන්නස්ස.

1780-1. නෙව ඛත්තියස්ස අප්පට්ඨංවිදිතෙපි වා න ඛත්තියාභිසෙකෙන අභිසිත්තස්ස අප්පට්ඨංවිදිතෙපි වා පට්ඨතො න දොසොති යොජනා, එවරූපානං අනිවෙදිතෙපි පට්ඨන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො.

උභොස්ස රාජ්භි ව දෙවියා ව සයනියසරතො ඛභි නික්ඛන්තෙස්ස පට්ඨතොපි වා උභින්තං අඤ්ඤතරස්මිං නික්ඛන්තෙ පට්ඨතොපි වා න දොසොති යොජනා. කථිනෙනාති එත්ථ “සමුට්ඨානාදිනා සම”න්ති සෙසො, ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානාදිවසෙන කථිනසික්ඛාපදෙන සමානන්ති චුත්තං හොති. සයනියසරප්පවෙසො ක්‍රියං. අප්පට්ඨංවෙදනං අක්‍රියං.

අන්තෙපුරකථාවණ්ණනා.

1782. රජතං, ජාතරූපං වා අත්තනො අත්ථාය උග්ගණ්හන්තස්ස, උග්ගණ්හාපයතොපි වා තස්ස නිස්සග්ගියාපත්තීති යොජනා.

1783. ගණපුග්ගලසඬ්ඝානං අත්ථාය චෙතියෙ නවකම්මස්ස අත්ථාය උග්ගණ්හාපයතො, උග්ගණ්හතොපි වා දුක්කටං හොතීති යොජනා. ජාතරූපරජතානං සරූපං නිස්සග්ගියෙ වුත්තනයෙනෙව චෙදිතඛිබං.

1784. මුත්තාදිරතනම්පි වුත්තසරූපමෙව. සඬ්ඝාදීනම්පිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගණපුග්ගලචෙතියානං සඬ්ගහො.

1785-6. යං කිඤ්චි ගිහිසන්තකං සචෙ කප්පියවත්ථු වා හොතු, අකප්පියවත්ථු වාපි හොතු, මාතුකණ්ණපිළන්ධනං තාලපණ්ණම්පි වා හොතු, හණ්ඩාගාරිකසීසෙන පටිසාමයතො තස්ස පාවිත්තියාපත්ති හොතීති යොජනා.

1787. න නිධෙනඛිබමෙවාති න පටිසාමෙනඛිබමෙව.

1788. එසො හි යස්මා පලිබොධො නාම, තස්මා යපෙනුං පන වට්ටතීති යොජනා.

1789. අනුඤ්ඤාතෙ යානෙති එත්ථ “පතිත”න්ති සෙසො. එත්ථ අනුඤ්ඤාතට්ඨානං නාම අජ්ඣාරාමො වා අජ්ඣාවසථො වා. යථාහ “අනුජානාමි භික්ඛවෙ රතනං වා රතනසම්මතං වා අජ්ඣාරාමෙ වා අජ්ඣාවසථෙ වා උග්ගහෙත්වා වා උග්ගහාපෙත්වා වා නික්ඛිපිතුං ‘යස්ස භවිස්සති, සො භරිස්සති’”ති (පාටි. 504). එත්ථ ච අජ්ඣාරාමො නාම පරික්ඛිත්තස්ස අන්තොපරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස ද්විත්තං ලෙඬ්චුපාතානං අන්තො. අජ්ඣාවසථො නාම පරික්ඛිත්තස්ස අන්තොපරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස මුසලපාතඛිහන්තරං. “උග්ගහෙත්වා”ති ඉදං උපලක්ඛණං, උග්ගහාපෙත්වාතිපි වුත්තං හොති.

1790-1. අනුඤ්ඤාතෙ පන යානෙ යථාචුත්තඅජ්ඣාරාමාදිකෙ යානෙ රතනං වා රතනසම්මතං වා මනුස්සානං උපහොගපරිහොගං වා සයනහණ්ඩං වා ගහෙත්වා නික්ඛිපන්තස්ස, රතනසම්මතං විස්සාසං ගණ්හන්තස්ස ච තාවකාලිකමෙව වා ගණ්හන්තස්ස උභයත්ථ උම්මත්තකාදීනඤ්ච න දොසොති යොජනා.

සඤ්චරිත්තසමොදයන්ති එත්ථ “සමුට්ඨානාදිනා ඉදං සික්ඛාපද”න්ති වත්තඛිබං, ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානාදිනා සඤ්චරිත්තසමජාතිකන්ති අත්ථො.

රතනකථාවණ්ණනා.

1792. පුරෙති පුබ්බභාගෙ.

1793-4. සන්තන්ති වාරිත්තසික්ඛාපදෙ චුත්තසරූපං. අනාපුච්ඡාති “විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමි”ති අනාපුච්ඡන්වා. පච්චයං විනාති තාදිසං අච්චායිකං කරණීයං විනා. පරික්ඛෙපොක්කමෙති පරික්ඛෙපස්ස අන්තොපවෙසෙ. උපචාරොක්කමෙති එත්ථාපි එසෙව නයො.

1795. අථාති වාක්‍යන්තරාරම්භෙ.

1796. තතො අඤ්ඤන්ති පඨමං විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡන්වා තතො පටිට්ඨගාමතො අඤ්ඤං ගාමං. පුන තතොති දුතියගාමමාහ. කත්ථවි පොත්ථකෙ “ආපුච්ඡනෙ කිච්ච”න්ති පාඨො දිස්සති, “ආපුච්ඡනකිච්ච”න්ති පාඨොයෙව පන යුත්තතරො. යථාආකඨබ්බිතපමාණං දස්සෙතුමාහ “ගාමසතෙපි වා”ති.

1797. පස්සම්භෙත්වානාති පටිවිනොදෙන්වා. අන්තරා අඤ්ඤං ගාමං පවිසන්ති වෙති යොජනා.

1798-9. කුලසරෙ වා අඤ්ඤත්ථ ආසනසාලාය වා භත්තකිච්චං කත්වා යො භික්ඛු සප්පිහික්ඛාය වා තෙලහික්ඛාය වා සවෙ චරිතුකාමො සියාති යොජනා.

පස්සෙති පකතිවචනසවනාරම්භෙ අත්තනො සමීපෙ, එතෙනෙව එත්තකා යානා දුරිභූතො අසන්තො නාම භොතීති ඛාතිරෙකතො ලබ්භතීති දස්සෙති. අසන්තෙති අවිජ්ජමානෙ වා චුත්තජ්ජමාණතො දුරිභූතෙ වා. නත්ථීති එත්ථ “විත්තෙන්වා”ති සෙසො.

1802. අනොක්කම්මාති අනුපසක්කිත්වා. මග්ගාති ගන්තබ්බමග්ගා.

1803. තිකපාවිත්තියන්ති විකාලෙ විකාලසඤ්ඤිවෙමතිකකාලසඤ්ඤිතං වසෙන තිකපාවිත්තියං චුත්තං.

1804. අච්චායිකෙ කිච්චෙ වාපිති සප්පදට්ඨාදීනං භෙසජ්ජපරියෙසනාදිකෙ අචිරායිතබ්බකිච්චෙ සති ගච්ඡතො.

1805. අන්තරාරාමන්ති ගාමබ්භන්තරෙ සඬ්ඝාරාමං. භික්ඛුනීනං උපස්සයන්ති භික්ඛුනිවිහාරං. තිත්ථියානං උපස්සයන්ති තිත්ථියාරාමං.

1806-7. අන්තරාරාමාදිගමනෙ න කෙවලං අනාපුච්ඡා ගව්ඡනොයෙව, කායබන්ධනං අබන්ධිත්වා, සඬ්ඝාටිං අපාරුපිත්වා ගව්ඡන්තස්සාපි අනාපත්ති.

ආපදාසුපීති සීහො වා බාග්ගො වා ආගව්ඡති, මෙහො වා උට්ඨෙති, අඤ්ඤා වා කොච්ඡි උපද්දෙවො උප්පජ්ජති, එවරුපාසු ආපදාසුපි බහිගාමනො අන්තොගාමං ගව්ඡනො අනාපත්තිති අත්ථො.

විකාලගාමජ්ජපවෙසනකථාවණ්ණනා.

1808. අට්ඨිදන්තමයං වාපි විසාණජං වාපි සුච්ඡරන්ති යොජනා. අට්ඨි නාම යං කිඤ්චි අට්ඨි. දන්තොති හත්ථිදන්තො. විසාණං නාම යං කිඤ්චි විසාණං.

1809. ලාහෙති පටිලාහෙ. හෙදනකන්ති හෙදනමෙව හෙදනකං, තං අස්ස අත්ථිති හෙදනකං, පඨමං භින්දිත්වා පච්ඡා දෙසෙතබ්බත්තා තං හෙදනකං අස්ස පාවිත්තියස්ස අත්ථිති හෙදනකං, පාවිත්තියං, අස්සත්ථිඅත්ථෙ අ-කාරපච්චයො.

1810-1. “අනාපත්ති අරණ්කෙ”ති පදච්ඡෙදො. අරණ්කෙති අරණ්ධනුකෙ. වීධෙති කායබන්ධනස්ස වීධකෙ. අඤ්ජනිකාති අඤ්ජනිනාලිකා. දකපුඤ්ජනියාති නභාතස්ස ගත්තෙ උදකපුඤ්ජනපෙසිකාය. වාසිජටෙති වාසිදණ්ඩකෙ.

සුච්ඡරකථාවණ්ණනා.

1812-3. මඤ්චපීඨසරූපං දුතියෙ භූතගාමවග්ගෙ චතුත්ථසික්ඛාපදෙ චුත්තමෙව. “සුගතඬ්ගුලෙන අට්ඨඬ්ගුලපාදක”න්ති අට්ඨඬ්ගුලපාදකස්ස ආගතත්තා “අට්ඨඬ්ගුලජ්ජමාණෙන”ති එත්ථ “පාදෙනා”ති සෙසො.

හෙට්ඨිමාටනිත්ති අට්ඨියා හෙට්ඨිමතලං. අට්ඨියා හෙට්ඨිමං හෙට්ඨිමාටනී, තං යපෙත්වා, අඤ්ඤා හෙට්ඨිමාය අට්ඨියාති චුත්තං හොති. දෙසනාපුබ්බහාගියෙන මඤ්චපාදච්ඡෙදෙන සහ චත්තතීති සච්ඡෙදා. තං පමාණං. අතික්කමතොති අතික්කාමයතො, ගාථාබන්ධවසෙන ය-කාරලොපො.

1815. පමාණෙන කරොන්තස්සාති අට්ඨියා හෙට්ඨියා වඩ්ඪකිරතනජ්ජමාණෙන පාදෙන යොජෙත්වා කරොන්තස්ස, එතෙනෙව “ඌනකං කරොන්තස්සා”ති ඉදං උපලක්ඛිතං. තස්සාති තස්ස අජ්ජමාණිකස්ස. ඡින්දිත්වාති අට්ඨිතො හෙට්ඨියා වඩ්ඪකිරතනාතිරිත්තං යානං ඡින්දිත්වා.

1816. පමාණතො නිබ්බන්ධානි එත්ථ “අධික”න්ති සාමන්ථියා ලබ්භති, පමාණතො අධිකං යානං නිබ්බන්ධා, අන්තොභූමිං පච්චෙසන්තානි චුත්තං හොති. උත්තානං වාපීති උද්ධං පාදං කත්වා භූමියං වා දාරුසට්ඨකාසු වා යපෙත්වා. අට්ඨං වා බන්ධිත්වා පරිභුඤ්ජනොති උක්ඛිපිත්වා තුලාසඩ්ඝාටෙ යපෙත්වා අට්ඨං බන්ධිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති.

මඤ්චකථාවණ්ණනා.

1817. තූලං ඔනද්ධමෙත්ථානි තුලොනද්ධං, තූලං පක්ඛිපිත්වා උපරි විමිලිකාය ඔනද්ධං, “තූලං නාම තිණි තුලානි රුක්ඛතුලං ලතාතුලං පොටකිතුල”න්ති (පාචි. 528) චුත්තතුලානං අඤ්ඤතරං පක්ඛිපිත්වා උපරි පිලොතිකාය සිබ්බිත්වා කතන්ති චුත්තං හොති. පොටකිතුලන්ති ඵරකතුලාදි යං කිඤ්චි තිණජාතීනං තූලං. උද්දාලනමෙව උද්දාලනකං, තං අස්ස අත්ථිති උද්දාලනකන්ති චුත්තනයමෙව. අතික්කන්තා ථිති උපද්දවො යෙන සො අතීති, භගවා, තෙන අතීතිනා.

1818. ආයොගෙති ආයොගපත්තෙ. බන්ධනෙති කායබන්ධනෙ. අංසබද්ධකෙති අංසබන්ධනකෙ. බිබ්බොහනෙති උපධානෙ. ථවිකානි පත්තථවිකා. ථවිකාදීසුති ආදි-සද්දෙන සිපාටිකාදීනං සඩ්ඨගහො. ථවිකාදීසු තුලොනද්ධෙසු පරිභුත්තෙසු භික්ඛුනො අනාපත්තීති යොජනා.

1819. අඤ්ඤෙන ව කතන්ති එත්ථ “මඤ්චං වා පීඨං වා”ති පකරණතො ලබ්භති. උද්දාලෙත්වානි පිලොතිකං උප්පාටෙත්වා තූලං අපනෙත්වා. නයාති සමුට්ඨානාදයො.

තුලොනද්ධකථාවණ්ණනා.

1820. නිසීදනන්ති නිසීදනවීරං. පමාණතොති “තත්ත්වං පමාණං, දීඝසො ද්වෙව විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං දියඩ්ඨං, දසා විදත්ථි”ති (පාචි. 531) චුත්තපමාණතො. පමාණාතික්කමෙ පයොගෙ තස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා.

1821. සච්ඡෙදන්ති පමාණතො අතිරිත්තපදෙසස්ස ඡෙදනකිරියාසහිතපටිකම්මං පාවිත්තියමුදිරිතන්ති අත්ථො. තස්සාති නිසීදනස්ස. ද්වීසු යානෙසු ථාලෙත්වා තිස්සො දසා කාතබ්බා සියුන්ති යොජනා.

1822. තදුනකන්ති තතො පමාණතො උභනකං. විතානාදිං කරොන්තස්සාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන අත්ථරණසාණිපාකාරහිසිබ්බොහනානං සඩ්ඨගහො. “සඤ්චරිත්තසමා නයා”ති ඉදං චුත්තත්ථමෙව.

නිසිදනකථාවණ්ණනා.

1823. රොගෙති කණ්ඩුපිළකාදිරොගෙ සති. යථාහ “අනුජානාමි භික්ඛුවෙ යස්ස කණ්ඩු වා පිළකාවා අස්සාවො වා පුල්ලකච්ඡු වා ආබාධො, තස්ස කණ්ඩුපට්ඨිජාදි”න්ති (මහාව. 354). එත්ථ කණ්ඩුති කච්ඡු. පිළකාති ලොභිතතුණ්ඩිකා සුබ්බමපිළකා. අස්සාවොති අරිසහගන්දලමධුමෙහාදිවසෙන අසුචිපග්ගරණං. පුල්ලකච්ඡු වා ආබාධොති මහාපිළකාබාධො වුව්වති. පමාණතොති “තත්ත්වං පමාණං, දීඝසො චතස්සො විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං ද්වෙ විදත්ථියො”ති (පාවි. 538) වුත්තප්පමාණතො.

කණ්ඩුපට්ඨිජාදිකථාවණ්ණනා.

1825. පමාණෙනෙවොති “තත්ත්වං පමාණං, දීඝසො ඡ විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං අභිසන්තෙය්‍යා”ති (පාවි. 543) වුත්තප්පමාණෙනෙව. පමාණාතික්කමෙති වස්සිකසාටිකාය යථාවුත්තපමාණතො අතික්කමෙන, නිමිත්තත්ථෙ චෙතං භුමිමං. තස්ස භික්ඛුස්ස. නයොති ඡෙදනපාවිත්තියාදිකො විනිවිජයනයො.

වස්සිකසාටිකකථාවණ්ණනා.

1826. සුගතස්ස චීවරෙන තුල්‍යප්පමාණං චීවරං යො භික්ඛු සචෙ කාරෙය්‍ය, තස්ස චීවරස්ස කරණෙ තස්ස භික්ඛුස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා. තුල්‍යං පමාණං යස්සාති විග්ගහො.

1827. අත්තතො චත්ථානං කරණකාරාපනං විනා අඤ්ඤතො පටිලාහො නාම නත්ථි, සුවිකම්මපරියොසානෙ චීවරසරූපස්ස පටිලාහොයෙචෙත්ථ පටිලාහොති විඤ්ඤායති.

1828. තස්සාති යං “සුගතස්ස චීවරෙන”ති වුත්තං, තස්ස සුගතචීවරස්ස. දීඝසො පමාණෙන සුගතස්ස විදත්ථියා නච විදත්ථියො, තිරියං පමාණෙන ඡ විදත්ථියො විනිද්දිට්ඨා සික්ඛාපදෙයෙව කථිතාති යොජනා.

නන්දකථාවණ්ණනා.

රාජවග්ගො නවමො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

පාවිත්තිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පදමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ

විනයවිනිවිඡය-ටිකා

(දුතියො භාගො)

පාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා

1830-1. එවං නාතිසඬ්ඛෙපවිත්ථාරනගෙන ද්වෙනවුති පාවිත්තියාති දස්සෙත්වා තදනන්තරං නිද්දිට්ඨෙ පාටිදෙසනීයෙ දස්සෙතුමාහ “යො චන්තරසර”න්තිආදි. තත්ථ අන්තරසරන්ති රථිකාදිමාහ. යථාහ “අන්තරසරං නාම රථිකා බ්‍යුහං සිඬ්ඝාටකං සර”න්ති.

යො පන භික්ඛු අන්තරසරං පට්ටියාය අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා භත්ථතො යං කිඤ්චි බාදනං, භොජනමපි වා සහත්ථා පටිග්ගණ්ණෙයා, තස්ස භික්ඛුතො ගහණෙ දුක්කටං, භොගෙ අප්ප්කොභාරෙ පාටිදෙසනීයං සියාති යොජනා.

ඉතො පට්ටියාය චතස්සො ගාථා උප්පට්ඨපාටියා පොත්ථකෙසු ලිඛිතා, තාසං අයං පට්ඨාපි – “එත්ථන්තරසර”න්ති තතියා, “තස්මා භික්ඛුනියා”ති චතුත්ථි, “රථිකාදීසු”ති පඤ්චමි, “රථිකායපි වා”ති ඡට්ඨි. පට්ඨාපි පනායං මාතිකට්ඨකථක්කමෙන වෙදිතබ්බා. ඉමාය පට්ඨාපියා තාසං අත්ථවණ්ණනා භොති –

1832-3. පුරිමගාථාද්වගෙන පදභාජනාගතසාමඤ්ඤවිනිවිඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි අට්ඨකථාගතං විසෙසං දස්සෙතුමාහ “එත්ථා”තිආදි. තත්ථ එත්ථාති ඉමස්මිං පට්ඨපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදෙ. තස්සාති අඤ්ඤාතිකභික්ඛුනියා. වාක්‍යතොති “අන්තරසරං පට්ටියායා”ති වචනතො. නි-සද්දො හෙතුමිහි. යස්මා භික්ඛුස්ස ධීතට්ඨානං නප්පමාණන්ති අට්ඨකථාය (පාචි. අට්ඨ. 553) වණ්ණිතං, තස්මා ආරාමාදීසු යත්වා දෙනතියා භික්ඛුනියා භත්ථතො විථිආදීසු යත්වා යො පටිග්ගණ්ණෙයා වෙ, එවං පටිග්ගණ්ණතො තස්ස භික්ඛුතො න දොසොති යොජනා. පරිභොගස්ස පටිග්ගණ්ණමුලකත්තා න දොසො. “පටිග්ගණ්ණතො”ති ඉමිනා පරිභොගෙ පාටිදෙසනීයාභාවො ව දීපිතො භොති.

1834. සචෙ භික්ඛුනී රථිකාදීසු යත්වා භොජනං දෙති, භික්ඛු අන්තරාරාමෙ යත්වා පටිග්ගණ්ණාති වෙ, තස්ස ආපත්තීති යොජනා. ගාථාබන්ධවසෙන “භික්ඛුනි භොජන”න්ති රස්සත්තං. ආපත්තීති ව පටිග්ගණ්ණපරිභොගෙසු දුක්කටපාටිදෙසනීයාපත්තියො සන්ධාය වුත්තං.

1835. රථිකාදීසු යත්වා භික්ඛුනී භොජනං දෙනි වෙ, තං රථිකායපි වා...පෙ.... අයං නයොති යොජනා. තත්ථ රථිකාති රච්ඡා. බ්‍යුහන්ති අනිබ්බිජ්ඣත්වා යීතා ගතපච්චාගතරච්ඡා. සන්ධි නාම සරසන්ධි. සිඬ්ඝාටකන්ති චතුක්කොණං වා තිකොණං වා මග්ගසමොධානට්ඨානං. අයං නයොති “ආපත්ති”ති අනන්තරගාමාය වුත්තනයො.

1837. ආමිසෙන අසම්භින්නරසං සන්ධාය ඉදං දුක්කටං භාසිතං. ආමිසෙන සම්භින්නෙ එකරසෙ යාමකාලිකාදිමිහි පටිග්ගහෙත්වා අජ්ඣොභාරෙ පාටිදෙසනීයාපත්ති සියාති යොජනා.

1838. එකතොඋපසම්පන්නහත්ථතොති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය හත්ථතො. යථාහ “එකතොඋපසම්පන්නායාති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නායා”ති (පාවි. අට්ඨ. 553). භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන යථාවත්ථුකමෙවාති.

1839. අඤ්ඤාතිකාය ඤාතිකසඤ්ඤිස්ස, තථෙව විමතිස්ස ච දුක්කටන්ති යොජනා.

1840. අඤ්ඤාතිකාය දාපෙන්නියා භූමියා නික්ඛිපිත්වා දදමානාය වා අන්තරාරාමාදීසු යත්වා දෙන්තියා පටිග්ගණ්හතො භික්ඛුස්ස අනාපත්තීති යොජනා. අන්තරාරාමාදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන භික්ඛුනුපස්සයතිත්ථියසෙය්‍යාපටික්කමනාදිං සඬගණ්හාති. පටික්කමනං නාම භොජනසාලා.

1841. ගාමතො බහි නිහරිත්වා දෙනීති යොජනා.

1842. හත්ථතොති එත්ථ “ගහණෙ”ති සෙසො. තථාති අනාපත්ති. සමුට්ඨානං ඉදං සික්ඛාපදං ඵලකලොමෙන සමං මතන්ති යොජනා.

පයම්පාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා.

1843-4. අවුත්තෙති චක්ඛමානනයෙන අවුත්තෙ. එකෙනපි ච භික්ඛුනාති සම්බන්ධො. අපසක්කාති අපගච්ඡ. ආදි-අත්ථවාචිනා ඉති-සද්දෙන “අපසක්ක තාව, හගිනි, යාව භික්ඛු භුඤ්ජන්ති”ති වාක්‍යසෙසො සඬගහිතොති දට්ඨබ්බො. ඉමිනා අපසාදනාකාරො සන්දස්සිතො. “එකෙනපි ච භික්ඛුනා”ති ඉමිනා අවකංසො දස්සිතො. උක්කංසො පන “තෙහි භික්ඛුහි සා භික්ඛුනී අපසාදෙනබ්බා”ති පාළිතොපි දට්ඨබ්බො. “ආමිස”න්ති සාමඤ්ඤවචනෙපි පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරස්සෙව ගහණං. යථාහ “පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරොනා”ති. භොගෙති ච එකතොඋපසම්පන්නන්ති ච වුත්තත්ථමෙව.

1845. තට්ඨොති දුක්ඛං. තත්ථාති අනුපසම්පන්නාය.

1846. අත්තනො භත්තෙ දින්නෙපි ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, පුරිමසික්ඛාපදෙන පන ආපත්තිසම්භවා “න දෙති”ති වුත්තං. යථාහ “අත්තනො භත්තං දාපෙති, න දෙතිති එත්ථ සචෙපි අත්තනො භත්තං දෙති, ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්තියෙව, පුරිමසික්ඛාපදෙන ආපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 558). තථාති අනාපත්ති. උභයසික්ඛාපදෙහිපි අනාපත්තිං දස්සෙතුමාහ “පදෙති චෙ”ති. යථාහ “අඤ්ඤෙසං භත්තං දෙති, න දාපෙතිති එත්ථ පන සචෙපි දාපෙය්‍ය, ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති භවෙය්‍ය, දෙන්තියා පන නෙව ඉමිනා, න පුරිමෙන ආපත්ති”ති.

1847. භික්ඛුනී යං න දින්නං, තං දාපෙති, යත්ථ වා න දින්නං, තත්ථ දාපෙති, තම්පි සබ්බෙසං මිත්තාමිත්තානං සමං දාපෙති, තත්ථාපි අනාපත්ති.

1848. සික්ඛමානා වා සාමණෙරිකා වා “ඉධ සුපං දෙථ, ඔදනං දෙථා”ති වොසාසන්තී විධානං කරොන්තී යිතා, තං අනපසාදෙන්තස්ස අනාපත්ති. පඤ්චෙව භොජනානි විනා අඤ්ඤං වොසාසන්තී. භික්ඛුනිං අනපසාදෙන්තස්ස අනාපත්ති. අනපසාදෙන්තස්ස උම්මත්තකාදිනොපි අනාපත්තිති යොජනා.

1849. සමුට්ඨානන්ති එත්ථ “ඉමස්සා”ති සෙසො. භොජනං කිරියං, වොසාසන්තියා අනිවාරණං අකිරියන්ති එවමිදං ක්‍රියාක්‍රියං.

දුතියපාට්ඨෙසනියකථාවණ්ණනා.

1850-1. සෙක්ඛන්ති සම්මතෙති “සෙක්ඛසම්මතං නාම කුලං යං කුලං සද්ධාය වඩ්ඪති, භොගෙන භායති, එවරූපස්ස කුලස්ස ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන සෙක්ඛසම්මුති දින්නා භොති”ති (පාවි. 567) වුත්තං ඉදං කුලං සෙක්ඛසම්මතං නාම. තෙනාහ “ලද්ධසම්මුතිකෙ කුලෙ”ති. ලද්ධා සම්මුති යෙනාති විග්ගහො. සරූපවාරං ඔක්කන්තෙ නිමන්තිතොපි අනිමන්තිතොව භොතීති ආහ “සරූපවාරොක්කමනා පුබ්බෙවා”ති. යථාහ “අනිමන්තිතො නාම අජ්ජතනාය වා ස්වාතනාය වා අනිමන්තිතො, සරූපවාරං ඔක්කමන්තෙ නිමන්තෙති, එසො අනිමන්තිතො නාමා”ති (පාවි. 567).

“අගිලානො නාම යො සක්කොති පිණ්ඩාය වරිතු”න්ති වුත්තත්තා භික්ඛාය වරිතුං සමත්ථො අගිලානො නාම. ගහෙත්වාති සහත්ථා පටිග්ගහෙත්වා. “ආමිස”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. යථාහ “බාදනියං වා භොජනියං වා සහත්ථා පටිග්ගහෙත්වා”ති (පාවි. 567). ගහණෙති එත්ථ “ආහාරත්ථායා”ති සෙසො.

1853. තත්ථාති අසෙක්ඛසම්මතෙ කුලෙ. තථෙව පරිදීපිතන්ති දුක්කටං පරිදීපිතං.

1854. නිමන්තිතස්ස වාති එත්ථ වා-සද්දෙන නිමන්තිතස්ස අවසෙසං ගණ්භාති. යථාහ “නිමන්තිතස්ස වා ගිලානස්ස වා සෙසකං භුඤ්ජති”ති. අඤ්ඤෙසං භික්ඛා තත්ථ දීයතිති යොජනා. තත්ථාති තස්මිං සෙක්ඛසම්මතෙ කුලෙ.

1855. යත්ථ කත්ථවීති ආසනසාලාදීසු යත්ථ කත්ථවි. නිව්වහත්තාදිකෙ වාපීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන සලාකහත්තපක්ඛිකඋපොසථිකපාටිපදිකහත්තානං ගහණං.

1856. ද්වාරෙති එත්ථ “යපෙත්වා”ති සෙසො. සම්පත්තෙති එත්ථ “පච්ඡා”ති සෙසො. යථාහ “සවෙපි අනාගතෙ භික්ඛුමිහි පයමංයෙව නිහරිත්වා ද්වාරෙ යපෙත්වා පච්ඡා සම්පත්තස්ස දෙනති, වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 569).

1857. මහාපච්චරියා(පආවි. අට්ඨ. 569) ගතවිනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “භික්ඛු”න්තිආදි. සමුට්ඨානෙළකුපමන්ති සමුට්ඨානතො එළකලොමසික්ඛාපදසදිසන්ති අත්ථො.

තතියපාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා.

1858-9. “පඤ්චන්තං පටිසංවිදිතං, එතං අප්පටිසංවිදිතං නාමා”ති වචනතො ව ඉධාපි “සහධම්මිකඤාපිත”න්ති වක්ඛමානත්තා ව අගභට්ඨ-සද්දෙන පරිබ්බාජකානං ගහණං. චුත්තමෙව නයං වොහාරන්තරෙන දස්සෙතුමාහ “ඉත්ථියා පුරිසෙන වා”ති. “යාති බො පන තාති ආරඤ්ඤකාති සෙනාසනානි”ති (පාවි. 573) වචනතො ආරාමන්ති ආරඤ්ඤකාරාමමාහ. සවෙ එවමාරොචිතං පටිසංවිදිතන්ති හි චුත්තං පදභාජනෙති (පාවි. 573) යොජනා. පටිසංවිදිතන්ති පගෙව නිවෙදිතං.

1860. පච්ඡා යථාරොචිතං තමෙව වා තස්ස ව පරිවාරං කත්වා අඤ්ඤං බහුං වා ආහරීයතු, තම්පි පටිසංවෙදිතං නාමාති යොජනා.

1861. යාගුයා විදිතං කත්වාති එත්ථ “තං යපෙත්වා”ති ඉදං සාමත්ථියා ලබ්භති. ඉදම්පි විදිතං කුරුන්දියං වට්ටතීති චුත්තන්ති යොජනා.

1862. පනාති අපි-සද්දත්ථො. අඤ්ඤානිපි කුලානීති යොජනා. එත්ථ “අසුකං නාම කුලං පටිසංවෙදිතං කත්වා බාදනීයාදීනි ගහෙත්වා ගච්ඡතීති සුත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 573) අට්ඨකථාසෙසො. තෙනාති කතපටිසංවෙදිතෙන. තම්පි ව සබ්බං වට්ටතීති යොජනා.

1863. එවං යං අනාරොච්ඡන්ති “ආරාමං වා උපවාරං වා පවිසිත්වා”තිආදිනා නයෙන යං පටිසං අනිවේදිතං. “එව”න්ති ඉදං “යං ආරාමමනාහන”න්ති ඉමිනාපි යොජෙතඛිබ්බං. එවන්ති “තස්ස පරිවාරං කත්වා”තිආදිනා පකාරෙන. “තං අසංවිදිතං නාමා”ති ඉදං “සහධම්මිකඤ්ඤාපිත”න්ති ඉමිනාපි යොජෙතඛිබ්බං. යථාහ “පඤ්චන්තං පටිසංවිදිතං, එතං අප්පටිසංවිදිතං නාමා”ති (පාවි. 573). අට්ඨකථායඤ්ච “පඤ්චන්තං පටිසංවිදිතන්ති පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙස්ස යං කිඤ්චි පෙසෙත්වා ‘බාදනීයං වා භොජනීයං වා ආහරිස්සාමා’ති පටිසංවිදිතං කතම්පි අප්පටිසංවිදිතමෙවාති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 573) වුත්තං.

1864. කාරාපෙත්වාති එත්ථ “පටිසංවිදිත”න්ති සෙසො.

1865. භික්ඛුනා වා ගන්ත්වා අන්තරාමග්ගෙ ගහෙතඛිබ්බන්ති යොජනා. එවමකත්වාති “බහිආරාමං පෙසෙත්වා”තිආදිනා වුත්තවිධානං අකත්වා. උපවාරකොති එත්ථ භුම්මත්ථෙ තො-පච්චයො වෙදිතඛිබ්බො.

1868. “පටිසංවිදිතෙ”තිආදිතං පදානං “අනාපත්තෙ වා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. පටිසංවිදිතෙති එත්ථ “ගිලානස්සා”ති සෙසො. පටිසංවිදිතෙ අනාපත්ති, ගිලානස්සාපි අනාපත්ති, අප්පටිසංවිදිතෙපි තස්ස පටිසංවිදිතස්ස අවසෙසකෙ වා ගිලානස්ස අවසෙසකෙ වා අනාපත්ති එවාති සම්බන්ධො. යථාහ අනාපත්තිවාරෙ “පටිසංවිදිතස්ස වා ගිලානස්ස වා සෙසකං භුඤ්ජති”ති (පාවි. 575). බහාරාමෙ පටිග්ගහෙත්වා අන්තොයෙව භුඤ්ජතො අස්ස අනාපත්තිති යොජනා. ගහෙත්වා වාති එත්ථ වා-සද්දො “තස්සා”තිආදිස්සපි යොජෙතඛිබ්බො.

1869. තත්ථාති තස්මිං ආරඤ්ඤකාරාමෙ. බාදතො අනාපත්ති එවාති යොජනා, තත්ථ “අඤ්ඤෙත කප්පියං කත්වා දින්නානී”ති සෙසො.

වතුත්ථපාට්ඨෙසනීයකථාවණ්ණනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දිපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

පාට්ඨෙසනීයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙබ්බියකථාවණ්ණනා

1870. එවං පාට්ඨෙසනීයවිනිවිජයං දස්සෙත්වා තදනන්තරං උද්දිට්ඨානං සෙබ්බියානං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “යො අනාදරියෙනවා”තිආදි. යොති ථෙරො වා නවො වා මජ්ඣිමො වා. එත්ථ අනාදරියං නාම සඤ්චිච්ච ආපත්තිආපජ්ජනං, නිවාසනාදිවත්ථස්ස උග්ගහණෙ නිරුස්සාහඤ්ච. පච්ඡතොපි වාති එත්ථ වා-සද්දෙන “පස්සතොපි වා”ති ඉදං සඬගණ්භාති. තස්ස වාති එත්ථ ව-සද්දො වක්ඛමානසමුච්චයො.

1871. න කෙවලං චුත්තනයෙන නිවාසෙන්තස්සෙව හොති, ඛන්ධකාගතහත්ථිසොණ්ඩාදිආකාරොනාපි නිවාසෙන්තස්ස දුක්කටං හොතීති ආහ “හත්ථිසොණ්ඩාදි”තිආදි. හත්ථිසොණ්ඩාදිනිවාසනං පරතො බුද්දකචත්ථුක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 280) ආවි හවිස්සති. පරිමණ්ඩලන්ති සමන්තතො මණ්ඩලං කත්වා. චත්ථබ්බන්ති නිචත්ථබ්බං නිවාසෙතබ්බන්ති අත්ථො.

1872. ජාණුමණ්ඩලතො හෙට්ඨාති එත්ථ “ජඩ්ඝට්ඨිසිසතො පට්ඨායා”ති සෙසො. අට්ඨඨිගුලජ්ජමාණකන්ති වඩ්ඪකිඅඩ්ගුලෙන අට්ඨඨිගුලමත්තන්ති ආවරියා. “යො පන සුක්ඛජඩ්ඝො වා මහාපිණ්ඩිකමංසො වා හොති, තස්ස සාරුජ්ජත්ථාය ජාණුමණ්ඩලතො අට්ඨඨිගුලාධිකම්පි ඔතාරොත්වා නිවාසෙතුං වට්ටතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 576) අට්ඨකථං සඬගණ්හිතුමාහ “තතො උභං න වට්ටතී”ති.

1873. අසඤ්චිච්ච අපරිමණ්ඩලං නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. එවමුපරිපි. අසඤ්චිච්චාති “අපරිමණ්ඩලං නිවාසෙස්සාමී”ති එවං අසඤ්චිච්ච, අථ ඛො “පරිමණ්ඩලංයෙව නිවාසෙස්සාමී”ති විරජ්ඣිත්වා අපරිමණ්ඩලං නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්ති. අසතිස්සාපීති අඤ්ඤවිහිතස්සාපි තථා නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්ති. අජානන්තස්සාති කෙවලං පරිමණ්ඩලං නිවාසෙතුං අජානන්තස්ස අනාපත්ති. අපිච නිවාසනචත්තං උග්ගහෙතබ්බං. උග්ගහිතචත්තොපි සචෙ “ආරුළ්භ”න්ති වා “ඔරුළ්භ”න්ති වා න ජානාති, තස්සාපි අනාපත්තියෙව. ගිලානස්සාති යස්ස ජඩ්ඝාය වා පාදෙ වා වණො හොති, තස්ස උක්ඛිපිත්වා වා ඔතාරොත්වා වා නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්ති. පාදොති චෙත්ථ පාදසමීපං අධිජපෙතං. ආපදාසුති වාළා වා වොරා වා අනුඛන්ධන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු අනාපත්ති.

පරිමණ්ඩලකථාවණ්ණනා.

1874. උභො කොණෙ සමං කත්වාති පාරුපනස්ස එකංසෙ කතස්ස පිට්ඨිපස්සෙ, උදරපස්සෙ ච ඔලම්බමානෙ උභො කණ්ණෙ හත්ථිපිට්ඨෙ ගණ්ඩා විය සමං කත්වා. පරිමණ්ඩලං කත්වාති එතස්සෙව අත්ථපදං. සාදරන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො. සාදරං වා පාරුපිතබ්බන්ති යොජනා, සාදරං පාරුපනං කත්තබ්බන්ති අත්ථො. එවං අකරොන්තස්සාති පාරුපනචත්තෙ ආදරං ජනෙත්වා එවං අපාරුපන්තස්ස.

1875. “පරිමණ්ඩලං නිවාසෙස්සාමීති සික්ඛා කරණියා”ති (පාවි. 576) වා “පරිමණ්ඩලං පාරුපිස්සාමීති සික්ඛා කරණියා”ති (පාවි. 577) වා “අන්තරසරෙ”ති අවිසෙසෙත්වා චුත්තත්තා ආහ “අවිසෙසෙන චුත්ත”න්ති. ඉදං සික්ඛාපද්ද්වයං යස්මා අවිසෙසෙන චුත්තං, තස්මා සරෙ, විහාරෙ වා කාතබ්බං පරිමණ්ඩලන්ති යොජනා. සරෙති අන්තරසරෙ. විහාරෙ වාති

බුද්ධපට්ඨානාදිකාලං සන්ධාය වුත්තං. පරිමණ්ඩලං කත්තබ්බන්ති පරිමණ්ඩලමෙව නිවාසෙතබ්බං පාරුපිතබ්බන්ති අත්ථො.

දුතියං.

1876. උභො කොණෙ සමං කත්වාති සම්බන්ධො. ගීවමෙව ච අනුචාතෙන ඡාදෙත්වාති යොජනා.

1877. තථා අකත්වාති යථාවුත්තවිධානං අකත්වා. ඡත්තුනිපීති උභො අංසකුටානිපි. උරම්පි වාති හදයම්පි. විවරිත්වාති අප්පට්චිජාදෙත්වා. යථාකාමන්ති ඉච්ඡානුරූපං. ගච්ඡතොති එත්ථ “අන්තරසරෙ”ති සෙසො. අන්තරසරං නාම ගාමෙ වා හොතු විහාරෙ වා, පචිත්වා භුඤ්ජිත්වා ගිහීනං වසනට්ඨානං.

තතියං.

1878-9. “මණ්ඩන්ධකො”ති ඉමිනාපි “හෙට්ඨා”ති යොජෙතබ්බං. වාසුපගස්සාති එත්ථ “කායං විවරිත්වා නිසිදකො”ති සෙසො. වාසුපගො නාම රත්තිවාසත්ථාය උපගතො, එතෙන වාසත්ථාය අන්තරසරං උපගච්ඡන්තෙන සුප්පට්චිජන්තෙනෙව උපගන්තබ්බන්ති දීපිතං හොති, එතෙනෙව වාසුපගතස්ස සන්තිකං උපගතස්ස යථාකාමං ගමනෙ න දොසොති ච වුත්තමෙව හොති. තෙනාහ ගණ්ඨිපදෙ “එකදිවසම්පි වාසුපගතස්ස සන්තිකං යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති, කො පන වාදො චතුපඤ්චාහං වාසමධිට්ඨාය වසිතභික්ඛුනං සන්තික”න්ති.

චතුත්ථං.

1880. සුවිනිතෙනාති හත්ථපාදානං අකීළාපනෙනෙව සුට්ඨු විනිතෙන.

පඤ්චමං.

1881. ගාථාබන්ධවසෙන “සතීමතා”ති දීසො කතො. අවිකාරෙනාති තංතදවලොකාසභිතෙන. යුගං මත්තා පමාණං එතස්සාති යුගමත්තං, රථයුගං චතුහත්ථප්පමාණං, තත්තකං පදෙසං. පෙක්ඛිනාති ඔලොකෙන්තෙන. “භික්ඛුනා ඔක්ඛිත්තවක්ඛුනා”ති පදවිජෙදො.

1882. අන්තරසරෙ යත්ථ කත්ථවිපි එකස්මිම්පි යානෙ යත්වාති යොජනා. එවං වුත්තෙපි තථාරූපෙ අන්තරායෙ සති ගච්ඡතොපි ඔලොකෙතුං ලබ්භති. එකස්මිං පන යානෙ යත්වාති එත්ථ ගච්ඡන්තොපි පරිස්සයාභාවං ඔලොකෙතුං ලබ්භතියෙව. “තථා ගාමෙ පූජ”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. පි-සද්දො පන-සද්දත්ථො, ඔලොකෙතුං පන වට්ටතීති වුත්තං හොති.

1883. ඔලොකෙන්තො තභං තභන්ති යො අනාදරියං පටිච්ච තං තං දිසාභාගං පාසාදං කුටාගාරං වීථිං ඔලොකෙන්තො.

සත්තමං.

1884. එකතො වාපීති එකඅංසකුටතො වා. උභතො වාපීති උභයංසකුටතො වා. ඉන්දබ්බිලකතො අන්තොති ගාමද්වාරින්දබ්බිලතො අන්තො, සරෙති වුත්තං හොති.

නවමං.

1885. තථා නිසින්තකාලෙපිති ඉන්දබ්බිලස්ස අන්තො නිසින්තකාලෙපි. කුණ්ඩිකං නිහරන්තෙන ව වීචරං අනුක්ඛිපිත්වා දාතඛිබා කුණ්ඩිකාති යොජනා. කුණ්ඩිකන්ති ව උපලක්ඛණමත්තං. ධම්මකරණාදීසුපි එසෙව නයො.

දසමං.

පඨමො වග්ගො.

1886. ගන්තුඤ්ඤෙව නිසිදිතුඤ්ඤෙව න වට්ටතීති යොජනා. ව-සද්දො කිරියාසමුව්චයො. භසනීයස්මිං වත්ථුස්මිත්ති භාසජනකෙ කාරණෙ. සිතමත්තන්ති මන්දභාසං.

පඨමදුතියාති.

1887. අප්පසද්දෙනාති “කිත්තාවතා අප්පසද්දො හොති? ද්වාදසහත්ථෙ ගෙහෙ ආදිමිහි සඬ්ඝත්ථෙරො, මජ්ඣෙ දුතියත්ථෙරො, අන්තෙ තතියත්ථෙරොති එවං නිසින්තෙසුයං සඬ්ඝත්ථෙරො දුතියත්ථෙරෙන සද්ධිං මන්තෙති, දුතියත්ථෙරො තස්ස සද්දඤ්ඤෙව සුභාති, කථඤ්ඤෙව වචන්ථපෙති. තතියත්ථෙරො පන සද්දමෙව සුභාති, කථං න වචන්ථපෙති. එත්තාවතා අප්පසද්දො හොති”ති (පාටි. 588) වුත්තඅප්පසද්දයුත්තෙන. සථෙ පන තතියත්ථෙරො කථඤ්ඤෙව වචන්ථපෙති, මහාසද්දො නාම හොතීති.

තතියං.

1888. කායප්පවාලකං කත්වාති කායං වාලෙත්වා වාලෙත්වා. උපරිපි එසෙව නයො. භත්ථස්ස වුත්තලක්ඛණත්තා “බාහු”ති මණ්ඩන්ධතො යාව අංසකුටා ගහෙතඛිබා.

1889. උජුං පග්ගහෙත්වාති උජුං යථෙත්වා. ආසිතඛිබන්ති නිසිදිතඛිබං. “සමෙන ඉරියාපථෙන තු”ති පදවිජෙදො.

1890. ඉත්ථම්භුතෙ කරණවචනං. ගමනපටිසංයුත්තෙසු සික්ඛාපදෙසු ගමනස්ස අසම්භවොති ආහ “නිසීදනෙන යුත්තෙසු”ති.

පඤ්චමඡට්ඨසත්තමට්ඨමනවමානි.

දුතියො වග්ගො.

1891. ඛම්භං කත්වාති කටියා එකපස්සෙ වා ද්වීසු වා පස්සෙසු කප්පරසන්ධිතො ආභුජිත්වා හත්ථං යපෙත්වා. යථාහ – “ඛම්භකතො නාම කටියං හත්ථං යපෙත්වා කතඛම්භො”ති (පාවි. අට්ඨ. 596). උක්කුටිකාය වා ගච්ඡතොති යොජනා. උක්කුටිකා වුච්චති පණ්ඨිතො උක්ඛිපිත්වා අග්ගපාදෙහි වා අග්ගපාදෙ උක්ඛිපිත්වා පණ්ඨිති එව වා භූමිං ඵුසන්තස්ස ගමනං.

1892. දුස්සපල්ලත්ථිකායාති ආයොගපල්ලත්ථිකාය. අන්තරසරෙ නිසීදන්තස්ස තස්ස දුක්කටං භොතීති යොජනා.

1893. දුතියෙ වාති “න ඛම්භකතො අන්තරසරෙ නිසීදිස්සාමි”ති (පාවි. 597) සික්ඛාපදෙ ව. චතුත්ථෙ වාති “න ඔගුණධිතො අන්තරසරෙ නිසීදිස්සාමි”ති (පාවි. 599) සික්ඛාපදෙ ව. ඡට්ඨෙති “න පල්ලත්ථිකාය අන්තරසරෙ”ඉච්චාදි (පාවි. 601) සික්ඛාපදෙ ව. ඉති එවං සාරුප්පා සමණාචාරානුච්ඡටිකා ඡබ්බිසති සික්ඛාපදානි පකාසිතානි.

පයමදුතියතතියචතුත්ථපඤ්චමඡට්ඨානි.

1894. විඤ්ඤානා භික්ඛුනා සක්කච්චං සතියුත්තෙන, පත්තසඤ්ඤිනා ච හුත්වා සමසුපොව පිණ්ඩපාතො ගහෙනබ්බොති යොජනා. එවං එතාය ගාථාය සික්ඛාපදන්තයං සඬගහිතං. සක්කච්චන්ති සතිං උපට්ඨපෙත්වා. “සතියුත්තෙනා”ති ඉදං “සක්කච්ච”න්ති එතස්ස අත්ථපදං. “සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 602) හි අට්ඨකථායං වුත්තං. පත්තෙ සඤ්ඤා පත්තසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති පත්තසඤ්ඤී, අනඤ්ඤවහිතෙන අත්තතො භාජනෙයෙව උපනිබ්ඳධසඤ්ඤිනාති අත්ථො.

1895. හත්තචතුබ්බාගොති හත්තස්ස චතුබ්බාගප්පමාණො. තතො අධිකං ගණ්හතො දුක්කටං.

1896. “රසරසෙ”ති වත්තබ්බෙ “රසෙරසෙ”ති ගාථාබන්ධවසෙන වුත්තං. ද්වෙ සුපෙ යපෙත්වා අවසෙසානි ඔලොණ්සාකසුපෙයාමච්ඡරසමංසරසාදීනි රසරසානි වෙදිතබ්බානි. එත්ථ ව “ඔලොණ්ති දධිකතං ගොරස”න්ති කෙවි. “එකා බ්‍යඤ්ජනවිකතී”ති අපරෙ. “යො කොවි සුද්ධො කඤ්ඡිකතක්කාදිරසො”ති අඤ්ඤෙ. සාකසුපෙයාග්ගහණෙන යා කාවි සුපෙයාසාකෙහි කතා බ්‍යඤ්ජනවිකතී

වුත්තා. මංසරසාදීනීති ආදි-සද්දෙන අවසෙසා සබ්බාපි බ්‍යඤ්ජනවිකති සඬගහිතාති දට්ඨබ්බං. ඤාතකාදීනන්ති එත්ථ “සන්තකං ගණ්හන්තස්සා”ති සෙසො. අඤ්ඤත්ථායාති එත්ථ “කතං ගණ්හන්තස්සා”ති සෙසො. ධනෙනාති එත්ථ “අත්තනො”ති ව “කීත”න්ති ව “ගණ්හන්තස්සා”ති ව සෙසො. ඤාතකාදීනං සන්තකං ගණ්හන්තස්ස, අඤ්ඤත්ථාය කතං ගණ්හන්තස්ස, අත්තනො ධනෙන කීතං ගණ්හන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො.

සත්තමට්ඨමනවමානි.

1897. අධිට්ඨානුපගස්ස පත්තස්ස මුඛවට්ටියා අන්තොලොබාපමාණෙන පූරිතොව ගහෙතබ්බොති යොජනා.

1898. අනාපත්තිවිසයං දස්සෙත්වා ආපත්තිවිසයං දස්සෙතුමාහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථාති අධිට්ඨානුපගෙ පත්තෙ. පුප්පිකතං කත්ථාති එත්ථ “දියාමාන”න්ති සෙසො. යථාවුත්තලොබාතික්කමො යථා හොති, එවං පුප්පිකතං දියාමානං ගණ්හතො ආපත්ති දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. ඉමිනා පයමං පුප්පිකතස්ස අධිට්ඨානුපගපත්තස්ස පච්ඡා පටිග්ගහණඤ්ච පයමපටිග්ගහිතපත්තෙ පච්ඡා හොජනස්ස පුප්පිකතස්ස පටිග්ගහණඤ්ච නිවාරිතන්ති වෙදිතබ්බං.

1899. කාලිකත්තයමෙව ච පුප්පිකතං වට්ටතෙවාති යොජනා. සෙසෙති අනධිට්ඨානුපගෙ පත්තෙ. සබ්බන්ති චතුබ්බිධං කාලිකං පුප්පිකතං වට්ටතීති යොජනා.

1900. පෙසෙතීති එත්ථ “භික්ඛු”ති සෙසො. භික්ඛු භික්ඛුනං යදි පෙසෙතීති යොජනා. “විහාරං පෙසෙතුං වට්ටතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 605) අට්ඨකථාය අධිජ්ජායං දස්සෙතුං “භික්ඛුන”න්ති වචනෙන පටිග්ගහණං අවිජ්ඣිත්වා භික්ඛුනා එව පෙසිතං ගණ්හන්තානං භික්ඛුනං අනාපත්තීති දීපිතං හොති. අඤ්ඤථා “පුරෙතුං වට්ටතී”ති එත්තකමෙව චත්තබ්බන්ති විඤ්ඤායති.

1901. පක්ඛිජ්ජමානන්ති මුඛවට්ටිතො උච්චං කත්ථා මජ්ඣෙ පක්ඛිජියමානං. ඵලාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන ඔදනාදිමිපි සඬගණ්හාති. හෙට්ඨා ඔරොහතීති සමන්තා ඔකාසසම්භවතො වාලියමානං මුඛවට්ටිජ්ජමාණතො හෙට්ඨා හස්සති.

1902. තක්කොලකාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පුගඵලාදීනං සඬගහො. යපෙත්ථාති හත්තමත්ථකෙ නික්ඛිපිත්වා. වටංසකන්ති අවටංසකං.

1903. පුච්ඡසාති විකාරසම්බන්ධෙ සාමීච්චනං, පුච්චටංසකන්ති චුත්තං හොති. පුච්ඡස යාවකාලිකත්තා ආහ “ඉදං ථූපිකතං සියා”ති.

1904. පණ්ණානං විසුං භාජනත්තා ආහ “චට්ටති”ති.

1905. අස්සාති භික්ඛුස්ස. තං තු සබ්බන්ති “ථූපිකතත්තා න චට්ටති”ති චුත්තං තං පන සබ්බං. ගහිතං සුගහිතන්ති විරාධෙත්වා පටිග්ගහිතං වෙ, සුප්පටිග්ගහිතං.

දසමං.

තතියො වග්ගො.

1906. “උපරි ඔධි”න්ති පදච්ඡෙදො. උපරිති හත්තස්ස උපරි. ඔධින්ති පරිච්ඡෙදං. පටිපාටියාති අත්තනො දිසාය පරියන්තනො පටියාය අනුක්කමෙන.

1907. අඤ්ඤාසන්ති එත්ථ “දෙන්තො”ති සෙසො. අත්තනො හත්තං අඤ්ඤාසං දෙන්තො අඤ්ඤස්ස භාජනෙ ආකිරං ආකිරන්තො පන පටිපාටිං විනාපි තහිං තහිං ඔමසති වෙ, නත්ථි දොසොති යොජනා. උත්තරිහඩ්දගං තථා ආකිරන්තො තත්ථ තත්ථ ඔමසති, නත්ථි දොසොති යොජනා. භුඤ්ජනත්ථාය ගණ්හන්තොපි චෙන්ථ චත්තබ්බො. උත්තරිහඩ්දගං නාම බ්‍යඤ්ජනං.

තතියං.

1908. මත්ථකං ඔමද්දිත්වා පරිභුඤ්ජනො දොසොති යොජනා. “ථූපකතොති මත්ථකතො, වෙමජ්ඣුතො”ති (පාවි. අට්ඨ. 610) අට්ඨකථාවචනතො මත්ථකන්ති එත්ථ හත්තමත්ථකමාහ. ඔමද්දිත්වාති හත්ථෙන හත්තං අවමද්දිත්වා.

1909. සෙසකෙ පරිත්තෙපි වාති අවසිට්ඨෙ අප්පකෙපි ව. සංකඩ්ඪිත්වානාති තස්මිං තස්මිං යානෙ යීතං සංහරිත්වා. එකතො පන මද්දිත්වා භුඤ්ජනො අනාපත්තිති යොජනා.

පඤ්චමං.

1910. භියොයාකමායතාහෙතුති පුන ගණ්හිතුකාමතාහෙතු. සුපං වාති මුග්ගාදිසුපං වා. බ්‍යඤ්ජනං වාති උත්තරිහඩ්දගං වා.

ජට්ඨං.

1911. විඤ්ඤත්තියන්ති සුපොදනවිඤ්ඤත්තියං. “ඤාතකානං වා පචාරිතානං වා අඤ්ඤස්ස අත්ථාය වා අත්තනො ධනෙන වා”ති ඉදං අනාපත්තියං අධිකං. ගිලානොපි හුත්වා පරෙසං පත්තං උප්ඤානසඤ්ඤාය ඔලොකෙන්තස්ස ආපත්ති භොතීති ආහ “උප්ඤානෙ ගිලානොපි න මුච්චති”ති. උප්ඤානෙති නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං.

1912. දස්සාමිති ඉමස්ස භත්තං ඔලොකෙන්වා “යං තත්ථ නත්ථි, තං දස්සාමි”ති වා “දාපෙස්සාමි”ති වා. අවමඤ්ඤිත්වා උප්ඤායනවිත්තං උප්ඤානං, උප්ඤානෙ සඤ්ඤා උප්ඤානසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති විග්ගහො. නඋප්ඤානසඤ්ඤිතො ච අනාපත්තීති ඤාතබ්බන්ති යොජනා.

සත්තමට්ඨමානි.

1913. “තෙසං මප්ඤ්ඤපමාණෙනා”ති ඉමිනා අසාරුප්පවසෙන බුද්දකපටික්ඛෙපො කතොති වෙදිතබ්බො. “නාතිමහත්ත”න්ති ච අතිමහත්තස්සෙව පටික්ඛිත්තත්තා බුද්දකෙ ආපත්ති න දිස්සතීති. කබළොති ආලොපො.

1914. මූලබාදනියාදිකෙ සබ්බත්ථ ඛජ්ජකෙ පනාති යොජනා. එලාඵලෙති බුද්දකෙ, මහත්තෙ ච එලෙ.

නවමං.

1915. දසමෙ නත්ථි කිඤ්චි වත්තබ්බං.

දසමං.

චතුත්ථො වග්ගො.

1916. “අනාහටෙ”ති එතස්ස අත්ථපදං “මුඛද්වාරං අප්පත්තෙ”ති. යථාහ “අනාහටෙති අනාහරිතෙ, මුඛද්වාරං අසම්පාපිතෙති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 617). “මුඛද්වාරං විවරන්තස්සා”ති එත්තකෙ චුත්තෙ මුඛද්වාර-සද්දස්ස සම්බන්ධිසද්දත්තා කස්සාති අපෙක්ඛාය “මුඛද්වාරං විවරිස්සාමි”ති අත්තනොපදෙකවචනෙන ඛාඤ්ජිතමෙවත්ථං පකාසෙතුං අත්තනො-ගහණං කතන්ති වෙදිතබ්බං. ච-සද්දො ඵවකාරත්ථො, අප්පත්තෙ වාති යොජෙතබ්බො, අසම්පත්තෙයෙවාති අත්ථො.

පඨමං.

1917. සකලං භත්ථන්ති එත්ථ භත්ථ-සද්දො තදෙකදෙසෙසු අභිගුලීසු දට්ඨබ්බො. “භත්ථමුද්දා”තිආදීසු විය සමුදායෙ පවත්තවොහාරස්ස අවයවෙපි පවත්තනතො එකභිගුලීමිපි මුඛෙ පක්ඛිපිතුං න වට්ටති.

1918. අස්සාති භික්ඛුනො. බ්‍යාහරන්තස්සාති කථෙත්තස්ස.

දුතියතතියානි.

1920. පිණ්ඩුක්ඛෙපකන්ති පිණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා උක්ඛිපිත්වා. ඉධාපි ඛජ්ජකඵලාඵලෙසු අනාපත්ති. කබ්බවඡෙදකම්පි වාති කබ්බං ඡිත්ථිත්වා. ඉධ ඛජ්ජකඵලාඵලෙහි සද්ධිං උත්තරිහඩගෙපි අනාපත්ති. ගණ්ඨෙ කත්වාති එත්ථ ඵලාඵලමත්තෙයෙව අනාපත්ති.

චතුත්ථපඤ්චමජට්ඨානි.

1921-2. හත්ථං නිද්ධුනිත්වානාති හත්ථං නිද්ධුනිත්වා හත්තං භුඤ්ජතොති ව සම්බන්ධො. සිත්ථාවකාරකන්ති සිත්ථානි අවකිරිත්වා අවකිරිත්වා. ජීවිහානිච්ඡාරකං වාපීති ජීවිහං නිච්ඡාරෙත්වා නිච්ඡාරෙත්වා. චපු චපුති වාති “චපු චපු”ති එවං සද්දං කත්වා. සත්තමෙති “න හත්ථනිද්ධුනක”න්ති සික්ඛාපදෙ. අට්ඨමෙති “න සිත්ථාවකාරක”න්ති සික්ඛාපදෙ. කචචරුජ්ඣකෙනති කචචරාපනයනෙ.

සත්තමට්ඨමනවමදසමානි.

පඤ්චමො වග්ගො.

1923. “සුරු සුරු”ති එවං සද්දං කත්වා න භොත්තබ්බන්ති යොජනා. හත්ථනිල්ලෙහකං වාපීති හත්ථං නිල්ලෙහිත්වා නිල්ලෙහිත්වා.

1924. ඵාණිතං, සනායාගුං වා අඩගුලීහි ගහෙත්වා අඩගුලියො මුඛෙ පච්චෙසෙත්වාපි තං භොත්තුං වට්ටතීති යොජනා.

1925. එකාය අඩගුලිකායපි පත්තො න ලෙහිතබ්බොව. ජීවිහාය එකඔට්ඨොපි න නිල්ලෙහිතබ්බකොති යොජනා. බහි ඔට්ඨඤ්ච ජීවිහාය න ලෙහිතබ්බං. ඔට්ඨෙ ලග්ගං සිත්ථාදිං යං කිඤ්චි උභොහි ඔට්ඨමංසෙහියෙව ගහෙත්වා අත්තො කාතුං වට්ටති.

පඨමදුතියතතියචතුත්ථානි.

1926-8. න ව ගහෙතබ්බං, පටික්කුලවසෙන පටික්ඛිත්තන්ති යොජනා. හි-ඉති “යස්මා”ති එතස්ස අත්ථෙ, තෙනෙව චක්ඛති “තස්මා”ති. “පානීයථාලක”න්ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං සඬබ්බාදීනම්පි තථා නගහෙතබ්බත්තා. සරාවං වාති තට්ටකං වා.

අනාමීසෙන හත්ථෙනාති ආමිසරහිතෙන හත්ථෙකදෙසෙන. යථාහ “සචෙ පන හත්ථස්ස

එකදෙසො ආමිසමක්ඛිතො න හොති, තෙන පදෙසෙන ගහෙනුං වට්ඨති”ති (පාවි. අට්ඨ. 631). ආමිසමක්ඛිතෙනෙව හත්ථෙන “ධොවිස්සාමි”ති වා “ධොවාපෙස්සාමි”ති වා ගණ්හන්තස්ස පන අනාපත්ති.

පඤ්චමං.

1929. උද්ධරිත්වාති සසිත්ථකා පත්තධොවනා සිත්ථකාති උද්ධරිත්වා තං පත්තධොවනොදකං සරා ඛහි අන්තරසරෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස අනාපත්ති. භිත්දිත්වාති සසිත්ථකෙ පත්තධොවනෙ සිත්ථකාති මද්දිත්වා උදකෙන සම්භිත්දිත්වා උදකගතිකානෙව කත්වා තං උදකං සරා ඛහි අන්තරසරෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස අනාපත්ති. ගහෙන්වාති සසිත්ථකං පත්තධොවනොදකං ගහෙන්වා පටිග්ගහෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස අනාපත්ති. සසිත්ථකං පත්තධොවනොදකං සරා ඛහි නිහරිත්වා අන්තරසරෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස අනාපත්තිති අප්ඤ්ඤාභාරයොජනා වෙදිතඛිබ්බා. එත්ථ පටිග්ගහො නාම ඛෙළමල්ලාදිකො උච්ඡිට්ඨහත්ථධොවනභාජනවිසෙසො.

ඡට්ඨං.

1930. ඡත්තං යං කිඤ්චීති “ඡත්තං නාම තීණි ඡත්තාති සෙතච්ඡත්තං කිලඤ්ඡච්ඡත්තං පණ්ණච්ඡත්තං මණ්ඩලබ්දධං සලාකබ්දධ”න්ති (පාවි. 634) චුත්තෙසු තීසු ඡත්තෙසු අඤ්ඤතරං. එත්ථ ච සෙතච්ඡත්තන්ති වත්ථපලිගුණධීතං පණ්ඩරච්ඡත්තං. කිලඤ්ඡච්ඡත්තන්ති විලිච්ඡත්තං. පණ්ණච්ඡත්තන්ති තාලපණ්ණාදීහි යෙහි කෙහිවි කතං. “මණ්ඩලබ්දධං සලාකබ්දධ”න්ති ඉදං පන තිණ්ණමපි ඡත්තාතං පඤ්ඡරදස්සනත්ථං චුත්තං. තාති හි මණ්ඩලබ්දධාති වෙව හොන්ති සලාකබ්දධාති ව. “යං කිඤ්චී”ති අනවසෙසපරිග්ගහවනෙන “යමපි ච තත්ථජාතදණ්ඛෙන කතං එකපණ්ණච්ඡත්තං හොති, තමපි ඡත්තමෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 634) අට්ඨකථාය චුත්තං ඡත්තවිසෙසං ගණ්හාති. හත්ථෙනාති එත්ථ “අමුඤ්චිත්වා”ති සෙසො. සරීරාවයවෙනාති එත්ථ “ගහෙන්වා”ති සෙසො. වා-සද්දො අපි-සද්දත්ථො. අංසකුටාදිසරීරාවයවෙන ගහෙන්වාපි හත්ථෙන අමුඤ්චිත්වා ධාරෙන්තස්සාති අත්ථො.

සචෙ පනස්ස අඤ්ඤො ඡත්තං ධාරෙති, ඡත්තපාදුකාය වා ධීතං හොති, පස්සෙ වා ධීතං හොති,

හත්ථතො අපගතමත්තෙ ඡත්තපාණි නාම න හොති, තස්ස ධම්මං දෙසෙනුං වට්ඨති. “න ඡත්තපාණිස්ස අගිලානස්සා”ති වචනතො, ඉධ “සඛිබ්බත්ථ අගිලානස්සා”ති වක්ඛමානත්තා ව එත්ථ “අගිලානස්සා”ති ලඛිහති. ධම්මපරිච්ඡෙදො චෙත්ථ පදසොධම්මෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතඛිබ්බො. එවමුපරිපි.

1931. දණ්ඩපාණිමිහීති එත්ථ දණ්ඩො පාණිමිහි අස්සාති විග්ගහො. කිත්තකප්පමාණො දණ්ඩොති ආහ “චතුහත්ථප්පමාණො”තිආදි. මජ්ඣිමනිකායෙ පමාණමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස හත්ථතො, යො “චඩ්ඪකිහත්ථො”ති වුච්චති.

අට්ඨමං.

1932. සත්ථපාණිස්සාති එත්ථාපි විග්ගහො වුත්තනයොව. චක්ඛමානං සකලං ධනුවිකතිං, සරවිකතිඤ්ච යපෙත්වා අවසෙසං ඛග්ගාදි සත්ථං නාම. ඛග්ගං සන්නහිත්වා යිතොපි සත්ථපාණි නු ඛොති ආසඬ්ඤාය නිවත්තනත්ථමාහ “සත්ථපාණි”තිආදි. “න හොති අසි”න්ති පදච්ඡෙදො.

නවමං.

1933-5. සරෙන සද්ධිං ධනුං වා සුද්ධධනුං වා සුද්ධසරං වා සජ්ජං ධනුදණ්ඩං වා නිජ්ජං ධනුදණ්ඩං වා ගහෙත්වා යිතස්සාපි වා නිසින්නස්සාපි වා නිපන්නස්සාපි වා සචෙ යො තථා පදසොධම්මෙ වුත්තලක්ඛණං සද්ධම්මං දෙසෙති, තස්ස ආපත්ති දුක්කටං හොතීති යොජනා. සචෙ පනස්ස ධනු ඛන්ධෙ පටිමුක්කං හොති, යාව න ගණ්හාති, තාව වට්ටති. ජියාය සහ වත්තතීති සජ්ජං.

දසමං.

ජට්ඨො වග්ගො.

1936. පාදුකාරුළ්භකස්සාති පාදුකං ආරුළ්භො පාදුකාරුළ්භො, සොයෙව පාදුකාරුළ්භකො, තස්ස. කථං ආරුළ්භස්සාති ආහ “අක්කමිත්වා”තිආදි. අක්කමිත්වා යිතස්සාති ඡත්තදණ්ඩකෙ අඬගුලන්තරං අප්පචෙසෙත්වා කෙවලං පාදුකං අක්කමිත්වා යිතස්ස. පටිමුක්කස්ස වාති පටිමුඤ්චිත්වා යිතස්ස. එතං ද්වයම්පි “පාදුකාරුළ්භකස්සා”ති එතස්ස අත්ථපදං. යථාහ “න පාදුකාරුළ්භස්ස අගිලානස්ස ධම්මො දෙසෙතඛ්ඛො. යො අනාදරියං පටිච්ච අක්කන්නස්ස වා පටිමුක්කස්ස වා ඔමුක්කස්ස වා අගිලානස්ස ධම්මං දෙසෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 638).

පඨමං.

1937-40. උපාහනගතස්සාපිති අක්කන්නාදිආකාරෙන උපාහනාරුළ්භස්ස ව. යථාහ “අක්කන්නස්ස වා පටිමුක්කස්ස වා”ති. සඛ්ඛත්ථාති ඡත්තපාණිආදියු සඛ්ඛස්සික්ඛාපදෙසු. අගිලානස්සාති ඉදං යොජෙතඛ්ඛන්ති සෙසො. යානෙ වා ගතස්ස අගිලානස්ස ධම්මං දෙසෙති,

දුක්කටන්ති යොජනා. තත්ථ යානෙ වා ගතස්සාති සචෙ ද්විති ජනෙහි
හත්ථසඬ්ඝානෙන ගහිතො, සාටකෙ වා යපෙත්වා වංසෙන වය්හති, අයුත්තෙ
වා වය්හාදිකෙ යානෙ, විසඬ්ඛරිත්වා වා යපිතෙ චක්කමත්තෙපි නිසින්නො
හොති, යානගතොත්ථෙව සඬ්ඛං ගවිජති.

සයනෙපි වා අන්තමසො කටසාරකෙ වා ඡමාය වා නිපන්නස්සාපි
අභිලානස්සාති යොජනා. යථාහ “සයනගතස්සාති අන්තමසො
කටසාරකෙපි පකතිභූමියමිපි නිපන්නස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 641). උච්චෙ
පීයෙ වා උච්චෙ මඤ්චෙපි වා නිසින්නෙන, යිතෙන වා නිපන්නස්ස දෙසෙතුං
න වට්ටතිති යොජනා. “යත්වා”ති ඉමිනා “නිසිදිත්වා”ති ඉදඤ්ච
සඬ්ගහිතමෙව. සයනෙසු ගතස්ස ච දෙසෙන්නෙන සයනෙසු ගතෙනාපි
සමානෙ වාපි උච්චෙ වා නිපන්නෙනෙව වට්ටතිති යොජනා.

1941. “තථෙව වා”ති ඉමිනා “වට්ටති”ති ඉදං ගහිතං.

දුතියතතියචතුත්ථානි.

**1942. “පල්ලත්ථිකාය නිසින්නස්සා”ති වත්තඛිබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන
යකාරස්ස ලොපං කත්වා “පල්ලත්ථිකා නිසින්නස්සා”ති වුත්තං,
ආයොගපල්ලත්ථිකාය වා හත්ථපල්ලත්ථිකාය වා දුස්සපල්ලත්ථිකාය වා
යාය කායවි පල්ලත්ථිකාය නිසින්නස්සාති අත්ථො. වෙය්ඨිකසීසස්සාති
දුස්සචෙය්නෙන වා මොලිආදීහි වා යථා කෙසන්නො න දිස්සති, එවං
වෙය්ඨිකසීසස්ස.**

**1943. යදි කෙසන්නං විවරාපෙත්වා දෙසෙති, වට්ටතිති යොජනා.
“අයමෙව විනිවිජයො”ති ඉමිනා “සීසං විවරාපෙත්වා දෙසෙති, වට්ටති”ති
අනාපත්තිවාරොපි වුත්තො හොති.**

පඤ්චමඡට්ඨසත්තමානි.

**1944-5. අට්ඨමෙ “ආසනෙ නිසින්නස්සාති අන්තමසො වත්ථමිපි
තිණානිපි සන්ථරිත්වා නිසින්නස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 645) ඉදඤ්ච නවමෙ
“උච්චෙ ආසනෙති අන්තමසො භූමිප්පදෙසෙපි උන්නතෙ යානෙ
නිසින්නස්ස දෙසෙතුං න වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 647) ඉදඤ්ච දසමෙ
“සචෙපි”තිආදිනා චක්ඛමානවිනිවිජයඤ්ච යපෙත්වා වත්තඛිබ්බවිසෙසාභාවා
ආහ “අට්ඨමෙ නවමෙ වාපි, දසමෙ නත්ථි කිඤ්චිපි”ති. එත්ථ
“වත්තඛිබ්බ”න්ති සෙසො. ථෙරුපට්ඨානං ගන්ත්වාන යිතං දහරං ආසනෙ
නිසින්නො ථෙරො චෙ පඤ්භං පුච්ඡතිති අජ්ඣාභාරයොජනා.
කථෙත්තඛිබ්බමුපායං දස්සෙතුමාහ “තස්ස පස්සෙ පනඤ්ඤස්ස, කථෙත්තඛිබ්බං
විජානතා”ති. එත්ථ “යිතස්සා”ති සෙසො. තස්ස සමිපවත්තිනො කස්සවි
අභාවෙ සජ්ඣායං අධිට්ඨහිත්වාපි වත්තුං වට්ටති.**

අට්ඨමනවමදසමානි.

සත්තමො වග්ගො.

1946. ගච්ඡන්තො පුරතොති එත්ථ “පච්ඡන්තො ගච්ඡන්තො”ති සෙසො. පච්ඡන්තො ගච්ඡන්තො පුරතො ගච්ඡන්තො පඤ්ඤානං න වත්තබ්බන්ති යොජනා. සථෙ පුරතො ගච්ඡන්තො පඤ්ඤානං පුච්ඡති, කිං කාතබ්බන්ති ආහ “පච්ඡිමස්සා”තිආදි.

1947. උග්ගහිතං ධම්මං පුරතො ගච්ඡන්තො සද්ධිං පච්ඡන්තො ගච්ඡන්තො සජ්ඣායති, වට්ටතීති යොජනා. සමමෙව ගච්ඡන්තො යුගග්ගාහං කථෙතුං වට්ටතීති යොජනා. යුගග්ගාහන්ති අඤ්ඤාමඤ්ඤං. අඤ්ඤාමඤ්ඤා-සද්දපරියායො හි යුගග්ගාහ-සද්දො.

පයමං.

1948. සකට්මග්ගෙ එකෙකස්ස චක්කස්ස පථෙන ගච්ඡන්තො එකෙකස්ස චක්කස්ස පථෙන සමං ගච්ඡන්තො ධම්මං දෙසෙතුං වට්ටති. උප්පථෙතාපි ගච්ඡන්තො උප්පථෙන සමං ගච්ඡන්තස්ස ධම්මං දෙසෙතුං වට්ටතීති අජ්ඣාභාරයොජනා. උප්පථෙතාති අමග්ගෙන. එවං අනාපත්තිවිසයෙ දස්සිතෙ තබ්බිපරියායතො ආපත්තිවිසයො දස්සිතොයෙවාති වෙදිතබ්බො.

දුතියං.

1949. තතියෙ නත්ථි වත්තබ්බන්ති “න යිතො අගිලානො උච්චාරං වා පස්සාවං වා කරස්සාමි”ති (පාචි. 651) එතස්ස විනිවිජයො යථාරුතවසෙන සුච්ඤ්ඤෙයොයාති කත්වා චුත්තං. සථෙ පටිච්ඡන්තං යානං ගච්ඡන්තස්ස සහසා උච්චාරො වා පස්සාවො වා නික්ඛමති, අසඤ්චිච්ච කතො නාම, අනාපත්ති. අයමෙත්ථ විසෙසො දට්ඨබ්බො. සිඬ්ඝාණිකාය ඛෙළෙනෙව සඬ්ගහිතත්තෙපි බාත්තිංසකොට්ඨාසෙසු විසුංයෙව දස්සිතො එකො කොට්ඨාසොති සික්ඛාපදෙසු අචුත්තමපි සඬ්ගහෙත්වා ආහ “උච්චාරාදිවතුක්ක”න්ති.

1950. එත්ථ හරිතං නාම ඉදන්ති දස්සෙතුමාහ “ජීවරුක්ඛස්සා”තිආදි. රුක්ඛස්සාති උපලක්ඛණං ජීවමානකතිණලතාදීනමපි හරිතෙයෙව සඬ්ගහිතත්තා. “දිස්සමානං ගච්ඡති”ති වචනෙනෙව අදිස්සමානගතං අහරිතන්ති බ්‍යතිරෙකතො විඤ්ඤායති. සාඛා වා භූමිලග්ගා දිස්සමානා ගච්ඡති, තං සබ්බං හරිතමෙවාති යොජනා.

1951. සහසා වච්චං නික්ඛමනෙවාති සම්බන්ධො. අස්ස භික්ඛුනො. වච්චන්ති උපලක්ඛණං පස්සාවාදීනම්පි දස්සිතත්තා. වට්ඨතීති එත්ථ “ගිලානට්ඨානෙ ධීතත්තා”ති සෙසො.

1952. පලාලණ්ඩුපකෙ වාපීති පලාලචුම්භටකෙපි. එත්ථ “අප්පහරිතං අලහන්තෙනා”ති සෙසො. කිස්මිඤ්චිති සුක්ඛතිණාදිමහි කිස්මිඤ්චි. තං වච්චං පච්ඡා හරිතං ඔත්ථරති, වට්ඨතීති යොජනා.

1953. එතීති පච්ඡති. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. “බෙළෙන එව වා”ති පදවිජෙදො.

තතියවතුත්ථාති.

1954. වච්චකුට්ඨසමුද්දාදිඋදකෙසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන සබ්බං අපරිභොගජලං සඬගණ්භාති. තෙනෙව “තෙසං අපරිභොගත්තා”ති අපරිභොගත්තමෙව කාරණමාහ.

1955. උදකොසෙති එත්ථ “ජාතෙ”ති සෙසො. අජලන්ති අජලට්ඨානං. ජලෙති පරිභොගාරහජලෙ. ඉධාපි ඵලකතො උදකං ඔත්ථරති, අනාපත්ති.

පඤ්චමං.

අට්ඨමො වග්ගො.

1956-7. පකිණ්ණකවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සමුට්ඨානාදයො”තිආදි. ඤෙය්‍යාති වක්ඛමානනයෙන වෙදිතබ්බා. එත්ථාති එතෙසු සෙබ්බෙයසු. උජ්ජග්ගිකා ආදි යෙසන්ති විග්ගහො, තග්ගුණසංවිඤ්ඤාණොයං බාහිරත්ථසමාසො, උජ්ජග්ගිකාඅප්පසද්දපට්ඨසංයුත්තාති වත්තාරි සික්ඛාපදානීති අත්ථො. ඡමා ව නිවාසනඤ්ච යානඤ්ච පච්ඡා ව උජ්ජපථො ව ඡමානිවාසනට්ඨානපච්ඡාඋජ්ජපථා, තෙ සද්දා එතෙසං සික්ඛාපදානං අත්ථීති තප්පට්ඨසංයුත්තාති සික්ඛාපදානි ඡමා...පෙ.... උජ්ජපථො, ඡමාදිපදවන්තාති පඤ්ච සික්ඛාපදානීති අත්ථො. එත්ථ යාන-සද්දෙන යා-ධාතුස්සෙව රූපත්තා සික්ඛාපදාගතො ධීත-සද්දො ගහිතො. “දසසු”ති වත්තබ්බෙ වණ්ණලොපෙන, විහත්තිවිපල්ලාසෙන වා “දසා”ති වුත්තං. සමනුභාසනෙ සමුට්ඨානාදිහි එතෙසු දසසු සික්ඛාපදෙසු සමුට්ඨානාදයො තුල්‍යා වුත්තාති යොජනා.

කිං වුත්තං හොති? ඉමානි දස සික්ඛාපදානි සමනුභාසනසමුට්ඨානානි, එකෙකමෙත්ථ කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සවිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වච්ඡිකම්මං, අකුසලවිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති වුත්තං හොති.

1958-9. “ඡත්ත” ත්තිආදීනි සික්ඛාපදානං උපලක්ඛණපදානි. එතානි එකාදස සික්ඛාපදානි සමුට්ඨානාදිනා පන ධම්මදෙසනෙන තුල්‍යාව සදිසා එවානි යොජනා. ඉදං චුත්තං හොති – ඉමානි එකාදස සික්ඛාපදානි ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානානි, කිරියාකිරියානි, සඤ්ඤාවිමොක්ඛානි, සචිත්තකානි, ලොකවජ්ජානි, වචිකම්මානි, අකුසලචිත්තානි, දුක්ඛවෙදනානිති.

සුපොදනෙන විඤ්ඤත්තීති සුපොදන-සද්දෙන ලක්ඛිතං විඤ්ඤත්තීසික්ඛාපදං. විඤ්ඤත්තීසික්ඛාපදානං බහුත්තා ඉදමෙව විසෙසිතං. ථෙය්‍යසත්ථසමං මතන්ති සමුට්ඨානාදිනි ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදෙන සමානං මතන්ති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – සුපොදනවිඤ්ඤත්තීසික්ඛාපදං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං, කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචිකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති.

1960. අවසෙසා තිපඤ්ඤාසානි අවසෙසානි තෙපඤ්ඤාසසික්ඛාපදානි. සමානා පයමෙන තුති පයමෙන පාරාජිකෙන සමුට්ඨානාදිනො සමානානීති අත්ථො, පයමපාරාජිකසදිසසමුට්ඨානානීති චුත්තං හොති. “අනාපත්ති ආපදාසු” ති පදවිජෙදො. පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා, පාරුපිත්වා වරන්තානං චොරුපද්දවාදි ආපදා නාම. අපි-සද්දෙන නදිසන්තරණාදිං සඬගණ්භානි. සෙබ්බෙසු සබ්බෙසුති යෙභුය්‍යවසෙන චුත්තං.

1961. “න උජ්ඣානසඤ්ඤී පරෙසං පත්තං ඔලොකෙස්සාමී” තිආදීනං (පාවි. 614) ඉමස්ස අනාපත්තිවාරස්ස අසම්භවතො න පනාගතොති පාළියං න චුත්තො. තස්සාපි යථාවත්ථුකාව ආපත්තියො දට්ඨබ්බා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දිපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

සෙබ්බකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1962. යො ඉමං විනිවිජයං විදිත්වා යීතො, සො හි යස්මා විනයෙ විසාරදො හොති, විනීතමානසො ච හොති, පරෙහි දුප්පධංසියො ච හොති, තතො තස්මා කාරණා සමාහිතො සතතං ඉමං විනයවිනිවිජයං සික්ඛෙය්‍යානි යොජනා.

තත්ථ ඉමං විනිවිජයං විදිත්වාහි සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණසම්පත්තිනිදානං ඉමං විනයවිනිවිජයං අත්ථතො, ගන්ථතො, විනිවිජයතො ච සක්කච්චං ඤත්වා. විසාරදොති සාරජ්ජනං සාරදො, විගතො සාරදො අස්සානි විසාරදො, විනයපරියත්තියා, ආපත්තාදිවිභාගෙ ච නිබ්භයො නිරාසඬකොති චුත්තං හොති. න කෙවලං ඉමස්ස ජානනෙ එසොව ආනිසංසො, අථ බො විනීතමානසො ච හොති,

සංයතවිත්තො භොතීති අත්ථො. සොති ඉමං විනිවිජයං සක්කච්චං විදිත්වා ධීතො භික්ඛු. පරෙහීති ඉමං අජානන්තෙහි අඤ්ඤෙහි. දුප්පධංසියො ච භොතීති අනභිභවතීයො ච භොති.

තතොති තස්මා විනයෙ විසාරදතාදිසබ්බගුණසම්පන්නභෙතුත්තා. භීති යස්මාති අත්ථො. සික්ඛෙති සජ්ඣායනසවනාදිවසෙන සික්ඛෙය්‍ය, උග්ගණ්ඨෙය්‍යාති අත්ථො. “සතත”න්ති ඉමිනා සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානෙ විය එත්ථාපි සතතාභියොගො කාතබ්බොති දස්සෙති. වික්ඛිත්තස්ස යථාභූතපටිවේධාභාවතො තප්පටිපක්ඛාය එකග්ගතාය නියොජෙන්නො ආහ “සමාහිතො”ති, සම්මා විනයවිනිවිජයෙ ආහිතො පතිට්ඨිතො එකග්ගවිත්තොති වුත්තං භොති. යථාහ “අවික්ඛිත්තස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො වික්ඛිත්තස්සා”ති.

1963. එවං ඉමාය ගාථාය වුත්තමෙවත්ථං පකාරන්තරෙතාපි දස්සෙතුමාහ “ඉම”න්තිආදි. තෙති අපෙක්ඛිත්වා “යෙ”ති ලබ්භති. යෙ ථෙරා වා නවා වා මජ්ඣිමා වා. පරමන්ති අමතමහානිබ්බානප්පත්තියා මූලකාරණස්ස සීලස්ස පකාසනතො උත්තමං. අසංකරන්ති නිකායන්තරලද්ධිහි අසම්මිස්සං. සංකරන්ති වුත්තප්පකාරගුණොපෙතත්තා කායවිත්තසුඛකාරණං සම්මුඛං කරොතීති සංකරං. සවනාමතන්ති සද්දරසාදියොගෙන කණ්ණරසායනං. අමතන්ති තතොයෙව අමතං සුමධුරං. අමතමහානිබ්බානාවහත්තා වා එලූපවාරෙන අමතං. ඉමං විනයවිනිවිජයං. අවෙච්චාති සක්කච්චං විදිත්වා. අධිකෙති අධිසීලාදිසික්ඛත්තයප්පකාසනෙන උක්කට්ඨෙ. භිතෙති ලොකියලොකුත්තරසුඛභෙතුත්තෙන භිතෙ. භිතොති අත්තතො එලන්ති “භිත”න්ති සුඛභෙතු වුව්චති. කලිසාසනෙති ලොභාදිකිලෙසවිද්ධංසනෙ. සාසනෙති විනයපරියත්තිසඬ්ඛාතසාසනෙකදෙසෙ. පටුත්තන්ති ඛ්‍යත්තභාවං. න යන්ති න ගච්ඡන්ති. කෙ තෙති කතමෙ තෙ. “න කෙවි සන්ති වා”ති නිස්සන්දෙහෙ ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථො ලිඛිතො.

එවං එත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා — පරමං උත්තමං අසංකරං නිකායන්තරලද්ධිහි අසම්මිස්සං සංකරං සකලලොකියලොකුත්තරසුඛාභිනිප්ථාදකං සවනාමතං සොතරසායනං ඉමං විනිවිජයප්පකරණං අවෙච්ච සක්කච්චං විදිත්වා අධිකෙ අධිසීලාදිසික්ඛත්තයප්පකාසනෙන උක්කට්ඨෙ භිතෙ ලොකියලොකුත්තරසුඛභෙතුභූතෙ කලිසාසනෙ සකලසංකිලෙසවිද්ධංසනෙ සාසනෙ විනයපිටකසඬ්ඛාතෙ පරියත්තිසාසනෙ යෙ පටුත්තං න යන්ති, තෙ කෙ නාමාති යොජනා, යෙ ඉමං පකරණං අවෙච්ච විදිත්වා ධීතා, තෙ එකංසතො විනයපිටකෙ පටුත්තං පාපුණන්ති යෙවාති අධිප්පායො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

භික්ඛුවිහඩගකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුනිවිහඩගො

1964. එවං භික්ඛුනිවිහඩගපාළියා, අට්ඨකථාය ව ආගතං විනිවිජයසාරං නාතිසඬ්ඛෙපවිත්ථාරනායෙන දස්සෙත්වා ඉදානි තදනන්තරාය භික්ඛුනිවිහඩගපාළියා, තදට්ඨකථාය ව ආගතවිනිවිජයසාරං දස්සෙතුමාරහන්තො ආහ “භික්ඛුනීන්”න්තිආදි. තස්මිං අපිති එත්ථ අපි-සද්දො වුත්තාපෙක්ඛායං. “සමාසෙනා”ති ඉදං ගන්ථවසෙන සඬ්ඛිපනං සන්ධාය වුත්තං. “කිඤ්චිමත්ත”න්ති ඉදං අත්ථවසෙනාති වෙදිතබ්බං.

පාරාජිකකථාවණ්ණනා

1965. ඡන්දසොති මෙටුනසෙවනරාගපටිසංයුත්තෙන ඡන්දෙන. එතෙන “ඡන්දෙ පන අසති බලක්කාරෙන පටංසිතාය අනාපත්ති”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. මෙටුනධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා) අට්ඨකථා සුවිතා හොති. සා සමණී පාරාජිකා නාම හොතීති පවුච්චතීති යොජනා.

1966-7. “සජීවස්ස අපි අජීවස්සා”ති පදවිජෙදො. “සන්ථනං වා අසන්ථන”න්ති ඉදං “අඬ්ගජාත”න්ති ඉමස්ස විසෙසනං. අත්තනො තිව්ඨෙ මග්ගෙති අත්තනො වච්චපස්සාවමුබ්බමග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං මග්ගෙ. එත්ථ “සන්ථනෙ වා අසන්ථනෙ වා”ති සෙසො, “අල්ලොකාසෙ”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “යෙභුය්‍යඅක්ඛායිතාදික”න්ති පදවිජෙදො. ආදි-සද්දෙන අක්ඛායිතං සඬ්ගණ්හාති.

මනුස්සපුරිසාදීනං නවන්තං සජීවස්සපි අජීවස්සපි යස්ස කස්සපි සන්ථනං වා අසන්ථනං වා යෙභුය්‍යක්ඛායිතාදිකං අඬ්ගජාතං අත්තනො සන්ථනෙ වා අසන්ථනෙ වා තිව්ඨෙ මග්ගෙ අල්ලොකාසෙ තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙත්ති පරාජිකාති යොජනා.

1968. සාධාරණවිනිවිජයන්ති භික්ඛුභික්ඛුනීනං සාධාරණසික්ඛාපදවිනිවිජයං.

1969-70. අධක්ඛකන්ති එත්ථ අක්ඛකානං අධොති විග්ගහො. උබ්භජාණුමණ්ඩලන්ති ජාණුමණ්ඩලානං උබ්භන්ති විග්ගහො. උබ්භ-සද්දො උද්ධං-සද්දපරියායො. ඉධ “අත්තනො”ති සෙසො. අවස්සුතස්සාති කායසංසග්ගරාගෙන තින්තස්ස. අවස්සුතාති එත්ථාපි එසෙව නයො. යාති වුත්තත්තා “සා”ති උබ්භති. සරීරන්ති එත්ථ “යං කිඤ්චී”ති සෙසො. පරොපක්කමමුලකං පාරාජිකං දස්සෙතුමාහ “තෙන වා ථුට්ඨා”ති. එත්ථ “යථාපරිච්ඡින්නෙ කායෙ”ති ව “සාදියෙය්‍යා”ති ව වත්තබ්බං.

යා පන භික්ඛුනී අවස්සුතා අවස්සුතස්ස මනුස්සපුග්ගලස්ස යං කිඤ්චි සරීරං අත්තනො අධක්ඛකං උබ්භජාණුමණ්ඩලං යං සරීරකං, තෙන

සරිරකෙන ජුපෙය්‍යා, තෙන මනුස්සපුරිසෙන යථාපරිච්ඡින්නෙ කායෙ චුට්ඨා සාදියෙය්‍යා වා, සා පාරාජිකා සියාති යොජනා.

1971-2. “ගහිතං උබ්භජාණුනා”ති ඉමිනා කප්පරතො උද්ධං පාරාජිකක්ඛේත්තමෙවාති දීපෙති. අත්තනො යථාචුත්තප්පකාරෙන කායෙනාති යොජනා, අත්තනො “අධක්ඛක”න්තිආදිචුත්තප්පකාරෙන කායෙනාති අත්ථො. තථා අවස්සුතාය අවස්සුතස්ස පුරිසස්ස කායපට්ඨද්ධං චුසන්තියා චුල්ලච්චයං හොති. අත්තනො යථාපරිච්ඡින්නකායපට්ඨද්ධෙන තථා අවස්සුතාය අවස්සුතස්ස පුරිසස්ස කායං චුසන්තියා චුල්ලච්චයං හොති.

1973. අත්තනො අවසෙසෙන කායෙන අවස්සුතාය අවස්සුතස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස කායං චුසන්තියා චුල්ලච්චයං හොති. එවං අත්තනො පයොගෙ ව පුරිසස්ස පයොගෙ ව තස්සා භික්ඛුනියායෙව චුල්ලච්චයං හොතීති යොජනා.

1974. යක්ඛපෙතතිරච්ඡානපණ්ඩකානං කායං “අධක්ඛකං උබ්භජාණුමණ්ඩල”න්ති යථාපරිච්ඡින්නං තථෙව අත්තනො කායෙන උභතොඅවස්සවෙ සති චුසන්තියා අස්සා භික්ඛුනියා චුල්ලච්චයං, තථෙව යක්ඛාදීනං පයොගෙපි තස්සායෙව චුල්ලච්චයං හොතීති යොජනා.

1975. එකතොවස්සවෙ වාපීති භික්ඛුනියා වසෙන එකතොඅවස්සවෙ වාපී. චුල්ලච්චයමුදිරිතන්ති පාරාජිකක්ඛේත්තභූතෙන අත්තනො කායෙන මනුස්සපුරිසස්ස කායං චුසන්තියා චුල්ලච්චයං අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 662) චුත්තන්ති අත්ථො. අවසෙසෙ ව සබ්බත්ථාති යථාචුත්තපාරාජිකක්ඛේත්තතො අවසෙසෙ චුල්ලච්චයක්ඛේත්තෙ සබ්බත්ථ එකතොඅවස්සවෙ සති දුක්ඛං හොතීති අත්ථො. කායපට්ඨද්ධෙන කායපට්ඨද්ධාමසනාදීසු සබ්බත්ථ උභතොඅවස්සවෙ වා එකතොඅවස්සවෙ වා දුක්ඛංමෙව හොති.

1976. “උබ්භක්ඛකමධොජාණුමණ්ඩල”න්ති යං අපාරාජිකක්ඛේත්තං ඉධ දස්සිතං, එත්ථ එකතොඅවස්සවෙ දුක්ඛං හොති. කප්පරස්ස ව හෙට්ඨාපි එත්ථෙව අධොජාණුමණ්ඩලෙ සඬගහං ගතන්ති යොජනා.

1977-9. භික්ඛු භික්ඛුනියා සද්ධිං සවෙ කායසංසග්ගං කෙලායති සෙවතීති යොජනා. භික්ඛුනියා නාසො සියාති සීලවිනාසො පාරාජිකාපත්ති සියාති අත්ථො. ගෙහපෙමන්ති එත්ථ “ගෙහසිතපෙම”න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන සිත-සද්දලොපො, අත්ථො පනස්ස භික්ඛුවිහඩ්ගෙ චුත්තනායොව.

1980. අවසෙසෙනාති “භික්ඛුනියා”ති වා “භික්ඛුස්සා”ති වා විසෙසං අකත්වා.

1981. යස්සාති භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා. යත්ථාති භික්ඛුනියං වා භික්ඛුස්මිං වා. මනොසුද්ධන්ති කායසංසග්ගාදිරාගරහිතං. තස්ස භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා තත්ථ භික්ඛුනියං වා භික්ඛුස්මිං වා විසයෙ නදොසතා අනාපත්තීති අත්ථො.

1982. භින්දිත්වාති සීලභෙදං කත්වා. භික්ඛුනියා අපකතත්තා ආහ “නෙව භොති භික්ඛුනිදුසකො”ති.

1983. අථාති වාක්‍යාරම්භෙ. න භොතාපත්ති භික්ඛුනොති එත්ථ භික්ඛුනීහි කායසංසග්ගසඛිසාදිසෙසමාහ.

1984. “බෙත්තෙ”ති වක්ඛමානං. “ථුට්ඨා”ති ඉමිනා යොජෙත්වා “පාරාජික”න්තිආදීහි, “ථුල්ලච්චයං බෙත්තෙ”තිආදීහි ව සම්බන්ධිතබ්බං. “පාරාජික”න්ති වක්ඛමානත්තා ථුට්ඨාති එත්ථ “පාරාජිකක්බෙත්තෙ”ති සෙසො.

1985. තථාති නිව්චලාපි සාදියති. බෙත්තෙති ථුල්ලච්චයාදීනං බෙත්තෙ. කායෙන නිව්චලායපි විත්තෙන සාදියන්තියා ආපත්ති කස්මා වුත්තාති ආහ “වුත්තත්තා...පෙ.... සත්ථුනා”ති, භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ විය “කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා”ති අවත්වා ඉධ “කායසංසග්ගං සාදියෙය්‍යා”ති වුත්තත්තාති අධිප්පායො.

1986. තස්සා ආපත්තියා. ක්‍රියසමුට්ඨානන්ති කිරියාය සමුට්ඨානං. එවං සතීති සාදියනමත්තෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බහාවෙ සති. ඉදන්ති “කිරියසමුට්ඨාන”මිතිවිධානං. තබ්බහුලෙනෙව නයෙනාති කිරියසමුට්ඨානබාහුල්ලෙන නයෙන බදිරවනාදිවොහාරො වියාති දට්ඨබ්බං.

1987. තස්සා භික්ඛුනියා අසඤ්චිච්ච විරජ්ඣිත්වා ආමසන්තියා අනාපත්ති, “අයං පුරිසො”ති වා “ඉත්ථී”ති වා අජානිත්වා ආමසන්තියා අනාපත්ති, පුරිසස්ස ආමසනෙ සති එස්සං අසාදියන්තියා වා අනාපත්තීති යොජනා.

1988. ඛිත්තචිත්තායාති යක්ඛුමමත්තාය. උම්මත්තිකාය වාති පිත්තකොපෙන උම්මාදස්පත්තාය. ඉදඤ්ච “අසුචී”ති වා “චන්දන”න්ති වා විසෙසනං අජානනමෙව පමාණං.

උබ්භජාණුමණ්ඩලකථාවණ්ණනා.

1989-90. “පාරාජිකත්තං ජානන්ති”ති ඉමිනා අවසෙසාපත්තිං ජානිත්වා ඡාදෙන්තියා පාරාජිකාභාවං දීපෙති. සලිඬගෙ තු ධීතායාති පබ්බජ්ජාලිඬගෙයෙව ධීතාය. ඉති ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තස්මිත්ති යොජනා.

ඉති-සද්දො නිදස්සනෙ. ඉතරාය පුබ්බෙයෙව ආපන්නත්තා තමපෙක්ඛිත්වා “සා වා”ති ආහ.

1991. චුත්තාවසිට්ඨං සබ්බං විනිවිඡයං සඬගහෙතුමාහ “සෙස”න්තිආදි. තත්ථාති දුට්ඨුල්ලපට්ඨිතාදනෙ.

වජ්ජපට්ඨිතාදිකථාවණ්ණනා.

1992-5. සඬසෙනාති සමග්ගෙන සඬසෙන. උක්ඛිත්තකොති ආපත්තියා අදස්සනාදිසු උක්ඛිත්තකො. “උක්ඛෙපනෙ ධීතො”ති ඉමිනා උක්ඛෙපනීයකම්මකතස්ස අනොසාරිතභාවං දිපෙති. යා දිට්ඨි ඵතස්සාති යංදිට්ඨිකො, සො උක්ඛිත්තකො භික්ඛු යාය දිට්ඨියා සමන්නාගතො හොතිති අධිප්පායො. “තස්සා දිට්ඨියා ගහණෙන”ති ඉමිනා අනුවත්තජ්ජකාරො දස්සිතො. තං උක්ඛිත්තකං භික්ඛුන්ති යොජනා. සා භික්ඛුනි අඤ්ඤාහි භික්ඛුනීහි විසුම්භිව සඬසමජ්ඣෙපි “ඵසො බො අයො භික්ඛු සමග්ගෙන සඬසෙන උක්ඛිත්තො”තිආදිනා (පාවි. 669) නයෙන තික්ඛත්තුං වුවිවමානාති යොජනා. තං වත්ථුං අවජන්ති ගහෙත්වා යදි තථෙව තිට්ඨතිති යොජනා. එත්ථ “යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බා”ති සෙසො. තස්ස කම්මස්ස ඔසානෙති තතියාය කම්මවාචාය යාකාරජ්ජත්තවසෙන අස්ස සමනුභාසනකම්මස්ස පරියොසානෙ. අසාකියධීතරාති අසාකියධීතා, පව්චත්තෙ කරණවචනං. “පුන අජ්ජපිසන්ධෙයා”ති ඉමිනා පුන තෙනෙව ව අත්තභාවෙන භික්ඛුනිභාවෙ පටිසන්ධාතුං අනරහතා චුත්තා.

1996. තිකදුක්කටං නිද්දිට්ඨන්ති අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා, වෙමතිකා, ධම්මකම්මසඤ්ඤාති එතාසං වසෙන තිකදුක්කටං චුත්තං. සමනුභාසනෙ චුත්තා සමුට්ඨානාදයො සබ්බෙ ඉධ වත්තබ්බාති යොජනා.

උක්ඛිත්තානුවත්තිකකථාවණ්ණනා.

1997. “හත්ථග්ගහණං වා සාදියෙය්‍යාති හත්ථො නාම කප්පරං උපාදාය යාව අග්ගනබා. ඵතස්ස අසද්ධම්මස්ස පටිසෙවනත්ථාය උබ්භක්ඛකං අධොජාණුමණ්ඩලං ගහණං සාදියති, ආපත්ති පුල්ලව්වයස්සා”ති (පාවි. 676) චුත්තත්තා ආහ “අපාරාජිකඛෙත්තස්සා”තිආදි. “ත”න්ති වක්ඛමානත්තා “ය”න්ති ලබ්භති. අපාරාජිකඛෙත්තස්ස යස්ස කස්සවි අඬගස්ස යං ගහණං, තං හත්ථග්ගහණන්ති පවුච්චතිති යොජනා. හත්ථෙ ගහණං හත්ථග්ගහණං.

1998. යස්ස කස්සවීති චුත්තජ්ජකාරෙන යස්ස කස්සවි වීවරස්ස යං ගහණන්ති යොජනා.

1999. අසද්ධම්ම-සද්දෙන මෙටුනස්සාපි වුවිවමානත්තා තතො විසෙසෙතුමාහ “කායසංසග්ග ...පෙ.... කාරණා”ති. භික්ඛුනී කායසංසග්ගසඩ්ධාතස්ස අසද්ධම්මස්ස කාරණා පුරිසස්ස හත්ථපාසස්මි. තිට්ඨෙය්‍යා වාති යොජනා.

2000. තතොති තස්ස අසද්ධම්මස්ස කාරණා. තත්ථාති හත්ථපාසෙ. පුරිසෙනාති එත්ථ “කත”න්ති සෙසො, “සඩ්ධකත”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “ආගමනං අස්සා”ති පදවිජෙදො. ඉවිජෙය්‍යාති වුත්තෙපි න ගමනිවිජාමත්තෙන, අථ බො භික්ඛුනියා පුරිසස්ස හත්ථපාසං, පුරිසෙන ව භික්ඛුනියා හත්ථපාසං ඔක්කන්තකාලෙයෙව වත්ථුපුරණං දට්ඨබ්බං. යථාහ “සඩ්ධකතං වා ගවිජෙය්‍යාති එතස්ස අසද්ධම්මස්ස පටිසෙවනත්ථාය පුරිසෙන ‘ඉත්ථන්තාමං ආගච්ඡා’ති වුත්තා ගච්ඡති, පදෙ පදෙ ආපත්ති දුක්කටස්ස. පුරිසස්ස හත්ථපාසං ඔක්කන්තමත්තෙ ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (පාවි. 676) ව “පුරිසස්ස අබ්භාගමනං සාදියති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. හත්ථපාසං ඔක්කන්තමත්තෙ ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (පාවි. 676) ව. එත්ථ ව ඉත්ථන්තාමං ආගච්ඡාති ඉත්ථන්තාමං යානං ආගච්ඡාති අත්ථො.

2001. තදත්ථායාති තස්සෙව කායසංසග්ගසඩ්ධාතඅසද්ධම්මස්ස සෙවනත්ථාය. පටිච්ඡන්තට්ඨානඤ්චාති වත්ථාදිනා යෙන කෙනවි පටිච්ඡන්තඔකාසං. පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ යිතා තදත්ථාය කායං උපසංභරෙය්‍යා වාති යොජනා.

2002. හත්ථග්ගහණාදීනං වුත්තජ්ජකාරානං අට්ඨන්තං වත්ථුනං පුරණෙන “අට්ඨවත්ථුකා”ති සඩ්ධාතා අයං භික්ඛුනී විනට්ඨා හොති සීලවිනාසෙන, තතොයෙව අස්සමණි හොති අභික්ඛුනී හොතිති යොජනා.

2003. අනුලොමෙන වාති හත්ථග්ගහණාදිපටිපාටියා වා. පටිලොමෙන වාති තබ්බිපරියතො පටිලොමෙන වා. එකන්තරිකාය වාති එකමෙකං අන්තරිත්වා පුන තස්සාපි කරණවසෙන එකන්තරිකාය වා. අනුලොමෙන වා පටිලොමෙන වා තථෙකන්තරිකාය වා අට්ඨමං වත්ථුං පරිපුරෙන්ති වුතාති යොජනා.

2004. එතදෙව අත්ථං බ්‍යතිරෙකමුඛෙන සමත්ථෙතුමාහ “අථාදිතො”තිආදි. සතක්ඛත්තුමිපිති බහුක්ඛත්තුමිපි. සත-සද්දො හෙත්ථ බහු-සද්දපරියායො. පාරාජිකා නෙව සියාති යොජනා, ඉමිනා තංතංවත්ථුමුලකං දුක්කටථුල්ලච්චයං ආපජ්ජතිති වුත්තං හොති.

2005. යා පන ආපත්තියො ආපන්නා, දෙසෙත්වා තාහි මුව්චතීති යොජනා. ධුරනික්ඛෙපනං කත්ථාති “න පුනෙවං කරිස්සාමි”ති ධුරං නික්ඛිපිත්වා. දෙසිතා ගණනුපිකාති දෙසිතා දෙසිතගණනමෙව උපෙති,

පාරාජිකස්ස අඩ්ගං න භොතීති අත්ථො. තස්මා යා එකං ආපන්නා, ධුරනික්ඛෙපං කත්වා දෙසෙත්වා පුන කිලෙසවසෙන ආපජ්ජති, පුන දෙසෙති, එවං අට්ඨ වත්ථුනි පුරෙන්නීපි පාරාජිකා න භොතී.

2006. සඋස්සාභාය දෙසිතාති පුන ආපජ්ජනෙ අනික්ඛිත්තධුරාය භික්ඛුනියා දෙසිතාපි ආපත්ති දෙසනාගණනං න උපෙති. කිං භොතීති ආහ “දෙසිතාපි අදෙසිතා”ති, තස්මා පාරාජිකාපත්තියා අඩ්ගමෙව භොතීති අධිජ්ජායො.

2008. අයං අත්ථොති “අසද්ධම්මො නාම කායසංසග්ගො”ති අයං අත්ථො. උද්දිසිතොති පකාසිතො.

2009. අයමත්ථො කෙන වචනෙන උද්දිසිතොති ආහ “විඤ්ඤු...පෙ.... සාධකං වචනං ඉද”න්ති. ඉදං වචනන්ති “විඤ්ඤු පට්ඨලො කායසංසග්ගං සමාපජ්ජතු”න්ති (පාවි. 676) ඉදං වචනං. සාධකං පමාණං.

අට්ඨවත්ථුකකථාවණ්ණනා.

2010. අවස්සුතා, වජ්ජපට්ඨජාදිකා, උක්ඛිත්තානුවත්තිකා, අට්ඨවත්ථුකාති ඉමා චතස්සො පාරාජිකාපත්තියො මහෙසිනා අසාධාරණා භික්ඛුනීනමෙව පඤ්ඤත්තාති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිඡයවණ්ණනාය

පාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඩ්ඝාදිසෙසකථාවණ්ණනා

2011. එවං භික්ඛුනිවිහඩ්ගෙ ආගතං පාරාජිකවිනිවිඡයං වත්වා ඉදාති තදනන්තරුද්දිට්ඨං සඩ්ඝාදිසෙසවිනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “යා පන භික්ඛුනී”තිආදි. උස්සයවාදාති කොධුස්සයමානුස්සයවසෙන විවදමානා. තතොයෙව අට්ඨං කරොති සිලෙනාති අට්ඨකාරී. එත්ථ ව “අට්ඨො”ති වොහාරිකවිනිවිඡයො වුවචති, යං පබ්බජිතා “අධිකරණ”න්තිපි වදන්ති. සබ්බත්ථ වත්තබ්බෙ මුඛමස්සා අත්ථිති මුඛරී, බහුභාණීති අත්ථො. යෙන කෙනචි නරෙන සද්ධිත්ති “ගහපතිනා වා ගහපතිපුත්තෙන වා”තිආදිනා (පාවි. 679) දස්සිතෙන යෙන කෙනචි මනුස්සෙන සද්ධිං. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. කීරාති පදපුරුණෙ, අනුස්සවනෙ වා.

2012. සක්ඛිං වාති පච්චක්ඛතො ජානනකං වා. අට්ඨං කාතුං ගච්ජන්තියා පදෙ පදෙ තථා දුක්කටන්ති යොජනා.

2013. වොහාරිකෙති විනිවිජයාමච්චෙ.

2014. අනන්තරන්ති තස්ස වචනානන්තරං.

2015. ඉතරොති අට්ටකාරකො. පුබ්බසදිසොව විනිවිජයොති පයිමාරොවනෙ දුක්කටං, දුතියාරොවනෙ පුල්ලච්චයන්ති වුත්තං හොති.

2016. “තච, මමාපි ච කථං තුවමෙව ආරොචෙහි”ති ඉතරෙන වුත්තා භික්ඛුනීති යොජනා. යථාකාමන්ති තස්සා ච අත්තනො ච වචනෙ යං පයිමං වත්තුමිච්ඡති, තං ඉච්ඡානුරූපං ආරොචෙතු.

2018-9. උභින්නම්පි යථා තථා ආරොචිතකථං සුත්වාති යොජනා. යථා තථාති පුබ්බෙ වුත්තනයෙන කෙනචි පකාරෙන. තෙහීති වොහාරිකෙහි. අට්ටෙ පන ච නිට්ඨිකෙති අට්ටකාරකෙසු එකස්මිං පක්ඛෙ පරාජිතෙ. යථාහ “පරාජිතෙ අට්ටකාරකෙ අට්ටපරියොසානං නාම හොති”ති. අට්ටස්ස පරියොසානොති එත්ථ “තස්සා”ති සෙසො. තස්ස අට්ටස්ස පරියොසානොති යොජනා.

2020-23. අනාපත්තිවිසයං දස්සෙතුමාහ “දුතං වාපි”තිආදි. පච්චත්ථිකමනුස්සෙහි දුතං වාපි පහිණිත්වා සයම්පි වා ආගන්ත්වා යා පන ආකඩ්ඪියතීති යොජනා. අඤ්ඤෙහීති ගාමදාරකාදීහි අඤ්ඤෙහි. කිඤ්චි පරං අනොදිස්සාති යොජනා. ඉමිස්සා ඔදිස්ස වුත්තෙ තෙහි ගහිතදණ්ඨෙ තස්සා ච ගීවාති සුචිතං හොති. යා රක්ඛං යාවති, තත්ථ තස්මිං රක්ඛායාවනෙ තස්සා අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. අඤ්ඤතො සුත්වාති යොජනා. උම්මත්තිකාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ආදිකම්මිකා ගහිතා.

සමුට්ඨානං කථිතෙන තුල්යන්ති යොජනා. සෙසං දස්සෙතුමාහ “සකිරියං ඉද”න්ති. ඉදං සික්ඛාපදං. කිරියාය සහ වත්තතීති සකිරියං අට්ටකරණෙන ආපජ්ජනතො. “සමුට්ඨාන”න්ති ඉමිනා ච සමුට්ඨානාදිවිනිවිජයො උපලක්ඛිතොති දට්ඨබ්බො.

අට්ටකාරිකාකථාවණ්ණනා.

2024-5. ජානන්තීති “සාමං වා ජානාති, අඤ්ඤෙ වා තස්සා ආරොචෙත්තී”ති (පාවි. 684) වුත්තනයෙන ජානන්තී. වොරිත්ති යාය පඤ්චමාසග්ගනකතො පටියාය යං කිඤ්චි පරසන්තකං අවහරිතං, අයං වොරී නාම. වජ්ඣං විදිතන්ති “තෙන කම්මෙන වධාරහා අය”න්ති එවං විදිතං. සඩ්ඝන්ති භික්ඛුනිසඩ්ඝං. අනපලොකෙත්වාති අනාපුච්ඡා. රාජානං වාති රඤ්ඤා අනුසාසිතබ්බට්ඨානෙන තං රාජානං වා. යථාහ “රාජා නාම යත්ථ රාජා අනුසාසති, රාජා අපලොකෙතබ්බො”ති. ගණමෙව වාති “තුම්භෙව තත්ථ අනුසාසථා”ති රාජුහි දිත්තං ගාමනිගමමල්ලගණාදිකං ගණං වා.

මල්ලගණං නාම පාතියට්ඨපනපොක්ඛරණිකණනාදිපුඤ්ඤකම්මනියුත්තො ජනසමුහො. එතෙනෙව එවමෙව දිත්තගාමවරා පුගා ව සෙනියො ව සඬගහිතා. වුට්ඨාපෙය්‍යාති උපසම්පාදෙය්‍ය. කප්පන්ති ව චක්ඛමානලක්ඛණං කප්පං. සා වොරිවුට්ඨාපනන්ති සම්බන්ධො. උපජ්ඣායා හුත්වා යා වොරිං උපසම්පාදෙති, සා භික්ඛුනීති අත්ථො. උපජ්ඣායස්ස භික්ඛුස්ස දුක්කටං.

2026. පඤ්චමාසග්ගනන්ති එත්ථ පඤ්චමාසඤ්ච පඤ්චමාසග්ගනකඤ්ච පඤ්චමාසග්ගනන්ති එකදෙසසරූපෙකසෙසනගෙන පඤ්චමාසස්සාපි ගහණං. අතිරෙකග්ගනං වාපිති එත්ථාපි එසෙව නගො.

2027. පබ්බජිතං පුබ්බං යාය සා පබ්බජිතපුබ්බා. වුත්තප්පකාරං වොරකම්මං කත්වාපි තිත්ථායතනාදිසු යා පයිමං පබ්බජිතාති අත්ථො.

2028-30. ඉදාති පුබ්බපයොගදුක්කටාදිආපත්තිවිභාගං දස්සෙතුමාහ “වුට්ඨාපෙති ව යා වොරි”න්තිආදි. ඉධ “උපජ්ඣායා හුත්වා”ති සෙසො. ඉදං කප්පං යපෙත්වාති යොජනා. සීමං සම්මන්තති වාති අහිනවං සීමං සම්මන්තති, බන්ධනීති වුත්තං හොති. අස්සාති භවෙය්‍ය. “දුක්කට”න්ති ඉමිනා ව “පුල්ලච්චයං ද්වය”න්ති ඉමිනා ව යොජෙතබ්බං.

කම්මන්තෙති උපසම්පදකම්මස්ස පරියොසානෙ, තතියාය කම්මවාචාය යාකාරප්පත්තායාති වුත්තං හොති.

2031. අජානන්තීති වොරිං අජානන්ති. (ඉදං සික්ඛාපදං.)

2032. වොරිවුට්ඨාපනං නාමාති ඉදං සික්ඛාපදං වොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානං නාම. වාචචිත්තතොති ඛණ්ඩසීමං අගන්ත්වා කරොන්තියා වාචාචිත්තෙහි. කායවාචාදිතො චෙවාති ගන්ත්වා කරොන්තියා කායවාචාචිත්තතො ව සමුට්ඨාති. යථාහ “කෙනච්චෙව කරණියෙන පක්කන්තාසු භික්ඛුනීසු අගන්ත්වා ඛණ්ඩසීමං වා නදිං වා යථානිසින්තට්ඨානෙයෙව අත්තනො නිස්සිතකපරිසාය සද්ධිං වුට්ඨාපෙත්තියා වාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති, ඛණ්ඩසීමං වා නදිං වා ගන්ත්වා වුට්ඨාපෙත්තියා කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති”ති (පාචි. අට්ඨ. 683). ක්‍රියාක්‍රියන්ති අනාපුච්ඡාවුට්ඨාපනවසෙන කිරියාකිරියං.

වොරිවුට්ඨාපනකථාවණ්ණනා.

2033-4. ගාමන්තරන්ති අඤ්ඤං ගාමං. යා එකා සචෙ ගච්ඡෙය්‍යාති සම්බන්ධො. නදීපාරන්ති එත්ථාපි එසෙව නගො. නදියා පාරං නදීපාරං. “එකා වා”ති උපරිපි යොජෙතබ්බං. ඔභීයෙය්‍යාති විනා භවෙය්‍ය. ඉධ “අරඤ්ඤ”ති සෙසො. අරඤ්ඤලක්ඛණං “ඉන්දබ්බිල”ඉච්චාදිනා චක්ඛති.

“එකා වා රත්තිං විජ්ජවසෙය්‍යා, එකා වා ගණමහා ඔභීයෙය්‍යා”ති සික්ඛාපදක්කමො, එවං සන්තෙපි ගාථාබන්ධවසෙන “රත්තිං විජ්ජවසෙය්‍යා”ති අන්තෙ වුත්තං. තෙනෙව විභාගවිනිවිජයෙ දෙසනාරුළුභක්කමෙනෙව “පුරෙරුණොදයායෙවා”තිආදිං වක්ඛති. සා පයමාපත්තිකං ගරුකං ධම්මං ආපන්නා සියාති යොජනා. පයමං ආපත්ති එතස්සාති පයමාපත්තිකො, විතික්කමක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජිතබ්බොති අත්ථො. “ගරුකං ධම්මං”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. සකගාමා නික්ඛමන්තියාති භික්ඛුනියා අත්තනො වසනගාමනො නික්ඛමන්තියා.

2035. තතො සකගාමනො.

2036-7. එකෙන පදවාරෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ අතික්කන්තෙ, උපවාරොක්කමෙ වා පුල්ලච්චයන්ති යොජනා. අතික්කන්තෙ ඔක්කන්තෙති එත්ථ “පරික්ඛෙපෙ උපවාරෙ”ති අධිකාරතො ලබ්භති.

2038-9. නික්ඛමිත්වාති අත්තනො පට්ටියගාමනො නික්ඛමිත්වා. අයමෙව නයොති “එකෙන පදවාරෙන පුල්ලච්චයං, දුතියෙන ගරුකාපත්ති”ති අයං නයො.

වතිවිජ්ජදෙන වා බණ්ඩපාකාරෙන වාති යොජනා. “තථා”ති ඉමිනා “පාකාරෙනා”ති එත්ථාපි වා-සද්දස්ස සම්බන්ධනීයතං දස්සෙති. “භික්ඛුච්චාරස්ස භූමි තාසමකජ්ජියා”ති වක්ඛමානත්තා විභාරස්ස භූමින්ති භික්ඛුනිවිභාරභූමි ගහිතා. “කජ්ජියන්ති පට්ටියන්තා”ති ඉමිනා වක්ඛමානස්ස කාරණං දස්සෙති. කොච්ඡ දොසොති පුල්ලච්චයසඬ්ඝාදිසෙසො වුව්චමානො යො කොච්ඡ දොසො.

2040. තාසන්ති භික්ඛුනීනං. “අකජ්ජියා”ති ඉමිනා තත්ථාපි පට්ටියාය ගාමන්තරපට්ටියා ආපත්තිසම්භවමාහ.

2041. “පයමං පාදං අතික්කාමෙත්තියා”ති (පාචි. 692) වුත්තත්තා “හත්ථී...පෙ.... අනාපත්ති සියාපත්ති, පදසා ගමනෙ පනා”ති වුත්තං.

2042. “යං කිඤ්චී...පෙ.... ආපත්ති පටිසන්තියා”ති වුත්තස්සෙවත්ථස්ස උපසංභාරත්තා න පුනරුත්තිදොසො.

2043-4. ලක්ඛණෙහුපපන්නායාති “නදී නාම තිමණ්ඩලං පට්ච්ඡාදෙත්වා යත්ථ කත්ථවි උත්තරන්තියා භික්ඛුනියා අත්තරවාසකො තෙමියතී”ති (පාචි. 692) වුත්තලක්ඛණෙන සමන්තාගතාය නදියා. යා පාරං තීරං ගච්ඡතීති යොජනා.

පයමං පාදං උද්ධරිත්වාන තීරෙ යපෙන්නියාති “ඉදානි පදවාරෙන අතික්කමති”ති වත්තබ්බකාලෙ පයමං පාදං උක්ඛිපිත්වා පරතීරෙ යපෙන්නියා. “දුතියපාදුද්ධාරෙ සඞ්ඝාදිසෙසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 692) අට්ඨකථාවචනතො “අතික්කමෙ”ති ඉමිනා උද්ධාරො ගභිතො.

2045. අත්තරනදියන්ති නදිවෙමජ්ඣෙ. භණ්ඩිත්වාති කලහං කත්වා. ඔරිමං තීරන්ති ආගතදිසාය තීරං. තථා පයමෙ පුල්ලච්චයං, දුතියෙ ගරු භොතීති අත්ථො. ඉමිනා සකලෙන වචනෙන “ඉතරිස්සා පන අයං පක්කන්තට්ඨානෙ යීතා භොති, තස්මා පරතීරං ගච්ඡන්තියාපි අනාපත්ති”ති අට්ඨකථාපි උල්ලිඞ්ගිතා.

2046. රජ්ජුයාති වල්ලිආදිකාය යාය කායවි රජ්ජුයා.

2047. පිච්ඡන්ති එත්ථ “පාතිය”න්ති පකරණතො ලබ්භති. අවුත්තසමුව්චයත්ථෙන අපි-සද්දෙන භණ්ඩධොවනාදිං සඞ්ගණ්භාති. අථාති වාක්ඛාරම්භෙ නිපාතො. “නභානාදිකිච්චං සම්පාදෙත්වා ඔරිමමෙව තීරං ආගමිස්සාමි”ති ආලයස්ස විජ්ජමානත්තා ආහ “වට්ඨති”ති.

2048. පදසානදිං ඔතරිත්වානාති යොජනා. සෙතං ආරොහිත්වා තථා පදසා උත්තරන්තියා අනාපත්තිති යොජනා.

2049. ගන්ත්වානාති එත්ථ “නදි”න්ති සෙසො. උත්තරණකාලෙ පදසා යාතීති යොජනා.

2050. වෙගෙනාති එකෙනෙව වෙගෙන, අත්තරා අනිවත්තිත්වාති අත්ථො.

2051. “නිසීදිත්වා”ති ඉදං “බන්ධෙ වා”තිආදීහිපි යොජෙතබ්බං. බන්ධාදයො චෙත්ථ සභාගානමෙව ගහෙතබ්බා. භත්ථසඞ්ඝාතනෙ වාති උභොහි බද්ධභත්ථවලයෙ වා.

2052-3. පාසන්ති භත්ථපාසං. “ආභොගං විනා”ති ඉමිනා “ගමිස්සාමි”ති ආභොගෙ කතෙ අජානන්තියා අරුණෙ උට්ඨිතෙපි අනාපත්තිති දීපිතං භොති. යථාහ “සවෙ සජ්ඣායං වා සවනං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කම්මං කුරුමානා ‘පුරෙඅරුණෙයෙව දුතියිකාය සන්තිකං ගමිස්සාමි’ති ආභොගං කරොති, අජානන්තියා එව වස්සා අරුණො උග්ගච්ඡති, අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 692). නානාගබ්භෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථිති දස්සෙතුමාහ “එකගබ්භෙපි වා”ති. එකගබ්භෙපි වා දුතියිකාය භත්ථපාසං අතික්කම්ම අරුණං උට්ඨපෙන්නියා භික්ඛුනියා ආපත්ති සියාති යොජනා.

2054. දුතියාපාසන්නි දුතියිකාය හත්ථපාසං. “ගමිස්සාමි”ති ආහොගං කත්වා ගච්ඡන්ති යා සචෙ අරුණං උට්ඨෙති, න දොසොති යොජනා.

2055-6. අඤ්ඤත්ථ පඤ්චධනුසතිකස්ස (පාරා. 654) පච්ඡිමස්ස ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස චුත්තත්තා තතො නිවත්තෙතුමාහ “ඉන්දබ්බිලමතික්කම්මා”තිආදි. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. දීපිතන්ති අට්ඨකථාය “අරඤ්ඤෙති එත්ථ නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දබ්බිලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 692) එවං චුත්තලක්ඛණමෙව අරඤ්ඤං දස්සිතන්ති අත්ථො.

දුතියිකාය දස්සනුපචාරං විජහන්ති යා තස්සාති යොජනා. “ජහිතෙ”ති ඉදං අපෙක්ඛිත්වා “උපවාරෙ”ති විහත්තිවිපරිණාමො කාතබ්බො.

2057. සාණිපාකාරපාකාරතරුඅන්තරිතෙ යානෙ අසති දස්සනුපවාරෙ සතිපි සවනුපවාරෙ ආපත්ති හොතීති යොජනා.

2058-60. එත්ථ කථන්ති යත්ථ දුරෙපි දස්සනං හොති, එවරුපෙ අජ්ඣාකාසෙ ආපත්තිනියමො කථං කාතබ්බොති අත්ථො. අනෙකෙසු යානෙසු “සවනුපවාරාතික්කමෙ”ති චුච්චමානත්තා තත්ථ ලක්ඛණං යපෙතුමාහ “මග්ග...පෙ.... එවරුපකෙ”ති. එත්ථ “යානෙ”ති සෙසො. කුජන්ති යාති යථාචණ්ණවචන්ථානං න හොති, එවං අබ්බන්තසද්දං කරොන්ති යා.

එවරුපකෙ යානෙ ධම්මස්සවනාරොචනෙ විය ව මග්ගමුළ්භස්ස සද්දෙන විය ව “අයො”ති කුජන්ති යා තස්සා සද්දස්ස සවනාතික්කමෙ භික්ඛුනියා ගරුකා ආපත්ති හොතීති යොජනා. “භික්ඛුනියා ගරුකා හොති”ති ඉදං “දුතියිකං න පාපුණිස්සාමි”ති නිරුස්සාහවසෙන වෙදිතබ්බං. තෙනෙව චක්ඛති “ඔහිසිත්වාථ ගච්ඡන්ති”තිආදි. එත්ථාති “ගණමහා ඔහියෙය්‍යා”ති ඉමස්මිං.

2061. අථ ගච්ඡන්ති ඔහිසිත්වාති යොජනා. “ඉදානි අහං පාපුණිස්සාමි” ඉති එවං සඋස්සාහා අනුබන්ධති, වට්ටති, දුතියොපවාරාතික්කමෙපි අනාපත්තීති චුත්තං හොති.

2062. “ගච්ඡතු අයං” ඉති උස්සාහස්සච්ඡෙදං කත්වා ඔහිනා වෙ, තස්සා ආපත්තීති අජ්ඣාහාරයොජනා.

2063. ඉතරාපීති ගන්තුං සමත්ථාපි. ඔහියතු අයන්ති වාති නිරුස්සාහප්පකාරො සන්දස්සිතො. චුත්තත්ථමෙව සමත්ථයිතුමාහ “සඋස්සාහා න හොති වෙ”ති.

2064-5. පුරිමා එකකං මග්ගං යාතීති යොජනා. එකමෙව එකකං. තස්මාති යස්මා එකිස්සා ඉතරා පක්කන්තට්ඨානෙ තිට්ඨති, තස්මා. තත්ථාති තස්මිං ගණම්භාඛ්ඪියනෙ. පි-සද්දො එවකාරත්ථො. අනාපත්ති එව පකාසිතාති යොජනා.

2066-7. ගාමන්තරගතායාති ගාමසීමගතාය. “නදියා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ආපත්තියොවතස්සොපිති රත්තිවිජ්ජවාස ගාමන්තරගමන නදිපාරගමන ගණම්භාඛ්ඪියන සඬබ්බාතා වතස්සො සඬසාදිසෙසාපත්තියො. ගණම්භාඛ්ඪියනමුලකාපත්තියා ගාමනො ඛහි ආපජ්ජිතඛ්ඪත්තෙපි ගාමන්තරොක්කමනමුලකාපත්තියා අන්තොගාමෙ ආපජ්ජිතඛ්ඪත්තෙපි එකක්ඛණෙනි ගාමුපචාරං සන්ධායාහ.

2068-9. යා සද්ධිං යාතා දුතියිකා, සා ච පක්කන්තා වා සචෙ හොති, විඛිහන්තා වා හොති, පෙතානං ලොකං යාතා වා හොති, කාලකතා වා හොතීති අධිජ්ජායො, පක්ඛසඬකන්තා වා හොති, තිත්ථායතනසඬකන්තා වා හොතීති අධිජ්ජායො, නට්ඨා වා හොති, පාරාජිකාපන්තා වා හොතීති අධිජ්ජායො. එවරුපෙ කාලෙ ගාමන්තරොක්කමනාදීති...පෙ.... අනාපත්තීති ඤාතඛ්ඪත්ති යොජනා. උම්මත්තිකායපි එවං චත්තාරිපි කරොන්තියා අනාපත්තීති යොජනා.

2070. “අගාමකෙ අරඤ්ඤ”ති ඉදං ගාමාභාවෙන චුත්තං, න විඤ්ඤාට්ඨසදිසතාය.

2071. ගාමභාවතො නදිපාරගමනගණම්භාඛ්ඪියනාපත්ති න සම්භවති, තස්සාපි සකගාමත්තා ගාමන්තරගමනමුලිකාපත්ති ච දිවසභාගත්තා රත්තිවිජ්ජවාසමුලිකාපත්ති ච න සම්භවතීති ආහ “සකගාමෙ...පෙ.... න විජ්ජරෙ”ති. යථාකාමන්ති යටීච්ඡිතං, දුතියිකාය අසන්තියාපිති අත්ථො.

2072. සමුට්ඨානාදයො පඨමන්තිමචත්ථුනා තුලයාති යොජනා.

ගාමන්තරගමනකථාවණ්ණනා.

2073. සීමාසම්මුතියා චෙවාති “සමග්ගෙන සඬසෙන ධම්මෙන විනයෙන උක්ඛිත්තං භික්ඛුනිං කාරකසඬසං අනාපුච්ඡා තස්සෙව කාරකසඬසස්ස ඡන්දං අජානිත්වා ඔසාරෙස්සාමි”ති නවසීමාසම්මන්තනෙ ව. ද්විහි කම්මවාචාහි දුචෙ ථුල්ලච්චයා හොන්තීති යොජනා.

2074. කම්මස්ස පරියොසානෙනි ඔසාරණකම්මස්ස අවසානෙ. තිකසඬසාදිසෙසන්ති “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා ඔසාරෙති, ආපත්ති සඬසාදිසෙසස්ස. ධම්මකම්මෙ චෙමතිකා, ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා ඔසාරෙති, ආපත්ති සඬසාදිසෙසස්සා”ති (පාවි. 697) තිකසඬසාදිසෙසං

වුත්තං. කම්මන්ති ච උක්ඛෙපනියකම්මං. අධම්මෙ තිකදුක්කටන්ති “අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා ඔසාරෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අධම්මකම්මෙ වෙමතිකා, අධම්මකම්මසඤ්ඤා ඔසාරෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති තිකදුක්කටං වුත්තං.

2075. ගණස්සාති තස්සෙව කාරකගණස්ස. වත්තෙ වා පන වත්තන්තින්ති තෙවත්තාලිසප්පහෙදෙ නෙත්තාරවත්තෙ වත්තමානං. තෙවත්තාලිසප්පහෙදං පන වත්තක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 376) ආවි හවිස්සති. නෙත්තාරවත්තෙති කම්මතො නිත්ථරණස්ස හෙතුභූතෙ වත්තෙ.

2077. ඔසාරණං ක්‍රියං. අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

චතුත්ථං.

2078-9. අවස්සුතාති මෙටුනරාගෙන තිත්තා. එවමුපරිපි. “මනුස්සපුග්ගලස්සා”ති ඉමිනා යක්ඛාදීනං පටික්ඛෙපො. “උදකෙ...පෙ.... දුක්කට”න්ති චක්ඛමානත්තා ආමිසන්ති අඤ්ඤත්‍ර දන්තපොනා අප්ඤ්ඤාභරණියස්ස ගහණං. පයොගතොති පයොගගණනාය.

2080. එකතොවස්සුතෙති පුමිත්ථියා සාමඤ්ඤෙන පුල්ලිඬිගනිද්දෙසො. කථමෙනං විඤ්ඤායතීති? “එකතොඅවස්සුතෙති එත්ථ භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවො දට්ඨබ්බොති මහාපච්චරියං වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පනෙනං න වුත්තං, තං පාළියා සමෙති”ති (පාවි. අට්ඨ. 701) වුත්තත්තා විඤ්ඤායති. එත්ථ ච එතං න වුත්තන්ති “භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවො දට්ඨබ්බො”ති එතං නියමනං න වුත්තං. තන්ති තං නියමෙත්වා අවචනං. පාළියා සමෙතිති “එකතොඅවස්සුතෙ”ති (පාවි. 701-702) අවිසෙසෙත්වා වුත්තපාළියා, “අනවස්සුතොති ජානන්ති පටිග්ගණ්භාති”ති (පාවි. 703) ඉමාය ච පාළියා සමෙති. යදි හි පුග්ගලස්ස අවස්සුතභාවො නප්පමාණං, කිං “අනවස්සුතොති ජානන්ති”ති ඉමිනා වචනෙන. “අනාපත්ති උභො අනවස්සුතා හොන්ති, අනවස්සුතා පටිග්ගණ්භාති”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං සියා. අප්ඤ්ඤාභරපයොගෙසු බහුසු පුල්ලච්චයවයො පුල්ලච්චයානං සමුභො සියා, පයොගගණනාය බහුනි පුල්ලච්චයානි හොන්තිති අධිප්පායො.

2081. සම්භවෙ, බ්‍යභිවාරෙ ච විසෙසනං සාත්ථකං හවතීති “මනුස්සවිග්ගහාන”න්ති ඉදං විසෙසනං යක්ඛපෙතතිරච්ඡානපදෙහි යොජෙතබ්බං. උභතොඅවස්සුතෙ සති මනුස්සවිග්ගහානං යක්ඛපෙතතිරච්ඡානානං හත්ථතො ච පණ්ඩකානං හත්ථතො ච තථාති යොජනා. තථා-සද්දෙනෙත්ථ “යං කිඤ්චි ආමිසං පටිග්ගණ්භාති, දුක්කටං. අප්ඤ්ඤාභරපයොගෙසු පුල්ලච්චයවයො සියා”ති යථාවුත්තමතිදිසති.

2082. එත්ථානි ඉමෙසු යක්ඛාදීසු. එකතොඅවස්සුතෙ සති ආමිසං පටිග්ගණ්හන්ති යා දුක්ඛං. සබ්බත්ථානි සබ්බෙසු මනුස්සාමනුස්සෙසු එකතො, උභතො වා අනවස්සුතෙසු. උදකෙ දන්තකට්ඨකෙති උදකස්ස, දන්තකට්ඨස්ස ව ගහණෙ. පරිභොගෙ වානි පටිග්ගහණෙ චෙව පරිභොගෙ ව.

2083-4. උභයාවස්සුතාභාවෙති භික්ඛුනියා, පුග්ගලස්ස ව උභින්නං අවස්සුතත්තෙ අසති යදි ආමිසං පටිග්ගණ්හානි, න දොසොති යොජනා. අයං පුරිසපුග්ගලො. න ව අවස්සුතොති නෙව අවස්සුතොති ඤත්වා. යා පන ආමිසං පටිග්ගණ්හානි, තස්සා ව උම්මත්තිකාදීනඤ්ච අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. “යා ගණ්හානි, තස්සා අනාපත්ති”ති වුත්තෙපි පරිභුඤ්ජන්තියාව අනාපත්තිභාවො දට්ඨබ්බො.

පඤ්චමං.

2085. උයොයාජනෙති “කිං තෙ අයො ඵසො පුරිසපුග්ගලො කර්ස්සති අවස්සුතො වා අනවස්සුතො වා, යතො ත්වං අනවස්සුතා, ඉඨිස අයො යං තෙ ඵසො පුරිසපුග්ගලො දෙති බාදනීයං වා භොජනීයං වා, තං ත්වං සහත්ථා පටිග්ගහෙත්වා බාද වා භුඤ්ජ වා”ති (පාවි. 705) වුත්තනයෙන නියොජනෙ. එකිස්සාති උයොයාජිකාය. ඉතරිස්සාති උයොයාජිතාය. පටිග්ගහෙති අවස්සුතස්ස හත්ථතො ආමිසපටිග්ගහණෙ. දුක්ඛටානි වානි උයොයාජිකාය දුක්ඛටානි. භොගෙසුති උයොයාජිතාය තථා පටිග්ගහිතස්ස ආමිසස්ස පරිභොගෙසු. පුල්ලච්චයගණො සියාති උයොයාජිකාය පුල්ලච්චයසමුභො සියාති අත්ථො.

2086-7. භොජනස්සාවසානස්මිත්ති උයොයාජිතාය භොජනපරියන්තෙ. සඨ්ඝාදිසෙසතාති උයොයාජිකාය සඨ්ඝාදිසෙසාපත්ති භොති.

යක්ඛාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පෙතපණ්ඩකතිරච්ඡානගතා ගහිතා. තථෙව පුරිසස්ස වානි අවස්සුතස්ස මනුස්සපුරිසස්ස. “ගහණෙ උයොයාජනෙ”ති පදච්ඡෙදො. ගහණෙති උයොයාජිතාය ගහණෙ. උයොයාජනෙති උයොයාජිකාය අත්තතො උයොයාජනෙ. තෙසන්ති උදකදන්තපොනානං. පරිභොගෙති උයොයාජිතාය පරිභුඤ්ජනෙ. දුක්ඛං පරිකිත්තිතන්ති උයොයාජිකාය දුක්ඛං වුත්තං.

2088. සෙසස්සාති උදකදන්තපොනතො අඤ්ඤස්ස පරිභුඤ්ජිතබ්බාමිසස්ස. “ගහණුයොයාජනෙ”තිආදි වුත්තනයමෙව.

2089-90. යා පන භික්ඛුනි “අනවස්සුතො”ති ඤත්වා උයොයාජෙති, “කුපිතා වා න පටිග්ගණ්හති”ති උයොයාජෙති, “කුලානුද්දයතා වාපි න පටිග්ගණ්හති”ති උයොයාජෙති, තස්සා ව උම්මත්තිකාදීනඤ්ච අනාපත්ති

පකාසිතාති යොජනා. යථාහ “අනාපත්ති ‘අනවස්සුතො’ති ජානන්ති උයොයාපෙති, ‘කුපිතා න පටිග්ගණ්හති’ති උයොයාපෙති, ‘කුලානුද්දයනාය න පටිග්ගණ්හති’ති උයොයාපෙති”තිආදි (පාවි. 708).

ඡට්ඨං.

2091. සත්තමන්ති “යා පන භික්ඛුනී කුපිතා අනත්තමනා එවං වදෙය්‍ය බුද්ධං පච්චක්ඛාමී”තිආදිනියජ්ජවත්තං (පාවි. 710) සත්තමසික්ඛාපදඤ්ච. අට්ඨමන්ති “යා පන භික්ඛුනී කිස්මිඤ්චිදෙව අධිකරණෙ පච්චාකතා”තිආදිනියජ්ජවත්තං (පාවි. 716) අට්ඨමසික්ඛාපදඤ්ච.

සත්තමට්ඨමානි.

2092. නවමෙති “භික්ඛුනියො පනෙව සංසට්ඨා විහරන්ති”තිආදිසික්ඛාපදෙ (පාවි. 722) ව. දසමෙති “යා පන භික්ඛුනී එවං වදෙය්‍ය සංසට්ඨාව අයො තුම්භෙ විහරට්ඨ, මා තුම්භෙ නානා විහරිත්ථා”තිආදිසික්ඛාපදෙ (පාවි. 728) ව.

නවමදසමානි.

2093. තෙන මහාවිහඩිගාගතෙන දුට්ඨදොසද්වයෙන ව තත්ථෙව ආගතෙන තෙන සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදෙන වාති ඉමෙහි තීහි සද්ධිං ඉධාගතානි ඡ සික්ඛාපදානීති එවං නව පට්ඨමාපත්තිකා. ඉතො භික්ඛුනිවිහඩිගතො චත්තාරි යාවතතියකානි තතො මහාවිහඩිගතො චත්තාරි යාවතතියකානීති එවං අට්ඨ යාවතතියකානි, පුරිමානි නව වාති සත්තරස සඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදානි මයා චෙත්ථ දස්සිතානීති අධිජ්ජායො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

සඬ්ඝාදිසෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා

2094-5. එවං සත්තරසසඬ්ඝාදිසෙසෙ දස්සෙත්වා ඉදානි තදනන්තරානි නිස්සග්ගියානි දස්සෙතුමාහ “අධිට්ඨානුපගං පත්ත”න්තිආදි. “අධිට්ඨානුපගං පත්ත”න්ති ඉමිනා පදෙන කෙනචි කාරණෙන අනධිට්ඨානුපගෙ පත්තෙ අනාපත්තිභාවං දීපෙති. “තස්සා”ති ත-සද්දාපෙක්ඛාය භික්ඛුනීති එත්ථ “යා”ති ලබ්භති. පත්තසන්තිධිකාරණාති අනධිට්ඨාය, අවිකජ්ජෙත්වා එකරත්තමපි පත්තස්ස නික්ඛිත්තකාරණා.

2096. ඉධ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සෙසො සබ්බො විනිවිජයො කථාමග්ගොති යොජනා, අවසෙසසබ්බවිනිවිජයකථාමග්ගොති අත්ථො. පත්තසික්ඛාපදෙති මහාවිහඩිගපට්ඨමපත්තසික්ඛාපදෙ.

2097. විසෙසොව විසෙසකා.

පඨමං.

2098. අකාලෙති “අනත්ථකථිනෙ විහාරෙ එකාදස මාසා, අත්ථකථිනෙ විහාරෙ සත්ත මාසා”ති (පාවි. 740 අත්ථකො සමානං) එවං චුත්තෙ අකාලෙ. විකප්පත්තරං දස්සෙතුමාහ “දින්නං කාලෙපි කෙනච්ඡි”තිආදි. චුත්තවිපරියායෙන කාලනියමො වෙදිතඛිබ්බො. කෙනච්ඡි අකාලෙ යං වීවරං දින්නං, කාලෙපි යං වීවරං ආදිස්ස දින්නං, තං අකාලවීවරං නාමාති යොජනා. ආදිස්ස දානප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “සම්පත්තා භාජෙත්තු”ති. නියාමිතන්ති “සම්පත්තා භාජෙත්තු”ති එවං වත්වා දින්නඤ්ච “ඉදං ගණස්ස, ඉදං තුය්හං දම්ථී”ති වත්වා වා දාතුකාමතාය පාදමුලෙ යපෙත්වා වා දින්නඤ්ච ආදිස්ස දින්නං නාමාති අත්ථො. යථාහ “සම්පත්තා භාජෙත්තු”ති වත්වා වා ‘ඉදං ගණස්ස, ඉදං තුම්භාකං දම්ථී’ති වත්වා වා දාතුකමාතාය පාදමුලෙ යපෙත්වා වා දින්නම්පි ආදිස්ස දින්නං නාම භොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 740).

2099. අකාලවීවරන්ති චුත්තප්පකාරං අකාලවීවරං.

2100. අත්තනා පටිලද්ධන්ති තතො යං වීවරං අත්තනා වස්සග්ගෙන පටිලද්ධං. නිස්සජ්ජිත්වා පටිලද්ධකාලෙ කත්තඛිබ්බිධිං දස්සෙතුමාහ “ලභිත්වා...පෙ.... නියොජයෙ”ති. යථාදානෙ නියොජයෙති යථා දායකෙන දින්නං, තථා උපනෙතඛිබ්බං, අකාලවීවරපක්ඛෙයෙව යපෙතඛිබ්බන්ති චුත්තං භොති.

2101. තස්සාති “යථාදානෙ නියොජයෙ”ති වචනස්ස. විනයකම්මං කත්වා පටිලද්ධම්පි තං පුන සෙවිතුං න ච වට්ටතීති අයමධිප්පායොති යොජනා.

2102. කාලවීවරෙ අකාලවත්ථසඤ්ඤාය දුක්කටන්ති යොජනා. උභයත්ථපිති අකාලවීවරෙපි කාලවීවරෙපි. වෙමතිකාය තථා දුක්කටන්ති යොජනා.

2103. උභයත්ථපි වීවරෙ කාලවීවරෙ ව අකාලවීවරෙ වාති උභයවීවරෙපි කාලවීවරසඤ්ඤාය භාජාපෙත්තියා නදොසොති යොජනා. සචිත්තකසමුට්ඨානත්තයං සන්ධායාහ “තිසමුට්ඨානතා”ති.

දුතියං.

2104. සචෙ සයං අච්ඡිත්ඤති අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා සද්ධිං වීවරං පරිවත්තෙත්වා පච්ඡා “තුය්හං වීවරං ත්වමෙව ගණ්හ, මය්හං වීවරං දෙහී”ති එවං යදි සයං අච්ඡිත්ඤති. එත්ථ “සකසඤ්ඤායා”ති සෙසො. සකසඤ්ඤාය

ගහිතත්තා පාවිත්තියං, දුක්කට්ඨද්ව චුත්තං, ඉතරො භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බො.

2105. ඉතරෙසුති අබන්ධනඤ්ච ආණත්තිබහුත්තඤ්ච සඩ්ගණ්භාති. තෙනාහ “චත්ථුතං පයොගස්ස වසා සියා”ති.

2106. “තිකපාවිත්ති”ති ඉදමපෙක්ඛිත්වා “උද්දිට්ඨා”ති සම්බන්ධනියං, උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා, වෙමතිකා, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාති එතාසං වසෙන තිකපාවිත්ති චුත්තාති අත්ථො. අඤ්ඤස්මිං පරික්ඛාරෙති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං අඤ්ඤස්මිං පරික්ඛාරො. ඉතරිස්සාති අනුපසම්පන්නාය. තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤාවෙමතිකාඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤානං වසෙන තිකදුක්කටං උද්දිට්ඨං.

2107. තාය වා දියමානං තාය අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා දුට්ඨාය වා තුට්ඨාය වා දියමානං ගණ්භන්තියා, තස්සා විස්සාසමෙව වා ගණ්භන්තියා අනාපත්තීති යොජනා. “තිසමුට්ඨානතා මතා”ති ඉදං චුත්තත්ථමෙව.

තතියං.

2108. යා පන භික්ඛුනී “කිං තෙ, අයො, අචාසු, කිං ආහරියතු”ති චුත්තා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්වා තං ආහරං පටික්ඛිපිත්වා තඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච ගණ්භිතුකාමා සථෙ අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙති, තස්සා විඤ්ඤත්තිදුක්කටං, ලාභා නිස්සග්ගියං සියාති සාධිජ්ජායයොජනා. විඤ්ඤත්තියා දුක්කටං විඤ්ඤත්තිදුක්කටං.

2109-11. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “අඤ්ඤෙ අඤ්ඤසඤ්ඤා, අඤ්ඤෙ වෙමතිකා, අඤ්ඤෙ අනඤ්ඤසඤ්ඤා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්වා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 751) තිකපාවිත්තියං චුත්තං. අනඤ්ඤෙ ද්විකදුක්කටන්ති අනඤ්ඤෙ අඤ්ඤසඤ්ඤාය, වෙමතිකාය ව වසෙන ද්විකදුක්කටං. “අනඤ්ඤනඤ්ඤසඤ්ඤායා”තිආදිනා අනාපත්තිවිසයො දස්සිතො. “අනඤ්ඤෙ අනඤ්ඤසඤ්ඤායා”ති පදවිජෙදො. අනඤ්ඤෙ අනඤ්ඤසඤ්ඤාය විඤ්ඤාපෙත්තියා අනාපත්ති. තස්මිං පඨමවිඤ්ඤාපිතෙ අප්පහොන්තෙ වා තඤ්ඤෙව වා විඤ්ඤාපෙත්තියා අනාපත්ති. අඤ්ඤෙනපි අත්ථෙ සති තෙන සද්ධිං අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්තියා අනාපත්ති. ඉදං චුත්තං භොති – සථෙ පඨමං සප්පි විඤ්ඤත්තං, “ආමකමංසං පටිතබ්බ”න්ති ව වෙජ්ජෙන චුත්තත්තා තෙලෙන අත්ථො භොති, තතො “තෙලෙනාපි මෙ අත්ථො”ති එවං අඤ්ඤඤ්ච විඤ්ඤාපෙතිති. ආනිසංසඤ්ච දස්සෙත්වා තතො අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්තියාපි අනාපත්තීති ඤාතබ්බන්ති යොජනා. ඉදං චුත්තං භොති – සථෙ කභාපණස්ස සප්පි ආහතං භොති, ඉමිනා මූලෙන

දිගුණං තෙලං ලබ්භති, තෙලෙනාපි ච ඉදං කිව්චං නිජ්ජප්පති, තස්මා තෙලමාහරාති එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා විඤ්ඤාපෙතීති.

චතුත්ථං.

2112-3. පුබ්බං අඤ්ඤං වේතාපෙත්වාති යොජනා, අත්තනො කප්පියහණ්ඨෙත “ඉදං නාම ආහරා”ති පුබ්බං අඤ්ඤං පරිවත්තාපෙත්වාති අත්ථො. එවන්ති එත්ථ “චුත්තෙ”ති සෙසො. ධනෙන නිබ්බත්තං ධඤ්ඤං, අත්තනො ධනෙන නිජ්ජාදිත්තා තෙලාදි ඉධ “ධඤ්ඤ”න්ති අධිජ්ජෙතං, න විහාදි. එවං චුත්තෙ මය්හං අඤ්ඤං ධඤ්ඤං ආනෙත්වා දෙති ඉති සඤ්ඤාය පච්ඡා අඤ්ඤං වේතාපෙය්‍යාති යොජනා, න මෙ ඉමිනා අත්ථො, අඤ්ඤං ආහරාති චුත්තෙ ඉදඤ්ච දත්වා අඤ්ඤඤ්ච ආහරිත්වා දෙතීති සඤ්ඤාය “න මෙ ඉදං රුච්චති, අඤ්ඤං ආහරා”ති පච්ඡා අඤ්ඤං පරිවත්තාපෙය්‍යාති අත්ථො. වේතාපනපයොගෙනාති ආණත්තාය වේතාපනවසෙන. මූලට්ඨායාති ආණාපිකාය. තෙන ච අඤ්ඤෙන වා මූලෙන ආහරං හොතු, තස්ස ලාභෙ නිස්සග්ගියං හොතීති යොජනා.

2114. සෙසන්ති තිකපාවිත්තියාදිකං විනිවිජයවිසෙසං.

පඤ්චමං.

2115-6. අඤ්ඤදත්ථාය දිත්තෙනාති උපාසකෙහි “එවරුපං ගහෙත්වා භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජ්ජා”ති අඤ්ඤස්සත්ථාය දිත්තෙන. “සඬ්ඝිකෙන පරික්ඛාරෙනා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. පරික්ඛාරෙනාති කප්පියහණ්ඨෙත. සඬ්ඝිකෙනාති සඬ්ඝස්ස පරිච්චත්තෙන. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. තස්සාති යාය වේතාපිතං. නිස්සග්ගියං සියාති එත්ථ නිස්සට්ඨපටිලද්ධං යථාදානෙ උපනෙතබ්බන්ති වත්තබ්බං. යථාහ “නිස්සට්ඨං පටිලහිත්වා යථාදානෙ උපනෙතබ්බ”න්ති (පාටි. 761). ඉදං හෙට්ඨා චුත්තත්ථාධිජ්ජායමෙව. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. “අනඤ්ඤදත්ථිකෙ අඤ්ඤදත්ථිකසඤ්ඤා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. අනඤ්ඤදත්ථිකෙ වෙමතිකා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති චුත්තත්තා ආහ “අනඤ්ඤදත්ථිකෙ නිද්දිට්ඨං ද්විකදුක්ඛට්ඨ”න්ති. ඉමිනා ච “අඤ්ඤදත්ථිකෙ තිකපාවිත්තිය”න්ති ඉදං චුත්තමෙව. “අඤ්ඤදත්ථිකෙ අඤ්ඤදත්ථිකසඤ්ඤා, වෙමතිකා, අනඤ්ඤදත්ථිකසඤ්ඤා අඤ්ඤං වේතාපෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාටි. 761) හි චුත්තං.

2117. සෙසකන්ති යදත්ථාය දිත්තං, තං වේතාපෙත්වා ආහරිත්වා අතිරිත්තං මූලං අඤ්ඤදත්ථාය උපනෙත්තියා අනාපත්තීති යොජෙතබ්බං. සාමිකෙ පුච්ඡිත්වාති “තුම්හෙහි විවරත්ථාය දිත්තං, අම්භාකඤ්ච විවරං සංවිජ්ජති, තෙලාදිහි පන අත්ථො”ති එවං සාමිකෙ පුච්ඡිත්වා. තන්ති තං වේතාපන්තං. ආපදාසුති භික්ඛුනීහි විහාරං පහාය ගමනාරහමුපද්දවො ගහිතො. යථාහ “ආපදාසුති තථාරුපෙසු උපද්දවෙසු භික්ඛුනියො විහාරං

ජඩ්ඛෙත්වා පක්කමන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු යං වා තං වා චෙතාපෙතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 762).

2118. සයං යාවිතකං විනාති “සංයාවිතක”න්ති පදං විනා, එත්තකමෙව විසදිසන්ති චුත්තං හොති.

ජට්ඨසත්තමානි.

2119. අධිකවචනං දස්සෙතුමාහ “මහාජනිකසඤ්ඤාවිකෙතා”ති. පදතාධිකාති පදමෙව පදතා. මහාජනිකෙතාති ගණස්ස පරිච්චත්තෙන. සඤ්ඤාවිකෙතාති සයං යාවිතකෙන.

2120. අනන්තරසමා මනාති ඉධ “පුග්ගලිකෙතා”ති පදං විනා සමුට්ඨානාදිනා සද්ධිං සබ්බෙ විනිවිජයා අනන්තරසික්ඛාපදසදිසා මනාති අත්ථො. “යා පන භික්ඛුනී අඤ්ඤදත්ථිකෙන පරික්ඛාරෙන අඤ්ඤද්දිසිකෙන පුග්ගලිකෙතා”ති භි සික්ඛාපදං. පුග්ගලිකෙතාති එකභික්ඛුනියා පරිච්චත්තෙන. “කිඤ්චිපි”ති ලිඛන්ති. “කොච්චි”ති පාඨො සුන්දරො “විසෙසො”ති ඉමිනා තුල්යාධිකරණත්තා.

අට්ඨමනවමදසමානි.

පඨමො වග්ගො.

2121-2. චත්තාරි කංසානි සමාහටානි, චතුත්තං කංසානං සමාහාරො වා චතුක්කංසං, චතුක්කංසතො අතිරෙකං අතිරෙකචතුක්කංසං, තෙන අතිරෙකචතුක්කංසග්ගන්තකං පාචුරණමාහ, උපවාරෙන “අතිරෙකචතුක්කංස”න්ති චුත්තං. කංසපරිමාණං පනෙත්ථ සයමෙව චක්ඛති “කහාපණචතුක්කං තු, කංසො නාම පචුච්චති”ති. තස්මා අතිරෙකසොළසකහාපණග්ගන්තකන්ති අත්ථො. ගරුපාචුරණන්ති සීතකාලෙ පාරුපිතබ්බපාචුරණං. චෙතාපෙය්‍යාති විඤ්ඤාපෙය්‍යා. චත්තාරි සච්චානි සමාහටානි, චතුත්තං වා සච්චානං සමාහාරො චතුසච්චං, තං පකාසෙති සීලෙනාති චතුසච්චජ්ජකාසී, තෙන, චතුත්තං අරියසච්චානං නිද්දිසකෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන. පයොගෙති “දෙහී”ති එවං විඤ්ඤාපනපයොගෙ. ලාභෙති පටිලාභෙ.

චතුත්තං සමුගො චතුක්කං, කහාපණානං චතුක්කං කහාපණචතුක්කං. කහාපණො චෙත්ථ තංතංකාලෙ, තංතංපදෙසෙ ව වොහාරුපගො ගහෙතබ්බො. ඉමා චුත්තජ්ජකාරා නිස්සග්ගියාවසානාපත්තියො “ඤාතකානඤ්ච සන්තකෙ”ති අනාපත්තිවිසයෙ චක්ඛමානත්තා “යදා යෙන අත්ථො, තදා තං වදෙය්‍යාථා”ති එවං නිව්චපචාරණං අකත්වා තස්මිං

කාලෙ කිස්මිඤ්චි ගුණෙ පසිදිත්වා “වදෙය්‍යාථ යෙන අත්ථො”ති එවං පචාරිතට්ඨානෙ සම්භවන්තීති දට්ඨබ්බා.

2123-5. ඌනකචතුක්කංසෙ අතිරෙකසඤ්ඤා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. ඌනකචතුක්කංසෙ වෙමතිකා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති චුත්තත්තා ආහ “ඌනකෙ තු චතුක්කංසෙ, උද්දිට්ඨං ද්විකදුක්කට්”න්ති. ඉමිනා “අතිරෙකචතුක්කංසෙ අතිරෙකසඤ්ඤා, වෙමතිකා, ඌනකසඤ්ඤා චෙතාපෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති තිකපාවිත්තියඤ්ච දස්සිතං හොති.

ගරුකන්ති ගරුපාචුරණං. තදුනං වානි චතුක්කංසතො ඌනකං වා. ඤාතකානඤ්චානි එත්ථ ච-සද්දෙන පචාරිතානං සඩ්ගහො. යථාහ අනාපත්තිවාරෙ “ඤාතකානං, පචාරිතාන”න්ති (පාවි. 787). එත්ථ ච “අතිරෙකචතුක්කංසමිථි”ති වත්තබ්බං “තදුනං වා”ති ඉමිනා චතුක්කංසුනස්ස චුත්තත්තා. “අප්පමෙව වා”ති ඉමිනා අතිරෙකචතුක්කංසෙපි මහග්ගතරං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

එකාදසමං.

2126-7. “ලහුපාචුරණං පන භික්ඛුනියා චෙතාපෙත්තියා අඩ්ඨතෙය්‍යකංසපරමං චෙතාපෙතබ්බ”න්ති (පාවි. 789) වචනතො ලහුපාචුරණන්ති එත්ථ “චෙතාපෙත්තියා භික්ඛුනියා”ති ච අඩ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගිනන්ති එත්ථ “චෙතාපෙතබ්බ”න්ති ච සෙසො. ලහුපාචුරණන්ති උණ්භකාලෙ පාචුරණං. තිණ්ණං පූරණො තෙය්‍යො, අඩ්ඨො තෙය්‍යො අස්සාති අඩ්ඨතෙය්‍යො, අඩ්ඨතෙය්‍යො ච සො කංසො වානි අඩ්ඨතෙය්‍යකංසො, තං අග්ගතීති අඩ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගිනං, දසකභාපණග්ගිනකන්ති අත්ථො. තතොති අඩ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගිනකතො. යං පන පාචුරණං අඩ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගිනකං, තං ලහුපාචුරණං. තතො අඩ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගිනකතො ලහුපාචුරණතො. උත්තරිත්ති අතිරෙකං. අඩ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගිනකං යං පාචුරණං යා භික්ඛුනී චෙතාපෙති, තස්ස පාචුරණස්ස පටිලාභෙ තස්සා භික්ඛුනියා නිස්සග්ගියපාවිත්තියා චුත්තාති යොජනා.

“අනන්තරසමං සෙස”න්ති ඉදං සමත්ථෙතුමාහ “නත්ථි කාවි විසෙසතා”ති. විසෙසොයෙව විසෙසතා.

ඒවාදසමං.

2128. ඉදානි පාතිමොක්ඛද්දෙසෙ ආගතෙසු සමතිංසනිස්සග්ගියෙසු කෙසඤ්චි අත්තතො අවචනෙ කාරණඤ්ච අචුත්තෙහි සද්ධිං චුත්තානං ගහණඤ්ච දස්සෙතුමාහ “සාධාරණානී”තිආදි. හි යස්මා භික්ඛුනීනං භික්ඛුනි සාධාරණානි යානි සික්ඛාපදානි සෙසානි ඉධ චුත්තෙහි අඤ්ඤානි, තානි

අටියාරස සික්ඛාපදානි වෙව ඉධ චුත්තසරුපානි ද්වාදස සික්ඛාපදානි වෙති ඉච්චෙවං. නිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදානි සමතිංසෙව භොන්තීති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා

2129-30. එවං තිංස නිස්සග්ගියපාවිත්තියානි දස්සෙත්වා ඉදානි සුද්ධපාවිත්තියානි දස්සෙතුමාහ “ලසුණ”න්තිආදි. ලසුණන්ති එත්ථ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. “ලසුණං”ඉති භණ්ඩිකං චුත්තං අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 793-795). චතුපඤ්චම්ඤ්ජාදිප්පහෙදං භණ්ඩිකං ලසුණං නාම, න තතො උභනං. තෙනාහ “න එකද්විතිම්ඤ්ජක”න්ති. පක්කලසුණතො, සිහලදීපසම්භවතො ච විසෙසමාහ “ආමකං මාගධංයෙවා”ති. මගධෙසු ජාතං මාගධං, “චුත්ත”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. යථාහ “මගධරට්ඨෙ ජාතලසුණමෙව හි ඉධ ලසුණන්ති අධිප්පෙත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 795). තං “බාදිස්සාමි”ති ගණ්හතීති සම්බන්ධො. චුත්තප්පකාරං පාවිත්තියඤ්ච අප්ඤ්ඤාභාරවසෙනානි දස්සෙතුමාහ “අප්ඤ්ඤාභාරවසෙනෙව, පාවිත්තිං පරිදීපයෙ”ති.

2131. තදෙව චක්ඛති “ද්වෙ තයො”තිආදිනා. සද්ධිත්ති එකතො. සඬබාදිත්වාති ගලබ්ලං අප්පවෙසෙත්වා දන්තෙහි සංචුණ්ණියන්ති බාදිත්වා. අප්ඤ්ඤාභරති පරගලං කරොති.

2132. තත්ථාති තස්මිං භණ්ඩිකලසුණං. “මිඤ්ජානං ගණනායා”ති ඉමිනා අප්ඤ්ඤාභාරපයොගගණනායෙව දීපිතා. යථාහ “භිත්දිත්වා එකෙකං මිඤ්ජං බාදන්තියා පන පයොගගණනාය පාවිත්තියානි”ති (පාවි. අට්ඨ. 795).

2133. සභාවතො වට්ටන්තෙවාති යොජනා.

2135. යථාචුත්තපලණ්ඩුකාදීනං නානත්තං දස්සෙතුමාහ “එකා මිඤ්ජා”තිආදි. ඉධ මිඤ්ජානං වසෙනෙව නානත්තං දස්සිතං. අට්ඨකථායං පන වණ්ණවසෙනාපි. යථාහ “පලණ්ඩුකො පණ්ඩුවණ්ණො භොති. භඤ්ජනකො ලොභිතවණ්ණො. හරිතකො හරිතපණ්ණවණ්ණො”ති (පාවි. අට්ඨ. 797).

2136. “සාලවෙ උත්තරිහඩ්ගකෙ”ති පදවිෂෙදො. “බදරසාලවාදීසු”ති (පාවි. අට්ඨ. 797) අට්ඨකථාවචනතො එත්ථ බදර-සද්දො සෙසො. බදරසාලවං නාම බදරඵලානි සුක්ඛාපෙත්වා චුණ්ණෙත්වා කාතබ්බා

බාදනීයවිකති. උම්මත්තිකාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ආදිකම්මිකා ගහිතා. යථාහ “උම්මත්තිකාය ආදිකම්මිකායා”ති (පාවි. 797).

පඨමං.

2137. සම්බාධෙති පටිච්ඡන්තොකාසෙ. තස්ස විභාගං දස්සෙතුමාහ “උපකච්ඡෙසු මුත්තස්ස කරණෙපි වා”ති.

2138. අස්සා තථා පාවිත්තිති සම්බන්ධො. “න ලොමගණනායා”ති ඉමිනා “පයොගගණනායා”ති ඉදමෙව සමත්ථයති.

2139. ආබාධෙති කණ්ඩුආදිකෙ රොගෙ. යථාහ – “ආබාධපච්චයාති කණ්ඩුකච්ඡුආදිආබාධපච්චයා”ති (පාවි. අට්ඨ. 801). මග්ගසංවිධානසමා මතාති භික්ඛුනියා සංවිධාය එකද්ධානසික්ඛාපදෙන සදිසා මතා ඤාතාති අත්ථො.

දුතියං.

2140. පදුමස්ස වා පුණ්ඩරිකස්ස වා අන්තමසො කෙසරෙනාපි කාමරාගෙන මුත්තකරණස්ස තලසාතනෙ මුත්තකරණමිපි පභාරදානෙ පාවිත්ති භොතීති යොජනා. කෙසරෙනාපිති අපි-සද්දෙන මහාපදුමපණ්ණෙහි වත්තබ්බමෙව නත්ථිති දීපෙති. යථාහ – “අන්තමසො උප්පලපත්තෙනාපිති එත්ථ පත්තං තාව මහන්තං, කෙසරෙනාපි පභාරං දෙන්තියා ආපත්තියෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 803).

2141. තත්ථාති තස්මිං මුත්තකරණතලෙ.

තතියං.

2142. යා පන භික්ඛුනී කාමරාගපරෙනා කාමරාගෙන පිළිතා අත්තනො බ්‍යඤ්ජනෙ මුත්තපටෙ උප්පලපත්තමිපි පවෙසෙති, න වට්ටති පාවිත්ති භොතීති යොජනා. පි-සද්දෙන “කෙසරමත්තමිපි පන පවෙසෙන්නියා ආපත්තියෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 812) අට්ඨකථා උල්ලිඛිති.

2143-4. යද්‍යෙවං “ජතුමට්ඨකෙ පාවිත්තිය”න්ති කස්මා චුත්තන්ති ආහ “ඉදං...පෙ.... ජතුමට්ඨක”න්ති. ඉදං ජතුමට්ඨකං වත්ථුවසෙනෙව චුත්තන්ති “අථ ඛො සා භික්ඛුනී ජතුමට්ඨකං ආදිශිත්වා ධොවිතුං විස්සරිත්වා එකමන්තං ඡඩ්ඛෙසි. භික්ඛුනියො මක්ඛිකාහි සම්පරිකිණ්ණං පස්සිත්වා එවමාහංසු ‘කස්සිදං කම්ම’න්ති. සා එවමාහ ‘මය්හිදං කම්ම’න්ති. යා තා භික්ඛුනියො අප්පිච්ඡා, තා උප්ඤ්ඤායන්ති බියාන්ති විපාචෙන්නි ‘කථඤ්ඤි නාම භික්ඛුනී ජතුමට්ඨකං ආදිශිස්සති’ති (පාවි. 806)

ආගතවත්ථුවසෙනෙව චුත්තං, න තං විනා අඤ්ඤස්ස වට්ටකස්ස සම්භවතොති අධිජ්ජායො. ඡතුමට්ඨකං නාම ඡතුතා කතො මට්ඨදණ්ඩකො.

දණ්ඩන්ති එත්ථ “යං කිඤ්චි”ති සෙසො. යථාහ “අන්තමසො උප්පලපත්තමිපි මුත්තකරණං පචෙසෙති”ති (පාවි. 808). එතමිපි ච අතිමහන්නං, කෙසරමත්තමිපි පන පචෙසෙන්නියා ආපත්ති එව. එළාලුකන්ති කක්කාරිඵලං වා. තස්මින්ති අත්තනො මුත්තකරණෙ.

2145. ආබාධපච්චයාති මුත්තකරණප්පදෙසෙ ජාතවණාදිමිහි වණට්ඨානනිරූපනාදිපච්චයා.

චතුත්ථං.

2146. අග්ගපබ්බද්දවයාධිකන්ති අග්ගපබ්බද්දවයනො කෙසග්ගමත්තමිපි අධිකං. යථාහ “අන්තමසො කෙසග්ගමත්තමිපි අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 812). දකසුද්ධිං කරොන්නියාති මුත්තකරණට්ඨානෙ ධොවනං කරොන්නියා. යථාහ “උදකසුද්ධිකං නාම මුත්තකරණස්ස ධොවනා වුච්චති”ති (පාවි. 812).

2147. “තීණි”ති ඉමිනා එකඬගුලියා පබ්බද්දවයස්ස පචෙසෙත්වා ධොවනෙ දොසාභාවං දීපෙති. දීසතොති අඬගුලියා දීසතො. තීණි පබ්බානි ගම්භීරතො මුත්තකරණෙ පචෙසෙත්වා උදකසුද්ධිං ආදියන්නියා පාවිත්තියං භවෙති යොජනා.

2148. තිස්සො, වතස්සො වා අඬගුලියො එකතො කත්වා විත්ථාරෙන පචෙසනෙ එකපබ්බමිපි පට්ටියෙ “ද්වඬගුලපබ්බපරම”න්ති නියමිතප්පමාණාතික්කමතො ආහ “එකපබ්බමිපි යා පනා”ති. යා පන භික්ඛුනි චතුන්නං වාපි අඬගුලීනං තිස්සන්නං වාපි අඬගුලීනං එකපබ්බමිපි විත්ථාරතො පචෙසෙති, තස්සා පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

2149. ඉතීති එවං. සබ්බප්පකාරෙනාති ගම්භීරපචෙසනාදිනා සබ්බෙන පකාරෙන. අභිබ්බත්තතරං කත්වාති සුපාකටතරං කත්වා. අයමත්ථොති “එකිස්සඬගුලියා තීණි”තිආදිනා චුත්තො අයමත්ථො.

2150. ද්වඬගුලපබ්බමෙ දොසො නත්ථීති යොජනා. උදකසුද්ධිපච්චයෙ පන සතිපි එස්සසාදියනෙ යථාචුත්තපරිච්ඡෙදෙ අනාපත්ති. අධිකමිපිති ද්වඬගුලපබ්බතො අධිකමිපි. උදකසුද්ධිං කරොන්නියා දොසො නත්ථීති යොජනා.

2151. තථා උදකසුද්ධිං කරොන්නීනං උම්මත්තිකාදීනං අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

2152. භුඤ්ජතො පන භික්ඛුස්සාති පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භුඤ්ජතො භික්ඛුස්ස. යථාහ “භුඤ්ජන්තස්සාති පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං භුඤ්ජන්තස්සා”ති (පාවි. 817). පාතියං වා විදුපනං වාති චක්ඛමානං පාතියං, බිජනියඤ්ච. උපතිට්ඨෙය්‍යාති “හත්ථපාසෙ තිට්ඨති”ති (පාවි. 817) වචනතො එත්ථ උප-සද්දො හත්ථපාසසඩ්ඛාතං සමීපං වදතීති වෙදිතබ්බං.

2153. වත්ථකොණාදි යා කාචි “බිජනී”ති වුච්චතීති යොජනා, ඉමිනා “බිජනිකිච්චං සම්පාදෙස්සාමී”ති අධිට්ඨාය ගහිතචීවරකොණප්පකාරං යං කිඤ්චි “බිජනී”ති වුච්චතීති අත්ථො.

2154. “අථ ඛො සා භික්ඛුනි තස්ස භික්ඛුනො භුඤ්ජන්තස්ස පාතියෙන ව විදුපනෙන ව උපතිට්ඨන්තා අච්චාවදති. අථ ඛො සො භික්ඛු තං භික්ඛුනිං අපසාදෙති ‘මා, හගිනි, එවරූපං අකාසි, නෙතං කප්පතී’ති. ‘පුබ්බෙ මං ත්වං එවඤ්ච එවඤ්ච කරොසි, ඉදානි එත්තකං න සහසී’ති පාතියථාලකං මත්ථකෙ ආසුම්භින්තා විදුපනෙන පහාරං අදාසී”ති (පාවි. 815) ඉමස්මිං වත්ථුම්භි භික්ඛුහි ආරොචිතෙ “කථඤ්චි නාම, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනි භික්ඛුස්ස පහාරං දස්සතී”තිආදීනි (පාවි. 815) වත්තා “යා පන භික්ඛුනි භික්ඛුස්ස භුඤ්ජන්තස්ස පාතියෙන වා විදුපනෙන වා උපතිට්ඨෙය්‍ය, පාචිත්තිය”න්ති (පාවි. 816) වුත්තත්තා පහාරපච්චයා නු ඛොති ආසඩ්ඛං නිවත්තෙතුමාහ “හත්ථපාසෙ ඉධ යානපච්චයාපත්ති දීපිතා”ති. එත්ථ ව ආසුම්භින්තාති පාතෙත්වා. ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. “න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා භික්ඛුස්ස පහාරො දාතබ්බො. යා දදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 420) භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ වුත්තං ගහෙත්වා ආහ “පහාරපච්චයා වුත්තං, ඛන්ධකෙ දුක්කටං විසු”න්ති. ඉමිනා වුත්තස්සෙවත්ථස්ස කාරණං දස්සිතං හොති.

2155. හත්ථපාසං ජහින්තාති එත්ථ “භොජනං භුඤ්ජතො”ති ව බාදනං බාදතොති එත්ථ “හත්ථපාසෙ”ති ව වත්තබ්බං. භොජනං භුඤ්ජතො හත්ථපාසං ජහින්තා උපතිට්ඨන්තියා වා බාදනං බාදතො හත්ථපාසෙ උපතිට්ඨන්තියා වා හොති ආපත්ති දුක්කටන්ති යොජනා.

2156. දෙතීති පාතියං වා සුපාදිං වා “ඉමං පිච්ච, ඉමිනා භුඤ්ජථා”ති දෙති. තාලවණ්ටං “ඉමිනා බිජන්තා භුඤ්ජථා”ති දෙති. දාපෙතීති අඤ්ඤෙන උභයමිපි දාපෙති. ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානතො එළකලොමෙන සමං මතන්ති යොජනා.

ජට්ඨං.

2157. විඤ්ඤත්වානි සයං විඤ්ඤත්වා, අඤ්ඤාය වා විඤ්ඤාපෙත්වා. “විඤ්ඤත්වා වා විඤ්ඤාපෙත්වා වා”ති (පාවි. 821) හි සික්ඛාපදං. ආමකං ධඤ්ඤන්ති අපක්කං අභට්ඨං සාලිආදිකං සත්තවිධං ධඤ්ඤං. යථාහ — “ආමකධඤ්ඤං නාම සාලි වීහි යථො ගොධුමො කඬ්ඟු වරකො කුදුසකො”ති (පාවි. 822). කොට්ටෙත්වානි මුසලෙහි කොට්ටෙත්වා. යදි පරිභුඤ්ජතීති යොජනා.

2158-60. “භුඤ්ජිස්සාමිති පටිග්ගණ්හානි, ආපත්ති දුක්කට්ඨසානි ඉදං පයොගදුක්කටං නාම, තස්මා න කෙවලං පටිග්ගහණෙයෙව දුක්කටං හොති”තිආදිනා (පාවි. අට්ඨ. 822) අට්ඨකථාගතං විභාගං දස්සෙතුමාහ “න කෙවලං තු ධඤ්ඤාන”න්තිආදි. පනාති අපි-සද්දත්තෙ, සුක්ඛාපනෙහිති අත්තො. හජ්ජනත්ථායාති එත්ථ “වද්දලිදිවසෙ”ති සෙසො. “කපල්ලසජ්ජනෙ උද්ධනසජ්ජනෙ”ති පවිචෙකං යොජෙතබ්බං. දබ්බිසජ්ජනෙති කට්ඨජුසම්පාදනෙ. තත්ථ කපල්ලකෙ ධඤ්ඤපක්ඛිපනෙති යොජනා. “සට්ටනකොට්ටනෙ”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන න-කාරලොපං කත්වා “සට්ටකොට්ටනෙ”ති වුත්තං.

2161-3. පමාණ-සද්දස්ස ආවත්තලිඬිගසඩ්ඛ්ඛත්තා ආහ “භොජනඤ්චෙව විඤ්ඤත්තිපමාණ”න්ති. ආවත්තලිඬිගසඩ්ඛ්ඛත්තං නාම නියතලිඬිගෙකත්තබ්බුත්තං. තථා හෙත්ථ පමාණ-සද්දො නියතනපුංසකලිඬිගෙ නියතෙකත්තං වුච්චති. එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ භොජනඤ්චෙව විඤ්ඤත්ති වානි ඉදං ද්වයං හි යස්මා පමාණං, තස්මා සයං විඤ්ඤත්වා වා අඤ්ඤානො හජ්ජනාදීනි කාරාපෙත්වා වා අඤ්ඤාය පන විඤ්ඤාපෙත්වා සයං හජ්ජනාදීනි කත්වා වා යා පන භික්ඛුනී අජ්ඣොභරති, තස්සා අජ්ඣොභාරපයොගෙසු පාවිත්තියො සියුන්ති යොජනා.

මහාපච්චරියං (පාවි. අට්ඨ. 823) වුත්තං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “මාතරං වා”තිආදි. මාතරං වාපි යාවිත්වානි එත්ථ වා-සද්දො අත්ථන්තරවිකජ්ජනෙ. පි-සද්දො සම්භාවනෙ. මාතරං වා පිතරං වා අඤ්ඤං වා ඤාතකං වා පචාරිතං වා ආමකධඤ්ඤං යාවිත්වා වා අඤ්ඤාය කාරාපෙත්වා වා යා පරිභුඤ්ජති, තස්සා පාවිත්තීති යොජනා.

2164. අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධං සයං වා හජ්ජනාදීනි කත්වා වා අඤ්ඤාය කාරාපෙත්වා වා යා පරිභුඤ්ජති, තස්සා දුක්කටන්ති යොජනා.

2165. අඤ්ඤාය පන විඤ්ඤත්තියා ලද්ධං තාය කාරාපෙත්වාපි සයං කත්වා වා අජ්ඣොභරන්තියා තථා ආපත්ති දුක්කටන්ති යොජනා. ඉදඤ්ච මහාපච්චරියාගතනයං ගහෙත්වා වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන “අඤ්ඤාය විඤ්ඤත්තං භුඤ්ජන්තියා දුක්කට”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 822) වුත්තත්තා විඤ්ඤත්තියාපි අඤ්ඤාය ලද්ධං ආමකං ධඤ්ඤං තාය කාරාපෙත්වා වා සයං කත්වා වා පරිභුඤ්ජන්තස්සාපි දුක්කටමෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

2166-7. සෙදකම්මාදිඅත්ථායාති වාතරොගාදිනා ආතුරානං සෙදනාදිපටිකාරත්ථාය. ඉධ “අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතට්ඨානෙපි”ති සෙසො. භික්ඛුනම්පි එසෙව නයො. යපෙත්වා සත්ත ධඤ්ඤානි ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙ සෙසවිඤ්ඤත්තියාපි අනාපත්තීති ඤාතබ්බත්ති යොජනා. සෙසවිඤ්ඤත්තියාති මුග්ගමාසඅලාබ්බකුම්භණ්ඩකාදීනං චුත්තධඤ්ඤාවසෙසානං විඤ්ඤත්තියා.

සාලිආදීනං සත්තන්නං ධඤ්ඤානං දුක්කට්ඨස්ස චුත්තත්තා, අනාමාසත්තා ව සබ්බෙන සබ්බං න වට්ටන්තීති දස්සෙතුමාහ “ඤාතකානම්පි”තිආදි.

2168. ලද්ධන්ති ලබ්භමානං. නවකම්මෙසුති නවකම්මත්ථාය, නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං. එත්ථ “සම්පට්ච්ඡිතු”න්ති සෙසො. “අවිඤ්ඤත්තියා ලබ්භමානං පන නවකම්මත්ථාය සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 823) මහාපච්චරියං චුත්තං.

සත්තමං.

2169. සඬ්ඝාරන්ති කචචරං. විසාසකං වාති උච්ඡිට්ඨකමච්ඡකණ්ටකමංසට්ඨිවලකමුඛධොවනාදිකං යං කිඤ්ඤි. ඡඩ්ඛෙය්‍ය වාති එත්ථ “සය”න්ති සෙසො “ඡඩ්ඛාපෙය්‍ය පරෙහි”ති චක්ඛමානත්තා. කුට්ටස්ස තිරො තිරොකුට්ටං, තස්මිං, කුට්ටස්ස පරභාගෙති අත්ථො. “පාකාරෙපි අයං නයො”ති චක්ඛමානත්තා කුට්ටන්ති වා බ්‍යතිරිත්තා භිත්ති ගහෙතබ්බා.

2171. එකාති එත්ථ ආපත්තීති සෙසො. “තස්සා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

2172. ඡඩ්ඛනෙති එත්ථ පි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. දන්තකට්ඨස්ස ඡඩ්ඛනෙපි භික්ඛුනියා පාවිත්ති පරිදිපිතාති යොජනා.

2173-4. සබ්බත්ථාති චුත්තප්පකාරෙසු සබ්බෙසු විකප්පෙසු. අනාපත්තිවිසයං දස්සෙතුමාහ “අවලඤ්ඤෙපි”තිආදි. අවලඤ්ඤෙ යානෙ අනොලොකෙත්වා ඡඩ්ඛෙන්තියාපි වා වලඤ්ඤෙ යානෙ ඕලොකෙත්වාපි වා පන ඡඩ්ඛෙන්තියා අනාපත්තීති යොජනා. ඡඩ්ඛනං ක්‍රියං. අනොලොකනං අක්‍රියං.

අට්ඨමං.

2175-6. යා පන භික්ඛුනී බෙත්තෙ වා නාළිකෙරාදිආරාමෙ වා යත්ථ කත්ථවි රොපිමෙ හරිතට්ඨානෙ තානි විසාසුච්චාරසඬ්ඝාරමුත්තසඬ්ඛාතාති චත්තාරි චත්ථුනි සවෙ සයං ඡඩ්ඛෙති වා, තථා පරෙ ඡඩ්ඛාපෙති වා, තස්සා

භික්ඛුනියා ආපත්තිවිනිවිජයො වුත්තනයො “එකෙක” මිච්චාදිනා යථාවුත්තපකාරොති යොජනා.

2177-8. යා පන භික්ඛුනී හරිතෙ ඛෙත්තෙ නිසිදිත්වා භුඤ්ජමානා වා තථා හරිතෙ තත්ථ ඛෙත්තෙ උච්ඡුආදීනි බාදන්ති බාදමානා ගච්ඡන්ති වා යදි උච්ඡිට්ඨං උදකං වා චලකාදිං වා ඡඩ්ඛෙති, තස්සා පාවිත්තියං හොතිති යොජනා. චලකං නාම චමිකරං.

2179. තාදිසෙ හරිතෙ යානෙ අන්තමසො මත්ථකඡින්නං නාළිකෙරම්පි ජලං පිටිත්වා ඡඩ්ඛෙත්තියා ආපත්ති සියාති යොජනා.

2180. සබ්බෙසන්ති භික්ඛුභික්ඛුනීනං.

2181. ලාගිතම්පි ඛෙත්තං පුන රොහණත්ථාය මනුස්සා රක්ඛන්ති වෙ, තත්ථ තස්මිං ඛෙත්තෙ විසාසුච්චාරාදීනි ඡඩ්ඛෙත්තියා අස්සා භික්ඛුනියා යථාවත්ථුකමෙව හි පාවිත්තියමෙවාති යොජනා. “අස්සා යථාවත්ථුක”න්ති ඉමිනා භික්ඛුස්ස දුක්කටන්ති වුත්තමෙව හොති.

2182. ඡඩ්ඛිතෙ ඛෙත්තෙති මනුස්සෙහි උද්ධට්ඨස්සෙ ඛෙත්තෙ. යථාහ – “මනුස්සෙසු සස්සං උද්ධරිත්වා ගතෙසු ඡඩ්ඛිතඛෙත්තං නාම හොති, තත්ථ වට්ටතී”ති (පාවි. අට්ඨ. 830). එවං අකතෙපි ඛෙත්තෙ සාමිකෙ ආපුච්ඡිත්වා කාතුං වට්ටති. යථාහ “සාමිකෙ අපලොකෙත්වා ඡඩ්ඛෙති”ති (පාවි. 832). ඉධ ඛෙත්තපාලකා, ආරාමාදිගොපකා ච සාමිකා එව. සඩ්ඨස්ස ඛෙත්තෙ, ආරාමෙ ච සචෙ “තත්ථ කච්චරං න ඡඩ්ඛෙතබ්බ”න්ති කතිකා නත්ථි, භික්ඛුස්ස ඡඩ්ඛෙතුං වට්ටති සඩ්ඨපරියාපන්නත්තා, න භික්ඛුනීනං. තාසං පන භික්ඛුසඩ්ඨෙස වුත්තනයෙන න වට්ටති, න තස්ස භික්ඛුස්ස, එවං සන්නෙපි සාරුජ්ජවසෙන කාතබ්බන්ති. සබ්බන්ති උච්චාරාදි චතුබ්බිධං.

නවමං.

2183. එත්ථ “නච්චං නාම යං කිඤ්චි නච්චං. ගීතං නාම යං කිඤ්චි ගීතං. වාදිතං නාම යං කිඤ්චි වාදිත”න්ති (පාවි. 835) වචනතො “යං කිඤ්චි”ති සෙසො. යා පන භික්ඛුනී යං කිඤ්චි නච්චං වා යං කිඤ්චි ගීතං වා යං කිඤ්චි වාදිතං වා දස්සනත්ථාය ගච්ඡෙය්‍යාති යොජනා. තත්ථ යං කිඤ්චි නච්චන්ති නටාදයො වා නච්චන්තු සොණ්ඩා වා, අන්තමසො මොරසුකමක්කටාදයොපි, සබ්බමිපෙතං නච්චමෙව. යං කිඤ්චි ගීතන්ති නටාදිතං වා ගීතං හොතු අරියානං පරිනිබ්බානකාලෙ රතනත්තයගුණුපසංහිතං සාධුකිලිතගීතං වා අසඤ්ඤතභික්ඛුනං ධම්මභාණකගීතං වා, සබ්බමිපෙතං ගීතමෙව. යං කිඤ්චි වාදිතන්ති සනාදිවාදනීයභණ්ඩවාදිතං වා හොතු කුට්ඨෙරිවාදිතං වා අන්තමසො උදරභෙරිවාදිතම්පි, සබ්බමිපෙතං වාදිතමෙව. “දස්සනසචනත්ථායා”ති

වත්තබ්බෙ විරූපෙකසෙසනායෙන “දස්සනත්ථායා”ති වුත්තං. පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං යථාසකං විසයස්ස ආලොචනසභාවතාය වා “දස්සනත්ථාය” ඉච්චෙව වුත්තං.

2184. පුබ්බපයොගදුක්කටෙන සහ පාවිත්තියං දස්සෙතුමාහ “දස්සනත්ථාය නච්චස්සා”තිආදි. ගීතස්සාති එත්ථ “වාදිතස්සා”ති පකරණතො ලබ්භති.

2185. එකපයොගෙනාති එකදිසාවලොකනපයොගෙන. තෙනෙව වක්ඛති “අඤ්ඤස්මිම්පි...පෙ.... සියු”න්ති. පස්සතීති එත්ථ “නච්ච”න්ති සෙසො. තෙසන්ති යෙසං නච්චං පස්සති. පි-සද්දෙන වාදිතම්පි සම්පිණ්ඨෙති. යථාහ “තෙසංයෙව ගීතවාදිතං සුණාති, එකමෙව පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 836).

2186. අඤ්ඤතොති අඤ්ඤස්මිං දිසාභාගෙ.

2187. “විසුං පාවිත්තියො සියු”න්ති ඉදමෙව පකාසෙතුමාහ “පයොගගණනායෙත්ථ, ආපත්තිගණනා සියා”ති. එත්ථාති ඉමස්මිං නානාදිසාභාගෙ. නච්චගීතවාදිතානං දස්සනසවනෙ අට්ඨකථාගතං විනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “නච්චිතු”න්තිආදි.

2188. “නච්ච ඉතී”ති පදච්ඡෙදො, “නච්චාහී”තිපි පායො. උපට්ඨානන්ති හෙරිසද්දසුඡං. සම්පට්ච්ඡිතුන්ති “සාධු”ති අධිවාසෙතුං. ඉමස්ස උපලක්ඛණවසෙන වුත්තත්තා නච්චගීතෙපි එසෙව නයො.

2189-90. සබ්බත්ථාති නච්චනාදියු සබ්බත්ථ. උපට්ඨානං කරොමාති තුම්භාකං චෙතියස්ස නච්චාදීහි උපහාරං කරොමාති. උපට්ඨානං පසත්ථන්ති උපට්ඨානකරණං නාම සුන්දරන්ති.

යා ආරාමෙයෙව ව යත්වා පස්සති වා සුණාති වාති යොජනා, ඉධ “අන්තරාරාමෙ වා”තිආදි සෙසො. “ආරාමෙ යත්වා අන්තරාරාමෙ වා බහිආරාමෙ වා නච්චාදීති පස්සති වා සුණාති වා, අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 837) අට්ඨකථාය වුත්තං. “යත්වා”ති වුත්තෙපි සබ්බෙසුපි ඉරියාපටෙසු ලබ්භති. ආරාමෙ යත්වාති න කෙවලං යත්වාච, තතො ගන්ත්වාපි සබ්බිරියාපටෙහිපි ලභති. “ආරාමෙ ධීතා”ති (පාවි. 837) පන ආරාමපරියාපන්තදස්සනත්ථං වුත්තං. ඉතරථා නිසින්නාපි න ලභෙය්‍යාති ගණ්ඨිපදාදියු වුත්තං. භික්ඛුනම්පි එසෙව නයො.

2191. යා අත්තතො ධීතොකාසං ආගන්ත්වා පයොජිතං පස්සති වා සුණාති වාති යොජනා. ධීතොකාසන්ති එත්ථ ගතිනිවත්තිසාමඤ්ඤෙන සයිතනිසින්නම්පි ගය්භති. තථාරූපා හි කාරණා ගන්ත්වා පස්සන්තියා වාපීති

යොජනා. කාරණං නාම සලාකහත්තාදිකාරණං. යථාහ “සති කරණියෙති සලාකහත්තාදීනං වා අත්ථාය අඤ්ඤෙන වා කෙනචි කරණියෙන ගන්ත්වා ගතට්ඨානෙ පස්සති වා සුඤ්ඤාති වා, අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 837).

2192. මග්ගං ගච්ඡන්ති පටිපටෙ නච්චං අට්ඨත්වා පස්සන්ති එවං පස්සන්ති යාපි ව තථා අනාපත්තිති අප්ඤ්ඤාභාරයොජනා. පටිපටෙති ගමනමග්ගාහිමුඛෙ. ආපදාසුභිති තාදිසෙන උපද්දවෙන උපද්දුතා සමප්පට්ඨානං පටිසති, එවං පටිසිත්වා පස්සන්ති යා වා සුඤ්ඤාති යා වා අනාපත්ති.

2193. ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානතො ඵලකලොමසික්ඛාපදෙන සමං මතං “සමාන”න්ති විඤ්ඤාතං.

දසමං.

ලසුණවග්ගො පට්ඨමො.

2194-5. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ යා පන භික්ඛුනී රත්තන්ධකාරස්මිං අප්පදීපෙ පුරිසෙන සද්ධිං එකිකා සචෙ සන්තිට්ඨති, තස්සා පාවිත්තියං චුත්තන්ති යොජනා. රත්තන්ධකාරස්මිත්ති රත්තියං. රත්තිපරියායො හි රත්තන්ධකාර-සද්දො. යථාහ පදභාජනෙ “රත්තන්ධකාරෙති ඔග්ගතෙ සුරියෙ”ති (පාවි. 840). අප්පදීපෙති පප්පොතචන්දසුරියඅග්ගීසු එකෙනාපි අනොභාසිතෙ, ඉමිනා රත්තික්ඛෙත්තං දස්සෙති. “සන්තිට්ඨති”ති ඉමිනා ගමනනිසින්නසයනසඩ්ධාතං ඉරියාපථත්තිකඤ්ඤව උපලක්ඛිතන්ති දට්ඨබ්බං. චුත්තඤ්ඤි වජිරබුද්ධිනා “සන්තිට්ඨෙය්‍යාති එත්ථ යානාපදෙසෙන චතුබ්බිධොපි ඉරියාපථො සඩ්ධගහිතො, තස්මා පුරිසෙන සද්ධිං වඩ්ඤ්ඤාදීනි කරොන්ති යාපි පාවිත්තියඤ්ඤව උපලබ්භති”ති (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 839 ටොකං විසදිසං). පුරිසෙන සද්ධිත්ති සන්තිට්ඨිතුං, සල්ලපිතුඤ්ඤව විඤ්ඤානා මනුස්සපුරිසෙන සද්ධිං.

රහස්සාදවසෙන පුරිසස්ස හත්ථපාසං සමාගන්ත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්ති යා වා පාවිත්තියං චුත්තන්ති යොජනා.

2196-7. යා පන භික්ඛුනී සචෙ මනුස්සපුරිසස්ස හත්ථපාසං විජහිත්වා සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා, යක්ඛපෙතතිරච්ඡානගතානං හත්ථපාසං අවිජහිත්වා සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා, තස්සා දුක්ඛං පරිදීපිතන්ති යොජනා.

විඤ්ඤාග්ගගණෙන අවිඤ්ඤා පුරිසො අනාපත්තිං න කරොතීති දීපෙති.

2198. අඤ්ඤවිහිතායාති රහොඅස්සාදතො අඤ්ඤං වින්තෙන්ති යා. යථාහ “රහොඅස්සාදතො අඤ්ඤවිහිතාව භුත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 841).

විනයවිනිවිජයටිකා දුතියො භාගො භික්ඛුනිවිහඩිගො
 චතුත්ථෙත, ඡට්ඨෙත ච සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨානතො
 ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. සන්තිට්ඨනසල්ලපනවසෙන ක්‍රියං. සඤ්ඤාය
 විමොක්ඛො එතස්මිත්ති සඤ්ඤාවිමොක්ඛකං.

පඨමං.

2199. පටිච්ඡන්තෙ ඔකාසෙති කුට්ටාදීසු යෙන කෙනච පටිච්ඡන්තෙ
 ඔකාසෙ. ඉදං වචනං.

දුතියං.

2200. තතියෙ “අජ්ඣොකාසෙ”ති ච චතුත්ථෙ “රථිකාය, බ්‍යුහෙ,
 සිඬ්ඝාටකෙ”ති පදානි ච වජ්ජෙත්වා අවසෙසං සන්ධායාහ “අපුබ්බං නත්ථි
 කිඤ්චිපි”ති. එත්ථ “වත්තබ්බ”න්ති සෙසො. එත්ථ ච රථිකායාති රච්ඡාය.
 බ්‍යුහෙති අනිබ්බිද්ධරච්ඡාය. සිඬ්ඝාටකෙති වච්චරෙ ඔකාසෙ, තිකොණං වා
 චතුකොණං වා මග්ගසමොධානට්ඨානෙනි චුත්තං හොති.

තතියචතුත්ථානි.

2201-2. “යා පන භික්ඛුනී පුරෙහත්තං කුලානි උපසඬ්ඛමිත්වා ආසනෙ
 නිසීදිත්වා සාමිකෙ අනාපුච්ඡා පක්කමෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 855)
 වචනතො යා පන භික්ඛුනී පුරෙහත්තං කුලානි උපසඬ්ඛමිත්වා ඡදනන්තො
 ආසනෙ නිසීදිත්වා සාමිකෙ අනාපුච්ඡා අනොවස්සකප්පදෙසං අතික්කමෙති,
 යා ච අජ්ඣොකාසෙ වා නිසීදිත්වා සථෙ උපචාරං අතික්කමෙති, තස්සා
 පඨමෙ පදෙ දුක්කටං හොති, දුතියෙ පදෙ පාවිත්ති පරියාප්පතාති යොජනා.
 “ආසනෙ”ති ඉමිනා පල්ලඬ්ඛකමාභුජිත්වා නිසීදනාරහමාසනං අධිප්පෙන.
 යථාහ — “ආසනං නාම පල්ලඬ්ඛකස්ස ඔකාසො චුච්චති”ති (පාවි. 856).
 අනොවස්සප්පදෙසන්ති නිබ්බකොසබ්හන්තරං. අබ්භොකාසෙ
 ආපත්තිබ්බත්තං දස්සෙතුමාහ “උපචාරම්පි වා සථෙ”ති. උපචාරන්ති
 ද්වාදසහත්ථප්පමාණං පදෙසං. යථාහ ගණ්ඨිපදෙ “උපචාරො
 ද්වාදසහත්ථො”ති.

2203. “තථා”ති ඉමිනා “දුක්කටං සමුදිරිත”න්ති ඉදං පච්චාමසති.
 ආපුට්ඨෙ අනාපුට්ඨසඤ්ඤාය ආපුට්ඨෙ විචිකිච්ඡතො පක්කමන්තියා තථා
 දුක්කටන්ති යොජනා. එත්ථ ච “භික්ඛුනියා”ති සම්බන්ධිනියා සමානත්තා
 “විචිකිච්ඡන්තියා”ති වත්තබ්බෙ ලිඬ්ගවිපල්ලාසවසෙන “විචිකිච්ඡතො”ති
 චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

2204. ගිලානායාති යා තාදිසෙන ගෙලඤ්ඤෙන ආපුච්ඡිතුං න
 සක්කොති. ආපදාසුති සරෙ අග්ගි උට්ඨිතො හොති වොරා වා, එවරුපෙ
 උපද්දෙව අනාපුච්ඡා පක්කමන්තියා අනාපත්ති.

2205-6. “ගච්ඡන්තියා වජන්තියා”ති ව
නිසීදනනිපජ්ජනාවසානදස්සනත්ථං වුත්තං. පාවිත්තියං පන පච්ඡාහත්තං
සාමිකෙ “ඉධ නිසීදාම වා සයාම වා”ති අනාපුච්ඡිත්වා
නිසින්නනිපන්තපච්චයා හොතිති වෙදිතබ්බං. පච්ඡාහත්තං සාමිකෙ
අනාපුච්ඡා ආසනෙ නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තියා එකා පාවිත්ති හොතිති යොජනා.
එස නයො “නිපජ්ජිත්වා”ති ආදීසුපි.

යථා පන තත්ථ අසංභාරිමෙ අනාපත්ති, එවමිධ ධූවපඤ්ඤත්තෙ වා
අනාපත්තිති.

ඡට්ඨං.

2207. තිසමුට්ඨානන්ති සචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨානතො.

අට්ඨමං.

2208. යා පන භික්ඛුනී අත්තානම්පි වා පරම්පි වා නිරයබ්බන්තවරියෙහි
අභිසපෙය්‍යා, තස්සා වාවතො වාවතො සියා පාවිත්තිති යොජනා. තත්ථ
අභිසපෙය්‍යාති සපථං කරෙය්‍යා, “නිරයෙ නිබ්බත්තාමි, අවිච්ඡිති
නිබ්බත්තාමි”ති අත්තානං වා “නිරයෙ නිබ්බත්තතු, අවිච්ඡිති
නිබ්බත්තතු”ති පරං වා “ගිහිනී හොමි, ඔදාතවත්ථා හොමි”ති අත්තානං වා
“ගිහිනී හොතු, ඔදාතවත්ථා හොතු”ති පරං වා අභිසපෙය්‍යාති වුත්තං හොති.

2210. අක්කොසති අත්තානං වා පරං වාති සම්බන්ධො.
තිකපාවිත්තියන්ති උපසම්පන්නාය
උපසම්පන්නසඤ්ඤාවෙමතිකාඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤාවසෙන. සෙසායාති
අනුපසම්පන්නාය. අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා, වෙමතිකා,
අනුපසම්පන්නසඤ්ඤා අක්කොසති, දුක්කටන්ති එවං තිකදුක්කටං.

2211. අත්ථධම්මානුසාසනිං පුරක්ඛත්වා වදන්තිනං අනාපත්තිති
යොජනා. යථාහ අට්ඨකථායං “අත්ථපුරෙක්ඛාරායාති අට්ඨකථං
කටෙන්නියා. ධම්මපුරෙක්ඛාරායාති පාළිං වාවෙන්තියා.
අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරායාති ‘ඉදානිපි ත්වං එදිසා, සාධු විරමස්සු, නො වෙ
විරමසි, අද්ධා පුන එවරුපාති කම්මානි කත්වා නිරයෙ උප්පජ්ජිස්සසි,
තිරච්ඡානයොනියා උප්පජ්ජිස්සසි”ති එවං අනුසාසනියං යත්වා වදන්තියා
අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 878).

නවමං.

2212. වධිත්වානි සත්ථාදීහි පහරිත්වා. වධිත්වා වානි එත්ථ වා-සද්දො පාළියං “වධිත්වා වධිත්වා”ති (පාවි. 880) චුත්තං ආමෙඛිතං සුචෙති.

2213. එත්ථානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. කායවාචාවිත්තසමුට්ඨානං ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨානං නාම, සමනුභාසනසමුට්ඨානන්තිපි එතස්සෙව නාමං.

දසමං.

අන්ධකාරවග්ගො දුතියො.

2214. යා පන භික්ඛුනී නග්ගා අනිවත්ථා අපාරුතා හුත්වා නභායති, අස්සා සබ්බපයොගෙ දුක්ඛටං. තස්ස නභානස්ස වොසානෙ පරියොසානෙ සා භික්ඛුනී ජීනචුත්තං ජීනෙන භගවතා භික්ඛුනීනං පඤ්ඤත්තං දොසං පාවිත්තියාපත්තිං සමුපෙති ආපජ්ජතිති යොජනා. භික්ඛුනී දොසන්ති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො කතො.

2215. අවජින්නචීවරානි අවජින්නඋදකසාටිකචීවරා. නට්ඨචීවරානි වොරාදීහි නට්ඨඋදකසාටිකචීවරා. ආපදාසු වානි “මහග්ගං ඉමං දිස්වා වොරාපි හරෙය්‍යු”න්ති එවරුපාසු ආපදාසු වා නග්ගාය නභායන්තියා න දොසො.

පඨමං.

2216. දුතියෙති “උදකසාටිකං පන භික්ඛුනියා කාරයමානායා”ති ආදිසික්ඛාපදෙ (පාවි. 888).

දුතියං.

2217-8. දුස්සිබ්බිතං චීවරන්ති අසක්කච්චසිබ්බිතං චීවරං. විසිබ්බෙත්වානි දුස්සිබ්බිතං පුන සිබ්බනත්ථාය සයං වා විගතසිබ්බනං කත්වා. “විසිබ්බාපෙත්වා”ති සෙසො. යථාහ “විසිබ්බෙත්වා වා විසිබ්බාපෙත්වා වා”ති (පාවි. 893). අනන්තරායානි දසසු අන්තරායෙසු අඤ්ඤතරන්තරායරහිතා. තං විසිබ්බිතං, විසිබ්බාපිතං වා චීවරං. “අනන්තරායා තං පච්ඡා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො කතො. න සිබ්බෙය්‍යානි එත්ථාපි “න සිබ්බාපෙය්‍යා”ති සෙසො. යථාහ “නෙව සිබ්බෙය්‍ය, න සිබ්බාපනාය උස්සුක්කං කරෙය්‍යා”ති (පාවි. 893).

චතුපඤ්චාහන්ති එත්ථ “උත්තරිෂ්ඨපඤ්චවාචාහි (පාවි. 62-64), උත්තරිදිරත්තතිරත්ත”න්ති ආදීසු (පාවි. 51-52) විය අප්පසඬ්ඛායාය බහුසඬ්ඛායායං අන්තොගධත්තෙපි උභයවචනං ලොකවොහාරවසෙන

වචනසිලිට්ඨතායාති දට්ඨබ්බං. ධුරෙති සිබ්බනුස්සාහෙ. නික්ඛිත්තමත්තෙති විස්සට්ඨමත්තෙ.

2219. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා, වෙමතිකා, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාති තීසු වාරෙසු තිකපාවිත්තියං චුත්තං. සෙසායාති අනුපසම්පන්නාය. තිකදුක්කටන්ති වාරත්තයෙ දුක්කටන්තයං.

2220. උභින්නන්ති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං. අඤ්ඤස්මිත්ති විවරතො අඤ්ඤස්මිං. අන්තරායෙපි වා සතීති රාජචොරාදිඅන්තරායානං දසන්නං අඤ්ඤතරෙ සති.

2221. “ධුරනික්ඛෙපනං නාම, සමුට්ඨානමීදං මත”න්ති ඉදං අට්ඨකථාය “ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨාන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 893) චුත්තමෙව ගහෙත්වා චුත්තං, තෙරසසු සමුට්ඨානසීසෙසු “ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨාන”න්ති විසුං සමුට්ඨානසීසං නාම නත්ථි. මානිකට්ඨකථායඤ්ච “සමනුභාසනසමුට්ඨාන”න්ති (කඩ්ධා. අට්ඨ. විවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා, අත්ථතො සමානං) චුත්තං, තං සමුට්ඨානසීසෙසු අන්තොගධමෙව. තස්මා “ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨාන”න්ති ඉදං සමනුභාසනසමුට්ඨානස්සෙව පරියායොති ගහෙතබ්බං.

තතියං.

2222. පඤ්ච අභානි පඤ්චාහං, පඤ්චාහමෙව පඤ්චාහිකං. “අතික්කමෙය්‍යා”ති කිරියාය ද්විකම්මකත්තා “පඤ්චාහික”න්ති ච “සඬ්ඝාට්ඨාර”න්ති ච උපයොගත්ථෙ ඵල උපයොගවචනං. සඬ්ඝට්ඨකට්ඨෙත සඬ්ඝාට්ඨ, ඉති වක්ඛමානානං පඤ්චන්තං විවරානමෙවාධිවචනං, සඬ්ඝාට්ඨං වාරො සඬ්ඝාට්ඨාරො, පරිභොගවසෙන වා ඔතාපනවසෙන වා පරිවත්තනන්ති අත්ථො. “පඤ්චාහිකං සඬ්ඝාට්ඨාරං අතික්කමෙය්‍යාති පඤ්චමං දිවසං පඤ්ච විවරානි නෙව නිවාසෙති න පාරුපති න ඔතාපෙති පඤ්චමං දිවසං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 899) වචනතො පඤ්චදිවසබ්භන්තරෙ යං කිඤ්චි අකත්වා අතික්කාමෙන්තියා විවරගණනාය පාවිත්ති හොතීති දස්සෙතුමාහ “යාතික්කමෙය්‍යා”තිආදි.

2223. තිව්වරන්ති අන්තරවාසකඋත්තරාසඬ්ඝසඬ්ඝාට්ඨසඬ්ඝාතං තිව්වරඤ්ච. සංකච්චිති ථනවෙය්‍යසඬ්ඝාතං විවරඤ්ච. දකසාට්ඨි උතුනිකාලෙ නිවාසෙතබ්බඋදකසාට්ඨිවරඤ්ච. ඉති ඉමෙ පඤ්ච. පඤ්ච තුති පඤ්ච විවරානි නාම.

2224-5. තිකපාවිත්තීති පඤ්චාහාතික්කන්තසඤ්ඤා, වෙමතිකා, අනාතික්කන්තසඤ්ඤාති විකප්පත්තයෙ පාවිත්තියත්තයං හොති.

පඤ්චාභානාතික්කන්තෙ
ද්විකදුක්කටං.

අතික්කන්තසඤ්ඤාවෙමතිකානං

වසෙන

“පඤ්චමෙ දිවසෙ”ති ආදි අනාපත්තිවාරසන්දස්සනං. නිසෙවතීති නිවාසෙති වා පාරුපති වා. ඔතාපෙතීති එත්ථ වා-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, ඔතාපෙති වාති අත්ථො. ආපදාසුපිති මහග්ගං වීවරං, න සක්කා හොති වොරහයාදීසු පරිභුඤ්ජිතුං, එවරුපෙ උපද්දවෙ අනාපත්ති.

චතුත්ථං.

2226. අඤ්ඤිස්සා සඬකමෙතඛ්ඛවීවරං අනාපුච්ඡා ගහෙත්වා යා පරිභුඤ්ජති, තස්සා පාවිත්තියං සියාති යොජනා, අඤ්ඤිස්සා උපසම්පන්නාය සන්තකං පඤ්චන්තං වීවරානං අඤ්ඤතරං තස්සා අවත්වා ආදාය පුන තස්සා දාතඛ්ඛං, අදත්වා යා භික්ඛුනී පටිසෙවති, තස්සා පාවිත්තියං හොතීති අත්ථො. “සඬකමෙතඛ්ඛවීවරං සඬකමනීය”න්ති පරියායසද්දා එතෙ. යථාහ “වීවරසඬකමනීයන්ති සඬකමෙතඛ්ඛවීවරං, අඤ්ඤිස්සා සන්තකං අනාපුච්ඡා ගහිතං පුන පටිදාතඛ්ඛවීවරන්ති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 903).

2227. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා...පෙ.... වෙමතිකා ...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤා වීවරසඬකමනීයං ධාරෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 905) එවං තිකපාවිත්තියං පාළියං චුත්තං. සෙසායාති අනුපසම්පන්නාය. “තිකදුක්කට”න්ති ඉදඤ්ච චුත්තනයමෙව. ආපදාසුති සථෙ අපාරුතං වා අනිවත්ථං වා වොරා හරන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු වා.

2228. එතං සමුට්ඨානං කථිතෙන තුලාන්ති යොජනා. ගහණං, පරිභොගො ච ක්‍රියං. අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

පඤ්චමං.

2229. ලභිතඛ්ඛං තු වීවරන්ති ලභිතඛ්ඛං විකප්පනුපගං වීවරං. නිවාරෙතීති යථා තෙ දාතුකාමා න දෙන්නි, එවං අන්තරායං පරක්කමති. පාවිත්තිං පරිදීපයෙති සථෙ තස්සා වචනෙන තෙ න දෙන්නි, භික්ඛුනියා පාවිත්තියං වදෙය්‍යාති අත්ථො.

2230. එත්ථ පට්ඨමං “සඬසස්සා”ති චුත්තත්තා ගණස්සාති ද්වෙ තයොව ගහෙතඛ්ඛා. ලාභෙති එත්ථ “නිවාරිතෙ”ති සෙසො. සථෙ අඤ්ඤං පරික්ඛාරං නිවාරෙති, තථෙව දුක්කටන්ති යොජනා. අඤ්ඤන්ති විකප්පනුපගවීවරතො අඤ්ඤං. පරික්ඛාරන්ති යං කිඤ්චි ටාලකාදීනං වා සප්පිතෙලාදීනං වා අඤ්ඤතරං.

2231. ආනිසංසං නිදස්සෙත්වාති “කිත්තකං අග්ගනකං දාතුකාමත්ථාති පුච්ඡති, ‘එත්තකං නාමා’ති වදන්ති, ‘ආගමෙථ තාව, ඉදානි වත්ථු මහග්ගං, කතිපාහෙන කප්පාසෙ ආගතෙ සමග්ගං හවිස්සති”ති එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා. න දොසකාති න දොසො, අනාපත්තීති අත්ථො.

ඡට්ඨං.

2232-3. ධම්මිකං සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන සන්නිපත්තවා කරියමානං විවරානං විහඪගං භාජනං යා භික්ඛුනී පටිසෙධෙය්‍ය පටිබාහෙය්‍ය, තස්සා එවං පටිසෙධෙන්තියා පාවිත්තියං හොතීති යොජනා. අධම්මෙ ධම්මසඤ්ඤාය දුක්කටං පරිදීපිතන්ති යොජනා. උභො වෙමතිකාය වාති උභොසු වෙමතිකාය. ගාථාබන්ධවසෙන සු-සද්දලොපො. ධම්මිකෙ අධම්මිකෙ විවරවිහඪගෙ වෙමතිකාය පටිබාහන්තියා දුක්කටං පරිදීපිතන්ති යොජනා. යථාහ “ධම්මිකෙ වෙමතිකා පටිබාහති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අධම්මිකෙ වෙමතිකා පටිබාහති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති. ආනිසංසං නිදස්සෙත්වාති “එකිස්සා එකං සාටකං නප්පහොති, ආගමෙථ තාව, කතිපාහෙනෙව උප්පජ්ජිස්සති, තතො භාජෙස්සාමි”ති (පාටි. 914) එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා.

සත්තමං.

2235-6. නිවාසනුපගං වා තථා පාරුපනුපගං වා කප්පබ්න්දුකතං වා යං කිඤ්චි විවරං පඤ්ච සහධම්මිකෙ ච මාතෘපිතරොපි මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤස්ස යස්ස කස්සචි ගහට්ඨස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා යදි දදෙය්‍ය, තස්සාපි පාවිත්තියං පරියාපුතන්ති යොජනා. එත්ථ ච “පිතරො”ති මාතා ච පිතා ච මාතෘපිතරොති වත්තබ්බෙ විරුපෙකසෙසවසෙන නිද්දෙසො දට්ඨබ්බො.

2237. එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ තා පන පාවිත්තියො විවරානං ගණනාය වසෙන ගණනබ්බාති යොජනා.

2238. තාව සම්පට්ච්ඡිතො කාලො එතස්සාති තාවකාලිකං, විවරං. “අඤ්ඤස්සා”ති පුබ්බෙ චුත්තස්ස දුරත්තා පුනපි “අඤ්ඤෙස”න්ති ආහ, සොයෙවත්ථො.

අට්ඨමං.

2239. යා පන භික්ඛුනී “සවෙ මයං සක්කොම, දස්සාම කර්ස්සාමාති එවං වාචා භින්තා හොතී”ති චුත්තාය දුබ්බලාය විවරපච්චාසාය විවරස්ස විහඪගං නිසෙධෙත්වා විවරෙ කාලං අතික්කමෙය්‍ය, අස්සා දොසකා පාවිත්තියාපත්ති හොතීති යොජනා. විවරෙ කාලන්ති “විවරකාලසමයො නාම අනත්ථතෙ කථිතෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො, අත්ථතෙ කථිතෙ

පඤ්චමාසා”ති (පාවි. 922) පදභාජනෙ වුත්තං වීචරකාලං. අතික්කමෙය්‍යාති “අනත්ථනෙ කථිනෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමං දිවසං, අත්ථනෙ කථිනෙ කථිනුද්ධාරදිවසං අතික්කාමෙති”ති වුත්තවිධිං අතික්කාමෙය්‍ය.

2240. “අදුබ්බලවීචරෙ දුබ්බලවීචරසඤ්ඤා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වචනතො සුදුබ්බලන්ති වෙනසාති එත්ථ සු-සද්දො පදපුරුණෙ. උභොසුති දුබ්බලෙ, අදුබ්බලෙ ව. කඩ්ඛිතාය වාති වෙමතිකාය වා.

2241. ආනිසංසං නිදස්සෙත්වාති “කිඤ්චාපි ‘න මයං අය්‍යෙ සක්කොමා’ති වදන්ති, ඉදානි පන තෙසං කප්පාසො ආගමිස්සති, සද්ධො පසන්තො පුරිසො ආගමිස්සති, අද්ධා දස්සති”ති (පාවි. අට්ඨ. 921) එවං අට්ඨකථාය වුත්තනයෙන ආනිසංසං දස්සෙත්වා.

නවමං.

2242. ධම්මිකං කථිනුද්ධාරන්ති “ධම්මිකො නාම කථිනුද්ධාරො සමග්ගො භික්ඛුනිසඩ්දෙසො සන්තිපතිත්වා උද්ධරති”ති (පාවි. 929) වුත්තං කථිනුද්ධාරං.

2243. යස්සාති යස්ස කථිනස්ස. අත්ථාරමුලකො ආනිසංසො නාම “යො ව තත්ථ වීචරුප්පාදො, සො තෙසං භවිස්සති”ති (මහාව. 306) අනුඤ්ඤාතො තස්මිං විහාරෙ උප්පජ්ජනකවීචරවත්ථානිසංසො. උද්ධාරමුලකො නාම අත්තරුඛිහාරං කාරාපෙන්තෙහි උපාසකෙහි දියාමානවීචරවත්ථානිසංසො.

2245. සමානිසංසොපිති අත්ථාරආනිසංසෙන සමානිසංසොපි උබ්භාරො. සද්ධාපාලනකආරණාති පසාදානුරක්ඛනත්ථාය දාතබ්බොති යොජනා. ආනිසංසං නිදස්සෙත්වාති “භික්ඛුනිසඩ්දෙසො ජිණ්ණවීචරො, කථිනානිසංසමුලකො මහාලාභො”ති එවරුපං ආනිසංසං දස්සෙත්වා.

2246. සමුට්ඨානාදිනා සද්ධිං සෙසං පන විනිවිජයජාතං අසෙසෙන සබ්බාකාරෙන සත්තමෙන සික්ඛාපදෙන සමං මතං “සදිස”න්ති විඤ්ඤාතං. කිඤ්චිපි අප්පකම්පි අපුබ්බං තත්ථ වුත්තනයතො අඤ්ඤං නත්ථිති යොජනා.

දසමං.

නග්ගවග්ගො තතියො.

2247. “යා පන භික්ඛුනියො ද්වෙ එකමඤ්චෙ තුවට්ටෙය්‍යුං, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 933) පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “එකායා”තිආදි. එකායාති එකාය භික්ඛුනියා. අපරාති අඤ්ඤා

උපසම්පන්නා. නිපජ්ජෙය්‍යුන්ති එත්ථ “එකමඤ්චෙ”ති සෙසො. ද්වෙති ද්වෙ භික්ඛුනියො.

2248-9. “එකාය වා”තිආදි අනාපත්තිවාරනිද්දෙසො. උභො වාපි සමං නිසිදන්තිති යොජනා. එළකෙනාති එළකලොමසික්ඛාපදෙන.

පයමං.

2250-1. පාවාරකටසාරාදීන්ති එත්ථ භූමිමෙකවචනං. “සංභාරිමෙසු”ති ඉමිනා සමානාධිකරණත්තා බහුවචනජ්ජෙය්‍යධිගෙ වචනවිපල්ලාසෙනෙත්ථ එකවචනනිද්දෙසොති දට්ඨබ්බො. පාවාරො ච කටසාරො ච තෙ ආදි යස්සාති විග්ගහො, නිද්ධාරණෙ චෙතං භූමිමං. එකකන්ති නිද්ධාරිතබ්බනිදස්සනං. එකමෙව එකකං. සංභාරිමෙසු පාවාරාදීසු අඤ්ඤතරන්ති අත්ථො. “පාවාරොති කොපවාදයො”ති වදන්ති. කටසාරොති කටොයෙව. ආදි-සද්දෙන අත්ථරිත්වා සයනාරහං සබ්බං සඬගණ්භාති. තෙනෙවාති යං අත්ථතං, තෙනෙව. පාරුපිත්වා සචෙ යා පන ද්වෙ සභෙව නිපජ්ජන්ති, තාසං පාවිත්තියං සියාති යොජනා. එත්ථ ච අත්ථරණපාවුරණකිච්චෙ එකස්සෙව නිද්දිට්ඨත්තා එකස්ස අන්තස්ස අත්ථරණඤ්ච එකස්ස අන්තස්ස පාරුපනඤ්ච විඤ්ඤායති. යථාහ “සංභාරිමානං පාවාරත්ථරණකටසාරකාදීනං එකං අන්තං අත්ථරිත්වා එකං පාරුපිත්වා තුවට්ටෙන්තිනමෙතං අධිවචන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 937).

එකස්මිං එකත්ථරණෙ වා එකපාවුරණෙ වා නිපජ්ජතෙ සති තාසං ද්විත්තං භික්ඛුනීනං දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. ද්විකදුක්කටං චුත්තන්ති “නානත්ථරණපාවුරණෙ එකත්ථරණපාවුරණසඤ්ඤා...පෙ.... වෙමතිකා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 939) චුත්තං දුක්කටද්වයං.

2252. වචත්ථානං නිදස්සෙත්වාති මජ්ඣෙ කාසාවං වා කත්තරයට්ඨිං වා අන්තමසො කායබන්ධනමිපි යපෙත්වා නිපජ්ජන්ති, අනාපත්තිති අත්ථො. සෙසං සමුට්ඨානාදිවිධානං. ආදිනාති ඉමස්මිංයෙව විග්ගෙ පයමසික්ඛාපදෙන. තුල්‍යන්ති සමානං.

දුතියං.

2253. අඤ්ඤිස්සා භික්ඛුනියා. අභාසුකාරණාති අභාසුකරණහෙතු. අනාපුච්ඡාති අනාපුච්ඡිත්වා. තස්සා පුරතො ච වඬකමනාදයො යදි කරෙය්‍ය, එවං කරොන්තියා පාවිත්තියාපත්ති භොතීති යොජනා. වඬකමනාදයොති එත්ථ ආදි-සද්දෙන “තිට්ඨති වා නිසිදති වා සෙය්‍යං වා කජ්ජෙති උද්දිසති වා උද්දිසාපෙති වා සජ්ඣායං වා කරොති”ති (පාවි. 943) පදභාජනෙ චුත්තානං සඬගහො.

2254. නිවත්තනානං ගණනායාති වඩකමන්තියා වඩකමස්ස උභයකොටිං පත්වා නිවත්තන්තියා නිවත්තනගණනාය. පයොගතොයෙවාති පයොගගණනායෙව, ඉරියාපථපරිවත්තනගණනායෙවාති චුත්තං හොති. දොසාති පාවිත්තියාපත්තියො.

2255. පදානං ගණනාවසාති එත්ථ ආදි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. යථාහ “පදාදිගණනායා”ති (පාවි. අට්ඨ. 943). තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා, වෙමතිකා, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාති විකප්පත්තයස්ස වසෙන පාවිත්තියත්තයං චුත්තං. සෙසායාති අනුපසම්පන්නාය.

2256. න ච අභාසුකාමායාති ආපුච්ඡත්වා තස්සා භික්ඛුනියා පුරතො වඩකමනාදිති කරොන්තියා අනාපත්තීති යොජනා.

2257. ක්‍රියාක්‍රියන්ති වඩකමනාදිකරණං කිරියං. ආපුච්ඡාය අකරණං අකිරියං. පාපමානසන්ති අකුසලචිත්තං.

තතියං.

2258-9. අනන්තරායාති වක්ඛමානෙසු රාජන්තරායාදීසු දසසු අන්තරායෙසු අඤ්ඤතරරහිතා භික්ඛුනී. දුක්ඛිතන්ති ගිලානං. යථාහ “දුක්ඛිතා නාම ගිලානා චුච්චති”ති (පාවි. 948). සහජීවිනිත්ති සද්ධිවිහාරිනිං. යථාහ “සහජීවිනී නාම සද්ධිවිහාරිනී චුච්චති”ති. අඤ්ඤාය වා නුපට්ඨාපෙය්‍යාති අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා, සික්ඛමානාය, සාමණෙරියා වා ගිහිනියා වා උපට්ඨානං න කාරාපෙය්‍ය. නුපට්ඨෙය්‍ය සයම්පි වාති යා උපට්ඨානං න කරෙය්‍ය. ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තෙ වාති “නෙව උපට්ඨෙය්‍යසාමි, න උපට්ඨාපනාය උස්සුක්කං කරිස්සාමි”ති ධුරෙ උස්සාහෙ නික්ඛිත්තමත්තෙයෙව. තස්සාති උපජ්ඣායාය.

අන්තෙවාසිනියා වාපීති පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මනිස්සයවසෙන චතුබ්බිධාසු අන්තෙවාසිනීසු අඤ්ඤතරාය. ඉතරායාති අනුපසම්පන්නාය.

2260. ගිලානායාති සයං ගිලානාය. “ගවෙසිත්වා අලහන්තියා”ති පදවිෂෙදො, අඤ්ඤං උපට්ඨායිකං පරියෙසිත්වා අලහමානායාති අත්ථො. “ආපදාසු උම්මත්තිකාදීන”න්ති පදවිෂෙදො. ගාථාබන්ධවසෙන වණ්ණලොපොපි දට්ඨබ්බො. ආපදාසුති තථාරූපෙ උපද්දවෙ සති. ධුරනික්ඛෙපනොදයන්ති ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨානං. යදෙත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා චුත්තමෙව.

චතුත්ථං.

2261-2. පුග්ගලිකස්ස අත්තායත්තපරායත්තවසෙන අනියමිතත්තා “සක”න්ති ඉමිනා නියමෙති. සකං පුග්ගලිකන්ති අත්තනො පුග්ගලිකං. දත්වාති එත්ථ “භික්ඛුනියා”ති සෙසො. සකවාටන්ති පරිවත්තකද්වාරකවාටසහිතං. උපස්සයන්ති ගෙහං. ද්වාරාදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගබ්භපමුඛානං සඬගහො, නිද්ධාරණෙ වෙතං භූමිමං. බහුනිපිති නිද්ධාරණබ්බතිදස්සනං. බහුනිපි ද්වාරානි වා බහු ගබ්භෙ වා බහුනි පමුඛානි වා. තත්ති යස්සා උපස්සයො දින්නො, තං භික්ඛුනිං. නික්කඩ්ඪන්ති යාති අතික්කාමෙන්නියා. තස්සාති යා නික්කඩ්ඪති, තස්සා.

2263. එත්ථාති නික්කඩ්ඪනො. එසෙව නයොති “පයොගගණනාය ආපත්ති”ති දස්සිතන යො. එත්ථ පයොගො නාම ආණාපනං, ඉමිනා “එකායාණත්තියා අනෙකෙසු ද්වාරෙසු අතික්කාමිතෙසුපි එකාව ආපත්ති හොති”ති එවමාදිකං අට්ඨකථාගතවිනිවිඡයං (පාවි. අට්ඨ. 943, 952 අත්ථතො සමානං) සඬගණ්භාති.

2264. තෙසු විනිවිඡයෙසු එකං විනිවිඡයවිසෙසං දස්සෙතුමාහ “එත්තකාව ඉමං ද්වාරා”ති ආදි. ද්වාරගණනාය ආපත්තියො ද්වාරගණනාපත්තියො.

2265. අකවාටම්භාති අකවාටබන්ධතො උපස්සයා නික්කඩ්ඪන්තියා දුක්කටන්ති යොජනා. සෙසායාති අනුපසම්පන්නාය. තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤාය, වෙමතිකාය, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාය ව වසෙන තිකදුක්කටං. උභින්නන්ති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං. පරික්ඛාරෙසුති පත්තවීවරාදීසු පරික්ඛාරෙසු. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පයොගෙසු, නික්කඩ්ඪියමානෙසු, නික්කඩ්ඪාපියමානෙසු වාති චුත්තං හොති.

2266. එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සමුට්ඨානාදිවිනිවිඡයෙන සහ සෙසං විනිවිඡයජාතං අසෙසෙන සබ්බජ්ජකාරෙන සඬිසිකා විහාරස්මා නික්කඩ්ඪනසික්ඛාපදෙන සමං මතං “සදිස”න්ති සල්ලක්ඛිතන්ති යොජනා. පඤ්චමං.

2267. ඡට්ඨෙති “යා පන භික්ඛුනී සංසට්ඨා විහරෙය්‍ය ගහපතිනා වා ගහපතිපුත්තෙන වා”ති ආදිමාතිකාය (පාවි. 956) නිද්දිට්ඨෙ ඡට්ඨසික්ඛාපදෙ. ඉධ වත්තබ්බන්ති ඉමස්මිං විනයවිනිවිඡයෙ කට්ඨෙතබ්බං. අරිට්ඨස්ස සික්ඛාපදෙනාති අරිට්ඨසික්ඛාපදෙන. විනිවිඡයොති සමුට්ඨානාදිකො.

ඡට්ඨං.

2268. සාසඬකසම්මතෙනි එත්ථ ‘සප්පට්ඨයෙ’ති සෙසො. උභයමිපි හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. අන්තොරට්ඨෙති යස්ස විජ්ඣෙ විහරති, තස්සෙව රට්ඨෙ. සාසඬකසම්මතෙ සප්පට්ඨයෙ අන්තොරට්ඨෙ සත්ථෙත විනා වාරිකං වරන්තියා භික්ඛුනියා ආපත්ති සියාති යොජනා.

2269. එවං වරන්තියා සගාමකට්ඨානෙ ගාමන්තරප්පවෙසෙ ච අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනෙ ච විනයඤ්ඤා භික්ඛුනා පාවිත්තියනයො පාවිත්තියාපත්තිවිධානක්කමො ඤෙයො ඤාතබ්බොති යොජනා.

2270. සහ සත්ථෙත වරන්තියා න දොසොති යොජනා. බ්බෙට්ඨානෙ වරන්තියා, ආපදාසු වා වරන්තියා න දොසොති යොජනා.

සත්තමං.

2271. අට්ඨමෙ නවමෙ වාපීති ‘යා පන භික්ඛුනී තිරොරට්ඨෙ’තිආදිකෙ (පාවි. 966) අට්ඨමසික්ඛාපදෙ ච ‘යා පන භික්ඛුනී අන්තොවස්සං වාරිකං වරෙයා, පාවිත්තිය’න්ති (පාවි. 970) චුත්තනවමසික්ඛාපදෙ ච. අනුත්තානං න විජ්ජති, සබ්බං උත්තානමෙව, තස්මා එත්ථ මයා න විචාරියතීති අධිප්පායො.

අට්ඨමනවමානි.

2272. ‘යා පන භික්ඛුනී වස්සංචුත්ථා වාරිකං න පක්කමෙයා අන්තමසො ඡප්පඤ්චයොජනානිපි, පාවිත්තිය’න්ති (පාවි. 974) චුත්තසික්ඛාපදෙ විනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ ‘පාවිත්ති’තිආදි. අහං න ගම්ස්සාමි න පක්කම්ස්සාමිති ධුරනික්ඛෙපෙ කතෙ පාවිත්තීති යොජනා. තථාති පාවිත්ති.

2273. වස්සංචුත්ථාය පචාරෙත්ථා අන්තමසො පඤ්ච යොජනානි ගන්තුං වට්ටති. එත්ථ අපි-සද්දස්ස සම්භාවනත්ථතං දස්සෙතුමාහ ‘ඡසු’තිආදි. ඉධ ඉමස්මිං අනාපත්තිවාරෙ ඡසු යොජනෙසු යදත්ථි වත්තබ්බං, තං කින්නු නාම සියා, නත්ථි කිඤ්චි වත්තබ්බන්ති අත්ථො. පචාරෙත්ථා ඡ යොජනානි ගච්ඡන්තියා අනාපත්තිභාවො අචුත්තසිද්ධොවාති දීපෙති.

2274. තීණි යොජනානි. තෙනෙවාති යෙන ගතා, තෙනෙව මග්ගෙන. අඤ්ඤෙන මග්ගෙනාති ගතමග්ගතො අඤ්ඤෙන පථෙන.

2275. දසවිධෙ අන්තරායස්මිං සතීති වක්ඛමානෙසු අන්තරායෙසු අඤ්ඤතරස්මිං සති. තස්සා අනාපත්තීති යොජනා. ආපදාසුති අට්ඨාදිකාරණෙන කෙනචි පලිබුද්ධාදිභාවසඬ්ඛාතාසු ආපදාසු. ගිලානායාති සයං ගිලානාය. දුතියාය භික්ඛුනියා අලාභෙ වා අපක්කමන්තියා අනාපත්ති.

2276. රාජා ව චොරා ව අමනුස්සා ව අග්ගි ව තොයඤ්ච වාළා ව සරීසපා වාති විග්ගහො. මනුස්සොති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන පුබ්බපදලොපො “ලාබ්බනි සිදන්ති”තිආදීසු (ජා. 1.1.77) විය. ජීවිතඤ්ච බ්‍රහ්මවරියා ව ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්ති සමාහාරද්වන්දෙ සමාසො, තස්ස ජීවිතබ්‍රහ්මවරියස්ස. අන්තරායා එව අන්තරායිකා. එතෙසං දසන්තං අඤ්ඤතරස්මිං අපක්කමන්තියා අනාපත්ති. යථාහ “අන්තරායෙති දසවිධෙ අන්තරායෙ. ‘පරං ගච්ඡිස්සාමි’ති නික්ඛන්තා, නදිපුරො පන ආගතො, චොරා වා මග්ගෙ හොන්ති, මෙසො වා උට්ඨාති, නිවත්තිතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 976).

2277. අපක්කමනං අක්‍රියං. අනාදරියෙන ආපජ්ජනතො ආහ “දුක්ඛවෙදන”න්ති.

දසමං.

තුච්චට්ඨග්ගො චතුත්ථො.

2278-80. රාජාගාරන්ති රඤ්ඤො කීළනසරං. විත්තාගාරන්ති කීළනවිත්තසාලං. ආරාමන්ති කීළනඋපවනං. කීළයානන්ති කීළනත්ථාය කතං උයානං. කීළාචාපින්ති එත්ථ කිඤ්චාපි පාළියං (පාවි. 979) පොක්ඛරණී වුත්තා, සා පන සබ්බජලාසයානං කීළාය කතානං උපලක්ඛණවසෙන වුත්තාති ආහ “කීළාචාපි”න්ති, කීළනත්ථාය කතචාපින්ති අත්ථො. “නානාකාර”න්ති ඉදං යථාවුත්තපදෙහි පව්චෙකං යොජෙතබ්බං. සබ්බසඬගාහිකවසෙන “තානි”ති වුත්තං. නානාකාරං රාජාගාරං විත්තාගාරං ආරාමං කීළයානං වා කීළාචාපිං දට්ඨුං ගච්ඡන්තිනං තානි සබ්බානි එකතො දට්ඨුං ගච්ඡන්තිනං තාසං භික්ඛුනීනං පදෙ පදෙ දුක්කටං මුනිනා නිද්දිට්ඨන්ති යොජනා.

පඤ්චපිති රාජාගාරාදිනි පඤ්චපි. එකායෙව පාවිත්ති ආපත්ති පරිදිපිතාති යොජනා. තං තං දිසාභාගං ගන්ත්වා පස්සන්ති වෙ, පාටෙක්කාපත්තියො පයොගගණනාය සියුන්ති යොජනා.

2281. ගමනබාහුල්ලෙන ආපත්තිබාහුල්ලං පකාසෙත්වා ගීවාපරිවත්තනසඬබාතෙන පයොගබාහුල්ලෙනාපි ආපත්තිබාහුල්ලං පකාසෙතුමාහ “පයොගබහුතායාපි, පාවිත්තිබහුතා සියා”ති. සබ්බත්ථාති යත්ථ භික්ඛුනියා පාවිත්තියං වුත්තං, තත්ථ සබ්බත්ථ.

2282. “අවසෙසොපි අනාපත්ති”ති පදවිජෙදො. අනාපත්ති ව කථාමග්ගො ව අනාපත්තිකථාමග්ගො, තෙසං විනිවිජයො අනාපත්තිකථාමග්ගවිනිවිජයො, “අනාපත්ති ආරාමෙ ධීතා පස්සති”තිආදිකො (පාවි. 981) අනාපත්තිවිනිවිජයො ව අට්ඨකථාගතො (පාවි. අට්ඨ. 981) අවසෙසවිනිවිජයො වාති අත්ථො. “ආරාමෙ ධීතා”ති

එතෙන අජ්ඣාරාමෙ රාජාගාරාදීනි කරොන්ති, තානි පස්සන්තියා අනාපත්තීනි අයමනාපත්තිවාරො දස්සිතො. එතෙනෙව අන්තොආරාමෙ තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා නච්චාදීනි විය රාජාගාරාදීනිපි පස්සිතුං ලහතීතිපි සිද්ධං. ආදි-සද්දෙන “පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථාය ගච්ඡන්තියා මග්ගෙ හොන්ති, තානි පස්සති, අනාපත්ති. රඤ්ඤො සන්තිකං කෙනචි කරණීයෙන ගන්ත්වා පස්සති, අනාපත්ති. කෙනචි උපද්දුතා පවිසිත්වා පස්සති, අනාපත්ති”ති එතෙ අනාපත්තිවාරා සඬගහිතා. නච්චදස්සන...පෙ.... සභාති සමුට්ඨානාදිනා විනිවිජයෙන සහ නච්චදස්සනසික්ඛාපදසදිසොව.

පඨමං.

2283. මානතො පමාණතො අතීතා අපෙතා මානාතීතා, ආසන්දී, තං. වාලෙහි උපෙතො වාච්ඤාපෙතො, පල්ලඬකො, තං. “ආසන්දී නාම අතික්කන්තජ්ජමාණා වුච්චති”ති වචනතො හෙට්ඨා අට්ටනියා වඩ්ඪකිහත්ථතො උච්චතරපාදො ආයාමවතුරස්සො මඤ්චපීඨවිසෙසො ආසන්දී නාම සමවතුරස්සානං අතික්කන්තජ්ජමාණානම්පි අනුඤ්ඤාතත්තා. “පල්ලඬකො නාම ආහරිමෙහි වාලෙහි කතො”ති (පාචි. 984) වචනතො පමාණයුත්තොපි එවරුපො න වට්ටති. ආහරිත්වා යථානුරූපට්ඨානෙ යපෙතබ්බවාලරූපානි ආහරිමවාලා නාම, සංහරිමවාලරූපයුත්තොති වුත්තං හොති. මානාතීතං ආසන්දිං වා වාච්ඤාපෙතං පල්ලඬකං වා සෙවන්තීනං අහිනිසීදන්තීනං, අහිනිපජ්ජන්තීනඤ්ච යාසං භික්ඛුනීනං සත්ථා පාචිත්තියාපත්තිං ආහ.

2284. තාසං නිසීදනස්සාපි නිපජ්ජනස්සාපි පයොගබාහුල්ලවසෙන පාචිත්තියානං ගණනා හොති ඉති එවං නිද්දිට්ඨා එවං අයං ගණනා අච්චන්තයසෙන අනන්තපරිවාරෙන භගවතා වුත්තාති යොජනා. එත්ථ ච ඉච්චෙවන්ති නිපාතසමුදායො, ඉති-සද්දො නිදස්සනෙ, එවං-සද්දො ඉදමත්ථෙ දට්ඨබ්බො.

2285. පාදෙ ආසන්දියා ඡෙත්වාති ආසන්දියා පාදෙ පමාණතො අධිකට්ඨානඡිත්තදනෙන ඡෙත්වා. පල්ලඬකස්ස පාදෙ වාලකා පල්ලඬකවාලකා, තෙ භිත්වා අපනෙත්වා, අනාපත්තීනි සෙවන්තීනං අනාපත්ති.

දුතියං.

2286-7. ඡන්තන්ති බොමාදීනං ඡන්තං, නිද්ධාරණෙ සාම්ච්චනං. අඤ්ඤතරං සුත්තන්ති නිද්ධාරිතබ්බනිදස්සනං. හත්ථාති හත්ථෙත, කරණත්ථෙ වෙතං නිස්සක්කවචනං. අඤ්චිතන්ති හත්ථායාමෙන ආකඩ්ඪිතං. තස්මින්ති තස්මිං අඤ්ජිතෙ සුත්තජ්ජදෙසෙ. තක්කම්භීති කන්තනසුචිම්භි. වෙට්ඨිතෙති පලිවෙට්ඨිතෙ.

සුත්තකන්තනතො සබ්බපුබ්බපයොගෙසුති සුත්තකන්තනතො පුබ්බෙසු කප්පාසව්විනනාදිසබ්බපයොගෙසු. හත්ථවාරතොති හත්ථවාරගණනාය. යථාහ “කප්පාසව්විනනං ආදිං කත්වා සබ්බපුබ්බපයොගෙසු හත්ථවාරගණනාය දුක්කට්”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 988).

2288. කන්තිතං සුත්තන්ති පයමමෙව කන්තිතං දසිකසුත්තාදිං. පුන කන්තන්තියාති කොටියා කොටිං සඬ්ඝාටෙත්වා පුන කන්තන්තියා.

තතියං.

2289. තණ්ඩුලානං කොට්ටනං තු ආදිං කත්වා ගිහීනං වෙය්‍යාවච්චං කරොන්තියා සබ්බපුබ්බපයොගෙසු දුක්කට්න්ති යොජනා.

2290. යාගුආදිසු නිජ්ජාදෙනබ්බෙසු තදාධාරානි භාජනානි ගණෙත්වාච පාවිත්තිං පරිදීපයෙ, බජ්ජකාදිසු රූපානං ගණනාය පාවිත්තිං පරිදීපයෙති යොජනා. යාගුආදිසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන හත්තසුපාදීනං සඬ්ගහො. බජ්ජකාදිසුති ආදි-සද්දෙන මච්ඡමංසාදිඋත්තරිහඩ්ගානං සඬ්ගහො.

2291. “සවෙපි මාතාපිතරො ආගච්ඡන්ති, යංකිඤ්චි බීජනිං වා සම්මජ්ජනිදණ්ඩං වා කාරාපෙත්වා වෙය්‍යාවච්චකරට්ඨානෙ යපෙත්වාච යං කිඤ්චි පවිතුං වට්ටති”ති අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සවෙ”තිආදි. සවෙති එත්ථ “මාතාපිතරො ආගච්ඡන්ති”ති සෙසො. අත්තනො ඵවමාගතානං මාතාපිතුනම්පි කිඤ්චි කම්මං අකාරෙත්වා කිඤ්චි කම්මං කාතුං න වට්ටතිති යොජනා. අපි-සද්දො සම්භාවනෙ, තෙන අඤ්ඤාසං කථායෙව නත්ථිති දීපෙති.

2292-3. සඬ්ඝස්ස යාගුපානෙ වෙය්‍යාවච්චං කරොන්තියා අනාපත්තිති යොජනා. “සඬ්ඝහත්තෙපි”තිආදිසුපි එසෙව නයො. අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස වාති සම්බන්ධො. යථාහ “යාගුපානෙති මනුස්සෙහි සඬ්ඝස්සත්ථාය කරියමානෙ යාගුපානෙ වා සඬ්ඝහත්තෙ වා තෙසං සභාගිකභාවෙන යං කිඤ්චි පවන්තියා අනාපත්ති. වෙතියපුජාය සභාගිකා හුත්වා ගන්ධමාලාදීනි පුජෙති, වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 993).

චතුත්ථං.

2294. “යා පන භික්ඛුනී ‘ඵභායො ඉමං අධිකරණං වූපසමෙහී’ති වූච්චමානා ‘සාධු’ති පටිස්සුණිත්වා සා පච්ඡා අනන්තරාගිකිනී නෙව වූපසමෙය්‍ය න වූපසමාය උස්සුක්කං කරෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 995) සික්ඛාපදස්ස විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “පාවිත්ති දුරනික්ඛෙපෙ”තිආදි. දුරනික්ඛෙපෙති න දානි තං වූපසමෙස්සාමි, අඤ්ඤාහි වා න වූපසමාපෙස්සාමි”ති එවං දුරස්ස උස්සාහස්ස නික්ඛෙපෙ පාවිත්තිති

යොජනා. චීවරසිඛ්ඛනො යථා පඤ්චාභපරිභාරො ලබ්භති, ඉධ පන තථා එකාහම්පි පරිභාරො න ලබ්භතීති යොජනා.

2295. සෙසන්ති “ධුරං නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා විනිවිජ්ජන්ති ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාච විනිවිජ්ජනාති”ති ආදිකං විනිවිජයජාතං. තත්ථ චීවරසිඛ්ඛනො චුත්තනායෙනෙව වෙදිතඛ්ඛන්ති යොජනා.

පඤ්චමං.

2296-7. යා පන භික්ඛුනී ගිහීනං වා සහධම්මිකෙ යට්ඨෙත්වා අඤ්ඤාසං පරිබ්බාජකපරිබ්බාජිකානං වා දන්තපොනොදකං විනා අඤ්ඤං යං කිඤ්චි අජ්ඣොභරණීයං බාදනීයං, භොජනීයං වා කායෙන වා කායපට්ඨෙද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා දදාති, තස්සා පාවිත්තියං භොතීති යොජනා.

2298-9. ඉධ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ මුනිනා දන්තකට්ඨොදකෙ දුක්ඛටං චුත්තන්ති යොජනා. යා පන භික්ඛුනී කායාදිහි සයං න දෙති අඤ්ඤාන දාපෙති, තස්සා ච කායාදිහි අදත්වා භූමියං නික්ඛිපිත්වා දෙන්තියාපි යා බාහිරලෙපං වා දෙති, තස්සාපි උම්මත්තිකාය ච න දොසො අනාපත්තීති යොජනා.

ජට්ඨං.

2300-1. ආවසථචීවරන්ති “උතුනියො භික්ඛුනියො පරිභුඤ්ජන්තු”ති දින්නං චීවරං. යා භික්ඛුනී යං “ආවසථචීවර”න්ති නියමිතං චීවරං, තං චතුත්ථෙ දිවසෙ ධොවිත්වා අන්තමසො උතුනියා සාමණෙරාය වා අදත්වා සථෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, තස්සා පාවිත්තියං චුත්තන්ති යොජනා. තිකපාවිත්තියං සියාති “අනිස්සජ්ජිතෙ අනිස්සජ්ජිතසඤ්ඤා...පෙ.... වෙමතිකා...පෙ.... නිස්සජ්ජිතසඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 1006) චුත්තං පාවිත්තියං භොතීති යොජනා.

2302-3. තස්මිං චීවරෙ නිස්සජ්ජිතෙ අනිස්සජ්ජිතසඤ්ඤාය වා වෙමතිකාය වා තස්සා භික්ඛුනියා ද්විකදුක්ඛටං චුත්තන්ති යොජනා. අඤ්ඤාසං උතුනීනං අභාවෙ අදත්වාපි පරිභුඤ්ජන්තියා අනාපත්ති. පුන පරියයෙති පුන උතුනිවාරෙ යථාකාලං පරිභුඤ්ජන්තියා අනාපත්ති. අවිජ්න්තචීවරාදීනඤ්ච අනාපත්තීති යොජනා. පරියයෙති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං. අවිජ්න්තචීවරාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන නට්ඨචීවරාදීනං සඬගභො. ආපදාසුපිති මහග්ගචීවරං සරීරතො මොචෙත්වා සුප්පට්ඨාමිතම්පි වොරා භරන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු පරිභුඤ්ජන්තියා අනාපත්තීති යොජනා.

සත්තමං.

2304. සකවාටකං විහාරන්ති කවාටබන්ධවිහාරං, ද්වාරකවාටයුත්තං සුගුත්තසෙනාසනන්ති වුත්තං හොති. රක්ඛනත්ථාය අදත්වාති “ඉමං ජග්ගෙයාසී”ති එවං අනාපුච්ඡිත්වා.

2305-6. “හොති පාවිත්තියං තස්සා, වාරිකං පක්කමන්තියා”ති වුත්තමෙව පකාසෙතුමාහ “අත්තනො ගාමකො”තිආදි. අත්තනො ගාමකොති අත්තනො වසනකගාමකො. තථා ඉතරස්සාති අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපං උපවාරං. තන්තිආදිපදත්තයෙ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං. පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපෙ පඨමෙන පදෙන සමතික්කන්තෙ දුක්කටං, තථා ඉතරස්ස අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස තස්මිං උපවාරෙ අතික්කන්තෙ දුක්කටං. දුතියෙන පදෙන පරික්ඛෙපෙ, උපවාරෙ සමතික්කන්තමත්තෙ පාවිත්තීති යොජනා.

2307. අකවාටබන්ධනස්මිං කවාටබන්ධරහිතෙ විහාරෙ තථා අනිස්සජ්ජන්තියා දුක්කටං පරිදිපිතං. ජග්ගිකං අලහන්තියාති එත්ථ “පරියෙසිත්වා”ති සෙසො. ජග්ගිකන්ති විහාරපටිජග්ගිකං.

2308. ආපදාසුති රට්ඨෙ භිජ්ජන්තෙ ආවාසෙ ඡඩ්ඛෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු. ගිලානායාති වට්ඨෙදං කාතුං අසමත්ථායාති.

අට්ඨමං.

2309-10. හත්ථි ව අස්සො ව රථො ව හත්ථිඅස්සරථා, තෙ ආදි යෙසං තෙ හත්ථිඅස්සරථාදයො, තෙහි. ආදි-සද්දෙන ධනු ථරුති පද්ද්වයං ගහිතං. සංයුත්තන්ති යථාවුත්තෙහි හත්ථිඅස්සාදිපදෙහි සංයොජිතං, “හත්ථිනං සිජ්පං හත්ථිසිජ්ප”න්තිආදිනා කතසමාසන්ති අත්ථො, “හත්ථිසිජ්පං අස්සසිජ්පං රථසිජ්පං ධනුසිජ්පං ථරුසිජ්ප”න්ති එවං වුත්තං යං කිඤ්චි සිජ්පන්ති වුත්තං හොති. හත්ථිසික්ඛාදිසිජ්පං සන්දීපකො ගත්ථො වච්චවාචකානං අහෙදොපවාරෙන එවං වුත්තොති ගහෙතබ්බං. තෙනෙව වක්ඛති “පදාදිනං වසෙතිධා”ති. පරුපසාතකං මන්තාගදයොගජ්ජහෙදකං කිඤ්චිති පරෙසං අන්තරායකරං බිලනවසිකරණසොසාපනාදිහෙදං ආථබ්බණමන්තඤ්ච විසයොගාදිජ්ජහෙදකඤ්ච යං කිඤ්චි සිජ්පන්ති අත්ථො.

එත්ථ ව බිලනමන්තො නාම දාරුසාරබිලං මන්තෙත්වා පට්ඨියං පවෙසෙත්වා මාරණමන්තො. වසිකරණමන්තො නාම පරං අත්තනො වසෙ වත්තාපනකමන්තො. සොසාපනකමන්තො නාම පරසරීරං රසාදිධාතුක්ඛයෙන සුක්ඛභාවං පාපනකමන්තො. ආදි-සද්දෙන විදෙස්සනාදිමන්තානං සඩ්ගහො. විදෙස්සනං නාම මිත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වෙරිභාවාපාදනං. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ යා භික්ඛුනී

හත්ථි...පෙ.... කිඤ්චි යස්ස කස්සචි සන්තිකෙ පදාදීනං වසෙන පරියාපුණෙය්‍ය අධියෙය්‍ය වෙ, තස්සා පාවිත්තියං හොතීති යොජනා.

2311. ලෙබ්බති ලිබ්බසිප්පෙ. ධාරණාය වාති ධාරණසත්ථෙ, යස්මිං චුත්තනයෙන පටිපජ්ජන්තා බහුනිපි ගන්ථානි ධාරෙන්ති. ගුත්තියාති අත්තනො වා පරෙසං වා ගුත්තත්ථාය. පරිත්තෙසු ව සබ්බෙසුති යක්ඛපරිත්තවොරවාළාදිසබ්බෙසු පරිත්තෙසු ව.

නවමං.

2312. දසමෙති “යා පන භික්ඛුනී තිරච්ඡානවිජ්ජං වාචෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1018) සමුද්දිට්ඨෙ දසමසික්ඛාපදෙ. ඉදං දසමසික්ඛාපදං.

දසමං.

චිත්තාගාරවග්ගො පඤ්චමො.

2313. සභික්ඛුකං ආරාමන්ති යත්ථ භික්ඛු රුක්ඛමුලෙපි වසන්ති, තං පදෙසං. ඡානිත්වාති “සභික්ඛුක”න්ති ඡානිත්වා. යං කිඤ්චිති භික්ඛුං වා සාමණෙරං වා ආරාමිකං වා යං කිඤ්චි.

2314-5. “සභික්ඛුකො නාම ආරාමො යත්ථ භික්ඛු රුක්ඛමුලෙපි වසන්ති”ති (පාවි. 1025) වචනනො ආහ “සචෙ අත්තමසො”තිආදි. යා පන භික්ඛුනී අත්තමසො රුක්ඛමුලස්සපි අනාපුච්ඡා සචෙ පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙති, තස්සා පඨමෙ පාදෙ දුක්කටං, අපරික්ඛිත්තෙ තස්ස විහාරස්ස උපවාරොක්කමෙ වාපි භික්ඛුනියා දුක්කටං, දුතියෙ පාදෙ අතික්කාමිතෙ පාවිත්ති සියාති යොජනා.

2316. අභික්ඛුකෙ ආරාමෙ සභික්ඛුනි සඤ්ඤාය උභොසුපි සභික්ඛුකාභික්ඛුකෙසු ආරාමෙසු ඡාතකඨිබාය සඤ්ජාතවිච්චිකිච්ඡාය, වෙමතිකායාති අත්ථො. තස්සා ආපත්ති දුක්කටං හොතීති යොජනා.

2317. සීසානුලොකිකා යා භික්ඛුනී ගච්ඡති, තස්සා ව අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. එවමුපරිපි. තා භික්ඛුනියො යත්ථ සන්තිපතිතා හොන්ති, තාසං සන්තිකං “ගච්ඡාමි”ති ගච්ඡති. යථාහ “යත්ථ භික්ඛුනියො පඨමතරං පටිසිත්වා සජ්ඣායං වා චෙතියවන්දනාදීනි වා කරොන්ති, තත්ථ තාසං සන්තිකං ගච්ඡාමිති ගන්තුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 1027).

2318. “සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා”ති වචනෙනෙව අභික්ඛුකං ආරාමං කිඤ්චි අනාපුච්ඡා පටිසන්තියා අනාපත්තීති දීපිතං හොති. ආරාමමජ්ඣකො

වා මග්ගො හොති, තෙන ගච්ඡන්තියාපි. ආපදාසුති යෙන කෙනවි උපද්දතා හොති, එවරුපාසු ආපදාසු පවිසන්තියා.

පඨමං.

2320. අක්කොසෙය්‍යාති දසන්තං අක්කොසවත්ථුනං අඤ්ඤතරෙන සම්මුඛා, පරම්මුඛා වා අක්කොසෙය්‍යා වා. පරිභාසෙය්‍යා වාති භය’මස්ස උපදංසෙය්‍යා වා. තිකපාවිත්තියන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤා...පෙ.... වෙමතිකා...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤා අක්කොසති වා පරිභාසති වා, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 1031) තිකපාවිත්තියං වුත්තං. සෙසෙති අනුපසම්පන්නෙ. තිකදුක්කටං තස්සා හොතීති යොජනා.

2321. “පුරක්ඛත්වා”තිආදීසු යං වත්තබ්බං, තං “අභිසපෙය්‍යා”ති (පාවි. 875) වුත්තසික්ඛාපදෙ වුත්තනයමෙව.

දුතියං.

2322-3. සඬ්ඝන්ති භික්ඛුනිසඬ්ඝං. පරිභාසෙය්‍යාති “බාලා එතා, අබ්‍යත්තා එතා, නෙතා ජානන්ති කම්මං වා කම්මදොසං වා කම්මවිපත්තිං වා කම්මසම්පත්තිං වා”ති (පාවි. 1035) ආගතනයෙන පරිභාසෙය්‍යාති අත්ථො. ඉතරායාති එත්ථ උපයොගත්ථෙ කරණවචනං. එකං භික්ඛුනිං වා සම්බහුලා භික්ඛුනියො වා තථෙව ඉතරං අනුපසම්පන්නං වා පරිභාසන්තියා තස්සා දුක්කටං පරිදීපිතන්ති යොජනා.

තතියං.

2324-6. යා නිමන්තනපචාරණා උහොපි ගණභොජනසික්ඛාපදෙ (පාවි. 217-219), පචාරණසික්ඛාපදෙ (පාවි. 238-239) ව වුත්තලක්ඛණා, තාහි උහොහි නිමන්තනපචාරණාහි යා ව භික්ඛුනී සථෙ නිමන්තිතාපි වා පචාරිතාපි වා භවෙය්‍යා, සා පුරෙහත්තං යාගුඤ්ච යාමකාලිකාදිකාලිකත්තයඤ්ච යථෙත්වා යං කිඤ්චි ආමීසං යාවකාලිකං අජ්ඣොභරණත්ථාය පටිග්ගණ්හාති වෙ, තස්සා ගහණෙ දුක්කටං සියා, අජ්ඣොභාරවසෙන එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පාවිත්ති පරිදීපිතාති යොජනා.

එත්ථ ව නිමන්තිතා නාම “පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතා”ති ගණභොජනසික්ඛාපදෙ වුත්තලක්ඛණා. පචාරණා ව “පචාරිතො නාම අසනං පඤ්ඤායති, භොජනං පඤ්ඤායති, හත්ථපාසෙ ධීතො අභිහරති, පටික්ඛෙපො පඤ්ඤායති”ති පචාරණසික්ඛාපදෙ වුත්තලක්ඛණාති වෙදිතබ්බා.

2327. කාලිකානි ව තීණෙවානි යාමකාලිකාදීනි තීණි කාලිකානි එව.

2328-9. නිමන්තිතපචාරිතානං ද්විත්තං සාධාරණාපත්තිං දස්සෙත්වා අනාපත්තිං දස්සෙතුමාහ “නිමන්තිතා”තිආදි. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ යා පන භික්ඛුනී නිමන්තිතා අප්පචාරිතා සථෙ යාගුං පිවති, වට්ඨති අනාපත්තිති අත්ථො. සාමිකස්සාති යෙන නිමන්තිතා, තස්ස නිමන්තනසාමිකස්සෙව. අඤ්ඤභොජනන්ති යෙන නිමන්තිතා, තතො අඤ්ඤස්ස භොජනං. සථෙ සා භුඤ්ජති, තථා වට්ඨතිති යොජනා.

කාලිකානි ව තීණෙවානි යාමකාලිකාදීනි තීණි කාලිකානෙව. පච්චයෙ සතීති පිපාසාදිපච්චයෙ සති.

2330. ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ඉදං සමුට්ඨානං අද්ධානෙන තුලාන්ති යොජනා. පචාරිතාය, අප්පචාරිතාය වා නිමන්තිතාය වසෙන කිරියාකිරියතං දස්සෙතුමාහ “නිමන්තිතා”තිආදි. නිමන්තිතා පන සාමිකං අනාපුච්ඡා භුඤ්ජති ථෙ, තස්සා වසෙන ඉදං සික්ඛාපදං කිරියාකිරියං භොති. එත්ථ භුඤ්ජනං ක්‍රියං. සාමිකස්ස අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

2331. “කප්පියං කාරාපෙත්වා”තිආදිං පචාරිතමෙව සන්ධායාහ. යා යදි පරිභුඤ්ජති, තස්සා ව පාවිත්ති සියා කිරියතො භොතීති යොජනා. සියාති අවස්සං. පචාරණසික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙන කප්පියං කාරෙත්වා වා අකාරාපෙත්වා වා පරිභුඤ්ජන්තියා තස්සා පරිභොගෙනෙව ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අවස්සං ආපත්ති භොතීති අත්ථො.

වතුත්ථං.

2332. “යා පන භික්ඛුනී කුලමච්ඡරිතී අස්ස, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1043) ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “භික්ඛුනීන”න්තිආදි. කුලසන්තිකෙ භික්ඛුනීනං අවණ්ණං වදන්තියා පාවිත්තිති සම්බන්ධො, කුලස්ස සන්තිකෙ “භික්ඛුනියො දුස්සිලා පාපධම්මා”ති භික්ඛුනීනං අවණ්ණං භාසන්තියාති අත්ථො. කුලස්සාවණ්ණනං වාපිති “තං කුලං අස්සද්ධං අප්පසන්න”න්ති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ කුලස්ස අවණ්ණං අගුණං වදන්තියා පාවිත්තිති සම්බන්ධො.

2333. සන්තං භාසන්තියා දොසන්ති අමච්ඡරායිත්වා කුලස්ස වා භික්ඛුනීනං වා සන්තං දොසං ආදීනවං කථෙන්නියා.

පඤ්චමං.

2334-5. ඔවාදදායකොති අට්ඨති ගරුධම්මෙහි ඔවාදං දෙන්තො. වස්සං උපගච්ඡන්තියාති වස්සං වසන්තියා.

2336. භික්ඛුනි ඔවාදදායකා භික්ඛු.

ඡට්ඨං.

2338. යා සා භික්ඛුනී වස්සං වුත්ථා පුරිමං වා පච්ඡිමං වා තෙමාසං වුත්ථා තතො අනන්තරං උභතොසඨසෙ භික්ඛුනිසඨසෙ ව භික්ඛුසඨසෙ ව “නාහං පචාරෙස්සාමී”ති ධුරං නික්ඛිපති වෙති යොජනා.

සත්තමං.

2341. ඔවාදාදීනමත්ථායාති අට්ඨගරුධම්මස්සවනාදීනමත්ථාය. ආදි-සද්දෙන උපොසඨපුච්ඡනපචාරණානං ගහණං.

2342. ඔවාදාදීනමත්ථාය අගමනෙන අක්‍රියං. කාසිකන්ති කායකම්මං.

අට්ඨමං.

2343. “අන්වද්ධමාසං භික්ඛුනියා භික්ඛුසඨසතො ද්වෙ ධම්මා පච්චාසිසිතබ්බා උපොසඨපුච්ඡනඤ්ච ඔවාදුපසඨකමනඤ්ච, තං අතික්කාමෙන්තියා පාචිත්තිය”න්ති (පාචි. 1059) ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “න යාචිස්සාමී”තිආදි. තං උත්තානත්ථමෙව.

නවමං.

2346-7. පසාබො නාම නාහියා හෙට්ඨා, ඡාණුමණ්ඩලානං උපරි පදෙසො. තථා හි යස්මා රුක්ඛස්ස සාබා විය උභො උගරු පභිජ්ජිත්වා ගතා, තස්මා සො පසාබොති වුච්චති, තස්මිං පසාබෙ. සඤ්ජාතන්ති උට්ඨිතං. ගණ්ඩන්ති යං කිඤ්චි ගණ්ඩං. රුධිතන්ති යං කිඤ්චි වණං. සඨසං වාති භික්ඛුනිසඨසං වා. ගණං වාති සම්බහුලා භික්ඛුනියො වා. එකෙනාති එත්ථ “පුරිසෙන”ති සෙසො, සහත්ථෙ ඉදං කරණවචනං. යථාහ “පුරිසෙන සද්ධිං එකෙනෙකා”ති. පුරිසොති ව මනුස්සපුරිසොව ගහෙතබ්බො.

ධොවාති එත්ථ ආදි-අත්ථෙ වත්තමානෙන ඉති-සද්දෙන “ආලිම්පාපෙය්‍ය වා බන්ධාපෙය්‍ය වා මොවාපෙය්‍ය වා”ති (පාචි. 1063) සික්ඛාපදාගතානං ඉතරෙසං තිණ්ණං සඨගණ්හනතො “ආලිම්ප බන්ධ මොවෙහි”ති ආණත්තිත්තයං සඨගහිතං. තෙනෙව වක්ඛති “දුක්කටානිච්ඡ පාචිත්තියො ඡ වා”ති.

යා පන භික්ඛුනී පසාබෙ ජාතං ගණ්ඩං වා රුධිතං වා සඨසං වා ගණං වා අනාපුච්ඡිත්වා එකෙන පුරිසෙන එකිකා “හින්ද ඵාලෙහි ධොව ආලිම්ප බන්ධ මොවෙහි”ති සබ්බානි කාතබ්බානි ආණාපෙති, තස්සා ඡ දුක්කටානි,

කතෙසු භින්දනාදීසු ඡසු කිච්චෙසු තස්සා ඡ පාවිත්තියො භොන්තීති යොජනා.

2348-9. එත්ථාති ගණ්ඨෙ වා වණෙ වා. “යං කාතබ්බං අත්ථී, තං සබ්බං ත්වං කරොහි” ඉති සථෙ එවං යා ආණාපෙතීති යොජනා. තස්සා එකාය ආණාපනවාචාය ඡ දුක්කටානි ව පාවිත්තියච්ඡක්කඤ්චෙති ද්වාදසාපත්තියො සියුන්ති යොජනා.

2351. ආපුච්ඡිත්වා වාති සඩ්ධිං වා ගණං වා ආපුච්ඡිත්වා. දුතියන්ති දුතියිකං. විඤ්ඤං දුතියං ගහෙත්වාපි වාති යොජනා.

දසමං.

ආරාමවග්ගො ඡට්ඨො.

2353. “ගණපරියෙසනාදිස්මි” ත්ති වත්තබ්බෙ ඡන්දානුරක්ඛනත්ථං නිග්ගහිතාගමො. ගබ්භිනිත්ති ආපන්තසත්තං, කුච්ඡිපවිට්ඨසත්තන්ති අත්ථො. වුට්ඨාපෙන්නියාති උපසම්පාදෙන්නියා. කම්මවාචාහීති ද්විහි කම්මවාචාහී.

2354-5. කම්මවාචාය ඔසානෙති තතියකම්මවාචාය පරියොසානෙ, යාකාරජ්ජත්තෙති අත්ථො. ගබ්භිනිසඤ්ඤාය න ව ගබ්භිනියාති අගබ්භිනියා ගබ්භිනිසඤ්ඤාය ව. උභො සඤ්ජාතකච්චායාති උභොසු සමුජ්ජන්තසංසයාය, ගබ්භිනියා, අගබ්භිනියා ව වෙමතිකායාති අත්ථො. ගාථාබන්ධවසෙනෙත්ථ සු-සද්දලොපො. තථා වුට්ඨාපෙන්නියා උපජ්ඣායාය ආපත්ති දුක්කටං භොතීති යොජනා. ආචරිතියා තස්සාති උපජ්ඣායා ගබ්භිනිං වුට්ඨාපෙති, තස්සා කම්මවාචං සාවෙන්තියා ආචරිතියා ව. ගණස්සාති උපජ්ඣායාචරිතීහි අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනිගණස්ස ව. තථා දුක්කටං දීපිතන්ති යොජනා.

2356. “ද්විසු අගබ්භිනිසඤ්ඤායා” ති පදච්ඡෙදො. ද්විසුති ගබ්භිනියා, අගබ්භිනියා ව.

පඨමං.

2357. දුතියෙති “යා පන භික්ඛුනී පායන්තිං වුට්ඨාපෙයා, පාවිත්තිය” ත්ති (පාවි. 1073) සික්ඛාපදෙ. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පායන්ති නාම මාතා වා භොති ධාති වාති අයං විසෙසො.

දුතියං.

2358. යා පන භික්ඛුනී ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු අසික්ඛිතසික්ඛං සික්ඛමානං සචෙ වුට්ඨාපෙය්‍යා, පාවිත්ති සියාති යොජනා. තත්ථ ද්වෙ වස්සානීති පචාරණවසෙන ද්වෙ සංවච්ඡරාති. ඡසු ධම්මෙසුති පාණාතිපාතාවෙරමණිආදීසු විකාලභොජනාවෙරමණිපරියොසානෙසු ඡසු ධම්මෙසු. අසික්ඛිතසික්ඛන්ති “පාණාතිපාතාවෙරමණිං ද්වෙ වස්සානි අවිතික්කම්ම සමාදානං සමාදියාමී”තිආදිනා (පාවි. 1079) නයෙන අනාදින්නසික්ඛාපදං වා එවං සමාදියිත්වාපි කුපිතසික්ඛං වා. සික්ඛමානං තෙසු ඡසු ධම්මෙසු සික්ඛනතො වා තෙ වා සික්ඛාසඩ්ධානෙ ධම්මෙ මානනතො එවං ලද්ධනාමං අනුපසම්පන්නං. වුට්ඨාපෙය්‍යාති උපසම්පාදෙය්‍යා. ආපත්ති සියාති පයමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව කම්මවාචාපරියොසානෙ පාවිත්ති ආපත්ති සියා, පාවිත්ති හොතීති අත්ථො.

2359. “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා වුට්ඨාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ධම්මකම්මෙ චෙමතිකා වුට්ඨාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා වුට්ඨාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති එවං ධම්මකම්මෙ සත්ථුනා තිකපාවිත්තියං වුත්තං. “අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. අධම්මකම්මෙ චෙමතිකා ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා වුට්ඨාපෙති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (පාවි. 1082) එවං අධම්මෙ පන කම්මස්මිං සත්ථුනා තිකදුක්කට්ඨං දීපිතං.

2360. අඛණ්ඩතො ඛණ්ඩං අකත්වා.

2361. සචෙ උපසම්පදාපෙක්ඛා පබ්බජ්ජාය සට්ඨිවස්සාපි හොති, තස්සා ඉමා ඡ සික්ඛායො ද්වෙ වස්සානි අවිතික්කමනීයා පදාතබ්බා, ඉමා අදත්වා න කාරයෙ නෙව වුට්ඨාපෙය්‍යාති යොජනා.

තතියං.

2362. චතුත්ථෙ නත්ථී වත්තබ්බන්ති වක්ඛමානවිසෙසතො අඤ්ඤං වත්තබ්බං නත්ථීති යථාවුත්තනයමෙවාති අධිජ්ජායො. “ඉධා”තිආදිනා ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙති. ඉධ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සඬ්භෙත සම්මතං තං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙන්නීයා භික්ඛුනියා අනාපත්ති හොතීති යොජනා.

2363. ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු සික්ඛිතසික්ඛාය සික්ඛමානාය භික්ඛුනිසඬ්භෙත උපසම්පදතො පයමං ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය යා වුට්ඨානසම්මුති දාතබ්බා හොති, සා වුට්ඨානසම්මුති සචෙ පයමං අදින්නා හොති. තත්ථ තස්මිං උපසම්පදමාලකෙපි පදාතබ්බායෙවාති යොජනා.

2364. තතියඤ්චාති තතියසික්ඛාපදඤ්ච. චතුත්ථඤ්චාති ඉදං චතුත්ථසික්ඛාපදඤ්ච. පයමෙන සමං ඤෙය්‍යන්ති පයමෙන සික්ඛාපදෙන සමුට්ඨානාදිනා විනිවිජයෙන සමානන්ති ඤාතබ්බං. චතුත්ථං පන සික්ඛාපදං වුට්ඨාපනසම්මුතිං අදාපෙත්වා වුට්ඨාපනවසෙන ක්‍රියාක්‍රියං හොති.

චතුත්ථං.

2365. ගිහිගතන්ති පුරිසන්තරගතං, පුරිසසමාගමප්පත්තන්ති අත්ථො. පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා පරිපුණ්ණා උත්තරපදලොපෙන. කිඤ්චාපි න දොසොති යොජනා. වුට්ඨාපෙත්තියාති උපජ්ඣායා හුත්වා උපසම්පාදෙත්තියා.

2366. සෙසන්ති වුත්තං. අසෙසෙන සබ්බසො.

පඤ්චමං.

2368. දුක්ඛිතං සහජීවිනිත්ති එත්ථ “සික්ඛාපද”න්ති සෙසො. තුවට්ටකවග්ගස්මිං “දුක්ඛිතං සහජීවිනි”න්ති ඉමෙහි පදෙහි යුත්තං යං සික්ඛාපදං වුත්තං, තෙන සික්ඛාපදෙන අට්ඨමං සමං ඤෙය්‍යං, න විසෙසතා විසෙසො නත්ථිති යොජනා. අට්ඨමන්ති “යා පන භික්ඛුනී සහජීවිනිං වුට්ඨාපෙත්වා ද්වෙ වස්සාති නෙව අනුග්ගණ්හෙය්‍යා න අනුග්ගණ්භාපෙය්‍යා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1108) වුත්තසික්ඛාපදං. තත්ථ සහජීවිනිත්ති සද්ධිවිහාරිනිං. නෙව අනුග්ගණ්හෙය්‍යාති සයං උද්දෙසාදීහි නානුග්ගණ්හෙය්‍යා. න අනුග්ගණ්භාපෙය්‍යාති “ඉමිස්සා අයෙය උද්දෙසාදීහි දෙහී”ති එවං න අඤ්ඤාය අනුග්ගණ්භාපෙය්‍යා. පාවිත්තියන්ති ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තෙ පාවිත්තියං.

අට්ඨමං.

2369. යා කාවි භික්ඛුනී වුට්ඨාපිතපවත්තිනිං ද්වෙ වස්සාති නානුබන්ධෙය්‍යා වෙ, තස්සා පාවිත්ති පරියාපුතා කථිතාති යොජනා. වුට්ඨාපෙතීති වුට්ඨාපිතා, පවත්තෙති සුසික්ඛාපෙතීති පවත්තිනී, වුට්ඨාපිතා ච සා පවත්තිනී වාති වුට්ඨාපිතපවත්තිනී, උපජ්ඣායායෙනං අධිවචනං, තං, උපජ්ඣායං. නානුබන්ධෙය්‍යාති වුණ්ණෙන, මත්තිකාය, දන්තකට්ඨෙන, මුඛොදකෙනාති එවං තෙන තෙන කරණීයෙන උපට්ඨහෙය්‍යා.

2370. “ද්වෙ වස්සාති අහං නානුබන්ධිස්සාමි”ති ධුරං නික්ඛිපති වෙ, එවං ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තස්මිං පන තස්සා පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

2371. යා පන භික්ඛුනී උපජ්ඣායං බාලං වා අලජ්ජිං වා නානුබන්ධනී, තස්සා, ගිලානාය වා ආපදාසු වා උම්මත්තිකාය වා නානුබන්ධන්තියා න දොසොති යොජනා.

2372. අනුපට්ඨානෙන හොතීති ආහ “අක්‍රියං වුත්ත”න්ති.

නවමං.

2373-5. යා කාචි භික්ඛුනී සහජීවීනිං සද්ධිවිහාරිනිං වුට්ඨාපෙත්වා උපසම්පාදෙත්වා තං ගහෙත්වා අන්තමසො ඡප්පඤ්චයොජනානිපි න ගච්ඡෙය්‍ය න චඤ්ඤං ආණාපෙය්‍ය “ඉමං, අයෙය්‍ය, ගහෙත්වා ගච්ඡා”ති අඤ්ඤඤච න නියොජෙය්‍ය චෙ, ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තස්මිං “න දානි ගච්ඡිස්සාමි, අඤ්ඤඤච ගහෙත්වා ගන්තුං න නියොජෙස්සාමි”ති උස්සාහෙ විස්සට්ඨමත්තෙ තස්සා පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

අන්තරායස්මිං සති වා දුතියං අලහන්තියා වා ආපදාසු වා ගිලානාය වා උම්මත්තිකාය වා න දොසොති යොජනා.

දසමං.

ගබ්භිනිවග්ගො සත්තමො.

2376. ගිහිගතෙහි තීහෙවාති අනන්තරෙ ගබ්භිනිවග්ගෙ ගිහිගතපදයුත්තෙහි පඤ්චමජට්ඨසත්තමෙහි තීහෙව සික්ඛාපදෙහි. සදිසානීති ඉධ විසතිවස්සවචනඤ්ච කුමාරිභූතවචනඤ්ච තත්ථ ද්වාදසවස්සවචනඤ්ච ගිහිගතවචනඤ්ච යපෙත්වා අවසෙසෙහි විනිවිජයෙහි යථාක්කමං සදිසානෙවාති.

2377. මහුපපදාති මහා උපපදො යාසං සික්ඛමානානං තා මහුපපදා. උපපදං නාම පදානමෙව යුජ්ජති, න අත්ථානන්ති “යාස”න්ති අඤ්ඤපදෙන සික්ඛමානාදිපදානං ගහණං, සද්දත්ථානමහෙදොපචාරස්ස පන ඉච්ඡිතත්තා සික්ඛමානපදගහිතානමෙත්ථ ගහණං චෙදිතබ්බං, මහාසික්ඛමානාති වුත්තං හොති. ආදිතොති එත්ථ “වුත්තා”ති සෙසො, ගබ්භිනිවග්ගෙ තිස්සන්තං ගිහිගතානං පුරිමෙසු තතියචතුත්ථසික්ඛාපදෙසු ආගතා ද්වෙ සික්ඛමානාති අත්ථො. ගිහිගතාය “පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා”ති ච කුමාරිභූතාය “පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා”ති ච වස්සවසෙන නානාකරණස්ස වුත්තත්තා තාහි ද්විහි මහාසික්ඛමානාය වස්සවසෙනෙව නානාකරණං දස්සෙතුමාහ “ගතා විසතිවස්සාති, විඤ්ඤාතබ්බා විභාවිනා”ති, අතික්කන්තවිසතිවස්සා මහාසික්ඛමානා නාම හොතීති අත්ථො.

2378. තා ද්වෙ මහාසික්ඛමානා සචෙ ගිහිගතා වා හොන්තු, න ච පුරිසගතා වා හොන්තු, සම්මුතිආදියු කම්මවාචාය “සික්ඛමානා”ති

වත්තබ්බාති යොජනා. එත්ථ ච සම්මුති නාම ඤාත්තිදුතියාය කම්මවාචාය කාතබ්බාය සික්ඛාය සම්මුති වෙව වුට්ඨානසම්මුති ච. ආදි-සද්දෙන උපසම්පදාකම්මං ගහිතං.

2379. ඉමාසං ද්විත්තං සම්මුතිදානාදිසු ඤාත්තියා ච කම්මවාචාය ච වත්තබ්බං දස්සෙත්වා ඉදානි අවත්තබ්බං දස්සෙතුමාහ “න තා”තිආදි. තා එතා උභොපි මහාසික්ඛමානා “කුමාරිභූතා”ති වා තථා “ගිහිගතා”ති වා කම්මවාචාය න වත්තබ්බා යස්මා, තස්මා එවං වත්තුං න වට්ටතීති යොජනා. “න වත්තබ්බා”ති ඉමිනා තථා වෙ කම්මවාචා වුච්චෙය්‍යා, තං කම්මං කුප්පතීති දීපෙති. ඉධ පන-සද්දො යස්මා-පදත්ථොති තදත්ථවසෙන යොජනා දස්සිතා.

2380. සම්මුතින්ති සික්ඛමානසම්මුතිං. දසවස්සායාති එත්ථ “ගිහිගතායා”ති සෙසො. යථාහ — “ගිහිගතාය දසවස්සකාලෙ සික්ඛාසම්මුතිං දත්වා ද්වාදසවස්සකාලෙ උපසම්පදා කාතබ්බා”ති (පාවි. අට්ඨ. 1119). සෙසාසුපිති එකාදසවස්සකාලෙ දත්වා තෙරසවස්සකාලෙ කාතබ්බා, ද්වාදස, තෙරස, වුද්දස, පන්තරස, සොළස, සත්තරස, අට්ඨාරසවස්සකාලෙ සික්ඛාසම්මුතිං දත්වා විසතිවස්සකාලෙ කාතබ්බාති එවං අට්ඨාරසවස්සපරියන්තාසු සෙසාසුපි සික්ඛමානාසු. අයං නයොති “සම්මුතියා දින්නසංවච්ඡරතො ආගාමිති දුතියෙ සංවච්ඡරෙ උපසම්පාදෙනබ්බා”ති අයං නයො. තෙනෙව වුත්තං “එකාදසවස්සකාලෙ දත්වා තෙරසවස්සකාලෙ කාතබ්බා”තිආදි.

2381. “කුමාරිභූතා”තිපි “ගිහිගතා”තිපි වත්තුං වට්ටතීති අට්ඨකථායං වුත්තාති යොජනා.

2382. යා පන පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා සාමණෙරී “කුමාරිභූතා”ති වුත්තා, සා කම්මවාචාය “කුමාරිභූතා”ඉච්චෙව වත්තබ්බා, අඤ්ඤථා පන න වත්තබ්බා “ගිහිගතා”ති වා “පුරිසන්තරගතා”ති වා න වත්තබ්බාති යොජනා. යථාහ “කුමාරිභූතා පන ‘ගිහිගතා’ති න වත්තබ්බා, ‘කුමාරිභූතා’ඉච්චෙව වත්තබ්බා”ති.

2383. එතා තු පන තිස්සොපිති මහාසික්ඛමානා ගිහිගතා, කුමාරිභූතාති වුත්තා පන එතා තිස්සොපි. අපි-සද්දෙන ගිහිගතා කුමාරිභූතා ද්වෙ සකසකනාමෙනාපි වත්තුං වට්ටන්තීති දීපෙති. “කුමාරිභූතසික්ඛමානායා”ති පාළියං අවුත්තත්තා න වට්ටතීති කොචි මඤ්ඤෙය්‍යාති ආහ “න සංසයො”ති. තථා වත්තබ්බතාහෙතුදස්සනත්ථමාහ “සික්ඛාසම්මුතිදානතො”ති.

පඨමදුතියතනියාති.

2384-5. යා පන භික්ඛුනී උනද්වාදසවස්සාව උපසම්පදාවසෙන අපරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා එව සයං උපජ්ඣායා හුත්වා පරං සික්ඛමානං සවෙ වුට්ඨාපෙනි, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ගණපරියෙසනාදිදුතියානුස්සාවනපරියොසානෙසු ආපන්නානං දුක්ඛවානං අනන්තරං කම්මවාලානං ඔසානෙ තතියානුස්සාවනාය යාතාරජපත්තාය තස්සා පාවිත්ති පරිදීපිතාති යොජනා.

චතුත්ථං.

2386. පඤ්චමෙති “යා පන භික්ඛුනී පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා සඬ්ඝෙන අසම්මතා වුට්ඨාපෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1142) සික්ඛාපදෙ. කායචිත්තවාලාචිත්තකායවාලාචිත්තවසෙන තිසමුට්ඨානං. ක්‍රියාක්‍රියන්ති වුට්ඨාපනං කිරියං, සඬ්ඝසම්මුතියා අග්ගහණං අකිරියං.

පඤ්චමං.

2387. සඬ්ඝෙනාති භික්ඛුනිසඬ්ඝෙන. උපපරික්ඛිත්වාති අලජ්ජිභාවාදිං උපපරික්ඛිත්වා. අලං තාවාති එත්ථ “තෙ අයෙය්‍ය”ති සෙසො. වාරිතාති එත්ථ “සාධුති පටිස්සුණිත්වා”ති සෙසො. “අලං තාව තෙ, අයෙය්‍ය, උපසම්පාදිතෙනා”ති වාරිතා “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා එත්ථ එතස්මිං පචාරණෙ පච්ඡා බියති “අහමෙව නුන බාලා, අහමෙව නුන අලජ්ජිනී”තිආදිනා අවණ්ණං පකාසෙති, දොසතා පාවිත්තියාපත්ති භොතීති යොජනා.

2388. ඡන්දදොසාදීහි කරොන්තියාති එත්ථ “පකතියා”ති සෙසො. පකතියා ඡන්දදොසාදීහි අගතිගමනෙහි නිවාරණං කරොන්තියා සවෙ උජ්ඣායති, න දොසොති යොජනා.

ජට්ඨං.

2389-90. ලද්ධෙ වීචරෙති සික්ඛාමානාය “සවෙ මෙ ත්වං, අයෙය්‍ය, වීචරං දස්සසි, එවාහං තං වුට්ඨාපෙස්සාමී”ති වත්වා යාවිතෙ තස්මිං වීචරෙ ලද්ධෙ. පච්ඡාති වීචරලාභතො පච්ඡා. අසන්තෙ අන්තරායිකෙති දසන්තං අන්තරායානං අඤ්ඤතරස්මිං අන්තරායෙ අවිජ්ජමානෙ. වුට්ඨාපෙස්සාමිනාහන්ති අහං තං න සමුට්ඨාපෙස්සාමිති ධුරනික්ඛෙපනෙ තස්සා පාවිත්තියං භොතීති යොජනා.

2391. ඉදන්ති ඉදං සික්ඛාපදං. අවුට්ඨාපනෙන අක්‍රියං.

සත්තමං.

2392. අට්ඨමන්ති ‘යා පන භික්ඛුනී සික්ඛමානං ‘සවෙ මං ත්ථං, අයො, ද්වෙ වස්සානි අනුබන්ධිස්සසි, එවාහං තං වුට්ඨාපෙස්සාමී’තිආදි (පාවි. 1155) සික්ඛාපදං. නවමෙති “යා පන භික්ඛුනී පුරිසසංසට්ඨං කුමාරකසංසට්ඨං චණ්ඩිං සොකාචාසං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1159) වුත්තසික්ඛාපදෙ. “වත්තඛිබං නත්ථී”ති ඉදං සද්දත්ථවිසෙසමන්තරොන විනිවිජයස්ස සුවිඤ්ඤෙය්ගාත්තා වුත්තං. තෙනෙවාහ “උත්තානමෙවිද්”න්ති.

සද්දත්ථො පන එවං වෙදිතඛිබො – පුරිසසංසට්ඨන්ති පරිපුණ්ණවිසතිවස්සෙන පුරිසෙන අනනුලොමිකෙන කායවචිකම්මෙන සංසට්ඨං. කුමාරකසංසට්ඨන්ති ඌනවිසතිවස්සෙන කුමාරෙන තථෙව සංසට්ඨං. චණ්ඩින්ති කොධනං. සොකාචාසන්ති සඬකෙතං කත්වා ආගච්ඡමානා පුරිසානං අන්තො සොකං පවෙසෙතීති සොකාචාසා, තං සොකාචාසං. අථ වා සරං විය සරසාමිකා, අයමිපි පුරිසසමාගමං අලභමානා සොකං ආවිසති, ඉති යං ආවිසති, ස්වාස්සා ආවාසො හොතීති සොකාචාසා. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ “සොකාචාසා නාම පරෙසං දුක්ඛං උප්පාදෙති, සොකං ආවිසති”ති (පාවි. 1160) ද්වෙධා අත්ථො වුත්තො. පාවිත්තියන්ති එවරූපං වුට්ඨාපෙත්තියා වුත්තනයෙනෙව කම්මවාචාපරියොසානෙ උපජ්ඣායාය පාවිත්තියං.

2393. “නත්ථී අජානන්තියා”ති පච්ඡෙදො, සික්ඛමානාය පුරිසසංසට්ඨාදිභාවං අජානන්තියාති අත්ථො.

අට්ඨමනවමානි.

2394. විජාතමාතරා වා ජනකපිතරා වා සාමීනා පරිග්ගාහකසාමීනා වා නානුඤ්ඤාතං උපසම්පදත්ථාය අනනුඤ්ඤාතං තං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙත්තියා තස්සා පාවිත්තියාපත්ති සියාති යොජනා.

2395. න භික්ඛුනාති භික්ඛුනා ද්වික්ඛත්තුං න පුච්ඡිතඛිබං, සකිමෙව පුච්ඡිතඛිබන්ති වුත්තං හොති. යථාහ “භික්ඛුනිහි ද්වික්ඛත්තුං ආපුච්ඡිතඛිබං පඛිබජ්ජාකාලෙ ව උපසම්පදාකාලෙ ව, භික්ඛුනං පන සකිං ආපුච්ඡිතෙපි වට්ඨති”ති (පාවි. අට්ඨ. 1162).

2396-7. අත්ථීතන්ති අත්ථීභාවං. චතුහි සමුට්ඨාති, වත්තාරි වා සමුට්ඨානාති එතස්සාති චතුසමුට්ඨානං. කතමෙහි චතුහි සමුට්ඨාතීති ආහ “වාචතො...පෙ.... කායවාචාදිතොපි වා”ති. කථං වාචාදිහි චතුහි සමුට්ඨාති? අඛිභානකම්මාදිසු කෙනවිදෙව කරණියෙන ඛණ්ඩසීමායං නිසින්තා “පක්කොසථ සික්ඛමානං, ඉධෙව නං උපසම්පාදෙස්සාමා”ති උපසම්පාදෙති, එවං වාචතො සමුට්ඨාති. “උපස්සයතො පට්ඨාය උපසම්පාදෙස්සාමී”ති වත්වා ඛණ්ඩසීමං ගච්ඡන්තියා කායවාචතො

සමුට්ඨාති. ද්විසුපි යානෙසු පණ්ණත්තිං ජානිත්වා චිතික්කමං කරොන්ති යා වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. උපසම්පාදනං ක්‍රියං, අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

දසමං.

2398. එත්ථ ඉමස්මිං සාසනෙ යා භික්ඛුනී පාරිවාසිකෙන ඡන්දදානෙන සික්ඛමානං සචෙ වුට්ඨාපෙනි, තස්සා පාචිත්තියං සියාති යොජනා. තත්ථ පාරිවාසිකෙන ඡන්දදානෙනාති චතුබ්බිධං පාරිවාසියං පරිසපාරිවාසියං, රත්තිපාරිවාසියං, ඡන්දපාරිවාසියං, අජ්ඣාසයපාරිවාසියන්ති.

තත්ථ පරිසපාරිවාසියං නාම භික්ඛු කෙනච්චෙව කරණීයෙන සන්තිපතිතා භොන්ති, අථ මෙසො වා උට්ඨහති, උස්සාරණා වා කරියති, මනුස්සා වා අජ්ඣාත්ථරන්තා ආගච්ඡන්ති, භික්ඛු “අනොකාසො අයං, අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡාමා”ති ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වා උට්ඨහන්ති. ඉදං පරිසපාරිවාසියං. කිඤ්චාපි පරිසපාරිවාසියං, ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨන්තා කම්මං කාතුං වට්ටති.

පුන භික්ඛු “උපොසථාදීනි කරිස්සාමා”ති රත්තිං සන්තිපතිත්වා “යාව සබ්බෙ සන්තිපත්ති, තාව ධම්මං සුඤ්ඤාමා”ති එකං අජ්ඣාසන්ති, තස්මිං ධම්මකථං කථෙත්තෙයෙව අරුණො උග්ගච්ඡති. සචෙ “වාතුද්දසිකං උපොසථං කරිස්සාමා”ති නිසින්තා, “පන්තරසො”ති කාතුං වට්ටති. සචෙ පන්තරසිකං කාතුං නිසින්තා, පාටිපදෙ අනුපොසථෙ උපොසථං කාතුං න වට්ටති. අඤ්ඤං පන සඬ්ඝකිච්චං කාතුං වට්ටති. ඉදං පන රත්තිපාරිවාසියං නාම.

පුන භික්ඛු “කිඤ්චිදෙව අබ්භානාදිසඬ්ඝකම්මං කරිස්සාමා”ති නිසින්තා භොන්ති, තත්‍රෙකො නක්ඛත්තපායකො භික්ඛු එවං වදති “අජ්ජ නක්ඛත්තං දාරුණං, මා ඉදං කම්මං කරොමා”ති, තෙ තස්ස වචනෙන ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා තත්ථෙව නිසින්තා භොන්ති, අථඤ්ඤො ආගන්ත්වා –

“නක්ඛත්තං පටිමානෙන්තං, අත්ථො බාලං උපච්චගා”ති. (ජා. 1.1.49) –

වත්වා “කිං නක්ඛත්තෙන, කරොමා”ති වදති. ඉදං ඡන්දපාරිවාසියඤ්චෙව අජ්ඣාසයපාරිවාසියඤ්ච. එතස්මිං පාරිවාසියෙ පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං අනාහරිත්වා කම්මං කාතුං න වට්ටති. ඉදං සන්ධාය වුත්තං “පාරිවාසිකෙන ඡන්දදානෙනා”ති.

පාචිත්තියං සියාති එවං වුට්ඨාපෙන්තියා වුත්තනයෙනෙව කම්මවාචාපරියොසානෙ පාචිත්තියං සියාති අත්ථො.

2399. ඡන්දං අවිභාය වා අවිස්සජ්ජෙත්වාච අවුට්ඨිතාය පරිසාය තු යථානිසිත්තාය පරිසාය වුට්ඨාපෙත්තියා අනාපත්තිති යොජනා. වා-සද්දො එවකාරත්ථො.

එකාදසමං.

2400. ද්වාදසෙති “යා පන භික්ඛුනී අනුචස්සං වුට්ඨාපෙය්‍ය, පාචිත්තිය”න්ති (පාවි. 1171) සික්ඛාපදෙ. තෙරසෙති “යා පන භික්ඛුනී එකං චස්සං ද්වෙ වුට්ඨාපෙය්‍ය, පාචිත්තිය”න්ති (පාවි. 1175) සික්ඛාපදෙ.

ද්වාදසමතෙරසමානි.

කුමාරිභූතවග්ගො අට්ඨමො.

2401. අගිලානාති ඡත්තුපාහනෙන වූපසමෙතඛිබ්බරොගරහිතා. යථාහ “අගිලානා නාම යස්සා විනා ඡත්තුපාහනා එසු හොති”ති. ඡත්තඤ්ච උපාහනා ච ඡත්තුපාහනං. තත්ථ ඡත්තං චුත්තලක්ඛණං, උපාහනා චක්ඛමානලක්ඛණා. ධාරෙය්‍යාති උභයං එකතො ධාරෙය්‍ය. විසුං ධාරෙත්තියා හි දුක්ඛං චක්ඛති.

2402. දිවසන්ති අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. සචෙ ධාරෙතීති යොජනා.

2403. කද්දමාදීනීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මහාවාලුකාදීනං ගහණං.

2404. සචෙ ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. දිස්වා ගච්ඡාදිකන්ති ඡත්තෙ ලග්ගනායොග්ගං නීචතරං ගච්ඡාදිකං දිස්වා. ආදි-සද්දෙන ගුම්ඛාදීනං ගහණං. දුක්ඛටන්ති උපාහනමත්තස්සෙව ධාරණෙ දුක්ඛං.

2405. අපනාමෙත්වාති සීසතො අපනාමෙත්වා. ඔමුඤ්චිත්වාති පාදතො ඔමුඤ්චිත්වා. හොති පාචිත්තියන්ති පුන පාචිත්තියං හොති.

2406. පයොගගණනායෙවාති ඡත්තුපාහනස්ස අපනෙත්වා අපනෙත්වා එකතො ධාරණපයොගගණනාය. තිකපාචිත්තියං චුත්තන්ති “අගිලානා අගිලානසඤ්ඤා, වෙමතිකා, ගිලානසඤ්ඤා ඡත්තුපාහනං ධාරෙති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති (පාවි. 1181) එවං තිකපාචිත්තියං චුත්තං. “ගිලානා අගිලානසඤ්ඤා, ගිලානා වෙමතිකා, ඡත්තුපාහනං ධාරෙති, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (පාවි. 1182) එවං ද්විකදුක්ඛං තථෙව චුත්තන්ති සම්බන්ධො.

2407. යත්ථ භික්ඛු වා භික්ඛුනියො වා නිවසන්ති, තස්මිං ආරාමෙ වා උපවාලෙ වා අපරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස උපවාලෙ වා. ආපදාසුති රට්ඨහෙදාදිආපදාසු.

පඨමං.

2408. භික්ඛුනියාති එත්ථ “අගිලානායා”ති සෙසො, පාදෙන ගන්තුං සමත්ථාය අගිලානාය භික්ඛුනියාති අත්ථො. යථාහ “අගිලානා නාම සක්කොති පදසා ගන්තු”න්ති (පාවි. 1187). යානං නාම රථාදි, තං හෙට්ඨා චුත්තසරුපමෙව.

2409. ආපදාසුති රට්ඨහෙදාදිආපදාසු. ඡත්තුපාහනසික්ඛාපදෙ ආරාමෙ, ආරාමුපවාලෙ ච අනාපත්ති චුත්තා, ඉධ තථා අචුත්තත්තා සබ්බත්ථාපි ආපත්තියෙව වෙදිතබ්බා.

දුතියං.

2410. “යං කිඤ්චිපි කට්ඨපිය”න්ති ඉදං “සඩ්ඝාණි”න්ති එතස්ස අත්ථපදං. යථාහ – “සඩ්ඝාණි නාම යා කාවි කට්ඨපගා”ති. සඩ්ඝාණි නාම මෙඛලාදිකට්ඨිප්ප්ලන්ධනං. කට්ඨපියන්ති කට්ඨපදෙසොපගං.

2412. කට්ඨසුත්තං නාම කට්ඨං පිළන්ධනරජ්ජුසුත්තකං.

2413. ඉධ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ විත්තං අකුසලං, ඉදං පන සික්ඛාපදං ලොකවජ්ජං, ඉති ඉදං උභයමෙව විසෙසකා පුරිමසික්ඛාපදතො ඉමස්ස නානාකරණං.

තතියං.

2414. සිසුපගාදිසු යං කිඤ්චි සවෙ යා ධාරෙති, තස්සා තස්ස වත්ථුස්ස ගණනාය ආපත්තියො සියුන්ති යොජනා. සීසං උපගච්ඡතීති සිසුපගං, සීසෙ පිළන්ධනාරහන්ති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන ගීවුපගාදීනං ගහණං. යථාහ – “ඉත්ථාලඬ්ඛකාරො නාම සිසුපගො ගීවුපගො හත්ථුපගො පාදුපගො කට්ඨපගො”ති.

2415. න ච දොසොති යොජනා. “සදිසන්ති පරිදිපිත”න්ති වත්තබ්බෙ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො.

චතුත්ථං.

2416. යෙන කෙනචි ගන්ධෙනාති වන්දනතගරාදිනා යෙන කෙනචි ගන්ධකක්කෙන. සවණ්ණාවණ්ණකෙන වාති වණ්ණෙන සහ වත්තතීති

සවණ්ණකං, හලිද්දිකක්කාදි, නත්ථි එතස්ස උබ්බට්ටනපච්චයා දිස්සමානො වණ්ණවිසෙසාති අවණ්ණකං, සාසපකක්කාදි, සවණ්ණකඤ්ච අවණ්ණකඤ්ච සවණ්ණාවණ්ණකං, තෙන සවණ්ණාවණ්ණකෙන ව. උබ්බට්ටෙත්වා න්භායන්තියා න්භානොසානෙ පාවිත්තියාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

2417. සබ්බපයොගෙති සබ්බස්මිං පුබ්බපයොගෙ. ආබාධපච්චයාති දද්දුකුට්ඨාදිරොගපච්චයා.

2418. ජට්ඨන්ති “යා පන භික්ඛුනී වාසිතකෙන පිඤ්ඤාකෙන නභායෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාචි. 1203) සික්ඛාපදං.

පඤ්චමජට්ඨාති.

2419. යා පන භික්ඛුනී අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා සචෙ උබ්බට්ටාපෙය්‍ය වා සම්බාහාපෙය්‍ය වා, තස්සා භික්ඛුනියා තථා පාවිත්තියාපත්ති භොතිති යොජනා.

2420. එත්ථ ඉමස්මිං උබ්බට්ටනෙ, සම්බාහනෙ ව හත්ථං අමොචෙත්වා උබ්බට්ටනෙ එකා ආපත්ති සියා, හත්ථං මොචෙත්වා මොචෙත්වා උබ්බට්ටනෙ පයොගගණනාය සියාති යොජනා.

2421. ආපදාසුති චොරභයාදීහි සරිරකම්පනාදීසු. ගිලානායාති අන්තමසො මග්ගගමනපරිස්සමෙනාපි ආබාධිකාය.

2422. අට්ඨමසික්ඛාපදෙ “සික්ඛමානායා”ති ව නවමසික්ඛාපදෙ “සාමණෙරියා”ති ව දසමසික්ඛාපදෙ “ගිහිනියා”ති ව විසෙසං වජ්ජෙත්වා අවසෙසවිනිවිජයො සත්තමෙනෙව සමානොති දස්සෙතුමාහ “අට්ඨමාදීනි තිණ්ඨි”ති.

සත්තමට්ඨමනවමදසමාති.

2423. අන්තොඋපචාරස්මීන්ති ද්වාදසරතනබ්භන්තරෙ. “භික්ඛුස්ස පුරතො”ති ඉදං උපලක්ඛණං. තස්මා පුරතො වා භොතු පච්ඡතො වා පස්සතො වා, සමන්තතො ද්වාදසරතනබ්භන්තරෙති නිදස්සනපදමෙතං. ඡමායපීති අනන්තරහිතාය භූමියාපි. යා නිසීදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. න වට්ටති පාවිත්තියාපත්ති භොතිති අත්ථො.

2424. කිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති අනාපුච්ඡිතෙ අනාපුච්ඡිතසඤ්ඤා, වෙමතිකා, ආපුච්ඡිතසඤ්ඤාති තීසු විකප්පෙසු පාවිත්තියත්තයං චුත්තං. ආපුච්ඡිතෙ අනාපුච්ඡිතසඤ්ඤා, වෙමතිකා වා භික්ඛුස්ස පුරතො

නිසීදෙය්‍යාති විකප්පද්වයෙ දුක්කටද්වයං හොති. ආපදාසුති රට්ඨගෙදාදිආපදාසු. ආපුච්ඡතුඤ්ච යාතුඤ්ච අසක්කොන්තියා ගිලානාය.

2425. නිපජ්ජනං ක්‍රියං. අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

එකාදසමං.

2426. ඔකාසො කතො යෙන සො ඔකාසකතො, න ඔකාසකතො අනොකාසකතො, තං, අකතොකාසන්ති අත්ථො, “අසුකස්මිං නාම යානෙ පුච්ඡාමි”ති අත්තනා පුච්ඡිතබ්බවිනයාදීනං නාමං ගහෙත්වා ඔකාසං කාරාපනකාලෙ අධිවාසනවසෙන අකතොකාසන්ති චුත්තං හොති. දොසතාති පාවිත්තියාපත්ති. එකස්මිං පිටකෙ ඔකාසං කාරාපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං පිටකෙ පඤ්භං පුච්ඡන්තියාපි පාවිත්තියං හොතීති දස්සෙතුමාහ “විනයෙ වා”තිආදි.

පුච්ඡන්තියාපි වාති එත්ථ පි-සද්දෙන “අභිධම්මං පුච්ඡන්තියාපි”ති ඉදඤ්ච අනුත්තසමුච්චයත්ථෙන ව-සද්දෙන “සුත්තන්තෙ ඔකාසං කාරාපෙත්වා විනයං වා අභිධම්මං වා පුච්ඡති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. අභිධම්මෙ ඔකාසං කාරාපෙත්වා සුත්තන්තං වා විනයං වා පුච්ඡති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස”ති ඉදඤ්ච සඬග්ගිතං.

2427. අනොදිස්සාති “අසුකස්මිං නාම පුච්ඡාමි”ති එවං අනියමෙත්වා කෙවලං “පුච්ඡිතබ්බං අත්ථි, පුච්ඡාමි අය්‍යා”ති එවං වත්වා.

ඒවාදසමං.

2428-9. සංකච්චිකන්ති ථනවෙය්‍යනච්චරං, තං පන පාරුපන්තියා අධක්ඛකං උබ්භනාහිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තියා පාරුපිතබ්බං. තෙනාහ මාතිකට්ඨකථායං “අසංකච්චිකාති අධක්ඛකඋබ්භනාහිමණ්ඩලසඬබ්බාතස්ස සරිරස්ස පටිච්ඡාදනත්ථං අනුඤ්ඤාතසංකච්චිකච්චරරහිතා”ති (කඬබා. අට්ඨ. අසංකච්චිකසික්ඛාපදවණ්ණනා). “සංකච්චිකාය පමාණං තිරියං දියඬ්ඬහත්ථන්ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්ත”න්ති (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 1224-1226) වජිරබුද්ධිත්ථෙරො. පරික්ඛෙපොක්කමෙති පරික්ඛෙපස්ස අන්තොපවෙසනෙ. උපචාරොක්කමෙපිති අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස දුතියලෙඬ්ඬපාතබ්භන්තරපවෙසනෙපි. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. එසෙව නයොති “පයමෙ පාදෙ දුක්කටං, දුතියෙ පාවිත්තිය”න්ති යථාචුත්තොයෙව නයො මතො විඤ්ඤාතොති අත්ථො.

2430. ආපදාසුපීති මහග්ගං හොති සංකච්චිකං, පාරුපිත්වා ගච්ඡන්තියා ව උපද්දෙවො උජ්ජජ්ජති, එවරුපාසු ආපදාසු අනාපත්ති.

2431. සෙසන්ති ඉධ සරුපතො අදස්සිතඤ්ච. චුත්තනසෙනෙවාති මානිකාපදභාජනාදීසු චුත්තනසෙනෙව. සුනිපුණස්මිං ධම්මජාතං, අත්ථජාතඤ්ච විභාවෙති විවිධෙනාකාරෙන පකාසෙතීති විභාවී, තෙන විභාවිනා.

තෙරසමං.

ජත්තුපාහනවග්ගො නවමො.

එවං නවහි වග්ගෙහි භික්ඛුනීනං භික්ඛුහි අසාධාරණානි ඡන්තචුති සික්ඛාපදානි දස්සෙත්වා ඉතො පරෙසු මුසාවාදවග්ගාදීසු සත්තසු වග්ගෙසු භික්ඛුහි සාධාරණසික්ඛාපදානි භික්ඛුපාතිමොක්ඛවිනිවිජයකථාය චුත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බානීති තානි ඉධ න දස්සිතානි.

සබ්බානෙව භික්ඛුනීනං බුද්දකෙසු ඡන්තචුති, භික්ඛුනං ද්වෙනචුතීති අට්ඨාසිතිසතං සික්ඛාපදානි. තතො පරං සකලං භික්ඛුනිවග්ගං, පරම්පරභොජනං, අනතිරිත්තභොජනං, අනතිරිත්තෙන අභිභට්ඨං පචාරණං, පණිතභොජනවිඤ්ඤත්ති, අවෙලකසික්ඛාපදං, දුට්ඨුල්ලපඅච්ඡාදනං, උනාවිසතිවස්සඋපසම්පාදනං, මාතුගාමෙන සද්ධිං සංවිධාය අද්ධානගමනං, රාජන්තෙපුරප්පවෙසනං, සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා විකාලෙ ගාමප්පවෙසනං, නිසිදනං, වස්සිකසාට්ඨිකන්ති ඉමානි බාවිසති සික්ඛාපදානි අපනෙත්වා සෙසානි සතඤ්ච ඡසට්ඨි ව සික්ඛාපදානි භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛබුද්දෙසමග්ගෙන උද්දිට්ඨානීති වෙදිතබ්බානි.

තත්ත්වයං සඨ්ඛෙපතො අසාධාරණසික්ඛාපදෙසු සමුට්ඨානවිනිවිජයො — ගිරග්ගසමජ්ජා, චිත්තාගාරසික්ඛාපදං, සඨ්ඝාණි, ඉත්ථාලඬිකාරො, ගන්ධවණ්ණකො, වාසිතකපිඤ්ඤාකො, භික්ඛුනිආදීහි උම්මද්දනපරිමද්දනානීති ඉමානි දස සික්ඛාපදානි අවිත්තකානි, ලොකවජ්ජානි, අකුසලචිත්තානි. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො — විනාපි විත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා අවිත්තකානි, විත්තෙ පන සති අකුසලෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා ලොකවජ්ජානි වෙව අකුසලචිත්තානි ව. අවසෙසානි අවිත්තකානි පණ්ණත්තිවජ්ජානෙව. වොරිචුට්ඨාපනං, ගාමන්තරං, ආරාමසික්ඛාපදං, ගබ්හිනිවග්ගෙ ආදිතො පට්ඨාය සත්ත, කුමාරිභූතවග්ගෙ ආදිතො පට්ඨාය පඤ්ච, පුරිසසංසට්ඨං, පාරිවාසියජන්දදානං, අනුචස්සචුට්ඨාපනං, එකන්තරිකචුට්ඨාපනන්ති ඉමානි එකුනාවිසති සික්ඛාපදානි සවිත්තකානි, පණ්ණත්තිවජ්ජානි. අවසෙසානි සවිත්තකානි ලොකවජ්ජානෙවානි.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා

2432. එවං පාවිත්තියවිනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි පාටිදෙසනීයං දස්සෙතුමාහ “අගිලානා”තිආදි. යා පන භික්ඛුනී අගිලානා සයං අත්තනා විඤ්ඤත්තියා ලද්ධං සප්පිං සචෙ “භුඤ්ජස්සාමි”ති ගණ්හනි, තස්සා එවං ගහණෙ දුක්කටං පරිදීපිතන්ති යොජනා. තත්ථ යස්සා විනා සප්පිනා එසු හොති, සා අගිලානා නාම. සප්පිනි පුබ්බෙ චුත්තවිනිවිජයං පාළිආගතං ගොසප්පිආදිකමෙව.

2433. තිපාටිදෙසනීයන්ති අගිලානා අගිලානසඤ්ඤා, චෙමතිකා, ගිලානසඤ්ඤාති තිසු විකප්පෙසු තිණි පාටිදෙසනීයානි. ගිලානා ද්විකදුක්කටන්ති ගිලානාය ද්විකදුක්කටං. ගිලානා අගිලානසඤ්ඤා, චෙමතිකා වාති ද්විසු විකප්පෙසු ද්වෙ දුක්කටානි.

2434-5. ගිලානා භුත්වා සප්පිං විඤ්ඤාපෙත්වා පච්ඡා වූපසන්තගෙලඤ්ඤා භුත්වා සෙවන්තියා පරිභුඤ්ජන්තියාපි ච ගිලානාය අවසෙසං පරිභුඤ්ජන්තියා වා ඤාතකාදිතො ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො විඤ්ඤත්තං භුඤ්ජන්තියා වා අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤත්තං පරිභුඤ්ජන්තියා වා අත්තතො ධනෙන ගහිතං භුඤ්ජන්තියා වා උම්මත්තිකාය වා අනාපත්තීති යොජනා.

පයමං.

2436. සෙසෙසු දුතියාදීසුති “යා පන භික්ඛුනී අගිලානා තෙලං...පෙ.... මධුං...පෙ.... එණිතං...පෙ.... මච්ඡං...පෙ.... මංසං...පෙ.... බීරං...පෙ.... දධිං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජෙය්‍ය, පටිදෙසෙතබ්බං තාය භික්ඛුනියා ගාරය්හං අයෙය ධම්මං ආපජ්ජිං අසප්පායං පාටිදෙසනීයං, තං පටිදෙසෙමි”ති (පාටි. 1236) එවං දුතියාදීසු සත්තසු පාටිදෙසනීයෙසු. නත්ථි කාවි විසෙසතාති තෙලාදිපදානි විනා අඤ්ඤො කොටි විසෙසො නත්ථිති අත්ථො.

2437. පාළියං අනාගතෙසු සබ්බෙසු සප්පිආදීසු අට්ඨසු අඤ්ඤතරං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තියාපි දුක්කටන්ති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

පාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සික්ඛාකරණීයකථාවණ්ණනා

2438. පාටිදෙසනීයානන්තරං උද්දිට්ඨානි පඤ්චසත්තති සෙබ්බානි මහාවිහඩ්ගෙ චුත්තවිනිවිජයානෙවාති තදෙව අතිදිසන්තො ආහ “සෙබ්බා පන යෙ ධම්මා”තිආදි. යෙ පන පඤ්චසත්තති සෙබ්බා ධම්මා

පාටිදෙසනියානන්තරං උද්දිට්ඨා, තෙසං අත්ථවිනිවිජයො මහාවිහඩගෙ
වුත්තොවාති යොජනා, අත්ථිකෙහි තතොව ගහෙනබ්බො, න පුන ඉධ
දස්සෙස්සාමිති අධිප්පායො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

සික්ඛාකරණියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2439-40.

සවිහඩගානං

උභතොවිහඩගසහිතානං

උභතොපාතිමොක්ඛානං භික්ඛුනං, භික්ඛුනීනඤ්ච පාතිමොක්ඛානං
අට්ඨකථාසාරො සබ්බට්ඨකථානං සාරභූතො යො සො අත්ථො විසෙසතො
සමන්තපාසාදිකායං වුත්තො. තං සබ්බං සාරභූතං අත්ථං සමාදාය යො
විනයස්සවිනිවිජයො භික්ඛුනං, භික්ඛුනීනඤ්ච හිතත්ථාය මයා කතො
විරචිතොති සම්බන්ධො.

2441. නො අම්භාකං පටිභාණජං පටිභාණතො ජාතං ඉමං තු ඉමං
විනයවිනිවිජයං පන යෙ ජන්තුනො සත්තා සුණන්ති, තෙ ජන්තුනො ජනස්ස
සත්තලොකස්ස හිතෙ අධිසිලසික්ඛාපකාසකත්තා උපකාරකෙ සුමනස්ස
සොහණන්ති බුද්ධාදීහි මතස්ස, සොහණෙහි වා බුද්ධාදීහි මතස්ස
පටිවිද්ධස්ස අමතමහානිබ්බානස්ස අයතෙ අඤ්ජසභූතෙ ජනස්ස තායතෙ
කායිකවාචසිකවීතික්කමපටිපක්ඛත්තා අපායභයනිවාරණට්ඨෙත තාණභූතෙ
විනයෙ විනයපිටකෙ පකතඤ්ඤුතො යථාසභාවං ජානන්තා තඤ්ඤුතො
භවන්ති තං තං කප්පියාකප්පියං සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බං ජානන්තා
භවන්තෙවාති අත්ථො.

2442. බහවො සාරභූතා නයා එත්ථාති බහුසාරනයො, තස්මිං
බහුසාරනයෙ. පරමෙ උත්තමෙ විනයෙ විනයපිටකෙ විසාරද්දතං වෙසාරජ්ජං
අසංහීරඤ්ඤාණං අභිපත්ථයතා විසෙසතො ඉච්ඡන්තෙන බුද්ධිමතා
ඤ්ඤාණාතිසයමන්තෙන යතිනා සබ්බකාලං තිව්ධසික්ඛාපරිපූරණෙ
අසිට්ඨපවත්තසම්මාවායාමෙන භික්ඛුනා ඉමස්මිං විනයවිනිවිජයෙ පරමා
උත්තරිතරා මහති ආදරතා කරණියතමා විසෙසෙන කාතබ්බායෙවාති
අත්ථො.

2443. ඉච්චෙවං සිලවිසුද්ධිසාධනෙ විනයපිටකෙ වෙසාරජ්ජහෙතුතාය
ඉමස්ස විනයවිනිවිජයස්ස සිලවිසුද්ධිආදිසත්තවිසුද්ධිපරම්පරාය
අධිගන්තබ්බස්ස අමතමහානිබ්බානස්ස පත්තියාපි මූලභූතතං දස්සෙතුමාහ
“අවගච්ඡති”තිආදි.

යො පන භික්ඛු අත්ථයුත්තං මහතා පයොජනත්ථෙත, අභිධෙය්‍යත්ථෙත
ච සමන්තාගතං ඉමං විනයස්සවිනිවිජයං අවගච්ඡති අවෙච්ච යාථාවතො
ජානාති, සො අපරම්පරං මරණාභාවා අමරං ජරායාභාවා අජරං

හික්බැතිවිහඬගො

අනෙකප්පකාරරොගානං

සබ්බකිලෙසදරථපරිලාභානං

අධිගව්‍යය

හික්බැතිවිභසිගකථාව ණ්ණතා නිව්සිතා.

බන්ධකකථා

මහාවග්ගො

මහාබන්ධකකථා

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

2444. ඉච්චෙවං නාතිසඬ්ඛෙපවිත්ථාරවසෙන විහඬ්ගද්වයෙ, තදට්ඨකථාය ව ආගතං විනිවිඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි බන්ධකාගතං විනිවිඡයං දස්සෙතුමාරහන්තො ආහ “සීලක්බන්ධාදී”තිආදි. තත්ථ සීලක්බන්ධාදියුත්තෙනාති සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසඬ්ඛාතෙහි පඤ්චහි බන්ධෙහි ගුණරාසිහි යුත්තෙන සමන්තාගතෙන. සුභක්බන්ධෙනාති සුවණ්ණාලිඬ්ගසදිසවට්ඨකබන්ධනාය සුභො සුන්දරො බන්ධො එතස්සාති සුභක්බන්ධො, භගවා, තෙන. ඉමිනා බාත්තිංසලක්ඛණානමෙකදෙසභූතස්ස සමවට්ඨකබන්ධනාලක්ඛණස්ස පරිදිපකෙන වචනෙන ලක්ඛණාභාරනයෙන බාත්තිංසලක්ඛණාදිකා සබ්බාපි රූපකායසිරි සන්දස්සිතාති වෙදිතබ්බා.

බන්ධකෙති බන්ධානං සමුභො බන්ධකො, බන්ධානං වා කායනතො දීපනතො බන්ධකො. “බන්ධා”ති චෙත්ථ පබ්බජ්ජපසම්පදාදිවිනයකම්මසඬ්ඛාතා, වාරිත්තවාරිත්තසික්ඛාපදසඬ්ඛාතා ව පඤ්ඤත්තියො අධිජ්ජෙතා. පබ්බජ්ජාදීනි හි භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා “පඤ්ඤත්තියො”ති වුච්චන්ති. පඤ්ඤත්තියඤ්ච බන්ධ-සද්දො දිස්සති “දාරුක්බන්ධො (සං. නි. 4.241) අග්ගික්බන්ධො (පටි. ම. 1.116) උදකක්බන්ධො”තිආදීසු (අ. නි. 6.37) විය. අපිච භාගරාසත්ථතා චෙත්ථ යුජ්ජතියෙව තාසං පඤ්ඤත්තීනං භාගසො, රාසිතො ව විහත්තත්තා. තස්මිං බන්ධකෙ. පි-සද්දො චුත්තාපෙක්ඛාය පඤ්චසතිකසත්තසතිකක්බන්ධකෙ ද්වෙ වජ්ජෙත්වා පබ්බජ්ජක්බන්ධකාදිකෙ හික්ඛුනිබන්ධකපරියොසානෙ විසතිවිධෙ බන්ධකෙ චුත්තවිනිවිඡයස්ස ඉධ වක්ඛමානත්තා. තදෙව සන්ධායාහ “බන්ධකෙපි පවක්ඛාමී, සමාසෙන විනිවිඡය”න්ති.

2445. “මාතරා පිතරා”ති ඉමිනා ජනකායෙව අධිජ්ජෙතා. “භණ්ඩුකම්මං, සමණකරණං, පබ්බාජනන්ති ව පරියාය-සද්දා”ති “අනුජානාමි, හික්ඛෙව, සඬ්ඝං අපලොකෙතුං භණ්ඩුකම්මායා”ති (මහාව. 98) ඉමිස්සා පාළියා අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 98) චුත්තං. ආපුච්ඡිත්වාති එත්ථ “සඬ්ඝ”න්ති සෙසො.

2446. වාවටොති පසුතො, යුත්තපයුත්තොති අත්ථො. “පබ්බාජෙත්වා ආනය ඉති වා”ති පදවිජෙදො. එත්ථ ව තිඨා පබ්බාජනං වෙදිතබ්බං කෙසවිජෙදනං, කාසායඅච්ඡාදනං, සරණදානන්ති, ඉමානි තීණි කරොන්තො “පබ්බාජෙති”ති වුච්චති. තෙසු එකං, ද්වෙ වාපි කරොන්තො තථා

වොහරියතියෙව. තස්මා “පබ්බාපේත්වානායා”ති ඉමිනා කෙසෙ ඡින්දිත්වා කාසායානි අවිජාදෙත්වා ආනෙහිති අයමත්ථො දීපිතොති දට්ඨබ්බො.

2447. අවුත්තොති උපජ්ඣායෙන අනුයොජිතො. සො දහරො සචෙතං සයමෙව කෙසච්ඡෙදනකාසායවිජාදනෙහි පබ්බාපේති, වට්ටතීති යොජනා.

2448. තත්ථානි අත්තනො සමීපෙ. බණ්ඩසීම. නෙත්වානි භණ්ඩුකම්මාරොවනපරිහාරත්ථං. චුත්තං. තෙන සහික්ඛුකෙ විහාරෙ අඤ්ඤම්පි හික්ඛුං “එතස්ස කෙසෙ ඡින්දා”ති වත්තුං න වට්ටති. පබ්බාපේත්වානි කෙසච්ඡෙදනං සන්ධාය වදති.

2450. “පුරිසං හික්ඛුතො අඤ්ඤො, පබ්බාපේති න වට්ටතී”ති ඉදං සරණදානං සන්ධාය චුත්තං. තෙනෙවාහ “සාමණෙරො”තිආදි.

2451. උභින්නම්පි ථෙරථෙරීනං “ඉමෙහි චීවරෙහි ඉමං අවිජාදෙහි”ති ආණන්තියා සාමණෙරොපි වා භොතු, තථා සාමණෙරී වා භොතු, තෙ උභො සාමණෙරසාමණෙරී කාසායානි දාතුං ලහන්තීති යොජනා.

2452-4. පබ්බාපේත්තෙන හික්ඛුනාති එත්ථ “තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා”ති වත්තබ්බං එවඤ්ඤි කත්වා කෙසාපනයනස්ස අට්ඨකථායං චුත්තත්තා. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “ආචුසො, සුට්ඨු උපධාරෙහි, සතිං උපට්ඨාපෙහීති වත්වා තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛිතබ්බං. ආචික්ඛන්තෙන ව වණ්ණසණ්ඨානගන්ධාසයොකාසවසෙන අසුචිපේගුවිජපටික්කුලභාවං, නිජ්ජීවනිස්සත්තභාවං වා පාකටං කරොත්තෙන ආචික්ඛිතබ්බ”න්තිආදි. කිමත්ථමෙවං කරියතීති චෙ? සචෙ උපනිස්සයසම්පන්නො භොති, තස්ස බුරග්ගෙයෙව අරහත්තපාපුණනත්ථං. චුත්තඤ්ඤෙතං අට්ඨකථායං —

“යෙ හි කෙච්චි බුරග්ගෙ අරහත්තං පත්තා, සබ්බෙ තෙ එවරුපං සවනං ලහිත්වා කල්‍යාණමිත්තෙන ආවරියෙන දින්නනයං නිස්සාය, නො අනිස්සාය, තස්මාස්ස ආදිතොව එවරුපී කථා කථෙතබ්බා”ති (මහාව. අට්ඨ. 34).

එතෙනෙව බ්‍යතිරෙකතො ඉතො අඤ්ඤො අනියානිකකථා න කථෙතබ්බාති දීපිතං භොති. ගොමයාදිනාති ගොමයචුණ්ණාදිනා. ආදි-සද්දෙන මත්තිකාදිනං ගහණං. පීළකා වාති ථුල්ලපීළකා වා. කච්ඡු වාති සුබ්බමකච්ඡු වා. නියංපුත්තන්ති අත්තනො පුත්තං. “හික්ඛුනා”ති ඉමස්ස පදස්ස දුරත්තා “යතිනා”ති ආහ.

2455-6. කස්මා පන එවං නභාපෙනබ්බොති ආහ “එත්තකෙනාපි”තිආදි. සොති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො. උපජ්ඣායකාදිසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ආවරියසමානුපජ්ඣායකාදීනං ගහණං. පාපුණන්ති හීති එත්ථ හි-සද්දො යස්මා-පදත්ථෙව වත්තති. යස්මා එත්තකෙනාපි උපජ්ඣායාදිසු සගාරවො හොති, යස්මා ච එවරූපං උපකාරං ලභිත්වා කුලපුත්තා උප්පන්නං අනභිරතිං පටිවිනොදෙන්වා සික්ඛායො පරිපුරෙන්වා නිබ්බානං පාපුණස්සන්ති, තස්මා එවරූපො උපකාරො කාතබ්බොති අත්ථො.

2458. එකතොති සබ්බාති විවරාති එකතො කත්වා.

2459. අපාති අධිකාරන්තරාමිහෙ නිපාතො. තස්ස හත්ථෙ අදත්ථාපි උපජ්ඣායො වා ආවරියො වාපි සයමෙව තං පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං අවිජාදෙති, වට්ඨතිති යොජනා.

2460. අදින්නවිවරස්ස අග්ගහෙතබ්බත්තා ආහ “අපනෙන්වා තතො සබ්බං, පුන දාතබ්බමෙව ත”න්ති. තතොති තස්ස සරිරතො. තන්ති විවරං.

2461-2. එතදෙව ආහ “භික්ඛුනා”තිආදිනා. අදින්නං න වට්ඨතිති එත්ථ පබ්බජ්ජා න රුහතීති වදන්ති. තස්සෙව සන්තකං වාපි විවරං අදින්නං න වට්ඨති අත්තසන්තකෙ ආවරියුපජ්ඣායානං අත්තතො සන්තකෙ විවරෙ කා කථා වත්තබ්බමෙව නත්ථීති අත්ථො. භික්ඛුති යෙ තත්ථ සන්තිපතිනා. කාරාපෙන්වාන උක්කුටින්ති එත්ථ සබ්බධාත්ථත්ථානුගතො කරොති-සද්දො ගහිතොති උක්කුටිකං නිසීදාපෙන්වාති අත්ථො ගහෙතබ්බො, “උක්කුටික”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 34) අට්ඨකථාපායො ගාථාබන්ධසුබත්ථං ඉධ ක-කාරලොපෙන නිද්දිට්ඨො.

2464. එකපදං වාපිති බුද්ධම්චවාදිකං එකම්පි වා පදං. එකක්ඛරම්පි වාති බුකාරාදිඅක්ඛරෙසු එකම්පි වා අක්ඛරං. පටිපාටින්ති “බුද්ධ”ම්චවාදිකං පදපන්ති.

2465. අකත්තබ්බජ්ජකාරන්තරං දස්සෙතුමාහ “තික්ඛත්තුං යදි වා”තිආදි. තථා සෙසෙසුති යදි වා “ධම්මං සරණ”න්ති තික්ඛත්තුං දෙති, “සඬ්ඨං සරණ”න්ති යදි වා තික්ඛත්තුං දෙති, එවම්පි තිණි සරණානි අදින්නානෙව හොන්ති.

2466. අනුනාසිකන්තාති කත්වා දාතබ්බානීති සම්බන්ධො. අනුනාසිකන්තං කත්වා දානකාලෙ අන්තරාවිච්ඡේදං අකත්වා දාතබ්බානීති දස්සෙතුං “එකාබද්ධානි වා පනා”ති වුත්තං. විච්ඡන්දිත්වා පදපටිපාටිතො ම-කාරන්තං කත්වා දානසමයෙ විච්ඡේදං කත්වා. මන්තානීති “බුද්ධං සරණං ඉච්චාදිනා ම-කාරන්තානි. “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි”තිආදිනා නයෙන නිග්ගහිතන්තමෙව කත්වා න දාතබ්බන්ති “අපා”ති ආහ.

2467. සුද්ධි නාම ආවරියස්ස ඤත්තියා, කම්මවාචාය ව උච්චාරණවිසුද්ධි. පබ්බජ්ජාති සාමණෙරසාමණෙරිපබ්බජ්ජා. උභතොසුද්ධියා විනාති උභතොසුද්ධිං විනා ආවරියන්තෙවාසීනං උභින්නං තීසු සරණත්තයදානග්ගහණෙසු උච්චාරණසුද්ධිං විනා, එකස්සාපි අක්ඛරස්ස විපත්තිසබ්භාවෙ න භොතීති අත්ථො.

2468-9. “පබ්බජ්ජාගුණමිවජ්ජා”ති ඉදං “ආවරියෙන, අන්තෙවාසිකෙනා”ති පදද්වයස්ස විසෙසනං දට්ඨබ්බං, අන්තෙවාසිකස්ස පබ්බජ්ජාගුණං ඉච්ඡන්තෙන ආවරියෙන, අත්තනො පබ්බජ්ජාගුණං ඉච්ඡන්තෙන අන්තෙවාසිකෙන ව බු-ද්ධ-කාරාදයො වණ්ණා බු-කාර ධ-කාරාදයො වණ්ණා අක්ඛරා යානකරණසම්පදං කණ්ඨකාලුමුද්ධදන්තමට්ඨනාසිකාහෙදං යානසම්පදඤ්ච අක්ඛරුප්පත්තිසාධකතමජීවිහාමජ්ඣාදිකරණසම්පදඤ්ච අභාපෙන්තෙන අපරිභාපෙන්තෙන වත්තබ්බාති යොජනා. කස්මා ඉදමෙව දළ්භං කත්වා චුත්තන්ති ආහ “එකවණ්ණවිනාසෙනා”තිආදි. නි-සද්දො යස්මා-පදත්ථෙ, යස්මා එකස්සාපි වණ්ණස්ස විනාසෙන අනුච්චාරණෙන වා දුරුච්චාරණෙන වා පබ්බජ්ජා න රුහති, තස්මා එවං චුත්තන්ති අධිප්පායො.

2470. යදි සිද්ධාති සාසඬ්ඤ්ඤාවනෙන උභතොඋච්චාරණසුද්ධියා දුක්කරත්තං දීපෙත්වා “අප්පමත්තෙහි භවිතබ්බ”න්ති උභින්නං ආවරියන්තෙවාසිකානං අනුසිට්ඨි දින්නා භොති. සරණගමනතොවාති අවධාරණෙන සාමණෙරපබ්බජ්ජා උපසම්පදා විය ඤත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන න භොති, ඉදානිපි සරණගමනෙනෙව සිජ්ඣතිති දීපෙති. නි-සද්දො පසිද්ධියං. යථාහ —

“යස්මා සරණගමනෙන උපසම්පදා පරතො පටික්ඛිත්තා, තස්මා සා එතරහි සරණගමනමත්තෙනෙව න රුහති. සාමණෙරස්ස පබ්බජ්ජා පන යස්මා පරතොපි ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි තීහි සරණගමනෙහි සාමණෙරපබ්බජ්ජ’න්ති (මහාව. 105) අනුඤ්ඤාතා එව, තස්මා සා එතරහිපි සරණගමනමත්තෙනෙව රුහති”ති (මහාව. අට්ඨ. 34).

සරණගමනතො එව පබ්බජ්ජා යදිපි කිඤ්චාපි සිද්ධා නිජ්ජන්තා, තථාපි අස්ස සාමණෙරස්ස “ඉදඤ්චිදඤ්ච මයා පුරෙතබ්බං සීල”න්ති ඤත්වා පරිපූරණත්ථාය භික්ඛුනා දස සීලානි දාතබ්බානීති යොජනා. යථාහ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සාමණෙරානං දස සික්ඛාපදානි, තෙසු ව සාමණෙරෙහි සික්ඛිතුං. පාණාතිපාතා වෙරමණි”තිආදි (මහාව. 106).

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා.

2471. උපජ්ඣායන්ති වජ්ජාවජ්ජෙ උපනිජ්ඣායන්ති උපජ්ඣායො, තං, භගවතා චුත්තෙහි අභිගෙහි සමන්තාගතො පරිපුණ්ණදසවස්සො පුග්ගලො. නිවාසෙත්වා ච පාරුපිත්වා ච සිරසි අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අත්තනො අභිමුඛෙ උක්කුටිකං නිසීදිත්වා “උපජ්ඣායො මෙ, භත්තෙ, හොහි”ති තික්ඛත්තුං වත්වා ආයාචනාය කතාය “සාහු, ලහු, ඔපායිකං, පටිරූපං, පාසාදිකෙන සම්පාදෙහි”ති ඉමෙසු පඤ්චසු පදෙසු අඤ්ඤතරං කායෙන වා වාචාය වා උභයෙන වා විඤ්ඤාපෙත්වා තස්මිං සම්පට්ච්ඡිතෙ පිතුට්ඨානෙ යත්වා අත්‍රුප්ථිව තං ගහෙත්වා වජ්ජාවජ්ජං උපපරික්ඛිත්වා දොසෙන නිග්ගණ්හිත්වා සද්ධිවිහාරිකෙ සික්ඛාපෙත්තො උපජ්ඣායො නාම.

විජ්ජාසිප්පං, ආචාරසමාචාරං වා සික්ඛිතුකාමෙහි ආදරෙන වරිතබ්බො උපට්ඨාතබ්බොති ආචරියො, තං, උපජ්ඣායෙ චුත්තලක්ඛණසමන්තාගතොයෙව පුග්ගලො. චුත්තනයෙනෙව නිසීදිත්වා “ආචරියො මෙ, භත්තෙ, හොහි, ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමි”ති තික්ඛත්තුං වත්වා ආයාචනාය කතාය “සාහු”තිආදීසු පඤ්චසු අඤ්ඤතරං වත්වා තස්මිං සම්පට්ච්ඡිතෙ පිතුට්ඨානෙ යත්වා පුත්තට්ඨානියං අත්තෙවාසිං සික්ඛාපෙත්තො ආචරියො නාම.

එත්ථ ච සාහුති සාධු. ලහුති අගරු, මම තුය්හං උපජ්ඣායභාවෙ භාරියං නත්ථිති අත්ථො. ඔපායිකන්ති උපායපටිසංයුත්තං, තං උපජ්ඣායග්ගහණං ඉමිනා උපායෙන ත්වං මෙ ඉතො පට්ඨාය භාරො ජාතොසීති චුත්තං හොති. පටිරූපන්ති අනුරූපං තෙ උපජ්ඣායග්ගහණන්ති අත්ථො. පාසාදිකෙනාති පසාදාවහෙන කායවච්ඡයොගෙන. සම්පාදෙහිති තිවිධං සික්ඛං නිජ්ජාදෙහිති අත්ථො. කායෙන වාති භත්ථමුද්දාදිං දස්සෙත්තො කායෙන වා. නාමවිසෙසං විනා පුරෙතබ්බවත්තානං සමතාය උභොපි එකතො චුත්තා.

එතානි වත්තානි උපජ්ඣායස්ස සද්ධිවිහාරිකෙන, ආචරියස්ස අත්තෙවාසිකෙනාපි එවමෙව කාතබ්බානෙවාති. වසතාති වසන්තෙන. පියසීලෙනාති පියං සීලමෙතස්සාති පියසීලො, තෙන, සීලං පරිපුරිතුකාමෙනාති චුත්තං හොති.

2472-3. ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බන්ති එත්ථ “කාලස්සෙව වුට්ඨාය උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා එකංසං උත්තරාසඬිගං කරිත්වා”ති (මහාව. 66) චුත්තා පුබ්බකිරියා වත්තබ්බා. ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බන්ති දන්තකට්ඨබාදනට්ඨානං සම්මජ්ජිත්වා නිසීදනත්ථාය ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං. ඉමිනා ච යාගුපානට්ඨානාදීසුපි ආසනානි පඤ්ඤපෙතබ්බානෙවාති දස්සිතං හොති.

දන්තකට්ඨං දාතබ්බන්ති මහන්තං, මජ්ඣිමං, බුද්දකන්ති තිණි දන්තකට්ඨානි උපනෙත්වා තතො යං තිණි දිවසානි ගණ්හාති,

චතුත්ථදිවසතො පටියාය තාදිසමෙව දාතබ්බං. සචෙ අනියමං කත්වා යං වා තං වා ගණ්හාති, අථ යාදිසං ලහති, තාදිසං දාතබ්බං.

මුඛොදකං දාතබ්බන්ති මුඛධොවනොදකං මුඛොදකන්ති මජ්ඣිමනිකායෙ, තං දෙන්තෙන සීතඤ්ච උණ්භඤ්ච උදකං උපනෙත්වා තතො යං තීණි දිවසාති වළඤ්ඤෙති, චතුත්ථදිවසතො පටියාය තාදිසමෙව මුඛධොවනොදකං දාතබ්බං. සචෙ අනියමං කත්වා යං වා තං වා ගණ්හාති, අථ යාදිසං ලහති, තාදිසං දාතබ්බං. සචෙ දුට්ඨමපි වළඤ්ඤෙති, දුට්ඨමපි උපනෙත්ති. “මුඛොදකං මුඛධොවනටියානෙ යපෙත්වා අවසෙසටියානාති සම්මජ්ජිතබ්බාති. සම්මජ්ජන්තෙන ච වච්චකුටිතො පටියාය සම්මජ්ජිතබ්බං. ථෙරෙ වච්චකුටිං ගතෙ පරිවෙණං සම්මජ්ජිතබ්බං, එවං පරිවෙණං අසුඤ්ඤං හොති”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 64 අත්ථතො සමානං) චුත්තනයෙනෙව සම්මජ්ජිතබ්බං.

තතො උත්තරං කත්තබ්බං දස්සෙතුමාහ “තස්ස කාලොනා”තිආදි. තස්සාති උපජ්ඣායස්ස වා ආචරියස්ස වා. කාලොනාති යාගුපානකාලෙ. ඉධාපි “ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං”න්ති සෙසො. යථාහ “ථෙරෙ වච්චකුටිතො අනික්ඛන්තෙයෙව ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං. සරීරකිච්චං කත්වා ආගන්ත්වා තස්මිං නිසින්තස්ස ‘සචෙ යාගු හොති’තිආදිනා නයෙන චුත්තං වත්තං කාතබ්බං”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 64).

යාගු තස්සුපනෙතබ්බාති එත්ථ “භාජනං ධොවිත්වා”ති සෙසො. යථාහ – “භාජනං ධොවිත්වා යාගු උපනාමෙතබ්බා”ති (මහාව. 66). සඬ්ඝතො වාති සලාකාදිවසෙන සඬ්ඝතො ලබ්භමානා වා. කුලතොපි වාති උපාසකාදිකුලතො වා.

“පත්තෙ වත්තඤ්ච කාතබ්බං”න්ති ඉදං “යාගුං පිතස්ස උදකං දත්වා භාජනං පටිග්ගහෙත්වා නිවං කත්වා සාධුකං අප්පටිසංසන්නෙන ධොවිත්වා පටිසාමෙතබ්බං, උපජ්ඣායමහි වුට්ඨිතෙ ආසනං උද්ධරිතබ්බං. සචෙ සො දෙසො උක්ඛාපො හොති, සො දෙසො සම්මජ්ජිතබ්බො”ති (මහාව. 66) ආගතවත්තං සන්ධායාහ. දිවා භුත්තපත්තෙපි කාතබ්බං එතෙනෙව දස්සිතං හොති.

වත්තං “ගාමප්පවෙසනෙ”ති ඉදං “සචෙ උපජ්ඣායො ගාමං පටිසිතුකාමො හොති, නිවාසනං දාතබ්බං, පටිනිවාසනං පටිග්ගහෙතබ්බං”න්තිආදිනායප්පවත්තං (මහාව. 66) වත්තං සන්ධායාහ. “කාතබ්බං”න්ති ඉදං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං.

2474. චීවරෙ යාති වත්තානීති ගාමං පටිසිතුකාමස්ස චීවරදානෙ, පටිනිවත්තස්ස චීවරග්ගහණසඬ්ඝරණපටිසාමනෙසු මහෙසිනා යාති වත්තාති චුත්තාති, තාති ච කාතබ්බාති. සෙනාසනෙ තථාති “යස්මිං චීවරෙ

උපජ්ඣායො විහරතී”තිආදිනා (මහාව. 66) චුත්තනයෙන “සෙනාසනෙ කත්තබ්බ”න්ති දස්සිතං සෙනාසනවත්තඤ්ච.

පාදපීඨකථලිකාදීසු තථාති යොජනා. උපජ්ඣායෙ ගාමතො පටිනිවත්තෙ ච ඡන්තාසරෙ ච “පාදොදකං පාදපීඨං පාදකථලිකං උපනික්ඛිපිතබ්බ”න්ති (මහාව. 66) එවමාගතං වත්තඤ්ච කාතබ්බං. ආදී-සද්දෙන “උපජ්ඣායො පාතීයෙන පුච්ඡිතබ්බො”තිආදිවත්තං (මහාව. 66) සඬගණ්හාති.

2475. එවං සබ්බත්ථ වත්තෙසු පාටියෙක්කං දස්සියමානෙසු පපඤ්චොති ඛන්ධකං ඔලොකෙත්වා සුඛග්ගහණත්ථාය ගණනං දස්සෙතුකාමො ආහ “එවමාදීතී”තිආදි. රොගතො වුට්ඨානාගමනත්තානීති ආචරියුපජ්ඣායානං රොගතො වුට්ඨානාගමනපරියොසානානි. සත්තතිංසසතං සියුන්ති සත්තතිංසාධිකසතවත්තානීති අත්ථො.

තානි පන වත්තානි ඛන්ධකපාළියා (මහාව. 66) ආගතක්කමෙන එවං යථාචුත්තගණනාය සමානෙතබ්බානි – දන්තකට්ඨදානං, මුඛොදකදානං, ආසනපඤ්ඤාපනං, සවෙ යාගු හොති, භාජනං ධොවිත්වා යාගුයා උපනාමනං, යාගුං පිතස්ස උදකං දත්වා භාජනං පටිග්ගහෙත්වා නීවං කත්වා සාධුකං අප්පටිසංසන්තෙන ධොවිත්වා පටිසාමනං, උපජ්ඣායමහි වුට්ඨිතෙ ආසනස්ස උද්ධරණං, සවෙ සො දෙසො උක්ඛාපො හොති, තස්ස සම්මජ්ජනං, සවෙ උපජ්ඣායො ගාමං පච්ඡිතුකාමො හොති, තස්ස නිවාසනදානං, පටිනිවාසනපටිග්ගහණං, කායඛන්ධනදානං, සගුණං කත්වා සඬ්ඝාට්ඨානං, ධොවිත්වා සොදකපත්තස්ස දානං, සවෙ උපජ්ඣායො පච්ඡාසමණං ආකඬ්ඛති, තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා කායඛන්ධනං ඛන්ධිත්වා සගුණං කත්වා සඬ්ඝාටියො පාරුපිත්වා ගණ්ඨිකං පරිමුඤ්චිත්වා ධොවිත්වා පත්තං ගහෙත්වා උපජ්ඣායස්ස පච්ඡාසමණෙන ගමනං, නාතිදුරනචිවාසන්තෙ ගමනං, පත්තපරියාපන්තස්ස පටිග්ගහණං, න උපජ්ඣායස්ස හණමානස්ස අන්තරන්තරා කථාඔපාතනං, උපජ්ඣායස්ස ආපත්තිසාමන්තා හණමානස්ස ච නිවාරණං, නිවත්තන්තෙන පඨමතරං ආගන්ත්වා ආසනපඤ්ඤාපනං, පාදොදකපාදපීඨපාදකථලිකානං උපනික්ඛිපනං, පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තචීරපටිග්ගහණං, පටිනිවාසනදානං, නිවාසනපටිග්ගහණං, සවෙ චීරං සින්නං හොති, මුහුත්තං උණ්භෙ ඕතාපනං, නෙව උණ්භෙ චීරස්ස නිදහනං, මජ්ඣෙ යථා හඬිගො න හොති, එවං චතුරඬ්ඛලං කණ්ණං උස්සාරෙත්වා චීරස්ස සඬ්ඝරණං, ඔහොගෙ කායඛන්ධනස්ස කරණං, සවෙ පිණ්ඩපාතො හොති, උපජ්ඣායො ච භුඤ්ජිතුකාමො හොති, උදකං දත්වා පිණ්ඩපාතස්ස උපනාමනං, උපජ්ඣායස්ස පාතීයෙන පුච්ඡනං, භුත්තාචස්ස උදකං දත්වා පත්තං පටිග්ගහෙත්වා නීවං කත්වා සාධුකං අප්පටිසංසන්තෙන ධොවිත්වා වොදකං කත්වා මුහුත්තං උණ්භෙ ඕතාපනං, න ච උණ්භෙ පත්තස්ස නිදහනං, පත්තචීරං නික්ඛිපිතබ්බං –

පත්තං නික්ඛිපන්නෙන එකෙන හත්ථෙත පත්තං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙත හෙට්ඨාමඤ්චං වා හෙට්ඨාපීඨං වා පරාමසිත්වා පත්තස්ස නික්ඛිපනං, න ච අනන්තරභිත්තාය භූමියා පත්තස්ස නික්ඛිපනං, වීචරං නික්ඛිපන්නෙන එකෙන හත්ථෙත වීචරං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙත වීචරවංසං වා වීචරරජ්ජුං වා පමජ්ජිත්වා පාරතො අන්තං ඔරතො හොගං කත්වා වීචරස්ස නික්ඛිපනං, උපජ්ඣායම්භි වුට්ඨිතෙ ආසනස්ස උද්ධරණං, පාදොදකපාදපීඨපාදකථලිකානං පටිසාමනං, සචෙ සො දෙසො උක්ඛ්‍යාපො හොති, තස්ස සම්මජ්ජනං, සචෙ උපජ්ඣායො න්භායිතුකාමො හොති, න්භානස්ස පටියාදනං, සචෙ සීතෙන අත්ථො හොති, සීතස්ස සචෙ උණ්හෙන අත්ථො හොති, උණ්හස්ස පටියාදනං, සචෙ උපජ්ඣායො ජන්තාසරං පවිසිතුකාමො හොති, චුණ්ණස්ස සන්තයනං, මත්තිකාතෙමනං, ජන්තාසරපීඨං ආදාය උපජ්ඣායස්ස පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගන්ත්වා ජන්තාසරපීඨං දත්වා වීචරං පටිග්ගහෙත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, චුණ්ණදානං, මත්තිකාදානං, සචෙ උස්සහති, ජන්තාසරං පවිසිතබ්බං -

ජන්තාසරං පවිසන්නෙන මත්තිකාය මුඛං මක්ඛෙත්වා පුරතො ච පච්ඡතො ච පටිච්ඡාදෙත්වා ජන්තාසරජ්ජවෙසො, න ථෙරානං භික්ඛූනං අනුපබ්ජ්ජ නිසීදනං, න නවානං භික්ඛූනං ආසන්නෙ පටිබාහනං, ජන්තාසරෙ උපජ්ඣායස්ස පරිකම්මස්ස කරණං, ජන්තාසරා නික්ඛමන්නෙන ජන්තාසරපීඨං ආදාය පුරතො ච පච්ඡතො ච පටිච්ඡාදෙත්වා ජන්තාසරා නික්ඛමනං, උදකෙපි උපජ්ඣායස්ස පරිකම්මකරණං, න්භාතෙන පය්මතරං උත්තරිත්වා අත්තතො ගත්තං වොදකං කත්වා නිවාසෙත්වා උපජ්ඣායස්ස ගත්තතො උදකස්ස පමජ්ජනං, නිවාසනදානං, සඬ්ඝාට්ඨානං, ජන්තාසරපීඨං ආදාය පය්මතරං ආගන්ත්වා ආසනස්ස පඤ්ඤාපනං, පාදොදකපාදපීඨපාදකථලිකානං උපනික්ඛිපනං, උපජ්ඣායස්ස පාතියෙන පුච්ඡනං, සචෙ උද්දිසාපෙතුකාමො හොති, උද්දිසාපනං, සචෙ පරිපුච්ඡතුකාමො හොති, පරිපුච්ඡනං, යස්මිං විහාරෙ උපජ්ඣායො විහරති, සචෙ සො විහාරො උක්ඛ්‍යාපො හොති, සචෙ උස්සහති, තස්ස සොධනං, විහාරං සොධෙන්නෙන පය්මං පත්තවීචරස්ස නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, නිසීදනපච්චත්ථරණස්ස නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, භිසිබ්බිබොහනස්ස නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, මඤ්චස්ස නිවං කත්වා සාධුකං අප්පටිසංසන්නෙන අසඬ්ඝට්ඨෙන්නෙන කවාට්ඨිං නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, පීඨස්ස නිවං කත්වා සාධුකං අප්පටිසංසන්නෙන අසඬ්ඝට්ඨෙන්නෙන කවාට්ඨිං නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, මඤ්චපටිපාදකානං නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, බෙළමල්ලකස්ස නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, අපස්සෙනඵලකස්ස නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, භූමත්ථරණස්ස යථාපඤ්ඤත්තස්ස සල්ලක්ඛෙත්වා නිහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, සචෙ විහාරෙ සන්තානකං හොති, උල්ලොකා පය්මං ඔහාරණං, ආලොකසන්ධිකණ්ණභාගානං පමජ්ජනං, සචෙ ගෙරුකපරිකම්මකතා භිත්ති කණ්ණකිතා හොති, වොළකං තෙමෙත්වා පිළෙත්වා පමජ්ජනං, සචෙ කාළවණ්ණකතා භූමි කණ්ණකිතා හොති,

වොළකං තෙමෙත්වා පිළෙත්වා පමජ්ජනං, සවෙ අකතා හොති භූමි, උදකෙන පරිජ්ඣොසිත්වා පමජ්ජනං “මා විහාරො රජෙන උභස්සද්ධි”ති, සඬකාරං විවිනිත්වා එකමන්තං ඡඩ්ඛනං, භූමත්ථරණස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා පජ්ඣොටෙත්වා අතිහරිත්වා යථාපස්සද්ධත්තං පස්සද්ධාපනං, මස්සද්ධපටිපාදකානං ඔතාපෙත්වා පමජ්ජිත්වා අතිහරිත්වා යථාට්ඨානෙ යපනං, මස්සද්ධස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා පජ්ඣොටෙත්වා නිවං කත්වා සාධුකං අජ්ජට්ඨංසන්තෙන අසඬ්ඝට්ටෙන්තෙන කවාට්ඨියං අතිහරිත්වා යථාපස්සද්ධත්තං පස්සද්ධාපනං, පීඨස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා පජ්ඣොටෙත්වා නිවං කත්වා සාධුකං අජ්ජට්ඨංසන්තෙන අසඬ්ඝට්ටෙන්තෙන කවාට්ඨියං අතිහරිත්වා යථාපස්සද්ධත්තං පස්සද්ධාපනං, හිසිඛිඛිඛොහනස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා පජ්ඣොටෙත්වා අතිහරිත්වා යථාපස්සද්ධත්තං පස්සද්ධාපනං, නිසිද්ධපච්චත්ථරණස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා පජ්ඣොටෙත්වා අතිහරිත්වා යථාපස්සද්ධත්තං පස්සද්ධාපනං, බෙළමල්ලකස්ස ඔතාපෙත්වා පමජ්ජිත්වා අතිහරිත්වා යථාට්ඨානෙ යපනං, අපස්සෙනඵලකස්ස ඔතාපෙත්වා පමජ්ජිත්වා අතිහරිත්වා යථාට්ඨානෙ යපනං, පත්තචිවරං නික්ඛිපිතඛිබ්බං -

පත්තං නික්ඛිපන්තෙන එකෙන හත්ථෙත පත්තං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙත හෙට්ඨාමස්සද්ධං වා හෙට්ඨාපීයං වා පරාමසිත්වා පත්තස්ස නික්ඛිපනං, න ච අනන්තරහිතාය භූමියා පත්තස්ස නික්ඛිපනං, චිවරං නික්ඛිපන්තෙන එකෙන හත්ථෙත චිවරං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙත චිවරචංසං වා චිවරරජ්ජුං වා පමජ්ජිත්වා පාරතො අන්තං ඔරතො භොගං කත්වා චිවරස්ස නික්ඛිපනං, සවෙ පුරත්ථිමාය සරජා වාතා වායන්ති, පුරත්ථිමානං වාතපානානං ථකනං, තථා පච්ඡිමානං, තථා උත්තරානං, තථා දක්ඛිණානං වාතපානානං ථකනං, සවෙ සීතකාලො හොති, දිවා වාතපානානං චිවරණං, රත්තිං ථකනං, සවෙ උණ්භකාලො හොති, දිවා වාතපානානං ථකනං, රත්තිං චිවරණං, සවෙ පරිවෙණං උක්ඛ්‍යාපං හොති, පරිවෙණස්ස සම්මජ්ජනං, සවෙ කොට්ඨකො උක්ඛ්‍යාපො හොති, කොට්ඨකස්ස සම්මජ්ජනං, සවෙ උපට්ඨානසාලා උක්ඛ්‍යාපො හොති, තස්සා සම්මජ්ජනං, සවෙ අග්ගිසාලා උක්ඛ්‍යාපො හොති, තස්සා සම්මජ්ජනං, සවෙ චච්චකුටි උක්ඛ්‍යාපො හොති, තස්සා සම්මජ්ජනං, සවෙ පානීයං න හොති, පානීයස්ස උපට්ඨාපනං, සවෙ පරිභොජනීයං න හොති, පරිභොජනීයස්ස උපට්ඨාපනං, සවෙ ආවමනකුම්භියා උදකං න හොති, ආවමනකුම්භියා උදකස්ස ආසිස්සද්ධතං, සවෙ උපජ්ඣායස්ස අනහිරති උජ්ජන්තා හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන වූපකාසනං වූපකාසාපනං වා, ධම්මකථාය වා තස්ස කරණං, සවෙ උපජ්ඣායස්ස කුක්කුච්චං උජ්ජන්තං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන විනොදනං විනොදාපනං වා, ධම්මකථාය වා තස්ස කරණං, සවෙ උපජ්ඣායස්ස දිට්ඨිගතං උජ්ජන්තං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන විවෙචනං විවෙචාපනං වා, ධම්මකථාය වා තස්ස කරණං, සවෙ උපජ්ඣායො ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්තො හොති පරිවාසාරහො, සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං “කින්නි නු ඛො සඬ්ඝො උපජ්ඣායස්ස

පරිවාසං දදෙය්‍යා”ති, සචෙ උපජ්ඣායො මූලායපටිකස්සනාරහො හොති,
සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං. “කින්නි නු ඛො සඬ්ඝො උපජ්ඣායං
මූලාය පටිකස්සෙය්‍යා”ති, සචෙ උපජ්ඣායො මානත්තාරහො හොති,
සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං. “කින්නි නු ඛො සඬ්ඝො උපජ්ඣායස්ස
මානත්තං දදෙය්‍යා”ති, සචෙ උපජ්ඣායො අබ්භානාරහො හොති,
සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං. “කින්නි නු ඛො සඬ්ඝො උපජ්ඣායං
අබ්භෙය්‍යා”ති, සචෙ සඬ්ඝො උපජ්ඣායස්ස කම්මං කත්තුකාමො හොති
තජ්ජනීයං වා නියස්සං වා පබ්බාජනීයං වා පටිසාරණීයං වා උක්ඛෙපනීයං
වා, සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං. “කින්නි නු ඛො සඬ්ඝො
උපජ්ඣායස්ස කම්මං න කරෙය්‍ය, ලුහුකාය වා පරිණාමෙය්‍යා”ති, කතං වා
පනස්ස හොති සඬ්ඝෙන කම්මං තජ්ජනීයං වා නියස්සං වා පබ්බාජනීයං වා
පටිසාරණීයං වා උක්ඛෙපනීයං වා, සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං.
“කින්නි නු ඛො උපජ්ඣායො සම්මා චත්තෙය්‍ය, ලොමං පාතෙය්‍ය,
නෙත්ථාරං චත්තෙය්‍ය, සඬ්ඝො තං කම්මං පටිජ්ජස්සම්භෙය්‍යා”ති, සචෙ
උපජ්ඣායස්ස වීවරං ධොවිතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන ධොවනං
උස්සුක්කකරණං වා “කින්නි නු ඛො උපජ්ඣායස්ස වීවරං ධොවියෙථා”ති,
සචෙ උපජ්ඣායස්ස වීවරං කාතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන කරණං
උස්සුක්කකරණං වා “කින්නි නු ඛො උපජ්ඣායස්ස වීවරං කරියෙථා”ති,
සචෙ උපජ්ඣායස්ස රජනං පවිතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන පචනං
උස්සුක්කකරණං වා “කින්නි නු ඛො උපජ්ඣායස්ස රජනං පවියෙථා”ති,
සචෙ උපජ්ඣායස්ස වීවරං රජෙතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන රජනං
උස්සුක්කකරණං වා “කින්නි නු ඛො උපජ්ඣායස්ස වීවරං රජියෙථා”ති,
වීවරං රජත්තෙන සාධුකං සම්පරිවත්තකං සම්පරිවත්තකං රජනං, න ච
අවිජ්ජිත්තෙ ථෙවෙ පක්කමනං, උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡා න එකච්චස්ස
පත්තදානං, න එකච්චස්ස පත්තපටිග්ගහණං, න එකච්චස්ස වීවරදානං, න
එකච්චස්ස වීවරපටිග්ගහණං, න එකච්චස්ස පරික්ඛාරදානං, න එකච්චස්ස
පරික්ඛාරපටිග්ගහණං, න එකච්චස්ස කෙසච්ඡෙදනං, න එකච්චෙන
කෙසානං ඡෙදාපනං, න එකච්චස්ස පරිකම්මකරණං, න එකච්චෙන
පරිකම්මස්ස කාරාපනං, න එකච්චස්ස වෙය්‍යාවච්චකරණං, න එකච්චෙන
වෙය්‍යාවච්චස්ස කාරාපනං, න එකච්චස්ස පච්ඡාසමණෙන ගමනං, න
එකච්චස්ස පච්ඡාසමණස්ස ආදානං, න එකච්චස්ස පිණ්ඩපාතස්ස නීභරණං,
න එකච්චෙන පිණ්ඩපාතනීභරාපනං, න උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡා
ගාමජ්ජවෙසනං, න සුසානගමනං, න දිසාපක්කමනං, සචෙ උපජ්ඣායො
ගිලානො හොති, යාවජීවං උපට්ඨානං, වුට්ඨානමස්ස ආගමනන්ති තෙසු
කානිචි චත්තානි සවිහත්තිකානි, කානිචි අවිහත්තිකානි, තෙසු
අවිහත්තිකානං විභාගෙ වුව්චමානෙ යථාචුත්තගණනාය අතිරෙකතරානි
හොන්ති, තං පන විභාගං අනාමසිත්වා පිණ්ඩවසෙන ගහෙත්වා යථා අයං
ගණනා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා.

2476. අකරොන්තස්සාති එත්ථ “චත්ත”න්ති සෙසො.
අනාදරවසෙනෙව චත්තං අකරොන්තස්ස භික්ඛුනො තෙන චත්තභෙදෙන

වත්තාකරණෙන සබ්බත්ථ සත්තතිංසාධිකසත්තප්පහෙදට්ඨානෙන තත්තකංයෙව දුක්ඛං පකාසිතන්ති යොජනා.

උපජ්ඣායාවරියවත්තකථාවණ්ණනා.

2477. එවං උපජ්ඣායාවරියවත්තානි සඬ්ඛෙපෙන දස්සෙත්වා උපජ්ඣායාවරියෙහි සද්ධිවිහාරිකන්තෙවාසිනං කාතබ්බවත්තානි දස්සෙතුමාහ “උපජ්ඣායස්ස වත්තානී”තිආදි. උපජ්ඣායස්ස වත්තානීති උපජ්ඣායෙන සද්ධිවිහාරිකස්ස යුත්තපත්තකාලෙ කත්තබ්බත්තා උපජ්ඣායායත්තවත්තානීති අත්ථො. තථා සද්ධිවිහාරිකෙති යථා සද්ධිවිහාරිකෙන උපජ්ඣායස්ස කාතබ්බානි, තථා උපජ්ඣායෙන සද්ධිවිහාරිකෙ කාතබ්බානි.

උපජ්ඣායාවරියවත්තෙසු ගාමජ්ජවෙසෙ පවිජාසමණෙන හුත්වා නාතිදුරනව්වාසන්තගමනං, න අන්තරන්තරා කථාමපාතනං, ආපත්තිසාමන්තා භණ්ණානස්ස නිවාරණං, පත්තපරියාපන්තපටිග්ගභණ්ණන්ති වත්තාරි වත්තානි, න ඵකච්චස්ස පත්තදානාදිඅනාපුච්ඡාදිසාපක්කමනාවසානානි වීසති පටික්ඛෙපා වෙති ඵතානි චතුච්ඡති වත්තානි යපෙත්වා අවසෙසානි තෙරසාධිකසත්තවත්තානි සන්ධායාහ “සතං තෙරස භොන්තෙවා”ති, තෙරසාධිකසත්තවත්තානි භොන්තීති අත්ථො. ආවරියෙන අන්තෙවාසිකෙපි ච කාතබ්බවත්තානි තථා තත්තකානෙවානි අත්ථො.

සද්ධිවිහාරිකන්තෙවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා.

2478. උපජ්ඣායාවරියෙහි සද්ධිවිහාරිකන්තෙවාසිකානං නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “පක්කන්තෙ වාපී”තිආදි. පක්කන්තෙ වාපි විබ්භන්තෙ වාපි පක්ඛසඬ්ඛිකන්තෙ වාපි මතෙ වාපි ආණත්තියා වාපි එවං පඤ්චධා උපජ්ඣායා සද්ධිවිහාරිකෙන ගහිතො නිස්සයො පටිප්පස්සමිහතීති යොජනා. පක්කන්තෙති තද්වු අපච්චාගන්තුකාමතාය දිසං ගතෙ. විබ්භන්තෙති ගිහිභාවං පත්තෙ. පක්ඛසඬ්ඛිකන්තකෙති තිත්ථියායතනං ගතෙ. මතෙති කාලකතෙ. ආණත්තියානි නිස්සයපණාමනෙන.

2479-80. ආවරියමිහාපි අන්තෙවාසිකෙන ගහිතනිස්සයස්ස හෙදනං ඡධා ඡප්පකාරෙන භොතීති යොජනා. කථන්ති ආහ “පක්කන්තෙ වා”තිආදි. තං උපජ්ඣායතො නිස්සයහෙදෙ වුත්තනයමෙව. විසෙසං පන සයමෙව චක්ඛති “ආණත්තිය”න්තිආදිනා. ආණත්තියන්ති ඵත්ථ විසෙසත්ථජොතකො පන-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. උභින්නමපි ධුරනික්ඛෙපනෙපි වානි ආවරියස්ස නිස්සයපණාමනෙ පන උභින්නං ආවරියන්තෙවාසිකානංයෙව අඤ්ඤමඤ්ඤනිරාලයභාවෙ සති

නිස්සයහෙදො හොති, න එකස්සාති අත්ථො. තමෙවත්ථං ඛාතිරෙකතො දළ්භිකරොති “එකෙකස්සා”තිආදිනා. එකෙකස්ස වා උභින්නං වා ආලයෙ සති න භිජ්ජතිති යොජනා. යථාහ –

“ආණත්තියං පන සවෙපි ආවරියො මුඤ්චිතුකාමොව භුත්වා නිස්සයපණාමනාය පණාමෙති, අත්තෙවාසිකො ව ‘කිඤ්චාපි මං ආවරියො පණාමෙති, අථ ඛො භදයෙන මුදුකො’ති සාලයොව හොති, නිස්සයො න පටිජ්ජස්සම්භතියෙව. සවෙපි ආවරියො සාලයො, අත්තෙවාසිකො නිරාලයො ‘න දානි ඉමං නිස්සාය වසිස්සාමී’ති ධුරං නික්ඛිපති, එවම්පි න පටිජ්ජස්සම්භති. උභින්නං සාලයභාවෙ පන න පටිජ්ජස්සම්භතියෙව. උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන පටිජ්ජස්සම්භති”ති (මහාව. අට්ඨ. 83).

අයං පන විසෙසො ආවරියාණත්තියා නිස්සයහෙදෙයෙව දස්සිතො, න උපජ්ඣායාණත්තියා. සාරත්ථදීපනියං පන “සවෙපි ආවරියො මුඤ්චිතුකාමොව භුත්වා නිස්සයපණාමනාය පණාමෙතිතිආදි සබ්බං උපජ්ඣායස්ස ආණත්තියම්පි වෙදිතබ්බං”න්ති වුත්තං.

2481. එවං පඤ්ච සාධාරණඤ්චගානි දස්සෙත්වා අසාධාරණඤ්චං දස්සෙතුමාහ “උපජ්ඣායසමොධාන-ගතස්සාපි ව භිජ්ජති”ති. තත්ථ සමොධානගමනං සරූපතො, පහෙදතො ව දස්සෙතුමාහ “දස්සනං සවනඤ්චාති, සමොධානං ද්විධා මත”න්ති. අයමෙත්ථ සඤ්චෙපො, විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකායං (මහාව. අට්ඨ. 83) ගහෙතබ්බො. ගන්ථවිත්ථාරභිරුතං අනුග්ගහාය පන ඉධ න විත්ථාරිතො.

2482-3. සභාගෙ දායකෙ අසන්නෙ අද්ධිකස්ස ව ගිලානස්ස ව “ගිලානෙන මං උපට්ඨහා”ති යාවිතස්ස ගිලානුපට්ඨාකස්ස ව නිස්සයං විනා වසිතුං දොසො නත්ථීති යොජනා. “ගිලානුපට්ඨාකස්සා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං. ඉමිනා සභාගෙ නිස්සයදායකෙ සන්නෙ එකදිවසම්පි පරිභාරො න ලබ්භතීති දීපෙති. අත්තනො වනෙ ඵාසුචිහාරනං ජානකාති අත්තනො සමථවිපස්සනාපටිලාභස්ස වනෙ ඵාසුචිහාරං ජානන්නෙනපි. “සභාගෙ දායකෙ අසන්නෙ”ති පදවිජෙදො. සබ්බමෙතං විධානං අත්තොවස්සතො අඤ්ඤස්මිං කාලෙ වෙදිතබ්බං. අයමෙත්ථ සඤ්චෙපො, විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකාය ගහෙතබ්බො.

නිස්සයපටිජ්ජස්සම්භනකථාවණ්ණනා.

2484. කුට්ඨමස්ස අත්ථීති කුට්ඨී, තං. “ගණ්ඨි”න්තිආදීසුපි එසෙව නයො. රත්තසෙතාදිහෙදෙන යෙන කෙනචි කුට්ඨෙත වෙවණ්ණියං පත්තසරිරන්ති අත්ථො. යථාහ –

“රත්තකුට්ඨං වා හොතු කාලකුට්ඨං වා, යං කිඤ්චි කිට්ඨදද්දුකච්ඡුආදිප්පහෙදමපි සබ්බං කුට්ඨමෙවාති චුත්තං. තඤ්චෙ නබ්බිට්ඨිප්පමාණමපි වඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං හොති, න පබ්බාපේතබ්බො. සචෙ පන නිවාසනපාරුපනෙහි පකතිපට්ඨිප්පන්තට්ඨානෙ නබ්බිට්ඨිප්පමාණං අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං හොති, වට්ටති. මුඛෙ, පන හත්ථපාදපිට්ඨෙසු වා සචෙපි අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං නබ්බිට්ඨිතො බුද්දකපමාණමපි න වට්ටතියෙවාති කරුන්දියං චුත්තං. තං තිකිච්ඡාපෙත්වා පබ්බාපේත්තෙනාපි පකතිවණ්ණෙ ජාතෙයෙව පබ්බාපේතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 88).

නබ්බිට්ඨිප්පමාණන්ති එත්ථ “කනිට්ඨච්ඡිගුලිනබ්බිට්ඨි අධිප්පෙතා”ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං.

ගණ්ඨිත්ති මෙදගණ්ඨාදිගණ්ඨහෙදවත්තං. යථාහ “මෙදගණ්ඨො වා හොතු අඤ්ඤො වා, යො කොචි කොලට්ඨිමත්තකොපි චෙ වඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතො ගණ්ඨො හොති, න පබ්බාපේතබ්බො”තිආදි (මහාව. අට්ඨ. 88). කොලට්ඨිති බදරට්ඨි. කිලාසිත්ති කිලාසවත්තං. යථාහ — “කිලාසොති නහිප්පනකං නපග්ගරණකං පදුමපුණ්ඩරිකපත්තවණ්ණං කුට්ඨං, යෙන ගුත්තං විය සබ්බං සරීරං හොති”ති (මහාව. අට්ඨ. 88). ව-සද්දො සබ්බෙහි උපයොගවත්තෙහි පච්චෙකං යොජේතබ්බො. සොසිත්ති බයරොගවත්තං. යථාහ — “සොසොති සොසබ්බාධි. තස්මිං සති න පබ්බාපේතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 88). අපමාරිකන්ති අපමාරවත්තං. යථාහ — “අපමාරොති පිත්තුමමාරො වා යක්ඛුමමාරො වා. තත්ථ පුබ්බචෙරිකෙන අමනුස්සෙන ගහිතො දුත්තිකිච්ඡො හොති, අප්පමත්තකෙපි පන අපමාරෙ සති න පබ්බාපේතබ්බො”ති.

රාජහට්ඨි රඤ්ඤො හත්තචෙතනහට්ඨං වා යානන්තරං පත්තං වා අප්පත්තං වා රාජපුරිසං. යථාහ — “අමච්චො වා හොතු මහාමත්තො වා සෙවකො වා කිඤ්චි යානන්තරං පත්තො වා අප්පත්තො වා, යො කොචි රඤ්ඤො හත්තචෙතනහට්ඨො. සබ්බො ‘රාජහට්ඨ’ති සඬ්ඛාං ගච්ඡති”ති. චොරන්ති මනුස්සෙහි අප්පමාදනං ගාමසාතපන්ථසාතාදිකම්මෙන පාකට්ඨං චොරඤ්ච. ලිඛිතකන්ති යං කඤ්චි චොරිකං වා අඤ්ඤං වා ගරුං රාජාපරාධං කත්වා පලාතං, රාජා ච නං පණ්ණෙ වා පොත්ථකෙ වා “ඉත්ථන්තාමො යත්ථ දිස්සති, තත්ථ ගහෙත්වා මාරෙතබ්බො”ති වා “හත්ථපාදාදිනිස්ස ඡින්දිතබ්බානි”ති වා “එත්තකං නාම දණ්ඩං හරාපෙතබ්බො”ති වා ලිඛාපෙති, එවරුපං ලිඛිතකං.

“කාරහෙදක”න්ති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො කතො. කාරහෙදකන්ති දාතබ්බකරස්ස වා කතචොරකම්මස්ස වා කාරණා කාරාසරෙ පක්ඛිත්තො වා නිගලබන්ධනාදිහි බද්ධො වා, තතො සො මුච්චිත්වා පලායති, එවරුපං

කාරාභෙදකඤ්ච. යථාහ — “කාරා වුච්චති ඛන්ධනාගාරං, ඉධ පන අන්ද්වන්ධනං වා හොතු සඬ්ඛලිකන්ධනං වා රජ්ජුන්ධනං වා ගාමන්ධනං වා නිගමන්ධනං වා නගරන්ධනං වා පුරිසගුත්ති වා ජනපදන්ධනං වා දීපන්ධනං වා, යො එතෙසු යං කිඤ්චි ඛන්ධනං ඡන්දිත්වා හින්දිත්වා මුඤ්චිත්වා විවරිත්වා වා පස්සමානානං වා අපස්සමානානං වා පලායති, සො ‘කාරාභෙදකො’ති සඬ්ඛං ගච්ඡති”ති (මහාව. අට්ඨ. 92).

2485. කසාහතන්ති ඉණං ගහෙත්වා දාතුං අසමත්ථත්තා “අයමෙව තෙ දණ්ඨො හොතු”ති කසාදිනා දිත්තජ්ජහාරං අවුපසන්තවණං. යථාහ —

“යො වචනපෙසනාදීනි අකරොන්තො හඤ්ඤති, න සො කතදණ්ඩකම්මො. යො පන කෙණියා වා අඤ්ඤථා වා කිඤ්චි ගහෙත්වා බාදිත්වා පුන දාතුං අසක්කොන්තො ‘අයමෙව තෙ දණ්ඨො හොතු’ති කසාහි හඤ්ඤති, අයං කසාහතො කතදණ්ඩකම්මො. යො ව කසාහි වා හතො හොතු අද්ධදණ්ඩකාදීනං වා අඤ්ඤතරෙන, යාව අල්ලවණො හොති, තාව න පබ්බාපේතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 94).

ලක්ඛණාහතන්ති එකංසං කත්වා පාරුතෙන උත්තරාසඬ්ඛෙන අප්පට්ච්ඡාදනීයට්ඨානෙන තත්තෙන ලොහෙන ආහතං අසච්ඡවිභූතලක්ඛණෙන සමන්තාගතං. යථාහ —

“යස්ස පන නලාටෙ වා උරාදීසු වා තත්තෙන ලොහෙන ලක්ඛණං ආහතං හොති, සො සචෙ භුජ්ස්සො, යාව අල්ලවණො හොති, තාව න පබ්බාපේතබ්බො. සචෙපිස්ස වණා රුල්හා හොන්ති ඡවියා සමපරිච්ඡේදා, ලක්ඛණං පන පඤ්ඤායති, තිමණ්ඩලං නිවත්ථස්ස උත්තරාසඬ්ඛෙ කතෙ පට්ච්ඡන්තොකාසෙ චෙ හොති, පබ්බාපේතුං වට්ටති. අප්පට්ච්ඡන්තොකාසෙ චෙ, න වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 95).

ඉණායිකඤ්චාති මාතාපිතුපිතාමහාදීහි වා අත්තනා වා ගහිතඉණං. යථාහ

“ඉණායිකො නාම යස්ස පිතිපිතාමහෙහි වා ඉණං ගහිතං හොති, සයං වා ඉණං ගහිතං හොති, යං වා ආයංපෙත්වා මාතාපිතුහි කිඤ්චි ගහිතං හොති, සො තං ඉණං පරෙසං ධාරෙතීති ඉණායිකො. යං පන අඤ්ඤෙ ඤාතකා ආයංපෙත්වා කිඤ්චි ගණ්හන්ති, සො න ඉණායිකො. න හි තෙ තං ආයංපෙතුං ඉස්සරා. තස්මා තං පබ්බාපේතුං වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 96).

දාසන්ති අන්තොජාතො, ධනක්කිතො, කරමරාතීතො, සයං වා දාසඛ්‍යං උපගතොති චතුත්තං දාසානං අඤ්ඤතරං. දාසවිනිවිජයො පනෙත්ථ සමන්තපාසාදිකාය (මහාව. අට්ඨ. 97) විත්ථාරතො ගහෙතබ්බො.

පබ්බාපේත්තස්ස දුක්කටන්ති “කුට්ඨි”න්තිආදීහි උපයොගවත්තපදෙහි පව්වෙකං යොපේතබ්බං.

2486. හත්ථවිජින්නන්ති හත්ථතලෙ වා මණ්ඩන්ධෙ වා කප්පරෙ වා යත්ථ කත්ථවි ඡින්නහත්ථං. අට්ඨවිජින්නන්ති යථා නබං න පඤ්ඤායති, එවං චතුසු අභිගුට්ඨකෙසු අඤ්ඤතරං වා සබ්බෙ වා යස්ස ඡින්නා හොන්ති, එවරූපං. පාදවිජින්නන්ති යස්ස අග්ගපාදෙසු වා ගොප්ඵකෙසු වා ජඨසාය වා යත්ථ කත්ථවි එකො වා ද්වෙ වා පාදා ඡින්නා හොන්ති. හත්ථපාදඡින්නස්සාපි පාළියං (මහාව. 119) ආගතත්තා සොපි ඉධ වත්තබ්බො, යථාචුත්තනයෙනෙව තස්ස දුක්කටවත්ථුතා පඤ්ඤායතීති න චුත්තොති දට්ඨබ්බං.

කණ්ණනාසභිගුලිවිජින්නන්ති එත්ථ “කණ්ණවිජින්නං නාසවිජින්නං කණ්ණනාසවිජින්නං අභිගුලිවිජින්න”න්ති යොජනා. කණ්ණවිජින්නන්ති යස්ස කණ්ණමූලෙ වා කණ්ණසක්ඛලිකාය වා එකො වා ද්වෙ වා කණ්ණා ඡින්නා හොන්ති. යස්ස පන කණ්ණාවට්ටෙ ඡින්නා හොන්ති, සක්කා ච හොන්ති සඨසාට්ටතුං, සො කණ්ණං සඨසාට්ටත්වා පබ්බාපේතබ්බො. නාසවිජින්නන්ති යස්ස අප්පදකෙ වා අග්ගෙ වා එකපුටෙ වා යත්ථ කත්ථවි නාසා ඡින්නා හොති. යස්ස පන නාසිකා සක්කා හොති සන්ධෙතුං, සො තං ඵාසුකං කත්වා පබ්බාපේතබ්බො. කණ්ණනාසවිජින්නන්ති තදුහයවිජින්නං. අභිගුලිවිජින්නන්ති යස්ස නබසෙසං අදස්සෙත්වා එකා වා බහු වා අභිගුලියො ඡින්නා හොන්ති. යස්ස පන සුත්තතත්තුමත්තමිපි නබසෙසං පඤ්ඤායති, තං පබ්බාපේතුං වට්ටති. කණ්ඩරවිජින්නමෙව වාති යස්ස කණ්ඩරනාමකා මහාත්භාරු පුරතො වා පවිෂ්තො වා ඡින්නා හොන්ති, යෙසු එකස්සාපි ඡින්නත්තා අග්ගපාදෙන වා වඨිකමති, මූලෙන වා වඨිකමති, න වා පාදං පතිට්ඨාපෙතුං සක්කොති.

2487. කාණන්ති පසන්නන්ධො වා හොතු පුප්ඵාදීහි වා උපහතපසාදො, යො ද්වීහි වා එකෙන වා අක්ඛිනා න පස්සති, තං කාණං. කුණන්ති හත්ථකුණි වා පාදකුණි වා අභිගුලිකුණි වා, යස්ස එතෙසු හත්ථාදීසු යං කිඤ්චි වඨිකං පඤ්ඤායති, සො කුණි. චූප්පඤ්චාති යො උරස්ස වා පිට්ඨියා වා පස්සස්ස වා නික්ඛන්තත්තා චූප්පසරීරො, තං චූප්පං. යස්ස පන කිඤ්චි කිඤ්චි අභිගපව්වභිගං ඊසකං වඨිකං, තං පබ්බාපේතුං වට්ටති. මහාපුරිසො එව හි බ්‍රහ්මජුගත්තො, අවසෙසො සත්තො අචූප්පො නාම නත්ථි.

වාමනන්ති යො ජඨසවාමනො වා කට්වාමනො වා උහයවාමනො වා, තං. තත්ථ ජඨසවාමනස්ස කට්තො පට්ඨාය හෙට්ඨිමකායො රස්සො හොති, උපරිමකායො පරිපුණ්ණො. කට්වාමනස්ස කට්තො පට්ඨාය උපරිමකායො රස්සො හොති, හෙට්ඨිමකායො පරිපුණ්ණො හොති. උහයවාමනස්ස උහොපි කායා රස්සා හොන්ති. යෙසං කායරස්සත්තා භූතානං විය පරිවට්ඨමො

මහාකුච්ඡිසංසදිසො අත්තභාවො හොති. තං තිව්ධම්පි පබ්බාපේතුං න වට්ටති.

එණහත්ථකන්ති යස්ස වග්ගුලිපක්ඛකා විය අභිගුලියො සම්බද්ධා හොන්ති, තං. එතං පබ්බාපේතුකාමෙන අභිගුලන්තරිකායො ඵාලෙන්වා සබ්බං අන්තරවම්මං අපනෙන්වා ඵාසුකං කත්වා පබ්බාපේතබ්බො. යස්සාපි ඡ අභිගුලියො හොන්ති, තං පබ්බාපේතුකාමෙන අධිකං අභිගුලිං ඡින්නිත්වා ඵාසුකං කත්වා පබ්බාපේතබ්බො.

බඤ්ජන්ති යො නතජාණුකො වා හින්තජඨසො වා මජ්ඣෙ සංකුට්තපාදන්තා කුණ්ඩපාදකො වා පිට්ඨිපාදමජ්ඣෙන වච්ඡමන්තො අග්ගෙ සංකුට්තපාදන්තා කුණ්ඩපාදකො වා පිට්ඨිපාදග්ගෙන වච්ඡමන්තො අග්ගපාදෙනෙව වච්ඡමනබඤ්ජො වා පණ්හිකාය වච්ඡමනබඤ්ජො වා පාදස්ස බාහිරන්තෙන වච්ඡමනබඤ්ජො වා පාදස්ස අබ්හන්තරන්තෙන වච්ඡමනබඤ්ජො වා ගොජඵකානං උපරි භග්ගන්තා සකලෙන පිට්ඨිපාදෙන වච්ඡමනබඤ්ජො වා, තං පබ්බාපේතුං න වට්ටති. එත්ථ නතජාණුකොති අන්තොපවිට්ඨආනතපාදො. පක්ඛහතන්ති යස්ස එකො හත්ථො වා පාදො වා අභිසිසරීරං වා සුඛං න වහති.

සීපදින්නි භාරපාදං. යස්ස පාදො ථුලො හොති සඤ්ජාතපීළකො බරො, සො න පබ්බාපේතබ්බො. යස්ස පන න තාව බරභාවං ගණ්හාති, සක්කා හොති උපනාහං බන්ධිත්වා උදකආවාටෙ පවෙසෙත්වා උදකවාලිකාය පුරන්වා යථා සිරා පඤ්ඤායන්ති, ජඨසා ව තෙලනාලිකා විය හොන්ති, එවං මිලාපේතුං සක්කා, තස්ස පාදං ඊදිසං කත්වා තං පබ්බාපේතුං වට්ටති. සවෙ පුන වච්ඡති, උපසම්පාදෙන්තෙනාපි තථා කත්වා උපසම්පාදෙතබ්බො. පාපරොගිනන්ති යො අරිසහගන්දරපිත්තසෙම්භකාසසොසාදීසු යෙන කෙනවි රොගෙන නිව්වාතුරො අතෙකිව්ජරොගො ඡෙගුවිජො අමනාපො, තං.

2488. ජරාය දුබ්බලන්ති යො ජිණ්ණභාවෙන දුබ්බලො අත්තනො විවරරජනාදිකම්මම්පි කාතුං අසමත්ථො, තං. යො පන මහල්ලකොපි බලවා හොති අත්තානං පටිජග්ගිතුං සක්කොති, සො පබ්බාපේතබ්බො. අන්ධන්ති ජච්චන්ධං. පධිරඤ්චෙවාති යො සබ්බෙන සබ්බං න සුණාති, තං. යො පන මහාසද්දං සුණාති, තං පබ්බාපේතුං වට්ටති. මම්මනන්ති යස්ස වච්චෙදො වත්තති, සරණගමනං පරිපුණ්ණං භාසිතුං න සක්කොති, තාදිසං මම්මනම්පි පබ්බාපේතුං න වට්ටති. යො පන සරණගමනමත්තං පරිපුණ්ණං භාසිතුං සක්කොති, තං පබ්බාපේතුං වට්ටති. අථ වා මම්මනන්ති බලිතවචනං, යො එකමෙව අක්ඛරං චතුපඤ්චක්ඛන්තුං වදති, තස්සෙතමධිවචනං. පීඨසජ්ජින්නි ඡින්නිරියාපථං. මුගන්ති යස්ස වච්චෙදො නජ්ජවත්තති.

2489. අත්තනො විරූපභාවෙන පරිසං දුසෙන්තෙන පරිසදුසකෙ (මහාව. අට්ඨ. 119) දස්සෙතුමාහ “අතිදීසො”තිආදි. අතිදීසොති අඤ්ඤාසං සීසප්පමාණනාහිප්පදෙසො. අතිරස්සොති චුත්තප්පකාරො උභයවාමනො විය අතිරස්සො. අතිකාලො වාති කුමාරිකමත්තෙ බාණුකො විය අතිකාලවණ්ණො. මට්ඨකම්බලොහනිදස්සනො අවචොදානොපි වාති සම්බන්ධො, දධිකක්කාදීහි මජ්ඣිමට්ඨකම්බලොහවණ්ණො අතිව ඔදාතසරිරොති අත්ථො.

2490. අතිථුලො වාති භාරියමංසො මහොදරො මහාභූතසදිසො. අතිකීසොති මන්දමංසලොහිතො අට්ඨිසිරාවම්මසරිරො විය. අතිමහාසීසො වාති යොජනා. අතිමහාසීසො වාති පච්ඡං සීසෙ කත්වා යීතො විය. “අතිබුද්දකසීසෙන අසහිතෙනා”ති පදවිච්ඡෙදො. අසහිතෙනාති සරිරස්ස අනනුරූපෙන. “අතිබුද්දකසීසෙනා”ති එතස්ස විසෙසනං. අසහිතෙන අතිබුද්දකසීසෙන සමන්තාගතොති යොජනා. යථාහ – “අතිබුද්දකසීසො වා සරිරස්ස අනනුරූපෙන අතිබුද්දකෙන සීසෙන සමන්තාගතො”ති.

2491. කුටකුටකසීසොති තාලඵලපිණ්ඩසදිසෙන සීසෙන සමන්තාගතො. සීරසසීසකොති උද්ධං අනුපුබ්බතනුකෙන සීසෙන සමන්තාගතො, මත්ථකතො සංකුටිකො මූලතො විත්ථතො හුත්වා යීතපබ්බතසීරසදිසසීසොති අත්ථො. වෙළුනාලිසමානෙනාති මහාවෙළුපබ්බසදිසෙන. සීසෙනාති දීසසීසෙන. යථාහ – “නාලිසීසො වා මහාවෙළුපබ්බසදිසෙන සීසෙන සමන්තාගතො”ති (මහාව. අට්ඨ. 119).

2492. කප්පසීසොපිති මජ්ඣෙ දිස්සමානආවාටෙන හත්ථිකුම්භසදිසෙන ද්විධාභූතසීසෙන සමන්තාගතො. පබ්භාරසීසො වාති චතුස්ස පස්සෙස්ස යෙන කෙනපි පස්සෙන ඔණුතෙන සීසෙන සමන්තාගතො. වණසීසකොති වණෙහි සමන්තාගතසීසො. කණ්ණිකකෙසො වාති පාණකෙහි බායිතකෙදාරෙ සස්සසදිසෙහි තහිං තහිං උට්ඨිතෙහි කෙසෙහි සමන්තාගතො. ථූලකෙසොපි වාති තාලහීරසදිසෙහි කෙසෙහි සමන්තාගතො.

2493. පුතිසීසොති දුග්ගන්ධසීසො. නිල්ලොමසීසො වාති ලොමරහිතසීසො. ජාතිපණ්ඩරකෙසකොති ජාතිඵලිතෙහි පණ්ඩරකෙසො වා. ජාතියා තම්බකෙසො වාති ආදිත්තෙහි විය තම්බවණ්ණෙහි කෙසෙහි සමන්තාගතො. ආවට්ඨසීසකොති ගුන්තං සරිරෙ ආවට්ඨසදිසෙහි උද්ධග්ගෙහි කෙසාවට්ඨෙහි සමන්තාගතො.

2494. සීසලොමෙකඛද්ධෙහි හමුකෙහි යුතොපිති සීසලොමෙහි සද්ධිං එකාඛද්ධලොමෙහි හමුකෙහි සමන්තාගතො. සම්බද්ධහමුකො වාති එකාඛද්ධඋභයහමුකො, මජ්ඣෙ සඤ්ජාතලොමෙහි හමුකෙහි

සමන්තාගතොති අත්ථො. නිල්ලොමහමුකොපි වාති හමුලොමරහිතො. නිල්ලොමහමුකොපි වාති පි-සද්දෙන අවුත්තසමුච්චයත්ථෙන මක්කටහමුකො සඬගහිතො.

2495. මහන්තබුද්දනෙන්තො වාති එත්ථ නෙන්ත-සද්දො මහන්තබුද්ද-සද්දෙහි පච්චෙකං යොජෙතඛබ්බො, මහන්තනෙන්තො වා බුද්දකනෙන්තො වාති අත්ථො. මහන්තනෙන්තො වාති අතිමහන්තෙහි නෙන්තෙහි සමන්තාගතො. බුද්දකනෙන්තො වාති මහිංසවම්මෙ වාසිකොණෙන පහරිත්වා කතඡ්ද්දසදිසෙහි අතිබුද්දකක්ඛිති සමන්තාගතො. විසමලොචනොති එකෙන මහන්තෙන, එකෙන බුද්දකෙන අක්ඛිතා සමන්තාගතො. කෙකරො වාපිති තිරියං පස්සන්තො. එත්ථ අපි-සද්දෙන නික්ඛන්තක්ඛිං සම්පිණ්ඩෙති, යස්ස කක්කටකස්සෙව අක්ඛිතාරකා නික්ඛන්තා භොන්ති. ගම්භීරනෙන්තොති යස්ස ගම්භීරෙ උදපානෙ උදකතාරකා විය අක්ඛිතාරකා පඤ්ඤායන්ති. එත්ථ ච උදකතාරකා නාම උදකපුබ්බුළං. අක්ඛිතාරකාති අක්ඛිගෙණ්ඩකා. විසමචක්කලොති එකෙන උද්ධං, එකෙන අධොති එවං විසමජාතෙහි අක්ඛිචක්කෙහි සමන්තාගතො.

2496. ජතුකණ්ණො වාති අතිබුද්දකාහි කණ්ණසක්ඛලීහි සමන්තාගතො. මුසිකකණ්ණො වාති මුසිකානං කණ්ණසදිසෙහි කණ්ණෙහි සමන්තාගතො. හත්ථිකණ්ණොපි වාති අනනුරූපාහි මහන්තාහි හත්ථිකණ්ණසදිසාහි කණ්ණසක්ඛලීහි සමන්තාගතො. ඡ්ද්දමත්තකකණ්ණො වාති යස්ස විතා කණ්ණසක්ඛලීහි කණ්ණච්ඡ්ද්දමෙව භොති. අවිද්ධකණ්ණකොති කණ්ණබන්ධන්ථාය අවිද්ධෙන කණ්ණෙන සමන්තාගතො.

2497. ටඩ්ඛිතකණ්ණො වාති ගොහත්තනාලිකාය අග්ගසදිසෙහි කණ්ණෙහි සමන්තාගතො, ගොහනුකොට්ඨණ්ඩානෙහි කණ්ණෙහි සමන්තාගතොති අත්ථො. පුතිකණ්ණොපි වාති සදා පග්ගරිතපුබ්බෙන කණ්ණෙන සමන්තාගතො. පුතිකණ්ණොපිති අපි-සද්දෙන කණ්ණහගන්දරිකො ගහිතො. කණ්ණහගන්දරිකොති නිච්චපුතිතා කණ්ණෙන සමන්තාගතො. අවිද්ධකණ්ණො පරිසද්දසකො වුත්තො, කථං යොනකජාතීනං පබ්බජ්ජාති ආහ “යොනකාදිප්පහෙදොපි, නායං පරිසද්දසකො”ති, කණ්ණාවෙධනං යොනකානං සභාවො, අයං යොනකාදිප්පහෙදො පරිසද්දසකො න භොතීති වුත්තං භොති.

2498. අතිපිඬගලනෙන්තොති අතිසයෙන පිඬගලෙහි නෙන්තෙහි සමන්තාගතො. මධුපිඬගලං පන පබ්බාජෙතුං වට්ටති. නිප්පබ්බුමක්ඛි වාති අක්ඛිදලරොමෙහි විරහිතඅක්ඛිකො. පබ්බුම-සද්දො හි ලොකෙ අක්ඛිදලරොමෙසු නිරුල්භො. අස්සුපග්ගරනෙන්තො වාති පග්ගරණස්සුහි නෙන්තෙහි සමන්තාගතො. පක්කපුප්ඵිතලොචනොති පක්කලොචනො

පුජ්භිතලොවනොති

යොජනා.

පරිපක්කනෙන්තො

සඤ්ජාතපුජඵනෙන්තොති අත්ථො.

2499. මහානාසොති සරිරස්ස අනනුරූපාය මහතියා නාසාය සමන්තාගතො. අතිවුද්දකනාසිකොති තථා අතිවුද්දිකාය නාසාය සමන්තාගතො. විපිටනාසො වාති විපිටාය අන්තො පවිට්ඨාය විය අල්ලිනාසාය සමන්තාගතො. විපිටනාසො වාති අවුත්තවිකප්පත්ථෙන වා-සද්දෙන දීඝනාසිකො සඬගස්හති. සො ච සුකතුණ්ඩසදිසාය ජිව්හාය ලෙහිතුං සක්කුණෙය්‍යාය නාසිකාය සමන්තාගතො. කුට්ලනාසිකොති මුඛමජ්ඣෙ අප්පතිට්ඨහිත්වා එකපස්සෙ යිතනාසිකො.

2500. නිව්චවිස්සවනාසො වාති නිව්චපග්ගරිතසිඬසාණිකනාසො වා. මහාමුඛොති යස්ස පටඬගමණ්ඩුකස්සෙව මුඛනිමිත්තංයෙව මහන්තං හොති, මුඛං පන ලාබ්‍රසදිසං අතිවුද්දකං. පටඬගමණ්ඩුකො නාම මහාමුඛමණ්ඩුකො. වඬිකහින්තමුඛො වාපීති එත්ථ “වඬිකමුඛො වා හින්තමුඛො වාපී”ති යොජනා. වඬිකමුඛොති හමුකස්ස, නලාතස්ස වා එකපස්සෙ නින්තනාය වඬිකමුඛො. හින්තමුඛො වාති මක්කටස්සෙව හින්තමුඛො. මහාඔට්ඨොපි වාති උක්ඛලිමුඛවට්ටිසදිසෙහි ඔට්ඨොහි සමන්තාගතො.

2501. තනුකඔට්ඨො වාති හෙරිවම්මසදිසෙහි දන්තෙ පිදහිතුං අසමත්ථෙහි ඔට්ඨොහි සමන්තාගතො. හෙරිවම්මසදිසෙහීති හෙරිමුඛවම්මසදිසෙහි. තනුකඔට්ඨො වාති එත්ථ වා-සද්දෙන මහාධරොට්ඨො වා තනුකඋත්තරොට්ඨො වා තනුකඅධරොට්ඨො වාති තයො විකප්පා සඬගහිතා. විපුලුත්තරඔට්ඨකොති මහාඋත්තරොට්ඨො. ඔට්ඨජින්නොති යස්ස එකො වා ද්වෙ වා ඔට්ඨා ජින්නා හොන්ති. උප්පක්කමුඛොති පක්කමුඛො. එළමුඛොපි වාති නිව්චපග්ගරණමුඛො.

2502-3. සඬබතුණ්ඩොපිති බහි සෙනෙහි අන්තො අතිරත්තෙහි ඔට්ඨොහි සමන්තාගතො. දුග්ගන්ධමුඛොති දුග්ගන්ධකුණපමුඛො. මහාදන්තොපිති අට්ඨකදන්තසදිසෙහි සමන්තාගතො. අව්චන්තන්ති අතිසයෙන. “හෙට්ඨා උපරිතො වාපි, බහි නික්ඛන්තදන්තකො”ති ඉදං “අසුරදන්තකො”ති එතස්ස අත්ථපදං. අසුරොති දානවො. “සිප්පිදන්තො වා ඔට්ඨදන්තො වා”ති ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතො. යස්ස පන සක්කා හොන්ති ඔට්ඨොහි පිදහිතුං, කට්ඨන්තස්සෙව පඤ්ඤායති, නො අකට්ඨන්තස්ස, තං පබ්බාපෙතුං වට්ටති. අදන්තොති දන්තරහිතො. පුතිදන්තොති පුතිභූතෙහි දන්තෙහි සමන්තාගතො.

2504. “අතිවුද්දකදන්තකො”ති ඉමස්ස “යස්සා”තිආදි අපවාදො. යස්ස දන්තන්තරෙ කාළකදන්තසන්තිහො කලන්දකදන්තසදිසො දන්තො

සුඛමොව යිතො වෙ, තං තු පබ්බාපෙතුං වට්ටතීති යොජනා. පබ්බාපෙතුම්පිති එත්ථ පි-සද්දො තු-සද්දත්ථො.

2505. යො පොසොති සම්බන්ධො. මහාහනුකොති ගොහනුසදිසෙන හනුනා සමන්තාගතො. “රස්සෙන හනුනා යුතො”ති ඉදං “විපිටහනුකො වා”ති ඉමස්ස අත්ථපදං. යථාහ — “විපිටහනුකො වා අන්තොපවිට්ඨොන විය අතිරස්සෙන හනුකෙන සමන්තාගතො”ති (මහාව. අට්ඨ. 119). විපිටහනුකො වාපිති එත්ථ පි-සද්දෙන “භින්නහනුකො වා වඬ්ඤාහනුකො වා”ති විකප්පද්වයං සඬගණ්හාති.

2506. නිම්මස්සුදායීකො වාපිති භික්ඛුනිසදිසමුඛො. අතිදීඝගලොපි වාති බ්බගලසදිසෙන ගලෙන සමන්තාගතො. අතිරස්සගලොපි වාති අන්තොපවිට්ඨොන විය ගලෙන සමන්තාගතො. භින්නගලො වා ගණ්ඨගලොපි වාති යොජනා, භින්නගලට්ඨිකො වා ගණ්ඨෙන සමන්තාගතගලොපි වාති අත්ථො.

2507. හට්ඨංසකුටො වාති මාතුගාමස්ස විය හට්ඨොන අංසකුටෙන සමන්තාගතො. භින්නපිට්ඨි වා භින්නඋරොපි වාති යොජනා, සුදීඝහත්ථො වා සුරස්සහත්ථො වාති යොජනා, අතිදීඝහත්ථො වා අතිරස්සහත්ථො වාති අත්ථො. වා-සද්දෙන අහත්ථඵකහත්ථානං ගහණං. කච්ඡුසමායුතො වා කණ්ඩුසමායුතො වාති යොජනා. වා-සද්දෙන “දද්දුගත්තො වා ගොධාගත්තො වා”ති ඉමෙ ද්වෙ සඬගණ්හාති. තත්ථ ගොධාගත්තො වාති යස්ස ගොධාය විය ගත්තො වුණ්ණාති පතන්ති.

2508. මහානිසදමංසොති ඉමස්ස අත්ථපදං “උද්ධනග්ගුපමායුතො”ති. යථාහ — “මහාආනිසදො වා උද්ධනකුටසදිසෙහි ආනිසදමංසෙහි අවිචුග්ගතෙහි සමන්තාගතො”ති (මහාව. අට්ඨ. 119). මහානිසදමංසො වාති එත්ථ වා-සද්දෙන හට්ඨකට්ඨකො සඬගහිතො. වාතණ්ඩිකොති අණ්ඩකොසෙසු වුද්ධිරොගෙන සමන්තාගතො. මහාඋරුති සරීරස්ස අනුරුපෙහි මහත්තෙහි සත්තිහි සමන්තාගතො. සඬසට්ටනකජාණුකොති අඤ්ඤාමඤ්ඤං සඬසට්ටෙහි ජාණුහි සමන්තාගතො.

2509. භින්නජාණුති යස්ස එකො වා ද්වෙ වා ජාණු භින්නා හොන්ති. මහාජාණුති මහත්තෙන ජාණුනා සමන්තාගතො. දීඝජඬ්ඨොති යට්ඨිසදිසජඬ්ඨො. ඵ්කටො වාති තිරියං ගමනපාදෙහි සමන්තාගතො, යස්ස වඬ්ඤාමතො ජාණුකා බ්බි නිග්ගච්ඡන්ති. පණ්හො වාති පච්ඡතො පරිවත්තපාදෙහි සමන්තාගතො, යස්ස වඬ්ඤාමතො ජාණුකා අන්තො පවිසන්ති. “පන්තො”ති ව “සණ්හො”ති ව එතස්සෙව වෙවචනාති. උබ්බද්ධපිණ්ඩිකොති හෙට්ඨා ඔරුල්ලාහි වා උපරි ආරුල්ලාහි වා මහතිහි ජඬ්ඨපිණ්ඩිකාහි සමන්තාගතො.

2510. යට්ඨිජඛිසොති යට්ඨිසදිසාය ජඛිසාය සමන්තාගතො. මහාජඛිසොති සරිරස්ස අනනුරූපාය මහතියා ජඛිසාය සමන්තාගතො. මහාපාදොපි වාති සරිරස්ස අනනුරූපෙහි මහත්තෙහි පාදෙහි සමන්තාගතො. අපි-සද්දෙන දුලජඛිසපිණ්ඩිකො සඬගහිතො, හත්තපුටසදිසාය දුලාය ජඛිසපිණ්ඩියා සමන්තාගතොති අත්ථො. පිට්ඨිකපාදො වාති පාදවෙමජ්ඣකො උට්ඨිතජඛිසො. මහාපණ්හිපි වාති අනනුරූපෙහි අතිමහත්තෙහි පණ්හිහි සමන්තාගතො.

2511. වඬිකපාදොති අන්තො වා බහි වා පරිවත්තපාදවසෙන දුච්ඛො වඬිකපාදො. ගණ්ඨිකඬුලිකොති සිඬගිවෙරඵණසදිසාහි අඬුලිහි සමන්තාගතො. “අන්ධනබො වාපි”ති එතස්ස අත්ථපදං “කාළපුත්තිනබොපි වා”ති. යථාහ — “අන්ධනබො වා කාළවණ්ණෙහි පුත්තිනබොහි සමන්තාගතො”ති (මහාව. අට්ඨ. 119).

2512. ඉච්චෙවන්ති යථාචුත්තවචනියනිදස්සනත්ථොයං නිපාතසමුදායො. අඬගවෙකල්ලතාය බහුවිධත්තා අනවසෙසං වෙකල්ලජ්ජකාරං සඬගණ්හිතුමාහ “ඉච්චෙවමාදික”න්ති.

පරිසදුසකකථාවණ්ණනා.

2514. පත්තචීවරන්ති එත්ථ “සාමණෙරස්සා”ති අධිකාරතො ලබ්හති. අන්තො නික්ඛිපතොති ඔවරකාදීනං අන්තො නික්ඛිපන්තස්ස. සබ්බපයොගෙසුති පත්තචීවරස්ස ආමසනාදිසබ්බපයොගෙසු.

2515-6. දණ්ඩකම්මං කත්වාති දණ්ඩකම්මං යොජෙත්වා. දණ්ඩෙන්ති විනෙන්ති එතෙනාති දණ්ඩො, සොයෙව කත්තබ්බත්තා කම්මන්ති දණ්ඩකම්මං, ආවරණාදි. අනාවාරස්ස දුබ්බවසාමණෙරස්ස කෙවලං හිතකාමෙන හික්ඛුනා දණ්ඩකම්මං කත්වා දණ්ඩකම්මං යොජෙත්වා යාගුං වා හත්තං වා වා-සද්දෙන පත්තං වා චීවරං වා දස්සෙත්වා “දණ්ඩකම්මෙ ආහටෙ ත්වං ඉදං ලච්ඡසි” ඉති භාසිතුං වට්ටතීති යොජනා. කීරාති පදපුරණත්ථෙ නිපාතො.

2517. ධම්මසඬගාහකත්ථෙරෙහි යපිතදණ්ඩකම්මං දස්සෙතුමාහ “අපරාධානුරූපෙනා”තිආදි. තං අපරාධානුරූපදණ්ඩකම්මං නාම වාලිකාසලිලාදීනං ආහරාපනමෙවාති යොජෙතබ්බං. ආදි-සද්දෙන දාරුආදීනං ආහරාපනං ගණ්හාති. තඤ්ච බො “ඔරමිස්සතී”ති අනුකම්පාය, න “නස්සිස්සති විබ්භමිස්සතී”තිආදිනායජ්ජවත්තෙන පාපජ්ඣාසයෙන.

2518-9. අකත්තබ්බං දණ්ඩකම්මං දස්සෙතුමාහ “සීසෙ වා”තිආදි. සීසෙ වාති එත්ථ “සාමණෙරස්සා”ති අධිකාරතො ලබ්හති. පාසාණාදීනීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ඉට්ඨකාදීනං ගහණං. සාමණෙරං උණ්හෙ පාසාණෙ

නිපජ්ජාපෙනුං වා උණ්භාය භූමියා නිපජ්ජාපෙනුං වා උදකං පච්චෙසෙනුං වා භික්ඛුනො න වට්ටතීති යොජනා.

භගවතා අනුඤ්ඤාතදණ්ඩකම්මං දස්සෙතුමාහ “ඉධා”තිආදි. ඉධාති ඉමස්මිං දණ්ඩකම්මාධිකාරෙ. ආවරණමත්තන්ති “මා ඉධ පාවිසී”ති නිවාරණමත්තං. පකාසිතන්ති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යත්ථ වා වසති, යත්ථ වා පටික්කමති, තත්ථ ආවරණං කාතු”න්ති (මහාව. 107) භාසිතං.

“යත්ථ වා වසති, යත්ථ වා පටික්කමතීති යත්ථ වසති වා පවිසති වා, උභයෙනාපි අත්තනො පරිච්ඡෙදාද්ව වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනාද්ව චුත්ත”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 107) අට්ඨකථාය චුත්තත්තා යාව යොජිතං දණ්ඩකම්මං කරොන්ති, තාව අත්තනො පුග්ගලිකපරිච්ඡෙදං වා වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනං වා පවිසිතුං අදත්වා නිවාරණං ආවරණං නාම. අට්ඨකථායං “අත්තනො”ති වචනං යෙ ආවරණං කරොන්ති, තෙ ආවරිඤ්ඤාපජ්ඣායෙ සන්ධාය චුත්තන්ති විඤ්ඤායති. කෙච්චි පනෙත්ථ “අත්තනො”ති ඉදං යස්ස ආවරණං කරොන්ති, තං සන්ධාය චුත්තන්ති ගහෙත්වා තත්ථ විනිවිජයං වදන්ති. කෙච්චි උභයථාපි අත්ථං ගහෙත්වා උභයත්ථාපි ආවරණං කාතබ්බන්ති වදන්ති. වීමංසිත්වා යමෙත්ථ යුත්තතරං, තං ගහෙතබ්බං.

නිවාරණකථාවණ්ණනා.

2520. පක්ඛො ව ඔපක්කමිකො ව ආසිත්තො වාති විග්ගහො. එත්ථ ව “අනුපොසටෙ උපොසථං කරොති”තිආදීසු යථා උපොසථදිනෙ කත්තබ්බකම්මං “උපොසටො”ති චුච්චති, තථා මාසස්ස පක්ඛෙ පණ්ඩකභාවමාපජ්ජන්තො “පක්ඛො”ති චුත්තො. අථ වා පක්ඛපණ්ඩකො පක්ඛො උත්තරපදලොපෙන යථා “භීමසෙනො භීමො”ති. ඉදඤ්ච පාපානුභාවෙන කණ්භපක්ඛෙයෙව පණ්ඩකභාවමාපජ්ජන්තස්ස අධිවචනං. යථාහ “අකුසලවිපාකානුභාවෙන කාලපක්ඛෙ කාලපක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, ජුණ්භපක්ඛෙ පනස්ස පරිලාහො වූපසම්මති, අයං පක්ඛපණ්ඩකො”ති (මහාව. අට්ඨ. 109).

යස්ස උපක්කමෙන ඛිජාති අපනිතාති, අයං ඔපක්කමිකපණ්ඩකො. යස්ස පරෙසං අභිගජාතං මුඛෙන ගහෙත්වා අසුචිතා ආසිත්තස්ස පරිලාහො වූපසම්මති, අයං ආසිත්තපණ්ඩකො. උසුයකොති යස්ස පරෙසං අජ්ඣාචාරං පස්සතො උසුයාය උප්පන්නාය පරිලාහො වූපසම්මති, අයං උසුයපණ්ඩකො. යො පටිසන්ධියංයෙව අභාවකො උප්පන්නො, අයං නපුංසකපණ්ඩකො.

2521. තෙසුති තෙසු පඤ්චසු පණ්ඩකෙසු. “පක්ඛපණ්ඩකස්ස යස්මිංපක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, තස්මිංයෙවස්ස පක්ඛෙ පබ්බජ්ජා

වාරිකා”ති (මහාව. අට්ඨ. 109) කරුන්දියං වුත්තන්තා “තිණ්ණං නිවාරිකා”ති ඉදං තස්ස පණ්ඩකස්ස පණ්ඩකපක්ඛං සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙනබ්බං.

2522. “නාසෙතබ්බො”ති ඉදං ලිඬගනාසනං සන්ධාය වුත්තං. යථාහ “සොපි ලිඬගනාසනෙනෙව නාසෙතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 109). එස නයො උපරිපි ඊදිසෙසු යානෙසු.

පණ්ඩකකථාවණ්ණනා.

2523. ථෙතෙතීති ථෙතො, ලිඬගස්ස පබ්බජිතවෙසස්ස ථෙතො ලිඬගථෙතො. සංවාසස්ස භික්ඛුවස්සගණනාදිකස්ස ථෙතො සංවාසථෙතො. තදුභයස්ස වාති තස්ස ලිඬගස්ස, සංවාසස්ස ව උභයස්ස ථෙතොති සම්බන්ධො. එස තිව්ධොපි ථෙය්‍යසංවාසකො නාම පවුච්චතීති යොජනා.

2524-6. තත්ථ තෙසු තීසු ථෙය්‍යසංවාසකෙසු යො සයමෙව පබ්බජිත්වා භික්ඛුවස්සාති න ගණ්හති, යථාවුඬ්ඨිං වන්දනම්පි නෙව ගණ්හති, අපි-සද්දෙන ආසනෙන නෙව පටිබාහති උපොසථපචාරණාදීසු නෙව සන්දිස්සතීති සඬගණ්හනතො තදුභයම්පි න කරොති, අයං ලිඬගමත්තස්ස පබ්බජිතවෙසමත්තස්ස ථෙතතො වොරිකාය ගහණතො ලිඬගත්ථෙතො සියාති යොජනා.

යො ව පබ්බජිතො හුත්වා භික්ඛුවස්සාති ගණ්හති, සො යථාවුඬ්ඨිචන්දනාදිකං සංවාසං සාදියන්තොව සංවාසත්ථෙතකො මතොති යොජනා. යථාහ — “භික්ඛුවස්සගණනාදිකො හි සබ්බොපි කිරියහෙදො ඉමස්මිං අත්ථෙ ‘සංවාසො’ති වෙදිතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 110).

වුත්තනයොයෙවාති උභින්නං පච්චෙකං වුත්තලක්ඛණමෙව එතස්ස ලක්ඛණන්ති කත්වා වුත්තං. අයං තිව්ධොපි ථෙය්‍යසංවාසකො අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙනබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො, සුන පබ්බජ්ජං යාවන්තොපි න පබ්බාජෙතබ්බො. ඛ්‍යතිරෙකමුඛෙන ථෙය්‍යසංවාසලක්ඛණං නියමෙතුං අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 110) වුත්තගාථාද්වයං උදාහරන්තො ආහ “යථාහ වා”ති. යථා අට්ඨකථාවරියො රාජදුබ්භික්ඛාදිගාථාද්වයමාහ, තථායමත්ථො ඛ්‍යතිරෙකතො වෙදිතබ්බොති අධිජ්ජායො.

2527-8. රාජදුබ්භික්ඛකන්තාර-රොගවෙරිභයෙහි වාති එත්ථ භය-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො “රාජභයෙන දුබ්භික්ඛභයෙනා”තිආදිනා. චීවරාහරණත්ථං වාති අත්තනා පරිච්චත්තචීවරං සුන විහාරං ආහරණත්ථාය. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ. සංවාසං නාධිවාසෙති, යාව සො සුද්ධමානසොති

රාජහයාදීහි ගහිතලිඬිගතාය සො සුද්ධමානසො යාව සංවාසං නාධිවාසෙතීති අත්ථො.

යො හි රාජහයාදීහි විනා කෙවලං භික්ඛු වඤ්චෙත්වා තෙනි සද්ධිං වසිතුකාමතාය ලිඬිගං ගණ්හාති, සො අසුද්ධචිත්තතාය ලිඬිගග්ගහණෙනෙව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම භොති. අයං පන තාදිසෙන අසුද්ධචිත්තෙන භික්ඛු වඤ්චෙතුකාමතාය අභාවතො යාව සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම න භොති. තෙනෙව “රාජහයාදීහි ගහිතලිඬිගානං ‘ගිහී මං සමණොති ජානන්තු’ති වඤ්චනාවිත්තෙ සතිපි භික්ඛුනං වඤ්චෙතුකාමතාය අභාවා දොසො න ජාතො”ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං.

කෙවි පන “වූපසන්තහයතා ඉධ සුද්ධචිත්තතා”ති වදන්ති, එවඤ්ච සති සො වූපසන්තහයො යාව සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම න භොතීති අයමත්ථො විඤ්ඤායති. ඉමස්මිඤ්ච අත්ථෙ විඤ්ඤායමානෙ අවූපසන්තහයස්ස සංවාසසාදියනෙපි ථෙය්‍යසංවාසකතා න භොතීති ආපජ්ජෙය්‍ය, න ච අට්ඨකථායං අවූපසන්තහයස්ස සංවාසසාදියනෙ අථෙය්‍යසංවාසකතා දස්සිතා. “සබ්බපාසණ්ඩියහත්තාති භුඤ්ජන්තො”ති ච ඉමිනා අවූපසන්තහයෙනාපි සංවාසං අසාදියන්තෙනෙව වසිතබ්බන්ති දීපෙති. තෙනෙව තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං “යස්මා විහාරං ආගන්ත්වා සඬිසිකං ගණ්හන්තස්ස සංවාසං පරිහරිතුං දුක්කරං, තස්මා ‘සබ්බපාසණ්ඩියහත්තාති භුඤ්ජන්තො’ති ඉදං වුත්ත”න්ති. තස්මා රාජහයාදීහි ගහිතලිඬිගතා චෙත්ථ සුද්ධචිත්තතාති ගහෙතබ්බං.

තාව එස ථෙය්‍යසංවාසකො නාම න වූච්චතීති යොජනා. අයමෙත්ථ සඬිබ්බෙපො, විත්ථාරො පන “තත්‍රායං විත්ථාරනයො”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 110) ආගතනයෙන වෙදිතබ්බො.

ථෙය්‍යසංවාසකකථාවණ්ණනා.

2529-30. යො උපසම්පන්නො භික්ඛු “අභං තිත්ථියො භවිස්ස”න්ති සලිඬිගෙනෙව අත්තනො භික්ඛුවෙසෙනෙව තිත්ථියානං උපස්සයං යාති චෙති සම්බන්ධො. තිත්ථියෙසු පක්කන්තකො පට්ටියො තිත්ථියපක්කන්තකො. තෙසං ලිඬිගෙ නිස්සිතෙති තෙසං තිත්ථියානං වෙසෙ ගහිතෙ.

2531. “අභං තිත්ථියො භවිස්ස”න්ති කුසවීරාදිකං යො සයමෙව නිවාසෙති, සොපි පක්කන්තකො තිත්ථියපක්කන්තකො සියාති යොජනා.

2532-4. නග්ගො තෙසං ආථීවකාදීනං උපස්සයං ගන්ත්වාති යොජනා. කෙසෙ ලුඤ්චාපෙතීති අත්තනො කෙසෙ ලුඤ්චාපෙති. තෙසං වතාති ආදියති වාති යොජනා. වතාති ආදියතීති උක්කුටිකජ්ජපධානාදීති වා වතාති

ආදියති. තෙසං තිත්ථියානං මොරපිඤ්ජාදිකං ලිඛිතං සඤ්ඤාණං සචෙ ගණ්හාති වා තෙසං පබ්බජ්ජං, ලද්ධිමෙව වා සාරතො වා එති උපගච්ඡති වාති යොජනා. “අයං පබ්බජ්ජා සෙට්ඨාති සෙට්ඨභාවං වා උපගච්ඡති”ති (මහාව. අට්ඨ. 110 තිත්ථියපක්කන්තකකථා) අට්ඨකථායං චුත්තං. එස තිත්ථියපක්කන්තකො භොති එව, න පන විමුච්චති තිත්ථියපක්කන්තභාවතො. නග්ගස්ස ගච්ඡතොති “ආජීවකො භවිස්ස”න්ති කාසායාදීනි අනාදාය නග්ගස්ස ආජීවකානං උපසංගච්ඡතො.

2535. ථෙය්‍යසංවාසකො අනුපසම්පන්නවසෙන චුත්තො, නො උපසම්පන්නවසෙන. ඉමිනා “උපසම්පන්නො භික්ඛු කුට්ඨස්සං ගණ්හන්තොපි අස්සමණො න භොති. ලිඛිතෙ සඋස්සාහො පාරාජිකං ආපජ්ජිත්වා භික්ඛුවස්සාදීනි ගණන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න භොති”ති අට්ඨකථාගතවිනිවිජයං දීපෙති. තථා චුත්තොති යොජනා. “උපසම්පන්නභික්ඛුනා”ති ඉමිනා අනුපසම්පන්නං නිවත්තෙති. තෙන ච “සාමණෙරො සලිඛිගෙන තිත්ථායතනං ගතොපි පුන පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලහති”ති කුරුන්දට්ඨකථාගතවිනිවිජයං දස්සෙති.

තිත්ථියපක්කන්තකස්ස කිං කාතබ්බන්ති? න පබ්බාජෙතබ්බො, පබ්බාජිතොපි න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පාදිතො ච කාසායානි අපනෙත්වා සෙනකානි දත්වා ගිහිභාවං උපනෙතබ්බො. අයමත්ථො ච “තිත්ථියපක්කන්තකො භික්ඛුවෙ අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”ති (මහාව. 110) පාළිතො ච “සො න කෙවලං න උපසම්පාදෙතබ්බො, අථ බො න පබ්බාජෙතබ්බොපි”ති (මහාව. අට්ඨ. 110 තිත්ථියපක්කන්තකකථා) අට්ඨකථාවචනතො ච වෙදිතබ්බො.

තිත්ථියපක්කන්තකකථාවණ්ණනා.

2536. ඉධාති ඉමස්මිං පබ්බජ්ජුපසම්පදාධිකාරෙ. මනුස්සජාතිකතො අඤ්ඤස්ස තිරච්ඡානගතෙයෙව අන්තොගධත්තං දස්සෙතුමාහ “යක්ඛො සක්කොපි වා”ති. තිරච්ඡානගතො චුත්තොති එත්ථ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. “තිරච්ඡානගතො, භික්ඛුවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”ති (මහාව. 111) වචනතො පබ්බජ්ජාපි උපලක්ඛණතො නිවාරිතායෙවාති කත්වා චුත්තං “පබ්බාජෙතුං න වට්ඨති”ති. තෙන තිරච්ඡානගතො ච භගවතො අධිප්පායඤ්ඤාහි අට්ඨකථාවරියෙහි න පබ්බාජෙතබ්බොති (මහාව. අට්ඨ. 111) චුත්තං.

තිරච්ඡානකථාවණ්ණනා.

2537. පඤ්චානන්තරිකො පොසෙති මාතුසාතකො, පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, ලොහිතුප්පාදකො, සඬ්ඝහෙදකොති ආනන්තරියකම්මෙහි සමන්තාගතෙ පඤ්ච පුග්ගලෙ.

තත්ථ මාතුසාතකො (මහාව. අට්ඨ. 112) නාම යෙන මනුස්සිත්ථිභූතා ජනිකා මාතා සයම්පි මනුස්සජාතිකෙනෙව සතා සඤ්චිච්ච ජීවිතා වොරොපිතා, අයං ආනන්තරියෙන මාතුසාතකකම්මෙන මාතුසාතකො, එතස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච පටික්ඛිත්තා. යෙන පන මනුස්සිත්ථිභූතාපි අජනිකා පොසාවනිකමාතා වා චූළමාතා වා මහාමාතා වා ජනිකාපි වා නමනුස්සිත්ථිභූතා මාතාසාතිතා, තස්ස පබ්බජ්ජා න වාරිතා, න ච ආනන්තරියො හොති. යෙන සයං තිරච්ඡානභූතෙන මනුස්සිත්ථිභූතා මාතා සාතිතා, සොපි ආනන්තරියො න හොති, තිරච්ඡානගතත්තා පනස්ස පබ්බජ්ජා පටික්ඛිත්තාව. පිතුසාතකෙපි එසෙව නයො. සචෙපි හි වෙසියා පුත්තො හොති, “අයං මෙ පිතා”ති න ජානාති, යස්ස සම්භවෙන නිබ්බත්තො, සො වෙ අනෙත සාතිතො, “පිතුසාතකො”ත්ථෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති, ආනන්තරියඤ්ච චූසති.

අරහන්තසාතකොපි මනුස්සඅරහන්තවසෙනෙව වෙදිතබ්බො. මනුස්සජාතියඤ්චි අන්තමසො අපබ්බජිතම්පි බීණාසවං දාරකං වා දාරිකං වා සඤ්චිච්ච ජීවිතා වොරොපෙන්නො අරහන්තසාතකොව හොති, ආනන්තරියඤ්ච චූසති, පබ්බජ්ජා චස්ස වාරිතා. අමනුස්සජාතිකං පන අරහන්තං, මනුස්සජාතිකං වා අවසෙසං අරියපුග්ගලං සාතෙත්වා ආනන්තරියො න හොති, පබ්බජ්ජාපිස්ස න වාරිතා, කම්මං පන බලවං හොති. තිරච්ඡානො මනුස්සඅරහන්තම්පි සාතෙත්වා ආනන්තරියො න හොති, කම්මං පන භාරියං.

යො දෙවදත්තො විය දුට්ඨවිත්තෙන වධකවිත්තෙන තථාගතස්ස ජීවමානකසරීරෙ බුද්දකමක්ඛිකාය පිවනකමත්තම්පි ලොහිතං උප්පාදෙති, අයං ලොහිතුප්පාදකො නාම, එතස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච වාරිතා. යො පන රොගවූපසමනත්ථං ජීවකො විය සත්ථෙත ඵාලෙත්වා පුතිමංසඤ්ච ලොහිතඤ්ච නිහරිත්වා ඵාසුං කරොති, බහුං සො පුඤ්ඤං පසවති.

යො දෙවදත්තො විය සාසනං උද්ධම්මං උබ්බිතයං කත්වා චතුත්තං කම්මානං අඤ්ඤතරවසෙන සඬ්ඝං හින්දති, අයං සඬ්ඝහෙදකො නාම, එතස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච වාරිතා. “මාතුසාතකො, හික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”තිආදිකාය (මහාව. 112) පාළියා උපසම්පදාපටික්ඛෙපො පබ්බජ්ජාපටික්ඛෙපස්ස උපලක්ඛණන්ති ආහ “පබ්බාජෙත්තස්ස දුක්කට්”න්ති.

උභතොඛ්‍යාඤ්ජනඤ්චෙව භික්ඛුනිදුසකඤ්ච තථා පබ්බාජේත්තස්ස දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. උභතොඛ්‍යාඤ්ජනන්ති ක-කාරලොපෙන නිද්දෙසො. ඉත්ථිනිමිත්තුප්පාදනකම්මතො ච පුරිසනිමිත්තුප්පාදනකම්මතො ච උභතො ඛ්‍යාඤ්ජනමස්ස අත්ථිති උභතොඛ්‍යාඤ්ජනකො. සො දුට්ඨො භොති ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකො, පුරිසඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකොති.

තත්ථ ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්ස (මහාව. අට්ඨ. 116) ඉත්ථිනිමිත්තං පාකටං භොති, පුරිසනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං. පුරිසඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්ස පුරිසනිමිත්තං පාකටං භොති, ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං. ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්ස ඉත්ථිපු පුරිසත්තං කරොත්තස්ස ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං භොති, පුරිසනිමිත්තං පාකටං භොති. පුරිසඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්ස පුරිසානං ඉත්ථිභාවං උපගච්ඡන්තස්ස පුරිසනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං භොති, ඉත්ථිනිමිත්තං පාකටං භොති. ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකො සයඤ්ච ගබ්භං ගණ්හාති, පරඤ්ච ගබ්භං ගණ්හාපෙති. පුරිසඋභතොඛ්‍යාඤ්ජනකො සයං න ගණ්හාති, පරං ගණ්හාපෙතිති ඉදමෙතෙසං නානාකරණං. ඉමස්ස පන දුට්ඨස්සාපි උභතොඛ්‍යාඤ්ජනකස්සනෙව පබ්බජ්ජා අත්ථි, න උපසම්පදාති ඉදම්ඨ සන්තිට්ඨානං වෙදිතබ්බං.

යො පකතත්තං භික්ඛුනිං (මහාව. අට්ඨ. 115) තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං දුසෙති, අයං භික්ඛුනිදුසකො නාම, එතස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච වාරිතා. යො පන කායසංසග්ගෙන සීලවිනාසං පාපෙති, තස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච න වාරිතා. බලක්කාරොන පන ඔදාතවත්ථවසනං කත්වා අනිච්ඡමානංයෙව දුසෙන්නොපි භික්ඛුනිදුසකොයෙව. බලක්කාරොන පන ඔදාතවත්ථවසනං කත්වා ඉච්ඡමානං දුසෙන්නො භික්ඛුනිදුසකො න භොති. කස්මා? යස්මා ගිහිභාවෙ සම්පට්ඨිතමත්තෙයෙව සා අභික්ඛුනී භොති. සකිං සීලවිපන්තං පන පච්ඡා දුසෙන්නො නෙව භික්ඛුනිදුසකො භොති, පබ්බජ්ජමපි උපසම්පදමපි ලහති.

2538. පාළිඅට්ඨකථාවිමුත්තං ආචරියපරම්පරාභතවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “එකතො”තිආදි. “එකතො”ති ඉමිනා භික්ඛුසඤ්ඤාසස්සාපි ගහණං භවෙය්‍යාති තං පරිවජ්ජේතුං. “භික්ඛුනීනං තු සන්තිකෙ”ති වුත්තං. එතෙන තංදුසකස්ස භබ්බතං දීපෙති. සො නෙව භික්ඛුනිදුසකො සීයා, “උපසම්පදං ලහතෙව ච පබ්බජ්ජං, සා ච නෙව පරාජිතා”ති ඉදං දුතියගාථාය ඉධානෙත්වා යොජෙතබ්බං. කෙවලං භික්ඛුනිසඤ්ඤා උපසම්පන්නා නාම න භොතීති අධිප්පායෙනෙව වුත්තං. “සා ච නෙව පරාජිතා”ති ඉමිනා තස්සා ච පුන පබ්බජ්ජුපසම්පදාය භබ්බතං දීපෙති. අයමත්ථො අට්ඨකථාගණ්ඨිපදෙපි වුත්තොයෙව “භික්ඛුනීනං වසෙන එකතොඋපසම්පන්නං දුසෙත්වා භික්ඛුනිදුසකො න භොති, පබ්බජ්ජාදීනි ලහති, සා ච පරාජිකා න භොතීති විනිවිජයො”ති.

2539. “සික්ඛමානාසාමණෙරිසු ව විජ්ජට්ඨපජ්ජන්තො නෙව භික්ඛුනිදුසකො හොති, පබ්බජ්ජමපි උපසම්පදමපි ලභති”ති (මහාව. අට්ඨ. 115) අට්ඨකථාගතවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සචෙ අනුපසම්පන්නදුසකො”ති. “උපසම්පදං ලභතෙව ව පබ්බජ්ජ”න්ති ඉදං යථායානෙපි යොජෙතබ්බං. සා ව නෙව පරාජිකාති ඉදං පන අට්ඨකථාය අනාගතත්තා ව අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නවිකප්පාභාවා ව න යොජෙතබ්බං. අසති හි උපසම්පන්නවිකප්පෙ පරාජිතවිකප්පාසඬගහො පටිසෙධො නිරත්ථකොති සා පබ්බජ්ජුපසම්පදානං භබ්බායෙවාති දට්ඨබ්බා. ඉමෙ පන පණ්ඩකාදයො එකාදස පුග්ගලා “පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”තිආදිවචනතො (මහාව. 109) අභබ්බායෙව, නෙසං පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා ව න රුහති, තස්මා න පබ්බාජෙතබ්බා. ඡානිත්වා පබ්බාජෙන්නො, උපසම්පාදෙන්නො ව දුක්කටං ආපජ්ජති. අඡානිත්වාපි පබ්බාජිතා, උපසම්පාදිතා ව ඡානිත්වා ලිඬගනාසනාය නාසෙතබ්බා.

එකාදසඅභබ්බපුග්ගලකථාවණ්ණනා.

2540. නුපසම්පාදනීයොවාති න උපසම්පාදෙතබ්බොව. අනුපජ්ඣායකොති අසන්නිහිතඋපජ්ඣායො වා අග්ගහිතඋපජ්ඣායග්ගහණො වා. කරොතොති අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදයතො. දුක්කටං හොතිති ආවරියස්ස ව ගණස්ස ව දුක්කටාපත්ති හොති. න කුප්පති සචෙ කතන්ති සචෙ අනුපජ්ඣායකස්ස උපසම්පදාකම්මං කතං භවෙය්‍ය, තං න කුප්පති සමග්ගෙන සඬසෙන අකුප්පෙන යානාරහෙන කතත්තා.

2541. එකෙති අභයගිරිවාසිනො. “න ගහෙතබ්බමෙවා”ති අට්ඨකථාය දළ්භං වුත්තත්තා වුත්තං. තං වචනං. එත්ථ ව උපජ්ඣායෙ අසන්නිහිතෙපි උපජ්ඣායග්ගහණො අකතෙපි කම්මවාචායං පන උපජ්ඣායකිත්තනං කතංයෙවාති දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤා “පුග්ගලං න පරාමසනී”ති වුත්තාය කම්මවිපත්තියා සම්භවතො කම්මං කුප්පෙය්‍ය. තෙනෙව “උපජ්ඣායං අකිත්තෙත්වා”ති අවත්වා “උපජ්ඣං අග්ගාභාපෙත්වා”ති (මහාව. අට්ඨ. 117) අට්ඨකථායං වුත්තං. යථා ව අපරිපුණ්ණපත්තචීවරස්ස උපසම්පදාකාලෙ කම්මවාචායං “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර”න්ති අසන්නං වත්ථුං කිත්තෙත්වා කම්මවාචාය කතායපි උපසම්පදා රුහති, එවං “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති අසන්නං පුග්ගලං කිත්තෙත්වා කෙවලං සත්තපදනීභාරෙන කම්මවාචාය කතාය උපසම්පදා රුහතියෙවාති දට්ඨබ්බං. තෙනෙවාහ “න කුප්පති සචෙ කත”න්ති. “න, භික්ඛවෙ, අනුපජ්ඣායකො උපසම්පාදෙතබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 117) එත්තකමෙව වත්වා “සො ව පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො”ති අවුත්තත්තා,

කම්මවිපත්තිලක්ඛණස්ස ච අසම්භවතො “න ගහෙනබ්බමෙව ත”න්ති වුත්තං.

සෙසෙසු

සබ්බත්ථජීති

සඤ්ඤාගණපණ්ඩකථෙය්‍යසංවාසකතිත්ථියපක්කන්තකතිරච්ඡානගතමාතුපිතු අරහන්තඝාතකහික්ඛුනිදුසකසඤ්ඤාහෙදකලොහිතුප්පාදකඋභතොඛ්‍යාස්සන කසඬාතෙහි උපජ්ඣායෙහි උපසම්පාදිතෙසු සබ්බෙසු තෙරසසු විකප්පෙසු. වුත්තස්ස හගවතා “න, හික්ඛවෙ, සඤ්ඤාන උපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙනබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”තිආදි. න කෙවලං එතෙසුයෙව තෙරසසු, අථ “අපත්තකඅවිචරකඅවිචරපත්තකයාචිතකපත්තකයාචිතකවිචරයාචිතකපත්ත විචරකා”ති එතෙසු ඡසු විකප්පෙසු අයං නයො යොජෙනබ්බොති. සෙසංග්ගහණෙන එතෙසම්පි සඬගහො. වුත්තස්සෙතං හගවතා “න, හික්ඛවෙ, අපත්තකො උපසම්පාදෙනබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”තිආදි (මහාව. 118). අයං නයොති “න කුප්පති සවෙකත”න්ති වුත්තනයො.

2542. පඤ්චවීසතීති චතුර්වීසති පාරාජිකා, උභනවීසතිවස්සො වාති පඤ්චවීසති. වුත්තස්සෙති “න, හික්ඛවෙ, ඡානං උභනවීසතිවස්සො පුග්ගලො උපසම්පාදෙනබ්බො. යො උපසම්පාදෙය්‍ය, යථාධම්මො කාරොතබ්බො”ති (මහාව. 99). ඔසාරොති උපසම්පදාසඬාතො ඔසාරො. තෙනෙව වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ “තඤ්ඤෙ සඬ්ඤො ඔසාරෙති, එකච්චො සොසාරිතො”තිආදිපාඨස්ස (මහාව. 396) අට්ඨකථායං “ඔසාරෙතීති උපසම්පදාකම්මවසෙන පවෙසෙතී”ති (මහාව. අට්ඨ. 396) වුත්තං. “නාසනාරහො”ති ඉමිනා “පණ්ඩකො, හික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙනබ්බො”තිආදිවචනතො (මහාව. 109) උපසම්පාදිතස්සාපි සෙනකානි දත්වා ගිහිභාවං පාපෙනබ්බතං දීපෙති.

2543. හත්ථවිජින්නාදි බාත්තිංසාති වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ –

“හත්ථවිජින්නො, හික්ඛවෙ, අප්පත්තො ඔසාරණං, තඤ්ඤෙ සඬ්ඤො ඔසාරෙති, සොසාරිතො. පාදවිජින්නො...පෙ.... හත්ථපාදවිජින්නො... කණ්ණවිජින්නො... නාසවිජින්නො... කණ්ණනාසවිජින්නො... අඬගුලිවිජින්නො... අළුවිජින්නො... කණ්ඩරවිජින්නො... එණහත්ථකො... බුජ්ජො... වාමනො... ගලගණ්ඨි... ලක්ඛණාහනො... කසාහනො... ලිඛිතකො... සිප්පිකො... පාපරොගී... පරිසදුසකො... කාණො... කුණි... බඤ්ඤො... පක්ඛහනො... ඡින්තිරියාපථො... ජරාදුබ්බලො... අන්ධො... මුගො... පධිරො... අන්ධමුගො... අන්ධපධිරො... මුගපධිරො... අන්ධමුගපධිරො, හික්ඛවෙ, අප්පත්තො ඔසාරණං, තඤ්ඤෙ සඬ්ඤො ඔසාරෙති, සොසාරිතො”ති (මහාව. 396) බාත්තිංස.

කුට්ඨිආදි ව තෙරසාති මහාබන්ධකො ආගතා —

“කුට්ඨිං ගණ්ඨිං කිලාසිඤ්ච, සොසිඤ්ච අපමාරිකං;
තථා රාජහටං වොරං, ලිඛිතං කාරහෙදකං.

“කසාහතං නරඤ්චෙව, පුරිසං ලක්ඛණාහතං;
ඉණායිකඤ්ච දාසඤ්ච, පබ්බාපේන්තස්ස දුක්කට්ඨිනි. —

යථාචුත්තා තෙරස.

එවමෙන පඤ්චවත්තාලිස චුත්තා. තෙසු
කසාහතලක්ඛණාහතලිඛිතකානං තිණ්ණං උභයත්ථ ආගතත්තා
අග්ගහිතග්ගහණෙන ද්වාචත්තාලිසෙව දට්ඨබ්බා.

“හත්ථච්ඡින්නාදිබාත්තිංස, කුට්ඨිආදි ව තෙරසා”ති යෙ පුග්ගලා චුත්තා, තෙසං. ඔසාරො අප්පත්තොති උපසම්පදාඅනනුරූපාති අත්ථො. කතො චෙති අකත්තබ්බභාවමසල්ලක්ඛන්තෙහි භික්ඛුහි යදි උපසම්පදාසඬ්ඛාතො ඔසාරො කතො භවෙය්‍ය. රූහතීති සිජ්ඣති, තෙ පුග්ගලා උපසම්පන්නායෙවාති අධිජ්ජායො. ආචරියාදයො පන ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති. යථාහ වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකට්ඨකථායං — “හත්ථච්ඡින්නාදයො පන ද්වත්තිංස සුඛසාරිතා, උපසම්පාදිතා උපසම්පන්නාව භොන්ති, න තෙ ලබ්භා කිඤ්චි වත්තුං. ආචරියුපජ්ඣායා, පන කාරකසඬ්ඛො ව සාතිසාරා, න කොචි ආපත්තිතො මුච්චති”ති (මහාව. අට්ඨ. 396).

2544-5. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ තයො එකානුස්සාවනෙ කාතුං, තඤ්ච ඛො එකෙන උපජ්ඣායෙනා”ති (මහාව. 123) වචනතො සචෙ තයො ආචරියා එකසීමායං නිසින්තා එකස්ස උපජ්ඣායස්ස නාමං ගහෙත්වා තිණ්ණං උපසම්පදාපෙක්ඛානං විසුං විසුංයෙව කම්මවාචං එකක්ඛණෙ වත්වා තයො උපසම්පාදෙන්ති, වට්ටතීති දස්සෙතුමාහ “එකුපජ්ඣායකො භොති”තිආදි.

“තයො”ති ඉදං අට්ඨුජ්ජත්තියං “සම්බහුලානං ථෙරාන”න්ති (මහාව. 123) ආගතත්තා චුත්තං. එකතොති එකක්ඛණෙ. අනුසාවනන්ති කම්මවාචං. ඔසාරෙත්වාති වත්වා. කම්මන්ති උපසම්පදාකම්මං. න ව කුජ්ජතීති න විපජ්ජති. කජ්ජතීති අවිපජ්ජනතො එවං කාතුං වට්ටති.

2546-7. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ තයො එකානුස්සාවනෙ කාතු”න්ති (මහාව. 123) වචනතො සචෙ එකො ආචරියො “බුද්ධරක්ඛිතො ව ධම්මරක්ඛිතො ව සඬ්ඝරක්ඛිතො ව ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති උපසම්පදාපෙක්ඛානං පච්චෙකං නාමං ගහෙත්වා කම්මවාචං වත්වා ද්වෙ තයොපි උපසම්පාදෙන්ති, වට්ටතීති දස්සෙතුමාහ “එකුපජ්ඣායකො භොති”තිආදි.

උපසම්පදං අපෙක්ඛන්තීති “උපසම්පදාපෙක්ඛා”ති උපසම්පජ්ජනකා වුච්චන්ති. තෙසං නාමන්ති තෙසං උපසම්පජ්ජන්තානඤ්චෙව උපජ්ඣායානඤ්ච නාමං. අනුපුබ්බෙන සාවෙන්වාති යොජනා, “බුද්ධරක්ඛිතො”තිආදිනා යථාචුත්තනයෙන කම්මවාචායං සකට්ඨානෙ වත්වා සාවෙන්වාති චුත්තං හොති. තෙනාති එකෙන ආවරියෙන. එකතොති ද්වෙ තයො ජනෙ එකතො කත්වා. අනුසාවෙන්වාති කම්මවාචං වත්වා. කතං උපසම්පදාකම්මං.

2548. අඤ්ඤමඤ්ඤානුසාවෙන්වාති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස නාමං අනුසාවෙන්වා, ගහෙන්වාති අත්ථො, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස නාමං ගහෙන්වා කම්මවාචං වත්වාති චුත්තං හොති.

2549. තං විධිං දස්සෙතුමාහ “සුමනො”තිආදි. සුමනොති ආවරියො. තිස්සපෙරස්ස උපජ්ඣායස්ස. සිස්සකං සද්ධිවිහාරිකං. අනුසාවෙතීති කම්මවාචං සාවෙති. තිස්සොති පයමං උපජ්ඣායභූතස්ස ගහණං. සුමනපෙරස්සාති පයමං ආවරියත්ථෙරමාහ. ඉමෙ ද්වෙ එකසීමායං නිසිදිත්වා එකක්ඛණෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සද්ධිවිහාරිකානං කම්මවාචං වදන්තා අත්තනො අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං පටිච්ච උපජ්ඣායාපි හොන්ති, අන්තෙවාසිකෙ පටිච්ච ආවරියාපි හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගණපුරකා ව හොන්තීති චුත්තං හොති. යථාහ –

“සවෙ පන නානාවරියා නානාඋපජ්ඣායා හොන්ති, තිස්සත්ථෙරො සුමනත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං, සුමනත්ථෙරො තිස්සත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං අනුස්සාවෙති, අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච ගණපුරකා හොන්ති, වට්ටතී”ති (මහාව. අට්ඨ. 123).

2550. ඉධාති ඉමස්මිං උපසම්පදාධිකාරෙ. පටික්ඛිත්තාති “න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා”ති (මහාව. 123) පටිසිද්ධා. ලොකියෙහි ආදිච්චපුත්තො මනුති යො පයමකස්සිකො මනුස්සානං ආදිරාජා වුච්චති, තස්ස වංසෙ ජාතත්තා ආදිච්චො ඛන්ධු එතස්සාති ආදිච්චඛන්ධු, භගවා, තෙන.

මහාබන්ධකකථාවණ්ණනා.

උපොසථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2551-2. යා එකාදසහි සීමාවිපත්තීහි වජ්ජිතා තිසම්පත්තිසංයුතා නිමිත්තෙන නිමිත්තං සට්ඨන්වා සම්මතා, සා අයං බද්ධසීමා නාම සියාති යොජනා. තත්ථ අතිබුද්දකා, අතිමහතී, බණ්ඩනිමිත්තා, ඡායානිමිත්තා, අනිමිත්තා, බහිසීමෙ ධීතසම්මතා, නදියා සම්මතා, සමුද්දෙ සම්මතා, ජාතස්සරෙ සම්මතා, සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා, සීමාය සීමං අජ්ඣාත්ථරන්තෙන සම්මතාති “ඉමෙහි එකාදසහි ආකාරෙහි සීමතො

කම්මානි විපජ්ජන්ති’’ති (පරි. 486) වචනතො ඉමා එකාදස විපත්තිසීමායො නාම, විපත්තිසීමාති වුත්තං හොති.

තත්ථ අතිවුද්දකා නාම යත්ථ එකවිසති භික්ඛු නිසිදිතුං න සක්කොන්ති. අතිමහති නාම යා අන්තමසො කෙසග්ගමත්තෙනාපි තියොජනං අතික්කම්ත්වා සම්මතා. ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම අසට්ඨනිමිත්තා වුවචති. පුරත්ථිමාය දිසාය නිමිත්තං කිත්තෙන්වා අනුක්කමෙනෙව දක්ඛිණාය, පච්ඡිමාය, උත්තරාය දිසාය කිත්තෙන්වා පුන පුරත්ථිමාය දිසාය පුබ්බකිත්තිතං පටිකිත්තෙන්වා යපෙනුං වට්ටති, එවං අඛණ්ඩනිමිත්තා හොති. සචෙ පන අනුක්කමෙන ආහරිත්වා උත්තරාය දිසාය නිමිත්තං කිත්තෙන්වා තත්ථෙව යපෙති, ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම හොති. අපරාපි ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම යා අනිමිත්තුපගං තවසාරරුක්ඛං වා බාණුකං වා පංසුපුඤ්ජවාලිකාපුඤ්ජානං වා අඤ්ඤතරං අන්තරා එකං නිමිත්තං කත්වා සම්මතා. ඡායානිමිත්තා නාම පබ්බතච්ඡායාදීනං යං කිඤ්චි ඡායං නිමිත්තං කත්වා සම්මතා. අනිමිත්තා නාම සබ්බෙන සබ්බං නිමිත්තානි අකිත්තෙන්වා සම්මතා. බහිසීමෙ යීතසම්මතා නාම නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා නිමිත්තානං බහි යීතෙන සම්මතා.

නදියා සමුද්දෙ ජාතස්සරෙ සම්මතා නාම එතෙසු නදිආදියු සම්මතා. සා හි එවං සම්මතාපි ‘‘සබ්බා, භික්ඛවෙ, නදී අසීමා, සබ්බො සමුද්දො අසීමො, සබ්බො ජාතස්සරො අසීමො’’ති (මහාව. 148) වචනතො අසම්මතාව හොති. සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා නාම අත්තනො සීමාය පරෙසං සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා. සචෙ හි පොරාණකස්ස විහාරස්ස පුරත්ථිමාය දිසාය අමිබො වෙව ජම්බු වාති ද්වෙ රුක්ඛා අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසට්ඨවිටපා හොන්ති, තෙසු අමිබස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ ජම්බු, විහාරසීමා ව ජම්බුං අන්තො කත්වා අමිබං කිත්තෙන්වා බද්ධා හොති, අථ පච්ඡා තස්ස විහාරස්ස පුරත්ථිමාය දිසාය විහාරෙ කතෙ සීමං බන්ධන්තා භික්ඛු තං අමිබං අන්තො කත්වා ජම්බුං කිත්තෙන්වා බන්ධන්ති, සීමාය සීමං සම්භින්තා හොති. සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතා නාම අත්තනො සීමාය පරෙසං සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතා. සචෙ හි පරෙසං බද්ධසීමං සකලං වා තස්සා පදෙසං වා අන්තො කත්වා අත්තනො සීමං සම්මන්තති, සීමාය සීමා අජ්ඣොත්ථරිතා නාම හොතීති. ඉති ඉමාහි එකාදසහි විපත්තිසීමාහි වජ්ජිතාති අත්ථො.

තිසම්පත්තිසංයුතානි නිමිත්තසම්පත්ති, පරිසාසම්පත්ති, කම්මවාචාසම්පත්තීති ඉමාහි තිහි සම්පත්තීහි සමන්තාගතා. තත්ථ නිමිත්තසම්පත්තිසුත්තා නාම ‘‘පබ්බතනිමිත්තං, පාසාණනිමිත්තං, වනනිමිත්තං, රුක්ඛනිමිත්තං, මග්ගනිමිත්තං, වම්මිකනිමිත්තං, නදිනිමිත්තං, උදකනිමිත්තං’’න්ති (මහාව. 138) එවං වුත්තෙසු අට්ඨසු නිමිත්තෙසු තස්මිං තස්මිං දිසාභාගෙ යථාලද්ධානි නිමිත්තුපගානි නිමිත්තානි

“පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං? පබ්බතො, හත්තෙ, එසො පබ්බතො නිමිත්ත” න්තිආදිනා නයෙන සම්මා කිත්තෙන්වා සම්මතා.

පරිසාසම්පත්තියුත්තා නාම සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡේදෙන චතුභි භික්ඛුභි සන්තිපතිත්වා යාවතිකා තස්මිං ගාමබ්බෙන්තෙ බද්ධසීමං වා නදිසමුද්දජාතස්සරෙ වා අනොක්කමිත්වා යීතා භික්ඛු, තෙ සබ්බෙ හත්ථපාසෙ වා කත්වා, ඡන්දං වා ආහරිත්වා සම්මතා.

කම්මවාචාසම්පත්තියුත්තා නාම “සුඤ්ඤා මෙ, හත්තෙ සඬ්ඝො, යාවතා සමන්තා නිමිත්තා කිත්තිතා” න්තිආදිනා (මහාව. 139) නයෙන චුත්තාය පරිසුද්ධාය ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මතා. එවං එකාදස විපත්තිසීමායො අතික්කමිත්වා නිවිධසම්පත්තියුත්තා නිමිත්තෙන නිමිත්තං සට්ඨන්වා සම්මතා සීමා බද්ධසීමානි වෙදිතබ්බා.

2553-4. බණ්ඩසමානසංවාසඅවිජ්ජවාසා ආදයො ආදිභූතා, ආදිමිභි වා යාසං සීමානං තා බණ්ඩසමානසංවාසාවිජ්ජවාසාදී, තාසං, තාහි වා පහෙදො බණ්ඩසමානසංවාසාදිහෙදො, තතො බණ්ඩසමානසංවාසාදිහෙදතො, බණ්ඩසීමා, සමානසංවාසසීමා, අවිජ්ජවාසසීමානි ඉමාසං සීමානං එතාහි වා කරණභූතාහි, හෙතුභූතාහි වා ජාතෙන විභාගෙනාති චුත්තං හොති. සමානසංවාසාවිජ්ජවාසානමන්තරෙ බණ්ඩා පරිච්ඡින්නා තාහි අසඬ්ඝරා සීමා බණ්ඩසීමා නාම. සමානසංවාසෙහි භික්ඛුභි එකතො උපොසථාදිකො සංවාසො එත්ථ කරියතීති සමානසංවාසා නාම. අවිජ්ජවාසාය ලක්ඛණං “බන්ධිත්වා” න්තිආදිනා වක්ඛති. ඉති බද්ධා තිධා චුත්තාති එවං බද්ධසීමා තිජ්ජහෙදා චුත්තා.

උදකුක්ඛෙපාති හෙතුමිභි නිස්සක්කවචනං. සත්තන්තං අබ්භන්තරානං සමාහාරා සත්තබ්භන්තරා, තතොපි ව. අබද්ධාපි තිවිධාති සම්බන්ධො. තත්ථාති තාසු තීසු අබද්ධසීමාසු. ගාමපරිච්ඡේදොති සබ්බදිසාසු සීමං පරිච්ඡින්නිත්වා “ඉමස්ස පදෙසස්ස එත්තකො කරො” ති එවං කරෙන නියමිතො ගාමජ්ජෙදෙසො. යථාහ – “යත්තකෙ පදෙසෙ තස්ස ගාමස්ස හොජකා බලිං හරන්ති, සො පදෙසො අජ්ජො වා හොතු මහන්තො වා, ‘ගාමසීමා’ත්ථෙව සඬ්ඝං ගච්ඡති. යමිපි එකස්මිංයෙව ගාමක්ඛෙන්තෙ එකං පදෙසං ‘අයං විසුං ගාමො හොතු’ති පරිච්ඡින්නිත්වා රාජා කස්සචි දෙනි, සොපි විසුංගාමසීමා හොතියෙවා” ති (මහාව. අට්ඨ. 147).

“ගාමපරිච්ඡේදො” ති ඉමිනා ව නගරපරිච්ඡේදො ව සඬ්ඝහිතො. යථාහ – “ගාමග්ගහණෙන චෙත්ථ නගරමිපි ගහිතමෙව හොති” ති (මහාව. අට්ඨ. 147). නිගමසීමාය විසුංයෙව චුත්තත්තා තස්සා ඉධ සඬ්ඝහො න වත්තබ්බො. චුත්තඤ්ඤි පාළියං “යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති. යා තස්ස වා ගාමස්ස ගාමසීමා, නිගමස්ස වා නිගමසීමා, අයං තත්ථ

සමානසංවාසා එකුපොසථා”ති (මහාව. 147). ඉමිස්සා විසුංයෙව ලක්ඛණස්ස වුත්තත්තා ගාමසීමාලක්ඛණෙනෙව උපලක්ඛිතා.

2555. “ජාතස්සරො”තිආදීසු ජාතස්සරාදීනං ලක්ඛණං එවං වෙදිතබ්බං – යො පන කෙනවි ඛණිත්වා අකතො සයංජාතො සොබිහො සමන්තතො ආගතෙන උදකෙන පුරිතො තිට්ඨති, යත්ථ නදියං වක්ඛමානප්පකාරො වස්සකාලෙ උදකං සන්තිට්ඨති, අයං ජාතස්සරො නාම. යොපි නදිං වා සමුද්දං වා භින්දිත්වා නික්ඛන්තඋදකෙන ඛණිතො සොබිහො එතං ලක්ඛණං පාපුණාති, අයම්පි ජාතස්සරොයෙව. සමුද්දො පාකටොයෙව.

යස්සා ධම්මිකානං රාජුනං කාලෙ අන්වඩ්ඪමාසං අනුදසාහං අනුපඤ්චාහං අනතික්කමිත්වා දෙවෙ වස්සන්තෙ වලාහකෙසු විගතමත්තෙසු සොතං පච්ඡිජ්ජති, අයං නදිසඬ්ඛං න ගච්ඡති. යස්සා පන ඊදිසෙ සුචුට්ඨිකාලෙ වස්සානස්ස වතුමාසෙ සොතං න පච්ඡිජ්ජති, යත්ථ තිත්ථෙන වා අතිත්ථෙන වා සික්ඛාකරණීයෙ ආගතලක්ඛණෙන තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙත්වා අන්තරවාසකං අනුක්ඛිපිත්වා උත්තරන්තියා භික්ඛුනියා එකද්වඩ්ඪගුලමත්තම්පි අන්තරවාසකො තෙමියති, අයං සමුද්දං වා පච්ඡතු තළාකං වා, පභවතො පටියාය නදී නාම.

සමන්තතොති සමන්තා. මජ්ඣිමස්සාති ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස. උදකුක්ඛෙපොති වක්ඛමානෙන නයෙන ථාමප්පමාණෙන බිත්තස්ස උදකස්ස වා වාලුකාය වා පතිතට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නො අන්තොපදෙසො. යථා අක්ඛධුත්තා දාරුගුලං බිපන්ති, එවං උදකං වා වාලුකං වා හත්ථෙන ගහෙත්වා ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන සබ්බථාමෙන බිපිතබ්බං, තත්ථ යත්ථ එවං බිත්තං උදකං වා වාලුකා වා පතති, අයං උදකුක්ඛෙපො නාමාති. උදකුක්ඛෙපසඤ්ඤිතොති “උදකුක්ඛෙපො”ති සල්ලක්ඛිතො.

2556. අගාමකෙ අරඤ්ඤෙති විඤ්ඤාටවිසදිසෙ ගාමරහිතෙ මහාඅරඤ්ඤෙ. සමන්තතො සත්තෙවබ්භන්තරාති අත්තතො ඨිතට්ඨානතො පරික්ඛිපිත්වා සත්තෙව අබ්භන්තරා යස්සා සීමාය පරිච්ඡෙදො, අයං සත්තබ්භන්තරනාමිකා සීමා නාම.

2557. ගුළක්ඛෙපනෙයනාති අක්ඛධුත්තකානං දාරුගුළක්ඛිපනාකාරෙන. උදකුක්ඛෙපකාති උදකුක්ඛෙපසදිසවසෙන.

2558. ඉමාසං ද්වින්තං සීමානං වඩ්ඪනක්කමං දස්සෙතුමාහ “අබ්භන්තරුදකුක්ඛෙපා, ඨිතොකාසා පරං සියු”න්ති. ඨිතොකාසා පරන්ති පරිසාය ඨිතට්ඨානතො පරං, පරිසපරියන්තතො පටියාය සත්තබ්භන්තරා ව මිනිතබ්බා, උදකුක්ඛෙපො ව කාතබ්බොති අත්ථො.

2559-60. අන්තොපරිච්ඡෙදෙති උදකුක්ඛෙපෙන වා සත්තඛිහන්තරෙහි වා පරිච්ඡින්නොකාසස්ස අන්තො. හත්ථපාසං විභායා යිතො වා පරං තත්තකං පරිච්ඡෙදං අනතික්කම්ම යිතො වාති යොජනා, සීමන්තරිකත්ථායා යපෙනඛිබං එකං උදකුක්ඛෙපං වා සත්තඛිහන්තරං එව වා අනතික්කම්ම යිතොති අත්ථො.

කම්මං විකොපෙතීති අන්තො යිතො කම්මස්ස වග්ගභාවකරණෙන, ඛිහි තත්තකං පදෙසං අනතික්කම්මිත්වා යිතො අඤ්ඤස්ස සඤ්ඤාස්ස ගණපුරණභාවං ගවිජන්තො සීමායා සඤ්ඤාභාවකරණෙන කම්මං විකොපෙති. ඉති යස්මා අට්ඨකථානායො, තස්මා සො අන්තොසීමායා හත්ථපාසං විජහිත්වා යිතො හත්ථපාසෙ වා කාතඛිබො, සීමන්තරිකත්ථායා පරිච්ඡින්නොකාසෙනා ඛිහි වා කාතඛිබො. තත්තකං පරිච්ඡෙදං අනතික්කම්මිත්වා යිතො යථායිතොව සථෙ අඤ්ඤස්ස කම්මස්ස ගණපුරකො න භොති, කම්මං න කොපෙතීති ගහෙතඛිබං.

2561-2. සණ්ඨානන්ති තිකොට්ඨණ්ඨානං. නිමිත්තන්ති පඛිබතාදිනිමිත්තං. දිසකිත්තන්ති “පුරත්ථිමායා දිසායා කිං නිමිත්ත”න්තිආදිනා දිසාකිත්තනං. පමාණන්ති තියොජනපරමං පමාණං. සොධෙත්වාති යස්මිං ගාමක්ඛෙත්තෙ සීමං ඛන්ධති, තත්ථ වසන්තෙ උපසම්පන්නහික්ඛු ඛද්ධසීමවිහාරෙ වසන්තෙ සීමායා ඛිහි ගන්තුං අදත්වා, අඛද්ධසීමවිහාරෙ වසන්තෙ හත්ථපාසං උපනෙතඛිබෙ හත්ථපාසං නෙත්වා අවසෙසෙ ඛිහිසීමායා කත්වා සඛිබමග්ගෙසු ආරක්ඛං විදහිත්වාති චුත්තං භොති. සීමන්ති ඛණ්ඩසීමං.

කිදිසන්ති ආහ “තිකොණ”න්තිආදි. පණචුපමන්ති පණවසණ්ඨානං මජ්ඣෙ සංඛිත්තං උභයකොට්ඨා විත්ථනං. “විතානාකාරං ධනුකාකාර”න්ති ආකාර-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතඛිබො. ධනුකාකාරන්ති ආරොපිතධනුසණ්ඨානං, “මුද්ධිගුපමං සකථුපම”න්ති උපමා-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතඛිබො. මුද්ධිගුපමන්ති මජ්ඣෙ විත්ථනං උභයකොට්ඨා තනුකං තුරියවිසෙසං මුද්ධිගන්ති වදන්ති, තාදිසන්ති අත්ථො. සීමං ඛන්ධෙය්‍යාති යොජනා.

2563. පඛිබතාදිනිමිත්තපගනිමිත්තානි දස්සෙතුමාහ “පඛිබත”න්තිආදි. ඉති අට්ඨ නිමිත්තානි දීපයෙති යොජනා. තත්ත්වං සඤ්ඤාපෙන නිමිත්තපගනා වෙදිතඛිබා — සුද්ධපංසුසුද්ධපාසාණඋභයමිස්සකවසෙන (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා; මහාව. අට්ඨ. 138) නිවිධොපි හි පඛිබතො හත්ථිප්පමාණෙනා පට්ඨායා උද්ධං නිමිත්තපගො, තතො ඔමකතරො න වට්ඨති. අන්තොසාරෙහි වා අන්තොසාරමිස්සකෙහි වා රුක්ඛෙහි චතුපඤ්චරුක්ඛමත්තමිපි වනං නිමිත්තපගං, තතො උභනතරං න වට්ඨති. පාසාණනිමිත්තෙ අයගුළුමිපි පාසාණසඬ්ඛාමෙව ගවිජති, තස්මා යො කොචි පාසාණො උක්කංසෙන හත්ථිප්පමාණෙනා ඔමකතරං ආදිං කත්වා

හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන ද්වත්තිංසපලගුලපිණ්ඩපරිමාණො නිමිත්තුපගො, න තතො බුද්දකතරො. පිට්ඨිපාසාණො පන අතිමහත්තොපි වට්ටති. රුක්ඛො ජීවත්තොයෙව අන්තොසාරො භූමියං පතිට්ඨිතො අන්තමසො උබ්බේධතො අට්ඨභිගුලො පරිණාහතො සුවිදණ්ඩප්පමාණොපි නිමිත්තුපගො, න තතො ඔරං වට්ටති. මග්ගො ජඩ්ඝමග්ගො වා හොතු සකටමග්ගො වා, යො විනිවිජ්ඣත්වා ද්වෙ තිණි ගාමක්ඛේත්තානි ගව්ඡති, තාදිසො ජඩ්ඝසකටසත්ථෙහි වළඤ්ජියමානොයෙව නිමිත්තුපගො, අවළඤ්ජො න වට්ටති. හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන තංදිවසං ජාතො අට්ඨභිගුලුබ්බේධො ගොවිසාණමත්තොපි වම්ඹිකො නිමිත්තුපගො, තතො ඔරං න වට්ටති. උදකං යං අසන්දමානං ආවාටපොක්ඛරණිකප්පාකජාතස්සරලොණිසමුද්දාදිසු යිතං, තං ආදිං කත්වා අන්තමසො තඩ්ඛණංයෙව පථවියං බතෙ ආවාටෙ සථෙහි ආහරිත්වා පූරිතමපි යාව කම්මවාචාපරියොසානා සණ්ඨහනකං නිමිත්තුපගං, ඉතරං සන්දමානකං, චුත්තපරිච්ඡේදකාලං අතිට්ඨන්තං, භාජනගතං වා න වට්ටති. යා අබද්ධසීමාලක්ඛණෙ නදී චුත්තා, සා නිමිත්තුපගා, අඤ්ඤා න වට්ටති.

2564. තෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. තිණිති නිද්ධාරිතබ්බදස්සනං, ඉමිනා එකං වා ද්වෙ වා නිමිත්තානි න වට්ටන්තිති දස්සෙති. යථාහ — “සා එවං සම්මන්ත්තිත්වා බජ්ඣමානා එකෙන, ද්විහි වා නිමිත්තෙහි අබද්ධා හොති” ති (මහාව. අට්ඨ. 138). සතෙතාපිති එත්ථ පි-සද්දො සම්භාවනායං දට්ඨබ්බො, තෙන වීසතියා, තිංසාය වා නිමිත්තෙහි වත්තබ්බමෙව නත්ථිති දීපෙති.

2565. තියොජනං පරං උක්කට්ඨො පරිච්ඡේදො එතිස්සාති තියොජනපරා. “වීසති” තිආදීනං සඬ්ඛ්‍යානෙ, සඬ්ඛ්‍යායො ව වත්තනතො ඉධ සඬ්ඛ්‍යානෙ වත්තමානං වීසති-සද්දං ගහෙත්වා එකවීසති භික්ඛුනන්ති භින්නාධිකරණනිද්දෙසො කතොති දට්ඨබ්බං. “එකවීසති” න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන නිග්ගහිතලොපො, වීසතිවග්ගකරණියපරමත්තා සඬ්ඝකම්මස්ස කම්මාරහෙන සද්ධිං භික්ඛුනං එකවීසතිං ගණ්හන්තිති අත්ථො, ඉදඤ්ච නිසින්නානං වසෙන චුත්තං. හෙට්ඨිමන්තතො හි යත්ථ එකවීසති භික්ඛු නිසිදිතුං සක්කොන්ති, තත්තකෙ පදෙසෙ සීමං බන්ධිතුං වට්ටතිති.

2566. යා උක්කට්ඨායපි යා ව හෙට්ඨිමායපි කෙසග්ගමත්තතොපි අධිකා වා ඌනා වා, එතා ද්වෙපි සීමායො “අසීමා” ති ආදිවච්චන්ධුනා චුත්තාති යොජනා.

2567. සමන්තතො සබ්බමෙව නිමිත්තං කිත්තෙත්වාති පුබ්බදිසානුදිසාදිසු පරිතො සබ්බදිසාසු යථාලද්ධං නිමිත්තොපගං සබ්බනිමිත්තං “විනයධරෙන පුච්ඡිතබ්බං ‘පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත’න්ති? ‘පබ්බතො, හත්තෙ’ති. පුන විනයධරෙන ‘එසො පබ්බතො නිමිත්ත’න්තිආදීනා (මහාව. අට්ඨ. 138) අට්ඨකථායං චුත්තනයෙන

නිමිත්තෙන නිමිත්තං සට්ඨන්තවා කිත්තෙන්වා. ඤාත්ති දුතියා යස්සාති විග්ගහො, “සුඤ්ඤානං මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, යාවතා සමන්තා නිමිත්තා කිත්තිතා”ති ආදිනා (මහාව. 139) පදභාෂනෙ වුත්තෙන ඤාත්තිදුතියෙන කම්මෙනාති අත්ථො. අරහති පහොති විනයධරොති අධිප්පායො.

2568. බන්ධිත්වාති යථාවුත්තලක්ඛණනයෙන සමානසංවාසසීමං පඨමං බන්ධිත්වා. අනන්තරන්ති කිච්චන්තරොත ඛ්‍යවහිතං අකත්වා, කාලක්ඛෙපං අකත්වාති වුත්තං හොති, සීමං සමුහනිතුකාමානං පච්චන්තිකානං ඔකාසං අදත්වාති අධිප්පායො. පච්ඡාති සමානසංවාසසම්මුතිතො පච්ඡා. චීවරාවිජ්ජවාසකං සම්මන්තිත්වාන යා බද්ධා, සා “අච්ඡ්ජවාසා”ති වුච්චතීති යොජනා.

තත්ථ චීවරාවිජ්ජවාසකං සම්මන්තිත්වාන යා බද්ධාති “සුඤ්ඤානං මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, යා සා සඬ්ඝෙන සීමා සම්මතා සමානසංවාසා එකුපොසථා...පෙ.... යට්ඨන්තවා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච, ඛමති සඬ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙනං ධාරයාමී”ති (මහාව. 144) වුත්තනයෙන චීවරෙන අච්ඡ්ජවාසං සම්මන්තිත්වා යා බද්ධා. සා අච්ඡ්ජවාසාති වුච්චතීති තත්ථ වසන්තානං භික්ඛූනං චීවරෙන විජ්ජවාසනිමිත්තාපත්තියා අභාවතො තථා වුච්චති, “අච්ඡ්ජවාසසීමා”ති වුච්චතීති වුත්තං හොති.

2569. “යා කාචි නදිලක්ඛණප්පත්තා නදී නිමිත්තාති කිත්තෙන්වා ‘එතං බද්ධසීමං කරොමා’ති කතාපි අසීමාව හොතී”ති ආදිකං (මහාව. අට්ඨ. 147) අට්ඨකථානං දස්සෙතුමාහ “නදී...පෙ.... න වොත්ථරතී”ති, න පත්ථරති සීමාභාවෙන ඛ්‍යාපිතී න හොතීති අත්ථො. තෙනෙවාති යෙන න වොත්ථරති, තෙනෙව කාරණෙන. අබ්බුතී “සබ්බො, භික්ඛවෙ, නදී අසීමා, සබ්බො සමුද්දො අසීමො, සබ්බො ජාතස්සරො අසීමො”ති (මහාව. 147) අවොච.

සීමාකථාවණ්ණනා.

2570. අට්ඨමියාපි උපොසථවොභාරත්තා දිනවසෙන උපොසථානං අතිරෙකත්තෙපි ඉධ අධිප්පෙතෙයෙව උපොසථෙ ගහෙන්වා ආහ “නවෙවා”ති.

2571-3. තෙ සරූපතො දස්සෙතුමාහ “වාතුද්දසො...පෙ.... කම්මෙත්තපොසථා”ති. වතුද්දසන්තං පූරණො වාතුද්දසො. පන්තරසන්තං පූරණො පන්තරසො. යදා පන කොසම්බක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 451 ආදයො) ආගතනයෙන භින්තෙ සඬ්ඝෙ ඔසාරිතෙ තස්මිං භික්ඛුස්මිං සඬ්ඝො තස්ස වත්ථුස්ස වූපසමාය සඬ්ඝසාමග්ගිං කරොති, තදා “තාවදෙව උපොසථො කාතබ්බො, පාතිමොක්ඛං උද්දිස්සිතබ්බං”න්ති (මහාව. 475) වචනතො යට්ඨන්තවා වාතුද්දසපන්තරසෙ අඤ්ඤාපි යො කොචි දිවසො සාමග්ගී

උපොසථොති. එත්ථ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. වාතුද්දසො, පන්තරසො, සාමග්ගී ව උපොසථොති එතෙ තයොපි උපොසථා දිවසෙනෙව නිද්දිට්ඨා දිවසෙනෙව වුත්තාති යොජනා.

සඬසෙඋපොසථොති සඬසෙන කාතබ්බඋපොසථො. ගණපුග්ගලුපොසථොති එත්ථාපි එසෙව නයො. සාධ්‍යසාධනලක්ඛණස්ස සම්බන්ධස්ස ලබ්භමානත්තා “සඬසෙ”තිආදීසු සාමිවචනප්පසඬගෙ භූමිමනිද්දෙසො. උපොසථො සාධ්‍යා කම්මභාවතො, සඬසගණපුග්ගලා සාධනං කාරකභාවතො.

සුත්තස්ස උද්දෙසො සුත්තුද්දෙසො, සුත්තුද්දෙසොති අභිධානං නාමං යස්ස සො සුත්තුද්දෙසාභිධානො. කම්මෙනාති කිච්චවසෙන.

2574. “අධිට්ඨාන”න්ති වාච්චලිඬගමපෙක්ඛිත්වා “නිද්දිට්ඨ”න්ති නපුංසකනිද්දෙසො. වාච්චලිඬගා හි තබ්බාදයොති පාතිමොක්ඛො නිද්දිට්ඨො, පාරිසුද්ධි නිද්දිට්ඨාති පුම්ත්ථිලිඬගෙන යොජෙතබ්බො.

2575. වුත්තාති “පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛුද්දෙසො, නිදානං උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං පටිමො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො”තිආදිනා (මහාව. 150) දෙසිතා, සයඤ්ච තෙසඤ්ච උද්දෙසෙ සඬබෙපතො දස්සෙතුමාහ “නිදාන”න්තිආදි. සාවෙනබ්බන්ති එත්ථ “සුතෙනා”ති සෙසො. සෙසකන්ති අනුද්දිට්ඨට්ඨානං –

“සුඤ්ඤානං මෙ, භන්තෙ සඬසො...පෙ.... ආවිකතා භික්ඛ ඵාසු භොතීති ඉමං නිදානං උද්දිසිත්වා ‘උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං, තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමි කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා, දුතියමිපි පුච්ඡාමි...පෙ.... එවමෙතං ධාරයාමි’ති වත්වා ‘උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං. සුතා ඛො පනායස්මන්තෙහි වත්තාරො පාරාජිකා ධම්මා...පෙ.... අවිච්ඡාදනොති සික්ඛිතබ්බං’න්ති (මහාව. අට්ඨ. 150) –

අට්ඨකථාය වුත්තනායෙන අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං.

2576. සෙසෙසුපිති උද්දිට්ඨාපෙක්ඛාය සෙසෙසු පාරාජිකුද්දෙසාදීසුපි. “අයමෙව නයො ඤෙය්‍යො”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි “විත්ථාරෙතෙව පඤ්චමො”ති වචනතො විත්ථාරුද්දෙසෙ “සාවෙනබ්බං තු සෙසක”න්ති අයං නයො න ලබ්භති. “සාවෙනබ්බං තු සෙසක”න්ති වචනතො පාරාජිකුද්දෙසාදීසු යස්මිං විජ්ජකතෙ අන්තරායො උප්පජ්ජති, තෙන සද්ධිං අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං. නිදානුද්දෙසෙ පන අනුද්දිට්ඨෙ සුතෙන සාවෙනබ්බං නාම නත්ථි. භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛො අනියතුද්දෙසස්ස පරිහීනත්තා “භික්ඛුනිනඤ්ච වත්තාරො”ති වුත්තං. උද්දෙසො නවිමෙ පනාති

භික්ඛුනං පඤ්ච, භික්ඛුනීනං චත්තාරොති උභතොපාතිමොක්ඛෙ ඉමෙ නව උද්දෙසා වුත්තාති අත්ථො.

2577. උපොසථෙති සඬ්ඝුපොසථෙ. අන්තරායන්ති රාජන්තරායාදිකං දසවිධං අන්තරායං. යථාහ — “රාජන්තරායො චොරන්තරායො අග්‍රන්තරායො උදකන්තරායො මනුස්සන්තරායො අමනුස්සන්තරායො වාළන්තරායො සරිසපන්තරායො ජීවිතන්තරායො බ්‍රහ්මවරියන්තරායො”ති (මහාව. 150).

තත්ථ සචෙ භික්ඛුසු “උපොසථං කරිස්සාමා”ති (මහාව. අට්ඨ. 150) නිසින්නෙසු රාජා ආගච්ඡති, අයං රාජන්තරායො. චොරා ආගච්ඡන්ති, අයං චොරන්තරායො. දවදාහො ආගච්ඡති වා, ආවාසෙ වා අග්ගි උට්ඨහති, අයං අග්‍රන්තරායො. මෙසො වා උට්ඨෙති, ඔසො වා ආගච්ඡති, අයං උදකන්තරායො. බහු මනුස්සා ආගච්ඡන්ති, අයං මනුස්සන්තරායො. භික්ඛුං යක්ඛො ගණ්හාති, අයං අමනුස්සන්තරායො. ඛ්‍යග්ඝාදයො චණ්ඩමිගා ආගච්ඡන්ති, අයං වාළන්තරායො. භික්ඛුං සප්පාදයො ඩංසන්ති, අයං සරිසපන්තරායො. භික්ඛු ගිලානො වා හොති, කාලං වා කරොති, චෙරිනො වා තං මාරෙතුං ගණ්හන්ති, අයං ජීවිතන්තරායො. මනුස්සා එකං වා බහුං වා භික්ඛු බ්‍රහ්මවරියා වාචෙතුකාමා ගණ්හන්ති, අයං බ්‍රහ්මවරියන්තරායො.

“චෙවා”ති ඉමිනා අන්තරායෙව අන්තරායසඤ්ඤිනා විත්ථාරුද්දෙසෙ අකතෙපි අනාපත්තීති දීපෙති. අනුද්දෙසොති විත්ථාරෙන අනුද්දෙසො. නිවාරිතොති “න, භික්ඛවෙ, අසති අන්තරායෙ සංඛිත්තෙන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතඛිඛ”න්තිආදිනා (මහාව. 150) පටිසිද්ධො. ඉමිනා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සති අන්තරායෙ සංඛිත්තෙන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති (මහාව. 150) ඉදමපි විභාවිතං හොති.

2578. තස්සාති පාතිමොක්ඛස්ස. ඉස්සරණස්ස හෙතුමාහ “ථෙරාධෙය්‍ය”න්ති පායිතො”ති. ථෙරාධෙය්‍යන්ති ථෙරාධීනං, ථෙරායත්තන්ති අත්ථො. පායිතොති පාළිවචනතො. “යො තත්ථ භික්ඛු ඛ්‍යත්තො පටිබලො, තස්සාධෙය්‍යං පාතිමොක්ඛ”න්ති (මහාව. 155) වචනතො ආහ “අවත්තන්තෙනා”තිආදි. අවත්තන්තෙනාති අන්තමසො ද්වෙපි උද්දෙසෙ උද්දිසිතුං අසක්කොන්තෙන. ථෙරෙන යො අප්ඤ්චියො, එවමප්ඤ්චියස්ස යස්ස පන ථෙරස්ස, නවස්ස, මප්ඤ්චියස්ස වා සො පාතිමොක්ඛො වත්තති පගුණො හොති, සො ඉස්සරොති සම්බන්ධො.

අප්ඤ්චියොති “ත්ථං, ආවුසො, පාතිමොක්ඛං උද්දිසා”ති ආණත්තො, ඉමිනා අනාණත්තස්ස උද්දිසිතුං සාමත්ථියා සතිපි අනිස්සරභාවො දීපිතො හොති. යථාහ — “සචෙ ථෙරස්ස පඤ්ච වා චත්තාරො වා තයො වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසා නාගච්ඡන්ති, ද්වෙ පන අඛණ්ඩා සුච්ඡදා වාචුග්ගතා හොන්ති, ථෙරායත්තොව පාතිමොක්ඛො. සචෙ පන එත්තකම්පි විසදං

කාතුං න සක්කොති, ඛ්‍යත්තස්ස භික්ඛුනො ආයත්තො භොති”ති (මහාව. අට්ඨ. 155).

2579. උද්දිසන්තෙති පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්තෙ. සමා වාති ආවාසිකෙහි ගණනෙන සමා වා. අප්පා වාති උභතා වා. ආගච්ඡන්ති සචෙ පනාති සචෙ පන ආගන්තුකා භික්ඛු ආගච්ඡන්ති. සෙසකන්ති අනුද්දිට්ඨට්ඨානං.

2580. උද්දිට්ඨමන්තෙති උද්දිට්ඨක්ඛණ්ණෙයෙව කථාරම්භනො පුබ්බමෙව. “වා”ති ඉදං එත්ථාපි යොජෙතබ්බං, ඉමිනා අවුත්තං “අවුට්ඨිතාය වා”ති ඉමං විකප්පං සම්පිණ්ඤෙති. අවුට්ඨිතාය පරිසායාති ච භික්ඛුපරිසාය අඤ්ඤමඤ්ඤං පුබ්බකථාය නිසින්නායෙයොති අත්ථො. පරිසායාති එත්ථ “එකච්චායා”ති ච “සබ්බායා”ති ච සෙසො. භික්ඛුනං එකච්චාය පරිසාය වුට්ඨිතාය වා සබ්බාය පරිසාය වුට්ඨිතාය වාති යොජනා. තෙසන්ති වුත්තප්පකාරානං ආවාසිකානං. මූලෙති සන්තිකෙ. පාරිසුද්ධි කාතබ්බාති යොජනා. “ඉධ පන, භික්ඛවෙ...පෙ.... ආගච්ඡන්ති බහුතරා, තෙහි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුහි පුන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බ”න්ති වුත්තනයං දස්සෙතුමාහ “සචෙ බහු”ති. එත්ථ “පුන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බ”න්ති සෙසො. සබ්බවිකප්පෙසු පුබ්බකිච්චං කත්වා පුන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බන්ති අත්ථො. අයං පනෙත්ථ සෙසවිනිවිජයො –

“පන්තරසොවාසිකානං, ඉතරානං සචෙතරො;
සමානෙතරෙතුවත්තන්තු, පුරිමානං සචෙධිකා;
පුරිමා අනුවත්තන්තු, තෙසං සෙසෙප්පයං නයො.

“පාටිපදොවාසිකානං,
ඉතරානං උපොසථො;
සමථොකානං සාමග්ගිං,
මූලට්ඨා දෙන්තු කාමතො.

බහි ගන්ත්වාන කාතබ්බො,
නො චෙ දෙන්ති උපොසථො;
දෙය්‍යානිච්ඡාය සාමග්ගී,
බහුසු බහි වා චජෙ.

“පාටිපදෙගන්තුකානං, එවමෙව අයං නයො;
සාවෙය්‍ය සුත්තං සඤ්චිච්ච, අස්සාවෙන්තස්ස දුක්කටන්ති.

2581. විනිද්දිට්ඨස්සාති ආණත්තස්ස, ඉමිනා ඉතරෙසං අනාපත්තීති දීපෙති. ඉධ “අගිලානස්සා”ති සෙසො. ථෙරෙන ආණාපෙන්නෙන “කිඤ්චි කම්මං කරොන්තො වා සදාකාලමෙව එකො වා භාරනිත්ථරණකො වා

සරභාණකධම්මකටීකාදීසු අඤ්ඤානරො වා න උපොසථාගාරසම්මජ්ජනත්ථං ආණාපෙනඛ්ඛො, අවසෙසා පන වාරෙන ආණාපෙනඛ්ඛො”ති (මහාව. අට්ඨ. 159) අට්ඨකථාය චුත්තවිධිනා ආණාපෙනඛ්ඛො. සචෙ ආණත්තො සම්මජ්ජනිං තාවකාලිකමිපි න ලහති, සාධාහඬගං කප්පියං කාරෙත්වා සම්මජ්ජනඛ්ඛං. තමිපි අලහන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති.

ආසනපඤ්ඤාපනාණත්තියමිපි චුත්තනයෙනෙව ආණාපෙනඛ්ඛො. ආණාපෙන්තෙන ව සචෙ උපොසථාගාරෙ ආසනානි නත්ථී, සඬ්ඝිකාවාසනොපි ආහරිත්වා පඤ්ඤාපෙත්වා පුන ආහරිතඛ්ඛානි. ආසනෙසු අසති කටසාරකෙපි තට්ටිකායොපි පඤ්ඤාපෙතුං වට්ටති, තට්ටිකාසුපි අසති සාධාහඬගානි කප්පියං කාරෙත්වා පඤ්ඤාපෙනඛ්ඛානි, කප්පියකාරකං අලහන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති.

පදීපකරණෙපි චුත්තනයෙනෙව ආණාපෙනඛ්ඛො. ආණාපෙන්තෙන ව “අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ තෙලං වා වට්ටි වා කපල්ලිකා වා අත්ථී, තං ගහෙත්වා කරොහී”ති වත්තඛ්ඛො. සචෙ තෙලාදීනි නත්ථී, හික්ඛාවාරෙනපි පරියෙසිතඛ්ඛානි. පරියෙසිත්වා අලහන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති. අපිච කපාලෙ අග්ගිපි ජාලෙතඛ්ඛො.

2582. දීපන්ති එත්ථ “ජාලෙත්වා”ති සෙසො. අථ වා “කත්වා”ති ඉමිනා ව යොජෙතඛ්ඛං. ගණඤ්ඤත්තිං යපෙත්වානි “සුණන්තු මෙ, ආයස්මන්තා, අජ්ජුපොසථො පන්තරසො, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොයාමා”ති එවං ගණඤ්ඤත්තිං නික්ඛිපිත්වා. කත්තඛ්ඛො තීහුපොසථොනි තීහි හික්ඛුහි උපොසථො කාතඛ්ඛො. තීසු ථෙරෙන එකංසං උත්තරාසඬගං කත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ද්වෙ එවං තික්ඛත්තුමෙව වත්තඛ්ඛො “පරිසුද්ධො අහං, ආවුසො, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙථා”ති (මහාව. 168). දුතියෙන, තතියෙන ව යථාක්කමං “පරිසුද්ධො අහං, හන්තෙ, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙථා”ති තික්ඛත්තුමෙව වත්තඛ්ඛං.

2583. පුබ්බකිච්චාදීනි කත්වා ඤ්ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා ථෙරෙන නචො එවං තික්ඛත්තුමෙව වත්තඛ්ඛො “පරිසුද්ධො අහං, ආවුසො, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙහී”ති (මහාව. 168), නචෙන ථෙරොපි “පරිසුද්ධො අහං, හන්තෙ, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙථා”ති (මහාව. 168) තික්ඛත්තුං වත්තඛ්ඛො. ඉමස්මිං පන වාරෙ ඤ්ඤත්තියා අට්ඨපනඤ්ච “ධාරෙහී”ති එකච්චනනිද්දෙසො වානි එත්තකොච විසෙසොති තං අනාදිශිත්වා පුග්ගලෙන කාතඛ්ඛං උපොසථවිධිං දස්සෙතුමාහ “පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වා, අධිට්ඨෙය්‍යා පනෙකකො”ති. අධිට්ඨෙය්‍යානි “අජ්ජ මෙ උපොසථො, පන්තරසො”ති වා ‘වාතුද්දසො’ති වා අධිට්ඨාමී”ති අධිට්ඨෙය්‍යා. අස්සාති අවසානෙ චුත්තපුග්ගලං සන්ධාය එකච්චනනිද්දෙසො. යථාචුත්තො සඬ්ඝොපි තයොපි ද්වෙපි අත්තනො අත්තනො අනුඤ්ඤානං

උපොසථං අත්තරායං විනා සචෙ න කරොන්ති, එවමෙව ආපත්තිමාපජ්ජන්තිති වෙදිතබ්බො.

2584-5. ඉදානි “චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, උපොසථකම්මානි, අධම්මෙන වග්ගං උපොසථකම්ම”න්තිආදිනා (මහාව. 149) නයෙන චුත්තං කම්මචතුක්කං දස්සෙතුමාහ “අධම්මෙන ව වග්ගෙන”න්තිආදි. අධම්මෙන වග්ගෙන කම්මං, අධම්මතො සමග්ගෙන කම්මං, ධම්මෙන වග්ගෙන කම්මං, ධම්මතො සමග්ගෙන කම්මන්ති එතානි චත්තාරි උපොසථස්ස කම්මානීති ජිනො අබුච්ඡි යොජනා. චතුස්වපි පනෙනෙසුති එතෙසු චතුසු කම්මෙසු පන. චතුත්ථන්ති “සමග්ගෙන ව ධම්මතො”ති චුත්තං චතුත්ථං උපොසථකම්මං “ධම්මකම්ම”න්ති අධිජ්ජෙතං.

2586-7. තානි කම්මානි විභාවෙතුමාහ “අධම්මෙනිධා”න්තිආදි. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ එත්ථ එතෙසු චතුසු උපොසථෙසු. අධම්මෙන වග්ගො උපොසථො කතමොති කථෙතුකාමතාපුච්ඡා. යත්ථ යස්සං එකසීමායං භික්ඛුනො චත්තාරො වසන්තිති යොජනා.

තත්‍ර එකස්ස පාරිසුද්ධිං ආනයිත්වා තෙ තයො ජනා පාරිසුද්ධිං උපොසථං කරොන්ති වෙ, එවං කතො උපොසථො අධම්මො වග්ගොපොසථො නාමාති යොජනා, එකසීමට්ඨෙහි චතුහි සඬ්ඝපොසථෙ කාතබ්බෙ ගණුපොසථස්ස කතත්තා අධම්මො ව සඬ්ඝමජ්ඣං විනා ගණමජ්ඣං පාරිසුද්ධියා අගමනතො තස්ස භත්ථපාසං අනුපගමනෙන වග්ගො ව හොතීති අත්ථො.

2588. අධම්මෙන සමග්ගොති එත්ථ “උපොසථො කතමො”ති අනුවත්තෙතබ්බං. “භික්ඛුනො එකතො”ති පදච්ඡෙදො. “හොති අධම්මිකො”ති පදච්ඡෙදො. චතුහි සමග්ගෙහි සඬ්ඝපොසථෙ කාතබ්බෙ ගණුපොසථකරණං අධම්මො, භත්ථපාසුපගමනතො සමග්ගො හොති.

2589-90. යො උපොසථො ධම්මෙන වග්ගො හොති, සො කතමොති යොජනා. යත්ථ යස්සං එකසීමායං චත්තාරො භික්ඛුනො වසන්ති, තත්‍ර එකස්ස පාරිසුද්ධිං ආනයිත්වා තෙ තයො ජනා පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්තෙ වෙ, ධම්මෙන වග්ගො උපොසථො හොතීති යොජනා. එකසීමට්ඨෙහි චතුහි සඬ්ඝපොසථස්ස කතත්තා ධම්මො, එකස්ස භත්ථපාසං අනුපගමනෙන වග්ගො ව හොතීති අත්ථො.

2591. යො ධම්මතො සමග්ගො, සො කතමොති යොජනා. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ චත්තාරො භික්ඛුනො එකතො පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති වෙ, අයං ධම්මතො සමග්ගො උපොසථොති මතො අධිජ්ජෙතොති යොජනා. චතුහි සඬ්ඝපොසථස්ස කතත්තා ධම්මො, එකස්සාපි භත්ථපාසං අවිජ්ඣනෙන සමග්ගොති අධිජ්ජායො.

2592. වග්ගෙ සඬ්ඝෙ වග්ගොති සඤ්ඤිතො, සමග්ගෙ ච සඬ්ඝෙ වග්ගොති සඤ්ඤිතො උභයත්ථ විමතිස්ස වා උපොසථං කරොන්තස්ස දුක්කටං ආපත්ති භොතීති යොජනා.

2593. හෙදාධිප්පායතොති “නස්සන්තෙන, විනස්සන්තෙන, කො තෙහි අත්ථො”ති එවං හෙදපුරෙක්ඛාරතාය “උපොසථං කරොන්තස්සා”ති ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. තස්ස භික්ඛුනො පුල්ලච්චයං භොති අකුසලබලවතාය ච පුල්ලච්චයං භොතීති. යථාහ — “හෙදපුරෙක්ඛාරපන්තරසකෙ අකුසලබලවතාය පුල්ලච්චයං වුත්ත”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 176). වග්ගෙ වා සමග්ගෙ වා සඬ්ඝෙ සමග්ගො ඉති සඤ්ඤිතො උපොසථං කරොන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. අවසෙසො පනෙත්ථ වත්තබ්බවිනිවිජයො පචාරණවිනිවිජයාවසානෙ “පාරිසුද්ධිප්පදානෙනා”තිආදිහි (වි. වි. 2642) එකතො වත්තුමිච්ඡන්තෙන න වුත්තො.

2594-5. “උක්ඛිත්තෙනා”තිආදිකාති කරණවචනන්තාති පදාති “සභා”ති ඉමිනා සද්ධිං “උපොසථො න කාතබ්බො”ති පදෙන පච්චෙකං යොජෙතබ්බාති. උක්ඛිත්තෙනාති ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛිත්තකො, ආපත්තියා අප්පටිකම්මෙ උක්ඛිත්තකො, පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකොති තිව්ධෙන උක්ඛිත්තෙන. එතෙසු හි තිව්ධෙ උක්ඛිත්තකෙ සති උපොසථං කරොන්තො සඬ්ඝො පාවිත්තියං ආපජ්ජති.

“ගහට්ඨෙනා”ති ඉමිනා තිත්ථියොපි සඬ්ගහිතො. සෙසෙහි සහධම්මිහීති භික්ඛුනී, සික්ඛමානා, සාමණෙරො, සාමණෙරීති වතුහි සහධම්මිකෙහි. වුත්තනික්ඛිත්තසික්ඛෙහිති එත්ථ වුතො ච නික්ඛිත්තසික්ඛො වාති විග්ගහො. වුතො නාම අන්තිමවත්ථුං අප්ඤ්ඤාපන්නකො. නික්ඛිත්තසික්ඛො නාම සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො.

එකාදසහීති පණ්ඩකො, ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, තිරච්ඡානගතො, මාතුසාතකො, පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, භික්ඛුනිදුසකො, සඬ්ඝහෙදකො, ලොහිතුප්පාදකො, උභතොත්ථාසද්දන්තකොති ඉමෙහි එකාදසහි අභබ්බෙහි.

සභාගාපත්තිකෙන වා සහ උපොසථො න කාතබ්බො, පාරිවුත්ථෙන ඡන්දෙන උපොසථො න කාතබ්බො, කරොතො දුක්කටං භොතීති යොජනා. එවං උක්ඛිත්තවජ්ජිතෙසු සබ්බවිකප්පෙසු දුක්කටමෙව වෙදිතබ්බං. “යං ද්වෙපි ජනා විකාලභොජනාදිනා සභාගවත්ථුනා ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති, එවරූපා වත්ථුසභාගා ‘සභාගා’ති වුච්චති”ති (මහාව. අට්ඨ. 169) වචනතො “සභාගාපත්ති”ති වත්ථුසභාගාපත්තියෙව ගහෙතබ්බා.

උපොසථදිවසෙ සබ්බොව සඬ්ඝො සචෙ සභාගාපත්තිං ආපන්නො හොති,

“ඉධ පන, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ තද්වුපොසථෙ සබ්බො සඬ්ඝො සභාගං ආපත්තිං ආපන්නො හොති, තෙහි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුහි එකො භික්ඛු සාමන්තා ආවාසා සජ්ජකං පාහෙතබ්බො ‘ගච්ඡාපුසො, තං ආපත්තිං පටිකරිත්වා ආගච්ඡ, මයං තෙ සන්නිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමා’ති. එවඤ්ඤෙතං ලභෙථ, ඉච්චෙතං කුසලං. නො වෙ ලභෙථ, ඛ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඬ්ඝො ඤාපෙතබ්බො – ‘සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං සබ්බො සඬ්ඝො සභාගං ආපත්තිං ආපන්නො, යදා අඤ්ඤං භික්ඛුං සුද්ධං අනාපත්තිකං පස්සිස්සති, තදා තස්ස සන්නිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති’”ති (මහාව. 171) ව,

වෙමතිකො වෙ හොති,

“සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං සබ්බො සඬ්ඝො සභාගාය ආපත්තියා වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සති, තදා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති”ති (මහාව. 171) ව,

චුත්තනයෙන උපොසථො කාතබ්බො.

එත්ථ ව සජ්ඣකන්ති තදභවාගමනත්ථාය. ගණුපොසථාදීසුපි එසෙව නයො. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථාගණ්ඨීපදෙ “යථා සඬ්ඝො සභාගං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා සුද්ධං අලභිත්වා ‘යදා සුද්ධං පස්සිස්සති, තදා තස්ස සන්නිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති’ති වත්වා උපොසථං කාතුං ලභති, එවං ද්විතීපි අඤ්ඤමඤ්ඤං ආරොචෙත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. එකෙනාපි ‘පරිසුද්ධං ලභිත්වා පටිකරිස්සාමි’ති ආහොගං කත්වා කාතුං වට්ටති කිරා”ති. කිරාති චෙත්ථ අනුස්සවත්ථෙ දට්ඨබ්බො, න පනාරුචියං.

පාරිචුත්ථෙන ඡන්දෙනාති ඡන්දං ආහරිත්වා කම්මං කාතුං නිසින්තෙනපි “අසුභලක්ඛණතාදිනා කෙනචි කාරණෙන න කරිස්සාමි”ති විස්සට්ඨෙ ඡන්දෙ සචෙ පුන කරිස්සති, පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා කාතබ්බං. යථාහ – “එතස්මිං පාරිවාසියෙ පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං අනානෙත්වා කම්මං කාතුං න වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 1167).

2596. අදෙසෙත්වා පනාපත්තින්ති ආපන්නං ආපත්තිං අදෙසෙත්වා. නාවිකත්වාන වෙමතින්ති “අහං, හන්තෙ, සම්බහුලාසු ආපත්තිසු වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සාමි, තදා තා ආපත්තියො පටිකරිස්සාමි”ති විමතිං අනාරොචෙත්වා. “යදා නිබ්බෙමතිකොති එත්ථ සචෙ පනෙස නිබ්බෙමතිකො න හොති, වත්ථුං කිත්තෙත්වාච දෙසෙතුං වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 169) අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං. තත්ත්වං.

දෙසනාවිධි – සචෙ මෙසච්ඡන්තෙ සුරියෙ “කාලො නු බො, විකාලො”ති වෙමතිකො භුඤ්ජති, තෙන භික්ඛුනා “අහං, භන්තෙ, වෙමතිකො භුඤ්ජිං, සචෙ කාලො අත්ථි, සම්බහුලා දුක්ඛවා ආපත්තියො ආපන්නොමිහි. නො චෙ අත්ථි, සම්බහුලා පාවිත්තියාපත්තියො ආපන්නොමිහි”ති එවං වත්ථුං කිත්තෙත්වා “අහං, භන්තෙ, යා තස්මිං වත්ථුස්මිං සම්බහුලා දුක්ඛවා වා පාවිත්තියා වා ආපත්තියො ආපන්නො, තා තුම්හමුලෙ පටිදෙසෙමි”ති වත්තබ්බං. එසෙව නයො සබ්බාපත්තිසුති.

ගණ්ඨිපදෙසු පනෙවං විනිවිඡයො චුත්තො – “අහං, ආවුසො, ඉත්ථන්තාමාය ආපත්තියා වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සාමි, තදා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමි”ති වත්වා උපොසථො කාතබ්බො, පාතිමොක්ඛං සොතබ්බං”න්ති (මහාව. 170) වචනතො යාව නිබ්බෙමතිකො න භොති, තාව සභාගාපත්තිං පටිග්ගහෙතුං න ලභති. අඤ්ඤෙසඤ්ච කම්මානං පරිසුද්ධො නාම භොති. “පුන නිබ්බෙමතිකො හුත්වා දෙසෙතබ්බමෙවා”ති (කඬ්ඛා. අභි. ටී. නිදානවණ්ණනා) නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං අත්ථි, දෙසිතෙ පන න දොසො. “ඉතො චුට්ඨහිත්වා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමි”ති (මහාව. 170) එත්ථාපි එසෙව නයොති.

2597. උපොසථෙති දිනකාරකකත්තබ්බාකාරවසෙන පන්තරසී, සඬ්ඝුපොසථො, සුත්තුද්දෙසොති ඉමෙහි තීහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතෙ උපොසථෙ. සභික්ඛුමිහා ව ආවාසාති “යස්මිං උපොසථෙ කිච්ච”න්තිආදිනා වක්ඛමානප්පකාරා සභික්ඛුකා ආවාසා. ඉධ “අනාවාසා”ති සෙසො. ආවාසො වා අනාවාසො වාති එත්ථ “අභික්ඛුකො වා නානාසංවාසකෙහි සභික්ඛුකො වා”ති ව න ගන්තබ්බොති එත්ථ “අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝෙන අඤ්ඤත්‍ර අන්තරායා”ති ව සෙසො. “අනාවාසො”ති උදොසිතාදයො චුත්තා. භික්ඛුනා උපොසථෙ සභික්ඛුමිහා ආවාසා වා අනාවාසා වා අභික්ඛුකො වා නානාසංවාසකෙහි සභික්ඛුකො වා ආවාසො වා අනාවාසො වා අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝෙන අඤ්ඤත්‍ර අන්තරායා කුදාවනං කදාවිපි න ගන්තබ්බොති යොජනා.

2598. යස්මිං ආවාසෙ පන උපොසථෙ කිච්චං සචෙ වත්තති, සො ආවාසො “සභික්ඛුකො නාමා”ති පකාසිතොති යොජනා, ඉමිනා සචෙ යත්ථ උපොසථො න වත්තති, සො සන්තෙසුපි භික්ඛුසු අභික්ඛුකො නාමාති දීපෙති.

2599. උපොසථස්ස පයොජනං, තප්පසඬ්ඝෙන පචාරණාය ව නිද්ධාරෙතුකාමතායාහ “උපොසථො කිමත්ථායා”තිආදි.

2600. පටික්කොසෙය්‍යාති නිවාරෙය්‍ය. අදෙන්තස්සපි දුක්ඛටන්ති එත්ථ “කොපෙතුං ධම්මිකං කම්ම”න්ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං.

2601. සො වානි (කඨිබ්බා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) චතුරවග්ගාදිප්පහෙදෙන පඤ්චවිධො සො සඨසො ව. හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන කත්තඛ්ඛකම්මානං වසෙන පරිදීපිතො, න ඡබ්බග්ගාදීනං කාතුං අයුත්තතාදස්සනවසෙන.

2602. චතුරවග්ගාදිහෙදනිබන්ධනං කම්මං දස්සෙතුමාහ “පචාරණ”න්තිආදි. පචාරණඤ්ච තථා අබ්භානඤ්ච උපසම්පදඤ්ච යපෙත්වා චතුරවග්ගෙන අකත්තඛ්ඛං කම්මං න විජ්ජතීති යොජනා.

2603. මජ්ඣදෙසෙ උපසම්පදා මජ්ඣදෙසුපසම්පදා, තං. අබ්භානං, මජ්ඣදෙසුපසම්පදඤ්ච විනා පඤ්චවග්ගෙන සබ්බං කම්මං කාතුං වට්ටතීති යොජනා.

2604. කිඤ්චිපි කම්මං න න කත්තඛ්ඛන්ති යොජනා, සබ්බමිපි කම්මං කත්තඛ්ඛමෙවානි අත්ථො. ද්වෙ පටිසෙධා පකතත්ථං ගමයන්තීති. විසතිවග්ගෙන සඨසෙන සබ්බෙසමිපි කම්මානං කත්තඛ්ඛභාවෙ කිමත්ථං අතිරෙකවිසතිවග්ගස්ස ගහණන්ති ආහ “ඌනෙ දොසොති ඤාපෙතුං, නාධිකෙ අතිරෙකතා”ති. යථාචුත්තෙ චතුර්ඛිධෙ සඨසෙ ගණනතො ඌනෙ දොසො භොති, අධිකෙ දොසො න භොතීති ඤාපෙතුං අතිරෙකතා දස්සිතා, අතිරෙකවිසතිවග්ගසඨසො දස්සිතොති අධිජ්ජායො.

2605. චතුරවග්ගෙන කත්තඛ්ඛෙ පකතත්තාව වත්තාරො කම්මජ්ජත්තාති දීපිතාති යොජනා. සෙසා පකතත්තා ඡන්දාරහාති සෙසො. පකතත්තාති අනුක්ඛිත්තා වෙව අන්තිමවත්ථුං අනජ්ඣාපන්තා ව ගහෙතඛ්ඛා. සෙසෙසු වානි පඤ්චවග්ගාදීසුපි.

2606. චතුරවග්ගාදිකත්තඛ්ඛකම්මං අසංවාසපුග්ගලං ගණපුරං කත්වා කරොන්තස්ස දුක්කටං භොති. න කෙවලං දුක්කටමෙව, කතඤ්ච කම්මං කුප්පතීති යොජනා.

2607. පරිවාසාදීනි එත්ථ ආදි-සද්දෙන මූලායපටිකස්සනාදීනං ගහණං. තත්ථවත්ති පරිවාසාදීසු ධිතං. “තථා”ති ඉමිනා “කතං කුප්පති දුක්කට”න්ති ඉදං අනුවත්තෙති. සෙසං තුති පරිවාසාදිකම්මතො අඤ්ඤං පන උපොසථාදිකම්මං. වට්ටතීති තෙ පාරිවාසිකාදයො ගණපුරකෙ කත්වා කාතුං වට්ටති.

උපොසථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2608. වස්සුපනායිකා චුත්තාති සෙසො. පච්ඡිමා වානි එත්ථ ඉති-සද්දො නිදස්සනෙ. වස්සුපනායිකාති වස්සුපගමනා. ආලයො, වච්ඡෙදො වා

කාතබ්බො උපගච්ඡතාති ඉමිනා වස්සුපගමනප්පකාරො දස්සිනො. උපගච්ඡතා ආලයො කත්තබ්බො, වච්ඡෙදො වා කත්තබ්බොති සම්බන්ධො. උපගච්ඡන්තෙන ව සෙනාසනෙ අසති “ඉධ වස්සං වසිස්සාමි”ති විත්තුප්පාදමත්තං වා කාතබ්බං, සෙනාසනෙ සති “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමි”ති ව “ඉධ වස්සං උපෙමි”ති ව වච්ඡෙදො වා කාතබ්බොති අත්ථො.

2609. ජානං වස්සුපගමනං අනුපගච්ඡතො වාපිති යොජනා. තෙමාසන්ති එත්ථ “පුරිමං වා පච්ඡිමං වා”ති සෙසො. වරන්තස්සාපිති එත්ථ “වාරික”න්ති සෙසො. පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං අවසිත්ථාව වාරිකං වරන්තස්සාපි දුක්කටන්ති යොජනා. තෙමාසන්ති අවිවන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. යථාහ – “න, භික්ඛවෙ, වස්සං උපගන්ත්වා පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං අවසිත්ථා වාරිකා පක්කම්මබ්බා, යො පක්කමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 185).

2610. රුක්ඛස්ස සුසිරෙති එත්ථ “සුද්ධෙ”ති සෙසො. යථාහ – “රුක්ඛසුසිරෙති එත්ථ සුද්ධෙ රුක්ඛසුසිරෙයෙව න වට්ටති, මහන්තස්ස පන රුක්ඛසුසිරස්ස අත්තො පදරච්ඡදනං කුට්ඨං කත්වා පවිසනද්වාරං යොජෙත්ථා උපගන්තුං වට්ටති”ති. “රුක්ඛස්ස සුසිරෙ”ති ඉමිනා රුක්ඛෙකදෙසො විටපොපි සඬගහිතො, සොපි සුද්ධොව න වට්ටති. යථාහ – “රුක්ඛවිටහියාති එත්ථාපි සුද්ධෙ විටපමත්තෙ න වට්ටති, මහාවිටපෙ පන අට්ටකං බන්ධිත්ථා තත්ථ පදරච්ඡදනං කුට්ඨං කත්වා උපගන්තුං වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 203).

“ජත්තෙති එත්ථාපි චතුසු ථම්මෙසු ඡත්තං යපෙත්ථා ආවරණං කත්වා ද්වාරං යොජෙත්ථා උපගන්තුං වට්ටති, ඡත්තකුට්ඨා නාමෙසා හොති. වාටියාති එත්ථාපි මහන්තෙන කපල්ලෙන ඡත්තෙ චුත්තනයෙන කුට්ඨං කත්වා උපගන්තුං වට්ටති”ති අට්ඨකථාවචනතො එවමකතාසු සුද්ධජත්තවාටීසු නිවාරණං වෙදිතබ්බං. ඡවකුට්ඨි ටඬ්ඬිකිතමඤ්චාදියො චුත්තා. යථාහ – “ඡවකුට්ඨා නාම ටඬ්ඬිකිතමඤ්චාදිගෙදා කුට්ඨං තත්ථ උපගන්තුං න වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 203).

සුසානෙ පන අඤ්ඤං කුට්ඨං කත්වා උපගන්තුං වට්ටති. “ඡවසරීරං ඤාපෙත්ථා ඡාරිකාය, අට්ඨිකානඤ්ච අත්ථාය කුට්ඨා කරියති”ති අන්ධකට්ඨකථායං ඡවකුට්ඨි චුත්තා. “ටඬ්ඬිකිතමඤ්චොති කසිකුට්ඨාපාසාණසරන්ති ලිඛිත”න්ති (වජිර. ටී. මහාවග්ග 203) වජිරඛුද්ධිත්ථෙරො. චතුත්තං පාසාණානං උපරි පාසාණං අත්ථරිත්ථා කතො ගෙහොපි “ටඬ්ඬිකිතමඤ්චො”ති චුච්චති. දීසෙ මඤ්චපාදෙ මජ්ඣෙ විජ්ඣිත්ථා අට්ඨියො පවෙසෙත්ථා මඤ්චං කරොන්තිති තස්ස ඉදං උපරි, ඉදං හෙට්ඨාති නත්ථි, පරිවත්තෙත්ථා අත්ථතොපි තාදියොව හොති, තං සුසානෙ, දෙවට්ඨානෙ ව යපෙත්ති, අයමපි ටඬ්ඬිකිතමඤ්චො නාම.

2611. “සති පච්චයවෙකල්ලෙ, සරීරාචාසුතාය වා”ති අවසෙසන්තරායානං වක්ඛමානත්තා “අන්තරායො”ති ඉමිනා රාජන්තරායාදි දසවිධො ගහෙතඛිබ්බො.

2612-4. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සත්තන්තං සත්තාහකරණියෙන අප්පභිතෙපි ගන්තුං, පගෙව පභිතෙ භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස සාමණෙරියා මාතුයා ච පිතුස්ස වා”ති (මහාව. 198) වුත්තනයං දස්සෙතුමාහ “මාතාපිතුන”න්තිආදි.

මාතාපිතුනං දස්සනත්ථං, පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං දස්සනත්ථං වා නෙසං අත්ථෙ සති වා නෙසං අන්තරෙ ගිලානං දට්ඨුං වා තදුපට්ඨාකානං භත්තාදිං පරියෙසනත්ථං වා නෙසං භත්තාදිං පරියෙසනත්ථං වා තථා නෙසං පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අඤ්ඤතරං අනභිරතං උක්කණ්ඨිතං අභං ගන්ත්වා වූපකාසෙස්ස වා වූපකාසාපෙස්සාමි වා ධම්මකථමස්ස කරිස්සාමිති වා තස්ස පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අඤ්ඤතරස්ස උට්ඨිතං උප්පන්නං දිට්ඨිං විවෙචෙස්සාමි වා විවෙචාපෙස්සාමි වා ධම්මකථමස්ස කරිස්සාමිති වා තථා උප්පන්නං කුක්කුච්චං විනොදෙස්සාමිති වා විනොදාපෙස්සාමිති වා ධම්මකථමස්ස කරිස්සාමිති වා එවං විනයඤ්ඤානා භික්ඛුනා සත්තාහකිච්චෙන අපෙසිතෙපි ගන්තඛිබ්බං, පගෙව පභිතෙති යොජනා.

භත්තාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන හෙසජ්ජපරියෙසනාදිං සඬගණ්භාති. යථාහ — “ගිලානභත්තං වා පරියෙසිස්සාමි, ගිලානුපට්ඨාකභත්තං වා පරියෙසිස්සාමි, ගිලානහෙසජ්ජං වා පරියෙසිස්සාමි, පුච්ඡිස්සාමි වා උපට්ඨිතිස්සාමි වා”ති. වූපකාසෙස්සන්ති යත්ථ අනභිරති උප්පන්නා, තතො අඤ්ඤත්ථ ගහෙත්වා ගම්ස්සාමිති අත්ථො.

විනොදෙස්සාමහන්ති වාති එත්ථ වා-සද්දෙන “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ගරුධම්මං අප්ඤ්ඤාපන්නො හොති පරිවාසාරහො, සො වෙ භික්ඛුනං සන්තිකෙ දුතං පභිණෙය්‍ය ‘අහඤ්ඤි ගරුධම්මං අප්ඤ්ඤාපන්නො පරිවාසාරහො, ආගච්ඡන්තු භික්ඛු, ඉච්ඡාමි භික්ඛුනං ආගත’න්ති. ගන්තඛිබ්බං, භික්ඛවෙ, සත්තාහකරණියෙන අප්පභිතෙපි, පගෙව පභිතෙ ‘පරිවාසදානං උස්සුක්කං කරිස්සාමි වා අනුස්සාවෙස්සාමි වා ගණපුරකො වා භවිස්සාමි”තිආදිනයං. (මහාව. 193) සඬගණ්භාති. එවං සත්තාහකිච්චෙන ගච්ඡන්තෙන අත්තොඋපවාරසීමාය ධිතෙනෙව “අත්තොසත්තාහෙ ආගච්ඡිස්සාමි”ති ආහොගං කත්වා ගන්තඛිබ්බං. සවෙ ආහොගං අකත්වා උපවාරසීමං අතික්කමති, ඡින්නවස්සො හොතීති වදන්ති.

2615. “අයං පනෙත්ථ පාළිමුත්තකරත්තිවිජෙදවිනිවිජයො”ති අට්ඨකථාගතං රත්තිවිජෙදවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “වස්සං

උපගතෙනෙත්ථා”තිආදි. එත්ථාති ඉමස්මිං සත්තාහකිච්චාධිකාරෙ. අයං පාළිමුත්තකවිනිවිජයො දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

2616. “අසුකං නාම දිවස”න්තිආදිනා නිමන්තනාකාරං වක්ඛති. පුබ්බන්ති පට්ඨං. වට්ඨන්ති සත්තාහකිච්චෙන ගන්තුං වට්ඨති. යථාහ — “සචෙ එකස්මිං මහාවාසෙ පට්ඨංයෙව කතිකා කතා හොති ‘අසුකදිවසං නාම සන්තිපතිතබ්බ’න්ති, නිමන්තිතොයෙව නාම හොති, ගන්තුං වට්ඨති”ති (මහාව. අට්ඨ. 199). “උපාසකෙහි ‘ඉමස්මිං නාම දිවසෙ දානාදීනි කරොම, සබ්බෙ එව සන්තිපතන්තු’ති කතිකායපි කතාය ගන්තුං වට්ඨති, නිමන්තිතොයෙව නාම හොති”ති කෙවි.

2617. භණ්ඩකන්ති අත්තනො වීචරහණ්ඩං. න වට්ඨන්ති සත්තාහකිච්චෙන ගන්තුං න වට්ඨති. පභිණන්ති වීචරධොවනාදිකම්මෙන පභිණන්ති. ආවරියුපජ්ඣායානං ආණත්තියෙන කෙනවි අනවජ්ජකිච්චෙන සත්තාහකරණියෙන ගන්තුං වට්ඨන්ති ඉමිනාව දීපිතං හොති.

2618. උද්දෙසාදිනමත්ථායාති පාළිවාචනාති සත්ථාය. ආදි-සද්දෙන පරිපුච්ඡාදිං සඬගණ්හාති. ගරුනන්ති අගිලානානම්පි ආවරියුපජ්ඣායානං. ගන්තුං ලහතීති සත්තාහකරණියෙන ගන්තුං ලහති. පුග්ගලොති පකරණතො භික්ඛුංයෙව ගණ්හාති.

2619. ආවරියොති නිදස්සනමත්තං, උපජ්ඣායෙන නිවාරිතෙපි එසෙව නයො. “සචෙ පන නං ආවරියො ‘අජ්ජ මා ගච්ඡා’ති වදන්ති, වට්ඨති”ති (මහාව. අට්ඨ. 199) අට්ඨකථානං දස්සෙතුමාහ “රත්තිච්ඡෙදෙ අනාපත්ති, හොතීති පරිදීපිතා”ති. රත්තිච්ඡෙදෙති වස්සච්ඡෙදනිමිත්තං. “රත්තිච්ඡෙදෙ”ති සබ්බත්ථ වස්සච්ඡෙදොති සන්තිට්ඨානං කත්වා වදන්ති, එවං සත්තාහකරණියෙන ගතං නං අත්තොසත්තාහෙයෙව පුන ආගච්ඡන්තං සචෙ ආවරියො වා උපජ්ඣායො වා “අජ්ජ මා ගච්ඡා”ති වදන්ති, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්තීති අධිප්පායො, වස්සච්ඡෙදො පන හොතියෙවාති දට්ඨබ්බං සත්තාහස්ස බහිද්ධා වීතිනාමිත්තතා.

2620. යස්ස කස්සචි ඤාතිස්සාති මාතාපිතුහි අඤ්ඤස්ස ඤාතිජනස්ස. “ගච්ඡතො දස්සනත්ථායා”ති ඉමිනා සෙසඤාතිකෙහි “මයං ගිලානා හදන්තානං ආගමනං ඉච්ඡාමා”ති ව “උපට්ඨාකකුලෙහි දානං දස්සාම, ධම්මං සොස්සාම, භික්ඛූනං දස්සනං ඉච්ඡාමා”ති ව එවං කත්තබ්බං නිද්දිසිත්වා දුතෙ වා පෙසිතෙ සත්තාහකරණියෙන ගච්ඡතො රත්තිච්ඡෙදො ව දුක්කටඤ්ච න හොතීති චූත්තං හොති. යථාහ “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුස්ස ඤාතකො ගිලානො හොති...පෙ.... ගන්තබ්බං, භික්ඛවෙ, සත්තාහකරණියෙන පහිතෙ, න ත්වෙව අජ්ජහිතෙ”ති (මහාව. 199) ව “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, උපාසකෙන සඬ්ඝං උද්දිස්ස විහාරො කාරාපිතො හොති...පෙ.... ඉච්ඡාමි දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං භික්ඛූ ව

පස්සිතුන්ති. ගන්තබ්බං, භික්ඛවෙ, සත්තාහකරණියෙන පහිතෙ, න ත්වෙව අප්පහිතෙ”ති (මහාව. 188) ව.

2621. “අභං ගාමකං ගන්ත්වා අප්පෙව ආගමිස්සාමී”ති ආගච්ඡං ආගච්ඡන්තො සථෙ පාපුණිතුං න සක්කොතෙව, වට්ටතීති යොජනා. වට්ටතීති එත්ථ “අප්පෙව ආගමිස්සාමී”ති ගන්ත්වා ආගච්ඡන්තස්ස අන්තරාමග්ගෙ සථෙ අරුණුග්ගමනං හොති, වස්සච්ඡෙදොපි න හොති, රත්තිච්ඡෙදදුක්කටඤ්ච නත්තීති අධිප්පායො.

2622. වජෙති (මහාව. අට්ඨ. 203) ගොපාලකානං නිවාසනට්ඨානෙ. සත්ථෙති ජඩ්ඝසත්ථසකට්ඨානං සන්නිවිට්ඨොකාසෙ. තීසු යානෙසු භික්ඛුනො, වස්සච්ඡෙදෙ අනාපත්තීති තෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තස්සෙව නත්තී ආපත්ති, තෙහි වියුඤ්ජිත්වා ගමනෙ පන ආපත්තියෙව, පචාරෙතුඤ්ච න ලහති.

වජාදීසු වස්සං උපගච්ඡන්තෙන වස්සපනායිකදිවසෙ තෙන භික්ඛුනා උපාසකා වත්තබ්බා “කුටිකා ලද්ධං වට්ටතී”ති. සථෙ කරිත්වා දෙන්ති, තත්ථ පටිසිත්වා “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති තික්ඛත්තුං වත්තබ්බං. නො වෙ දෙන්ති, සාලාසඬ්ඛෙපෙන ධීතසකට්ඨස්ස හෙට්ඨා උපගන්තබ්බං. තම්පි අලහන්තෙන ආලයො කාතබ්බො. සත්ථෙ පන කුටිකාදීනං අභාවෙ “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති වට්ඨෙදං කත්වා උපගන්තුං න වට්ටති, ආලයකරණමත්තමෙව වට්ටති. ආලයො නාම “ඉධ වස්සං වසිස්සාමී”ති විත්තුප්පාදමත්තං.

සථෙ මග්ගප්පට්පන්තෙයෙව සත්ථෙ පචාරණදිවසො හොති, තත්ථෙව පචාරෙතබ්බං. අථ සත්ථො අන්තොවස්සෙයෙව භික්ඛුනා පත්ථිතට්ඨානං පත්වා අතික්කමති. පත්ථිතට්ඨානෙ වසිත්වා තත්ථ භික්ඛුහි සද්ධිං පචාරෙතබ්බං. අථාපි සත්ථො අන්තොවස්සෙයෙව අන්තරා එකස්මිං ගාමෙ තිට්ඨති වා විජ්ජකිරති වා, තස්මිංයෙව ගාමෙ භික්ඛුහි සද්ධිං වසිත්වා පචාරෙතබ්බං, අප්පචාරෙත්වා තතො පරං ගන්තුං න වට්ටති.

නාවාය වස්සං උපගච්ඡන්තෙනාපි කුටියංයෙව උපගන්තබ්බං. පරියෙසිත්වා අලහන්තෙ ආලයො කාතබ්බො. සථෙ අන්තොතෙමාසං නාවා සමුද්දෙයෙව හොති, තත්ථෙව පචාරෙතබ්බං. අථ නාවා කූලං ලහති, සයඤ්ච පරතො ගන්තුකාමො හොති, ගන්තුං න වට්ටති. නාවාය ලද්ධගාමෙයෙව වසිත්වා භික්ඛුහි සද්ධිං පචාරෙතබ්බං. සථෙපි නාවා අනුතීරමෙව අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති, භික්ඛු ව පයමං ලද්ධගාමෙයෙව වසිතුකාමො, නාවා ගච්ඡතු, භික්ඛුනා තත්ථෙව වසිත්වා භික්ඛුහි සද්ධිං පචාරෙතබ්බං.

ඉති වජෙ, සත්ථෙ, නාවායන්ති තිසු යානෙසු නත්ථි වස්සවිජෙදෙ ආපත්ති, පචාරෙතුඤ්ච ලහති.

2623. සති පච්චයවෙකල්ලෙති පිණ්ඩපාතාදීනං පච්චයානං උභතත්තෙ සති. සරිරාචාසුතාය වාති සරිරස්ස අචාසුතාය ආබාධෙ වා සති. වස්සං ඡන්වාපි පක්කමෙති වස්සවිජෙදං කත්වාපි යථාචාසුකට්ඨානං ගච්ඡෙයා. අපි-සද්දෙන වස්සං අඡන්වා වස්සවිජෙදකාරණෙ සති සත්තාහකරණීයෙන ගන්තුම්පි වට්ටතීති දීපෙති.

2624. යෙන කෙනන්තරායෙනාති රාජන්තරායාදීසු යෙන කෙනවි අන්තරායෙන. යො භික්ඛු වස්සං නොපගතො, තෙනාපි ඡින්නවස්සෙන වාපි දුතියා වස්සුපනායිකා උපගන්තබ්බාති යොජනා.

2625-6. සත්තාහන්ති අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. “වීතිනාමෙති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. උපගන්ත්වාපි වා බහිද්ධා එව සත්තාහං වීතිනාමෙති වෙ. යො ගච්ඡති, යො ච වීතිනාමෙති, තස්ස භික්ඛුස්ස. පුරිමාපි න විජ්ජති අනුපගතත්තා, ඡින්නවස්සත්තා ච පුරිමාපි වස්සුපනායිකා න විජ්ජති න ලහති. ඉමෙසං ද්වින්නං යථාක්කමං උපචාරාතික්කමෙ, සත්තාහාතික්කමෙ ච ආපත්ති වෙදිතබ්බා.

පටිස්සවෙ ච භික්ඛුස්ස, හොති ආපත්ති දුක්කටන්ති “ඉධ වස්සං වසථා”ති වුත්තෙ “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා තස්ස විසංවාදෙ අසච්චාපනෙ ආපත්ති හොති. කතමාති ආහ “දුක්කට”න්ති. න කෙවලං එතස්සෙව විසංවාදෙ ආපත්ති හොති, අථ බො ඉතරෙසම්පි පටිස්සවානං විසංවාදෙ ආපත්ති වෙදිතබ්බා. යථාහ — “පටිස්සවෙ ච ආපත්ති දුක්කටස්සාති එත්ථ න කෙවලං ‘ඉමං තෙමාසං ඉධ වස්සං වසථා’ති එතස්සෙව පටිස්සවස්ස විසංවාදෙ ආපත්ති, ‘ඉමං තෙමාසං භික්ඛං ගණ්හථ, උභොපි මයං ඉධ වස්සං වසිස්සාම, එකතොව උද්දිසාපෙස්සාමා’ති එවමාදිනාපි තස්ස තස්ස පටිස්සවස්ස විසංවාදෙ දුක්කට”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 207). තඤ්ච බො පටිස්සවකාලෙ සුද්ධචිත්තස්ස පච්ඡා විසංවාදනපච්චයා හොති. පයමං අසුද්ධචිත්තස්ස පන පටිස්සවෙ පාචිත්තියං, විසංවාදෙන දුක්කටන්ති පාචිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කටං යුජ්ජති.

2627. “වස්සං උපගන්ත්වා පන අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා තදහෙව සත්තාහකරණීයෙන පක්කමන්තස්සාපි අන්තොසත්තාහෙ නිවත්තන්තස්ස අනාපත්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 207) අට්ඨකථාවචනතො, “කො වාදො වසිත්වා බහි ගච්ඡතො”ති වක්ඛමානත්තා ච “නුට්ඨාපෙත්වා පනාරුණ”න්ති පාඨො ගහෙතබ්බො. කත්ථවි පොත්ථකෙසු “උට්ඨාපෙත්වා පනාරුණ”න්ති පාඨො දිස්සති, සො න ගහෙතබ්බො.

2628. වසිත්වාති ද්විහතීහං වසිත්වා. යථා වස්සං වසිත්වා අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වාච සත්තාහකරණියෙන ගච්ඡතො අනාපත්ති, තථා ගතට්ඨානතො අත්තොසත්තාහෙ ආගන්ත්වා පුනඞි අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වාච සත්තාහකරණියෙන ගච්ඡතො අනාපත්ති. “සත්තාහවාරෙන අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 201) අට්ඨකථාවචනං සත්තමාරුණෙන පටිබද්ධදිවසං සත්තමෙන අරුණෙනෙව සඬගහෙත්වා සත්තමඅරුණබ්භන්තරෙ අනාගන්ත්වා අට්ඨමං අරුණං බහි උට්ඨාපෙත්තස්ස රත්තිවිජෙදදස්සනපරං, න සත්තමඅරුණස්සෙව තත්ථ උට්ඨාපෙතබ්බොවදස්සනපරන්ති ගහෙතබ්බං සික්ඛාභාජනඅට්ඨකථාය, සිහලුගණ්ඨිපදෙසු ච තථා විනිවිජිතත්තා.

2629. “නොපෙති අසතියා”ති පදවිජෙදො, නොපෙතිති “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී”ති වට්ඨෙහදෙන න උපගච්ඡති.

2630. චුත්තමෙවත්ථං සමත්ථෙතුමාහ “න දොසො කොචි විජ්ජති”ති.

2631. “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී”ති තික්ඛත්තුං වචනෙ නිව්ඡාරිතෙ ඵච වස්සං උපගතො සියාති යොජනා. “නිව්ඡාරිතෙව තික්ඛත්තු”න්ති ඉදං උක්කංසවසෙන චුත්තං, සකිං, ද්වික්ඛත්තුං චා නිව්ඡාරිතෙපි වස්සුපගතො නාම භොතීති. යථාහ – “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමීති සකිං චා ද්වත්තික්ඛත්තුං චා වාචං නිව්ඡාරෙත්වාච වස්සං උපගන්තබ්බං”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 184).

2632. නවමිතො පට්ඨාය ගන්තුං වට්ඨති, ආගච්ඡතු වා මා වා, අනාපත්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 207) අට්ඨකථානයං දස්සෙතුමාහ “ආදිං තු නවමී. කත්වා”තිආදි. නවමී. පභුති ආදිං කත්වා, නවමිතො පට්ඨායාති චුත්තං භොති. ගන්තුං වට්ඨතීති සත්තාහකරණියෙනෙව ගන්තුං වට්ඨති, තස්මා පචාරණදිවසෙපි තදහෙව ආගන්තුං අසක්කුණෙයාට්ඨානං පචාරණත්ථාය ගච්ඡන්තෙන ලබ්භමානෙන සත්තාහකරණියෙන ගන්තුං වට්ඨති. “පචාරෙත්වා පන ගන්තුං වට්ඨති පචාරණාය තංදිවසසන්තිස්සිතත්තා”ති (වජිර. ටී. මහාවග්ග 207) හි වජිරඛුද්ධිත්ථෙරො. සො පච්ඡා ආගච්ඡතු වා මා වා, දොසො න විජ්ජතීති යොජනා.

වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

පචාරණක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2633. “පචාරණා”ති ඉදං “වාතුද්දසී”තිආදිහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. තස්මිං තස්මිං දිනෙ කාතබ්බා පචාරණා අහෙදොපචාරෙන තථා චුත්තා. සාමග්ගී උපොසථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනාය චුත්තසරුපාව. සාමග්ගීපචාරණං කරොන්තෙහි ච පඨමං පචාරණං යපෙත්වා පාටිපදතො

පටියාය යාව කත්තිකවාතුමාසිපුණ්ණමා එත්ථත්තරෙ කාතබ්බා, තතො පච්ඡා වා පුරෙ වා න වට්ඨති. තෙවාච්ඡි ද්වෙකවාච්ඡි “සුණාතු මෙ, හන්තෙ...පෙ.... තෙවාච්ඡිකං පචාරෙය්‍යා, ද්වෙවාච්ඡිකං පචාරෙය්‍යා, එකවාච්ඡිකං පචාරෙය්‍යා”ති තං තං ඤාත්තිං යපෙත්වා කාතබ්බා පචාරණා වුච්චති.

2634. තිණි කම්මානි මුඤ්චිත්වා, අන්තෙනෙව පචාරයෙති
 “වත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, පචාරණකම්මානි, අධම්මෙන වග්ගං පචාරණකම්මං...පෙ.... ධම්මෙන සමග්ගං පචාරණකම්මං”න්ති (මහාව. 212) වත්වා “තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යදිදං අධම්මෙන වග්ගං පචාරණකම්මං, න, භික්ඛවෙ, එවරුපං පචාරණකම්මං කාතබ්බං...පෙ.... තත්‍ර, භික්ඛවෙ, යදිදං ධම්මෙන සමග්ගං පචාරණකම්මං, එවරුපං, භික්ඛවෙ, පචාරණකම්මං කාතබ්බං”න්තිආදිවචනතො (මහාව. 212) තිණි අකත්තබ්බානි පචාරණකම්මානි මුඤ්චිත්වා කාතුං අනුඤ්ඤාතෙන වතුත්ථෙත පචාරණකම්මෙන පචාරෙය්‍යාති අත්ථො. තස්ස විභාගෙකදෙසං “පඤ්ච යස්මිං පනාවාසෙ”තිආදිනා වක්ඛති.

2635. පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වාති –

“සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
 පචාරණාය එතානි, ‘පුබ්බකරණ’න්ති වුච්චති.

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
 පචාරණාය එතානි, ‘පුබ්බකිච්ච’න්ති වුච්චති”ති. –

වුත්තං නවවිධං පුබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා.

පත්තකල්ලෙ සමානිතෙති –

“පචාරණා යාවතිකා ව භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා,
 සභාගාපත්තියො ව න විජ්ජන්ති;
 වජ්ජනියා ව පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති,
 ‘පත්තකල්ල’න්ති වුච්චති”ති. –

වුත්තෙ වතුබ්බිධෙ පත්තකල්ලෙ සමොධානිතෙ පරිසමාපිතෙ.

ඤාත්තිං යපෙත්වාති “සුණාතු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අජ්ජ පචාරණා, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො පචාරෙය්‍යා”ති (මහාව. 210) එවං සබ්බසඬ්ඝාහිකවසෙන ව “තෙවාච්ඡිකං පචාරෙය්‍යා”ති ව දානාදිකරණෙන යෙභුය්‍යෙන රත්තියා බෙජිතාය ව රාජාදිඅන්තරායෙ සති ව තදනුරුපතො “ද්වෙවාච්ඡිකං, එකවාච්ඡිකං, සමානවස්සිකං පචාරෙය්‍යා”ති ව ඤාත්තිං යපෙත්වා, තාසං විසෙසො අට්ඨකථායං දස්සිතොයෙව. යථාහ –

“එවඤ්ඤි චුත්තෙ තෙවාචිකඤ්ඤ ව ද්වෙවාචිකඤ්ඤ එකවාචිකඤ්ඤ පචාරෙත්තුං වට්ඨති, සමානවස්සිකං න වට්ඨති. ‘තෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා’ති චුත්තෙ පන තෙවාචිකමෙව වට්ඨති, අඤ්ඤං න වට්ඨති, ‘ද්වෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා’ති චුත්තෙ ද්වෙවාචිකඤ්ඤ තෙවාචිකඤ්ඤ වට්ඨති, එකවාචිකඤ්ඤ සමානවස්සිකඤ්ඤ න වට්ඨති. ‘එකවාචිකං පචාරෙය්‍යා’ති චුත්තෙ පන එකවාචිකද්වෙවාචිකතෙවාචිකානි වට්ඨන්ති, සමානවස්සිකමෙව න වට්ඨති. ‘සමානවස්සික’න්ති චුත්තෙ සබ්බං වට්ඨති”ති (මහාව. අට්ඨ. 210).

කාතබ්බාති ථෙරෙත භික්ඛුනා එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනීයො “සඬිං, ආචුසො, පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා...පෙ.... තතියමිපි ආචුසො, සඬිං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා...පෙ.... පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති (මහාව. 210) චුත්තනයෙන කාතබ්බා. නවකෙන භික්ඛුනා එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වා...පෙ.... තතියමිපි, හන්තෙ, සඬිං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා...පෙ.... පස්සන්තො පටිකරිස්සාමිති (මහාව. 210) චුත්තනයෙන කාතබ්බා.

2636. ථෙරෙසු පචාරෙත්තෙසු යො පන නචො, සො සයං යාව පචාරෙති, තාව උක්කුටිකං නිසීදෙය්‍යාති යොජනා.

2637. චත්තාරො වා තයොපි වා එකාවාසෙ එකසීමායං වසන්ති චෙ, ඤත්තිං චත්වා “සුඤ්ඤං මෙ, ආයස්මන්තො, අජ්ජ පචාරණා, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පචාරෙය්‍යාමා”ති (මහාව. 216) ගණඤත්තිං යපෙත්වා පචාරෙය්‍යන්ති යොජනා.

පචාරෙය්‍යන්ති එත්ථ ථෙරෙත භික්ඛුනා එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තෙ තයො වා ද්වෙ වා භික්ඛු එවමස්ස වචනීයා “අහං, ආචුසො, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියමිපි...පෙ.... තතියමිපි අහං, ආචුසො, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති (මහාව. 216) පචාරෙතබ්බං. නචෙනපි “අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියමිපි...පෙ.... තතියමිපි අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති පචාරෙතබ්බං.

2638. අඤ්ඤමඤ්ඤං පචාරෙය්‍යං, විනා ඤත්තිං දුචෙ ජනා. තෙසු ථෙරෙත “අහං, ආචුසො, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා

පරිසඬිකාය වා, වදතු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තං පචාරෙමි...පෙ.... පටිකරිස්සාමි”ති (මහාව. 217) පචාරෙතඛ්ඛං. නවෙනපි “අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තං පචාරෙමි...පෙ.... වදතු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තං පචාරෙමි...පෙ.... පටිකරිස්සාමි”ති පචාරෙතඛ්ඛං.

අධිට්ඨෙය්‍යාති පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වා “අජ්ජ මෙ පචාරණා වාතුද්දසි”ති වා “පන්තරසි”ති වා වත්වා “අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨෙය්‍යා. යථාහ “අජ්ජ මෙ පචාරණාති එත්ථ සචෙ වාතුද්දසිකා හොති, ‘අජ්ජ මෙ පචාරණා වාතුද්දසි’ති, සචෙ පන්තරසිකා, ‘අජ්ජ මෙ පචාරණා පන්තරසි’ති එචං අධිට්ඨාතඛ්ඛං”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 218), ඉමිනා සබ්බසඬිගාහාදිඤ්ඤත්තිසු ච තස්මිං තස්මිං දිවසෙ සො සො වොහාරො කාතඛ්ඛොති දීපිතමෙව.

සෙසා සඬිසපචාරණාති පඤ්චහි, අතිරෙකෙහි වා භික්ඛුහි කත්තඛ්ඛා පචාරණා සඬිසපචාරණා.

2639. පචාරිතෙති පඨමපචාරණාය පචාරිතෙ. අනාගතොති කෙනචි අත්තරායෙන පුරිමිකාය ච පච්ඡිමිකාය ච වස්සුපනායිකාය වස්සං අනුපගතො. අවුත්ථොති පච්ඡිමිකාය උපගතො. චුත්තඤ්ඤි බුද්දසික්ඛාවණ්ණනාය “අවුත්ථොති පච්ඡිමිකාය උපගතො අපරිනිට්ඨිතත්තා ‘අවුත්ථො’ති වුච්චති”ති. පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යාති යොජනා. එත්ථ “තෙසං සන්තිකෙ”ති සෙසො.

2640-1. යස්මිං පනාවාසෙ පඤ්ච වා චත්තාරො වා තයො වා සමණා වසන්ති, තෙ තත්ථ එකෙකස්ස පචාරණං හරිත්වාන සචෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පචාරෙන්නි, ආපත්ති දුක්කටන්ති යොජනා.

සෙසන්ති “අධම්මෙන සමග්ග”න්තිආදිකං විනිවිජයං. ඉධාති ඉමස්මිං පචාරණාධිකාරෙ. බුධොති විනයධරො. උපොසථෙ චුත්තනායෙනාති උපොසථවිනිවිජයෙ චුත්තක්කමෙන. නයෙති ජානෙය්‍ය.

2642. සම්පාදෙතත්තනො සුවීන්ති අත්තනො උපොසථං සම්පාදෙති. සබ්බං සාධෙතීති උපොසථාදිසබ්බං කම්මං නිජ්ඣාදෙති. නත්තනොති අත්තනො උපොසථං න නිජ්ඣාදෙති.

2643. තස්මාති යස්මා අත්තනො සුවිං න සාධෙති, තස්මා. උභින්නන්ති අත්තනො ච සඬිසස්ස ච. කිච්චසිද්ධත්ථමෙවිධාති උපොසථාදිකම්මනිජ්ජප්පනත්ථං ඉධ ඉමස්මිං උපොසථකම්මාදිපකරණෙ.

පාරිසුද්ධිපීති එත්ථ පි-සද්දෙන පචාරණා සඬගහිතා. තෙනෙව චක්ඛති “ඡන්දං වා පාරිසුද්ධිං වා, ගහෙත්වා වා පචාරණං”න්ති.

ඡන්දපාරිසුද්ධිපචාරණං දෙන්තෙන සථෙ සාපත්තිකො හොති, ආපත්තිං දෙසෙත්වා එකංසං උත්තරාසඬගං කත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ඡන්දාදිභාරකො භික්ඛු චත්තබ්බො “ඡන්දං දම්මි, ඡන්දං මෙ හර, ඡන්දං මෙ ආරොචෙහි”ති (මහාව. 165), “පාරිසුද්ධිං දම්මි, පාරිසුද්ධිං මෙ හර, පාරිසුද්ධිං මෙ ආරොචෙහි”ති (මහාව. 164), “පචාරණං දම්මි, පචාරණං මෙ හර, පචාරණං මෙ ආරොචෙහි, මමත්ථාය පචාරෙහි”ති (මහාව. 213).

2644. “ඡන්දො එකෙනා”ති පදච්ඡෙදො. එකෙන ඛහුනම්පි ඡන්දො භාතබ්බො, තථා පාරිසුද්ධි භාතබ්බා. පි-සද්දෙන පචාරණා භාතබ්බාති යොජනා. පරම්පරාහටො ඡන්දොති ඛහුනං වා එකස්ස වා ඡන්දාදිභාරකස්ස හත්ථතො අත්තරා අඤ්ඤෙන ගහිතා ඡන්දපාරිසුද්ධිපචාරණා. විසුද්ධියා න ගච්ජති අනවජ්ජභාවාය න පාපුණාති බ්ලාලසඬබ්ලිකඡන්දාදීනං සඬසමජ්ඣං අගමනෙන වග්ගභාවකරණතො.

එත්ථ ව යථා බ්ලාලසඬබ්ලිකාය පඨමචලයං දුතියචලයං පාපුණාති, න තතියං, එවම්මෙපි ඡන්දාදයො දායකෙන යස්ස දින්නා, තතො අඤ්ඤත්ථ න ගච්ජති බ්ලාලසඬබ්ලිකාසදිසත්තා “බ්ලාලසඬබ්ලිකා”ති චුත්තා. බ්ලාලසඬබ්ලිකාග්ගහණඤ්චෙත්ථ යාසං කාසඤ්චි සඬබ්ලිකානං උපලක්ඛණමත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

2645-6. ඡන්දං වා පාරිසුද්ධිං වා පචාරණං වා ගහෙත්වා ඡන්දාදිභාරකො සඬසමජ්ජත්වා සථෙ සාමණෙරාදිභාවං පටිජානෙය්‍ය වා විබ්භමෙය්‍ය වා මරෙය්‍ය වා, තං සබ්බං ඡන්දාදිභාවං නාහටං හොති, සඬසං පත්වා එවං සියා සාමණෙරාදිභාවං පටිජානන්තො, විබ්භන්තො, කාලකතො වා හවෙය්‍ය, තං සබ්බං හටං ආනිතං හොතීති යොජනා.

තත්ථ සාමණෙරාදිභාවං වා පටිජානෙය්‍යාති “අහං සාමණෙරො”තිආදිනා භූතං සාමණෙරාදිභාවං කථෙය්‍ය, පච්ජා සාමණෙරභූමියං පතිට්ඨගෙය්‍යාති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන අත්තිමචත්ථුං අජ්ඣාපන්තො ගහිතො.

2647. සඬසං පත්වාති අත්තමසො තංතංකම්මජ්ජත්තස්ස චතුර්වග්ගාදිසඬසස්ස හත්ථපාසං පත්වාති අත්ථො. පමත්තොති පමාදං සතිසම්මොසං පත්තො. සුත්තොති නිද්දුපගතො. බිත්තචිත්තකොති යක්ඛාදීහි වික්ඛෙපමාපාදිතචිත්තො. නාරොචෙතීති අත්තතො ඡන්දාදීනං ආහටභාවං එකස්සාපි භික්ඛුනො න කථෙති. සඤ්චිච්චාති සඤ්චෙතෙත්වා ජානන්තොයෙව අනාදරියො නාරොචෙති, දුක්කටං හොති.

2648. යෙ තෙති යෙ තෙ හික්ඛු ථෙරා වා නවා වා මජ්ඣිමා වා. විපස්සනාති සහවරියෙන සමථොපි ගය්හති. සමථවිපස්සනා ච ඉධ තරුණායෙව අධිජපෙනා, තස්මා විපස්සනායුත්තාති එත්ථ තරුණාහි සමථවිපස්සනාහි සමන්තාගතාති අත්ථො. රත්තින්දිවන්ති අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. අතන්දිතාති අනලසා.

“රත්තින්දිව”න්ති එත්ථ රත්ති-සද්දෙන රත්තියායෙව ගහණං, උදාහු එකදෙසස්සාති ආහ “පුබ්බරත්තාපරරත්ත”න්ති. පුබ්බා ච සා රත්ති වාති පුබ්බරත්ති, පඨමයාමො, අපරා ච සා රත්ති වාති අපරරත්ති, පච්ඡිමයාමො, පුබ්බරත්ති ච අපරරත්ති වාති සමාහාරද්වන්දෙ සමාසන්තෙ අ-කාරපච්චයං කත්වා “පුබ්බරත්තාපරරත්ත”න්ති වුත්තං. ඉධාපි අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. මජ්ඣිමයාමෙ කායදරථවූපසමනත්ථාය සුපනං අනුඤ්ඤාතන්ති තං වජ්ජෙත්වා පුරිමපච්ඡිමයාමෙසු නිරන්තරභාවනානුයොගො කාතබ්බොති දස්සනත්ථමෙව වුත්තං. විපස්සනා පරායනා සමථවිපස්සනාව පරං අයනං පතිට්ඨා එතෙසන්ති විපස්සනාපරායනා, සමථවිපස්සනාය යුත්තපයුත්තා හොන්තිති වුත්තං හොති.

2649. ලද්ධො ඵාසුචිභාරො යෙහි තෙ ලද්ධඵාසුචිභාරා, තෙසං. ඵාසුචිභාරොති ච සුඛවිහාරස්ස මූලකාරණත්තා තරුණා සමථවිපස්සනා අධිජපෙනා, පටිලද්ධතරුණසමථවිපස්සනානන්ති අත්ථො. සියා න පරිහානිති පරිහානි නාම එවං කතෙ න භවෙය්‍ය.

කත්තිකමාසකෙති විවරමාසසඬාතෙ කත්තිකමාසෙ පචාරණාය සඬගහො වුත්තොති යොජනා. ගාථාබන්ධවසෙන “සඬගාහො”ති දීඝො කතො, පචාරණාසඬගහො වුත්තොති අත්ථො. යථාහ —

“පචාරණාසඬගහො ච නාමායං විස්සට්ඨකම්මට්ඨානානං ථාමගතසමථවිපස්සනානං සොනාපන්තාදීනඤ්ච න දාතබ්බො. තරුණසමථවිපස්සනාලාභිතො පන සබ්බෙ වා හොන්තු, උපඨ්ඨා වා, එකපුග්ගලො වා, එකස්සපි වසෙන දාතබ්බොයෙව. දින්තෙ පචාරණාසඬගහෙ අන්තොවස්සෙ පරිහාරොව හොති, ආගන්තුකා තෙසං සෙනාසනං ගහෙතුං න ලහන්ති. තෙහිපි ඡින්තවස්සෙහි න භවිතබ්බං, පචාරෙත්වා පන අන්තරාපි වාරිකං පක්කම්තුං ලහන්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 241).

පචාරණාසඬගහස්ස දානප්පකාරො පන පාළිකො ගහෙතබ්බො.

පචාරණක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

වම්මක්කන්ධකකථාවණ්ණනා

2650. එළකා ව අජා ව මීගා වාති විග්ගහො. පසුනං ද්වන්දෙ එකත්තනපුංසකත්තස්ස විභාසිත්තා බහුවචනනිද්දෙසො. එළකානඤ්ච අජානඤ්ච මීගානං රොහිතෙණිකුරුඬිගානඤ්ච. පසදා ව මීගමානා ව පසදමිගමානා, “පසදමිගමාතුයා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන “පසද”න්ති නිග්ගහිතාගමො. පසදමිගමාතුයා ව වම්මං භික්ඛුනො වට්ටතීති යොජනා. “මීගාන”න්ති ඉමිනා ගහිතානමෙවෙත්ථ විභාගදස්සනං “රොහිතෙණි”තිආදි. රොහිතාදයො මිගවිභාගවිසෙසා.

2651. එතෙසං යථාචුත්තස්සත්තානං වම්මං යපෙත්වා අඤ්ඤං වම්මං දුක්කටාපත්තියා වත්ථුභුතන්ති අත්ථො. අඤ්ඤන්ති ව –

“මක්කටො කාළසීහො ව, සරහො කදලීමිගො;
යෙ ව වාළමිගා හොන්ති, තෙසං වම්මං න වට්ටතී”ති. (මහාව. අට්ඨ. 259) –

අට්ඨකථාය පටික්ඛිත්තං වම්මමාහ. මක්කටො නාම සාබ්බමිගො. කාළසීහො නාම මහාමුඛවානරජාතිකො. වාළමිගා නාම සීහබ්බග්ගසාදයො. යථාහ – “තත්ථ වාළමිගාති සීහබ්බග්ගසඅවිජතරච්ඡා, න කෙවලඤ්ච එතෙයෙව, යෙසං පන වම්මං වට්ටතීති චුත්තං, තෙ යපෙත්වා අවසෙසා අන්තමසො ගොමහිංසස්සමිලාරාදයොපි සබ්බෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ ‘වාළමිගා’ත්ථෙව වෙදිතබ්බා”ති.

ථවිකා ව උපාහනා ව ථවිකොපාහනං. අමානුසං මනුස්සවම්මරහිතං සබ්බං වම්මං ථවිකොපාහනෙ වට්ටතීති යොජනා. එත්ථ ථවිකාති උපාහනාදිකොසකස්ස ගහණං. යථාහ “මනුස්සවම්මං යපෙත්වා යෙන කෙනචී වම්මෙන උපාහනා වට්ටතී. උපාහනාකොසකස්සත්ථකකොසකකුඤ්ජිකාකොසකෙසුපි එසෙව නයො”ති (මහාව. අට්ඨ. 259).

2652. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු ගුණඬිගුණුපාහන”න්ති (මහාව. 259) වචනතො “වට්ටන්ති මජ්ඣිමෙ දෙසෙ, න ගුණඬිගුණුපාහනා”ති චුත්තං. මජ්ඣිමෙ දෙසෙති “පුරත්ථිමාය දිසාය ගජඬිගලං නාම නිගමො”තිආදිනා (මහාව. 259) චුත්තසීමාපරිච්ඡෙදෙ මජ්ඣිමදෙසෙ. ගුණඬිගුණුපාහනාති චතුපට්ඨතො පට්ඨාය බහුපට්ඨා උපාහනා. යථාහ – “ගුණඬිගුණුපාහනාති චතුපට්ඨතො පට්ඨාය වුව්චතී”ති (මහාව. අට්ඨ. 245). මජ්ඣිමදෙසෙ ගුණඬිගුණුපාහනා න වට්ටන්තීති යොජනා. අන්තොආරාමෙති එත්ථ පකරණතො “සබ්බෙස”න්ති ලබ්හති, ගිලානානම්තරෙසඤ්ච සබ්බෙසන්ති අත්ථො. සබ්බත්ථාපි වාති අන්තොආරාමෙ, බහි වාති සබ්බත්ථාපි. රොහිතොති ගිලානස්ස වට්ටන්තීති යොජනා.

2653. පුට්ඨදාමා බල්ලකබ්බදාමානි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. විසෙසො පනෙතාසං අට්ඨකථායමෙව චුත්තො “පුට්ඨදාමානි යොනකඋපාහනා වුව්චති, යා යාවජඬ්ඨසතො සබ්බපාදං පටිච්ඡාදෙති. බල්ලකබ්බදාමානි පණ්ඨිපිධානත්ථං තලෙ බල්ලකං බන්ධිත්වා කතා”ති. පාලිගුණධීමා ච “පලිගුණධීත්වා කතා, යා උපරි පාදමත්තමෙව පටිච්ඡාදෙති, න ජඬ්ඨස”න්ති අට්ඨකථායං දස්සිතාව. තුලපුණ්ණාති තුලපිචුනා පුරෙත්වා කතා.

සබ්බාව නිලා සබ්බනිලා, සා ආදි යාසං තා සබ්බනිලාදයො. ආදි-සද්දෙන මහානාමරත්තපරියන්තානං ගහණං. එතාසං සරූපං අට්ඨකථායමෙව චුත්තං “නිලිකා උමාපුප්ඵවණ්ණා හොති, පිතිකා කණිකාරපුප්ඵවණ්ණා, ලොහිතිකා ජයසුමනපුප්ඵවණ්ණා, මඤ්ජිට්ඨිකා මඤ්ජිට්ඨවණ්ණා ඵව, කණ්ඨා අද්දාරිට්ඨකවණ්ණා, මහාරඬ්ඨගරත්තා සතපදිපිට්ඨිවණ්ණා, මහානාමරත්තා සමිහින්නවණ්ණා හොති පණ්ඩුපලාසවණ්ණා. කුරුන්දියං පන ‘පදුමපුප්ඵවණ්ණා’ති චුත්ත”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 246). සබ්බනිලාදයොපි වාති අපි-සද්දෙන නිලාදිවද්ධිකානං ගහණං.

2654. විත්තාති විවිත්තා. මෙණ්ඩවිසාණුපමවද්ධිකාති මෙණ්ඩානං විසාණසදිසවද්ධිකා, කණ්ණිකට්ඨානෙ මෙණ්ඩසිඬ්ඨගසණ්ඨානෙ වද්ධෙ යොජෙත්වා කතාති අත්ථො. “මෙණ්ඩවිසාණුපමවද්ධිකා”ති ඉදං අප්ච්ඡාණුපමවද්ධිකානං උපලක්ඛණං. මොරස්ස පිඤ්ජෙන පරිසිඛිඛිතාති තලෙසු වා වද්ධෙසු වා මොරපිඤ්ජෙහි සුත්තකසදිසෙහි පරිසිඛිඛිතා. උපාහනා න ච වට්ටන්තීති යොජනා.

2655. මජ්ජාරාති බිලාරා. කාලකා රුක්ඛකණ්ටකා. උලුකා පක්ඛිබිලාලා. සිහාති කෙසරසිහාදයො සිහා. උද්දාති චතුප්පදජාතිකා. දීපි සද්දලා. අජිනස්සාති එවංනාමිකස්ස. පරික්ඛටාති උපාහනපරියන්තෙ විවරෙ අනුවාතං විය චුත්තජපකාරං වම්මං යොජෙත්වා කතා.

2656. සචෙ ඊදිසා උපාහනා ලහන්ති, තාසං වළඤ්ජනජපකාරං දස්සෙතුමාහ “පුට්ඨදාමං අපනෙත්වා”තිආදි. පුට්ඨදාමං සබ්බසො ඡින්දිත්වා වා අපනෙත්වා වා උපාහනා ධාරෙතබ්බාති යොජනා. එවමකත්වා ලද්ධනිහාරෙතෙව ධාරෙත්තස්ස දුක්ඛටං. යථාහ – “එතාසු යං කිඤ්චි ලහිත්වා සචෙ තාති බල්ලකාදීනි අපනෙත්වා සක්කා හොන්ති වළඤ්ජිතුං, වළඤ්ජෙතබ්බා, තෙසු පන සති වළඤ්ජන්තස්ස දුක්ඛට”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 246).

වණ්ණහෙදං තථා කත්වාති එත්ථ “එකදෙසෙනා”ති සෙසො. “සබ්බසො වා”ති ආහරිත්වා සබ්බසො වා එකදෙසෙන වා වණ්ණහෙදං කත්වා සබ්බනිලාදයො උපාහනා ධාරෙතබ්බාති යොජනා. තථා අකත්වා ධාරෙත්තස්ස දුක්ඛටං. යථාහ “එතාසු යං කිඤ්චි ලහිත්වා රජනං

වොළකෙන පුඤ්ජිත්වා වණ්ණං භින්දිත්වා ධාරෙතුං වට්ටති. අප්පමත්තකෙපි භින්තො වට්ටතියෙවා”ති. නීලවද්ධිකාදයොපි වණ්ණහෙදං කත්වා ධාරෙතබ්බා.

2657. තත්ථ යානෙ පස්සාවපාදුකා, වච්චපාදුකා, ආවමනපාදුකාති තිස්සො පාදුකායො යපෙත්වා සබ්බාපි පාදුකා තාලපත්තිකාදිහෙදා සබ්බාපි සඬකමනියා පාදුකා ධාරෙතුං න වට්ටන්තිති යොජනා.

2658. අතික්කන්තපමාණං උච්චාසයනසඤ්ඤිතං ආසන්දිඤ්චෙව පල්ලඬකඤ්ච සෙවමානස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. ආසන්දී චුත්තලක්ඛණාව. පල්ලඬකොති පාදෙසු ආහරිමානි වාළරුපානි යපෙත්වා කතො, එකස්මිංයෙව දාරුමිහි කට්ඨකම්මවසෙන ඡින්දිත්වා කතානි අසංහාරිමානි තත්ත්වයානෙව වාළරුපානි යස්ස පාදෙසු සන්ති, එවරුපො පල්ලඬකො කප්පතිති “ආහරිමොනා”ති ඉමිනාව දීපිතං. “අකප්පියරුපකතො අකප්පියමඤ්චො පල්ලඬකො”ති හි සාරසමාසෙ චුත්තං.

2659. ගොනකන්ති දීඝලොමකමහාකොජවං. චතුරඬගුලාධිකානි කිර තස්ස ලොමානි, කාළවණ්ණඤ්ච හොති. “චතුරඬගුලතො උනකප්පමාණලොමො කොජවො වට්ටති”ති වදන්ති. කුත්තකන්ති සොළසන්තං නාටකිත්ථිතං යත්වා නච්චනයොග්ගං උණ්ණාමයත්ථරණං. චිත්තන්ති භිත්තිවිජ්ජදාදිකවිචිත්තං උණ්ණාමයත්ථරණං. පටිකන්ති උණ්ණාමයං සෙතත්ථරණං. පට්ලිකන්ති සනපුප්ඵකං උණ්ණාමයං ලොහිතත්ථරණං, යො “ආමලකපත්තො”තිපි චුච්චති.

එකන්තලොමීන්ති උභතො උග්ගතලොමං උණ්ණාමයත්ථරණං. විකතින්ති සිහබ්බග්ගසාදිරුපවිචිත්තං උණ්ණාමයත්ථරණං. “එකන්තලොමීති එකතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණ”න්ති දීඝනිකා. තුලිකන්ති රුක්ඛතුලලතාතුලපොටකිතුලසඬබාතානං තිණ්ණං තුලානං අඤ්ඤතරපුණ්ණං පකතිතුලිකං. උද්දලොමිකන්ති එකතො උග්ගතලොමං උණ්ණාමයත්ථරණං. “උද්දලොමීති උභතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං. එකන්තලොමීති එකතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණ”න්ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) දීඝනිකායට්ඨකථායං චුත්තං. සාරසමාසෙ පන “උද්දලොමීති එකතො උග්ගතපුප්ඵං. එකන්තලොමීති උභතො උග්ගතපුප්ඵ”න්ති චුත්තං.

2660. කට්ටිස්සන්ති රතනපරිසිබ්බිතං කොසෙය්‍යකට්ටිස්සමයං පච්චත්ථරණං. “කොසෙය්‍යකට්ටිස්සමයන්ති කොසෙය්‍යකසට්ඨමය”න්ති (දී. නි. ටී. 1.15) ආවරියධම්මපාලත්ථෙරෙන චුත්තං, කන්තිතකොසෙය්‍යපුට්ඨමයන්ති අත්ථො. කොසෙය්‍යන්ති රතනපරිසිබ්බිතං කොසියසුත්තමයං පච්චත්ථරණං. රතනපරිසිබ්බනරහිතං සුද්ධකොසෙය්‍යං පන වට්ටති.

දීඝනිකායට්ඨකථායං පනෙත්ථ “යපෙත්වා තුලිකං සබ්බානෙව ගොනකාදීනි රතනපරිසිබ්බිතානි න වට්ඨන්ති”ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) වුත්තං. තත්ථ “යපෙත්වා තුලික”න්ති එතෙන රතනපරිසිබ්බනරහිතාපි තුලිකා න වට්ඨන්ති දීපෙති. “රතනපරිසිබ්බිතානි න වට්ඨන්ති”ති ඉමිනා පන යානි රතනපරිසිබ්බිතානි, තානි භූමත්ථරණුවසෙන යථානුරූපං මඤ්චාදීසු ව උපනෙතුං වට්ඨන්ති දීපිතන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථ ව විනයපරියායං පත්වා ගරුකෙ යාතබ්බත්තා ඉධ වුත්තනායෙනෙවෙත්ථ විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. සුත්තන්තිකදෙසනායං පන ගහට්ඨානම්පි වසෙන වුත්තත්තා නෙසං සඬගණ්හනත්ථං “යපෙත්වා තුලිකං...පෙ.... වට්ඨන්තිති වුත්ත”න්ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) අපරෙ.

හත්ථිඅස්සරත්ථරත්ති හත්ථිපිට්ඨෙ අත්ථරිතං අත්ථරණං හත්ථත්ථරණං නාම. අස්සරත්ථරෙපි එසෙව නයො. කදලිමිගපවර-පච්චත්ථරණකම්පි වාති කදලිමිගවම්මං නාම අත්ථි, තෙන කතං පවරපච්චත්ථරණන්ති අත්ථො. තං කිර සෙනවත්ථස්ස උපරි කදලිමිගවම්මං පත්ථරිත්වා සිබ්බෙත්වා කරොන්ති. පි-සද්දෙන අජිනප්පවෙණි ගහිතා. අජිනප්පවෙණි නාම අජිනවම්මෙහි මඤ්චපමාණෙන සිබ්බෙත්වා කතා පවෙණි. තානි කිර වම්මානි සුබ්බමතරානි, තස්මා දුපට්ඨතිපට්ඨානි කත්වා සිබ්බන්ති. තෙන වුත්තං “අජිනප්පවෙණි”ති.

2661. රත්තවිතානස්ස හෙට්ඨානි කුසුම්භාදිරත්තස්ස ලොහිතවිතානස්ස හෙට්ඨා කප්පියපච්චත්ථරණෙහි අත්ථනං සයනාසනඤ්ච. කසාවරත්තවිතානස්ස පන හෙට්ඨා කප්පියපච්චත්ථරණෙන අත්ථනං වට්ඨති. තෙනෙව වක්ඛති “හෙට්ඨා අකප්පියෙ”තිආදි.

ද්විධා රත්තූපධානකන්ති සිසපස්සෙ, පාදපස්සෙ වාති උභතොපස්සෙ පඤ්ඤත්තරත්තබ්බිබ්බොහනවත්තඤ්ච සයනාසනං. ඉදං සබ්බං අකප්පියං පරිභුඤ්ජනො දුක්කටං භොති. “යං පන එකමෙව උපධානං උභොසු පස්සෙසු රත්තං වා භොති පදුමවණ්ණං වා විචිත්‍රං වා, සවෙ පමාණයුත්තං, වට්ඨති”ති (මහාව. අට්ඨ. 254) අට්ඨකථාවිනිවිජයො එතෙනෙව ඛානිරෙකතො වුත්තො භොති. “යෙභුය්‍යරත්තානිපි ද්වෙ බ්බිබ්බොහනානි න වට්ඨන්ති”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. තෙනෙව යෙභුය්‍යන රත්තවිතානම්පි න වට්ඨන්ති විඤ්ඤායති.

එත්ථ ව කිඤ්චාපි දීඝනිකායට්ඨකථායං “අලොහිතකානි ද්වෙපි වට්ඨන්තියෙව, තතො උත්තරි ලහිත්වා අඤ්ඤෙසං දාතබ්බානි, දාතුං අසක්කොන්තො මඤ්චෙ තිරියං අත්ථරිත්වා උපරි පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුම්පි ලහති”ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) අවිසෙසෙන වුත්තං. සෙනාසනක්ඛන්ධකසංවණ්ණනායං පන “අගිලානස්ස සිසුපධානඤ්ච පාදුපධානඤ්චාති ද්වයමෙව වට්ඨති, ගිලානස්ස බ්බිබ්බොහනානි සත්ථරිත්වා උපරි පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුම්පි වට්ඨති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 297)

චුත්තත්තා ගිලානොයෙව මඤ්චෙ තිරියං අත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතුං ලහතීති වෙදිතබ්බං.

2662. උද්ධං සෙතවිතානම්පි හෙට්ඨා අකජ්ජියෙ පච්චත්ථරණෙ සති න වට්ටතීති යොජනා. තස්මිත්ති අකජ්ජියපච්චත්ථරණෙ.

2663. “යපෙත්වා”ති ඉමිනා ආසන්දාදිත්තයස්ස වට්ටනාකාරො නත්ථිති දීපෙති. සෙසං සබ්බන්ති ගොනකාදි ද්විධාරත්තුපධානකපරියන්තං සබ්බං. ගිහිසත්තකන්ති ගිහීනං සත්තකං තෙහියෙව පඤ්ඤත්තං, ඉමිනා පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙස්ස අඤ්ඤතරොන වා තෙසං ආණත්තියා වා පඤ්ඤත්තං න වට්ටතීති දීපෙති. ලහතෙති නිසිදිතුං ලහති.

2664. තං කත්ථ ලහතීති පදෙසනියමං දස්සෙතුමාහ “ධම්මාසනෙ”තිආදි. ධම්මාසනෙති එත්ථ අට්ඨකථායං “යදි ධම්මාසනෙ සඬ්ඝිකම්පි ගොනකාදිං හික්ඛුහි අනාණත්තා ආරාමිකාදයො සයමෙව පඤ්ඤාපෙත්ති වෙව නීහරන්ති ව, එතං ගිහිවිකතනීහාරං නාම. ඉමිනා ගිහිවිකතනීහාරොන වට්ටතී”ති (චූළව. අට්ඨ. 320; වි. සඬ්ඝ. අට්ඨ. පකිණ්ණකවිනිවිජයකථා 56 අත්ථනො සමානං) චුත්තං. භත්තග්ගෙ වාති විහාරෙ නිසිදාපෙත්වා පරිවෙසනට්ඨානෙ වා භොජනසාලායං වා. අපිසද්දෙන ගිහීනං ගෙහෙපි තෙහි පඤ්ඤත්තෙ ගොනකාදිමිහි නිසිදිතුං අනාපත්තීති දීපෙති. ධම්මාසනාදිපදෙසනියමනෙන තතො අඤ්ඤත්ථ ගිහිපඤ්ඤත්තෙපි තත්ථ නිසිදිතුං න වට්ටතීති බ්‍යතිරෙකතො විඤ්ඤායති.

භූමත්ථරණකෙති එත්ථ “කතෙ”ති සෙසො. තත්ථාති සඬ්ඝිකෙ වා ගිහිසත්තකෙ වා ගොනකාදිමිහි සහධම්මිකෙහි අනාණත්තෙහි ගිහීහි එව භූමත්ථරණෙ කතෙ. සයිතුන්ති උපරි අත්තනො පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති. අපි-සද්දෙන නිසිදිතුමිහි වාති සමුච්චිතොති. “භූමත්ථරණකෙ”ති ඉමිනා ගිහීහි එව මඤ්චාදිස්ස සයනත්ථං අත්ථනෙ උපරි අත්තනො පච්චත්ථරණං දත්වා සයිතුං වා නිසිදිතුං වා න වට්ටතීති දීපෙති.

වමමක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

හෙසජ්ජක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2665. ගහපතිස්ස භූමි, සම්මුතිභූමි, උස්සාවනන්තිකාභූමි, ගොනිසාදිභූමිති කජ්ජියභූමියො චතස්සො භොන්තීති චුත්තා භගවතාති යොජනා.

2666. කථං කජ්ජියං කත්තබ්බන්ති “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, චතස්සො කජ්ජියභූමියො උස්සාවනන්තිකං ගොනිසාදිකං ගහපතිං සම්මුති”න්ති (මහාව. 295) එවං චතස්සො භූමියො උද්ධරිත්වා තාසං සාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සෙතුමාහ “සඬ්ඝස්ස”තිආදි. සඬ්ඝස්ස සත්තකං වාසත්ථාය කතං ගෙහං

වා භික්ඛුනො සන්තකං වාසත්ථාය කතං ගෙහං වාති යොජනා. කප්පියං කත්තබ්බන්ති කප්පියට්ඨානං කත්තබ්බං. සහසෙය්‍යප්පභොනකන්ති සබ්බවිජන්තපරිච්ඡන්තාදිලක්ඛණෙන සහසෙය්‍යාරහං.

2667. ඉදානි චතස්සොපි භූමියො සරූපතො දස්සෙතුමාහ “යපෙත්වා”තිආදි. භික්ඛුං යපෙත්වා අඤ්ඤෙහි කප්පියභූමියා අත්ථාය දින්නං වා තෙසං සන්තකං වා යං ගෙහං, ඉදං එව ගහපතිභූමි නාමාති යොජනා.

2668. යා පන කුටි සඬ්ඝෙන සම්මතා ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය, සා සම්මුතිකා නාම. තස්සා සම්මන්තනකාලෙ කම්මවාචං අවත්වා අපලොකනං වා කාතුං වට්ටතෙවාති යොජනා.

2669-70. පයමඉට්ඨකාය වා පයමපාසාණස්ස වා පයමත්ථම්හස්ස වා ආදි-ග්ගහණෙන පයමභිත්තිපාදස්ස වා යපනෙ පරෙසු මනුස්සෙසු උක්ඛිපිත්වා යපෙත්තෙසු සමන්තතො පරිවාරෙත්වා “කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා”ති අභික්ඛණං වදන්තෙහි ආමසිත්වා වා සයමෙව උක්ඛිපිත්වා වා ඉට්ඨකා යපෙය්‍ය පාසාණො වා ථම්හො වා භිත්තිපාදො වා යපෙය්‍ය යපෙතබ්බො, අයං උස්සාවනන්තිකා කුටිති යොජනා.

2671. ඉට්ඨකාදිපතිට්ඨානන්ති පයමිට්ඨකාදීනං භූමියං පතිට්ඨානං. වදනන්ති “කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා”ති වදන්තානං. සමකාලං තු වට්ටතීති එකකාලං වට්ටති, ඉමිනා “සවෙ හි අනිට්ඨිතෙ වචනෙ ථම්හො පතිට්ඨාති, අප්පතිට්ඨිතෙ වා තස්මිං වචනං නිට්ඨාති, අකතා හොති කප්පියකුටි”ති (මහාව. අට්ඨ. 295) අට්ඨකථාවිනිවිජයො සුවිතො.

2672. ආරාමො සකලො අපරික්ඛිත්තො වා යෙභුය්‍යතො අපරික්ඛිත්තො වාති දුට්ඨොපි විඤ්ඤෙහි විනයධරෙහි “ගොනිසාදි”ති වුවවති. පවෙසනිවාරණාභාවෙන පටිට්ඨානං ගුන්නං නිසජ්ජායොගතො තථා වුවවතීති යොජනා.

2673. පයොජනං දස්සෙතුමාහ “එත්ථ පක්කඤ්ඤා”තිආදි. ආමිසන්ති පුරිමකාලිකද්වයං. “ආමිස”න්ති ඉමිනා නිරාමිසං ඉතරකාලිකද්වයං අකප්පියකුටියං චුත්ථමපි පක්කමපි කප්පතිති දීපෙති.

2674-5. ඉමා කප්පියකුටියො කදා ජහිතවත්ථුකා හොන්තීති ආහ “උස්සාවනන්තිකා යා සා”තිආදි. යා උස්සාවනන්තිකා යෙසු ථම්හාදීසු අධිට්ඨිතා, සා තෙසු ථම්හාදීසු අපනීතෙසු තදඤ්ඤෙසුපි ථම්හාදීසු තිට්ඨතීති යොජනා.

සබ්බෙසු ථම්මාදීසු අපනීතෙසු සා ජහිතවත්ථුකා සියාති යොජනා. ගොනිසාදිකුටි පරික්ඛිත්තා වතිආදීහි ජහිතවත්ථුකා සියා. පරික්ඛිත්තාති ව “ආරාමො පන උපඩ්ඨපරික්ඛිත්තොපි බහුතරං පරික්ඛිත්තොපි පරික්ඛිත්තොයෙව නාමා”ති (මහාව. අට්ඨ. 295) කුරුන්දිමහාපච්චරියාදීසු වුත්තත්තා න කෙවලං සබ්බපරික්ඛිත්තාව, උපඩ්ඨපරික්ඛිත්තාපි යෙභුයාපරික්ඛිත්තාපි ගහෙතබ්බා.

සෙසාති ගහපතිසම්මුතිකුටියො. ඡදනනාසතො ජහිතවත්ථුකා සියුන්ති යොජනා. ඡදනනාසතොති එත්ථ “ගොපානසීමත්තං යිපෙත්වා”ති සෙසො. සචෙ ගොපානසීනං උපරි එකමපි පක්ඛපාසමණ්ඩලං අත්ථි, රක්ඛති. යත්ර පනිමා වතස්සොපි කප්පියභූමියො නත්ථි, තත්ථ කිං කාතබ්බං? අනුපසම්පන්නස්ස දත්වා තස්ස සන්නකං කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

2676. භික්ඛුං යිපෙත්වා අඤ්ඤෙසං හත්ථතො පටිග්ගහො ව තෙසං සන්නිධි ව තෙසං අත්තොවුත්ථඤ්ච භික්ඛුස්ස වට්ටතීති යොජනා.

2677. භික්ඛුස්ස සන්නකං සඬ්ඝිකමපි වා අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යාප්පහොනකෙ ගෙහෙ අත්තොවුත්ථඤ්ච අත්තොපක්කඤ්ච භික්ඛුස්ස න වට්ටති. භික්ඛුනියා සන්නකං සඬ්ඝිකමපි වා අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යාප්පහොනකෙ ගෙහෙ අත්තොවුත්ථඤ්ච අත්තොපක්කඤ්ච භික්ඛුනියා න වට්ටතීති එවං උභින්නං භික්ඛුභික්ඛුනීනං න වට්ටතීති යොජනා.

2678. අකප්පකුටියාති අකප්පියකුටියා, “අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යාප්පහොනකෙ ගෙහෙ”ති අට්ඨකථායං වුත්තාය අකප්පියභූමියාති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන නවනීතතෙලමධුචාණිතානං ගහණං.

2679. තෙහෙව අත්තොවුත්ථෙහි සප්පිආදීහි සත්තාහකාලිකෙහි සහ භික්ඛුනා පක්කං තං යාවජීවිකං නිරාමිසං සත්තාහං පරිභුඤ්ජිතං වට්ටතෙවාති යොජනා.

2680. පක්කං සාමංපක්කං තං යාවජීවිකං සචෙ ආමිසසංසට්ඨං පරිභුඤ්ජති, අත්තොවුත්ථඤ්ච භුඤ්ජති, කිඤ්ච හියොයා සාමංපක්කඤ්ච භුඤ්ජතීති යොජනා. යාවජීවිකස්ස ආමිසසංසට්ඨස්ස ආමිසගතිකත්තා “අත්තොවුත්ථ”න්ති වුත්තං.

2682. උදකං න හොති කාලිකං චතුසු කාලිකෙසු අසඬ්ගහිතත්තා.

2683. තිකාලිකා යාවකාලිකා යාමකාලිකා සත්තාහකාලිකාති තයො කාලිකා පටිග්ගහවසෙනෙව අත්තනො අත්තනො කාලං අතික්කමිත්වා භුත්තා දොසකරා හොන්ති, තතියං සත්තාහාතික්කමෙ නිස්සග්ගියපාවිත්තියවත්ථුත්තා අභුත්තමපි දොසකරන්ති යොජනා.

“භුත්තා දොසකරා”ති ඉමිනා පුරිමකාලිකද්වයං පටිග්ගහෙත්වා කාලාතික්කමනමත්තෙන ආපත්තියා කාරණං න භොති, භුත්තමෙව භොති. සත්තාහකාලිකං කාලාතික්කමෙන අපරිභුත්තමිපි ආපත්තියා කාරණං භොතීති දිපෙති. තෙසු සත්තාහකාලිකෙයෙව විසෙසං දස්සෙතුමාහ “අභුත්තං තතියමිපි වා”ති. ව-සද්දො තු-සද්දත්ථෙ. යාවජීවිකං පන පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං පරිභුඤ්ජියමානං ඉතරකාලිකසංසග්ගං විනා දොසකරං න භොතීති න ගහිතං.

2684. අම්බාදයො සද්දා රුක්ඛානං නාමභූතා තංතංඵලෙපි වත්තමානා ඉධ උපචාරවසෙන තජ්ජෙ පානකෙ වුත්තා, තෙනෙවාහ “පානකං මත”න්ති. වොචං අට්ඨිකකදලිපානං. මොචං ඉතරකදලිපානං. මධුනි මුද්දිකඵලානං රසං. මුද්දිකාති සිතොදකෙ මද්දිතානං මුද්දිකඵලානං පානං. “සාලුකපානන්ති රත්තුප්පලනීලුප්පලාදීනං සාලුකෙ මද්දිත්වා කතපාන”න්ති පාළියං, අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 300) ව සාලුක-සද්දස්ස දීඝවසෙන සංයොගදස්සනතො “සාලු චාරුසකඤ්චා”ති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො කතො.

සාලුකං කුමුදුප්පලානං ඵලරසං. බුද්දසික්ඛාවණ්ණනායං පන “සාලුකපානං නාම රත්තුප්පලනීලුප්පලාදීනං කිඤ්ජක්ඛරෙණුහි කතපාන”න්ති වුත්තං. “චාරුසක”න්තිආදීසු ඵකො රුක්ඛො”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. තස්ස ඵලරසො චාරුසකං නාම. ඵතෙසං අට්ඨන්තං ඵලානං රසො උදකසමිහින්තො වට්ටති, සීතුදකෙ මද්දිතො පසන්තො නික්කසටොව වට්ටති, උදකෙන පන අසමිහින්තො රසො යාවකාලිකො.

2685. ඵලන්ති අම්බාදිඵලං. සවත්ථුකපටිග්ගහොති පානවත්ථුකානං ඵලානං පටිග්ගහො. වසති ඵත්ථ පානන්ති වත්ථු, ඵලං, වත්ථුනා සහ වට්ටතීති සවත්ථුකං, පානං, සවත්ථුකස්ස පටිග්ගහො සවත්ථුකපටිග්ගහො. සවත්ථුකස්ස පටිග්ගහං නාම වත්ථුපටිග්ගහණමෙවාති කත්වා වුත්තං “පානවත්ථුකානං ඵලානං පටිග්ගහො”ති.

2686. “සුකොට්ටෙන්වා”ති වුව්වමානත්තා “අම්බපක්ක”න්ති ආමකමෙව අම්බඵලං වුව්වති. උදකෙති සිතොදකෙ. පරිස්සවං පරිස්සාවිතං. කත්වාති මධුආදීහි අභිසඬ්ඛරිත්වා. යථාහ – “තදහුපටිග්ගහිතෙහි මධුසක්කරකප්පුරාදීහි යොජෙත්වා කාතබ්බ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 300). පාතුං වට්ටතීති ඵත්ථ විනිවිජයො “ඵචං කතං පුරෙහත්තමෙව කජ්ජති, අනුපසම්පන්නෙහි කතං ලහිත්වා පන පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමීසපරිභොගෙනාපි වට්ටති, පච්ඡාහත්තං නිරාමීසපරිභොගෙන යාව අරුණුග්ගමනා වට්ටතියෙව. එස නයො සබ්බපානෙසු”ති අට්ඨකථායං වුත්තො.

2687. සෙසපානකෙසුපිති ජම්බුපානකාදීසුපි.

2688. උච්ඡුරසො අන්තොගධන්තා ඉධ චුත්තො, න පන යාමකාලිකන්තා, සො පන සත්තාහකාලිකොයෙව.

2689. මධුකස්ස රසන්ති මධුකපුප්ඵස්ස රසං. එත්ථ මධුකපුප්ඵරසො අග්ගිපාකො වා භොතු ආදිච්චපාකො වා, පච්ඡාහත්තං න වට්ඨති. පුරෙහත්තමිපි යං පානං ගහෙත්වා මජ්ජං කරොන්ති, සො ආදිතො පට්ඨාය න වට්ඨති. මධුකපුප්ඵං පන අල්ලං වා සුක්ඛං වා හජ්ජිතං වා තෙන කතථාණිතං වා යතො පට්ඨාය මජ්ජං න කරොන්ති, තං සබ්බං පුරෙහත්තං වට්ඨති.

පක්කඩාකරසන්ති පක්කස්ස යාවකාලිකස්ස රසං. සබ්බො පත්තරසො යාමකාලිකො චුත්තොති යොජනා. අට්ඨකථායං “යාවකාලිකපත්තානඤ්චි පුරෙහත්තංයෙව රසො කප්පති”ති (මහාව. අට්ඨ. 300) ඉමමෙව සන්ධාය චුත්තං.

2690. සානුලොමානං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං ඵලජං රසං යපෙත්වා සබ්බො ඵලජො රසො විකාලෙ යාමසඤ්ඤිතෙ අනුලොමතො පරිභුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාතොති යොජනා.

2691. යාවකාලිකපත්තානං සීතුදකෙ මද්දිත්වා කතො රසොපි අපක්කො, ආදිච්චපාකොපි විකාලෙ පන වට්ඨතීති යොජනා.

2692-3. සත්තධඤ්ඤානුලොමානි සරූපතො දස්සෙතුමාහ “තාලඤ්චනාලිකෙරඤ්චා”තිආදි. අපරණ්ණං මුග්ගාදි. “සත්තධඤ්ඤානුලොමික”න්ති ඉමිනා එතෙසං රසො යාවකාලිකො යාමකාලසඬ්ඛාතෙ විකාලෙ පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ඨතීති දස්සෙති.

2695. එවමාදීනං බුද්දකානං ඵලානං රසො පන අට්ඨපානානුලොමන්තා අනුලොමිකෙ යාමකාලිකානුලොමිකෙ නිද්දිට්ඨො කටීතොති යොජනා.

2696. ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ සානුලොමස්ස ධඤ්ඤස්ස ඵලජං රසං යපෙත්වා අයාමකාලිකො අඤ්ඤො ඵලරසො නත්ථීති යොජනා, සබ්බො යාමකාලිකොයෙවති දීපෙති.

හෙසජ්ජක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

කටීනක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2697. චුත්ථවස්සානං පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා යාව මහාපචාරණා, තාව රත්තිවිජෙදං අකත්වා චුත්ථවස්සානං භික්ඛුනං එකස්ස වා ද්විත්තං තිණ්ණං චතුත්තං පඤ්චත්තං අතිරෙකානං වා භික්ඛුනං පඤ්චත්තං ආනිසංසානං චක්ඛමානානං අනාමන්තචාරාදීනං පඤ්චත්තං ආනිසංසානං

පටිලාභකාරණා මුනිපුඤ්ඤා සබ්බෙසං අගාරිකාදිමුනීනං සකලගුණගණෙන උත්තමො භගවා කථිනත්ථාරං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සංවුත්ථානං භික්ඛුනං කථිනං අත්ථරිතු”න්ති (මහාව. 306) අබ්ථි කථෙසීති යොජනා.

එත්ථායං විනිවිජයො – “කථිනත්ථාරං කෙ ලහන්ති, කෙ න ලහන්තිති? ගණනාවසෙන තාව පච්ඡිමකොටියා පඤ්ච ජනා ලහන්ති, උද්ධං සතසහස්සමිපි, පඤ්චන්තං හෙට්ඨා න ලහන්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 306) ඉදං අට්ඨකථාය අත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො සබ්බස්ස කථිනදුස්සදානකම්මං සන්ධාය වුත්තං. “වුත්ථවස්සවසෙන පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා පයමපවාරණාය පවාරිතා ලහන්ති, ඡින්නවස්සා වා පච්ඡිමිකාය උපගතා වා න ලහන්ති. අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වුත්ථවස්සාපි න ලහන්තිති මහාපච්චරියං වුත්ත”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 306) ඉදං අට්ඨකථාය ආනිසංසලාභං සන්ධාය වුත්තං, න කම්මං.

ඉදානි තදුභයං විහජිත්වා දස්සෙති –

“පුරිමිකාය උපගතානං පන සබ්බෙ ගණපුරකා හොන්ති, ආනිසංසං න ලහන්ති, ආනිසංසො ඉතරෙසංයෙව හොති. සචෙ පුරිමිකාය උපගතා චත්තාරො වා හොන්ති, තයො වා ද්වෙ වා එකො වා, ඉතරෙ ගණපුරකෙ කත්වා කථිනං අත්ථරිතබ්බං. අථ චත්තාරො භික්ඛු උපගතා, එකො පරිපුණ්ණවස්සො සාමණෙරො, සො චෙ පච්ඡිමිකාය උපසම්පජ්ජති, ගණපුරකො චෙව හොති, ආනිසංසඤ්ච ලහති. තයො භික්ඛු ද්වෙ සාමණෙරා, ද්වෙ භික්ඛු තයො සාමණෙරා, එකො භික්ඛු චත්තාරො සාමණෙරාති එත්ථාපි එසෙව තයො. සචෙ පුරිමිකාය උපගතා කථිනත්ථාරකුසලා න හොන්ති, අත්ථාරකුසලා ඛන්ධකභාණකත්ථෙරා පරියෙසිත්වා ආනෙතබ්බා, කම්මවාචං සාවෙන්වා කථිනං අත්ථරාපෙත්වා දානඤ්ච භුඤ්ජිත්වා ගමිස්සන්ති, ආනිසංසො පන ඉතරෙසංයෙව හොති”ති (මහාව. අට්ඨ. 306).

කථිනං කෙන දින්නං වට්ටතිති? යෙන කෙනවි දෙවෙන වා මනුස්සෙන වා පඤ්චන්තං වා සහධම්මිකානං අඤ්ඤතරෙන දින්නං වට්ටති. කථිනදායකස්ස වත්තං අත්ථි, සචෙ සො තං අජානන්තො පුච්ඡති “භන්තෙ, කථං කථිනං දාතබ්බ”න්ති, තස්ස එවං ආචික්ඛිතබ්බං. “තිණ්ණං චීවරානං අඤ්ඤතරජ්ජහොනකං සුරියුග්ගමනසමයෙ වත්ථං ‘කථිනචීවරං දෙමා’ති දාතුං වට්ටති, තස්ස පරිකම්මත්ථං එත්තකා නාම සුචියො, එත්තකං සුත්තං, එත්තකං රජනං, පරිකම්මං කරොන්තානං එත්තකානං භික්ඛුනං යාගුහත්තඤ්ච දාතුං වට්ටති”ති.

කථිනත්ථාරකෙනාපි ධම්මෙන සමෙන උජ්ජන්තං කථිනං අත්ථරන්තෙන වත්තං ජානිතබ්බං. තත්තවායගෙහතො භි

ආහතසන්තානෙනෙව බලිමක්ඛිතසාටකොපි න වට්ඨති, මලිනසාටකොපි න වට්ඨති, තස්මා කථිනත්ථාරසාටකං ලභිත්වා සුද්ධං ධොවිත්වා සුවිආදීනි විවරකම්මුපකරණානි සජ්ජෙත්වා බහුහි භික්ඛුහි සද්ධිං තදහෙව සිඛ්ඛිත්වා නිට්ඨිතසුවිකම්මං රජිත්වා කජ්ජබිත්ථුං දත්වා කථිනං අත්ථරිතබ්බං. සචෙ තස්මිං අනත්ථනෙයෙව අඤ්ඤො කථිනසාටකං අත්ථරිතබ්බකං ආහරති, අඤ්ඤානි ච බහුනි කථිනානිසංසවත්ථානි දෙනි, යො ආනිසංසං බහුං දෙනි, තස්ස සන්තකෙනෙව අත්ථරිතබ්බං. ඉතරො යථා තථා ඔවදිත්වා සඤ්ඤාපෙනබ්බො.

කථිනං පන කෙන අත්ථරිතබ්බං? යස්ස සඬ්ඝො කථිනවිවරං දෙනි. සඬ්ඝෙන පන තස්ස දාතබ්බං? යො ජිණ්ණවිවරො හොති. සචෙ බහු ජිණ්ණවිවරා හොන්ති, වුඩ්ඨස්ස දාතබ්බං. වුඩ්ඨෙසුපි යො මහාපරිවාරො තදහෙව විවරං කත්වා අත්ථරිතුං සක්කොති, තස්ස දාතබ්බං. සචෙ වුඩ්ඨො න සක්කොති, නවකතරො සක්කොති, තස්ස දාතබ්බං. අපි ච සඬ්ඝෙන මහාපරස්ස සඬ්ඝහං කාතුං වට්ඨති, තස්මා “තුම්හෙ, හන්තෙ, ගණ්හථ, මයං කත්වා දස්සාමා”ති වත්තබ්බං.

තීසු විවරෙසු යං ජිණ්ණං හොති, තදත්ථාය දාතබ්බං. පකතියා දුපට්ඨවරස්ස දුපට්ඨත්ථායෙව දාතබ්බං. සචෙපිස්ස එකපට්ඨවරං සනං හොති, කථිනසාටකො ච පෙලවො, සාරුජ්ජත්ථාය දුපට්ඨජ්ජහොනකමෙව දාතබ්බං. “අහං අලහන්තො එකපට්ඨං පාරුපාමි”ති වදන්තස්සාපි දුපට්ඨං දාතුං වට්ඨති. යො පන ලොහපකතිකො හොති, තස්ස න දාතබ්බං. තෙනාපි කථිනං අත්ථරිත්වා “පච්ඡා විසිඛ්ඛිත්වා ද්වෙ විවරානි කරිස්සාමි”ති න ගහෙතබ්බං.

යස්ස පන දියාති, තස්ස —

“සුඤ්ඤාතු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ඉදං සඬ්ඝස්ස කථිනදුස්සං උජ්ජන්තං, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො ඉමං කථිනදුස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දදෙයා කථිනං අත්ථරිතුං, එසා ඤත්ති.

“සුඤ්ඤාතු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ඉදං සඬ්ඝස්ස කථිනදුස්සං උජ්ජන්තං, සඬ්ඝො ඉමං කථිනදුස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දෙනි කථිනං අත්ථරිතුං, යස්සායස්මතො බමති ඉමස්ස කථිනදුස්සස්ස ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දානං කථිනං අත්ථරිතුං, යො තුණ්හස්ස, යස්ස නක්ඛමති, යො භාසෙයා.

“දින්නං ඉදං සඬ්ඝෙන කථිනදුස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො කථිනං අත්ථරිතුං, බමති සඬ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙන ධාරයාමි”ති (මහාව. 307) —

එවං ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය දාතබ්බන්ති එවං දින්නං.

2698-9. න උල්ලිබ්බමත්තාදි-චතුර්විසතිවජ්ජිතන්ති පාළියං ආගතෙහි “න උල්ලිබ්බමත්තෙන අත්ථං භොති කථිත”න්ති (මහාව. 308) උල්ලිබ්බමත්තාදීහි චතුර්විසතියා ආකාරෙහි වජ්ජිතං. චීවරන්ති “අභතෙන අත්ථං භොති කථිත”න්ති (මහාව. 309) පාළියං ආගතානං සොළසන්තං ආකාරානං අඤ්ඤතරෙන යුත්තං කතපරියොසිතං දින්නං කප්පබ්බන්දුං තිණ්ණං චීවරානං අඤ්ඤතරචීවරං. තෙ පන චතුර්විසති ආකාරා, සොළසාකාරා ච පාළිනො (මහාව. 308), අට්ඨකථානො (මහාව. අට්ඨ. 308) ච ගහෙතබ්බො. ගන්ථගාරවපරිභාරත්ථමිධ න වුත්තා.

භික්ඛුනා වක්ඛමානෙ අට්ඨධම්මෙ ජානන්තෙන අත්ථරකෙන ආදාය ගහෙත්වා පුරාණකං අත්තනා පරිභුඤ්ජියමානං අත්ථරිතබ්බචීවරෙන එකනාමකං පුරාණචීවරං උද්ධරිත්වා පච්චුද්ධරිත්වා නවං අත්ථරිතබ්බං චීවරං අධිට්ඨහිත්වා පුරාණපච්චුද්ධට්චීවරස්ස නාමෙන අධිට්ඨහිත්වාච තං අන්තරවාසකං වෙ, “ඉමිනා අන්තරවාසකෙන කථිතං අත්ථරාමි” ඉති වචසා වත්තබ්බන්ති යොජනා. සචෙ උත්තරාසඬිගො භොති, “ඉමිනා උත්තරාසඬිගෙන කථිතං අත්ථරාමි”, සචෙ සඬිසාටි භොති, “ඉමාය සඬිසාටියා කථිතං අත්ථරාමි”ති වත්තබ්බං.

2700-1. ඉච්චෙවං තික්ඛන්තුං වුත්තෙ කථිතං අත්ථං භොතීති යොජනා. තෙන පන භික්ඛුනා නවකෙන කථිතචීවරං ආදාය සඬිසං උපසඬිකම්ම “අත්ථං, භන්තෙ, සඬිසස්ස කථිතං, ධම්මිකො කථිතත්ථාරො, අනුමොදථ” ඉති වත්තබ්බන්ති යොජනා.

2702. අනුමොදකෙසු ච ථෙරෙහි “අත්ථං, ආවුසො, සඬිසස්ස කථිතං, ධම්මිකො කථිතත්ථාරො, අනුමොදාමා”ති වත්තබ්බං, නචෙන පන “අත්ථං, භන්තෙ, සඬිසස්ස කථිතං, ධම්මිකො කථිතත්ථාරො, අනුමොදාමි”ති ඉති පුන ඊරයෙ කථෙය්‍යාති යොජනා. ගාථාය පන අනුමොදනපාඨස්ස අත්ථදස්සනමුඛෙන “සුඅත්ථං තයා භන්තෙ”ති වුත්තං, න පාඨක්කමදස්සනවසෙනාති වෙදිතබ්බං.

අත්ථාරකෙසු ච අනුමොදකෙසු ච නචෙහි වුඬ්ඨානං වචනක්කමො වුත්තො, වුඬ්ඨෙහි නවානං වචනක්කමො පන තදනුසාරෙන යථාරහං යොජෙත්වා වත්තබ්බොති ගාථාසු න වුත්තොති වෙදිතබ්බො. අත්ථාරකෙන ථෙරෙන චා නචෙන චා ගණපුග්ගලානං වචනක්කමො ච ගණපුග්ගලෙහි අත්ථාරකස්ස වචනක්කමො ච වුත්තනෙයෙන යථාරහං යොජෙතුං සක්කාති න වුත්තො.

එවං අත්ථතෙ පන කථිතෙ සචෙ කථිතචීවරෙන සද්ධිං ආහතං ආනිසංසං දායකා “යෙන අම්භාකං කථිතං ගහිතං, තස්සෙව ච දෙමා”ති දෙන්නි, භික්ඛුසඬිසො අනිස්සරො. අථ අවිචාරෙත්වාච දත්වා ගච්ජන්ති, භික්ඛුසඬිසො ඉස්සරො. තස්මා සචෙ කථිතත්ථාරකස්ස සෙසචීවරානිපි

පුබ්බලානි භොන්ති, සඬ්ඝෙන අපලොකෙත්වා තෙසමපි අත්ථාය වත්ථානි දාතබ්බානි, කම්මවාචාය පන එකායෙව වට්ටති. අවසෙසෙ කථිනානිසංසෙ බලවත්ථානි වස්සාවාසිකායීතිකාය දාතබ්බානි, යිතිකාය අභාවෙ ථෙරාසනතො පට්ඨාය දාතබ්බානි, ගරුභණ්ඩං න භාජෙතබ්බං. සථෙ පන එකසිමාය බහු විහාරා භොන්ති, සබ්බෙ භික්ඛු සන්තිපාතෙත්වා එකත්ථ කථිනං අත්ථරිතබ්බං, විසුං විසුං අත්ථරිතුං න වට්ටති.

2703. “කථිනස්ස ව කිං මූල”න්තිආදීනි සයමෙව විවරිස්සති.

2706. අට්ඨධම්මද්දෙසගාථාය පුබ්බකිච්චං. පුබ්බ-වචනෙනෙව උත්තරපදලොපෙන චුත්තං. තෙනෙව වක්ඛති “පුබ්බකිච්චන්ති චුච්චති”ති. “පච්චුද්ධාර”ඉති වත්තබ්බෙ “පච්චුද්ධර”ඉති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො. තෙනෙව වක්ඛති “පච්චුද්ධාරො”ති. අධිට්ඨහනං අධිට්ඨානං. පච්චුද්ධාරො ච අධිට්ඨානඤ්ච පච්චුද්ධරාධිට්ඨානා. ඉතරිතරයොගෙන ද්වන්ද්වසමාසො. අත්ථාරොති එත්ථ “කථිනත්ථාරො”ති පකරණතො ලබ්භති.

“මාතිකා”ති ඉමිනා “අට්ඨ කථිනුබ්භාරමාතිකා”ති පකරණතො විඤ්ඤායති. යථාහ – “අට්ඨිමා, භික්ඛවෙ, මාතිකා කථිනස්ස උබ්භාරායා”ති (මහාව. 310). මාතිකාති මාතරො ජනෙත්තියො, කථිනුබ්භාරං එනා අට්ඨ ජනෙත්තීති අත්ථො. උද්ධාරොති කථිනස්ස උද්ධාරො. ආනිසංසාති එත්ථ “කථිනස්සා”ති පකරණතො ලබ්භති. කථිනස්ස ආනිසංසාති ඉමෙ අට්ඨ ධම්මාති යොජනා. යථාහ “අත්ථතකථිනානං වො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච කප්පිස්සන්ති”තිආදි (මහාව. 306). “ආනිසංසෙනා”තිපි පාඨො. ආනිසංසෙන සහ ඉමෙ අට්ඨ ධම්මාති යොජනා.

2707. “න උල්ලිඛිතමත්තාදි-වතුච්ඡතිවජ්ජිත”න්තිආදීනා කථිනං අත්ථරිතුං කතපරියොසිතං විවරං වෙ ලද්ධං, තත්ථ පටිපජ්ජනවිධිං දස්සෙත්වා සථෙ අකතසිබ්බනාදිකම්මං වත්ථමෙව ලද්ධං, තත්ථ පටිපජ්ජනවිධිං පුබ්බකිච්චවසෙන දස්සෙතුමාහ “ධොවන”න්තිආදි. තත්ථ ධොවනන්ති කථිනදුස්සස්ස සෙනභාවකරණං. විචාරොති “පඤ්චකං වා සත්තකං වා නවකං වා එකාදසකං වා භොතු”ති විචාරණං. ඡෙදනන්ති යථා විචාරිතස්ස වත්ථස්ස ඡෙදනං. බන්ධනන්ති මොසසුත්තකාරොපනං. සිබ්බනන්ති සබ්බසුචිකම්මං. රජනන්ති රජනකම්මං. කප්පන්ති කප්පබ්බන්දුදානං. “පුබ්බකිච්ච”න්ති චුච්චති ඉදං සබ්බං කථිනත්ථාරස්ස පයමමෙව කත්තබ්බත්තා.

2708. අත්තරවාසකොති එත්ථ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. සඬ්ඝාටි, උත්තරාසඬ්ගො, අථො අත්තරවාසකොති එසමෙව තු පච්චුද්ධාරොපි අධිට්ඨානමපි අත්ථාරොපි චුත්තොති යොජනා.

2709. අට්ඨමාතිකා (මහාව. 310-311; පථි. 415; මහාව. අට්ඨ. 310-311) දස්සෙතුමාහ “පක්කමනඤ්චා”තිආදි. පක්කමනං අන්තො එතස්සාති පක්කමනන්තිකාති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපෙන “පක්කමන”න්ති චුත්තං. එස නයො සබ්බත්ථ. අට්ඨමාති එත්ථ “මාතිකා”ති පකරණතො ලබ්භති. ඉමා අට්ඨ මාතිකාති යොජනා.

2710. උද්දෙසානුක්කමෙන නිද්දිසිතුමාහ “කතච්චරමාදායා”තිආදි. “කතච්චරමාදායා”ති ඉමිනා ච්චරපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. “ආවාසෙ නිරපෙක්ඛකො”ති ඉමිනා දුතියො ආවාසපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. එත්ථ සබ්බවාකොසු “අත්ථතකථිතො යො භික්ඛු සචෙ පක්කමති”ති සෙසො. අතික්කන්තාය සීමායාති විහාරසීමාය අතික්කන්තාය. හොති පක්කමනන්තිකාති එත්ථ “තස්ස භික්ඛුතො”ති සෙසො, තස්ස භික්ඛුතො පක්කමනන්තිකා නාම මාතිකා හොතිති අත්ථො.

2711-2. ආනිසංසං නාම චුත්ථවස්සෙන ලද්ධං අකතසුචිකම්මවත්ථං. තෙනෙව වක්ඛති “කරොති”තිආදි. “විහාරෙ අනපෙක්ඛකො”ති ඉමිනා එත්ථ පයමං ආවාසපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. සුඛවිහරණං පයොජනමස්සාති සුඛවිහාරිකො, විහාරොති. තත්ථ තස්මිං විහාරෙ විහරන්තොව තං ච්චරං යදි කරොති, තස්මිං ච්චරෙ නිට්ඨිතෙ නිට්ඨානන්තා නිට්ඨානන්තිකාති චුච්චතිති යොජනා. “නිට්ඨිතෙච්චරෙ”ති ඉමිනා ච්චරපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො.

2713. තමස්සමන්ති තං චුත්ථවස්සාවාසං. ධුරනික්ඛෙපෙති උභයධුරනික්ඛෙපවසෙන චිත්තජපවත්තක්ඛණේ. සන්තිට්ඨානං නාම ධුරනික්ඛෙපො. එත්ථ පලිබ්බොධද්වයස්ස එකක්ඛණෙයෙව උපච්ඡෙදො අට්ඨකථායං චුත්තො “සන්තිට්ඨානන්තිකෙ ද්වෙපි පලිබ්බොධා ‘නෙවිමං ච්චරං කාරෙස්සං, න පච්චෙස්ස’න්ති චිත්තිතමත්තෙයෙව එකතො ඡ්ඡ්ඡන්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 311).

2714. කථිනච්ඡාදනන්ති කථිනානිසංසං ච්චරවත්ථුං. න පච්චෙස්සන්ති න පච්චාගමිස්සාමි. කරොන්තස්සෙවාති එත්ථ “ච්චර”න්ති පකරණතො ලබ්භති. “කථිනච්ඡාදන”න්ති ඉදං වා සම්බන්ධනීයං. කරොන්තස්සාති අනාදරෙ සාම්චචනං. නට්ඨන්ති වොරෙහි භටත්තා වා උපච්ඡාදිහි බාදිතත්තා වා නට්ඨං. දඬුසං වාති අග්ගිනා දඬුසං වා. නාසනන්තිකාති එවං ච්චරස්ස නාසනන්තෙ ලබ්භමානා අයං මාතිකා නාසනන්තිකා නාමාති අත්ථො. එත්ථ “න පච්චෙස්ස”න්ති ඉමිනා පයමං ආවාසපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. “කරොන්තස්සෙවා”ති ඉමිනා දුතියං ච්චරපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො.

2715. ලද්ධානිසංසොති ලද්ධකථිනානිසංසච්චරො. ආනිසංසෙ ච්චරෙ සාපෙක්ඛො අපෙක්ඛවා බහිසිමගතො වස්සංචුත්ථසීමාය බහිසිමගතො තං

වීවරං කරොති, සො කතවීවරො අන්තරුඛ්භාරං අන්තරා උඛ්භාරං සුණාති වෙ, සවනන්තිකා නාම භොතීති යොජනා. “ඛහිසීමගතො”ති ආදිනා දුතියපලිබොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. එත්ථ “කතවීවරො”ති චුත්තත්තා වීවරපලිබොධුපච්ඡෙදො පයමං භොති, ඉතරො පන “සහ සවනෙන ආවාසපලිබොධො ඡිජ්ජති”ති (මහාව. අට්ඨ. 311) අට්ඨකථාය චුත්තත්තා පච්ඡා භොති.

2716-7. වීවරාසාය වස්සංචුත්ථො ආවාසතො පක්කන්තො “තුය්භං වීවරං දස්සාමි”ති කෙනචි චුත්තො ඛහිසීමගතො පන සවති, පුන “තව වීවරං දාතුං න සක්කොමි”ති චුත්තො ආසාය ඡින්නමත්තාය වීවරෙ පච්චාසාය උපවිජින්නමත්තාය ආසාවච්ඡෙදිකා නාම මාතිකාති මතා ඤාතාති යොජනා. ආසාවච්ඡාදිකෙ කට්ඨුඛ්භාරෙ ආවාසපලිබොධො පයමං ඡිජ්ජති, වීවරාසාය උපවිජින්නාය වීවරපලිබොධො ඡිජ්ජති.

2718-20. යො වස්සංචුත්ථවිහාරමිහා අඤ්ඤං විහාරං ගතො භොති, සො ආගච්ඡං ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කට්ඨුද්ධාරං අතික්කමෙය්‍ය, තස්ස සො කට්ඨුද්ධාරො සීමාතික්කන්තිකො මතොති යොජනා. තත්ථ සීමාතික්කන්තිකෙ කට්ඨුඛ්භාරෙ වීවරපලිබොධො පයමං ඡිජ්ජති, තස්ස ඛහිසීමෙ ආවාසපලිබොධො ඡිජ්ජති.

එත්ථ ච “සීමාතික්කන්තිකො නාම වීවරකාලසීමාතික්කන්තිකො”ති කෙනචි චුත්තං. “ඛහිසීමායං වීවරකාලසමයස්ස අතික්කන්තත්තා සීමාතික්කන්තිකො”ති (සාරත්ථ. ටී. මහාව. 311) සාරත්ථදීපනියං චුත්තං. “ආගච්ඡං අන්තරාමග්ගෙ, තදුද්ධාරමතික්කමෙ”ති චුත්තත්තා පන සඬ්ඝෙන කරියමානං අන්තරුඛ්භාරං ආගච්ඡන්තො විහාරසීමං අසම්පත්තෙයෙව කට්ඨුඛ්භාරස්ස ජාතත්තා තං න සම්භුණෙය්‍ය, තස්සෙවං සීමමතික්කන්තස්සෙව සතො පුන ආගච්ඡතො අන්තරාමග්ගෙ ජාතො කට්ඨුඛ්භාරො සීමාතික්කන්තිකොති අමිහාකං ඛන්ති.

කට්ඨානිසංසවීවරං ආදාය සවෙ ආවාසෙ සාපෙක්ඛොව ගතො භොති, පුන ආගන්ත්වා කට්ඨුද්ධාරං කට්ඨස්ස අන්තරුඛ්භාරමෙව සම්භුණාති වෙ යදි පාපුණෙය්‍ය, තස්ස සො කට්ඨුද්ධාරො භොති, සො “සහුඛ්භාරො”ති චුච්චතීති යොජනා. සහුඛ්භාරෙ ද්වෙ පලිබොධා අපුබ්බං අවරිමං ඡිජ්ජන්ති.

2721. “සීමාතික්කන්තිකො”ති චත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපෙන “සීමතො”ති චුත්තං. පක්කමනඤ්ච නිට්ඨානඤ්ච සන්නිට්ඨානඤ්ච සීමතො සීමාතික්කන්තිකොන සහ ඉමෙ චත්තාරො කට්ඨුඛ්භාරා පුග්ගලාධිනා පුග්ගලායත්තා සහුඛ්භාරසඬ්ඛාතො අන්තරුඛ්භාරො සඬ්ඝාධිනොති යොජනා. “අන්තරුඛ්භාරො”ති ගාථාඛන්ධවසෙන රස්සත්තං.

2722. නාසනන්ති නාසනන්තිකො. සවනන්ති සවනන්තිකො. ආසාවච්ඡේදිකාපි වාති තයොපි කථිත්ථුබ්භාරො. න තු සඬ්ඝා න භික්ඛුතොති සඬ්ඝතොපි න භොන්ති, පුග්ගලතොපි න භොන්තිති අත්ථො. විවරස්ස විනාසො සඬ්ඝස්ස වා විවරසාමිකස්ස වා පයොගෙන න ජාතොති නාසනකො තාව කථිත්ථුබ්භාරො උභතොපි න භොන්ති වුත්තො. සවනඤ්ච උභයෙසං පයොගතො න ජාතන්ති තථා වුත්තං. තථා ආසාවච්ඡේදිකාපි.

2723. ආවාසොයෙව පලිබොධොති විග්ගහො. පලිබොධො ච විවරෙති එත්ථ විවරෙති හෙදවචනිවිජාය නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං, විවරනිමිත්තපලිබොධොති අත්ථො, විවරසඬ්ඛාතො පලිබොධොති වුත්තං භොති. සච්චාදිගුණයුත්තං මුසාවාදාදිදොසවිමුත්තං අත්ථං වදති සිලෙනාති යුත්තමුත්තත්ථවාදී, තෙන.

2724. අට්ඨන්තං මාතිකානන්ති බ්හිසිමග්ගානං වසෙන වුත්තා පක්කමනන්තිකාදයො සත්ත මාතිකා, බ්හිසිමං ගන්ත්වා අන්තරුබ්භාරං සම්භුණන්තස්ස වසෙන වුත්තො සහුබ්භාරොති ඉමාසං අට්ඨන්තං මාතිකානං වසෙන ච. අන්තරුබ්භාරතොපි වාති බ්හිසිමං අගන්ත්වා තත්ථෙව වසිත්වා කථිත්ථුබ්භාරකම්මෙන උබ්භාරකථිනානං වසෙන උබ්භනතො අන්තරුබ්භාරතො වාති මහෙසිනා කථිතස්ස දූචෙ උබ්භාරාපි වුත්තාති යොජනා. බ්හිසිමං ගන්ත්වා ආගතස්ස වසෙන සහුබ්භාරො, බ්හිසිමං ආගතානං වසෙන අන්තරුබ්භාරොති එකොයෙව උබ්භාරො ද්විධා වුත්තො, තස්මා අන්තරුබ්භාරං විසුං අග්ගහෙත්වා අට්ඨෙව මාතිකා පාළියං (මහාව. 310) විහත්තාති වෙදිතබ්බා.

2725. අනාමන්තවාරො උත්තරපදලොපවසෙන “අනාමන්තා” ඉති වුත්තො. යාව කථිතං න උද්ධරියති, තාව අනාමන්තෙත්වා වරණං කප්පිස්සති, වාරිත්තසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති භවිස්සතිති අත්ථො.

අසමාදානවාරො “අසමාදාන”න්ති උත්තරපදලොපෙන වුත්තො. අසමාදානවාරොති තිථිවරං අසමාදාය වරණං, විවරවිජ්ජවාසො කප්පිස්සතිති අත්ථො.

“ගණතො”ති ඉමිනා උත්තරපදලොපෙන ගණභොජනං දස්සිතං. ගණභොජනම්පි කප්පිස්සති, තං සරූපතො පාවිත්තියකණ්ඨෙ වුත්තං.

“යාවදත්ථික”න්ති ඉමිනා යාවදත්ථිවරං වුත්තං. යාවදත්ථිවරන්ති යාවතකෙන විවරෙන අත්ථො, තාවතකං අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං කප්පිස්සතිති අත්ථො.

“තත්ථ යො විවරුප්පාදො”ති ඉමිනා “යො ච තත්ථ විවරුප්පාදො”ති (මහාව. 306) වුත්තො ආනිසංසො දස්සිතො. යො ච තත්ථ විවරුප්පාදොති

තත්ථ කථිතත්ථකසීමායං මතකච්චරං වා හොතු සඬ්ඝස්ස උද්දිස්ස දින්නං වා සඬ්ඝිකෙන තනුප්පාදෙන ආහතං වා, යෙන කෙනචි ආකාරෙන යං සඬ්ඝිකං ච්චරං උප්පජ්ජති, තං තෙසං භවිස්සතීති අත්ථො. ඉමෙ පඤ්ච කථිනානිසංසා ච චුත්තාති සම්බන්ධො.

කථිතක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

ච්චරක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2726-7. ච්චරං උප්පජ්ජති එතාසුති “උප්පාදා”ති ජනිකාව චුච්චන්ති, ච්චරචත්ථපරිලාභක්ඛෙන්තන්ති අත්ථො. යථාහ – “යථාචුත්තානං ච්චරානං පරිලාභාය ඛෙන්තං දස්සෙතුං අට්ඨිමා භික්ඛවෙ මාතිකාතිආදිමාහා”ති (මහාව. අට්ඨ. 379). ච්චරමාතිකාති ච්චරුප්පාදහෙතුභූතමාතරො. තෙනාහ කථිතක්ඛන්ධකවණ්ණනායං “මාතිකාති මාතරො, ජනෙත්තියොති අත්ථො”ති (මහාව. අට්ඨ. 310). මාතිකාති චෙත්ථ ච්චරදානමධිප්පෙනං. යථාහ “සීමාය දානං එකා මාතිකා, කතිකාය දානං දුතියා”තිආදි. සීමාය දෙති, කතිකාය දෙති, භික්ඛාපඤ්ඤත්තියා දෙති, සඬ්ඝස්ස දෙති, උභතොසඬ්ඝෙ දෙති, වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්ස දෙති, ආදිස්ස දෙති, පුග්ගලස්ස දෙති. “ඉමා පන අට්ඨ මාතිකා”ති චුත්තමෙව නිගමනවසෙන චුත්තං.

2728. තත්ථාති තාසු අට්ඨමාතිකාසු. සීමාය දෙතීති “සීමාය දම්මි”ති එවං සීමං පරාමසිත්වා දෙන්තො සීමාය දෙති, එවං දින්නං අන්තොසීමගතෙහි භික්ඛුහි භාජෙතබ්බන්ති වණ්ණිතන්ති යොජනා. තත්ථ අන්තොසීමගතෙහීති දායකො යං සීමං අපෙක්ඛිත්වා එවමාහ, තස්සා සීමාය අන්තොගතෙහි සබ්බෙහි. භාජෙතබ්බන්ති තං ච්චරං භාජෙතබ්බං. වරවණ්ණිනාති “ඉතිපි සො භගවා අරහ”න්තිආදිනා සකලලොකඛ්‍යාපිගුණාතිසයයුත්තෙන ඛ්‍යාමප්පභාය, ඡබ්බණ්ණානං රංසිනඤ්ච වසෙන උත්තමප්පභාතිසයයුත්තෙන වරවණ්ණිනා වණ්ණිතං කථිතං. අයමෙත්ථ පදවණ්ණනා, අයං පන විනිවිජයො – සීමාය දෙතීති එත්ථ තාව ඛණ්ඩසීමා උපචාරසීමා සමානසංවාසසීමා අවිප්පවාසසීමා ලාභසීමා ගාමසීමා නිගමසීමා නගරසීමා අබ්භන්තරසීමා උදකුක්ඛෙපසීමා ජනපදසීමා රට්ඨසීමා රජ්ජසීමා දීපසීමා වක්කවාළසීමා ඉති පන්තරස සීමා වෙදිතබ්බා.

තත්ථ ඛණ්ඩසීමා සීමාකථායං චුත්තා. උපචාරසීමා පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපෙන, අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නා හොති. අපිච භික්ඛුනං ධූවසන්නිපාතට්ඨානතො වා පරියන්තෙ ධීතහොජනසාලතො වා නිබද්ධවසනකආවාසතො වා ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ද්වින්නං ලෙඬ්චුපාතානං අන්තො උපචාරසීමා වෙදිතබ්බා. සා පන ආවාසෙසු වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪති, පරිභායන්තෙසු පරිභායති. මහාපච්චරියං පන “භික්ඛුසුපි වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪති”ති (මහාව. අට්ඨ. 379) චුත්තං. තස්මා

සචෙ විහාරෙ සන්නිපතිතහික්ඛුහි සද්ධිං එකාබද්ධා හුත්වා යොජනසතම්පි පුරෙත්වා නිසිදන්ති, යොජනසතම්පි උපචාරසීමාව හොති, සබ්බෙසං ලාභො පාපුණාති. සමානසංවාසඅවිජ්ජවාසසීමාද්වයම්පි වුත්තමෙව.

ලාභසීමා නාම නෙව සම්මාසම්බුද්ධෙන අනුඤ්ඤාතා, න ධම්මසඬ්ඛාහකත්ථෙරෙහි යපිතා, අපිච ඛො රාජරාජමහාමත්තා විහාරං කාරෙත්වා ගාචුතං වා අඬ්ඬියොජනං වා යොජනං වා සමන්තතො පරිච්ඡින්නදිත්වා “අයං අම්භාකං විහාරස්ස ලාභසීමා”ති නාමලිඛිතකෙ ථම්මෙහ නිබ්ඤ්ඤිත්වා “යං එත්ථත්තරෙ උජ්ජජ්ජති, සබ්බං තං අම්භාකං විහාරස්ස දෙමා”ති සීමං යපෙන්නි, අයං ලාභසීමා නාම. ගාමනිගමනගරඅඛන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමාපි වුත්තා එව.

ජනපදසීමා නාම කාසිකොසලරට්ඨාදීනං අන්තො බහු ජනපදා හොන්ති, එත්ථ එකෙකො ජනපදපරිච්ඡෙදො ජනපදසීමා. රට්ඨසීමා නාම කාසිකොසලාදිරට්ඨපරිච්ඡෙදො. රජ්ජසීමා නාම මහාවොළභොගො කෙරළභොගොති එවං එකෙකස්ස රඤ්ඤො ආණාපවත්තිට්ඨානං. දීපසීමා නාම සමුද්දන්තෙන සමුච්ඡින්නමහාදීපා ව අන්තරදීපා ව. චක්කවාළසීමා නාම චක්කවාළපබ්බතෙනෙව පරිච්ඡින්නා.

එවමෙතාසු සීමාසු බණ්ඩසීමාය කෙනවි කම්මෙන සන්නිපතිතං සඬ්ඝං දිස්වා “එත්ථෙව සීමාය සඬ්ඝස්ස දෙමී”ති වුත්තෙ යාවතිකා හික්ඛු අන්තොබණ්ඩසීමගතා, තෙහි භාජෙතබ්බං. තෙසංයෙව හි තං පාපුණාති, අඤ්ඤාසං සීමන්තරිකාය වා උපචාරසීමාය වා යිතානම්පි න පාපුණාති. බණ්ඩසීමාය යිතෙ පන රුක්ඛෙ වා පබ්බතෙ වා යිතස්ස හෙට්ඨා වා පථවියා වෙමජ්ඣං ගතස්ස පාපුණාතියෙව.

“ඉමස්සා උපචාරසීමාය සඬ්ඝස්ස දමමී”ති දින්නං පන බණ්ඩසීමාසීමන්තරිකාසු යිතානම්පි පාපුණාති. “සමානසංවාසසීමාය දමමී”ති දින්නං පන බණ්ඩසීමාසීමන්තරිකාසු යිතානං න පාපුණාති. අවිජ්ජවාසසීමාලාභසීමාසු දින්නං තාසු සීමාසු අන්තොගතානංයෙව පාපුණාති. ගාමසීමාදීසු දින්නං තාසං සීමානං අඛන්තරෙ බද්ධසීමාය යිතානම්පි පාපුණාති. අඛන්තරසීමාඋදකුක්ඛෙපසීමාසු දින්නං තත්ථ අන්තොගතානංයෙව පාපුණාති. ජනපදරට්ඨරජ්ජදීපචක්කවාළසීමාසුපි ගාමසීමාදීසු වුත්තසදිසොයෙව විනිවිජයො.

සචෙ පන ජම්බුදීපෙ යිතො “තම්බපණ්ණිදීපෙ සඬ්ඝස්ස දමමී”ති වදති, තම්බපණ්ණිදීපතො එකොපි ගන්ත්වා සබ්බෙසං ගණ්හිතුං ලහති. සචෙපි තත්ත්ව එකො සභාගහික්ඛු සභාගානං භාගං ගණ්හාති, න වාරෙතබ්බො. එවං තාව යො සීමං පරාමසිත්වා දෙති, තස්ස දාතෙ විනිවිජයො වෙදිතබ්බො.

යො පන “අසුකසීමායා”ති වත්තුං න ජානාති, කෙවලං “සීමා”ති වචනමත්තමෙව ජානන්තො විහාරං ආගන්ත්වා “සීමාය දමමී”ති වා “සීමට්ඨකසඬ්ඝස්ස දමමී”ති වා භණ්ති, සො පුච්ඡිතබ්බො “සීමා නාම බහුවිධා, කතරං සීමං සන්ධාය භණ්සි”ති, සවෙ වදති “අහං ‘අසුකසීමා’ති න ජානාමි, සීමට්ඨකසඬ්ඝො භාජෙත්වා ගණ්හතු”ති, කතරසීමාය භාජෙතබ්බං? මහාසිවත්ථෙරො කිරාහ “අවිජ්ජවාසසීමායා”ති. තතො නං ආහංසු “අවිජ්ජවාසසීමා නාම තියොජනාපි හොති, එවං සන්තෙ තියොජනෙ ධීතා ලාභං ගණ්හිස්සන්ති, තියොජනෙ යත්වා ආගන්තුකවත්තං පුරෙත්වා ආරාමං පවිසිතබ්බං භවිස්සති, ගමිකො තියොජනං ගන්ත්වා සෙනාසනං ආපුච්ඡිස්සති, නිස්සයපටිපන්නස්ස තියොජනාතික්කමෙ නිස්සයො පටිජ්ජස්සමිහිස්සති, පාරිවාසිකෙන තියොජනං අතික්කමිත්වා අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං භවිස්සති, භික්ඛුනියා තියොජනෙ යත්වා ආරාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡිතබ්බං භවිස්සති, සබ්බමිපෙතං උපවාරසීමාපරිච්ඡෙදවසෙනෙව කත්තුං වට්ටති. තස්මා උපවාරසීමායමෙව භාජෙතබ්බං”න්ති.

2729. යෙ විහාරා සඬ්ඝෙන කතිකාය එකලාභකා සමානලාභකා එත්ථ එතෙසු විහාරෙසු දින්නං “කතිකාය දමමී”ති දින්නං සබ්බෙහි භික්ඛුහි සහ භාජෙතබ්බං වීරරං කතිකාය වුච්චතීති යොජනා.

අයමෙත්ථ විනිවිජයො – කතිකා නාම සමානලාභකතිකා, තත්ත්වං කතිකා කාතබ්බා – එකස්මිං විහාරෙ සන්නිපතිතෙහි භික්ඛුහි යං විහාරං සඬ්ඝණ්හිතුකාමා සමානලාභං කාතුං ඉච්ඡන්ති, අස්ස නාමං ගහෙත්වා “අසුකො නාම විහාරො පොරාණකො”ති වා “බුද්ධාධිවුත්ථො”ති වා “අජ්ජලාභො”ති වා යං කිඤ්චි කාරණං වත්වා “තං විහාරං ඉමිනා විහාරෙන සද්ධිං එකලාභං කාතුං සඬ්ඝස්ස රුච්චතී”ති තික්ඛත්තුං සාවෙතබ්බං. එත්තාවතා තස්මිං විහාරෙ නිසින්තොපි ඉධ නිසින්තොව හොති. තස්මිං විහාරෙපි සඬ්ඝෙන එවමෙව කාතබ්බං. එත්තාවතා ඉධ නිසින්තොපි තස්මිං විහාරෙ නිසින්තොව හොති. එකස්මිං ලාභෙ භාජියමානෙ ඉතරස්මිං ධීතස්ස භාගං ගහෙතුං වට්ටති. එවං එකෙන විහාරෙන සද්ධිං බහුපි ආවාසා එකලාභා කාතබ්බාති.

2730. වීරදායකෙන ධුචකාරා පාකවත්තාදිනිව්චසක්කාරා යත්ථ සඬ්ඝස්ස ක්‍රියන්ති කරියන්ති තත්ථ තස්මිං විහාරෙ තෙනෙව දායකෙන සඬ්ඝස්ස දින්නං විහාරං “භික්ඛාපඤ්ඤත්තියා දින්න”න්ති මහෙසිනා වුත්තන්ති යොජනා.

තත්‍රායං විනිවිජයො – යස්මිං විහාරෙ ඉමස්ස වීරදායකස්ස සන්නකං සඬ්ඝස්ස පාකවත්තං වා වත්තති, යස්මිං වා විහාරෙ භික්ඛු අත්තනො භාරං කත්වා සදා ගෙහෙ හොජෙති, යත්ථ වා තෙන ආවාසො කාරිතො, සලාකහත්තාදිනි වා නිබද්ධානි, යෙන පන සකලොපි විහාරො පතිට්ඨාපිතො, තත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථී, ඉමෙ ධුචකාරා නාම. තස්මා

සචෙ සො “යත්ථ මය්හං ධුටකාරා කරියන්ති, එත්ථ දමමී”ති වා “තත්ථ දෙථා”ති වා භණති, බහුසු චෙපි යානෙසු ධුටකාරා භොන්ති, සබ්බත්ථ දිත්තමෙව භොති.

සචෙ පන එකස්මිං විහාරෙ භික්ඛු බහුතරා භොන්ති, තෙහි වත්තබ්බං “තුම්භාකං ධුටකාරෙ එකත්ථ භික්ඛු බහු, එකත්ථ අප්පකා”ති, සචෙ “භික්ඛුගණනාය ගණ්හවා”ති භණති, තථා භාජෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති. එත්ථ ච වත්ථභෙසජ්ජාදි අප්පකම්පි සුබ්බෙත භාජීයති, යදි පන මඤ්ඤො වා පීඨකං වා එකමෙව භොති, තං පුච්ඡිත්වා යස්ස වා විහාරස්ස එකවිහාරෙපි වා යස්ස සෙනාසනස්ස සො විචාරෙති, තත්ථ දාතබ්බං. සචෙ “අසුකභික්ඛු ගණ්හතු”ති වදති, වට්ටති.

අථ “මය්හං ධුටකාරෙ දෙථා”ති වත්වා අවිචාරෙත්වාච ගච්ඡති, සඬ්ඝස්සපි විචාරෙතුං වට්ටති. එවං පන විචාරෙතබ්බං – “සඬ්ඝත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානෙ දෙථා”ති වත්තබ්බං. සචෙ තත්ථ සෙනාසනං පරිපුණ්ණං භොති. යත්ථ නප්පභොති, තත්ථ දාතබ්බං. සචෙ එකො භික්ඛු “මය්හං වසනට්ඨානෙ සෙනාසනපරිභොගගණ්ඨං නත්ථී”ති වදති, තත්ථ දාතබ්බන්ති.

2731. සඬ්ඝස්ස පන යං දිත්තන්ති විහාරං පටිසිත්වා “ඉමානි චීවරානි සඬ්ඝස්ස දමමී”ති යං චීවරං දිත්තං. “සම්මුඛිභූතෙනා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධෙන රස්සත්තං. සම්මුඛිභූතෙනාති ච උපචාරසීමාය යිතෙන. භාජෙතබ්බන්ති සණ්ටිං පහරිත්වා කාලං සොසෙත්වා භාජෙතබ්බං. ඉදමෙත්ථ මුඛමත්තදස්සනං. විනිවිජයො අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 379) චෙදිතබ්බො. සෙය්‍යටීදං – චීවරදායකෙන විහාරං පටිසිත්වා “ඉමානි චීවරානි සඬ්ඝස්ස දමමී”ති දිත්තෙසු භාජීයමානෙසු සීමට්ඨස්ස අසම්පත්තස්සපි භාගං ගණ්හන්තො න වාරෙතබ්බො. විහාරො මහා භොති, ථෙරාසනතො පට්ඨාය වත්ථෙසු දියාමානෙසු අලසජාතිකා මහාථෙරා පච්ඡා ආගච්ඡන්ති, “භන්තෙ, වීසතිවස්සානං දියාති, තුම්භාකං යිතිකා අතික්කන්තා”ති න වත්තබ්බො, යිතිකං යපෙත්වා තෙසං දත්වා පච්ඡා යිතිකාය දාතබ්බං.

“අසුකවිහාරෙ කිර බහුං චීවරං උප්පන්න”න්ති සුත්වා යොජනන්තරිකවිහාරතොපි භික්ඛු ආගච්ඡන්ති, සම්පත්තසම්පත්තානං යිතට්ඨානතො පට්ඨාය දාතබ්බං. අසම්පත්තානම්පි උපචාරසීමං පටිට්ඨානං අන්තෙවාසිකාදීසු ගණ්හන්තෙසු දාතබ්බමෙව. “බහි උපචාරසීමාය යිතානං දෙථා”ති වදන්ති, න දාතබ්බං. සචෙ පන උපචාරසීමං ඔක්කන්තෙහි එකාබද්ධා හුත්වා අත්තතො විහාරද්වාරෙ වා අන්තොවිහාරෙයෙව වා භොන්ති, පරිසවසෙන වඩ්ඪිතා නාම සීමා භොති, තස්මා දාතබ්බං. සඬ්ඝනවකස්ස දිත්තෙපි පච්ඡා ආගතානං දාතබ්බමෙව. දුතියභාගෙ පන

ථෙරාසනං ආරුළුහෙ ආගතානං පට්මහාගො න පාපුණාති, දුතියභාගතො වස්සග්ගෙන දාතබ්බං.

එකස්මිං විහාරෙ දස භික්ඛු හොත්ති, දස වත්ථානි “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති දෙන්ති, පාටෙක්කං භාජෙතබ්බාති. සථෙ “සබ්බානෙව අම්මාකං පාපුණන්ති”ති ගහෙත්වා ගවිජන්ති, දුප්පාපිතානි චෙව දුග්ගහිතානි ච, ගතගතට්ඨානෙ සඬ්ඝිකානෙව හොත්ති. එකං පන උද්ධරිත්වා “ඉදං තුම්මාකං පාපුණාති”ති සඬ්ඝත්ථෙරස්ස දත්වා සෙසානි “ඉමානි අම්මාකං පාපුණන්ති”ති ගහෙතුං වට්ටති.

එකමෙව වත්ථං “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති ආහරන්ති, අභාජෙත්වාච “අම්මාකං පාපුණාති”ති ගණ්හන්ති, දුප්පාපිතස්ථෙව දුග්ගහිතස්ථෙව, සත්ථකෙන, පන හලිද්දිආදිනා වා ලෙඛං කත්වා එකං කොට්ඨාසං “ඉමං යානං තුම්මාකං පාපුණාති”ති සඬ්ඝත්ථෙරස්ස පාපෙත්වා සෙසං “අම්මාකං පාපුණාති”ති ගහෙතුං වට්ටති. යං පන වත්ථස්සෙව පුප්ථං වා වලි වා, තෙන පරිච්ඡෙදං කාතුං න වට්ටති. සථෙ එකං තන්තං උද්ධරිත්වා “ඉදං යානං තුම්මාකං පාපුණාති”ති සඬ්ඝත්ථෙරස්ස දත්වා සෙසං “අම්මාකං පාපුණාති”ති ගණ්හන්ති, වට්ටති. ඛණ්ඩං ඛණ්ඩං ඡින්දිත්වා භාජියමානං වට්ටතියෙව.

එකභික්ඛුකෙ විහාරෙ සඬ්ඝස්ස වීචරෙසු උප්පන්නෙසු සථෙ පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව සො භික්ඛු “සබ්බානි මය්හං පාපුණන්ති”ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතානි, ධීතිකා පන න තිට්ඨති. සථෙ එකෙකං උද්ධරිත්වා “ඉදං මය්හං පාපුණාති”ති ගණ්හාති, ධීතිකා තිට්ඨති. තත්ථ ධීතිකාය අට්ඨිතාය පුන අඤ්ඤස්මිං වීචරෙ උප්පන්නෙ සථෙ එකො භික්ඛු ආගවිජති, මජ්ඣෙ ඡින්දිත්වා ද්විභිපි ගහෙතබ්බං. ධීතාය ධීතිකාය පුන අඤ්ඤස්මිං වීචරෙ උප්පන්නෙ සථෙ නවකතරො ආගවිජති, ධීතිකා හෙට්ඨා ඔරොහති. සථෙ වුඩ්ඪිතරො ආගවිජති, ධීතිකා උද්ධං ආරොහති. අථ අඤ්ඤො නත්ථී, පුන අත්තනො පාපෙත්වා ගහෙතබ්බං.

“සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති වා “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස දෙමා”ති වා යෙන කෙනච ආකාරෙන සඬ්ඝං ආමසිත්වා දින්නං පන පංසුකුලිකානං න වට්ටති “ගහපතිවීචරං පටික්ඛිපාමි, පංසුකුලිකඬ්ඣගං සමාදියාමි”ති චුත්තත්තා, න පන අකප්පියත්තා. භික්ඛුසඬ්ඝෙන අපලොකෙත්වා දින්නම්පි න ගහෙතබ්බං. යං පන භික්ඛු අත්තනො සත්තකං දෙති, තං භික්ඛුදත්තියං නාම වට්ටති. පංසුකුලං පන න හොති. එවං සන්තෙපි ධුතඬ්ඣගං න භිජ්ජති. “භික්ඛුනං දෙම, ථෙරානං දෙමා”ති චුත්තෙ පන පංසුකුලිකානම්පි වට්ටති. “ඉදං වත්ථං සඬ්ඝස්ස දෙම, ඉමිනා උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකආයොගඅංසබ්දධකාදීනි කරොථා”ති දින්නම්පි වට්ටති.

පත්තත්ථවිකාදීනං අත්ථාය දින්නානි බහුනිපි හොන්ති, විවරත්ථායපි පහොන්ති, තතො විවරං කත්වා පාරුපිතුං වට්ඨති. සචෙ පන සඬ්ඝො භාජිතාතිරිත්තානි වත්ථානි ඡින්දිත්වා උපාහනත්ථවිකාදීනං අත්ථාය භාජෙති, තතො ගහෙතුං න වට්ඨති. සාමිකෙහි විචාරිතමෙව හි වට්ඨති, න ඉතරං.

“පංසුකුලිකසඬ්ඝස්ස ධම්මකරණංසබ්බද්ධාදීනං අත්ථාය දෙමා”ති චුත්තෙපි ගහෙතුං වට්ඨති. පරික්ඛාරො නාම පංසුකුලිකානම්පි ඉච්ඡිතබ්බො. යං තත්ථ අතිරෙකං හොති, තං විවරෙපි උපනෙතුං වට්ඨති. සුත්තං සඬ්ඝස්ස දෙන්නි, පංසුකුලිකෙහිපි ගහෙතබ්බං. අයං තාව විහාරං පවිසිත්වා “ඉමානි විවරානි සඬ්ඝස්ස දම්මී”ති දින්නෙසු විනිවිජයො.

සචෙ පන බහි උපචාරසීමාය අද්ධානපටිපන්නෙ හික්ඛු දිස්වා “සඬ්ඝස්ස දම්මී”ති සඬ්ඝත්ථෙරස්ස වා සඬ්ඝනවකස්ස වා ආරොවෙති, සචෙපි යොජනං ඵරිත්වා පරිසා යිතා හොති, එකාබ්බද්ධා වෙ, සබ්බෙසං පාපුණාති. යෙ පන ද්වාදසහි හත්ථෙහි පරිසං අසම්පත්තා, තෙසං න පාපුණාති.

2732. ඉදානි “උභතොසඬ්ඝෙ දෙති”ති මාතිකං විවරන්නො ආහ “උභතොසඬ්ඝමුද්දිස්සා”තිආදි. උභතොසඬ්ඝමුද්දිස්සාති හික්ඛුසඬ්ඝං, හික්ඛුනිසඬ්ඝඤ්ච උද්දිස්සිත්වා. දෙතිති “උභතොසඬ්ඝස්ස දෙමී”ති දෙති. “බහු වා”ති එත්ථ “බහු වා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං. හික්ඛුනීනං හික්ඛු ථොකා වා හොන්තු බහු වා, පුග්ගලග්ගෙන අකත්වා උභතොසඬ්ඝවසෙන සමභාගොව කාතුං වට්ඨතිති යොජනා.

තත්ත්වයං විනිවිජයො — “උභතොසඬ්ඝස්ස දම්මී”ති චුත්තෙපි “ද්වෙධාසඬ්ඝස්ස දම්මි, ද්වින්නං සඬ්ඝානං දම්මි, හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව හික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස ව දම්මී”ති චුත්තෙපි උභතොසඬ්ඝස්ස දින්නමෙව හොති, ද්වෙ භාගෙ සමෙ කත්වා එකො දාතබ්බො.

“උභතොසඬ්ඝස්ස ව තුය්හඤ්ච දම්මී”ති චුත්තෙ සචෙ දස දස හික්ඛු, හික්ඛුනියො ව හොන්ති, එකවිසති පටිච්ඡෙ කත්වා එකො පුග්ගලස්ස දාතබ්බො, දස හික්ඛුසඬ්ඝස්ස, දස හික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස. යෙන පුග්ගලිකො ලද්ධො, සො සඬ්ඝතොපි අත්තතො වස්සග්ගෙන ගහෙතුං ලහති. කස්මා? උභතොසඬ්ඝග්ගහණෙන ගහිත්තා.

“උභතොසඬ්ඝස්ස ව චෙතියස්ස ව දම්මී”ති චුත්තෙපි එසෙව නයො. ඉධ පන චෙතියස්ස සඬ්ඝතො පාපුණනකොට්ඨාසො නාම නත්ථි, එකපුග්ගලස්ස පත්තකොට්ඨාසසමොව කොට්ඨාසො හොති.

“උභතොසඬ්ඝස්ස ව තුය්හඤ්ච චෙතියස්ස වා”ති චුත්තෙ පන ද්වාච්ඡති කොට්ඨාසෙ කත්වා දස හික්ඛුනං, දස හික්ඛුනීනං, එකො පුග්ගලස්ස, එකො

වෙනියස්ස දාතබ්බො. තත්ථ පුග්ගලො සඤ්ඤානොපි අත්තනො වස්සග්ගෙන පුන ගහෙතුං ලහති. වෙනියස්ස එකොයෙව.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව භික්ඛුනීනඤ්ඤා දමිතී”ති වුත්තෙ පන මජ්ඣෙ භින්නිවා න දාතබ්බං, භික්ඛු ච භික්ඛුනියො ච ගණෙත්වා දාතබ්බං.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව භික්ඛුනීනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා”ති වුත්තෙ පන පුග්ගලො විසුං න ලහති, පාපුණනට්ඨානතො එකමෙව ලහති. කස්මා? භික්ඛුසඤ්ඤාගහණෙන ගහිතත්තා.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව භික්ඛුනීනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙපි වෙනියස්ස එකපුග්ගලපට්ඨියො ලබ්භති, පුග්ගලස්ස විසුං න ලබ්භති. තස්මා එකං වෙනියස්ස දත්වා අවසෙසං භික්ඛු ච භික්ඛුනියො ච ගණෙත්වා භාජෙතබ්බං.

“භික්ඛුනඤ්ඤා භික්ඛුනීනඤ්ඤා දමිතී”ති වුත්තෙපි න මජ්ඣෙ භින්නිවා දාතබ්බං, පුග්ගලගණනාය එව විහජිතබ්බං.

“භික්ඛුනඤ්ඤා භික්ඛුනීනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති එවං වුත්තෙපි වෙනියස්ස එකපුග්ගලපට්ඨියො ලබ්භති, පුග්ගලස්ස විසුං නත්ථී, භික්ඛු ච භික්ඛුනියො ච ගණෙත්වා එව භාජෙතබ්බං. යථා ච භික්ඛුසඤ්ඤා ආදිං කත්වා නයො නීතො, එවං භික්ඛුනිසඤ්ඤා ආදිං කත්වාපි නෙතබ්බො.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව තුය්හඤ්ඤා”ති වුත්තෙ පුග්ගලස්ස විසුං න ලබ්භති, වස්සග්ගෙනෙව ගහෙතබ්බං.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙ පන වෙනියස්ස විසුං පට්ඨියො ලබ්භති.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව තුය්හඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙපි වෙනියස්සෙව ලබ්භති, න පුග්ගලස්ස.

“භික්ඛුනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා”ති වුත්තෙපි විසුං න ලබ්භති.

“භික්ඛුනඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙ පන වෙනියස්ස ලබ්භති.

“භික්ඛුනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙපි වෙනියස්සෙව විසුං ලබ්භති, න පුග්ගලස්ස. භික්ඛුනිසඤ්ඤා ආදිං කත්වාපි එවමෙව යොජෙතබ්බං.

පුබ්බෙ බුද්ධජපමුඛස්ස උභතොසඤ්ඤා දානං දෙන්නි, භගවා මජ්ඣෙ නිසිදන්ති, දක්ඛිණතො භික්ඛු, වාමතො භික්ඛුනියො නිසිදන්ති, භගවා උභින්නං සඤ්ඤාත්ථෙරො, තදා භගවා අත්තනො ලද්ධපච්චයෙ අත්තනාපි

පරිභුඤ්ජනි, භික්ඛුනම්පි දාපෙති. එතරහි පන පණ්ඩිතමනුස්සා සධාතුකං පටිමං වා චෙතියං වා යපෙත්වා බුද්ධස්පමුඛස්ස උභතොසඬ්ඝස්ස දානං දෙන්නි, පටිමාය වා චෙතියස්ස වා පුරතො ආධාරකෙ පත්තං යපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා “බුද්ධානං දෙමා”ති තත්ථ යං පයමං බාදනියං භොජනියං දෙන්නි, විහාරං වා ආහරිත්වා “ඉදං චෙතියස්ස දෙමා”ති පිණ්ඩපාතඤ්ච මාලාගන්ධාදීනි ච දෙන්නි, තත්ථ කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්නි? මාලාගන්ධාදීනි තාව චෙතියෙ ආරොපෙතබ්බානි, වත්ථෙහි පටාකා, තෙලෙන පදීපා කාතබ්බා. පිණ්ඩපාතමධුචාණිකාදීනි පන යො නිබද්ධං චෙතියස්ස ජග්ගකො භොති පබ්බජිතො වා ගහට්ඨො වා, තස්ස දාතබ්බානි. නිබද්ධජග්ගකෙ අසති ආහට්ඨත්තං යපෙත්වා වත්තං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. උපකට්ඨෙ කාලෙ භුඤ්ජිත්වා පච්ඡාපි වත්තං කාතුං වට්ටතියෙව.

මාලාගන්ධාදීසු ච යං කිඤ්චි “ඉදං හරිත්වා චෙතියස්ස පූජං කරොමා”ති චුත්තෙ දුරම්පි හරිත්වා පූජෙතබ්බං. “භික්ඛං සඬ්ඝස්ස හරා”ති චුත්තෙපි හරිතබ්බං. සථෙ පන “අහං පිණ්ඩාය වරාමි, ආසනසාලාය භික්ඛු අත්ථි, තෙ හරිස්සන්ති”ති චුත්තෙ “හන්තෙ, තුය්හංයෙව දම්මි”ති වදති, භුඤ්ජිතුං වට්ටති. අථ පන “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස දස්සාමි”ති හරන්තස්ස ගච්ඡතො අන්තරාව කාලො උපකට්ඨො භොති, අත්තතො පාපෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති.

2733. යං පන චීවරං “යස්මිං ආවාසෙ වස්සංචුත්ථස්ස සඬ්ඝස්ස දම්මි”ති දෙති, තස්මිංයෙව ආවාසෙ චුත්ථවස්සෙන සඬ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා තං චීවරං භාජෙතබ්බන්නි වණ්ණිකං දෙසිතන්ති යොජනා.

තත්‍රායං විනිවිජයො — විහාරං පවිසිත්වා “ඉමානි චීවරානි වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්ස දම්මි”ති දෙති, යාවතිකා භික්ඛු තස්මිං ආවාසෙ වස්සංචුත්ථා, යත්තකා වස්සවිජෙදං අකත්වා පුරිමවස්සංචුත්ථා, තෙහි භාජෙතබ්බං, අඤ්ඤෙසං න පාපුණාති. දිසාපක්කන්තස්සාපි සති ගාහකෙ යාව කථිනස්ස උබ්භාරා දාතබ්බං. අනත්ථතෙ පන කථිතෙ අන්තොගෙමන්තෙ එවඤ්ච වත්වා දින්නං පච්ඡිමවස්සංචුත්ථානම්පි පාපුණාතීති ලක්ඛණඤ්ඤා වදන්ති. අට්ඨකථාසු පනෙතං අවිචාරිතං.

සථෙ පන බහි උපචාරසීමායං යිතො “වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්ස දම්මි”ති වදති, සම්පත්තානං සබ්බෙසං පාපුණාති. අථ “අසුකච්භාරෙ වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්සා”ති වදති, තත්‍ර වස්සංචුත්ථානමෙව යාව කථිනස්සුබ්භාරා පාපුණාති. සථෙ පන ගිම්භානං පයමදිවසතො පට්ඨාය එවං වදති, තත්‍ර සම්මුඛිභූතානංයෙව සබ්බෙසං පාපුණාති. කස්මා? පිට්ඨිසමයෙ උජ්ජන්තත්තා. අන්තොවස්සෙයෙව “වස්සං වසන්තානං දම්මි”ති චුත්තෙ ඡින්නවස්සා න ලහන්ති, වස්සං වසන්තාව ලහන්ති. චීවරමාසෙ පන “වස්සං වසන්තානං දම්මි”ති චුත්තෙ පච්ඡිමිකාය වස්සුපගතානංයෙව පාපුණාති, පුරිමිකාය වස්සුපගතානඤ්ච ඡින්නවස්සානඤ්ච න පාපුණාති.

චීවරමාසතො පටියාය යාව හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසො, තාව “වස්සාවාසිකං දෙමා”ති වුත්තෙ කට්ඨං අත්ථං වා හොතු අනත්ථං වා, අතීතවස්සංවුත්ථානමෙව පාපුණාති. ගිම්හානං පයමදිවසතො පටියාය වුත්තෙ පන මාතිකා ආරොපෙනබ්බා “අතීතවස්සාවාසස්ස පඤ්ච මාසා අභික්කන්තා, අනාගතෙ වාතුමාසව්වයෙන භවිස්සති, කතරවස්සාවාසස්ස දෙසි”ති. සචෙ “අතීතවස්සංවුත්ථානං දමිමි”ති වදති, තං අත්තොවස්සං වුත්ථානමෙව පාපුණාති. දිසාපක්කන්තානම්පි සභාගා ගණ්හිතුං ලහන්ති.

සචෙ “අනාගතෙ වස්සාවාසිකං දමිමි”ති වදති, තං යපෙත්වා වස්සුපනායිකදිවසෙ ගහෙතබ්බං. අථ “අගුත්තො විහාරො, චොරභයං අත්ථී, න සක්කා යපෙතුං, ගණ්හිත්වා වා ආභිණ්ඩිතු”න්ති වුත්තෙ “සම්පත්තානං දමිමි”ති වදති, භාජෙත්වා ගහෙතබ්බං. සචෙ වදති “ඉතො මෙ, භන්තෙ, තතියෙ වස්සෙ වස්සාවාසිකං න දින්තං, තං දමිමි”ති, තස්මිං අත්තොවස්සෙ වුත්ථහික්ඛුනං පාපුණාති. සචෙ තෙ දිසාපක්කන්තා, අඤ්ඤො විස්සාසිකො ගණ්හාති, දාතබ්බං. අථ එකොයෙව අවසිට්ඨො, සෙසා කාලකතා, සබ්බං එකස්සෙව පාපුණාති. සචෙ එකොපි නත්ථී, සඬ්ඝිකං හොති, සම්මුඛිභූතෙහි භාජෙතබ්බන්ති.

2734. යාගුයා පන ජිතාය වා භත්තෙ වා භුත්තෙ සචෙ පන ආදිස්ස “යෙන මෙ යාගු ජිතා, තස්ස දමිමි, යෙන මෙ භත්තං භුත්තං, තස්ස දමිමි”ති පරිච්ඡින්නදිත්වා චීවරං දෙති, විනයධරෙන තත්ථ තත්ථෙව දානං දාතබ්බන්ති යොජනා. එස නයො බාදනීයචීවරසෙනාසනහෙසජ්ජාදිසු.

තත්ත්වායං විනිවිජයො — හික්ඛු අජ්ජතනාය වා ස්වාතනාය වා යාගුයා නිමන්තෙත්වා තෙසං සරං පට්ටියානං යාගුං දෙති, යාගුං දත්වා ජිතාය යාගුයා “ඉමානි චීවරානි යෙහි මය්හං යාගු ජිතා, තෙසං දමිමි”ති දෙති, යෙහි නිමන්තිතෙහි යාගු ජිතා, තෙසංයෙව පාපුණන්ති, යෙහි පන හික්ඛාචාරවත්තෙන සරද්චාරෙන ගච්ඡන්තෙහි වා සරං පට්ටියෙහි වා යාගු ලද්ධා, යෙසං වා ආසනසාලතො පත්තං ආහරිත්වා මනුස්සෙහි නිතා, යෙ වා ථෙරෙහි පෙසිතා, තෙසං න පාපුණන්ති.

සචෙ පන නිමන්තිතහික්ඛුහි සද්ධිං අඤ්ඤෙපි බහු ආගන්ත්වා අත්තොගෙහඤ්ච බහිගෙහඤ්ච පුරෙත්වා නිසින්තා, දායකො ව එවං වදති “නිමන්තිතා වා හොන්තු අනිමන්තිතා වා, යෙසං මයා යාගු දින්තා, සබ්බෙසං ඉමානි වත්ථානි හොන්තු”ති, සබ්බෙසං පාපුණන්ති. යෙහි පන ථෙරානං භත්ථතො යාගු ලද්ධා, තෙසං න පාපුණන්ති. අථ සො “යෙහි මය්හං යාගු ජිතා, සබ්බෙසං හොන්තු”ති වදති, සබ්බෙසං පාපුණන්ති. භත්තබාදනීයෙසුපි එසෙව නයො.

චීවරෙ වානි පුබ්බෙපි යෙන වස්සං වාසෙත්වා හික්ඛුනං චීවරං දින්තපුබ්බං හොති, සො චෙ හික්ඛු භොජෙත්වා වදති “යෙසං මයා පුබ්බෙ

චීවරං දිත්තං, තෙසංයෙව ඉමං චීවරං වා සුත්තං වා සප්පිමධුපාණිකාදීනි වා භොන්තු’ති, සබ්බං තෙසංයෙව පාපුණාති.

සෙනාසනෙ වාති “යො මයා කාරිතෙ විහාරෙ වා පරිවෙණෙ වා වසති, තස්සිදං භොතු’ති චුත්තෙ තස්සෙව භොති.

හෙසප්පෙ වාති “මයං කාලෙන කාලං ථෙරානං සප්පිආදීනි හෙසප්පානි දෙම, යෙහි තානි ලද්ධානි, තෙසංයෙවිදං භොතු’ති චුත්තෙ තෙසංයෙව භොතීති.

2735. දියතෙති දානන්ති කම්මසාධනෙන චීවරං වුව්වති. යං-සද්දෙන චීවරස්ස පරාමට්ඨත්තා තං-සද්දෙනාපි තදෙව පරාමසිතබ්බන්ති.

තත්ත්වං විනිවිඡයො – “ඉමං චීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී”ති එවං පරම්මුඛා වා “ඉදං මෙ, භන්තෙ, තුම්භාකං දම්මී”ති එවං සම්මුඛා වා පාදමුලෙ ධූපෙත්වා වා දෙති, තං තස්සෙව භොති. සථෙ පන “ඉදං තුම්භාකඤ්ච තුම්භාකං අන්තෙවාසිකානඤ්ච දම්මී”ති එවං වදති, ථෙරස්ස ච අන්තෙවාසිකානඤ්ච පාපුණාති. උද්දෙසං ගහෙතුං ආගතො ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො ච අත්ථි, තස්සාපි පාපුණාති. “තුම්භෙහි සද්ධිං නිබද්ධවාරිකභික්ඛුනං දම්මී”ති චුත්තෙ උද්දෙසන්තෙවාසිකානං වත්තං කත්වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනි ගහෙත්වා චීවරන්තානං සබ්බෙසං පාපුණාතීති.

2737. වදතිච්චෙවමෙව චෙති ඉච්චෙවං යථාචුත්තනයෙන වදති චෙ. තන්ති තං පරික්ඛාරං. තෙසන්ති මාතුආදීනං. සඬ්ඝස්සෙව සන්තකං භොතීති යොජනා.

2738. “පඤ්චන්තං...පෙ.... භොතී”ති ඉමිනා පුරිමගාථාද්වයෙන විත්ථාරිතමෙවත්ථං සංඛිපිත්වා දස්සෙති. පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං. අච්චයෙති කාලකිරියාය. දානන්ති “මයි කාලකතෙ ඉමං පරික්ඛාරං තුය්භං භොතු, තච සන්තකං කරොහී”තිආදීනා පරිච්චජනං. කිඤ්චිපිති අන්තමසො දන්තකට්ඨමපි. ගිහීනං පන දානං තථා දායකානං ගිහීනමෙව අච්චයෙ රුහතීති යොජනා.

2739. භික්ඛු වා සාමණෙරො වා භික්ඛුනිඋපස්සයෙ කාලං කරොති, අස්ස භික්ඛුස්ස වා සාමණෙරස්ස වා පරික්ඛාරා භික්ඛුනංයෙව සන්තකා භික්ඛුසඬ්ඝස්සෙව සන්තකාති යොජනා. භික්ඛුසඬ්ඝස්සෙව සන්තකා කාලකතස්ස භික්ඛුසඬ්ඝපරියාපන්තත්තා.

2740. සාමණෙරී වාති එත්ථ වා-සද්දෙන “සික්ඛමානා වා”ති ඉදං සඬ්ගණ්භාති. විහාරස්මිං භික්ඛුනං නිවාසනට්ඨානෙ. තස්සාති භික්ඛුනියා වා සාමණෙරියා වා සික්ඛමානාය වා පරික්ඛාරා භික්ඛුනීනං සන්තකා භොන්තීති යොජනා. සන්තකාති එත්ථාපි භික්ඛුසු චුත්තනයෙනෙවත්ථො ගහෙතබ්බො.

2741. දෙහි නෙත්වානි එත්ථ “ඉමං වීවර”න්ති පකරණතො ලබ්භති. “ඉමං වීවරං නෙත්වා අසුකස්ස දෙහි”ති යං වීවරං දින්නං, තං තස්ස පුරිමස්සෙව සන්තකං හොති. “ඉදං වීවරං අසුකස්ස දමිතී”ති යං වීවරං දින්නං, තං යස්ස පභියාති, තස්ස පච්ඡිමස්සෙව සන්තකං හොතීති යොජනා.

2742. යථාචුත්තවචනප්පකාරානුරූපෙන සාමිකෙ ඤාත්වා සාමිකෙසු විස්සාසෙන වා තෙසු මතෙසු මතකවීවරමපි ගණ්භිතුං වට්ටතීති දස්සෙතුං ආහ “එව”න්තිආදි. “මතස්ස වා අමතස්ස වා”ති පදවිජෙදො. විස්සාසං වාපි ගණ්භෙය්‍යාති ජීවත්තස්ස සන්තකං විස්සාසග්ගාහං ගණ්භෙය්‍ය. ගණ්භෙ මතකවීවරන්ති මතස්ස වීවරං මතකපරික්ඛාරනීහාරෙන පාපෙත්වා ගණ්භෙය්‍ය.

2743. රජතෙ අනෙනාති රජනන්ති මූලාදිසබ්බමාහ. වත්තදොසෙනාති සවාසනසමුච්ඡින්නරාගාදිදොසෙන. තාදිනාති රූපාදිසු ඡළාරම්මණෙසු රාගාදීනං අනුප්පත්තියා අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු නිබ්බිකාරතාය එකසදිසෙන.

2744-5. “මූලෙ”තිආදිසු නිද්ධාරණෙ භූමිමං. මූලරජනෙ හලිද්දිං යපෙත්වා සබ්බං මූලරජනං වට්ටති. ඛන්ධෙසු රජනෙසු මඤ්ජෙට්ඨඤ්ච තුඬිගහාරකඤ්ච යපෙත්වා සබ්බං ඛන්ධරජනං වට්ටති. පත්තෙසු රජනෙසු අල්ලියා පත්තං තථා නීලියා පත්තඤ්ච යපෙත්වා සබ්බං පත්තරජනං වට්ටති. පුප්ඵරජනෙසු කුසුම්භඤ්ච කිංසුකඤ්ච යපෙත්වා සබ්බං පුප්ඵරජනං වට්ටති. තවරජනෙ ලොද්දඤ්ච කණ්ඩුලඤ්ච යපෙත්වා සබ්බං තවරජනං වට්ටති. ඵලරජනං සබ්බමපි වට්ටතීති යොජනා.

මඤ්ජෙට්ඨන්ති එකො සකණ්ටකරුක්ඛො, වල්ලිවිසෙසො ව, යස්ස රජනං මඤ්ජෙට්ඨඤ්චණ්ණං හොති. මඤ්ජෙට්ඨරුක්ඛස්ස ඛන්ධො සෙනවණ්ණොති සො ඉධ න ගහෙනබ්බො රජනාධිකාරත්තා. තුඬිගහාරකො නාම එකො සකණ්ටකරුක්ඛො, යස්ස රජනං හරිතාලවණ්ණං හොති. අල්ලිති වුල්ලතාපිඤ්ජරුක්ඛො, යස්ස පණ්ණරජනං හලිද්දිවණ්ණං හොති. නීලිති ගච්ඡවිසෙසො, යස්ස පන රජනං නීලවණ්ණං හොති. කිංසුකං නාම වල්ලිකිංසුකපුප්ඵං, යස්ස රජනං ලොහිතවණ්ණං හොති.

2746. කිලිට්ඨසාටකන්ති මලීනසාටකං. ධොවිතුන්ති එකචාරං ධොවිතුං. අල්ලියා ධොතං කිර සම්මදෙව රජනං පටිග්ගණ්භාති.

2747. වීවරානං කථා සෙසාති හෙදකාරණප්පකාරකථාදිකා ඉධ අචුත්තකථා. පයමෙ කථිතෙ චුත්තාති සෙසො. විභාවිනාති ඛන්ධකභාණකෙන.

වීවරක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

මහාවග්ගවිනිවිජයවණ්ණනා නිට්ඨිකා.

චූළවග්ගො

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2748. එවං මහාවග්ගවිනිවිජයං සඨබ්බෙපෙන දස්සෙත්වා චූළවග්ගාගතවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “තජ්ජනීය”න්තිආදි. තජ්ජනීයන්ති කලහකාරකානං භික්ඛූනං තතො විරමනත්ථාය නිග්ගහවසෙන අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං තජ්ජනීයකම්මඤ්ච. නියස්සන්ති බාලස්ස අබ්බත්තස්ස ආපත්තිබහුලස්ස අනපදානස්ස අනනුලොමිකෙහි ගිහිසංසග්ගෙහි සංසට්ඨස්ස විහරතො භික්ඛූනො නිග්ගහවසෙන නිස්සාය වසනත්ථාය කාතුං අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං නියස්සකම්මඤ්ච.

පබ්බාජන්ති කුලද්වයකස්ස භික්ඛූනො යත්ථ තෙන කුලද්වයනං කතං, තත්ථ න ලහිතබ්බආවාසත්ථාය නිග්ගහවසෙන අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං පබ්බාජනීයකම්මඤ්ච. පටිසාරණන්ති සද්ධස්ස උපාසකස්ස දායකස්ස කාරකස්ස සඨසුපට්ඨාකස්ස ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථුහි අක්කොසකස්ස භික්ඛූනො තංඛමාපනත්ථාය නිග්ගහවසෙන අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං පටිසාරණීයකම්මඤ්ච.

තිව්ඤ්ඤාතෙපනන්ති ආපත්තියා අදස්සනෙ, ආපත්තියා අප්පටිකම්මෙ, පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ ච තතො ඔරමිතුං නිග්ගහවසෙන අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං තිවිධං උක්ඛෙපනීයකම්මඤ්චාති. දීපයෙති පාළියා, අට්ඨකථාය ච චූත්තනයෙන පකාසෙය්‍යාති අත්ථො.

තජ්ජනීයාදිකම්මානං ඔසාරණනිස්සාරණවසෙන පච්චෙකං දුට්ඨත්තෙපි තං හෙදං අනාමසිත්වා කෙවලං ජාතිවසෙන “සත්ත කම්මානී”ති චූත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යථා දස්සිතො පනෙතෙසං විසෙසො අත්ථුප්පත්තිවසෙනාති දට්ඨබ්බො. විත්ථාරො පනෙසං කම්මක්ඛන්ධකතො වෙදිතබ්බො.

2749. ඛන්ධකෙ කම්මසඨබ්බාතෙ ඛන්ධකෙ ආගතානි තෙවත්තාලීස වත්තානි. තදනන්තරෙති තස්ස කම්මක්ඛන්ධකස්ස අනන්තරෙ. ඛන්ධකෙති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ. නච අධිකානි යෙසං තෙ නවාධිකානි තිංසෙව වත්තානි, එකුනවත්තාලීස වත්තානිති චූත්තං හොති.

කම්මක්ඛන්ධකෙ තාව –

“ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනීයකම්මකතෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛූනා සම්මා වත්තිතබ්බං. තත්ත්වායං සම්මාවත්තනා – න උපසම්පාදෙතබ්බං, න නිස්සයො දාතබ්බො, න සාමණෙරො උපට්ඨාපෙතබ්බො, න භික්ඛූනොවාදකසම්මුති සාදිතබ්බො, සම්මතෙනාපි භික්ඛූනියො න ඔවදිතබ්බො, යාය ආපත්තියා සඨසෙන ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනීයකම්මං කතං හොති, සා ආපත්ති න

ආපජ්ජිතබ්බා, අඤ්ඤා වා තාදිසිකා, තතො වා පාපිට්ඨතරා, කම්මං න ගරහිතබ්බං, කම්මිකා න ගරහිතබ්බා, න පකතත්තස්ස භික්ඛුනො අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමිවිකම්මං ආසනාභිභාරො සෙය්‍යාභිභාරො පාදොදකං පාදපීඨං පාදකථලිකං පත්තවිවරපටිග්ගහණං නහානෙ පිට්ඨිපරිකම්මං සාදිතබ්බං, න පකතත්තො භික්ඛු සිලවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො, න ආචාරවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො, න දිට්ඨිවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො, න ආජීවවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො, න භික්ඛු භික්ඛුහි හෙදෙතබ්බො, න ගිහිද්ධජො ධාරෙතබ්බො, න තිත්ථියද්ධජො ධාරෙතබ්බො, න තිත්ථියා සෙවිතබ්බා, භික්ඛු සෙවිතබ්බා, භික්ඛුසික්ඛාය සික්ඛිතබ්බං, න පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො අනාවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා වත්ථබ්බං, පකතත්තං භික්ඛුං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාතබ්බං, න පකතත්තො භික්ඛු ආසාදෙතබ්බො අන්තො වා බහි වා, න පකතත්තස්ස භික්ඛුනො උපොසථො ධ්වපෙතබ්බො, න පචාරණා ධ්වපෙතබ්බා, න සච්චනීයං කාතබ්බං, න අනුචාදො පට්ඨපෙතබ්බො, න ඔකාසො කාරෙතබ්බො, න වොදෙතබ්බො, න සාරෙතබ්බො, න භික්ඛුහි සම්පයොජෙතබ්බං”න්ති (චූළව. 51) –

එවං චෙතානි තෙවත්තාලිස වත්තානි සන්ධාය චුත්තං “තෙවත්තාලිස වත්තානි, බන්ධකෙ කම්මසඤ්ඤිතෙ”ති.

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 76-82) –

“පාරිවාසිකෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා සම්මා වත්තිතබ්බං. තත්‍රායං සම්මාවත්තනා – න උපසම්පාදෙතබ්බං, න නිස්සයො දාතබ්බො, න සාමණෙරො උපට්ඨාපෙතබ්බො, න භික්ඛුනොවාදකසම්මුති සාදිතබ්බා, සම්මතෙනපි භික්ඛුනියො න ඔවදිතබ්බා, යාය ආපත්තියා සඬ්ඝෙන පරිවාසො දින්නො හොති, සා ආපත්ති න ආපජ්ජිතබ්බා, අඤ්ඤා වා තාදිසිකා, තතො වා පාපිට්ඨතරා, කම්මං න ගරහිතබ්බං, කම්මිකා න ගරහිතබ්බා, න පකතත්තස්ස භික්ඛුනො උපොසථො ධ්වපෙතබ්බො, න පචාරණා ධ්වපෙතබ්බා, න සච්චනීයං කාතබ්බං, න අනුචාදො පට්ඨපෙතබ්බො, න ඔකාසො කාරෙතබ්බො, න වොදෙතබ්බො, න සාරෙතබ්බො, න භික්ඛුහි සම්පයොජෙතබ්බං.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පකතත්තස්ස භික්ඛුනො පුරතො ගන්තබ්බං, න පුරතො නිසීදිතබ්බං, යො හොති සඬ්ඝස්ස ආසනපරියන්තො සෙය්‍යාපරියන්තො විහාරපරියන්තො, සො තස්ස පදාතබ්බො, තෙන ව සො සාදිතබ්බො.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පකතත්තස්ස භික්ඛුනො පුරෙසමණෙන වා පච්ඡාසමණෙන වා කුලානි උපසඬකම්මබ්බානි, න ආරඤ්ඤිකඬගං සමාදාතබ්බං, න පිණ්ඩපාතිකඬගං සමාදාතබ්බං, න ච තප්පච්චයා පිණ්ඩපාතො නිහරාපෙතබ්බො ‘මා මං ජානිංසු’ති.

“පාරිවාසිකෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා ආගන්තුකෙන ආරොචෙතබ්බං, ආගන්තුකස්ස ආරොචෙතබ්බං, උපොසථෙ ආරොචෙතබ්බං, පවාරණාය ආරොචෙතබ්බං, සථෙ ගිලානො භොති, දුතෙනපි ආරොචෙතබ්බං.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා අභික්ඛුකො ආවාසො ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා අභික්ඛුකො අනාවාසො ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා. න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා අභික්ඛුකො ආවාසො වා අනාවාසො වා ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා අනාවාසා අභික්ඛුකො ආවාසො ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා. න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා අනාවාසා අභික්ඛුකො අනාවාසො ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා. න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා අනාවාසා අභික්ඛුකො ආවාසො වා අනාවාසො වා ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා වා අනාවාසා වා අභික්ඛුකො ආවාසො ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා. න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා වා අනාවාසා වා අභික්ඛුකො අනාවාසො ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා. න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා වා අනාවාසා වා අභික්ඛුකො ආවාසො වා අනාවාසො වා ගන්තබ්බො අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා සභික්ඛුකො ආවාසො ගන්තබ්බො යත්ථස්ස භික්ඛු නානාසංවාසකා අඤ්ඤානු පකතත්තෙන අඤ්ඤානු අන්තරායා. න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා සභික්ඛුකො අනාවාසො ගන්තබ්බො යත්ථස්ස භික්ඛු නානාසංවාසකා අඤ්ඤානු පකතත්තෙන

“ගන්තබ්බො, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා අනාචාසා සභික්ඛුකො අනාචාසො යත්ථස්ස භික්ඛු සමානසංචාසකා යං ජඤ්ඤා ‘සක්කොමි අජ්ජෙව ගන්තු’න්ති.

“ගන්තබ්බො, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා අනාචාසා සභික්ඛුකො ආචාසො වා අනාචාසො වා යත්ථස්ස භික්ඛු සමානසංචාසකා යං ජඤ්ඤා ‘සක්කොමි අජ්ජෙව ගන්තු’න්ති.

“ගන්තබ්බො, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආචාසා වා අනාචාසා වා සභික්ඛුකො ආචාසො යත්ථස්ස භික්ඛු සමානසංචාසකා යං ජඤ්ඤා ‘සක්කොමි අජ්ජෙව ගන්තු’න්ති.

“ගන්තබ්බො, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආචාසා වා අනාචාසා වා සභික්ඛුකො අනාචාසො යත්ථස්ස භික්ඛු සමානසංචාසකා යං ජඤ්ඤා ‘සක්කොමි අජ්ජෙව ගන්තු’න්ති.

“ගන්තබ්බො, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආචාසා වා අනාචාසා වා සභික්ඛුකො ආචාසො වා අනාචාසො වා යත්ථස්ස භික්ඛු සමානසංචාසකා යං ජඤ්ඤා ‘සක්කොමි අජ්ජෙව ගන්තු’න්ති.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙ ආචාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තෙ අනාචාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තෙ ආචාසෙ වා අනාචාසෙ වා වත්ථබ්බං, පකතත්තං භික්ඛුං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාතබ්බං, පකතත්තො භික්ඛු ආසනෙන නිමන්තෙතබ්බො, න පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකාසනෙ නිසිදිතබ්බං, න නිවෙ ආසනෙ නිසින්නෙ උච්චෙ ආසනෙ නිසිදිතබ්බං, න ඡමායං නිසින්නෙ ආසනෙ නිසිදිතබ්බං, න එකච්ඡිකමෙ වච්ඡමිතබ්බං, න නිවෙ වච්ඡමෙ වච්ඡමන්තෙ උච්චෙ වච්ඡමෙ වච්ඡමිතබ්බං, න ඡමායං වච්ඡමන්තෙ වච්ඡමෙ වච්ඡමිතබ්බං.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පාරිවාසිකෙන වුච්ඡිතරෙන භික්ඛුනා සද්ධිං...පෙ.... මූලායපටිකස්සනාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං...පෙ.... මානත්තාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං...පෙ.... මානත්තවාරිකෙන භික්ඛුනා සද්ධිං...පෙ.... අබ්භානාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙ ආචාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තෙ අනාචාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තෙ ආචාසෙ වා අනාචාසෙ වා වත්ථබ්බං, න එකාසනෙ නිසිදිතබ්බං, න නිවෙ ආසනෙ නිසින්නෙ උච්චෙ ආසනෙ නිසිදිතබ්බං, න ඡමායං නිසින්නෙ ආසනෙ නිසිදිතබ්බං, න එකච්ඡිකමෙ වච්ඡමිතබ්බං, න නිවෙ වච්ඡමෙ වච්ඡමිතබ්බං.

වඩ්කමන්තෙ උච්චෙ වඩ්කමෙ වඩ්කමිතබ්බං, න ඡමායං වඩ්කමන්තෙ වඩ්කමෙ වඩ්කමිතබ්බං.

“පාරිවාසිකචතුත්ථො චෙ, හික්ඛචෙ, පරිවාසං දදෙය්‍ය, මූලාය පටිකස්සෙය්‍ය, මානත්තං දදෙය්‍ය, තංචිසො අබ්භෙය්‍ය, අකම්මං න ච කරණීය”න්ති (වුළුව. 76-82) –

එවං පාරිවාසිකානං චතුනවුති වත්තානි.

සා ච නෙසං චතුනවුතිසඬ්ඛා එවං වෙදිතබ්බා –
නඋපසම්පාදනාදිනකම්මිකගරහපරියොසානානි නව වත්තානි, තතො පකතත්තස්ස උපොසප්ථිධපනාදිහික්ඛුහිසම්පයොජනපරියොසානානි අට්ඨ, තතො නපුරතොගමනාදී පඤ්ච, නපුරගමනාදී වත්තාරි, ආගන්තුකෙන ආරොචනාදී වත්තාරිති තිංස, සහික්ඛුකාචාසාදිතො අහික්ඛුකාචාසාදිගමනපඅසංයුත්තානි තිණි නවකානි චාති සත්තපඤ්ඤාස, තතො නපකතත්තෙන සද්ධිං එකච්ඡන්තවාසාදිපටිසංයුත්තානි එකාදස, තතො
නපාරිවාසිකවුඩ්ඪ්ඨතරමූලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහමානත්තවාරිකඅබ්භානාරහෙහි සද්ධිං එකච්ඡන්තවාසාදිපටිසංයුත්තානි පච්චෙකං එකාදස කත්වා පඤ්චපඤ්ඤාසාය වත්තෙසු පාරිවාසිකවුඩ්ඪ්ඨතරමූලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහානං තිණිණං සමානත්තා තෙසු එකං එකාදසකං, මානත්තවාරිකඅබ්භානාරහානං ද්විත්තං සමානත්තා තෙසු එකං එකාදසකන්ති දුචෙ එකාදසකානි, අන්තෙ පාරිවාසිකචතුත්ථස්ස සඬ්ඪස්ස පරිවාසාදිදානචතුක්කෙ ගණපුරණත්ථදොසතො නිවත්තිවසෙන වත්තාරි වත්තාරිති චතුනවුති වත්තානි. තානි අග්ගහිතග්ගහණෙන එකුනවත්තාලීසවත්තානි නාම. ආදිතො නව, උපොසප්ථිධපනාදීනි අට්ඨ, පකතත්තෙන එකච්ඡන්තවාසාදී වත්තාරි චාති එකච්ඡති වත්තානි කම්මක්ඛන්ධකෙ ගහිතත්තා ඉධ ගණනාය අග්ගහෙත්වා තතො සෙසෙසු තෙසත්තතියා වත්තෙසු පාරිවාසිකවුඩ්ඪ්ඨතරාදීහි එකච්ඡන්තො වාසාදිපටිසංයුත්තානි ද්වාච්ඡති වත්තානි පකතත්තෙහි සමානත්තා තානි ච “ගන්තබ්බො හික්ඛචෙ”තිආදිකං නවකං තවා ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්තිදස්සනපරං, න ආචාසතො ගච්ඡන්තස්ස ආපත්තිදස්සනපරන්ති තඤ්ච අග්ගහෙත්වා අවසෙසෙසු ද්වාච්ඡත්තාලීසවත්තෙසු පාරිවාසිකචතඋත්ථාදිකම්මචතුක්කං ගරුකාපත්තිවුට්ඨානාය ගණපුරණත්ථසාමඤ්ඤෙන එකං කත්වා තයො අපනෙත්වා ගණිතානි එකුනවත්තාලීසානි භොන්තිති වුත්තං “නවාධිකානි තිංසෙව, ඛන්ධකෙ තදනන්තරෙ”ති.

2750. ඉමානි එකුනවත්තාලීස වත්තානි පුරිමෙහි තෙවත්තාලීසවත්තෙහි සද්ධිං ද්වාසිති භොන්තිති ආහ “එවං සබ්බානි...පෙ.... ගහිතාගහණෙන තු”ති.

එවං කම්මක්ඛන්ධකපාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙසු මහෙසිනා වුත්තානි ඛන්ධකවත්තානි ගහිතාගහණෙන ද්වාසිති එව භොන්තීති යොජනා. එවමෙත්ථ ද්වාසිතික්ඛන්ධකවත්තානි දස්සිතානි.

ආගමට්ඨකථාවණ්ණනායං පන –

“පාරිවාසිකානං භික්ඛුනං වත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමිති (වුළුව. 75) ආරභිත්වා ‘න උපසම්පාදෙනඛිං...පෙ.... න ඡමායං වඩ්ඤමත්තෙ වඩ්ඤමෙ වඩ්ඤමිතඛිං’න්ති (වුළුව. 76-81) වුත්තාවසානානි ඡසට්ඨි, තතො පරං ‘න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පාරිවාසිකෙන වුඩ්ඪිතරෙන භික්ඛුනා සද්ධිං, මූලායපටිකස්සනාරහෙන, මානත්තාරහෙන, මානත්තවාරිකෙන, අබ්භානාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙ ආවාසෙ වත්ථඛිං’න්තිආදීනං (වුළුව. 82) පකතත්තෙ වරිතඛිංඛෙහි අනඤ්ඤත්තා විසුං තෙ අගණෙත්වා පාරිවාසිකවුඩ්ඪිතරාදියු පුග්ගලන්තරෙසු වරිතඛිංඛත්තා තෙසං වසෙන සම්පිණ්ඩෙත්වා එකෙකං කත්වා ගණිතානි පඤ්ඤාති එකසත්තති වත්තානි, උක්ඛෙපනීයකම්මකතවත්තෙසු වත්තපඤ්ඤාපනවසෙන වුත්තං ‘න පකතත්තස්ස භික්ඛුනො අභිවාදනං ...පෙ.... නහානෙ පිට්ඨිපරිකම්මං සාදිතඛිං’න්ති (වුළුව. 51) ඉදං අභිවාදනාදීනං අසාදියනං එකං, ‘න පකතත්තො භික්ඛු සීලවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතඛිංඛො’තිආදීනි ව දසාති එවමෙතානි ද්වාසිති භොන්ති. එතෙස්වෙව කානිචි තජ්ජනීයකම්මාදිවත්තානි, කානිචි පාරිවාසිකාදිවත්තානි අග්ගහිතග්ගහණෙන ද්වාසිති එවා”ති (ම. නි. ටී. 2.25; සාරත්ථ. ටී. 2.39; වි. වි. ටී. 1.39) –

වුත්තං. එතානි පන වත්තානි කදාචි තජ්ජනීයකම්මකතාදිකාලෙ, පාරිවාසිකාදිකාලෙ ව වරිතඛිංඛානි බුද්දකවත්තානිති ගහෙතඛිංඛානි ආගන්තුකවත්තාදීනං වුද්දසමභාවත්තානං වක්ඛමානත්තා.

2751. ඉදානි පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිවිජෙදං, වත්තහෙදඤ්ච දස්සෙතුමාහ “පරිවාසඤ්ච වත්තඤ්චා”තිආදි. පරිවාසඤ්ච වත්තඤ්ච සමාදින්නස්සාති “පරිවාසං සමාදියාමි”ති පරිවාසඤ්ච “වත්තං සමාදියාමි”ති වත්තඤ්ච පකතත්තස්ස භික්ඛුනො සන්තිකෙ උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා වච්චෙදං කත්වා සමාදින්නස්ස. භික්ඛුනොති පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො.

2752. සභවාසාදයො “එකච්ඡන්තෙ”තිආදිනා සයමෙව වක්ඛති. සභවාසො, විනාවාසො, අනාරොවනමෙව වාති ඉමෙහි තීභි පාරිවාසිකභික්ඛුස්ස රත්තිවිජෙදො ව දුක්කටඤ්ච භොතීති යොජනා.

2753. උදකපානෙන සමන්තා නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානෙන. එකච්ඡන්තෙනි එකච්ඡන්තෙ පරිච්ඡන්තෙ වා අපරිච්ඡන්තෙ වා ආවාසෙ. පකතත්තෙන භික්ඛුනා සහ උක්ඛිත්තස්ස නිවාසො නිවාරිතොති යොජනා. “නිවාරිතො”ති ඉමිනා දුක්කටං හොතිති දීපෙනි.

2754. අන්තොයෙවාති එකච්ඡන්තස්ස ආවාසපරිච්ඡේදස්ස අන්තොයෙව. “න ලබ්භති”ති ඉමිනා රත්තිච්ඡේදො ව දුක්කටඤ්ච හොතිති දීපෙනි.

2755. මහාඅට්ඨකථාදිසුති ආදි-සද්දෙන කුරුන්දට්ඨකථාදිං සඬගණ්භාති. උභින්නන්ති උක්ඛිත්තකපාරිවාසිකානං. ඉති අවිසෙසෙන නිද්දිට්ඨන්ති යොජනා.

2756. ඉමිනා සහවාසෙන රත්තිච්ඡේදඤ්ච දුක්කටඤ්ච දස්සෙත්වා විනාවාසෙන දස්සෙතුමාහ “අභික්ඛුකෙ පනාවාසෙ”ති. ආවාසෙති වසන්ත්ථාය කතසෙනාසනෙ. අනාවාසෙති වාසන්ත්ථාය අකතෙ චෙතියසරෙ වා බොධිසරෙ වා සම්මජ්ජනිඅට්ටකෙ වා දාරුඅට්ටකෙ වා පානීයමාලෙ වා වච්චකුටියං වා ද්වාරකොට්ඨකෙ වා අඤ්ඤත්‍ර වා යත්ථ කත්ථවි එවරුපෙ යානෙ. විජ්ජවාසං වසන්තස්සාති පකතත්තෙන විනා වාසං කප්පෙත්තස්ස. රත්තිච්ඡේදො ව දුක්කටන්ති රත්තිච්ඡේදො චෙව වත්තහෙදදුක්කටඤ්ච හොති.

2757. එවං විජ්ජවාසෙන රත්තිච්ඡේදදුක්කටාති දස්සෙත්වා අනාරොචනෙන දස්සෙතුමාහ “පාරිවාසිකභික්ඛුස්සා”තිආදි. භික්ඛුං දිස්වානාති ආකාසෙනාපි ගච්ඡන්තං සමානසංවාසකං ආගන්තුකං භික්ඛුං දිස්වා. තඬ්ඬණෙති තස්මිං දිට්ඨක්ඛණෙයෙව. “අනාරොචෙන්තස්ස එව එතස්සා”ති පදවිඡේදො. එවකාරෙන රත්තිච්ඡේදො ව දුක්කටඤ්චාති උභයං එතස්ස හොතිති දීපෙන්තෙන අදිට්ඨො චෙ, රත්තිච්ඡේදොව හොතිති ඤාපෙනි. යථාහ – “සොපිස්ස රත්තිච්ඡේදං කරොති, අඤ්ඤාතත්තා පන වත්තහෙදදුක්කටං නත්ථි”ති (චූළව. අට්ඨ. 75). නානාසංවාසකෙන සහ විනයකම්මං කාතුං න වට්ටති, තස්ස අනාරොචනෙපි රත්තිච්ඡේදො න හොති.

2758-9. පාරිවාසිකො භික්ඛු යත්ථ සඬ්ඝනවකට්ඨානෙ ධීතො, තත්ථෙව තස්මිංයෙව යානෙ යත්වා යථාචූඬ්ඨං පකතත්තෙහිපි සද්ධිං චූඬ්ඨපටිපාටියා පඤ්ච කිච්චාති කාතුං වට්ටතිති යොජනා.

තාති සරූපතො දස්සෙතුමාහ “උපොසථපචාරණ”න්තිආදි. උපොසථපචාරණං යථාචූඬ්ඨං කාතුං ලභතීති යොජනා. දෙන්තීති එත්ථ “සණ්ඨිං පහරිත්වා”ති සෙසො. සඬ්ඝදායකාති කම්මධාරයසමාසො. සඬ්ඝස්ස එකත්තෙපි ගරුසු බහුවචනනිද්දෙසො. “දෙනි චෙ

සඬ්ඝදායකො”තිපි පායො. තත්ථ සංඝටිං පහරිත්වා භාජෙත්වා දෙත්තො සඬ්ඝො වස්සිකසාටිකං දෙති වෙ, පාරිවාසිකො යථාචුඬ්ඨං අත්තනො පත්තට්ඨානෙ ලහතීති යොජනා.

ඔණොජනන්ති විස්සජ්ජනං, සඬ්ඝතො අත්තනො පත්තානං ද්විත්තං, තිණ්ණං වා උද්දෙසහත්තාදීනං අත්තනො පුග්ගලිකහත්තපච්චාසාය පටිග්ගහෙත්වා “මය්හං අජ්ජ හත්තපච්චාසා අත්ථි, ස්වෙ ගණ්හිස්සාමි”ති වත්වා සඬ්ඝවිස්සජ්ජනං ලහතීති චුත්තං හොති. හත්තන්ති ආගතාගතෙහි චුඬ්ඨපටිපාටියා ගහෙත්වා ගන්තබ්බං විහාරෙ සඬ්ඝස්ස චතුස්සාලහත්තං. තථා පාරිවාසිකො යථාචුඬ්ඨං ලහතීති යොජනා. ඉමෙ පඤ්චාති චුත්තමෙවත්ථං නිගමයති.

තත්තායං විනිවිජයො (වුළුව. අට්ඨ. 75) – උපොසඨපචාරණං තාව පාතිමොක්ඛෙ උද්දිස්සමානෙ හත්ථපාසෙ නිසිදිතුං වට්ටති. මහාපච්චරියං පන “පාළියා අනිසිදිත්වා පාළිං විහාය හත්ථපාසං අමුඤ්චන්තෙන නිසිදිතබ්බ”න්ති චුත්තං. පාරිසුද්ධිඋපොසථෙ කරියමානෙ සඬ්ඝනවකට්ඨානෙ නිසිදිත්වා තත්ථෙව නිසින්නෙන අත්තනො පාළියා පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බොව. පචාරණායපි සඬ්ඝනවකට්ඨානෙ නිසිදිත්වා තත්ථෙව නිසින්නෙන අත්තනො පාළියා පචාරතබ්බං. සඬ්ඝෙන සංඝටිං පහරිත්වා භාජියමානං වස්සිකසාටිකමපි අත්තනො පත්තට්ඨානෙ ගහෙතුං වට්ටති.

ඔණොජනෙ සවෙ පාරිවාසිකස්ස ද්වෙ තිණ්ණ උද්දෙසහත්තාදීති පාපුණන්ති, අඤ්ඤා වස්ස පුග්ගලිකහත්තපච්චාසා හොති, තානි පටිපාටියා ගහෙත්වා “හන්තෙ, හෙට්ඨා ගාහෙථ, අජ්ජ මය්හං හත්තපච්චාසා අත්ථි, ස්වෙව ගණ්හිස්සාමි”ති වත්වා විස්සජ්ජෙතබ්බානි, එවං තානි පුනදිවසෙසු ගණ්හිතුං ලහති. “පුනදිවසෙ සබ්බපයමං එතස්ස දාතබ්බ”න්ති කුරුන්දියං චුත්තං. යදි පන න ගණ්හාති න විස්සජ්ජෙති, පුනදිවසෙ න ලහති. ඉදං ඔණොජනං නාම පාරිවාසිකස්සෙව ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං. කස්මා? තස්ස හි සඬ්ඝනවකට්ඨානෙ නිසින්නස්ස හත්තග්ගෙ යාගුබ්ජ්ජකාදීනි පාපුණන්ති වා න වා, තස්මා “සො හික්ඛාහාරෙන මා කිලමිත්ථා”ති ඉදමස්ස සඬ්ගහකරණත්ථාය ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං.

හත්තෙ චතුස්සාලහත්තං යථාචුඬ්ඨං ලහති, පාළියා පන ගන්තුං වා යාතුං වා න ලහති. තස්මා පාළිතො ඔසක්කිත්වා හත්ථපාසෙ යිතෙන හත්ථං පසාරෙත්වා යථා සෙනො නිපතීත්වා ගණ්හාති, එවං ගණ්හිතබ්බං. ආරාමිකසමණුද්දෙසෙහි ආහරාපෙතුං න ලහති. සවෙ සයමෙව ආහරන්ති, වට්ටති. රඤ්ඤො මහාපෙළහත්තෙපි එසෙව නයො. චතුස්සාලහත්තෙ පන සවෙ ඔණොජනං කත්තුකාමො හොති, අත්තනො අත්ථාය උක්ඛිත්තෙ පිණ්ඩෙ “අජ්ජ මෙ හත්තං අත්ථි, ස්වෙව ගණ්හිස්සාමි”ති වත්තබ්බං. “පුනදිවසෙ ද්වෙ පිණ්ඩෙ ලහති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 75) මහාපච්චරියං චුත්තං.

උද්දෙසහත්තාදීනිපි පාළිතො ඔසක්කිත්ථාව ගහෙනබ්බානි. යත්ථ පන නිසිදාපෙත්ථා පරිවිසන්ති, තත්ථ සාමණේරානං ජෙට්ඨකෙන භික්ඛූනං සඤ්ඤානවකෙන භුත්ථා නිසිදිතබ්බන්ති.

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

සමථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2760. ඉදානි සමථවිනිවිඡයං දස්සෙතුං යෙසු අධිකරණෙසු සන්තෙසු සමථෙහි භවිතබ්බං, තානි තාව දස්සෙන්තො ආහ “විවාදාධාරතා”තිආදි. විවාදාධාරතානි විවාදාධිකරණං. ආපත්තාධාරතානි එත්ථාපි එසෙව නයො. ආධාරතානි අධිකරණපරියායො. ආධාරීයනි අභිභූයානි වූපසම්මති සමථෙහිති ආධාරො, විවාදො ච සො ආධාරො වානි විවාදාධාරො, සො එව විවාදාධාරතා. එවමාධාරාධිකරණං-සද්දානං විවාදාදිසද්දෙහි සහ කම්මධාරයසමාසො දට්ඨබ්බො. අධිකරීයනි අභිභූයානි වූපසම්මති සමථෙහිති අධිකරණන්ති විවාදාදිවතුබ්බිධමෙව පාළියං දස්සිතං. අයමත්ථො “එතෙසං තු වතුන්තම්පි, සමත්තා සමථා මතා”ති වක්ඛමානෙන විඤ්ඤායති.

2761. එතානි වත්තාරි අධිකරණානි ච “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ විවදන්ති ‘ධම්මො’ති වා ‘අධම්මො’ති වා”ති (චූළව. 215) අට්ඨාරස හෙදකාරකවත්ථුනි ච මහෙසිනා වුත්තානි. තත්ථ තෙසු වතුසු අධිකරණෙසු විවාදො අධිකරණසඤ්ඤාතො එතානි අට්ඨාරස හෙදකරවත්ථුනි නිස්සිතො නිස්සාය පවත්තොති යොජනා.

2762. විපත්තියො වතස්සොවානි “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ භික්ඛූ අනුවදන්ති සීලවිපත්තියා වා ආචාරවිපත්තියා වා දිට්ඨිවිපත්තියා වා ආජීවවිපත්තියා වා”ති (චූළව. 215) වුත්තා වතස්සො විපත්තියො. දිට්ඨාදීනං අනුගන්ත්ථා සීලවිපත්තිආදීහි වදනං වොදනා අනුවාදො. උපාගතොති නිස්සිතො, අනුවාදො වතස්සො විපත්තියො නිස්සාය පවත්තොති අත්ථො. “තත්ථා”ති පට්ඨමෙව නිද්ධාරණස්ස වුත්තත්තා ඉධ පුනවචනෙ පයොජනං න දිස්සති, “සම්භවා”ති වචනස්සාපි න කොචි අත්ථවිසෙසො දිස්සති. තස්මා “ආපත්තාධාරතා තත්ථ, සත්තආපත්තිසම්භවා”ති පාඨො න යුජ්ජති, “ආපත්තාධාරතා නාම, සත්ත ආපත්තියො මතා”ති පාඨො යුත්තතරො, ආපත්තාධාරතා නාම ආපත්තාධිකරණං නාම සත්ත ආපත්තියො මතා සත්ත ආපත්තියොව අධිජ්ජෙතානි අත්ථො.

2763. සඤ්ඤාකම්මානි නිස්සායානි අපලොකනකම්මාදීනි වත්තාරි සඤ්ඤාකම්මානි උපාදාය කිච්චාධිකරණාභිධානං සියා, කිච්චාධිකරණං නාම වත්තාරි සඤ්ඤාකම්මානීති අත්ථො. එතෙසං තු වතුන්තම්පිති එතෙසං පන වතුන්තම්පි අධිකරණානං. සමත්තානි වූපසමහෙතුත්තා. සමථා මතානි සම්මුඛාවිනයාදයො සත්ත අධිකරණසමථානි අධිජ්ජෙතා. අධිකරණානි

සමෙත්ති, සම්මන්ති වා එතෙහිති “සමථා”ති වුච්චන්තිති “සමත්තා සමථා මතා”ති ඉමිනා සමථ-සද්දස්ස අන්වත්ථං දීපෙති.

2764-5. තෙ සරූපතො දස්සෙතුමාහ “සම්මුඛා”තිආදි. “විනයො”ති ඉදං සම්මුඛාදිපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං “සම්මුඛාවිනයො සතිවිනයො අමුල්භවිනයො”ති. “පටිඤ්ඤාවිනයො”ති ච පටිඤ්ඤාතකරණං වුත්තං. සත්තමො විනයොති සමථො අධිජ්ජෙතො. තිණුවත්ථාරකොති ඉමෙ සත්ත සමථා බුද්ධොනාදිච්චබන්ධුනා වුත්තාති යොජනා.

2766. චතුසු අධිකරණෙසු යං අධිකරණං යත්තකෙහි සමථෙහි සම්මති, තෙ සඬගහෙත්වා දස්සෙත්තො ආහ “විවාදො”තිආදි.

2767-9. “විවාදො”තිආදිනා උද්දිට්ඨමත්ථං නිද්දිසන්තො ආහ “ජට්ඨෙතා”තිආදි. එත්ථ එතෙසු චතුසු අධිකරණෙසු, සමථෙසු ච කිං කෙන සම්මතීති චෙ? විවාදො විවාදාධිකරණං ජට්ඨෙත යෙභුය්‍යසිකාය, පඨමෙන සමථෙන සම්මුඛාවිනයෙන වාති ද්විති සමථෙහි සම්මති. යස්සා කිරියාය ධම්මවාදිතො බහුතරා, එසා යෙභුය්‍යසිකා. “සඬසසම්මුඛතා, ධම්මසසම්මුඛතා, විනයසසම්මුඛතා, පුග්ගලසසම්මුඛතා”ති (චූළව. 229, 234, 236, 237, 242) වුත්තානං සඬසාදීනං චතුත්තං සන්නිධානෙන වා ගණපුග්ගලෙහි සමියමානං විවාදාධිකරණං සඬසසසම්මුඛතං විනා ඉතරෙහි තීහි වා සම්මතීති වුත්තං හොති.

එත්ථ ච කාරකසඬසස්ස සඬසසාමග්ගිවසෙන සම්මුඛිභාවො සඬසසසම්මුඛතා, සමෙතබ්බස්ස වත්ථුතො භූතතා ධම්මසසම්මුඛතා, යථා තං සමෙතබ්බං, තථෙවස්ස සමතං විනයසසම්මුඛතා, යො ච විචදති, යෙන ච විචදති, තෙසං උභිත්තං අත්ථපච්චත්ථිකානං සම්මුඛිභාවො පුග්ගලසසම්මුඛතා.

“අනුවාදො චතුහිපි”ති උද්දිට්ඨං නිද්දිසන්තො ආහ “සම්මුඛා”තිආදි. අනුපුබ්බෙනාති අනුපටිපාටියා. සම්මුඛාවිනයාදීහි තීහිපිති සම්මුඛාවිනයසතිවිනයඅමුල්භවිනයෙහි තීහිපි. තථෙවාති යථා තීහි, තථා පඤ්චමෙන තස්සපාපියසිකාසමථෙනාපි අනුවාදො සම්මති, පගෙව චතුහිති අත්ථො.

යො පාපුස්සන්තතාය පාපියො පුග්ගලො, තස්ස කත්තබ්බතො “තස්සපාපියසිකා”ති කම්මං වුච්චති. ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස විය සතිවෙපුල්ලජ්ජත්තස්ස බිණ්ණසවස්ස කතා අමුලිකා සිලවිපත්තිවොදනා සම්මුඛාවිනයෙන, ඤත්තිචතුත්ථාය කම්මවාචාය දින්නෙන සතිවිනයෙන ච සම්මති. උම්මත්තකස්ස හික්ඛුතො කතා ආපත්තිවොදනා සම්මුඛාවිනයෙන ච තථෙව දින්නෙන අමුල්භවිනයෙන ච සම්මති. සඬසමජ්ඣෙ ආපත්තියා වොදියමානස්ස අවජානිත්වා පටිජානනාදිං කරොන්තස්ස පාපහික්ඛුතො

බහුලාපත්තිවොදනා සම්මුඛාවිනයෙන වෙව තටෙව පකතෙන තස්සපාපියසිකාකම්මෙන ච වූපසම්මතීති වුත්තං හොති.

“ආපත්ති පන තිහෙවා”ති උද්දෙසස්ස නිද්දෙසමාහ “සම්මුඛෙනා”තිආදි. සම්මුඛෙන සම්මුඛාවිනයෙන, පටිඤ්ඤාය පටිඤ්ඤාතකරණෙන, තිණුවත්ථාරකෙන වා ඉමෙහි තිහි එව සමටෙහි සා ආපත්ති ආපත්තාධිකරණං උපසමං යාතීති යොජනා. එත්ථ පටිඤ්ඤාතකරණං නාම ආපත්තිං පටිග්ගණ්හන්තෙන “පස්සසී”ති වුත්තෙ ආපත්තිං දෙසෙන්නෙන “ආම පස්සාමී”ති සම්පටිච්ඡනං. තිණුවත්ථාරකං පන සයමෙව වක්ඛති.

තිහෙව සමටෙහිති එත්ථ ගරුකාපත්ති සම්මුඛාවිනයෙන, පටිඤ්ඤාතකරණෙන වාති ද්විහි, ලහුකාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා සඬ්ඝෙ වා ගණෙ වා පුග්ගලෙ වා දෙසනාය සම්මුඛාවිනයෙන වෙව පටිඤ්ඤාතකරණෙන ච, කොසම්බකානං විග්ගහසදිසං මහාවිග්ගහං කරොන්නෙහි ආපන්නා අනෙකවිධා ආපත්තියො සවෙ හොන්ති, තාසු වක්ඛමානසරූපං ථුල්ලවජ්ජාදිං යපෙත්වා අවසෙසා සබ්බා ආපත්තියො සම්මුඛාවිනයෙන, තිණුවත්ථාරකෙන ච සම්මතීති අත්ථො.

කිච්චං කිච්චාධිකරණං එකෙන සම්මුඛාවිනයෙනෙව සම්මතීති යොජනා.

2770. යෙභුය්‍යසිකකම්මෙති එත්ථ නිමිත්තත්ථෙ භුමිමං. සලාකං ගාහයෙති විනිවිජයකාරකෙ සඬ්ඝෙ ධම්මවාදීනං බහුත්තං වා අප්පතරත්තං වා ජානිතුං වක්ඛමානෙන නයෙන සලාකං ගාහාපෙය්‍ය. බුද්ධාති “න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති...පෙ.... ගහිතාගහිතඤ්ච ජානාති”ති වුත්තං පඤ්චහි අඬ්ගෙහි සමන්නාගතං පුග්ගලං දස්සෙති. “ගුළුහෙනා”තිආදිනා සලාකග්ගාහජ්ජකාරො දස්සිතො. කණ්ණජජ්ජෙනාති එත්ථ කණ්ණෙ ජජ්ජො යස්මිං සලාකග්ගාහපයොගෙති විග්ගහො. එත්ථ ගුළුහසලාකග්ගාහො නාම ධම්මවාදිසලාකා ච අධම්මවාදිසලාකා ච විසුං විසුං විවරකණ්ණෙ පක්ඛිපිත්වා පුග්ගලානං සන්තිකං විසුං විසුං උපසඬ්කම්ත්වා සලාකා විසුං විසුං දස්සෙත්වා “ඉතො තව රුච්චනකං ගණ්හාහී”ති රහො යත්වා ගාහාපනං. විවටකං නාම ධම්මවාදීනං බහුභාවං ඤත්වා සබ්බෙසු ජානන්තෙසු පුග්ගලානං සන්තිකං ගාහාපනං. කණ්ණජජ්ජනං නාම එවමෙව කණ්ණමූලෙ රහො යත්වා ගාහාපනං.

2771. අලජ්ජුස්සදෙති එත්ථ “සඬ්ඝෙ”ති සෙසො. ලජ්ජිසු බාලෙසුති එත්ථාපි “උස්සදෙසු”ති වත්තබ්බං.

2772. සකෙන කම්මුනායෙවාති අත්තනො යං කිච්චං, තෙනෙවාති.

2773-5. “ආපජ්ජති”තිආදි “අලජ්ජී, ලජ්ජී, බාලො”ති ජානනස්ස හෙතුභූතකම්මදස්සනං. දුච්චිත්තිකොති අභිජ්ඣාදිතිවිධමනොදුච්චරිතවසෙන දුට්ඨු චිත්තෙන්තො. දුබ්භාසීති මුසාවාදාදිවතුබ්බිධවච්ඡුච්චරිතවසෙන වච්ඡ්චාරො පඤ්ඤත්තානං සික්ඛාපදානං චිතික්කමවසෙන දුට්ඨු භාසනසීලො. දුක්කටකාරිකොති පාණාතිපාතාදිතිවිධකායදුච්චරිතවසෙන කායද්වාරො පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානං චිතික්කමවසෙන කුච්ඡිතකම්මස්ස කරණසීලො. ඉති ලක්ඛණෙනෙවාති යථාචුත්තං අලජ්ජීලජ්ජීබාලලක්ඛණං නිගමෙති.

2776. “යෙභුයාසිකා”තිආදිගාථාහි නිද්දිට්ඨමෙව අත්ථං නිගමෙතුමාහ “තිධා”තිආදි. තිධාසලාකගාහෙනාති තිවිධස්ස සලාකගාහස්ස අඤ්ඤතරෙන. බහුකා ධම්මවාදිනො යදි සියුන්ති යොජනා. කාතබ්බන්ති එත්ථ “විවාදාධිකරණවූපසමන”න්ති සෙසො.

2777. යො පුග්ගලො අලජ්ජී ච හොති සානුවාදො ච කම්මතො කායකම්මතො, වචිකම්මතො ච අසුචි ච සම්බුද්ධජිගුච්ඡනියොති අත්ථො. සො එවංවිධො පාපපුග්ගලො තස්ස පාපියසිකකම්මස්ස යොගො හොතීති සම්බන්ධො. සානුවාදොති එත්ථ අනුවාදො නාම වොදනා, සහ අනුවාදෙන වත්තතීති සානුවාදො, පාපගරහිතපුග්ගලෙහි කාතබ්බවොදනාය අනුරූපොති අත්ථො.

2778-9. භණ්ඩනෙති කලහස්ස පුබ්බහාගෙ. කලහෙති කායවච්ඡ්චාරජ්ජවත්තෙ හත්ථපරාමසාදිකෙ කලහෙ ච. විවාදමිහි අනජ්ජකෙති බහුවිධෙ විවාදෙ ජාතෙ. බහුඅස්සාමණෙ විණ්ණෙති සමණානං අනනුච්ඡවිකෙ නානජ්ජකාරෙ කායිකවාචසිකචිතික්කමෙ ච කතෙ. අනග්ගෙති අනන්තෙ. භස්සකෙති කුච්ඡිතෙ අමනාපවචනෙ විණ්ණෙති යොජනා, භාසිතෙති අත්ථො. ගවෙසන්තන්ති ගවෙසියමානං, ආපත්තාධිකරණන්ති සෙසො. වාළන්ති චණ්ඩං. කක්ඛළන්ති ආසජ්ජං. කාතබ්බන්ති වූපසමෙතබ්බං.

2780-2. යථා ච වූපසම්මති, තථා තිණුවත්ථාරකෙ සුද්ධො හොතීති සම්බන්ධො.

පුල්ලවජ්ජන්ති පාරාජිකඤ්චෙව සඬ්ඝාදිසෙසඤ්ච. ගිහිහි පටිසංයුතන්ති ගිහිනං ජාතිආදීහි පාළියා ආගතෙහි දසහි අක්කොසවත්ථුහි, අට්ඨකථාගතෙහි ච තදඤ්ඤෙහි අක්කොසවත්ථුහි බුංසනවම්භනපච්චයා ච ධම්මිකපටිස්සවස්ස අසච්චාපනපච්චයා ච ආපන්නාපත්තිං. එසා එව හි ආපත්ති ගිහිපටිසංයුත්තා නාම පරිවාරෙ “අත්ථි ගිහිපටිසංයුත්තා, අත්ථි නගිහිපටිසංයුත්තා”ති දුකං නික්ඛිපිත්වා “ගිහිපටිසංයුත්තාති සුධම්මත්ථෙරස්ස ආපත්ති, යා ච ධම්මිකස්ස පටිස්සවස්ස අසච්චාපනෙ ආපත්ති. අවසෙසා නගිහිපටිසංයුත්තා”ති (පරි. අට්ඨ. 321) වචනතො.

සුධම්මත්ථෙරස්ස ආපත්තීති ව තෙන විත්තස්ස ගහපතීනො ජාතිං පටිච්ච චුංසනවම්භනපච්චයා ආපන්නා ඔමසවාදසික්ඛාපදවිභාගගතා දුක්ඛටාපත්ති ගහෙනබ්බා. ඉදඤ්ච උපලක්ඛණමත්තං, තස්මා ඉතරෙහිපි අක්කොසවත්ථුහි ගිහිං චුංසෙන්නානං වම්භෙන්නානං ඉතරෙසං හික්ඛුනං සා ආපත්ති ගිහිපටිසංයුත්තවාති වෙදිතබ්බං. තථා ආපන්නං ආපත්තිං දෙසාපෙන්නෙන දස්සනුපචාරං අවිජ්ජාපෙත්වා සවනුපචාරං ජභාපෙත්වා එකංසෙ උත්තරාසඬගං කාරාපෙත්වා උක්කුටිකං නිසීදාපෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගණ්භාපෙත්වා සා ආපත්ති දෙසාපෙතබ්බා.

දිට්ඨාචිකම්මිකත්ති දිට්ඨාචිකම්මෙ නියුත්තො දිට්ඨාචිකම්මිකො, තං, අට්ඨකථායං “යෙ පන ‘න මෙතං බමති’ති අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨාචිකම්මං කරොන්ති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 214) යෙ පුග්ගලා දස්සිතා, තෙසමඤ්ඤතරස්සෙව ගහණං.

යොති භණ්ඩනකාරකෙහි හික්ඛුහි සද්ධිං මහන්නං විග්ගහං කත්වා සම්බහුලා ආපත්තියො ආපන්නො යො හික්ඛු. තත්ථාති තස්මිං තිණුවත්ථාරකසමථකාරකෙ හික්ඛුසමුහෙ. න භොතීති ඡන්දං දත්වා තං හික්ඛුපරිසං අනාගතත්තා න සංවිජ්ජති. තඤ්ච යපෙත්වාති යොජනා.

තිණුවත්ථාරකෙ කතෙ සති යාව උපසම්පදමාළතො පභුති ආපන්නාය සෙසාය ආපත්තියා නිරාපත්ති හුත්වා සුද්ධො භොති සඬ්ඝොති යොජනා.

සමථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

බුද්දකචන්ද්‍රක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2783. කුට්ඨෙති ඉට්ඨකාසිලාදාරුකුට්ඨානං අඤ්ඤතරස්මිං. අට්ඨානෙති එත්ථ අට්ඨානං නාම රුක්ඛෙ ඵලකං විය තච්ඡෙත්වා අට්ඨපදාකාරෙන රාජියො ඡන්දිත්වා නභානතිත්ථෙ නිබ්ණන්ති, තත්ථ වුණ්ණානි ආකිරිත්වා මනුස්සා කායං සංසන්ති.

2784. ගන්ධබ්බහත්ථෙන්නාති නභානතිත්ථෙ යපිතෙන දාරුමයහත්ථෙන. තෙන කිර වුණ්ණානි ගහෙත්වා මනුස්සා සරීරං සංසන්ති. කුරුවින්දකසුත්තියාති කුරුවින්දකපාසාණවුණ්ණානි ලාබාය බන්ධිත්වා කතගුළිකකලාපකො වුවිච්චි, තං උභොසු අන්තෙසු ගහෙත්වා සරීරං සංසන්ති. මල්ලකෙනාති මකරදන්තකං ඡන්දිත්වා මල්ලකමූලසණ්ඨානෙන කතෙන මල්ලකෙන, ඉදං ගිලානස්සාපි න වට්ටති. අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච කායතොති අඤ්ඤමඤ්ඤං සරීරෙන සංසෙය්‍යා.

2785. අකතං මල්ලකං නාම මකරදන්තෙ අච්ඡන්දිත්වා කතං, ඉදං අගිලානස්ස න වට්ටති.

2786. කපාලිට්ඨකඛණ්ඩානීති කපාලඛණ්ඩඉට්ඨකඛණ්ඩානී. සබ්බස්සානි ගිලානාගිලානස්ස සරීරෙ සංසිත්වා උබ්බට්ටෙතුං වට්ටති. “පුටුපාණික”න්ති හත්ථපරිකම්මං වුච්චති, තස්මා සබ්බස්ස හත්ථෙත පිට්ඨිපරිකම්මං කාතුං වට්ටති. “චත්ථවට්ඨි”ති ඉදං පාළියං වුත්තඋක්කාසිකස්ස පරියායං, තස්මා නභායන්තස්ස යස්ස කස්සචි නභානසාටකචට්ටියාපි සංසිතුං වට්ටති.

2787. ඵෙණකං නාම සමුද්දඵෙණං. කථුලන්ති කපාලඛණ්ඩං. පාදසංසතෙ වුත්තා අනුඤ්ඤාතා. කතකං නාම පදුමකණ්ණිකාකාරං පාදසංසතත්ථං කණ්ටකෙ උට්ඨාපෙත්වා කතං, එතං නෙව පටිග්ගහෙතුං, න පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

2788. යං කිඤ්චිපි අලඬිකාරන්ති හත්ථුපගාදිඅලඬිකාරෙසු යං කිඤ්චි අලඬිකාරං.

2789. ඔසණ්ඨෙය්‍යානි අලඬිකාරත්ථං සඬ්ඛරොන්තො නමෙය්‍ය. හත්ථඵණකෙනානි හත්ථෙතෙව ඵණකිච්චං කරොන්තා අඬගුලීහි ඔසණ්ඨෙය්‍නීති. ඵණකෙනානි දන්තමයාදීසු යෙන කෙනචි. කොච්ඡෙනානි උසිරමයෙන වා මුඤ්ජපබ්බජමයෙන වා කොච්ඡෙන.

2790. සිත්ථතෙලොදතෙලෙහීති සිත්ථතෙලඤ්ච උදකතෙලඤ්චානි විග්ගහො, තෙහි. තත්ථ සිත්ථතෙලං නාම මධුසිත්ථකනියාසාදි යං කිඤ්චි චික්කණං. චික්කණං නාම නියාසං. උදකතෙලං නාම උදකමිස්සකං තෙලං. කත්ථචි පොත්ථකෙසු “සිට්ඨා”ති පායො, සොයෙවත්ථො. අනුලොමනිපාතත්ථන්ති නලාටාහිමුඛං අනුලොමෙන පාතනත්ථං. උද්ධලොමෙනානි උද්ධග්ගං හුත්වා යිතලොමෙන.

2791. හත්ථං තෙලෙන තෙමෙත්වානි කරතලං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා. සිරොරුහා කෙසා. උණ්භාහිතත්තස්සානි උණ්භාහිතත්තරජසිරස්ස. අල්ලහත්ථෙන සිරොරුහෙ පුඤ්ජිතුං වට්ටතීති යොජනා.

2792. ආදාසෙ උදපත්තෙ වානි එත්ථ කංසපත්තාදීනිපි, යෙසු මුඛනිමිත්තං පඤ්ඤායති, සබ්බානි ආදාසසඬ්ඛමෙව ගච්ඡන්ති, කඤ්ජියාදීනිපි ච උදපත්තසඬ්ඛමෙව, තස්මා යත්ථ කත්ථචි ඔලොකෙන්තස්ස දුක්කටං.

2793. යෙන හෙතුනා මුඛං ඔලොකෙන්තස්ස අනාපත්ති, තං දස්සෙතුමාහ “සඤ්ජවි”න්තිආදි. ආබාධපච්චයා “මෙ මුඛෙ වණො සඤ්ජවි නු ඛො, උදාහු න සඤ්ජවි”ති මුඛං දට්ඨුඤ්ච “අහං ජිණ්ණො නු ඛො, උදාහු නො”ති අත්තනො ආයුසඬ්ඛාරජානනත්ථඤ්ච මුඛං දට්ඨුං වට්ටතීති යොජනා.

2794. නච්චං වානි යං කිඤ්චි නච්චං අන්තමසො මොරනච්චමිපි. ගීතන්ති යං කිඤ්චි නට්ඨිතං වා සාධුගීතං වා අන්තමසො දන්තගීතමිපි, යං “ගායිස්සාමා”ති පුබ්බභාගෙ ඔකුජන්තා කරොන්ති, එතමිපි න වට්ටති. වාදිතන්ති යං කිඤ්චි වාදිතං. දට්ඨුං වා පන සොතුං වානි නච්චං දට්ඨුං වා ගීතං වාදිතං සොතුං වා.

2795. සයං නච්චන්තස්ස වා නච්චාපෙන්තස්ස වා ගායන්තස්ස වා ගායාපෙන්තස්ස වා වාදෙන්තස්ස වා වාදාපෙන්තස්ස වා දුක්කට්ඨමෙව අට්ඨකථාය (චූළව. අට්ඨ. 248) චුත්තන්ති තදෙකදෙසං දස්සෙතුමාහ “දට්ඨමන්තමසො”තිආදි.

2796. සුඤ්ඤානීති ගීතං වා වාදිතං වා. පස්සතීති නච්චං පස්සති.

2797. පස්සිස්සාමීති එත්ථ “සුඤ්ඤාමී”ති සෙසො. “නච්චං පස්සිස්සාමි, ගීතං, වාදිතං වා සුඤ්ඤාමී”ති විහාරතො විහාරං ගච්ඡතො වාපි දුක්කට්ඨං භොතීති යොජනා.

2798. උට්ඨහිත්වාන ගච්ඡතොති “නච්චං පස්සිස්සාමී”ති, “ගීතං, වාදිතං වා සුඤ්ඤාමී”ති නිසින්නට්ඨානතො උට්ඨහිත්වා අන්තොවිහාරෙපි තං තං දිසං ගච්ඡතො ආපත්ති භොතීති යොජනා. විජීයං යත්වා ගීචං පසාරෙත්වා පස්සතොපි ච ආපත්තීති යොජනා.

2799. දීඝානි ද්වඬගුලතො දීඝා. න ධාරෙය්‍යානි න ධාරෙතබ්බා. ද්වඬගුලං වා දුමාසං වානි එත්ථ ද්වෙ අඬගුලානි පරිමාණං එතස්සානි ද්වඬගුලො, කෙසො. ද්වෙ මාසා උක්කට්ඨපරිච්ඡේදො අස්සානි දුමාසො. කෙසං ධාරෙන්නො ද්වඬගුලං වා ධාරෙය්‍ය දුමාසං වා. තතො උද්ධං න වට්ටතීති තතො ද්වඬගුලතො වා දුමාසතො වා කෙසතො උද්ධං කෙසං ධාරෙතුං න වට්ටති.

අථ වා ද්වෙ අඬගුලානි සමාහටානි ද්වඬගුලං, ද්වෙ මාසා සමාහටා දුමාසං, උභයත්ථ අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. කෙසෙ ධාරෙන්නො ද්වඬගුලමත්තං වා ධාරෙය්‍ය දුමාසමත්තං වා, තතො කාලපරිමාණතො උද්ධං කෙසෙ ධාරෙතුං න වට්ටතීති අත්ථො. සථෙ කෙසෙ අන්තොද්වෙමාසෙ ද්වඬගුලෙ පාපුණන්ති, අන්තොද්වෙමාසෙයෙව ඡින්නිතබ්බා. ද්වඬගුලෙ හි අතික්කමෙතුං න වට්ටති. සථෙපි න දීඝා, ද්වෙමාසතො එකදිවසමිපි අතික්කමෙතුං න ලහතියෙව. එවමයං උභයෙනපි උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙනෙව චුත්තො, තතො ඔරං පන නච්චට්ඨනභාවො නාම නත්ථි.

2800. දීසෙ නබ්බෙ, දීඝානි නාසිකලොමානි ච න ධාරෙය්‍යෙති යොජනා, න ධාරෙය්‍ය, ඡින්නදෙය්‍යානි අත්ථො. වීසතිමට්ඨන්ති වීසතියා නබ්බානං මට්ඨං.

ලිඛිතමට්ඨභාවං කාතුං භික්ඛුනො න වට්ටතීති යොජනා. සත්ථකෙන තච්ඡෙත්වා චූෂ්ණකෙන පමජ්ජිත්වා ඵලිකමණ්ණිනං විය උජ්ජලකරණං ලිඛිතමට්ඨං නාම. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මලමත්තං අපකඩ්ඪිතු”න්ති (චූළව. 274) අනුඤ්ඤාතත්තා මුග්ගඵලතවාදීහි නබමලං අපනෙතුං වට්ටති.

2801. කප්පාපෙය්‍ය විසුං මස්සුන්ති යො කෙසච්ඡින්නො විසුං මස්සුං කප්පාපෙය්‍ය. දායීකං යපෙය්‍යාති කෙසෙ ඡින්නදාපෙත්වා මස්සුං අකප්පාපෙත්වා විසුං යපෙය්‍ය. සම්බාධෙති උපකච්ඡකමුත්තකරණසඬ්ඛාතෙ සම්බාධට්ඨානෙ. ලොමං සංහරාපෙය්‍යවාති සත්ථෙත වා සණ්ඨාසෙන වා අඤ්ඤෙන යෙන කෙනචි පරෙන ඡින්නදාපෙය්‍ය, සයං වා ඡින්නදෙය්‍ය. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා සම්බාධෙ ලොමං සංහරාපෙතු”න්ති (චූළව. 275) අනුඤ්ඤාතත්තා යථාචුත්තසම්බාධෙ ගණ්ඨපිළකවණාදිකෙ ආබාධෙ සති ලොමං සංහරාපෙතුං වට්ටති.

2802. අගිලානස්ස ඡින්නදො දුක්ඛං චුත්තං. අඤ්ඤෙන වා පුග්ගලෙන තථා කත්තරියා ඡින්නදාපෙත්තස්ස දුක්ඛං චුත්තන්ති සම්බන්ධො.

2803. සෙසඬ්ඛනෂ්ඨෙනති අඬ්ඛලියාදිඅවසෙසසරීරාවයවානං ඡෙදනෙ. අත්තවධෙති අත්තපක්කමෙන වා ආණත්තියා උපක්කමෙන වා අත්තනො ජීවිතනාසෙ.

2804. අඬ්ඛන්ති අඬ්ඛජාතනො අවසෙසං සරීරාවයවං. අභිකීටාදිදට්ඨස්ස තප්පටිකාරවසෙන අඬ්ඛං ඡින්නදො න දොසො. තාදිසාබාධපච්චයා තප්පටිකාරවසෙන අඬ්ඛං ඡින්නදො න දොසො. ලොභිතං මොචෙන්තස්සාපි න දොසොති යොජනා.

2805. අපරිස්සාවනො භික්ඛු සථෙ මග්ගං ගච්ඡති, දුක්ඛං. මග්ගෙ අද්ධානෙ තං පරිස්සාවනං යාවමානස්ස යො න දදාති, තස්ස අදදො අදෙන්තස්සාපි තථෙව දුක්ඛට්ඨෙවාති යොජනා. යො පන අත්තනො හත්ථෙ පරිස්සාවනෙ විජ්ජමානෙපි යාවති, තස්ස න අකාමා දාතබ්බං.

2806. “නග්ගො”ති පදං “න භුඤ්ජෙ”තිආදි කිරියාපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. න භුඤ්ජෙති හත්තාදිං භුඤ්ජිතබ්බං න භුඤ්ජෙය්‍ය. න පිචෙති යාගුආදිං පාතබ්බං න පිචෙය්‍ය. න ව බාදෙති මූලබාදනීයාදිකං බාදනීයං න බාදෙය්‍ය. න සායයෙති ඵාණිතාදිකං සායිතබ්බඤ්ච න සායෙය්‍ය න ලිභෙය්‍ය. න දදෙති අඤ්ඤස්ස හත්තාදිං කිඤ්චි න දදෙය්‍ය. න ගණ්ඨෙය්‍යාති තථා සයං නග්ගො හුත්වා න පටිග්ගණ්ඨෙය්‍ය. අඤ්ජසං මග්ගං.

2807. පරිකම්මං න කාතබ්බන්ති පිට්ඨිපරිකම්මාදිපරිකම්මං න කාතබ්බං. කාරයෙති සයං නග්ගො හුත්වා අඤ්ඤෙන පිට්ඨිපරිකම්මාදිපරිකම්මං න කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො.

2808. පිට්ඨිකම්මාදිකෙ පරිකම්මෙ ජන්තාසරාදිකා තිස්සො පටිච්ඡාදී චුත්තා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො පටිච්ඡාදියො ජන්තාසරපටිච්ඡාදිං උදකපටිච්ඡාදිං වත්ථපටිච්ඡාදි”න්ති (චූළව. 261) අනුඤ්ඤාතාති යොජනා. පටිච්ඡාදෙති හිරිකොපිනන්ති පටිච්ඡාදි, ජන්තාසරමෙව පටිච්ඡාදි ජන්තාසරපටිච්ඡාදි. උදකමෙව පටිච්ඡාදි උදකපටිච්ඡාදි. වත්ථමෙව පටිච්ඡාදි වත්ථපටිච්ඡාදි. “සබ්බත්ථ පන වට්ඨති”ති ඉමිනා ඉතරපටිච්ඡාදිද්වයං පරිකම්මෙයෙව වට්ඨතිති දීපෙති. සබ්බත්ථාති භොජනාදිසබ්බකිව්වෙසු.

2809. යත්ථ කත්ථවි පෙළායන්ති තම්බලොභවට්ඨලොභකංසලොභකාලලොභසුචණ්ණරජනාදීහි කතාය වා දාරුමයාය වා යාය කායවි පෙළාය ආසිත්තකූපධානෙ. භුඤ්ජිතුං න ව වට්ඨතිති භාජනං යපෙත්වා භුඤ්ජිතුං න වට්ඨති. යථාහ — “ආසිත්තකූපධානං නාම තම්බලොභෙන වා රජනෙන වා කතාය පෙළාය එතං අධිවචනං, ‘න භික්ඛවෙ ආසිත්තකූපධානෙ භුඤ්ජිතබ්බ’න්ති සාමඤ්ඤෙන පටික්ඛිත්තත්තා පන දාරුමයාපි න වට්ඨති”ති (චූළව. අට්ඨ. 264). “අනුජානාමි භික්ඛවෙ මලොරික”න්ති (චූළව. 264) අනුඤ්ඤාතත්තා මලොරිකාය යපෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ඨති. “මලොරිකා”ති ව දණ්ඩාධාරකො චූච්චති, යං තයො, වත්තාරො, බහු වා දණ්ඩකෙ උපරි ව හෙට්ඨා ව විත්ථතං මජ්ඣෙ සඬකුචිතං කත්වා බන්ධිත්වා ආධාරකං කරොන්ති. යට්ඨිආධාරකපණ්ණාධාරකපච්ඡිකපිට්ඨසට්ඨකකවාට්ඨකාදිභාජනමුඛඋදුක්ඛ ලාදිනිපි එත්ථෙව සඬගහං ගච්ඡන්ති. යට්ඨිආධාරකොති යට්ඨිංයෙව උජුකං යපෙත්වා බන්ධිකතආධාරකො.

එකභාජනෙ විසුං විසුං භොජනස්සාපි සම්භවතො “භුඤ්ජතො එකභාජනෙ”ති එත්තකෙයෙව චුත්තෙ තස්සාපි පසඬගො සියාති තන්තිවත්තනත්ථමාහ “එකතො”ති. “භුඤ්ජතො”ති ඉදං උපලක්ඛණං. එකතො එකභාජනෙ යාගුආදිපානමිපි න වට්ඨති. යථාහ — “න, භික්ඛවෙ, එකථාලකෙ පාතබ්බ”න්ති (චූළව. 264). අථ වා භුඤ්ජතොති අජ්ඣෙයාභාරසාමඤ්ඤෙන පානමිපි සඬගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. අයමෙත්ථ විනිවිඡයො — සථෙ එකො භික්ඛු භාජනතො එලං වා පූචං වා ගහෙත්වා ගච්ඡති, තස්මිං අපගතෙ ඉතරස්ස සෙසකං භුඤ්ජිතුං වට්ඨති. ඉතරස්සාපි තස්මිං බණ්ණෙ පුන ගහෙතුං වට්ඨතිති.

2810. යෙ ද්වෙ වා තයො වා භික්ඛු එකපාචුරණා වා එකත්ථරණා වා එකත්ථරණපාචුරණා වා නිපජ්ජන්ති, තෙසඤ්ච, යෙ එකමඤ්ඤෙවි එකතො නිපජ්ජන්ති, තෙසඤ්ච ආපත්ති දුක්ඛං භොතීති යොජනා.

2811. සඬසාට්ඨපල්ලත්ථිකමුපාගතොති එත්ථ සඬසාට්ඨි සඬසාට්ඨාමෙන අධිට්ඨිතවීචරමාහ. සඬසාට්ඨපල්ලත්ථිකං උපගතෙන යුත්තො හුත්වාති අත්ථො. න නිසීදෙය්‍යාති විහාරෙ වා අන්තර්‍යමෙ වා යත්ථ කත්ථවි න නිසීදෙය්‍ය. “සඬසාට්ඨි නාමෙන

අධිට්ඨිතවිවරවොහාරජපත්තමධිට්ඨිතවිවරං ‘සඬ්ඝාටී’ති වුත්ත’න්ති නිස්සන්දෙහෙ, බුද්දසික්ඛාවණ්ණනායමපි “සඬ්ඝාටියා න පල්ලන්තෙති අධිට්ඨිතවිවරෙන විහාරෙ වා අන්තර්සරෙ වා පල්ලන්තීකො න කාතබ්බො”ති වුත්තං. අට්ඨකථායං පන “අන්තොගාමෙ වාසන්ථාය උපගතෙන අධිට්ඨිතං සඬ්ඝාටීං විනා සෙසවිවරෙහි පල්ලන්තීකාය නිසිදිතුං වට්ටතී”ති වුත්තං.

කිඤ්චි කීළං න කීළෙය්‍යාති ජුතකීළාදිකං යං කිඤ්චි කායිකවාචසිකකීළිකං න කීළෙය්‍ය. න ච ගාහයෙති න ච ගාහාපෙය්‍ය, න හරාපෙය්‍යාති අත්තො.

2812. දායිකායපීති මස්සුමිහි. උග්ගතන්ති එත්ථ “බීහවිජ”න්ති සෙසො. අඤ්ඤන්ති අපලිකං. තාදිසන්ති බීහවිජං.

2813. “අභිලානො”ති ඉමිනා ගිලානස්ස අනාපත්තිභාවං දීපෙති. “ධාරෙය්‍යා”ති ඉමිනා සුද්ධකත්තුනිද්දෙසෙන අභිලානස්සපි පරං ධාරාපතෙ, පරස්ස ධාරණසාදියතෙ ච අනාපත්තීති විඤ්ඤායතීති. අත්තනො ගුත්තත්ථං, විවරාදීනං ගුත්තත්ථඤ්ච වට්ටතීති යොජනා. තත්‍රායං විනිවිජයො (චූළව. අට්ඨ. 270) – යස්ස කායදාහො වා පිත්තකොපො වා හොති, චක්ඛු වා දුබ්බලං, අඤ්ඤො වා කොචි ආබාධො විනා ඡත්තෙන උප්පජ්ජති, තස්ස ගාමෙ වා අරඤ්ඤො වා ඡත්තං වට්ටති. වාළුමිගවොරහයෙසු අත්තගුත්තත්ථං, වස්සෙ පන විවරගුත්තත්ථමපි වට්ටති. එකපණ්ණවිජත්තං පන සබ්බත්තෙව වට්ටති. “එකපණ්ණවිජත්තං නාම තාලපත්ත”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තන්ති.

2814. හත්ථිසොණ්ඩාකාරො අහෙදොපවාරෙන “හත්ථිසොණ්ඩ”න්ති වුත්තො. එවමුපරිපි. විවරස්ස නාමධෙය්‍යං “වසන”න්ති ඉදං. “නිවාසෙන්තස්ස දුක්කට”න්ති පදද්වයඤ්ච “හත්ථිසොණ්ඩ”න්තිආදීහි සබ්බපදෙහි පවිටෙකං යොජෙතබ්බං. වෙල්ලියන්ති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන සං-සද්දලොපො, සංවෙල්ලියන්ති අත්තො.

එත්ථ හත්ථිසොණ්ඩං (චූළව. අට්ඨ. 280) නාම නාහිමුලතො හත්ථිසොණ්ඩසණ්ඨානං ඔලම්බකං කත්වා නිවත්ථං වොළිකිත්ථිනං නිවාසනං විය. චතුක්කණ්ණං නාම උපරිතො ද්වෙ, හෙට්ඨතො ද්වෙති එවං චත්තාරො කණ්ණෙ දස්සෙත්වා නිවත්ථං. මච්ඡවාළකං නාම එකතො දසන්තං එකතො පාසන්තං ඔලම්බෙත්වා නිවත්ථං. සංවෙල්ලියන්ති මල්ලකම්මකාරාදයො විය කච්ඡං බන්ධිත්වා නිවාසනං. තාලවණ්ටකං නාම තාලවණ්ටාකාරෙන සාටකං ඔලම්බෙත්වා නිවාසනං. ච-සද්දෙන සතවලිකං සඬ්ගණ්හාති. සතවලිකං නාම දීඝසාටකං අනෙකක්ඛන්තුං ඔහඤ්ජිත්වා ඔවට්ටිකං කරොන්තෙන නිවත්ථං, වාමදක්ඛිණපස්සෙසු වා නිරන්තරං වලියො දස්සෙත්වා නිවත්ථං. සවෙ පන ඡාණුතො පට්ඨාය එකා වා ද්වෙ වා

වලියො පඤ්ඤායන්ති, වට්ටති. එවං නිවාසෙතුං ගිලානස්සපි මග්ගපටිපත්තස්සපි න වට්ටති.

යම්පි මග්ගං ගච්ඡන්තා එකං වා ද්වෙ වා කොණෙ උක්ඛිපිත්වා අන්තරවාසකස්ස උපරි ලග්ගෙත්ති, අන්තො වා එකං කාසාවං තථා නිවාසෙත්වා ඛහි අපරං නිවාසෙත්ති, සබ්බං න වට්ටති. ගිලානො පන අන්තොකාසාවස්ස ඔවට්ටිකං දස්සෙත්වා අපරං උපරි නිවාසෙතුං ලභති. අගිලානෙන ද්වෙ නිවාසෙත්තෙන සගුණං කත්වා නිවාසෙතබ්බානි. ඉති යඤ්ච ඉධ පටික්ඛිත්තං, යඤ්ච සෙඛියවණ්ණනායං, තං සබ්බං වජ්ජෙත්වා නිබ්බිකාරං තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙතබ්බං. යං කිඤ්චි විකාරං කරොන්තො දුක්කටා න මුච්චති.

2815. ගිහිපාරුපනන්ති “සෙනපටපාරුතං (වූළව. අට්ඨ. 280) පරිබ්බාජකපාරුතං එකසාටකපාරුතං සොණ්ඩපාරුතං අන්තෙපුරිකපාරුතං මහාපෙට්ඨකපාරුතං කුට්පවෙසකපාරුතං බ්‍රාහ්මණපාරුතං පාළිකාරකපාරුතං”න්ති එවමාදිපරිමණ්ඩලලක්ඛණතො අඤ්ඤා පාරුතං, සබ්බමෙතං ගිහිපාරුතං නාම. තස්මා යථා සෙනපටා අධිසපාලකනිගණ්ඨා පාරුපන්ති, යථා ච එකච්චෙ පරිබ්බාජකා උරං විවරිත්වා ද්විසු අංසකුටෙසු පාචුරණං යපෙත්ති, යථා ච එකසාටකා මනුස්සා නිවත්ථසාටකස්ස එකෙනන්තෙන පිට්ඨිං පාරුපිත්වා උභො කණ්ණෙ උභොසු අංසකුටෙසු යපෙත්ති, යථා ච සුරාසොණ්ඩාදයො සාටකෙන ගීවං පරික්ඛිපන්තා උභො අන්තෙ උදරෙ වා ඔලම්බෙන්ති, පිට්ඨියං වා බිපන්ති, යථා ච අන්තෙපුරිකායො අක්ඛිතාරකමත්තං දස්සෙත්වා ඔගුණ්ඨිකං පාරුපන්ති, යථා ච මහාපෙට්ඨා දීඝසාටකං නිවාසෙත්වා තස්සෙව එකෙනන්තෙන සකලසරීරං පාරුපන්ති, යථා ච කස්සකා ඛෙත්තකුටිං පවිසන්තා සාටකං පලිවෙයෙත්වා උපකච්ඡකෙ පක්ඛිපිත්වා තස්සෙව එකෙනන්තෙන සරීරං පාරුපන්ති, යථා ච බ්‍රාහ්මණා උභින්නං උපකච්ඡකානං අන්තරෙන සාටකං පවෙසෙත්වා අංසකුටෙසු පක්ඛිපන්ති, යථා ච පාළිකාරකො භික්ඛු එකංසපාරුපනෙන පාරුතං වාමබාහං විවරිත්වා වීචරං අංසකුටං ආරොපෙති, එවං අපාරුපිත්වා සබ්බෙපි එතෙ, අඤ්ඤෙ ච එවරූපෙ පාරුපනදොසෙ වජ්ජෙත්වා නිබ්බිකාරං පරිමණ්ඩලං පාරුපිතබ්බං. තථා අපාරුපිත්වා ආරාමෙ වා අන්තරසරෙ වා අනාදරෙන යං කිඤ්චි විකාරං කරොන්තස්ස දුක්කටං. පරිමණ්ඩලතො විමුත්තලක්ඛණනිවාසනපාරුපනදොසෙ වජ්ජෙත්වා පරිමණ්ඩලභාවොයෙව වුත්තලක්ඛණො අධිජපෙතොති අත්ථො.

2816. ලොකායතං න වාචෙය්‍යාති “සබ්බං උච්ඡිට්ඨං, සබ්බං අනුච්ඡිට්ඨං, සෙතො කාකො, කාලො බකො ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනා”ති එවමාදිනිරත්ථකකාරණපටිසංයුත්තං තිත්ථියසත්ථං අඤ්ඤෙසං න වාචෙය්‍යා. න ච තං පරියාපුණෙති තං ලොකායතං න ච පරියාපුණෙය්‍යා න උග්ගණ්ණෙය්‍යා. තිරච්ඡානවිජ්ජාති

හත්ථිසිප්පඅස්සසිප්පධනුසිප්පාදිකා පරොපසාතකරා විජ්ජා ව. භික්ඛුනා න පරියාපුණ්තබ්බා, න වාචෙතබ්බාති යොජනා.

2817. සබ්බාචාමරිබ්ජනීති සෙතාදිවණ්ණෙහි සබ්බෙහි වමරවාලෙහි කතා බීජනී. න චාලිම්පෙය්‍ය දායං වාති දවඩාහාදිඋපද්දවනිවාරණාය අනුඤ්ඤාතං පටග්ගිදානකාරණං විනා අරඤ්ඤං අග්ගිනා න ආලිම්පෙය්‍ය. දවඩාහෙ පන ආගච්ඡන්තෙ අනුපසම්පන්නෙ අසති පටග්ගිං දාතුං, අප්පහරිතකරණෙන වා පරිබාබ්ණෙනෙන වා පරිත්තාණං කාතුං, සෙනාසනං පත්තං වා අප්පත්තං වා අග්ගිං අල්ලසාබං භඤ්ජිත්වා නිබ්බාපෙතුඤ්ච ලහති. උදකෙන පන කප්පියෙනෙව ලහති, නෙතරෙන. අනුපසම්පන්නෙ පන සති තෙනෙව කප්පියවොහාරෙන කාරාපෙතබ්බං. මුඛං න ච ලඤ්ජෙති මනොසිලාදිනා මුඛං න ලිම්පෙය්‍ය, තිලකෙන අභිගං න කරෙය්‍යාති අත්ථො.

2818. උභතොකාජන්ති උභතොකොටියා භාරවහනකොටිකාජං. අන්තරකාජකන්ති උභයකොටියා ධීතවාහකෙහි වහිතබ්බං මජ්ඣිමනිකායං. සීසක්ඛන්ධකට්ඨාරාදයො හෙට්ඨා චුත්තලක්ඛණාව.

2819. යො භික්ඛු වඩ්ඪකිඅභිගුලෙන අට්ඨභිගුලාධිකං වා තෙනෙව අභිගුලෙන චතුරභිගුලපච්ඡිමං වා දන්තකට්ඨං බාදති, එවං බාදතො තස්ස ආපත්ති දුක්ඛං භොතීති යොජනා.

2820. කිච්චෙ සතිපිති සුක්ඛකට්ඨාදිග්ගහණකිච්චෙ පන සති. පොරිසන්ති පුරිසප්පමාණං, ඛ්‍යාමමත්තන්ති චුත්තං භොති. ආපදාසුති වාළුමිගාදයො වා දිස්වා මග්ගමුල්ලො වා දිසා ඔලොකෙතුකාමො හුත්වා දවඩාහං වා උදකොසං වා ආගච්ඡන්තං දිස්වා වා එවරුපාසු ආපදාසු. වට්ඨනෙවාහිරුහිතුන්ති අතිඋච්චම්පි රුක්ඛං ආරොහිතුං වට්ඨති එව.

2821. සථෙ අකල්ලකො ගිලානො න සියා, ලසුණං මාගධං ආමකං භණ්ඩිකලසුණං න ච බාදෙය්‍ය නෙව පරිභුඤ්ජෙය්‍යාති යොජනා. භණ්ඩිකලසුණං නාම චතුම්ඤ්ජතො පටියාය බහුම්ඤ්ජං. පලණ්ඩුකභඤ්ජනකාදිලසුණෙ මගධෙසු ජාතත්තෙපි න දොසො. ලසුණවිභාගො හෙට්ඨා දස්සිතොයෙව. ගිලානස්ස පන ලසුණං බාදිතුං වට්ඨති. යථාහ - “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා ලසුණං බාදිතු”න්ති (වූළව. 289). ආබාධපච්චයාති යස්ස ආබාධස්ස ලසුණං හෙසජ්ජං භොති, තප්පච්චයාති අත්ථො. බුද්ධවචනන්ති සච්ඡිතිත්තයාරුල්ලො පිටකත්තයපාළි. අඤ්ඤාත්ති සක්කට්ඨාදිබලිතවචනමයං වාචනාමග්ගං න රොපෙතබ්බං, තථා න ය්‍යෙතබ්බන්ති චුත්තං භොති.

2822. බිපිතෙති යෙන කෙනවි බිපිතෙ. “ජීවා”ති න වත්තබ්බන්ති යොජනා. භික්ඛුනා බිපිතෙ ගිහිනා “ජීවලා”ති වුත්තෙන පුන “චිරං ජීවා”ති වත්තුං වට්ඨති යොජනා. “චිර”න්ති පදෙ සතිපි වට්ඨති.

2823. ආකොටෙන්තස්සාති කායෙන වා කායපට්ඨද්ධාදීහි වා පහරන්තස්ස. පුප්ඵසංකිණ්ණෙති පුප්ඵසන්ථතෙ.

2824. න්භාපිතා පුබ්බකා ඵතස්සාති න්භාපිතපුබ්බකො, න්භාපිතජාතිකොති අත්ථො. බුරහණ්ඩන්ති න්භාපිතපරික්ඛාරං. න ගණ්භෙය්‍යාති න පරිහරෙය්‍ය. සථෙ යො න්භාපිතජාතිකො භොති, සො බුරහණ්ඩං ගහෙත්වා න හරෙය්‍යාති අත්ථො. අඤ්ඤස්ස හත්ථතො ගහෙත්වා කෙසච්ඡෙදාදි කාතුං වට්ඨති. උණ්ණිති කෙසකම්බලං විනා උණ්ණමයා පාවුරණජාති. “ගොනකං කුත්තකං විත්තක”මිච්චාදිනා වුත්තහෙදවත්තතාය ආහ “සබ්බා”ති. උණ්ණමයං අන්තොකරිත්වා පාරුපිතුං වට්ඨති ආහ “බාහිරලොමිකා”ති. යථාහ – “න, භික්ඛවෙ, බාහිරලොමි උණ්ණිධාරෙතබ්බා”ති (වුළුව. 249). සික්ඛපද්ධිකථායං “උණ්ණලොමානි බහි කත්වා උණ්ණපාවාරං පාරුපන්ති, තථා ධාරෙන්තස්ස දුක්කටං. ලොමානි අන්තො කත්වා පාරුපිතුං වට්ඨති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 249).

2825. අභිගරාගං නාම කුච්ඡුමාදි. කරොන්තස්සාති අබ්භඤ්ජන්තස්ස. අකායබන්ධනස්ස ගාමං පවිසතොපි දුක්කටං සමුදිරිතන්ති යොජනා. ඵත්ථ ව අසනියා අබන්ධිත්වා නික්ඛන්තෙන යත්ථ සරති, තත්ථ බන්ධිතබ්බං. “ආසනසාලාය බන්ධිස්සාමි”ති ගන්තුං වට්ඨති. සරිත්වා යාව න බන්ධති, න තාව පිණ්ඩාය වරිතබ්බං.

2826. සබ්බං ආයුධං විනා සබ්බං ලොහජං ලොහමයහණ්ඩඤ්ච පත්තං, සඬ්ඤ්ඤායපාදුකං, යථාවුත්තලක්ඛණං පල්ලඬ්ඤ්ඤං, ආසන්දිඤ්ච විනා සබ්බං දාරුජං දාරුමයහණ්ඩඤ්ච වුත්තලක්ඛණමෙව කතකං, කුම්භකාරිකං ධනියස්සෙව සබ්බමත්තිකාමයං කුට්ඨඤ්ච විනා සබ්බං මත්තිකාමයං හණ්ඩඤ්ච කප්පියන්ති යොජනා.

බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

සෙනාසනක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2827. ආසන්දිකොති චතුරස්සපිඨං. අතික්කන්තපමාණොති හෙට්ඨා අට්ඨනියා වඬ්ඪකිහත්ථතො උච්චතරස්පමාණපාදකො. ඵකපස්සතො දිසො පන උච්චපාදකො න වට්ඨති. යථාහ – “උච්චකම්පි ආසන්දිකන්ති චචනතො ඵකතොභාගෙන දිසපිඨමෙව හි අට්ඨඬ්ඤ්ඤාධිකපාදකං න වට්ඨති, චතුරස්සආසන්දිකො පන පමාණාතික්කන්තොපි වට්ඨති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 297).

තථානි ඉමිනා “අනික්කන්තපමාණො”ති ඉදං පච්චාමසති. පඤ්චඩගපීයන්ති චත්තාරො පාදා, අපස්සෙනන්ති ඉමෙහි පඤ්චඩගෙහි යුත්තපීයං. සත්තඩගන්ති තීසු දිසාසු අපස්සයෙ යොජෙත්වා කතං. තඤ්ච චතුහි පාදෙහි, තීහි අපස්සෙහි ච යුත්තත්තා “සත්තඩගපීය”න්ති චුත්තං. එස නයො මඤ්චෙපි. යථාහ – “සත්තඩගො නාම තීසු දිසාසු අපස්සයං කත්වා කතමඤ්චො, අයමිපි පමාණානික්කන්තො වට්ටති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 297).

2828. තුලොනද්ධානි උපරි තුලං පක්ඛිපිත්වා බද්ධා. සරෙයෙවාති ගිහීනං ගෙහෙයෙව නිසිදිතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො. “නිසිදිතු”න්ති ඉමිනාව සයනං පටික්ඛිත්තං. සීසපාදුපධානන්ති සීසුපධානඤ්චෙව පාදුපධානඤ්ච. ව-සද්දො පි-සද්දත්ථෙ සො “අගිලානස්සා”ති එත්ථ ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බො, තෙන අගිලානස්සාපි තාව වට්ටති, පගෙව ගිලානස්සාති දීපෙති.

2829. න කෙවලං ගිලානස්ස සීසපාදුපධානමෙව වට්ටති, අථ බො ඉදමිපිති දස්සෙතුමාහ “සන්ථරිත්වා”තිආදි. උපධානානි සන්ථරිත්වාති බහු උපධානානි අන්ථරිත්වා. තත්ථ වාති තස්මිං උපධානසන්ථරෙ. පච්චත්ථරණකං දත්වාති උපරි පච්චත්ථරණකං අන්ථරිත්වා.

2830. තිරියන්ති විත්ථාරතො. මුට්ඨිරතනන්ති පාකතිකමුට්ඨිකරතනං. තං පන වඩ්ඪකීනං විදත්ථිමත්තං. මිතන්ති පාකට්තං පමාණයුත්තං හොතීති යොජනා. කත්ථවි පොත්ථකෙසු “මත”න්ති පායො දිස්සති, සො න ගහෙතබ්බො. දීසතොති බිම්බොහනස්ස දීසතො. දියඩ්ඪන්ති දියඩ්ඪහත්ථං වා ද්විහත්ථං වා හොතීති කුරුන්දියං චුත්තන්ති සම්බන්ධො. ඉදමෙව හි “සීසප්පමාණබිම්බොහන”න්ති අධිප්පෙනං. යථාහ –

“සීසප්පමාණං නාම යස්ස විත්ථාරතො තීසු කණ්ණෙසු ද්විත්තං කණ්ණානං අන්තරං මිනියමානං විදත්ථි වෙව චතුරඩ්ගුලඤ්ච හොති, මජ්ඣට්ඨානං මුට්ඨිරතනං හොති. දීසතො පන දියඩ්ඪරතනං වා ද්විරතනං වාති කුරුන්දියං චුත්තං. අයං සීසප්පමාණස්ස උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො, ඉතො උද්ධං න වට්ටති, හෙට්ඨා පන වට්ටති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 297).

2831. වොළන්ති පිලොතිකා. පණ්ණන්ති රුක්ඛලතානං පණ්ණං. උණ්ණානි එළකාදීනං ලොමං. තිණන්ති දබ්බතිණාදි යං කිඤ්චි තිණං. වාකන්ති කදලිඅක්කමකච්චාකාදිකං. එතෙහි පඤ්චහි පූරිතා හිසියො තුලානං ගණනාවසා හෙතුගබ්භානං එතෙසං පඤ්චන්තං ගබ්භානං ගණනාවසෙන පඤ්ච භාසිතාති යොජනා.

2832. බිම්බොහනගබ්භං දස්සෙතුමාහ “හිසි”තිආදි. පඤ්චෙවාති යථාචුත්තවොළාදිපඤ්චෙව. තථා තුලානි තිණපිති “අනුජානාමි, හික්ඛෙව,

තීණි තුලානි රුක්ඛතුලං ලතාතුලං පොටකිතුලං’න්ති (වූළව. 297) අනුඤ්ඤාතානි තීණිපි තුලානි. එත්ථ ච රුක්ඛතුලං නාම සිම්බලිරුක්ඛාදීනං යෙසං කෙසඤ්චි රුක්ඛානං තුලං. ලතාතුලං නාම බීරවල්ලිආදීනං යාසං කාසඤ්චි වල්ලීනං තුලං. පොටකිතුලං නාම පොටකිතිණාදීනං යෙසං කෙසඤ්චි තිණජාතිකානං අන්තමසො උච්ඡුන්ද්‍රාදීනමපි තුලං. ලොමානි මිගපක්ඛිනන්ති සිභාදිවතුප්පදානං, මොරාදිපක්ඛිනං ලොමානි. ඉමෙති භිසිගබ්භාදයො ඉමෙ දස බිම්බොහනස්ස ගබ්භාති සම්බන්ධො.

2833. එවං කප්පියං භිසිබිම්බොහනගබ්භං දස්සෙත්වා ඉදානි අකප්පියං දස්සෙතුමාහ “මනුස්සලොම”න්තිආදි. ලොමෙසු මනුස්සලොමඤ්ච පුප්ඵෙසු බකුලපියඬ්ගුපුප්ඵාදිකං සබ්බං පුප්ඵඤ්ච පණ්ණෙසු ච සුද්ධං කෙවලං තමාලපත්තඤ්ච න වට්ටතීති යොජනා. “සුද්ධ”න්ති ඉමිනා තමාලපත්තං සෙසගබ්භෙහි මිස්සං වට්ටතීති බ්‍යතිරෙකතො දීපෙති.

2834. මසුරකෙති වම්මජ්චිභිසිබිම්බොහනෙ.

2835. “සුද්ධ”න්ති ඉමිනා බ්‍යතිරෙකතො දස්සිතමෙවත්ථං සරූපතො විභාවෙතුමාහ “මිස්ස”න්තිආදි.

2836. තිරච්ඡානගතස්ස වාති අන්තමසො ගණ්ඩුප්පාදස්සාපි. කාරොන්තස්සාති විත්තකම්මකට්ඨකම්මාදිවසෙන කාරාපෙත්තස්ස වා කාරොන්තස්ස වා.

2837. ජාතකන්ති අපණ්ණකජාතකාදිජාතකඤ්ච. වත්ථුන්ති විමානවත්ථුආදිකං පසාදජනකං වා පෙනවත්ථුආදිකං සංවෙගජනකං වා වත්ථුං. වා-සද්දෙන අට්ඨකථාගතං ඉධ දස්සිතපකරණං සඬගණ්භාති. පරෙහි වාති එත්ථ වා-සද්දො අවධාරණෙ, තෙන පරෙහි කාරාපෙතුමෙව වට්ටති, න සයං කාතුන්ති දීපෙති. සයං කාතුමිපිති එත්ථ අපි-සද්දො පගෙව කාරාපෙතුන්ති දීපෙති.

2838. යො පන භික්ඛු ද්විති වස්සෙහි වා එකෙන වා වස්සෙන යස්ස භික්ඛුනො වුඬ්ඪිතරො වා හොති දහරතරො වා, සො තෙන භික්ඛුනා සමානාසනිකො නාම හොතීති යොජනා.

2839. “සත්තවස්සෙන පඤ්චවස්සො”ති ඉදං ද්විති වස්සෙහි වුඬ්ඪිතවකානං සමානාසනිකත්තෙ උදාහරණං. “ඡ වස්සෙන පඤ්චවස්සො”ති ඉදං එකවස්සෙන වුඬ්ඪිතවකානං සමානාසනිකත්තෙ උදාහරණං.

2840. යං තිණ්ණං නිසීදිතුං පහොති, තං හෙට්ඨා දීඝාසනං නාමාති යොජනා. “සමානාසනිකා මඤ්චෙ නිසීදිත්වා මඤ්චං භින්දිංසු, පීඨෙ

නිසිදිත්වා පියං භික්ඛිංසු”ති (වුළුව. 320) ආරොපිතෙ වත්ථුමහි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දුවග්ගස්ස මඤ්චං දුවග්ගස්ස පිය”න්ති (වුළුව. 320) අනුඤ්ඤාතත්තා “ද්වෙ”ති සමානාසනිකෙ ද්වෙ සන්ධාය වුත්තං.

2841. උභතොඛ්‍යඤ්ජනං, ඉත්ථිං, පණ්ඩකං යංපෙත්වා සබ්බෙහිපි ගහටියෙහි, පබ්බජිතෙහි වා පුරිසෙහි සහ දීඝාසනෙ නිසිදිත්තුං අනුඤ්ඤාතත්ති යොජනා. පොත්ථකෙසු පන කත්ථවි “සබ්බෙස”න්ති සාමිවචනන්තො පායො දිස්සති, තතො “සබ්බෙහිපි”ති කරණවචනන්තොව පායො යුත්තතරො. කරණවචනප්පසඬිගෙ වා සාමිවචනනිද්දෙසොති වෙදිතබ්බං. යථාහ “යං තිණ්ණං පහොති, තං සංභාරිමං වා හොතු අසංභාරිමං වා, තථාරූපෙ අපි ඵලකඛණ්ඨෙ අනුපසම්පන්නොනාපි සද්ධිං නිසිදිත්තුං වට්ඨති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 320).

2842. පුරිමිකොති ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය සම්මතෙන “න ඡන්දාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය...පෙ.... ගහිතාගහිතඤ්ච ජානෙය්‍යා”ති (වුළුව. 317) වුත්තෙහි පඤ්චහි අඬිගෙහි සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා පුරිමවස්සුපනායිකදිවසෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පයමං භික්ඛු ගණෙතුං, පයමං භික්ඛු ගණෙත්වා සෙය්‍යා ගණෙතුං, සෙය්‍යා ගණෙත්වා සෙය්‍යග්ගෙන ගාහෙතු”න්තිආදිනා (වුළුව. 318) නයෙන අනුඤ්ඤාතනියාමෙනෙව සෙනාසනග්ගාභාපනං පුරිමිකො නාම සෙනාසනග්ගාහො. ඵවමෙව පච්ඡිමිකාය වස්සුපනායිකදිවසෙ සෙනාසනග්ගාභාපනං පච්ඡිමිකො නාම. ඵවමෙව මහාපචාරණාදිවස්ස අනන්තරදිවසෙ “හන්තෙ, අන්තරාමුත්තකං සෙනාසනං ගණ්හවා”ති වත්වා වුඩ්ඪපටිපාටියා සෙනාසනග්ගාභාපනං අන්තරාමුත්තකො නාම. පකාසිකො “අපරජ්ජුගතාය ආසාල්හියාපුරිමිකො ගාහාපෙතබ්බො, මාසගතාය ආසාල්හියා පච්ඡිමිකො ගාහෙතබ්බො, අපරජ්ජුගතාය පචාරණාය ආයතිං වස්සාවාසත්ථාය අන්තරාමුත්තකො ගාහෙතබ්බො”ති (වුළුව. 318) වුත්තො.

2843. වුත්තමෙවත්ථං නියමෙත්වා දස්සෙතුමාහ “පුබ්බාරුණා”තිආදි. ඉධ පාටිපදා නාම ද්වෙ වස්සුපනායිකදිවසා වෙව මහාපචාරණාය අනන්තරදිවසො ව. ඉමෙසං තිණ්ණං පාටිපදදිවසානං අරුණො පුබ්බාරුණො නාම. තෙ දිවසෙ අතික්කම්ම දුතියතිටිපට්ඨද්ධො අරුණො පුනාරුණො නාම. ඉදන්ති උභයාරුණානන්තරං. සෙනාසනගාහකස්සාති ඵත්ථ සකත්ථෙ ක-පච්චයො, සෙනාසනග්ගාහස්සාති අත්ථො. යථාහ – “ඉදඤ්චි සෙනාසනග්ගාහස්ස බෙත්ත”න්ති. වස්සුපගතෙ වස්සුපගමෙ කාතබ්බෙ සති, සාධෙතබ්බපයොජනෙ භූමිමං. වස්සුපගතෙති වා නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං. පුරිමිකාය, හි පච්ඡිමිකාය ව වස්සුපගමනස්ස තං තද්වු සෙනාසනග්ගාහො නිමිත්තං, අන්තරාමුත්තකො පන ආගමිතො වස්සුපගමනස්සාති ඵවං තිට්ඨොපි සෙනාසනග්ගාහො වස්සුපගමනස්ස නිමිත්තං හොති.

2844. පාටිපදදිවසස්ස අරුණෙ උග්ගතෙයෙව සෙනාසනෙ පන ගාහිතෙ අඤ්ඤා භික්ඛු ආගන්ත්වා සචෙ සෙනාසනපඤ්ඤාපකං සෙනාසනං යාවති, සො භික්ඛු සෙනාසනපඤ්ඤාපකෙන “සෙනාසනං ගාහිත”න්ති වත්තබ්බොති යොජනා.

2845. වස්සාවාසස්ස ඉදං වස්සාවාසිකං, වස්සංචුත්ථානං දාතබ්බවීවරං, ගාථාබන්ධවසෙන “වස්සවාසික”න්ති රස්සත්තං. සඬ්ඝිකං අපලොකෙත්වා ගහිතං වස්සාවාසිකං වීවරං සචෙ තත්ත්වං තත්ත්වපාදං හොති, අන්තොවස්සෙ විබ්භන්තොපි ලහතෙති යොජනා. “තත්ත්වං සචෙ”ති ඉමිනා වස්ස දායකානං වස්සාවාසිකපච්චයවසෙන ගාහිතං පන න ලහතීති දීපෙති. යථාහ – “පච්චයවසෙන ගාහිතං පන න ලහතීති වදන්තී”ති (චූළව. අට්ඨ. 318).

2846-8. සචෙ චුත්ථවස්සො යො භික්ඛු ආවාසිකහත්ථතො කිඤ්චි තිව්වරාදිකං කප්පියහණ්ඩං අත්තනො ගහෙත්වා “අසුකස්මිං කුලෙ මය්හං ගහිතං වස්සාවාසිකවීවරං ගණ්හ” ඉති එවං වත්වා තස්ස ආවාසිකස්ස දත්වා දිසං ගච්ඡති පක්කමති, සො තත්ථ ගතට්ඨානෙ සචෙ උප්පබ්බජති ගිහී හොති, තස්ස දිසංගතස්ස සම්පත්තං තං වස්සාවාසිකං තෙන තථා දින්නම්පි ආවාසිකො භික්ඛු ගහෙතුං න ලහති, තස්ස පාපිතං වස්සාවාසිකවීවරං සඬ්ඝිකංයෙව සියාති යොජනා. යථාහ – “ඉධ, භික්ඛවෙ, වස්සංචුත්ථො භික්ඛු විබ්භමති, සඬ්ඝස්සෙවෙත”න්ති.

2849. තස්මිං කුලෙ දායකෙ මනුස්සෙ සම්මුඛා වෙ පටිච්ඡාපෙති, තස්ස දිසංගමස්ස සම්පත්තං වස්සාවාසිකවීවරං ආවාසිකො ලහතීති යොජනා.

2850. තත්ථ ආරාමො නාම පුප්ඵාරාමො වා එලාරාමො වා. විහාරො නාම යං කිඤ්චි පාසාදාදියෙනාසනං. වත්ථුනි දුට්ඨස්සපීති ආරාමවත්ථු, විහාරවත්ථුනි දුට්ඨස්ස වත්ථුනි ව. ආරාමවත්ථු නාම තෙසංයෙව ආරාමානං අත්ථාය පටිච්ඡන්දිත්වා යපිතොකාසො, තෙසු වා ආරාමෙසු විනට්ඨෙසු තෙසං පොරාණකභූමිභාගො. විහාරවත්ථු නාම තස්ස පතිට්ඨානොකාසො. හිසි නාම උණ්ණහිසිආදීනං පඤ්චන්තං අඤ්ඤතරා. බිම්බොහනං නාම චුත්තප්පකාරානං බිම්බොහනානං අඤ්ඤතරං. මඤ්චං නාම මසාරකො ඛුන්දිකාබද්ධො, කුළීරපාදකො, ආභවිවපාදකොති ඉමෙසං පුබ්බෙ චුත්තානං චතුන්තං මඤ්චානං අඤ්ඤතරං. පීඨං නාම මසාරකාදීනංයෙව චතුන්තං පීඨානං අඤ්ඤතරං.

2851. ලොහකුම්භී නාම කාළලොහෙන වා තම්බලොහෙන වා යෙන කෙනචි ලොහෙන කතා කුම්භී. කටාහො පාකටොව. “භාණක”න්ති අලඤ්ජරො චූචිවති. අලඤ්ජරොති ව බහුඋදකගණ්හනිකා මහාවාටි, ජලං ගණ්හිතුං අලන්ති අලඤ්ජරො. “වට්ටවාටි විය හුත්වා ථොකං දීසමුඛො මජ්ඣෙ පටිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා කතො”ති ගණ්ඨීපදෙ චුත්තං. වාරකොති

සටො. කු වුවවති පථවී, තස්සා දාලනතො විදාරණතො “කුදාලො”ති අයොමයඋපකරණවිසෙසො වුවවති.

2852. වල්ලිවෙළඳාදීසු වෙළුති මහාවෙණු. තිණන්ති ගෙහවිජාදනං තිණං. පණ්ණං තාලපණ්ණාදිකං. මුඤ්ජන්ති මුඤ්ජතිණං. පබ්බජන්ති පබ්බජතිණං, මත්තිකා පකතිමත්තිකා වා ගෙරුකාදිපඤ්චවණ්ණා වා මත්තිකා. ආහ ව අට්ඨකථාවරියො.

2853. ද්වෙති පයමදුතියගරුහණ්ඩානි. ද්විති සඬගහිතානි “ආරොමො, ආරාමවත්ථු, ඉදං පයමං. විහාරො, විහාරවත්ථු, ඉදං දුතිය”න්ති (චූළව. 321-322) චුත්තත්තා. චතුසඬගහන්ති චතුහි හිස්ආදීහි සඬගහො යස්සාති විග්ගහො. නවකොට්ඨාසන්ති ලොහකුම්භිආදයො නව කොට්ඨාසා අස්සාති විග්ගහො. අට්ඨධා වල්ලිආදීහි අට්ඨහි පකාරෙහි.

2854. ඉතීති නිදස්සන්තං. එවං චුත්තනගෙන පඤ්චහි රාසීහි නිද්දිට්ඨානං ගරුහණ්ඩගණනානං පිණ්ඩවසෙන පඤ්චවිසතිවිධං ගරුහණ්ඩං පඤ්චනිම්මලලොචනො නාටො පකාසගීති යොජනා. පඤ්ච නිම්මලානි ලොචනානි යස්සාති විග්ගහො, මංසදිබ්බධම්මබුද්ධසමන්තවක්ඛුවසෙන පඤ්චවිධවිජ්ජසන්නලොචනොති අත්ථො.

2855. විස්සජ්ජෙන්තොති ඉස්සරවතාය පරස්ස විස්සජ්ජෙන්තො. විහාජෙන්තොති වස්සග්ගෙන පාපෙත්වා විහාජෙන්තො. ඉදඤ්චි සබ්බම්පි ගරුහණ්ඩං සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 321) “අවිස්සජ්ජියං. කිට්ඨාරිවත්ථුම්භි (චූළව. 322) අවෙහඬගිය”න්ති ච චුත්තං. උභයත්ථ ආගතවොහාරහෙදදස්සනමුඛෙන තත්ථ විජ්ජපිපජ්ජන්තස්ස ආපත්තිං දස්සෙන්තො ආහ “හික්ඛු ථුල්ලච්චයං ඵුසෙ”ති. පරිවාරෙ පන –

අවිස්සජ්ජියං අවෙහඬගියං, පඤ්ච චුත්තා මහෙසිනා;

විස්සජ්ජෙන්තස්ස පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති;

පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතාති. (පරි. 479) –

ආගතං. තස්මා මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන අවිස්සජ්ජියං, අවෙහඬගියඤ්ච, පරිචත්තනවසෙන පන විස්සජ්ජෙන්තස්ස, පරිභුඤ්ජන්තස්ස ච අනාපත්තීති එවමෙත්ථ අධිප්පායො.

2856. හික්ඛුනා පුග්ගලෙන වා සඬසෙන වා ගණෙන වා ගරුහණ්ඩං තු විස්සජ්ජිතං අවිස්සට්ඨමෙව හොති, විහත්තඤ්ච අවිහාජිතමෙව හොතීති යොජනා.

2857. එත්ථ එතෙසු පඤ්චසු ගරුහණ්ඩෙසු පුරිමෙසු තීසු අගරුහණ්ඩකං කිඤ්චි න ච අත්ථීති යොජනා. චතුත්ථෙව පන ගරුහණ්ඩෙ අට්ඨකථාය

“ලොහකුම්භී, ලොහභාණකං, ලොහකටාහන්ති ඉමානි තිණි මහන්තානි වා හොන්තු බුද්දකානි වා, අන්තමසො පසතමත්තඋදකගණ්හනකානිපි ගරුහණ්ඩානියෙවා”ති වුත්තනයං දස්සෙතුමාහ “ලොහකුම්භී”තිආදි.

2858. ඉදං තිවිධන්ති සම්බන්ධො. පාදගණ්හනකොති එත්ථ පාදො නාම මගධනාළියා පඤ්චනාළිමත්තගණ්හනකො භාජනවිසෙසො. භාජනානං පමාණං කරොන්තා සිහළදීපෙ යෙභුයොන තෙනෙව පාදෙන මිනන්ති. තස්මා අට්ඨකථායං “සිහළදීපෙ පාදගණ්හනකො භාජෙතබ්බො”ති (වූළව. අට්ඨ. 321) වුත්තං. ලොහවාරකොති කාළලොහතම්බලොහවට්ටලොහකංසලොභානං යෙන කෙනවි කතො. භාජියොති භාජෙතබ්බො.

2859. තතො උද්ධන්ති තතො පාදගණ්හනකවාරකතො උද්ධං අධිකං ගණ්හනකො. එවං පාළිආගතානං විනිවිජයං දස්සෙත්වා අට්ඨකථාගතානං (වූළව. අට්ඨ. 321) දස්සෙතුමාහ “භිඤ්ජාදීනී”තිආදි. භිඤ්ජාරො නාම උක්ඛිත්තහත්ථිසොණ්ඩාකාරෙන කතජලනිග්ගමකණ්ණිකො උච්චගීවො මහාමුඛඋදකභාජනවිසෙසො. ආදි-සද්දෙන අට්ඨකථාගතානි “පටිග්ගහඋච්චකදබ්බිකටචජුපාතිතට්ටකසරකසමුග්ගඅභිගාරකපල්ලධුමක ටචජුආදීනි බුද්දකානි වා මහන්තානි වා”ති (වූළව. අට්ඨ. 321) වුත්තානි සඨගණ්හාති. සබ්බානීති බුද්දකානි වා මහන්තානි වා.

2860. තම්බථාලකා අයථාලකා භාජෙතබ්බාති යොජනා. ච-සද්දෙන අට්ඨකථායං වුත්තං “යපෙත්වා පන භාජනවිකතිං අඤ්ඤස්මිම්පි කප්පියලොහහණ්ඩෙ අඤ්ජනී අඤ්ජනිසලාකා කණ්ණමලහරණි සුචි පණ්ණසුචි බුද්දකො පිප්ඵලකො බුද්දකං ආරකණ්ටකං කුඤ්චිකා තාළං කත්තරයට්ඨිවෙධකො නත්ථුදානං භින්දිවාලො ලොහකුටො ලොහකුට්ඨි ලොහගුළො ලොහපිණ්ඩි ලොහඅරණි චක්කලිකං අඤ්ඤම්පි විජ්ජකතං ලොහහණ්ඩං භාජිය”න්ති (වූළව. අට්ඨ. 321) වචනං සඨගණ්හාති. ධුමනෙත්තන්ති ධුමනාළිකා. ආදි-සද්දෙන “ථාලදීපරුක්ඛදීපකපල්ලකඔලම්බකදීපකඉත්ථිපුරිසතිරච්ඡානගතරුපකානි පන අඤ්ඤානි වා භිත්තිවිජදනකවාටාදීසු උපනෙතබ්බාති අන්තමසො ලොහබිලකං උපාදාය සබ්බානි ලොහහණ්ඩානි ගරුහණ්ඩානියෙව හොන්ති”ති (වූළව. අට්ඨ. 321) වුත්තං සඨගණ්හාති.

2861. අත්තනා පටිලද්ධන්ති එත්ථ පි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, අත්තනා පටිලද්ධම්පිති අත්ථො. භික්ඛුනා අත්තනා පටිලද්ධම්පි තං ලොහහණ්ඩං කිඤ්චිපි පුග්ගලිකපරිභොගෙන න භුඤ්ජිතබ්බන්ති යොජනා.

2862. කංසවට්ටලොභානං විකාරභූතානි තම්බමයභාජනානිපි පුග්ගලිකපරිභොගෙන සබ්බසො පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්තීති යොජනා.

2863. එසෙව නයොති “න පුග්ගලිකභොගෙනා”තිආදිනා දස්සිතන යො. සඬ්ඝිකෙසු වා ගිහීනං සන්තකෙසු වා යථාචුත්තභණ්ඩෙසු පරිභොගපච්චයා දොසො න අත්ථිති යොජනා. “කංසලොභාදිභාජනං සඬ්ඝස්ස දිත්තම්පි පාරිභාරියං න වට්ඨති, ගිහිවිකතනීභාරෙනෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) මහාපච්චරියං චුත්තං. එත්ථ ච පාරිභාරියං න වට්ඨති අත්තනො සන්තකං විය ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ඨති. “ගිහිවිකතනීභාරෙනෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති ඉමිනා සචෙ ආරාමිකාදයො පටිසාමෙත්වා පටිදෙන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති දස්සෙති.

2864. බීරපාසාණන්ති මුදුකා පාණජාති. චුත්තඤ්ඤි මාතිකාට්ඨකථාගණ්ඨිපදෙ “බීරපාසාණො නාම මුදුකො පාසාණො”ති. ගරුකන්ති ගරුභණ්ඩං. තට්ඨකාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන සරකාදීනං සඬ්ගහො. සටකොති බීරපාසාණමයොයෙව වාරකො. “පාදගණ්ඨනකො උද්ධ”න්ති ඉමිනා පාදගණ්ඨනකො අගරුභණ්ඩන්ති දීපෙති.

2865. “සුවණ්ණරජතභාරකුට්ඨානිඵලිකභාජනාති ගිහිවිකතානිපි න වට්ඨන්ති, පගෙව සඬ්ඝිකපරිභොගෙන වා පුග්ගලිකපරිභොගෙන වා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථායං චුත්තනායං දස්සෙතුමාහ “සිඬ්ඝි”තිආදි. සිඬ්ඝිති සුවණ්ණං. සජ්ඣා රජනං. භාරකුට්ඨං නාම සුවණ්ණවණ්ණං ලොභජාතං. ඵලිකෙන උබ්භවං ජාතං, ඵලිකමයං භාජනන්ති අත්ථො. ගිහීනං සන්තකානිපිති අපි-සද්දෙන ගිහිවිකතපරිභොගෙනාපි තාව න වට්ඨන්ති, පගෙව සඬ්ඝිකපරිභොගෙන වා පුග්ගලිකපරිභොගෙන වාති දීපෙති. සෙනාසනපරිභොගෙ පන ආමාසම්පි අනාමාසම්පි සබ්බං වට්ඨති.

2866. බුද්දාති යාය වාසියා යපෙත්වා දන්තකට්ඨවිෂ්ඨෙනං වා උච්ඡ්වතච්ඡතං වා අඤ්ඤං මහාකම්මං කාතුං න සක්කා, එවරුපා බුද්දකා වාසි භාජනීයා. මහත්තරීති යථාචුත්තජ්ජමාණාය වාසියා මහත්තරා යෙන කෙනචි ආකාරෙන කතවාසි ගරුභණ්ඩං. වෙජ්ජාතං සිරාවෙධනකම්පි ච එරසු තථා ගරුභණ්ඩන්ති යොජනා.

2867. කුයාරීති එත්ථ එරසුසදිසොව විනිවිජයො. යා පන ආවුධසඬ්ඛෙපෙන කතා, අයං අනාමාසා. කුදාලො අන්තමසො චතුරඬ්භලමත්තොපි. සිබරන්ති ධනුරජ්ජුතො නාමෙත්වා දාරුආදීනං විජ්ඣනකකණ්ටකො. තෙනෙවාති නිබ්බාදනෙනෙව.

2868. නිබ්බාදනස්ස හෙදවත්තතාය තං විහජිත්වා දස්සෙතුමාහ “චතුරස්සමුඛං දොණ්ණිමුඛ”න්ති. දොණ්ණිමුඛන්ති දොණ්ණි විය උභයපස්සෙන නාමිතමුඛං. වඬිකන්ති අග්ගතො නාමෙත්වා කතනිබ්බාදනං. පි-සද්දෙන උජුකං සඬ්ගණ්ඨාති. තත්ථ වාති තස්මිං නිබ්බාදනෙ. සදණ්ඩං බුද්දකඤ්ච නිබ්බාදනං සබ්බං ගරුභණ්ඩන්ති යොජනා. “සදණ්ඩං බුද්දක”න්ති ඉමිනා

විසෙසනද්වයෙන අදර්ශං ඵලමත්තං සිපාටිකාය යපෙත්වා පරිහරණයොග්ගං සම්මජ්ජනිදර්ශවෙධනකං නිබ්බාදනං අගරුහණ්ඩං, තතො මහත්තං නිබ්බාදනං අදර්ශමපි ගරුහණ්ඩන්ති දීපෙති. යෙහි මනුස්සෙහි විහාරෙ වාසිආදීනි දින්නානි ච හොත්ති, තෙ වෙ සරෙ දඬුපෙ වා වොරෙහි වා විලුත්තෙ “දෙථ නො, හත්තෙ, උපකරණෙ පුන පාකතිකෙ කර්ස්සාමා”ති වදන්ති, දාතබ්බා. සවෙ ආහරන්ති, න වාරෙතබ්බා, අනාහරන්තාපි න වොදෙතබ්බා.

2869. “කම්මාරතට්ටකාරචුන්දකාරනළකාරමණිකාරපත්තබ්බකානං අධිකරණමුට්ඨිකසණ්ඩාසතුලාදීනි සබ්බානි ලොභමයඋපකරණානි සඬ්ඝෙ දින්නකාලතො පටියාය ගරුහණ්ඩානි. තිපුකොට්ටකසුවණ්ණකාරවම්මකාරඋපකරණෙසුපි එසෙව නයො. අයං පන විසෙසො — තිපුකොට්ටකඋපකරණෙසුපි තිපුවිජේදනසත්ථකං, සුවණ්ණකාරඋපකරණෙසු සුවණ්ණවිජේදනසත්ථකං, වම්මකාරඋපකරණෙසු කතපරිකම්මවම්මජින්නකං බුද්දකසත්ථන්ති ඉමානි භාජනීයහණ්ඩානි”ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථාගතං විනිවිඡයෙකදෙසං දස්සෙතුමාහ “මුට්ඨික”න්තිආදි. තුලාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන කත්තරිආදිඋපකරණං සඬ්ගණ්හාති.

2870. “නභාපිතතුන්නකාරානං උපකරණෙසුපි යපෙත්වා මහාකත්තරිං, මහාසණ්ඩාසං, මහාපිප්ඵලකඤ්ච සබ්බං භාජනීයං. මහාකත්තරිආදීනි ගරුහණ්ඩානි”ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථාගතං විනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “න්භාපිතකස්සා”තිආදි. න්භාපිතකස්ස උපකරණෙසු සණ්ඩාසො, මහත්තරි කත්තරි ච තුන්නකාරානාඤ්ච උපකරණෙසු මහත්තරි කත්තරි ච මහාපිප්ඵලකඤ්ච ගරුහණ්ඩකන්ති යොජනා.

2871. එත්තාවතා චතුත්ථගරුහණ්ඩෙ විනිවිඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි පඤ්චමගරුහණ්ඩෙ විනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “චල්ලී”තිආදි. චෙත්තලතාදිකා චල්ලී දුල්ලභට්ඨානෙ සඬ්ඝස්ස දින්නා වා තත්ථ සඬ්ඝස්ස භූමියං ජාතා, රක්ඛිතා ගොපිතා වා අඬ්ඬබාහුප්පමාණා ගරුහණ්ඩං හොතිති යොජනා. “අඬ්ඬබාහුති කප්පරතො පටියාය යාව අංසකුට්”න්ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “අඬ්ඬබාහු නාම විදත්ථිචතුරඬ්ඬල”න්තිපි වදන්ති. සවෙ සා චල්ලී සඬ්ඝකම්මෙ, චෙතියකම්මෙ ච කතෙ අතිරෙකා හොති, පුග්ගලිකකම්මෙපි උපනෙතුං වට්ටති. අරක්ඛිතා පන ගරුහණ්ඩමෙව න හොති.

2872. අට්ඨකථායං “සුත්තමකවිවාකනාලිකෙරහීරවම්මමයා රජ්ජකා වා යොත්තානි වා වාකෙ ච නාලිකෙරහීරෙ ච වට්ටෙත්වා කතා එකවට්ටා වා ද්විවට්ටා වා සඬ්ඝස්ස දින්නකාලතො පටියාය ගරුහණ්ඩං. සුත්තං පන අවට්ටෙත්වා දින්නං, මකවිවාකනාලිකෙරහීරා ච භාජනීයා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) ආගතවිනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “සුත්තවාකාදීනිබ්බත්තා”තිආදි.

වාකාදීති ආදි-සද්දෙන මකවිවාකනාලිකෙරහිරවම්මානං ගහණං. නාතිදිසා රජ්ජකා. අතිදිසං යොත්තකං.

2873. නාලිකෙරස්ස හිරෙ වා මකවිවාකෙ වා වට්ටෙත්වා කතා එකවට්ටාපි ගරුහණ්ඩකන්ති යොජනා. යෙහි පනෙතාති රජ්ජකයොත්තාදීති දිත්තාති භොන්ති, තෙ අත්තනො කරණියෙන හරන්තා න වාරෙතඛ්ඛා.

2874. වඩ්ඪකිඅඩගුලෙන අට්ඨඩ්ඪගුලායතො සුවිදණ්ඩමත්තො පරිණාහතො සීහළදීපෙ ලෙඛකානං ලෙඛනිසුවිදණ්ඩමත්තො සඩ්ඝස්ස දිත්තො වා තත්ථජාතකො වා රක්ඛිතො ගොපිතො වෙළු ගරුහණ්ඩං සියාති යොජනා. “යං මජ්ඣමපුරිසස්ස කනිට්ඨඩ්ඪගුලියා අග්ගජ්ජමාණං, ඉදං සීහළදීපෙ ලෙඛකානං ලෙඛනිසුවියා පමාණ”න්ති වදන්ති. සො ව සඩ්ඝකම්මෙ ව චෙතියකම්මෙ ව කතෙ අතිරෙකො පුග්ගලිකකම්මෙ දාතුං වට්ටති.

2875. දණ්ඩො ව සලාකා ව දණ්ඩසලාකා, ඡත්තස්ස දණ්ඩසලාකාති විග්ගහො. ඡත්තදණ්ඩො නාම ඡත්තපිණ්ඩි. ඡත්තසලාකාති ඡත්තපඤ්ජරසලාකා. දණ්ඩොති උපාහනදණ්ඩකො. “දණ්ඩො”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි අට්ඨකථාගතෙසු සරුපෙන ඉධාවුත්තො උපාහනදණ්ඩොයෙව සාමඤ්ඤවචනෙන පාරිසෙසතො ගහෙතඛ්ඛොති. දඩ්ඪගෙහමනුස්සා ගණ්හිත්වා ගච්ඡන්තා න වාරෙතඛ්ඛා.

2876. මුඤ්ජාදීසු ගෙහවිජදනාරහෙසු තිණෙසු යං කිඤ්චි මුට්ඨිමත්තං තිණං වා ගෙහවිජදනාරහං තාලපණ්ණාදි එකමිපි සඩ්ඝස්ස දිත්තං වා තත්ථ සඩ්ඝිකභූමියං ජාතං වා ගරුහණ්ඩං සියාති යොජෙතඛ්ඛා. තත්ථ මුට්ඨිමත්තං නාම කරළමත්තං. ඉදඤ්ච කරළං කත්වා ඡාදෙන්තානං ඡදනකරළවසෙන ගහෙතඛ්ඛං. තාලපණ්ණාදීති ආදි-සද්දෙන නාලිකෙරපණ්ණාදිගෙහවිජදනපණ්ණානං ගහණං. තමිපි මුඤ්ජාදි සඩ්ඝකම්මෙ ව චෙතියකම්මෙ ව කතෙ අතිරෙකං පුග්ගලිකකම්මෙ දාතුං වට්ටති. දඩ්ඪගෙහමනුස්සා ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, න වාරෙතඛ්ඛාති.

2877-8. අට්ඨඩ්ඪගුලජ්ජමාණොති දිසතො අට්ඨඩ්ඪගුලමත්තො. කෙචි “පුටුලතො”ති වදන්ති. රිත්තපොත්ථකොති ලෙඛාහි සුඤ්ඤපොත්ථකො, න ලිඛිතපොත්ථකොති වුත්තං හොති. “අට්ඨඩ්ඪගුලජ්ජමාණො”ති ඉමිනා අට්ඨඩ්ඪගුලතො උභනජ්ජමාණො භාජියො, “රිත්තපොත්ථකො”ති ඉමිනා අට්ඨඩ්ඪගුලතො අතිරෙකජ්ජමාණොපි ලිඛිතපොත්ථකො භාජියොති දස්සෙති.

“මත්තිකා පකතිමත්තිකා වා හොතු පඤ්චවණ්ණා වා සුධා වා සජ්ජුරසකඩ්ඪගුට්ඨසිලෙසාදීසු වා යං කිඤ්චි දුල්ලභට්ඨානෙ ආනෙත්වා වා දිත්තං තත්ථජාතකං වා රක්ඛිතගොපිතං තාලඵලපක්කමත්තං ගරුහණ්ඩං

හොති”ති (චූළව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථාගතවිනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “මත්තිකා”තිආදි. පාකතිකා වා සෙනගෙරුකාදිපඤ්චවණ්ණා වාපි මත්තිකාති යොජනා. සිලෙසො නාම කබ්ථියාදිසිලෙසො. ආදි-සද්දෙන සජ්ජරසකඬගුට්ඨාදීනං ගහණං. තාලපක්කපමාණන්ති එකට්ඨිතාලඵලපමාණාපි. තම්පි මත්තිකාදි සඬ්ඝකම්මෙ, චෙතියකම්මෙ ච නිට්ඨිතෙ අතිරෙකං පුග්ගලිකකම්මෙ දාතුං වට්ටති.

2879-80. “වෙළඳාදික”න්ති පදවිජෙදො. රක්ඛිතං ගොපිතං වාපි ගණ්හතා සමකං වා අතිරෙකං වා ථාවරං අන්තමසො තංඅග්ගනකං වාලිකමෙව වා දත්වා ගහෙනබ්බන්ති යොජනා.

අට්ඨකථායං පන “රක්ඛිතගොපිතං වෙළං ගණ්හන්තෙන සමකං වා අතිරෙකං වා ථාවරං අන්තමසො තංඅග්ගනකවාලිකායපි ථාතිකම්මං කත්වා ගහෙනබ්බො. ථාතිකම්මං අකත්වා ගණ්හන්තෙන තත්ථෙව චළඤ්ජෙනබ්බො, ගමනකාලෙ සඬ්ඝිකෙ ආවාසෙ යපෙත්වා ගන්තබ්බං. අසනියා ගහෙත්වා ගතෙන පන පහිණිත්වා දාතබ්බො. දෙසන්තරගතෙන සම්පත්තවිහාරෙ සඬ්ඝිකාවාසෙ යපෙත්බ්බො”ති (චූළව. අට්ඨ. 321) වෙළඹ්හියෙව අයං විනිවිඡයො චුත්තො, ඉධ පන “චල්ලිවෙළාදිකං කිඤ්චි”ති චල්ලිආදීනම්පි සාමඤ්ඤෙන චුත්තත්තා තං උපලක්ඛණමත්තං චල්ලිආදීසුපි යථාරහං ලබ්හතීති වෙදිතබ්බං.

2881. අඤ්ජනන්ති සිලාමයො. එවං හරිතාලමනොසිලාපි.

2882. දාරුහණ්ඨෙ අයං විනිවිඡයො — පරිණාහතො යථාචුත්ත සුවිදණ්ඨප්පමාණකො අට්ඨඬ්ගුලදීසො යො කොචි දාරුහණ්ඨකො දාරුදුල්ලභට්ඨානෙ සඬ්ඝස්ස දිත්තො වා තත්ථජාතකො වා රක්ඛිතගොපිතො ගරුහණ්ඨං හොතීති යොජනා.

2883. එවං කුරුන්දට්ඨකථාය ආගතවිනිවිඡයං දස්සෙත්වා මහාඅට්ඨකථාය (චූළව. අට්ඨ. 321) ආගතං දස්සෙතුමාහ “මහාඅට්ඨකථාය”න්තිආදි. තත්ථ ආසන්දිකසත්තඬ්ගා චුත්තලක්ඛණාව. “හද්දපීය”න්ති චෙත්තමයං පීයං චූච්චති. පීඨිකාති පිලොතිකාබද්ධපීයමෙව.

2884. එළකපාදපීයං නාම දාරුපට්ටිකාය උපරි පාදෙ යපෙත්වා හොජනපල්ලඬ්ඝකං විය කතපීයං චූච්චති. “ආමලකචට්ටකපීය”න්ති එතස්ස “ආමණ්ඨකචට්ටක”න්ති පරියායො, තස්මා උභයෙනාපි ආමලකාකාරෙන යොජිතං බහුපාදකපීයං චූච්චති. කෙසුචි පොත්ථකෙසු “තථාමණ්ඨකපීයක”න්ති පායො. ගාථාබන්ධවසෙන මණ්ඨක-සද්දපයොගො. කොච්ඡං භූතගාමවග්ගෙ චතුත්ථසික්ඛාපදෙ චුත්තසරුපං. පලාලපීයන්ති නිපජ්ජනත්ථාය කතා පලාලහිසි, ඉමිනා කදලිපත්තාදිමයපීයම්පි උපලක්ඛණතො දස්සිතං. යථාහ — “පලාලපීයෙන

වෙන්ට කදලිපත්තාදිපියානිපි සඬගහිතානි”ති (චූළව. අට්ඨ. 321). ධොවනෙ ඵලකන්ති චීවරධොවනඵලකං, ධොවනාදිසද්දානං වියෙත්ථ විහත්තිඅලොපො. ඉමෙසු තාව යං කිඤ්චි බුද්දකං වා හොතු මහන්තං වා, සඬසස්ස දින්නං ගරුභණ්ඩං හොති. ඛාග්ගවම්මඛනද්ධම්පි වාළරුපපරික්ඛිත්තං රතනපරිසිඛිතිතං කොච්ඡං ගරුභණ්ඩමෙව.

2885. හණ්ඩිකාති දණ්ඩකට්ඨවිජේදනහණ්ඩිකා. මුග්ගරොති දණ්ඩමුග්ගරො. දණ්ඩමුග්ගරො නාම යෙන රජිතචීවරං පොථෙන්නි. වත්ථසට්ටනමුග්ගරොති චීවරසට්ටනමුග්ගරො, යෙන අනුචාතාදිං සට්ටෙන්නි. අම්බණන්නි ඵලකෙහි පොක්ඛරණ්සදිසං කතපාතීයභාජනං. මඤ්ජුසා නාම දොණ්පෙළා. නාවා පොතො. රජනදොණ්කා නාම යත්ථ චීවරං රජන්නි, පක්කරජනං වා ආකිරන්නි.

2886. උඵඩකොති නාළිකෙරඵලකටාභාදිමයො උඵඩකො. උභයං පිධානසමකො සමුග්ගො. “බුද්දකො පරිවිධනො කරණ්ඩ”න්නි වදන්ති. කරණ්ඩො ව පාදගණ්හනකතො අතිරෙකජ්ජමාණො ඉධ අධිජ්ජෙතො. කටච්ඡුති දඬිඬි. ආදි-සද්දෙන පාතීයසරාවපාතීයසඬබාදීනං ගහණං.

2887. ගෙහසම්භාරන්නි ගෙහොපකරණං. ථම්හතුලාසොපානඵලකාදි දාරුමයං, පාසාණමයම්පි ඉමිනාව ගහිතං. කජ්ජියවම්මන්නි “ඵළකාජම්ගාන”න්නිආදිනා (වි. වි. 2650) හෙට්ඨා දස්සිතං කජ්ජියවම්මං. තඬිඬිපරියායං අකජ්ජියං. අභාජියං ගරුභණ්ඩත්තා. භූමත්ථරණං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

2888. අට්ඨකථායං “ඵළකවම්මං පන පච්චත්ථරණගතිකමෙව හොති, තම්පි ගරුභණ්ඩමෙවා”ති (චූළව. අට්ඨ. 321) චුත්තත්තා ආහ “ඵළවම්මං ගරුං චුත්ත”න්නි. කුරුන්දියං පන “සඬබං මඤ්චජ්ජමාණං වම්මං ගරුභණ්ඩ”න්නි (චූළව. අට්ඨ. 321) චුත්තං. ඵත්ථ ව “පච්චත්ථරණගතිකමෙවා”ති ඉමිනා මඤ්චපියෙපි අත්ථරිතුං වට්ටතිති දීපෙති. “පාවාරාදිපච්චත්ථරණම්පි ගරුභණ්ඩ”න්නි ඵකෙ, “නො”ති අපරෙ, විමංසිත්වා ගහෙතඬිඬං. මඤ්චජ්ජමාණන්නි ව පමාණයුත්තං මඤ්චං. පමාණයුත්තමඤ්චො නාම යස්ස දීසසො නව විදත්ථියො තිරියඤ්ච තදුපඩ්ඨං. උද්ධං මුඛමස්සාති උදුක්ඛලං. ආදි-සද්දෙන මුසලං, සුජ්ජං, නිසදං, නිසදපොතො, පාසාණදොණ්, පාසාණකටාහඤ්ච සඬගහිතං. පෙසකාරාදීති ආදි-සද්දෙන වම්මකාරාදීනං ගහණං. තුරිවෙමාදි පෙසකාරභණ්ඩඤ්ච හස්තාදි වම්මකාරභණ්ඩඤ්ච කසිභණ්ඩඤ්ච යුග්ගඬගලාදි සඩ්ඨිකං සඩ්ඨසත්තකං ගරුභණ්ඩත්ති යොජනා.

2889. “තථෙවා”ති ඉමිනා “සඩ්ඨික”න්නි ඉදං පච්චාමසති. ආධාරකොති පත්තාධාරො. තාලවණ්ඨෙන්නි තාලවණ්ඨෙට්ඨි කතං.

වෙළදන්තවිලිවෙහි වා මොරපිඤ්ඤෙහි වා වම්මවිකනීහි වා කතම්පි තංසදිසං “තාලවණ්ට”න්තෙව වුවිවති. වට්ටවිදුපනානං තාලවණ්ටෙයෙව අන්තොගධන්තා “බීජනී”ති වතුරස්සවිදුපනඤ්ච කෙතකපාරොහකුන්තාලපණ්ණාදිමයදන්තමයවිසාණමයදණ්ඩකමකසබ්ඡනී ච වුවිවති. පච්ඡි පාකටායෙව. පච්ඡිතො බුද්දකො තාලපණ්ණාදිමයො භාජනවිසෙසො වඩිකොටකං. සබ්බො සම්මජ්ජනීති නාලිකෙරහීරාදීහි බද්ධා යට්ඨිසම්මජ්ජනී, මුට්ඨිසම්මජ්ජනීති දුට්ඨා පරිවෙණඛිගණාදිසම්මජ්ජනී ච තට්ඨෙව දුට්ඨා බජ්ජුරිනාලිකෙරපණ්ණාදීහි බද්ධා ගෙහසම්මජ්ජනී වාති සබ්බාපි සම්මජ්ජනී ගරුහණ්ඩං හොති.

2890. වක්කයුත්තකයානන්ති හත්ථවට්ටකසකටාදියුත්තයානඤ්ච.

2891. ඡත්තන්ති පණ්ණකිලඤ්ජසෙතච්ඡත්තවසෙන තිවිධං ඡත්තං. මුට්ඨිපණ්ණන්ති තාලපණ්ණං සන්ධාය වුත්තං. විසාණභාජනඤ්ච තුම්බභාජනඤ්චාති විග්ගහො, එකදෙසසරුපෙකසෙසො, ගාථාබන්ධවසෙන නිග්ගහිතාගමො ච. විසාණමයං, භාජනං තුම්බමයං භාජනඤ්චාති අත්ථො. ඉධ “පාදගණ්හනකතො අතිරිත්තජ්ජමාණ”න්ති සෙසො. අරණි අරණිසහිතං. ආදි-සද්දෙන ආමලකතුම්බං අනුඤ්ඤාතවාසියා දණ්ඩඤ්ච සඛිගණ්හාති. ලහු අගරුහණ්ඩං, භාජනීයන්ති අත්ථො. පාදගණ්හනකතො අතිරිත්තජ්ජමාණං ගරුහණ්ඩං.

2892. විසාණන්ති ගොවිසාණාදි යං කිඤ්චි විසාණං. අතච්ඡිතං යථාගතමෙව භාජනීයං. අනිට්ඨිතං මඤ්චපාදාදි යං කිඤ්චි භාජනීයන්ති යොජනා. යථාහ — “මඤ්චපාදො මඤ්චඅට්ඨි පීඨපාදො පීඨඅට්ඨි වාසිඵරසුආදීනං දණ්ඩොති එතෙසු යං කිඤ්චි විජ්ජකතච්ඡන්තකම්මං අනිට්ඨිතමෙව භාජනීයං, තච්ඡිතමට්ඨං පන ගරුහණ්ඩං හොති”ති (වූළව. අට්ඨ. 321).

2893. නිට්ඨිතො තච්ඡිතො වාපිති තච්ඡිතනිට්ඨිතොපි. විධොති කායබන්ධනෙ අනුඤ්ඤාතවිධො. හිඩ්දකරණ්ඩකොති හිඩ්දමයො වා තදාධාරො වා කරණ්ඩකො. අඤ්ජනීති අඤ්ජනනාලිකා ච අඤ්ජනකරණ්ඩකො ච. සලාකායොති අඤ්ජනිසලාකා. උදපුඤ්ජනීති හත්ථිදන්තවිසාණාදිමයා උදකපුඤ්ජනී. ඉදං සබ්බං භාජනීයමෙව.

2894. පරිභොගාරහන්ති මනුස්සානං උපභොගපරිභොගයොග්ගං. කුලාලහණ්ඩන්ති සට්ඨිදරාදිකුම්භකාරහණ්ඩම්පි. පත්තඛිගාරකටාහන්ති පත්තකටාහං, අඛිගාරකටාහඤ්ච. ධුමදානං නාලිකා. කපල්ලිකාති දීපකපල්ලිකා.

2895. ථූපිකාති පාසාදාදිථුපිකා. දීපරුක්ඛොති පදීපාධාරො. වයනච්ඡදනිට්ඨකාති පාකාරචෙතියාදීනං වයනිට්ඨකා ව ගෙහාදීනං ඡදනිට්ඨකා ව. සබ්බම්භිති යථාචුත්තං සබ්බම්භි අනවසෙසං පරික්ඛාරං.

2896. කඤ්චනකොති සරකො. සටකොති පාදගණ්භනකතො අනතිරිත්තජ්ජමාණො සටකො. “යථා ව මත්තිකාභණ්ඩෙ, එවං ලොභභණ්ඩෙපි කුණ්ඩිකා භාජනියකොට්ඨාසමෙව භජති”ති (චූළව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථානයං සඬගහෙතුමාහ “ලොභභණ්ඩෙපි කුණ්ඩිකාපි ව භාජියා”ති.

2897. ගරු නාම පච්ඡිමං ගරුභණ්ඩත්තයං. ථාවරං නාම පූර්වද්වයං. සඬසස්සාති සඬසෙන. පරිවත්තෙත්වාති පුග්ගලිකාදිහි තාදිසෙහි තෙහි පරිවත්තෙත්වා. තත්ත්වයං පරිවත්තනනායො (චූළව. අට්ඨ. 321) – සඬසස්ස නාලිකෙරාරාමො දූරෙ භොති, කජ්ජියකාරකා තං බහුතරං බාදන්ති, තතො සකටචෙනනං දත්වා අජ්ජමෙව ආහරන්ති, අඤ්ඤෙසං පන තස්ස ආරාමස්ස අවිදුරගාමවාසීනං මනුස්සානං විහාරස්ස සමීපෙ ආරාමො භොති, තෙ සඬසං උපසඬකමිත්වා සකෙන ආරාමෙන තං ආරාමං යාවන්ති, සඬසෙන “රුච්චති සඬසස්සා”ති අපලොකෙත්වා සම්පට්ච්ඡිතබ්බො. සචෙපි භික්ඛූනං රුක්ඛසහස්සං භොති, මනුස්සානං පඤ්චසතාති, “නනු තුම්භාකං ආරාමො බුද්දකො”ති න වත්තබ්බං. කිඤ්චාපි හි අයං බුද්දකො, අථ ඛො ඉතරතො බහුතරං ආයං දෙති. සචෙපි සමකමෙව දෙති, එවම්පි ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ පරිභුඤ්ජිතුං සක්කාති ගහෙතබ්බමෙව.

සචෙ පන මනුස්සානං බහුතරා රුක්ඛා භොන්ති, “නනු තුම්භාකං බහුතරා රුක්ඛා”ති වත්තබ්බං. සචෙ “අතිරෙකං අම්භාකං පුඤ්ඤං භොතු, සඬසස්ස දෙමා”ති වදන්ති, ඡානාපෙත්වා සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති. භික්ඛූනං රුක්ඛා ඵලධාරිනො, මනුස්සානං රුක්ඛා න තාව ඵලං ගණ්භන්ති. කිඤ්චාපි න ගණ්භන්ති, න විරස්සෙව ගණ්භිස්සන්තිති සම්පට්ච්ඡිතබ්බමෙව. මනුස්සානං රුක්ඛා ඵලධාරිනො, භික්ඛූනං න තාව ඵලං ගණ්භන්ති. “නනු තුම්භාකං රුක්ඛා ඵලධාරිනො”ති වත්තබ්බං. සචෙ “ගණ්භථ, භන්තෙ, අම්භාකං පුඤ්ඤං භවිස්සති”ති වදන්ති, ඡානාපෙත්වා සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති. එවං ආරාමෙන ආරාමො පරිවත්තෙතබ්බො. එතෙනෙව නයෙන ආරාමවත්ථුපි විහාරොපි විහාරවත්ථුපි ආරාමෙන පරිවත්තෙතබ්බං. ආරාමවත්ථුනා ව මහත්තෙන වා බුද්දකෙන වා ආරාමආරාමවත්ථුවිහාරවිහාරවත්ථුනි.

කථං විහාරෙන විහාරො පරිවත්තෙතබ්බො? සඬසස්ස අත්තොගාමෙ ගෙහං භොති, මනුස්සානං විහාරමජ්ඣෙ පාසාදො, උභොපි අග්ගෙසන සමකා, සචෙ මනුස්සා තෙන පාසාදෙන තං ගෙහං යාවන්ති, සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති. භික්ඛූනං චෙ මහග්ගතරං ගෙහං භොති, “මහග්ගතරං අම්භාකං ගෙහ”න්ති චුත්තෙ ව “කිඤ්චාපි මහග්ගතරං, පබ්බජිතානං පන අසාරුජ්ජං,

න සක්කා තත්ථ පබ්බජිතෙහි වසිතුං, ඉදං පන සාරුජ්ජං, ගණ්හථා”ති වදන්ති, එවමපි සම්පට්ඨිකං වට්ටති. සචෙ පන මනුස්සානං මහග්ගං හොති, “නනු තුම්භාකං ගෙහං මහග්ගං”න්ති වත්තබ්බං. “හොතු, හන්තෙ, අම්භාකං පුඤ්ඤං හවිස්සති, ගණ්හථා”ති වුත්තෙ පන සම්පට්ඨිකං වට්ටති. එවං විහාරෙන විහාරො පරිවත්තෙතබ්බො. එතෙනෙව නයෙන විහාරවත්ථුපි ආරාමොපි ආරාමවත්ථුපි විහාරෙන පරිවත්තෙතබ්බං. විහාරවත්ථුනා ච මහග්ගෙසන චා අජ්ජග්ගෙසන චා විහාරවිහාරවත්ථුආරාමආරාමවත්ථුනි. එවං තාව ථාවරෙන ථාවරපරිවත්තනං වෙදිතබ්බං.

ගරුභණ්ඩෙන ගරුභණ්ඩපරිවත්තනෙ පන මඤ්චපීඨං මහන්තං චා හොතු බුද්දකං චා, අන්තමසො චතුරච්ඡාලපාදකං ගාමදාරකෙහි පංස්වාගාරකෙසු කීළන්තෙහි කතම්පි සඬ්ඝස්ස දින්නකාලතො පටියාය ගරුභණ්ඩං හොති. සචෙපි රාජරාජමහාමත්තාදයො එකජ්ජහාරෙතෙව මඤ්චසතං චා මඤ්චසහස්සං චා දෙන්ති, සබ්බෙ කජ්ජියමඤ්චා සම්පට්ඨිකබ්බා, සම්පට්ඨිකත්වා වුඬ්ඨපටිපාටියා “සඬ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජථා”ති දාතබ්බා, පුග්ගලිකවසෙන න දාතබ්බා. අතිරෙකමඤ්චෙ භණ්ඩාගාරාදීසු පඤ්ඤපෙත්වා පත්තවිවරං නික්ඛිපිතුම්පි වට්ටති.

බහිසීමාය “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති දින්නමඤ්චො සඬ්ඝත්ථෙරස්ස වසනටියානෙ දාතබ්බො. තත්ථ චෙ බහු මඤ්චා හොන්ති, මඤ්චෙන කම්මං නත්ථි, යස්ස වසනටියානෙ කම්මං අත්ථි, තත්ථ “සඬ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජථා”ති දාතබ්බො. මහග්ගෙසන සතග්ගෙනකෙන, සහස්සග්ගෙනකෙන චා මඤ්චෙන අඤ්ඤං මඤ්චසතං ලහති, පරිවත්තෙත්වා ගහෙතබ්බං. න කෙවලං මඤ්චෙන මඤ්චොයෙව, ආරාමආරාමවත්ථුවිහාරවිහාරවත්ථුපීඨහිසිබ්බිමොහනානිපි පරිවත්තෙතුං වට්ටන්ති. එස නයො පීඨහිසිබ්බිමොහනෙසුපි එතෙසු හි කජ්ජියාකජ්ජියං වුත්තනයමෙව. තත්ථ අකජ්ජියං න පරිභුඤ්ජිතබ්බං, කජ්ජියං සඬ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං. අකජ්ජියං චා මහග්ගං කජ්ජියං චා පරිවත්තෙත්වා වුත්තවත්ථුනි ගහෙතබ්බානි, අගරුභණ්ඩුපගං පන හිසිබ්බිමොහනං නාම නත්ථිති.

2898. භික්ඛු අධොතෙන පාදෙන, අල්ලපාදෙන චා සෙනාසනං නක්කමෙති සම්බන්ධො. සයන්ති එත්ථ, ආසන්ති වාති සයනාසනං, පරිකම්මකතභූමත්ථරණාදි. අල්ලපාදෙන වාති යෙන අක්කන්තටියානෙ උදකං පඤ්ඤායති, එවරුපෙන තින්නපාදෙන. යථාහ – “අල්ලෙහි පාදෙහිති යෙහි අක්කන්තටියානෙ උදකං පඤ්ඤායති, එවරුපෙහි පාදෙහි පරිභණ්ඩකතභූමි චා සෙනාසනං චා න අක්කම්මිතබ්බං. සචෙ පන උදකසිනෙහමත්තමෙව පඤ්ඤායති, න උදකං, වට්ටති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 324). සඋපාහනොති එත්ථ “ධොතපාදක”න්ති වත්තබ්බං. පාදෙ පටිමුක්කාහි උපාහනාහි සඋපාහනො භික්ඛු ධොතපාදකං ධොතපාදෙහි අක්කම්මිතබ්බටියානං තථෙව න අක්කමෙති යොජනා.

2899. පරිකම්මකතායාති සුධාදිපරිකම්මකතාය. නිට්ඨුහන්තස්සාති බෙළං. පාතෙන්තස්ස. පරිකම්මකතං. භික්ඛිත්ති සෙනහිත්ති. වා විත්තකම්මකතං. වා භිත්ති. න කෙවලඤ්ච භිත්තිමෙව, ද්වාරම්පි වාතපානම්පි අපස්සෙනඵලකම්පි පාසාණත්ථම්හම්පි රුක්ඛත්ථම්හම්පි වීවරෙන වා කෙනවි වා අප්පට්ච්ඡාදෙන්වා අපස්සයිතුං. න ලහතියෙව. “ද්වාරවාතපානාදයො පන අපරිකම්මකතාපි අප්පට්ච්ඡාදෙන්වා න අපස්සයිතබ්බා”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

2901. නිද්දායතො තස්ස කොවි සරීරාවයවො පච්චත්ථරණෙ සඬකුටිතෙ සහසා යදි මඤ්චං ඵුසති, දුක්කටන්ති යොජනා.

2902. ලොමෙසු මඤ්චං ඵුසන්තෙසු. හත්ථපාදානං තලෙන අක්කම්භිතුං වට්ටතිති යොජනා. මඤ්චපීඨං නිහරන්තස්ස කායෙ පටිහඤ්ඤති, අනාපත්ති.

“දායකෙහි ‘කායෙන ඵුසිත්වා යථාසුඛං පරිභුඤ්ජ්ජා’ති දින්නසෙනාසනං, මඤ්චපීඨාදිඤ්ච දායකෙන චුත්තනියාමෙන පරිභුඤ්ජන්තස්ස දොසො නත්ථී”ති මාතිකට්ඨකථාය සිහළගණ්ඨිපදෙ චුත්තත්තා තථා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති. “ඉමං මඤ්චපීඨාදිං සඬසස්ස දම්ථී”ති චුත්තෙ ගරුහණ්ඩං ගොති, න භාජෙතබ්බං සඬසස්ස පරාමට්ඨත්තා. “ඉමං මඤ්චපීඨාදිං හදන්තානං වස්සග්ගෙන ගණ්හිතුං දම්ථී”ති චුත්තෙ සතිපි ගරුහණ්ඩභාවෙ කප්පියවත්ථුං භාජෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති, අකප්පියහණ්ඩමෙව භාජෙත්වා ගහෙතුං. න ලබ්හති. “ඉමං මඤ්චපීඨං වස්සග්ගෙන ගහෙතුං සඬසස්ස දම්ථී”ති චුත්තෙ වස්සග්ගෙන භාජෙත්වා ගහෙතබ්බං වස්සග්ගෙන භාජනං පඨමං වත්වා පච්ඡා සඬසස්ස පරාමට්ඨත්තා. “සඬසස්ස ඉමං මඤ්චපීඨං වස්සග්ගෙන ගණ්හිතුං දම්ථී”ති චුත්තෙ පන ගරුහණ්ඩං ගොති පඨමං සඬසස්ස පරාමට්ඨත්තාති අයම්පි විසෙසො මාතිකට්ඨකථා ගණ්ඨිපදෙයෙව චුත්තො.

2903-4. උද්දෙසහත්තවිනිවිජයෙකදෙසං දස්සෙතුමාහ “සහස්සග්ගසනකො”තිආදි. සහස්සග්ගසනකො සච්චරො පිණ්ඩපාතො අවස්සිකං භික්ඛුං පත්තො, තස්මිං විහාරෙ ව “ඵවරුපො පිණ්ඩපාතො අවස්සිකං භික්ඛුං පත්තො”ති ලිඛිත්වා යපිතොපි ව ගොති, තතො සට්ඨිවස්සානමච්චයෙ තාදිසො සහස්සග්ගසනකො සච්චරො කොවි පිණ්ඩපාතො සචෙ උප්පන්තො ගොති, තං පිණ්ඩපාතං බුධො විනිවිජයකුසලො භික්ඛු අවස්සිකට්ඨිතිකාය අදත්වා සට්ඨිවස්සිකට්ඨිතිකාය දදෙයාති යොජනා.

2905. උද්දෙසහත්තං භුඤ්ජිත්වාති උපසම්පන්නකාලෙ අත්තතො වස්සග්ගෙන පත්තං. උද්දෙසහත්තං පරිභුඤ්ජිත්වා. ඡාතො වෙ සාමණෙරකොති සික්ඛාපච්චක්ඛානාදිවසෙන සචෙ සාමණෙරො ඡාතො.

තත්ති උපසම්පන්නකාලෙ ගහිතං තදෙව උද්දෙසහත්තං. සාමණෙරස්ස පාළියාති සාමණෙරපටිපාටියා අත්තනො පත්තං පච්ඡා ගහෙතුං ලහති.

2906. යො සාමණෙරො සම්පුණ්ණවිසතිවස්සො “ස්වෙ උද්දෙසං ලහිස්සති”ති වත්තබ්බො, අජ්ජ සො උපසම්පන්නො හොති, ධීතිකා අතීතා සියාති යොජනා, ස්වෙ පාපෙනබ්බො සාමණෙරට්ඨිතිකා අජ්ජ උපසම්පන්නත්තා අතික්කත්තා හොතීති අත්ථො, තං හත්තං න ලහතීති චුත්තං හොති.

2907. උද්දෙසහත්තානන්තරං සලාකහත්තං දස්සෙතුමාහ “ස්වෙ පනා”තිආදි. සවෙ සලාකා ලද්ධා, තංදිනෙ හත්තං න ලද්ධං, පුනදිනෙ තස්ස හත්තං ගහෙතබ්බං, න සංසයො “ගහෙතබ්බං නු ඛො, න ගහෙතබ්බං”ත්ති එවං සංසයො න කාතබ්බොති යොජනා.

2908. උත්තරි උත්තරං අතිරෙකං හඬගං බ්‍යඤ්ජනං එතස්සාති උත්තරිහඬගං, තස්ස, අතිරෙකබ්‍යඤ්ජනස්සාති අත්ථො. එකවරස්සාති එකවාරිකස්ස. සලාකායෙව සලාකිකා.

2909. උත්තරිහඬගමෙව උත්තරිහඬගකං.

2910. යෙන යෙන ඡීති ගාහිතසලාකෙන යෙන යෙන භික්ඛුනා. යං යන්ති හත්තබ්‍යඤ්ජනෙසු යං යං හත්තං වා යං යං බ්‍යඤ්ජනං වා.

2911. සඬ්ඝුද්දෙසාදිකන්ති සඬ්ඝහත්තඋද්දෙසහත්තාදිකං. ආදි-සද්දෙන නිමන්තනං, සලාකං, පක්ඛිකං, උපොසථිකං, පාටිපදිකන්ති පඤ්ච හත්තාති ගහිතාති.

තත්ථ සබ්බසඬ්ඝස්ස දින්නං සඬ්ඝහත්තං නාම. “සඬ්ඝතො එත්තකෙ භික්ඛු උද්දිසිත්වා දෙථා”තිආදිනා වත්වා දින්නං උද්දෙසහත්තං. “සඬ්ඝතො එත්තකානං භික්ඛුනං හත්තං ගණ්හථා”තිආදිනා වත්වා දින්නං නිමන්තනං නාම. අත්තනො අත්තනො නාමෙන සලාකගාහකානං භික්ඛුනං දින්නං සලාකහත්තං නාම. වාතුද්දසියං දින්නං පක්ඛිකං. උපොසථෙ දින්නං උපොසථිකං. පාටිපදෙ දින්නං පාටිපදිකං. තංතංනාමෙන දින්නමෙව තථා තථා වොහරීයති. එතෙසං පන විත්ථාරකථා “අභිලක්ඛිතෙසු”තිආදිනා (චූළව. අට්ඨ. 325 පක්ඛිකහත්තාදිකථා) අට්ඨකථායං චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. ආගන්තුකාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගමිකහත්තං, ගිලානහත්තං, ගිලානුපට්ඨාකහත්තන්ති තීණි ගහිතාති. ආගන්තුකානං දින්නං හත්තං ආගන්තුකහත්තං. එසෙව නයො සෙසෙසු.

2912. විහාරන්ති විහාරහත්තං උත්තරපදලොපෙන, විහාරෙ තනුප්පාදහත්තස්සෙතං අධිවචනං. වාරහත්තන්ති දුබ්භික්ඛසමයෙ “වාරෙන

හික්ඛු ජග්ගිස්සාමා’’ති ධුරගෙහතො පටියාය දින්නං. නිව්චන්ති නිව්චහන්තං උත්තරපදලොපෙන, තඤ්ච තථා චත්ථාව දින්නං. කුට්ඨන්තං නාම සඬ්ඝස්ස ආවාසං කත්වා “අම්භාකං සෙනාසනවාසිනො අම්භාකං හත්තං ගණ්හන්තු’’ති දින්නං. පන්තරසවිධං සබ්බමෙව හත්තං ඉධ ඉමස්මිං සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ උද්දිට්ඨං කමිතං. එතෙසං විත්ථාරවිනිවිජයො අත්ථිකෙහි සමන්තපාසාදිකාය ගහෙතබ්බො.

2913. පච්චයභාජනෙ මිච්ඡාපට්ඨත්තියා මහාදීනවත්තා අප්පමත්තෙනෙව පට්ඨජ්ජිතබ්බන්ති පච්චයභාජනකං අනුසාසන්තො ආහ “පාළි’’න්තිආදි.

සෙනාසනක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

වත්තක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2914-5. ආගන්තුකො ව ආවාසිකො ව පිණ්ඩවාරිකො ව සෙනාසනඤ්ච ආරඤ්ඤකො ව අනුමොදනා වාති විග්ගහො, තාසු චත්තානි, ඉතරීතරයොගද්වන්දසමාසස්ස උත්තරපදලිඬගත්තා ඉත්ථි ලිඬගනිද්දෙසො. හත්තෙ හත්තග්ගෙ, උත්තරපදලොපො. “හත්තෙ’’තිආදිහි පදෙහි “චත්තානි’’ති පච්චෙකං යොජෙතබ්බං.

ආවරියො ව උපජ්ඣායකො ව සිස්සො ව සද්ධිවිහාරිකො ව, තෙසං චත්තානිති විග්ගහො. සබ්බසොති සබ්බාවයවහෙදෙහි. චතුද්දසෙවාති අවයවහෙදෙහි බහුවිධානිපි චත්තානි විසයහෙදෙන චුද්දස එව චුත්තානි. විසුද්ධචිත්තෙනාති සවාසනසකලසංකිලෙසප්පහානතො අච්චන්තපරිසුද්ධචිත්තසන්තානෙන. විනායකෙනාති සත්තෙ විනෙතීති විනායකො, අනුත්තරපුරිසදම්මසාරථිභාවෙන දම්මදෙවබ්බුන්මනාගාදිකෙ සත්තෙ නානාවිධෙන විනයනුපායෙන දමෙතීති අත්ථො. අථ වා විගතො නායකො අස්සාති විනායකො, තෙන.

2916. ආරාමන්ති එත්ථ තංසමීපෙ තබ්බොභාරො. යථාහ “ඉදානි ‘ආරාමං පටිසිස්සාමී’ති ඉමිනා උපචාරසීමසමීපං දස්සෙති, තස්මා උපචාරසීමං පත්වා උපාහනාඔමුඤ්චනාදි සබ්බං කාතබ්බ’’න්ති (චූළව. අට්ඨ. 357). “පන අපනෙතබ්බ’’න්ති පදච්ඡෙදො. මුඤ්චිතබ්බාති උපාහනා පාදතො අපනෙතබ්බො.

2917. ඔගුණ්ඨනන්ති සසීසපාරුපනං. සීසෙ විවරමෙව වා න කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. තෙනාති ආගන්තුකෙන. පානීයවාරිනාති පාතබ්බජලෙන.

2918. පුච්ඡිත්ථාති වස්සගණනං පුච්ඡිත්ථා. විහාරෙ වුඬ්ඨහික්ඛුනො ආගන්තුකෙන හික්ඛුනා චන්දිතබ්බාව. කාලෙති කාලස්සෙව. තෙන

ආගන්තුකෙන භික්ඛුනා සෙනාසනං “මය්හං කතරං සෙනාසනං පාපුණාති”ති පුච්ඡිතබ්බඤ්ඤාති යොජනා.

2919. “පුච්ඡිතබ්බ”න්ති ඉදං “වච්චට්ඨාන”න්ති ආදිකෙහි සබ්බෙහි උපයොගන්තපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. පානීයමෙව වාති “කිං ඉමිස්සා පොක්ඛරණියා පානීයමෙව පිචන්ති, උදාහු නභානාදිපරිභොගමපි කරොන්ති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 357) අට්ඨකථාගතනයෙන පානීයඤ්ඤා. තථා පරිභොජනීයඤ්ඤා. සඛිසකතිකන්ති “කෙසුපි යානෙසු වාළමිගා වා අමනුස්සා වා භොන්ති, තස්මා කං කාලං පවිසිතබ්බං, කං කාලං නික්ඛමිතබ්බ”න්ති අට්ඨකථාගතනයෙන සඛිසස්ස කතිකසණ්ඨානඤ්ඤා. ගොවරාදිකන්ති එත්ථ ච “ගොවරො පුච්ඡිතබ්බොති ‘ගොවරගාමො ආසන්නො, උදාහු දුරෙ, කාලස්සෙව ච පිණ්ඩාය වරිතබ්බං, උදාහු නො’ති එවං භික්ඛාචාරො පුච්ඡිතබ්බො”ති (වුළුව. අට්ඨ. 357) වුත්තනයෙන ගොවරඤ්ඤා. ආදි-සද්දෙන අගොවරං ගහිතං. “අගොවරො නාම මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වා ගාමො පරිච්ඡින්නභික්ඛො වා ගාමො, යත්ථ එකස්ස වා ද්වින්නං වා භික්ඛා දියාති, සොපි පුච්ඡිතබ්බො”ති (වුළුව. අට්ඨ. 357) වුත්තනයෙන අගොවරඤ්ඤා.

2920. එවං ආගන්තුකවත්තං දස්සෙත්වා ඉදානි ආවාසිකවත්තං දස්සෙතුමාහ “වුඩ්ඪ”න්ති ආදි. පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තඤ්ඤා චීවරඤ්ඤා පටිග්ගහෙතබ්බන්ති යොජනා. ච-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො.

2921. තස්සාති ආගන්තුකස්ස. පාදොදකඤ්ඤාති ච-සද්දෙන ධොතාධොතපාදා යත්ථ යපියන්ති, තං පාදපීඨං, පාදකථලිකඤ්ඤා උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති එතං ගහිතං. පුච්ඡිතබ්බඤ්ඤා වාරිනාති “පානීයෙන පුච්ඡන්තෙන සචෙ සකිං ආනීතං පානීයං සබ්බං පිචති, ‘පුන ආනෙමී’ති පුච්ඡිතබ්බොයෙවා”ති වුත්තනයෙන පානීයෙන පුච්ඡිතබ්බො. ඉධ ච-සද්දෙන –

“අපිච ඛිජනෙනපි ඛිජිතබ්බො, ඛිජන්තෙන සකිං පාදපිට්ඨියං ඛිජිත්වා සකිං මජ්ඣෙ, සකිං සිසෙ ඛිජිතබ්බං, ‘අලං භොතු’ති වුත්තෙන තතො මන්දතරං ඛිජිතබ්බං. පුන ‘අල’න්ති වුත්තෙන තතො මන්දතරං ඛිජිතබ්බං. තතියවාරං වුත්තෙන ඛිජනී යපෙතබ්බා. පාදාපිස්ස ධොවිතබ්බා, ධොවිත්වා සචෙ අත්තනො තෙලං අත්ථී, තෙන මක්ඛෙතබ්බා. නො චෙ අත්ථී, තස්ස සන්තකෙන මක්ඛෙතබ්බා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 359) –

වුත්තවත්තාති සඛිගණ්භාති.

2922-3. වන්දෙයොයාති වුඩ්ඪාගන්තුකො වන්දිතබ්බො. පඤ්ඤාපෙතබ්බන්ති “කත්ථ මය්හං සෙනාසනං පාපුණාති”ති පුච්ඡිතෙන

සෙනාසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං, “එතං සෙනාසනං තුම්භාකං පාපුණානී”ති එවං ආචික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො. “වත්තබ්බො”ති ඉදං “අජ්ඣාචුත්ථමචුත්ථ”න්තිආදීනි පදෙහි තංතංලිඬගවචනානුරූපෙන පරිවත්තෙත්වා පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. අජ්ඣාචුත්ථන්ති පඤ්ඤත්තසෙනාසනස්ස භික්ඛුහි පයමං චුත්ථභාවං. අචුත්ථං වානි වීචරකාලං තස්මිං භික්ඛුහි අනජ්ඣාචුත්ථභාවං වා. ගොචරාගොචරං චුත්තමෙව.

සෙක්ඛකුලානි වානි ලද්ධසෙක්ඛසම්මුතිකානි කුලානි ච වත්තබ්බානි. “පවෙසෙ නික්ඛමෙ කාලො”ති ඉදං “සඬ්ඝකතික”න්ති එත්ථ චුත්තත්ථමෙව. පානීයාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන පරිභොජනීයකත්තරයට්ඨිතං ආචික්ඛනං සඬ්ගණ්භානි.

2924. යථානිසිත්තෙනෙවානි අත්තනා නිසිත්තට්ඨානෙයෙව නිසිත්තෙන. අස්සාති නවකස්ස.

2925. “අත්‍ර පත්තං යපෙහි, ඉදමාසනං නිසීදාහී”ති ඉච්චෙවං ඉමිනා පකාරෙන සබ්බං වත්තබ්බන්ති යොජනා. දෙය්‍යං සෙනාසනම්පි වානි සෙනාසනඤ්ච දාතබ්බං. ච-සද්දෙන “අචුත්ථං වා අජ්ඣාචුත්ථං වා ආචික්ඛිතබ්බ”න්තිආදිනා චුත්තං සම්පිණ්ඨෙති. මහාආවාසෙපි අත්තනො සන්තිකං සම්පත්තස්ස ආගන්තුකස්ස වත්තං අකාතුං න ලබ්භති.

2926. “මාතිකාය නිද්දිට්ඨක්කමෙනෙව වත්තානි කාතබ්බානි, උදාහු යථානුප්පත්තිවසෙනා”ති කොචි මඤ්ඤෙය්‍යානි මාතිකාක්කමෙනෙව කාතබ්බන්ති නියමො නත්ථි, යථානුප්පත්තිවසෙනෙව කාතබ්බන්ති විඤ්ඤාපෙතුං මාතිකාක්කමමනාදිශිත්වා ගමිකවත්තං ආරද්ධං. අථ වා වත්තිවිජානුපුබ්බකත්තා සද්දපයොගස්ස මාතිකාක්කමමනාදිශිත්වා යථිච්ඡං නිද්දෙසො කතොති වෙදිතබ්බොති. දාරුමත්තිකභණ්ඩානීති මඤ්චපියාදීනි චෙව රජනභාජනානි ච. පටිසාමෙත්වානි ගුත්තට්ඨානෙ යපෙත්වා. ආවසථම්පි ථකෙත්වානි ආවසථෙ ද්වාරකවාටාදීනි ච ථකෙත්වා.

2927. ආපුච්ඡිත්වාපීති භික්ඛුස්ස වා සාමණෙරස්ස වා ආරාමිකස්ස වා “ඉමං පටිජග්ගාහී”ති නිය්‍යාදෙත්වා වා. පුච්ඡිතබ්බෙ අසන්තෙපීති එත්ථ පි-සද්දො පන-සද්දත්ථො. ගොපෙත්වා වාපි සාධුකන්ති “චතුස්ස පාසාණෙස්ස මඤ්චං පඤ්ඤපෙත්වා මඤ්චෙ මඤ්චං ආරොපෙත්වා”තිආදිනා (වුළුව. 360) චුත්තනයෙන සම්මා පටිසාමෙත්වා ගන්තබ්බන්ති යොජනා.

2928. පිණ්ඩවාරිකවත්තං දස්සෙතුමාහ “සහසා”තිආදි. පිණ්ඩවාරිකො භික්ඛු අන්තරඝරං පවිසන්තො සහසා න පවිසෙ සීසං න පවිසෙය්‍ය, නික්ඛමන්තො සහසා න නික්ඛමෙ සීසං න නික්ඛමෙය්‍ය, භික්ඛුසාරුජ්ජෙත පවිසෙය්‍ය, නික්ඛමෙය්‍ය ච. පිණ්ඩවාරිනා භික්ඛුනා ගෙහද්වාරං

සම්පත්තෙන අතිදුරෙ න යාතබ්බං නිබ්බකොසතො අතිදුරට්ඨානෙ න යාතබ්බං. අව්වාසන්තෙ න යාතබ්බං නිබ්බකොසතො ආසන්නතරෙ යානෙ න යාතබ්බං.

2929. උච්චාරෙත්වාති උපනාමෙත්වා. භාජනන්ති පත්තං. දක්ඛිණෙන පණාමෙත්වාති දක්ඛිණෙන හත්ථෙන උපනාමෙත්වා. භික්ඛං ගණ්ඨෙය්‍යාති එත්ථ “උභොහි හත්ථෙහි පටිග්ගහෙත්වා”ති සෙසො. යථාහ — “උභොහි හත්ථෙහි පත්තං පටිග්ගහෙත්වා භික්ඛා ගහෙතබ්බා”ති (වුළුව. 366).

2930. සුපං දාතුකාමා වා අදාතුකාමා වා ඉති මුහුත්තකං සල්ලක්ඛෙය්‍ය තිට්ඨෙය්‍ය. අන්තරාති භික්ඛාදානසමයෙ. න භික්ඛාදායිකාති ඉත්ථි වා භොතු පුරිසො වා, භික්ඛාදානසමයෙ මුඛං න ඔලොකෙතබ්බන්ති.

2931. පිණ්ඩවාරිකවත්තං දස්සෙත්වා ආරඤ්ඤිකවත්තං දස්සෙතුමාහ “පානීයාදී”තිආදි. පානීයාදීති ආදි-සද්දෙන පරිභොජනීයඅග්ගිඅරණිසහිතකත්තරයට්ඨිතං ගහණං. තත්‍රායං විනිවිජයො — පානීයං උපට්ඨාපෙතබ්බන්ති සථෙ භාජනාති නප්පභොන්ති, පානීයමෙව පරිභොජනීයමිපි කත්වා උපට්ඨාපෙතබ්බං. භාජනං අලහන්තෙන වෙළුනාලිකායපි උපට්ඨාපෙතබ්බං. තමිපි අලහන්තස්ස යථා සමීපෙ බුද්දකආවාටො භොති, එවං කාතබ්බං. අරණිසහිතෙ අසති අග්ගිං අකාතුමිපි ච වට්ටති. යථා ච ආරඤ්ඤිකස්ස, එවං කත්තාරපට්පන්නස්සාපි අරණිසහිතං ඉච්ඡිතබ්බං. ගණවාසිනො පන තෙන විනාපි වට්ටති.

නක්ඛත්තන්ති අස්සයුජාදිසත්තවීසතිවිධං නක්ඛත්තං ජානිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. කථං ජානිතබ්බන්ති ආහ “තෙන යොගො වා”ති, තෙන නක්ඛත්තෙන වන්දස්ස යොගො ඤාතබ්බොති අත්ථො. ජානිතබ්බා දිසාපි වාති අරඤ්ඤෙ විහරන්තෙන අට්ඨපි දිසා අසම්මොහතො ජානිතබ්බා.

2932. අඤ්ඤවත්තං දස්සෙතුමාහ “වච්චපස්සාවතිත්ථානී”තිආදි. පටිපාටියා හවන්තීති ගතානුක්කමෙන සෙවිතබ්බා හවන්ති. යථාහ — “වච්චකුටියං, පස්සාවට්ඨානෙ, න්භානතිත්ථෙති තීසුපි ආගතපටිපාටියෙව පමාණ”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 373). යථාවුඩ්ඪං කරොන්තස්සාති ගතපටිපාටිං විනා වුඩ්ඪපටිපාටියා කරොන්තස්ස.

2933. වච්චකුටිං පවිසන්තො සහසා න පවිසෙය්‍ය. උබ්භජිත්වාති චීවරං උක්ඛිපිත්වා.

2934. නිත්ථුනන්තෙන භික්ඛුනා වච්චං න කාතබ්බන්ති යොජනා. “වච්චස්ස දුන්නිග්ගමනෙන උපහතො හුත්වා නිත්ථුනති වෙ, න දොසො”ති සික්ඛාභාජනවිනිවිජයෙ වුත්තං. දණ්ඩකට්ඨං බාදතො වච්චං කරොතො භික්ඛුනො දුක්කටං භොතීති යොජනා.

2936. බරෙනාති ඵරුසෙන වා ඵාලිතකට්ඨයෙන වා ගණ්ඨිකෙන වා කණ්ටකෙන වා සුසිරෙන වා පුත්තීනා වා දණ්ඨෙන න අවලෙබ්බෙය්‍යා න පුඤ්ජෙය්‍යා. න කට්ඨං වච්චකුපකෙ ඡඩ්ඨෙය්‍යාති තං කට්ඨං වච්චකුපෙ න ඡඩ්ඨෙය්‍යා. පස්සාවදොණ්ණියා බෙළං න පාතෙය්‍යාති යොජනා.

2937. පාදුකාසුති වච්චපස්සාවපාදුකාසු. නික්ඛමනෙ නික්ඛමනකාලෙ. තත්ථෙව්‍යාති වච්චපස්සාවපාදුකාස්ථෙව. පටිච්ඡාදෙය්‍යාති උක්ඛිත්තං චීවරං ඔතාරත්වා සරීරං පටිච්ඡාදෙය්‍යා.

2938. යො වච්චං කත්වා සලිලෙ සති සථෙ නාවමෙය්‍ය උදකකිච්චං න කරෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං උද්දිට්ඨන්ති යොජනා. මොහනාසිනාති සවාසනස්ස මොහස්ස, තෙන සහජෙකට්ඨපභානෙකට්ඨානං සකලසංකිලෙසානඤ්ච පභායිනා ආසවක්ඛයඤාණෙන සමුච්ඡින්නදතා මුනිනා සබ්බඤ්ඤානා සම්මාසම්බුද්ධෙන. “සලිලෙ සති”ති ඉමිනා අසති නිද්දොසතං දීපෙති. යථාහ —

“සති උදකෙති එත්ථ සථෙ උදකං අත්ථී, පටිච්ඡන්නට්ඨානං පන නත්ථී, භාජනෙන නීහරිත්වා ආවමිතබ්බං. භාජනෙ අසති පත්තෙන නීහරිතබ්බං. පත්තෙපි අසති අසන්තං නාම හොති. ‘ඉදං අනිච්චටං, පුරතො අඤ්ඤං උදකං හවිස්සතී’ති ගතස්ස උදකං අලහන්තස්සෙව භික්ඛාචාරවෙලා හොති, කට්ඨයෙන වා කෙනචි වා පුඤ්ජිත්වා ගන්තබ්බං, භුඤ්ජිතුම්පි අනුමොදනම්පි කාතුං වට්ටති”ති (වූළව. අට්ඨ. 373).

2939. සසද්දන්ති උදකසද්දං කත්වා. “පාසාණාදිට්ඨානෙ පහරිත්වා උදකං සද්දායති වෙ, න දොසො”ති සික්ඛාභාජනවිනිවිජයෙ චුත්තං. වපු වපුති වාති තාදිසං අනුකරණං කත්වා නාවමෙතබ්බන්ති යොජනා. ආවමිත්වාති උදකකිච්චං කත්වා. සරාවෙ ආවමනභාජනෙ උදකං න සෙසෙතබ්බන්ති යොජනා, ඉදං පන සබ්බසාධාරණට්ඨානං සන්ධාය චුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං —

“ආවමනසරාවකෙති සබ්බසාධාරණට්ඨානං සන්ධායෙතං චුත්තං. තත්‍ර හි අඤ්ඤෙ අඤ්ඤෙ ආගච්ඡන්ති, තස්මා උදකං න සෙසෙතබ්බං. යං පන සඬ්ඝිකෙපි විහාරෙ එකදෙසෙ නිබ්බද්ධගමනත්ථාය කතං යානං හොති පුග්ගලිකට්ඨානං වා, තස්මිං වට්ටති. විරෙවනං පිචිත්වා පුනස්පුනං පටිසන්තස්සාපි වට්ටතියෙවා”ති (වූළව. අට්ඨ. 374).

2940. උභතම්පීති අඤ්ඤෙන වා අත්තනා වා අසඤ්චිච්ච උභතං මලෙන දුසිතට්ඨානං. අධොචිත්වාති ජලෙ සති අසොධෙත්වා ජලෙ අසති කට්ඨයෙන වා කෙනචි වා පුඤ්ජිත්වා ගන්තබ්බං. යථාහ — “උදකං අත්ථී භාජනං නත්ථී, අසන්තං නාම හොති, භාජනං අත්ථී උදකං නත්ථී, එතම්පි

අසන්නං, උභයෙ පන අසති අසන්නමෙව, කට්ඨෙන වා කෙනවි වා පුඤ්ජිත්වා ගන්තබ්බං”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 374). උක්ලාපාපි සචෙ භොන්තීති වච්චපස්සාවට්ඨානානි සචෙ කච්චරාකිණ්ණානි භොන්ති. “අසෙසතො සොධෙතබ්බං”න්ති ඉමිනා තතො කස්සපි කච්චරස්ස අපනයනං සොධනං නාම න භොති, නිස්සෙසකච්චරාපනයනමෙව සොධනන්ති දීපෙති.

2941. පියරොති අවලෙඛනකට්ඨනික්ඛෙපනභාජනං. කුම්භී චෙ රිත්තාති ආවමනකුම්භී සචෙ තුව්ඡා.

2942. එවං වච්චකුට්ඨත්තං දස්සෙත්වා සෙනාසනවත්තං දස්සෙතුමාහ “අනජ්ඣට්ඨො”ති ආදි. අනජ්ඣට්ඨොති අනනුඤ්ඤාතො.

2943. වුඩ්ඨං ආපුච්ඡිත්වා කට්ඨන්තස්සාති යොජනා. වුඩ්ඨතරාගමෙති යං ආපුච්ඡිත්වා කට්ඨතුමාරද්ධො, තතොපි වුඩ්ඨතරස්ස භික්ඛුනො ආගමෙ සති.

2944. එකවිහාරස්මිත්ති එකස්මිං ගෙහෙ. “අනාපුච්ඡා”ති ඉදං වක්ඛමානෙහි යථාරහං යොජෙතබ්බං.

2945. පයමං යත්ථ කත්ථවි වුඩ්ඨානං සන්තිධානෙ කත්තබ්බවත්තං නිද්දිට්ඨන්ති ඉදානි එකවිහාරෙ වසන්තෙනාපි තස්ස කාතබ්බතං දස්සෙතුං පුනපි “න ව ධම්මො කට්ඨෙතබ්බො”ති ආහ. ධම්මවක්ඛුනාති ධම්මලොචනෙන ධම්මගරුකෙන, ඉමිනා අනාදිසස්ස කතො වාරො නිරත්ථකොති දීපෙති.

2946. කාතබ්බොති ජාලෙතබ්බො. සොති දීපො. “ද්වාරං නාම යස්මා මහාවළඤ්ජං, තස්මා තත්ථ ආපුච්ඡනකිව්චං නත්ථි”ති (වුළුව. අට්ඨ. 369) වචනතො තං අවත්වා ආපත්තික්ඛෙත්තමෙව දස්සෙතුමාහ “වාතපානකවාටානි, ථකෙය්‍ය විචරෙය්‍ය නො”ති.

2947. වුඩ්ඨතො පරිවත්තයෙති යෙන වුඩ්ඨො, තතො පරිවත්තයෙ, පිට්ඨිං අදස්සෙත්වා වුඩ්ඨාභිමුඛො තෙන පරිවත්තයෙති අත්ථො. චීවරකණ්ණෙන වා කායෙන වා තං වුඩ්ඨං න ව සට්ඨයෙ.

2948. එවං සෙනාසනවත්තං දස්සෙත්වා ජන්තාසරවත්තං දස්සෙතුමාහ “පුරතො”ති ආදි. ථෙරානං පුරතො නෙව න්භායෙය්‍ය, උපරි පටිසොතෙ න ව න්භායෙය්‍ය, ඕතරත්තානං වුඩ්ඨානං උත්තරං උත්තරත්තො මග්ගං දදෙය්‍ය, න සට්ඨයෙ කායෙන වා චීවරෙන වා න සට්ඨයෙය්‍යාති යොජනා.

“තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා”ති ආදිනා (වුළුව. 364) නයෙන වුත්තානං භත්තග්ගවත්තානං සෙඛියකථාය වුත්තත්තා ව උපජ්ඣායවත්තාදීනං

මහාබන්ධකකථාය චුත්තත්තා ච අනුමොදනවත්තානං. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, හත්තග්ගෙ චතුභි පඤ්චභි ථෙරානුථෙරෙහි හික්ඛුභි ආගමෙතු”න්තිආදිනා (චූළව. 362) නයෙන හත්තග්ගවත්තෙයෙව අන්තොගධභාවෙන චුත්තත්තා ච නිද්දෙසෙ තානි න චුත්තානි, තථාපි තෙසු අනුමොදනවත්තං එවං වෙදිතබ්බං (චූළව. අට්ඨ. 362) – සඬ්ඝත්ථෙරෙ අනුමොදනත්ථාය නිසින්නෙ හෙට්ඨා පටිපාටියා චතුභි නිසිදිතබ්බං. අනුථෙරෙ නිසින්නෙ මහාථෙරෙන ච හෙට්ඨා ච තීභි නිසිදිතබ්බං. පඤ්චමෙ නිසින්නෙ උපරි චතුභි නිසිදිතබ්බං. සඬ්ඝත්ථෙරෙන හෙට්ඨා දහරහික්ඛුස්මිං අජ්ඣාට්ඨෙය්ඨ සඬ්ඝත්ථෙරතො පට්ඨාය චතුභි නිසිදිතබ්බමෙව. සථෙ පන අනුමොදකො හික්ඛු “ගච්ඡං, හන්තෙ, ආගමෙතබ්බකිච්චං නත්ථි”ති වදති, ගන්තුං වට්ටති. මහාථෙරෙන “ගච්ඡාම, ආචුසො”ති චුත්තෙ “ගච්ඡං”ති වදති, එවමිඨි වට්ටති. “බහිගාමෙ ආගමෙස්සාමා”ති ආභාගං කත්වාපි බහිගාමං ගන්ත්වා අත්තනො නිස්සිතකෙ “තුම්හෙ තස්ස ආගමනං ආගමො”ති වත්වාපි ගන්තුං වට්ටතියෙව. සථෙ පන මනුස්සා අත්තනො රුචිතෙන එකෙන අනුමොදනං කාරෙන්නි, නෙව තස්ස අනුමොදනො ආපත්ති, න ච මහාථෙරස්ස භාරො භොති. උපනිසින්නකථායමෙව හි මනුස්සෙසු කථාපෙත්තෙසු මහාථෙරො ආප්ච්ඡිතබ්බො, මහාථෙරෙන ච අනුමොදනාය අජ්ඣාට්ඨෙය්ඨ ආගමෙතබ්බොති ඉදමෙත්ථ ලක්ඛණන්ති.

2949. චත්තන්ති යථාචුත්තං ආභිසමාවාරිකවත්තං. යථාහ – “ආභිසමාවාරිකං අපරිපුරෙත්වා සීලං පරිපුරෙස්සතීති නෙතං යානං විජ්ජතී”ති. න වින්දතීති න ලහති.

2950. අනෙකග්ගොති වික්ඛිත්තත්තායෙව අසමාහිතවිත්තො. න ච පස්සතීති ඤාණචක්ඛුනා න පස්සති, දට්ඨං සමත්ථො න භොතීති අත්ථො. දුක්ඛාති ජාතිදුක්ඛාදිදුක්ඛතො.

2951. තස්මාති යස්මා දුක්ඛා න පරිමුච්චති, තස්මා. ඔවාදං කත්වා කිං විසෙසං පාපුණාතීති ආහ “ඔවාදං බුද්ධසෙට්ඨස්ස, කත්වා නිබ්බානමෙහිති”ති. එහිති පාපුණස්සති.

චත්තක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

හික්ඛුනික්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2952. විවරිත්වාන විවරං අපනෙත්වා.

2953. යං කිඤ්චි සම්පයොජෙන්නියාති යං කිඤ්චි අනාවාරං කරොන්නියා. තතොති තෙන අනාවාරසඬ්ඛාතෙන අසද්ධම්මෙන. භාසන්නියාති වාචාය භාසන්නියා.

2954-6. දීඝන්ති එකපරික්ඛෙපතො දීඝං. විලීවෙන ච පටිටෙනාති සණ්ඨෙහිපි විලීවෙහි කතපටිටෙන. වම්මපටිටෙනාති වම්මමයපටිටෙන. දුස්සපටිටෙනාති සෙතවත්ථෙන. දුස්සවෙණියාති දුස්සෙන ගණ්ඨිතවෙණියා. දුස්සවට්ටියාති දුස්සෙන කතවට්ටියා. න ඵාසුකා නමෙතඛිබ්බාති මජ්ඣිමස්ස තනුභාවත්ථාය ගාමදාරිකා විය ඵාසුලිකා න නාමෙතඛිබ්බා. ජසනන්ති මුත්තකරණජපදෙසං. අට්ඨිකාදිනාති ගොජාණුට්ඨිකාදිනා. න සංසාපෙය්‍යාති න සට්ඨාපෙය්‍යා. “අට්ඨිකාදිනා”ති ඉදං “න සංසාපෙය්‍යා”ති ඉමිනා ච “කොට්ඨාපෙති”ති ඉමිනා කිරියාපදෙන ච සම්බන්ධිතඛිබ්බං.

2957. “කොට්ඨාපෙති”ති ඉදං “හත්ථං වා”තිආදීහි උපයොගන්තපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතඛිබ්බං. හත්ථන්ති අග්ගබාහං. හත්ථකොච්ඡන්ති පිට්ඨිහත්ථං. පාදන්ති ජඬ්ඝං.

2958. න මුඛං ලිම්පිතඛිබ්බන්ති ඡවිපසාදකරෙන තිලසාසපකක්කාදිනා අනෙකවිධෙන ලිම්පනෙන න ලිම්පිතඛිබ්බං. න චූණ්ණෙතඛිබ්බන්ති මුඛචූණ්ණලෙපනං න කාතඛිබ්බං. මනොසිලාය මුඛං ලඤ්ජන්තියා ආපත්ති සියාති යොජනා.

2959. අඬ්ඟරාගො න කාතඛිබ්බාති හලිද්දිකුඬ්ඛුමාදීහි සරිරච්ඡවිරාගො න කාතඛිබ්බො. අවඬ්ඟං න ච කාතඛිබ්බන්ති අඤ්ජනං බහි අක්ඛිකොටියා ලෙඛං යපෙත්වා න අඤ්ජිතඛිබ්බං. න කාතඛිබ්බං විසෙසකන්ති ගණ්ඨපදෙසෙ විචිත්‍රසණ්ඨානං විසෙසකං වත්තභඬ්ඟං න කාතඛිබ්බං.

2960. ඔලොකනකතොති වාතපානතො. රාගාති කාමරාගෙන. ඔලොකෙතුන්ති අන්තරවිටී. විලොකෙතුං, සාලොකෙ න ච යාතඛිබ්බන්ති යොජනා. සාලොකෙ ද්වාරං විවරිත්වා උපඬ්ඪකායං දස්සෙන්නිහි න යාතඛිබ්බං. සනච්චන්ති නටසමජ්ජං.

2961. ගණිකං චූට්ඨාපෙන්නියා වෙසිං චූට්ඨාපෙන්නියා. “වික්කිණන්තියා”ති ඉදං “සුර”න්තිආදීහි උපයොගන්තපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතඛිබ්බං.

2963. න වෙචුපට්ඨාපෙතඛිබ්බොති අත්තනො වෙය්‍යාවච්චං නෙව කාරාපෙතඛිබ්බො. තිරච්ඡානගතොපි දාසො වා දාසී වා තිරච්ඡානගතොපි කම්මකරො වා න වෙච උපට්ඨාපෙතඛිබ්බො නෙව අත්තනො වෙය්‍යාවච්චං කාරාපෙතඛිබ්බො. අපි-සද්දෙන පගෙව මනුස්සභූතොති දීපෙති.

2964. “සඛ්ඛනීලාදි”න්ති ඉමිනා –

“සඛ්ඛනීලකමඤ්ජෙට්ඨ-කණ්ඨලොහිතපිතකෙ;
මහානාමමහාරඬ්ඟ-රත්තෙසු”ති. (වි. වි. 598) –

වුත්තානි අකප්පියවීවරානි සඬගහිතානි. “නමතකං නාම ඵළකලොමෙහි කතං අවායිමං වම්මබ්බන්ධපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 264) අට්ඨකථාය වුත්තත්තා, ගණ්ඨිපදෙ ව “සන්ථරණසදිසො පිලොතිකාහි කතො පරික්ඛාරවිසෙසො”ති වුත්තත්තා ව නිපජ්ජාය පරිභුඤ්ජිතබ්බො පරික්ඛාරවිසෙසො නමතකං නාම.

2965. ඡන්තම්පි පුරිසබ්බාඤ්ජනං “ඵත්ථා”ති වින්තෙත්වා රාගවින්තෙන ඔලොකෙන්ති යා දුක්කටං ගොති. සබ්බන්ති වුත්තප්පකාරං සබ්බං.

2966. හික්ඛුං දුරතොව පස්සිත්වා තස්ස හික්ඛුනො දුරතො ඔක්කම්ත්වාන මග්ගො දාතබ්බොති යොජනා.

2967. හික්ඛං වරන්ති යා හික්ඛුනි යා හික්ඛුං පස්සිත්වා පන යෙන හික්ඛාය වරති, තං පත්තං නීහරිත්වා උපරි ඡාදෙත්වා යීතං සඬසාට්ඨිවරං අපනෙත්වා උක්කුජ්ජං උද්ධංමුඛං කත්වා හික්ඛුනො දස්සෙතබ්බන්ති යොජනා.

2968. උතුනීනං හික්ඛුනීනං උතුකාලෙ සඤ්ජාතපුජ්ථෙ කාලෙ සංවෙල්ලිකං කාතුං කච්ඡං බන්ධිතුං මහෙසිනා කට්ඨුත්තකං අනුඤ්ඤාතන්ති යොජනා, ඉමිනා අඤ්ඤස්මිං කාලෙ කට්ඨුත්තකං බන්ධිතුං න වට්ටතීති දීපෙති. යථාහ – “න, හික්ඛවෙ, හික්ඛුනි යා සබ්බකාලං කට්ඨුත්තකං ධාරෙතබ්බං, යා ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, උතුනි යා කට්ඨුත්තක”න්ති (වුළුව. 422).

2969. ඉත්ථිපොසයුතන්ති ඉත්ථිහි වා පුරිසෙහි වා ඉත්ථිපුරිසෙහි වා යුත්තං. ඉත්ථිපොසයුත්තං හත්ථවට්ටකමෙව වා. පාටඬ්ඤ්ඤි පටපොට්ටලිකං.

2970. ගරුධම්මෙති සඬසාදිසෙසෙ. මානත්තන්ති පක්ඛමානත්තං. සම්මන්තිත්වාති ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය සම්මන්තිත්වා.

2971. යස්සා ඉත්ථියා පබ්බජිතකාලෙ ගබ්භො වුට්ඨාති විජායති යදි, පුත්තො වෙ, තස්සාපි දාරකමාතු යාව සො දාරකො විඤ්ඤාතං පාපුණාති, යාව බාදිතුං, භුඤ්ජිතුං, නභායිතුඤ්ඤ අත්තනො ධම්මතාය සක්කොති, තාව දුතියා හික්ඛුනී තථා සම්මන්තිත්වා දාතබ්බොති යොජනා.

2972. සා පන මාතා හික්ඛුනී අත්තනො පුත්තං පායෙතුං, භොජෙතුං, මණ්ඩෙතුං, උරෙ කත්වා සයිතුඤ්ඤ ලහතීති යොජනා.

2973. දුතියිකාය හික්ඛුනි යා දාරකෙන සහසෙය්‍යං යපෙත්වා යථා අඤ්ඤෙසු පුරිසෙසු වත්තිතබ්බං පටිපජ්ජිතබ්බං, තථා ඵව තස්මිං දාරකෙ වත්තිතබ්බන්ති යොජනා.

2974. විබ්භමෙනෙවාති අත්තනො රුපියා සෙතවත්ථානං ගහණෙනෙව. යථාහ - “යස්මා සා විබ්භන්තා අත්තනො රුපියා ඛන්තියා ඔදාතානි වත්ථානි නිවත්ථා, තස්මායෙව සා අභික්ඛුතී, න සික්ඛාපච්චක්ඛානෙනා”ති (චූළව. අට්ඨ. 434). ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ.

2975. ගතායාති එත්ථ “සකාචාසා”ති සෙසො. යථාහ - “යා සා, භික්ඛවෙ, භික්ඛුතී සකාචාසා තිත්ථායතනං සඬ්ඤානා, සා ආගතා න උපසම්පාදෙනබ්බා”ති. න කෙවලං න උපසම්පාදෙනබ්බා, පබ්බජ්ජමිති න ලහති. ඔදාතානි ගහෙත්වා විබ්භන්තා පන පබ්බජ්ජාමත්තං ලහති.

2976. වන්දනන්ති පාදෙ සම්බාහෙත්වා වන්දනං. සාදිතුං වට්ටතීති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සාදිතු”න්ති (චූළව. 434) අනුඤ්ඤාතත්තා වට්ටති. තත්ත්වෙ ආචරියා “සවෙ එකතො වා උභතො වා අවස්සුතා හොන්ති සාරත්තා, යථාවත්ථුකමෙවා”ති වදන්ති. එකෙ ආචරියා “නත්ථි එත්ථ ආපත්ති”ති වදන්තිති එවං ආචරියවාදං දස්සෙත්වා “ඉදං ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං වට්ටතී”ති අට්ඨකථාසු චුත්තං, තං පමාණං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සාදිතු”න්ති (චූළව. 434) හි වචනෙනෙව කප්පියං.

2977. යාය කායචි වච්චකුටියා වච්චො න කාතබ්බො, හෙට්ඨා විවට්ටෙ උද්ධං පටිච්ඡන්තො පන වච්චං කාතුං වට්ටති. හෙට්ඨා විවට්ටෙ උපරි පටිච්ඡන්තෙති අට්ඨකථායං “සවෙ කූපො ඛතො හොති, උපරි පන පදරමත්තමෙව සබ්බදිසාසු පඤ්ඤායති, එවරූපෙහි වට්ටතී”ති (චූළව. අට්ඨ. 435) චුත්තං.

2978. සබ්බත්ථාති භික්ඛුනිඋපස්සයඅත්තරසරාදිසබ්බට්ඨානෙසු. ගිලානායාති යස්සා විනා පල්ලඬ්ඤානං න ථාසු හොති. අඬ්ඬපල්ලඬ්ඤානන්ති එකපාදං ආභුජිත්වා කතපල්ලඬ්ඤානං. සො එකං පණ්ඨිං ඌරුමුලාසන්නං කත්වා ඉතරං දුරෙ කත්වා ආභුජිතපල්ලඬ්ඤානො නාම.

2979. නරතිත්ථෙති පුරිසානං නභානතිත්ථෙ. යථාහ - “න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා පුරිසතිත්ථෙ නභායිතබ්බං, යා නභායෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මහිලාතිත්ථෙ නභායිතු”න්ති (චූළව. 436).

2980. යා සමණී ගන්ධවුණ්ණෙන වා වාසිතමත්තියා වාසිතකාය මත්තිකාය වා පටිසොනෙ වා න්භායෙය්‍ය, තස්සා ආපත්ති දුක්කටන්ති යොජනා. වාසිතවිසෙසනෙන අවාසිතා වට්ටතීති දීපෙති. යථාහ - “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පකතිමත්තික”න්ති (චූළව. 436).

2981. අභුත්ථාති එත්ථ ආමිසඅග්ගං ගහණමත්තමිති අකත්වා, පත්තච්චරං කතිපයදිවසානිති අපරිභුඤ්ජිත්ථාති අත්ථො. සවෙ අසප්පායං, සබ්බමිති අපනෙතුං වට්ටති.

2982. අනුපසම්පන්නෙ අසන්නෙ සබ්බං භික්ඛුහි පටිග්ගහිතං වා අප්පටිග්ගහිතං වා සන්නිධිකතං වා සබ්බං අප්ඤ්ඤාභරණියං භික්ඛුහි පටිග්ගභාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං භික්ඛුනීනං වට්ටතීති යොජනා. “භික්ඛුනීනං වට්ටති”ති ඉදං පකරණවසෙන වුත්තං. භික්ඛුනීහිපි පටිග්ගභාපෙත්වා භික්ඛුනාමිපි තථාචිධං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. යථාහ – “අනුජානාමි, භික්ඛුවෙ, භික්ඛුනං සන්නිධිං භික්ඛුනීහි පටිග්ගභාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 421).

භික්ඛුනික්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

බන්ධකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වතුබ්බිධකමමකථාවණ්ණනා

2983. අපලොකනසඤ්ඤිතං කම්මං, ඤත්තිකම්මං, ඤත්තිදුතියකම්මං, ඤත්තිවතුත්ථකම්මන්ති ඉමානි චත්තාරි කම්මානීති යොජනා. තත්ථ චත්තාරීති ගණනපරිච්ඡෙදො. ඉමානීති අනන්තරමෙව චක්ඛමානත්තා ආසන්නපච්චක්ඛවචනං. කම්මානීති පරිච්ඡින්නකම්මනිදස්සනං. “අපලොකනසඤ්ඤ”න්තිආදි තෙසං සරූපදස්සනං.

තත්තායං සඬ්ඛෙපතො විනිවිජයො (වුළුව. අට්ඨ. 215; පරි. අට්ඨ. 482) – අපලොකනකම්මං නාම සීමට්ඨකසඬ්ඛං සොධෙත්වා ඡන්දාරභානං ඡන්දං ආහරිත්වා සමග්ගස්ස සඬ්ඛස්ස අනුමතියා තං තං චත්ථුං කිත්තෙත්වා “රූච්චති සඬ්ඛස්සා”ති තික්ඛත්තුං සාවෙත්වා කත්තබ්බං කම්මං වුච්චති. ඤත්තිකම්මං නාම වුත්තනයෙනෙව සමග්ගස්ස සඬ්ඛස්ස අනුමතියා එකාය ඤත්තියා කත්තබ්බං කම්මං. ඤත්තිදුතියකම්මං නාම වුත්තනයෙනෙව සමග්ගස්ස සඬ්ඛස්ස අනුමතියා එකාය ඤත්තියා, එකාය ච අනුස්සාවනායාති එවං ඤත්තිදුතියාය අනුස්සාවනාය කත්තබ්බං කම්මං. ඤත්තිවතුත්ථකම්මං නාම වුත්තනයෙනෙව සමග්ගස්ස සඬ්ඛස්ස අනුමතියා එකාය ඤත්තියා, තීහි ච අනුස්සාවනාහිති එවං ඤත්තිවතුත්ථාහි තීහි අනුස්සාවනාහි කත්තබ්බං කම්මං. ඤත්ති දුතියා යස්ස අනුස්සාවනස්ස තං ඤත්තිදුතියං, තෙන කත්තබ්බං කම්මං. ඤත්තිදුතියකම්මං. ඤත්ති වතුත්ථා යස්ස අනුස්සාවනත්තයස්ස තං ඤත්තිවතුත්ථං, තෙන කාතබ්බං කම්මං. ඤත්තිවතුත්ථකම්මං.

2984-7. තෙසං ධානවසෙන හෙදං දස්සෙතුමාහ “අපලොකනකම්ම”න්තිආදි. නචන්තං ධානානං සමාභාරො නචට්ඨානං, “ගච්ඡතී”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ඤත්තිකම්මන්ති ගමනකිරියාකත්තුනිදස්සනං. නචට්ඨානන්ති කම්මනිදස්සනං. දුතියන්ති ඤත්තිදුතියකම්මං. සත්ත ධානානි ගච්ඡතීති යොජනා.

ඉදානි තං යානභෙදං සරූපතො දස්සෙතුමාහ “නිස්සාරණඤ්චා”තිආදි. නිස්සාරණාදි කම්මවිසෙසානං සඤ්ඤා. අපලොකනකම්මඤ්චි නිස්සාරණං...පෙ.... පඤ්චමං කම්මලක්ඛණන්ති ඉමානි පඤ්ච යානානි ගච්ඡතිති යොජනා.

එවං නාමවසෙන දස්සිතානි නිස්සාරණාදීනි අත්ථතො විහජිත්වා දස්සෙතුමාහ “නිස්සාරණඤ්චා”තිආදි. සමුණුද්දෙසතොති කණ්ටකසාමණෙරතො නිස්සාරණඤ්ච ඔසාරණඤ්ච වදෙති යොජනා. තත්ථ කණ්ටකසාමණෙරස්ස නිස්සාරණා තාදිසානංයෙව සම්මාවත්තං දිස්වා පවෙසනා “ඔසාරණා”ති වෙදිතබ්බො.

පබ්බජන්තෙන භෙතුභූතෙන භණ්ඩුකං භණ්ඩුකම්මපුච්ඡනං වදෙය්‍යාති අත්ථො. පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස කෙසචිඡෙදනපුච්ඡනං භණ්ඩුකම්මං නාම. ඡන්තෙන භෙතුභූතෙන බ්‍රහ්මදණ්ඩකං කම්මං වදෙති යොජනා. තථාරූපස්සාති ඡන්තසදිසස්ස මුරරස්ස භික්ඛු දුරුත්තවචනෙන සට්ඨෙන්තස්ස. කාතබ්බොති “හන්තෙ, ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු මුරරො භික්ඛු දුරුත්තවචනෙහි සට්ඨෙන්තො විහරති, සො භික්ඛු යං ඉච්ඡෙය්‍ය, තං වදෙය්‍ය. භික්ඛුහි ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු නෙව වත්තබ්බො, න ඔවදිතබ්බො, න අනුසාසිතබ්බො. සඬ්ඝං, හන්තෙ, පුච්ඡාමි ‘ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුතො බ්‍රහ්මදණ්ඩස්ස දානං රුච්චති සඬ්ඝස්සා’ති. දුතියමපි පුච්ඡාමි... තතියමපි පුච්ඡාමි ‘ඉත්ථන්තාමස්ස, හන්තෙ, භික්ඛුතො බ්‍රහ්මදණ්ඩස්ස දානං රුච්චති සඬ්ඝස්සා’ති (පරි. අට්ඨ. 495-496) එවං බ්‍රහ්මදණ්ඩො කාතබ්බො.

2988-9. “ආපුච්ඡිත්වානා”ති පුබ්බකිරියාය “ගහිතායා”ති අපරකිරියා අජ්ඣාහරිතබ්බො, “රුචියා”ති එතස්ස විසෙසනං. දෙතීති එත්ථ “අච්ඡින්නච්චරාදීන”න්ති සෙසො. සබ්බො සඬ්ඝො සන්තිපතිත්වාන සබ්බසො සබ්බෙ සිමට්ඨෙ ආගතාගතෙ භික්ඛු ආපුච්ඡිත්වාන “ඉත්ථන්තාමෙන පරික්ඛාරෙන හවිතබ්බං, රුච්චති තස්ස දාන”න්ති විසුං පුච්ඡිත්වා ගහිතාය භික්ඛුනං රුචියා තික්ඛත්තුං අපලොකෙත්වා ච්චරාදිපරික්ඛාරං අච්ඡින්නච්චරාදීනං දෙති, යං එවංභූතං සඬ්ඝස්ස දානං, තං තස්ස අපලොකනකම්මස්ස කම්මලක්ඛණං හොතීති යොජනා. ලක්ඛියතීති ලක්ඛණං, කම්මමෙව ලක්ඛණං, න නිස්සාරණාදීනිති කම්මලක්ඛණං.

2990-1. එවං අපලොකනකම්මස්ස පඤ්ච යානානි උද්දෙසනිද්දෙසවසෙන දස්සෙත්වා ඉදානි ඤාත්තිකම්මස්ස කම්මලක්ඛණං තාව දස්සෙතුමාහ “නිස්සාරණ”න්තිආදි. ඉති “ඤාත්තියා නව යානානි”ති අයමුද්දෙසො වක්ඛමානෙන “විනිවිඡයෙ”තිආදිනිද්දෙසෙනෙව විභාවියති.

2992. විනිවිඡයෙති උබ්බාහිකවිනිවිඡයෙ. අසම්පත්තෙති නිට්ඨං අගතෙ. ථෙරස්සාති ධම්මකථිකස්ස. තෙනෙවාහ “අවිනයඤ්ඤුතො”ති. තස්ස “සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තා, අයං ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු ධම්මකථිකො,

ඉමස්ස නෙව සුත්තං ආගච්ඡති, නො සුත්තවිහඬිගො, සො අත්ථං අසල්ලක්ඛෙත්වා ඛ්‍යඤ්ජනච්ඡායාය අත්ථං පටිබාහති, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමං භික්ඛුං වුට්ඨාපෙත්වා අවසෙසා ඉමං අධිකරණං වූපසමෙය්‍යාමා”ති (වුළුව. 233) එවං උබ්බාහිකවිනිවිජයෙ ධම්මකථිකස්ස භික්ඛුනො යා නිස්සරණා වුත්තා, සා ඤත්තිකම්මෙ “නිස්සාරණා”ති වුත්තාති යොජනා.

2993-4. උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමස්ස ආයස්මතො උපසම්පදාපෙක්ඛො, අනුසිට්ඨො සො මයා, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමො ආගච්ඡෙය්‍යාති. ආගච්ඡාහි”ති (මහාව. 126) වචනපටිසංයුත්තස්ස සඬ්ඝස්ස සම්මුඛානායනං, සා ඔසාරණා නාම. “ආගච්ඡ ඔසාරණා”ති පදවිජේදො.

උපොසථවසෙනාපි, පචාරණාවසෙනාපි. ඤත්තියා යපිත්තත්තාති “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අජ්ජුපොසටො පන්තරසො, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො උපොසථං කරෙය්‍ය” (මහාව. 134), “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අජ්ජ පචාරණා පන්තරසි, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො පචාරෙය්‍යා”ති (මහාව. 210) උපොසථපචාරණාවසෙන ඤත්තියා යපිත්තත්තා උපොසටො, පචාරණා වාති ඉමාති ද්වෙ ඤත්තිකම්මාති.

“උපසම්පදාපෙක්ඛඤ්ඤි, අනුසාසෙය්‍යහන්ති වා”ති ඉමිනා “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමස්ස ආයස්මතො උපසම්පදාපෙක්ඛො, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමං අනුසාසෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 126) අයං එකා ඤත්ති ගහිතා.

2995. “ඉත්ථන්තාමමහං භික්ඛුං, පුච්ඡෙය්‍යං විනයන්ති වා”ති ඉමිනා “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමං විනයං පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 151) අයං එකා ඤත්ති ගහිතා. එවමාදීති ආදි-සද්දෙන “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං අනුසාසෙය්‍යා”ති, “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමං අන්තරායිකෙ ධම්මෙ පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 126), “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං අන්තරායිකෙ ධම්මෙ පුච්ඡෙය්‍යා”ති, “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං විනයං පුච්ඡෙය්‍යා”ති (මහාව. 151), “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමො විනයං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 152), “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමො විනයං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍යා”ති – (මහාව. 152) ඉමා ඡ ඤත්තියො ගහිතා. එවං පුරිමා ද්වෙ, ඉමා ච ඡාති එදිසා ඉමා අට්ඨ ඤත්තියො “සම්මුති”ති වුත්තා.

2996. නිස්සට්ඨවීරාදීනං දානන්ති “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ඉදං වීරං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො නිස්සග්ගියං සඬ්ඝස්ස නිස්සට්ඨං, යදි

සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො ඉමං වීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍යා”ති (පාරා. 464) එවං නිස්සට්ඨවීවරපත්තාදීනං දානං “දාන”න්ති වුච්චති. ආපත්තීනං පටිග්ගාහොති “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු ආපත්තිං සරති වීවරති උත්තානිං කරොති දෙසෙති, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිං පටිග්ගාහෙය්‍යා”න්ති (චූළව. 239), “යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිං පටිග්ගාහෙය්‍යා”න්ති (චූළව. 239). තෙන චත්තබ්බො “පස්සසී”ති. “ආම පස්සාමී”ති. “ආයතිං සංවරෙය්‍යාසී”ති. එවං ආපත්තීනං පටිග්ගාහො “පටිග්ගාහො”ති වුච්චති.

2997. පචාරුක්කඬ්ඬිනාති පචාරණුක්කඬ්ඬිනා. ගාථාබන්ධවසෙන ණ-කාරලොපො. අථ වා පචාරණං පචාරොති පචාරණං-සද්දපරියායො පචාර-සද්දො. “ඉමං උපොසථං කත්වා, කාලෙ පචාරයාමී”ති ඉමිනා “සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මන්තා ආවාසිකා, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, ඉදානි උපොසථං කරෙය්‍යාම, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාම, ආගමෙ කාලෙ පචාරෙය්‍යාමා”ති (මහාව. 240) අයං ඤත්ති උපලක්ඛණතො දස්සිතා. එවං කතපචාරණා “පචිචුක්කඬ්ඬිනා”ති මතා. එත්ථ ව කාලෙති පුබ්බකත්තිකමාසස්ස කාලපක්ඛුපොසටෙ. ඉමිනා ව “ආගමෙ පුණ්භෙ පචාරෙය්‍යාමා”ති අයං ඤත්ති ව උපලක්ඛිතා. පුණ්භෙති අපරකත්තිකපුණ්භපක්ඛඋපොසටෙ.

2998. තිණුවත්ථාරකෙති තිණුවත්ථාරකසමටෙ. සබ්බපයමා ඤත්තීති සබ්බසඬ්ඝාහිකා ඤත්ති වුච්චති. ඉතරා වානි උභයපක්ඛෙ පච්චෙකං යපිතා ද්වෙ ඤත්තියො වානි එවං තිඨා පචත්තං එතං ඤත්තිකම්මං කම්මලක්ඛණං ඉති එවං චුත්තනයෙන “විනිවිඡයෙ”තිආදිනා ඤත්තියා නව යානානි වෙදිතබ්බානීති යොජනා.

2999-3000. එවං ඤත්තිකම්මෙ නව යානානි දස්සෙත්වා ඉදානි ඤත්තිදුතියකම්මෙ සත්ත යානානි දස්සෙතුමාහ “ඤත්තිදුතියකම්මමපී”තිආදි. “ඤත්තිදුතියකම්ම”න්තිආදිකා උද්දෙසගාථා උත්තානත්ථාව.

නිද්දෙසෙ පත්තනික්කුජ්ජනාදීති ආදි-සද්දෙන පත්තුක්කුජ්ජනං ගහිතං. නිස්සාරොසාරණා මතාති “නිස්සාරණා, ඔසාරණා”ති ව මතා. තත්ථ භික්ඛුනං අලාභාය පරිසක්කනාදිකෙහි අට්ඨහි අඬ්ගෙහි සමන්තාගතස්ස උපාසකස්ස සඬ්ඝෙන අසම්භොගකරණත්ථං පත්තනික්කුජ්ජනවසෙන නිස්සාරණා ව තස්සෙව සම්මා චත්තන්තස්ස පත්තුක්කුජ්ජනවසෙන ඔසාරණා ව වෙදිතබ්බා. සා බුද්දකචත්ථුක්ඛන්ධකෙ වඬ්ඝලිච්ඡව්චත්ථුස්මි. (චූළව. 265) වුත්තා.

3001. සීමාදිසම්මුති සම්මුති නාම. සා පඤ්චදසධා මතාති සීමාසම්මුති තිව්වරෙන අවිජ්ජවාසසම්මුති සන්ථතසම්මුති හත්තුද්දෙසක සෙනාසනග්ගාභාපක භණ්ඩාගාරික විවරපටිග්ගාහක යාගුභාජක ඵලභාජක ඛජ්ජභාජක අප්පමත්තකවිජ්ජජ්ජක සාටියග්ගාභාපක පත්තග්ගාභාපක ආරාමිකපෙසක සාමණෙරපෙසකසම්මුතීති එවං සා සම්මුති පඤ්චදසවිධා මතාති අත්ථො. කට්ඨස්ස චත්ථං, තස්ස. මනොයෙව මතකො, මතකස්ස වාසො මතකවාසො, තස්ස මතකවාසසො, මතකවිවරස්ස.

3002. ආනිසංසබ්බන්තභූතපඤ්චමාසඛිහන්තරෙයෙව උඛ්භාරො අන්තරුඛ්භාරො. කුට්ඨත්ථස්ස, විහාරස්ස චත්ථනො ච දෙසනා දෙසනා නාමාති යොජනා.

3003. තිණුවත්ථාරකෙ ද්වින්තං පක්ඛානං සාධාරණවසෙන යපෙනබ්බඤ්ඤත්ති ච පච්ඡා පක්ඛද්වයෙ විසුං විසුං යපෙනබ්බා ද්වෙ ඤ්ඤත්තියො වාති තිස්සො ඤ්ඤත්තියො කම්මවාචාය අභාවෙන ඤ්ඤත්තිකම්මෙ “කම්මලක්ඛණ”න්ති දස්සිතා, පච්ඡා විසුං විසුං ද්විසු පක්ඛෙසු චත්තබ්බා ද්වෙ ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මවාචා ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මෙ “කම්මලක්ඛණ”න්ති දස්සිතාති තං දස්සෙතුමාහ “තිණුවත්ථාරකෙ කම්මෙ”ති. “මොභාරොපනතාදිසු”ති ඉමිනා පාවිත්තියෙසු දස්සිතමොභාරොපනකම්මඤ්ඤව අඤ්ඤවාදකවිභෙසකාරොපනකම්මාදිඤ්ඤව සඬිගණ්හාති. එත්ථාති ඉමස්මි. ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මෙ. කම්මලක්ඛණමෙව කම්මලක්ඛණතා.

3004-5. ඉති එවං යථාචුත්තනයෙන ඉමෙ සත්ත යානහෙදා ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මස්ස. එවං ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මෙ සත්ත යානාති දස්සෙත්වා ඤ්ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙ යානහෙදං දස්සෙතුමාහ “තථා”තිආදි.

3006. තජ්ජනාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන නියස්සාදීනං ගහණං. තෙසං සත්තන්තං කම්මානං. පස්සද්ධි වූපසමො.

3007. “භික්ඛුනීනං ඔවාදො”ති භික්ඛුනොවාදකසම්මුති ඵලූපවාරෙන චුත්තා.

3008-9. මූලපටික්කස්සො මූලාය පටිකස්සනා, ගාථාබන්ධවසෙන ක-කාරස්ස ද්වෙභාවො. උක්ඛිත්තස්සානුවත්තිකාති උක්ඛිත්තානුවත්තිකා එකා යාවතතියකා, අට්ඨ සඬ්ඝාදිසෙසා, අරිට්ඨො චණ්ඩකාළී ච ද්වෙ, ඉමෙ එකාදස යාවතතියකා භවන්ති. ඉමෙසං වසාති උක්ඛිත්තානුවත්තිකාදීති පුග්ගලාධිට්ඨානෙන චුත්තාති, ඉමෙසං සමනුභාසනකම්මානං වසෙන. දසෙකාති එකාදස.

3011. එවං චතුත්තමි කම්මානං යානභෙදං දස්සෙත්වා අත්වයතො, බ්‍යතිරෙකතො ච කාතබ්බප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “අපලොකනකම්මඤ්ඤා”තිආදි. ඤත්තියාපි න කාරයෙ, ඤත්තිදුතියෙනපි න කාරයෙති යොජනා.

3012. අපලොකනකම්මෙ චුත්තලක්ඛණෙන ඤත්තිකම්මාදීනමපි කාතබ්බප්පකාරො සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති තං අදස්සෙත්වා ඤත්තිදුතියකම්මෙ ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙතුමාහ “ඤත්තිදුතියකම්මානී”තිආදි. අපලොකෙත්වා කාතබ්බානි ලුහුකානිපි ඤත්තිදුතියකම්මානි අත්ථිති යොජනා. තානි පන කතමානීති ආහ “සබ්බා සම්මුතියො සියු”න්ති. එත්ථ සීමාසම්මුතිං විනා සෙසා තිථිවරෙන අවිජ්ජවාසසම්මුතිආදයො සබ්බාපි සම්මුතියොති අත්ථො.

3013. සෙසානීති යථාචුත්තෙහි සෙසානි සීමාසම්මුතිආදීනි ඡ කම්මානි. න චට්ඨකීති න චට්ඨන්ති, ගාථාබන්ධවසෙන න-කාරලොපො. යථාහ “සීමාසම්මුති, සීමාසමුහනනං, කථිනදානං, කථිනුද්ධාරො, කුට්ඨත්ථුදෙසනා, විහාරවත්ථුදෙසනානි ඉමානි ඡ කම්මානි ගරුකානි අපලොකෙත්වා කාතුං න චට්ඨන්ති, ඤත්තිදුතියකම්මවාචං සාවෙත්වාච කාතබ්බානී”ති (පරි. අට්ඨ. 482). “අපලොකෙත්වා කාතුං පන න චට්ඨකී”ති ඉදං නිදස්සනමත්තං, ඤත්තිචතුත්ථකම්මවසෙනාපි කාතුං න චට්ඨන්තෙව. තෙනෙවාහ “යථාචුත්තනයෙනෙව, තෙන තෙනෙව කාරයෙ”ති, යො යො නයො තං තං කම්මං කාතුං චුත්තො, තෙනෙව තෙනෙව නයෙනාති අත්ථො.

චතුබ්බිධකම්මකථාවණ්ණනා.

කම්මවිපත්තිකථාවණ්ණනා

3014. කම්මානං විපත්තියා දස්සිතාය සම්පත්තිපි බ්‍යතිරෙකතො විඤ්ඤායතීති කම්මවිපත්තිං තාව දස්සෙතුමාහ “චත්ථුතො”තිආදි. වසති එත්ථ කම්මසඬ්ඛාතං එලං තදායත්තචුත්තිතායාති චත්ථු, කම්මස්ස පධානකාරණං, තතො චත්ථුතො ව. අනුස්සාවනසීමතොති අනුස්සාවනතො, සීමතො ව. පඤ්චෙවාති එවකාරෙන කම්මදොසානං එතංපරමතං දස්සෙති.

3015. යථානික්ඛිත්තකම්මදොසමාතිකානුක්කමෙ කම්මවිපත්තිං විහජිත්වා දස්සෙතුමාහ “සම්මුඛා”තිආදි. සඬ්ඝධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛාසඬ්ඛාතං චතුබ්බිධං සම්මුඛාවිනයං උපනෙත්වා කාතබ්බං කම්මං සම්මුඛාකරණීයං නාම.

තත්ථ යාවතිකා භික්ඛු කම්මපත්තා, තෙ ආගතා භොන්ති, ඡන්දාරභානං ඡන්දො ආහටො භොති, සම්මුඛිභූතා න පටික්කොසන්ති, අයං සඬ්ඝසම්මුඛතා. යෙන ධම්මෙන යෙන විනයෙන යෙන සත්ථුසාසනෙන

සඬ්ඝො තං කම්මං කරොති, අයං ධම්මසම්මුඛතා, විනයසම්මුඛතා. තත්ථ ධම්මොති භූතං වත්ථු. විනයොති වොදනා වෙව සාරණා ව. සත්ථුසාසනං නාම ඤත්තිසම්පදා වෙව අනුස්සාවනසම්පදා ව. යස්ස සඬ්ඝො තං කම්මං කරොති, තස්ස සම්මුඛභාවො පුග්ගලසම්මුඛතා. එවං චතුබ්බිධෙන සම්මුඛාවිනයෙන යං සඬ්ඝකම්මං “කරණීය”න්ති වුත්තං, තං අසම්මුඛා කරොති චතුබ්බිධලක්ඛණතො එකම්පි පරිභාපෙත්වා කරොති, තං කම්මං වත්ථුවිපත්තං සම්මුඛාවිනයසඬ්ඛාතෙන වත්ථුනා වෙකල්ලං “අධම්මකම්ම”න්ති පවුච්චතීති යොජනා.

3016-8. එවං සම්මුඛාකරණීයෙ වත්ථුතො කම්මවිපත්තිං දස්සෙත්වා අසම්මුඛාකරණීයං විහජිත්වා දස්සෙතුමාහ “අසම්මුඛා”තිආදි.

දෙවදත්තස්ස කතං පකාසනීයකම්මඤ්ච. සෙක්ඛසම්මුති උම්මත්තකසම්මුතිති යොජනා. අවන්දියකම්මං පුග්ගලසීසෙන “අවන්දියො”ති වුත්තං. අඬ්ඬකාසියා ගණිකාය අනුඤ්ඤාතා දුතෙන උපසම්පදා දුතුපසම්පදා. ඉති ඉමාති අට්ඨ කම්මාති ඨපෙත්වාන සෙසාති පන සබ්බසො සබ්බාති කම්මාති “සම්මුඛාකරණීයාති”ති සොහනගමනාදිහි සුගතො සත්ථා අබ්ථවි කපෙසීති යොජනා.

3019-20. එවං වත්ථුතො කම්මවිපත්තිං දස්සෙත්වා ඤත්තිතො දස්සෙතුමාහ “ඤත්තිතො”තිආදි. විපජ්ජනනායාති විනයවිපජ්ජනක්කමා. වත්ථුං න පරාමසතීති යස්ස උපසම්පදාදිකම්මං කරොති, තං න පරාමසතී තස්ස නාමං න ගණ්භාති. “සුඤ්ඤාතා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤාතා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වදති. එවං වත්ථුං න පරාමසතී.

සඬ්ඝං න පරාමසතීති සඬ්ඝස්ස නාමං න පරාමසතී තස්ස නාමං න ගණ්භාති. “සුඤ්ඤාතා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤාතා මෙ, භන්තෙ, අයං ධම්මරක්ඛිතො”ති වදති. එවං සඬ්ඝං න පරාමසතී.

පුග්ගලං න පරාමසතීති යො උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස උපජ්ඣායො, තං න පරාමසතී තස්ස නාමං න ගණ්භාති. “සුඤ්ඤාතා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤාතා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වදති. එවං පුග්ගලං න පරාමසතී.

ඤත්තිං න පරාමසතීති සබ්බෙන සබ්බං ඤත්තිං න පරාමසතී, ඤත්තිදුතියකම්මෙ ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා ද්වික්ඛත්තුං කම්මවාටාය එව අනුස්සාවනකම්මං කරොති, ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙපි ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා

චතුක්ඛත්තුං කම්මවාචාය එව අනුස්සාවනකම්මං කරොති. එවං ඤත්තිං න පරාමසති.

පච්ඡා වා ඤත්තිං යපෙතීති පයමං කම්මවාචාය අනුස්සාවනකම්මං කර්වා “එසා ඤත්ති”ති වත්වා “බමති සඬ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්ඪී, එවමෙතං ධාරයාමී”ති වදති. එවං පච්ඡා ඤත්තිං යපෙති. පඤ්චභෙතෙහීති එතෙහි පඤ්චහි කාරණෙහි.

3021-2. එවං ඤත්තිතො කම්මවිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අනුස්සාවනතො දස්සෙතුමාහ “අනුස්සාවනතො”තිආදි. අනුස්සාවනතො කම්මදොසා පඤ්ච පකාසිතාති යොජනා. “න පරාමසති වත්ථුං වා”තිආදීසු වත්ථුආදීනි චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. එවං පන නෙසං අපරාමසනං හොති (පරි. අට්ඨ. 485) – “සුඤ්ඤානු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො”ති පයමානුස්සාවනෙ වා “දුතියමිපි එතමත්ථං වදාමි... තතියමිපි එතමත්ථං වදාමි, “සුඤ්ඤානු මෙ හන්තෙ සඬ්ඝො”ති දුතියතතියානුස්සාවනෙසු වා “අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤානු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස”ති වදන්තො වත්ථුං න පරාමසති නාම.

“සුඤ්ඤානු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤානු මෙ, හන්තෙ, අයං ධම්මරක්ඛිතො”ති වදන්තො සඬ්ඝං න පරාමසති නාම.

“සුඤ්ඤානු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤානු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වදන්තො පුග්ගලං න පරාමසති නාම.

සාවනං භාපෙතීති සබ්බෙන සබ්බං කම්මවාචාය අනුස්සාවනං න කරොති, ඤත්තිදුතියකම්මෙ ද්වික්ඛත්තුං ඤත්තිමෙව යපෙති, ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙ චතුක්ඛත්තුං ඤත්තිමෙව යපෙති. එවං අනුස්සාවනං භාපෙති. යොපි ඤත්තිදුතියකම්මෙ එකං ඤත්තිං යපෙත්වා එකං කම්මවාචං අනුස්සාවෙන්තො අක්ඛරං වා ඡඩ්ඛෙති, පදං වා දුරුත්තං කරොති, අයමිපි අනුස්සාවනං භාපෙතියෙව. ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙ පන එකං ඤත්තිං යපෙත්වා සකිමෙව වා ද්වික්ඛත්තුං වා කම්මවාචාය අනුස්සාවනං කරොත්තොපි අක්ඛරං වා පදං වා ඡඩ්ඛෙන්තොපි දුරුත්තං කරොත්තොපි අනුස්සාවනං භාපෙතියෙවාති වෙදිතබ්බො.

දුරුත්තං කරොතීති එත්ථ පන අයං විනිවිජයො (පරි. අට්ඨ. 485) – යො හි අඤ්ඤස්මිං අක්ඛරෙ වත්තබ්බෙ අඤ්ඤං වදති, අයං දුරුත්තං කරොති නාම. තස්මා කම්මවාචං කරොත්තෙන හික්ඛුතා ය්වායං –

“සිටීලං ධනිතඤ්ච දීඝරස්සං;
ගරුකං ලහුකඤ්ච නිග්ගහිතං;
සම්බන්ධං වචන්තීතං විමුත්තං;
දසධා බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා පහෙදො”ති. (පරි. අට්ඨ. 485) –

වුත්තො, අයං සුට්ඨු උපලක්ඛෙනබ්බො.

එත්ථ හි සිටීලං නාම පඤ්චසු වග්ගෙසු පඨමතතියං. ධනිතං නාම තෙස්වෙව දුතියවතුත්ථං. දීඝන්ති දීඝෙන කාලෙන වත්තබ්බං ආකාරාදි. රස්සන්ති තතො උපඨිඨකාලෙන වත්තබ්බං අකාරාදි. ගරුකන්ති දීඝමෙව, යං වා “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස, යස්ස නක්ඛමතී”ති එවං සංයොගපරං කත්වා වුච්චති. ලහුකන්ති රස්සමෙව, යං වා “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස, යස්ස න බමතී”ති එවං අසංයොගපරං කත්වා වුච්චති. නිග්ගහිතන්ති යං කරණානි නිග්ගහෙත්වා අවිස්සජ්ජෙත්වා අවිච්චෙන මුඛෙන අනුනාසිකං කත්වා වත්තබ්බං. සම්බන්ධන්ති යං පරපදෙන සම්බන්ධිත්වා “තුණ්හස්සා”ති වා “තුණ්හිස්සා”ති වා වුච්චති. වචන්තීතන්ති යං පරපදෙන අසම්බන්ධං කත්වා විච්ඡින්නිත්වා “තුණ්හි අස්සා”ති වා “තුණ්හ අස්සා”ති වා වුච්චති. විමුත්තන්ති යං කරණානි අනිග්ගහෙත්වා විස්සජ්ජෙත්වා විච්චෙන මුඛෙන අනුනාසිකං අකත්වා වුච්චති.

තත්ථ “සුණාතු මෙ”ති වත්තබ්බෙ ත-කාරස්ස ථ-කාරං කත්වා “සුණාපු මෙ”ති වචනං සිටීලස්ස ධනිතකරණං නාම, තථා “පත්තකල්ලං, එසා ඤත්තී”ති වත්තබ්බෙ “පත්ථකල්ලං, එසා ඤත්තී”ති ආදිවචනඤ්ච. “හන්තෙ සඨිසො”ති වත්තබ්බෙ හකාරසකාරානං බ්‍යාකාරගතකාරෙ කත්වා “බන්තෙ සංගො”ති වචනං ධනිතස්ස සිටීලකරණං නාම. “සුණාතු මෙ”ති විච්චෙන මුඛෙන වත්තබ්බෙ පන “සුණංතු මෙ”ති වා “එසා ඤත්තී”ති වත්තබ්බෙ “එසං ඤත්තී”ති වා අවිච්චෙන මුඛෙන අනුනාසිකං කත්වා වචනං විමුත්තස්ස නිග්ගහිතවචනං නාම. “පත්තකල්ල”න්ති අවිච්චෙන මුඛෙන අනුනාසිකං කත්වා වත්තබ්බෙ “පත්තකල්ලා”ති විච්චෙන මුඛෙන අනුනාසිකං අකත්වා වචනං නිග්ගහිතස්ස විමුත්තවචනං නාම. ඉති සිටීලෙ කත්තබ්බෙ ධනිතං, ධනිතෙ කත්තබ්බෙ සිටීලං, විමුත්තෙ කත්තබ්බෙ නිග්ගහිතං, නිග්ගහිතෙ කත්තබ්බෙ විමුත්තන්ති ඉමානි වත්තාරි බ්‍යඤ්ජනානි අන්තොකම්මවාචාය කම්මං දූසෙන්නි. එවං වදන්තො හි අඤ්ඤස්මිං අක්ඛරෙ වත්තබ්බෙ අඤ්ඤං වදති, දුරුත්තං කරොතීති වුච්චති.

ඉතරෙසු පන දීඝරස්සාදීසු ඡසු බ්‍යඤ්ජනෙසු දීඝට්ඨානෙ දීඝමෙව, රස්සට්ඨානෙ ව රස්සමෙවාති එවං යථාඨානෙ තං තදෙව අක්ඛරං භාසන්තෙන අනුක්කමාගතං පචෙණිං අවිනාසෙන්නෙන කම්මවාචා කාතබ්බා. සථෙ පන එවං අකත්වා දීඝෙ වත්තබ්බෙ රස්සං, රස්සෙ වා වත්තබ්බෙ දීඝං වදති, තථා ගරුකෙ වත්තබ්බෙ ලහුකං, ලහුකෙ වා

වත්තබ්බෙ ගරුකං වදති, සම්බන්ධෙ වා පන වත්තබ්බෙ වචන්ටීතං, වචන්ටීතෙ වා වත්තබ්බෙ සම්බන්ධං වදති, එවං චුත්තෙපි කම්මවාචා න කුප්පති. ඉමානි හි ඡ බ්‍යඤ්ජනානි කම්මං න කොපෙත්ති.

යං පන සුත්තන්තිකත්ථෙරා “ද-කාරො ත-කාරමාපජ්ජති, ත-කාරො ද-කාරමාපජ්ජති, ව-කාරො ජ-කාරමාපජ්ජති, ජ-කාරො ව-කාරමාපජ්ජති, ය-කාරො ක-කාරමාපජ්ජති, ක-කාරො ය-කාරමාපජ්ජති, තස්මා ද-කාරාදීසු වත්තබ්බෙසු ත-කාරාදිවචනං න විරුජ්ඣති”ති වදන්ති, තං කම්මවාචං පත්වා න වට්ටති. තස්මා විනයධරෙන නෙව ද-කාරො ත-කාරො කාතබ්බො...පෙ.... න ක-කාරො ය-කාරො. යථාපාළියා නිරුත්තිං සොධෙත්වා දසවිධාය බ්‍යඤ්ජනනිරුත්තියා චුත්තදොසෙ පරිහරන්තෙන කම්මවාචා කාතබ්බො. ඉතරථා හි සාවනං භාපෙති නාම.

අසමයෙ සාවෙතීති සාවනාය අකාලෙ අනවකාසෙ ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා පයමංයෙව අනුස්සාවනකම්මං කත්වා පච්ඡා ඤත්තිං යපෙති. ඉති ඉමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අනුස්සාවනතො කම්මානි විපජ්ජන්ති. තෙනාහ – “එවං පන විපජ්ජන්ති, අනුස්සාවනතොපි වා”ති.

3023. එවං අනුස්සාවනතො කම්මවිපත්තිං දස්සෙත්වා සීමතො කම්මවිපත්ති උපොසථක්ඛන්ධකකථාය චුත්තනායා එවාති තමෙව අනිදිසන්තො ආහ “එකාදසහි...පෙ.... මයා”ති. කම්මදොසොයෙව කම්මදොසතා. තාව පයමං.

3024-7. එවං සීමතො කම්මවිපත්තිං අනිදෙසතො දස්සෙත්වා ඉදානි පරිසවසෙන දස්සෙතුමාහ “චතුර්වග්ගෙනා”තිආදි. කම්මපත්තාති එත්ථ “චත්තාරො පකතත්තා”ති සෙසො. යථාහ – “චතුර්වග්ගකරණෙ කම්මෙ චත්තාරො හික්ඛු පකතත්තා කම්මපත්තා”ති (පරි. 497). එත්ථ ව පකතත්තා නාම අනුක්ඛිත්තා අනිස්සාරිතා පරිසුද්ධසීලා චත්තාරො හික්ඛු. කම්මපත්තා කම්මස්ස අරහා අනුච්ඡවිකා සාමිනො. න තෙහි විනා තං කම්මං කරියති, න තෙසං ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා එති. අනාගතාති පරිසාය හත්ථපාසං අනාගතා. ඡන්දොති එත්ථ “ඡන්දාරහාන”න්ති සෙසො. යථාහ “අවසෙසා පකතත්තා ඡන්දාරහා”ති. ඉමිනා අයමත්ථො දීපිතො හොති – “අවසෙසා පන සවෙපි සහස්සමත්තා හොන්ති, සවෙ සමානසංවාසකා, සබ්බෙ ඡන්දාරහාව හොන්ති, ඡන්දපාරිසුද්ධිං දත්වා ආගච්ඡන්තු වා මා වා, කම්මං පන තිට්ඨති”ති. සම්මුඛාති සම්මුඛිභූතා.

තිවච්ඡිකොති

කම්මපත්තානාගමනඡන්දානාහරණපටික්කොසනසච්ඛාතඅච්ඡිගත්තයයුත්තො. දොසො කම්මවිපත්තිලක්ඛණො. පරිසාය වසා සියාති පරිසවසෙන හොති.

පටිසෙධෙත්තීති පටික්කොසන්ති. දුතියො චතුරග්ගිකෙ කම්මෙ දුවඬිගිකො දොසො පරිසාය වසා සියාති යොජනා.

එත්ථ එතස්මිං තතියො චතුරග්ගිකෙ පටික්කොසොව අත්ථී, න ඉතරෙ පරිසදොසාති එකඬිගිකො දොසො පරිසාය වසා සියාති යොජනා. දුවඬිග යුත්තපරිසාදොසස්ස දුතියං දෙසිතත්තා දුවඬිග යුත්තපරිසාදොසො “දුතියො”ති වුත්තො. තථා තතියං දෙසිතත්තා එකඬිගයුත්තො තතියො වෙදිතබ්බො. ඉමමෙව නයං පඤ්චවග්ගාදිසඬිසත්තයස්ස අතිදිසන්තො ආහ “එවං...පෙ.... තිව්ධෙසුපි”ති. ආදි-සද්දෙන දසවග්ගවීසතිවග්ගසඬිසානං ගහණං.

3028. එවං චතුසු සඬිසෙසු චතුත්තං තිකානං වසෙන පරිසතො කම්මවිපත්තියා ද්වාදසවිධතං දස්සෙතුමාහ “චතුත්ථිකා”ති. අනුචාදෙන “දස ද්වෙ සියු”න්ති විධියති. පරිසාවසා චතුත්ථිකා දොසා දස ද්වෙ ද්වාදස සියුන්ති යොජනා. එත්ථාති එතෙසු “චත්ථුතො”තිආදිනා වුත්තෙසු පඤ්චසු කම්මදොසෙසු, නිද්ධාරණෙ භුමිමං. “පරිසාවසා”ති ඉදං නිද්ධාරෙතබ්බං. කම්මානීති අපලොකනාදීති වත්තාරි. එත්ථ ච චතුරග්ගාදිකරණියෙසු කම්මෙසු පකතත්තෙන කම්මවාචං සාවෙත්වා කතමෙව කම්මං කම්මපත්තෙන කතං හොති. කම්මපත්තෙ පකතත්තෙ යපෙත්වා අපකතත්තෙන කෙනවි, කෙවලෙනෙව කම්මවාචං සාවෙත්වා කතං අපකතත්තකම්මපත්තලක්ඛණාභාවා, කම්මපත්තෙන ච කම්මවාචාය අස්සාවිතත්තා අනුස්සාවනදොසෙන විපන්නං හොතීති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව පොරාණකවිනයධරත්ථෙරා කම්මවිපත්තිසඬිකාපරිහාරත්ථං ද්විහි තිහි එකතො කම්මවාචං සාවයන්ති. අයමෙත්ථ සඬිබ්බෙපො, විත්ථාරො පන පරිවාරාවසානෙ පාළියා (පරි. 482 ආදයො) වා අට්ඨකථාය (පරි. අට්ඨ. 482 ආදයො) ච ගහෙතබ්බො.

කම්මවිපත්තිකථාවණ්ණනා.

පකිණ්ණකවිනිවිජයකථාවණ්ණනා

3029. ඡත්තං පණ්ණමයං කිඤ්චිති තාලපණ්ණාදිපණ්ණච්ඡදනං යං කිඤ්චි ඡත්තං. බහීති උපරි. අන්තොති හෙට්ඨා. සිබ්බිතුන්ති රූපං දස්සෙත්වා සුවිකම්මං කාතුං.

3030. පණ්ණෙන ති ඡදනපණ්ණෙන. අඬ්ඨවන්දන්ති අඬ්ඨවන්දාකාරං. මකරදන්තකන්ති මකරදන්තාකාරං, යං “ගිරිකූට”න්ති වුවිචති. ඡන්දිතුං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. මුඛවට්ටියා නාමෙත්වා බද්ධපණ්ණකොටියා වා මත්ථකිමණ්ඩලකොටියා වා ගිරිකූටාදිං කරොන්ති, ඉමිනා තං පටික්ඛිත්තං. දණ්ඨෙති ඡත්තදණ්ඨෙ. සටකන්ති සටාකාරො. වාළරූපං වාති බ්‍යග්ඝාදිවාළානං රූපකං වා. ලෙඛාති උක්කිරිත්වා වා ඡන්දිත්වා වා විත්තකම්මවසෙන වා කතරාජි.

3031. පඤ්චවණ්ණානං සුත්තානං අන්තරෙ නිලාදිඵකවණ්ණෙන සුත්තෙන ථීරත්ථං ඡත්තං අන්තො ව ඛහි ව සිබ්බිතුං වා ඡත්තදණ්ඩග්ගාහකසලාකපඤ්ජරං ථීරත්ථං විනන්ධිතුං වා වට්ඨති යොජනා. “පඤ්චවණ්ණානං ඵකවණ්ණෙන ථීරත්ථං”න්ති ඉමිනා අනෙකවණ්ණෙහි සුත්තෙහි වණ්ණමට්ඨත්ථාය සිබ්බිතුඤ්ච විනන්ධිතුඤ්ච න වට්ඨති දීපෙති.

පොත්ථකෙසු පන “පඤ්චවණ්ණෙන”ති පාඨො දිස්සති, තස්ස ඵකවණ්ණෙන, පඤ්චවණ්ණෙන වා සුත්තෙන ථීරත්ථං සිබ්බිතුං, විනන්ධිතුං වා වට්ඨති යොජනා කාතබ්බා හොති, සො ඵත්ථෙව හෙට්ඨා වුත්තෙන –

“පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන, සිබ්බිතුං න ව වට්ඨති”ති –

පාඨෙන ව “කෙචි තාලපණ්ණව්ජත්තං අන්තො වා ඛහි වා පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන සිබ්බන්තා වණ්ණමට්ඨං කරොන්ති, තං න වට්ඨති. ඵකවණ්ණෙන පන නිලෙන වා පීතකෙන වා යෙන කෙනචි සුත්තෙන අන්තො වා ඛහි වා සිබ්බිතුං ඡත්තදණ්ඩග්ගාහකං සලාකපඤ්ජරං වා විනන්ධිතුං වට්ඨති, තඤ්ච ඛො ථීරකරණත්ථං, න වණ්ණමට්ඨත්ථායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85 පාළිමුත්තකවිනිවිජය) අට්ඨකථාපාඨෙන ව විරුජ්ඣති, තස්මා සො න ගහෙතබ්බො.

3032. ලෙඛා වා පන කෙවලාති යථාචුත්තජ්ජකාරා සලාකලෙඛා වා. ඡන්දිත්වාති උක්කිරිත්වා කතං ඡන්දිත්වා. සංසිත්වාති විත්තකම්මාදිවසෙන කතං සංසිත්වා.

3033. දණ්ඩබුන්දමිහි ඡත්තදණ්ඩස්ස පඤ්ජරෙ ගාහණත්ථාය ථාලිතබුන්දමිහි, මූලෙති අත්ථො. අයමෙත්ථ නිස්සන්දෙහෙ චුත්තනයො. බුද්දසික්ඛාගණ්ඨීපදෙ පන “ඡත්තපිණ්ඩියා මූලෙ”ති චුත්තං. අභිජත්තකසණ්ඨානන්ති ඵුල්ලඅභිජත්තාකාරං. රජ්ජකෙහි ගාහාපෙත්වා දණ්ඩෙ ඛන්ධන්ති, තස්මිං ඛන්ධට්ඨානෙ වලයමිව උක්කිරිත්වා උට්ඨාපෙත්වා. ඛන්ධනත්ථායාති වාතෙන යථා න වලති, එවං රජ්ජහි දණ්ඩෙ පඤ්ජරස්ස ඛන්ධනත්ථාය. උක්කිරිත්වා කතා ලෙඛා වට්ඨති යොජනා. යථාහ – “වාතජ්ජහරෙන අවලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජකෙහි ගාහාපෙත්වා දණ්ඩෙ ඛන්ධන්ති, තස්මිං ඛන්ධනට්ඨානෙ වලයමිව උක්කිරිත්වා ලෙඛං යපෙන්නි, සා වට්ඨති”ති. “සවෙපි න ඛන්ධන්ති, ඛන්ධනාරහට්ඨානන්තා වලයං උක්කිරිතුං වට්ඨති”ති ගණ්ඨීපදෙ චුත්තං.

3034. සමං සතපදාදීනන්ති සතපදාදීහි සදිසං, තුලාත්ථෙ කරණවචනජ්ජසඬිගෙ සාමිවචනං.

3035. පත්තස්ස පරියන්තෙ වාති අනුචාතස්ස උභයපරියන්තෙ වා. පත්තමුඛෙපි වාති ද්විත්තං ආරාමචිත්ථාරපත්තානං සඨසට්ඨානෙන කණ්ණෙපි වා, එකස්සෙව වා පත්තස්ස උනපුරණත්ථං සඨසට්ඨානෙනෙපි වා. වෙණිත්ති කුදුසසීසාකාරොන සිබ්බනං. කෙච්චි “වරකසීසාකාරොනා”ති වදන්ති. සඨබලිකත්ති බ්ලාලදාමසදිසං සිබ්බනං. කෙච්චි “සතපදිසම”න්ති වදන්ති.

3036. පට්ටන්ති පට්ටමපි. අට්ඨකොණාදිකො විධි පකාරො එතස්සාති අට්ඨකොණාදිකවිධි, තං. “අට්ඨකොණාදික”න්ති ගාථාබන්ධවසෙන නිග්ගහිතාගමො. “අට්ඨකොණාදිකං විධි”න්ති එතං. “පට්ට”න්ති එතස්ස සමානාධිකරණවිසෙසනං, කිරියාවිසෙසනං වා, “කරොන්ති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. අථ වා පට්ටන්ති එත්ථ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං, පට්ටෙති අත්ථො. ඉමස්මිං පක්ඛෙ “අට්ඨකොණාදික”න්ති උපයොගවචනං. “විධි”න්ති එතස්ස විසෙසනං. ඉධ වක්ඛමානචතුකොණසංස්ථානතො අඤ්ඤං අට්ඨකොණාදිකං නාමං. තත්ථාති තස්මිං පට්ටද්වයෙ. අග්ගිසගදාරූපන්ති අග්ගිසසංස්ථානඤ්ඤෙව ගදාසංස්ථානඤ්ඤෙව සිබ්බනං. මුග්ගරන්ති ලගුලසංස්ථානසිබ්බනං. ආදි-සද්දෙන චෙතියාදිසංස්ථානානං ගහණං.

3037. තත්ථාති පට්ටද්වයෙ තස්මිං යානෙ. කක්කටකක්ඛිනීති කුළිරඅච්ඡිසදිසාති සිබ්බනවිකාරාති. උට්ඨාපෙන්නීති කරොන්ති. තත්ථාති තස්මිං ගණ්ඨිකපාසකපට්ටකෙ. සුත්තාති කොණතො කොණං සිබ්බිතසුත්තා වෙව වතුරස්සෙ සිබ්බිතසුත්තා ව. පිළකාති තෙසමෙව සුත්තානං නිවත්තෙත්වා සිබ්බිතකොට්ඨො ව. දුච්ඤ්ඤායාචාති රජනකාලෙ දුච්ඤ්ඤායාරූපා අනොලාරිකා දීපිතා වට්ටන්තීති. යථාහ – “කොණසුත්තපිළකා ව වීචරෙ රත්තෙ දුච්ඤ්ඤායාරූපා වට්ටන්ති”ති.

3038. ගණ්ඨිපාසකපට්ටකාති ගණ්ඨිකපට්ටකපාසකපට්ටකාති යොජනා. කණ්ණකොණෙසු සුත්තානීති වීචරකණ්ණෙසු සුත්තාති වෙව ගණ්ඨිකපාසකපට්ටානං කොණෙසු සුත්තාති ව ඡින්දෙය්‍ය. එත්ථ ව වීචරෙ ආයාමතො, විත්ථාරතො ව සිබ්බිත්වා අනුචාතතො ඛහි නික්ඛන්තසුත්තං වීචරං රජිත්වා සුක්ඛාපනකාලෙ රජ්ජයා වා වීචරවංසෙ වා බන්ධිත්වා ඔලම්බිතුං අනුචාතෙ බද්ධසුත්තාති ව කණ්ණසුත්තාති නාම. යථාහ – “වීචරස්ස කණ්ණසුත්තකං න වට්ටති, රජිතකාලෙ ඡින්දිතබ්බං. යං පන ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කණ්ණසුත්තක’න්ති (මහාව. 344) එවං අනුඤ්ඤාතං, තං අනුචාතෙ පාසකං කත්වා බන්ධිතබ්බං, රජනකාලෙ ලග්ගනත්ථායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85 පාළිමුත්තකවිනිවිජය).

3039. සුවිකම්මවිකාරං වාති වීචරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙහි සතපදිසදිසං සිබ්බන්තා ආගන්තුකපට්ටං යපෙන්නි, එවරූපං

සුවිකම්මවිකාරං වා. අඤ්ඤං වා පන කිඤ්චිජිති අඤ්ඤමපි යං කිඤ්චි මාලාකම්මමිගපක්ඛිපාදාදිකං සිඛිබ්බනවිකාරං. කාතුන්ති සයං කාතුං. කාරාපෙතුන්ති අඤ්ඤෙන වා කාරාපෙතුං.

3040. යො භික්ඛු පරං උත්තමං වණ්ණමට්ඨං අභිපත්ථයං පත්ථයන්තො කඤ්චිජිට්ඨබලිඅල්ලිකාදීසු වීචරං පක්ඛිපති, තස්ස පන භික්ඛුනො දුක්ඛටා මොක්ඛො න විජ්ජතීති යොජනා. කඤ්චිති වායනතන්තමක්ඛනකඤ්චිසදිසා පුලාකඤ්චි. පිට්ඨන්ති තණ්ඩුලපිට්ඨං. තණ්ඩුලපිට්ඨෙහි පක්කා බලි. අල්ලිකාති නියායාසො. ආදි-සද්දෙන ලාබාදීනං ගහණං.

3041. වීචරස්ස කරණෙ කරණකාලෙ සමුට්ඨිතානං සුවිහත්ථමලාදීනං ධොවනත්ථං, කිලිට්ඨකාලෙ ච ධොවනත්ථං කඤ්චිජිට්ඨබලිඅල්ලිකාදීසු පක්ඛිපති, වට්ටතීති යොජනා.

3042. තත්ථාති යෙන කසාවෙන වීචරං රජති, තස්මිං රජනෙ වීචරස්ස සුගන්ධභාවත්ථාය ගන්ධං වා උජ්ජලභාවත්ථාය තෙලං වා වණ්ණත්ථාය ලාබං වා. කිඤ්චිති ඵවරූපං යං කිඤ්චි.

3043. මණිනාති පාසාණෙන. අඤ්ඤෙනපි ච කෙනවීති යෙන උජ්ජලං හොති, ඵවරූපෙන මුග්ගරාදීනා අඤ්ඤෙනාපි කෙනවි වත්ථුනා. දොණියාති රජනම්බණෙ. න සංසිතඛිබ්බං හත්ථෙත ගාහෙත්වා න සට්ඨෙතඛිබ්බං.

3044. රත්තං වීචරං හත්ථෙහි කිඤ්චි ථොකං පහරිතුං වට්ටතීති යොජනා. “යත්ථ පක්කරජනං පක්ඛිපන්ති, සා රජනදොණි, තත්ථ අංසබද්ධකකායබන්ධනාදිං සට්ඨෙතුං වට්ටතී”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

3045. ගණ්ඨිකෙති වෙළුදන්තවිසාණාදිමයගණ්ඨිකෙ. ලෙඛා වාති වට්ටාදිහෙදා ලෙඛා වා. පිළකා වාති සාසපඛිජසදිසා බුද්දකපුබ්බුලා වා. පාළිකණ්ණිකහෙදකොති මණිකාවලිරූපපුප්ඵකණ්ණිකරූපහෙදකො. කප්පඛිත්ථුවිකාරො වා න වට්ටතීති යොජනා.

3046. ආරග්ගෙනාති ආරකණ්ටකග්ගෙන, සුවිමුඛෙන වා. කාවිපි ලෙඛාති වට්ටකගොමුත්තාදිසණ්ඨානා යා කාවිපි රාජී.

3047. භමං ආරොපෙත්වාති භමෙ අල්ලියාපෙත්වා.

3048. පත්තමණ්ඩලකෙති පත්තෙ ඡවිරක්ඛනත්ථාය තිපුසිසාදිහි කතෙ පත්තස්ස හෙට්ඨා ආධාරාදීනං උපරි කාතඛිබ්බෙ පත්තමණ්ඩලකෙ. භිත්තිකම්මන්ති විහත්තං කත්වා නානාකාරරූපකකම්මවිත්තං. යථාහ “න භික්ඛවෙ විත්තානි පත්තමණ්ඩලානි ධාරෙතඛිබ්බානි රූපකාකිණ්ණානි

භික්ඛිකම්මකතානී’’ති (චූළව. 253). තත්ථාති තස්මිං පත්තමණ්ඩලෙ. අස්සාති භික්ඛුස්ස. මකරදන්තකන්ති ගිරිකූටාකාරං.

3049. මුඛවට්ටියං යා ලෙඛා පරිස්සාවනඛන්ධනත්ථාය අනුඤ්ඤාතා, තං ලෙඛං යපෙත්වා ධම්මකරණච්ඡත්තෙ වා කුච්ඡයං වා කාවිපි ලෙඛා න වට්ටතීති යොජනා.

3050. තභිං තභින්නි මත්තිකාය තත්ථ තත්ථ. තන්ති තථාකොට්ඨිතදිගුණසුත්තකායඛන්ධනං.

3051. අන්තෙසු දළ්භත්ථාය දසාමුඛෙ දිගුණං කත්වා කොට්ටෙන්ති, වට්ටතීති යොජනා. චිත්තිකම්පිති මාලාකම්මලතාකම්මචිත්තයුත්තම්පි කායඛන්ධනං.

3052. අක්ඛිනීති කුඤ්ජරක්ඛිනි. තත්ථාති කායඛන්ධනෙ වට්ටතීති කා කථා. උට්ඨාපෙතුන්ති උක්කිරිතුං.

3053. සටන්ති සටසණ්ඨානං. දෙඬුභසිසං වාති උදකසප්පසිසමුඛසණ්ඨානං වා. යං කිඤ්චි විකාරරූපං දසාමුඛෙ න වට්ටතීති යොජනා.

3054. මච්ඡකණ්ටන්ති මච්ඡකණ්ටකාකාරං. ඛජ්ජුරිපත්තකාකාරන්ති ඛජ්ජුරිපත්තසණ්ඨානං. මච්ඡකණ්ටං වා මට්ඨං පට්ටිකං වා ඛජ්ජුරිපත්තකාකාරං වා උජ්ජකං කත්වා කොට්ටිතං වට්ටතීති යොජනා. එත්ථ ච උභයපස්සෙසු මච්ඡකණ්ටකයුත්තං මච්ඡස්ස පිට්ඨිකණ්ටකං විය යස්ස පට්ටිකාය වායනං හොති, ඉදං කායඛන්ධනං මච්ඡකණ්ටකං නාම. යස්ස ඛජ්ජුරිපත්තසණ්ඨානමිව වායනං හොති, තං ඛජ්ජුරිපත්තකාකාරං නාම.

3055. පකතිවිතා පට්ටිකා. සුකරන්තංනාම කුඤ්චිකාකොසකසණ්ඨානං. තස්ස දුච්ඨස්ස කායඛන්ධනස්ස. තත්ථ රජ්ජුකා සුකරන්තානුලොමිකා, දුස්සපට්ටං පට්ටිකානුලොමිකං. ආදි-සද්දෙන මුද්දිකකායඛන්ධනං ගහිතං, තඤ්ච සුකරන්තානුලොමිකං. යථාහ – “එකරජ්ජුකං, පන මුද්දිකකායඛන්ධනඤ්ච සුකරන්තකං අනුලොමෙති’’ති (චූළව. අට්ඨ. 278). තත්ථ එකරජ්ජුකා නාම එකවට්ටා. ඛහුරජ්ජුකස්ස අකප්පියභාවං චක්ඛති. “මුද්දිකකායඛන්ධනං නාම චතුරස්සං අකත්වා සජ්ජිත’’න්ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

3056. මුරජං නාම මුරජවට්ටිසණ්ඨානං වෙයෙත්වා කතං. වෙයෙත්වාති නානාසුත්තෙහි වෙයෙත්වා. සික්ඛාභාජනවිනිවිඡයෙ පන “ඛහුකා රජ්ජුයො එකතො කත්වා එකාය රජ්ජුයා වෙයීතං මුරජං නාමා’’ති වුත්තං. මද්දවීණං නාම පාමඬිගසණ්ඨානං. දෙඬුභසං නාම උදකසප්පසිසසදිසං. කලාබුකං

නාම බහුරජ්ජකං. රජ්ජයොති උභයකොටියං එකතො අබද්ධා බහු රජ්ජයො, තථා බද්ධා කලාබ්බකං නාම භොතීති. න වට්ටන්තීති මුරජාදීනි ඉමානි සබ්බානි කායබන්ධනානි න වට්ටන්ති. පුරිමා ද්වෙති මුරජං, මද්දවීණඤ්චාති ද්වෙ. “දසාසු සියු”න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන වණ්ණලොපෙන “දසා සියු”න්ති චුත්තං. යථාහ – “මුරජං මද්දවීණ”න්ති ඉදං දසාසුයෙව අනුඤ්ඤාත”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 278).

3057. පාමඤ්ජණයානාති පාමඤ්ජාමං විය චතුරස්සසණයානා.

3058. එකරජ්ජමයන්ති නානාවට්ටෙ එකතො වට්ටෙන්වා කතරජ්ජමයං කායබන්ධනං. වට්ටං වට්ටතීති “රජ්ජකා දුස්සපට්ටාදී”ති එත්ථ එකවට්ටරජ්ජකා ගහිතා, ඉධ පන නානාවට්ටෙ එකතො වට්ටෙන්වා කතාව එකරජ්ජකා ගහිතා. තඤ්චාති තමපි එකරජ්ජකකායබන්ධනං. පාමඤ්ජණයානං එකමපි න ව වට්ටතීති කෙවලමපි න වට්ටති.

3059. බහු රජ්ජකෙ එකතො කත්වාති යොජනා. වට්ටති බන්ධිතුන්ති මුරජං, කලාබ්බකං වා න භොතී, රජ්ජකකායබන්ධනමෙව භොතීති අධිජ්ජායො. අයං පන විනිවිඡයො “බහු රජ්ජකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙදෙත්වා කතං ‘බහුරජ්ජක’න්ති න වත්තබ්බං, තං වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85 පාළිමුත්තකවිනිවිඡය) අට්ඨකථාගතොව ඉධ චුත්තො. සික්ඛාභාජනවිනිවිඡයෙ “බහුකා රජ්ජයො එකතො කත්වා එකාය රජ්ජයා වෙදිතං මුරජං නාමා”ති යං චුත්තං, තං ඉමිනා විරුජ්ඣනතො න ගහෙතබ්බං.

3060. දන්ත-සද්දෙන හත්ථිදන්තා චුත්තා. ඡතුති ලාබා. සඬ්ඛමයන්ති සඬ්ඛනාහිමයං. විධකා මතාති එත්ථ “වෙදකා”තිපි පායො විධපරියායො.

3061. කායබන්ධනවිධෙති කායබන්ධනස්ස දසාය ථීරභාවත්ථං කට්ඨදන්තාදිහි කතෙ විධෙ. විකාරො අට්ඨමඤ්ජලාදිකො. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං යානෙ, උභයකොටියන්ති අත්ථො. තු-සද්දෙන සටාකාරොපි වට්ටතීති දීපෙති.

3062. මාලා ...පෙ.... විචිත්තිතාති මාලාකම්මලතාකම්මෙහි ව මිගපක්ඛිරුපාදිනානාරුපෙහි ව විචිත්තිතා. ඡතරඤ්ජනීති බාලජනපලොහිනී.

3064. අට්ඨංසා වාපීති එත්ථ අපි-සද්දෙන සොළසංසාදීනං ගහණං. වණ්ණමට්ඨාති මාලාකම්මාදිවණ්ණමට්ඨා.

3065. අඤ්ජනිසලාකාපි තථා වණ්ණමට්ඨා න වට්ටතීති යොජනා. “අඤ්ජනිත්ථවිකාය ව, නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි, විත්තකම්මං න

වට්ඨති”ති පාඨො යුජ්ජති. “ථව්කාපි වා”ති පාඨො දිස්සති, සො න ගහෙනබ්බො.

3066. රත්තාදිනා යෙන කෙනවි එකවණ්ණෙන සුත්තෙන පිලොතිකාදිමයං යං කිඤ්චි සිපාටිකං සිබ්බෙන්වා වළඤ්ජන්තස්ස වට්ඨතීති යොජනා.

3067. මණ්ඩකන්ති පුලපුබ්බුළං. පිළකන්ති සුබ්බුමපුබ්බුළං. පිජ්ඵලෙති වත්ථවිජෙදනසත්ථෙ. ආරකණ්ටකෙති පත්තාධාරවලයානං විජ්ඣනකණ්ටකෙ. යථෙතූන්ති උට්ඨාපෙතූං. යං කිඤ්චිති සෙසං වණ්ණමට්ඨමිපි ව.

3068. දණ්ඩකෙති පිජ්ඵලදණ්ඩකෙ. යථාහ – “පිජ්ඵලකෙපි මණ්ඩකං වා පිළකං වා යං කිඤ්චි උට්ඨාපෙතූං න වට්ඨති, දණ්ඩකෙ පන පරිච්ඡෙදලොඛා වට්ඨති”ති. පරිච්ඡෙදලොඛාමත්තන්ති ආණ්ඩන්ධනට්ඨානං පත්වා පරිච්ඡන්දනත්ථං එකාව ලොඛා වට්ඨති. වලිත්වාති උභයකොට්ඨා මුඛං කත්වා මජ්ඣෙකෙ වලියො ගාහෙන්වා. නබ්බිජෙදනං යස්මා කරොන්ති, තස්මා වට්ඨතීති යොජනා.

3069. අරණ්ණසහිතෙ කන්තකිව්වකරො දණ්ඩො උත්තරාරණි නාම. වාපිති පි-සද්දෙන අධරාරණිං සඬගණ්භාති, උදුක්ඛලදණ්ඩස්සෙතං අධිවචනං. අඤ්ජනකයන්තධනු ධනුකං නාම. මුසලමත්ථකපිළනදණ්ඩකො පෙල්ලදණ්ඩකො නාම.

3070. සණ්ඩාසෙති අග්ගිසණ්ඩාසං වදන්ති. කට්ඨවිජෙදනවාසියා තථා යං කිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ඨතීති සම්බන්ධො. ද්වීසු පස්සෙසුති වාසියා උභොසු පස්සෙසු. ලොහෙනාති කජ්ජියලොහෙන. බන්ධිතූං වට්ඨතීති උජුකමෙව චතුරස්සං වා අට්ඨංසං වා බන්ධිතූං වට්ඨති. “සණ්ඩාසෙති අග්ගිසණ්ඩාසෙ”ති නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. අට්ඨකථායං පනෙත්ථ සුචිසණ්ඩාසො දස්සිතො.

3071. හෙට්ඨතොති හෙට්ඨා අයොපට්ඨවලයස්ස. “උපරි අභිච්ඡත්තමකුලමත්ත”න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං.

3072. විසාණෙති තෙලාසිඤ්චනකගවයමහිංසාදිසිඬිගෙ. නාළියං වාපිති වෙළුනාළිකාදිනාළියං. අපි-සද්දෙන අලාබ්බං සඬගණ්භාති. ආමණ්ඩසාරකෙති ආමලකචුණ්ණමයතෙලසට්ඨෙ. තෙලභාජනකෙති වුත්තජ්ජකාරෙයෙව තෙලභාජනෙ. සබ්බං වණ්ණමට්ඨං වට්ඨතීති පුමිත්ථීරූපරහිතං මාලාකම්මාදි සබ්බං වණ්ණමට්ඨං වට්ඨති.

3073-5. පාතියස්ස උච්චකෙති පාතියඋච්චකෙ. දොණියං රජනස්සපීති රජනදොණියමිපි. එලකපියෙති එලකමයෙ පියෙ. වලයාධාරකාදිකෙති දන්තවලයාදිආධාරකෙ. ආදි-සද්දෙන දණ්ඩාධාරකො සඬගහිතො. පාදපුඤ්ජනියන්ති වොළාදිමයපාදපුඤ්ජනියං. පියෙති පාදපියෙ. සභවරියෙන පාදකථලිකායඤ්ච. චිත්තං සබ්බමෙව ච වට්ටනීති යථාචුත්තෙ භික්ඛුපරික්ඛාරෙ මාතුගාමරූපරහිතං, භික්ඛුනිපරික්ඛාරෙ පූරිසරූපරහිතං අවසෙසං සබ්බං චිත්තකම්මං.

3076. නානා ච තෙ මණයො වාති නානාමණී, ඉන්දනීලාදයො, නානාමණීහි කතා නානාමණීමයා, ථම්මා ච කවාටා ච ද්වාරා ච භිත්තියො ච ථම්මකවාටද්වාරභිත්තියො, නානාමණීමයා ථම්මකවාටද්වාරභිත්තියො යස්මිං තං තථා චුත්තං. කා කථා වණ්ණමට්ඨකෙති මාලාකම්මලතාකම්මචිත්තකම්මාදිවණ්ණමට්ඨකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති අත්ථො.

3077. ථාවරස්ස රතනමයපාසාදස්ස කප්පියභාවං දස්සෙත්වා සුවණ්ණාදිමයස්සාපි සබ්බපාසාදපරිභොගස්ස කප්පියභාවං දස්සෙතුමාහ “සොවණ්ණය”න්තිආදි. සොවණ්ණයන්ති සුවණ්ණමයං. ද්වාරකවාටානං අනන්තරගාථාය දස්සිතත්තා “ද්වාරකවාටබන්ධ”න්ති ඉමිනා ද්වාරකවාටබාහාසඬබාතං පිට්ඨසඬසාටං ගහිතං. ද්වාරඤ්ච කවාටඤ්ච ද්වාරකවාටානි, ද්වාරකවාටානං බන්ධං ද්වාරකවාටබන්ධං, උත්තරපාසකුම්මාරසඬබාතං පිට්ඨසඬසාටන්ති අත්ථො. නානා ච තෙ මණයො වාති නානාමණී, සුවණ්ණඤ්ච නානාමණී ච සුවණ්ණනානාමණී, භිත්ති ච භූමි ච භිත්තිභූමි සුවණ්ණනානාමණීහි කතා භිත්තිභූමි සුවණ්ණනානාමණීභිත්තිභූමි. ඉති ඉමෙසු සෙනාසනාවයවෙසු. න කිඤ්චි එකමිපි නිසෙධනීයන්ති එකමිපි සෙනාසනපරික්ඛාරං. කිඤ්චි න නිසෙධනීයං, සෙනාසනමිපි න පටික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. සෙනාසනං වට්ටනි සබ්බමෙවති සබ්බමෙව සෙනාසනපරිභොගං වට්ටනි. යථාහ —

“සබ්බං පාසාදපරිභොගන්ති සුවණ්ණරජතාදිවිත්තානි කවාටානි මඤ්චපීඨානි තාලවණ්ටානි සුවණ්ණරජතමයානි පාතියසට්ඨපාතියසරාවානි යං කිඤ්චි චිත්තකම්මකතං, සබ්බං වට්ටනි. ‘පාසාදස්ස දාසිදාසං බෙන්තවත්ථුං ගොමහිංසං දෙමා’ති වදන්ති, පාටෙක්කං ගහණකිච්චං නත්ථී, පාසාදෙ පටිග්ගහිතෙ පටිග්ගහිතමෙව භොති. ගොනකාදීනි සඬසිකච්චාගෙ වා පුග්ගලිකච්චාගෙ වා මඤ්චපීඨකෙසු අත්ථරිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති. ධම්මාසනෙ පන ගිහිවිකතනීභාගෙන ලබ්භන්ති, තත්ත්වාපි නිපජ්ජිතුං න වට්ටනී”ති (වූළව. අට්ඨ. 320).

“සොවණ්ණද්වාරකවාටබන්ධ”න්ති වා පාඨො, බහුබ්බිහිසමාසො. ඉමිනා ව දුතියපදෙන ව සෙනාසනං විසෙසියති.

3078. න දවං කරෙති “කිං බුද්ධො සිලකබුද්ධො? කිං ධම්මො ගොධම්මො අපධම්මො? කිං සඤ්ඤා ගොසඤ්ඤා අපසඤ්ඤා මිගසඤ්ඤා”ති පරිභාසං න කරෙය්‍ය. තිත්ථියබ්බතං මුගබ්බතාදිකං නෙව ගණ්හෙය්‍යාති යොජනා.

3079. තා භික්ඛුනියො උදකාදිනා වාපි න සිඤ්ඤෙය්‍යාති යොජනා.

3080. අඤ්ඤත්ථ අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වස්සංවුත්ථො අඤ්ඤත්ථ අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ භාගං වස්සාවාසිකභාගං ගණ්හාති චෙ, දුක්කටං. තස්මිං චීවරෙ නට්ඨෙ වා ජජ්ජරෙ ජිණ්ණෙ වා ගීවා පුන දාතබ්බන්ති යොජනා.

3081. සොති අඤ්ඤත්ථ භාගං ගණ්හනකො භික්ඛු. තෙහීති චීවරසාමිකෙහි. තන්ති තථා ගහිතං වස්සාවාසිකභාගං. තෙසන්ති චීවරසාමිකානං.

3082. කරොතොති කාරාපයතො. දවා සිලං පවිජ්ඣන්තොති පන්තිකිලාය කිලන්ටිකානං සිප්පදස්සනවසෙන සක්ඛරං වා නින්තට්ඨානං පවට්ටනවසෙන පාසාණං වා පවිජ්ඣන්තො. න කෙවලඤ්ච පාසාණං, අඤ්ඤමිපි යං කිඤ්චි දාරුණිකං වා ඉට්ඨකණ්ඩං වා හත්ථෙත වා යන්තෙන වා පවිජ්ඣන්තං න වට්ටති. චෙතියාදීනං අත්ථාය පාසාණාදයො භසන්තා භසන්තා පවට්ටෙන්තිපි බිපන්තිපි උක්ඛිපන්තිපි, කම්මසමයොති වට්ටති.

3083. ගිහිගොපකදානස්මින්ති ගිහීනං උය්‍යානගොපකාදීහි අත්තනා ගොපිතඋය්‍යානාදිතො ඵලාදීනං දානෙ යාවදත්ථං දියාමානෙපි. න දොසො කොචි ගණ්හතොති පටිග්ගණ්හතො භික්ඛුතො කොචි දොසො නත්ථී. සඤ්ඤාචෙතියසන්තකෙ තාලඵලාදිමිහි උය්‍යානගොපකාදීහි දියාමානෙ පරිච්ඡේදනයො තෙසං චෙතනවසෙන පරිච්ඡින්නානංයෙව ගහණෙ අනාපත්තිනයො වුත්තොති යොජනා.

3084. පුරිසසංයුත්තන්ති පරිවිසකෙහි පුරිසෙහි වුස්භමානං. හත්ථවට්ටකන්ති හත්ථෙතෙව පවට්ටෙතබ්බසකටං.

3085. භික්ඛුනියා සද්ධිං කිඤ්චිපි අනාවාරං න සම්පයොජෙය්‍ය න කාරෙය්‍යාති යොජනා. “කිඤ්චි”තිපි පාඨො, ගහට්ඨං වා පබ්බජිතං වා කිඤ්චි භික්ඛුනියා සද්ධිං අනාවාරවසෙන න සම්පයොජෙය්‍යාති අත්ථො. ඔභාසෙන්තස්සාති කාමාධිප්පායං පකාසෙන්තස්ස.

3086. භවෙති ඵකංසත්ථෙ නිපාතො.

3087. අත්තනො පරිභොගත්ථං දින්නන්ති “තුම්භෙයෙව පරිභුඤ්ජා”ති වත්වා දින්නං තිථිවරාදිං.

3088. අසප්පායන්ති පිත්තාදිදොසානං කොපනවසෙන අභාසුකාරණං. අපනෙතුම්පි ජහිතුම්පි, පගෙව දාතුන්ති අධිප්පායො. අග්ගං ගහෙත්වා දාතුං වාති තථා ගහණාරහං අන්තාදිං සන්ධාය වුත්තං. “කතිපාහං භුත්වා”ති සෙසො. පිණ්ඩපාතාදිතො අග්ගං ගහෙත්වා පත්තාදිං කතිපාහං භුත්වා දාතුං වට්ටතීති අත්ථො.

3089. පඤ්චවග්ගුපසම්පදාති විනයධරපඤ්චමෙන සඬ්ඝෙන කාතබ්බඋපසම්පදා. නවාති අඤ්ඤෙහි එකචාරම්පි අපරිභුත්තා. ගුණඬ්ගුණඋපාහනා චතුපටලතො පට්ඨාය බහුපටලඋපාහනා. වම්මත්ථාරොති කප්පියවම්මත්ථරණඤ්ච. ධූවන්භානන්ති පකතිනභානං.

3090. සම්බාධස්සාති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගද්වයස්ස සාමන්තා ද්වඬ්ගුලා අන්තො සත්ථවත්ථිකම්මං වාරිතන්ති යොජනා. සත්ථෙත අන්තමසො නබෙනාපි ඡෙදනථාලනාදිවසෙන සත්ථකම්මඤ්ච වත්ථිහි හෙසප්පතෙලස්ස අන්තො පවිසනවසෙන කාතබ්බං වත්ථිකම්මඤ්ච පුල්ලච්චයාපත්තිවිධානෙන වාරිතන්ති අත්ථො. පස්සාවමග්ගස්ස සාමන්තා ද්වඬ්ගුලං අඬ්ගජාතස්ස අග්ගතො පට්ඨාය ගහෙනබ්බං.

3091. “පාකත්ථ”න්ති ඉමිනා නිබ්බාපෙතුං චලනෙ නිද්දොසභාවං දීපෙති.

3092. උපළාලෙතීති “පත්තථිවරාදිපරික්ඛාරං තෙ දම්මී”ති වත්වා පලොහෙත්වා ගණ්භාති. තත්ථාති තස්මිං පුග්ගලෙ. ආදීනවන්ති අලප්පිතාදිභාවං දස්සෙත්වා තෙන සහ සම්භොගාදිකරණෙ අලප්පිභාවාපප්පනාදිආදීනවං. තස්සාති තතො වියොජෙතබ්බස්ස තස්ස.

3093. ආදීනවදස්සනප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “මක්ඛන”න්තිආදි. “නභායිතුං ගතෙන ගුප්ඵුත්තෙහි මක්ඛනං විය දුස්සීලං නිස්සාය විහරතා තයා කත”න්ති එවං තත්ථ ආදීනවං වත්තුං වට්ටතීති යොජනා.

3094-5. භත්තග්ගෙ භොජනසාලාය භුඤ්ජමානො. යාගුපානෙති යාගුං පිවනකාලෙ. අන්තොගාමෙති අන්තරසරෙ. වීථියන්ති නිගමනගරගාමාදීනං රථිකාය. අන්ධකාරෙති අන්ධකාරෙ වත්තමානෙ, අන්ධකාරගතොති අත්ථො. තඤ්ඤි වන්දන්තස්ස මඤ්චපාදාදිසුපි නලාටං පටිභඤ්ඤෙය්. අනාවජ්ජොති කිච්චපසුතත්තා වන්දනං අසමන්තාභරන්තො. එකාවත්තොති එකතො ආවත්තො සපත්තපක්ඛෙ යීතො වෙරී විසභාගපුග්ගලො. අයඤ්ඤි වන්දියමානො පාදෙනපි පහරෙය්. වාවටොති සිබ්බනකම්මාදිකිච්චන්තරපසුතො.

සුත්තොති නිද්දං ඔක්කන්තො. බාදන්ති පිට්ඨකඛජ්ජකාදීනි බාදන්තො. භුඤ්ජන්තොති ඔදනාදීනි භුඤ්ජන්තො. වච්චං මුත්තම්පි වා කරන්ති උච්චාරං වා පස්සාවං වා කරොන්තො ඉති ඉමෙසං තෙරසන්නං වන්දනා අයුත්තත්ථෙත වාරිතාති සම්බන්ධො.

3096-7. කම්මලද්ධිසීමාවසෙන තීසු නානාසංවාසකෙසු කම්මනානාසංවාසකස්ස උක්ඛිත්තග්ගහණෙන ගහිතත්තා, සීමානානාසංවාසකවුඩ්ඪතරපකතත්තස්ස වන්දියත්තා, පාරිසෙසඤායෙන “නානාසංවාසකො වුඩ්ඪතරො අධම්මවාදී අවන්දියො”ති (පරි. 467) වචනතො ච ලද්ධිනානාසංවාසකො ඉධ “නානාසංවාසකො”ති ගහිතොති වෙදිතබ්බො. උක්ඛිත්තොති තිවිධෙනාපි උක්ඛෙපනීයකම්මෙන උක්ඛිත්තකො. ගරුකට්ඨා ච පඤ්චාති පාරිවාසිකමූලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහමානත්තවාරිකඅබ්භානාරහසඬ්ඛාතා පඤ්ච ගරුකට්ඨා ච. ඉමෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස යථාවුඩ්ඪං වන්දනාදීනි ලහන්ති, පකතත්තෙන අවන්දියත්තාව අවන්දියෙසු ගහිතා. ඉමෙ බාවීසති පුග්ගලෙති නග්ගාදයො යථාවුත්තෙ.

3098. “ධම්මවාදී”ති ඉදං “නානාසංවාසවුඩ්ඪකො”ති එතස්ස විසෙසනං. යථාහ “තයොමෙ, හික්ඛවෙ, වන්දියා. පච්ඡා උපසම්පන්නෙන පුරෙඋපසම්පන්නො වන්දියො, නානාසංවාසකො වුඩ්ඪතරො ධම්මවාදී වන්දියො, සදෙවකෙ ලොකෙ, හික්ඛවෙ, සමාරකෙ...පෙ.... තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො වන්දියො”ති (වූළව. 312).

3099. “එතෙයෙව වන්දියා, න අඤ්ඤ”ති නියාමස්ස අකතත්තා අඤ්ඤසම්පි වන්දියානං සබ්භාවං දස්සෙතුමාහ “තජ්ජනාදී”තිආදි. එත්ථ ආදි-සද්දෙන නියස්සපබ්බාජනීයපඅසාරණීයකම්මෙ සඬ්ගණ්හාති. එත්ථාති එතස්මිං වන්දනීයාධිකාරෙ. කම්මන්ති අපලොකනාදි චතුබ්බිධං කම්මං.

3100. සඬ්සෙන අධම්මකම්මෙ කරියමානෙ තං වාරෙතුං අසක්කොන්තෙන, අසක්කොන්තෙහි ච පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙතුමාහ “අධිට්ඨාන”න්තිආදි. අධිට්ඨානං පනෙකස්ස උද්දිට්ඨන්ති යොජනා, අධම්මකම්මං කරොන්තානං හික්ඛුනමන්තරෙ නිසිදිත්වා තං “අධම්ම”න්ති ජානිත්වාපි තං වාරෙතුං අසක්කොන්තස්ස එකස්ස “න මෙතං බමතී”ති විත්තෙන අධිට්ඨානමුද්දිට්ඨන්ති වුත්තං හොති. ද්විත්තං වා තිණ්ණමෙව වාති තමෙව වාරෙතුං අසක්කොන්තානං ද්විත්තං වා තිණ්ණං වා හික්ඛුනං අඤ්ඤමඤ්ඤං “න මෙතං බමතී”ති දිට්ඨාවිකම්මං සකසකදිට්ඨියා පකාසනං උද්දිට්ඨන්ති අත්ථො. තතො උද්ධං තිහි උද්ධං චතුත්තං කම්මස්ස පටික්කොසනං “ඉදං අධම්මකම්මං මා කරොථා”ති පටික්ඛිපනං උද්දිට්ඨන්ති අත්ථො.

3101. විස්සාසග්ගාහලක්ඛණං අග්ගහිතග්ගහණෙන පඤ්චවිධන්ති දස්සෙතුමාහ “සන්දිට්ඨො”තිආදි. යොජනා පනෙන්ථ එවං වෙදිතබ්බො – සන්දිට්ඨො ව හොති, ජීවති ව, ගහිතෙ ව අත්තමනො හොති, සම්භත්තො ව හොති, ජීවති ව, ගහිතෙ ව අත්තමනො හොති, ආලපිතො ව හොති, ජීවති ව, ගහිතෙ ව අත්තමනො හොතීති එවං සන්දිට්ඨසම්භත්තආලපිතානං තිණ්ණමෙකෙකස්ස තීණි තීණි විස්සාසග්ගාහලක්ඛණානි කත්වා නවවිධං හොතීති වෙදිතබ්බං. වචනත්ථො, පනෙන්ථ විනිවිජයො ව හෙට්ඨා වුත්තොව.

3102. සීලවිපත්ති, දිට්ඨිවිපත්ති ව ආචාරාජීවසම්භවා ද්වෙ විපත්තියො වාති යොජනා, ආචාරවිපත්ති, ආජීවවිපත්ති වාති වුත්තං හොති.

3103. තත්ථාති තෙසු චතුසු විපත්තිසු. අප්පටිකම්මා පාරාජිකා වුට්ඨානගාමීති සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිකා දුචෙ ආපත්තියො සීලවිපත්තිති පකාසිතාති යොජනා.

3104. යා ව අත්තග්ගාහිකා දිට්ඨි, යා දසවත්ථුකා දිට්ඨි, අයං දුට්ඨා දිට්ඨි දිට්ඨිවිපත්තීති දීපිතාති යොජනා. තත්ථ අත්තග්ගාහිකදිට්ඨි නාම උච්ඡෙදන්තසස්සත්තගාහවසෙන පවත්තා දිට්ඨි. “නත්ථි දින්න” ත්තිආදිනයප්පවත්තා දසවත්ථුකා දිට්ඨි.

3105. ථුල්ලච්චයාදිකා දෙසනාගාමිතිකා යා පඤ්ච ආපත්තියො, ආචාරකුසලෙන භගවතා සා ආචාරවිපත්තීති වුත්තාති යොජනා. ආදි-සද්දෙන පාවිත්තියපාටිදෙසනියදුක්කට්ඨබ්භාසිතානං ගහණං. යාති පඤ්චාපත්තියො අපෙක්ඛිත්වා බහුත්තං. සාති ආචාරවිපත්ති සාමඤ්ඤමපෙක්ඛිත්වා එකත්තං.

3106. කුහනාදීති ආදි-සද්දෙන ලපනා නෙමිත්තිකතා නිජ්ජෙසිකතා ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතා ගහිතා, කුහනාදීනං විත්ථාරො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.16) වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. ආජීවො පච්චයො හෙතු යස්සා ආපත්තියාති විග්ගහො. ඡබ්බිධාති චතුත්ථපාරාජිකසඤ්චරිත්තථුල්ලච්චයපාවිත්තියපාටිදෙසනියදුක්කට්ඨාපත්ති නං වසෙන ඡබ්බිධා. පකාසිතා –

“ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො අසන්නං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. ආජීවහෙතු...පෙ.... සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති, ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්ස. ආජීවහෙතු...පෙ.... ‘යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා’ති භණති, පටිජානන්තස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. ආජීවහෙතු...පෙ.... භික්ඛු පණිතභොජනානි අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස.

ආජීවහෙතු...පෙ.... භික්ඛුනී පණ්ණාසකානානි අගිලානා අත්තනො
අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති පාටිදෙසනීයස්ස.
ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා සුපං වා ඕදනං වා අගිලානො අත්තනො
අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (පරි. 287)

දෙසිතා. ඉමිනා ආජීවවිපත්ති දීපිතා.

3107. “උක්ඛිත්තො”තිආදි යථාක්කමෙන තෙසං තිණ්ණං
නානාසංවාසකානං සරූපදස්සනං. තත්ථ තයො උක්ඛිත්තකා වුත්තායෙව.

3108-9. “යො සඬ්ඝෙන උක්ඛෙපනීයකම්මකතානං අධම්මවාදීනං
පක්ඛෙ නිසින්නො ‘තුම්හෙ කිං භණ්ඨා’ති තෙසඤ්ච ඉතරෙසඤ්ච ලද්ධිං
සුත්වා ‘ඉමෙ අධම්මවාදීනො, ඉතරෙ ධම්මවාදීනො’ති විත්තං උප්පාදෙති,
අයං තෙසං මජ්ඣෙ නිසින්නොව තෙසං නානාසංවාසකො භොති, කම්මං
කොපෙති. ඉතරෙසම්පි භත්ථපාසං අනාගතත්තා කොපෙති”ති (මහාව.
අට්ඨ. 455) ආගත අට්ඨකථාවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ
“අධම්මවාදිපක්ඛස්මි”න්තිආදි.

අධම්මවාදිපක්ඛස්මිත්ති උක්ඛෙපනීයකම්මෙන නිස්සාරිතානං
අධම්මවාදීනං පක්ඛස්මිං. නිසින්නොවාති භත්ථපාසං අවිජහිත්වා
ගණපුරකො හුත්වා නිසින්නොව. විචිත්තයන්ති “ඉමෙ නු ඛො
ධම්මවාදීනො, උදාහු එතෙ”ති විචිධෙනාකාරෙන විත්තයන්තො. “එතෙ
පන ධම්මවාදී”ති මානසං උප්පාදෙති, එවං උප්පන්නෙ පන මානසෙ.
අධම්මවාදිපක්ඛස්මිං නිසින්නොව එවං මානසං උප්පාදෙන්නො අයං භික්ඛු.
ලද්ධියාති එවං උප්පාදිතමානසසඬ්ඛාතාය ලද්ධියා. තෙසං අධම්මවාදීනං
නානාසංවාසකො නාම භොතීති පකාසිතො.

තත්ථවයො පන සොති තස්මිං අධම්මවාදිපක්ඛස්මිං නිසින්නොව සො.
සද්ධාතුයා ගතිනිවාරණත්ථත්තා තත්ථ නිසින්නො “තත්ථවයො”ති වුච්චති.
ද්විත්තන්ති ධම්මවාදිඅධම්මවාදිපක්ඛානං ද්විත්තං සඬ්ඝානං. කම්මන්ති
චතුරවග්ගාදිසඬ්ඝෙන කරණීයකම්මං. කොපෙතීති අධම්මවාදීනං
අසංවාසභාවං ගන්ත්වා තෙසං ගණපුරණත්තා, ඉතරෙසං එකසීමායං යත්වා
භත්ථපාසං අනුපගතත්තා, ඡන්දස්ස ව අදින්නත්තා කම්මං කොපෙති. යො
පන අධම්මවාදීනං පක්ඛෙ නිසින්නො “අධම්මවාදීනො ඉමෙ, ඉතරෙ
ධම්මවාදීනො”ති තෙසං මජ්ඣෙ පවිසති, යත්ථ වා තත්ථ වා පක්ඛෙ
නිසින්නො “ඉමෙ ධම්මවාදීනො”ති ගණ්භාති, අයං අත්තනාව අත්තානං
සමානසංවාසකං කරොතීති වෙදිතඛිබ්බො.

3110. ඛණිසිමාගතො පකතත්තො භික්ඛු සචෙ භත්ථපාසෙ යිතො
භොති, සො සීමාය නානාසංවාසකො මතොති යොජනා. තං ගණපුරණං

කත්වා කතකම්මම්පි කුප්පති. එවං යථාචුත්තනියාමෙන තයො නානාසංවාසකා මහෙසිනා චුත්තාති යොජනා.

3111. චුතොති පාරාජිකාපන්නො සාසනතො චුත්තත්තා “චුතො”ති ගහිතො. “භික්ඛුනී එකාදස අභබ්බා”ති පදවිජෙදො. ඉමෙති හෙදමනපෙක්ඛිත්වා සාමඤ්ඤෙන සත්තරස ඡනා. අසංවාසාති න සංවසිතබ්බා, නත්ථි වා එතෙහි පකතත්තානං එකකම්මාදිකො සංවාසොති අසංවාසා නාම සියුං.

3112. අසංවාසස්ස සබ්බස්සාති යථාචුත්තස්ස සත්තරසවිධස්ස සබ්බස්ස අසංවාසස්ස. තථා කම්මාරහස්ස වාති “යස්ස සඬ්ඝො කම්මං කරොති, සො නෙව කම්මපත්තො, නාපි ඡන්දාරහො, අපිච කම්මාරහො”ති (පරි. 488) එවං පරිවාරෙ චුත්තකම්මාරහස්ස ව. උම්මත්තකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන ඛිත්තවිත්තාදීනං ගහණං. සඬ්ඝෙ තඡ්ජනියාදීනි කරොන්තෙ. පටික්ඛෙපොති පටික්කොසනා. න රුහතීති පටික්කොසට්ඨානෙන න තිට්ඨති, කම්මං න කොපෙතීති අධිජ්ජායො.

3113. සසංවාසෙක...පෙ.... භික්ඛුතොති චුත්තනයෙන කම්මෙන වා ලද්ධියා වා අසංවාසිකභාවං අනුපගතත්තා සමානසංවාසකස්ස සීමාය අසංවාසිකභාවං අනුපගන්ත්වා එකසීමාය ධීතස්ස අන්තිමචත්ත්වං අනජ්ඣාපන්නත්තා පකතත්තස්ස භික්ඛුතො. අනන්තරස්සපි හත්ථපාසෙ වචනෙන වච්චෙදකරණෙන පටික්ඛෙපො පටික්කොසො රුහති පටික්කොසනට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති, කම්මං කොපෙතීති අධිජ්ජායො.

3114. ඡහි ආකාරෙහීති (පාවි. අට්ඨ. 438; කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) ලජ්ජිතාය, අඤ්ඤාණතාය, කුක්කුච්චපකතතාය, සතිසම්මොසාය, අකප්පියෙකප්පියසඤ්ඤිතාය, කප්පියෙඅකප්පියසඤ්ඤිතායාති ඉමෙහි ඡහි ආකාරෙහි. පඤ්ච සමණකප්පා ව චුත්තා, පඤ්ච විසුද්ධියො ව චුත්තාති යොජනා.

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං, අග්ගිපරිජිතං සත්ථපරිජිතං නඬපරිජිතං අබ්ජං නිබ්බට්ඨච්ඡඤ්ඤෙව පඤ්චම”න්ති (වුළුව. 250) බුද්දකචත්ථුකෙ අනුඤ්ඤාතා පඤ්ච සමණකප්පා නාම. පඤ්ච විසුද්ධියොති පරිවාරෙ එකුත්තරෙ “පඤ්ච විසුද්ධියො”ති ඉමස්ස නිද්දෙසෙ “නිදානං උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං පඨමා විසුද්ධි”තිආදිනා (පරි. 325) නයෙන දස්සිතා පඤ්ච පාතිමොක්ඛද්දෙසසඬ්ඛාතා පඤ්ච විසුද්ධියො ව “සුත්තුද්දෙසො පාරිසුද්ධිඋපොසංථා අධිට්ඨානුපොසංථා පවාරණා සාමග්ගිඋපොසංථායෙව පඤ්චමො”ති (පරි. 325) එවං චුත්තා පඤ්ච විසුද්ධියො වාති ද්වෙපඤ්චවිසුද්ධියො “ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණානී”තිආදිසු විය සාමඤ්ඤවචනෙන සඬ්ගහිතා.

3115-7. නිස්සෙසෙන දියති පඤ්ඤාපියති එත්ථ සික්ඛාපදන්ති නිදානං, තෙසං තෙසං සික්ඛාපදානං පඤ්ඤාත්තියා යානභූතං වෙසාලීආදි. පුං වුව්චති නිරයො, තං ගලති මද්දති නෙරයිකදුක්ඛං අනුභවතීති පුග්ගලො, සත්තො. අරියපුග්ගලා තංසදිසත්තා, භූතපුබ්බගතියා වා “පුග්ගලා”ති වෙදිතබ්බා. ඉධ පනෙනෙ සික්ඛාපදවීතික්කමස්ස ආදිකම්මිකා අධිජ්ජෙතා. ඉදානි පුග්ගලනිද්දෙසං වක්ඛති. වසති එත්ථ භගවතො ආණාසඨබාතා සික්ඛාපදපඤ්ඤාත්ති තං පටිච්ච පචත්තතීති වත්ථු, තස්ස තස්ස පුග්ගලස්ස සික්ඛාපදපඤ්ඤාත්තිහෙතුභූතො අජ්ඣාමාසො.

විධානං විභජනං වීඨි, පහෙදො. පඤ්ඤාපියති භගවතො ආණාසකාරෙන ඤාපියති එතායාති පඤ්ඤාත්ති, පඤ්ඤාත්තියා වීඨි පහෙදො “පඤ්ඤාත්තිවීඨි”න්ති වත්තබ්බෙ “වීඨි. පඤ්ඤාත්තියා”ති ගාථාබන්ධවසෙන අසමත්ථනිද්දෙසො. සා පන පඤ්ඤාත්තිවීඨි පඤ්ඤාත්තිඅනුපඤ්ඤාත්ති අනුප්පන්නපඤ්ඤාත්ති සබ්බත්ථපඤ්ඤාත්ති පදෙසපඤ්ඤාත්ති සාධාරණපඤ්ඤාත්ති අසාධාරණපඤ්ඤාත්ති එකතොපඤ්ඤාත්ති උභතොපඤ්ඤාත්තිවසෙන නවවිධා හොති.

“විපත්ති ආපත්ති අනාපත්ති”ති පදවිජ්ජෙදො, විපජ්ජන්ති එතාය සීලාදයොති විපත්ති. සා පන සීලආචාරදිට්ඨිආජීවානං වසෙන චතුබ්බිධා. සා පන උද්දෙසවසෙන හෙට්ඨා දස්සිතාව. ආපජ්ජන්ති එතාය අකුසලාබ්‍යාකතභූතාය භගවතො ආණාචිතික්කමන්ති ආපත්ති. සා පුබ්බපයොගාදිවසෙන අනෙකජ්ජහෙදො ආපත්ති. අනාපත්ති අජානනාදිවසෙන ආණාය අනතික්කමනං. සමුට්ඨාති එතෙහි ආපත්තීති සමුට්ඨානාති, කායාදිවසෙන ඡබ්බිධාති ආපත්තිකාරණාති. සමුට්ඨානානං නයො සමුට්ඨානනයො, තං.

වජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච කිරියා ච සඤ්ඤා ච චිත්තඤ්ච ආණත්ති ච වජ්ජකම්මක්‍රියාසඤ්ඤාචිත්තාණත්තියො, තාසං වීඨි තථා වුව්චති, තං. වජ්ජවීඨින්ති “යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං ලොකවජ්ජා, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා”ති (කඨිබ්බා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තං වජ්ජවීඨිං. කම්මවීඨින්ති “සබ්බා ච කායකම්මවචිකම්මතදුභයවසෙන තිවිධා හොන්ති”ති (කඨිබ්බා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) දස්සිතං කම්මවීඨිං. ක්‍රියාවීඨින්ති “අත්ථාපත්ති කිරියතො සමුට්ඨාති, අත්ථි අකිරියතො, අත්ථි කිරියාකිරියතො, අත්ථි සියා කිරියතො සියා අකිරියතො”තිආදිනා (කඨිබ්බා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) නයෙන දස්සිතං කිරියාවීඨිං. සඤ්ඤාවීඨින්ති “සඤ්ඤාවිමොක්ඛා”තිආදිනා (කඨිබ්බා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) නයෙන දස්සිතං සඤ්ඤාවීඨිං.

චිත්තවීඨින්ති “සබ්බාපි චිත්තවසෙන දුට්ඨා හොන්ති සචිත්තකා, අචිත්තකා වා”ති (කඨිබ්බා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තං චිත්තවීඨිං.

ආණත්තිවිධිනති ‘සාණත්තිකං අනාණත්තික’න්ති වුත්තං ආණත්තිවිධිං. අභිගච්චානන්ති සබ්බසික්ඛාපදෙසු ආපත්තීනං වුත්තං අභිගච්චානාඤ්ච. වෙදනාත්තිකං, කුසලත්තිකාඤ්චාති යොජනා. තං පන ‘අකුසලචිත්තං, ද්විචිත්තං, තිචිත්තං, දුක්ඛවෙදනං, ද්විවෙදනං, තිවෙදන’න්ති තත්ථ තත්ථ දස්සිතමෙව.

සත්තරසව්ධං එතං ලක්ඛණන්ති යථාවුත්තනිදානාදිසත්තරසප්පහෙදං සබ්බසික්ඛාපදානං සාධාරණලක්ඛණං. දස්සෙත්වාති පකාසෙත්වා. බුධො විනයකුසලො. තත්ථ තත්ථ සික්ඛාපදෙසු යථාරහං යොජෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

3118. ඉමෙසු සත්තරසසු ලක්ඛණෙසු නිදානපුග්ගලෙ තාව නිද්දිසිතුමාහ ‘නිදාන’න්තිආදි. තත්ථාති තෙසු සත්තරසසු සාධාරණලක්ඛණෙසු, නිද්ධාරණෙ වෙතං භූමිමං. නිදානන්ති නිද්ධාරිතබ්බදස්සනං. ‘පුර’න්ති ඉදං ‘වෙසාලි’තිආදිපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. සක්කභග්ගාති එතෙහි ජනපදවාචිහි සද්දෙහි යානනිස්සිතා නාගරාව ගහෙනබ්බා. තාති ච ‘සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං, භග්ගෙසු විහරති සුසුමාරගිරෙ’ති තත්ථ තත්ථ සික්ඛාපදනිදානෙ නිදස්සිතානෙව.

3119. ‘දස වෙසාලියා’තිආදීනං අත්ථවිනිවිජයො උත්තරෙ ආචි භවිස්සති. ගිරිබ්බජෙති රාජගහනගරෙ. තඤ්චි සමන්තා යිතෙහි ඉසිගිලිආදීහි පඤ්චහි පබ්බතෙහි වජ්ජසද්ධන්ති ‘ගිරිබ්බජ’න්ති වුවචති.

3121. භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛස්මිං සුදින්නධනියාදයො තෙව්සතිවිධා ආදිකම්මිකපුග්ගලා වුත්තාති යොජනා.

3122. උභයපාතිමොක්ඛෙ ආගතා තෙ සබ්බෙ ආදිකම්මිකපුග්ගලා පරිච්ඡේදිතා තිංස භවන්තීති යොජනා. වත්ථුආදීනං විනිවිජයො උත්තරෙ වක්ඛමානත්තා ඉධ න වුත්තො. නනු ච නිදානපුග්ගලවිනිවිජයමපි තත්ථ වක්ඛතීති සො ඉධ කස්මා වුත්තොති? නායං දොසො, ඉමස්ස පකරණත්තා ඉධාපි වත්තබ්බොති. යදි එවං වත්ථුආදිවිනිවිජයොපි ඉධ වත්තබ්බො සියා, සො කස්මා න වුත්තොති? එකයොගනිද්දිට්ඨස්ස ඉමස්ස වචනෙන සොපි වුත්තොයෙව භොතීති එකදෙසදස්සනවසෙන සංඛිත්තොති දට්ඨබ්බො.

3123. යො එනං තරුං ජානාති, සො පඤ්ඤත්තිං අසෙසතො ජානාතීති සම්බන්ධො. එත්ථ ‘එනං තරු’න්ති ඉමිනා නිදානාදිසත්තරසප්පකාරං සබ්බසික්ඛාපදසාධාරණලක්ඛණසමුදායං රූපකෙන දස්සෙති. කිං විසිට්ඨං තරුන්ති ආහ ‘තිමුල’න්තිආදි.

තත්ථ තිමුලන්ති නිදානපුග්ගලවත්ථුසඛ්ඛාතාති තීණි මූලාති එතස්සාති තිමුලං. නවපත්තන්ති නවවිධපණ්ණත්තිසඛ්ඛාතාති පත්තාති එතස්සාති

නවපත්තං. ද්වයච්ඡායානි ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජසඬ්ඛානා ද්වෙ අච්ඡායානි ද්වයච්ඡායානි. “ද්විඅච්ඡායා”නි වත්තබ්බෙ ඉ-කාරස්ස අයාදෙසං කත්වා “ද්වයච්ඡායා”නි වුත්තං. සත්තඵලානි ආණත්තිආපත්තිඅනාපත්තිවිපත්තිසඤ්ඤාචෙදනාකුසලත්තිකසඬ්ඛානානි සත්ත ඵලානි එතස්සානි සත්තඵලං. ඡප්පජ්ජනි ඡසමුට්ඨානසඬ්ඛානානි පුජ්ජානි එතස්සානි ඡප්පජ්ජං. ද්විජ්ජනි විත්තකම්මසඬ්ඛානා ද්වෙ පභවා එතස්සානි ද්විජ්ජනි. ද්විසාධනි කිරියඅඬ්ඛානා ද්වෙ සාධා එතස්සානි ද්විසාධං. එනං තරුං යො ඡානානි යො වුත්තො භික්ඛු වුත්තසරුපසාධාරණසත්තරසලක්ඛණරාසිවිනිවිජයසඬ්ඛානතරුං ඡානානි. සොනි සො භික්ඛු. පඤ්ඤත්තිනි විනයපිටකං. අසෙසතොනි සබ්බසො.

3124. ඉති එවං මධුරපදත්ථං අනාකුලං පරමං උත්තමං ඉමං විනිවිජයං යො පඨති වාචුග්ගතං කරොත්තො පරියාපුණාති, ගරුසන්තිකෙ සාධුකං සුණාති, පරිපුච්ඡතෙ ච අත්ථං පරිපුච්ඡති ච, සො භික්ඛු විනය විනිවිජයෙ උපාලිසමො භවති විනයධරානං එතදග්ගට්ඨානෙ නික්ඛිත්තෙන උපාලිමහාපෙරෙන සදිසො භවතීති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

පකිණ්ණකවිනිවිජයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කම්මට්ඨානවිභාවනාවිධානකථාවණ්ණනා

3125. “ආදිමහි සීලං දස්සෙය්‍ය.

මජ්ඣිමනිකායෙ;

පරියොසානෙ ච නිබ්බානං;

එසා කථිකසණ්ඨිති”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.190; ම. නි. අට්ඨ. 1.291; අ. නි. අට්ඨ. 2.3.64) –

වුත්තං ධම්මකථිකලක්ඛණං සමනුස්සරන්තොයමාවරියො පාතිමොක්ඛසංවරසීලපරිදීපකං විනිවිජයං නාතිසඬ්ඛෙපවිත්ථාරමුඛෙන දස්සෙත්වා තංමුලකානං ඉතරෙසඤ්ච තිණ්ණං සීලානං තංදස්සනෙනෙව දස්සිතභාවඤ්ච සීලවිසුද්ධිමුලිකා විත්තවිසුද්ධිආදියො පඤ්චවිසුද්ධියො ච තංමුලිකඤ්ච අරියමග්ගසඬ්ඛානං ඤාණදස්සනවිසුද්ධිං තදධිගමනීයං නිබ්බානඤ්ච දස්සෙත්වා යථාරද්ධං විනයකථං පරියොසාපෙතුකාමො ආහ “පාමොක්ඛෙ”තිආදි. තත්ථ පාමොක්ඛෙති සමාධිආදීනං අනවජ්ජධම්මානං පතිට්ඨාභාවෙන උත්තමෙ. මොක්ඛජ්ජවෙසනෙති අමතමහානිබ්බානනගරස්ස පවෙසනනිමිත්තෙ. මුඛෙ අසභායද්වාරභූතෙ. යථාහ –

“සග්ගාරොහණසොපානං, අඤ්ඤං සීලසමං කුතො;

ද්වාරං වා පන නිබ්බාන-නගරස්ස පච්චෙසනෙ’’ති. (විසුද්ධි. 1.9; බු. බං. අට්ඨ. 3.දීපච්ඡාරඛද්ධවංසවණ්ණනා);

සබ්බදුක්ඛක්ඛයෙති ජාතිදුක්ඛාදිසබ්බදුක්ඛානං බයස්ස අරියමග්ගස්ස අධිගමුපායත්තා ඵලූපවාරෙන සබ්බදුක්ඛක්ඛයසඬ්ඛාතෙ. “පාමොක්ඛෙ’’ති ච “මොක්ඛප්පච්චෙසනෙ මුඛෙ’’ති ච “සබ්බදුක්ඛක්ඛයෙ’’ති ච “පාතිමොක්ඛස්මි’’න්ති එතස්ස විසෙසනං. චූත්තෙති පාරාජිකතො පට්ඨාය නානප්පකාරතො නිද්දිට්ඨෙ සති. ඉතරත්තයං චූත්තමෙවාති සම්බන්ධො. ඉන්ද්‍රියසංවරසීලආජීවපාරිසුද්ධිසීලපච්චයසන්නිස්සිතසීලසඬ්ඛාතං. ඉතරං සීලත්තයං චූත්තමෙව හොති “රාජා ආගතො’’ති චූත්තෙ පරිසාය ආගමනං විය, තස්මා තං න වක්ඛාමාති අධිප්පායො.

3126. ඉදං චතුබ්බිධං සීලන්ති පාතිමොක්ඛසංවරසීලාදිං චතුපාරිසුද්ධිසීලං. ඤත්වාති ලක්ඛණාදිතො, වොදානතො, භානභාගියට්ඨිතිභාගියවිසෙසභාගියනිබ්බේධභාගියාදිප්පකාරතො ච ජානිත්වා. තත්ථාති චතුබ්බිධසීලෙ. පතිට්ඨිතොති අවිජ්ජද්දාදිඅඬ්ඟසමන්තාගතභාවමාපාදනෙන පතිට්ඨිතො. සමාධිත්ති උපචාරප්පනාහෙදලොකියසමාධිං. භාවෙත්වාති සමචත්තාලීසාය කම්මට්ඨානෙසු පුනප්පුනං අනුයොගවසෙන වඩ්ඪෙත්වා. පඤ්ඤායාති තිලක්ඛණාකාරාදිපරිච්ඡේදිකාය ලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය හෙතුභූතාය, කරණභූතාය ච. පරිමුච්චතීති සබ්බකිලෙසබන්ධනං ඡෙත්වා සංසාරචාරකා සමන්තතො මුච්චති, අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායතීති අධිප්පායො.

3127. එවං සමාසතො චූත්තමෙවත්ථං නිද්දිසන්තො ආහ “දසානුස්සතියො’’තිආදි. දස අනුස්සතියො ච දස කසිණා ච දස අසුභා ච චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො ච තථා චත්තාරො ආරුප්පා ච චූත්තා. අපරං කම්මට්ඨානද්වයඤ්ච චූත්තන්ති සම්බන්ධො.

තත්ථ දසානුස්සතියො නාම “බුද්ධානුස්සති, ධම්මානුස්සති, සඬ්ඝානුස්සති, සීලානුස්සති, වාගානුස්සති, දෙවතානුස්සති, කායගතාසති, මරණානුස්සති, ආනාපානසති, උපසමානුස්සති’’ති (විසුද්ධි. 1.47) එවං චූත්තා දස අනුස්සතියො.

දස කසිණා නාම “පථවීකසිණං, ආපොකසිණං, තෙජොකසිණං, වායොකසිණං, නීලකසිණං, පිතකසිණං, ලොහිතකසිණං, ඔදාතකසිණං, ආලොකකසිණං, පරිච්ඡින්නාකාසකසිණං’’න්ති (විසුද්ධි. 1.47) චූත්තා ඉමෙ දස කසිණා.

දස අසුභා නාම “උද්ධුමානකං, විහීලකං, විපුබ්බකං, විච්ඡේදකං, වික්ඛායිතකං, වික්ඛිත්තකං, හතවික්ඛිත්තකං, ලොහිතකං, පුඵචකං, අට්ඨික”න්ති (විසුද්ධි. 1.47) චුත්තා ඉමෙ දස අසුභා.

වතස්සො අප්පමඤ්ඤායො නාම “මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා”ති (විසුද්ධි. 1.47) චුත්තා ඉමෙ අප්පමඤ්ඤායො.

චත්තාරො ආරුප්පා නාම “ආකාසානඤ්චායතනං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනං, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන”න්ති (විසුද්ධි. 1.47) චුත්තා ඉමෙ ආරුප්පා. අපරං කම්මට්ඨානද්වයං නාම “ආභාරෙපටික්කුලසඤ්ඤා, චතුර්ධාවච්චාන”න්ති චුත්තං ට්ඨානඋභයං.

3128. ඉච්චෙවං චත්තාලීසවිධං මනොභුතො කම්මට්ඨානං සබ්බමිඪි කම්මට්ඨානං සමුද්දිට්ඨං සියාති යොජනා. කම්මස්ස යොගසම්බන්ධස්ස ඨානං ආරම්මණභාවෙන පවත්තිට්ඨානන්ති කම්මට්ඨානං. තිට්ඨති එත්ථ ඵලං තදායත්තචුත්තිතායාති ඨානං, කාරණං, කම්මස්ස විපස්සනාය ඨානං කාරණං කම්මට්ඨානං, කස්සාති ආහ “මනොභුතො”ති. මනො අභිභවතීති මනොභු, තස්ස මනොභුතො, කුසලචිත්තජ්ජවත්තිනිවාරණෙන තථාලද්ධනාමස්ස කාමදෙවස්සාති අත්ථො. ඉමිනා කම්මට්ඨානගණනාපරිච්ඡේදො දස්සිතො.

3129-30. ඉමෙසං කම්මට්ඨානානං භාවනාමයං භිත්තිත්වා දස්සෙතුං මාතිකං තාව දස්සෙන්නො ආහ “උපචාරජ්ජනාතො”තිආදි. තත්ථ උපචාරජ්ජනාතොති “එත්තකාති කම්මට්ඨානාති උපචාරාවහාති, එත්තකාති අප්පනාවහාති”ති ඵලං උපචාරජ්ජනාවසෙන ව. ඤානභෙදාති “එත්තකාති පඨමජ්ඣාතිකාති, එත්තකාති තිකචතුක්කජ්ඣාතිකාති, එත්තකාති පඤ්චකජ්ඣාතිකාති”තිආදිනා ඤානභෙදා ව. අතික්කමාති අභිගානං, ආරම්මණානඤ්ච අතික්කමතො. වච්චනාවච්චනා වාපීති අභිගුලද්වභිගුලාදිවසෙන වච්චෙතබ්බො, අවච්චෙතබ්බො ව. ආරම්මණභූමිතොති නිමිත්තාරම්මණාදිආරම්මණතො චෙව ලබ්භමානාලබ්භමානභූමිතො ව.

ගහණාති දිට්ඨාදිවසෙන ගහෙතබ්බතො. පච්චයාති තංතංඨානානං පච්චයභාවතො ව. භියොයාති පුන-සද්දත්ථනීභාරත්ථො. වරියානුකුලතොති රාගවරියාදීනං අනුකුලභාවතොති අයං වීසෙසො අයං භෙදො. එතෙසු චත්තාලීසාය කම්මට්ඨානෙසු.

3131. ඵලං මාතිකං නිද්දිසිත්වා යථාක්කමං නිද්දිසන්නො පඨමං තාව උපචාරාවහාදයො දස්සෙතුමාහ “අට්ඨානුස්සතියො”තිආදි. තත්ථාති තිස්සං මාතිකායං, තෙසු වා චත්තාලීසාය කම්මට්ඨානෙසු. අට්ඨානුස්සතියොති

කායගතාසනිආනාපානසනිද්වයවජ්ජිකා බුද්ධානුස්සනිආදිකා අට්ඨ අනුස්සනියො ව. සඤ්ඤා ආභාරෙපටික්කුලසඤ්ඤා ව. වචන්ථානඤ්ච චතුර්ධාතුවචන්ථානඤ්චාති ඉමෙ දස. උපචාරාවහාති බුද්ධගුණාදීනං පරමත්ථභාවතො, අනෙකවිධත්තා, එකස්සාපි ගම්භීරභාවතො ව එතෙසු දසසු කම්මට්ඨානෙසු අප්පනාවසෙන සමාධිස්ස පතිට්ඨාතුමසක්කුණෙයාත්තා අප්පනාභාවනාප්පත්තො සමාධි උපචාරභාවෙයෙව පතිට්ඨාති, තස්මා එතෙ උපචාරාවහා.

නනු චෙත්ථ දුතියචතුත්ථාරුප්පසමාධි, ලොකුත්තරො ව සමාධි පරමත්ථධම්මෙ අප්පනං පාපුණාති, තස්මා “පරමත්ථභාවතො”ති හෙතු අප්පනමපාපුණතෙ කාරණභාවෙන න වුච්චතීති? න, තස්ස භාවනාවිසෙසෙන පරමත්ථධම්මෙ පවත්තිසම්භවතො, ඉමස්ස ච රූපාවචරචතුත්ථභාවනාවිසෙසසම්භවතො ව. තථා හි දුතියචතුත්ථාරුප්පසමාධි අප්පනාපත්තස්ස අරූපාවචරසමාධිස්ස චතුත්ථජ්ඣානස්ස ආරම්මණසමතික්කමමත්තභාවනාවසෙන සභාවාරම්මණෙපි අප්පනං පාපුණාති. විසුද්ධිභාවනානුක්කමබලෙන ලොකුත්තරො සමාධි අප්පනං පාපුණාතීති.

3132. තත්ථාති තෙසු ඥානාවහෙසු තිංසකම්මට්ඨානෙසු. අසුභාති උද්ධුමාතකාදයො දස අසුභා. කායගතාසනීති කායගතාසනි වාති ඉමෙ එකාදස. පට්ඨමජ්ඣානිකාති ඉමෙසං පටික්කුලාරම්මණත්තා, පටික්කුලාරම්මණෙ ව විත්තස්ස චණ්ඩසොත්තාය නදියා අරිත්තබලෙන නාවාට්ඨානං විය විතක්කබලෙනෙව පවත්තිසම්භවතො අවිතක්කානං දුතියජ්ඣානාදීනං අසම්භවොති සවිතක්කස්ස පට්ඨමජ්ඣානස්සෙව සම්භවතො පට්ඨමජ්ඣානිකා. ආනාපානඤ්ච කසිණා වාති ඉමෙ එකාදස චතුක්කජ්ඣානිකා රූපාවචරචතුක්කජ්ඣානිකා ව චතුක්කනායෙන, පඤ්චකජ්ඣානිකා ව.

3133. තිස්සොව අප්පමඤ්ඤාති මෙත්තා, කරුණා, මුදිතාති අප්පමඤ්ඤා තිස්සොව. සාමඤ්ඤානිද්දෙසෙ එතාසමෙව ගහණං කථං විඤ්ඤායතීති? “අථ පච්ඡිමා”තිආදිනා චතුත්ථාය අප්පමඤ්ඤාය චතුත්ථජ්ඣානිකභාවස්ස වක්ඛමානත්තා පාරිසෙසතො තං විඤ්ඤායති. තිකජ්ඣානාතීති තිකජ්ඣානිකා. “තිකජ්ඣානා”ති වත්තබ්බෙ ලිඬගවිපල්ලාසෙන එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. මෙත්තාදීනං දොමනස්සසහගතඛ්‍යාපාදවිහිංසානභීරතීනං පහායකත්තා දොමනස්සපටිපක්ඛෙන සොමනස්සෙනෙව සහගතතා වුත්තාති චතුක්කනායෙන තිකජ්ඣානිකතා වුත්තා, පඤ්චකනායෙන චතුක්කජ්ඣානිකතා ව.

“අථා”ති ඉදං “පච්ඡිමා”ති පදස්ස “තිස්සො”ති ඉමිනා පුරිමපදෙන සම්බන්ධනිවත්තනත්ථං. පච්ඡිමා අප්පමඤ්ඤා, වත්තාරො ආරුප්පා ව

චතුත්ථජ්ඣානිකා මතා චතුක්කනායෙන, පඤ්චමජ්ඣානිකා ව. “සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා භොන්තු, දුක්ඛා මුච්චන්තු, ලද්ධසුඛසම්පත්තිතො මා විගච්ඡන්තු”ති මෙත්තාදිතිවිධවසජ්ජවත්තං. බ්‍යාපාරත්තයං පභාය කම්මස්සකතාදස්සනෙන සත්තෙසු මජ්ඣන්තාකාරජ්ජත්තභාවනානිබ්බත්තාය තත්ත්වමජ්ඣන්තොපෙක්ඛාය බලවතරත්තා අජ්ජනාජ්ජත්තස්ස උපෙක්ඛාබ්‍රහ්මවිහාරස්ස සුඛසහගතතාසම්භවතො උපෙක්ඛාසහගතතා වුත්තා.

3134. අභිගාරම්මණතො අතික්කමො ද්විධා වුත්තොති යොජනා. චතුක්කතිකජ්ඣානෙසුති දසකසිණා, ආනාපානසතීති එකාදසසු චතුක්කජ්ඣානිකෙසු චෙව මෙත්තාදිපුරිමබ්‍රහ්මවිහාරත්තයසඬ්ඛානෙසු තිකජ්ඣානිකෙසු ච කම්මට්ඨානෙසු. අභිගාතික්කමතාති එකස්මිංයෙව ආරම්මණෙ විතක්කාදිඤ්ඤානඤ්ඤා සමතික්කමෙන පට්ඨමජ්ඣානාදීනං ආරම්මණෙයෙව දුතියජ්ඣානාදීනං උජ්ජත්තිතො අභිගාතික්කමො අධිජ්ජෙතොති අත්ථො. අභිගාතික්කමොයෙව අභිගාතික්කමතා.

3135.

අභිගාතික්කමතොති

තතියජ්ඣානසම්පයුත්තසොමනස්සාතික්කමනතො.

ආරම්මණමතික්කම්මාති

පටිභාගනිමිත්තකසිණුග්ගාටිමාකාසතබ්බිසයපට්ඨමාරුජ්ජවිඤ්ඤාණතදභාවස ඬ්ඛාතාති චත්තාරි ආරම්මණාති යථාක්කමං අතික්කමිත්වා. කසිණුග්ගාටිමාකාසතබ්බිසයපට්ඨමාරුජ්ජවිඤ්ඤාණතදභාවතබ්බිසයතතියාරු ජ්ජවිඤ්ඤාණසඬ්ඛානෙසු චතුසු ආරම්මණෙසු ආරුජ්ජා ආකාසානඤ්ඤායතනාදීති චත්තාරි අරුපාවචරජ්ඣානාති ඡායරෙ උජ්ජජ්ජන්ති.

3136. එත්ථාති එතෙසු ආරම්මණෙසු. වඩ්ඪෙතබ්බානීති “යත්තකං ඔකාසං කසිණෙන ඵරති, තදබ්භන්තරෙ දිබ්බාය සොතධාතුයා සද්දං සොතුං, දිබ්බෙන චක්ඛුතා රූපං පස්සිතුං, පරසත්තානඤ්ච චෙතසා විත්තං අඤ්ඤාතුං සමත්ථො භොති”ති වුත්තජ්ජයොජනං සන්ධාය අභිගගණනාදිවසෙන පරිච්ඡින්නිත්වා යත්තකං ඉච්ඡති, තත්තකං වඩ්ඪෙතබ්බානී. සෙසං අසුභාදි සබ්බං තං කම්මට්ඨානං පයොජනාභාවා න වඩ්ඪෙතබ්බමෙවාති යොජනා.

3137. තත්ථ තෙසු කම්මට්ඨානෙසු දස කසිණා ච දස අසුභා ච කායගතාසති, ආනාපානසතීති ඉමෙ බාවිසති කම්මට්ඨානාති පටිභාගාරම්මණානීති යොජනා. එත්ථ “කසිණා”තිආදීනා තදාරම්මණාති ඤානාති ගහිතාති.

3138. ධාතුච්චත්ථනන්ති චතුධාතුච්චත්ථානං, ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං. විඤ්ඤාණඤ්ඤාති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං. නෙවසඤ්ඤාති

නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං. දස ද්වෙති ද්වාදස. භාවගොවරාති සභාවධම්මගොවරා, පරමත්ථධම්මාලම්බණාති වුත්තං හොති.

3139. ද්වෙ ව ආරුප්පමානසාති

ආකාසානඤ්චායතනආකිඤ්චඤ්ඤායතනසංඛාතා අරුපාවචරවිත්තුප්පාදා ද්වෙ ව. ඡ ඉමෙ ධම්මා නවත්තබ්බගොවරා නිද්දිට්ඨාති යොජනා චතුත්තං අප්පමඤ්ඤානං සත්තපඤ්ඤත්තියා, පය්මාරුප්පස්ස කසිණුග්ඝාටිමාකාසපඤ්ඤත්තියා, තතියාරුප්පස්ස පය්මාරුප්පවිඤ්ඤාණාභාවපඤ්ඤත්තියා ව ආරම්මණත්තා.

3140. පටික්කුලසඤ්ඤාති ආභාරෙපටික්කුලසඤ්ඤා. කායගතාසතීති ද්වාදසෙව භූමිතො දෙවෙසු කාමාවචරදෙවෙසු කුණපානං, පටික්කුලාරහස්ස ව අසම්භවා න පවත්තත්තීති යොජනා.

3141. තාති ද්වාදස ව. භියොයාති අධිකත්ථෙ නිපාතො, තතො අධිකං ආනාපානසති වාති තෙරස රුපාරුපලොකෙ අස්සාසපස්සාසානඤ්ච අභාවා සබ්බසො න ජායරෙති යොජනා.

3142. අරුපාවචරෙ අරුපභවෙ චතුරො ආරුප්පෙ ය්පෙත්වා අඤ්ඤෙ ඡත්තිංස ධම්මා රුපසමතික්කමාභාවා න ජායන්තීති යොජනා. සබ්බෙ සමචත්තාලීස ධම්මා මානුසෙ මනුස්සලොකෙ සබ්බෙසමෙව ලබ්භමානත්තා ජායන්ති.

3143. චතුත්ථකසිණං හිත්වාති වායොකසිණං දිට්ඨපුට්ඨෙයන ගහෙතබ්බත්තා තං වජ්ජෙත්වා නව කසිණා ව දස අසුභා වාති තෙ එකුනවිසති ධම්මා දිට්ඨෙයනෙව චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන පුබ්බභාගෙ පරිකම්මකාලෙ ගහෙතබ්බා භවත්තීති යොජනා. පුබ්බභාගෙ චක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා පරිකම්මං කතං, තෙන උග්ගහිතනිමිත්තං තෙසං ගහෙතබ්බත්ති වුත්තං හොති.

3144. පුට්ඨෙයනාති නාසිකග්ගෙ, උත්තරොට්ඨෙ වා පුට්ඨවසෙන. කායගතාසතියං තවපඤ්චකං දිට්ඨෙයන ගහෙතබ්බං. මාලුතොති වායොකසිණං දිට්ඨපුට්ඨෙයන ගහෙතබ්බං උච්ඡ්වස්සාදීනං පත්තෙසු චලමානවණ්ණග්ගහණමුඛෙන, කායප්පසාදසට්ටනෙන ව ගහෙතබ්බත්තා. එත්ථ එතෙසු කම්මට්ඨානෙසු. සෙසකන්ති වුත්තාවසෙසං. බුද්ධානුස්සතිආදිකා අට්ඨානුස්සතියො, චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරා, චත්තාරො ආරුප්පා, ආභාරෙපටික්කුලසඤ්ඤා, චතුර්ධාතුවචත්ථානං, කායගතාසතියං චක්කපඤ්චකාදීනි වාති සබ්බමෙන. පරතො සුත්වා ගහෙතබ්බත්තා සුතෙනෙව ගහෙතබ්බත්ති වුත්තං.

3145. එත්ථ එතෙසු කම්මට්ඨානෙසු ආකාසකසිංහං යපෙත්වා නව කසිණා පයමාරුප්පවිත්තස්ස ආරම්මණභූතකසිණුග්ගාටිමාකාසස්ස හෙතුභාවතො පච්චයා ජායරෙ පච්චයා භවත්තීති යොජනා.

3146. දසපි කසිණා අභිඤ්ඤානං දිබ්බචක්ඛුඤ්ඤාණාදීනං පච්චයා භවත්තීති යොජනා. චතුත්ථස්සාති චතුත්ථස්ස බ්‍රහ්මවිහාරස්ස.

3147. හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමාරුප්පන්ති ආකාසානඤ්ඤායතනාදිකං. පරස්ස ච පරස්ස වාති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනාදිඋත්තරජ්ඣානස්ස පච්චයොති පකාසිතන්ති යොජනා. නෙවසඤ්ඤාති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං. නිරොධස්සාති සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධස්ස, තාය නිරොධසමාපත්තියා.

3148. සබ්බෙති සමචත්තාලීසකම්මට්ඨානධම්මා. සුඛවිහාරස්සාති දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරස්ස. භවනිස්සරණස්ස වාති විභවුපනිස්සයතාය විපස්සනාපාදකත්තෙන ආසවක්ඛයඤ්ඤාණෙන අධිගන්තබ්බස්ස නිබ්බානස්ස ච. භවසුඛානඤ්ඤාති පරිකම්මොපචාරභාවනාවසජ්ජවත්තාති කාමාවචරකුසලවිත්තාති කාමසුගතිභවසුඛානං, රූපාවචරජ්ජනාවසපවත්තාති රූපාවචරවිත්තාති රූපාවචරභවසුඛානං, ඉතරාති අරූපාවචරභූතාති අරූපාවචරභවසුඛානඤ්ඤාති පච්චයාති දීපිතා.

3149. දස අසුභා, කායගතාසතීති ඉමෙ එකාදස රාගවර්තස්ස විසෙසතො අනුකූලා විඤ්ඤෙය්‍යාති යොජනා. “විසෙසතො”ති ඉමිනා රාගස්ස උජුච්චවනීකභාවෙන ච අතිසජ්ජායතො ච චූත්තො, ඉතරෙ ච අපටික්ඛිත්තාති දීපෙති. චූත්තඤ්ඤෙනං විසුද්ධිමග්ගෙ “සබ්බඤ්ඤෙතං උජුච්චවනීකවසෙන ච අතිසජ්ජායවසෙන ච චූත්තං, රාගාදීනං පන අවික්ඛම්භිකා, සද්ධාදීනං වා අනුපකාරා කුසලභාවනා නාම නත්ථී”ති (විසුද්ධි. 1.47).

3150. සවණ්ණකසිණාති චතුහි වණ්ණකෙහි කසිණෙහි සහිතා. වතස්සො අජ්ජමඤ්ඤායොති ඉමෙ අට්ඨ දොසවර්තස්ස අනුකූලාති පකාසිතාති යොජනා.

3151. මොහජ්ජකතිනොති මොහවර්තස්ස. “ආනාපානසති එකාවා”ති පදවිජෙදො.

3152. මරණුපසමෙති මරණඤ්ඤා උපසමො ච මරණුපසමං, තස්මිං මරණුපසමෙ. සතීති මරණානුස්සති, උපසමානුස්සති වාති එතෙ චත්තාරො ධම්මා. පඤ්ඤාපකතිනොති බුද්ධිවර්තස්ස.

3153. ආදිඅනුස්සතිවජ්ජකන්ති බුද්ධධම්මසඤ්ඤාලවාගදෙවනානුස්සතිසඤ්ඤානං ඡක්කං.

සද්ධාවරිතවණ්ණිකන්ති සද්ධාවරිතස්ස අනුකූලන්ති කථිතං. ආරුප්පාති වත්තාරො ආරුප්පා. සෙසා කසිණාති භූතකසිණආලොකාකාසකසිණානං වසෙන ඡ කසිණාති සෙසා දස ධම්මා. සබ්බානුරූපකාති සබ්බෙසං ඡන්තං වරියානං අනුකූලාති අත්ථො.

3154-8. එවං යථානික්ඛිත්තමාතිකානුක්කමෙන කම්මට්ඨානප්පහෙදං විභාවෙන්වා ඉදානි භාවනානයං දස්සෙතුමාහ “එව”න්තිආදි. එවං පහෙදතො ඤත්වා කම්මට්ඨානානීති යථාචුත්තහෙදනයමුඛෙන භාවනාමයාරම්භදස්සනං. පණ්ඩිතොති තිහෙතුකපටිසන්ධිපඤ්ඤාය පඤ්ඤවා භබ්බපුග්ගලො. තෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. මෙධාවීති පාරිභාරියපඤ්ඤාය සමන්තාගතො. දළ්භං ගහෙත්වානාතිආදිමජ්ඣපරියොසානෙ සුට්ඨ සල්ලක්ඛන්තෙන දළ්භං අට්ඨං කත්වා සක්කච්චං උග්ගහෙත්වා. කල්‍යාණමිත්තකොති –

“පියො ගරු භාවනීයො;
වත්තා ව වචනක්ඛමො;
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා;
නො වට්ඨානෙ නියොජකො”ති. (විසුද්ධි. 1.37; නෙත්ති. 113) –

චුත්තලක්ඛණකො සීලසුතපඤ්ඤාදිගුණසමන්තාගතකල්‍යාණමිත්තකො.

පයමමෙව පලිබොධානං උච්ඡෙදං කත්වාති යොජනා. පයමන්ති භාවනාරම්භතො පයමමෙව. පලිබොධානං උච්ඡෙදං කත්වාති –

“ආවාසො ව කුලං ලාභො;
ගණො කම්මඤ්ච පඤ්චමං;
අද්ධානං ඤාති ආබාධො;
ගත්ථො ඉද්ධිති තෙ දසා”ති. (විසුද්ධි. 1.41) –

චුත්තානං දසමභාපලිබොධානං,
දීඝකෙසනබලොමච්ඡෙදනවීරරජනපත්තපචනාදීනං.
බුද්දකපඅබොධානඤ්චාති උභයෙසං පලිබොධානං උච්ඡෙදං කත්වා නිට්ඨාපනෙන වා ආලයපරිච්චාගෙන වා උච්ඡෙදං කත්වා. ඉද්ධි පනෙත්ථ විපස්සනාය පලිබොධො හොති, න සමාධිභාවනාය. චුත්තඤ්ඤෙතං විසුද්ධිමග්ගෙ “ඉද්ධිති පොථුජ්ජනිකා ඉද්ධි. සා හි උත්තානසෙය්‍යකදාරකො විය, තරුණසස්සං විය ව දුප්පරිහාරා හොති, අප්පමත්තකෙනෙව හිජ්ජති. සා පන විපස්සනාය පලිබොධො හොති, න සමාධිස්ස සමාධිං පත්වා පත්තබ්බත්තා”ති (විසුද්ධි. 1.41).

දොසවජ්ජිතෙ, අනුරූපෙ ව විහාරෙ වසන්තෙනාති යොජනා. දොසවජ්ජිතෙති –

“මහාවාසං නවාවාසං, ජරාවාසඤ්ච පන්ථනිං;
සොණ්ඩිං පණ්ණඤ්ච පුප්ඵඤ්ච, එලං පත්ථිතමෙව ච.

“නගරං දාරුනා ඛේත්තං, විසභාගෙන පට්ටනං;
පච්චන්තසීමාසප්පායං, යත්ථ මිත්තො න ලබ්භති.

“අට්ඨාරසෙතානි යානානි, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො;
ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍යා, මග්ගං පටිභයං යථා” ති. (විසුද්ධි. 1.52) –

අට්ඨකථාසු චුත්තෙහි ඉමෙහි අට්ඨාරසහි දොසෙහි ගජ්ජිතෙ.

අනුරූපෙ වසන්තෙනාති –

“ඉධ, භික්ඛවෙ, සෙතාසනං නාතිදුරං හොති නව්වාසන්තං
ගමනාගමනසම්පන්නං, දිවා අප්පාකිණ්ණං, රත්තිං අප්පසද්දං
අප්පනිග්ගොසං, අප්පඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සං, තස්මිං බො
පන සෙතාසනෙ විහරන්තස්ස අප්පකසිරෙනෙව උප්පජ්ජන්ති
විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරා, තස්මිං
බො පන සෙතාසනෙ යෙ තෙ භික්ඛු විහරන්ති බහුස්සුතා ආගතාගමා
ධම්මධරා විනයධරා මාතිකාධරා, තෙ කාලෙන කාලං උපසඬකමිත්වා
පරිපුච්ඡති පරිපඤ්භති ‘ඉදං, භන්තෙ, කථං, ඉමස්ස කො අත්ථො’ති,
තස්ස තෙ ආයස්මන්තො අවිච්චඤ්චෙව විවරන්ති, අනුත්තානීකතඤ්ච
උත්තානිං කරොන්ති, අනෙකවිහිතෙසු ච කඬ්ඛට්ඨානීයෙසු ධම්මෙසු
කඬ්ඛං පටිවිනොදෙන්ති. එවං බො, භික්ඛවෙ, සෙතාසනං
පඤ්චඩ්ගසමන්තාගතං හොති” ති (අ. නි. 10.11) –

එවං භගවතා වණ්ණිතෙහි පඤ්චහි ගුණෙහි සමන්තාගතත්තා අනුරූපෙ
භාවනාකම්මානුගුණෙ විහාරෙ විහරන්තෙනාති අත්ථො. පයමාදීනීති
පයමදුනියාදීනි රූපාවචරජ්ඣානානි. සබ්බසො භාවෙත්වාති විසුද්ධිමග්ගෙ
“සබ්බං භාවනාවිධානං අපරිභාපෙන්තෙන භාවෙත්ඛබ්බො” ති (විසුද්ධි. 1.41)
නික්ඛිත්තස්ස මාතිකාපදස්ස විත්ථාරක්කමෙන භාවෙත්වා, විත්තවිසුද්ධිං
සම්පාදෙන්වාති චුත්තං හොති.

සප්පඤ්ඤාති කම්මජතිභෙතුකපට්ඨපඤ්ඤාය චෙව
කම්මට්ඨානමනසිකාරසප්පායානි පරිග්ගහෙත්වා අසප්පායං පරිවජ්ජෙත්වා
සප්පායසෙවනොපකාරාය පාරිභාරියපඤ්ඤාය ච සමන්තාගතො
යොගාවචරො. තතොති

නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනවජ්ජිතරූපාරූපජ්ඣානං

විපස්සනාපාදකභාවෙන සමාපජ්ජිත්වා අට්ඨන්තං

විපස්සනාපාදකජ්ඣානානමඤ්ඤතරතො ඥානා වුට්ඨාය. තෙනාහ

විසුද්ධිමග්ගෙ “යපෙත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං

අවසෙසරුපාරුපාවවරජ්ඣානානං අඤ්ඤතරතො වුට්ඨායා”ති (විසුද්ධි. 2.663).

නාමරුපවච්ඡානං කත්වාති විසුද්ධිමග්ගො දිට්ඨිවිසුද්ධිනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙන පඤ්චක්ඛන්ධාදිමුඛෙසු යථිච්ඡිකෙන මුඛෙන පටිසිත්වා නාමරුපං වච්ඡාපෙත්වා “ඉදං නාමං, ඉදං රූපං, ඉමම්භා නාමරුපතො ඛාතිරිත්තං අත්තාදි කිඤ්චි වත්තඛිඛං නත්ථි”ති නිට්ඨං ගන්ත්වා, ඉමිනා දිට්ඨිවිසුද්ධි දස්සිතා.

කඛ්ඛං විතීරියාති යථාදිට්ඨනාමරුපධම්මානං විසුද්ධිමග්ගො කඛ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිනිද්දෙසෙ (විසුද්ධි. 2.678 ආදයො) වුත්තනයෙන පඤ්චධා පරිග්ගහෙත්වා “න තාවිදං නාමරුපං අහෙතුකං, න අත්තාදිහෙතුක”න්ති යථාවතො නාමරුපස්ස පඤ්චධා දස්සනෙන අද්ධත්තයගතං “අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන”න්තිආදිනායප්පවත්තං (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20; මහානි. 174) සොළසවිධං කඛ්ඛං, “සත්ථරි කඛ්ඛති”තිආදිනායප්පවත්තං (ධ. ස. 1008) අට්ඨවිධඤ්ච කඛ්ඛං වීරියෙන තරිත්වා පජහිත්වා, ඉමිනා කඛ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි දස්සිතා හොති.

ඵචං කඛ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිනිප්ථාදනෙන ඤාතපරිඤ්ඤාය යිතො යොගාවචරො සප්පායං නාමරුපං ලක්ඛණත්තයං ආරොපෙත්වා කඛ්ඛාවුපසමඤාණෙන මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසෙ (විසුද්ධි. 2.692 ආදයො) වුත්තනයෙන සඛ්ඛාරෙ සම්මසන්නො ඔභාසො, ඤාණං, පීති, පස්සද්ධි, සුඛං, අධිමොක්ඛො, පග්ගහො, උපට්ඨානං, උපෙක්ඛා, නිකන්තීති දසසු උපක්කිලෙසෙසු පාතුභූතෙසු තථා පාතුභූතෙ ඔභාසාදයො දස උපක්කිලෙසෙ “අග්ගො”ති මග්ගවීථිපටිපන්නං විපස්සනාඤාණමෙව “මග්ගො”ති පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා යොගාවචරො ජානාතීති අත්ථො, ඉමිනා මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි සඛිබ්බෙපතො දස්සිතා හොති.

3159. ඵත්තාවතා තෙසං තිණ්ණං වච්ඡානෙනා යොජනා. ඵත්තාවතාති “නාමරුපවච්ඡානං කත්වා”තිආදිනා සඛිබ්බෙපතො දස්සිතනයෙන. තෙසං තිණ්ණන්ති දිට්ඨිවිසුද්ධි, කඛ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි, මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධිති තීහි විසුද්ධිහි සකසකවිපස්සනානං නාමරුපතප්පවිචයමග්ගාමග්ගානං තිණ්ණං. වච්ඡානෙන කතෙ නියමෙ කතෙ. තිණ්ණං සච්චානන්ති දුක්ඛසමුදයමග්ගසඛිඛආනානං තිණ්ණං සච්චානං. වච්ඡානං කතං සියාති ඤාතතීරණපරිඤ්ඤාසඛ්ඛාතෙන ලොකියෙනෙව ඤාණෙන අනුබොධවසෙන නිව්ජයො කතො හොතීති අත්ථො. කථං? නාමරුපවච්ඡානසඛ්ඛාතෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිඤාණෙන දුක්ඛසච්චවච්ඡානං කතං හොති, පච්චයපරිග්ගහසඛ්ඛාතෙන කඛ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිඤාණෙන සමුදයසච්චවච්ඡානං,

3160-1. එවං ඤාතතීරණපරිඤ්ඤාද්වයං සංඛ්ඛෙපතො දස්සෙත්වා පහානපරිඤ්ඤාය සරීරභූතානි නව ඤාණානි දස්සෙතුමාහ “උදයබ්බයා”ති ආදි. තත්ථ උදයබ්බයාති උප්පාදහඬිගානුපස්සනාවසප්පවත්තා උත්තරපදලොපෙන “උදයබ්බයා”ති වුත්තා. තත්ථ උදයං මුඤ්ඤිත්වා වයෙ වා පවත්තා හඬිගානුපස්සනා “හඬිගා”ති වුත්තා. හයඤ්ඤා ආදීනවො ව නිබ්බිදා ව හයාදීනවනිබ්බිදා, සංඛාරානං හයතො අනුපස්සනවසෙන පවත්තා හයානුපස්සනා ව දිට්ඨහයානං ආදීනවතො පෙක්ඛනවසෙන පවත්තා ආදීනවානුපස්සනා ව දිට්ඨාදීනවෙසු නිබ්බේදවසෙන පවත්තා නිබ්බිදානුපස්සනා ව තථා වුත්තා. නිබ්බිත්තදිත්වා සංඛාරොහි මුච්චිතුකාමතාවසෙනෙව පවත්තං ඤාණං මුච්චිතුකාමතාඤ්ඤාණං. මුච්චනස්ස උපායසම්පට්ඨාදනත්ථං පුන සංඛාරත්තයපටිග්ගභවසපවත්තං ඤාණං පටිසංඛාරානුපස්සනා.

සංඛාරධම්මෙ හයනන්දිවිච්ඡ්ඡනවසෙන අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිත්වා පවත්තඤ්ඤාණං සංඛාරාපෙක්ඛාඤ්ඤාණං, සච්චානුලොමො තදධිගමාය එකන්තපච්චයො භොතිති “සච්චානුලොමික”න්ති ව කලාපසම්මසනඤ්ඤාණාදීනං පුරිමානං නවත්තං කිච්චනිප්පත්තියා, උපරි ව සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛියධම්මානඤ්ඤා අනුලොමනතො “අනුලොමඤ්ඤාණං”න්ති ව වුත්තං නවමං ඤාණඤ්ඤාති යා නවානුපුබ්බවිපස්සනාසංඛාරානා පහානපරිඤ්ඤා දස්සිතා, අයං “පටිපදාඤ්ඤාණදස්සන”න්ති පකාසිතාති යොජනා.

3162. තතො අනුලොමඤ්ඤාණතො පරං මග්ගස්ස ආවජ්ජනට්ඨානියං හුත්වා නිබ්බානමාලම්ඛිත්වා උප්පන්තස්ස පුටුප්පනගොත්තස්ස අභිභවනතො, අරියගොත්තස්ස භාවනතො වඩ්ඪනතො ව “ගොත්‍රභූ”ති සංඛිං ගතස්ස විත්තස්ස සමනන්තරමෙව ව. සන්තිමාරම්මණං කත්වාති සංඛිකිලෙසදරථානඤ්ඤා සංඛාරදුක්ඛග්ගිනො ව වූපසමනිමිත්තත්තා “සන්ති”න්ති සංඛාරං නිරොධමාලම්ඛිත්වා. ඤාණදස්සනන්ති වතුන්තං අරියසච්චානං පරිඤ්ඤාභිසමයාදිවසෙන ජානනට්ඨෙන ඤාණං, වක්ඛුනා විය පච්චක්ඛතො දස්සනට්ඨෙන දස්සනන්ති සංඛිං ගතං සොතාපත්තිමග්ගඤ්ඤාණසංඛාරං සත්තමවිසුද්ධිඤ්ඤාණං ජායතෙ උප්පජ්ජතිති අත්ථො.

3163. පච්චවෙක්ඛණපරියන්තන්ති පච්චවෙක්ඛණපවනපරියොසානං. තස්සාති ඤාණදස්සනසංඛාරාතස්ස සොතාපත්තිමග්ගස්ස. ඵලන්ති ඵලවිත්තං අනු පච්ඡා මග්ගානන්තරං හුත්වා ජායතෙ.

එත්ථ “පච්චවෙක්ඛණපරියන්ත”න්ති ඉදං “ඵල”න්ති එතස්ස විසෙසනං, කිරියාවිසෙසනං වා, පච්චවෙක්ඛණජවනං මරියාදං කත්වාති අත්ථො. මග්ගානන්තරං ඵලෙ ද්වික්ඛත්තුං, තික්ඛත්තුං වා උප්පජ්ජත්වා නිරුද්ධෙ තදනන්තරමෙව භවඨගං හොති, භවඨගං ආවට්ටෙත්වා පච්චවෙක්ඛිතබ්බං මග්ගමාලම්බිත්වා මනොද්වාරාවජ්ජනං උප්පජ්ජති, තතො පච්චවෙක්ඛණජවනාති. ඵචං ඵලචිත්තං භවඨගපරියන්තමෙව හොති, න පච්චවෙක්ඛණපරියන්තං. තථාපි අඤ්ඤාන ජවනෙන අනන්තරිකං භුත්වා ඵලජවනානමනන්තරං පච්චවෙක්ඛණජවනමෙව පවත්තතීති දස්සන්තථං. ඵලපච්චවෙක්ඛණජවනානන්තරෙ උප්පන්නාති භවඨගාවජ්ජනාති අබ්බොහාරිකාති කත්වා “පච්චවෙක්ඛණපරියන්තං, ඵලං තස්සානුජායතෙ”ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

පච්චවෙක්ඛණඤ්ච මග්ගඵලනිබ්බානපභිනකිලෙසඅවසිට්ඨකිලෙසානං පච්චවෙක්ඛණවසෙන පඤ්චවිධං හොති. තෙසු එකෙකං එකෙකෙන ජවනවාරෙන පච්චවෙක්ඛතීති පඤ්ච පච්චවෙක්ඛණජවනවාරාති හොන්ති. තාති පච්චවෙක්ඛණග්ගහණෙන සාමඤ්ඤතො දස්සිතාතීති දට්ඨබ්බාති.

3164. තෙනෙව ච උපායෙනාති උදයබ්බයානුපස්සනාදිවිපස්සනානං පයමං මග්ගො අධිගතො, තෙනෙව උපායෙන. සො භික්ඛුති සො යොගාවචරො භික්ඛු. පුනස්පුනං භාවෙන්තොති පුනස්පුනං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා. යථා පයමමග්ගඵලාති පත්තො, තථා. සෙසමග්ගඵලාති වාති දුතියාදිමග්ගඵලාති ච පාපුණාති.

3165. ඉච්චෙවං යථාචුත්තනයෙන උප්පාදවයන්තාතීතකත්තා අච්චන්තං අමතං ධම්මං අච්චෙව පටිච්ඡික්ඛිත්වා අසෙසං අකුසලං විද්ධංසයිත්වා සමුච්ඡෙදප්පභානෙන පජහිත්වා තයො භවෙ කාමභවාදීසු තීසු භවෙසු නිකන්තියා සොසනවසෙන තයො භවෙ විසෙසෙන සොසයිත්වා සො අග්ගදක්ඛිණෙයො ඛිණාසවො භික්ඛු පයමං කිලෙසපරිනිබ්බානෙ සොසිතවිපාකක්ඛන්ධකට්ඨකාරූපසඬාතඋපාදිසෙසරහිතත්තා නිරුපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං උපෙති අධිගච්ඡතීති යොජනා.

ඉච්චෙවං සඬබ්බෙපතො කම්මට්ඨානභාවනානයො ආවරියෙන දස්සිතොති ගන්ථභිරුජනානුග්ගහවසෙන විත්ථාරවණ්ණනං අනාමසිත්වා අනුපදවණ්ණනාමත්තමෙවෙත්ථ කතං. විත්ථාරවණ්ණනා පනස්ස විසුද්ධිමග්ගතො, තබ්බණ්ණනතො ච ගහෙතබ්බා.

3166-7. විඤ්ඤාසක්කමතො වාපීති අක්ඛරපදවාක්‍යසඬාතගන්ථරවනක්කමතො වා. පුබ්බාපරවසෙන වාති වත්තබ්බානමත්ථවිසෙසානං පටිපාටිවසෙන වා. අක්ඛරබන්ධෙ වාති සද්දසත්ථඅලඬිකාරසත්ථජන්දොවිචිතිසත්ථානුපානෙන කාතබ්බාය

අක්ඛරපදරචනය, ගාථාබන්ධෙනි අත්ථො. අයුත්තං විය යදි දිස්සතීති යොජනා.

තත්ති තං “අයුත්ත”න්ති දිස්සමානට්ඨානං. තථා න ගහෙතබ්බන්ති දිස්සමානාකාරෙනෙව අයුත්තන්ති න ගහෙතබ්බං. කථං ගහෙතබ්බන්ති ආහ “ගහෙතබ්බමදොසො”ති. තස්ස කාරණමාහ “මයා උපපරික්ඛිත්වා, කතත්තා පන සබ්බසො”ති. යො යො පනෙත්ථ දොසො දිස්සති බිත්තදොසො වා හොතු විපල්ලාසග්ගහණදොසො වා, නාපරං දොසොති දීපෙති. තෙනෙතං පකරණං සබ්බෙසං තිපිටකපරියත්තිජ්ජහෙදායතනබ්බස්සුතානං සික්ඛාකාමානං ථෙරානං අත්තනො පමාණභූතනං සුවෙති. අත්තනො පමාණසුවනෙන අත්තනා විරවිතස්ස විනයවිනිවිජයස්සාපි පමාණනං විභාවෙන්තො තස්ස සවනුග්ගහධාරණාදීසු සොතුජනං නියොජෙතීති දට්ඨබ්බං.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

කම්මට්ඨානභාවනාවිධානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථාවණ්ණනා

3168-78. එවං “විනයො සංවරත්ථාය, සංවරො අවිජ්ජට්ඨාරත්ථාය, අවිජ්ජට්ඨාරො පාමොජ්ජත්ථාය, පාමොජ්ජං පීතත්ථාය, පීති පස්සද්ධත්ථාය, පස්සද්ධි සුබත්ථාය, සුබං සමාධත්ථාය, සමාධි යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනත්ථාය, යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනං නිබ්බිදත්ථාය, නිබ්බිදා විරාගත්ථාය, විරාගො විමුත්තත්ථාය, විමුත්ති විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනත්ථාය, විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං අනුපාදාපඅනිබ්බානත්ථායා”ති (පරි. 365)

දස්සිතානිසංසපරම්පරානිද්ධාරණමුඛෙන

අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුපරියන්තං සානිසංසං විනයකථං කථෙත්වා තස්සා පමාණතඤ්ඤා විභාවෙන්වා අත්තනො සුතබ්බද්ධත්තා “සනිදානං, භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි”ති (අ. නි. 3.126; කථා. 806) වචනතො භගවතො චරිතමනුචත්තන්තො තස්ස දෙසකාලාදිවසෙන නිදානං දස්සෙතුමාහ “සෙට්ඨස්සා”තිආදි.

තත්ථ

සෙට්ඨස්සාති

ධනධඤ්ඤවත්ථාලඤ්ඤාරාදිඋපහොගපරිභොගසම්පත්තියා

වෙව

ගාමරාජධානිබෙත්තවත්ථුනදිතළාකාරාමාදිසම්පත්තියා ව පසත්ථතරස්ස. නාභිභූතෙති මජ්ඣවත්තිතාය නාභිසදිසෙ. නිරාකුලෙති මජ්ඣවත්තිතායෙව පරිමණ්ඩලාදිසම්භවතො විලොපාදිආකුලරහිතෙ. සබ්බස්ස පන ලොකස්ස රාමණීයකෙ සම්පිණ්ඩිතෙ විය රමණීයතරෙ භූතමඬිගලෙ ගාමෙති සම්බන්ධො.

පුනපි කිංවිසිටියෙති ආහ “කදලී”තිආදි. කදලී ච සාලඤ්ච තාලඤ්ච උච්ඡු ච නාළිකෙරා ච කදලී...පෙ.... නාළිකෙරා, තෙසං වනානි කදලී...පෙ.... නාළිකෙරවනානි, තෙහි ආකුලෙ ආකිණ්ණෙති අත්ථො. කමලානි ච උජ්ජලානි ච කමලුජ්ජලානි, තෙහි සඤ්ජන්තා කමලුජ්ජලසඤ්ජන්තා, සලිලස්ස ආසයා සලිලාසයා, කමලුජ්ජලසඤ්ජන්තා ච තෙ සලිලාසයා වාති කමල...පෙ.... සලිලාසයා, තෙහි සොහිතො කමලුජ්ජලසඤ්ජන්තසලිලාසයසොහිතො, තස්මිං.

කාවෙරියා ජලං කාවෙරිජලං, කාවෙරිජලස්ස සම්පාතො පචත්තනං කාවෙරිජලසම්පාතො, තෙන පරි සමන්තතො භූතං පචත්තිතං මහීතලං එතස්සාති කාවෙරිජලසම්පාතපරිභූතමහීතලො, තස්මිං. ඉද්ධෙති නානාසම්පත්තියා සම්ඥ්ඨො. සබ්බඛගසම්පන්නෙති සබ්බසුඛොපකරණසම්පන්නෙ. මඛගලෙති ජනානං ඉද්ධිවුද්ධිකාරණභූතෙ. භූතමඛගලෙති එවංනාමකෙ ගාමෙ.

පවරො තිරතාරිණතලාදිගණෙහි කුලාවලවක්කභොගිනා භොගවලයසීදන්තරසාගරාදි ආකාරො එතාසන්ති පවරාකාරා, පාකාරා ච පරිබා ච පාකාරපරිබා, පවරාකාරා ච තා පාකාරපරිබා වාති පවරාකාරපාකාරපරිබා, තාහි පරිවාරිතො පවරාකාරපාකාරපරිබාපරිවාරිතො, තස්මිං. දස්සනීයෙති දස්සනාරහෙ. මනො රමති එත්ථාති මනොරමො, තස්මිං.

තීරස්ස අන්තො තීරන්තො, තීරමෙව වා අන්තො තීරන්තො, පොක්ඛරණ්ණසොබ්හඋදකවාහකපරිබාදිතං කුලජ්ජදෙසො, තීරන්තෙ රුහිංසු ජායිංසුති තීරන්තරුහා, තීරන්තරුහා ච තෙ බහුත්තා අතීරා අපරිච්ඡෙදා වාති තීරන්තරුහවාතීරා. ව-කාරො සන්ධිජො, තරුනං රාජානො තරුරාජානො, තීරන්තරුහවාතීරා ච තෙ තරුරාජානො වාති තීරන්තරුහවාතීරතරුරාජානො, තෙහි විරාජිතො තීරන්ත...පෙ.... විරාජිතො, තස්මිං, පුජ්ඵපගඵලුපගජායුපගෙහි මහාරුක්ඛෙහි පටිමණ්ඩිතෙති අත්ථො. “තීරන්තරුහවානතරුරාජීවිරාජිතෙ”ති වා පායො, තීරන්තරුහානං වානතරුනං වෙතරුපරුක්ඛානං රාජීහි පන්තිහි පටිමණ්ඩිතෙති අත්ථො. දිජානං ගණා දිජගණා, නානා ච තෙ දිජගණා වාති නානාදිජගණා, තෙ තතො තතො ආගන්ත්වා රමන්ති එත්ථාති නානාදිජගණාරාමො, තස්මිං, සුකකොකිලමයුරාදිසකුණානං ආගන්ත්වා රමනට්ඨානභූතෙති අත්ථො. නානාරාමමනොරමෙති නානා අනෙකෙ ආරාමා පුජ්ඵඵලාරාමා නානාරාමා, තෙහි මනොරමොති නානාරාමමනොරමො, තස්මිං.

වාරු ච තෙ පඬිකජා වාති වාරුපඬිකජා, කමලුජ්ජලකුමුදාදයො, වාරුපඬිකජෙහි සංකිණ්ණා සඤ්ජන්තා වාරුපඬිකජසංකිණ්ණා, වාරුපඬිකජසංකිණ්ණා ච තෙ තළාකා වෙති වාරුපඬිකජසංකිණ්ණතළාකා,

තෙහි සමලඬකතො විභූසිතො වාරු...පෙ.... සමලඬකතො, තස්මිං. සුන්දරො මධුරො රසො අස්සාති සුරසං, සුරසඤ්ච තං උදකඤ්චාති සුරසොදකං, සුරසොදකෙන සම්පුණ්ණා සුරසොදකසම්පුණ්ණා, වරා ච තෙ කූපා වාති වරකූපා, සුරසොදකසම්පුණ්ණා ච තෙ වරකූපා චෙති සුරසොදකසම්පුණ්ණවරකූපා, තෙහි උපසොභිතො සුරසො...පෙ.... කූපසොභිතො, තස්මිං.

විසෙසෙන චිත්‍රාති විචිත්‍රා, විචිත්‍රා ච තෙ විපුලා වාති විචිත්‍රවිපුලා, විචිත්‍රවිපුලා ච තෙ මණ්ඩපා වාති...පෙ.... මණ්ඩපා, අතිසයෙන උග්ගතා අච්චුග්ගතා, අච්චුග්ගතා ච තෙ වරමණ්ඩපා වාති අච්චුග්ගවරමණ්ඩපා, ගාථාබන්ධවසෙන වණ්ණලොපො, විචිත්‍රවිපුලා ච තෙ අච්චුග්ගවරමණ්ඩපා වාති විචිත්‍රවිපුලඅච්චුග්ගවරමණ්ඩපා, තෙහි මණ්ඩිතො විභූසිතො විචිත්‍ර...පෙ.... මණ්ඩිතො, තස්මිං. මණ්ඩං සූරියරස්මිං පාති රක්ඛතීති මණ්ඩපො. තතො තතො ආගම්ම වසන්ති එත්ථාති ආවාසො, පාසාදහම්මියමාළාදයො. අනෙකෙහිති බහුහි. අච්චන්තන්ති අතිසයෙන.

ධරණීතලං හෙත්වා උග්ගතෙන විය, බරං ඵරුසං කෙලාසසිබරං ජිත්වා අවහසන්තෙන විය පුපෙන ච උපසොභිතෙ විහාරෙති යොජනා.

අම්බුං දදාතීති අම්බුදො, සරදෙ අම්බුදො සරදම්බුදො, පුල්ලනතමහන්තභාවසාමඤ්ඤන සරදම්බුදෙන සඬකාසො සරදම්බුදසඬකාසො, තස්මිං. සම්මා උස්සිතො උග්ගතොති සමුස්සිතො, තස්මිං. ඔලොකෙන්තානං, වසන්තානඤ්ච පසාදං චිත්තස්ස තොසං ජනෙතීති පසාදජනනං, තස්මිං. එත්තාවතා විනයවිනිවිජයකථාය පවත්තිතදෙසං දස්සෙති, “වසතා මයා”ති කත්තාරං.

දෙවදත්තවිඤ්චමාණවිකාදීහි කතාපරාධස්ස, සීතුණ්හාදිපරිස්සයස්ස ච සහනතො, සසන්තානගතකිලෙසාදීනං හනනතො ච සීහො වියාති සීහො, බුද්ධො ච සො සීහො වාති බුද්ධසීහො. සෙට්ඨපරියායො වා සීහ-සද්දො, බුද්ධසෙට්ඨෙතාති අත්ථො. චුත්තස්සාති දෙසිතස්ස. විනයස්ස විනයපිටකස්ස. විනිවිජයොති පාඨාගතො චෙව අට්ඨකථාගතො ච ආචරියපරම්පරාහතො ච විනිවිජයො. බුද්ධසීහන්ති එවංනාමකං මහාථෙරං. සමුද්දිස්සාති උද්දිස්ත්වා, තෙන කතආයාවනං පටිච්චාති චුත්තං හොති. ඉමිනා බාහිරනිමිත්තං දස්සිතං.

අයං විනිවිජයො මම සද්ධිවිහාරිකං බුද්ධසීහං සමුද්දිස්ස හික්ඛුනං හිත්තථාය සමාසතො වරපාසාදෙ වසතා මයා කතොති යොජනා.

කිමත්ථායාති ආහ “විනයස්සාවබොධත්ථං, සුබ්බෙනවාචිරෙන වා”ති, අනුපාදිසෙසෙන නිබ්බානපරියන්තානිසංසස්ස විනයපිටකස්ස පකරණස්ස ගන්ථවසෙන සමාසෙත්වා අත්ථවසෙන සුට්ඨු විනිවිජිතත්තා සුබ්බෙන චෙව

අවිරෙන ව අවබොධනත්ථන්ති චුත්තං හොති. භික්ඛුනන්ති පධානනිදස්සනං, එකසෙසනිද්දෙසො වා හෙට්ඨා –

“භික්ඛුනං භික්ඛුනීනඤ්ච භිතත්ථාය සමාහිතො. පවක්ඛාමී”ති (වි. වි. ගන්ථාරම්භකථා 2) –

ආරද්ධත්තා. ඉමිනා පයොජනං දස්සිතං.

3179. එවං දෙසකත්තුනිමිත්තපයොජනානි දස්සෙත්වා කාලනියමං දස්සෙතුමාහ “අච්චුතා”තිආදි. වික්කමනං වික්කන්තො, වික්කමොති අත්ථො. අච්චුතං කෙනචි අනභිභූතං, තඤ්ච තං වික්කන්තඤ්චාති අච්චුතවික්කන්තං, අච්චුතස්ස නාරායනස්ස විය අච්චුතවික්කන්තං එතස්සාති අච්චුතච්චුතවික්කන්තො. කො සො? රාජා, තස්මිං. කලම්භකුලං නන්දයතීති කලම්භකුලනන්දනො, තස්මිං. ඉමිනා තස්ස කුලවංසො නිදස්සිතො. කලම්භකුලවංසජාතෙ අච්චුතච්චුතවික්කන්තනාමෙ වොළුරාජීනි මහිං වොළුරට්ඨං සමනුසාසන්තෙ සම්මා අනුසාසන්තෙ සති තස්මිං වොළුරාජීනි රජ්ජං කාරොන්තෙ සති අයං විනිවිජයො මයා ආරද්ධො වෙව සමාපිතො වාති. ඉමිනා කාලං නිදස්සෙති.

3180. ඉදානි ඉමං විනයවිනිවිජයප්පකරණං කරොන්තෙන අත්තනො පුඤ්ඤසම්පදං සකලලොකභිතත්ථාය පරිණාමෙත්තො ආහ “යථා”තිආදි. අයං විනයවිනිවිජයො අත්තරායං විනා යථා සිද්ධිං නිප්ඵත්තිං පත්තො, තථා සත්තානං ධම්මසංයුතා කුසලනිස්සිතා සඬකප්පා විත්තුප්පාදා, අධිප්පෙතත්ථා වා සබ්බෙ අත්තරායං විනා සිප්ඤ්ඤා නිප්පජ්ජන්තුති යොජනා.

3181. තෙනෙව පුඤ්ඤප්ඵලභාවෙන සකලලොකභිතෙකහෙතුනො භගවතො සාසනස්ස විරට්ඨිතිමාසිසන්තො ආහ “යාච තිට්ඨතී”තිආදි. “මන්දාරො”ති වුවචති සීතසිනිද්ධඵකපබ්බතරාජා. කං වුවචති උදකං, තෙන දාරිතො නිග්ගමප්පදෙසො “කන්දාරො”ති වුවචති. සීතසිනිද්ධවිපුලපුලිතතලෙහි, සන්දමානසාතසීතලපසන්තසලිලෙහි, කීළමානනානප්පකාරමච්ඡගුම්බෙහි, උභයතීරපුප්ඵලපල්ලවාලඬිකතතරුලතාවනෙහි, කූපමානසුකසාලිකකඬිකිලමයුරහංසාදිසකුන්තාහිරුතෙහි, තත්ථ තත්ථ පරිහමන්තහමරාමවජ්ජාහි ව වාරු මනුඤ්ඤා කන්දරා එතස්සාති වාරුකන්දරො. කලි වුවචති අපරාධො, තං සාසති හිංසති අපනෙතීති කලිසාසනං. “කලුසාසන”න්ති වා පාඨො. කලුසං වුවචති පාපං, තං අසති වික්ඛිපති දුරමුස්සාරයතීති කලුසාසනං, පරියත්තිපට්ඨත්තිපට්ඨෙවධසඬ්ඛාතං තිට්ඨසාසනං.

3182. එවං ඔකස්ස දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථහිතසාධකස්ස සාසනස්ස විරට්ඨිතිං පත්ථෙත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මානුභාවෙන ලොකස්ස දිට්ඨධම්මිකත්ථහෙතුමාසිසන්තො ආහ “කාලෙ”තිආදි. කාලෙති සස්සසම්ඤ්ඤිතං අනුරූපෙ කාලෙ. සම්මා පවස්සන්තුති අවුට්ඨිඅතිවුට්ඨිදොසරහිතා යථා සස්සාදීති සම්පජ්ජන්ති, තථා වස්සං වුට්ඨිධාරං පවස්සන්තුති අත්ථො. වස්සවලාභකාති වස්සවලාභකාධිට්ඨිතා පජ්ජන්තදෙවපුත්තා. මහීපාලාති රාජානො. ධම්මතොති දසරාජධම්මතො. සකලං මහින්ති පථවිතිස්සිතසබ්බජනකායං.

3183. එවං සබ්බලොකස්ස ලොකියලොකුත්තරසම්පත්තිසාධනත්ථාය අත්තනො පුඤ්ඤපරිණාමං කත්වා ඉදාති විදිතලොකුත්තරසම්පත්තිනිප්ථාදනවසෙනෙව පුඤ්ඤපරිණාමං කරොන්තො ආහ “ඉම”න්තිආදි. ඉමිනා අත්තනො විරචිතං පච්චක්ඛං විනිච්ඡයමාහ. සාරභූතන්ති සීලසාරාදිතිවිධසික්ඛාසාරස්ස පකාසනතො හත්ථසාරම්ච භූතං. හිතන්ති තදත්ථෙ පටිපජ්ජන්තානං අනුපාදිසෙසනිබ්බානාවසානස්ස හිතස්ස ආවහනතො, සංසාරදුක්ඛස්ස ච වූපසමනතො අමනොසධං විය හිතං. අත්ථයුත්තන්ති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථානං විනයනාදිහි යුත්තත්තා අත්ථයුත්තං. කරොන්තෙනාති රචයන්තෙන මයා. යං පුඤ්ඤං පත්තන්ති කාරකං පුනාතීති පුඤ්ඤං, පුජ්ජහවඵලනිප්ථාදනතො චා “පුඤ්ඤ”න්ති සඬ්ඛං ගතං යං කුසලකම්මං අපරිමෙයාහවපරියන්තං පසුතං අධිගතං. තෙන පුඤ්ඤෙන හෙතුභූතෙන. අයං ලොකොති අයං සකලොපි සත්තලොකො. මුනින්දප්පයාතන්ති මුනින්දෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන සම්පත්තං. චිතසොකන්ති විගතසොකං. සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සඋපායාසාදිහි විගතත්තා, තෙසං නික්කමනනිමිත්තත්තා ච අපගතසොකාදිසංසාරදුක්ඛං. සිවං පුරං නිබ්බානපුරං පාපුණාතු සච්ඡිකරොතු, කිලෙසපරිනිබ්බානෙන, අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා ච පරිනිබ්බාතුති වුත්තං හොති.

ඉති තම්බපණ්ණියෙනාතිආදි පකරණකාරකස්ස පභවසුද්ධිබාහුසච්චාදිගුණමුඛෙන පකරණෙ ගාරවං ජනෙතුකාමෙන ඵ්ඨස්ස සිස්සෙන ධ්විතං වාක්‍යං.

තත්ථ තම්බපණ්ණියෙනාති තම්බපණ්ණිමහි ජාතො, තත්ථ විදිතො, තතො ආගතොති චා තම්බපණ්ණියො, තෙන. ඛ්‍යාකරණමචෙච්ච අධීතවාති වෙය්‍යාකරණො, පරමො ච උත්තමො ච සො වෙය්‍යාකරණො වාති පරමවෙය්‍යාකරණො, තෙන. තිණි පිටකාති සමාහටාති, තිණ්ණං පිටකානං සමාහාරො චා තිපිටකං, නියන්ති බුජ්ඣියන්ති සෙය්‍යත්ථිකෙහීති නයා, නයන්ති චා එතෙහි ලොකියලොකුත්තරසම්පත්තිං විසෙසෙනාති නයා, පාළිනයඅත්ථනයඵකත්තනයාදයොච, තිපිටකෙ ආගතා නයා තිපිටකනයා,

විධානං පසාසනං, පවත්තනං වා විධි, තිපිටකනයානං විධි තිපිටකනයවිධි, තිපිටකනයවිධිමිහි කුසලො තිපිටකනයවිධිකුසලො, තෙන.

පරමා ච තෙ කවිජනා වාති පරමකවිජනා, පරමකවිජනානං හදයාති පරමකවිජනහදයාති, පදුමානං වනාති පදුමවනාති, පරමකවිජනහදයාති ච තාති පදුමවනාති වාති පරමකවිජනහදයපදුමවනාති, තෙසං විකසනං බොධං සුරියො විය කරොතීති පරමකවිජනහදයපදුමවනවිකසනකරො, තෙන. කථි ච තෙ වරා වාති කථිවරා, කථිනං වරාති වා කථිවරා, කථිවරානං වසභො උත්තමො කථිවරවසභො, තෙන, කථිරාජරාජෙනාති අත්ථො.

පරමා ච සා රති වාති පරමරති, පරමරතිං කරොන්තීති පරමරතිකරාති, වරාති ච තාති මධුරාති වාති වරමධුරාති, වරමධුරාති ච තාති වචනාති වාති වරමධුරවචනාති, පරමරතිකරාති ච තාති වරමධුරවචනාති වාති පරමරතිකරවරමධුරවචනාති, උග්ගිරණං කථනං උග්ගාරො, පරමරතිකරවරමධුරවචනානං උග්ගාරො එතස්සාති පරම...පෙ.... වචනුග්ගාරො, තෙන. උරගපුරං පරමපචෙණිගාමො අස්ස නිවාසොති උරගපුරො, තෙන. බුද්ධදත්තෙනාති එවංනාමකෙන ථෙරෙන, ආචරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙනාති අත්ථො. අයං විනයවිනිවිජයො රචිතොති සම්බන්ධො.

නිට්ඨිතා වායං විනයත්ථසාරසන්දීපනී නාම

විනයවිනිවිජයවණ්ණනා.

විනයවිනිවිජය-ටීකා සමත්තා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

උත්තරවිනිවිජය-ටීකා

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

(ක)

දෙවාතිදෙවං සුගතං, දෙවබ්බිභ්මින්දවන්දිතං;
ධම්මඤ්ච වට්ටුපච්ඡෙදං, නත්වා වට්ටාතිතං ගණං.

(ඛ)

වන්දනාමයපුඤ්ඤෙන, කම්මෙන රතනත්තයෙ;
ඡත්වා උපද්දෙවෙ සබ්බෙ, ආරහිස්සං සමාහිතො.

(ග)

ථෙරෙන බුද්ධදත්තෙන, රචිතස්ස සමාසතො;
සංවණ්ණනමසංකිණ්ණං, උත්තරස්ස යථාබලං.

1. අථායමාවරියො අත්තනො විරවිතෙ විනයෙ තස්සුපනිස්සයෙ විනයපිටකෙ ච භික්ඛුනං නානප්පකාරකොසල්ලජනනත්ථං පරිවාරට්ඨකථායඤ්ච ආගතවිනිවිජයං සඬගහෙත්වා උත්තරපකරණං වණ්ණයිතුකාමො පයමං තාව අත්තරායනිවාරණෙන යථාධිප්පෙනසාධනත්ථං රතනත්තයං වන්දන්තො ආභ “සබ්බසත්තුත්තම”න්තිආදි.

පකරණාරම්භෙ රතනත්තයවන්දනාපයොජනං තත්ථ තත්ථාවරියෙහි බහුධා පපඤ්චිතං, අම්භෙහි ච විනයවිනිවිජයවණ්ණනායං සමාසතො දස්සිතන්ති න තං ඉධ වණ්ණයිස්සාම. පකරණාභිධෙයා කරණප්පකාරපයොජනානිපි තත්ථ දස්සිතනායානුසාරෙන ඉධාපි වෙදිතබ්බානි. සම්බන්ධාදිදස්සනමුඛෙන අනුත්තානපදවණ්ණනමෙවෙත්ථ කරිස්සාමි.

ජිනං, ධම්මඤ්ච, ගණඤ්ච වන්දිත්වා උත්තරං දානි කරිස්සාමිති සම්බන්ධො. කිංචිසිට්ඨං ජිනං, ධම්මං, ගණඤ්ච වන්දිත්වාති ආභ “සබ්බසත්තුත්තම”න්තිආදි. තත්ථ සබ්බසත්තුත්තමන්ති පඤ්චස්ස කාමගුණස්ස සත්තා ආසත්තා විසත්තා ලග්ගිතාති සත්තා, පරමත්ථතො සත්තපඤ්ඤත්තියා උපාදානභූතා උපාදානක්ඛන්ධා වොභාරතො ඛන්ධසත්තතිං උපාදාය පඤ්ඤත්තා සම්මුති “සත්තා”ති වුව්චන්ති. තෙ පන කාමාවචරාදිභූමිවසෙන, නිරයාදිපදෙසවසෙන, අහෙතුකාදිපටිසන්ධිවසෙනාති එවමාදිහි අනන්තපහෙදා. තෙසු බීණාසවානං යථාවුත්තනිබ්බවනත්ථෙන සත්තවොභාරො න ලබ්භති. තථාපි තෙ භූතපුබ්බගතියා වා තංසදිසත්තා වා “සත්තා”ති වුව්චන්ති. සබ්බෙ ච තෙ සත්තා වා ති සබ්බසත්තා. උද්ධටතමත්තා, උග්ගතතමත්තා, සෙට්ඨත්තා ච උත්තමො, සබ්බසත්තානං ලොකියලොකුත්තරෙහි රූපාරූපගුණෙහි උත්තමො, සබ්බසත්තෙසු වා උත්තමො පවරො සෙට්ඨොති සබ්බසත්තුත්තමො. “ජින”න්ති එතස්ස විසෙසනං.

පුනපි කිංචිසිට්ඨන්ති ආභ “ධිර”න්ති. ධි වුව්චති පඤ්ඤා, තාය ඊරති වත්තතිති ධිරො, තං. තාදිභාවෙන ඉන්ද්‍රිලසිනෙරුආදයො විය අට්ඨලොකධම්මසඬබ්බාතෙන භුසවාතෙන අකම්පියට්ඨෙන, චතුර්වෙසාරජ්ජවසෙන සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනවි අකම්පනීයට්ඨෙන ච ධිරං, ධිතිසම්පන්නන්ති අත්ථො. ඉදම්පි තස්සෙව විසෙසනං.

වන්දිත්වාති කායවච්ඡිමනොද්වාරෙහි අභිවාදෙන්වාති අත්ථො, යථාභූච්චගුණසංකිත්තනෙන ථොමෙත්වා. සිරසාති භත්තිභාවනතුත්තමඬිගෙන කරණභූතෙන. ඉමිනා විසෙසතො කායපණාමො දස්සිතො, ගුණසංකිත්තනෙන වච්ඡිපණාමො, උභයපණාමෙහි නානන්තරියකතාය මනොපණාමොපි දස්සිතො ච භොති.

ජිනන්ති දෙවපුත්තකිලෙසාහිසඛ්ඛාරමච්චුඛන්ධමාරසඛ්ඛාතෙ
පඤ්චවිධෙ මාරෙ
බලවිධමනසමඋච්ඡේදපභානසභායවෙකල්ලනිදානොපච්ඡේදවිසයාතික්කම
වසෙන පඤ්චහි ආකාරෙහි ජිනවාති ජිනො, තං.

“ධම්ම”න්ති එතස්ස නිබ්බවනාදිවසෙන අත්ථවිනිවිඡයො හෙට්ඨා
දස්සිතොව. අධම්මවිද්ධංසන්ති ධම්මසඛ්ඛාතස්ස කුසලස්ස පටිපක්ඛත්තා
අධම්මො වුව්චති අකුසලධම්මො, තං අකුසලසඛ්ඛාතං අධම්මං විද්ධංසෙති
විනාසෙති පජ්හති
තදඛගවික්ඛම්භනසමුච්ඡේදපටිපස්සද්ධිනිස්සරණප්පභානෙනාති
අධම්මවිද්ධංසො, සපරියත්තිකො නවලොකුත්තරො ධම්මො. පරියත්ති හි
පඤ්චන්තං පභානානං මූලකාරණත්තා ඵලූපවාරෙන තථා වුව්චති, තං
අධම්මවිද්ධංසං. “ධම්ම”න්ති එතස්ස විසෙසනං.

ගණන්ති අට්ඨන්තං අරියපුග්ගලානං සමුහං, සඛ්ඛන්ති අත්ථො.
අඛගණනාසනන්ති අත්තනො නිස්සයං අඛගන්ති මත්ථෙත්තිති අඛගණා,
කිලෙසා රාගදොසමොහා, තෙ අඛගණෙ නාසෙති යථායොගං
තදඛගවික්ඛම්භනසමුච්ඡේදපටිපස්සද්ධිනිස්සරණප්පභානෙනහි පජ්හතිති
අඛගණනාසනො, තං. “ගණ”න්ති එතස්ස විසෙසනං.

2. මයා විනයස්ස යො සාරො විනිවිඡයො රට්ඨතො, තස්ස විනිවිඡයස්සාති
යොජනා. නත්ථි තස්ස උත්තරොති අනුත්තරො, සබ්බෙසු විනිවිඡයෙසු,
සබ්බෙසං වා විනිවිඡයානං අනුත්තරො උත්තමො විනිවිඡයොති
සබ්බානුත්තරො, තං. උත්තරං පකරණං ඉදාහි කර්ස්සාමිති යොජනා.

3. භණතොති භණන්තස්ස පගුණං වාචුග්ගතං කරොන්තස්ස. පඨතොති
පඨන්තස්ස වාචුග්ගතං සජ්ඣායන්තස්ස. පසුඤ්ජතොති තත්ථ පකාරෙන
යුඤ්ජන්තස්ස, තං අඤ්ඤෙසං වාචෙන්තස්ස වා. සුණතොති පරෙහි
වුව්චමානං සුණන්තස්ස. වින්තයතොති යථාසුතං අත්ථතො, සද්දතො ච
වින්තෙන්තස්ස. “අබුද්ධස්ස බුද්ධිවඩ්ඪන”න්ති වත්තබ්බෙ
ගාථාබන්ධවසෙන විහත්තිලොපො. අබුද්ධස්ස බාලස්ස විනයෙ
අප්පකතඤ්ඤානො හික්ඛුහික්ඛුනිජනස්ස. බුද්ධිවඩ්ඪනං විනයවිනිවිඡයෙ
පඤ්ඤාවුද්ධිනිජ්ඣාදකං. අථ වා බුද්ධස්ස විනිවිඡයෙ කතපරිවයත්තා
පඤ්ඤවතො ජනස්ස බුද්ධිවඩ්ඪනං බුද්ධියා පඤ්ඤාය
තික්ඛවිසද්භාවාපාදනෙන හියොයාභාවසාධකං. පරමං උත්තමං උත්තරං නාම
පකරණං වදනො කථෙත්තස්ස මෙ මම සන්තිකා නිරතා විනිවිඡයෙ, තීසු
සික්ඛාසු වා විසෙසෙන රතා නිබ්බාධට ජානාට සුතමයඤ්ඤාණං
අහිනිජ්ඣාදෙථාති සොතුජනං සවනෙ නියොජෙති.

මහාවිහඨගසඨගහකථාවණ්ණනා

4. එවං සොතුජනං සවනෙ නියොජෙත්වා යථාපටිඤ්ඤානං උත්තරවිනිවිඡයං දස්සෙතුමාහ “මෙටුන”න්තිආදි. “කති ආපත්තියො”ති අයං දිට්ඨසංසන්දනා, අදිට්ඨජොතනා, විමතිවිජෙදනා, අනුමති, කථෙතුකමානාපුච්ඡාති පඤ්චන්තං පුච්ඡානං කථෙතුකමානාපුච්ඡා. තිස්සො ආපත්තියො ඵුසෙති තස්සා සඨබ්බෙපතො විස්සජ්ජනං.

5. එවං ගණනාවසෙන දස්සිතානං “භවෙ”තිආදි සරූපතො දස්සනං. ඛෙත්තෙති තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං අල්ලොකාසෙ තිලබ්ඡමත්තෙපි පදෙසෙ. මෙටුනං පටිසෙවන්තස්ස පාරාජිකං භවෙති සම්බන්ධො. “ථුල්ලච්චය”න්ති චුත්තන්ති යොජනා. “යෙභ්‍යාස්කම්බායිතෙ”ති ඉදං නිදස්සනමත්තං, උපඨස්කම්බායිතෙපි ථුල්ලච්චයස්ස හෙට්ඨා චුත්තත්තා. වට්ටකතෙ මුඛෙ අචුසන්තං අභිගජානං පච්චෙසන්තස්ස දුක්කටං චුත්තන්ති යොජනා.

6. “අදින්තං ආදියන්තො”තිආදයොපි චුත්තනායායෙව.

7. පඤ්චමාසග්ගෙන වාපිති පොරාණකස්ස නිලකභාපණස්ස චතුත්ථභාගසඨබ්බාතෙ පඤ්චමාසෙ, තදග්ගනකෙ වා. අධිකෙ වාති අතිරෙකපඤ්චමාසකෙ වා තදග්ගනකෙ වා. අදින්තෙ පඤ්චවීසතියා අවහාරානං අඤ්ඤතරෙන අවහරෙ පරාජයො හොතීති අත්ථො. මාසෙ වා උභ්‍යාමාසෙ වා තදග්ගනකෙ වා දුක්කටං. තතො මජ්ඣිමනි පඤ්චමාසකතො මජ්ඣිම. පඤ්ච මාසා සමාහටා, පඤ්චන්තං මාසානං සමාහාරොති වා පඤ්චමාසං, පඤ්චමාසං අග්ගතීති පඤ්චමාසග්ගෙනං, පඤ්චමාසඤ්ච පඤ්චමාසග්ගනඤ්ච පඤ්චමාසග්ගෙනං, එකදෙසසරූපෙකසෙසොයං, තස්මිං. මාසෙ වාති එත්ථාපි මාසො ච මාසග්ගනකඤ්ච මාසමාසග්ගනකොති චත්තබ්බෙ “මාසෙ”ති එකදෙසසරූපෙකසෙසො, උත්තරපදලොපො ච දිට්ඨබ්බො.

“පඤ්චමාසග්ගෙන”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තෙපි පොරාණකස්ස නිලකභාපණස්සෙව චතුත්ථභාගවසෙන පඤ්චමාසනියමො කාතබ්බො. තථා හි භගවතා දුතියපාරාජිකං පඤ්ඤාපෙන්නෙන භික්ඛුසු පබ්බජිතං පුරාණවොහාරිකමහාමත්තං භික්ඛුං “කිත්තකෙන චත්ථනා රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො චොරං ගහෙත්වා හනති වා බන්ධති වා පබ්බාපෙති වා”ති පුච්ඡිත්වා තෙන “පාදෙන වා පාදාරහෙන වා”ති චුත්තෙ තෙනෙව පමාණෙන අදින්තං ආදියන්තස්ස පඤ්ඤත්තං. අට්ඨකථායඤ්ච –

“පඤ්චමාසකො පාදොති පාළිං උල්ලිඨගිත්වා ‘තදා රාජගහෙ වීසතිමාසකො කභාපණො හොති, තස්මා පඤ්චමාසකො පාදො’. එතෙන ලක්ඛණෙන සබ්බජනපදෙසු කභාපණස්ස චතුත්ථො භාගො ‘පාදො’ති වෙදිතබ්බො. සො ච ඛො පොරාණකස්ස නිලකභාපණස්ස

වසෙන, න ඉතරෙසං දුද්දාමකාදීනං. තෙන හි පාදෙන අතීතා බුද්ධාපි පාරාජිකං පඤ්ඤපෙසුං, අනාගතාපි පඤ්ඤපෙස්සන්ති. සබ්බබුද්ධානඤ්ඤි පාරාජිකවත්ථුමහි වා පාරාජිකෙ වා නානත්තං නත්ථී, ඉමානෙව චත්තාරි පාරාජිකවත්ථුනි, ඉමානෙව චත්තාරි පාරාජිකානි, ඉතො උභයං වා අතිරෙකං වා නත්ථී. තස්මා භගවාපි ධනියං විගරහිත්වා පාදෙනෙව දුතියපාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්නො ‘යො පන හික්ඛු අදින්නං ටෙය්‍යසඬ්ඛාත’න්තිආදිමාහා’ති (පාරා. අට්ඨ. 1.88) වුත්තං.

සාරත්ථදීපනියඤ්ච –

“චතුත්ථො භාගො පාදොති වෙදිතබ්බොති ඉමිනාව සබ්බජනපදෙසු කභාපණස්සෙව වීසතිමො භාගොමාසකොති ඉදඤ්ච වුත්තමෙව හොතීති දට්ඨබ්බං. පොරාණසත්ථානුරූපං ලක්ඛණසම්පන්නා උප්පාදිතා නීලකභාපණාති වෙදිතබ්බො. දුද්දාමෙන උප්පාදිතො දුද්දාමකො. සො කිර නීලකභාපණස්ස තිභාගං අග්ගතී’ති චත්වා ‘යස්මිං පදෙසෙ නීලකභාපණා න සන්ති, තත්ථාපි නීලකභාපණවසෙනෙව පරිච්ඡෙදො කාතබ්බො. කථං? නීලකභාපණානං චළඤ්ජනට්ඨානෙ ව අචළඤ්ජනට්ඨානෙ ව සමානඅග්ගවසෙන පචත්තමානං භණ්ඩං නීලකභාපණෙන සමානග්ගං ගහෙත්වා තස්ස චතුත්ථභාගග්ගනකං නීලකභාපණස්ස පාදග්ගනකන්ති පරිච්ඡින්නදිත්වා විනිවිජයො කාතබ්බො’ති (සාරත්ථ. ටී. 2.88) අයමත්ථොව වුත්තො.

එත්ථ කභාපණං නාම කරොන්නා සුවණ්ණෙනපි කරොන්නි රජතෙනපි තම්බෙනපි සුවණ්ණරජතතම්බමිස්සකෙනපි. තෙසු කතරං කභාපණං නීලකභාපණන්ති? කෙච්ඡි තාව “සුවණ්ණකභාපණ”න්ති. කෙච්ඡි “මිස්සකකභාපණ”න්ති. තත්ථ “සුවණ්ණකභාපණ”න්ති වදන්තානං අයමධිස්පායො – පාරාජිකවත්ථුනා පාදෙන සබ්බත්ථ එකලක්ඛණෙන භවිතබ්බං, කාලදෙසපරිභොගාදිවසෙන අග්ගනානත්තං පාදස්සෙව භවිතබ්බං. භගවතා හි ධම්මිකරාජුහි භනනබන්ධනපබ්බාජනානුරූපෙනෙව අදින්නාදානෙ පාරාජිකං පඤ්ඤත්තං, න ඉතරථා. තස්මා එසා සබ්බදා සබ්බත්ථ අබ්‍යභිචාරීති සුවණ්ණමයස්ස කභාපණස්ස චතුත්ථොන පාදෙන භවිතබ්බන්ති.

“මිස්සකකභාපණ”න්ති වදන්තානං පන අයමධිස්පායො –

අට්ඨකථායං –

“තදා රාජගහෙ වීසතිමාසකො කභාපණො හොති, තස්මා පඤ්චමාසකො පාදො. එතෙන ලක්ඛණෙන සබ්බජනපදෙසු කභාපණස්ස චතුත්ථො භාගො ‘පාදො’ති වෙදිතබ්බො. සො ච බො

පොරාණකස්ස නීලකභාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසං
දුද්දාමකාදීන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.88) –

වුත්තත්තා, සාරත්ථදීපනියඤ්ච –

“පොරාණසත්ථානුරූපං ලක්ඛණසම්පන්නා උප්පාදිතා
නීලකභාපණාති වෙදිතබ්බා”ති (සාරත්ථ. ටී. 2.88) –

වුත්තත්තා ච “විනයවිනිවිජයං පත්වා ගරුකෙ යාතබ්බ”න්ති වචනතො ච
මිස්සකකභාපණොයෙව නීලකභාපණො. තත්ථෙව හි පොරාණසත්ථවිහිතං
ලක්ඛණං දිස්සති. කථං? පඤ්ච මාසා සුවණ්ණස්ස, තථා රජතස්ස, දස මාසා
තම්බස්සාති එතෙ වීසති මාසෙ මිස්සෙත්වා බන්ධනත්ථාය වීහිමත්තං ලොභං
පක්ඛිපිත්වා අක්ඛරානි ච හත්ථිආදීනමඤ්ඤතරඤ්ච රූපං දස්සෙත්වා කතො
නිද්දොසත්තා නීලකභාපණො නාම ගොතීති.

සික්ඛාභාජනවිනිවිජයෙ ච කෙසුචි පොත්ථකෙසු “පාදො නාම පඤ්ච
මාසා සුවණ්ණස්සා”ති පුරිමපක්ඛවාදීනං මතෙන පායො ලිඛිතො. කෙසුචි
පොත්ථකෙසු දුතියපක්ඛවාදීනං මතෙන “පඤ්ච මාසා හිරඤ්ඤස්සා”ති
පායො ලිඛිතො. සිහළභාසාය පොරාණකෙහි ලිඛිතාය සාමණෙරසික්ඛාය
පන –

“පොරාණකස්ස නීලකභාපණස්සාති වුත්තඅට්ඨකථාවචනස්ස,
පොරාණකෙ රතනසුත්තාහිධානකසුත්තෙ වුත්තකභාපණලක්ඛණස්ස
ච අනුරූපතො ‘සුවණ්ණරජතතම්බාති මිස්සෙත්වා උට්ඨාපෙත්වා
කතකභාපණං කභාපණං නාමා’ති ච
‘සාමණෙරානමුපසම්පන්නානඤ්ච අදින්නාදානපාරාජිකචත්ථුම්හි
කො විසෙසො’ති පුච්ඡං කත්වා ‘සාමණෙරානං දසිකසුත්තෙනාපි
පාරාජිකො ගොති, උපසම්පන්නානං පන සුවණ්ණස්ස
වීසතිවීහිමත්තෙනා’ති –

ච විසෙසො දස්සිතො.

තං පන සුවණ්ණමාසකවසෙන අධිස්ථියමාසකං ගොති, පඤ්චමාසකෙන
ච හගවතා පාරාජිකං පඤ්ඤත්තං. තස්මා තස්ස යථාවුත්තලක්ඛණස්ස
කභාපණස්ස සබ්බදෙසෙසු අලබ්භමානත්තා සබ්බදෙසසාධාරණෙන තස්ස
මිස්සකකභාපණස්ස පඤ්චමාසපාදග්ගනකෙන සුවණ්ණෙනෙව
පාරාජිකචත්ථුම්හි නියමිතෙ සබ්බදෙසවාසිනං උපකාරාය ගොතීති එවං
සුවණ්ණෙනෙව පාරාජිකචත්ථුපරිච්ඡෙදො කතො. අයමෙව නියමො
සිහළාවරියවාදෙහි සාරොති ගහිතො. තස්මා සික්ඛාගරුකෙහි සබ්බත්ථ
පෙසලෙහි විනයධරෙහි අයමෙව විනිවිජයො සාරතො පච්චෙතබ්බො.
ගොත්ති චෙත්ථ –

“හෙමරජතතම්බෙහි, සත්ථෙ නිද්දිට්ඨලක්ඛණං;
අභාපෙත්වා කතො වීස-මාසො නීලකභාපණො.

හෙමපාදං සජ්ඣුපාදං, තම්බපාදද්වයඤ්ඤි සො;
මීස්සෙත්වා රූපමජ්ජෙත්වා, කාතුං සත්ථෙසු දස්සිතො.

‘එලා’ති චූච්චතෙ දොසො, නිද්දොසත්තා තථීරිතො;
තස්ස පාදො සුචණ්ණස්ස, වීසවිහග්ගනො මනො.

යස්මිං පන පදෙසෙ සො, න වත්තති කභාපණො;
වීසසොචණ්ණවිහග්ගං, තජ්ජාදග්ගන්ති වෙදියං.

වීසසොචණ්ණවිහග්ගං, ථෙතෙන්තා භික්ඛවො තතො;
චචන්ති සාමඤ්ඤගුණා, ඉච්චාභු විනයඤ්ඤුතො”ති.

9. ඔපාතන්ති ආවාටං. දුක්ඛෙ ජාතෙති යොජනා.

10. උත්තරිං ධම්මන්ති එත්ථ “උත්තරිමනුස්සධම්ම”න්ති වත්තබ්බෙ
නිරුත්තිනයෙන මජ්ඣපදලොපං, නිග්ගහිතාගමඤ්ච කත්වා “උත්තරිං
ධම්ම”න්ති චුත්තං. උත්තරිමනුස්සානං කුමාරිකඤ්චෙව අරියානඤ්ච ධම්මං
උත්තරිමනුස්සධම්මං. අත්තුපනායිකන්ති අත්තති තං උපනෙති “මයි
අත්ථි”ති සමුදාවරන්තො, අත්තානං වා තත්ථ උපනෙති “අහං එත්ථ
සන්දිස්සාමි”ති සමුදාවරන්තොති අත්තුපනායිකො, තං අත්තුපනායිකං, එවං
කත්වා වදන්තොති සම්බන්ධො.

11. පරියායෙති “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා”තිආදිනා
(පරි. 287) පරියායභණනෙ. ඤාතෙති යං උද්දිස්ස භණති, තස්මිං විඤ්ඤුමිහි
මනුස්සජාතිකෙ අවිරොන ඤාතෙ. නො චෙති නො චෙ ජානාති.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

පාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. චෙතෙති, උපක්කමති, මුච්චති, එවං අභිගත්තයෙ පුණ්ණෙ ගරුකං
චුත්තං. ද්වඩ්ඛෙ චෙතෙති, උපක්කමති යදි න මුච්චති, එවං අභිගද්වයෙ
ථුල්ලච්චයන්ති යොජනා. පයොගෙති පයොපෙත්වා උපක්කමිතුං
අභිගජානාමසනං, පරස්ස ආණාපනන්ති එවරූපෙ
සාහත්ථිකාණත්තිකපයොගෙ.

14. චුත්තනයෙනෙව උපරූපරි පඤ්භාපුච්ඡනං ඤාතුං සක්කාති තං
අවත්තුකාමො ආහ “ඉතො පට්ඨායා”තිආදි. මයමිපි යදෙත්ථ පුබ්බෙ
අචුත්තමනුත්තානත්ථඤ්ච, තදෙව වණ්ණයිස්සාම.

15. කායෙනාති අත්තනො කායෙන. කායන්ති ඉත්ථියා කායං. එස නයො “කායබද්ධ”න්ති එත්ථාපි.

16. අත්තනො කායෙන පටිබද්ධෙන ඉත්ථියා කායපටිබද්ධෙ ඵ්ථියෙ තු දුක්ඛටන්ති යොජනා.

17. තිස්සො ආපත්තියො සියුන්ති යොජනා. ද්විත්තං මග්ගානන්ති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං.

18. වණ්ණාදිභඤ්ඤති වණ්ණාදිනා භණ්ණෙන. කායපටිබද්ධෙ වණ්ණාදිනා භඤ්ඤෙ දුක්ඛටන්ති යොජනා.

19. අත්තකාමවරියායාති අත්තකාමපාරිවරියාය.

20. පණ්ඩකස්ස සන්තිකෙපි අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං වදන්තො තස්ස භික්ඛුනොති යොජනා. තිරච්ඡානගතස්සාපි සන්තිකෙති එත්ථාපි එසෙව නයො.

21. ඉත්ථිපුරිසානමත්තරෙ සඤ්චරිත්තං සඤ්චරණභාවං සමාපන්නෙ භික්ඛුමහි පටිග්ගණ්හනවීමංසාපච්චාභරණකත්තිකෙ සම්පන්නෙ තස්ස බුධො ගරුකං නිද්දිසෙති යොජනා.

22. ද්වච්ඡගසමායොගෙති තිස්ථෙතෙසු ද්විත්තං අභිගානං යථාකථඤ්ථි සමායොගෙ. අභිගෙ සති පනෙකස්මිත්ති තිණ්ණමෙකස්මිං පන අභිගෙ සති.

24. පයොගෙති “අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං කුට්ටිං, අදෙසිතවත්ථුකං මහල්ලකවිහාරඤ්ච කාරෙස්සාමි”ති උපකරණත්ථං අරඤ්ඤගමනතො පට්ඨාය සබ්බපයොගෙ. එකපිණ්ඩෙ අනාගතෙති සබ්බපරියන්තිමං පිණ්ඩං සන්ධාය වුත්තං.

25. ඉධ යො භික්ඛු අමුලකෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙතීති යොජනා.

26. ඔකාසං න ව කාරෙත්ථාති “කරොතු මෙ, ආයස්මා, ඔකාසං, අභං තෙ වත්තුකාමො”ති එවං තෙන භික්ඛුනා ඔකාසං අකාරාපෙත්ථා.

28. අඤ්ඤභාගියෙති අඤ්ඤභාගියපදෙන උපලක්ඛිතසික්ඛාපදෙ. එවං අඤ්ඤත්‍රපි ඊදිසෙසු යානෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

29. “සමනුභාසනාය එවා”ති පදච්ඡෙදො. න පටිනිස්සජන්ති අප්පටිනිස්සජන්තො.

30. ඤාත්තියා දුක්කටං ආපන්නො සියා, ද්විති කම්මවාචාහි පුල්ලනං ආපන්නො සියා, කම්මවාචාය ඔසානෙ ගරුකං ආපන්නො සියාති යොජනා. “පුල්ලන”න්ති ඉදං පුල්ලව්වයාපත්තිඋපලක්ඛණවචනං.

31. චතුස්ස යාවතතියකෙසු පයමෙ ආපත්තිපරිච්ඡේදං දස්සෙත්වා ඉතරෙසං තිණ්ණං තෙනපි එකපරිච්ඡේදත්තා තත්ථ චුත්තනයමෙව තෙසු අතිදිසන්නො ආහ “භෙදානුවත්තකෙ”තිආදි.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සඨ්ඨාදිසෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

32. අතිරෙකච්චරන්ති අනාධිට්ඨිතං, අවිකප්පිතං විකප්පනුපගපමාණං ච්චරං ලද්ධා දසාහං අතික්කමන්නො එකමෙව නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං ආපජ්ජති. තිච්චරෙන එකරත්තිමිපි විනා වසන්නො එකමෙව නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං ආපජ්ජති. ඉදංඤ්ච ජාතිවසෙන එකත්තං සන්ධාය චුත්තං වත්ථුගණනාය ආපත්තිනං පරිච්ඡින්නබ්බත්තා.

33. ගහෙත්වාකාලච්චරන්ති අකාලච්චරං පටිග්ගහෙත්වා. මාසන්ති සතියා පච්චාසාය නික්ඛිපිතුං අනුඤ්ඤාතං මාසං. අතික්කමන්නොති සතියාපි පච්චාසාය විනික්කමන්නො අත්තොමාසෙ අනාධිට්ඨිතිත්වා, අවිකප්පෙත්වා වා තිංසදිවසානි අතික්කමන්නො, ච්චරුප්පාදදිවසං අරුණං ආදිං කත්වා එකතිංසමං අරුණං උට්ඨාපෙන්නොති අත්ථො. එකං නිස්සග්ගියං ආපත්තිං ආපජ්ජතීති උදිරිතන්ති යොජනා.

34. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා. යංකිඤ්චි පුරාණච්චරන්ති එකචාරමිපි පරිභුත්තං සඨ්ඨාට්ඨාදීනමඤ්ඤතරං ච්චරං.

35. පයොගස්මිත්ති “ධොවා”තිආදිකෙ භික්ඛුනො ආණත්තිකපයොගෙ, එවං ආණත්තාය ව භික්ඛුනියා උද්ධනාදිකෙ සබ්බස්මිං පයොගෙ ව. “නිස්සග්ගියාව පාවිත්ති හොතීති නිස්සග්ගියා පාවිත්ති ව හොතීති යොජනා.

36. පටිගණ්හතොති එත්ථ “අඤ්ඤත්ත පාරිවත්තකා”ති යොජනා.

38. පයොගස්මිත්ති විඤ්ඤාපනපයොගෙ. විඤ්ඤාපිතෙති විඤ්ඤාපිතච්චරෙ පටිලද්ධෙ.

39. භික්ඛුනි අව්ඡින්නච්චරො වා නට්ඨච්චරො වා භික්ඛු. තදුත්තරිත්ති සන්තරුත්තරපරමතො උත්තරිං.

41. පයොගෙති විකප්පනාපජ්ජනපයොගෙ.

42. දූවෙති දුක්කට්ඨාචිත්තියවසෙන දූවෙ ආපත්තියො චූසෙති යොජෙනබ්බං.

44. පයොගෙති අනුඤ්ඤාතපයොගතො අතිරෙකාභිනිජ්ඣාදනපයොගෙ. ලාභෙති විවරස්ස පටිලාභෙ.

කථිතවග්ගවණ්ණනා පඨමා.

45. කොසියවග්ගස්ස ආදීසු පඤ්චසු සික්ඛාපදෙසු ද්වෙ ද්වෙ ආපත්තියොති යොජනා. පයොගෙති කරණකාරාපනපයොගෙ. ලාභෙති කත්වා වා කාරෙත්වා වා පරිනිට්ඨාපනෙ.

46. “ගහෙත්වා එළකලොමානී”ති පදවිජෙදො. අතික්කමන්ති අතික්කමන්තො.

47. අඤ්ඤායාති අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා. “ධොවාපෙති එළලොමක”න්ති පදවිජෙදො. එළලොමකන්ති එළකලොමානි. නිරුත්තීනයෙන ක-කාරස්ස විපරියායො. පයොගෙති ධොවාපනපයොගෙ.

48. පයොගෙති පටිග්ගණ්හනපයොගෙ.

49. නානාකාරන්ති නානස්පකාරං. සමාපජ්ජන්ති සමාපජ්ජන්තො භික්ඛු. සමාපන්තෙති සංචොභාරෙ සමාපන්තෙ සති. පයොගෙති සමාපජ්ජනපයොගෙ.

50. පයොගෙති කයවික්කයාපජ්ජනපයොගෙ. තස්මිං කතෙති තස්මිං භණ්ඨෙ අත්තතො සත්තකභාවං නීතෙ.

කොසියවග්ගවණ්ණනා දුතියා.

51. අතිරෙකකන්ති අනධිට්ඨිතං, අවිකප්පිතං වා පත්තං. දසාහං අතික්කමෙත්තස්ස තස්ස භික්ඛුනො එකාව නිස්සග්ගියාපත්ති භොතීති යොජනා.

52-3. නත්ථි එතස්ස පඤ්ච ඛන්ධනානීති අපඤ්චඛන්ධනො, තස්මිං, ඌනපඤ්චඛන්ධනෙ පත්තෙති අත්ථො. පයොගෙති විඤ්ඤාපනපයොගෙ. තස්ස පත්තස්ස ලාභෙ පටිලාභෙ.

54. භෙසජ්ජන්ති සප්පිආදිකං.

55. පයොගෙති පරියෙසනපයොගෙ.

56. පයොගෙති අච්ඡන්දනඅච්ඡන්දාපනපයොගෙ. භටෙති අච්ඡන්දිත්වා ගහිතෙ.

57. ද්වෙ පනාපත්තියො චූසෙති වායාපනපයොගෙ දුක්කටං, විකප්පනුපගපච්ඡිමච්චිරපමාණෙන විතෙ නිස්සග්ගියන්ති ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජන්ති අත්ථො.

58-9. යො පන භික්ඛු අප්පචාරිතො අඤ්ඤාතකස්සෙව තන්තවායෙ සමෙච්ච උපසඬ්ඨිකමිත්වා චීවරෙ විකප්පං ආපජ්ජන්තො හොති. සොති සො භික්ඛු. ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජති, න සංසයොති යොජනා. පයොගෙති විකප්පාපජ්ජනපයොගෙ.

60. අච්චෙකසඤ්ඤිතං චීවරං පටිග්ගහෙත්වාති යොජනා. කාලන්ති චීවරකාලං.

61. තිණ්ණමඤ්ඤතරං වත්ථන්ති තිණ්ණං චීවරානං අඤ්ඤතරං චීවරං. සරෙති අන්තරසරෙ. නිදහිත්වාති නික්ඛිපිත්වා. තෙන චීවරෙන විනා ඡාරත්තතො අධිකං දිවසං යස්ස ආරඤ්ඤකස්ස විහාරස්ස ගොවරගාමෙ තං චීවරං නික්ඛිත්තං, තම්හා විහාරා අඤ්ඤත්ථ වසන්තො නිස්සග්ගියං චූසෙති යොජනා.

62. සඬ්ඨිකං ලාභං පරිණතං ඡානං ඡානන්තො.

63. පයොගෙති පරිණාමනපයොගෙ. සබ්බත්ථාති පාරාජිකාදීසු සබ්බසික්ඛාපදෙසු. අප්පනාචාරපරිභානීති පරිචාරෙ පයමං වුත්තකත්ථපඤ්ඤත්තිචාරස්ස පරිභාපනං, ඉධ අවචනන්ති අත්ථො, තස්ස චාරස්ස පරිචාරෙ සබ්බපයමත්තා පයමං වත්තබ්බහාවෙපි තත්ථ වත්තබ්බං පච්ඡා ගණ්හිතුකාමෙන මයා තං යපෙත්වා පයමං ආපත්තිදස්සනත්ථං තදනන්තරො කතාපත්තිචාරො පයමං වුත්තොති අධිප්පායො.

පත්තවග්ගවණ්ණනා තතියා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

තිංසනිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

64. මනුස්සුත්තරිධම්මෙති උත්තරිමනුස්සධම්මෙ. අභුතස්මිං උත්තරිමනුස්සධම්මෙ සමුල්ලපිතෙ පරාජයො පාරාජිකාපත්ති.

65. අමුලන්තිමවත්ථුනා අමුලකෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙන භික්ඛුං වොදනාය ගරු සඬ්ඝාදිසෙසො හොතීති යොජනා. පරියායවචනෙති “යො

තෙ විහාරෙ වසතී''තිආදිනා (පරි. 287) පරියායෙන කථනෙ. ඤාතෙති යස්ස කථෙති, තස්මිං වචනානන්තරමෙව ඤාතෙ.

66. නො වෙ පන විජානාතීති අථ තං පරියායෙන චුත්තං වචනානන්තරමෙව සවෙ න ජානාති. සමුදාහටන්ති කථිතං.

67. ඔමසතො භික්ඛුස්ස දුවෙ ආපත්තියො චුත්තා. උපසම්පන්නං ඔමසතො පාවිත්ති සියා. ඉතරං අනුපසම්පන්නං ඔමසතො දුක්කටං සියාති යොජනා.

68. පෙසුඤ්ඤාහරණෙපි ද්වෙ ආපත්තියො භොන්ති.

69. පයොගෙති පදසො ධම්මං වාචෙන්තස්ස වචනකිරියාරම්භතො පටියාය යාව පදාදීනං පරිසමාපනං, එත්ථන්තරෙ අක්ඛරුච්චාරණපයොගෙ දුක්කටං. පදානං පරිසමත්තියං පාවිත්තියං.

70. ''තිරත්තා අනුපසම්පන්නසහසෙය්‍යායා''ති පදවිජෙදො. අනුපසම්පන්නෙන සහසෙය්‍යා අනුපසම්පන්නසහසෙය්‍යා, තාය. තිරත්තා උත්තරිං අනුපසම්පන්නසහසෙය්‍යායාති යොජනා. පයොගෙති සයනත්ථාය සෙය්‍යාපඤ්ඤාපනකායාවජ්ජනාදිපුබ්බපයොගෙ. පන්නෙති කායපසාරණලක්ඛණෙන සයනෙන නිපන්නෙ.

71. යො පන භික්ඛු එකරත්තියං මාතුගාමෙන සහසෙය්‍යං කප්පෙති. දුක්කටාදයොති ''පයොගෙ දුක්කටං, නිපන්නෙ පාවිත්තිය''න්ති යථාචුත්තද්වෙආපත්තියො ආපජ්ජති යොජනා.

72. පයොගෙති යථාචුත්තලක්ඛණපයොගෙ.

73. අනුපසම්පන්නෙති සමීපත්ථෙ වෙනං භුම්මං. අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ භූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං යො සවෙ ආරොචෙතීති යොජනා. දුක්කටාදයොති යස්ස ආරොචෙති, සො නජ්ජපිටිජානාති, දුක්කටං, පටිටිජානාති, පාවිත්තියන්ති එවං ද්වෙ ආපත්තියො තස්ස භොන්ති.

74. අඤ්ඤතො අඤ්ඤස්ස උපසම්පන්නස්ස දුට්ඨුල්ලස්ස ආපත්තිං අනුපසම්පන්නෙ අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ වදං වදන්තොති යොජනා. පයොගෙති ආරම්භතො පටියාය පුබ්බපයොගෙ දුක්කටං ආගච්ඡති දුක්කටං ආපජ්ජති. ආරොචිතෙ පාවිත්ති සියාති යොජනා.

75. පයොගෙති ''අකජ්ජියපථවිං ඛණ්ඨස්සාමී''ති කුදාල පරියෙසනාදිසබ්බපයොගෙති.

මුසාවාදවග්ගවණ්ණනා පයමා.

76. පාතෙත්තොති විකොපෙත්තො. තස්සාති භූතගාමස්ස. පාතෙති විකොපනෙ.

77. අඤ්ඤවාදකවිභෙසකානං එකයොගනිද්දිට්ඨත්තා තත්ථ චුත්තනයෙනෙව විභෙසකෙ ව ඤාතුං සක්කාති තත්ථ විසුං ආපත්තිභෙදො න චුත්තො.

78. පරන්ති අඤ්ඤං සඛ්ඝෙන සම්මතසෙනාසනපඤ්ඤාපකාදිකං උපසම්පන්නං. උප්ඤාපෙත්තොති තස්ස අයසං උප්පාදෙනුකාමතාය භික්ඛුහි අවජානාපෙතුං. “ඡන්දාය ඉත්ථන්තාමො ඉදං නාම කරොති”තිආදීති වත්වා අවඤ්ඤාය ඔලොකාපෙත්තො, ලාමකතො වා චිත්තාපෙත්තො. පයොගෙති උප්ඤාපනත්ථාය තස්ස අවණ්ණභණ්ණාදිකෙ පුබ්බපයොගෙ.

83. සඛ්ඝිකෙ විහාරෙ පුබ්බුපගතං භික්ඛුං ඡානං ඡානත්තො අනුපබ්ඡ්ඡ සෙය්‍යං කප්පෙති, තස්සෙවං සෙය්‍යං කප්පයතොති යොජනා. පයොගෙදුක්කටාදයොති එත්ථ අලුත්තසමාසො. ආදි-සද්දෙන සෙය්‍යාකප්පනෙ පාවිත්තියං සඛිගණ්හාති.

84. පයොගෙති “නික්කඨ්ඨථ ඉම”න්තිආදිකෙ ආණත්තිකෙ වා “යාහි යාහි”තිආදිකෙ වාචසිකෙ වා හත්ථෙත තස්ස අඛිගපරාමසනාදිවසෙන කතෙ කායිකෙ වා නික්කඨ්ඨනපයොගෙ. සෙසන්ති පාවිත්තියං.

85. “වෙහාසකුටියා උපරි”ති පදවිඡෙදො. ආහව්වපාදකෙති එත්ථ “මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා”ති සෙසො. සිදන්ති නිසිදන්තො. දුක්කටාදයොති පයොගෙ දුක්කටං, නිපජ්ජාය පාවිත්තියන්ති ඉමා ආපත්තියො ඵුසෙති අත්ථො.

86. අස්ස පජ්ජස්ස පට්ඨපාදං දසක්ඛරපාදකං ඡන්දොවිචිතියං චුත්තගාථා, “ගාථාඡන්දො අතීතද්වය”න්ති ඉමිනා ඡන්දොවිචිතිලක්ඛණෙන ගාථාඡන්දත්තා අධිට්ඨිත්වා ද්වත්තිපරියායෙති එත්ථ අක්ඛරද්වයං අධිකං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. පයොගෙති අධිට්ඨානපයොගෙ. අධිට්ඨිතෙති ද්වත්තිපරියායානං උපරි අධිට්ඨානෙ කතෙ.

87. පයොගෙති සිඤ්චනසිඤ්චාපනපයොගෙ. සිත්තෙති සිඤ්චනකිරියපරියොසානෙ.

භූතගාමවග්ගවණ්ණනා දුතියා.

88. දුක්කටං ඵුසෙති යොජනා. ඔවදිතෙ පාවිත්ති සියාති යොජනා.

89. විභාගොයෙව විභාගතා.

90. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා අඤ්ඤානු පාරිවත්තකා විවරං දෙනන්තො භික්ඛු දුට්ඨෙ ආපත්තියො ඵුසෙති යොජනා. පයොගෙති දානපයොගෙ.

93. “නාවං එක”න්ති පදවිජෙදො. පයොගෙති අභිරුහණපයොගෙ. දුක්ඛටාදයොති ආදි-සද්දෙන අභිරුළ්භෙ පාවිත්තියං සඬගණ්හාති.

94. “දුට්ඨං ආපත්ති”න්ති පදවිජෙදො.

96. භික්ඛුනියා සද්ධං රහො නිසජ්ජං කප්පෙන්තො භික්ඛු පයොගෙදුක්ඛටාදයො ද්වෙපි ආපත්තියො ඵුසෙති යොජනා.

ඔවාදවග්ගවණ්ණනා තතියා.

97. තදුත්තරිත්ති තතො භුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාතඵකදිවසතො උත්තරිං දුතියදිවසතො පටියාය. අනන්තරස්ස වග්ගස්සාති ඔවාදවග්ගස්ස. නවමෙනාති භික්ඛුනියා පරිපාවිතපිණ්ඩපාතසික්ඛාපදෙන.

99. ද්වත්තිපත්තෙති ද්වත්තිපත්තපුරෙ. තදුත්තරිත්ති ද්වත්තිපත්තපුරතො උත්තරිං. පයොගෙති පටිග්ගහණපයොගෙ.

101. අභිහට්ඨන්ති අභිහරිත්වා.

102. තස්සාති අභිහරන්තස්ස. පිටකෙති විනයපිටකෙ.

103. දසමෙපිති එත්ථ “දසමෙ අපි”ති පදවිජෙදො.

භොජනවග්ගවණ්ණනා චතුත්ථා.

104. අවෙලකාදිනොති ආදි-සද්දෙන “පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා”ති (පාවි. 270) චුත්තෙ සඬගණ්හාති. භොජනාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන බාදනීයං සඬගණ්හාති. පයොගෙති සහත්ථා දානපයොගෙ.

105. දාපෙත්වා වා අදාපෙත්වා වා කිඤ්චි ආමිසං. පයොගෙති උය්‍යාජනපයොගෙ. තස්මිත්ති තස්මිං භික්ඛුමිහි. උය්‍යාජිතෙ පාවිත්ති සියාති යොජනා.

109. උම්මාරාතික්කමෙති ඉන්දබ්බිලාතික්කමෙ.

110. තදුත්තරිත්ති තතො පරිච්ඡින්නරත්තිපරියන්තතො වා පරිච්ඡින්නහෙසජ්ජපරියන්තතො වා උත්තරිං.

111. උය්‍යුත්තං දස්සනත්ථාය ගච්ඡන්තො ද්වෙ ආපත්තියො ඵ්ඤ්ඤායොජනා.

අවෙලකවග්ගවණ්ණනා පඤ්ඤමා.

114. මෙරෙය්‍යන්ති මෙරයං. නිරුත්තිනයෙන අ-කාරස්ස ඵ-කාරො, ය-කාරස්ස ඵ ද්විත්තං. මෙරය-සද්දපරියායො වා මෙරෙය්‍ය-සද්දො. මුනීති භික්ඛු.

115. “භික්ඛු අඬගුලිපතොදෙනා”ති පදවිජෙදො. පයොගෙති භාසාපනපයොගෙ. තස්සාති භාසාපෙන්තස්ස.

116. ගොප්ඵකා හෙට්ඨා උදකෙ දුක්කටං. ගොප්ඵකතො උපරි උපරිගොප්ඵකං, උදකං, තස්මිං, ගොප්ඵකතො අධිකප්පමාණෙ උදකෙති අත්ථො.

117. අනාදරියන්ති පුග්ගලානාදරියං, ධම්මානාදරියං වා. පයොගෙති අනාදරියවසෙන පවත්තෙ කායපයොගෙ වා වචිපයොගෙ වා. කතෙ අනාදරියෙ.

118. පයොගෙති භිංසාපනපයොගෙ.

119. ජොතින්ති අග්ගිං. සමාදහින්වානාති ජාලෙන්වා. “විසිඛ්ඛෙන්තො”ති ඉමිනා ඵලූපවාරෙන කාරණං වුත්තං. විසිඛ්ඛනකිරියා හි සමාදහනකිරියාය ඵලන්ති විසිඛ්ඛනකිරියාවොහාරෙන සමාදහනකිරියාව. තස්මා විසිඛ්ඛෙන්තොති එත්ථ සමාදහන්තොති අත්ථො. පයොගෙති සමාදහනසමාදහාපනපයොගෙ. විසිචිතෙති වුත්තනයෙන සමාදහිතෙති අත්ථො.

120. පයොගෙති වුණ්ණමත්තිකාහිසඬ්ඛරණාදිසඬ්ඛපයොගෙ. ඉතරන්ති පාවිත්තියං.

121. තිණ්ණං දුබ්බණ්ණකරණානන්ති කංසනීලපත්තනීලකද්දමසඬ්ඛානානං තිණ්ණං දුබ්බණ්ණකරණානං. එකං අඤ්ඤකරං අනාදිය අදත්වා. වීචරන්ති නවවීචරං.

122. නත්ථි එතස්ස උද්ධාරන්ති අනුද්ධාරො, තං අනුද්ධාරන්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං, අකතපච්චුද්ධාරන්ති අත්ථො.

123. අපනිධෙන්තොති අපනෙත්වා නිධෙන්තො නික්ඛිපෙන්තො. පත්තාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන වීචරනිසිදනසුචිසරකායබන්ධනානං ගහණං.

පයොගෙති අපනිධානපයොගෙ. තස්මිං පත්තාදිකෙ පඤ්චවිධෙ පරික්ඛාරෙ. අපනිහිතෙ සෙසා පාවිත්තියාපත්ති සියාති යොජනා.

සුරාපානවග්ගවණ්ණනා ඡට්ඨා.

124. තපොධනොති පාතිමොක්ඛසංවරසීලසඬ්ඛාතං තපොධනමස්සාති තපොධනො, හික්ඛු.

125. තස්මිං ඔපාතෙ.

126. මනුස්සවිග්ගහො මනුස්සසරිරො. තිරව්ජානගතො නාගො වා සුපණ්ණො වා. තස්ස ඔපාතඛණ්ණකස්ස.

127. පටුබුද්ධිනාති සබ්බෙසු ඤෙය්‍යධම්මෙසු නිපුනඤාණෙන භගවතා.

128. පයොගෙති පරිභොගත්ථාය ගහණාදිකෙ පයොගෙ. තස්සාති හික්ඛුස්ස.

129. උක්කොටෙන්තොති උච්චාලෙන්තො යථායානෙ යාතුං අදෙන්තො. පයොගෙති උක්කොටනපයොගෙ. උක්කොටිතෙ පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

130. දුට්ඨුල්ලං වජ්ජකන්ති සඬ්ඝාදිසෙසාදිකෙ. එකං පාවිත්තියං ආපත්තිං ආපජ්ජති ඉති දීපිතන්ති යොජනා.

131. පයොගෙති ගණපරියෙසනාදිපයොගෙ. දුක්කටං පත්තො සියා දුක්කටාපත්තිං ආපන්නො භවෙය්‍යාති අත්ථො. සෙසාති පාවිත්තියාපත්ති උපසම්පාදිතෙ සියා. ගාථාබන්ධවසෙන උපසග්ගලොපො.

132-3. ජානං ථෙය්‍යසත්ථෙත සහ සංවිධාය මග්ගං පටිපජ්ජතො ච තථෙව මාතුගාමෙන සහ සංවිධාය මග්ගං පටිපජ්ජතො වාති යොජනා. පයොගෙති සංවිධාය ගන්තුං පටිපුච්ඡාදිකරණපයොගෙ. පටිපන්නෙති මග්ගපටිපන්නෙ. අනන්තරන්ති අද්ධයොජනගාමන්තරාතික්කමනානන්තරං.

134. ඤත්තියා ඔසාතෙ දුක්කටං චුසෙති යොජනා.

135. අකතානුධම්මෙනාති අනුධම්මො චුච්චති ආපත්තියා අදස්සනෙ වා අප්පටිකම්මෙ වා පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ වා ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන උක්ඛිත්තකස්ස අනුලොමවත්තං දිස්වා කත්වා ඔසාරණා, සො ඔසාරණසඬ්ඛාතො අනුධම්මො යස්ස න කතො, අයං අකතානුධම්මො නාම, තාදිසෙන හික්ඛුනා සද්ධිත්ති අත්ථො. සම්භුඤ්ජන්තොති

ආමිසසම්භොගං කරොන්තො භික්ඛු. පයොගෙති භුඤ්ජිතුං ආමිසපටිග්ගභණාදිපයොගෙ. භුත්තෙති සම්භුත්තෙ, උභයසම්භොගෙ, තදඤ්ඤතරෙ වා කතෙති අත්ථො.

136. උපලාපෙන්නොති පත්තච්චරඋද්දෙසපරිපුච්ඡනාදිවසෙන සඬගණ්හන්තො. පයොගෙති උපලාපනපයොගෙ.

සප්පාණකවග්ගවණ්ණනා සත්තමා.

137. සහධම්මිකන්ති කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, පඤ්චභි සහධම්මිකෙහි සික්ඛිතබ්බත්තා, තෙසං වා සත්තකත්තා “සහධම්මික”න්ති උද්ධනාමෙන බුද්ධපඤ්ඤත්තෙන සික්ඛාපදෙන වුව්චමානස්සාති අත්ථො. භණ්ණොති “භික්ඛුස්සා”ති ඉමිනා සමානාධිකරණං.

138. විවණ්ණෙන්නොති “කිං පනිමෙහි බුද්දානුබුද්දකෙහි සික්ඛාපදෙහි උද්දිට්ඨෙහි”තිආදිනා ගරහන්තො. පයොගෙති “කිං ඉමෙහි”තිආදිනා ගරහණවසෙන පවත්තෙ වට්ඨපයොගෙ. විවණ්ණෙතෙ ගරහිතෙ.

139. මොහෙන්නොති “ඉදානෙව ඛො අභං, ආවුසො, ජානාමී”තිආදිනා අත්තනො අජානනත්තෙන ආපන්නභාවං දීපෙත්වා භික්ඛුං මොහෙන්නො, වඤ්චෙන්නොති අත්ථො. මොහෙති මොහාරොපනකම්මෙ. අරොපිතෙ කතෙ.

140. භික්ඛුස්ස කුපිතො පහාරං දෙන්නො ඵුසෙති යොජනා. පයොගෙති දණ්ඩාදානාදිපයොගෙ.

141. පයොගෙති උග්ගිරණපයොගෙ. උග්ගිරිතෙති උච්චාරිතෙ.

142. අමුලෙනෙවාති දිට්ඨාදිමුලවිරහිතෙනෙව. යොගෙති ඔකාසකාරාපනාදිපයොගෙ. උද්ධංසිතෙති වොදිතෙ.

143. කුක්කුච්චං ජනයන්නොති “උනව්සතිවස්සො ත්ථං මඤ්ඤෙ උපසම්පන්නො”තිආදිනා කුක්කුච්චං උපදහන්තො. යොගෙති කුක්කුච්චුප්පාදනපයොගෙ. උප්පාදිතෙති කුක්කුච්චෙ උප්පාදිතෙ.

144. “තිට්ඨන්තො උපස්සුති”න්ති පදවිෂෙදො. සුතියා සමීපං උපස්සුති, සවනුපවාරෙති අත්ථො.

145. ධම්මිකානං තු කම්මානන්ති ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන කතානං අපලොකනාදිනං වතුන්තං කම්මානං. තතො පුනාති ඡන්දදානතො පච්ඡා. ඛියනධම්මන්ති අත්තනො අධිප්පෙතභාවවිභාවනමන්තනං. ද්වෙ ඵුසෙ දුක්කටාදයොති ඛියනධම්මාපජ්ජනපයොගෙ දුක්කටං, ඛියනධම්මෙ

ආපන්නො පාවිත්තියන්ති එවං දුක්කටාදයො ද්වෙ ආපන්නියො ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

146. සඬ්ඝෙ සඬ්ඝමජ්ඣෙ. විනිවිජයෙති වත්ථුතො ඔතිණ්ණවිනිවිජයෙ. නිට්ඨං අගතෙති වත්ථුමිහි අවිනිවිජ්‍යෙන, ඤත්තිං යපෙත්වා කම්මවාචාය වා අපරියොසිතාය.

148. සමග්ගෙන සඬ්ඝෙනාති සමානසංවාසකෙන සමානසීමායං යිතෙන සඬ්ඝෙන.

සහධම්මිකවග්ගවණ්ණනා අට්ඨමා.

150. අවිදිතො හුත්වාති රඤ්ඤො අවිදිතාගමනො හුත්වා.

152. රතනන්ති මුත්තාදිදසවිධං රතනං. පයොගෙති රතනග්ගහණපයොගෙ.

153. විකාලෙති මජ්ඣන්තිකාතික්කමනො පට්ඨාය අරුණෙ.

155. අට්ඨිදන්තවිසාණාහිනිබ්බත්තන්ති අට්ඨිදන්තවිසාණමයං. පයොගෙති කාරාපනපයොගෙ.

156. තස්මිං මඤ්චාදිමිහි කාරාපිතෙ සෙසා පාවිත්තියාපත්ති සියාති යොජනා.

රතනවග්ගවණ්ණනා නවමා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

159. චතුසු පාට්ඨෙසනියෙසුපි අවිසෙසෙන ආදිවච්චන්ධුනා බුද්ධෙන ද්විධා ආපත්ති නිද්දිට්ඨාති යොජනා.

160. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු චතුසු.

පාට්ඨෙසනියකථාවණ්ණනා.

161. සෙබ්බියකථා උත්තානත්ථායෙව.

සෙබ්බියකථාවණ්ණනා.

162. පරිවාරෙ පට්ඨමං දස්සිතසොළසවාරජ්ජනෙදෙ මහාවිහඩිගෙ “පට්ඨමං පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත”න්තිආදිජ්ජනෙදො (පරි. 1)

කත්ථපඤ්ඤත්තිවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො කති ආපත්තියො ආපජ්ජති” තිආදිප්පහෙදො (පරි. 157) කතාපත්තිවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො චතුත්තං විපත්තීනං කති විපත්තියො භජන්ති” තිආදිප්පහෙදො (පරි. 182) විපත්තිවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො සත්තන්තං ආපත්තික්ඛන්ධානං කතිහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි සඬගහිතා” තිආදිප්පහෙදො (පරි. 182) සඬගහවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො ඡන්තං ආපත්තිසමුට්ඨානානං කතිහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨහන්ති” තිආදිප්පහෙදො (පරි. 184) සමුට්ඨානවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො චතුත්තං අධිකරණානං කතමං අධිකරණ” තිආදිප්පහෙදො (පරි. 185) අධිකරණවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො සත්තන්තං සමථානං කතිහි සමථෙහි සම්මන්ති” තිආදිප්පහෙදො (පරි. 186) සමථවාරො, තදනන්තරො ඉමෙහි සත්තහි වාරෙහි මිස්සො අට්ඨමො සමුච්චයවාරොති ඉමෙසු අට්ඨසු වාරෙසු ආදිභූතෙ කත්ථපඤ්ඤත්තිනාමධෙයො අප්පනාවාරෙ සඬගහෙතඛිබ්බානං නිදානාදිසත්තරසලක්ඛණානං උභයවිභවිගසාධාරණතො උපරි වක්ඛමානත්තා තං වාරං යපෙත්වා තදනන්තරං අසාධාරණං කතාපත්තිවාරං සෙඛියාවසානං පාළික්කමානුරූපං දස්සෙත්වා තදනන්තරා විපත්තිවාරාදයො ඡ වාරා උභයවිභවිගසාධාරණතො වක්ඛමානාති කත්වා තෙපි යපෙත්වා ඉමෙ පච්චයසද්දෙන අයොජෙත්වා දස්සිතා අට්ඨෙව වාරා, පුන “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවනපච්චයා පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත” තිආදිනා (පරි. 188) පච්චය-සද්දං යොජෙත්වා දස්සිතා අපරෙ අට්ඨ වාරා යොජිතාති තත්ථාපි දුතියං කතාපත්තිපච්චයවාරං ඉමිනා කතාපත්තිවාරෙත ඵකපරිච්ඡෙදං කත්වා දස්සෙතුමාහ “පඤ්ඤත්තා” තිආදි. පටිසෙවනපච්චයාති පටිසෙවනහෙතුනා.

163. අල්ලොකාසප්පවෙසනෙති ජීවමානසරීරෙ තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං මග්ගෙ අල්ලොකාසප්පවෙසනෙ. මතෙ අක්ඛායිතෙ වා පි-සද්දෙන යෙභුය්‍යඅක්ඛායිතෙ පවෙසනෙ පවෙසනනිමිත්තං මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො භික්ඛු පාරාජිකං ඵුසෙති සම්බන්ධො.

164. තථා යෙභුය්‍යක්ඛායිතෙ, උපඬ්ඨක්ඛායිතෙ ච මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො භික්ඛු ඵුල්ලච්චයං ඵුසෙති යොජනා. වට්ටකතෙ මුඛෙ දුක්කටං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ඡතුමට්ඨකෙති භික්ඛුනියා ඡතුමට්ඨකෙ දින්නෙ පාවිත්ති වුත්තාති සම්බන්ධො.

166. අවස්සුතස්සාති කායසංසග්ගරාගෙන තිත්තස්ස. පොසස්සාති ගහණකිරියාසම්බන්ධෙ සාම්චවනං. භික්ඛුනියාති අත්තසම්බන්ධෙ සාම්චවනං. “අත්තතො” ති සෙසො. අවස්සුතෙන පොසෙන අත්තතො අධක්ඛකාදිගහණං සාදියන්තියා තථා අවස්සුතාය භික්ඛුනියා පාරාජිකන්ති යොජනා.

167. කායෙනාති අත්තනො කායෙන. කායන්ති මාතුගාමස්ස කායං. ඵුසකොති කායසංසග්ගරාගෙන ඵුසතො. කායෙන කායබද්ධන්ති එත්ථාපි එසෙව නයො.

168. කායෙන පටිබද්ධෙනාති අත්තනො කායපටිබද්ධෙන. පටිබද්ධන්ති ඉත්ථියා කායපටිබද්ධං ඵුසන්තස්ස දුක්කටං. තස්ස භික්ඛුස්ස.

“මහාවිහඬගසඬගහො නිට්ඨිතො”ති කස්මා වුත්තං, නනු සොළසචාරසඬගහෙ මහාවිහඬගෙ කතාපත්තිවාරොයෙවෙත්ථ වුත්තො, න ඉතරෙ වාරාති? සච්චං, අවයවෙ පන සමුදායොපචාරෙන වුත්තං. සාධාරණාසාධාරණානං මහාවිහඬගෙ ගතානං සබ්බාපත්තිපහෙදානං දස්සනොපචාරභූතො කතාපත්තිවාරො දස්සිතොති තංදස්සනෙන අප්පධානා ඉතරෙපි වාරා උපචාරතො දස්සිතා හොන්තිති ච තථා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

මහාවිහඬගසඬගහවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුනිවිහඬගො

170. විනයස්ස විනිවිජයෙ භික්ඛුනං පාටචත්ථායාති භික්ඛුනීනං පාටචස්සාපි තදධිනත්තා පධානදස්සනවසෙන වුත්තං. අථ වා දස්සනලිඬගන්තරසාධාරණත්තෙ ඉච්ඡිතෙ පුල්ලිඬගෙන, නපුංසකලිඬගෙන වා නිද්දෙසො සද්දසත්ථානුයොගතොති “භික්ඛුන”න්ති පුල්ලිඬගෙන වුත්තං.

171. නන්දන්ති සාදියන්ති.

172. තිස්සො ආපත්තියො ඵුසෙති යොජනා. ජාණුස්ස උද්ධං, අක්ඛකස්ස අධො ගහණං සාදියන්තියා තස්සා පාරාජිකන්ති යොජනා.

173. කායපටිබද්ධෙ වා ගහණං සාදියන්තියා දුක්කටං.

174. වජ්ජන්ති අඤ්ඤිස්සා භික්ඛුනියා පාරාජිකාපත්තිං.

176. තං ලද්ධිත්ති උක්ඛිත්තස්ස යං ලද්ධිං අත්තනො රොවෙසි, තං ලද්ධිං න නිස්සජ්ජන්තිති යොජනා.

178. “ඉධ ආගච්ඡා”ති පදවිෂෙදො. “වුත්තා ආගච්ඡති”ති පදවිෂෙදො.

179. හත්ථපාසප්පවෙසනෙති හත්ථපාසුපගමනෙ. “හත්ථගතප්පවෙසනෙ”ති වා පායො, සොයෙව අත්ථො.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා භික්ඛුනිවිහඬිගෙ

පාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

180. එකස්සාති අත්තනො අත්තනො අට්ටකාරස්ස වා. ආරොවනෙති වත්තබ්බස්ස වොහාරිකානං නිවෙදනෙ.

181. දුතියාරොවනෙති දුතියස්ස, දුතියං එවං ආරොවනෙ.

182. ද්විතීති ද්විති කම්මවාචාහි. කම්මවාචොසානෙති කම්මවාචාභිසානෙ.

183. පරික්ඛෙපෙ අතික්කන්තෙති අත්තනො ගාමනො ගන්ත්වා ඉතරං ගාමං පවිසන්තියා පයමෙන පාදෙන තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ අතික්කන්තෙ, පයමපාදෙ පරික්ඛෙපං අතික්කමෙත්වා අන්තොගාමසඬිබ්බෙපං ගතෙති අත්ථො.

184. දුතියෙනාති ගාමපරික්ඛෙපනො ඛනි ඨිතෙන දුතියපාදෙන. අතික්කන්තෙති තස්මිං ගාමපරික්ඛෙපෙ අතික්කන්තෙ, තස්මිං පාදෙ අන්තොගාමං පවෙසිතෙති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා භික්ඛුනිවිහඬිගෙ

සඬිසාදිසෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

193. ඉහ භික්ඛුනී පත්තසන්තිවයං කරොන්ති හොති, සා එකං නිස්සග්ගියං පාවිත්තියංයෙව ඵුසෙති යොජනා.

194. අකාලච්චරං කාලච්චරං කත්වා භාජාපෙන්නියාති යොජනා. පයොගෙති භාජනපයොගෙ.

195. ඡින්නෙති අවඡින්නෙ.

196. තතො පරන්ති තතො පයමතො අඤ්ඤං.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා භික්ඛුනිවිහඬිගෙ

නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

199. ලසුණං බාදති වෙ, ද්වෙ ආපත්තියො ඵුටාති යොජනා.

200. පයොගෙති සංභාරාපනපයොගෙ. සංභටෙති අත්තනා සංභටෙ, පරෙන සංභරාපිතෙ ව ආපත්ති පාවිත්ති හොති.

201. කතෙති තලසාතෙ කතෙ.

202. ජතුනා මට්ඨකන්ති ජතුනා කතං මට්ඨදණ්ඩකං. “දුක්කටං ආදිත්තෙන” ති පදවිජෙදො.

204. භුඤ්ජමානස්ස භික්ඛුස්ස භත්ථපාසෙති යොජනා. භිත්වා භත්ථපාසං.

205. විඤ්ඤාපෙත්වාති අන්තමසො මාතරම්පි යාවිත්වා. අජ්ඣොභාරෙ පාවිත්තිං දීපයෙති යොජනා.

206. උච්චාරාදිත්ති ආදි-සද්දෙන විසාසසඬකාරමුත්තානං ගහණං.

ලසුණවග්ගවණ්ණනා පයමා.

209. ඉධ ඉමස්මිං රත්තන්ධකාරවග්ගෙ. පයමෙ, දුතියෙ, තතියෙ, චතුත්ථෙපි විනිවිජයො ලසුණවග්ගස්ස ඡට්ඨෙන සික්ඛාපදෙන තුලොසා සදිසොති යොජනා.

210. ආසනෙති පල්ලඬකෙ තස්සොකාසභුතෙ. සාමිකෙ අනාපුච්ඡාති තස්මිං කුලෙ යං කිඤ්චි විඤ්ඤමනුස්සං අනාපුච්ඡා.

211. අනොවස්සන්ති භිත්තියා ඛහි නිබ්බකොසඛහන්තරං. දුතියාතික්කමෙති දුතියෙන පාදෙන නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානාතික්කමෙ.

212. නිසීදිතෙති නිසිත්තෙ.

213. පයොගෙති උජ්ඣාපනපයොගෙ.

214. නිරයාදිනා අත්තානං වා පරං වා අභිසප්පෙන්ති සපථං කරොන්ති ද්වෙ ඵුසෙති යොජනා. අභිසප්පිතෙති අභිසපිතෙ.

215. වධිත්වාති භත්ථාදීහි පහරිත්වා. “කරොති එක” ත්ති පදවිජෙදො.

රත්තන්ධකාරවග්ගවණ්ණනා දුතියා.

216. නග්ගාති අනිවත්ථා වා අපාරුතා වා. පයොගෙති චුණ්ණමත්තිකාඅභිසඬ්ඛරණාදිපයොගෙ.

217. පමාණාතික්කන්තන්ති “දීසසොවතස්සො විදන්ථියො සුගතවිදන්ථියා, තිරියං ද්වෙ විදන්ථියො” ති (පාවි. 888) චුත්තපමාණමතික්කන්තං. පයොගෙති කාරාපනපයොගෙ.

218. විසිබ්බෙන්වාති දුස්සිබ්බිතං පුන සිබ්බනත්ථාය විසිබ්බෙන්වා.

219. පඤ්ච අභානි පඤ්චාහං, පඤ්චාහමෙව පඤ්චාහිකං. සඤ්ඤාටිතං වාරො සඤ්ඤාටිවාරො, පරිභොගවසෙන වා ඔතාපනවසෙන වා සඤ්ඤාටිතට්ඨොන “සඤ්ඤාටි”ති ලද්ධනාමානං. “තිව්වරං, උදකසාටිකා, සංකච්චිකා”ති ඉමෙසං පඤ්චන්තං වීවරානං පරිවත්තනං. අතික්කමෙති භික්ඛුනි අතික්කමෙය්‍ය. අස්සා පන එකාව පාවිත්ති පරිදිපිතාති යොජනා.

220. සඤ්ඤාමනීයන්ති සඤ්ඤාමෙනබ්බං. අඤ්ඤාදිස්සා සන්තකං අනාපුච්ඡා ගහිතං පුන දාතබ්බං පඤ්චන්තං අඤ්ඤතරං.

221. ගණවිවරලාභස්සාති භික්ඛුනිසඤ්ඤාන ලහිතබ්බවිවරස්ස. අන්තරායං කරොතීති යථා තෙ දාතුකාමා න දෙන්ති, එවං පරක්කමති.

222. ධම්මිකන්ති සමග්ගෙන සඤ්ඤාන සන්තිපතිත්වා කරියමානං. පටිබාහන්තිති පටිසෙධෙන්ති. පටිබාහිතෙ පටිසෙධිතෙ.

223. අගාරිකාදිනොති ආදි-සද්දෙන “පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා”ති (පාරා. 917) වුත්තෙ සඤ්ඤානි. සමගණවිවරන්ති කප්පකතං නිවාසනපාරුපනුපගං. පයොගෙති දානපයොගෙ.

224. වීවරෙ දුබ්බලාසායාති දුබ්බලවිවරපච්චාසාය “සචෙ සක්කොම, දස්සාමා”ති එත්තකමත්තං සුත්වා උප්පාදිතාය ආසායාති අත්ථො. කාලන්ති වීවරකාලසමයං. සමතික්කමෙති භික්ඛුනිහි කාලවිවරෙ භාජියමානෙ “ආගමෙථ, අය්‍ය, අත්ථි සඤ්ඤාස්ස වීවරපච්චාසා”ති වත්වා තං වීවරවිහඬිගං සමතික්කමෙය්‍ය.

225. ධම්මිකං කථිනුද්ධාරන්ති සමග්ගෙන සඤ්ඤාන කරියමානං කථිතස්ස අන්තරුබ්භාරං. පටිබාහන්තියාති නිවාරෙන්තියා.

න්භානවග්ගවණ්ණනා තතියා.

226. තුච්චට්ඨෙය්‍යුන්ති නිපජ්ජෙය්‍යුං. ඉතරං පාවිත්තියං.

227. පයොගෙති භික්ඛුනියා අභාසුකකරණපයොගෙ කරියමානෙ.

228. දුක්ඛිතන්ති ගිලානං. නුපට්ඨාපෙන්නියා වාපිති තස්සා උපට්ඨානං පරෙහි අකාරාපෙන්නියා, සයං වා අකරොන්නියා.

229. උපස්සයං දත්වාති කවාටබන්ධං අත්තනො පුග්ගලිකවිහාරං දත්වා. කඬ්ඪිතෙති නික්කඬ්ඪිතෙ.

230. සංසට්ඨාති ගහපතිනා වා ගහපතිපුත්තෙන වා සංසට්ඨවිහාරී භික්ඛුනී සඬ්ඝෙන සංසට්ඨවිහාරතො නිවත්තියමානා. ඤාත්තියා දුක්කටං චූසෙති සමනුභාසනකම්මඤ්ඤාත්තියා දුක්කටං ආපජ්ජෙය්‍යා.

231. අන්තොරට්ඨෙති යස්ස විජ්ඣෙ විහරති, තස්ස රට්ඨෙ. පටිපත්තායාති වාරිකං කප්පෙත්තියා. සෙසකන්ති පාවිත්තියං.

තුච්චට්ඨග්ගවණ්ණනා චතුත්ථා.

233. රාජාගාරාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන චිත්තාගාරාදීනං ගහණං.

235. පයොගෙති කප්පාසව්වාරණං ආදිං කත්වා සබ්බපයොගෙ. උජ්ජචුජ්ජවනෙති යත්තකං භත්ථෙත අඤ්ජිතං හොති, තස්මිං තක්කම්භි වෙය්‍යිතෙ.

237. පයොගෙති අගාරිකස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජකාය වා සහත්ථා බාදනීයාදීනං දානපයොගෙ.

238. “සමං ආපත්තිපහෙදතො”ති පදවිජෙදො.

239. තිරව්ජානගතං විජ්ජන්ති යං කිඤ්චි බාහිරකං අනත්ථසංහිතං පරුපසාතකරං භත්ථිසික්ඛාදිසිජ්ජං. පදන්තියාති සික්ඛන්තියා. පයොගෙති දුරුපසඬ්ඤාදිපයොගෙ. පදෙ පදෙති පදාදිවසෙන පරියාපුණන්තියා පදෙ පදෙ අක්ඛරපදානං වසෙන.

240. නවමෙ “පරියාපුණාති”ති පදං, දසමෙ “වාචෙති”ති පදන්ති ඵලං පදමත්තමෙව උභින්නං විසෙසකං හෙදකං.

චිත්තාගාරවග්ගවණ්ණනා පඤ්චමා.

241. තමාරාමන්ති යත්ථ භික්ඛු රුක්ඛමූලෙපි වසන්ති, තං සභික්ඛුකං පදෙසං.

243. අක්කොසතීති දසන්තං අක්කොසවත්ථුනං අඤ්ඤාතරෙන සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා අක්කොසති. පරිභාසතීති භයදස්සනෙන තජ්ජෙති. “පාවිත්ති අක්කොසිතෙ”ති පදවිජෙදො.

244. වණ්ඨිකභාවෙනාති කොධෙන. ගණන්ති භික්ඛුනිසඬ්ඝං. පරිභාසතීති “බාලා ඵතා”තිආදීහි වචනෙහි අක්කොසති. පයොගෙති පරිභාසනපයොගෙ. පරිභට්ඨෙති අක්කොසිතෙ. ඉතරං පාවිත්තියං.

245. නිමන්තිතාති ගණභොජනෙ වුත්තනයෙන නිමන්තිතා. පචාරිතාති පචාරණසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙන චාරිතා. බාදනං භොජනම්පි වාති යාගුපුවඛජ්ජකං, යාවකාලිකං මූලබාදනීයාදිබාදනීයං, ඔදනාදිභොජනම්පි වා යා භික්ඛුනී භුඤ්ජන්තී භොති, සා පන ද්වෙයෙව ආපත්තියො ඵ්ථසෙති යොජනා.

247. මච්ඡරායන්තීති මච්ඡරං කරොන්තී, අත්තනො පච්චයදායකකුලස්ස අඤ්ඤෙහි සාධාරණභාවං අසහන්තීති අත්ථො. පයොගෙති තදනුරූපෙ කායච්චිපයොගෙ. මච්ඡරිතෙති මච්ඡරවසෙන කතපයොගෙ නිජ්චන්තෙ.

248. අභික්ඛුකෙ පනාවාසෙති යතො භික්ඛුනුපස්සයතො අද්ධයොජනබ්භන්තරෙ ඔවාදදායකා භික්ඛු න වසන්ති, මග්ගො වා අබ්බෙමො භොති, න සක්කා අනන්තරායෙන ගන්තුං, එවරූපෙ ආවාසෙ. පුබ්බකිච්චෙසුති “වස්සං වසිස්සාමි”ති සෙනාසනපඤ්ඤාපනපානීයඋපට්ඨාපනාදිපුබ්බකිච්චෙව පන කරියමානෙ දුක්කටං භවෙති යොජනා.

249. වස්සංවුත්ථාති පුරිමං වා පච්ඡිමං වා තෙමාසං වුත්ථා. උභතොසඬ්ඨසෙති භික්ඛුනිසඬ්ඨසෙ, භික්ඛුසඬ්ඨසෙ ව. තීහිපි යානෙහීති “දිට්ඨෙත වා”තිආදිනා වුත්තෙහි තීහි කාරණෙහි.

250. ඔවාදත්ථායාති ගරුධම්මොවාදනත්ථාය. සංවාසත්ථායාති උපොසථපුච්ඡනත්ථාය වෙව පචාරණත්ථාය ව. න ගච්ඡන්ති භික්ඛුං න උපගච්ඡති.

251. ඔවාදම්පි න යාවන්තීති උපොසථාදිවසෙන ඔවාදුපසඬ්ඨකමනං භික්ඛුං න යාවන්තී න පුච්ඡන්තී. උපොසථන්ති උපොසථදිවසතො පුරිමදිවසෙ තෙරසියං වා වාතුද්දසියං වා උපොසථං න පුච්ඡන්තී.

252. අපුච්ඡිත්ථාව සඬ්ඨසං වාති සඬ්ඨසං වා ගණං වා අනපලොකෙත්ථාව. “හෙදාපෙති”ති ඉදං නිදස්සනමත්තං “ථාලාපෙය්‍ය වා ධොවාපෙය්‍ය වා ආලිම්පාපෙය්‍ය වා බන්ධාපෙය්‍ය වා මොවාපෙය්‍ය වා”ති ඉමෙසම්පි කිරියාවිකජ්ජානං සඬ්ඨගහෙතබ්බත්තා. පසාඛජන්ති නාහියා හෙට්ඨා, ජාණුමණ්ඩලානං උපරි පදෙසෙ ජාතං ගණ්ඨං වා රුධිතං වා. පයොගෙති හෙදාපනාදිපයොගෙ.

ආරාමවග්ගවණ්ණනා ඡට්ඨා.

253. ගබ්භිනිනිති ආපන්නසත්තං සික්ඛමානං. වුට්ඨාපෙන්නීති උපජ්ඣායා හුත්වා උපසම්පාදෙන්තී. පයොගෙති ගණපරියෙසනාදිපයොගෙ. වුට්ඨාපිතෙති උපසම්පාදිතෙ, කම්මවාචාපරියොසානෙති අත්ථො.

255. සහජීවිනිනිති සද්ධිවිහාරිනි. නානුග්ගණ්හන්තීති උද්දෙසදානාදිහි න සධ්ගණ්හන්තී.

ගබ්භිනිවග්ගවණ්ණනා සත්තමා.

258. “අලං වුට්ඨාපිතෙනා”ති වුව්චමානා භික්ඛුනිහි නිවාරියමානා. බීයතීති අඤ්ඤාසං ඛ්‍යත්තානං ලජ්ජිතං වුට්ඨානසම්මුතිං දියමානං දිස්වා “අභමෙව නුන බාලා”තිආදිනා හණමානා බීයති. පයොගෙති බීයමානපයොගෙ. බීයිතෙති බීයනපයොගෙ නිට්ඨිතෙ.

කුමාරිභූතවග්ගවණ්ණනා අට්ඨමා.

260. ඡත්තුපාහනන්ති වුත්තලක්ඛණං ඡත්තඤ්ච උපාහනායො ව. පයොගෙති ධාරණපයොගෙ.

261. යානෙනාති වස්භාදිනා. යායන්තීති සචෙ යානෙන ගතා හොති.

262. සඬ්ඝාණිනිති යං කිඤ්චි කට්ඨපගං. ධාරෙන්තියාති කටියං පටිමුව්චන්තියා.

263. ගන්ධවණ්ණෙනාති යෙන කෙනචි වණ්ණෙන ව යෙන කෙනචි ගන්ධෙන ව. ගන්ධො නාම වන්දනාලෙපාදි. වණ්ණො නාම කුඬිකුමහලිද්දාදි. පයොගෙති ගන්ධාදිපයොගෙ රචනතො පට්ඨාය පුබ්බපයොගෙ.

266. අනාපුච්ඡාති “නිසීදාමි, අය්‍යා”ති අනාපුච්ඡිත්වා. නිසීදිතෙ භික්ඛුස්ස උපවාසෙ අත්තමසො ඡමාය නිසීන්තෙ.

267. අනොකාසකතන්ති “අසුකස්මිං නාම යානෙ පුච්ඡිස්සාමි”ති එවං අකතඔකාසං.

268. පච්ඡන්තියාති විනිවිජයං ආරාමවග්ගස්ස පඨමෙනෙව සික්ඛාපදෙන සදිසං කත්වා වදෙය්‍යාති යොජනා.

ඡත්තුපාහනවග්ගවණ්ණනා නවමා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා භික්ඛුනිවිහඬිගෙ

පාචිත්තියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

269-70. අට්ඨසු පාටිදෙසනීයසික්ඛාපදෙසුපි ද්විධා ආපත්ති හොතීති යොජනා. තතොති ගහණහෙනු. සබ්බෙසුති පාටිදෙසනීයසික්ඛාපදෙසු.

පාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා.

271-2. ඉමං පරමං උත්තමං නිරුත්තරං කෙනච්චා වත්තබ්බෙන උත්තරෙන රහිතං නිද්දොසං උත්තරං එවංනාමකං ධීරො පඤ්ඤවා භික්ඛු අත්ථවසෙන විදිත්වා දුරුත්තරං කිච්ඡෙන උත්තරිතබ්බං පඤ්ඤත්තමභාසමුද්දං විනයමභාසාගරං සුබ්බෙනෙව යස්මා උත්තරති, තස්මා කඨබ්බිඡෙදෙ විනයවිචිකිච්ඡාය ඡිත්තෙන සත්ථෙ සත්ථසදිසෙ අස්මීං සත්ථෙ ඉමස්මීං උත්තරපකරණෙ උස්මායුත්තො කම්මජතෙජොධාතුයා සමන්තාගතො ජීවමානො භික්ඛු නිච්චං නිරන්තරං සත්තො අභිරතො නිච්චං යොගං සත්තාභියොගං කාතුං යුත්තො අනුරූපොති යොජනා.

භික්ඛුනිවිහඬගො නිට්ඨිතොති එත්ථාපි උප්පත්ති චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

භික්ඛුනිවිහඬගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුර්විපත්තිකථාවණ්ණනා

273. ඉදානි උභයසාධාරණං කත්වා විපත්තිවාරාදීනං විසිට්ඨවාරානං සඬගහං කාතුමාහ “කති ආපත්තියො”තිආදි.

274. භික්ඛුනි සචෙ ඡාදෙති, චුතා හොති. සචෙ වෙමතිකා ඡාදෙති, ථුල්ලච්චයං සියාති යොජනා.

275. සඬසාදිසෙසන්ති පරස්ස සඬසාදිසෙසං.

276. “කති ආචාරවිපත්තිපච්චයා”ති පදච්ඡෙදො.

277. ආචාරවිපත්තින්ති අත්තනො වා පරස්ස වා ආචාරවිපත්තිං.

279. පාපිකං දිට්ඨිත්ති අහෙනුකඅකිරියනත්ථිකදිට්ඨිආදිං ලාමිකං දිට්ඨිං.

281. මනුස්සත්තරිධම්මන්ති උත්තරිමනුස්සධම්මං.

282. ආජීවහෙනු සඤ්චරිත්තං සමාපන්නොති යොජනා. පරියායවචනෙති “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා”තිආදිකෙ ලෙසවචනෙ. ඤාතෙති යං උද්දිස්ස වදති, තස්මිං මනුස්සජාතිකෙ චවනසමනන්තරමෙව ඤාතෙ.

283. වත්ථානි අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා. භික්ඛුනී පන සචෙ එවං හොති, භික්ඛුනී අගිලානා අත්තනො අත්ථාය පණිතභොජනං විඤ්ඤාපෙත්වා භුත්තාවතී සචෙ හොතීති අධිජ්ජායො. තස්සා පාටිදෙසනීයං සියාති යොජනා.

284. “අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වානා”ති ඉමිනා පරස්ස ඤාතකපචාරිතෙ තස්සෙවත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා තෙන දින්නං වා තස්ස විස්සාසෙන වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස තෙසං අත්තනො අඤ්ඤාතකඅජ්ජචාරිතෙ සුද්ධචිත්තතාය අනාපත්තීති දීපෙති.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

චතුර්විපත්තිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණපච්චයකථාවණ්ණනා

285. විවාදාධිකරණමිහාති “අධම්මං ‘ධම්මො’ති දීපෙති”ති ආදිනයජ්ජවත්තා අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුනිස්සිතා විවාදාධිකරණමිහා.

286. උපසම්පන්නං ඔමසතො භික්ඛුස්ස පාවිත්ති හොතීති යොජනා.

287. අනුවාදාධිකරණපච්චයාති වොදනාපරනාමධෙය්‍යං අනුවාදාධිකරණමෙව පච්චයො, තස්මා, අනුවාදනාධිකරණහෙතුති අත්ථො.

289. “තථා”ති ඉමිනා අමුලකත්තං අතිදිසති.

290. ආපත්තිපච්චයාති ආපත්තාධිකරණපච්චයා.

293. කිච්චාධිකරණපච්චයාති අපලොකනාදිවතුබ්බිධකම්මසඤ්ඤාතකිච්චාධිකරණහෙතු.

294. අච්චජන්තිවාති අත්තනො ලද්ධිං අපරිච්චජන්ති එව.

297. පාපිකාය දිට්ඨියා පරිච්චජනත්ථාය කතාය යාවතතියකං සමනුභාසනාය තං දිට්ඨිං අච්චජන්තියා තස්සා භික්ඛුනියා, තස්ස භික්ඛුස්ස ච අච්චජතො පාවිත්ති හොතීති යොජනා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

අධිකරණපච්චයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බන්ධකප්‍රච්ඡාකථාවණ්ණනා

300. සෙසෙසුති අහබ්බපුග්ගලපරිදීපකෙසු සබ්බපදෙසු.

302. “නස්සන්තු එතෙ”ති පදවිජෙදො. පුරක්ඛකාති එත්ථ සාමීඅත්ථෙ පච්චත්තවචනං, හෙදපුරෙක්ඛකස්ස, හෙදපුරෙක්ඛකායාති අත්ථො.

303. සෙසෙසුති අවසෙසෙසු අසංවාසකාදිදීපකෙසු පටික්ඛෙපපදෙසු.

304. එකාව දුක්ඛටාපත්ති වුත්තාති වස්සං අනුපගමනාදිපච්චයා ජාතිතො එකාව දුක්ඛටාපත්ති වුත්තා.

305. උපොසථසමා මතාති උපොසථක්ඛන්ධකෙ වුත්තසදිසා ජාතා ආපත්තියො මතා අධිජ්ජෙතා.

306. වම්මෙති වම්මක්ඛන්ධකෙ. වච්ඡතරිං ගහෙත්වා මාරෙන්නානං ඡබ්බග්ගියානං පාවිත්ති වුත්තාති සම්බන්ධො. වච්ඡතරින්ති බලසම්පන්නං තරුණගාවිං. සා හි වච්ඡකභාවං තරිත්වා අතික්කමිත්වා යීතත්තා “වච්ඡතරි”ති වුච්චති.

307. අඬගජානං ජුපන්නස්සාති ගාවීනං අඬගජානං අත්තනො අඬගජානෙන බහි ජුපන්නස්ස. සෙසෙසුති ගාවීනං විසාණාදීසු ගහණෙ, පිට්ඨිඅභිරුහණෙ ව. යථාහ “ඡබ්බග්ගියා හික්ඛු අචිරවතියා නදියා ගාවීනං තරන්තීනං විසාණෙසුපි ගණ්හන්ති”තිආදි (මහාව. 252).

309. තත්ථ හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ. සාමන්තා ද්වඬගුලෙති වච්චමග්ගපස්සාවග්ගානං සාමන්තා ද්වඬගුලමත්තෙ පදෙසෙ. සත්ථකම්මං කරොන්නස්ස ථුල්ලච්චයමුදිරිතන්ති යොජනා. යථාහ — “න, හික්ඛවෙ, සම්බාධස්ස සාමන්තා ද්වඬගුලෙ සත්ථකම්මං වා වත්ථිකම්මං වා කාරෙතබ්බං, යො කාරෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (මහාව. 279). එත්ථ ව “සාමන්තා ද්වඬගුලෙ”ති ඉදං සත්ථකම්මංයෙව සන්ධාය වුත්තං. වත්ථිකම්මං පන සම්බාධෙයෙව පටික්ඛිත්තං.

“න, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤත්‍ර නිමන්තිතෙන අඤ්ඤස්ස භොජ්ජයාගු පරිභුඤ්ජිතබ්බා, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 283) වුත්තත්තා ආහ “භොජ්ජයාගුසු පාවිත්ති”ති. එත්ථ ව භොජ්ජයාගු නාම බහලයාගු. “පිණ්ඩං වට්ටෙත්වා පාතබ්බයාගු”ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. පාවිත්තීති පරම්පරභොජනපචාරණසික්ඛාපදෙහි පාවිත්ති. සෙසෙසුති අන්තොවුත්ථඅන්තොපක්කසයංපක්කපරිභොගාදීසු. යථාහ “න, හික්ඛවෙ, අන්තොවුත්ථං අන්තොපක්කං සාමංපක්කං පරිභුඤ්ජිතබ්බං, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”තිආදි (මහාව. 274).

310. වීවරසංයුත්තෙති වීවරක්ඛන්ධකෙ.

313. වම්පෙය්‍යකෙ ව කොසම්බෙති වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ වෙච කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ ව. “කම්මස්මි”න්තිආදීසුපි එසෙව නයො.

317. රොමන්ථෙති භුත්තස්ස ලහුං පාකත්තාය කුච්ඡිගතං මුඛං ආරොපෙත්වා සංඝහකරණවසෙන අනුචාලනෙ.

318. සෙනාසනස්මිත්ති සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ. ගරුනොති ගරුභණ්ඩස්ස.

320. සඬ්ඝහෙදෙති සඬ්ඝහෙදකක්ඛන්ධකෙ.

321. හෙදානුවත්තකානන්ති සඬ්ඝහෙදානුවත්තකානං. ගණභොගෙති ගණභොජනෙ.

322. සාති එත්ථ සබ්බවත්තෙසු අනාදරියෙන භොතීති සෙසො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

බන්ධකපුච්ඡාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානසීසකථාවණ්ණනා

325-6. මහෙසිනා ද්වීසු විහඬිගෙසු පඤ්ඤත්තානි යානි පාරාජිකාදීනි සික්ඛාපදානි උපොසථෙ උද්දිසන්ති, තෙසං සික්ඛාපදානං සමුට්ඨානං භික්ඛූනං පාටවත්ථාය ඉතො පරං පවක්ඛාමි, තං සමාහිතා සුඤ්ඤාථානි යොජනා.

327. කායො ච වාචා ච කායවාචා වානි අවිත්තකානි යානි තිණි සමුට්ඨානානි, තානෙව විත්තෙන පච්චෙකං යොජිතානි සවිත්තකානි තිණි සමුට්ඨානානි භොන්තීති එවමෙව සමුට්ඨානං පුරිමානං ද්විත්තං වසෙන එකඬ්ඝිකං, තතියවතුත්ථපඤ්චමානං වසෙන ද්වඬ්ඝිකං, ඡට්ඨස්ස වසෙන තිවඬ්ඝිකඤ්චානි එවං ඡධා සමුට්ඨානවිධිං වදන්තීති යොජනා. කායො, වාචානි එකඬ්ඝිකං ද්වයං, කායවාචා, කායචිත්තං, වාචාචිත්තන්ති ද්වඬ්ඝිකත්තයං, කායවාචාචිත්තන්ති අඬ්ඝහෙදෙන තිවිධම්පි අවයවහෙදෙන සමුට්ඨානහෙදවිධිං ඡජ්ජකාරං වදන්තීති අධිජ්ජායො.

328. තෙසු ඡසු සමුට්ඨානෙසු එකෙන වා සමුට්ඨානෙන ද්විහි වා තිහි වා චතුහි වා ඡහි වා සමුට්ඨානෙහි නානා ආපත්තියො ජායරෙති සම්බන්ධො.

329. තත්ථ තාසු නානාපත්තීසු. පඤ්ච සමුට්ඨානානි එතිස්සාති පඤ්චසමුට්ඨානා, එවරුපා කාචි ආපත්ති න විජ්ජති. එකමෙකං සමුට්ඨානං යාසන්ති විග්ගහො. පච්ඡිමෙහෙව තිහිපිති සවිත්තකෙහෙව තිහි සමුට්ඨානෙහි, යා ආපත්ති එකසමුට්ඨානා භොති, සා සවිත්තකානං තිණිණමඤ්ඤතරෙන භොතීති අධිජ්ජායො.

330-1. තතියච්ඡට්ඨනොපි වාති කායවාචනො, කායවාචාචිත්තනො ව. චතුත්ථච්ඡට්ඨනො චෙවාති කායචිත්තනො කායවාචාචිත්තනො ව. පඤ්චමච්ඡට්ඨනොපි වාති වාචාචිත්තනො කායවාචාචිත්තනො ව. “කායනො කායචිත්තනො”ති පයමං ද්විසමුට්ඨානං, “වාචනො වාචාචිත්තනො”ති දුතියං, “කායවාචනො කායවාචාචිත්තනො”ති තතියං, “කායචිත්තනො කායවාචාචිත්තනො”ති චතුත්ථං, “වාචාචිත්තනො කායවාචාචිත්තනො”ති පඤ්චමං ද්විසමුට්ඨානාන්ති එවං පඤ්චධා එව ධීතෙහි ද්විති සමුට්ඨානෙහි එසා ද්විසමුට්ඨානාපත්ති ජායතෙ සමුට්ඨාති. න අඤ්ඤතොති කායනො වාචනොති එකං, වාචනො කායවාචනොති එකන්ති එවං යථාචුත්තක්කමච්ඡරියායෙන යොජ්තෙහි අඤ්ඤෙහි සමුට්ඨානෙහි න සමුට්ඨාති.

332. පයමෙහි ව තීහිති “කායනො, වාචනො, කායවාචනො”ති පයමං නිද්දිට්ඨෙහි තීහි අචිත්තකසමුට්ඨානෙහි. පච්ඡිමෙහි වාති “කායචිත්තනො, වාචාචිත්තනො, කායවාචාචිත්තනො”ති එවං පච්ඡා චුත්තෙහි සචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨානෙහි. න අඤ්ඤතොති “කායනො, වාචනො, කායචිත්තනො, වාචනො, කායවාචනො, කායවාචාචිත්තනො”ති එවං චුත්තවිපල්ලාසනො අඤ්ඤෙහි තීහි සමුට්ඨානෙහි න සමුට්ඨාති.

333-4. පයමා තතියා චෙව, චතුත්ථච්ඡට්ඨනොපි වාති කායනො, කායවාචනො, කායචිත්තනො, කායවාචාචිත්තනොති එතෙහි චතුහි සමුට්ඨානෙහි චෙව. දුතියා...පෙ.... ච්ඡට්ඨනොපි වාති වාචනො, කායවාචනො, වාචාචිත්තනො, කායවාචාචිත්තනොති ඉමෙහි චතුහි වාති චතුසමුට්ඨානානාපත්ති.

සා එවං ද්විධා ධීතෙහි චතුහි සමුට්ඨානෙහි ජායතෙ. න පනඤ්ඤතොති “කායනො, වාචනො, කායවාචනො, කායචිත්තනො”ති එවමාදිනා විපල්ලාසනයෙන යොජ්තෙහි චතුහි සමුට්ඨානෙහි න සමුට්ඨාති. ඡ සමුට්ඨානාති යස්සා සා ඡසමුට්ඨානා. සචිත්තකෙහි තීහි, අචිත්තකෙහි තීහිති ඡහි එව සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨාතීති. පකාරන්තරාභාවා ඉධ “න අඤ්ඤතො”ති න චුත්තං.

ආහ ව අට්ඨකථාවරියො මාතිකට්ඨකථායං.

335. සමුට්ඨාති එතස්මාති සමුට්ඨානං, කායාදි ඡබ්බිධං, එකං සමුට්ඨානං කාරණං යස්සා සා එකසමුට්ඨානා. පකාරන්තරාභාවා තිධා. කථං? සචිත්තකානං තිණ්ණං සමුට්ඨානානං වසෙන තිවිධා. ද්විති සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨිකා ද්විසමුට්ඨිකා, ද්විසමුට්ඨානාපත්තීති අත්ථො. පඤ්චධාති චුත්තනයෙන පඤ්චප්පකාරා. තීණි සමුට්ඨානාති යස්සා සා තිසමුට්ඨානා, චත්තාරි සමුට්ඨානාති යස්සා සා චතුරුට්ඨානා, තිසමුට්ඨානා ව චතුරුට්ඨානා ව තිචතුරුට්ඨානාති එකදෙසසරුපෙකසෙසො, තිසමුට්ඨානා ද්විධා විහත්තා,

චතුසමුට්ඨානා ව ද්විධා එව විභත්තාති අත්ථො. ඡහි සමුට්ඨානෙනහි සමුට්ඨිතා ඡසමුට්ඨිතා, ඡසමුට්ඨානාති අත්ථො. එකධාති පකාරත්තරාභාවා එකධාව ඨිතාති අධිප්පායො.

336. සබ්බා ආපත්තියො සමුට්ඨානවිසෙසතො එවං තෙරසධා ඨිතානං සමුට්ඨානභෙදානං නානත්තතො තෙනහි සමුට්ඨිතානං පයමං පඤ්ඤත්තත්තා සීසභුතානං සික්ඛාපදානං වසෙන තෙරසෙව නාමාති ලභන්ති, තාති ඉතො පරං වක්ඛාමිති යොජනා.

337. පයමන්තිමචත්ථුඤ්ඤාති පයමපාරාජිකසමුට්ඨානං. දුතියන්ති අදින්නාදානසමුට්ඨානං. සඤ්චරිත්තකන්ති සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානං. සමනුභාසනන්ති සමනුභාසනසමුට්ඨානං. “කථිතං එළකලොමක”න්ති පදවිජෙදො, කථිතසමුට්ඨානං එළකලොමසමුට්ඨානඤ්ච.

338. පදසොධම්මන්ති පදසොධම්මසමුට්ඨානං. අද්ධානං ටෙය්‍යසත්ථන්ති අද්ධානසමුට්ඨානං ටෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. දෙසනාති ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානං. භූතාරොචනකන්ති භූතාරොචනසමුට්ඨානං. වොරිවුට්ඨාපනන්ති වොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානං.

339. අනනුඤ්ඤාතකඤ්ඤාති අනනුඤ්ඤාතකසමුට්ඨානඤ්ඤාති එතාති තෙරස තෙනහි සමුට්ඨානෙනහි සමුට්ඨිතානං තෙසං සික්ඛාපදානං පයමං පයමං නිද්දිට්ඨානං පයමපාරාජිකාදිසික්ඛාපදසමුට්ඨානානං ඉතරෙසං පුබ්බභිගමභාවතො “සීසානී”ති වුත්තාති. යථාහ පරිවාරට්ඨකථායං “පයමපාරාජිකං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානී”තිආදි (පරි. අට්ඨ. 258). තෙරසෙනෙ සමුට්ඨානනායාති එතෙ සීසවසෙන දස්සිතා තෙරස සමුට්ඨානනායා. විඤ්ඤාති උපාලිත්ථෙරාදිහි.

340. තත්ථ තෙරසසු සමුට්ඨානසීසෙසු. යාති යා පන ආපත්ති. ආදිපාරාජිකුට්ඨානාති පයමපාරාජිකසමුට්ඨානා.

341. අදින්නාදාන-සද්දො පුබ්බකො පයමො එතිස්සා තංසමුට්ඨානාපත්තියාති අදින්නාදානපුබ්බකා, අදින්නාදානසමුට්ඨානාති උද්දිට්ඨාති යොජනා.

342. ඡාතුති එකංසෙන.

343. අයං සමුට්ඨානවසෙන “සමනුභාසනාසමුට්ඨානා”ති වුත්තාති යොජනා.

344. කථින-සද්දො උපපදො යස්සා තංසමුට්ඨානාය ආපත්තියා සා කථිනුපපදා, කථිනසමුට්ඨානාති මනා ඤාතා, අයං සමුට්ඨානවසෙන “කථිනසමුට්ඨානා”ති ඤාතාති අත්ථො.

345. එළකලොම-සද්දො ආදි යස්සා තංසමුට්ඨානාපත්තියා සා එළකලොමාදිසමුට්ඨානාති අත්ථො.

349. එත්ථ සමුට්ඨානෙනසු.

350. භූතාරොවන-සද්දො පුබ්බභාගො එතිස්සා තංසමුට්ඨානාය ආපත්තියාති භූතාරොවනපුබ්බකා, භූතාරොවනසමුට්ඨානාති අත්ථො.

351. සමුට්ඨානං සමුට්ඨිතං, චොරිවුට්ඨාපනං සමුට්ඨිතං යස්සා සා චොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨිතා, චොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානාති අත්ථො.

353. තත්ථාති තෙරසසමුට්ඨානසීසෙසු, “සමුට්ඨානං සචිත්තක”න්ති ඉදං “පයම”න්තිආදිහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. පයමං සමුට්ඨානන්ති පයමපාරාජිකසමුට්ඨානං. දුතියං සමුට්ඨානන්ති අදින්නාදානසමුට්ඨානං. චතුත්ථං සමුට්ඨානන්ති සමනුභාසනසමුට්ඨානං. නවමං සමුට්ඨානන්ති ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. දසමං සමුට්ඨානන්ති ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානං. ද්වාදසමං සමුට්ඨානන්ති චොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානං.

354. සමුට්ඨානෙති සමුට්ඨානසීසෙ. සදිසාති තෙන තෙන සමුට්ඨානසීසෙන සමුට්ඨානා ආපත්තියො. ඉධාති ඉමස්මිං සමුට්ඨානවිනිවිජයෙ. දිස්සරෙති දිස්සන්තෙ, දිස්සන්තිති අත්ථො. අථ වා ඉධ දිස්සරෙති ඉධ උභතොවිහඪිගෙ එතෙසු තෙරසසමුට්ඨානෙනසු එකෙකස්මිං අඤ්ඤානිපි සදිසාති සමුට්ඨානාති දිස්සන්තිති අත්ථො. ඉදානි තානි සරූපතො නිදස්සෙතුමාහ “සුක්කඤ්චා”තිආදි. තත්ථ සුක්කන්ති සුක්කචිස්සට්ඨිසික්ඛාපදං. එස නයො “කායසංසග්ගො”තිආදිසුපි. යදෙත්ථ දුට්ඨිඤ්ඤායං, තං වක්ඛාම.

355. පුබ්බුපපරිපාකො වාති “ජානං පුබ්බුපගතං භික්ඛු”න්ති (පාවි. 120) සික්ඛාපදඤ්ච “භික්ඛුනිපරිපාවිත”න්ති (පාවි. 192, 194) පිණ්ඩපාතසික්ඛාපදඤ්ච. රහො භික්ඛුනියාසභාති භික්ඛුනියා සද්ධිං රහො නිසජ්ජසික්ඛාපදඤ්ච. සභොජනෙ, රහො ද්වෙ වාති සභොජනෙ කුලෙ අනුපබ්ජ්ජසික්ඛාපදඤ්ච ද්වෙ රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදානි ව. අභිගුලී උදකෙ භසන්ති අභිගුලීපතොදඤ්ච උදකභසධම්මසික්ඛාපදඤ්ච.

356. පහාරෙ උග්ගිරෙ වෙචාති පහාරදානසික්ඛාපදඤ්ච තලසත්තිඋග්ගිරණසික්ඛාපදඤ්ච. තෙපඤ්ඤාසා ව සෙඛියාති පඤ්චසත්තතිසෙඛියාසු වක්ඛමානානි උජ්ජග්ගිකාදීනි

සමනුභාසනසමුට්ඨානානි දස, ඡත්තපාණිආදීනි ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානානි එකාදස, ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං, සුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදඤ්චානි බාවිසති සික්ඛාපදානි යපෙත්වා පරිමණ්ඩලනිවාසනාදීනි ඉතරානි තෙපඤ්ඤාස සෙබියසික්ඛාපදානි ව. අධක්ඛකුබ්භජාණුඤ්චානි භික්ඛුනීනං අධක්ඛකඋබ්භජාණුසික්ඛාපදඤ්ච. ගාමන්තරමවස්සුතානි ගාමන්තරගමනං, අවස්සුතස්ස හත්ථතො බාදනීයග්ගහණසික්ඛාපදඤ්ච.

357-8. තලමට්ඨුදසුද්ධි වානි තලසාතං, ඡතුමට්ඨං, උදකසුද්ධිකාදියනඤ්ච. වස්සංවුත්ථානි “වස්සංවුත්ථා...පෙ.... ඡප්පඤ්චයොජනානී”ති (පාවි. 974) සික්ඛාපදඤ්ච. ඔවාදාය න ගච්ඡන්තීති ඔවාදාය අගමනසික්ඛාපදඤ්ච. නානුබන්ධෙ පවත්තිනීති “වුට්ඨාපිතං පවත්තිනිං ද්වෙ වස්සානි නානුබන්ධෙය්‍යා”ති (පාවි. 1112) සික්ඛාපදඤ්චානි උභතොවිභඩ්ගෙ නිද්දිට්ඨා ඉමෙ පඤ්චසත්තති ධම්මා කායවිත්තසමුට්ඨිතා මෙටුනෙන සමා එකසමුට්ඨානා මතානි යොජනා.

එත්ථ ව පාළියං “ඡසත්තති”ති ගණනපරිච්ඡේදො සමුට්ඨානසික්ඛාපදෙන සහ දස්සිතො. ඉධ පන තං විනා තංසදිසානමෙව ගණනා දස්සිතා. තෙනෙව පයමං සමුට්ඨානසිසං පාළියං ගණනායපි දස්සිතං, ඉධෙව න දස්සිතං. උපරි කත්ථවි සමුට්ඨානසිසස්ස දස්සනං පනෙත්ථ වක්ඛමානානං තංසදිසභාවදස්සනත්ථං, ගණනාය වක්ඛමානාය අන්තොගධභාවදස්සනත්ථං. තෙනෙව තත්ථපි තං විනා ගණනං වක්ඛති.

පයමපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා.

359. විග්ගහන්ති මනුස්සවිග්ගහසික්ඛාපදං. උත්තරි වෙවානි උත්තරිමනුස්සධම්මසික්ඛාපදඤ්ච. දුට්ඨුල්ලන්ති දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදං. අත්තකාමතානි අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදඤ්ච. දුට්ඨදොසා දුට්ඨ වෙවානි ද්වෙ දුට්ඨදොසසික්ඛාපදානි ව. දුතියානියතොපි වානි දුතියඅනියතසික්ඛාපදඤ්ච.

360. අවඡින්නදනඤ්චානි සාමං චීවරං දත්වා අවඡින්නදනඤ්ච. පරිණාමොති සඩ්ඨිකලාහස්ස අත්තනො පරිණාමනඤ්ච. මුසාඔමසපෙසුණානි මුසාවාදො ව ඔමසවාදො ව භික්ඛුපෙසුඤ්ඤඤ්ච. දුට්ඨුල්ලාරොචනඤ්චෙවානි දුට්ඨුල්ලාපත්තිආරොචනසික්ඛාපදඤ්ච. පථවීඛණනම්පි වානි පථවීඛණනසික්ඛාපදඤ්ච.

361. භූතගාමඤ්ච වාදො වානි භූතගාමසික්ඛාපදං, අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදඤ්ච. උජ්ඣාපනකමෙව වානි උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදඤ්ච. නික්කඩ්ඨො සිඤ්චනඤ්චෙවානි විහාරතො නික්කඩ්ඨනඤ්ච උදකෙ තිණාදිසිඤ්චනඤ්ච. ආමීසහෙතු වානි ආමීසහෙතු භික්ඛුනියො ඔවාදසික්ඛාපදඤ්ච.

362. භුත්තාවින්නි භුත්තාවිං අනතිරිත්තෙන බාදනියාදිනා පචාරණසික්ඛාපදස්සව. එහනාදරින්නි “එහාවුසො, ගාමං වා”ති (පාවි. 275) වුත්තසික්ඛාපදස්සව අනාදරියසික්ඛාපදස්සව. භිංසාපනමෙව වාති භික්ඛුභිංසනකස්සව. අපනිධෙය්‍යාති පත්තාදිඅපනිධානසික්ඛාපදස්සව. සස්සවිච්ච පාණන්ති සස්සවිච්ච පාණං ජීවිතාවොරොපනස්සව. සප්පාණකම්පි වාති ජානං සප්පාණකඋදකසික්ඛාපදස්සව.

363. උක්කොටනස්සවාති පුනකම්මාය උක්කොටනස්සව. උභනොති උභනවිසතිවස්සසික්ඛාපදස්සව. සංවාසොති උක්ඛිත්තකෙන සද්ධිං සංවාසසික්ඛාපදස්සව. නාසනෙ වාති නාසිතකසාමණෙරසම්භොගසික්ඛාපදස්සව. සහධම්මිකන්ති සහධම්මිකං වුවචමානසික්ඛාපදස්සව. විලෙඛා වාති “විලෙඛාය සංවත්තන්ති”ති (පාවි. 439) ආගතසික්ඛාපදස්සව. මොහනාති මොහනසික්ඛාපදස්සව. අමුලකෙන වාති අමුලකෙන සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසනසික්ඛාපදස්සව.

364. කුක්කුච්චං ඛියනං දත්වාති කුක්කුච්චඋප්පාදනස්සව ධම්මිකානං කම්මානං ඡන්දං දත්වා ඛියනස්සව විවරං දත්වා ඛියනස්සව. පරිණාමෙය්‍ය පුග්ගලෙති සඬ්ඝිකං ලාභං පුග්ගලස්ස පරිණාමනසික්ඛාපදස්සව. කිං තෙ, අකාලං, අවිජ්ජන්දෙති “කිං තෙ, අයොය, එසො පුරිසපුග්ගලො කර්ස්සති”ති (පාවි. 705) ආගතසික්ඛාපදස්සව අකාලවිවරං “කාලවිවර”න්ති අධිට්ඨන්තිවා භාජනසික්ඛාපදස්සව භික්ඛුනියා සද්ධිං විවරං පරිවත්තෙන්වා අවිජ්ජන්දනසික්ඛාපදස්සව. දුග්ගහනිරයෙන වාති දුග්ගහිතෙන දුපධාරිතෙන පරං උප්පාදනසික්ඛාපදස්සව නිරයෙන වා බ්‍රහ්මවරියෙන වා අභිසපනසික්ඛාපදස්සව.

365. ගණස්ස වාති “ගණස්ස විවරලාභං අන්තරායං කරෙය්‍යා”ති (පාවි. 908) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. විහඬගස්සවාති “ධම්මිකං විවරවිහඬගං පටිබාහෙය්‍යා”ති (පාවි. 912) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. දුබ්බලාසා තථෙව වාති “දුබ්බලවිවරපටිවාසාය විවරකාලසමයං අතික්කාමෙය්‍යා”ති (පාවි. 921) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. ධම්මිකං කථිනුද්ධාරන්ති “ධම්මිකං කථිනුද්ධාරං පටිබාහෙය්‍යා”ති (පාවි. 928) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. සස්සවිච්චාචාසුමෙව වාති “භික්ඛුනියා සස්සවිච්ච අචාසුං කරෙය්‍යා”ති (පාවි. 942) වුත්තසික්ඛාපදස්සව.

366. සයං උපස්සයං දත්වාති “භික්ඛුනියා උපස්සයං දත්වා කුපිතා අනත්තමනා නික්කඬ්ඨෙය්‍යා”ති (පාවි. 951) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. අක්කොසෙය්‍ය වාති “භික්ඛුං අක්කොසෙය්‍ය වා පරිභාසෙය්‍ය වා”ති (පාවි. 1029) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. චණ්ඩිකාති “චණ්ඩිකතා ගණං පරිභාසෙය්‍යා”ති (පාවි. 1034) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. කුලමච්ඡරිතී අස්සාති “කුලමච්ඡරිතී අස්සා”ති (පාවි. 1043) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. ගබ්භිනිං වුට්ඨාපෙය්‍යා වාති “ගබ්භිනිං වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1068) වුත්තසික්ඛාපදස්සව.

367. පායන්තින්ති “පායන්තිං වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1073) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ද්වෙ ච වස්සානීති “ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු අසික්ඛිතසික්ඛං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1080) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සඨසෙනාසම්මතන්ති “සික්ඛිතසික්ඛං සික්ඛමානං සඨසෙන අසම්මතං වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1086) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. තිස්සො ගිහිගතා වුත්තාති “ඌනද්වාදසවස්සං ගිහිගතං (පාවි. 1091), පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සං ගිහිගතං ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු අසික්ඛිතසික්ඛං (පාවි. 1097), ද්වෙවස්සානි සික්ඛිතසික්ඛං සඨසෙන අසම්මත”න්ති (පාවි. 1103) වුත්තසික්ඛාපදානි ච. තිස්සොයෙව කුමාරිකාති “ඌනවිසතිවස්සං කුමාරිභූත”න්තිආදිනා (පාවි. 1120) නයෙන වුත්තා තිස්සො ච.

368. ඌනද්වාදසවස්සා ද්වෙති “ඌනද්වාදසවස්සා වුට්ඨාපෙය්‍යා (පාවි. 1137), පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා සඨසෙන අසම්මතා වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1142) වුත්තාති ද්වෙ සික්ඛාපදානි ච. අලං තාව තෙති “අලං තාව තෙ, අය්‍යො, වුට්ඨාපිතෙනා”ති (පාවි. 1147) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සොකාවස්සාති “චණ්ඩිං සොකාවාසං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1159) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. පාරිවාසිකච්ඡන්දදානතොති “පාරිවාසිකඡන්දදානෙන සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1167) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

369. අනුවස්සං දුචෙ වාති “අනුවස්සං වුට්ඨාපෙය්‍යා (පාවි. 1171), එකං වස්සං ද්වෙ වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1175) වුත්තසික්ඛාපදානි වාති එකුනසත්තති සික්ඛාපදානි. අදින්නාදානතුලාත්තාති අදින්නාදානෙන සමානසමුට්ඨානත්තා. තිසමුට්ඨානිකා කතාති සචිත්තකෙහි තිහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨහන්තිති වුත්තා.

දුතියපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා.

370. සඤ්චරිකුට්ඨමහල්ලකන්ති සඤ්චරිත්තං, සඤ්ඤාවිකාය කුට්ඨකරණං, මහල්ලකවිහාරකරණඤ්ච. ධොවාපනඤ්ච පටිග්ගහොති අඤ්ඤාතිකාය හික්ඛුනියා පුරාණවිවරධොවාපනඤ්ච විවරපටිග්ගහණඤ්ච. විවරස්ස ච විඤ්ඤත්තින්ති අඤ්ඤාතකං ගහපතිං වා ගහපතානිං වා විවරවිඤ්ඤාපනසික්ඛාපදඤ්ච. ගහණඤ්ච තදුත්තරිත්ති තදුත්තරිසාදියනසික්ඛාපදඤ්ච.

371. උපක්ඛට්ඨවයඤ්ඤෙවොති “විවරවේතාපන්නං උපක්ඛට්ඨං හොති”ති (පාරා. 528) ආගතසික්ඛාපදද්වයඤ්ච. තථා දුතෙන විවරන්ති දුතෙනවිවරවේතාපන්නපහිතසික්ඛාපදඤ්ච. කොසියන්ති කොසියමිස්සකසික්ඛාපදඤ්ච. සුද්ධකාලානන්ති “සුද්ධකාලකාන”න්තිආදිසික්ඛාපදඤ්ච (පාරා. 548). ද්වෙ භාගාදානමෙව වාති “ද්වෙ භාගා ආදාතඛිබ්බා”ති (පාරා. 553) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

372. ඡබ්බස්සානීති ඡබ්බස්සානි ධාරණසික්ඛාපදස්සව. පුරාණස්සානි “පුරාණසන්ථතස්සා”ති (පාරා. 567) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. ලොමධොවාපනම්පි වානි ඵලකලොමධොවාපනසික්ඛාපදස්සව. රුපියස්ස පටිග්ගාහොති රුපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදස්සව. උභො නානඡපකාරකාති රුපියසංවොහාරකයවික්කයසික්ඛාපදානි ව.

373. ඌනඛන්ධනපත්තො වානි ඌනපස්සවඛන්ධනපත්තසික්ඛාපදස්සව. වස්සසාටිකසුත්තකන්ති වස්සසාටිකසික්ඛාපදස්සව සුත්තං විස්සදොපෙත්වා විවරකාරාපනසික්ඛාපදස්සව. විකප්පාපඡ්ඡනන්ති තන්තවායෙ උපසඬකම්ත්වා විවරෙ විකප්පාපඡ්ඡනස්සව. යාව ද්වාරදානස්සව සිබ්බනන්ති “යාව ද්වාරකොසා අග්ගලට්ඨපනායා”ති (පාවි. 135) වුත්තසික්ඛාපදස්සව “අස්සද්දානිකාය හික්ඛුනියා විවරං දදෙය්‍යා (පාවි. 171), විවරං සිබ්බෙය්‍යා”ති (පාවි. 176) වුත්තසික්ඛාපදද්වයස්සව.

374. පුච්චෙහීති පුච්චෙහි වා මන්ථෙහි වා අහිහට්ඨං පචාරණසික්ඛාපදස්සව. පච්චයොති වතුමාසපච්චයපචාරණසික්ඛාපදස්සව. ජොතීති ජොතියා සමාදහනසික්ඛාපදස්සව. රතනන්ති රතනසික්ඛාපදස්සව. සුචි...පෙ.... සුගතස්ස වානි සුචිසරසික්ඛාපදාදීති සත්ත සික්ඛාපදානි ව.

375. අස්සද්දවස්සද්දත්තිසික්ඛා වානි “අස්සද්දං විස්සදොපෙය්‍යා”ති (පාවි. 749) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. අස්සද්දං චෙතාපනම්පි වානි “අස්සද්දං චෙතාපෙත්වා අස්සද්දං චෙතාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 749) වුත්තසික්ඛාපදස්සව. සඬසිකෙන දුච්චෙ වුත්තාති “සඬසිකෙන අස්සද්දං චෙතාපෙය්‍යා (පාවි. 759), සඬසිකෙන සස්සද්දාචිකෙන අස්සද්දං චෙතාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 764) වුත්තාති ද්වෙ සික්ඛාපදානි ව. ද්වෙ මහාජනිකෙනාති “මහාජනිකෙන අස්සද්දං චෙතාපෙය්‍යා (පාවි. 769), මහාජනිකෙන සස්සද්දාචිකෙන අස්සද්දං චෙතාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 774) වුත්තාති ද්වෙ සික්ඛාපදානි ව.

376. තථා පුග්ගලිකෙනෙකන්ති “පුග්ගලිකෙන සස්සද්දාචිකෙන අස්සද්දං චෙතාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 779) වුත්තමෙකසික්ඛාපදස්සව. ගරුපාචුරණන්ති ගරුපාචුරණචෙතාපනසික්ඛාපදස්සව. ලහුන්ති ලහුපාචුරණචෙතාපනසික්ඛාපදං. “විසාසා උදසාටි වා”ති පදවිෂෙදො. ද්වෙ විසාසාති “උච්චාරං වා පස්සාවං වා සඬකාරං වා විසාසං වා තිරොකුට්ටෙ වා තිරොපාකාරෙ වා ඡඩ්ඛෙය්‍යා වා ඡඩ්ඛාපෙය්‍යා වා (පාවි. 825), හරිතෙ ඡඩ්ඛෙය්‍යා වා ඡඩ්ඛාපෙය්‍යා වා”ති (පාවි. 829) ඵලං වුත්තාති ද්වෙ විසාසසික්ඛාපදානි ව. උදසාටි වානි උදකසාටිකසික්ඛාපදස්සව. තථා සමණචීවරන්ති තථා “සමණචීවරං දදෙය්‍යා”ති (පාවි. 917) වුත්තසික්ඛාපදස්සවාති.

377. ඉති එතෙ එකුතපණ්ණාස ධම්මා දුක්ඛන්තදස්සිනා භගවතා ඡසමුට්ඨානිකා තෙයෙව සඤ්චරිත්තසමා සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදෙන සමා කතා අනුමතා පඤ්ඤත්තාති යොජනා.

සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානවණ්ණනා.

378. සඬ්ඝහෙදොති සඬ්ඝහෙදසික්ඛාපදඤ්ච. හෙදානුවත්තදුඛ්ඛවදුසකාති හෙදානුවත්තකදුඛ්ඛවකුලදුසකසික්ඛාපදාති ව. දුට්ඨුල්ලච්ඡාදනන්ති දුට්ඨුල්ලපටිච්ඡාදනසික්ඛාපදඤ්ච. දිට්ඨිති දිට්ඨිඅප්පටිනිස්සප්පනසික්ඛාපදඤ්ච. ඡන්දඋප්පග්ගිකා දුට්ඨිති ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදඤ්ච උප්පග්ගිකාය අන්තරසරෙ ගමනනිසිදනසික්ඛාපදද්වයඤ්ච.

379. අප්පසද්දා දුට්ඨෙ වුත්තාති “අප්පසද්දො අන්තරසරෙ ගමිස්සාමි, නිසිදිස්සාමි”ති (පාචි. 588, 589) වුත්තාති ද්වෙ සික්ඛාපදාති ව. න ඛ්‍යාහරෙති “න සකබ්බෙන මුඛෙන ඛ්‍යාහරිස්සාමි”ති (පාචි. 619) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ඡමා, නිවාසනෙ, යානන්ති “ඡමායං නිසිදිත්වා (පාචි. 645), නිවෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා (පාචි. 647), යිතො නිසිත්තස්සා”ති (පාචි. 648) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. පච්ඡතො උප්පට්ඨන වාති “පච්ඡතො ගච්ඡන්තො පුරතො ගච්ඡන්තස්ස (පාචි. 649), උප්පට්ඨන ගච්ඡන්තො පට්ඨන ගච්ඡන්තස්සා”ති (පාචි. 650) වුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච.

380. චජ්ජච්ඡාදාති චජ්ජතො පටිච්ඡාදනසික්ඛාපදඤ්ච. අනුවත්තා වාති උක්ඛිත්තානුවත්තනසික්ඛාපදඤ්ච. ගහණන්ති “ගත්ථග්ගහණං වා සාදිගෙය්‍යා”ති (පාචි. 675) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ඔසාරෙය්‍යා වාති “අනපලොකෙත්වා කාරකසඬ්ඝං අනඤ්ඤාය ගණස්ස ඡන්දං ඔසාරෙය්‍යා”ති (පාචි. 695) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. පච්චක්ඛාමිති සික්ඛා වාති “බුද්ධං පච්චාචික්ඛාමි”ති (පාචි. 710) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. තථා කිස්මිඤ්චිදෙව වාති “කිස්මිඤ්චිදෙව අධිකරණෙ පච්චාකතා”ති (පාචි. 716) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

381. සංසට්ඨා ද්වෙ වාති “භික්ඛුනියො පනෙව සංසට්ඨා විහරන්ති”ති (පාචි. 722) ව “යා පන භික්ඛුනී එවං වදෙය්‍ය සංසට්ඨාව, අයෙය, තුම්හෙ විහරං”තිආදිවචනං (පාචි. 728) පටිච්ච වුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච. වධිත්වා වාති “අත්තානං වධිත්වා වධිත්වා රොදෙය්‍යා”ති (පාචි. 880) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. විසිඛ්ඛෙත්වා වාති “භික්ඛුනියා චීවරං විසිඛ්ඛෙත්වා වා විසිඛ්ඛාපෙත්වා වා”ති (පාචි. 893) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. දුක්ඛිතන්ති “දුක්ඛිතං සහජීවිනි”න්ති (පාචි. 947) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. පුනදෙව ව සංසට්ඨාති “සංසට්ඨා විහරෙය්‍ය ගහපතිනා වා ගහපතිපුත්තෙන වා”ති (පාචි. 956) එවං පුන වුත්තසංසට්ඨසික්ඛාපදඤ්ච. නෙව වූපසමෙය්‍යා වාති

“එභායො, ඉමං අධිකරණං වුපසමෙහි’ති (පාවි. 995) වුව්වමානා ‘සාධු’ති පටිස්සුණිත්වා සා පච්ඡා අනන්තරායිකිනී නෙව වුපසමෙය්‍යා’ති වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

382. ඡානං සහික්ඛුකාරාමන්ති “ඡානං සහික්ඛුකං ආරාමං අනාපුච්ඡා පටිසෙය්‍යා’ති (පාවි. 1024) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. තථෙව න පචාරයෙති “උභතොසඨසෙ තිහි යානෙහි න පචාරෙය්‍යා’ති (පාවි. 1051) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. තථා අන්වද්ධමාසඤ්චාති “අන්වද්ධමාසං හික්ඛුනියා හික්ඛුසඨසතො ද්වෙ ධම්මා පච්චාසිසිතබ්බා’ති (පාවි. 1059) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සහජීවිනියො දුචෙති “සහජීවිනිං වුට්ඨාපෙත්වා ද්වෙ වස්සානි නෙව අනුග්ගණ්ඨෙය්‍යා (පාවි. 1108), සහජීවිනිං වුට්ඨාපෙත්වා නෙව වුපකාසෙය්‍යා’ති (පාවි. 1116) වුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච.

383-4. සචෙ මෙ වීචරං අයොති “සචෙ මෙ ත්වං, අයො, වීචරං දස්සසි, එවාහං තං වුට්ඨාපෙස්සාමි’ති (පාවි. 1151) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අනුබන්ධස්සසිති “සචෙ මං ත්වං, අයො, ද්වෙ වස්සානි අනුබන්ධස්සසි, එවාහං තං වුට්ඨාපෙස්සාමි’ති (පාවි. 1155) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අසමෙන සම්බුද්ධෙන පකාසිතා ඉමෙ සත්තතිංස ධම්මා සබ්බෙ කායවාචාදිතො කායවාචාචිත්තතො එකසමුට්ඨානා කතා සමනුභාසනා සියුං සමුට්ඨානතො සමනුභාසනසික්ඛාපදෙන සදිසා සියුන්ති යොජනා.

සමනුභාසනසමුට්ඨානවණ්ණනා.

385. කථිනානි ච තිණිති “නිට්ඨිතවීචරස්මිං හික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතො’ති (පාරා. 462) වුත්තානි ආදිතො තිණි සික්ඛාපදානි. පත්තොති “දසාහපරමං අතිරෙකපත්තො’ති (පාරා. 601) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. හෙසජ්ජමෙව වාති “පටිසායනියානි හෙසජ්ජානී’ති (පාරා. 622) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අච්චෙකම්පි වාති අච්චෙකසික්ඛාපදඤ්ච. සාසඨකන්ති තදනන්තරමෙව සාසඨකසික්ඛාපදඤ්ච. පක්කමන්තද්වයම්පි වාති “තං පක්කමන්තො නෙව උද්ධරෙය්‍යා’ති (පාවි. 109, 115) භූතගාමවග්ගෙ වුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච.

386. තථා උපස්සයං ගන්ත්වාති “හික්ඛුනුපස්සයං උපසඨකමිත්වා හික්ඛුනියො ඔවදෙය්‍යා’ති (පාවි. 158) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. පරම්පරං භොජනන්ති “පරම්පරභොජනෙ පාචිත්තිය”න්ති (පාවි. 221) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අනතිරිත්තන්ති “අනතිරිත්තං බාදනීයං වා භොජනීයං වා’ති (පාවි. 238) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සහත්තොති “නිමන්තිතො සහත්තො සමානො’ති (පාවි. 299) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. විකප්පෙත්වා තථෙව වාති “වීචරං විකප්පෙත්වා’ති (පාවි. 373) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

387. රඤ්ඤොති “රඤ්ඤො ඛත්තියස්සා”ති (පාවි. 498) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. විකාලෙති “විකාලෙ ගාමං පවිසෙය්‍යා”ති (පාවි. 509-512) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. වොසාසාති “වොසාසමානරූපා යීතා”ති (පාවි. 558) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. “ආරඤ්ඤකෙ උස්සයවාදිකා”ති පදවිජෙදො. ආරඤ්ඤකෙති “තථාරූපෙසු ආරඤ්ඤකෙසු සෙනාසනෙසු පුබ්බෙ අප්පට්ඨංවිදිත”න්ති (පාවි. 570) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. උස්සයවාදිකාති “උස්සයවාදිකා විහරෙය්‍යා”ති (පාවි. 679) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. පත්තසන්නිවයඤ්චෙවාති “පත්තසන්නිවයං කරෙය්‍යා”ති (පාවි. 734) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. පුරෙ, පච්ඡා, විකාලකෙති “යා පන භික්ඛුනී පුරෙහත්තං කුලානි උපසඬකමිත්වා”ති (පාවි. 855) ච “පච්ඡාහත්තං කුලානි උපසඬකමිත්වා”ති (පාවි. 860) ච “විකාලෙ කුලානි උපසඬකමිත්වා”ති (පාවි. 865) ච වුත්තසික්ඛාපදත්තයඤ්ච.

388-9. පඤ්චාහිකන්ති “පඤ්චාහිකං සඬ්ඝාට්ඨාරං අතික්කමෙය්‍යා”ති (පාවි. 898) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සඬකමනින්ති “විවරසඬකමනීයං ධාරෙය්‍යා”ති (පාවි. 903) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. තථා ආවසථද්වයන්ති “ආවසථවිවරං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍යා (පාවි. 1004), ආවසථං අනිස්සජ්ජිත්වා වාරිකං පක්කමෙය්‍යා”ති (පාවි. 1009) එවං ආවසංචන සද්ධිං වුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච. පසාබ්බෙති “පසාබ්බෙ ජාතං ගණ්ඨං වා”ති (පාවි. 1063) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ආසනෙ වාති “භික්ඛුස්ස පුරතො අනාපුච්ඡා ආසනෙ නිසිදෙය්‍යා”ති (පාවි. 1215) වුත්තසික්ඛාපදඤ්චාති ඉමෙ පන එකුනතිංස ධම්මා කායවාචනො, කායවාචාචිත්තනො ච සමුට්ඨානතො සබ්බෙ ද්විසමුට්ඨානිකා, තතොයෙව කථිතසම්භවා කථිතසමුට්ඨානා හොන්තීති යොජනා.

කථිතසමුට්ඨානවණ්ණනා.

390. ද්වෙ සෙය්‍යාති ද්වෙ සහසෙය්‍යසික්ඛාපදානි ච. ආභව්වපාදො වාති ආභව්වපාදකසික්ඛාපදඤ්ච. පිණ්ඩඤ්චාති ආවසථපිණ්ඩභොජනසික්ඛාපදඤ්ච. ගණභොජනන්ති ගණභොජනසික්ඛාපදඤ්ච. විකාලෙති විකාලභොජනසික්ඛාපදඤ්ච. සන්නිධිඤ්චෙවාති සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදඤ්ච. දන්තපොනන්ති දන්තපොනසික්ඛාපදඤ්ච. අවෙලකන්ති අවෙලකසික්ඛාපදඤ්ච.

391. උය්‍යුත්තඤ්චාති “උය්‍යුත්තං සෙනං දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 311) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. “වසෙ උය්‍යාධි”න්ති පදවිජෙදො. වසෙති “සෙනාය වසෙය්‍යා”ති (පාවි. 318) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. උය්‍යාධිත්ති “උය්‍යාධිකං වා...පෙ.... අනිකදස්සනං වා ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 323) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සුරාති සුරාපානසික්ඛාපදඤ්ච. ඔරෙන න්භායනන්ති ඔරෙනද්ධමාසනභායනසික්ඛාපදඤ්ච. දුබ්බණ්ණකරණඤ්චෙවාති “තිණ්ණං

දුබ්බණ්ණකරණාන”න්ති (පාවි. 368) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.
පාටිදෙසනීයද්වයන්ති වුත්තාවසෙසං පාටිදෙසනීයද්වයඤ්ච.

392. ලසුණන්ති ලසුණසික්ඛාපදඤ්ච. උපතිට්ඨෙය්‍යාති “භික්ඛුස්ස භුඤ්ජන්තස්ස පාතියෙන වා විධුපනෙන වා උපතිට්ඨෙය්‍යා”ති (පාවි. 816) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. නච්චදස්සනමෙව වාති “නච්චං වා ගීතං වා වාදිතං වා දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 834) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. නග්ගන්ති “නග්ගා නභායෙය්‍යා”ති (පාවි. 884) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අත්ථරණන්ති “ඵකත්ථරණපාවුරණා තුවට්ටෙය්‍යු”න්ති (පාවි. 937) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. මඤ්චෙති “ඵකමඤ්චෙ තුවට්ටෙය්‍යු”න්ති (පාවි. 933) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අන්තොරට්ඨෙති “අන්තොරට්ඨෙ සාසඬ්ඤාසම්මතෙ”ති (පාවි. 962) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. තථා ඛභීති “තිරොරට්ඨෙ සාසඬ්ඤාසම්මතෙ”ති (පාවි. 966) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

393. අන්තොවස්සන්ති “අන්තොවස්සං වාරිකං වරෙය්‍යා”ති (පාවි. 970) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අගාරඤ්චාති “රාජාගාරං වා චිත්තාගාරං වා...පෙ.... පොක්ඛරණං වා දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 978) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ආසන්දිත්ති “ආසන්දිං වා පල්ලඬ්ඤාං වා පරිභුඤ්ජෙය්‍යා”ති (පාවි. 983) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සුත්තකන්තනන්ති “සුත්තං කන්තෙය්‍යා”ති (පාවි. 987) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. වෙය්‍යාවච්චන්ති “ගිහිවෙය්‍යාවච්චං කරෙය්‍යා”ති (පාවි. 991) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සහත්ථා වාති “අගාරිකස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා සහත්ථා බාදනීයං වා භොජනීයං වා දදෙය්‍යා”ති (පාවි. 1000) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ආවාසෙ ච අභික්ඛුකෙති “අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ වස්සං වසෙය්‍යා”ති (පාවි. 1047) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

394. ඡත්තන්ති “ඡත්තපාහනං ධාරෙය්‍යා”ති (පාවි. 1178) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. යානඤ්චාති “යානෙන යායෙය්‍යා”ති (පාවි. 1186) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සඬ්ඤාණන්ති “සඬ්ඤාණං ධාරෙය්‍යා”ති (පාවි. 1191) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අලඬ්ඤාකාරන්ති “ඉත්ථාලඬ්ඤාකාරං ධාරෙය්‍යා”ති (පාවි. 1195) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ගන්ධවාසිතන්ති “ගන්ධවණ්ණකෙන නභායෙය්‍යා (පාවි. 1199), වාසිතකෙන පිඤ්ඤාකෙන නභායෙය්‍යා”ති (පාවි. 1203) වුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච. “භික්ඛුනී...පෙ.... ගිහිනියා”ති එතෙන “භික්ඛුනියා උම්මද්දාපෙය්‍යා”තිආදීති (පාවි. 1207) වත්තාරි සික්ඛාපදාති වුත්තාති.

395. තථාසංකච්චිකාති “අසංකච්චිකා ගාමං පටිසෙය්‍යා”ති (පාවි. 1225) එවං වුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ඉමෙ පන තෙවත්තාලීස ධම්මා සබ්බෙ කායචිත්තවසෙන ද්විසමුට්ඨානිකා. එළකලොමෙන සමුට්ඨානතො සමා භොන්තීති යොජනා.

එළකලොමසමුට්ඨානවණ්ණනා.

396-7. අඤ්ඤාත් “මාතුගාමස්ස උත්තරිජජ්ජඤ්ඤාචාචාහි ධම්මං දෙසෙය්‍ය අඤ්ඤාත්‍ර විඤ්ඤානා පුරිසවිග්ගහෙනා”ති (පාචි. 63) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. අසම්මතො වෙවාති “අසම්මතො භික්ඛුනියො ඔවදෙය්‍යා”ති (පාචි. 146) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. තථා අත්ථඨගතෙන වාති “අත්ථඨගතෙ සුරියෙ භික්ඛුනියො ඔවදෙය්‍යා”ති (පාචි. 154) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. තිරච්ඡානවිජ්ජා ද්වෙ වුත්තාති “තිරච්ඡානවිජ්ජං පරියාපුණෙය්‍ය, වාචෙය්‍යා”ති (පාචි. 1014, 1018) එවං වුත්තාති ද්වෙ සික්ඛාපදානි ව. අනොකාසකතම්පි වාති “අනොකාසකතං භික්ඛුං පඤ්ඤං පුච්ඡෙය්‍යා”ති (පාචි. 1220) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤාති ඉමෙ පන සබ්බෙ ඡ ධම්මා වාචතො, වාචාවිත්තතො වාති ඉමෙහි ද්විති සමුට්ඨානෙනහි සමුට්ඨානිකා හොන්ති. පදසොධම්මතුලාසකා අයමෙතෙසං පදසොධම්මෙන සදිසභාවොති යොජනා.

පදසොධම්මසමුට්ඨානවණ්ණනා.

398-9. එකන්ති “භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධාය එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍යා”ති (පාචි. 180) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. නාවන්ති “එකනාවං අභිරුහෙය්‍යා”ති (පාචි. 188) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. පණ්ණිකඤ්ඤාති “පණ්ණිකභොජනානි අගිලාතො අත්තතො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වාභුඤ්ඤාපෙය්‍යා”ති (පාචි. 259) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. සංවිධානඤ්ඤාති මාතුගාමෙන සද්ධිං සංවිධාය ගමනසික්ඛාපදඤ්ඤා. සංහරෙති “සම්බාධෙ ලොමං සංහරාපෙය්‍යා”ති (පාචි. 799) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. ධඤ්ඤන්ති “ආමකධඤ්ඤං විඤ්ඤත්වා වා”ති (පාචි. 821) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. නිමන්තිකා වෙවාති “නිමන්තිකා වා පචාරිකා වා බාදනීයං වා භොජනීයං වා බාදෙය්‍යා වා භුඤ්ඤෙය්‍යා වා”ති (පාචි. 1038) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. පාටිදෙසනීයට්ඨකන්ති භික්ඛුනීනං වුත්තා අට්ඨ පාටිදෙසනීයා වෙති බුද්ධසෙට්ඨෙන පඤ්ඤත්තා එතා වුද්දස සික්ඛා චතුසමුට්ඨානා කායතො, කායවාචතො, කායවිත්තතො, වාචාවිත්තතො වාති චතුහි සමුට්ඨානෙනහි සමුට්ඨහන්ති. සමුට්ඨානතො අද්ධානෙන අද්ධානසික්ඛාපදෙන සමා හොන්තිති මතාති යොජනා.

අද්ධානසමුට්ඨානවණ්ණනා.

400-1. සුතින්ති උපස්සුතිතිට්ඨනසික්ඛාපදඤ්ඤා. සුපාදිවිඤ්ඤත්තින්ති සුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදඤ්ඤා. අන්ධකාරෙති “රත්තන්ධකාරෙ අජ්ජදීපෙ”ති (පාචි. 839) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. තථෙව ච පටිච්ඡන්තෙති “පටිච්ඡන්තෙ ඔකාසෙ”ති (පාචි. 843) වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. ඔකාසෙති “අජ්ඣෙකාකාසෙ පුරිසෙන සද්ධිං”න්ති (පාචි. 847) එවං වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤා. බ්‍යුහෙ වාති තදනන්තරමෙව “රජීකාය වා බ්‍යුහෙ වා සිඬ්ඝාටකෙ වා

පුරිසෙන සද්ධි'න්ති (පාවි. 851) ආගතසික්ඛාපදඤ්චාති ඉමෙ සබ්බෙසි ආදිච්චබන්ධුනා දෙසිතා ඡ ධම්මා චතුත්ථවිජට්ඨතො කායචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨහන්තා ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානා ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදෙන සමානසමුට්ඨානා සියුන්ති යොජනා.

ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානවණ්ණනා.

402. ඡත්ත, දණ්ඩකරස්සාපීති “න ඡත්තපාණිස්ස දණ්ඩපාණිස්සා”ති (පාවි. 635) චුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච. සත්ථාචුධකරස්සාපීති “න සත්ථපාණිස්ස (පාවි. 636), න ආචුධපාණිස්සා”ති (පාවි. 637) චුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච. පාදුකුපාහනා, යානන්ති “න පාදුකාරුල්භස්ස (පාවි. 638), න උපාහනාරුල්භස්ස (පාවි. 639), න යානගතස්සා”ති (පාවි. 640) චුත්තසික්ඛාපදත්තයඤ්ච. සෙය්‍යා, පල්ලත්ථිකාය වාති “න සයනගතස්ස (පාවි. 641), න පල්ලත්ථිකාය නිසිත්තස්සා”ති (පාවි. 642) චුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච.

403. වෙධිතොගුණධිතො වාති “න වෙධිතසිසස්ස (පාවි. 643), න ඔගුණධිතසිසස්සා”ති (පාවි. 644) චුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්චාති නිදස්සිතා සබ්බෙ එකාදස ධම්මා වාචාචිත්තසඬ්ඛාතෙන එකෙන සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨිතා ධම්මදෙසනසමුට්ඨානාති සඤ්ඤිතා සල්ලක්ඛිතාති යොජනා.

ධම්මදෙසනසමුට්ඨානවණ්ණනා.

404. එවං තාව සම්භින්නසමුට්ඨානං වෙදිතබ්බං, නියතසමුට්ඨානං තිව්ධං, තං එකස්සෙව සික්ඛාපදස්ස භොතීති විසුංයෙව දස්සෙතුමාහ “භූතාරොචනකඤ්චෙවා”තිආදි. භූතාරොචනකඤ්චෙවාති තීභි අචිත්තකසමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨිතං භූතාරොචනසික්ඛාපදඤ්ච. චොරිවුට්ඨාපනම්පි වාති වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො වාති ද්විභි සමුට්ඨිතං චොරිවුට්ඨාපනසික්ඛාපදඤ්ච. අනනුඤ්ඤාතමෙව අනනුඤ්ඤාතමත්තං. අනනුඤ්ඤාතමත්තන්ති වාචතො, කායවාචතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො වාති චතුභි සමුට්ඨිතං අනනුඤ්ඤාතසික්ඛාපදඤ්චාති. ඉදං තයන්ති ඉදං සික්ඛාපදත්තයං. අසම්භින්නන්ති කෙනචි අඤ්ඤෙන සික්ඛාපදෙන අසම්මිස්සසමුට්ඨානං.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සමුට්ඨානසිසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිසමුට්ඨානකථාවණ්ණනා

405. ආදිනාති පටිමෙන කායසඬ්ඛාතෙන සමුට්ඨානෙන.

406-7. දුක්කටාදයොති ආදි-සද්දෙන ථුල්ලවිවයසඬිසාදිසෙසා ගහිතා. යථාහ — “පයොගෙ දුක්කටං. එකං පිණ්ඩං අනාගතෙ ආපත්ති ථුල්ලවිවයස්ස. තස්මිං පිණ්ඩෙ ආගතෙ ආපත්ති සඬිසාදිසෙසස්සා”ති (පරි. 277). විකාලෙ පන පාවිත්තීති විකාලභොජනපාවිත්ති. අඤ්ඤාතිහත්ථතොති අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා අන්තර්සරං පට්ටියාය හත්ථතො. ගහෙත්වාති බාදනීයං වා භොජනීයං වා සහත්ථා පටිග්ගහෙත්වා. “පඤ්ච ඉමා ආපත්තියො”ති පදවිජෙදො.

408. දුතියෙනාති වාචාසඬිබාතෙන සමුට්ඨානෙන.

409-10. සමාදිසති කටෙති වෙ. සබ්බථා විපන්නන්ති අදෙසිතවත්ථුකතාදිනා සබ්බජ්ජකාරෙන විපන්නජ්ජදෙසං. කුටින්ති සඤ්ඤාපිකාය කුටිං. යථාහ පරිවාරෙ “තස්ස කුටිං කරොන්ති අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං සාරම්භං අපරික්කමන”න්ති (පරි. 278). පදසොධම්මං මූලං සමුට්ඨානං යස්ස පාවිත්තියස්සාති තථා චුත්තං, තෙන පදසොධම්මමූලෙන, සහත්ථෙ වෙනං කරණුවවනං.

411. තතියෙන සමුට්ඨානෙනාති කායවාචාසඬිබාතෙන සමුට්ඨානෙන.

412. සංවිදහිත්වානාති සද්ධිං විදහිත්වා, “කුටිං කරොමා”ති අඤ්ඤෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වාති අත්ථො.

413. වත්වාති අත්තතො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා. භික්ඛුනින්ති භික්ඛුනං භුඤ්ජනට්ඨානෙ යත්වා “ඉධ සුපං දෙථ, ඉධ ඔදනං දෙථා”ති වොසාසමානං උපාසකානං වත්වා දාපෙන්නිං භික්ඛුනිං. න නිවාරෙත්වාති “අපසක්ක තාව, හගිති, යාව භික්ඛු භුඤ්ජන්ති”ති අනපසාදෙත්වා භුඤ්ජතොති යොජනා.

414. චතුත්ථෙන කායවිත්තසමුට්ඨානෙන කති ආපත්තියො සියුන්ති යොජනා.

417. පඤ්චමෙනාති වාචාවිත්තසමුට්ඨානෙන. වදන්ති වදන්තො සමුදාචරන්තො.

418. කුටින්ති නිදස්සනමත්තං, අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං සාරම්භං අපරික්කමනං සෙනාසනම්පි ගහණං වෙදිතබ්බං.

419. වාවෙති පදසො ධම්මන්ති එත්ථ “අනුපසම්පන්න”න්ති සෙසො. යථාහ — “භික්ඛු අකජ්ජියසඤ්ඤී අනුපසම්පන්නං පදසො ධම්මං වාවෙති”ති (පරි. 281). දවකමායතා වදන්තස්සාති ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථුහි කීළාධිජ්ජායෙන වදන්තස්ස. දවකමායතාති ව “පටිසඬ්ඛා

යොනියො” තිආදීසු (ම. නි. 1.22, 24, 422; අ. නි. 6.58; 8.9; මහානි. 199, 206; ධ. ස. 1355; විහ. 518) විය ය-කාරලොපෙන නිද්දෙසො.

420. ඡට්ඨෙත කායවාචාචිත්තසමුට්ඨානෙන. සංවිදහිත්වානාති සංවිධාය, “ත්වඤ්ච අභඤ්ච එකතො අවහරිස්සාමා” ති සම්මන්තනං කත්වා. භණ්ඩං හරතීති “භාරියං ත්වං එකං පස්සං ගණ්භ, අභං ඉම” ති වත්වා තෙන සහ යානා වාවෙති වෙ.

423. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ. විමතුපරමං පරමන්ති එත්ථ “කප්පියං නු බො, අකප්පිය” ති වා “ආපත්ති නු බො, අනාපත්ති” ති වා “ධම්මො නු බො, අධම්මො” ති වා එවමාදිනා නයෙන විවිධෙනාකාරෙන පවත්නා විමති විවිකිච්ඡා විමති. විමතිං උපරමෙති විනාසෙතීති විමතුපරමං. පරමං උත්තමං. උත්තරන්ති විහඬිගබන්ධකාගතානං නිදානාදිවිනිවිජයානං පඤ්ඤාඋත්තරභාවෙන ධීතත්තා උත්තරං. ඉමං උත්තරං නාම පකරණං යො උත්තරති පඤ්ඤාය ඔගාහෙත්වා පරියොසාපෙති. ඉධ “උත්තරං උත්තර” ති පද්ද්වයෙ එකං ගුණනිදස්සනං, එකං සත්ථනිදස්සනන්ති ගහෙතබ්බං. සුනයෙන යුතො සො පුග්ගලො විනයං පිටකං උත්තරතීති සම්බන්ධො. කිං විසිට්ඨන්ති ආහ “සුනය” තිආදි. සුට්ඨු වාරිත්තවාරිත්තදළ්භීකරණසිථිලකරණහෙදා පඤ්ඤත්තිඅනඋපඤ්ඤත්තාදිනායා එත්ථාති සුනයො, තං. සුට්ඨු නියති විනිවිජයො එතෙනාති සුනයො, උත්තරවිනිවිජයො, තෙන. විනිවිජයාවබොධෙන සංයුත්තො සමන්තාගතො. දුක්ඛෙන උත්තරීයතීති දුත්තරං. පාතිමොක්ඛසංවරසීලදීපකත්තෙන සමාධිපඤ්ඤානිබ්බානසඬ්ඛාතඋත්තරප්පත්තියා පතිට්ඨාභාවතො උත්තරං උත්තරති ඔගාහෙත්වා පරියොසානං පාපුණාතීති අත්ථො.

ඉධ යො විමතුපරමං පරමං උත්තරං උත්තරං නාම පකරණං උත්තරති, සුනයෙන යුතො සො පුග්ගලො සුනයං දුත්තරං උත්තරං විනයං උත්තරතීති යොජනා. ව-සද්දෙන සත්ථන්තරසමුච්චයත්ථෙන ඉමමත්ථං දීපෙති. සෙය්‍යථීදං, ඉධ යො සුනයං දුත්තරං උත්තරං විනයං උත්තරති, සුනයෙන යුතො සො පුග්ගලො විමතුපරමං පරමං උත්තරං උත්තරං නාම පකරණං උත්තරතීති. ඉමිනා යො උත්තරං ජානාති, සො විනයං ජානාති. යො විනයං ජානාති, සො උත්තරං ජානාතීති උත්තරපකරණස්ස විනයපිටකජානනෙ අවිචන්තුපකාරිතා විභාවිතාති දට්ඨබ්බං.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

ආපත්තිසමුට්ඨානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකකකථාවණ්ණනා

424. ඉතො පරන්ති ඉතො සමුට්ඨානවිනිවිජයකථාය පරං. පරන්ති උත්තමං. එකකතරං නයන්ති එකෙකආඨගාතිරෙකතාය එකකතරසඨ්ඛාතං එකකදුකාදිනායං.

425-7. කෙ ආපත්තිකරා ධම්මා...පෙ.... කා වාදෙසනගාමීනීති එකෙකපඤ්චවසෙන උත්තානත්ථොයෙව.

428. සමුට්ඨානානීති ආදිකො විස්සජ්ජනසඨ්ඛාතො උත්තරවාදො. තත්ථ සමුට්ඨානානී...පෙ.... දීපිතාති යස්මා එතෙසං වසෙන පුග්ගලො ආපත්තිං කරොති ආපජ්ජති, තස්මා “ආපත්තිකරා”ති වුත්තා.

429. තත්ථාති තාසු ආපත්තිසු. ලහුකාති ලහුකෙන විනයකම්මෙන විසුජ්ඣනතො ලහුකා. ගරුකෙන විනයකම්මෙන විසුජ්ඣනතො සඨ්ඝාදිසෙසාපත්ති, කෙනවි ආකාරෙන අනාපත්තිභාවං උපනෙතුං අසක්කුණෙයාතො පාරාජිකාපත්ති ව ගරුකාපත්ති නාම, තා පන ලහුකාසු වුත්තාසු තඛ්ඛිපරියායතො ඤාතුං සක්කාති විස්සජ්ජනෙ විසුං න වුත්තා.

431. දුට්ඨං කුච්ඡිතභාවං පරමපෙගුච්ඡං නින්දනීයභාවං උලති ගච්ඡතීති දුට්ඨල්ලං, පාරාජිකසඨ්ඝාදිසෙසං. තෙනාහ “දුට්ඨාපත්ති ආදිකො”ති.

432. පඤ්චානන්තරියසංයුත්තාති මාතුසාතකපිතුසාතකඅරහන්තසාතකෙහි ආපන්නා මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකාපත්ති ව ලොහිතුප්පාදකසඨ්ඝෙදකානං අභබ්බතාහෙතුකා කායවච්ඡ්චාරප්පවත්තා අකුසලචෙතනාසඨ්ඛාතා පාරාජිකා ව අනන්තරමෙව අපායුප්පත්තිහෙතුතාය ඉමෙ පඤ්ච අනන්තරසංයුත්තා නාම. තා පන මිච්ඡත්තනියතෙසු අන්තොගධත්තා “නියතා”ති වුත්තා.

පරිවාරෙ (පරි. 321) පන අඤ්ඤෙපි අන්තරායිකාදී ඛහු එකකා දස්සිතා, තෙ පන ගන්ථභීරුකජනානුග්ගහෙන ආවරියෙන ඉධ න දස්සිතා. අත්ථිකෙහි පරිවාරෙයෙව (පරි. 321) ගහෙනබ්බා. එත්ථ ව සත්තපි ආපත්තියො සඤ්චිච්ච විතික්කන්තා සග්ගන්තරායඤ්චෙව මොක්ඛන්තරායඤ්ච කරොන්තීති අන්තරායිකා. අජානන්තෙන විතික්කන්තා පන පණ්ණත්තිවජ්ජාපත්ති නෙව සග්ගන්තරායං, න මොක්ඛන්තරායං කරොතීති අනන්තරායිකා. අන්තරායිකං ආපන්නස්සපි දෙසනාගාමීනිං දෙසෙත්වා වුට්ඨානගාමීනිතො වුට්ඨාය සුද්ධිපත්තස්ස, සාමණෙරභූමියං ධීතස්ස ව අවාරිතො සග්ගමග්ගමොක්ඛමග්ගොති.

එකකකථාවණ්ණනා.

435. අද්ධවිභිනො නාම උභනවිසතිවස්සො. අභිගවිභිනො නාම භත්ථවිජිත්තාදිහෙදො. වත්ථුච්ඡන්තො නාම පණ්ඩකො, තිරව්ඡානගතො, උභතොඛ්‍යාසඤ්ජනකො ව. අවසෙසා ථෙය්‍යසංවාසකාදයො අට්ඨ අභබ්බට්ඨානප්පත්තා දුක්ඛට්ඨකාරිනො නාම, ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ දුක්ඛට්ඨන අත්තනො කම්මෙන අභබ්බට්ඨානප්පත්තාති අත්ථො. අපරිපුණ්ණොති අපරිපුණ්ණපත්තච්චරො. නො යාවතීති උපසම්පන්නං න යාවති. පටිසිද්ධාති “ද්වෙ පුග්ගලා න උපසම්පාදෙතබ්බා”තිආදිනා (පරි. 322) වාරිතා.

436. භවෙති එකංසත්ථෙ නිපාතො. ලද්ධසමාපත්තිස්ස භික්ඛුනො දීපිතා ආපත්ති අත්ථි භවෙ අත්ථෙව. නො ලද්ධසමාපත්තිස්සාති අලද්ධසමාපත්තිස්ස දීපිතා ආපත්ති අත්ථෙවාවාති යොජනා.

437. භූතස්සාති අත්තති සන්තස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස. අභූතාරොවනාපත්තීති චතුත්ථපාරාජිකාපත්ති. අසමාපත්තිලාභිනො නිද්දිසෙති යොජනා.

438. “අත්ථි සද්ධම්මසංයුත්තා”තිආදිසු අත්ථි-සද්දො පච්චත්තෙකචචනත්තෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බො.

439. පදසොධම්මමූලාදීති ආදි-සද්දෙන “උත්තරිජ්ජපඤ්චවාලාධම්මදෙසනා”ති ආපත්තිනං ගහණං.

440. භොගෙති පරිභොගෙ. “සපරික්ඛාරසංයුත්තා”ති ඉදඤ්ච නිදස්සනමත්තං. “පත්තච්චරානං නිස්සජ්ජනෙ, කිලිට්ඨච්චරානං අධොවනෙ, මලග්ගහිතපත්තස්ස අපවනෙ”ති එවමාදිකා අයුත්තපරිභොගා ආපත්තියොපි සකපරික්ඛාරසංයුත්තායෙව.

441. මඤ්චපියාදින්ති ආදි-සද්දෙන භිසිආදීනං ගහණං. අජ්ඣෙකාකාසත්ථරෙපි වාති අජ්ඣෙකාකාසෙ අත්ථරෙ අත්ථරාපනෙ සති. අනාපුච්ඡාව ගමනෙති අනාපුච්ඡත්වා වා ගමනෙ. වා-සද්දෙන අනුද්ධරිත්වා වා අනුද්ධරාපෙත්වා වා ගමනං සභිගණ්භාති. පරසන්තකසංයුත්තාති පරපරික්ඛාරපට්ඨේදා.

443. “සිබරණ්ඨි”ති යං වචනං සච්චං, තං භණතො ගරුකං දුට්ඨුල්ලවාලාසඨිසාදිසෙසො සියාති යොජනා.

445. ගරුකාපත්තීති උත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකාපත්ති. භූතස්සාරොවනෙති භූතස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස අනුපසම්පන්නස්ස ආරොවනෙ. සච්චං වදන්තාති සච්චං වචනං වදන්තස්ස. ලහුකාති පාචිත්තියාපත්ති.

447. විකොපෙතුන්ති වග්ගකරණෙන විකොපෙතුං. හත්ථපාසං ජහන්ති අන්තොසීමාය එව හත්ථපාසං ජහන්තො, හත්ථපාසං ජහිත්වා එකමන්තං නිසිදන්තොති අත්ථො. ඵුසෙති භූමිගතො ඵුසෙය්‍ය.

448. වෙහාසකුටියා උපරි ආහව්වපාදකං මඤ්චං වා පීඨං වා අහිනිසිදන්තො වෙහාසගතො ආපජ්ජති යොජනා. සචෙ තං භූමියං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසජ්ජෙය්‍ය, න ආපජ්ජෙය්‍ය. තෙන වුත්තං “න භූමිකො”ති.

449. පවිසන්තොති ආරාමං පවිසන්තො. නික්ඛමන්ති තතො එව නික්ඛමන්තො. තන්ති ආරාමං.

450. වත්තමපුරෙත්වානාති සීසතො ඡත්තාපනයනං, පාදතො උපාහනාමුඤ්චනවත්තං අකත්වා. නික්ඛමන්ති ඛහි නික්ඛමන්තො ඡත්තුපාහනං ධාරෙත්තොපි න ආපජ්ජති.

451. “නික්ඛමන්තො”ති ඉදං “නික්ඛම”න්ති එතස්ස අත්ථපදං. පවිසං න වාති යං ආරාමං සන්ධාය ගතො, තං පවිසන්තො න ආපජ්ජෙය්‍ය.

453. යා කාචි භික්ඛුනී අතිගම්භීරං උදකසුද්ධිකං ආදියන්ති ආපත්තිං ආපජ්ජති යොජනා.

457. වත්තං පනත්තනොති යං අත්තනො නෙත්ථාරවත්තං වුත්තං, සො තං අසමාදියන්තොව ආපජ්ජති නාමාති යොජනා.

460. ඉතරස්ස ආචරියස්ස, තථා සද්ධිවිහාරිකස්ස ව.

462. දදමානොති පාරිවත්තකං විනා දදමානො.

463. මුදුති මුදුපිට්ඨිකො. “ලම්භිආදිනො”ති පදවිජෙදො. ආදි-සද්දෙන “හත්ථෙන උපක්කම්ත්වා අසුචිං මොචෙන්තස්ස, ඌරුනා අභිගජාතං පෙල්ලන්තස්ස, අත්තානං වධිත්වා වධිත්වා රොදන්තියා භික්ඛුනියා ආපත්ති”ති එවමාදීනං සඛිගහො. අත්තාති එත්ථ නිස්සිතාති උත්තරපදලොපො, විහත්තිලොපො ව නිරුත්තිලක්ඛණෙන දට්ඨබ්බො. සෙසාති මෙටුනධම්මකායසංසග්ගපහාරදානාදීසු වුත්තාපත්ති. පරනිස්සිතාති පරං නිස්සාය ආපජ්ජිතබ්බාති අත්ථො.

465. “න, භික්ඛචෙ, ඔවාදො න ගහෙතබ්බො”ති වචනතො ඔවාදං න ගණ්හන්තො න පටිග්ගණ්හන්තො වජ්ජතං ආපජ්ජති නාම.

470. අරුණුග්ගෙති අරුණුග්ගමනෙ. නඅරුණුග්ගමෙති අරුණුග්ගමනතො අඤ්ඤස්මිං කාලෙ.

471. එකරත්තාතික්කමෙ ඡාරත්තාතික්කමෙ සත්තාහාතික්කමෙ දසාහාතික්කමෙති යොජනා. ආදි-සද්දෙන මාසාදීනං සඬගහො. වුත්තමාපත්තින්ති සබ්බත්ථ නිස්සග්ගියෙ පාවිත්තියාපත්තිං. “ආපජ්ජති අරුණුග්ගමෙ”ති පදවිජෙදො.

473. පරසන්තකං රුක්ඛලතාදිං ථෙය්‍යාය ඡින්නන්තස්ස පාරාජිකං, ඡින්නන්තස්ස පාවිත්තිමත්තං හොතිති ආහ “භූතගාමං ඡින්නන්තො පාරාජිකඤ්ච පාවිත්තිඤ්ච චුසෙ”ති.

475. ඡාදෙන්තො පනාති එත්ථ “කා ආපත්ති”ති සෙසො. තත්‍ර ආහ “ආපත්තිං ඡාදෙන්තො නරො ආපජ්ජති”ති.

අවිජින්නොති අවිජින්නවිවරො. නවිඡාදෙන්තොති තිණෙන වා පණ්ණෙන වා සාබ්‍යාභිගාදිනා යෙන කෙනවි අත්තනො හිරිකොපිනං අප්පට්ඨිඡාදෙන්තො. යථාහ – “තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පට්ඨිඡාදෙන්වා ආගන්තබ්බං, න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බං. යො ආගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (පාරා. 517).

476. කුසවීරාදීන්ති ආදි-සද්දෙන වාකචිරඵලකචීරාදීනං තිත්ථියධජානං ගහණං. ධාරෙන්තො කොචි ආපජ්ජතිති සෙසො. තත්‍රාහ – “කුසවීරාදීති ධාරෙන්තො ධාරෙන්තො ආපජ්ජති”ති (පරි. අට්ඨ. 322).

477. යං නිස්සට්ඨපත්තං “අයං තෙ භික්ඛු පත්තො යාවහෙදනාය ධාරෙතබ්බො”ති දින්නං, තං සක්කච්චං අධාරෙන්තො ච දොසවා හොති ආපජ්ජති ආපත්තිං. සවිත්තකාවිත්තකදුකස්ස සඤ්ඤාවිමොක්ඛදුකං යථාක්කමං පරියායොති ආහ “සවිත්තකදුක”න්තිආදි.

දුකකථාවණ්ණනා.

478. යා ආපත්ති නාථෙ තිට්ඨන්තෙ හොති, නො පරිනිබ්බුතෙ, සා ආපත්ති අත්ථි. යා ආපත්ති නාථෙ පරිනිබ්බුතෙ හොති, න තු තිට්ඨන්තෙ, සාපි අත්ථි. යා ආපත්ති නාථෙ තිට්ඨන්තෙපි හොති පරිනිබ්බුතෙපි, සා ආපත්ති අත්ථිති යොජනා.

479. සා කතමාති ආහ “රුහිරුප්පාදනාපත්ති”තිආදි. තත්ථ ථෙරමාවුසවාදෙන, වදන්තො පරිනිබ්බුතෙති “යථා බො පනානන්ද, එතරහි භික්ඛු අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවුසොවාදෙන සමුදාවරන්ති, න බො මමච්චයෙන එවං සමුදාවරිතබ්බං...පෙ.... නවකතරෙන භික්ඛුනා ථෙරතරො භික්ඛු ‘හන්තෙ’ති වා ‘ආයස්මා’ති වා සමුදාවරිතබ්බො”ති (දී. නි. 2.216) වචනතො ථෙරං ආවුසොවාදෙන සමුදාවරණපච්චයා ආපත්තිං පරිනිබ්බුතෙ භගවති ආපජ්ජති, නො තිට්ඨන්තෙති අත්ථො.

481. කථං කාලෙයෙව ආපත්ති සියා, න විකාලෙ. කථං විකාලෙයෙව ආපත්ති සියා, කාලෙ න සියා. කථං කාලෙ වෙව විකාලෙ වාති උභයත්ථ සියාති පඤ්ඤා.

482. යථාක්කමං විස්සජ්ජන්තො ආහ “භුඤ්ජතො”ති ආදි.

483. අවසෙසං පන සබ්බං ආපත්තිං කාලවිකාලෙසු සබ්බදා ආපජ්ජති, තත්ථ ච සංසයො නත්ථීති යොජනා.

484. “අත්ථාපත්ති රත්තිං ආපජ්ජති, නො දිවා, අත්ථාපත්ති දිවා ආපජ්ජති, නො රත්තිං, අත්ථාපත්ති රත්තිඤ්ඤෙව ආපජ්ජති දිවා වා”ති (පරි. 323) චුත්තං තිකං දස්සෙතුමාහ “රත්තිමෙවා”ති ආදි.

486. අත්ථාපත්ති දසවස්සො ආපජ්ජති, නො උනදසවස්සො, සා කථං සියා. අත්ථාපත්ති උනදසවස්සො ආපජ්ජති, නො දසවස්සො, සා කථං හොති. අත්ථාපත්ති දසවස්සොපි ආපජ්ජති උනදසවස්සොපිති උභයත්ථපි ආපත්ති කථං හොතිති යොජනා.

487. තත්ථ විස්සජ්ජනමාහ “උපට්ඨාපෙති”ති ආදි. “බාලො”ති එතස්ස හි අත්ථපදං “අබ්බත්තො”ති.

488. උනදසවස්සො එවං “අහං පණ්ඩිතො”ති පරිසං ගණ්හති, තථා ආපත්තිං ආපජ්ජතිති යොජනා. “දසවස්සො උනො”ති පදවිජෙදො. දසවස්සො, උනදසවස්සො වාති උභොපෙතෙ පරිසුපට්ඨාපනාපත්තිතො අඤ්ඤං ආපත්තිං ආපජ්ජතිති යොජනා. එත්ථ ච “ආපජ්ජන්තෙ”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන න-කාරලොපො.

489. කථං කාලෙ ආපත්තිං ආපජ්ජති, න ජුණ්හෙ, කථං ජුණ්හෙ ආපත්තිං ආපජ්ජති, න කාළස්මිං, කථං කාලෙ ච ජුණ්හෙ වාති උභයත්ථපි ආපජ්ජතිති යොජනා.

490. විස්සජ්ජනමාහ “වස්ස”න්ති ආදි. “ආපජ්ජතෙ අප්පචාරෙන්තො”ති පදවිජෙදො. ජුණ්හෙති පුරිමපක්ඛෙ. කාළකෙති අපරපක්ඛෙ.

491. අවිපත්තිනාති චතුබ්බිධවිපත්තිරහිතත්තා අවිපත්තිනා භගවතා පඤ්ඤාත්තං. අවසෙසන්ති වස්සං අනුපගමනාපත්තියා ච පචාරණාපත්තියා ච අවසෙසං සබ්බං ආපත්තිං.

492. වස්සුපගමනං කාලෙ කප්පති, ජුණ්හෙ නො කප්පති, පචාරණා ජුණ්හෙ කප්පති, කාලෙ නො කප්පති, සෙසං අනුඤ්ඤාතං සබ්බං සඤ්ඤාකිච්චං කාලෙ ච ජුණ්හෙ වාති උභයත්ථපි කප්පතිති යොජනා.

493. අත්ථාපත්ති හෙමන්තෙ හොති, ඉතරඋතුද්වයෙ ගිම්හානවස්සානසඬ්ඛාතෙ න හොති, අත්ථාපත්ති ගිම්හෙයෙව හොති, න සෙසෙසු වස්සානහෙමන්තසඬ්ඛාතෙසු, අත්ථාපත්ති වස්සෙ හොති, නො ඉතරද්වයෙ හෙමන්තගිම්හසඬ්ඛාතෙති යොජනා.

494-6. සා තිව්ධාපි ආපත්ති කතමාති ආහ “දිනෙ පාටිපදක්ඛාතෙ”තිආදි. තත්ථ දිනෙ...පෙ.... පුණ්ණමාසියාති අපරකත්තිකපුණ්ණමාසියා කාළපක්ඛපාටිපදදිවසෙ පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙත්වා යපිතං පන තං වස්සසාටිකච්චරං සචෙ හෙමන්තෙ නිවාසෙති, හෙමන්තෙ ආපජ්ජතිති යොජනා.

පච්ඡිමෙති එත්ථ සාම්චචනප්පසඬ්ඛෙ භූමිමං. පච්ඡිමස්ස කත්තිකස්ස යස්මිං පුණ්ණමෙ දිවසෙ වස්සිකසාටිකච්චරං පච්චුද්ධරිතබ්බං, තස්මිං දිවසෙ තං අපච්චුද්ධරිත්වා පාටිපදෙ අරුණං උට්ඨාපෙත්තො අපච්චුද්ධරණපච්චයා ආපත්ති හෙමන්තෙයෙව ආපජ්ජති, ඉතරෙ ගිම්හානවස්සානඋතුද්වයෙ න ආපජ්ජතිති කුරුන්දට්ඨකථායං (පරි. අට්ඨ. 323) නිද්දිට්ඨන්ති යොජනා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සිකසාටිකං වස්සානං චතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) චුත්තපාළියා කුරුන්දට්ඨකථාවචනස්ස අවිරුජ්ඣිතතො “තම්පි සුචුත්ත”න්ති (පරි. අට්ඨ. 323) සමන්තපාසාදිකාය චුත්තත්තා “හෙමන්තෙ ආපජ්ජති”ති චචනස්ස උභයම්පි අත්ථො හොතීති ගහෙතබ්බං.

497. ගිම්හානමාසානං සම්බන්ධිති ගිම්හිකෙ උතුම්හි. මාසතො අතිරෙකො අතිරෙකමාසොති කත්වා අතිරෙකමාසො කාලො සෙසොති චත්තබ්බෙ කාලෙ. පරියෙසන්තොති අඤ්ඤාතිකඅප්පචාරිතට්ඨානතො සතුප්පාදකරණෙන වස්සිකසාටිකං පරියෙසන්තො ච අතිරෙකමාසො සෙසොති කත්වා නිවාසෙත්තො ච ගිම්හෙ ආපත්තිං ආපජ්ජති. “න තු එව ඉතරඋතුද්වයෙ”ති පදච්ඡෙදො. ගිම්හෙ පරියෙසන්තො පුරිමමාසත්තයෙ ආපජ්ජතිති කත්වා නිවාසෙත්තො අඬ්ඪමාසාධිකෙ ගිම්හමාසත්තයෙ ආපජ්ජති. නිස්සන්දෙහෙ “ගිම්හානං පච්ඡිමමාසතො පුරිමෙසු සත්තසු මාසෙසු”ති චුත්තං, තද්දුත්තං “ගිම්හානෙයෙව ආපජ්ජති”ති ගිම්හාපත්තියා දස්සිතත්තා, “ඉතරඋතුද්වයෙ”ති පටිසිද්ධත්තා ච. එත්ථ ච ගාථාය පරියෙසනාපත්තියායෙව දස්සනං නිදස්සනමත්තන්ති කත්වා නිවාසනාපත්තියා ච ගිම්හෙයෙව සම්භවොති සාපි දස්සිතා.

498. ඉධ පන ඉමස්මිං සාසනෙ යො භික්ඛු වස්සිකසාටිකච්චරෙ විජ්ජමානෙ නග්ගො කායං ඔවස්සාපෙති, සො භවෙ එකංසෙන වස්සෙ වස්සානඋතුම්හි ආපජ්ජතිති යොජනා.

499. “අත්ථාපත්ති සඬ්ඝො ආපජ්ජති, න ගණො න පුග්ගලො, අත්ථාපත්ති ගණො ආපජ්ජති, න සඬ්ඝො න පුග්ගලො, අත්ථාපත්ති

පුග්ගලො ආපජ්ජති, න සඬ්ඝො න ගණො”ති (පරි. 323) වුත්තත්තිකං දස්සෙතුමාහ “ආපජ්ජති හි සඬ්ඝොවා”තිආදි.

500. කථමාපජ්ජතිති ආහ “අධිට්ඨාන”න්තිආදි. අධිට්ඨානන්ති අධිට්ඨානුපොසථං කරොන්තො පාරිසුද්ධිඋපොසථං වාති සම්බන්ධො. ඉධ අත්තනො යථාපත්තමුපොසථං අකත්වා අපත්තඋපොසථකරණං ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිදස්සනස්ස අධිජ්ජෙතත්තා, අත්තකරණදොසස්ස විසුං විසුං වක්ඛමානත්තා ච න ගණො න ච පුග්ගලොති එත්ථ අධිට්ඨානං කරොන්තො පුග්ගලො ච පාරිසුද්ධිං කරොන්තො ගණො ච නාපජ්ජතිති යථාලාභයොජනා කාතබ්බා. යථාක්කමං යොජනං කරොමිති විපරියායවිකප්පො න කාතබ්බො. එවමුපරිපි විපරියායවිපක්ඛං කත්වා යථාලාභයොජනාව කාතබ්බා.

501. “උපොසථ”න්ති ඉදං “සුත්තුද්දෙසමධිට්ඨාන”න්ති පදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං.

502. සුත්තුද්දෙසං කරොන්තො වාති එත්ථ වා-සද්දෙන පාරිසුද්ධිං ගණ්හාති. සුත්තුද්දෙසං, පාරිසුද්ධිං වා උපොසථං කරොන්තො පුග්ගලො ආපත්තිං ආපජ්ජති, සුත්තුද්දෙසං කරොන්තො සඬ්ඝො ච නාපජ්ජති, පාරිසුද්ධිං කරොන්තො ගණො ච න ආපජ්ජතිති යොජනා.

503. කථං පන ගිලානොව ආපත්තිං ආපජ්ජති, න අගිලානො, කථං අගිලානොව ආපත්තිං ආපජ්ජති, නො ගිලානො, කථං ගිලානො ච අගිලානො ච උභොපි ආපජ්ජන්තිති යොජනා.

504. යො පන අකල්ලකො ගිලානො අඤ්ඤාන පන හෙසජ්ජෙන අත්ථෙ සති තදඤ්ඤං තනො අඤ්ඤං හෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙනි, සො ආපජ්ජති පාවිත්තියාපත්තින්ති යොජනා.

505. හෙසජ්ජෙන අත්ථෙ අවිජ්ජමානෙපි සථෙ හෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙනි, අගිලානොව විඤ්ඤත්තිපච්චයා ආපත්තිං ආපජ්ජති. සෙසං පන ආපත්තිං ගිලානඅගිලානා උභොපි ආපජ්ජන්ති.

506. අත්ථාපත්ති අත්තොව ආපජ්ජති, න බහිද්ධා, තථා අත්ථාපත්ති බහි එව ආපජ්ජති, න අත්තො, අත්ථාපත්ති අත්තො, බහිද්ධාති උභයත්ථපි ආපජ්ජතිති යොජනා.

507. කෙවලං අත්තොයෙව ආපජ්ජතිති යොජනා.

508. මඤ්චාදින්ති සඬ්ඝිකමඤ්චාදිං.

509. “අන්තොසීමාය එව ආපත්ති”න්ති පදවිජෙදො. කථං අන්තොසීමාය එව ආපත්තිං ආපජ්ජති, නෙව බහිසීමාය ආපත්තිං ආපජ්ජති, කථං බහිසීමාය එව ආපත්තිං ආපජ්ජති, නො අන්තොසීමාය ආපත්තිං ආපජ්ජති, කථං අන්තොසීමාය ව බහිසීමාය වාති උභයත්ථපි ආපජ්ජතීති යොජනා.

510. සජ්ත්තුපාහනො භික්ඛුති ඡත්තුපාහනසහිතො ආගන්තුකො භික්ඛු. පටිසන්තො තපොධනොති ආගන්තුකවත්තං අදස්සෙත්වා සඬ්ඝාරාමං පටිසන්තො.

511. “උපචාරස්ස අතික්කමෙ”ති පදවිජෙදො.

512. සෙසං සබ්බං ආපත්තිං අන්තොසීමාය ව බහිසීමාය ව ආපජ්ජතීති යොජනා. එත්ථ ව කිඤ්චාපි වස්සවිජෙදාපත්තිං බහිසීමාගතො ආපජ්ජති, භික්ඛුනිආරාමපවෙසනාපත්තිං අන්තොසීමාය ආපජ්ජති, තදුභයං පන ආගන්තුකගමිකවත්තහෙදාපත්තීහි එකපරිච්ඡෙදන්ති උපලක්ඛණතො එතෙනෙව විඤ්ඤායතීති විසුං න චුත්තන්ති ගහෙනබ්බං. එවං සබ්බත්ථ ඊදිසෙසු යානෙසු විනිවිජයො වෙදිතබ්බො.

තිකකථාවණ්ණනා.

515. වච්ඡ්චාරිකමාපත්තින්ති මුසාවාදපෙසුඤ්ඤභරණාදිවසෙන වච්ඡ්චාරො ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං. පරවාචාය සුජ්ඣතීති සඬ්ඝමජ්ඣෙ එකවාචිකාය තිණුවත්ථාරකකම්මවාචාය සුජ්ඣති.

516. වජ්ජමෙව වජ්ජතා, තං, පාවිත්තියන්ති අත්ථො.

518-9. තං දෙසෙත්වා විසුජ්ඣන්තොති තං දෙසෙත්වා විසුද්ධො භොන්තො. යාවතතියකං පනාති යාවතතියෙන සමනුභාසනකම්මෙන ආපන්නං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං පන. පරිවාසාදීති ආදි-සද්දෙන මානත්තමුලායපටිකස්සනඅබ්භානාති ගහිතාති.

522. කායද්චාරිකමාපත්තින්ති කායද්චාරෙන ආපජ්ජිතබ්බං පහාරදානාදිආපත්තිං.

523. කායෙනෙව විසුජ්ඣතීති තිණුවත්ථාරකං ගන්ත්වා කායසාමග්ගිං දෙන්තො විසුජ්ඣති.

526. යො සුත්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති, සො කථං පටිබුද්ධො විසුජ්ඣති. යො පටිබුද්ධොව ආපන්නො, සො කථං සුත්තො සුජ්ඣතීති යොජනා.

528. සභාරසෙය්‍යකාදීන්ති මාතුගාමෙන සහසෙය්‍යාදිආපත්තිං.

529. ජග්ගන්තොති ජාගරන්තො නිද්දං විනොදෙන්තො.

531. පටිබුද්ධොති අනිද්දායන්තො.

532. අවිත්තොති “සික්ඛාපදං වීතික්කමිස්සාමි”ති විත්තා භාවෙන අවිත්තො.

535. සවිත්තකාපත්තින්ති විකාලභොජනාදිආපත්තිං. තිණුවත්ථාරෙ සයන්තො නිද්දායන්තො තිණුවත්ථාරකකම්මෙ කරියමානෙ “ඉමිනාහං කම්මෙන ආපත්තිතො වුට්ඨාමි”ති විත්තරහිතො වුට්ඨහන්තො අවිත්තකො විසුජ්ඣති.

536. පච්ඡිමං තු පදද්වයන්ති –

“ආපජ්ජිත්වා අවිත්තොව, අවිත්තොව විසුජ්ඣති;
ආපජ්ජිත්වා සවිත්තොව, සවිත්තොව විසුජ්ඣති”ති. –

පදද්වයං. අමිස්සෙත්වාති අවිත්තසවිත්තපදෙහි එවමෙව මිස්සං අකත්වා. එත්ථාති පුරිමපදද්වයෙ. වුත්තානුසාරෙනාති වුත්තනායානුසාරෙන.

539. කම්මතොති සමනුභාසනකම්මතො.

540. ආපජ්ජිත්වා අකම්මතොති සමනුභාසනකම්මං විනාව ආපජ්ජිත්වා.

541. සමනුභාසනෙ ආපජ්ජිතබ්බං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං සමනුභාසනමාහ කාරණුපවාරෙන.

542. අවසෙසන්ති මුසාවාදපාවිත්තියාදිකං.

543. විසුජ්ඣති අසම්මුඛාති සඬ්ඝස්ස අසම්මුඛා විසුජ්ඣති. ඉදඤ්ච සම්මුඛාවිනයෙන වෙව පටිඤ්ඤාතකරණෙන ච සමෙත්තං ආපත්තාධිකරණං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ පුග්ගලසම්මුඛතාය සබ්භාවෙපි සඬ්ඝස්ස අසම්මුඛතාය ආපජ්ජති වා විසුජ්ඣති වාති “අසම්මුඛා”ති වුත්තං.

551. “අවිත්තකචතුක්කං අජානන්තචතුක්ක”න්ති කුසලත්තිකඵස්සපඤ්චකාදිවොභාරො විය ආදිපදවසෙන වුත්තො.

552-3. අත්ථාපත්ති ආගන්තුකො ආපජ්ජති, න වෙනරො ආවාසිකො ආපජ්ජති, අත්ථාපත්ති ආවාසිකොව ආපජ්ජති, න වෙනරො ආගන්තුකො ආපජ්ජති, අත්ථාපත්ති ආගන්තුකො ච ආවාසිකො ච තෙ උභොපි ආපජ්ජන්ති, උභො සෙසං න ආපජ්ජන්ති අත්ථිති යොජනා.

555. ඉතරොති ආවාසිකො. ආවාසවත්තන්ති ආවාසිකෙන ආගන්තුකස්ස කාතබ්බවත්තං. ආවාසීති ආවාසිකො.

556. න වෙවාගන්තුකොති තං ආවාසිකවත්තං අකරොන්තො ආගන්තුකො න වෙව ආපජ්ජති. සෙසං කායවට්ඨ්ථාරිකං ආපත්තිං. උභොපි ආගන්තුකආවාසිකා. භික්ඛුභික්ඛුනීනං අසාධාරණං ආපත්තිං න ආපජ්ජන්ති.

557. වත්ථුනානත්තතාති විතික්කමනානත්තතා. ආපත්තිනානත්තතාති පාරාජිකාදීනං සත්තන්තං ආපත්තික්ඛන්ධානං අඤ්ඤමඤ්ඤනානත්තතා.

563. “පාරාජිකානං...පෙ.... නානභාවො”ති ඉදං නිදස්සනමත්තං සඬ්ඝාදිසෙසානං අනියතාදීහි වත්ථුනානතාය වෙව ආපත්තිනානතාය ව ලබ්භමානත්තා.

565. අයමෙව විනිවිජයොති න කෙවලං පාරාජිකාපත්තිසුයෙව සාධාරණාපත්තියො එකතො ව විසුඤ්ච ආපජ්ජන්තානං යථාචුත්තවිනිවිජයො, අථ ඛො අවසෙසසාධාරණාපත්තියොපි චුත්තනයෙන ආපජ්ජති, අයමෙව විනිවිජයො යොජෙතබ්බො.

577. ආදියන්තො ගණ්භන්තො. පයොජෙන්නොති ගණ්භාපෙන්නො.

579. ඌනකං පාදං...පෙ.... ලහුං චූසෙති ථුල්ලච්චයං, දුක්කටඤ්ච සන්ධායාහ.

580. එතෙනෙව උපායෙන, සෙසකම්පි පදත්තයන්ති යො අයං පට්ඨවිනිවිජයෙ චුත්තනයො, එතෙනෙව නයෙන ඌනපාදං ආදියන්තො ලහුකාපත්තිං ආපජ්ජති, පාදං වා අතිරෙකපාදං වා ගහණත්ථං ආණාපෙන්නො ගරුං පාරාජිකාපත්තිං ආපජ්ජති, පාදං වා අතිරෙකපාදං වා ගණ්භන්තො ව ගහණත්ථාය ආණාපෙන්නො ව ගරුකෙ පාරාජිකාපත්තියංයෙව තිට්ඨති, ඌනපාදං ගණ්භන්තො ව ගහණත්ථාය ආණාපෙන්නො ව ලහුකෙ ථුල්ලච්චයෙ, දුක්කටෙ වා තිට්ඨතීති එවං සෙසකම්පි ඉමං පදත්තයං. අත්ථසම්භවතොයෙවාති යථාචුත්තස්ස අත්ථස්ස සම්භවවසෙනෙව.

581-2. කථං කාලෙයෙව ආපත්ති සියා, නො විකාලෙ, විකාලෙයෙව ආපත්ති සියා, න ව කාලෙ, අත්ථාපත්ති කාලෙ ව පකාසිතා විකාලෙ ව, අත්ථාපත්ති නෙව කාලෙ ව පකාසිතා නෙව විකාලෙ වාති යොජනා.

586-7. කාලෙ පටිග්ගහිතං කිං කාලෙ කජ්ජති විකාලෙ තු නො කජ්ජති, විකාලෙ ගහිතං කිං විකාලෙ කජ්ජති, නො කාලෙ කජ්ජති, කාලෙ ව විකාලෙ ව පටිග්ගහිතං කිං නාම කාලෙ ව විකාලෙ ව කජ්ජති, කාලෙ ව

විකාලෙ ච පටිග්ගහිතං කිං නාම කාලෙ ච විකාලෙ ච න කප්පති, වද හදුමුබාති යොජනා.

589. විකාලෙයෙව කප්පති, අපරජ්ජු කාලෙපි න කප්පතීති යොජනා.

592. කුලදුසනකම්මාදිත්ති ආදි-සද්දෙන අභුතාරොචනරූපියසංචොභාරවිඤ්ඤත්තිකුහනාදීනං සඬගහො.

593-4. කතමා ආපත්ති පච්චන්තිමෙසු දෙසෙසු ආපජ්ජති, න මජ්ඣිමෙ, කතමා ආපත්ති මජ්ඣිමෙ පන දෙසස්මිං ආපජ්ජති, න ච පච්චන්තිමෙසු, කතමා ආපත්ති පච්චන්තිමෙසු චෙව දෙසෙසු ආපජ්ජති මජ්ඣිමෙ ච, කතමා ආපත්ති පච්චන්තිමෙසු චෙව දෙසෙසු න ආපජ්ජති න මජ්ඣිමෙ වාති යොජනා.

596. “සො ගුණධිගුණුපාහන”ත්ති පදච්ඡෙදො. සො භික්ඛුති අත්ථො.

599. එවං “ආපජ්ජති, නාපජ්ජති”ති පදච්ඡෙදන පච්චන්තිමචතුක්කං දස්සෙත්වා “නෙව කප්පති, න කප්පති”ති පදච්ඡෙදන දස්සෙතුමාහ “පච්චන්තිමෙසු”තිආදි.

601. චුත්තන්ති “ගණෙන පඤ්චවග්ගෙන”තිආදිගාථාය හෙට්ඨා චුත්තං.

603. එවං චත්තුන්ති “න කප්පති”ති චත්තුං. පඤ්චලොඤාදිකන්ති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ලොඤානී”තිආදි.

608. අනුඤ්ඤාතට්ඨානස්ස අන්තො නො ආපජ්ජති, තං අතික්කමන්තො ඛහියෙව ච ආපජ්ජතීති යොජනා.

612. සෙක්ඛපඤ්ඤත්තීති සෙබියපඤ්ඤත්ති.

613. අගණාති අදුතියා. එත්ථ හි එකාපි ගණො නාම.

614. උභයත්ථපි අසාධාරණමාපත්තින්ති භික්ඛුනීනං නියතාපඤ්ඤත්ති චෙදිතබ්බා.

616. ගිලානො ච නාපජ්ජති, අගිලානො ච නාපජ්ජතීති එවං උභොපි නාපජ්ජන්තීති යොජනා. තිකාදීසු දස්සිතානං පදානං චතුක්කාදිදස්සනවසෙන පුනස්පුනං ගහණං.

618. “ආපජ්ජති අගිලානොවා”ති පදච්ඡෙදො.

චතුක්කකථාවණ්ණනා.

620. “ගරුපුල්ලව්වය”න්ති වත්තබ්බෙ “ගරු”න්ති නිග්ගහීතාගමො.

621. පඤ්ච කථිනානිසංසා හෙට්ඨා චුත්තායෙව.

626. අග්ගිසත්ථනබ්බකන්තන්ති අග්ගිසත්ථනබ්බෙහි අක්කන්තං ථුට්ඨං, පහටන්ති අත්ථො. අබ්ඡන්ති නොබ්ඡං. උබ්බට්ඨච්ඡකන්ති නිබ්බට්ඨච්ඡකං.

628. පචාරණාපීති පටික්ඛෙපපචාරණාපි. ඔදනාදීහීති ආදි-සද්දෙන සත්තුකුම්මාසමච්ඡමංසානං ගහණං. කායාදිගහණෙනාති කායෙන වා කායපටිබද්ධෙන වා ගහණෙන. “දාතුකාමාහිභාරො ව, හත්ථපාසෙරණක්ඛම”න්ති ඉමෙහි චතුහි අභිගෙහි සද්ධිං තෙසං ද්විත්තමෙකං ගහෙත්වා පටිග්ගහණා පඤ්චෙව හොන්ති.

629-30. විනයඤ්ඤාකස්මිත්ති විනයධරෙ පුග්ගලෙ. සකඤ්ච සීලන්ති අත්තනො පාතිමොක්ඛසංවරසීලඤ්ච. සුරක්ඛිතං හොතිති ආපත්තානාපත්තිකප්පියාකප්පියානං විජානන්තතාය අසෙවිතබ්බං පභාය සෙවිතබ්බංයෙව සෙවනවසෙන සුට්ඨු රක්ඛිතං හොති. කුක්කුච්චමඤ්ඤස්ස නිරාකරොතීති අඤ්ඤස්ස සබ්බභවාරිතො කප්පියාකප්පියවිසයෙ උප්පන්නං කුක්කුච්චං නිවාරෙති. විසාරදො භාසති සච්ඡමජ්ඣෙති කප්පියාකප්පියානං විනිවිජයකථාය උප්පන්නාය නිරාසඬකො නිබ්භයො වොහරති. වෙරිහික්ඛුති අත්තපච්චත්ථිකෙ පුග්ගලෙ. ධම්මස්ස වෙව ධීතියා පවත්තොති “විනයො නාම සාසනස්ස ආයු, විනයෙ ධීතෙ සාසනං ධීතං හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.පයමමභාසඬගීතිකථා; දී. නි. අට්ඨ. 1.පයමමභාසඬගීතිකථා; බු. පා. අට්ඨ. 5.මඬගලසුත්තවණ්ණනා; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.251) වචනතො සද්ධම්මට්ඨිතියා පටිපන්නො හොති. තස්මා කාරණා. තත්ථ විනයඤ්ඤාහාවෙ. ධීරො පඤ්ඤවා හික්ඛු.

පඤ්චකකථාවණ්ණනා.

631-2. ඡළහිඤ්ඤෙනාති ඡ අහිඤ්ඤා එතස්සාති ඡළහිඤ්ඤො, තෙන. අතික්කන්තපමාණං මඤ්චපීඨං, අතික්කන්තපමාණං නිසීදනඤ්ච තථා අතික්කන්තපමාණං කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිවස්සසාටිකච්චරඤ්ච සුගතස්ස විවරෙ පමාණිකච්චරන්ති ඡ.

633-4. අඤ්ඤාණඤ්ච කුක්කුච්චඤ්ච අඤ්ඤාණකුක්කුච්චා, තෙහි, අඤ්ඤාණතාය වෙව කුක්කුච්චපකතතාය වාති චුත්තං හොති. විපරිතාය සඤ්ඤාය කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤාය, අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤාය.

තත්ථ කථං අලජ්ජිතාය ආපජ්ජති? අකප්පියභාවං ජානන්තොයෙව මද්දිත්වා චිතික්කමං කරොති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා). චුත්තමපි වෙතං -

“සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති;
 ආපත්තිං පරිගූහති;
 අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති;
 එදිසො චුච්චති අලජ්ජී පුග්ගලො”ති. (පරි. 359);

කථං අඤ්ඤාණතාය ආපජ්ජති? අඤ්ඤාණපුග්ගලො මන්දො මොමුහො කත්තබ්බාකත්තබ්බං අජානන්තො අකත්තබ්බං කරොති, කත්තබ්බං විරාධෙති. එවං අඤ්ඤාණතාය ආපජ්ජති.

කථං කුක්කුච්චපකතතාය ආපජ්ජති? කජ්ජියාකජ්ජියං නිස්සාය කුක්කුච්චෙ උජ්ජන්තො විනයධරං පුච්ඡිත්වා කජ්ජියං චෙ, කත්තබ්බං සියා, අකජ්ජියං චෙ, න කත්තබ්බං, අයං පන “චට්ටති”ති මද්දිත්වා විතික්කමතියෙව. එවං කුක්කුච්චපකතතාය ආපජ්ජති.

කථං කජ්ජියෙ අකජ්ජියසඤ්ඤාය ආපජ්ජති? සුකරමංසං “අච්ඡමංස”න්ති බාදති, කාලෙ විකාලසඤ්ඤාය භුඤ්ජති. එවං කජ්ජියෙ අකජ්ජියසඤ්ඤාය ආපජ්ජති.

කථං අකජ්ජියෙ කජ්ජියසඤ්ඤාය ආපජ්ජති? අච්ඡමංසං “සුකරමංස”න්ති බාදති, විකාලෙ කාලසඤ්ඤාය භුඤ්ජති. එවං අකජ්ජියෙ කජ්ජියසඤ්ඤාය ආපජ්ජති.

කථං සතිසම්මොසාය ආපජ්ජති? සහසෙය්‍යවිවරවිජ්ජවාසාදීනි සතිසම්මොසාය ආපජ්ජති.

635-8. “භික්ඛුනා උපට්ඨපෙතබ්බො”ති පදවිජෙදො. ධම්මවක්ඛුනාති පාතිමොක්ඛසංවරසීලසඬ්ඛාතො පටිපත්තිධම්මොව චක්ඛු එතස්සාති ධම්මවක්ඛු, තෙන ඡහි අඬ්ගෙහි යුත්තෙන ධම්මවක්ඛුනා පන භික්ඛුනා උපසම්පාදනා කාතබ්බා, නිස්සයො චෙව දාතබ්බො, සාමණෙරො උපට්ඨාපෙතබ්බොති යොජනා. ආපත්තිං ජානාති, අනාපත්තිං ජානාති, ගරුං ආපත්තිං ජානාති, ලභුං ආපත්තිං ජානාතීති යොජනා. අස්ස භික්ඛුනො උභයානි පාතිමොක්ඛානි විත්ථාරා ස්වාගතානි භවන්ති, අත්ථතො සුචිහත්තානි භවන්ති, සුත්තසො අනුබ්‍යඤ්ජනසො සුචිතිච්ඡිතානි භවන්ති, දසවස්සො වා භොති, අතිරෙකදසවස්සො වාති යොජනා.

ජක්කකථාවණ්ණනා.

639. සත්ත සාමීවියො චුත්තාති “සො ච භික්ඛු අනබ්භිතො, තෙ ච භික්ඛු ගාරය්‍හා, අයං තත්ථ සාමීවි, යුඤ්ජන්තායස්මන්තො සකං, මා වො සකං විනස්සාති අයං තත්ථ සාමීවි, අයං තෙ භික්ඛු පත්තො යාව භෙදනාය ධාරෙතබ්බොති, අයං තත්ථ සාමීවි, තතො නිහරිත්වා භික්ඛුහි සද්ධිං සංවිහජ්ජිතබ්බං, අයං තත්ථ සාමීවි, අඤ්ඤාතබ්බං පරිපුච්ඡිතබ්බං

පරිපඤ්චිතබ්බං, අයං තත්ථ සාමීචි, යස්ස භවිස්සති, සො භරිස්සතීති, අයං තත්ථ සාමීචි”ති ඡ සාමීචියො භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙවුත්තා, “සා ව භික්ඛුනී අනබ්භිතා, තා ව භික්ඛුනියො ගාරය්හා, අයං තත්ථ සාමීචි”ති භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ වුත්තාය සද්ධිං සත්ත සාමීචියො වුත්තා. සත්තෙව සමථාපි වාති සම්මුඛාවිනයාදිසමථාපි සත්තෙව වුත්තා. පඤ්ඤත්තාපත්තියො සත්තාති පාරාජිකාදයො පඤ්ඤත්තාපත්තියො සත්ත වුත්තා. සත්තබ්බොජ්ඣාසංඝාතියො සත්තබ්බොජ්ඣාසංඝාතියො සත්ත බ්බොජ්ඣාසංඝාතියො යාථාචරො පස්සන්තෙන භගවතා.

සත්තකකථාවණ්ණනා.

640-1. ඉධ කුලදුසංකො භික්ඛු ආජීවස්සෙව කාරණා පුජ්චෙන, එලෙන, වුණ්ණෙන, මත්තිකාය, දන්තකට්ඨෙහි, වෙළයා, වෙජ්ජිකාය, ජඩ්ඝපෙසනිකෙනාති ඉමෙහි අට්ඨහි ආකාරෙහි කුලාති දුසෙතීති යොජනා. “පුජ්චෙන”තිආදිනා පුජ්චාදිනා දානමෙව උපලක්ඛණතො දස්සෙති. පුජ්චෙනාති පුජ්චදානෙනාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. පුජ්චදානාදයො කුලදුසංකො වුත්තා.

642-5. “අට්ඨධානාතිරිත්තාපි, අතිරිත්තාපි අට්ඨධා”තිද්විසු අට්ඨකෙසු අට්ඨ අනතිරිත්තෙ තාව දස්සෙතුමාහ “අකප්පියකතඤ්චෙවා”තිආදි. ගිලානානාතිරිත්තකත්ති නිද්දිට්ඨා ඉමෙ අට්ඨෙව අනතිරිත්තකා ඤෙය්හාති යොජනා. අකප්පියකතාදයො පවාරණසික්ඛාපදකථාවණ්ණනාය වුත්තා.

646. ඤාතඤ්ඤත්තිසුති ඤාතදුක්ඛං, ඤත්තිදුක්ඛංඤ්ච. පටිසාවනෙති පටිස්සවෙ. අට්ඨදුක්ඛටානං විනිවිජයො දුතියපාරාජිකකථාවණ්ණනාය වුත්තො.

648-9. එහිභික්ඛුපසම්පදාති යසකුලපුත්තාදීනං “එහි භික්ඛු”ති වචනෙන භගවතා දින්නඋපසම්පදා. සරණගමනෙන වාති පට්ඨමබ්බොධියං තිහි සරණගමනෙහි අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා. පඤ්ඤාබ්බාසකරණොපදාති සොපාකස්ස පඤ්ඤාබ්බාසකරණොපසම්පදා, මහාකස්සපත්ථෙරස්ස දින්නචාදපටිග්ගහණොපසම්පදා ව. ගරුධම්මපටිග්ගහොති මහාපජාපතියා ගොතමියා අනුඤ්ඤාතගරුධම්මපටිග්ගහණොපසම්පදා.

ඤ්ඤත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙනාති ඉදාති භික්ඛුඋපසම්පදා. අට්ඨවාචිකාති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ ඤ්ඤත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙන, භික්ඛුනං සන්තිකෙ ඤ්ඤත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙනාති අට්ඨහි කම්මවාචාහි භික්ඛුනීනං උපසම්පදා අට්ඨවාචිකා නාම. දුතෙන භික්ඛුනීනන්ති අභිසංඝාතියා ගණකාය අනුඤ්ඤාතා භික්ඛුනීනං දුතෙන උපසම්පදා.

650. සුද්ධදිට්ඨිනාති සුට්ඨු සවාසනකිලෙසානං පභානෙන පරිසුද්ධා සමන්තවක්ඛුසඬබ්බානා දිට්ඨි එතස්සාති සුද්ධදිට්ඨි, තෙන සමන්තවක්ඛුනා සම්මාසම්බුද්ධෙන.

651. පාපිච්ඡා නාම අසන්තගුණසම්භාවනිච්ඡා.

652-3. න ච මජ්ජිමනිකාසීයාති මජ්ජිමනිකාසීයා මජ්ජිමනිකාසීයා පිටත්තො න භවෙය්සා, මජ්ජිමනිකාසීයාති අත්ථො. අබ්බන්ධවරියාති (අ. නි. අට්ඨ. 2.3.71) අසෙට්ඨවරියතො මෙට්ඨනා විරමෙය්සා. රත්තිං න භුඤ්ජෙය්සා විකාලභොජනන්ති උපොසථං උපවුත්ථො රත්තිභොජනඤ්ච දිවා විකාලභොජනඤ්ච න භුඤ්ජෙය්සා. න ච ගන්ධමාවරෙති ගන්ධඤ්ච න විලිම්බෙය්සා. මඤ්චෙ ඡමායං ච සයෙට්ඨ සන්ථතෙති කජ්ජියමඤ්චෙ චා සුඛාදිපරිකම්මකතාය භූමියා චා තිණපණ්ණපලාලාදීනි සන්ථරිත්ථා කතෙ සන්ථතෙ චා සයෙට්ඨාති අත්ථො. එතඤ්ඤි අට්ඨඬිගිකමාහුපොසථන්ති එතං පාණාතිපාතාදීනි අසමාවරන්තෙන උපවුත්ථං උපොසථං අට්ඨඬිගිගෙහි සමන්තාගතත්තා “අට්ඨඬිගික”න්ති වදන්ති. දුක්ඛන්තගුනාති වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං අමතමහානිබ්බානං ගතෙන පත්තෙන බුද්ධෙන පකාසිතන්ති යොජනා.

654. හික්ඛුනොවාදකහික්ඛුනො අට්ඨඬිගාති හික්ඛුනොවාදකථාවණ්ණනාය දස්සිතානෙව.

අට්ඨකකථාවණ්ණනා.

655. භොජනාති පණ්ණාති නව වුත්තාතීති පණ්ණාති හි භොජනසික්ඛාපදෙ වුත්තාති. දසසු අකජ්ජියමංසෙසු මනුස්සමංසවජ්ජිතාති නව මංසාති බාදන්තස්ස දුක්ඛං නිද්දිට්ඨන්ති යොජනා.

656. පාතිමොක්ඛ...පෙ.... පරිදීපිතාති හික්ඛුනං පඤ්චුද්දෙසා, හික්ඛුනීනං අනියතුද්දෙසෙහි විනා වත්තාරොති උද්දෙසා නව දීපිතා. උපොසථා නවෙව්නාති දිවසවසෙන තයො, කාරකවසෙන තයො, කරණවසෙන තයොති නව උපොසථා. එත්ථාති ඉමස්මිං සාසනෙ. සඬ්ඝො නවහි හිජ්ජතීති නවහි පුග්ගලෙහි සඬ්ඝො හිජ්ජතීති යොජනා. යථාහ —

“එකතො, උපාලි, වත්තාරො හොන්ති, එකතො වත්තාරො, නවමො අනුස්සාවෙති, සලාකං ගාහෙති ‘අයං ධම්මො, අයං විනයො, ඉදං සත්ථුසාසනං, ඉමං ගණ්හථ, ඉමං රොවෙථා’ති. එවම්පි බො, උපාලි, සඬ්ඝරාජී වෙව හොති සඬ්ඝහෙදො ව. නවන්තං වා, උපාලි, අතිරෙකනවන්තං වා සඬ්ඝරාජී වෙව හොති සඬ්ඝහෙදො වා”ති (වුළුව. 351).

නවකකථාවණ්ණනා.

657. දස අක්කොසවත්ථුනි වක්ඛති. දස සික්ඛාපදානි පාකටානෙව. මනුස්සමංසාදීනි දස අකප්පියමංසානි හෙට්ඨා වුත්තානෙව. සුක්කානි චෙ දසානි නිලාදීනි දස සුක්කානි.

659. රඤ්ඤො අන්තෙපුරප්පවෙසනෙ දස ආදීනවා එවං පාළිපායෙන වෙදිතබ්බො –

“දසයිමෙ, භික්ඛවෙ, ආදීනවා රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ. කතමෙ දස? ඉධ, භික්ඛවෙ, රාජා මහෙසියා සද්ධිං නිසින්තො හොති, තත්ථ භික්ඛු පවිසති, මහෙසී වා භික්ඛුං දිස්වා සිතං පාතුකරොති, භික්ඛු වා මහෙසිං දිස්වා සිතං පාතුකරොති, තත්ථ රඤ්ඤො එවං හොති ‘අද්ධා ඉමෙසං කතං වා කරිස්සන්ති වා’ති. අයං, භික්ඛවෙ, පටිමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රාජා බහුකිච්චො බහුකරණියො අඤ්ඤතරං ඉත්ථිං ගන්ත්වා න සරති, සා තෙන ගබ්භං ගණ්භාති, තත්ථ රඤ්ඤො එවං හොති ‘න ඛො ඉධ අඤ්ඤො කොචි පවිසති අඤ්ඤත්ථ පබ්බජිතෙන, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම’න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, දුතියො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ අඤ්ඤතරං රතනං නස්සති, තත්ථ රඤ්ඤො එවං හොති ‘න ඛො ඉධ අඤ්ඤො කොචි පවිසති අඤ්ඤත්ථ පබ්බජිතෙන, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම’න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, තතියො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ අබ්භන්තරා ගුය්භමන්තා බහිද්ධා සම්භෙදං ගච්ඡන්ති, තත්ථ රඤ්ඤො එවං හොති ‘න ඛො ඉධ අඤ්ඤො කොචි පවිසති අඤ්ඤත්ථ පබ්බජිතෙන, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම’න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, චතුත්ථො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ පිතා වා පුත්තං පත්ථෙති, පුත්තො වා පිතරං පත්ථෙති, තෙසං එවං හොති ‘න ඛො ඉධ අඤ්ඤො කොචි පවිසති අඤ්ඤත්ථ පබ්බජිතෙන, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම’න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, පඤ්චමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රාජා නිවට්ඨානියං උච්චෙ යානෙ යපෙති, යෙසං තං අමනාපං, තෙසං එවං හොති ‘රාජා ඛො පබ්බජිතෙන

සංසට්ඨො, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, ඡට්ඨො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රාජා උච්චට්ඨානියං නීවෙ යානෙ යපෙනි, යෙසං තං අමනාපං, තෙසං එවං හොති ‘රාජා ඛො පබ්බජිතෙන සංසට්ඨො, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, සත්තමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රාජා අකාලෙ සෙනං උයොයාපෙනි, යෙසං තං අමනාපං, තෙසං එවං හොති ‘රාජා ඛො පබ්බජිතෙන සංසට්ඨො, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, අට්ඨමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රාජා කාලෙ සෙනං උයොයාපෙත්වා අන්තරාමග්ගතො නිවත්තාපෙනි, යෙසං තං අමනාපං, තෙසං එවං හොති ‘රාජා ඛො පබ්බජිතෙන සංසට්ඨො, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, නවමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො අන්තෙපුරං හත්ථිසම්මද්දං අස්සසම්මද්දං රථසම්මද්දං රජනියානි රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බානි, යානි න පබ්බජිතස්ස සාරුප්පානි, අයං, භික්ඛවෙ, දසමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, දස ආදීනවා රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ”ති (අ. නි. 10.45; පාටි. 497).

තත්ථ ව පිතා වා පුත්තං පත්ථෙතීති පුත්තං මාරොතුම්චිජ්ඣති අත්ථො. එසෙව නයො පුත්තො පිතරං පත්ථෙතීති. හත්ථිසම්මද්දන්ති හත්ථිනං සම්මද්දො සංසට්ඨො එත්ථාති හත්ථිසම්මද්දං. එවං “අස්සසම්මද්ද”න්ති ආදීසුපි.

දසාකාරෙහීති —

“ආපත්තිනුක්ඛිත්තමනන්තරාය-
පහුත්තතායො තථසඤ්ඤිතා ව;
ඡාදෙතුකාමො අථ ඡාදනාති;
ඡන්තා දසඨගෙහරු ඤ්ඤාගමමිහීති. —

ගහිතෙහි දසහි අඨගෙහි.

660. දස කම්මපථා පුඤ්ඤානි පාණාතිපාතාවෙරමණිආදයො දස කුසලකම්මපථා. අපුඤ්ඤාපි තථා දසාති පාණාතිපාතාදයො දස අකුසලකම්මපථාව. දස දානවත්ථුනි චක්ඛති. දසෙව රතනානි වාති –

“මුත්තා මණි වෙළරියා ච සඬ්ඛා;
සිලා පවාළං රජතඤ්ඤා භෙමං;
ලොහිතකඤ්ඤාපි මසාරගල්ලා;
දස්සෙති ධීරො රතනානි ජඤ්ඤා”ති. –

නිද්දිට්ඨානි දස රතනානි.

662. මුනින්දෙන අවන්දියා දස පුග්ගලා දීපිතාති යොජනා. කථං?
“දසයිමෙ, භික්ඛවෙ, අවන්දියා. පුරෙ උපසම්පන්නෙන පච්ඡා උපසම්පන්නො අවන්දියො, අනුපසම්පන්නො අවන්දියො, නානාසංවාසකො වුඬ්ඪතරො අධම්මවාදී අවන්දියො, මාතුගාමො අවන්දියො, පණ්ඩකො අවන්දියො, පාරිවාසිකො අවන්දියො, මූලායපටිකස්සනාරහො අවන්දියො, මානත්තාරහො අවන්දියො, මානත්තවාරිකො අවන්දියො, අභිභානාරහො අවන්දියො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, දස අවන්දියා”ති (වූළව. 312).

663-4. සොසානිකන්ති සුසානෙ ඡඩ්ඛිතං. පාපණිකන්ති ආපණද්වාරෙ ඡඩ්ඛිතං. උන්දුරක්ඛායිතන්ති උන්දුරෙහි ඛායිතං පරිච්චත්තං පිලොතිකං. ගොඛායිතාදීසුපි එසෙව නයො. ථූපච්චරිකන්ති ඛලිකම්මත්ථාය වම්මිකෙ පරික්ඛිපිත්වා පරිච්චත්තවත්ථං. ආභිසෙකියන්ති රාජුතං අභිසෙකමණ්ඩපෙ පරිච්චත්තවත්ථං. ගතපච්චාගතඤ්ඤාති සුසානගතමනුස්සෙහි පච්චාගත්ත්වා නභායිත්වා ඡඩ්ඛිතං පිලොතිකං.

665. සබ්බනීලාදයො චුත්තා, දස වීචරධාරණාති “සබ්බනීලකානි වීචරානි ධාරෙන්තීති චුත්තවසෙන දසා”ති (පරි. අට්ඨ. 330) කුරුන්දියං චුත්තං. එත්ථ ඉමස්මිං දසකෙ සංකච්චිකාය වා උදකසාටිකාය වා සද්ධිං තිච්චරානි නාමෙන අධිට්ඨිතානි නව වීචරානි “දසවීචරධාරණා”ති චුත්තානි. යථාහ – “නවසු කප්පියවීචරෙසු උදකසාටිකං වා සංකච්චිකං වා පක්ඛිපිත්වා දසාති චුත්ත”න්ති (පරි. අට්ඨ. 330).

දසකකථාවණ්ණනා.

666. පණ්ඩකාදයො එකාදස අභබ්බපුග්ගලා පන උපසම්පාදිතාපි අනුපසම්පන්නා භොන්තීති යොජනා.

667. “අකප්පියා”ති චුත්තා පත්තා එකාදස භවන්තීති යොජනා. දාරුජෙන පත්තෙනාති දාරුමයෙන පත්තෙන. රතනුඛිභවාති රතනමයා දස

පත්තා එකාදස භවත්තීති යොජනා. දාරුජෙන වාති එත්ථ ච-සද්දෙන තම්බලොභමයපත්තස්ස සඬගහො. යථාහ “එකාදස පත්තාති තම්බලොභමයෙන වා දාරුමයෙන වා සද්ධිං දසරතනමයා”ති. ඉධ රතනං නාම මුත්තාදිදසරතනං.

668. අකජ්ජියා පාදුකා එකාදස භොත්තීති යොජනා. යථාහ “එකාදස පාදුකාති දස රතනමයා, එකා කට්ඨපාදුකා. තිණපාදුකමුඤ්ජපාදුකපබ්බජපාදුකාදයො පන කට්ඨපාදුකසඬගහමෙව ගච්ඡන්ති”ති.

669-70. අතිබුද්දකා අතිමහත්තාති යොජනා. බණ්ඩනිමිත්තකා ඡායානිමිත්තකාති යොජනා. බහිට්ඨෙන සම්මතාති සීමාය බහි ධීතෙන සම්මතා. නදියං, ජාතස්සරෙ, සමුද්දෙ වා තථා සම්මතාති යොජනා. සීමාය සම්භින්නා සීමාය අජ්ඣොත්ථවා සීමාති යොජනා. ඉමා එකාදස අසීමායො සිද්ධන්ති යොජනා.

671. එකාදසෙව පථවී කජ්ජියා, එකාදසෙව පථවී අකජ්ජියාති යොජනා.

තත්ථ එකාදස කජ්ජියපථවී නාම සුද්ධපාසාණා, සුද්ධසක්ඛරා, සුද්ධකථලා, සුද්ධමරුම්බා, සුද්ධවාලුකා, යෙභුයොනපාසාණා, යෙභුයොනසක්ඛරා, යෙභුයොනකථලා, යෙභුයොනමරුම්බා, යෙභුයොනවාලුකාති ඉමා දස දඬ්ඨාය පථවියා වා චතුමාසොවට්ඨකපංසුපුඤ්ජෙන වා මත්තිකාපුඤ්ජෙන වා සද්ධිං එකාදස. “අජ්ජපංසුකා, අජ්ජමත්තිකා”ති (පාවි. 86) අපරාපි පථවියො චුත්තා, තා යෙභුයොනපාසාණාදීසු පඤ්චසුයෙව සඬගහිතා.

එකාදස අකජ්ජියපථවී නාම “සුද්ධපංසු සුද්ධමත්තිකා අජ්ජපාසාණා අජ්ජසක්ඛරා අජ්ජකථලා අජ්ජමරුම්බා අජ්ජවාලුකා යෙභුයොනපංසුකා යෙභුයොනමත්තිකා, අද්ඬ්ඨාපි වුව්චති ජාතා පථවී. යොපි පංසුපුඤ්ජො වා මත්තිකාපුඤ්ජො වා අතිරෙකවාතුමාසං ඔවට්ඨො, අයම්පි වුව්චති ජාතපථවී”ති (පාවි. 86) චුත්තා එකාදස.

ගණ්ඨිකා කජ්ජියා චුත්තා, එකාදස ච වීධකාති එත්ථ කජ්ජියා ගණ්ඨිකා වීධකා ච එකාදස චුත්තාති යොජනා. තෙ පන –

“වෙළදන්තවිසාණට්ඨි-කට්ඨලාබාඵලාමයා;
සඬබනාහිමයා සුත්ත-නළලොභමයාපි ච;
විධා කජ්ජන්ති කජ්ජියා, ගණ්ඨියො වාපි තම්මයා”ති. –

ඉමාය ගාථාය සඬගහිතාති වෙදිතබ්බා.

674-5. උක්ඛිත්තස්සානුවත්තිකා භික්ඛුනී උභින්නං භික්ඛුභික්ඛුනීනං වසා සඬ්ඝාදිසෙසෙසු අට්ඨ යාවතතියකාති ඉමෙ එකාදස යාවතතියකාති පකාසිතාති යොජනා.

676. නිස්සයස්ස පටිප්පස්සද්ධියො දසෙකාව එකාදසෙව චුත්තාති යොජනා. ඡධාවරියතො චුත්තාති –

“පක්කන්තෙ පක්ඛසඬ්ඝන්තෙ, විඛිහන්තෙ වාපි නිස්සයො;
මරණාණත්තුපජ්ඣාය-සමොධානෙනි සම්මතී” ති. –

ආවරියතො ඡධා නිස්සයපටිප්පස්සද්ධියො චුත්තා. උපජ්ඣායා තු පඤ්චධාති තාසු උපජ්ඣායසමොධානං විනා අවසෙසාහි පඤ්චධා උපජ්ඣායපටිප්පස්සද්ධියො චුත්තාති ඉමෙ එකාදස.

එකාදසකකථාවණ්ණනා.

677. තෙරසෙව ධුතඬ්ගානීති පංසුකුලිකඬ්ගාදීනි ධුතඬ්ගානි තෙරසෙව භොන්ති.

පරමානි ව චුද්දසාති “දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතඛිබ්බං, මාසපරමං තෙන භික්ඛුනා තං ච්චරං නික්ඛිපිතඛිබ්බං, සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො ච්චරං සාදිතඛිබ්බං, ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හිභූතෙන උද්දිස්ස යාතඛිබ්බං, නවං පන භික්ඛුනා සන්ථතං කාරාපෙත්වා ඡබ්බස්සානි ධාරෙතඛිබ්බං ඡබ්බස්සපරමතා ධාරෙතඛිබ්බං, තියොජනපරමං සහත්ථා හරිතඛිබ්බානි, දසාහපරමං අතිරෙකපත්තො ධාරෙතඛිබ්බො, සත්තාහපරමං සන්තිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බානි, ඡාරත්තපරමං තෙන භික්ඛුනා තෙන ච්චරෙන විප්පවසිතඛිබ්බං, චතුක්කංසපරමං, අඬ්ඬතෙය්‍යකංසපරමං, ද්වඬ්භුලපඛිබ්බපරමං ආදාතඛිබ්බං, අට්ඨඬ්භුලපරමං මඤ්චපටිපාදකං, අට්ඨඬ්භුලපරමං දන්තකට්ඨ” න්ති ඉති ඉමානි චුද්දස පරමානි.

සොළසෙව තු “ජාන”න්ති පඤ්ඤත්තානීති “ජාන”න්ති එවං වත්වා පඤ්ඤත්තානි සොළස. තෙ එවං වෙදිතඛිබ්බා – ජානං සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණතං අත්තතො පරිණාමෙය්‍ය, ජානං පුඬ්බුපගතං භික්ඛුං අනුපබ්ඡ සෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය, ජානං සප්පාණකං උදකං තිණං වා මත්තිකං වා සිඤ්ඤෙය්‍ය වා සිඤ්ඤාපෙය්‍ය වා, ජානං භික්ඛුනිපරිපාවිතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ජානං ආසාදනාපෙක්ඛො, භුත්තස්මිං පාවිත්තියං, ජානං සප්පාණකං උදකං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ජානං යථාධම්මං නිහටාධිකරණං පුන කම්මාය උක්කොටෙය්‍ය, ජානං දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං පටිච්ඡාදෙය්‍ය, ජානං උනව්සතිවස්සං පුග්ගලං උපසම්පාදෙය්‍ය, ජානං ටෙය්‍යසත්ථෙත සද්ධිං සංවිධාය එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍ය, ජානං තථාචාදිනා භික්ඛුනා අකතානුධම්මෙන, ජානං තථානාසිතං සමණුද්දෙසං, ජානං සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණතං පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍ය, ජානං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නං

භික්ඛුනිං තෙවත්තනා පටිචොදෙය්‍ය, ජානං චොරිං වජ්ඣං විදිතං අනපලොකෙත්වා, ජානං සභික්ඛුකං ආරාමං අනාපුච්ඡා පටිසෙය්‍යාති.

678. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ යො භික්ඛු අනුත්තරං සඋත්තරං උත්තරපකරණෙන සහිතං සකලමිපි විනයවිනිවිජයං ජානාති, මහත්තරෙ අතිවිපුලෙ අනුත්තරෙ උත්තරවිරහිතෙ උත්තමෙ විනයනයෙ විනයාගතෙ ආපත්තිඅනාපත්තිගරුකලහුකකප්පියඅකප්පියාදිවිනිවිජයකම්මෙ. අථ චා විනයනයෙ විනයපිටකෙ පවත්තමානො සො භික්ඛු නිරුත්තරො භවති පච්චත්ථිකෙහි වත්තබ්බං උත්තරං අතික්කම්ත්වා යිතො, සෙට්ඨො චා භවති, තස්ස චෙව පරෙසඤ්ච සංසයො න කාතබ්බොති යොජනා. ජානාතීති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

එකුත්තරනයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙදමොවනකථාවණ්ණනා

679. සුඤ්ඤං සුඤ්ඤානං භික්ඛුනං පටුභාවකරා විනයවිනිවිජයෙ පඤ්ඤාකොසල්ලසාධිකා තතොයෙව වරා උත්තමා. සෙදමොවනගාථායොති අත්ථපච්චත්ථිකානං, සාසනපච්චත්ථිකානඤ්ච විස්සජ්ජෙතුමසක්කුණෙය්‍යභාවෙන විත්තයන්තස්ස බින්නසරීරා සෙදෙ මොචෙන්තීති සෙදමොවනා. අත්ථානුගතපඤ්ඤා උපාලිත්ථෙරෙන යිති පඤ්ඤාගාථායො, තප්පට්ඨිදා විස්සජ්ජනගාථායො ච ඉතො පරං වක්ඛාමීති යොජනා.

681. කබන්ධං නාම අසීසං උරසි ජාතඅක්ඛිමුඛසරීරං. යථාහ — “අසීසකං කබන්ධං, යස්ස උරෙ අක්ඛිති චෙව මුඛඤ්ච භොති”ති (පරි. අට්ඨ. 479). මුඛෙන කරණභූතෙන. කත්වාති සෙවිත්වා.

682. තස්ස භික්ඛුනො කථං පාරාජිකො සීයා පාරාජිකධම්මො කථං සීයා.

684. කිඤ්චිති පාදං චා පාදාරහං චා පරසන්තකං. පරඤ්ච න සමාදපෙති “අමුකස්ස ඉත්ථන්තාමං භණ්ඩං අවහරාහී”ති පරං න ආණාපෙය්‍ය.

685. පරස්ස කිඤ්චි නාදියන්තොති සම්බන්ධො. ආණත්තිඤ්චාති ව-සද්දෙන සංවිධානං, සඬකෙතඤ්ච සඬගණ්භාති.

686. ගරුකං භණ්ඩන්ති පාදග්ගනකභාවෙන ගරුභණ්ඩං. “පරික්ඛාර”න්ති එතස්ස විසෙසනං. පරස්ස පරික්ඛාරන්ති පරසන්තකං යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං.

692. මනුස්සුත්තරිකෙ ධම්මෙති උත්තරිමනුස්සධම්මවිසයෙ. කතිකං කත්වානාති “එවං නිසින්තෙ එවං ධීතෙ එවං ගමනෙ අත්ථං ආවිකරොති” තිආදිං කත්වා. සම්භාවනාධිප්පායොති “අරහා” ති ගහෙත්වා මහාසම්භාවනං කරොතිති අධිප්පායො හුත්වා. අතික්කමති චෙති තථා කතං කතිකං අතික්කමති චෙ, තථාරූපං නිසජ්ජං වා යානං වා ගමනං වා කරොතිති අත්ථො. චූතොති තථාරූපං නිසජ්ජාදිං දිස්වා කෙනවි මනුස්සජාතිකෙන “අරහා” ති තඨබ්බෙණ ඤාතෙ සො පුග්ගලො පාරාජිකං ආපජ්ජති.

693. එකවත්ථුකා කථං භවෙය්‍යුත්ති යොජනා.

694. ඉත්ථියාති එකිස්සා ඉත්ථියා. පටිපජ්ජන්තොති එකක්ඛණෙ අඤ්ඤාන පුරිසෙන චුත්තසාසනං වත්වා, ඉමිනා ච “පටිග්ගණ්හාති, විමංසති” ති අඬගද්වයස්ස පුරිමසිද්ධතං දීපෙති ඉමස්ස පච්චාහරණකතඤ්ච. කායසංසග්ගං සමාපජ්ජිත්වා දුට්ඨුල්ලං වත්වා අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණං භණන්තො.

695. යථාචුත්තං වත්තං අවරිත්වාති භගවතා චුත්තං පරිවාසාදිවත්තං අවරිත්වා.

696. භික්ඛුනීහි අසාධාරණසික්ඛාපදත්තා ආහ “නත්ථී සඬ්ඝාදිසෙසතා” ති.

697. යෙන කුද්ධො පසංසිතොති එත්ථ “නින්දිතො වා” ති සෙසො.

698. තිත්ථියානං වණ්ණමහි භඤ්ඤමානෙ යො කුජ්ඣති, සො ආරාධකොති යොජනා, පරිතොසිතො පසංසිතොති අධිප්පායො. තිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජ්ජං ලභිත්වා තිත්ථියානං වණ්ණස්මිං භඤ්ඤමානෙ සුත්වා සචෙ කුජ්ජති අනත්තමනං කරොති, ආරාධකො සඬ්ඝාරාධකො සඬ්ඝං පරිතොසෙන්නො හොති, සම්බුද්ධස්ස වණ්ණස්මිං භඤ්ඤමානෙ යදි කුජ්ඣති, නින්දිතොති යොජනා. එත්ථ සම්බුද්ධස්සාති උපලක්ඛණං.

701. ගහෙත්වාති පටිග්ගහෙත්වා.

751. “න රත්තවිත්තො” තිආදිනා පුරිමානං තිණ්ණං පාරාජිකානං වීතික්කමවිත්තුජ්ජාදමත්තස්සාපි අභාවං දීපෙති. මරණායාති එත්ථ “මනුස්සජාතිකස්සා” ති ඉදං පාරාජිකපකරණතොව ලබ්භති. තස්සාති කිඤ්ච දෙනත්තස්ස. තන්ති තථා දියමානං.

752. “පරාජයො”ති ඉදං අහබ්බපුග්ගලෙසු සඬ්ඝහෙදකස්ස අන්තොගධත්තා වුත්තං. සලාකග්ගාහෙනාපි සඬ්ඝං භින්දන්තො සඬ්ඝහෙදකොව හොති.

753. අද්ධයොජනෙ යං තිණ්ණං වීවරානං අඤ්ඤතරං එකං වීවරං නික්ඛිපිත්වානාති යොජනා.

754. සුප්පතිට්ඨිතනිග්‍රොධසදිසෙ රුක්ඛමූලකෙ තිවීවරං නික්ඛිපිත්වා අද්ධයොජනෙ අරුණං උට්ඨාපෙන්නස්සාති යොජනා.

755. කායිකා නානාවත්ථුකායො සම්බහුලා ආපත්තියො අපුබ්බං අවරිමං එකක්ඛණෙ කථං ඵුසෙති යොජනා.

757. වාවසිකා න කායිකා නානාවත්ථුකායො සම්බහුලා ආපත්තියො අපුබ්බං අවරිමං එකක්ඛණෙ කථං ඵුසෙති යොජනා.

758. විනයනසත්ථෙති විනයපිටකෙ. තස්ස භික්ඛුස්ස.

759. “ඉත්ථියා”තිආදීසු සහත්ථෙ කරණවචනං. ඉත්ථියා වා පුරිසෙන වා පණ්ඩකෙන වා නිමිත්තකෙ මෙටුනං න සෙවන්තො න පටිසෙවන්තො මෙටුනපච්චයා වුතොති යොජනා.

760. කායසංසග්ගොයෙව කායසංසග්ගතා, තං ආපන්නා. අට්ඨවත්ථුකං ඡෙජ්ජන්ති එවංනාමකං පාරාජිකං.

762. සමයෙ පිට්ඨිසඤ්ඤිතෙති ගිම්භානං පච්ඡිමමාසස්ස පඨමදිවසතො යාව හෙමන්තස්ස පඨමදිවසො, එත්ථන්තරෙ සත්තමාසමත්තෙ පිට්ඨිසඤ්ඤිතෙ සමයෙ. “මාතුයාපි වා”ති වත්තබ්බෙ “මාතරම්පි වා”ති වුත්තං. සොයෙව වා පායො.

764. “අවස්සුතහත්ථතො හි පිණ්ඩං ගහෙත්වා”ති ඉමිනා සඬ්ඝාදිසෙසස්ස වත්ථුමාහ, ලෙසුණන්ති පාවිත්තියස්ස වත්ථුං, මනුස්සමංසන්ති ථුල්ලච්චයවත්ථුං, අකප්පමඤ්ඤන්ති දුක්කට්ඨවත්ථුං. අකප්පමඤ්ඤන්ති එත්ථ “මංස”න්ති සෙසො. “සබ්බෙ එකතො”ති පදවිජෙදො. එකතොති එත්ථ “මද්දිත්වා”ති සෙසො, අකප්පියමංසෙහි සද්ධිං එකතො මද්දිත්වා බාදන්ති අත්ථො. සබ්බමෙතං “ගහෙත්වා, මද්දිත්වා, බාදන්ති”ති කිරියානං කම්මවචනං. මනුස්සමංසඤ්ඤාති එත්ථ ව-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො හොති. තස්සාති භික්ඛුනියා. සඬ්ඝාදිසෙසපාවිත්තියදුක්කට්ඨපාටිදෙසනීයථුල්ලච්චයාති එකක්ඛණෙ හොන්ති.

765. “පුග්ගලො එකො”ති පදවිජෙදො. ද්වෙපි ච පුණ්ණවස්සාති පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා ච ද්වෙ සාමණෙරා. එකාව තෙසං පන කම්මවාචාති තෙසං උභින්නං සාමණෙරානං එකෙන ආවරියෙන එකාව උපසම්පදකම්මවාචා කතා. එකස්සාති එකස්සාපි සාමණෙරස්ස. කම්මන්ති උපසම්පදකම්මං. න රුහතෙති න සම්පජ්ජති, කිමෙත්ථ කාරණං, වද භද්දමුඛාති අධිප්පායො.

766. මහිද්ධිකෙසුති ද්විසු සාමණෙරෙසු. සවෙ පන එකො කෙසග්ගමත්තම්පි ආකාසගො ආකාසට්ඨො හොති, ආකාසගතස්සෙව කතං තං උපසම්පදකම්මං නෙව රුහති නෙව සම්පජ්ජති, භූමිගතස්ස රුහතීති යොජනා.

767. ඉද්ධියා ආකාසෙ ධීතෙන සඬ්ඝෙන භූමිගතස්ස සාමණෙරස්ස උපසම්පදකම්මං න කාතබ්බං. යදි කරොති, කුප්පතීති යොජනා. ඉද්දෙව සබ්බකම්මානං සාධාරණලක්ඛණං. යථාහ — “සඬ්ඝෙනාපි ආකාසෙ නිසිදිත්වා භූමිගතස්ස කම්මං න කාතබ්බං. සවෙ කරොති, කුප්පතී”ති (පරි. අට්ඨ. 481).

768. වත්ථං කප්පකතඤ්ච න හොති, රත්තඤ්ච න හොති, කෙසකම්බලාදි අකප්පියඤ්ච හොති, නිවත්ථස්ස පනාපත්ති තං පන නිවත්ථස්ස භික්ඛුනො ආපත්ති හොති. අනාපත්ති කථං සියා, වද භද්දමුඛාති යොජනා.

769. එත්ථ එතස්මිං අකප්පියවත්ථුධාරණෙ තන්තිමිත්තං. අවඡින්නවීරස්ස භික්ඛුනො අනාපත්ති සියාති යොජනා. “කිඤ්චිපි”තිආදිනා චුත්තමෙවත්ථං සමත්ථෙති. අස්ස අවඡින්නවීරස්ස භික්ඛුස්ස අකප්පියං නාම කිඤ්චිපි වීරං න විජ්ජති, තස්මා අනාපත්තීති අධිප්පායො.

770. කුතොපි ච පුරිසස්ස හත්ථනො භොජනස්ස කිඤ්චි න ගණ්හති, භොජනනො කිඤ්චිපි සයම්පි කස්සවි පුරිසස්ස න දෙනි, තථාපි ගරුකං වජ්ජං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං උපෙති ආපජ්ජති, තං කථමාපජ්ජති, ත්වං යදි විනයෙ කුසලො අසි, මෙ මය්හං වද එතං කාරණං කථෙහීති යොජනා. භවෙති නිපාතමත්තං.

771. යා පන භික්ඛුනී අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා “ඉඬ්ඝ, අයො, යං තෙ එසො පුරිසපුග්ගලො දෙනි බාදනීයං වා”තිආදිනා (පාවි. 705) සඬ්ඝාදිසෙසමාතිකාය චුත්තනායෙන උයොයාජිතා අවස්සුතම්භා පුරිසපුග්ගලා යං කිඤ්චි භොජනං ආදාය පටිග්ගහෙත්වා සවෙ භුඤ්ජති, සා තථා භුඤ්ජන්ති යාය උයොයාජිතා භුඤ්ජති, තස්සා උයොයාජිකාය ධීරා විනයධරා පණ්ඩිතා සඬ්ඝාදිසෙසං කථයන්ති තස්සා උයොයාජිතාය

භොජනපරියොසානෙ උයොසාජිකාය සඬ්ඝාදිසෙසං වදන්තීති යොජනා. යථාහ - “තස්සා හි භොජනපරියොසානෙ උයොසාජිකාය සඬ්ඝාදිසෙසො භොතී”ති (පරි. අට්ඨ. 481).

772. තං කථං යදි බුජ්ඣසි ජානාසි, සාධුකං බුහි කථෙහිති යොජනා.

773. නිසෙවිතෙති තාය උයොසාජිකාය හික්ඛුනියා තස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස හත්ථතො පටිග්ගහිතෙ තස්මිං දන්තපොනෙ පරිභුත්තෙ උයොසාජිකා ලභුවජ්ජං ආපජ්ජතීති අත්ථො.

775. “උක්ඛිත්තකො”ති ඉමිනා ආපත්තිවජ්ජමාහ. යථාහ - “තෙන හි සද්ධිං විනයකම්මං නත්ථි, තස්මා සො සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජිත්වා ඡාදෙන්තො වජ්ජං න ඵුසති”ති.

776. සප්පාණප්පාණජන්ති සප්පාණකෙ ව අප්පාණකෙ ව ජාතං. නෙව ජඬ්ගමන්ති පාදෙහි භූමියං නෙව වරන්තං. න විහඬ්ගමන්ති ආකාසෙ පක්ඛං පසාරෙන්වා න වරන්තං. ද්විජන්ති ද්විහි පච්චයෙහි, ද්වික්ඛන්තුං වා ජාතත්තා ද්විජං. කන්තන්ති මනොහරං. අකන්තන්ති අමනොහරං.

777. සප්පාණපො සද්දො විත්තපො වුත්තො, අප්පාණපො උතුපො සද්දො වුත්තො, සො පන ද්විහෙව පච්චයෙහි ජාතත්තා “ද්විපො”ති මතොති යොජනා.

778. “විනයෙ”තිආදිගාථා වණ්ණිතත්ථායෙව.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සෙදමොවනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සාධාරණසාධාරණකථාවණ්ණනා

779-80. සබ්බසික්ඛාපදානන්ති උභතොවිහඬ්ගාගතානං සබ්බසික්ඛාපදානං. හික්ඛුහි හික්ඛුනීහීති උභයත්ථ සහත්ථෙ කරණවචනං. හික්ඛුහි හික්ඛුනීනඤ්ච, හික්ඛුනීහි හික්ඛුනඤ්චාති උභයත්ථ අසාධාරණපඤ්ඤත්තඤ්ච, තථා හික්ඛුහි හික්ඛුනීනඤ්ච, හික්ඛුනීහි හික්ඛුනඤ්චාති උභයත්ථ සාධාරණසික්ඛාපදඤ්ච අහං වක්ඛමීති යොජනා. සමාහිතාති එකග්ගවිත්තා. තං මයා වුච්චමානං නිදානාදිනයං. සුඡාථාති සොතුජනං සක්කච්චසවනෙ නියොජෙති.

781. “නිදාන”න්තිආදිගාථා වුත්තත්ථාව.

782-3. “කති වෙසාලියා”තිආදි පුච්ඡාගාථා උත්තානත්ථායෙව.

786. “දස වෙසාලියා”තිආදිවිස්සජ්ජනගාථානං “මෙටුන”න්තිආදයො නිද්දෙසවසෙන චුත්තා. විග්ගහොති මනුස්සවිග්ගහං පාරාජිකං. චතුත්ථන්තිමචත්ථුකන්ති උත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකං. අතිරෙකච්චරන්ති පයමකථිතං. සුද්ධකාලකෙළකලොමකන්ති එළකලොමවග්ගෙ දුතියං.

787. භූතන්ති පයමෙ මුසාවාදවග්ගෙ අට්ඨමං. පරම්පරඤ්චෙවාති පරම්පරභොජනසික්ඛාපදං. මුඛද්වාරන්ති චතුත්ථෙ භොජනවග්ගෙ දසමං. භික්ඛුනීසු ච අක්කොසොති භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ ඡට්ඨෙ ආරාමවග්ගෙ දුතියං.

788. ද්වෙ අනුද්ධංසනානීති අට්ඨමනවමසඬ්ඝාදිසෙසා. විවරස්ස පටිග්ගහොති විවරවග්ගෙ පඤ්චමං.

789. රූපියන්ති එළකලොමවග්ගෙ අට්ඨමං. සුත්තවිඤ්ඤත්තීති පත්තවග්ගෙ ඡට්ඨං. උජ්ඣාපනන්ති දුතියෙ භූතගාමවග්ගෙ තතියං. පරිපාවිතපිණ්ඩොති තතියෙ ඔවාදවග්ගෙ නවමං. තථෙව ගණභොජනන්ති චතුත්ථෙ භොජනවග්ගෙ දුතියං.

790. විකාලෙ භොජනඤ්චෙවාති තත්ථෙව සත්තමං. වාරිත්තන්ති අවෙලකවග්ගෙ පඤ්චමෙ ඡට්ඨං. න්භානන්ති සුරාපානවග්ගෙ ඡට්ඨෙ සත්තමං. උභාවිසතිවස්සන්ති සත්තමෙ සජ්ජාණකවග්ගෙ පඤ්චමං. දත්වා සඬ්ඝෙන විවරන්ති අට්ඨමෙ සහධම්මිකවග්ගෙ නවමං.

791. වොසාසන්තීති දුතියං භික්ඛුපාටිදෙසනීයං. නච්චං වා ගීතං වාති පයමෙ ලසුණුවග්ගෙ දසමං. වාරිකද්වයන්ති චතුත්ථෙ තුවට්ටවග්ගෙ සත්තමට්ඨමානි. ඡන්දදානෙනාති අට්ඨමෙ කුමාරිභූතවග්ගෙ එකාදසමං. “ඡන්දදානෙති”ති වා පාඨො. “ඡන්දදානං ඉති ඉමෙ”ති පදවිජෙදො.

792. කුට්ති ඡට්ඨො සඬ්ඝාදිසෙසො. කොසියන්ති නිස්සග්ගියෙසු දුතියෙ එළකලොමවග්ගෙ පයමං. සෙය්‍යන්ති මුසාවාදවග්ගෙ පඤ්චමං. පඨවීති මුසාවාදවග්ගෙ දසමං. භූතගාමකන්ති භූතගාමවග්ගෙ දුතියෙ පයමං. සජ්ජාණකඤ්ච සිඤ්චන්තීති භූතගාමවග්ගෙ දසමං.

800. ජලානානි තීණෙව සතානීති ඡහි උනානි තීණෙව සතානි, චතුනවුතාධිකානි ද්විසතානීති අත්ථො. සමචෙතසාති –

“වධකෙ දෙවදත්තමහි, වොරෙ අඬගුලිමාලකෙ;
ධනපාලෙ රාහුලෙ ච, සබ්බත්ථ සමමානසො”ති. (මි. ප. 6.6.5; ධ.
ප. අට්ඨ. 1.16 දෙවදත්තවත්ථු; ඉතිවු. අට්ඨ. 100) –

වචනතො සබ්බෙසු භිතාභිතෙසු, ලාභාලාභාදීසු ච අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු නිබ්බිකාරතාය ච සමානවිත්තෙන තථාගතෙන.

චුත්තාවසෙසාති වෙසාලියාදීසු ඡසු නගරෙසු චුත්තෙහි අවසිට්ඨාති. ඉමෙ සබ්බෙ ඉමාති සබ්බාති සික්ඛාපදාති සාවත්ථියං කතාති භවත්ති, පඤ්ඤත්තාති භොත්තිති අත්ථො.

801. පාරාජිකාති චත්තාරිති වෙසාලියං චුත්තං මෙටුනමනුස්සවිග්ගහඋත්තරිමනුස්සධම්මං, රාජගහෙ අදිත්තාදානන්ති චත්තාරි. සත්ත සඬ්ඝාදිසෙසකාති රාජගහෙ චුත්තා ද්වෙ අනුද්ධංසනා, ද්වෙ ච හෙදා, ආලවියං කුටිකාරො, කොසම්බියං මහල්ලකවිහාරො, දොවචස්සන්ති සත්ත. නිස්සග්ගියාති අට්ඨෙව්වාති වෙසාලියං අතිරෙකච්චරං, කාළකඵළකලොමං, රාජගහෙ චීවරපටිග්ගහණං, රුපියපටිග්ගහණං, සුත්තවිඤ්ඤත්ති, ආලවියං කොසියමිස්සකං, කපිලවත්ථුම්භි ඵළකලොමධොවනං, ඌනපඤ්චබන්ධනන්ති අට්ඨ.

ද්වත්තිංසෙව ච බුද්දකාති වෙසාලියං භූතාරොවනං, පරම්පරභොජනං, අප්පටිග්ගහණං, අවෙලකං, “යා පන භික්ඛුහී භික්ඛුං අක්කොසෙය්‍යා”ති පඤ්ච, රාජගහෙ උප්ඤ්ඤාපනකං, භික්ඛුනිපරිපාචිතපිණ්ඩො, ගණභොජනං, විකාලභොජනං, “යො පන භික්ඛු නිමන්තිතො”තිආදි ච, “ඔරෙනඬ්ඨමාසං නභායෙය්‍යා”ති, ඌනවිසතිවස්සං, “සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන චීවරං දත්වා”ති භික්ඛුනං අට්ඨ, භික්ඛුනීනං පන “නච්චං වා ගීතං වා”තිආදි ච, “යා පන භික්ඛුහී අන්තොවස්ස”න්තිආදි ච, “යා පන භික්ඛුහී වස්සංචුත්ථා”තිආදි වාති ද්වයං, “යා පන භික්ඛුහී පාරිවාසිකජන්දදානෙනා”තිආදි වාති චත්තාරි, ආලවියං අනුපසම්පන්නෙන උත්තරි දිරත්තතිරත්තං, “පථවිං ඛණ්ණෙය්‍ය වා”තිආදි, භූතගාමපාතබ්‍යතාය, “ජානං සප්පාණකං උදක”න්ති චත්තාරි, කොසම්බියං අඤ්ඤවාදකෙ විහෙසකෙ, යාවද්චාරකොසා අග්ගලට්ඨපනාය, සුරාමෙරයපානෙ, අනාදරියෙ, “යො පන භික්ඛු භික්ඛුහි සහධම්මික”න්තිආදි වාති පඤ්ච, කපිලවත්ථුම්භි “භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා”තිආදි, “අගිලානෙන භික්ඛුනා වාතුමාස”න්තිආදි, “අට්ඨිමයං වා දන්තමයං වා”තිආදි තිණි භික්ඛුනං, භික්ඛුනීනං පන “උදකසුද්ධිකං පනා”තිආදි, “ඔවාදාය වා”තිආදිති ද්වෙ, හග්ගෙසු “අගිලානො විසිබ්බනාපෙක්ඛො”තිආදි එකන්ති එතාති බාත්තිංසෙව පාවිත්තියාති.

802. ද්වෙ ගාරය්‍යාති “භික්ඛු පනෙව කුලෙසු”තිආදි, “යාති බො පන තාති ආරඤ්ඤකාති”තිආදි වාති ද්වෙ පාටිදෙසනීයා. තයො සෙබාති කොසම්බියං න සුරුසුරුකාරකං, හග්ගෙසු න සාම්සෙන හත්ථෙත පානීයථාලකං, න සසිත්ථකං පත්තධොවනන්ති තිණි සෙබියාති. ඡප්පඤ්ඤාසෙව සික්ඛාපදාති පිණ්ඩිතාති වෙසාලියාදීසු ඡසු නගරෙසු පඤ්ඤත්තාති භවත්තිති යොජනා.

803. සත්තසු නගරෙසු පඤ්ඤත්තානි එතානි සබ්බානෙව සික්ඛාපදානි පන අඛිච්චිසානි සතානෙව භවන්ති. සාවත්ථියං පඤ්ඤත්තෙහි චතුනවුතාධිකද්විසතසික්ඛාපදෙහි සද්ධිං ඡසු නගරෙසු පඤ්ඤත්තානි ඡපඤ්ඤාස සික්ඛාපදානි පඤ්ඤාසාධිකානි තීණි සතානි භවන්තීති අත්ථො. අඛිච්චන චතුත්ථං යෙසං තානි අඛිච්චිසානි.

804-10. එවං නිදානවසෙන නගරං දස්සෙත්වා ඉදානි නිදානමඤ්ඤමසෙසෙත්වා උභතොවිභඩ්ගාගතානං සබ්බෙසං සික්ඛාපදානං කෙවලං පිණ්ඩවසෙන ගණනං දස්සෙතුමාහ “සික්ඛාපදානි භික්ඛූන”න්තිආදි.

811. එවං සබ්බසික්ඛාපදානං නිදානඤ්ච ගණනඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අසාධාරණානි දස්සෙතුමාහ “ඡවත්තාලියා”න්තිආදි. භික්ඛූනං භික්ඛූනීහි අසාධාරණභාවං මහෙසිනා ගමිතානි සික්ඛාපදානි ඡවත්තාලියෙව භොන්තීති යොජනා. ඉමිනා උද්දෙසමාහ.

814. “ඡ ව සඬ්ඝාදිසෙසා”න්තිආදීහි ද්විති ගාථාහි නිද්දෙසං දස්සෙත්වා “විස්සට්ඨි”න්තිආදිනා පටිනිද්දෙසමාහ.

815. “නිස්සග්ගියෙ ආදිවග්ගස්මි”න්ති පදවිෂෙදො. ධොවනන්ති අඤ්ඤානිකාය භික්ඛූනියා විවරධොවනං. පටිග්ගභොති තස්සායෙව භත්ථතො විවරපටිග්ගහණං.

816. ආරඤ්ඤන්ති එකුනතිංසතිමං සික්ඛාපදං.

817. භික්ඛූනං, භික්ඛූනීනඤ්ච චුත්තානි සබ්බානි පාවිත්තියානි ගණනාවසා අට්ඨාසීතිසතං භවන්තීති යොජනා. අට්ඨාසීතිසතන්ති භික්ඛූනිපාතිමොක්ඛාගතං ඡසට්ඨිසතපාවිත්තියං වක්ඛමානෙහි භික්ඛූනියතෙහි බාවිසතිපාවිත්තියෙහි සද්ධිං අට්ඨාසීතිසතං භොති. තතොති අට්ඨාසීතාධිකසතපාවිත්තියතො නිද්ධාරිතානි එතානි ද්වාච්චිසති බුද්දකානි භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛකෙ භවන්තීති යොජනා.

818. භික්ඛූනිවග්ගොති භික්ඛූනීනං ඔවාදවග්ගො. පරම්පරභොජනෙ පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං පරම්පරභොජනං, පරම්පරභොජනෙන සහ චත්තතීති සපරම්පරභොජනො.

822. “එකතො පන පඤ්ඤත්තා”න්තිආදි නිගමනං. භික්ඛූනීහි අසාධාරණතං ගතා එකතොව පඤ්ඤත්තා ඉමෙ ඉමානි සික්ඛාපදානි පිණ්ඩිතානි ඡවත්තාලිය භොන්තීති යොජනා.

823. මහෙසිනා හික්බුහි අසාධාරණභාවං ගමිතානි හික්බුහීනං සික්ඛාපදානි පරිපිණ්ඩිතානි සතං, තිංස ව භවන්තීති යොජනා.

824. එවං උද්දිට්ඨානං නිද්දෙසමාහ “පාරාජිකානී”තිආදිනා. පාරාජිකානී වත්තාරීති උබ්භජාණුමණ්ඩලිකවජ්ජපට්ඨජාදිකඋක්ඛිත්තානුවත්තිකඅට්ඨවත්ථුකසඬි බාතානි වත්තාරි පාරාජිකානි.

826. ද්විහි ගාථාහි නිද්දිට්ඨානං පටිනිද්දෙසො “හික්බුහීනං තු සඬිසාදිසෙසහී”තිආදි. චතුත්තං පාරාජිකානං උද්දෙසවසෙනෙව පාකටත්තා පටිනිද්දෙසෙ අග්ගහණං. ආදිතො ඡාති උස්සයවාදිකාදයො ඡ සඬිසාදිසෙසා. “ආදිතො”ති ඉදං “යාවතතියකා”ති ඉමිනාපි යොජෙතබ්බං, අට්ඨසු යාවතතියකෙසු පුරිමානි වත්තාරි සික්ඛාපදානීති වුත්තං හොති.

827. සත්තඤ්ඤදත්ථිකාදීනීති ආදි-සද්දෙන අඤ්ඤදත්ථිකසික්ඛාපදතො පච්ඡිමානි වත්තාරි, පුරිමානි “අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙය්‍යා, අඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍යා”ති ද්වෙ ව ගහිතානි. පත්තො චෙවාති පයිමං පත්තසන්තිවයසික්ඛාපදමාහ. දුතියවග්ගෙ පුරිමසික්ඛාපදද්වයං “ගරුං ලහු”න්ති ඉමිනා ගහිතං.

828. ඉධ හික්බුහිපාතිමොක්ඛෙ එතානි පන ද්වාදසෙව නිස්සග්ගියානි සත්ථාරා හික්බුහීනං වසෙන එකතො පඤ්ඤත්තානීති යොජනා.

829-30. “සබ්බෙව ගණනාවසා”තිආදි නිගමනං. හික්බුහි අසාධාරණතං ගතා හික්බුහීනං එකතො පඤ්ඤත්තා සතං, තිංස භවන්තීති යොජනා.

831-3. “අසාධාරණා උභින්න”න්ති පදවිෂේදො. උභින්නං අසාධාරණසික්ඛාපදානි සතඤ්ඤව සත්තනි ව ඡ ව භවන්ති. එවමුද්දිට්ඨානං නිද්දෙසො “පාරාජිකානි වත්තාරී”තිආදි. හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුහීනං වත්තාරි පාරාජිකානි. දසව්ජ වාති හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුහීනං සඬිසාදිසෙසා දස, හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුහීනං විස්සට්ඨිආදිකා සඬිසාදිසෙසා ඡ වාති සඬිසාදිසෙසා සොළස.

අනියතා දූවෙ චෙවාති හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුහීනං අනියතා ද්වෙ ව. නිස්සග්ගා චතුච්ඡිනීති හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුහීනං ද්වාදස, හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුහීනං ද්වාදසාති එවං නිස්සග්ගියා චතුච්ඡිනි ව. සතං අට්ඨාරස වූද්දකාති හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුහීනං බාවිසති, හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුහීනං ඡන්තවුතීති අට්ඨාරසාධිකසතං වූද්දකාති ව. එත්ථාති ඉමස්මිං අසාධාරණසඬිගහෙ.

ද්වාදසෙව ච ගාරය්භාති භික්ඛුනීහි අසාධාරණානි භික්ඛුනං චත්තාරි, භික්ඛුහි අසාධාරණානි භික්ඛුනීනං අට්ඨාති එතෙ පාටිදෙසනීයා චාති ඉමෙ ඡසත්තතිඅධිකානි සතසික්ඛාපදානි උභින්නම්පි අසාධාරණානීති යොජනා.

834. උභින්නම්පි සාධාරණානි සත්ථුනා පඤ්ඤත්තානි සික්ඛාපදානි සතඤ්ච සත්තති ච චත්තාරි ච භවන්තීති පකාසිතානි යොජනා.

835-6.

පාරාජිකානි

චත්තාරීති

මෙටුනඅදින්නාදානමනුස්සවිග්ගහඋත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකානි චත්තාරි ච. සත්ත සඬ්ඝාදිසෙසකානි සඤ්චරිත්තඅමුලකඅඤ්ඤභාගියා, චත්තාරො යාවතතියකා චාති සඬ්ඝාදිසෙසා සත්ත ච. අට්ඨාරස ච නිස්සග්ගානි නිස්සග්ගියෙසු පට්ඨමෙ වීචරවග්ගෙ ධොවනපටිග්ගහණසික්ඛාපදද්වයවජ්ජිතානි අට්ඨ, එළකලොමවග්ගෙ අට්ඨමනවමදෙසමානීති තයො, පත්තවග්ගෙ පට්ඨමපත්තවස්සිකසාටිකආරඤ්ඤකසික්ඛාපදත්තයස්ස වජ්ජිතානි සත්ත චාති ඉමානි අට්ඨාරස නිස්සග්ගියසික්ඛාපදානි ච. සමසත්තති බුද්දකානි –

“සබ්බො භික්ඛුනිවග්ගොපි...පෙ.... ද්වාවිසති භවන්ති හී”ති. (උ. වි. 818-821) –

චුත්තා භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණානි ඉමෙහි බාවිසතිපාවිත්තියෙහි වජ්ජිතානි අවසෙසානි සත්තති පාවිත්තියානි ච උභයසාධාරණවසෙන පඤ්ඤත්තානි. පඤ්චසත්තති සෙබ්බොපි චාති උභින්නං භික්ඛුහික්ඛුනීනං සමසික්ඛතා සාධාරණසික්ඛාපදානි සබ්බසො සතං, සත්තති, චත්තාරි ච භොන්තීති යොජනා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සාධාරණාසාධාරණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ලක්ඛණකථාවණ්ණනා

837. ඉතොති සාධාරණාසාධාරණකථාය පරං. සබ්බගන්ති සබ්බසික්ඛාපදසාධාරණං. වදතො මෙති වදතො මම වචනං. නිබ්බාධානි නිසාමෙට්ඨ, එකග්ගවිත්තා හුත්වා සක්කච්චං සුභාථාති අත්ථො.

838-9. “විපත්ති ආපත්ති අනාපත්ති”ති පදවිජෙදො. “ආණත්ති අඬග”න්ති පදවිජෙදො. වජ්ජකම්මපහෙදකන්ති වජ්ජපහෙදකං කම්මපහෙදකං. තිකද්වයන්ති කුසලත්තිකවෙදනාත්තිකද්වයං. සබ්බත්ථානි ඉදං පන සත්තරසවිධසබ්බසාධාරණලක්ඛණං. සබ්බත්ථ සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසු.

840. ඉධ ඉමස්මිං සත්තරසව්ඨෙ යං ලක්ඛණං පුබ්බෙ චුත්තනයං, යඤ්ච උත්තානං, තං සබ්බං වජ්ජෙත්වා අත්ථජොතනං අත්ථජපකාසනං කර්ස්සාමිති යොජනා.

841. නිදානං නාම රාජගහාදිසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිට්ඨානභූතානි සත්ත නගරානි, තං පුබ්බෙ දස්සිතන්ති අවසිට්ඨානි දස්සෙතුමාහ “පුග්ගලො”තිආදි. පුග්ගලො නාම කතමො? යං යං භික්ඛුනිං, භික්ඛුඤ්ච ආරබ්භ සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, අයං භික්ඛුනි ව භික්ඛු ව සික්ඛාපදපඤ්ඤත්ති යා ආදිකම්මිකො පුග්ගලොති වුව්චතීති යොජනා.

842. ධනියාදයොති ආදි-සද්දෙන සම්බහුලා භික්ඛු, වග්ගමුදානිරියා භික්ඛු, සෙය්‍යසකො, උදායි, ආලවකා භික්ඛු, ඡන්තො, මෙත්තිසභුමජකා, දෙවදත්තො, අස්සජිපුතබ්බසුකා භික්ඛු, ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු, උපනන්දො සකාපුත්තො, අඤ්ඤතරො භික්ඛු, හත්ථකො සකාපුත්තො, අනුරුද්ධො, සත්තරසවග්ගියා භික්ඛු, වූළපත්ථකො, බෙලට්ඨසීසො, ආයස්මා ආනන්දො, සාගතත්ථෙරො, අරිට්ඨො භික්ඛු, ආයස්මා ආනන්දොති ඉමෙ එකවිසති සඬගහිතා.

843. ථුල්ලනන්දාදයොති ආදි-සද්දෙන සුන්දරීනන්දා, ඡබ්බග්ගියා භික්ඛුනියො, අඤ්ඤතරා භික්ඛුනී, වණ්ඩකාළී, සම්බහුලා භික්ඛුනියො, ද්වෙ භික්ඛුනියොති ඡයිමෙ සඬගහිතා. සබ්බෙති උභයපාතිමොක්ඛෙ ආදිකම්මිකා සබ්බෙ පුග්ගලො.

844. වත්ථුති වත්ථු නාම සුදින්නාදිනො තස්ස තස්සෙව පුග්ගලස්ස මෙටුනාදිකස්ස ව වත්ථුනො සබ්බජපකාරෙන අජ්ඣාචාරො චිතික්කමො පවුච්චතීති යොජනා.

845-6. කෙවලා මූලභූතා පඤ්ඤත්ති. අනු ව අනුජපන්නො ව සබ්බත්ථ ව පදෙසො ව අත්ථනුජපන්නසබ්බත්ථපදෙසා, තෙයෙව පදානි අත්ථනුජපන්නසබ්බත්ථපදෙසපදානි, තානි පුබ්බකානි යාසං පඤ්ඤත්තීනං තා අත්ථනුජපන්නසබ්බත්ථපදෙසපදපුබ්බිකා. තථෙව සා පඤ්ඤත්තීති යොජනා. අනුපඤ්ඤත්ති අනුජපන්නපඤ්ඤත්ති සබ්බත්ථපඤ්ඤත්ති පදෙසපඤ්ඤත්ති හොති. එකතො උභතො පුබ්බා කථෙව සා පඤ්ඤත්තීති යොජනා. එකතොපදං උභතොපදඤ්ච පුබ්බමස්සාති එකතොඋභතොපුබ්බා, එකතොපඤ්ඤත්ති උභතොපඤ්ඤත්තීති චුත්තං හොති.

847. තත්ථ නවධාසු පඤ්ඤත්තීසු. පඤ්ඤත්ති නාම කතමාති ආහ “යො මෙටුන”න්තිආදි. “යො භික්ඛු මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා”ති ව “යො භික්ඛු අදින්නං ආදියෙය්‍යා”ති ව එවමාදිකා සික්ඛාපදස්ස මූලභූතා පඤ්ඤත්ති හොතීති යොජනා.

848. ඉච්චෙවමාදිකාති ආදි-සද්දෙන ‘‘සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා’’ති ව ‘‘ගාමා වා අරඤ්ඤා වා’’ති ව ඵවමාදිනං සඬගහො.

849. වජ්ජකෙ අනුජ්ජන්තෙයෙව පඤ්ඤත්තා අනුජ්ජන්තපඤ්ඤත්ති, සා අනුජ්ජන්තපඤ්ඤත්ති.

850-1. ගුණඬුගුණුපාහනසික්ඛාපදෙන සහ වම්මත්ථරණසික්ඛාපදඤ්ච ධූවන්හානං ධූවනහානසික්ඛාපදං, පඤ්චවග්ගෙන උපසම්පාදනසික්ඛාපදඤ්චාති එසා චතුබ්බිධා පඤ්ඤත්ති පදෙසපඤ්ඤත්ති නාමාති වුත්තාති යොජනා. මජ්ඣිමදෙසස්මිංයෙව භොතීති මජ්ඣිමදෙසස්මිංයෙව ආපත්තිකරා භොති. න අඤ්ඤතොති න අඤ්ඤත්ත පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු දෙසන්තරෙ යානෙ.

852. ඉතොති චතුබ්බිධපදෙසපඤ්ඤත්තිතො. එත්ථාති ඉමස්මිං පඤ්ඤත්තිහෙදෙ. සාධාරණදුකාදිකන්ති සාධාරණපඤ්ඤත්ති අසාධාරණපඤ්ඤත්ති, එකතොපඤ්ඤත්ති උභතොපඤ්ඤත්තිති දුකද්වයං. අත්ථතො එකමෙවාති අත්ථතො අඤ්ඤමඤ්ඤසමානමෙව. විපත්තාපත්තානාපත්තිවිනිවිජයො විත්ථාරිතොති ඉධ න දස්සිතො. අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො – විපත්තීති සීලආචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තිනං අඤ්ඤතරා. ආපත්තීති පුබ්බපයොගාදිවසෙන ආපත්තිහෙදො. අනාපත්තීති අජානනාදිවසෙන අනාපත්ති.

853. ආපත්ති පන සාණත්තිකාපි භොති, අනාණත්තිකාපි භොතීති යොජනා. ‘‘ආණත්තීති ව නාමෙසා ආණාපනා’’ති ඉමිනා ආණත්ති-සද්දස්ස සභාවසාධාරණත්තාති ඉධාහ.

854. සබ්බසික්ඛාපදෙසුපි සබ්බාසං ආපත්තිනං සබ්බො පන අඬගහෙදොපි විභාවිනා ඤාතබ්බොති යොජනා.

856. ‘‘සා ව අක්‍රියසමුට්ඨානා’’ති පදවිජෙදො. කායෙන, වාචාය වා දසාහබ්භන්තරෙ අතිරෙකච්චරස්ස අනධිට්ඨානෙන නිස්සග්ගියපාවිත්තියං භොතීති ‘‘පයමෙ කථිතෙ වියා’’ති උදාහරණං කතං.

857. ක්‍රියාක්‍රියතො භොතීති කිරියතො ව අකිරියතො ව භොති. තත්ථ උදාහරණමාහ ‘‘ච්චරග්ගහණෙ වියා’’ති. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො ච්චරග්ගහණං ක්‍රියා, පාරිවත්තකස්ස අදානං අක්‍රියාති එවං කිරියාය වෙව අකිරියාය ව ඉමං ආපජ්ජති.

858. සියා පන කරොන්තස්ස අකරොන්තස්සාති යා පන ආපත්ති සියා කරොන්තස්ස, සියා අකරොන්තස්ස භොති, අයං සියා කිරියතො, සියා අකිරියතො සමුට්ඨාති. සියාති ව කදාචි-සද්දත්ථෙ නිපාතො.

අත්‍රොදාහරණමාහ “රුපියොග්ගහණෙ වියා”ති. රුපියස්ස උග්ගහණෙ, උග්ගණ්භාපනෙ සියා කදාචි කිරියතො සමුට්ඨාති, උපනික්ඛිත්තස්ස සාදියනෙ කායවාචාහි කාතබ්බස්ස අකරණෙන කදාචි අකරොන්තස්ස භොතීති.

859. යා කරොතො අකුබ්බතො, කදාචි කරොන්තස්ස ච භොති, සා ආපත්ති සියා කිරියාකිරියතො, සියා කිරියතොපි ච භොතීති යොජනා. “කුටිකාරාපත්ති වියා”ති වත්තබ්බං. සා හි වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තං කරොතො කිරියතො සමුට්ඨාති, අදෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තං, පමාණයුත්තං වා කරොතො කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති.

861. යතො ආපත්තිතො. අයං ආපත්ති. සඤ්ඤාය කරණභූතාය විමොක්ඛො ඵතායාති සඤ්ඤාවිමොක්ඛා. ඵත්ථ ච විතික්කමසඤ්ඤා අවිජ්ජමානාපි ආපත්තියා විමුච්චනස්ස සාධකතමට්ඨෙන ගහිතා. යථා වුට්ඨියා අභාවෙන ජාතං දුබ්භික්ඛං “වුට්ඨිකත”න්ති වුච්චති, එවංසම්පදමිදං චෙදිතබ්බං. අයං සචිත්තකාපත්ති.

862-4. ඉතරා පන අචිත්තකාපත්ති. විතික්කමසඤ්ඤාය අභාවෙන නත්ථි විමොක්ඛො ඵතායාති නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛා. සුචිත්තෙන සවාසනාකිලෙසප්පහානෙන, සකලලොකියලොකුත්තරකුසලසම්පයොගෙන ච සුන්දරචිත්තෙන භගවතා පකාසිතා සබ්බාව ආපත්ති විත්තස්ස වසෙන දුට්ඨා සියුන්ති යොජනා. සචිත්තකසමුට්ඨානවසෙන පනාති සචිත්තකසමුට්ඨානවසෙනෙව. සචිත්තකමිස්සකවිච්ඡින්නත්ථාය පන-සද්දො එවකාරත්ථො වුත්තො.

යා සචිත්තකෙහි වා අචිත්තකමිස්සකසමුට්ඨානවසෙන වා සමුට්ඨාති, අයං අචිත්තකා.

865. සුච්ඡ්ඡෙනාති සොහමානාහි තිහි විජ්ජාහි වා අට්ඨහි වා විජ්ජාහි සමන්තාගතත්තා සුච්ඡ්ඡෙන. අනවච්ඡෙනාති සවාසනාකිලෙසාවච්ඡරහිතත්තා අනවච්ඡෙන භගවතා. ලොකපණ්ණත්තිවච්ඡතො ලොකපණ්ණත්තිවච්ඡවසෙන සබ්බාව ආපත්තියො වච්ඡවසෙන දුට්ඨා දුකා වුත්තාති යොජනා.

866. යස්සා සචිත්තකෙ පක්ඛෙ, චිත්තං අකුසලං සියාති යස්සා සචිත්තකාවිත්තකසමුට්ඨානාය අචිත්තකාය සුරාපානාදිආපත්තියා සචිත්තකසමුට්ඨානපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව භොති, අයං ලොකවච්ඡා නාමාති අත්ථො. යස්සා පන සචිත්තකසමුට්ඨානාය පට්ඨපාරාජිකාදිආපත්තියා චිත්තං අකුසලමෙව භොති, තස්සා ලොකවච්ඡතාය වත්තබ්බමෙව නත්ථි. අචිත්තකාපි වා ආපත්ති

සචිත්තකපක්ඛෙ කුසලචිත්තෙ සති ලොකවජ්ජතාය සිද්ධාය අචිත්තකපක්ඛෙපි ලොකවජ්ජො හොති, කිමඛිං පන අකුසලචිත්තෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බාය ආපත්තියා ලොකවජ්ජතාති සා විසුං න චුත්තා.

යස්මා පන පණ්ණත්තිවජ්ජාය වත්ථුචිතික්කමවජ්ජා සියා කුසලං, සියා අබ්‍යාකතං, තස්මා තස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං කුසලමෙවාති අයං නියමො නත්ථිති ආහ “සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජකා”ති. “පණ්ණත්තිවජ්ජකා”ති ඉමිනා ච ලක්ඛණෙන වත්ථුවිජානනචිත්තෙන සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං සියා කුසලං, සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතං, තස්මා තස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙවාති අයං නියමො නත්ථිති ආහ.

867. කායද්වාරොන ආපජ්ජිතබ්බා කායකම්මං. උභයත්ථ ආපජ්ජිතබ්බා කදුභයං කායකම්මං වචිකම්මං. මනොද්වාරෙ ආපත්ති නාම නත්ථිති මනොකම්මං න චුත්තං. “මනොද්වාරෙ ආපත්ති නාම නත්ථිති ච ඉදං යෙභ්‍යාවසෙන චුත්තං උපනික්ඛිත්තසාදියනාදීසු මනොද්වාරෙපි ආපත්තිසම්භවතො”ති ආචරියා.

868-9. කුසලාදිතිකද්වයන්ති කුසලත්තිකඤ්චෙව වෙදනාත්තිකඤ්ච. ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො කුසලාකුසලචිත්තො, තථා අබ්‍යාකතචිත්තො වා හුත්වා ආපජ්ජතිති යොජනා.

දුක්ඛාදිසංයුතොති ආදි-සද්දෙන උපෙක්ඛාවෙදනාසමඛිගිනො සඛිගහො. එවං සන්තෙපි සබ්බසික්ඛාපදෙසු අකුසලචිත්තවසෙන එකං චිත්තං, කුසලාබ්‍යාකතවසෙන ද්වෙ චිත්තානි, සබ්බෙසං වසෙන තිණි චිත්තානි. දුක්ඛවෙදනාවසෙන එකා වෙදනා, සුඛඋපෙක්ඛාවසෙන ද්වෙ, සබ්බාසං වසෙන තිස්සො වෙදනාති අයමෙව හෙදො ලබ්භති, න අඤ්ඤො හෙදො.

කුසලත්තිකං සචෙපි ගහිතං, න පන සබ්බෙසමෙව චිත්තානං වසෙන ලබ්භති, අථ ඛො ආපත්තිසමුට්ඨාපකානං බාත්තිංසචිත්තානමෙව වසෙන ලබ්භති. බාත්තිංසෙව හි චිත්තානි ආපත්තිසමුට්ඨාපකානි. ද්වාදස අකුසලානි, අට්ඨ කාමාවචරකුසලානි, දස කාමාවචරකිරියචිත්තානි, කුසලතො, කිරියතො ච ද්වෙ අභිඤ්ඤාචිත්තානි වාති එවං බාත්තිංසචිත්තෙහි සමුට්ඨිතාපි ආපත්ති අකුසලා වා හොති අබ්‍යාකතා වා, නත්ථි ආපත්ති කුසලං. යථාහ සමට්ඨන්ධකෙ “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති (වූළව. 222; පරි. 303). අයං පන පාඨො පණ්ණත්තිවජ්ජංයෙව සන්ධාය චුත්තො, න ලොකවජ්ජං. යස්මිඤ්චි පථවිබණ්ණනභූතගාමපාතබ්‍යතාදිකෙ ආපත්තාධිකරණෙ කුසලචිත්තං අඛිං හොති, තස්මිඤ්ච සති න සක්කා වත්තුං “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති. තස්මා නයිදං අඛිගපහොනකචිත්තං සන්ධාය චුත්තං. යං තාව ආපත්තාධිකරණං

ලොකවජ්ජං, තං එකන්තතො අකුසලමෙව. තත්ථ “සියා අකුසල”න්ති විකප්පො නත්ථි. යං පන පණ්ණත්තිවජ්ජං, තං යස්මා සඤ්චිච්ච “ඉමං ආපත්තිං විනික්කමාමි”ති විනික්කමන්තස්සෙව අකුසලං හොති, අසඤ්චිච්ච පන කිඤ්චි අජානන්තස්ස සහසෙය්‍යාදිවසෙන ආපජ්ජනතො අබ්‍යාකතං හොති, තස්මා තත්ථ සඤ්චිච්චාසඤ්චිච්චවසෙන ඉමං විකප්පභාවං සන්ධාය ඉදං වුත්තං “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති. සථෙ පන “යං කුසලවිත්තො ආපජ්ජති, ඉදං වුච්චති ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති වදෙය්‍ය, අවිත්තකානං ඵලකලොමපදසොධම්මාදිසමුට්ඨානානම්පි කුසලවිත්තං ආපජ්ජෙය්‍ය, න ච තත්ථ විජ්ජමානම්පි කුසලවිත්තං ආපත්තියා අඬිගං, කායවච්චිඤ්ඤත්තිවසෙන පන චලිතපවත්තානං කායවාචානං අඤ්ඤතරමෙව අඬිගං, තඤ්ච රූපක්ඛන්ධපරියාපන්නත්තා අබ්‍යාකතන්ති.

870. ඉදං තු ලක්ඛණන්ති ඉදං නිදානාදිසාධාරණවිනිවිජයලක්ඛණං.

871. “තරු”න්තිආදිගාථා පුබ්බෙ වුත්තත්ථාව. අයං පන විසෙසො – තත්ථ “ද්වයඬිකුර”න්ති වුත්තං, ඉධ “චතුස්සිඛ”න්ති. තත්ථ “ද්වයඬිකුර”න්ති ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජානං ගහණං, ඉධ චතුස්සිඛන්ති චතුන්නං විපත්තිනං. චත්තාරො සීඛා අඬිකුරා එතස්සාති විග්ගහො. තත්ථ විපත්ති “සත්තඵල”න්ති සත්තඵලෙසු අන්තොගධා, ඉධ විපත්තිට්ඨානෙ වජ්ජං ගහෙත්වා සත්තඵලාති.

872. අනුත්තරතං ගතං අත්තනා උත්තරස්ස උත්තමස්ස කස්සචි අවිජ්ජමානත්තා ඉමං උත්තරං උත්තරං නාම පකරණං යො ථෙරනවමජ්ඣිමෙසු අඤ්ඤතරො පරියාපුණාති පාඨස්ස පගුණවාචුග්ගතකරණෙන අධියති, පරිපුච්ඡති අත්ථඤ්ච අත්ථවණ්ණනං සුත්වා සක්කච්චං උග්ගහෙත්වා මනසා පෙක්ඛිත්වා පඤ්ඤාය සුජ්ජට්ඨිකිත්වා ධාරෙති, සො ච භික්ඛු ච-සද්දෙන ඵ්වමෙව විනයවිනිවිජයෙ යො භික්ඛු යුත්තො, සො ච කායවාචවිනයෙ කායවාචාවිනික්කමානං විනයනෙ සංවරණෙ විනයෙ විනයපිටකෙ අනුත්තරතං උපයාති අත්තනො උත්තරිතරස්ස අවිජ්ජමානතං උපගච්ඡති. එත්ථ කාරණමාහ “උත්තරතො”ති, පගුණවාචුග්ගතකරණෙන අධිතෙන අත්ථවණ්ණනං සුත්වා ධාරණෙන සුට්ඨු ධාරිතෙන ඉමිනා උත්තරපකරණෙන හෙතුභූතෙනාති අත්ථො.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

ලක්ඛණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සබ්බසඤ්ඤානනායකථාවණ්ණනා

873. පරිවාරෙ මුඛාගතා කත්ථපඤ්ඤත්තිවාරාදයො අට්ඨ වාරා, තෙයෙව පච්චය-සද්දෙන යොජෙත්වා චුත්තා අට්ඨපච්චයවාරාති විහඬගද්වයෙ විසුං විසුං දස්සිතා සොළස පරිවාරා අස්සාති සොළසපරිවාරො, තස්ස සොළසපරිවාරස්ස. සබ්බං සඤ්ඤානං නයන්ති සබ්බෙසං චුත්තානං සඤ්ඤානනායානං සඬගහෙතබ්බතො සබ්බං සඤ්ඤානෙහදනං නයං.

875. කායිකා ඡබ්බිධාති පයමපාරාජිකාපත්ති, කුට්ඨකරණෙ පයොගෙ දුක්ඛටාපත්ති, එකං පිණ්ඩං අනාගතෙ ථුල්ලච්චයාපත්ති, තස්මිං ආගතෙ සඬසාදිසෙසාපත්ති, විකාලභොජනෙ පාවිත්තියාපත්ති, පයමපාටිදෙසනීයාපත්ති ඡබ්බිධා.

තථා වාචසිකාපි වාති චතුත්ථපාරාජිකා, කුටියා කාරාපනෙ පුබ්බගතියො, පදසොධම්මපාවිත්තියං, දවකම්යතාය භීතෙන චූංඝනං, තස්ස දුබ්භාසිතන්ති තථා ඡබ්බිධා.

ඡාදෙන්තස්ස ච තිස්සොති භික්ඛුනියා වජ්ජපට්ඨිඡාදිකාය පාරාජිකං, භික්ඛුනො සඬසාදිසෙසඡාදනෙ පාවිත්තියං, අත්තනො දුට්ඨුල්ලච්ඡාදනෙ දුක්ඛටන්ති තිස්සො ච.

පඤ්ච සංසග්ගපච්චයාති කායසංසග්ගෙ භික්ඛුනියා පාරාජිකං, භික්ඛුනො සඬසාදිසෙසො, කායෙන කායපට්ඨද්ධෙ ථුල්ලච්චයං, නිස්සග්ගියෙන කායපට්ඨද්ධෙ දුක්ඛටං, අඬගුලිපතොදකෙ පාවිත්තියන්ති කායසංසග්ගපච්චයා පඤ්ච ආපත්තියො.

877. භික්ඛුනියා වජ්ජපට්ඨිඡාදිකාය පාරාජිකං, භික්ඛුස්ස සඬසාදිසෙසපට්ඨිඡාදකස්ස පාවිත්තියන්ති දුට්ඨුල්ලච්ඡාදනෙ දුචෙ.

879. “ගාමන්තරෙ චතස්සොවා”තිආදි පටිනිද්දෙසතො ච විඤ්ඤායති.

881. වජන්තියාති ගච්ජන්තියා.

885. යා පන භික්ඛුනී රත්තන්ධකාරෙ අප්පදීපෙ හත්ථපාසෙ පුරිසෙන සද්ධිං යදි සල්ලපෙය්‍ය, තස්සා පාවිත්ති. දුරෙ ධීතා හත්ථපාසං විජහිත්වා ධීතා වදෙය්‍ය චෙ, දුක්ඛටමෙවාති යොජනා.

886. යා පන භික්ඛුනී ඡන්තෙ පට්ඨිඡන්තට්ඨානෙ දිවා පුරිසෙන සද්ධිං අස්ස පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ ධීතා වදෙය්‍ය සල්ලපෙය්‍ය, තස්සා පාවිත්ති. හත්ථපාසං විජහිත්වා වදෙය්‍ය චෙ, දුක්ඛටමෙවාති යොජනා.

891. සනිස්සග්ගා ච පාවිත්තීති නිස්සජ්ජනවිනයකම්මසහිතායෙව පාවිත්ති.

893. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ.

896. දුචිත්තන්ති ද්චිත්තං.

898. සමානසංවාසකභූමී නාම පකතත්තස්ස භික්ඛුනො සමානලද්ධිකස්ස එකසීමායං යීතභාවො. නානාපදං පුබ්බං එතිස්සාති නානාපදපුබ්බිකා, නානාසංවාසකභූමීති අත්ථො. උක්ඛිත්තනානාලද්ධිකනානාසීමගතා නානාසංවාසකභූමී. ඉමා ද්වෙයෙව සංවාසකභූමියො හි මහෙසිනා කාරුණිකෙන වුත්තාති යොජනා.

899. දුචිත්තන්ති පාරිවාසිකමානත්තවාරීනං ද්චිත්තං පුග්ගලානං. ද්වයාතීතෙනාති කාමසුඛල්ලිකානුයොගඅත්තකිලමොනුයොගසඬ්ඛානං අන්තද්වයං අතික්කමම මජ්ඣිමාය පටිපදාය යීතෙන. අථ වා සස්සතුච්ඡෙදද්වයං අතික්කන්තෙන.

900. “ද්වඬ්ගුලපබ්බපරමං ආදාතබ්බ”න්ති ච තථෙව “ද්වඬ්ගුලං වා දුමාසං වා”ති ච ද්වඬ්ගුලා දුචෙව පඤ්ඤත්තාති යොජනා.

905. ආණත්තියා මනුස්සමාරණං, ආණත්තියා අදින්නාදානම්පීති යොජනා.

907. තිස්සො ඔභාසනායිමාති ඉමා තිස්සො මෙථුනාධිප්පායප්පකාසනා.

908. සඬ්ඝාදිසෙසො එව සඬ්ඝාදිසෙසනා.

910. වනප්පතී නාම පුප්ඵං විනා එලන්තී නිග්‍රොධඋදුම්බරඅස්සත්ථපිලක්ඛකාදිරුක්ඛජාති, ඉධ පන වනපෙට්ඨො රක්ඛිතගොපිතවෙතියරුක්ඛො වනප්පතීති අධිප්පායො. ථුල්ලතාති ථුල්ලච්චයං.

912. විස්සට්ඨිති විස්සප්පි සම්භවධාතු. ඡඩ්ඛනෙති උපක්කමිත්වා මොචනෙ. “හරිතෙ උච්චාරං පස්සාවං ඡඩ්ඛනෙ”ති පදවිඡෙදො.

913. කිං පමාණමෙතාසන්ති කිත්තකා.

915. භික්ඛු භික්ඛුනියා සද්ධිත්ති එත්ථ භික්ඛුති සාමිවවනප්පසඬ්ඛගෙ පච්චත්තං, භික්ඛුනොති අත්ථො. ගාථාබන්ධවසෙන වා වණ්ණලොපො.

918. දුතියාය හත්ථපාසකං.

922. “යාවතතියකෙ තිස්සො ආපත්තියො”ති (පරි. අට්ඨ. 476 අත්ථනො සමානං) පදස්ස නිද්දෙසෙ “ථුල්ලච්චයං සියා සඬ්ඝ-

හෙදකස්සානුවත්තීනො”ති පටන්ති. “තිණ්ණං සඨසහෙදානුවත්තාකානං කොකාලිකාදීනං සඨසාදිසෙසො”ති අට්ඨකථායං වුත්තත්තා තථා පාඨො න ගහෙතඛිබ්බො.

923. යාවතතියකෙති තිණ්ණං පුරණි තතියා, කම්මවාචා, යාවතතියාය කම්මවාචාය පරියොසානෙ ආපජ්ජිතඛිබ්බා ආපත්ති යාවතතියකා නාම.

926. “අවස්සුතස්ස...පෙ.... කිඤ්චී”ති ඉදං ගරුකාපත්තියා වත්ථුදස්සනං. “සඛිබ්බං මංසං අකජ්ජිය”න්ති ඉදං පුල්ලව්වයදුක්කටානං වත්ථුදස්සනං.

927. “විඤ්ඤාපෙත්වාන...පෙ.... භොජනම්පි වා”ති ඉදං පාටිදෙසනීයවත්ථුදස්සනං. “ලසුණම්පි වා”ති ඉදං පාවිත්තියවත්ථුදස්සනං. “එකතො අජ්ඣොභරන්තියා”ති පදවිජෙදො.

930. රත්තවිත්තෙන ඉත්ථියා අභිගජාතං ඔලොකෙන්තස්ස දුක්කටං වුත්තත්ති යොජනා.

931. සම්මාවත්තනාව සම්මාවත්තනකා. තෙවත්තාලීස වත්තනා ද්වාසිතික්ඛන්ධකවත්තනං පරිපුරණට්ඨානෙ දස්සිතා.

932. අදස්සනඅපටිකම්මෙ ආපන්නාපත්තියා දුච්ච පුග්ගලා, පාපිකාය දිට්ඨියා අජ්ජටිතිස්සග්ගෙ ආපන්නාපත්තියා එකොති ඉමෙ තයො උක්ඛිත්තපුග්ගලා.

934. දුසකොති හික්ඛුනිදුසකො. කණ්ටකොති කණ්ටකසාමණෙරො.

937. දදෙය්‍යව්චෙවමාදිකාති ඤත්තිකාලෙ “සඨසො දදෙය්‍යා”තිආදිහෙදා ඤත්තිකජ්ජනා, ඤත්තිකිරියාති අත්ථො. දෙති සඨසො කරොතීතිආදීති කම්මවාචාකාලෙ “සඨසො දෙති”ති වා “කරොතී”ති වා ආදිහෙදා වචනකම්මස්ස අනිට්ඨිතත්තා විජ්ජකතපවිචුජ්ජන්තං නාම සියා.

938. දින්නං කතං පනිච්චාදීති කම්මවාචාය නිට්ඨිතාය “දින්නං සඨසෙනා”ති වා “කතං සඨසෙනා”ති වාතිආදිවචනං අතීතකරණං නාම සියා.

939. සඨසෙති සඨසමජ්ඣෙ.

“කාරණෙහි පන ද්විහි, සඨසො හිජ්ජති නඤ්ඤථා”ති කස්මා වුත්තං, නනු “පඤ්චගුපාලි, ආකාරෙහි සඨසො හිජ්ජති. කතමෙහි පඤ්චහි? කම්මෙන, උද්දෙසෙන, වොහරන්තො, අනුස්සාවනෙන, සලාකග්ගාහෙනා”ති (පරි. 458) වුත්තත්තා, අට්ඨකථායඤ්ච (පරි. අට්ඨ.

458) “පඤ්චහි කාරණෙහි”ති වචනතො ව ඉධ ඉමෙහි ද්විභෙව කාරණෙහි සඬ්ඝභෙදකථනං අයුත්තන්ති? වුවවතෙ — නායුත්තං පුබ්බපයොගකාරකවසෙන වුත්තන්තා. තථා හි අට්ඨකථායං —

“කම්මෙතාති අපලොකනාදීසු චතුසු කම්මෙසු අඤ්ඤතරොන කම්මෙන. උද්දෙසෙනාති පඤ්චසු පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙසු අඤ්ඤතරොන උද්දෙසෙන. වොහරන්තොති කථයන්තො, තාහි තාහි උපපත්තිහි ‘අධම්මං ධම්මො’තිආදීනි අට්ඨාරස භෙදකරවත්ථුනි දීපෙන්නො. අනුස්සාවනෙනාති ‘නනු තුම්භෙ ජානාථ මය්භං උච්චාකුලා පබ්බජිතභාවං, බහුස්සුතභාවඤ්ච, මාදිසො නාම උද්ධම්මං උබ්බිතයං සත්ථුසාසනං කරොයාති චිත්තෙ උප්පාදෙතුං තුම්භාකං යුත්තං, කිං මය්භං අවිච්චි නිලුප්පලවනම්ච සීතලො, කිමභං අපායතො න භායාමි’තිආදීනා නයෙන කණ්ණමුලෙ වච්චෙදං කත්වා අනුස්සාවනෙන. සලාකග්ගාහෙනාති එවං අනුස්සාවෙත්වා තෙසං චිත්තං උපත්ථම්භෙත්වා අනිවත්තිධම්මෙ කත්වා ‘ගණ්හථ ඉමං සලාක’න්ති සලාකග්ගාහෙන.

“එත්ථ ව කම්මමෙව, උද්දෙසො වා පමාණං, වොහාරානුස්සාවනසලාකග්ගාහා පන පුබ්බභාගා. අට්ඨාරසවත්ථුදීපනවසෙන හි වොහරන්තෙ තත්ථ රුච්ඡනනත්ථං අනුස්සාවෙත්වා සලාකාය ගහිතායපි අභින්නොව හොති සඬ්ඝො. යදා පන එවං චත්තාරො වා අතිරෙකෙ වා සලාකං ගාහෙත්වා ආවෙණිකං කම්මං වා උද්දෙසං වා කරොති, තදා සඬ්ඝො භින්නො නාම හොති”ති (පරි. අට්ඨ. 458) —

වුත්තන්තා සලාකග්ගාහකම්මානි ද්වෙ පධානකාරණානිති ඉධ තානෙව දස්සිතානි.

නනු ව සලාකග්ගාහොපි සඬ්ඝභෙදස්ස පුබ්බභාගො වුත්තො, උද්දෙසකම්මානෙව පධානභාවෙන වුත්තානි, තස්මා කථමස්ස සලාකග්ගාහස්ස පධානකාරණභාවොති? වුවවතෙ — උද්දෙසකම්මානිපි සලාකග්ගාහෙ සිද්ධෙ අවස්සම්භවනතො අත්ථසාධනපයොගෙන විනා අසිද්ධානෙව හොත්තීති සො පධානභාවෙන ඉධ ගහිතො, උද්දෙසො පන පඤ්ඤත්තකම්මපුබ්බධිගමන්තා කම්මෙතෙව සඬ්ගහිතොති ඉධ විසුං න වුත්තොති දට්ඨබ්බං.

941. පයුත්තායුත්තවාචායාති පච්චයුප්පාදනත්ථාය පයුත්තා ව සා සකාපුත්තියභාවස්ස අයුත්තා අනනුරූපා වාති පයුත්තායුත්තා, සායෙව වාචාති පයුත්තායුත්තවාචා, තාය.

944. යා හික්ඛුනී විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, තස්සා ව පාටිදෙසනීයං සියාති යොජනා.

945. අනාමයොති අගිලානො.

946. “දසසතානී”තිආදිගාථාය රත්තීනන්ති එත්ථ “සත”න්ති සෙසො. ඡාදනකිරියාය අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගව්වනං. දසසතානි ආපත්තියො රත්තීනං සතං ඡාදෙත්වාති යොජනා. එවං කත්තබ්බයොජනායං –

“දස සතං රත්තිසතං, ආපත්තියො ඡාදයිත්වාන;
දස රත්තියො වසිත්වාන, මුච්චෙය්‍ය පාරිවාසිකො”ති. (පරි. 477) –

අයං පරිවාරගාථාපමාණං. එකදිවසං සතංසඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියො ආපජ්ජිත්වා දසදිවසෙ ඡාදනවසෙන සතංදිවසෙ සහස්සසඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියො ඡාදයිත්වාති අත්ථො. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො – යො දසදිවසෙ සතං සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිත්වා දසදිවසෙ පටිච්ඡාදෙති, තෙන රත්තිසතං ආපත්තිසහස්සං පටිච්ඡාදිතං භොතිති. දස රත්තියො වසිත්වානාති “සබ්බාච තා ආපත්තියො දසාහපටිච්ඡන්තා”ති පරිවාසං යාචිත්වා දස රත්තියො වසිත්වාති අත්ථො. මුච්චෙය්‍ය පාරිවාසිකොති පරිවාසං වසන්තො භික්ඛු අත්තනා වසිතබ්බපරිවාසතො මුච්චෙය්‍ය, මුත්තො භවෙය්‍යාති අත්ථො.

947. පාරාජිකානි අට්ඨෙවාති අග්ගහිතග්ගහණෙන. තෙව්ස ගරුකාති භික්ඛුහි අසාධාරණා භික්ඛුනීනං දස, භික්ඛුනීහි අසාධාරණා භික්ඛුනං ඡ, උභින්නං සාධාරණා සත්තාති එවං තෙව්ස සඬ්ඝාදිසෙසා.

948. චුත්තානීති යථාචුත්තානි නිස්සග්ගියානි. ද්වෙවත්තාලීස භොන්තීති භික්ඛුවිහඬිගාගතා තිංස, භික්ඛුහි අසාධාරණා භික්ඛුනීනං ආදිතො ද්වාදස වාති ද්වාචත්තාලීස නිස්සග්ගියානි භොන්ති. අට්ඨාසිතිසතං පාචිත්තියා පුබ්බෙ දස්සිතාව.

949. සුසික්ඛෙනාති සුට්ඨු සික්ඛිතඅධිසීලාදිතිවිධසික්ඛෙන හගවතා.

950. සුපඤ්ඤෙනාති සොහණා දසබලවතුචෙසාරජ්ජඅසාධාරණාදයො පඤ්ඤා යස්ස සො සුපඤ්ඤො, තෙන. යසස්සිනාති අට්ඨඅරියපුග්ගලසමුහසඬ්ඛාතපරිවාරයසා ව සබ්බලොකබ්‍යාපකගුණසොසඬ්ඛාතකිත්තියසා ව තෙන සමන්තාගතත්තා යසස්සිනා. අඬ්ඪුඬ්ඪානි සතානි භවන්තීති යථාදස්සිතගණනාය පිණ්ඩවසෙන පඤ්ඤාසාධිකානි තීණි සතානි භවන්තීති අත්ථො. සුපඤ්ඤෙන යසස්සිනා ගොතමෙන පඤ්ඤත්තානි සබ්බානි සික්ඛාපදානි අඬ්ඪුඬ්ඪානි සතානි භවන්තීති යොජනා.

951. එතෙසු සික්ඛාපදෙසු යො සාරභූතො විනිවිජයො වත්තබ්බො, සො සකලො මයා සමාසෙන සබ්බථා සබ්බාකාරෙන චුත්තොති යොජනා.

952. ඉදං උත්තරං නාම පකරණං.

953. තස්මාති මයා විචාරෙත්වා චුත්තත්තාව. අත්ථෙති වචනත්ථභාවත්ථාදිහෙදෙ අත්ථෙ වා. අක්ඛරබන්ධෙ වාති අක්ඛරසඬ්ඛාතපදබන්ධෙ වා. විඤ්ඤාසස්ස කමෙපි වාති උද්දෙසවසෙන ගන්ථනික්ඛෙපස්ස කමෙපි. කඬ්ඛා න කාතඬ්ඛාති “යථාඅධිජ්ජෙතස්ස ඉදං වාවකං නු බො, අවාවක”න්ති වා “ඉදමයුත්තං නු බො, යුත්ත”න්ති වා “ඉදමධිකං නු බො, උන”න්ති වා “ඉදමසට්ඨිතක්කමං නු බො, සට්ඨිතක්කම”න්ති වා “ඉදං විරුද්ධසමයං නු බො, අවිරුද්ධසමය”න්ති වා “ඉදං දුරුත්තං නු බො, සුචුත්ත”න්ති වා “ඉදං සත්ථකං නු බො, නිරත්ථක”න්ති වා කඬ්ඛා විමති යෙන කෙනවි න කාතඬ්ඛා. ඛහුමානතාති “විනයො සංවරත්ථායා”තිආදිනා (පරි. 366) නිද්දිට්ඨපයොජනපරම්පරාය මූලකාරණත්තා මහති සම්මානා කාතඬ්ඛාති අත්ථො.

954. යො භික්ඛු සඋත්තරං උත්තරපකරණෙන සහිතං විනයස්සවිනිවිජයං නාම පකරණං ජානාති ධම්මතො වෙව අත්ථතො ව විනිවිජයතො ව සබ්බථා අවබුජ්ඣති, යො භික්ඛු අත්තනා සික්ඛිතඬ්ඛාය සික්ඛාය සබ්බසො විඤ්ඤාතත්තා සික්ඛාපකෙන ආවරියෙන විනාපි සික්ඛිතුං සමත්ථොති. නිස්සයං විමුඤ්චිත්වාති ආවරියුපජ්ඣායෙ නිස්සාය වාසං මුඤ්චිත්වා. යථාකාමඬ්ඛගතො සියාති යාදිසා යාදිසා අත්තනා ගාමිනා, තත්ථ තත්ථ ගමනාරහො භවෙය්‍යාති අත්ථො.

955. නිස්සයං දාතුකාමෙන. සහ විහඬ්ගෙන සවිහඬ්ගං. සහ මාතිකාය සමාතිකං. ඉදං සඋත්තරං විනයවිනිවිජයපකරණං සුට්ඨු වාචුග්ගතං කත්වා ගන්ථතො සුට්ඨු පගුණං වාචුග්ගතං කත්වා අත්ථතො, විනිවිජයතො ව සම්මා ජානිත්වා ඵලං දාතඬ්ඛන්ති යොජනා.

956-7. යො භික්ඛු ඉමං සඋත්තරං විනයවිනිවිජයපකරණං වාචාය පයති, මනසා විත්තෙති, අඤ්ඤෙහි වුව්චමානං සුණාති, අත්ථං පරිපුච්ඡති, පරං වාචෙති, නිව්චං අත්ථං උපපරික්ඛති යථාපරිපුච්ඡිතමත්ථං හෙතුඋදාහරණපවත්තිවසෙන උපගන්ත්වා සමන්තතො ඉක්ඛති පඤ්ඤාය නියමෙති වචත්ථපෙති, තස්ස පන භික්ඛුස්ස විනයනිස්සිතා සබ්බෙව අත්ථා ආපත්තානාපත්තිකප්පියාකප්පියාදිපහෙදා සබ්බෙ අත්ථා හත්ථෙ ආමලකං විය කරතලෙ අමලමණිරතනං විය උපට්ඨහන්ති පාකටා භවන්තිති යොජනා. නත්ථි ඵතස්ස මලන්ති අමලං, අමලමෙව ආමලකන්ති මණිරතනං වුව්චති.

958. නත්ථි ඵතෙසං බුද්ධිති අබුද්ධි, අබුද්ධි ව තෙ ජනා වාති අබුද්ධිජනා, අබුද්ධිජනානං සාරං අවසාරං ඔසිදනං දදාති ආදදාති කරොතීති අබුද්ධිජනසාරදං, බුද්ධිවිරහිතානං අගාධං ගම්භීරං. තෙහි අලද්ධපතිට්ඨං අමතසාගරං සද්දත්ථරසාමතස්ස, නිබ්බානාමතස්ස වා පටිලාභකාරණත්තා

සාගරසදිසං පරමං උත්තමං ඉමං උත්තරං සාගරං ආසන්නපච්චක්ඛං
උත්තරපකරණසඬ්ඛාතං සමුද්දසාගරං සාරදො හුත්වා උත්තරං
උත්තරන්තො පරියොසාපෙන්තො නරො හික්ඛු හි යස්මා විනයපාරගො
විනයපිටකස්ස පරියන්තං ගතො හුත්වා පාරගො පාරං සංසාරස්ස
පාරසඬ්ඛාතං නිබ්බාතං ගච්ඡන්තො සියා භවෙය්‍යාති යොජනා.

959. අතොති තස්මාදෙව කාරණා අවපුරතොරතො පාපපුරතො
නිරාසඬ්ඛකතාය ඔරතො නිවන්තො පාපහීරුකො නරො තමං විදුස
පාපහීරුකතාය එව විත්තපරිපුට්ඨානවසෙන උප්පජ්ජනකං මොහන්ධකාරං
තදඬ්ඛපභානවසෙන විධමෙත්වා. සබ්බඬ්ඛණකම්මදං සබ්බෙසං රාගාදීනං
අඬ්ඛණානං කම්මං තදඬ්ඛාදිපභානං දදාති ආවහතීති
“සබ්බඬ්ඛණකම්මද”න්ති ලද්ධනාමං සුඛස්ස පදං ලොකියලොකුත්තරස්ස
සුඛස්ස කාරණං ගුණසංහිතං සීලාදීහි අත්ථභූතෙහි ගුණෙහි සංහිතං යුත්තං
ගුණප්පකාසකං හිතං අමතොසධං විය සබ්බදොසසබ්බබ්‍යාධිරහිතතාය
අජරාඅමතාදිගුණාවහත්තා හිතං ඉමං උත්තරං නාම පකරණං සක්කච්චං
ආදරො හුත්වා නිව්චං සතතං සික්ඛෙ “එවං පරිවයන්තං කරොමී”ති
වින්නෙත්වා එකන්තෙන යථාචුත්තපයොජනසාධනයොග්ගං කත්වා
අප්පකොඤ්චවසෙන සික්ඛෙය්‍ය එව, න අප්පකුපෙක්ඛකො භවෙය්‍යාති
යොජනා.

960. පටුභාවකරෙ පාතිමොක්ඛසංවරසීලපුරණෙ,
සාසනපච්චත්ථිකාහිභවතෙ ච පටුභාවං ඡෙකත්තං වෙසාරජ්ජං කරොති
අත්තානං ධාරෙන්තානං ලජ්ජපුග්ගලානන්ති පටුභාවකරෙ පරමෙ
තතොයෙව උත්තමෙ පිටකෙ විනයපිටකෙ පටුතං පාට්චං
පඤ්ඤාකොසල්ලං අහිපත්ථයන්තෙන පටුතා යතිනා නිම්මලජ්ජවත්තිකෙන
පටුතා විධිතා ඡෙකෙන සාරෙන විධානෙන ඉදං සඋත්තරං
විනයවිනිවිඡයපකරණං සතතං නිරන්තරං පරියාපුණ්ණිකබ්බං
උග්ගහණධාරණපරිපුච්ඡාචිත්තනාදිවසෙන සික්ඛිතබ්බන්ති යොජනා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සබ්බසඬ්ඛකලනනයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථාවණ්ණනා

961-3. මහෙසිනො තිව්ධස්සාපි සාසනස්ස සුවීරට්ඨිතිකාමෙන
අතිවීරකාලජ්ජවත්තිං ඉච්ඡන්තෙන ධීමතා පසත්ථතරඤ්ඤාණෙන
සුද්ධචිත්තෙන ලාභසක්කාරනිරපෙක්ඛතාය පරිසුද්ධජ්ඣාසයෙන
බුද්ධදත්තෙන බුද්ධදත්තාහිධානෙන ආවරියවරෙන රචිතො.

පජ්ජවසෙන ගන්ථතො, අත්ථතො වෙච පරමුත්තරො උත්තරො
විනිවිඡයො අන්තරායං අන්තරෙන අප්පකත්තිකං, බාහිරං වා අන්තරායං

විනා යථා සිද්ධිං උපාගතො පරිනිට්ඨානං පත්තො, තථා සත්තානං ධම්මසංයුතා කුසල්පසංහිතා සඬකප්පා මනොරථා සිප්ඤ්ඤා අත්තරායං විනා නිප්පජ්ජන්තු, එතෙන උත්තරවිනිවිජයරචනාමයෙන මහතා පුඤ්ඤාදයෙන චතුභි සඬගභවත්ථුභි ජනං රඤ්ජෙතීති “රාජා”ති සඬංගතො මහීපාලො මහීං පථවිසන්නිස්සිතං ජනකායං සම්මා ඤායෙන දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්නො පාලෙතු. දෙවො පජ්ජන්නො කාලෙ ථාවරජඬගමානං උපයොගාරහකාලෙ සම්මා පවස්සතු අවුට්ඨිඅතිවුට්ඨිකං අකත්වා සම්මා පවච්ඡතු.

964. සෙලින්දො සිනෙරුපබ්බතරාජා යාව තිට්ඨති යාව ලොකෙ පවත්තති, චන්දො සකලජනපදනයනසායනො යාව වීරොචති යාව අත්තනො සභාවං ජොතෙති, තාව යසස්සිනො ගොතමස්ස අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සද්ධම්මො පරියත්තිපටිපත්තිපටිචෙධවසෙන තිව්ධො සද්ධම්මො තිට්ඨතු පවත්තතු.

965. සීහාදීනං, දාහාදීනඤ්ච බාහිරජ්ඣක්තිකානං පරිස්සයානං බමනං සහනං අභිභවිත්වා පවත්තනං බන්ති. සොරච්චන්ති සොහනෙ රතොති සුරතො, සුරතස්ස භාවො සොරච්චං. සුන්දරං අඛණ්ඩතාදිගුණසමන්තාගතං සීලං අස්සාති සුසීලො. සුසීලස්ස භාවො.

නිගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උත්තරවිනිවිජයටිකා නිට්ඨිතා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනී නාම විනයවිනිවිජයවණ්ණනා,

ලීනත්ථපකාසනී නාම උත්තරවිනිවිජයවණ්ණනා ච

සමත්තා.

පච්ඡා යපිතගාථායො

ථෙරෙන ථීරවිත්තෙන, සාසනුජ්ජොතනත්ථීනා;
පුඤ්ඤවා ඤාණවා සීලී, සුභජ්ජො මුදුකො තථා.

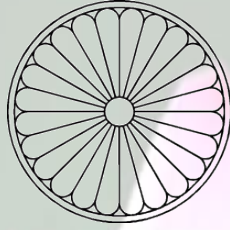
යො සීහළාරිමද්දෙසු, චන්දිමා සුරියො විය;
පාකටො සීවලීත්ථෙරො, මහාතෙජො මහායසො.

තෙන නීතා සීහළා යා, ඉධ පත්තා සුධිමතා;
එසා සංවණ්ණනා සීහ-ලක්ඛරෙන සුලික්ඛිතා.

රෙවතො ඉති නාමෙන, ථෙරෙන ථීරචෙතසා;

අරිමද්දිකෙ රක්ඛන්තෙන, පරිවත්තෙත්වාන සාධුකං.

ලිබාපිතා භිතත්ථාය, භික්ඛූනං අරිමද්දිකෙ;
එසා සංවණ්ණනා සුට්ඨු, සන්තිට්ඨානමුපාගතා;
තථෙව සබ්බසත්තානං, සබ්බත්ථො ච සමිජ්ඣතුති.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්කො.

මහාගඳො මච්චුපරා පහානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තමණී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුඤ්ඤාච ධාරෙච වරාච ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උපාය පිණිසයි.....